

NARODNA SKUPŠTINA FNR

PRVO REDOVNO ZASEDANJE

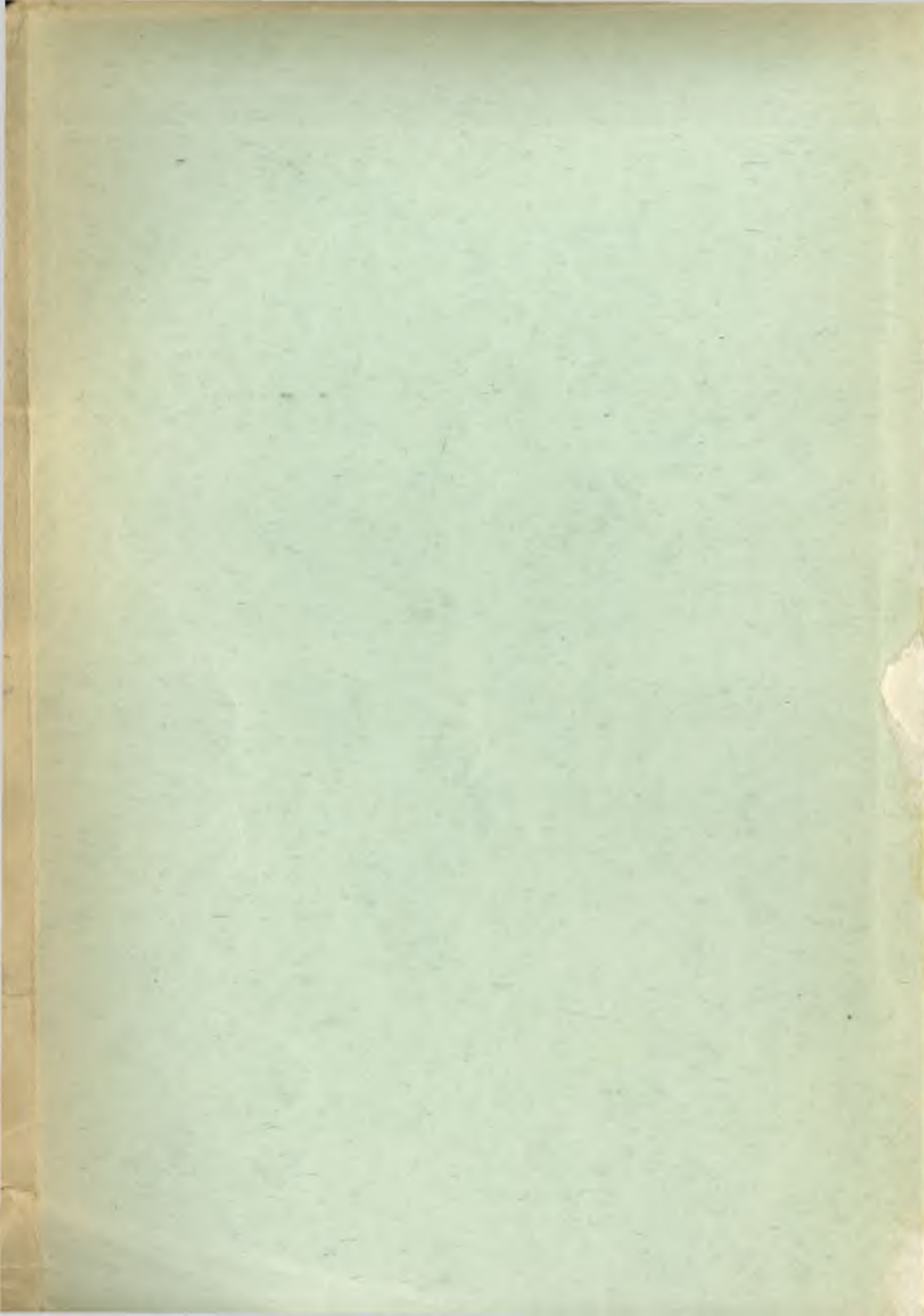
SAVEZNOG VEĆA I VEĆA NARODA

STENOGRAFSKE BELEŠKE

15 maj — 20 jul 1946

BEOGRAD

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ

PRVO REDOVNO ZASEDANJE

SAVEZNOG VEĆA I VEĆA NARODA

STENOGRAFSKE BELEŠKE

15 maj — 20 jul 1946

IZDANJE NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

PRVO
REDOVNO ZASEDANJE

IZ OBLASTI KULTURE I UMLAZENOSTI

VEĆE NARODA

Prva sednica

(15 maja 1946)

Početak u 16,20 časova.

Pretsedavao predsednik **Josip Vidmar** (NR Slovenija).

Pretsednik: Otvaram prvi redovni sastanak I redovnog zasedanja Veća naroda Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Zapisnik današnje sednice vodiće sekretar Veća naroda Ninko Petrović.

Molim Veće da sasluša Ukaz o sazivanju Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije u I redovno zasedanje i Odluku Prezidijuma o odlaganju I redovnog zasedanja Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije koji glase:

U K A Z

O

SAZIVANJU

NARODNE SKUPŠTINE FEDERATIVNE NARODNE
REPUBLIKE JUGOSLAVIJE U I REDOVNO ZASEDANJE

Prezidijum Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije na osnovu člana 74, tač. 1 i člana 60 Ustava rešava:

da se Narodna skupština Federativne Narodne Republike Jugoslavije sazove u I redovno zasedanje na dan 7 maja 1946 godine.

U. Br. 208
25 aprila 1946 godine
u Beogradu

**Prezidijum Narodne skupštine
Federativne Narodne Republike Jugoslavije**

Sekretar
M. Peruničić, s. r.

Pretsednik
dr I. Ribar, s. r.

O D L U K A

O

**ODLAGANJU I REDOVNOG ZASEDANJA
NARODNE SKUPŠTINE FEDERATIVNE NARODNE
REPUBLIKE JUGOSLAVIJE**

Prezidijum Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije na osnovu člana 60 i člana 74, tač. 1 Ustava

O D L U Č U J E

da se I redovno zasedanje Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije zakazano za 7 maj 1946 godine odloži za 15 maj 1946 godine.

5 maja 1946 godine
u Beogradu

**Prezidijum Narodne skupštine
Federativne Narodne Republike Jugoslavije**

Sekretar
M. Peruničić, s. r.

Pretsednik
dr I. Ribar, s. r.

(Narodni poslanici su saslušali Ukaz i Odluku stojeći).

Pre prelaza na dnevni red imam da saopštim sledeće:

Veće naroda Narodne skupštine FNRJ dobilo je preko Saveznog veća od Vlade FNRJ ove zakonske predloge:

- 1) predlog Opšteg zakona o narodnim odborima;
- 2) predlog Zakona o popuni oružane sile FNRJ jahaćom, teglećom i tovarnom stokom i prenosnim sredstvima;
- 3) predlog Zakona o zaštiti autorskog prava;
- 4) predlog Zakona o konvenciji o kulturnoj saradnji između Federativne Narodne Republike Jugoslavije i Republike Poljske, zaključenoj u Varšavi 16 marta 1946 godine;

5) predlog Zakona o opštredržavnom privrednom planu i državnim organima za planiranje;

6) predlog Zakona o amnestiji šumskih krivica;

7) predlog Zakona o produženju meničnih i čekovnih rokova;

8) predlog Zakona o »Partizanskoj spomenici 1941«;

9) predlog Zakona o ratnim vojnim invalidima;

10) predlog Zakona o legalizaciji (overavanju) isprava;

Svi ovi zakonski predlozi u smislu člana 12 Poslovnika Veća naroda dostavljeni su Zakonodavnom odboru.

Veće naroda Narodne skupštine FNRJ dobilo je od Zakonodavnog odbora Veća naroda sledeće odborske izveštaje:

1) o predlogu Opšteg zakona o narodnim odborima;

2) o predlogu Zakona o popuni oružane sile FNRJ jaćaćom, teglećom i tovarnom stokom i prenosnim sredstvima;

3) o predlogu Zakona o zaštiti autorskog prava;

4) o predlogu Zakona o opštredržavnom privrednom planu i državnim organima za planiranje;

5) o predlogu Zakona o amnestiji šumskih krivica;

6) o predlogu Zakona o produženju meničnih i čekovnih rokova;

7) o predlogu Zakona o »Partizanskoj spomenici 1941«;

8) o predlogu Zakona o ratnim invalidima;

9) o predlogu Zakona o legalizaciji (overavanju) isprava.

Ovi odborski izveštaji biće stavljeni na dnevni red kad to Veće odlući.

Svi ovi zakonski predlozi sa odborskim izveštajima umnoženi su i razdeljeni narodnim poslanicima.

Izvolite čuti molbe za odsustva narodnih poslanika: Siniša Stanković moli 20-dnevno odsustvo radi odlaska na neodložni službeni put; Pavel Vrbovski moli 10-dnevno odsustvo radi odlaska na službeni put u inostranstvo; Radovan Papić moli 20 dana odsustva koje mu je potrebno radi svršavanja neodložnih službenih poslova; Skender Kulenović moli odsustvo od 15 dana radi neodložnog službenog posla; Hasan Brkić moli 10 dana odsustva radi službenog posla; dr. Gjorgi Gavrilski moli 15 dana odsustva radi službenog puta u inostranstvo.

Predlažem Skupštini da sva ova odsustva odobri. Prima li Skupština ovaj predlog? (Prima). Objavljujem da su tražena odsustva odobrena.

Veće je primilo iz naroda izvestan broj molbi i žalbi, koje će biti upućene Odboru za molbe i žalbe.

Prelazimo na usmena pitanja. Ima reč Ministar pošta dr Drago Marušić da odgovori na pitanja narodnih poslanika Radovana Popovića i Jovana Jegdića o besplatnom prevozu narodnih poslanika na autobusima.

Ministar pošta dr Drago Marušić (NR Slovenija): Drugovi i drugarice narodni poslanic., na pitanje narodnih poslanika Radovana M. Popovića i Jovana Jegdića u pogledu slučajeva da su autobuska preduzeća naplaćivala od narodnih poslanika za vožnju, čast m. je odgovoriti sledeće: nesumnjivo je da se autobuske linije pošta smatrati državnim saobraćajnim sredstvima, pa prema tome narodni poslanici imaju pravo na besplatan prevoz prema § 61 al. 2 Poslovnika Veća naroda i § 55 al. 2 Poslovnika Saveznog veća. Obzirom na to da pošta upravlja vrlo malim brojem linija i to na kraćim relacijama, nisam mogao ustanoviti da je od narodnih poslanika tražena naplata. Ministarstvo je izdalo nalog svim direkcijama da se ima postupiti u smislu § 61 al. 2 Poslovnika Veća naroda i § 55 al. 2 Poslovnika Saveznog veća.

Pretsednik: Molim drugove narodne poslanike koji su postavili pitanje da se izjasne da li su zadovoljni sa odgovorom druga Ministra. (Jovan Jegdić: Zadovoljni smo!)

Prelazimo na dnevni red: Utvrđivanje dnevnog reda. Predlažem Skupštini da se na dnevni red stavi: pretres predloga Opšteg zakona o narodnim odborima. Prima li Skupština ovaj predlog? (Aleksandar Stojanović: Molim za reč).

Ima reč narodni poslanik drug Aleksandar Stojanović.

Александар Стојановић (НР Србија): Ја бих вас умолио, с обзиром на важност Закона о народним odborима, да ставите овај законски предлог као другу или трећу тачку дневног реда, да би се на тај начин омогућило народним посланицима да могу проучити овај законски предлог. Јер, ако би га одмах ставили на дневни ред, ми га тако брзо не бисмо могли проучити, а држим да је тај законски предлог толико важан да би са његовим одредбама требало боље да се упознамо.

Pretsednik: Zbog velike važnosti ovoga zakona, ja sam baš hteo da predložim Veću naroda da se diskusija u načelu vodi u zajedničkoj sednici oba doma. Za sutra će Prezidijum Narodne skupštine sazvati zajedničku sednicu na kojoj će početi načelna diskusija o predlogu Zakona o narodnim odbojima. Svakako da se diskusija neće svršiti za jedan dan, te će narodni poslanici imati bar 48 sati na raspoloženju da prostudiraju zakonski predlog, tako da će moći ili u načelnoj diskusiji ili u diskusiji u pojedinostima da iznesu svoje mišljenje o ovom zakonskom predlogu.

Prima li Skupština predlog da se za sutra sazove zajednička sednica oba doma? (Prima). Pošto je predlog primljen a današnji dnevni red iscrpen, iduća zajednička sednica biće zakazana za sutra p smenim putem, svakako u 16 časova. Današnju sednicu zaključujem.

(Sednica je zaključena u 16,40 časova).

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Прва седница

(15 маја 1946)

Почетак у 16,40 часова.

При уласку у дворану, чланове Савезне владе, председника Савезног већа Владимира Симића и чланове Претседништва Савезног већа народни посланици бурно поздрављају

Претседавао претседник **Владимир Симић** (Изборни срез Београд III, НР Србија).

Претседник: Отварам први редовни састанак I редовног заседања Савезног већа Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије. Записник данашњег састанка водиће секретар Љубчо Арсов.

Пре прелаза на дневни ред изволите саслушати саопштења. Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије доставио је Савезном већу Указ о сазивању Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије у прво редовно заседање који гласи:

У К А З

О

САЗИВАЊУ

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ У I РЕДОВНО ЗАСЕДАЊЕ

Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије на основу чл. 74, тач. 1 и чл. 60 Устава решава:

да се Народна скупштина Федеративне Народне Републике Југославије сазове у I редовно заседање на дан 7 маја 1946 године.

У. Бр. 208
25 априла 1946 године
у Београду

**Президијум Народне скупштине
Федеративне Народне Републике Југославије**

Секретар
М. Перуничкић, с. р.

Претседник
др И. Рибар, с. р.

(Читање Указа Президијума сви народни посланици саслушали су стојећи).

Достављена је исто тако и одлука о одлагању I редовног заседања, која гласи:

ОДЛУКА

О

ОДЛАГАЊУ

**I РЕДОВНОГ ЗАСЕДАЊА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије на основу чл. 60 и чл. 74 тач. 1 Устава

ОДЛУЧУЈЕ

Да се I редовно заседање Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије заказано за 7 мај 1946 године одложи за 15 мај 1946 године.

5 маја 1946 године
у Београду

**Президијум Народне скупштине
Федеративне Народне Републике Југославије**

Секретар
М. Перуничкић, с. р.

Претседник
др И. Рибар, с. р.

(Читање Одлуке Президијума о одлагању I редовног заседања сви народни посланици такође су саслушали стојећи).

Саопштавам Скупштини тужну вест да је народни посланик др Сава Лазин, несрећним случајем 30 априла 1946 године изгубио живот (*Сложни узвици: Слава му!*) Позивам Народну скупштину да једним минутом ћутања одамо пошту народном посланику др Сави Лазину. (Сви народни посланици устају и једним минутом ћутања одају пошту). Слава нашем другу народном посланику др Сави Лазину (*Сложен одзив: Слава му!*).

Извештај који је примљен о смрти др Саве Лазина, бившег народног посланика, ради његове замене биће упућен Мандатно-имунитетском одбору.

Савезно веће примило је од Владе Федеративне Народне Републике Југославије следеће законске предлоге:

- 1) предлог Закона о народним одборима;
- 2) предлог Закона о попуни оружане силе Федеративне Народне Републике Југославије јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима;
- 3) предлог Закона о заштити ауторског права;
- 4) предлог Закона о конвенцији о културној сарадњи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске;
- 5) предлог Закона о продужењу меничних и чековних рокова;
- 6) предлог Закона о амнестији шумских кривица;
- 7) предлог Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање;
- 8) предлог Закона о „Партизанској споменици 1941”;
- 9) предлог Закона о ратним војним инвалидима;
- 10) предлог Закона о легализацији (оверавању) исправа у међународном саобраћају.

На основу члана 13 Пословника сви ови законски предлози одмах су по пријему достављени Законодавном одбору. Исто тако, сви ови законски предлози су штампани и сада се деле народним посланицима.

Законодавни одбор Савезног већа поднео је Савезном већу на решење своје извештаје и то:

- 1) о предлогу Закона о народним одборима;
- 2) о предлогу Закона о попуни оружане силе Федеративне Народне Републике Југославије јахаћом, теглећом и товарном стоком и превозним средствима;

3) о предлогу Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање;

4) о предлогу Закона о амнестији шумских кривица;

5) о предлогу Закона о продужењу меничних и чековних рокова;

6) о предлогу Закона о заштити ауторског права;

7) о предлогу Закона о „Партизанској споменици 1941”;

8) о предлогу Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају; и

9) о предлогу Закона о ратним војним инвалидима.

И ови извештаји штампани су заједно са законским предлозима и раздељени народним посланицима, те ће се ставити на дневни ред када о томе Савезно веће донесе одлуку.

Срески суд у Апатину тражи одобрење за покретање кривичног поступка против народног посланика Мате Аугустинова због дела клевете, а по тужби Станка Плавшића, бравара из Апатина.

Овај ће се захтев упутити Мандатно-имунитетском одбору на решење и предлог.

Отсуства народних посланика:

Хамдија Омановић моли да му се одобри отсуство са седница 1 редовног заседања ради одласка у иностранство; Јован Поповић моли 5 дана отсуства ради одласка у Праг као делегат Словенског комитета; Фрањо Антолић моли отсуство од заседања због важних службених послова; Мустафа Акиф Леши моли 20 дана боловања, према лекарском уверењу; Новица Марковић моли 5 дана отсуства ради хитних и неодложних послова; Васил Ђорговски моли 10 дана отсуства због болести, према лекарском уверењу; Велимир Јакић моли месец дана боловања, према лекарском уверењу; др Хамдија Ђемерлић моли 5 дана отсуства због болести; Милорад Бисић моли отсуство са овог заседања због болести, према лекарском уверењу; Боге Кузмановски моли 5 дана отсуства због хитних и неодложних послова; Ковачић Иван моли 15 дана отсуства ради хитних и неодложних службених послова.

Предлажем Већу да се народним посланицима који су тражили више од 10 дана отсуства одобри највише 10 дана, а онима који су тражили мање — онолико колико су тражили. Прима ли Веће овај предлог? (Прима се).

Објављујем да је народним посланицима који су тражили отсуство преко 10 дана — одобрено 10 дана, а онима који су тражили мање, онолико колико су тражили.

Савезно веће примило је извештај број молби и жалби које ће се упутити Одбору за молбе и жалбе.

Прелазимо на дневни ред: утврђивање дневног реда. Пре него бих предложио Савезном већу дневни ред, извештавам Веће да сам у разговору са претседником Већа народа дошао до закључка да би добро било да начелну дискусију о Закону о народним одборима водимо у заједничкој седници.

За дневни ред предлажем као једину тачку: претрес предлога Закона о народним одборима. (Прима се).

У овом случају, кад се уважи овај дневни ред, Президијум ће, који је надлежан по Уставу, одредити заједничку седницу по жељи једног и другог дома, и то вероватно за сутра, а засад би Савезно веће примило као дневни ред: претрес предлога Закона о народним одборима. Према томе дневни ред је утврђен. Заједничка седница вероватно ће се одредити за сутра у 16 часова што ће, уосталом, бити објављено.

Пре закључења, извештавам народне посланике да ће нове легитимације моћи да приме у току сутрашњег дана, јер је скоро све готово, а свакоме ће народном посланику бити наплаћено по 60 динара за легитимацију. Молим народне посланике да врате старе легитимације кад буду примали нове.

Седницу закључујем.

(Седница је закључена у 17 часова).

VEĆE NARODA

Druga sednica

(16 maja 1946)

Početak u 16,30 časova.

Pretsedavao predsednik **Josip Vidmar**.

Pretsednik: Otvaram drugi redovni sastanak I redovnog zasedanja Veća naroda Narodne skupštine FNRJ. Zapisnik današnje sednice vodiće sekretar Joza Milivojević. Molim druga sekretara da pročita zapisnik prošle sednice.

Sekretar Joza Milivojević (NR Hrvatska) čita zapisnik prvog satanka od 15 maja t. g.

Pretsednik: Čuli ste zapisnik. Ima li primedaba na ovaj zapisnik? (Ministar pošta dr *Drago Marušić*: Ja bih imao jednu primedbu). Ima reč ministar pošta dr *Drago Marušić*.

Ministar pošta dr Drago Marušić: Ja bih molio da se u zapisniku ispravi Ministar pošta, telegrafa i telefona na Ministar pošta, pošto je Ustavom predviđeno Ministarstvo pošta.

Pretsednik: Prima li Veće zapisnik sa primedbom Ministra pošta? (Prima). Pošto Veće prima, zapisnik se overava.

Izveštavam Veće naroda da narodni poslanici Župančić Oton i Herljević Franjo traže dvadesetodnevno odsustvo zbog bolesti, a Kemal Sejfula moli petodnevno odsustvo zbog neodložnog posla. Isto tako mole po 20 dana odsustva narodni poslanici Kerime Muča i Pešev Nikola Pančev.

Predlažem Veću da odobri tražena odsustva narodnim poslanicima. Prima li Veće ovaj predlog? (Prima). Dakle, tražena odsustva su odobrena.

Prelazimo na dnevni red: pretres predloga Opšteg zakona o narodnim odborima.

Izveštavam Veće da ćemo sada saslušati izvestioca Zakonodavnog odbora, posle čega ćemo zaključiti ovu sednicu i nastaviti rad na zajedničkoj sednici oba doma, na kojoj će se održati načelna diskusija o ovom zakonu. U tome smislu primio sam od Prezidijuma Narodne skupštine sledeći akt:

**PREZIDIJUM NARODNE SKUPŠTINE
FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE
Br. 5164**

**PRETSEDNIKU VEĆA NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ
BEOGRAD**

Prema zaključku Saveznog veća i Veća naroda Narodne skupštine FNRJ Prezidijum Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije izveštava Vas da je sazvaio zajedničku sednicu Saveznog veća i Veća naroda za 16 maj 1946 godine sa dnevnim redom: pretres nacrtu Opšteg zakona o narodnim odborima.

Molim da se ovo dostavi članovima Vašeg Veća na prvoj sednici.

16 maja 1946 godine
u Beogradu

**Prezidijum Narodne skupštine
Federativne Narodne Republike Jugoslavije**

Sekretar.
M. Peruničić, s. r.

Pretsednik
dr I. Ribar, s. r.

Molim druga izvestioca dr Dušana Bratića da pročita i obrazloži odborski izveštaj. Molim Veće da prihvati moj predlog da se ne čitaju izmene i dopune, nego da izvestilac da potrebna objašnjenja. Prima li Veće? (Prima).

(Videtj prilog na kraju knjige).

Известилац др Душан Братић (НР Србија): Другови и другарице народни посланици, образложење пројекта Закона о народним одборима дао је Претседник Владе, друг маршал Тито и ви сте то образложење прочитали и проучили пре месец дана. Законодавни одбор Већа народа у начелном претресу овог законског предлога свестрано је

рассмотрео и проучео то образложење, у целости се сложио с њим и поздравио га, и кад данас желите да чујете образложење Законодавног одбора о овом закону, могу само да одговорим да је образложење Законодавног одбора исто онакво како га је дао друг маршал Тито.

Често се намеће као корисна потреба, извесне ствари не само поновити него често понављати, а та се потреба намеће нарочито у начелном претресу овог законског пројекта, па и оно што ћу ја овде казати у битности је само понављање онога што сте већ чули или читали. Овај закона је после Устава један од најкрупнијих законодавних аката. Он ће допунити и разрадити наш Устав, он је резултат једне крупне и широке дискусије која се више времена води у народним републикама у оквиру министарстава и у Савезној влади. Он је резултат искуства и поука из досадашње праксе, мишљења, примедба, гледишта и сугестија добијених са свих страна од народа и претставника наше народне власти. Овај закон претставља теоретску и правну потврду и стабилизацију народних одбора у пракси и настоји да постави на један виши степен функције и односе народних одбора као демократских органа народне власти, који су изграђивани кроз велику народноослободилачку борбу и који претстављају један нови тип власти и по форми и по суштини у историји модерног друштва, а то је народна власт.

Наша народна власт је темељ, она је суштина оног новог што су наши народи створили. На том темељу почива све остало у нашој земљи.

Овим законом се не ствара нека нова државна власт, него се њим утврђују и развијају постојећи органи државне власти и управе који су у току четворогодишње народноослободилачке борбе најтеже али и најславније у историји наших народа, као и сада у времену обнове и изградње наше државе, доказали и доказују не само своју животну способност, него и да су најјачи и најчвршћи ослонац нашег политичког система, нашег државног и друштвеног уређења.

Народни одбори имају своју историју по временском трајању кратку, али по садржини богату и обилату непобитним чињеницама о борбеној и стваралачкој снази наших народних одбора. Она нас учи, а учиће и наша млада поколења, како је један побуњени родољубиви и слободољубиви народ изградио једну нову и вишу државну организацију свестан основне ствари: да нема стварне промене у

једној држави у смислу њеног прелажења у стварне демократске форме док власт не пређе из руку експлоататорских и мањинских класа у руке напредних друштвених слојева, у руке чврстог блока радника, сељака и напредне интелигенције.

Наша држава је прва у послератној Европи која је успела да донесе Устав баш због тога што је успела да изгради нове органе државне власти, народне одборе, којји се налазе чврсто у рукама народних маса и претстављају сигуран ослонац за чување демократских и напредних тековина, и за њихово даље учвршћивање и продубљивање.

Основни принципи организације народних одбора који су обухваћени овим законом, уствари, не одударају од принципа на којима су и досад били организовани наши народни одбори. Овде се они прецизирају и добијају дефинитивну законску форму.

Овај закон је стипулиран на прописима Устава; основни принципи су: принцип самоуправљања, принцип јединства, принцип легалитета — апсолутне законитости и принцип демократске репрезентације.

Принцип самоуправљања и принцип јединства очитују се у овом: народни одбори су у исто време највиши органи државне власти у односима локалног живота на свом подручју и органи јединствене државне власти повезане стваралачким и позитивним односима демократског јединства.

Ту закон спроводи доследно уставни принцип по коме су народни одбори на скупштинама свих одборника једини органи државне власти на свом подручју. У њима су сједињене све функције државне власти. Ради обављања извршних и судских функција народни одбори бирају свој извршни одбор и судије као и све остале органе државне управе. Закон одређује за које је послове искључиво надлежан народни одбор а које не може пренети на извршни одбор, надаље за које је послове надлежан извршни одбор и не може их пренети на одељења односно отсеке.

Одредбе о скупштинама народних одбора, о одговорности извршних одбора и свих других управних органа народним одборима и одредбе о збору бирача у пуној мери гарантују утицај народних маса на народне одборе, а у исто време се учврстило руководство народног одбора.

Извршни одбори су колективни органи управе и истиче се руководство и одговорност извршног одбора као колектива. Тиме се исправља погрешна пракса која се код нас

понегде развила по којој су одељења извршних одбора радила и сматрана као засебни и самостални органи управе који одговарају само вишим истоврсним одељењима односно министарствима.

Таква организација и функција и таква одговорност извршних одбора, а онда одељења и отсека, јесте јемство за демократски карактер наше државне управе.

Таква функционална и организациона структура народних одбора доказ је да владавина народа у локалним јединицама није у опасности да буде угушена, прогутана или ометана од централне власти. У народној републици не постоји ривалитет између државне и народне власти, јер је народна власт и по суштини и по форми државна. Народни одбори потврђују и организују ово јединство народне и државне власти. То се постигло на тај начин што су органи самоуправе постали државни органи и тиме што се политички и организационо коначно обезбедило не да народ користи извесно парче власти, него да буде одоздо до горе, од месних народних одбора до народне скупштине републике и Скупштине Федеративне Народне Републике Југославије стварни носилац власти.

Принцип легалитета очитује се у императивним нормама овог закона, да сваки акт народних одбора и њихових органа мора бити основан на Уставу, савезним законима, законима република, као и законским наредбама, упутствима и решењима виших органа државне власти и да грађанима припада право жалбе против сваког акта за који држе да је неправилан или да није на закону основан.

Гаранције тога легалитета јесу прописи који одређују када и у ком случају могу виши народни одбори па све до президијума народне скупштине републике поништити, укинути или изменити незаконите и неправилне одлуке, наредбе, упутства и решења народних одбора. Надаље, када могу виши извршни одбори па све до владе републике обуставити од извршења незаконите и неправилне одлуке, наредбе, упутства и решења нижих народних одбора; када могу виши извршни одбори па све до владе република и министара поништити, укинути или изменити а повереници виших извршних одбора обуставити од извршења незаконите и неправилне акте нижих извршних одбора, па још и то када може извршни одбор нижег народног одбора обуставити од извршења решења одељења извршног одбора вишег народног одбора, а то је у случају ако су та

решења у очигледној супротности са законима и на закону основаним наредбама виших државних органа. И коначно, предвиђен је случај када окружни односно обласни народни одбор, народни одбор аутономне области, народна скупштина аутономне покрајине и президијум народне скупштине републике има право распустити сваки нижи народни одбор и разрешити дужности поједине одборнике, а то је само у случају ако је њихов рад у очигледној супротности са Уставом и законима.

Из ових прописа види се и доследно спровођење одговорности по принципу демократског централизма.

Принцип демократске репрезентације очитује се у прописима да су народни одбори претставнички органи изабрани на основу општег, једнаког и непосредног изборног права тајним гласањем, да одборнике могу опозвати само бирачи изборне јединице у којој су изабрани и да одборници уживају имунитетска права на подручју свог народног одбора.

Закон је прописао за сваки народни одбор основне задатке, по тим задацима дао физиономију народним одборима, установио њихову надлежност, нормирао и регулисао међусобни однос народних и извршних одбора као и односе нижих према вишим народним одборима и органима државне власти и управе, и обрнуто. Прописао је казнене санкције за повреду прописа издатих од народних одбора као и поступак по приговорима и жалбама.

Кад је реч о надлежности треба споменути следеће: у пракси се показало да се органи државне власти нису могли развијати као што треба да се развијају и због тога што није било јединственог закона који би дао индикације за одређивање надлежности, па су надлежности често пута погрешно одређиване или је била још чешћа појава да су органи државне власти одбијали од себе послове за које су надлежни или узимали оне послове за које нису били надлежни, а једно и друго изазивало је сукобе и спорове о надлежности, и све то на штету послова који су се имали свршавати.

Питање надлежности је важно и сложено, а оно је у овом закону повољно решено и на начин који омогућава да се и у пракси без великих тешкоћа може спровести.

Надлежност народних одбора није бирократски појам установљен на чињеници да виши орган може сваковремено нижем органу давати и одузимати поједине послове.

У нашим народним одборима свака надлежност је истовремено и право и дужност утврђена и гарантована законима и другим општим правним пописима.

Законом републике могу се мењати надлежности устављене овим законом само у оквиру оних начела која су садржана у овом закону која говоре о надлежности.

Само на овај начин изградиће се правилан демократски однос између виших и нижих народних одбора и унети систем и ред у функционисање нашег државног апарата.

Овај закон не регулише целокупну материју о народним одборима, него је он један општи закон у смислу тач. 24 чл. 44 Устава и одређује основна начела на којима ће се развијати законодавство народних република. Уза све то што се на неким местима само набрајају општи принципи, на другим местима ишло се у детаље, али не да се кочи иницијатива народних република, већ су многе ствари, као што су одредбе о надлежности, разрађене да би се дала физиономија народних одбора. Да ми имамо у појединим материјама законе који би нормирали сваку грану управе, онда не би било потребно залазити у те ствари јер би оне биле већ одређене, али код данашњег стања ствари настојали смо да и овим законом попунимо нешто од оних празнина које се појављују због тога што још немамо законе који регулишу све гране државне управе. Иначе, начелно, овај се закон држи принципа да је он општи закон и на многим местима се каже да су то оквирни принципи, у оквиру којих ће народне републике доносити своје законе.

Ево шта је углавном препуштено законима републике: административно-територијална подела републике и сва техничка и административна страна те поделе, прописи о томе којом ће општедржавном имовином управљати који народни одбор; мењање надлежности народних одбора у оквиру прописа овога закона; прописи о изборима народних одбора, о начелима кандидовања и о подели на изборне јединице; одредбе о томе у којим ће се случајевима, под којим условима и на који начин вршити опозив одборника; одредбе о материјалној одговорности народних одборника; одредбе о зборовима бирача; ближе одредбе о раду извршних одбора; одредбе о саставу и раду комисија и реферата за молбе и жалбе; службе за правну помоћ, као и права и дужности савета грађана; а народне републике дужне су донети на основу и у оквиру овог закона своје законе о

народним одборима у року од шест месеци од дана ступања на снагу овог закона.

Много грешака, пропуста и недостатака у вршењу функција органа државне власти и државне управе долазило је и отуда, што нисмо имали један организациони закон о народним одборима који су политичка основица државне власти у нашој земљи.

Те грешке, пропусти и недостаци били су и остали су главно оружје, главни аргуменат у рукама непријатеља овакве државне власти, и са тим оружјем ударају по целом нашем државном и друштвеном уређењу. Тим аргументима се служе да докажу неспособност нашег народа да сам себе организује, собом управља и да уреди своју кућу и своју државу како хоће.

Буне се и против тога што је наша власт народна не само по томе што је народ бира, него и по персоналу, по људима који у њој учествују. Није им право што су судије, референти, шефови одељења и отсека и разни други службеници узети из редова људи који су до јуче били сељаци, радници, занатлије и што се они одвајају од физичког рада. Тврде да власт те људе погоспођује, ондарађује, одљуђује, служе се произвољно аналогijом из прошлости упоређујући те људе са некадашњим претседницима општина и општинским деловођама. Иако не кажу отворено, они хоће да кажу: државна служба је привилегија, та привилегија треба да припадне по рођењу и по положају, од сељачета може бити само сељак, од радничког детета само физички радник. За њих је физички рад сељака и радника по значају другостепене важности а по природи нешто унижавајуће.

Заборављају оно што је основно у овој земљи, а то је да је стваралачки рад не само дужност сваког грађанина, него и част; да се вредност људи код нас цени не по рођењу, не по положају и имовном стању, не по школској образованости, него по раду и доприносу који из тог рада произлази за добро државе и народне заједнице и да то треба да буде и да ће то и бити једино мерило код одлучивања о томе какав ће посао ко радити и какав ће положај заузимати.

Наш радни народ свестан је тога да је стваралачки рад у нашој земљи највећа вредност и да га тај стваралачки рад, без обзира какве је врсте, здружује у оном најидеалнијем циљу стварања бољег и срећнијег живота за све наше народе.

Надам се да ће оне који још не могу то да схвате наша стварност у то убедити, а оне који неће то да схвате чини ми се да је узалуд убеђивати разлозима и логиком. Они имају врло тврду главу, па макар да сваки дан ударају њом о зид, не осећају док једног дана не ударе главом о зид тако јако да је разлупају.

Ови други кад говоре међу на себе маску народних људи, пријатеља народа, речи сложе у лепе фразе, фигуре и компарације, али кад проникнете у суштину, видећете да су они друго, мало кривотворено издање идеолога фашистичке расне теорије.

Ако би човек могао да извуче неки закључак из оваквог њиховог резонувања, тај би могао да буде само следећи: „Све оно што се код нас створило и урадило, што се ствара и ради, није плод рада наших људи, нашег народа, него да је то урадио и створио невидљиви „деус екс машина“. Ми им код тога постављамо ово питање: „Да ли је постојала или да ли постоји негде власт која би у онако ванредно тешким условима народно-ослободилачке борбе и у овим тешким условима обнове и изградње, извршила онако тешке послове и задатке и по садржини и по броју, као што је то оваква народна власт, баш одборска власт, у којој су наши људи сељаци, радници, занатлије и народна интелигенција?“

Неће одговорити, јер би одговор могао да буде само један и то: не!

Овим законом је дат један инструменат за вршење народне власти, али сам живот, наш народ и његово осећање за законитост и правичност, руководиће га у извршавању тих задатака исто онако као што су га та осећања водила кад је морао кроз тешке прилике у борби да се саображава тешким пословима и задацима.

Путем избора народ ће умети да нађе људе који ће у прво време можда бити мање способни за извршење тих задатака, али с друге стране, општим полетом у подизању културно-просветног нивоа, ти недостаци ће се све више губити. То су и то ће бити људи из народа који носе у себи дух народа којим ће они одисати и код преузимања и код вршења задатака које пред њих поставља овај закон.

Уколико будемо јаче учвршћивали уставност и законитост у нашој земљи, уколико ми од народног одбора до народног одбора наш државни апарат спремимо за то да може у потпуности правилно и у реду да функционише,

утолико ће мање постојати опасност да ће се ти људи од-народити, бирократисати, погосподити.

Не разумети или не примити ово, значи бити за увођење старог бирократског система, који је деловао кужно и убитачно на наш народ.

Овај закон служиће као регулатор јединства демократског поретка у нашој земљи. Он претставља крупан корак унапред у разрађивању нашег Устава, у изграђивању нашег државног апарата и учвршћивању истинске демократске власти у нашој земљи. Он гарантује стабилизацију и даљи развој наше државне организације и државне управе, а у исто доба он је највећа манифестација воље наших народа у циљу да наша власт буде народна.

Прочитали сте извештај, проучили га и сравнили са првобитним текстом пројекта. Доста је опширан, али сте се уверили да се измене и допуне које је учинио Законодавни одбор више односе на форму и стил него на садржину, више допуњују, разрађују и јасније изражавају мисао него ли што мењају нешто у битности.

Законодавни одбор предлаже Већу народа да овај пројекат Закона изволи усвојити.

Претседник: Чули сте извештај и образложење известиоца Законодавног одбора др Душана Братића. Тиме је данашњи дневни ред Већа народа исцрпен. Пошто ће се дискусија о законском предлогу у начелу наставити на заједничкој седници оба већа, која почиње за четврт часа, ову седницу закључујем.

(Седница је закључена у 16,55 часова.)

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Друга седница

(16 маја 1946)

Почетак у 16,30 часова.

При уласку у дворану, чланове Савезне владе, председника Савезног већа Владимира Симића и чланове Претседништва Савезног већа народни посланици поздрављају аплаузом.

Претседавао председник **Владимир Симић**

Председник: Отварам други редовни састанак I редовног заседања Савезног већа Народне скупштине.

Записник данашњег састанка водиће секретар **Воја Лековић**.

Изволите саслушати записник прошлог састанка.

Секретар Воја Лековић чита записник првог редовног састанка.

Председник: Има ли примедба на прочитани записник? (Нема). Пошто примедба нема, објављујем да се записник оверава.

Пре прелаза на дневни ред изволите чути саопштења.

Саопштавам најпре извештај Мандатно-имунитетског одбора.

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ
САВЕЗНО ВЕЋЕ
Мандатно-имунитетски одбор

Бр. 10
15 маја 1946 године
Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
БЕОГРАД

Мандатно-имунитетски одбор Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ примио је преко Претседника Савезног већа извештај народног одбора из Петровграда, којим се извештава Савезно веће да се 30 априла 1946 године несрећним случајем утопио у Тиси др Сава Лазин, народни посланик Савезног већа за срез Нови Кнежевац, округ петровградски.

По размотрењу изборних аката и кандидатских листа Одбор је утврдио да је на изборима од 11 новембра 1945 године у изборном срезу Нови Кнежевац заменик др Саве Лазина био Иштван Лакатош, радник из Чоке.

Одбору је част предложити Савезном већу да изволи уместо др Саве Лазина огласити и позвати за народног посланика Иштвана Лакатоша.

Подносећи овај извештај, Мандатно-имунитетски одбор моли Савезно веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца Одбор је одредио народног посланика Петра Комадину.

Секретар
Петар Комадина, с. р.

Претседник
Јован Веселинов, с. р.

Чланови:

Вељко Зековић, с р. Богоја Фотев, с. р.

Да ли ко од народних посланика жели реч по овом извештају Мандатно-имунитетског одбора? Нико се не јавља. Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање извештај Мандатно-имунитетског одбора. Ко је за извештај Мандатно-имунитетског одбора по коме се наместо умрлог др Саве Лазина има огласити и позвати за народног посланика Иштван Лакатош, радник из Чоке, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Објављујем да је извештај Мандатно-имунитетског одбора прихваћен једногласно и објављујем исто

тако да се оглашава и позива за народног посланика Иштван Лакатош, радник из Чоке.

Отсуства народних посланика: Борис Станковски моли 10 дана отсуства ради хитних и неодложних послова; Блажо Јовановић моли 10 дана отсуства ради хитних послова; Станко Шкаре моли 10 дана отсуства ради службеног пута у Чехословачку; Главна војна болница у Београду извештава да се народни посланик Василије Смајовић налази на лечењу у Главној војној болници и да мора остати још 21 дан; Стеван Јовичић моли 7 дана отсуства због болести, према лекарском уверењу; Франц Кочевар моли да му се одобри отсуство од I редовног заседања због болести, према лекарском уверењу; Бошко Шиљегић моли 5 дана отсуства због болести; др Васо Бутозан моли 10 дана отсуства због болести.

Исто тако и народни посланик Јуранчић Јоже моли да му се дозволи 8 дана допушта због смрти његовог оца.

Предлажем Савезном већу, као и јуче, да се по овим молбама за отсуства и боловања одобри по 10 дана свима онима који су тражили више од 10 дана, а да се онима који су тражили мање од 10 дана одобри онолико колико су тражили. Да ли Веће прихвата овај предлог? (Прихвата). Објављујем да су тражена отсуства одобрена.

Савезно веће примило је извештај број молби и жалби које се упућују Одбору за молбе и жалбе.

Пре прелаза на дневни ред извештавам Веће да је Претседник Владе ФНРЈ и Министар народне одбране маршал Југославије Јосип Броз Тито одредио својим актом др Јована Ђорђевић за владиног повереника у дискусији о предлогу Општег закона о народним одборима.

Прелазимо на дневни ред: претрес предлога Општег закона о народним одборима. Известилац Законодавног одбора је народни посланик др Јаков Гргурић. Молим др Јакова Гргурића да поднесе извештај.

Ivan Granda: (*Izborni srez Sv. Ivan Zelina, NR Hrvatska*): Pošto je izveštaj Zakonodavnog odbora dosta opširan, a budući da su ga svi narodni poslanici dobili i pročitali, predlažem da se odustane od čitanja izveštaja. (*Složni uzvici: Prima se!*)

Pretsednik: Da li Veće prima predlog narodnog poslanika Ivana Grande da se izveštaj Zakonodavnog odbora, onaj deo gde su izmene i dopune, koji je razdeljen narodnim poslanicima, ne čita? (*Prima se*). Ima li ko protiv ovog predloga?

(Nema). Pošto je Savezno veće prihvatilo predlog narodnog poslanika Ivana Grande o tome da se izveštaj Zakonodavnog odbora o izmenama i dopunama ne čita, objavljujem da je ovaj predlog prihvaćen. Molim izvestioca da podnese svoj izveštaj.

Izvestilac dr Jakov Grgurić (*Izborni srez Vitez, NR Bosna i Hercegovina*): čita izveštaj Zakonodavnog odbora. — Videti prilog na kraju knjige. Posle toga izvestilac dr Grgurić je rekao:

Drugovi i drugarice narodni poslanici, za ilustraciju ovog našeg zakonskog projekta, koji je pred vama, a koji ću ja u potpunosti i cjelovitosti u specijalnoj debati od člana do člana čitati, dozvolite mi da istaknem sljedeće:

Naša narodno-oslobodilačka borba nije imala samo vojnički karakter, da se zemlja oslobodi od neprijatelja i na taj način da dođemo do svoje slobode i nezavisnosti, nego je istodobno imala i karakter, dapače i zadatak da se na svakom oslobođenom teritoriju naše domovine stvori i uvede nova privremena uprava. Da ta uprava može funkcionisati organizirani su narodno-oslobodilački odbori, postavljeni i izabrani od samog naroda, kao rukovodioci te privremene uprave. Ti odbori u početku njihovog osnivanja imali su uzak djelokrug svoga rada, koji se je sastojao u tome da pomognu sam ustanak i borbu naroda. U toj prvoj fazi narodno-oslobodilački odbori izvršili su svoj patriotski zadatak na zadovoljstvo svih naših miroljubivih naroda u zemlji.

Druga faza djelovanja naših narodno-oslobodilačkih odbora počinje početkom 1942 godine kad su dobili od naših viših rukovodilaca uputstva, zapravo statut o njihovim dužnostima i organizacijama, tako da su naši narodno-oslobodilački odbori već tada imali svojstvo organa državne vlasti.

Od ovog vremena pa sve dalje, kompetencija se narodno-oslobodilačkih odbora sve više širi i obuhvata postepeno sve grane našeg novostvorenog, u krvi i žrtvama naših sinova i kćeri, državnog života, tj. upravu, sudstvo, razne komande pozadine, uspostavu telefonske veze itd.

U ovom ustrojstvu i sa ovim svojstvima zateklo je naše narodno-oslobodilačke odbore oslobođenje u našoj cijeloj zemlji.

Na bazi ovog ustrojstva naših narodno-oslobodilačkih odbora, koji su u toku samoga rata narodnom voljom postavljeni,

stvoren je i donesen ovaj zakonski projekat, koji je poslije Ustava jedan od najznačajnijih i najvažnijih zakona, jer se u njemu razrađuje i učvršćuje državna i upravna vlast — kako je to u svom nama datom ekspozeu rekao i obrazložio Pretsjednik Vlade Federativne Narodne Republike Jugoslavije, maršal Josip Broz Tito. U njemu se zrcali rezultat tekovina i završetak naše višegodišnje narodno-oslobodilačke borbe. On omogućuje i stvara pravu istinsku demokratsku upravu sa širokim kompetencijama narodnih odbora kao organa narodne državne vlasti. On preporuča život naših naroda u novom slobodarskom demokratskom duhu, dajući mu u njegove ruke upravnu i zakonodavnu vlast, koja se bazira na principu prvo samouprave, od najnižeg do najvišeg narodnog odbora — skupštine, koji imaju i zakonodavnu i izvršnu vlast u okviru svoje nadležnosti i na svom teritoriju, drugo na principu jedinstva, tj. jedinstvenog saobraznog rada u upravi, treće na principu legaliteta, tj. svi akti, odluke, rješenja moraju se osnivati na propisima zakona, četvrto na principu demokratske reprezentacije, tj. svi se narodni odbori biraju iz naroda i od naroda. Na temelju ovih principa, a u smislu čl. 8, 107, 108, 109, 110, 112, 113, 114, 132 i 133 Ustava utvrđena je organizacija od najnižeg do najvišeg narodnog odbora, tj. upravna vlast leži u rukama narodnih odbora a stupnjuje se odozdo prema gore, utvrđena je njihova nadležnost po teritoriji, zadacima i funkcijama svakog pojedinog narodnog odbora, utvrđena je primjena materijalnog prava, tj. upravni aparat treba da se kod donošenja svojih odluka, rješenja itd. strogo pridržava Ustava, saveznih zakona, zakona republika, drugih upravnih zakona i propisa viših državnih organa, napokon, utvrđena je služba — rad državnih službenika — činovnika kao stručnih, administrativnih i pomoćnih organa, koji razrađuju i ostvaruju direktive svojih izvršnih odbora, a koji su podložni i odgovorni u svakom pravcu svom narodnom odboru. Oni nemaju, kao prije za vrijeme stare Jugoslavije, izvršne funkcije, nego samo funkciju aktivnog činioca u izvršenju i ostvarenju datih im direktiva i zadataka pod nadzorom viših stručnih organa, viših narodnih odbora i pod rukovodstvom izvršnog odbora, koji je opet odgovoran narodnom odboru. Jednom riječju, ovim zakonskim projektom, koji je osnovan i utemeljen na propisima našeg Ustava, data je našem narodu kao nosiocu suvereniteta, državna i upravna vlast, koju vrši preko svojih biranih narodnih odbora kao organa državne vlasti, preko njih zemljom upravlja i temelje države učvršćuje.

Dosljedno tome moramo istaći i podvući da ovaj zakonski projekat, s obzirom na široku demokratsku narodnu vlast, iz koje proizlazi — da je samo narod izvor i utoka vlasti, spada u kategoriju najznačajnijeg i najslavnijeg poglavlja u istoriji naših naroda, koji u prošlosti nijesu imali mogućnosti da ovako i na ovaj način sudjeluju kod stvaranja i donošenja zakona, naredaba, odluka, rješenja itd.

U vezi s ovim zakonskim projektom, koji je naša životna i politička snaga, istodobno dokazujemo cijelom demokratskom naprednom čovječanstvu da smo ne samo svojom hrabrošću, ustrajnošću, rodoljubljem i svojom oružanom silom postigli rezultate naše teške borbe u ovom oslobodilačkom ratu, nego da smo istodobno dosegli kulturu i civilizaciju drugih demokratskih naprednih naroda, da smo sposobni sami sobom, svojom državom upravljati, vladati i slobodarske zakone donášati.

Ovaj i ovakav zakonski projekat mogao se stvoriti i donijeti samo u republici kao što je naša, ali ne u bivšoj monarhiji Jugoslaviji, koja je zakonodavstvo kočila.

Idemo i ići ćemo i dalje ovim pravim narodnim putem ne upotrebljavajući demagogije i samovolje bivših režima stare Jugoslavije. Idemo i ići ćemo nerazdruživo i neodvojno sa svim našim narodima Federativne Narodne Republike Jugoslavije, ravnopravne zajednice svih naših naroda u stvaranju zakonodavstva u svim granama našeg narodnog i državnog života.

Ovo neka znaju svi naši otvoreni i prikriveni neprijatelji u zemlji i van zemlje, a napose oni sinovi naše domovine koji se nalaze u inozemstvu, služeći tudinu, njegovim i svojim ličnim interesima, a na taj način otvoreno rade protiv svoje domovine i svog naroda. Neka znaju ti izdajnici svoga roda i pokoljenja da se naši narodi njihovim intrigama, njihovim protunarodnim radom, a naročito hrvatski narod intrigama i protunarodnim radom dr Vlatka Mačeka i njegove okoline ne da više zavesti, a niti njegovom i njegove okoline razornom fašističkom radu nasjesti, kao što to sada pokušava u zemlji i van zemlje, a pogotovo kod naših sunarodnjaka u Americi, u društvu sa reakcijom i veliko-srpskom klikom, stvarajući nekakav nacionalni komitet protiv federativne republike Jugoslavije. Hrvatski će narod sa svim našim rodoljubivim narodima bez razlike vjere i narodnosti, zajedno sa našom Saveznom vladom na čelu sa maršalom Josipom Brozom Titom svajski, složno i jedinstveno, kao što je to do danas učinilo, i nadalje prouiti radom na obnovi, izgradnji i učvršćivanju naše zajedničke države — Fe-

derativne Narodne Republike Jugoslavije i izradbi našeg cjelokupnog zakonodavstva. (Aplauz).

Drugovi narodni poslanici, u ovom sadašnjem periodu, u kojem izrađujemo i donosimo naše zakonodavstvo i učvršćujemo našu demokratsku narodnu vlast, zazvonila su mrtvačka zvona svim našim renegatima i izdajnicima, a također i onima koji su mislili i htjeli da nas podvrgnu i da u našoj zemlji i kod nas stvore svoje interesne sfere. Rimsko carstvo srušilo se je, i tada u to doba rimski pisac i pesnik Ovid rekao je: tempora mutantur et nos in illis mutamur — vremena se menjaju a i mi se u njima menjamo, — a ja velim za nas i naše narode: prošla su vremena provođenja stare nenarodne, nazadnjačke, separatističke politike (Aplauz). Naši su se narodi u nizu dugogodišnjih teških iskušenja i nanešenih im nepravdi u staroj Jugoslaviji osvijestili i stvorili sebi na čelu sa maršalom Josipom Brozom Titom, svoju novu zajedničku državu Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju, koju ćemo uvijek, svagda i u svako doba čuvati i braniti sa našom herojskom Jugoslovenskom armijom. (Aplauz). Istodobno ističem i ovom prilikom, i kod rješenja ovog zakona da mi ne odustajemo da se ostvare prava naših sunarodnika u onim krajevima koji još nisu oslobođeni a koji su plebiscitom pred cijelim svijetom izjavili da hoće i žele da se priključe i pridruže svojoj matici, materijalnoj zemlji — Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji (Aplauz).

Glasam u načelu za ovaj zakon i mislim, drugovi, da ćete i vi svi skupa sa mnom, ukoliko ste tu, učiniti sve da se predlog primi. (Aplauz).

Претседник: По Пословнику дошли смо до начелне дискусије по предлогу Општег закона о народним одборима. Сагласно јучерашњој одлуци Савезног већа и Већа народа, добили смо од Президијума Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије акт следеће садржине:

ПРЕЗИДИЈУМ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 5164

ПРЕТСЕДНИКУ САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Према закључку Савезног већа и Већа народа Народне скупштине ФНРЈ, Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије извештава Вас да је сазвао заједничку седницу Савезног већа и Већа народа за

16 мај 1946 године са дневним редом: претрес нацрта Општег закона о народним одборима у начелу.

Молимо да се ово достави члановима Вашег Већа на првој седници.

16 маја 1946 године
Београд

**Президијум Народне скупштине
Федеративне Народне Републике Југославије**

Секретар
М. Перуничић, с. р.

Претседник
др И. Рибар, с. р.

Према томе ову седницу Савезног већа закључујем, а идућа биће заказана писменим путем.

Кроз 15 минута почеће заједничка седница оба дома Народне скупштине.

(Седница је закључена у 17,03 часова.)

ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА И ВЕЋА НАРОДА

Прва седница

(4 маја 1946)

Почетак у 17,25 часова.

При уласку у дворану, чланове Савезне владе и претседништва оба дома на челу са претседником Владимиром Симићем и Јосипом Видмаром, народни посланици бурно поздрављају.

Претседавао претседник Савезног већа **Владимир Симић**.

Претседавајући: Отварам прву заједничку седницу I редовног заседања оба дома Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије.

Записник данашње седнице водиће секретар Савезног већа Воја Лековић.

Прелазимо на дневни ред: претрес у начелу нацрта Општег закона о народним одборима.

Позивам, у смислу Пословника, народне посланике који желе да се јаве за реч. Молим сваког народног посланика да на једној малој цедуљи напише име и презиме и преда секретару.

Има реч први пријављени говорник, народни посланик Моша Пијаде. (При доласку на говорницу сви народни посланици поздрављају говорника бурним аплаузом).

(**Моша Пијаде** (*Изборни срез Београд I, НР Србија*): Другови народни посланици, најзад је дошао час за доношење општег, основног закона о народним одборима, о тим

органима државне власти који сачињавају политичку основу наше Федеративне Народне Републике, о тим претставничким, законодавним и уједно извршним органима преко којих народ врши своју власт у држави. Дошао је час да се сви досадашњи привремени прописи појединих националних већа и скупштина, као и све већ одавно недовољне и временом премашене одлуке централних руководећих тела народно-ослободилачке борбе о организацији и задацима народних одбора замене законом који потпуно исцрпно обухвата цео систем организације основних и народним масама најближих органа наше нове власти. Имали смо и имаћемо пред собом још низ важних закона у циљу остваривања основних одредаба нашег Устава, али је очигледно да ниједном другом закону не може припадати толика и таква важност као овом закону. Њиме се остварује управо сама суштина Устава, њиме се остварује сама суштина наше нове народне државе, нашег новог истински демократског поретка.

Година дана од ослобођења читаве земље не може се сматрати као одвише дуг рок до подношења једног овако значајног основног закона. Толики рок био је управо потребан и довољан да пракса после рата догради, разради, употпуни и потврди она начела и организационе облике народне власти који су никли у народном устанку, развијали се током ослободилачког рата и који су морали и после рата — примењени у новим условима мира у току изграђивања читавог система државне организације — донети и много новог. Била је то година велике пробе за народне одборе као органе власти у послератним условима. Требало им је оставити то време да ту пробу издрже. Истина, и пре годину дана било је не само у нашој земљи него и изван ње потпуно јасно да су се народни одбори у току рата у толикој мери оправдали и потврдили као органи државне власти, да је било постало уопште немогуће и замислити неки други систем организације власти за нашу земљу. Па ипак је требало пустити да прође неко време до доношења овог закона, јер је требало да се нови систем потврди и у послератној пракси да се остави времена новим условима да утичу на коначну изградњу новог система, да се у току рата створени облици прилагоде захтевима даљег развика и да се народне масе до краја сроде и саживе са новим системом у читавој држави, дакле, и у оним њеним крајевима који су тек пре годину дана први пут били ослобођени и за које су народни одбори — бар као легални органи власти — били готово не-

познати. Тако је ова година била година практичне пробе за све органе народне власти, за њихову суштину као и за њихову форму, али уједно и година непрекидног проучавања праксе и теоретског утврђивања постигнутих резултата, испољених тенденција развитака и отворених широких перспектива за даљи развитака ове наше народне власти. оригиналне, посебног типа, нове у свету.

На тај начин, чињеница да се овај законски нацрт подноси данас, годину дана после потпуног ослобођења земље а кроз неки месец пет година после оснивања првих народно-ослободилачких одбора, претставља још један доказ оне велике озбиљности, мирноће, сталожености и незатрчавања, који су били тако видно обележје нашег народно-ослободилачког покрета за све време рата у свима крупним политичким питањима. Једном речи овај закон не долази ни касно ни рано, већ управо на време, у потпуно сазрелим условима. Израђен на темељу одредаба Устава, разрађујући његове основне поставке, овај закон, најосновнији и најзначајнији после Устава, како је с правом констатовано у образложењу Претседника Владе, претстављаће не мању победу наших народа од самога Устава. То је сасвим разумљиво, јер су народни одбори као органи народне власти у држави доиста основна тековина народно-ослободилачке борбе.

Устав наше Федеративне Народне Републике Југославије, на почетку друге главе, која говори о народној власти, пошто је поставио начело: „У Федеративној Народној Републици Југославији сва власт произилази из народа и припада народу“, каже:

„Народ остварује своју власт преко слободно изабраних претставничких органа државне власти, народних одбора који су, од месних народних одбора до скупштина народних република и Народне скупштине ФНРЈ, настали и развили се у народно-ослободилачкој борби против фашизма и реакције и који су основна тековина те борбе.”

На овим принципима и на осталим начелним одредбама Устава темељи се нацрт Општег закона о народним одборима чији претрес данас отпочиње у овом високом дому.

Дискусија о нацрту Устава, како у одборима, тако и у пленумима домова, није могла да буде исцрпна у погледу појединих питања, па тако ни о народним одборима. Обиље разноврсних питања наметало је одређене границе у тој дискусији. Данас, кад се ради о једном свакако најважнијем

органима државне власти који сачињавају политичку основу наше Федеративне Народне Републике, о тим претставничким, законодавним и уједно извршним органима преко којих народ врши своју власт у држави. Дошао је час да се сви досадашњи привремени прописи појединих националних већа и скупштина, као и све већ одавно недовољне и временом премашене одлуке централних руководећих тела народно-ослободилачке борбе о организацији и задацима народних одбора замене законом који потпуно исцрпно обухвата цео систем организације основних и народним масама најближих органа наше нове власти. Имали смо и имаћемо пред собом још низ важних закона у циљу остваривања основних одредаба нашег Устава, али је очигледно да ниједном другом закону не може припадати толика и таква важност као овом закону. Њиме се остварује управо сама суштина Устава, њиме се остварује сама суштина наше нове народне државе, нашег новог истински демократског поретка.

Година дана од ослобођења читаве земље не може се сматрати као одвише дуг рок до подношења једног овако значајног основног закона. Толики рок био је управо потребан и довољан да пракса после рата догради, разради, употпуни и потврди она начела и организационе облике народне власти који су никли у народном устанку, развијали се током ослободилачког рата и који су морали и после рата — примењени у новим условима мира у току изграђивања читавог система државне организације — донети и много новог. Била је то година велике пробе за народне одборе као органе власти у послератним условима. Требало им је оставити то време да ту пробу издрже. Истина, и пре годину дана било је не само у нашој земљи него и изван ње потпуно јасно да су се народни одбори у току рата у толикој мери оправдали и потврдили као органи државне власти, да је било постало уопште немогуће и замислити неки други систем организације власти за нашу земљу. Па ипак је требало пустити да прође неко време до доношења овог закона, јер је требало да се нови систем потврди и у послератној пракси да се остави времена новим условима да утичу на коначну изградњу новог система, да се у току рата створени облици прилагоде захтевима даљег развика и да се народне масе до краја сроде и саживе са новим системом у читавој држави, дакле, и у оним њеним крајевима који су тек пре годину дана први пут били ослобођени и за које су народни одбори — бар као легални органи власти — били готово не-

познати. Тако је ова година била година практичне пробе за све органе народне власти, за њихову суштину као и за њихову форму, али уједно и година непрекидног проучавања праксе и теоретског утврђивања постигнутих резултата, испољених тенденција развитака и отворених широких перспектива за даљи развитака ове наше народне власти. оригиналне, посебног типа, нове у свету.

На тај начин, чињеница да се овај законски нацрт подноси данас, годину дана после потпуног ослобођења земље а кроз неки месец пет година после оснивања првих народно-ослободилачких одбора, претставља још један доказ оне велике озбиљности, мирноће, сталожености и незатрчавања, који су били тако видно обележје нашег народно-ослободилачког покрета за све време рата у свима крупним политичким питањима. Једном речи овај закон не долази ни касно ни рано, већ управо на време, у потпуно сазрелим условима. Израђен на темељу одредаба Устава, разрађујући његове основне поставке, овај закон, најосновнији и најзначајнији после Устава, како је с правом констатовано у образложењу Претседника Владе, претстављаће не мању победу наших народа од самога Устава. То је сасвим разумљиво, јер су народни одбори као органи народне власти у држави доиста основна тековина народно-ослободилачке борбе.

Устав наше Федеративне Народне Републике Југославије, на почетку друге главе, која говори о народној власти, пошто је поставио начело: „У Федеративној Народној Републици Југославији сва власт произилази из народа и припада народу“, каже:

„Народ остварује своју власт преко слободно изабраних претставничких органа државне власти, народних одбора који су, од месних народних одбора до скупштина народних република и Народне скупштине ФНРЈ, настали и развили се у народно-ослободилачкој борби против фашизма и реакције и који су основна тековина те борбе.“

На овим принципима и на осталим начелним одредбама Устава темељи се нацрт Општег закона о народним одборима чији претрес данас отпочиње у овом високом дому.

Дискусија о нацрту Устава, како у одборима, тако и у пленумима домова, није могла да буде исцрпна у погледу појединих питања, па тако ни о народним одборима. Обиље разноврсних питања наметало је одређене границе у тој дискусији. Данас, кад се ради о једном свакако најважнијем

појединачном питању, о самим народним одборима, дискусија може да буде исцрпна онако како то овај важни предмет захтева.

Члан 6 Устава, који сам малочас навео, обухвата у мало речи ванредно богат садржај. Тај члан дао је савршену карактеристику наше народне власти претстављене народним одборима, а то је постигнуто не само правилном дефиницијом него у првом реду уношењем у дефиницију историског елемента, оним што је речено о постанку и развитку народних одбора и то на начин да то чини суштински део саме дефиниције одбора.

Зато бих се ја користио овом приликом да бацим један исцрпнији поглед на историски развитак народних одбора као органа народне власти.

I.

У априлу 1941 Југославија није била само окупирана, него и поцепана на више делова, међу четири окупатора и неколико квислинга. Под таквим условима војнички и полицијски створених и брижљиво чуваних граница између раскинутих делова наше земље, постојала је само једна једина политичка снага која је могла остварити јединство наших народа, сачувати повезаност међу разним областима и спровести организацију народне борбе, дајући јој од самог почетка јасне и одређене циљеве.

То је било руководство Комунистичке партије, (Општи буран и дуготрајан аплауз) то су биле организације Комунистичке партије. Очигледно је да је то руководство имало и све услове да разуме узроке пропасти бивше Југославије, да разуме због чега је сав стари државни апарат морао и могао без икаквог прелаза да постане одмах апарат окупаторске власти, оруђе у рукама окупатора и његових квислиншких слугу против народа, исто онако како је и у старој Југославији служио у исту сврху реакционарним и профашистичким режимима. Зато је потпуно схватљиво да покренувши народне масе широм целе Југославије у оружани устанак против окупатора, овакво руководство није ни на самом почетку могло да потражи ма какав ослонац у старом апарату власти. А питање организације извесних органа власти наметало се од првог часа, чим је била створена прва ослобођена територија. Исто тако заповеднички наметала се и сама форма нових органа власти, ако се хтелo да они

одиграју своју улогу у организацији народно-ослободилачке борбе. Органи власти морали су не само по људима који их сачињавају, него и по својој форми бити спуштени у народ, они су се морали дубоко разликовати од ранијих. Устанак вођен од читавог народа није могао а да не створи и органе власти који би били у рукама самог побуњеног народа.

Ако хоћемо да одбранимо историску истину, ми морамо овде устати против једне теорије коју заступају по-негде неки писци теорије о спонтаном постанку народно-ослободилачких одбора. Спонтани постанак народно-ослободилачких одбора исто тако не одговара историским чињеницама, као што им не би одговарала ни, рецимо, теорија о спонтаности самог устанка. Може да буде спонтаних побуна, али народни устанци, народне револуције не настају спонтано, већ само организовано, по одређеним основама, с јасним циљевима и под одређеним руководством. То важи и за саме форме борбе у устанку, као и за форме нових установа и органа који се у устанку стварају. Револуционарна иницијатива маса играла је у нашој борби свакако ванредну улогу, али је та иницијатива, била не само прихваћена него и свесно пробуђена, потстакнута, организована и упућена у сасвим одређеном правцу. Само благодарећи томе елементу свести, само благодарећи постојању јединственог руководства које је било свесно како постављених задатака тако и средстава за њихово остварење, могло је доћи до тога да у онаквим приликама расцепканости државе, и потпуног банкротства свих веза које су пре рата повезивале наше народе у једну државну организацију, избије у разним и најудаљенијим крајевима Југославије идејно, политички и организационо јединствен устанак, који је претстављао јединствену целину и у часовима када је одржавање веза међу разним областима било најтеже, каткад и сасвим немогуће.

Јасно је унапред да су народно-ослободилачки одбори у целој земљи, — а у Словеначкој теренски одбори Ослободилне фронте, — који су стварани и на ослобођеној и на неослобођеној територији, могли по правилу примити на себе поред функције борбених органа народног устанка и функцију органа власти само на ослобођеним територијама. Чим је нека територија, ма како мала била, била ослобођена, наметала се потреба њене организације као жаришта народне борбе, а то је безусловно доносило собом и прихватање функција органа власти од стране народно-ослободи-

лачких одбора. Зато ми можемо кроз историју народно-ослободилачких одбора да пратимо појаву да са губитком, или смањивањем, или пребацивањем ослобођених територија, и функција народно-ослободилачких одбора као органа власти расте или опада, па да се према томе и само постављање задатака и функција и само схватање карактера народно-ослободилачких одбора донекле мења, те се сад више подвлачи њихова функција борбених органа устанка, а сад јаче истиче њихов карактер органа власти. Такав развој трајао је углавном све до II заседања АВНОЈ-а у Јајцу, од кога часа народно-ослободилачким одборима остаје искључиво функција органа народне власти, до које су се у то време у великим деловима државе већ били снажно развили.

Исто је тако унапред јасно да се народни устанак није развијао равномерно у свима крајевима, и да се није могао равномерно развијати. Овде није потребно улазити у испитивање узрока томе. А то је, разуме се, имало утицаја и на организацију и развитак народно-ослободилачких одбора. Словеначка, која је десетак дана после капитулације организовала своју Освободилну фронту, није стварала народно-ослободилачке одборе под тим именом, него су њихову функцију вршили тзв. теренски одбори Освободилне фронте. Напротив, у другим крајевима, где народно-ослободилачки покрет није добио тако рано као у Словеначкој облик фронтовске организације, играли су народно-ослободилачки одбори и улогу најшире, масовне општенородне политичке организације.

Прва већа и устаљена, организована ослобођена област била је ослобођена територија Србије у јесен 1941. Дозволите ми да овде цитирам један чланак друга Кардеља, који је у почетку октобра 1941 изишао у ужицкој „Борби”.

„У крајевима који су победоносним развојем народног устанка очишћени од окупатора — почиње друг Кардељ у чланку — стварају се данас нови органи власти, непосредно и слободно бирано од самог народа — народно-ослободилачки одбори.”

Њихов постанак образлаже друг Кардељ потребом уједињења читавог народа у борби, потребом организације службе фронту и читавог живота позадине у интересу фронта и обратно, па наставља:

„Зато је потребно створити посебне, нове органе, органе народне власти. А ти органи, то су народно-ослободилачки одбори. Већ само њихово име јасно показује њихов циљ: организовање позадине у служби фронта, организовање свега у интересу народно-ослободилачке борбе”.

Затим друг Кардељ каже:

„Народно-ослободилачки одбори немају данас још свуда карактер носилаца власти, али га они морају добити. Они су данас стварно носиоци власти, истина привремени носиоци. Јер њихова је дужност да врше ту функцију у интересу народно-ослободилачке борбе до нашег ослобођења, до тренутка када ће, по протеривању окупатора из наше земље, моћи да се пређе на посао организовања државне управе.”

Прелазећи на детаљније одређивање задатака одбора, друг Кардељ истиче њихову сложеност и разноврсност. Тако задатак народно-ослободилачких одбора „обухвата све функције власти на датом подручју, изузев оне које су у ратно доба компетенција војне управе.” Ево како је друг Кардељ у четири тачке детаљније формулисао тада задатке одбора:

„1) да организују активност целог народа, тако да би се нашим борцима на фронту обезбедило све што је потребно. У тој својој активности одбори ће уско сарађивати са штабовима наших одреда;

2) да обезбеде ред у позадини, да га одржавају уз помоћ својих народних стража и да воде борбу против свих појава пљачке, разбојништва, шпекулације, активности пете колоне итд.;

3) да организују снабдевање и исхрану становништва, а нарочито сиромашних слојева и незбринутих породица наших бораца; да организују што правилнији развој привредног живота, трговине, саобраћаја (сем оног који је директно под контролом оружаних снага) итд., у интересу фронта и читаве позадине;

4) да свим својим средствима учвршћују везу фронта и позадине, везу целог народа са његовим борцима, као основну гаранцију победе.”

На завршетку овог значајног чланка, рекао је друг Кардељ:

„Народно-ослободилачки одбори јесу, дакле, привремени носиоци власти. Они то морају, уколико негде нису, и истински постати. Јер то је једини начин и једини пут да се сав народ мобилише у интересу фронта, да се земља претвори у ратни логор из кога ће бити прогнане мирнодопске навике и удобности. Народно-ослободилачки одбори претстављају, заједно са наоружаним нашим снагама, основно оружје за победу праведне ствари нашег народа.”

Овакво схватање и постављање карактера и функција народно-ослободилачких одбора још у јесен 1941 године демантује без остатка сваки покушај да се постанку народно-ослободилачких одбора припише спонтан карактер. Ми сви видимо да је став који је у ужичкој „Борби” изложио друг Кардељ, као и други другови, био потврђен читавим даљим развитком до данашњег дана.

Побијајући теорију спонтаности ми не мислимо да би се тиме ма и најмање окрњила истина да су „народно-ослободилачки одбори изникли из самог народа” као органи његове народно-ослободилачке борбе и истовремено као органи његове власти“, како је то и сам друг Кардељ нагласио у једном другом чланку из истог периода. Овакав један велики, коренити преврат у форми и суштини власти народ сигурно не би прихватио да није у потпуности одговарао и његовим схватањима, тежњама и потребама.

„Власт коју собом носе партизанске чете — каже друг Кардељ у том другом чланку — које су разбиле окупаторску власт, није само српска власт, она је истовремено истински народна”.

Губитак ослобођене територије у Србији концем новембра 1941 услед четничке издаје и немачке офанзиве омео је даљи нормални развој народно-ослободилачких одбора у Србији као органа власти. Ипак су у неким крајевима остали нелегални одбори и Главни народно-ослободилачки одбор Србије да до ослобођења продужи рад на одржавању устанка под најтежим условима.

Пример Србије из јесени 1941, где је била прва већа и организована ослобођена територија која се одржала неколико месеци, показује нам најјасније колико је функција органа власти код народно-ослободилачких одбора била зависна од постојања ослобођене територије.

Без ослобођене територије могли су народно-ослободилачки одбори по правилу носити само функцију илегалних органа народне борбе, али не и функцију органа власти.

Краткотрајни јулски устанак у Црној Гори 1941, када је у року од неколико дана ослобођена цела Црна Гора осим Подгорице, Цетиња и Никшића, могао је створити локалне војне комитете и друге органе војне власти, али није дао времена за организацију цивилних органа власти. Са поновним полетом устанка у јесен 1941 настали су и народно-ослободилачки одбори, сеоски, општински и срески.

На дан 8 фебруара 1942 састала се у манастиру Острогу скупштина црногорских и бокељских родољуба. Са те скупштине издат је проглас народу Црне Горе и Боке. На једном месту у том прогласу речено је:

„У циљу организовања и учвршћивања народне власти на ослобођеној територији, на скупштини црногорских и бокељских родољуба од 8 фебруара ове године, изабран је Народно-ослободилачки одбор за Црну Гору и Боку. Његови задаци су:

„да организује, изгради и повеже све народно-ослободилачке одборе (сеоске, општинске и среске), да их подигне на степен праве народне власти, да их оспособи да постану живи центри наше позадинске организације. Народно-ослободилачки одбори, иако су привремени носиоци народне власти, морају постати истински органи те власти.”

Издајство Драже Михаиловића и његових црногорских команданата прекинуло је средином 1942 године овај развитак и Црна Гора доживела је једну целу годину најстрашније владавине удружених Талијана, четника, Немаца, годину страховитих убистава, мучења, батинања, стрељања и интернирања. У градовима су седели окупатори заједно са својим четничким слугама, а по селима су харали „легални” четници и жандарми. Ако ко жели себи створити претставу шта је чекало све наше области у случају победе краљевског издајства, нека проучи ту годину крвавог четничког терора у Црној Гори.

Осим послова који су припадали војно-позадинским властима, командама места, од фебруара 1942 и командама подручја, вршили су народно-ослободилачки одбори најразличитије послове, па и судске. Говорим још о Црној Гори. Подручје на коме су народне власти, цивилне и војне, биле најпотпуније организоване у том периоду од јесени 1941 до

јуна 1942 био је срез шавнички, који је око девет месеци био у целини слободан и где су у свима местима постојали народно-ослободилачки одбори, срески, градски и општински поред среског одбора, четири команде места, једна команда подручја, 34 постаје партизанских стража под управом команде подручја и сеоских стража које су биле под народно-ослободилачким одборима.

У другим срезовима где су градови били у рукама окупатора и где положај није био тако устаљен као у шавничком срезу, тежиште је било више у рукама војних оперативних команди. У истом периоду развили су се народни одбори и у знатном делу Санџака.

Концем јануара 1942 ослобођена је Фоча снагама којима је командовао наш Врховни штаб. Ова територија била је повезана са слободном територијом Санџака и Црне Горе и могла се сва организовати јединствено. Ова прилично пространа слободна територија била је добро повезана телефонском мрежом, пошто су народ и војска оправили старе и подигли неке нове телефонске линије.

У фебруару месецу издао је Врховни штаб у Фочи два важна документа о задацима и устројству народно-ослободилачких одбора. Један носи назив: „Задаци и устројство народно-ослободилачких одбора“, а други, опширнији, имао је наслов: „Објашњења и упутства за рад народно-ослободилачких одбора у ослобођеним крајевима“, док је поднаслов гласио: „Свима сеоским (кметијским), општинским и среским народно-ослободилачким одборима“.

Пропис о задацима и устројству народно-ослободилачких одбора почиње једним малим уводом у коме се каже: „Народно-ослободилачки одбори јесу борбени органи који служе народно-ослободилачкој борби.

НОО нијесу и не смију бити органи појединих политичких странака и организација. Они се бирају демократским путем. У њих треба да уђу без обзира на своје политичко увјерење, вјеру и народност, сви они честити родољуби који су примјером и на дјелу показали да су добри синови свога народа, да никад неће издати отаџбину у овом светом отаџбинском рату, да су непоколебљиви у борби против фашистичког окупатора и његових домаћих слугу.

Поштени и родољубиви појединци из бивших општинских управа и других установа (осим из полиције и жандармерије) могу улазити у НОО ако уживају повјерење народа“.

Ово ограничење за људе из бивше полиције и жандармерије, разумљиво у то прво време, касније је отпало, јер се показало да је и од тих људи било много појединаца који су од почетка узели учешћа у народној борби и јер је било јасно да ни сам народ неће бирати људе који не заслужују поверење и који нису потпуно одани његовој борби. Зато је следећи званични пропис о одборима, тј. наредба Врховног штаба од септембра 1942, садржавао о пасивном изборном праву ову одредбу: „Једино мјерило по којем ће се бирати чланови НОО-а јесте да је познат као одан и вјеран народно-ослободилачкој борби и као непомирљиви непријатељ окупатора и његових слугу.”

Остатак текста фочанског прописа садржи у девет тачака задатке одбора, а у последњој одредби о изборима у тачки 1) каже се:

„На ослобођеном подручју, НОО јесу привремени органи народне власти бирани слободно и непосредно од самог народа. Они су привремени органи због тога што су укинута стари органи власти (општинске управе, полиција и жандармерија, судови, пореске, финансиске и друге) које су се показале као упориште окупатора и њихових слугу. Будуће трајне облике и органе своје власти одредиће ослобођени народ после истеживања фашистичких окупатора из наше земље и уништења њихових домаћих слугу.

НОО имају многоструке и разноврсне дужности. Они врше све функције власти осим оних које припадају војним властима”.

Ево сад како су били постављени задаци НОО.

„2) НОО као носиоци власти ослобођеног народа предузимају све потребне мјере да се активизира и уједини сав народ у борби против окупатора и њихових домаћих слугу. Преко НОО најбоље се и најуспешније остварује најјаче оружје у борби против фашизма: јединство читавог народа, јединство свих родољубивих снага.

3) НОО предузимају све што је потребно да се народно-ослободилачка војска уредно снабдијева храном, одјећом и свим другим потребама. У том циљу они активизирају и организују све народне снаге на свом подручју. У снабдијевању народно-ослободилачке војске НОО дужни су тијесно сарађивати са војним властима.

4) Као органи реда и безбједности, НО одбори употребљаваће партизанске и сеоске страже које су потчињене војним властима — командама подручја и командама мјеста. У случају нужде НОО обратиће се за помоћ и оперативним командама.

Гоњење шпијуна, издајица, плаћеника и агената непријатеља, борба против саботера и паникера припада у првом реду војним властима уз сарадњу НОО. Кривице по овим дјелима суде војни судови. Обавјештајна служба спада такође у надлежност војних власти.

НОО воде борбу против крађе, пљачке, разбојништва и нереда. Они рјешавају све спорове између појединих грађана.

5) НОО имају дужност да организују чврсту позадину и нераздвојну везу између народа и народно-ослободилачке војске, да подижу у народу борбени дух, пожртвованост и дисциплину.

6) НОО организују исхрану становништва, а особито сиромашног становништва и незбринутих породица палих и мобилисаних бораца, избјеглица и погорјелаца.

7) НОО воде строги надзор и спрјечавају извоз хране, стоке, дрва итд. са свога подручја у неослобођене крајеве, спрјечавајући свима средствима да се окупатор ма чиме снабдијева са њиховог подручја.

Под управом НОО налази се сва привреда (производња и трговина) уколико се не ради о радионицама за војне потребе које потпадају под директну управу војске. Цјелокупни саобраћај и саобраћајна средства стоје под управом војске.

8) Да би могли одговорити својој дужности снабдијевања војске и народа, НОО стварају народно-ослободилачке фондове. Ови прикупљају од народа прилоге у новцу, храни, одјећи и другом материјалу.

9) НОО могу према потреби вршити у корист народно-ослободилачке борбе и реквизиције од имућнијих појединаца. Од имовине народних непријатеља, која се конфискује на основу ријешења војних власти и судова, НОО примају на руковање све оно што војне власти не задрже за потребе војске и уносе то у народно-ослободилачки фонд.

10) Народно-ослободилачке одборе бира народ у селима и градовима. Сељаци једне општине бирају преко својих

делегата на општинском збору НОО своје општине. Више мањих села и заселака могу имати заједничког делегата. На среској конференцији општинских НОО бира се срески НОО који претставља највишу цивилну власт у срезу.“

Уз овај пропис била су додата и поменута „Објашњења и упутства за рад НОО у ослобођеним крајевима.“ Упутства су издата са следећом мотивацијом:

„Пошто су укинуте све раније власти и НОО узели на себе сву власт осим војничке, то је дјелатност НОО-а веома широка и разноврсна, па је зато потребно да се другови чланови НОО-а — који су у већини сељаци који први пут узимају власт у своје руке — изближе упознају са својим правима и дужностима на свима пољима њиховог рада.“

Ова упутства имају неколико одељака. У првом се говори детаљније о устројству одбора, њиховој међусобној повезаности, о начину избора.

У том првом одељку најинтересантија је одредба која говори да су општински НОО-и дужни да с времена на време сазивају збор сељана своје општине на коме ће подносити извештај о свом раду и расправљати с народом о свима важнијим питањима, како би у целом раду одбора дошла што потпуније до изражаја воља народа. НОО-и зависе од поверења народа, који може поједине чланове НОО-а, па и цели НОО сменити, ако сматра да није заслужан поверења или да је неспособан за рад, па изабрати нови одбор. Да би се одржао ванредни збор за смењивање општинског НОО-а потребно је да то тражи бар једна трећина сељана. Ако треба сменити срески НОО, онда ванредну конференцију за то мора срески НОО сазвати ако то захтева макар једна четвртина свих општина. Захтев за смењивање одбора мора бити у вези са неким или више важнијих питања у којима народ не одобрава рад одбора.

Затим долази одељак о народно-ослободилачким фондовима који су првих година борбе играли знатну улогу и били, на бази добровољних давања, једини извори прихода, који нису потицали од ратног плена или конфискација.

У наредном одељку говори се о снабдевању Народно-ослободилачке војске помоћу сакупљања прилога, реквизиција и размене вршене између градова и села и појединих ослобођених крајева.

Затим долази одељак који први пут детаљније обрађује поступак код конфискације имовине народних непријатеља,

а дата је и детаљна дефиниција појма народних непријатеља.

На крају упутства је кратка одредба по којој све јавне (државне) зграде и имања, железнице, рудници, путеви, мостови итд., фабрике и већа предузећа, радионице које раде за војску, стоје под војном управом. Исто тако и болнице и апотеке.

Сматрао сам да ће бити корисно осврнути се нешто опширније на ове прве званичне прописе из првих месеца борбе, јер су они данас и сувише мало познати, па чак и неким правним писцима који, не познавајући довољно историју народних одбора, изграђују теорије које нису у складу са чињеницама. Наведени прописи били су више месеци примењивани на поменутој територији, али се по њима радило у току 1942 и у западној Босни, у деловима Хрватске, као и у Словенији преко теренских одбора Освободилне фронте. Ипак нисам улазио у све детаље који су од врло великог интереса за свакога кога занима историја развика органа наше народне власти, јер и важне одредбе Устава и разних наших закона воде директно порекло из наведених докумената из 1941 и 1942 године, развијајући се даље са растењем ослободилачке борбе кроз даље године до данас.

Одлуку да теренски одбори Освободилне фронте словеначког народа врше функцију органа власти донео је Извршни одбор ОФ 17 маја 1942 године. То је кратка одлука која садржи следеће одредбе:

На словеначкој територији коју држе словеначки народно-ослободилачки партизански одреди, власт преузима Освободилна фронта.

Грађанску власт вршиће засада теренски одбори ОФ на свом досадашњем подручју, остајући подређени досадашњим вишим органима ОФ.

Као органи власти, теренски одбори ОФ самостално решавају у свима стварима које траже непосредно решење према смерницама и демократским начелима ОФ и упутствима Извршног одбора ОФ.

Теренски одбори као органи власти извешће одмах, чим буду дати услови, изборе за редовне одборе власти које према месним потребама сачињавају 5—15 чланова без разлике пола.

Избори народно-ослободилачких одбора вршиће се на јавном збору, а активно и пасивно изборно право имају сва

лица без разлике пола која су навршила 18 година и живе на подручју дотичног теренског одбора ОФ.

Средином 1942 са продирањем трупa које су биле под директном оперативном командом Врховног штаба у Босанској Крајини, где је устанак већ био увелико развијен, већама које су учвршћене са Ликом, Кордуном, Банијом и Далмацијом и новим војним успесима, створила се у тој западној области Југославије једна већа слободна територија чији је центар био прво у Петровцу, а онда у Бихаћу. Била је то прилично пространа територија која је ишла од Глине до наше тадашње слободне поморске луке Подгоре. Од средине 1942 до Четврте офанзиве концем јануара 1943 постојала је следећа организација власти која је била под Отсеком Врховног штаба иза војне власти у позадини: постојало је 14 подручја са 14 команди подручја. Од њих су области трију подручја биле територијално неповезане; то су била два подручја у Славонији (Папук и Крндија) и Жумберско подручје. Сва остала била су повезана у јединствену територију са разгранатом телефонском мрежом између свих команди и среских НОО-а.

То су била следећа подручја: Личко са 8 срезова (касније подељено на 2, прво и друго Личко подручје), подручје Кордун, Баниско подручје, Приморско-горанско подручје, а у Далмацији Сплитско и Биоковско-неретванско подручје. У Босанској Крајини: Бихаћко, Дрварско, Подгрмечко, Јајачко, Ливањско подручје.

У сваком подручју постојала је команда подручја са подређеним командама места које су углавном постојале у среским местима где су била и средишта среских НОО-а, док су у седиштима команди подручја били окружни НОО-и. У свим тим подручјима било је 34 среза.

Сарадња војних позадинских власти и народно-ослободилачких одбора била је врло тешка. Толика територија захтевала је бољу организацију и због тога су имали бити припремљени избори ради којих је Врховни штаб у септембру 1942 издао у посебно штампаној брошури „Наредбу о изборима народно-ослободилачких одбора“ и „Наредбу о образовању позадинских војних власти“. Ова последња измењена је и допуњена почетком децембра, када је донета и нова Уредба о организацији војних судова.

У предговору овим двама наредбама каже се између осталог:

„Благодарећи тим успјесима (НОП и ДВЈ) ослобођена је и проширена једна замашна територија на којој је народ слободан од фашистичког терора.

Не заборављајући да је тај успех био могућ једино благодарећи правилној примјени партизанског начина ратовања, који нашу живу ударну снагу не прикива за одређену територију, него у првом реду циља за уништењем непријатељеве живе снаге, дакле не запостављајући то начело највеће покретљивости наше војне силе, ми морамо искористити све дате услове за одржање, одбрану и даље проширивање ослобођених територија... Због тога, упоредо са даљим јачањем и учвршћивањем наше војне снаге, упоредо са даљим провођењем у дело плана по којему су се досад развиле операције наших бригада и одреда, морамо прионути и на организовање позадине, на политичко и организационо учвршћење ослобођених територија. Овај задатак спровођења што чвршће организације позадине, захтјева на једној страни установљивање и даље развијање народне власти оличене у народно-ослободилачким одборима, а на другој страни стварање и учвршћивање позадинских војних власти. Тијесна сарадња народне и војне власти најважнији је чинилац борбеног јединства позадине и фронта, тог основног услова за коначну победу народног устанка. Чврста војна власт у позадини најјача је гаранција за несметано и пуно развијање власти народно-ослободилачких одбора“.

Ова наредба има следеће одељке: I.) Начин избора и устројство народно-ослободилачких одбора; II.) Задаци народно-ослободилачких одбора на ослобођеној територији; III.) Народно-ослободилачки фондови; IV.) Снабдевање народно-ослободилачке војске; V.) Заплена имовине народних непријатеља; VI.) Јавне зграде и имања.

Другим речима, то су одељци које већ познајемо из фочанских „Објашњења и упутстава“ и из фочанског прописа о задацима и устројству НОО-а.

Никакве битне разлике нема између прописа из Фоче од фебруара и ових издатих у Крајини у септембру исте године који су уједно, све до доношења Устава и до овог законског нацрта, били и последњи прописи донети са једног централног места. У појединим федералним јединицама они су били допуњени посебним одлукама које су доношене после Другог заседања АВНОЈ-а. Али са централног места нису до садашњег законског пројекта више доношени неки

нови општи прописи, само је пружена помоћ како би прописи појединих федеративних јединица били сагласни и једнообразни.

Пропис од септембра 1942 разликује се од фебруарског само у свом првом одељку где су начин избора и припрема избора детаљно разрађени. Предвиђене су среске и општинске изборне комисије. Прве именује штаб зоне или оперативни штаб дотичног подручја, а општинске именује среска изборна комисија у споразуму са надлежном командом места.

Биће од интереса да овде цитирам тачку другу овог одељка у којој се говори шта осим именовања изборних комисија сбухватају припреме за изборе:

Припреме за изборе обухватају:

„а) Широко објашњавање народним масама путем састака, конференција, зборова и штампе — карактера, задатака и устројства НОО-а и њиховог односа према народу и војсци. НОО-и као органи заиста народне демократске власти, као органи који остварују јединство законодавне и извршне власти у рукама народа; карактер НОО-а као клице будуће народне власти; улога и задаци НОО-а у току народно-ослободилачког рата. Устројство НОО-а, изборно право. Однос НОО-а и оперативних и позадинских војних власти.

б) Обезбеђење да за чланове НОО-а буду изабрани људи који ће да гарантују да ће својим радом учинити да НОО-и буду израз споразума, јединства свих родољубивих снага без разлике политичког уверења, вере и народности.

в) Благовремено обавештење партизана на фронту о дану избора у њиховом месту ради остварења њиховог изборног права.”

Активно и пасивно изборно право имали су сви сељани или грађани, мушки или женски, без разлике вере и народности, ако су навршили 18 година. Поред тога и војници НОВ без обзира на године старости и без обзира да ли се на дан избора налазе у свом месту или на положају. Али је постојало извесно ограничење њиховог пасивног изборног права. „Док су на војној дужности они не могу вршити дужности чланова одбора, али треба омогућити, ако то дозвољавају услови борбе, да долазе на пленуме среских и окружних НОО-а као делегати својих батаљона и одреда.”

У исто време кад се врши избор општинског одбора бирају се на општинском збору делегати за среску конфе-

ренцију. Ти делегати сачињавају пленум среског НОО-а. Из своје средине пленум бира ужи одбор који мора бити стално у средишту среза. Пленум среског НОО-а је најстарија грађанска власт у срезу.

Предвиђени су зборови бирача сеоског, општинског и градског одбора и опозивање појединих одборника и целих одбора. „Ванредна среска конференција — каже се у тачки 14 — за избор новог среског НОО-а на место смењенога може се сазвати на захтев најмање једне четвртине свих општина. Захтев за смењивање ма ког одбора мора бити у вези са једним или више важнијих питања по којима народ не одобрава рад одбора.”

Врло је разумљиво за оно време и ону ситуацију одредба да се сви одбори бирају на 6 месеци.

Што се тиче окружних одбора они се бирају на подручју са кога се мобилише један партизански одред. Окружни НОО бира се на окружној конференцији на коју долазе делегати свих срезова и делегати одреда, односно бригада.

Одељак II, о задацима одбора, готово се тачка по тачка поклапа са фочанским прописом, док су даљи делови истоветни са фочанским упутствима.

На крају брошуре у којој је поред ове наредбе о избору НОО-а штампана и Наредба о образовању позадинских војних власти, објављена је и једна мала студија под насловом „О народно-ослободилачким одборима” без потписа, али је њен писац био покојни Веселин Маслеша.

У духу новог схватања, које је у том часу давано привременом карактеру НОО-а, и Маслеша се бави тим питањем. Ја ћу из тога чланка навести једно место о томе:

„НОО-и су по својој форми привремени органи народне власти. Они су никли у току борбе против окупатора и организовани су за борбу против окупатора. Због тога ће се последице протјеривања окупатора нужно морати поставити питање нових форми народне власти. О томе ће народ одлучивати. Међутим, привремени карактер народно-ослободилачких одбора не смањује опсег њихове дјелатности и надлежности. Поред тога у овим привременим формама садржана је једна заиста демократска власт која већ данас помаже народу да дође до оног искуства које ће му бити потребно када буде одлучивао о новим формама власти последице истјеривања окупатора из земље. У том смислу у демократској садржини народно-ослободилачких одбора ми мо-

жемо гледати клицу будуће народне власти. Али без обзира на то какве ће бити форме будуће власти, једно је сигурно да ће садашње искуство народа бити одлучујуће у одлучивању народа какве ће форме добити нова народна власт... Народно-ослободилачки одбори су природна форма народне власти, јер у њима и кроз њих долази до изражаја револуционарна демократска акција и воља народних маса."

Али гледиште које је по овом питању у то време било изграђено у руководству народно-ослободилачког покрета, најбоље је изражено у директном писму које је као командант Врховног штаба друг Тито упутио у септембру 1942 Главном штабу за Хрватску, Оперативном штабу Босанске Крајине и Оперативном штабу IV зоне (Далматински оперативни штаб). Пространа ослобођена територија на којој су имали бити спроведени избори за које је цитирана наредба била писана, лежали су у подручју ова три штаба. Навешћу место које о томе говори и које чини главну садржину писма.

„Код тога питања организације наше власти у позадини мора се подвући да се оно поставља у измијењеном виду према ранијем. Форма народне власти остаје она која је природним путем била изникла у самом почетку наше ослободилачке борбе — то су народно-ослободилачки одбори и војна позадинска власт, ма да су сад ове већ далеко развијеније и захтијевају још и даље развијање. Али карактер НОО-а данас је измијењен. Ма да они и даље остају прелазни облик ка будућој народној власти, коју ће народ формирати после коначног ослобођења, мора се подвући да ова констатација о прелазном облику не значи да се питање будуће форме и карактера власти оставља случају, да се они још не називају у магли будућности и да та власт може прећи у макар какву другу форму. Тај смо стадиј већ оставили за собом. Због тога данас нема више никаквог смисла истичати привременост карактера НОО-а као органа власти. То важи чак и у случају да се не одржи у нашим рукама одређена територија и да се наша војна снага пребаци на неку другу територију. Напротив, данас се НОО-и испољавају као природно настали и развојем условљени и потврђени органи власти, нове народне власти, те њихова прелазност може значити само један ступањ њиховог развоја у истом правцу, ка своме вишем степену. Наравно, не ради се о имену, него о суштини да је коначно свршено са старим

облицима власти и да је садашња форма коју је створио устанак, она клица из које ће се развити будућа власт. Једном ријечи, не подвлачити више привремени карактер власти НОО-а, а подвлачити НОО-е као органе власти и као клицу и основу будуће народне власти.”

Такав је био став у септембру 1941 године.

Било би свакако веома интересантно поред овог прегледа историског развитка одбора, гледано кроз законске прописе, пропратити и њихов конкретни развитак по појединим областима. Али то излази изнад оквира овог реферата. Поменућу само то да су избори за које је била издата наведена наредба одржани на поменутим подручјима за сеоске одборе 27 децембра 1942 а за општинске и среске 5 јануара 1943, дакле ови последњи свега 15 дана пред почетак IV офанзиве. А свега пет дана пред њен почетак одржана је у Бихаћу конференција претставника среских народно-ослободилачких одбора и команди подручја, на којој су били присутни претставници 30 среских НОО-а и команданти или заменици команданата 12 команда подручја. Нису била претстављена само удаљенија и са главном ослобођеном територијом неповезана подручја, Жумберачко и два славонска.

У „Народном ослобођењу” од 25 јануара 1943 године, у приказу реферата који сам ја на тој конференцији држао, каже се између осталог:

„О извршеним изборима у Лици, на Кордуну и у неким срезovima Босанске Крајине, друг Јанко је рекао:

„Било је свакако негде мање, негде више грешака, али се може рећи да су избори, с обзиром на све околности, били углавном добри, да су се претворили у велику народну манифестацију његове воље да се истраје у овој великој и тешкој борби за ослобођење, да се све учини да се помогне наша храбра војска, да се све учини како би се живот позадине што боље организовао и средио, да се помогне силним жртвама фашистичког терора, погорелцима и избеглицима и сиротињи уопште, да се отворе школе, да се почне културно живети, да се народне масе ишчупају из мрака неписмености, да жене и омладина дођу до својих права, да дођу њихове способности и снаге до изражаја.”

Из кратког прегледа извештаја поднетих на тој конференцији од делегата разних срезова и подручја може се до-

бити бледа слика, али ипак нека слика о стању тих крајева и о активности и пословима цивилних и војних власти у том периоду.

Међутим је још пре ове конференције, 26 новембра, одржано прво заседање Антифашистичког већа народног ослобођења Југославије и изабран његов Извршни одбор. У резолуцији тога заседања каже се о народно-ослободилачким одборима да су „нужним развитком постали органима народно-демократске власти и потврдили се као израз јединствене народне воље за ослобођењем испод јарма фашизма. На пространој ослобођеној територији нема села без народно-ослободилачког одбора спојеног са општинским и среским својим телима. Многобројни народно-ослободилачки одбори раде илегално под најтежим условима у још неослобођеним деловима земље...”

Иако је АВНОЈ тек годину дана касније проглашен за врховно законодавно и извршно претставничко тело а на место његовог Извршног одбора именован Национални комитет као привремена народна влада, ипак је уствари АВНОЈ од самог оснивања у Бихаћу био не само политички центар ослободилачког покрета наших народа, него и централни орган народне власти. Али Четврта офанзива која је почела 20 јануара 1943 и Пета која јој је узастопце следовала нису дозволиле развијање овог органа који се морао ограничити на мало аката. После успешног нашег пробоја кроз непријатељски обруч у Петој офанзиви, са знатним увећањем а не само повратком ослобођене територије у Босни, а особито после капитулације Италије, наступио је час за знатно напредовање организације народне власти и за познате одлуке Другог заседања АВНОЈ-а. Отада развитак народно-ослободилачких одбора као органа државне власти иде својим сталним непрекидним током. њихове борбене политичке функције опадају а остају им само функције органа власти. У исто време престало је тада коначно свако мешање војних позадинских власти у организацији контроле народних одбора, које је у прво време било природно и неизбежно.

Завршавајући овде овај поглед на историски развитак основних органа наше нове народне власти, желим да поменем и појаву, која је дошла до нарочитог значаја у Далмацији и на острвима, а то је да су тамо НО-и и на неослобођеној територији уствари имали власт у рукама. Окупатори и усташе владали су само тамо где је постојала ограда од жица.

Другови народни посланици, преглед који смо направили и документи које сам цитирао показују природни постанак и развитак народних одбора као органа власти без икакве потврде за теорију њиховог спонтаног постанка. Па ако погледамо основне принципе, ствари основног карактера и суштине, видећемо да су углавном остали исти од почетка до данас. Показује се да је већ концем 1942 дискусија о привременом карактеру одбора уствари била само теоретска. Народни одбори показали су се од самог почетка не само као нужни органи народно-ослободилачке борбе, него их је народ одмах прихватио и као једино могуће органе власти. Зато се касније више није ни постављало питање да ли ће се они и после рата задржати или неће задржати као органи власти. Они су током рата постали саставни део народног схватања власти, били су постали традиција и навика у толикој мери да се није могла појавити ни сумња у то да су они постали једино могућа форма државне власти у новој народној држави. У томе јесте највећа предност коју Југославија има испред свих других бивших окупираних земаља: да је у току самог рата извела свој уставни преврат, да је њен ослободилачки рат био уједно и народна револуција, да је решила питање власти и њене нове форме. (Бурани и дуготрајан аплауз).

Из овога прегледа намећу нам се следећи закључци:

1) Народни одбори настали су природним путем из потребе народно-ослободилачке борбе као њени политички органи, имајући од првог часа на свакој ослобођеној територији у исти мах и карактер органа нове народне власти. Они су били одмах не само носиоци политичког борбеног јединства народних маса свих наших народа него и носиоци народне демократске револуције.

2) Нужност функције народних одбора као органа народне власти била је диктована срамним али логичним преласком читавог државног и „самоуправног“ апарата предратне Југославије у службу окупатора, преласком који је срамној војничкој капитулацији старог режима био још срамнија допуна.

3) Руководство народно-ослободилачког покрета било је од првог часа стварања ослобођених територија свесно потребе организовања народно-ослободилачких одбора и јасно је постављало и њихове задатке и њихове организаци-

оне форме, остајући увек на терену реалних услова. Оно је руководило њиховим развојем ослањајући се на саму праксу и искуство које су услови развоја имали да донесу.

4) Народне масе које су већ одавно пре почетка рата биле испуњене опозицијом против старог режима и старих органа власти, нису у часу кад су се дигле на оружје против окупатора и његових издајничких слугу уопште биле вољне да продуже живот старом апарату антинародних режима чије су насиље и сувише дуго подносили. Оне су биле свесне да би повратак старих облика власти значио катастрофу народног устанка. Зато су народне масе тако одушевљено прихватиле народне одборе као облик своје сопствене власти. Ово је била општа појава у сваком крају Југославије.

5) Због тога су народно-ослободилачки одбори одиграли основно важну улогу у уједињавању наших разједињених народа око истих демократских начела, они су гвоzdена грматура данашње тврдо цементиране зграде јединства наших народа, они су били главни органи спровођења наше народне демократске револуције.

6) Прошавши у неколико ратних година под најтежим условима кроз сва тешка искушења која је собом доносила борба са свирепим и надмоћним непријатељем, народни одбори су се у тим тешкоћама развили и изградили у једине могуће органе нове народне власти, у политичку основицу наше нове народне државе.

7) Као носиоци власти преко којих сам народ врши у држави своју власт, освојену у народној револуцији, народни одбори су основна демократска тековина велике народно-ослободилачке борбе.

8) Због тога друг Тито и каже при крају свога образложења законског нацрта:

„Пројект овог закона претставља крупан корак унапријед, како у разрађивању нашег Устава тако и у изграђивању нашег државног апарата и у учвршћењу нове истински демократске власти наше младе Федеративне Народне Републике Југославије. Он претставља пуно озакоњење једне по форми и суштини нове демократске власти на свим степенима наше државне организације, власти која је уједно и остварење вековних тежњи и борбе народних маса наших народа да остваре демократију и самоуправљање.”

II.

Другови и другарице, из нашег приказа историског развитка народних одбора излази јасно да они нису само основна тековина наше народно-ослободилачке борбе и политичка основица наше Народне Републике, него и уопште по форми и суштини нова демократска форма власти. Та нова форма власти није ограничена на Југославију. Она се нужно јавља у земљама које су, савладавши фашистичку окупацију и унутрашњу реакцију пошле путем истинске народне демократије и у којима су широке народне масе оствариле своје руководство у држави узевши власт у своје руке.

Ова форма власти одговара према томе свима оним демократским народним државама које су се обновили, препородили и изменили у борби против фашизма и реакције, које су своје унутрашње уређење покренуле напред линијом историског напретка, тј. које данас у својој државној и друштвеној организацији и у организацији свог привредног живота имају знатне елементе социјализма и налазе се на путу од либералне грађанске демократије ка социјализму.

Зато народни одбори као органи власти не постоје само у Југославији, него их видимо и у Албанији, Пољској и Чехословачкој. Степен до којег су се народни одбори развили као органи државне власти и место које у њој заузимају служе као мерило степена у коме су народне масе успеле да овладају државом, тј. степена у коме су успеле да разбију стари апарат противнародне власти.

Исто тако, само постојање народних одбора у појединим земљама служи као мерило доследности и величине успеха народне борбе против фашизма и реакције. Ако су у некој земљи настали и учврстили се народни одбори као органи власти, онда је то сигурно највиднији показ народне победе, доказ да реакционарне друштвене снаге у земљи нису ни својом снагом ни уз помоћ међународне реакције успеле да зауставе победоносни народни покрет у његовом напредовању ка новим формама живота. (Бурани и дуго-трајан аплауз). Те се земље истина налазе иза чувене „гвоздене завесе“, али ми нисмо криви што су западне „демократије“ подигле ту завесу да кроз њу не би према западу продирали зраци нове истински народне демократије. (Једнодушно бурно одобравање.)

У Албанији су народни одбори на потпуно истој основици као и код нас.

У Пољској постоје месни, градски, срески и окружни народни одбори којима на челу стоји као врховни законодавни орган Пољско национално веће. По чл. 1 Закона о организацији и надлежности народних одбора од 11 септембра 1944: „до образовања сталног политичког народног претставиштва према принципима Устава од 17 марта 1921 г., као привремени законодавни и самоуправни органи на територијама Републике Пољске ослобођеним од окупатора, раде народни одбори.”

„При образовању народних одбора учествују све демократско-ослободилачке организације и удружења која пријаве свој рад надлежним органима Пољског комитета народног ослобођења и стоје на принципу обавезне снаге Устава од 17 марта 1921 г.” (Члан 3).

У надлежност народних одбора, осим Пољског националног већа, спада у њихов територијални делокруг:

1) планирање јавног рада, нарочито: доношење буџета и израда плана испорука у натури;

2) контрола рада извршних органа (државних и самоуправних) са гледишта законитости, целисходности и сагласности са основном линијом рада Пољског националног већа;

3) наименовање самоуправних и извршних органа;

4) закључивање уговора о подизању зајма, отуђивању, промени или оптерећењу непокретне имовине (Члан 28).

Независно од ових овлашћења може се појединачним одлукама Пољског националног већа на народне одборе пренети део законодавне власти сагласно одредбама садржаним у Уставу од 1921.

У Чехословачкој настали су први народни одбори у Словачкој за време словачког устанка двема наредбама Словачког народног већа. На основу тих наређења издато је касније, 7 априла 1945 године, детаљније наређење које је и данас на снази. По њему свака општина, бира месни, а сваки округ бира окружни народни одбор. Народне одборе контролише народ који их може и опозвати. Народни одбор може управљати свима јавним пословима уколико не спадају у надлежност других јавних органа. Народни одбор поставља свој уред који одговара нашем извршном одбору.

Уз ово наређење издало је Повереништво Словачког народног већа за унутрашње послове упутства из којих узи-
мамо следеће:

„Народни одбори су демократски бирани органи народ-
не власти у којима имају бити заступљени сви прогресивни
елементи грађанства, политички организовани или неоргани-
зовани. Језгро народних одбора јесу опробани борци за сло-
боду народа. Члан народног одбора може да буде искључи-
иво чехословачки држављанин, припадник једног од сло-
венских народа, који стално станује у Чехословачкој и на-
вршио је 18 година. Док не буде издат изборни закон, чла-
нови народних одбора бирају се на јавном скупу грађана.
Чланови одбора не добијају никакву плату”.

У Чешкој, Моравској и Шлеској установљени су народ-
ни одбори наредбом Владе од 5 маја 1945. Постоје земаљски
народни одбори у те три земље али без законодавних функ-
ција. У нови Устав Чехословачке, који треба да донесе Уста-
вотворна скупштина која се бира 26 овог месеца ући ће
основни ставови и о народним одборима као основним орга-
нима народе власти.

Не улазећи даље у ово интересно питање народних
одбора као међународне појаве, мислим да можемо слобод-
но изразити веровање да су они форма власти која има бу-
дућност у свим државама у којима народ успе да оствари
своју демократију, да стварно учествује у управљању држа-
вом и руководи њоме преко својих претставника. (Буран и
дуготрајан аплауз).

III.

Нацрт нашег закона подељен је у шест делова.

Иза почетног начелног увода, какав је уобичајен код
наших важнијих закона, први део излаже основна начела на
којима почива организација народних одбора. Затим следе
делови: Задаци и надлежност народних одбора, Устројство
народних одбора, Односи народних одбора и извршних од-
бора према вишим органима државне власти и државне управе,
Правила за административни рад и напослетку Завршне
одредбе.

Разрађујући уставне принципе о народној власти први
чланови законског нацрта утврђују да су народни одбори
органи државне власти преко којих народ врши своју власт
у административно-територијалним јединицама, да су они

највиши органи државне власти на својој територији у односима локалног значаја, али да у исто време они остварују на својој територији и задатке општег значаја. Они су претставнички органи бирани на основу општег, једнаког и непосредног изборног права тајним гласањем, а своју власт врше и доносе опште прописе у оквиру своје надлежности на основу савезног Устава и устава народних република, на основу савезних и републиканских закона, као и општих прописа виших органа државне власти и управе. Сва права која су народним одборима дата уставима, законима и општим прописима ФНРЈ и народних република врше народни одбори непосредно или преко својих органа и установа.

Већ из овога се види да су народни одбори уистину органи власти, органи народног самоуправљања, што никако не смео мешати са некадашњим појмом „самоуправних” органа који су били ограничени на локалне задатке и чија је „самоуправа” била гола обмана. Народни одбори, и они најмањи, стоје према свима и највишим органима државне власти и управе у односу који почива на законом одређеним правима и дужностима. Тај однос може се најтачније означити као демократски централизам. Имајући поред својих локалних задатака да остварују и задатке општег значаја, народни одбори стоје под општим надзором виших органа власти, али не у односу бирократском, већ односу који почива на међусобним правима и дужностима. У пословима општег, ванлокалног значаја, они нису прости спроводници одлука виших органа власти иако су дужни да их спроводе, него имају право да претресају и питања из надлежности виших органа и да им за решење тих питања подносе своје предлоге.

Законски нацрт потпуно обезбеђује да народни одбори буду уистину органи народне воље, да се осигура најшире и стално активно учешће народа у државној власти и контрола народа над њом. Тако су народни одбори дужни да се у извођењу локалних и општих задатака ослањају на иницијативу и широко учешће народних маса и на организације радног народа (чл. 8). Чланови одбора одговорни су за свој рад и дужни су поднети рачун о свом раду својим бирачима. Бирачи имају право да опозову народни одбор или појединог члана народног одбора и пре рока за који су изабрани (чл. 19). Детаљнији прописи о опозивању одборника налазе се у делу о устројству народних одбора, а још детаљније

треба да буду израђени у законима република. Месни народни одбори обавезни су на сазивање месних зборова бирача у циљу припремања и разматрања питања која се односе на живот места и рад месног одбора, као и ради претресања и давања мишљења по питањима од интереса и значаја за живот среза, округа, односно области, аутономне области, аутономне покрајине, народних република и ФНРЈ (чл. 47). Извршни одбори могу образовати савете грађана у циљу успешног извршења општих и месних задатака из подручја појединих грана државне управе (чл. 66). Све ове одредбе показују пуну и доследно спроведену истинску демократичност народних одбора, њихов истински народни карактер, њихову сталну и пуну блискост широким народним масама. Закон, дакле, жели да потпуно осигура сталну и блиску везу народа и државне власти.

Органи народног самоуправљања, одбори, у исто време држе и извршну власт коју врше преко својих извршних одбора и других својих органа. Почев од среских одбора они бирају и судове. Тако је у њима осигуран принцип јединства власти који чини основну карактеристику наше народне власти.

С обзиром да још немамо закона о административној подели, овај законски нацрт садржи у свом начелном делу и основне начелне прописе о административној подели везујући их за разне степене народних одбора.

У тим одредбама има и једна која предвиђа да закони република могу у већим градовима установити и рејонске одборе, а у нарочитим случајевима у великим градовима и одборе насеља. Несумњиво је да су рејонски одбори, бар у великим градовима, оправдали своје постојање. Али кад се ствари буду конкретно решавале републиканским законима, биће потребно да се у сваком посебном случају, за сваки град, испита сврсисходност оснивања рејонских одбора и одбора насеља. Још бих овде указао да кад се говори о градским народним одборима да имају степен среског или окружног одбора, или да рејонски одбори имају степен среског одбора у граду, чији градски одбор има степен окружног одбора, не смемо ту однос нижег и вишег одбора узимати буквално као однос једног месног одбора према среском или среских одбора према окружном, јер упркос подели на рејоне или на насеља, град има остати на сваки начин једна јединствена целина.

Општи део законског нацрта садржи још и основне одредбе о изборном праву, о управљању општенародном имовином локалног значаја, о локалном буџету, као и о статуту који сваки одбор доноси о свом унутрашњем устројству, што су све значајна обележја њиховог самоуправљања.

Најобимнији део законског нацрта је његов други део који говори о задацима и надлежности одбора. Појавило се у току дискусије у Законодавном одбору мишљење да су овим одредбама дати одборима, нарочито месним, премноги и превелики задаци. Ово је мишљење почивало на бојазни да на свом данашњем ступњу месни одбори не би могли да одговоре толиким задацима. Међутим, није било тешко убедити оне који су показали то мишљење да је та бојазан неоправдана. То је постало нарочито јасно кад смо управо ближе погледали у детаљно наведене задатке. Најзад, виши органи морају пружити сваку помоћ нижим одборима да се ваљано оспособе за вршење свих својих локалних и општих задатака, а исто тако морају одбори бити снабдевени и потребним стручним снагама. У сваком случају сматрам да би читава ствар била погрешно постављена и да би самоуправљање постало празна реч баш ако не би за месне народне одборе били предвиђени овако опсежни задаци.

На челу овог дела нацрта стоји један дужи члан који у 19 тачака даје основне задатке за народне одборе уопште. Овај члан има велику начелну и политичку вредност. Он заправо претставља наш Устав у малом, он даје политичку базу на уставним начелима за сав рад народних одбора. И није то само од неке деклараторне вредности, него је то истинска начелна политичка база, то су основна начела којих се народни одбори имају држати у своме практичном раду, на којима се имају васпитавати и расти. Тек одређивање ових основних задатака, и у оној форми како је то учињено у законском нацрту, употпуњава карактер народних одбора као изворних органа државне власти и даје пуног смисла поставци да су они основна тековина народно-ослободилачке борбе.

Прелазећи на ближе одређивање задатака и надлежности месних, градских, среских, окружних односно обласних народних одбора, нацрт их даје детаљно и у систематском груписању као задатке у области плана, пољопривреде, комуналног живота, трговине и занатства, финансија, радних односа, народног просвећивања, социјалног старања и на-

родног здравља и у осталим областима при чему има малих разлика идући навише саобразно већим и ширим компетенцијама виших одбора. Не улазећи овде у детаље, сматрам да су са исправкама и допунама усвојеним у законодавним одборима, задаци народних одбора у овом одељку правилно и у потребној мери исцрпно постављени. Питање надлежности не исцрпљује се овим одељком, него се важне одредбе о томе налазе у четвртном делу, где се говори о међусобним односима одбора и виших органа власти и управе, па да то питање буде коначно решено. Но у том погледу већ и овај закон даће основу да се избегну све оне незгоде које су потицале из досадашњих нејасности и неодређености на томе пољу.

О самој организацији народних одбора, о изборном реду, о начину пословања, при чему се опет додирују извесна питања надлежности, а нарочито детаљније у погледу извршних одбора, говори трећи део нацрта под насловом „Устројство народних одбора”. У овом одељку решено је и питање службеника при народним одборима, на једини правилан начин. Они стоје под руководством извршног одбора и не могу доносити самостално решења и потписивати акта осим по изричном овлашћењу одговорног одборника, које мора бити објављено у просторијама одбора на видном месту. Статутом народног одбора одређује се делокруг и овлашћење службеника (члан 67). На овај начин учиниће се крај, односно створиће се законски услови и за то да се учини крај појави бирократизирања одбора и овлађивања чиновника над одборима, појави која понегде јако долази до изражаја и квари карактер одбора као органа народне власти.

Четврти део нацрта, одређујући односе виших и нижих органа власти и управе, остаје потпуно на терену основних начела демократског централизма осигуравајући нижим органима сва њихова права, али исто тако и осигуравајући вишим органима спровођење уставних и законских прописа дајући им овлашћење да обуставе од извршења или да пониште незаконита акта нижих народних одбора и извршних одбора, па и да распусте нижи народни одбор или извршни одбор ако је њихов рад у очигледној супротности са Уставом и законом. Право покретања поступка за поништај, укидање, измену или обустављање незаконитих и неправилних аката, одлука, наредба и решења народних одбора и наре-

даба, упутстава и решења извршних одбора имају не само одређени виши органи власти или управе, него и грађани.

У петом делу нацрта, где се излажу правила за административни рад извршних одбора и осталих органа управе, поставља се као начело да тај рад мора бити ефикасан, брз и јефтин и изведен са што мање радне снаге и времена. По правилу вођење административно-техничких послова мора бити јединствено. Само код обласних, окружних и појединих градских народних одбора може бити отступања од правила јединствене администрације према решењу владе републике.

Закон о чијем нацрту сада водимо претрес има карактер општег закона у духу прописа из тач. 24 члана 44 Устава. Зато се у завршним одредбама предвиђа да ће народне републике на основу и у оквиру овог закона донети своје законе о народним одборима у року од шест месеци од дана ступања на снагу овог савезног општег закона. Међутим, до доношења закона република, примењиваће се у погледу надлежности, устројства, међусобних односа, административног рада и пословања народних одбора на целој територији Федеративне Народне Републике Југославије одговарајуће одредбе овог закона.

Но тиме неће престати значај савезног општег закона. Он ће остати да служи као основни критеријум за уставност и законитост закона народних република и као регулатор јединства демократског поретка у нашој земљи, како је то истакнуто у писменом образложењу законског нацрта.

У техничком погледу мислим да нема замерке овом закону, и да је израђен тако да достојно одговара високо важном предмету. Он служи на част људима који су сарађивали на његовом припремању под руководством друга Кардеља. Треба подвући да су оба законодавна одбора у пуној једнодушности уложила сав труд на коначној изradi текста. Уколико су се ипак поткрале извесне омашке и пропусти, то се исправља амандманима друга Претседника Владе.

Завршујући, сматрам за велику дужност да се у овом часу сетим оних многобројних радних народних људи који су као чланови и функционери народно-ослободилачких одбора на ослобођеној и на неослобођеној територији широм Југославије дали своје животе вршећи своју одборничку дужност. (*Једнодушан одзив: Слава им!*) Њима се придружују и они одборници који су и после ослобођења земље пали

као жртве издајничког четничко-усташког бандитизма. Нека је слава борцима палим у борби за изградњу народне власти. (Сложни усклици: Слава им!).

У дубоком уверењу да доношењем овог закона извршујемо највеће дело на спровођењу суштине нашег Устава, велико дело на учвршћењу и даљем разvitку наше народне власти, изјављујем да ћу гласати за извештај Законодавног одбора и предложене амандмане. (Једнодушно бурно и дуго-трајно одобравање и аплауз).

Претседавајући: Пошто је листа говорника пријављених за данашњу седницу исцрпена, закључујем данашњу заједничку седницу и одређујем другу заједничку седницу за сутра у 16 часова са истим дневним редом.

(Седница је закључена у 18,40 часова).

ЗАЈЕДНИЧКА SEDNICA SAVEZNOG VEĆA I VEĆA NARODA

Друга седница

(17 маја 1946)

Početak u 16,30 časova.

Pretsedavao predsednik Veća naroda **Josip Vidmar**.

Pretsedavajući: Otvaram drugu zajedničku sednicu I redovnog zasedanja Narodne skupštine. Zapisnik današnje sednice vodiće sekretar Veća naroda Mihailo Grbić. Molim drugu sekretara da pročita zapisnik jučerašnje sednice.

Секретар Михаило Грбић чита записник.

Претседавајући: Има ли примедба на записник? (Нема). Пошто примедба нема, записник се оверава.

Прелазимо на дневни ред: наставак претреса у начелу о предлогу Општег закона о народним одборима. Као други пријављени говорник има реч народни посланик Јаков Блажевић.

Јаков Блажевић (Изборни срез Госпић, НР Хрватска): Другови народни посланици, јуче смо чули из излагања друга Моше Пијаде, историјат наших народно-ослободилачких одбора, њихов настанак, развитак и услове даљег развитака. То нас је његово излагање умногоме обогатило обзиром на то што уопште народна власт, а тако и народно-ослободилачки одбори као органи народне власти имају својих непријатеља који су на разне начине, овим или оним средствима, покушали борбу против народне власти, против народно-ослободилачких одбора. Дапаче, покушали су и са такозване научне и политичке стране.

Друг Пијаде је образложио и темељито побио оно гледање по коме су народно-ослободилачки одбори спонтано настали. Показао је шта је учињено на политичкој линији коју је поставила наша Комунистичка партија, руководећи народима Југославије у народно-ослободилачком рату, шта су направиле народне организације које су у томе учествовале. Из тога се могло врло добро видјети да те спонтаности у неком буквалном смислу речи није могло бити, да је читава народно-ослободилачка борба и све њене творевине, данашња слобода као и сва настојања и будући успјеси, да је то све плод велике и огромне организоване снаге нашега народа, радних маса нашег народа, и према томе да само захваљујући јасном политичком програму, политичком плану организације врховног руководства, могло је да се оствари оно за чим су наши народи вијековима тежили, што су радне масе ставиле у програм свога политичког и социјалног ослобођења.

Ја бих томе још додао једно, а то је да су неки надриполитичари развијали такође неку своју такозвану политичку мисао, образлажући да су наши народно-ослободилачки одбори спадали у низ ратних појава и према томе, чим се рат сврши да ће се вратити једно „редовно стање” и према томе да ће се свршетком рата вратити ред ствари онако као што је било прије рата. То значи да ће се вратити и стари поредак, баш онај поредак против кога смо се борили, баш онај поредак који је учинио страховите невоље нашим народима, против кога су се наши народи борили, и што чини бит наше народне демократске револуције.

Та политика уједно би значила и то да би се све оно што је наш народ учинио кроз четири године своје борбе имало пребрисати као спужвом преко плоче с једне стране, а с друге стране, да се нико не би позивао на одговорност за дјела и чине које је радио кроз народно-ослободилачки рат. Према томе, читав народно-ослободилачки рат био би четиригодишња екскурзија нашега народа, која не би донијела никаквих битних резултата у питању власти и у питању пobjеда народа — него би се, с друге стране, повратила власт оним старим рутинерима, који су увијек за себе тврдили да је власт за њих резервисана, да су они једини у стању да организују државну власт, да су они једини у стању својим способностима и искуством да руководе народом и државом. Дакле, то је била та теорија. И тај покушај је био

један у низу покушаја. То је био један начин да би се искористило и повратило оно што су на бојном и политичком пољу изгубили наши непријатељи и реакционари, а то је да су се односи политичких и социјалних снага темељито промијенили у корист народних маса и да је наш народ дошао у могућност да темељито преуреди своју заједницу, да успостави своју власт и створи своју народну државу.

Члан 6 Устава каже да сва власт у нашој држави произлази из народа и припада народу. Народно-ослободилачки одбори су слободно изабрани претставнички органи државне власти, „који су од мјесних народних одбора до скупштина народних република и Народне скупштине ФНРЈ настали и развили се у народно-ослободилачкој борби против фашизма и реакције и који су основна тековина те борбе.”

Надаље из нацрта овог закона, у члану 1 и 2, имамо дефиницију шта су народно-ослободилачки одбори. Према томе можемо рећи да оно искуство које су наши народи имали током народно-ослободилачког рата, и да организација наше народне власти која се развила у току овога рата, — да ти односи служе као чврста подлога и за мирнодопску изградњу и да је то био основни темељ на коме је имао да се изгради и створи и овај закон. Њиме се ствара једна чврста правна основа да се кроз читаву Југославију, без обзира на разноликост и неједнакост развитка народно-ослободилачког рата у нашој земљи, једним јединственим системом повеже организација народних одбора на један начин који више неће допуштати да се у принципијелним и основним стварима, како у пракси тако и у теорији, колеба.

Овдје морам напоменути огромну улогу народно-ослободилачких одбора у Истри, Јулиској Крајини и Трсту, који су у борби против фашизма и реакције ујединили све народне демократске снаге. Народно-ослободилачки одбори организовали су борбу, дали су људе који су задивили све нас показавши беспримјерно јунаштво, а с друге стране, без обзира на све могуће компликације и препреке које су им се стављале у току борбе, учинили су све да се ти наши крајеви присаједине нашој домовини.

Наша је држава — држава новог, вишег типа, јер је први пут у својој историји омогућено радним масама нашег народа да стварају своју власт, власт већине, којом је милионским народним масама омогућено учешће у државној

управи и непосредно учешће у државној управи, у рјешавању државних послова, како локалног карактера, тако и у општим државним пословима

Народни одбори су широке организације преко којих народ непосредно учествује у власти и због тога је та власт непосредно везана за народ.

Члан 2 нацрта овог закона каже да су народни одбори највиши органи државне власти у односима локалног значаја на својој територији, а став 2 истог члана каже да народни одбори остварују на својој територији задатке општег значаја. У тим кратким формулацијама изражена су два принципа, који су иманентни нашој народној револуцији, то је принцип самоуправљања и принцип демократског централизма. То су два принципа којима нема мјеста у организацији власти старе државе. Ти су принципи остварљиви само у демократији вишег степена, у демократији новог типа, у којој се наши народни одбори указују као форма владавине уједињених радних маса, радника и радног сељаштва, као што се то лијепо види из тачке 3 члана 24 нацрта овог закона.

Ови су принципи остварљиви само ондје гдје нема класног пљачкања, они су остварљиви и ондје гдје нема националног угњетавања или угњетавања које било врсте. И зато је јасно да ови принципи у организацији било какве друге власти, ненародне власти, не могу да буду спроведени, јер је принцип самоуправе и демократског централизма само могућ и остварљив у оној власти у којој влада већина радних маса народа, у којој владају уједињени радници и сељаци.

У чл. 24 овога закона, у тачки 2, стављено је у задатак народним одборима спровођење у живот националне политике учвршћивањем братства и јединства равноправних народа Федеративне Народне Републике Југославије, сузбијањем успостављања привилегија по рођењу, положају, имовном стању и степену образовања, као и отклањање и сузбијање сваког акта који би давао привилегије или ограничавао права на основу разлике у народности, раси и вјероисповијести; сузбијање сваког проповиједања националне, расне и вјерске мржње и раздора.

Дакле, видимо, другови народни посланици, да овај закон даје као дужност народним одборима све оно што смо ми кроз ослободилачки рат остваривали у програму на-

шег јединственог фронта и према томе ми видимо да су народно-ослободилачки одбори, као организације власти, и по своме постанку и по својим задацима, нови. Видимо да народно-ослободилачки одбори као најниже јединице наше државне власти имају у пуном опсегу да рјешавају и све оне задатке који претстављају основне услове братства и јединства наших народа, за развој, за учвршћивање и јачање народне власти.

Можемо казати да су ови задаци, који су постављени у чл. 24, тачка 2, углавном политички, да су они спроведени током ослободилачког рата, да су народне масе наших народа свјесне тога да је наш највећи принцип, који је поставио маршал Тито: „Чувати као зеницу ока свога братство и јединство наших народа“.

Дакле, у томе погледу ми можемо бити мирни. Ја то истичем из разлога да бих јаче подвукао друге тачке овога члана, које указују на једну другу функцију народно-ослободилачких одбора, на нову функцију, а то је функција привредно-организаторска и културно-просвјетна, коју имају наше власти. Та функција исказана је у овоме члану у тачкама 4, 5, 6, 7, 8 итд. У вези с тим ја бих само напоменуо да се привредна и господарска питања, питања којима се одређује живот и животни положај наших народа, нијесу постављала и организирано као данас. Дакле, то није била ни ствар која се расправљала у грађанским парламентима, у грађанским такозваним скупштинама, јер све те ствари, ствари организације привреде, организације производње, организације исхране, организације трговине, организације промета и свих привредних грана, све је то била ствар која се закулисно, ван парламента рјешавала, која је била привилегија, која је била резервисана трговачким берзама, индустријским коморама, разним трустовима и којеквим кликама.

Из тога се види јасно да је позади парламента, позади скупштина постојао један апарат који је имао да завађа наш народ, да му не да да види ко у тој држави влада.

Како наш Устав тако и овај закон ствара нове облике народне демократије на тај начин што даје милионима радних народних маса нашег народа у руке све командне привредне позиције и могућност да о њима одлучују. Дакле, у томе је оно ново и да нема ништа другог у овом закону, већ само то, то би била гаранција да је овај закон,

као и наш Устав, дубоко демократски, јер уређује народни облик државне власти и осигурава да народ одлучује о животним потребама и будућности радних маса нашег народа, што раније није било.

Ми данас на основу досадашњих успјеха и искуства у раду народних одбора имамо довољно основа да озаконимо њихов систем и организацију, да створимо чврсту правну основу на којој ће се они јединствено развијати и према томе и прописи овог закона обавезно примјењивати. Овај ће закон праксу наших НОО-а унаприједити и омогућити да као опћи закон буде основа законима република у изградњи и даљем развоју НОО-а.

И овај нацрт у низу наших закона којима се не коче развојне тенденције наше народне демократске револуције, већ се напротив те тенденције њима лакше уочавају, брже и организованије остварују. Из свих тих разлога ја ћу гласати у начелу за овај законски приједлог.

Претседавајући: Има реч народни посланик Добросав Томашевић.

Добросав Томашевић (*Изборни срез колубарски, НР Србија*): Пред нама је, другови, предлог Закона о народним одборима и као што је Претседник Владе у своме спроводном писму истакао да је овај закон после Устава један од најважнијих, ја се са тим слажем. Он је важан стога што даје власт народу у руке, као што је то кроз Устав спроведено. Он регулише односе народних одбора, њихове дужности и њихова права.

Другови и браћо, овај предлог је израз нове демократије и новог нашег унутрашњег уређења у земљи. Ми смо у старој Југославији имали један сасвим други поредак, поредак који није давао народу власт у руке, поредак који је гледао да народ уопште не дође до власти. Овај пројекат напротив гледа да народу да што више учешћа у власти. Разлика између тога је јасна. Стари капиталистички поредак је имао на власти људе који су водили рачуна само о својим властитим интересима, људе који су гледали да се кроз власт одмах обогате, људе који су чак у мучним и страшним моментима за државу оставили народ својој судбини.

Народ је, као што је друг Пијаде истакао јуче, устао и народ је помагао борбу коју је повела у првом степену народно-ослободилачка војска и Комунистичка партија

(Аплауз) а сељачки народ, свестан да је једини и најближи његов сарадник и политички и економски, мукотрпни радник пришао је с њим заједно томе покрету па је истакнуто начело: савез радника и сељака, савез раднога народа за одбрану свога рада, савез радног народа за одбрану свога зноја.

Другови и другарице, ми смо из излагања предговорника видели колико се наша народно-ослободилачка борба коју су водили партизански одреди старала да повеже акцију војске са народом и са позадином, и да што више протка и повеже рад позадине, рад народа, који има да помогне борбене јединице и који има да створи нову народну власт, са самим борбеним јединицама.

Тако су почели да се стварају народни одбори, који су чинили све за потребе војске и за њене успехе. Самим тим целокупна власт предата је народу у руке, оно што се раније избегавало. Долази нова власт која је кроз народ, кроз народне одборе узела сву власт у своје руке и помогла акцију изаше народно-ослободилачке војске и наших партизанских одреда.

Народни одбори, другови, већ годину дана и више раде на терену и може се рећи да су они заиста прихватили нови поредак, да су га разумели, да целокупна власт лежи данас у њиховим рукама. Народни одбори, са малим изузецима, раде предано, савесно и бесплатно, без икакве наде, раде и дању и ноћу на успостављању државног живота и на обнови земље.

Дозволите, другови, да повучем једну паралелу између старих власти и данашњих одбора. Ми смо у старој Југославији имали власт монархије, а ја мислим да у монархији народ тешко или никако не може доћи до своје власти. Те власти су постављале своје начелнике, среске, окружне итд. Они нису зависили од народа, они нису ни питали кога ће поставити; напротив, тамо где се појављивала опозиција, тамо су се слали чак зликовци за среске начелнике. Данас, по овоме пројекту не само да се не натура народу власт, него напротив он сам бира ту власт, па чак по једном члану он може и да контролише рад виших одбора и да даје предлоге и сугестије за које мисли да су добре.

Народни одбори су несумњиво доста оптерећени према овом законском пројекту. На сваки начин мораће се обратити пажња да виши органи помажу ниже, нарочито

среске одборе, да им указују помоћ у сваком погледу, како би могли да и они одговоре својим задацима. Целокупан државни програм, као што рече предговорник, лежи такође на оном малом сеоском одбору. Он мора да води рачуна о свима оним задацима који се постављају од врха па до дна — и о здравственом стању и о саобраћајним приликама и о пољопривреди и о њеном унапређењу — о свима општим питањима која се тичу народа и његовог напретка.

У овом пројекту, да би он био потпуно демократски, предвиђа се чак и опозивање одбора који не одговарају својим задацима, али референдумом. То народ сам одлучује да ли треба да се одбор мења или да се не мења.

Дакле, другови, као што сам рекао, на те одборе, нарочито сеоске одборе, који имају велике задатке и који раде предано, морамо обратити велику пажњу, рецимо да ли у њиховим пословима могу да се снађу и да ли могу да отправљају своје дужности.

Ето тако, другови, кроз ту народну власт, кроз народне одборе ми стварамо народну демократију, нову демократију. Стварајући ту демократију ми налазимо подршке код свију наших словенских земаља.

По мом мишљењу то је та демократија — источна демократија — словенска демократија, како је називамо, која, изгледа ми, да такозваној западној демократији боде очи. И ми видимо да у последње време, нарочито те такозване демократске земље гледају шта радимо специјално ми у Југославији; многи се чак и упуштају у наше унутрашње ствари, многи покушавају да се мешају и у нашу независност, тражећи да се овако или онако уради у нашој земљи.

Ми сматрамо да смо ми слободна земља, да смо ми независна земља, да смо ми држава која је створена морем крви и великим жртвама, и ми ћемо њима рећи: гледајте ви ваша посла, а ми ћемо ићи нашим путем, и ми ћемо радити наш посао." (Аплауз). Другови, то не би било још тако тешко за нас Словене, када се не би и наши изроди налазили тамо да помажу такву акцију и када се не би тамо налазили људи који седе у иностранству и који, жалећи за старим плачкашким поретком у Југославији, данас директно помажу рад против наше државе и гледају да поткопају темеље својој држави, своме народу. Ти људи, међу којима морам поменути и једног мог бившег сарадника, а то је др Милан Гавриловић, па онда разни Мачеци, Живковићи и

други, иду данас по Европи и Америци, од града до града, и просе помоћ да руше своју земљу. Преко тога, другови, ми не можемо прећи. Те и такве ствари не граниче се више са политиком; то је отворено издајство своје нације, то је отворено издајство свога народа. Али, као што сам рекао, ми идемо својим путем и радимо свој посао. Ми данас, по старој лозинци нашој и наших прадедова, који никада никога нису нападали, него се само бранили, заузимамо одбранбени став према свима онима који мисле да још једном закораче освајачком ногом на нашу земљу. И зато је за нас у првом реду гаранција — наша јуначка и славом овенчана Југословенска армија. (Аплауз). Зато ми данас, под руководством нашег маршала Тита, правимо савез са великим Совјетским Савезом, на првом месту са нашом братском Русијом. Зато правимо савез са Пољском. Правимо, као што сте видели ових дана, савез са братском Чехословачком. А то ће сигурно сутра бити и са нашом источном сестром Бугарском. Ми хоћемо да направимо један велики и чврсти одбранбени бедем, да никада више душманска нога не закорачи у нашу земљу.

Мислим да то и јесте оно што је битно, да то и јесте оно што данас те такозване демократе у Европи, који су научили да живе од поробљавања других народа, да њих данас то боли, јер нема више раздора међу Словенима. Јер нико није имао тежег искуства шта значи неслога, него баш ми Словени. Ми смо робовали више него ико и гинули више него ико, али смо ипак зато побеђивали и бранили часно своју независност.

Другови, на крају морам поменути у овој начелној дискусији још и оне догађаје који се данас одигравају у свету поводом састанка министара четири велике силе, а специјално с нашим захтевима на Јулиску Крајину и Трст.

Ви сте видели да су наши савезници, бивши савезници и данашњи, којима смо дали толико доказа наше искрености, којима смо дали толику помоћ у крви и у жртвама да би се победио фашизам, ето видите да они данас истичу захтев да парчају и да одвајају један део нашег тела, а то је Трст са Јулиском Крајином, да их дају оном нашем и њиховом противнику који је до јуче палио и клао наш народ и био на противничкој страни. Ја не знам докле се то граничи са поштењем. Али има, другови, једна од те четири велике силе која је показала колико нас воли. То је,

другови и браћо, онај стари наш покровитељ, то је наша матушка Русија. Њен претставник, совјетски претставник, тражио је категорички да све оно што је словенско припадне Југославији. (Буран аплауз).

Као што је наш песник поручио кади Кулиновој: „Храни сина па шаљи на војску, Србија се умирити неће!” могло би се тако и овде рећи: ми нећемо одустати од наших захтева, ми ћемо тражити све дотле да словенски крајеви припадну Југославији докле то стварно и не постигнемо. (Буран аплауз).

У то име другови, завршавајући ово моје кратко излагање, изјављујем да ћу гласати у начелу за овај нацрт Закона о народним одборима и кличем: нека живе наши савезници! Нека живи Совјетски Савез! Живела наша славна Армија! Живео братски совјетски народ! (Буран и одушевљен аплауз).

Претседавајући: Реч има Зоран Полич.

Zoran Polič (*Izborni srez Maribor — grad, NR Slovenija*): Drugovi i drugarice narodni poslanici, pred nama je zakon koji po svojoj suštini duboko zaseca u naš javni život, koji svojim posizanjem u konkretan rad i dužnosti naših narodnih odbora daje jedinstveni oblik izvođenja istinske narodne vlasti, koji konkretizira odredbe našeg najvišeg zakona — našeg Ustava i pretstavlja zato pored Ustava najvažniji doprinos našem novom narodnom zakonodavstvu.

Novi Zakon o narodnim odborima izvire iz prakse koju je narod ostvario u višegodišnjem izvođenju svojih prava, iz prakse koju je počeo stvarati sa početkom narodno-oslobodilačke borbe i koji zato pretstavlja najprisniji osnov koji može dati zakonu suštinu. Iako je zakon danas slika opšteg života naših naroda, jer imaju narodni odbori u svim republikama FNRJ izoblikovane iste osnovne principe rada, ipak je bio put do te jednoobraznosti različan. Baš u tome i jeste snaga novog zakona, jer se oslanja na već izvršenu jednoobraznost poslovanja, jer može dosledno da sledi principima demokratskog centralizma i dosledno izgrađuje samoupravni način izvođenja narodne vlasti. Drug Moša Pijade već je u glavnim obrisima ocrtao put do današnjeg stanja u pojedinim federalnim jedinicama, i time dao sliku koja nam pokazuje da je predloženi zakon stvarno narodni i stvarno plod narodne saradnje pri izgrađivanju naše vlasti. U tome prikazu hteo bih neke stvari koje se odnose na Sloveniju još da podvučem.

U Sloveniji je bila prva istinska narodna vlast Osvobodilna fronta od 27-IV-1941 g. kada je bila ustanovljena sa zadatkom da poveže sve političke grupacije — da organizira ceo narod u borbi protiv okupatora, ustanovljeni su u svim predelima Slovenije odbori OF, koji su vršili političko-propagandni rad, prikupljali narodne mase u jedinstveni front i izdavali odredbe koje su značile utvrđivanje pokreta otpora, te su bile u oštroj suprotnosti sa namerama i odredbama okupatora.

Najjača je bila u prvoj godini organizacija OF u Ljubljani. Zato je i u samoj Ljubljani najjače dolazio do izražaja njen karakter vlasti. OF je već u prvoj godini svoga rada izdavala odredbe koje su imale po svojoj suštini značaj zakona i koje je narod sa svom predanošću izvršivao. Među prvima je bio u godini 1941 izdat Zakon o zaštiti slovenskog naroda. Po tom zakonu su bili smrću kažnjavani svi izdajnici naroda, sv. koji su se podlo vezali sa okupatorom, s njime najtešnje saradivali i vršili izdajstva nad našim aktivistima. Članovi VOS-a, posebnog borbenog organa OF, predano su i sa neverovatnim herojstvom izvršivali presude, koje je po tom zakonu izricao IOOF. Padali su usred Ljubljane, usred bela dana najveći izdajnici slovenačkog naroda zato što je bilo u interesu naroda, jer je narod to hteo i podupirao i jer su to tražile odredbe nove narodne vlasti. Okupator je bio protiv tih odredaba potpuno nemoćan.

IOOF je već u prvoj godini raspisao, kao najviši organ vlasti, zajam narodnog oslobođenja i odredio redovite mesečne doprinose za sve pripadnike OF. Odbori su doprinos i zajam redovito pribirali, te je samo Ljubljana davala u 1941 i 1942 mesečno preko 1 milion talijanskih lira.

IOOF je raspisao posebne dane kao praznike našeg naroda i odredio njihovu proslavu. Već 29 novembra 1941, povodom godišnjice oslobođenja Slovenije ispod Austrije, bio je prvi takav praznični dan. OF je odredila da između 7 i 8 časova uveče ne sme biti niko na ulici. Sve ulice u Ljubljani i drumovi po nekim drugim krajevima Slovenije bili su u taj čas potpuno prazni. Iza toga sata, pak, bio je narod ponovo u još većem broju na ulicama. Isto se to dogodilo u godini 1942 kada je IOOF odredio 3 januar kao praznik uspomene na pale žrtve u borbi za slobodu. Kada su okupator i domaće izdajice pokušale da izvedu takvu proslavu to im nije uspešlo.

Plenum OF je odlučio oružani otpor protiv okupatora i proglasio partizanske čete i Narodnu zaštitu kao jedinu slovenačku narodnu vojsku, narod je i ovu odredbu poštovao.

Već u godini 1941 formirale su se prve partizanske čete i prve jedinice NZ. Skoro svako selo imalo je NZ. U Ljubljani je 1942 bilo 3.000 narodnih zaštitnika. Za sve te jedinice, naročito za partizane, starali su se odbori OF. Prikupljali su za njih hranu, oružje, te ih obavještavali o neprijatelju. Sa svojim radom, sa svojim odredbama koje su značile izvođenje najviše državne vlasti, OF je već u godini 1941 ostvarila u Sloveniji stanje koje je nekako odgovaralo stanju države u državi. Okupator je imao jaku vojsku i izdavao je propise, ali ih narod nije poštovao. OF je imala doduše samo male vojničke jedinice ali oslonjene na narodnu volju, na slobodoljubive težnje i borbeno raspoloženje naroda, izdavala je odredbe koje je narod svim srcem izvršavao. Okupator je pokušao nasiljem, sa vojskom da postigne pravo na vršenje vlasti, ali narod je hteo samo jedno — svoju vlast, koja je rasla iz prvih odredaba OF.

Snaga OF kao svenarodne organizacije i pravog nosioca narodne vlasti svakim je danom narastala. Prostirala se je preko svih delova rasparčane Slovenije u tzv. Ljubljanskoj pokrajini, u Gorenjskoj, Štajerskoj, Koruškoj, Primorskoj i Trstu. Organi OF bili su u to vreme ilegalni odbori koji su se sastojali od najsposobnijih, najpouzdanijih i najborbenijih ljudi iz redova našeg radnog naroda. Viši stepen u razvitku dostigla je organizacija OF u god. 1942 kada je bila sa prvim majem 1942 ostvarena prva oslobođena teritorija. Na toj teritoriji bili su formirani prvi narodno-oslobodilački odbori koji su predstavljali prve pokušaje odvajanja strogo političkog rada koji treba da vrše odbori OF, od upravnih zadataka koje treba da vrše NOO. NOO bili su birani na javnim zborovima svih meštana, javnim glasanjem. Pošto su bili po običaju izabrani isti ljudi koji su već ranije vodili rad OF, razume se, nije moglo odmah doći do odvajanja funkcija, ali su ipak bili postavljeni temelji za izgradnju prave narodne vlasti i to temelji koji su u obliku NOO stvarali jedinstvenost izvođenja vlasti sa svima drugima narodima Jugoslavije. NOO su bili formirani svuda gde je bio samo komadić slobodne teritorije. Naročito je u tome prednjačila naša Primorska, i zato mislim da je pravilno ako se pri raspravljanju o nastajanju i razvijanju naše narodne vlasti malo zaustavimo na našoj Primorskoj. Mislim da možemo danas m rno postaviti konstataciju da nije bilo nigde u Sloveniji OF tako jako praćena osećajima naroda kao baš u Primorskoj, da nije bila vlast OF nigde od čitavog naroda toliko poštovana kao baš u Primorskoj i u Trstu. I to ne samo do linija koje danas nasilno

postavljaju stručnjaci nekih naših velikih saveznika, već daleko preko njih, sve do Soče i na mnogim krajevima i preko nje.

Od prvog dana kada se OF proširila iz Ljubljane u našu Primorsku, počeli su brzo nicati odbori OF u koje su bila uključena čitava sela. Ako smo morali u takozvanoj ljubljanskoj pokrajini strogo voditi računa o tome da ima u svim tim krajevima i pripadnika OF i pomagača okupatora, u Primorskoj takve brige nismo imali. Od prvog dana ceo je primorski narod gledao u OF svoj spas, video u njoj svoju slobodu i svoju vlast. Zato su se izjalovili svi okupatorski pokušaji da razbiju narodno jedinstvo, žalosno su propali pokušaji bele i plave garde da ostvare pozicije u primorskom narodu. Najjača manifestacija narodne volje, izraz bezgranične predanosti OF i dokaz borbene odlučnosti bili su događaji septembra 1943 kada se narod Primorske odmah posle kapitulacije Italije podigao u sveopšti ustanak. U Primorskoj u to vreme nije bilo više moguće govoriti o bataljonima ili brigadama naše vojske, jer je bilo sve, i staro i mlado pod oružjem. Bio je pravi narodni ustanak koji je nemački okupator samo sa mukom i velikim žrtvama ugušio. Ali iz njega su nastale nove divizije i naš Primorski korpus.

Baš u septembarskim danima 1943 bili su ustanovljeni odbori OF još i u onim krajevima Primorske gde ranije to nije bilo moguće usled okupatorskih jedinica. Istovremeno počeli su izbori za NOO da se i u Primorskoj izvede odvajanje političkih zadataka od upravnih. Broj tih odbora bio je toliki i elan narodno-oslobodilačkog pokreta u septembarskim danima 1943 takav da je morao IOOF odrediti poseban organ za Primorsku — PNOO koji je trebalo neposredno da vodi kako politički rad tako i upravne zadatke prema opštim direktivama IOOF. Septembar 1943 godine pretstavlja za našu Primorsku, za našu Istru prvi veliki i odlučni plebiscit, u kome se narod koji je već 20 godina stenjao u ropstvu odlučio za narodnu vlast, za Jugoslaviju, za borbu punu žrtava protiv svih neprijatelja koji bi mu na koji bilo način hteli da uskraćuju njegova prava. U tom plebiscitu narod je jasno postavio svoje teritorijalne granice, jer u svim krajevima gde živi naš narod, u kojima hoće da bude po svojoj krvi ili radi duboke vere u istinski slobodni život, deo Jugoslavije, bili su najkasnije u septembru 1943 godine formirani legalni ili ilegalni odbori OF. Umesto što su neki stručnjaci stvarali veštačke granice između našeg naroda, trebalo je samo da pogledaju gde je narod sa svojim saradivanjem u zajedničkoj borbi za slobodu, i gde je

sa svojim postovanjem odredaba OF, gde je sa postavljanjem odbora OF, već za vreme NOV nedvosmisleno dokazao da je sastavni deo svoje domovine Jugoslavije. Tako opisane i krvlju potvrđene granice nema niko pravo da seče ili menja. Zato smo uvereni, ako nekad istinski opstanu principi Atlantske karte, Moskovske konferencije, principi čovečnosti i slobode — a ti principi moraju po opštim željama čitavog naprednog čovečanstva važiti, da moraju važiti i granice u našoj Primorskoj, Istri i Trstu onako kako ih je postavio sam narod. Baš radi vere u važnost postavljenih obaveza, radi vere u pravednost i poštovanje narodne volje, uvereni smo da će i naša Primorska sa Istrom, Goricom i Trstom u najbližoj budućnosti izvoditi ovaj Zakon o narodnim odborima koji isto tako proističe iz stvarnosti nastale u tim krajevima u vreme NOB i znači logično produženje izgradnje narodne vlasti kojoj su događaji septembra 1943 godine postavili nerazrušive temelje.

Događaji posle kapitulacije Italije 9 septembra 1943 ponovo su dokazali da je OF stvarno narodna i istinsko opštepriznata vlast na slovenačkoj teritoriji. U svim oslobođenim krajevima preuzeli su odbori OF odmah svu vlast. Nigde nije niko ni pomislio da bi možda oživeo stare opštinske odbore ili ostvario nešto izvan OF.

IOOF je izdao 12 septembra 1943 proglas da su preuzeli svu vlast na oslobođenoj slovenačkoj teritoriji OF i NOV. Narod je taj proglas sa oduševljenjem primio, u celosti ga priznao te i u svemu izvodio. Od IOOF objavljena opšta mobilizacija izvršena je u potpunom redu, prva amnestija belogardista bila je sa razumevanjem primljena i ceo narod se starao da što više podupre rad OF, rad svoje narodne vlasti.

Da izvede dalji korak u utvrđivanju naše narodne vlasti, raspisao je IOOF izbore delegata slovenačkog naroda, koji su se izbori vršili od 25 do 30 septembra 1943 godine. 560 na tim prvim slobodnim izborima izabranih predstavnika iz svih krajeva Slovenije uključujući Primorsku i Korušku, na zboru u Kočevju 1 oktobra 1943 godine potvrdilo je OF kao jedinu zakonitu vlast u Sloveniji, formiralo SNOO koji treba da predstavlja najviši upravni organ Slovenije i time odvajanje političkih i upravnih zadataka.

Ujedno je uskraćeno londonskoj izbegličkoj vladi svako pravo da odlučuje u ime slovenačkog naroda. Kočevski zbor je potvrdio i opštu mobilizaciju i poverio IOOF da do oslobođenja vodi slovenački narod u njegovoj borbi, u radu za iz-

gradnju narodne vlasti i u svim onim zadacima koji neposredno proističu iz stanja koje je stvorila okupacija.

Posle izbora u Kočevju pristupili smo daljoj izgradnji vlasti, daljem odvijanju rada između OF odbora i MOO. Nov korak u tom pravcu smo izveli posle zbora u Črnomlju, u februaru 1944, koji je na osnovu zaključaka Drugog zasedanja AVNOJ-a u Jajcu jasnije odredio sadržaj i obim rada naših MOO. Izvedeni su bili posle toga zbora na čitavoj oslobođenoj teritoriji prvi slobodni i tajni izbori za NOO koji su radili u smislu posebne odredbe u okružnim, sreskim i mesnim odborima. Ovi su se izbori vršili sve do oslobođenja te još i dalje, tako da imamo danas svuda u oslobođenoj Sloveniji formirane NO koji još i danas obavljaju svoj rad u punoj saradnji i svestranoj potpori odbora OF iz kojih su se razvili i koji su bili prvi oblik naše narodne vlasti.

Iz ovog kratkog opisa postanka i razvitka narodne vlasti u Sloveniji vidimo da smo otpočeli sa gradnjom te vlasti doduše na osnovu drukčijih formi nego u ostalim republikama FNRJ, ali da smo prema samom razvitku i usled konkretnih zadataka došli do istog konačnog stanja kao i ostale republike. Baš ovaj fakat sa jedne strane dopušta, sa druge pak nalaže, da primimo novi zakon o NO, koji neka u celosti potvrdi u praksi ostvareno jedinstvo formi, koji neka omogući dalju izgradnju narodne vlasti prema jedinstvenim principima, pre svega u strogom izvođenju principa demokratskog centralizma i poštovanja samoupravnog značaja naših NO.

To je omogućeno baš time da novi zakon jasno određuje obim zadataka NO i utvrđuje odgovornost.

Svu širinu daje novi zakon kada dopušta u NO raspravljanje o svim važnim pitanjima, i o onima koja doduše spadaju u nadležnost viših organa državne vlasti i kada traži pri tome saradnju najširih masa radnog naroda. Zakon i ne nalaže NO samo izvođenje upravnih zadataka, što bi moglo dovesti do birokratskih primena te bi udaljavalo NO od naroda, već postavlja pred njih i ekonomske, kulturne i političke zadatke, koji, izvođeni u celosti, stvaraju uslove za razumevanje novog vremena, uslove za iskreno uključ enje u novi život i uslove za zdrav i uspešan dalji razvitak narodne vlasti. Zato je zadatak NO da se staraju o izvođenju opšteg plana i drugih privrednih zadataka baš isto tako kao i za utvrđivanje bratstva i jedinstva naših naroda, da se staraju za povezivanje radnog naroda isto tako kao što se moraju starati i za pridobijanje narodnih masa na rad u državnoj upravi, da se staraju za zadatke obnove isto

tako kao i za podizanje kulturnog i političkog nivoa našeg naroda, da čuvaju slobodu građana isto tako kao i sve druge tekovine narodno-oslobodilačke borbe.

I upravo sve to i određuje predloženi Zakon o NO, zato prema svojoj suštini odgovara sadašnjem stanju i neposrednim zadacima NO, te predstavlja logično produženje petogodišnjeg rada u izgrađivanju i utvrđivanju narodne vlasti. Zato izjavljujem da ću glasati za ovaj zakon.

Pretsedavajući: Reč ima narodni poslanik Nikola Minčev.

Никола Манчев (*Изборни спрез кавадарско-неготински, НР Македонија*): Другови и другарице народни посланици, ту је довољно истакнуто да предлог Општег основног закона о народним одборима, који се данас налази на претресу у овом високом дому, представља даље учвршћење једне од највећих тековина народно-ослободилачке борбе, даље учвршћивање народне власти, која у рукама широких народних маса представља моћно оружје за даљи развитак демократског поретка.

НОО су настали и развијали се тако како се развијала и борба против окупатора. И у Македонији постанак и развитак НОО има исто тако свој — условима народно-ослободилачке борбе — својеобразан пут.

Саобразно с тим што се народно-ослободилачка борба у Македонији спорије развијала и што су прве територије ослобођене у јесен 1943, то су се и НОО, као истински органи народне власти, могли тек онда и развити.

У почетку народно-ослободилачке борбе формирани су у Македонији одбори Народно-ослободилачког фронта, онај сектор од народно-ослободилачких одбора који је директно служио материјалном помагању народно-ослободилачког покрета и снабдевању партизанских одреда.

Но одбори Народно-ослободилачког фронта имали су и политичку улогу. Они су дали значајан допринос у окупљању родољубивих антифашистичких снага у борби против окупатора. Одбори Народно-ослободилачког фронта образовани су најпре по градовима и селима где је народно-ослободилачки покрет узео маха. Нарочито су велику активност развили ти одбори по већим градовима као што су Скопље, Прилеп, Битољ, Велес, Штип и др.

Унутар одбора Народно-ослободилачког фронта постојала је подела на секторе за набавку оружја и муниције, санитетског материјала, хране, одеће и другог.

Преношењем искустава са ослобођених територија из других крајева Југославије и јачањем народно-ослободилачке борбе, од 1945 године почињу се стварати народно-ослободилачки одбори. Са ослобођењем првих територија у области Кичево—Дебар, они постају и истински органи народне власти, бирају се на широким конференцијама, повезују се у општинске и среске народно-ослободилачке одборе у Кичеву. После тога формирану су народно-ослободилачки одбори и на полуослобођеним и још неослобођеним територијама у Тиквешу, Кумановском, Преспи и др.

Још од самог почетка стварања, народно-ослободилачки одбори су наишли на пуно разумевање код народа, они су потпуно одговарали демократским тежњама нашег народа. Он је у њима видео такве органе власти који му дају могућност да оствари и заштити своје основне интересе. Народна-ослободилачки одбори одговарају дубоким и вековним тежњама нашег народа да сам управља сопственом судбином, да сам гради своју будућност.

То нам најбоље показује и чињеница да су и на неослобођеној територији постојали народно-ослободилачки одбори. Они, разуме се, нису могли вршити функцију власти, но они су уживали велики ауторитет код народа који је код својих народно-ослободилачких одбора тражио решење својих међусобних спорова, у њима је народ гледао своју власт. И тако, упоредо са окупаторским органима власти — разним сеоским и општинским кметовима — постојали су народно-ослободилачки одбори, који су водили борбу за бојкотовање окупаторских власти, неизвршавање наредба и свих њихових решења, слање бораца у народно-ослободилачку војску и партизанске одреде, њихово снабдевање и друго. У данима народно-ослободилачке борбе, народно-ослободилачки одбори су били борбени органи нашег народа у борби против окупатора и против враћања старог бирократског ненародног апарата бивше Југославије.

Када је коначно ослобођена цела Македонија, народно-ослободилачки одбори били су свуда формирану. Тако је још првих дана ослобођења могао почети да функционише државни апарат.

После годину и по дана, и код нас у Македонији, народни одбори — као политичка основица наше државне власти — у потпуности су оправдали право и нужност свог постојања.

Ми смо у Македонији наилазили на приговоре да су народни одбори такав облик власти у коме се наш народ неће моћи снаћи; да он није „дорастао” за такву власт: да је код нас потребно да и даље управљају разни стручњаци за власт — људи који су се за то спремали, јер водити државни апарат, управљати свим пословима државног и народног живота и у тим локалним територијалним јединицама — није лака ствар. Говорили су непријатељи наше слободе, непријатељи наше народне власти, да ће код настати хаос, да нижи органи наше народне власти неће извршавати наредбе виших органа, да неће бити могућности да се спроведе ниједна акција која би захтевала од народних маса напора и жртава. Говорили су даље — ти вајни познаваоци нашег народа — да ће одборници у нашим народним одборима радити само у своју личну корист, да ће се општа ствар запоставити. Но највише од свега, њима није ишло у главу како могу радници и сељаци да организују и руководе државним апаратом; како ће наш културно и просветно заостали народ моћи да води државне послове; како ће македонски народ који никад није учествовао у управљању и руковођењу државним пословима, који је државу одувек сматрао оруђем тлачења, ропског угњетавања и колонијалне експлоатације, како ће тај народ моћи да узме државне послове у своје руке и заједно са другим народима Југославије почети да ради једно такво гигантско и тешко дело, као што је обнова и изградња наше домовине — Федеративне Народне Републике Југославије.

Но сва њихова настојања, сва њихова противнародна борба претрпела је крах. Као што су наши народни одбори били борбени органи наших народа у борби против фашизма и реакције, тако су и после ослобођења народно-ослободилачки одбори постали органи власти нашег народа, који су у тешким и компликованим задацима организовања целокупног државног апарата, целокупног живота нашег народа, у организовању напора нашег народа у обнови наше земље — положили испит и дали неоспорне доказе и разлоге свог постојања. Може се рећи да успеси наших народа у обнови земље ни из далека не би могли бити такви какви су данас, наши народи нису имали једно такво моћно средство у својим рукама, као што су народни одбори.

Пре више од годину дана у Македонији су проведени општи избори за народне одборе који су обављени тајним

гласањем. Избори су претворени у велику политичку манифестацију, а резултат учешћа бирача био је огроман. На изборима су изабрани људи свију професија, но основно језгро били су сељаци и радници. У одборима су пропорционално заступљене и националне мањине, Шиптари, Турци, Власи и др. Тако се у нашим народним одборима равноправност народа на делу остварила, а с тим се и братство између македонског народа и других националности још више учврстило.

После годину дана рада изабрани народни одбори, можемо слободно рећи, испунили су све основне задатке који су се пред њих поставили. И што је најважније, упркос свих предвиђања непријатеља наше народне власти, широке народне масе поштују и воле, сматрајући као своју власт, данашњу народну власт.

Они прости људи — радници, сељаци и др., који до јуче никад нису водили државне послове, за које су тврдили да ништа не знају у руковођењу и решавању тешких проблема које данашњица поставља пред нашу народну власт, — ти људи су у великој већини постали способни и истрајни руководиоци, изникли су нови способни кадрови организатора. То најбоље показује какве се неслућене снаге крију у широким народним масама и које при постојању таквог система народне власти као што су народни одбори, имају могућности да развију своје силе и способности, да дају допринос општим напорима целог нашег народа за изградњу новог и бољег живота. Све форме власти које су раније постојале код нас ишле су на то да све те снаге покопају, да се не дозволи да се широка иницијатива народних маса развије, да се ти таленти организатора и руководиоца угуше. Њима, бившим властодршцима није било стало до тога, до изградње боље будућности нашег народа, већ једино до грубе експлоатације за своју личну корист.

Наши народно-ослободилачки одбори, сарађујући са народним организацијама и користећи зборове бирача, успели су у току године дана да помогну развијању, управљању и правилном коришћењу активности широких народних маса. До јуче поробљени народ, који никад није учествовао у решавању проблема власти, данас се живо интересује, учествује, контролише, помаже саветима и добронамерном критиком органе своје народне власти.

Та чињеница да народне масе осећајући власт као своју, помажу је, контролишу и критикују неправилне поступке

појединих органа власти, — од највећег је значаја. Познато је какав су нам баласт у том погледу оставили ненародни режими. У прошлости свака је контрола одоздо и критика маса била гоњена и угушивана, а нарочито у Македонији — где су и у бившој Југославији и за време фашистичке окупације били на челу државног апарата најокорелији експоненти завојевачке и колонијалне политике ненародних властодержаца, а који су вршили нечувен терор и насиља над нашим народом — сваки покушај оправдане критике и контроле органа државног апарата био је најоштрије кажњаван. Данас наш народ сматра народну власт као своју власт, зато је помаже, контролише и добронамерно критикује. То је знак да је онај укорењивани страх од власти у великој мери нестао и сваким даном све више ишчежава, сваким даном све је ближа народна власт народним масама и оне постају све активније у државном и политичком животу, све више учествују у руковођењу својом сопственом судбином.

Највећу заслугу у томе има та чињеница што су народни одбори такав облик власти који помаже народним масама и пружа им све могућности да се активизирају. Наши народни одбори су школе у којима се уче широке народне масе да управљају државним пословима.

У нашим народним одборима има и свакако ће још имати и низ слабости и грешака. Било их је нарочито у почетку, одмах после ослобођења. И данас још сви народни одбори не раде као колективна тела и не руководе свим пословима, већ често остављају поједина одељења мање или више одвојена. Није свуда правилно постављен однос чиновника према одборницима и нису искорењене бирократске методе, остаци прошлих режима. Народним одборима сметале су у раду и досад недовољно одређене дужности и компетенције, разграничење надлежности и друго. Но једно је основно — да се из дана у дан иде напред крупним корацима, да се рад народних одбора све више усклађује и да функционише све боље.

Неоспорно је да највећи допринос у том погледу и уопште у учвршћивању народних одбора, ове највеће тековине народно-ослободилачке борбе, у пружању могућности за даљи развитак демократског поретка у нашој народној држави претставља нацрт овог Основног закона о народним одборима.

Тиме што он даје основне линије, које треба да буду исте у свима народним републикама ради демократског јединства у нашој Федеративној Народној Републици Југославији и што истовремено пружа могућност да се унесе све што је особито за поједине народне републике, саобразно њиховим условима, он претставља једно моћно средство у рукама наших народа у изграђивању наше демократске народне власти и пружа пример основног законодавства у складу са нашим Уставом.

Зато што ће доношење овога Закона о народним одборима значити нову победу народне демократије у Федеративној Народној Републици Југославији, што значи озакоњење највеће тековине народно-ослободилачке борбе и што пружа могућност за даљи развитак истинског демократског поретка, ја ћу гласати за овај законски предлог. (Буран аплауз).

Pretsedavajući: Određujem 15 minuta odmora.

(Posle odmora)

Pretsedavajući: Nastavljamo sa radom, to jest diskusiju u načelu. Ima reč narodni poslanik Hajro Kapetanović.

Hajro Kapetanović (NR Bosna i Hercegovina): Drugovi i drugarice narodni poslanici, govorim ispred kluba narodnih poslanika za Bosnu i Hercegovinu i izjavljujem da ćemo glasati za.

Danas, kada donosimo Zakon o narodnim odborima, možemo odmah s punim pravom reći da će donošenje ovog zakona još više učvrstiti naše narodne odbore kao novu formu naše demokratske vlasti. Očito je jasno da se poslije donošenja našeg Ustava, a i prema stepenu razvitka naših narodnih odbora, pojavila potreba za donošenjem ovakvog zakona. On odgovara interesima naše narodno-oslobodilačke borbe i narodne revolucije — on je težnja najširih narodnih masa. Nacrt zakona je došao, kako je juče rekao drug Moša Pijade, baš u pravo vrijeme: niti prerano, niti sa zakašnjenjem. On omogućuje i dalje razvijanje naših narodnih odbora.

No ako se osvrnemo malo unazad, vidjećemo kako su se razvijali naši narodni odbori, kako su nastali. Oni su nastali sa prvom našom ustaničkom puškom i postepeno se razvijali i jačali kao što se jačala i razvijala naša narodna Armija, kao što se razvijala i naša narodno-oslobodilačka borba. To su bili

borbeni organi naroda koji se digao na ustanak ne samo protiv okupatora i izdajnika u našoj zemlji, nego i sa dubokom svijješću koja je izvirala iz dna duše našeg čovjeka da se više nikada sistem ugnjetavanja, sistem pljačke i eksploatacije ne povрати. Mi znamo kako su seljaci i borci pričali o bivšoj vlasti. »Po zlu se spominjala, ali se više nikada ne povratila.« I neće se povratiti jer joj mi nećemo dozvoliti. Stara vlast je nas iznevjerila, stara vlast je nas izdala tuđinu, stara vlast je nas sve u crno zavila, stara vlast je preko 20 godina eksploatisala našu muku i naš znoj. I oni, kada su govorili o nenarodnoj vlasti u bivšoj Jugoslaviji, samim tim što su je nazvali starom, tražili su i birali novu narodnu demokratsku vlast.

Istorijat razvitka narodnih odbora u Bosni i Hercegovini počinje sa biranjem povjerenika u svakom selu, odmah u prvim danima julske ustanka. Ovi povjerenici nijesu imali nikakvih pisanih pravila i njihova se funkcija sastojala u brizi oko najnužnijih potreba fronta i uspostavljanju reda u pozadini. Početkom avgusta na kozarskom dijelu Bosanske Krajine izabrani su prvi seoski narodni odbori u selima Palančištu, Božići a zatim i u ostalim oslobođenim krajevima dubičkog, prijedorskog, gradiškog i novskog sreza. Ovi odbori su imali svoja pisana uputstva koja su otprilike glasila ovako: Vlast u selu sačinjava seoski narodni odbor koji se sastoji od nekoliko članova odbora zastupnika iz svakog zaseoka. Odbori se staraju o radu u pozadini, o saradnji i potpomaganju fronta, o davanju noćnih straža. Odbori izdaju propusnice svima licima koja putuju van svoga područja.

16 septembra 1941 godine izabran je prvi narodno-oslobodilački odbor na osnovu pisanih pravila u Velikoj Ruiškoj na Podgrmečkom sektoru. Narod je svečano sa vojskom masovno posjetio skup. Više zbora na jednoj šljivi pored škole lepršala se srpska nacionalna zastava i crvena zastava sa srpom i čekićem. Srpska zastava, jer su tamo nastanjeni u većini Srbi, označavala je simbol nacionalne oslobodilačke borbe, a crvena zastava sa srpom i čekićem značila je da tu borbu vodi Komunistička partija Jugoslavije. (Aplauz). Narod je izabrao 8 odbornika. Odbori su imali jedan za drugim masovno. Nije prošlo dugo vremena a od naroda su bili izabrani odbori u srezovima Bosanski Novi, Bosanska Krupa, Sanski Most, na jednom dijelu Bihaćkog sreza, Drvaru, Petrovcu, Grahovu, u većini sela Glamočkog sreza, jednom dijelu Ključkog sreza, u svim srezovima Kozare, na dijelovima Banjalučkog, Jajačkog, Kotorvarškog i Mrkonjičkog sreza.

Izdajom četnika Draže Mihailovića u srezovima centralne Bosne nastao je izvjestan zastoj u razvitku narodno-oslobodilačkih odbora koji su dolaskom naših jedinica posle intenzivnije radili. Već u decembru mjesecu 1941 izabran je prvi opštinski odbor u selu Palančištu, a marta i aprila 1942 godine već su svuda na slobodnoj teritoriji bili izabrani opštinski narodno-oslobodilački odbori i to na Kozari, Podgrmeču i Drvaru. Opštinski narodno-oslobodilački odbori birani su od članova seoskih narodno-oslobodilačkih odbora dotičnog područja. U istoj godini ujesen izabrani su sreski narodno-oslobodilački odbori i to sada na cijeloj teritoriji Bosanske Krajine, koja se oslobođenjem Bihaća, Jajca i Livna naglo proširila.

Ovdje je važno navesti da je u martu 1942 već postojao u Hercegovini okružni narodno-oslobodilački odbor, čiji su članovi u većini stradali od izdajničke ruke četnika Draže Mihailovića.

Naši narodno-oslobodilački odbori nijesu samo bili organi vlasti. Oni su bili i kao politička rukovodstva naroda i kao mobilizacijski centri odakle je narod dobrovoljno odlazio u naše partizanske odrede. Oko narodno-oslobodilačkih odbora okupljalo se sve ono što je volelo borbu, sve ono što je mrzelo okupatora i izdajnike i masovno na svim poslovima je pomagalo i poštovalo našu narodnu vlast.

Naš narod je pravilno shvatio da se karakter narodno-oslobodilačkih odbora kao narodnih i demokratskih organa vlasti ne sastoji samo u njihovom nazivu nego je i birao ljude koji će mu biti garancija da će oni koji predstavljaju narodnu vlast služiti samo i jedino narodu. Da je narod uistini tako gledao i birao poslužiću se primerom članova seoskog narodno-oslobodilačkog odbora koji je izabran 16 septembra 1941 godine u Velikoj Ruiškoj i koji su kroz cijelo vrijeme borbe ostali na svojim funkcijama narodno-oslobodilačkog odbora, a i danas većina od tih drugova nalazi se na dužnosti mjesnih i sreskih narodnih odbora.

Ovi su po nekoliko puta birani u toku rata a i poslije oslobođenja. Ovakvi primjeri nijesu usamljeni slučajevi u našoj Bosanskoj Krajini.

Narodno-oslobodilački odbori Bosanske Krajine bili su moćna potpora snabdijevanja naše Armije. Mnogi uspjesi naše Armije postignuti su zahvaljujući brizi naših narodno-oslobodilačkih odbora oko ishrane naše narodne oslobodilačke vojske i smještaja i ishrane naših ranjenika i bolesnika. Ima nas

i ovdje u Skupštini koji se dobro sjećamo kako su stotine naših drugova ranjenih i bolesnih proletera, zahvaljujući brizi naše narodno-oslobodilačke vlasti, bili toplo primljeni u Drvarskom i Petrovačkom srezu. (Aplauz).

A kada je u zimu 1944 godine zapao toliki snijeg da su sva saobraćajna sredstva bila zaustavljena, naša vojska koja se nalazila preko Grmeča nije ostala gladna, jer su stotine omladinaca, žena i naroda pod rukovodstvom narodno-oslobodilačkih odbora na svojim leđima prteći snijeg preko cijeloga dana nosili hranu našoj vojsci. (Aplauz). Ili kada je desetina vagona žita, voća i povrća trebalo sakupiti sa napuštenih teritorija ključkog i sanskog sreza, onda su i taj zadatak uz pomoć NOV izvršili NOO. Na tom poslu nikla je i prva omladinska radna brigada. Da su NOO taj svoj zadatak u potpunosti izvršili najbolji je dokaz taj što na sektoru Kozare, Podgrmeča, Drvara i tamo prema Glamoču, Livnu i Jajcu kroz cijelo vrijeme rata nije nijedan stanovnik umro od gladi akamoli naš vojnik. Ako je trebalo pomoći stanovništvu Glamoča i Kupresa, koje je bilo pod vrlo teškim uslovima ishrane, onda su stotine porodica, pod rukovodstvom okružnih i oblasnog NOO, prebacivane na teren Podgrmeča i Kozare gdje su uslovi za ishranu bili povoljniji. Hiljade izbjeglica koje su bježale od okupatorskog terora na slobodnu teritoriju, iz gradova i sela raspoređivano je pod rukovodstvom NOO po seoskim kućama na slobodnoj teritoriji. Ovo je i najbolji dokaz koliko je već onda podršku imala naša narodna vlast u narodu.

Naši NOO nijesu prestajali sa svojim radom ni u najtežim časovima narodno-oslobodilačke borbe. Narod se i u tim momentima okupljao oko svojih organa vlasti i pod njihovim rukovodstvom organizovani su po šumama zbjegovi naroda koji se povlačio od neprijateljskih ofanziva. Zbjegovi za vrijeme kozarske ofanzive 1942 godine organizovani su u opštinskim i sreskim područjima gdje su se zajedno sa narodom nalazili i članovi NOO. Oni su u tim zbjegovima organizovali ishranu stanovništva, nošenje ranjenika i obavještavali narod o stanju na frontu. Ili zar nije jasan primjer koliki je autoritet imala naša narodna vlast kada jedan sreski odbor sa drvarskog okruga 1944 godine za vrijeme Šeste ofanzive dolazi zajedno sa narodom pod obronke Klekovače pod bukvu i tamo vrši svoju funkciju. Niko od izbjeglih nije odlazio u susjedna sela bez propisne propusnice sreskog NOO. Naša vlast je imala baš takav autoritet u narodu jer ga i u najtežim trenucima

nije napuštala, jer je nikakva pa makar i najteža situacija nije mogla obezglaviti.

NOO u Bosni i Hercegovini najbrže su se razvijali, uzdizali u Bosanskoj Krajini, koja je riznica iskustva narodne vlasti. To je i razumljivo, jer se ustanak na Krajini najbolje razgabrao i jer je Bosanska Krajina bila najviše slobodna teritorija. Prisustvo Vrhovnog štaba i AVNOJ-a imalo je i ogromnog značaja po razvitak NOO kod nas.

Ali, i u ostalim krajevima kao u Hercegovini, centralnoj Bosni, istočnoj Bosni, iako pod vrlo teškim uslovima, razvijala se organizacija NOO. Njen razvitak je sličan razvitku NOO u Crnoj Gori, kako je juče iznio drug Moša Pijade u svom ekspozeu. Radi toga se neću zadržavati na razvitku NOO u navedenim krajevima. Napomenuo bih to da su poslije organizacije sreskih NOO već u proljeće 1943 izabrani okružni NOO za Podgrmeč, Kozaru, Drvar, Jajce i Livno, a kasnije za Banja Luku, Prnjavor, Kotor Varoš i Prozor. Iste godine na skupštini okružnih NOO izabran je u septembru oblasni NOO za Bosansku Krajinu i zatim za Hercegovinu i istočnu Bosnu. Uskoro iza toga održano je i prvo zasjedanje Narodne skupštine Bosne i Hercegovine na kojoj je izabran ZAVNOBIH. Time je naša narodna vlast dobila osnovni organizacioni oblik za celu našu republiku Bosnu i Hercegovinu.

Slika razvitka naših NOO bila bi nepotpuna ako mi ne bismo spomenuli borbu u neoslobođenim krajevima. I u tim krajevima, narod u selima i gradovima osnivao je ilegalno svoje NOO. U početku, oni nijesu imali karakter vlasti kao NOO na slobodnoj teritoriji. Njihova uloga se sastojala u prebacivanju dobrovoljaca u našu Armiju, prebacivanju sanitetskog materijala i ostalih potrebitina kupljenih iz dobrovoljnih priloga. Zatim iz slanja podataka o neprijateljskim garnizonima. Sa razvitkom NOO mase su ovim organima sve više davale funkciju vlasti. Iako pod najtežim uslovima rada, pod terorem i denuncijacijom okupatora i izdajnika, naš narod na privremeno okupiranim teritorijama je gledao u NOO kao u jedinu svoju istinsku narodnu vlast. Oni su pred oslobodenje postali kao prva vlast na okupiranoj teritoriji. Gradski NOO u Banja Luci dijelio je porodicama redovno mjesečne novčane pomoći, hranu i namirnice, iako je u istom gradu bilo sjedište njemačke divizije i ustaške pukovnije. Seljaci Ljevča Polja i sela koja su skoro četiri godine bila pod okupatorskom čizmom i terorom ustaša i četnika, pod rukovodstvom seoskih i opštinskih NOO prebacili su pored neprijateljskih uporišta va-

gone žita, masti i blaga na područje Kozare, Podgrmeča i Drvara za potrebe tamošnjeg naroda i vojske. U tim ustaničkim krajevima NOO nijesu prestajali funkcionisati i kad je na tim dijelovima prije boravio okupator. Srpski narod Radića i Suvaje sa krupskog sreza pod rukovodstvom NOO poslije Četvrtе ofanzive provlačeći se kroz neprijateljske rovove i putujući preko cijelog Grmeča donosio je VIII Krajiškoj brigadi, koja je većinom bila muslimanska, hranu za ishranu boraca. Ukupno 4.850 plugova sa zapregom, sa Prijedorskog i Novskog sreza, po noći, između neprijateljskih bunkera 1942 g. za vrijeme jesenje sjetve, otišlo je u Dubički srez da ore zemlju narodu koji nije imao zaprege. Hiljade organizovanog naroda pod rukovodstvom NOO rušili su kilometre železničkih pruga, ceste i sve što je služilo neprijatelju. Zahvaljujući takvoj pomoći našoj vojsci 1942 g. nekoliko mjeseci nije radila pruga Prijedor—Bosanski Novi—Kostajnica i Bosanski Novi—Bihać.

Jesenji izbori u Bosni i Hercegovini, poslije oslobođenja pokazali su najbolje koliko se naša vlast uvriježila u srce svakog našeg čovjeka, radnika, seljaka i građanina. Od ukupnog broja glasača na izborima za narodne odbore glasalo je 95% za listu Narodnog fronta.

Isto onako kao što je narod u toku borbe pomagao svoju vlast i u njoj vidio jednog istinskog narodnog pretstavnika i svoju jedinu garanciju za brzo oslobođenje svoje zemlje — naš narod i danas pod rukovodstvom Narodnog fronta učestvuje u izgradnji i obradi naše zemlje. Preko 50% dosada obavljenih radova u Bosni i Hercegovini izvršeno je na bazi dobrovoljnog rada. Za jedan dan u banjalučkom okrugu, 28 aprila ove godine, radilo je 86.217 ljudi, omladinaca i žena na opravci puta, obradi njiva i čišćenju gradova (Buran aplauz). To je i najbolji odgovor svim onim neprijateljima i skepticima današnje obnove i izgradnje naše domovine — narodne republike Jugoslavije. To je dokaz da i ubuduće neće biti teškoća niti prepreka pa ma kako one bile velike a da ih naša narodna vlast uz pomoć naroda ne savlada. (Buran aplauz).

Osvrnuću se samo na jedan član nacрта Opšteg zakona o narodnim odborima i to na čl. 24, tač. 2, koji govori o sprovođenju u život nacionalne politike učvršćivanja bratstva i jedinstva ravnopravnih naroda FNRJ. Iako je to naša zajednička tekovina, niko kao mi u Bosni i Hercegovini nije osjetio koliko su ulogu naši NOO odigrali u svojoj dosljednoj borbi za uvčvršćenje bratstva i jedinstva, a protiv svih neprijatelja ma

kako se oni zvali i ma kakvo oni ime nosili — koji su pokušali da razbiju ostvareno bratstvo i jedinstvo. Ovo bratstvo se iskovalo u zajedničkoj borbi svih sinova naše zemlje. Muslimanske, srpske i hrvatske jedinice u Cazinskoj Krajini i istočnoj Bosni u ljutim bojevima sa okupatorom, ustašama i četnicima iskivale su bratstvo naših naroda. Pod rukovodstvom sreskog NOO za Kladušu i okružnog NOO za Cazinsku Krajinu hiljade srpskih izbjeglica iz Like koji su išli za Slavoniju i Baniju prihvaćeno je od muslimana Cazinske Krajine. (Odobranje). I baš zato što je to bratstvo iskovano u najtežim iskušenjima za naš narod, ono danas u rukama naše narodne vlasti sačinjava moćnu polugu kojom će se razbiti svaki šovinistički pokušaj bilo otkuda on dolazio. (Odobranje.)

Pretsedavajući: Za reč se prijavio narodni poslanik dr Obren Blagojević.

Др Обрен Благојевић (НР Црна Гора): Другови и другарице посланици, несумњиво је да је приједлог Општег закона о народним одборима, који је сада на дневном реду, као што је то у његовом образложењу и речено, најважнији основни закон последице Устава. Њиме се управо чини најкрупнији корак ка утврђивању и даљем развијању и усавршавању самих демократских основа и принципа, на којима се изграђује нова Југославија. Усвајањем овог приједлога уствари ће се, с једне стране, санкционисати садашњи степен развика наше народне власти и дати моћно оружје у руке народним масама да своју власт даље развијају, усавршавају и испуњавају новом, богатијом садржином. Управо та чињеница што овај законски приједлог садржи у себи оно што већ постоји у нашој народној и државној стварности, управо та чињеница што ми дрпимо правне прописе о основима државне власти, не из каквих спекулативних комбинација, већ из саме дубине народа, из његове скорашње крваве историје у борби за слободу, из његовог искуства стеченог у тој борби, из његове воље и интереса — управо, дакле, та чињеница најбољи је критериј за његову оцјену и најбоља гаранција за његово извршење. Несумњиво да у разним крајевима наше земље нијесу исте прилике, ни у погледу садашњег развика народних одбора, ни у погледу њихове организационе форме. То и јесте разлог што је овај закон предвиђен као општи закон о народним одборима, с тим што ће овака народна република на основу овог закона, у његовом духу, на његовим принципима и у

његовим границама донијети посебне законе о народним одборима. У тим законима доћи ће до изражаја локалне прилике и интереси, саобразно општим демократским принципима ФНРЈ.

Са гледишта садашњег стања развитака народних одбора у Црној Гори, у име чијег посланичког клуба и говорим о овом законском предлогу, може се рећи да овај закон у потпуности одговара не само по општем демократском духу који кроз њега провејава, него и по детаљима организационе природе и по свима питањима која се тичу надлежности и рада појединих народних одбора. Другим ријечима, садашњи степен развитака државне власти у Црној Гори, степен на коме се налазе наши народни одбори, у потпуности одговара и духу и слову овог законског предлога. Наравно да ће својом практичном примјеном овај закон омогућити и поспјешити даљи развој наших народних одбора.

У Црној Гори има крајева, у Срезу шавничком на примјер, који су можда дуже него игдје имали услова за развијање наше нове народне власти. Има тамо срезова који су све од општег народног устанка, 13 јула 1941 године, са изузетком периода од јуна 1942 до маја 1943 године — дакле непуну годину дана — били читаво вријеме слободни и од окупатора и од издајничких војних формација. Наравно да су народни одбори у тим крајевима и могли да се боље учвршћују, раније попримају више организационе форме, боље одговарају својим задацима.

Иначе, историја развитака народне власти у Црној Гори тијесно је повезана са историјом развитака народно-ослободилачке борбе уопште. Читав њен досадашњи ток може се подијелити на четири периода, од којих је сваки обиљежен посебним карактеристикама.

То су: прво, период од општег народног устанка у јулу 1941 године до повлачења наше војске из Црне Горе у јуну 1942 године; друго, период окупаторско-четничке страховладе — до јесени 1943 године; треће, од оснивања ЗАВНО Црне Горе и Боке у септембру 1943 до оснивања прве народне владе Црне Горе у априлу 1945 године; и четврто, од тада до данас.

Дошавши у нашу земљу талијански окупатор није дирао у државни апарат старе Југославије. Сви органи тога апарата у Црној Гори, почев од сеоских кметова, оп-

штинских управа и жандармериских станица, па преко среских начелстава, пореских испостава и судова до банске управе, финансијске дирекције и великог суда не само што су остали и даље, већ их је окупатор употребио као органе своје администрације. Израђен од ненародних режима бивше Југославије, овај апарат је и за освајача био подесно оружје угњетачке политике. Зато је црногорски народ, дигавши се листом на оружје 13 јула 1941 године, свуда на ослобођеној територији отстрањивао и тај апарат као оруђе у служби окупатора.

Мјесто свих тих органа старе ненародне власти, одмах у почетку устанка, почели су ницати из самог народа нови органи власти у облику народно-ослободилачких одбора. Бирани на сеоским и ширим народним скуповима, они су већином били састављени од нових људи, неуких руковођењу, али поштених домаћина и оданих родољуба. По неослобођеним крајевима, гдје се услед контроле окупатора нијесу могли вршити јавни избори, формирани су од најчеститијих и најсмјелијих људи тајни одбори. У то доба народно-ослободилачки одбори још нијесу имали израђен карактер органа власти. То су били органи народне борбе са врло уским дјелокругом рада. Њихова дјелатност углавном се испољавала у скупљању хране, одјела, оружја и муниције. Али, услед угледа који су уживали, народ им је све више повјеравао и друге важне задатке, као расправљање приватних несугласица и спорова међу појединцима, обезбјеђење унутрашњег реда, заштиту личне и имовне сигурности.

Од новембра 1941 године, кад је окупатор био сабијен у градове, а сва остала територија ослобођена, до нашег повлачења из Црне Горе, на читавој територији имали смо организацију народно-ослободилачких одбора: сеоских, општинских и среских. Важно је рећи да су ови одбори први пут у нашој националној историји бирани слободно и од читавог народа. У изборима, који су спровођени без неке нарочите форме, учествовала је и омладина и жене.

У развоју народно-ослободилачких одбора у овом периоду је важна Острошка скупштина од око 65 најугледнијих претставника Црне Горе и Боке. Одржана почетком фебруара 1942 године у манастиру Острогу, скупштина је издала проглас и из своје средине изабрала Главни народно-ослободилачки одбор од три члана за Црну Гору и Боку.

Главни одбор имао је карактер извршног органа скупштине, као народног претставништва. Његов је задатак био да активизира рад свих народно-ослободилачких одбора, те да око ових окупи у ослободилачку борбу најшире слојеве црногорског народа. Затим, да организује борбу против пете колоне, која се у то доба била почела јављати видније, у лицу четника Баја Станишића и Ђорђија Лашића. Најзад, да привредно-организационим мјерама обезбиједи снабдијевање војске и народа, јер је владала огромна оскудица. Карактеристично је напоменути да је од 65 потписника прогласа данас у животу свега њих 22.

За кратко вријеме свог постојања Главни одбор је учинио много помажући народно - ослободилачким одборима.

Одмах послје отступања јединица наше војске из Црне Горе, средином јуна 1942 године, одржана је у селу Мркаљима једна конференција црногорских, херцеговачких и других родољуба са које је издат проглас црногорском народу. Проглас је значајан по томе што је у њему први пут указано на издајничко држање југословенске избјегличке владе.

Поновном талијанско-фашистичком окупацијом, која је, као што је познато, успиједила помоћу издаје, за црногорски народ настали су тешки дани.

Скоро пуну годину дана стењао је он под једном страховладом, какву у својој историји није имао. Народно-ослободилачки одбори, као и остале народне организације, били су растурени. Колебљиви и малодушни елементи савили су главу, а било је и случајева активног преласка у службу окупатора. Ипак је велика већина и у тим тешким данима очувала часно држање. Многима су куће биле поплаћене, имања опљачкана, фамилије терорисане или интерниране, а они и сами затварани и стријељани. Но и у то доба било је доста родољуба, који су, излажући опасности и своје животе и своје фамилије и своју имовину, помагали наше борце у позадини. Треба истаћи да су баш тих дана, нарочито наше жене показале и спретност и храброст и оданост борби.

Између четврте и пете непријатељске офанзиве, кад је наша војска ослободила неке крајеве Црне Горе, опет су обновили рад народно-ослободилачки одбори. Они су у

тешким данима пете фанзиве снабдијевали војску, помагали преношење и спасавање рањеника.

Тек у септембру мјесецу 1943 године, остварени су услови за шири развој народно-ослободилачких одбора. Свуда на ослобођеној територији почели су се формирати прво сеоски, а затим општински и срески народно-ослободилачки одбори. У вези са крупним политичким догађајима у Југославији било је неопходно да се формира за читаву територију Црне Горе и Боке једно централно политичко руководство ослободилачке борбе, које ће координирати рад народно-ослободилачких одбора и осталих народно-антифашистичких организација и окутити широке народне слојеве у даљој борби за слободу.

15 новембра 1943 године у Колашину одржана је под непосредним руководством пок. Ивана Милутиновића скупштина народних делегата Црне Горе и Боке на којој је створено Земаљско антифашистичко вијеће ЦГ и његов Извршни одбор. На њој је преко својих правих претставника, њих преко 500, црногорски народ изразио одлучну вољу да у заједници са осталим братским народима Југославије настави ослободилачки рат све до коначне побједи над фашизмом. Оснивањем Земаљског вијећа постављени су темељи народне власти у земаљском опсегу. Требало је извршити организацију народне власти, уздићи њене органе, проширити дјелокруг њиховог рада, оспособити их за нове задатке. То су били задаци Земаљског вијећа и Извршног одбора.

На скупштини је изабрано и 11 вијећника АВНОЈ-а и 11 њихових замјеника, који су, пробијајући се кроз непријатељску територију, присуствовали историском Другом засиједању у Јајцу.

Историјске одлуке Другог засиједања АВНОЈ-а чворна су тачка у историји развитака народне власти у свима земљама наше отаџбине, па и у Црној Гори. Тим одлукама постављени су стварни и правни темељи нове југословенске државе као демократске заједнице равноправних народа, која је поникла из крваве трогодишње борбе против окупатора и свих његових слугу. Тим одлукама добио је црногорски народ оно за чим је вијековима тежио: слободу и равноправност у братској заједници југословенских народа. Црна Гора добила је положај једне од савезних јединица федеративне Југославије.

Друго засиједање нашег Земаљског вијећа, одржано 15 фебруара 1944 године, послје масовних народних збора, прихватило је одлуке АВНОЈ-а и одобрило рад црногорских претставника у њему. У вези са новом ситуацијом и Вијеће је поставило себи и народу нове задатке, кратко формулисане у својим закључцима.

Прешло се на стваралачки рад око политичке и војне мобилизације маса ради што успјешније даље борбе и најзад око изградње наше федеративне јединице и органа народне власти у њој. Осмомјесечни период постојања Земаљског вијећа до Трећег засиједања испуњен је свестраним политичким и организаторским радом. Тада је на читавој слободној територији Црне Горе постојао апарат народне власти у облику сеоских, општинских и среских народно-ослободилачких одбора. Бирани на широко демократски начин од стране цијелога народа и испробани на дјелу, наши народно-ослободилачки одбори били су истински носиоци воље црногорског народа. Они су извршавали све задатке који су лежали на њима као носиоцима народне власти, задатке политичке, привредне, просвјетне, здравствене, социјалне и друге.

Тако је изгледала организација народне власти у Црној Гори на дан трогодишњице ослободилачког рата. Народна власт стално се изграђивала ширила, уздизала. С једне стране, она је стално повећавала дјелокруг свога рада. На њој је лежало рјешавање свих практичних горућих питања народног живота и његове борбе. Управо кроз рјешавање тих практичних крупних и ситних питања, она се још више приближила народу. Она се на дјелу, у свакодневним пословима, показивала и провјеравала. Кроз своје властито искуство на дјелу свих органа власти, масе су се увјериле да је то заиста њихова, народна власт, а то значи да народ сам рјешава сва питања свог живота и рада, да народ сам управља својом судбином.

У овај трећи период развитка народно-ослободилачких одбора спада и Треће засиједање ЗАВНО-а, 15 јуна 1944 године, опет у Колашину. На њему је дотадашње Вијеће било претворено у Црногорску антифашистичку скупштину народног ослобођења, а дотадашњи Извршни одбор у Претсједништво Скупштине. Донесене су одлуке о народним одборима, као јединим органима државне власти, о изградњи народних судова, о вјерској комисији и друге.

У погледу развитка самих народно-ослободилачких одбора у овом периоду важно је поменути упутства о организацији и дјеловању народно-ослободилачких одбора која је већ у септембру 1943 године издао Извршни одбор ЗАВНО. Та упутства била су израђена дијелом на основу објашњења и упутстава Врховног штаба, а дијелом на основу властите праксе и стечених искустава. На основу тих упутстава у периоду септембар 1943 год. — фебруар 1944 године, већ су били организовани на читавој ослобођеној територији Црне Горе сеоски, градски, општински и срески народно-ослободилачки одбори. Већ тада било је осам среских, 50 општинских и неколико стотина сеоских народно-ослободилачких одбора. Сем тога имали смо неколико десетина сеоских, пет-шест општинских и три среска народно-ослободилачка одбора на неослобођеној територији, дакле читава територија Црне Горе већ у то доба била је организована, легално или илегално. За вријеме Седме непријатељске офанзиве, која је за наше народно-ослободилачке одборе претстављала тешко искушење, они су са успјехом издржали ту борбу. У Васојевићима је, на примјер, био од самих народно-ослободилачких одборника, већином старих људи и жена, образован батаљон бораца, од којих су многи дали своје животе у ослободилачкој борби. Мјесни народно-ослободилачки одбори бирани су на конференцијама сеоским и градским од оба пола, општински понегдје такође на општим скуповима, а понекад, као и срески, преко изабраних делегата. Сви народни одбори (општински и срески) имали су свој пленум од 15 до 40 чланова и свој извршни одбор (општински по три до пет, срески пет до девет чланова). У самим извршним одборима била је спроведена подјела на седам сектора рада и то на: управни, привредно-финансиски, просвјетни, здравствени, информативни, социјални и вјерски.

Главни задатак наших народно-ослободилачких одбора била је несумњиво мобилизација бораца за војску и материјално снабдјевање војске. Тако је, на примјер, у међувремену од септембра 1943 до септембра 1944 формирано, поред старе IV и V црногорске бригаде, још 6 бригада. Народна-ослободилачки одбори организовали су још и сталне народне страже за борбу против непријатеља у позадини. Они су организовали и радне јединице за обраду напуштених и инокосних имања. Најтеже је било питање исхране војске. Црна Гора је у житу увијек била сиромашна.

шна, најбогатије њене крајеве држали су окупатори (Никшићко Поље, Зета, Бјелопавлићи), окупатор је стално харао, палио, пустошио. Па ипак је воља народа победила. Били су још на Острошкој скупштини донесени прописи о начину реквизиције по прописаној скали. Од септембра, пак 1943 године чак је сваки срески одбор имао свој натурални буџет, који је пленум редовно унапријед дискутовао и изгласавао. Ево, на примјер, таквог једног буџета Среза колашинског за мјесец фебруар 1943 године: жита 17.000 кг., меса 33.000 кг., кромпира 30.000 кг., пасуља 7.000 кг.

Но сем исхране војске морала се помагати и сиротиња. Тако је било одређено да од читаве прикупљене хране и одјеће народно-ослободилачки одбори задрже за то 30%. Народна-ослободилачки одбори старали су се читаво вријеме и о обради земље, биле су формиране при среским и општинским народно-ослободилачким одборима привредне комисије са задатком да се старају о унапређењу привреде, тј. о обради инокосних, напуштених приватних и манастирских имања. Народни одбори су у сталној сарадњи са АФЖ-ом и омладином, као и са војно- позадинским органима, обнављали и оспособљавали за рад многе радионице, млинове, ваљарице, ковачнице, влачаре, столарске, обућарске и друге радионице. Обновљене су електричне централе у Колашину, Беранима и Андријевици. Једном ријечју, народно-ослободилачки одбори у Црној Гори су вршили све привредне задатке и задовољавали све потребе војске и народа.

На просвјетном пољу народно-ослободилачки одбори организовали су алфабетске течајеве и школе. Тако је, на примјер, у срезу шавничком у марту и априлу 1943 г. радило 42 алфабетска курса и 16 школа са око 600 ђака. На читавој ослобођеној територији тада је радило око 70 школа. При свима среским и неким општинским народно-ослободилачким одборима биле су организоване културно-умјетничке групе, које су обилазиле народ и шириле смисао за културу и умјетност.

У области информација, поред сталних зборова и конференција, народно-ослободилачки одбори приређивали су усмене новине, научна предавања, а сам извршни одбор под немиђено тешким приликама (без довољно папира и писаћих машина) издавао је новине „Преглед“, а затим „Ријеч слободе“.

Из области социјалног старања поред сталног помагања породица мобилисаних, били су основани зими 1944 године домови за сироту дјецу и старце. Новоосновано друштво Црвеног крста такође је помагало овај рад.

Срески народно-ослободилачки одбори одржавали су на здравственом пољу ниже и средње здравствене течајеве.

Вјерски отсјеци старали су се око окупљања свештенства за циљеве народно-ослободилачке борбе и разбијали непријатељску пропаганду о противвјерском раду ослободилачког покрета. Тако је још фебруара мјесеца 1944 године одржана скупштина свих свештеника са ослобођене територије Црне Горе, на којој је преко 40 присутних свештеничких лица осудило издајнички рад краља Петра III и митрополита црногорско-приморског Јоаникија.

Није потребно ни наглашавати да се сав тај огромни рад народно-ослободилачких одбора на свима секторима не може ни замислити без потпуне и сталне сарадње и помоћи народних антифашистичких организација, а особито АФЖ-а и црногорске народне омладине.

Ето, такав је био организациони изглед и рад народно-ослободилачких одбора у Црној Гори у данима потпуног ослобођења наше земље. Тако је и било могуће да се у априлу 1945 године образује прва народна влада Црне Горе, као посебне федералне јединице у новој слободној и народној домовини. Такав је био пут развика народно-ослободилачких одбора у Црној Гори. Пут крвав и тежак, пут властитих тешких искушења и искустава, пут сталног провјеравања и људи и организационих форми. Тај пут био је прећен само зато што је црногорски народ одмах схватио правилност политичке линије руководства борбе, схватио да су једино на том путу његови интереси. Током тог развика није остало ни праха од сепаратистичких стремљења. Није, исто тако, остало ни трага од реакционарних агената великосрпске политике. И једни и други листом су се били ставили у службу окупатору. И једни други су уништавали и уништавани заједно са окупатором. Данас у Црној Гори влада такво морално и такво политичко јединство какво она у својој историји никад није имала. Црна Гора је читава данас као један човјек уз своју нову владу, уз своје народне одборе, за Тита, за Федеративну Народну Републику Југославију. А кад је ријеч о томе, о моралном и политичком јединству црногорског народа, није сувишно потсјетити да још ни вијек прије нас, Црна Гора је била састављена од појединих племена, међу-

собно чак завађених. Није сувишно поменути затим какав је огроман раздор у црногорском народу изазвала 1918 година и противнародна политика управљача бивше Југославије. Само народно-ослободилачки покрет, само руководство Комунистичке партије Југославије, само огромна љубав према братском Совјетском Савезу од стране црногорског народа — само то, само тај и никакав други пут не би могао довести развој прилика у Црној Гори онамо гдје је он данас.

Неоспорно је да је Црна Гора у рату особито тешко настрадала. Да је дала огромне људске и материјалне жртве. Али црногорски народ ради данас јединствено као један човек на обнови своје земље. Дивни су примјери тога пожртвовања. Црна Гора је сиромашна, али је њен народ свјестан да нема обнове, да нема подизања Црне Горе без обнове, без изградње читаве Југославије, без подизања главних привредних грана, саобраћаја, индустрије итд. ма гдје се оне налазиле. Он је свјестан да ће југословенска заједница народа помоћи његов развитак и вољан је да са своје стране уложи све своје снаге у тај развитак заједнице.

Овај закон омогућиће народним одборима у Црној Гори између осталог и то да правилније схвати, да боље решава све задатке на обнови и даљој свестраној изградњи наше земље. И зато сам увјерен да гласајући за овај приједлог ми народни посланици из Црне Горе, изражавамо мишљење и вољу читавог црногорског народа. (Бурно одобравање).

Претседавајући: Реч има народни посланик Петар Стамболић.

Петар Стамболић (*Изборни срез драгачевско-моравички, НР Србија*): Другови народни посланици, законски предлог о народним одборима који је Влада изнела пред Скупштину спада међу најзначајније законе и по потреби која се за њим указује у нашој државној пракси, и по деликатности предмета, и по његовом политичком значају.

Доношење Општег закона о народним одборима и његова каснија разрада у републиканским законима значиће даљи корак ка учвршћивању народне власти у нашој држави. Несумњиво да ће се он одразити у пуној мери на оспособљавању државних органа у извршивању њихових задатака, и у њиховим напорима за обнову наше земље. Његов политички значај је у томе што је он живи пример дубоког демократског карактера наше народне власти какву у нашој исто-

рији народи Југославије раније нису имали. И по начину свога постанка у току народно-ослободилачке борбе, и његовом развоју од ослобођења до данас, и по њиховом устројству и по функцијама које они врше, народни одбори, па и овај предлог који је законско оформљење наше праксе, речито говоре да су народи Југославије неповратно узели судбину у своје руке, и да се наша државна власт налази у рукама самога народа. Друг Моша Пијаде у своме јучерашњем говору тачно је рекао да народно-ослободилачки одбори као и партизански одреди нису спонтано поникли, да је њихово организовање било свесно руковођено од организатора народно-ослободилачког покрета.

Ја бих хтео да нагласим, у вези с тим, да после окупације наше земље, после онога што се догодило од потписивања пакта са Немачком, од догађаја 27 марта и 6 априла, у Србији код најширих народних маса, у градовима и селима, створени су такви услови, таква расположења, да организатори народно-ослободилачког покрета нису имали много тешкоћа у томе да организују и распрострају мрежу народно-ослободилачких одбора на читавој територији Србије, исто онако као што родољубиви народ у Србији није било тешко повести и организовати у партизанске одреде, који су убрзо прерасли у народни устанак.

Стара власт у Југославији, па и на територији Србије, била је противнародна. Она је била тако направљена и тако организована да служи великосрпској угњетачкој клики, која је угњетавала друге народе у Југославији, па и сам српски народ.

Та противнародна суштина те власти која је била организована у старој Југославији дошла је нарочито до израза баш у времену од марта 1941 године до развитка устанка у Србији, а онда у току читавог народно-ослободилачког рата. Читав тај апарат, почев од самог врха, од министарства, од највиших државних органа, преко среских и окружних начелстава, преко финансиских и пореских управа, па доле до општинских органа, до оног последњег жандарма, — читав тај апарат ставио се у службу окупатору. Он је већ по својој суштини био такав да је раскинуо сваку везу са народом и био је организован не да служи народу, већ да ради против народа. Јасно је било, другови, да стварањем партизанских одреда, да организовањем народно-ослободилачке борбе против окупатора није се могла водити борба против окупатора, а да се не окрене оружје и против тих органа старе власти.

Сећамо се врло добро 1941 године како су све те власти, почев од општинских управа правиле спискове народне имовине и оних који су требали да буду послати у Немачку у логоре и на рад.

Те општинске власти пописивале су у то време имена оних војника који нису дали да се заробе од непријатеља, нису хтели да оду у немачко ропство. Јасно је онда било што су још у првим данима народног устанка почеле горети општинске архиве и остала акта и почела се рушити та стара ненародна власт која се налазила у служби окупатора.

С друге стране, у Србији ти догађаји од марта месеца па до развитка народно-ослободилачког устанка извршили су огромну прегрупацију у политичким односима снага у нашој земљи. Ти догађаји збили су и кондензовали у себи толико огромно искуство за наш народ, много више него за читавих 20 година у старој Југославији. Још пре тих дана, пре 27 марта, ми комунисти смо предочавали народу да се припрема издаја наше земље. Ја сам имао лично један случај да ми је на једном илегалном састанку од око 20 људи један сељак казао: „Па добро, нека изда Цветковић, нека изда Стојадиновић, али неће ваљда издати наш Генералштаб“. Те илузије пале су после 27 марта и 6 априла, после срамне капитулације наше земље, баш од врхова војске. Показали су да они нису били ту да бране народ од непријатеља, него да гуше народ и његове слободе. Ти људи су показали јасно тада своје издајничко лице, али су у исто време ти догађаји имали огромног значаја за стварање услова и за развитак народно-ослободилачког покрета у Србији.

Сличне ствари догађале су се и са политичким партијама. У том правцу показивао се колебљив став извесних наших такозваних демократских партија у Србији, још од пре рата. Када су биле мобилисане све напредне снаге у земљи за одбрану од непријатеља, тада су ти људи говорили: не организујте манифестације, не правите зборове, не носите транспаренте, да се не замерите Хитлеру, не треба изазивати немачки фашизам. Ти људи који су у то време водили такву политику мирно су гледали како профашистички властодршци прогоне најнапредније борце за одбрану земље, ти људи после капитулације наше земље својим ставом и својим држањем највише су се компромитовали у очима нашег народа. Војства тих партија побегла су из наше земље и народне масе још раније исцепкане у разне политичке партије, ујединиле су се у једној јединој ствари — у мржњи против

окупатора и у великом одушевљењу за борбу против непријатеља. У таквим условима почео је да се развија и организује народно-ослободилачки покрет у Србији. Са развојем првих партизанских одреда почели су да се формирају и народно-ослободилачки одбори у Србији. Народна-ослободилачки одбори имали су у почетку основну своју функцију помоћних органа партизанских одреда. Народна-ослободилачки одбори прикупљали су храну и одело за војнике, прибављали обавештења за партизанске одреде, примали су рањенике и набављали санитетски материјал, прикупљали су оружје. И још од првих дана, а нарочито касније, важна улога народно-ослободилачких одбора јесте та да су они били главни организатори и мобилизациони центри за слање бораца у партизанске одреде. И касније, током развитка читавог народно-ослободилачког покрета, баш та функција, функција народно-ослободилачких одбора да мобилишу и и организују попуна наших јединица на фронтима била је од огромног значаја. И развитак наше народно-ослободилачке војске и развитак народно-ослободилачког покрета не би био тако величанствен и не би имао тако широки замах да у позадини народно-ослободилачки одбори нису, организујући позадину, слали борце на фронт. Мислим, да дефиницију да су народно-ослободилачки одбори били само помоћни органи партизанских одреда треба схватити с једне стране и у једном смислу. Већ првих дана, као што сам рекао, створени су услови за стварање јединства народних маса и сви људи који су раније били расцепкани у разне политичке партије сада су се окупили на једном једином питању, а то је у борби против окупатора и на тој линији народни одбори били су политички органи читавог народа. Они су били политичка језгра и политички центри за мобилисање свих народних снага за борбу против непријатеља.

Ако тако поставимо ствари, што нам је пракса развитка наше борбе и развитка народно-ослободилачких одбора освјетлила у току ових година, онда је јасно да и народно-ослободилачки одбори нису били само помоћни органи партизанских одреда, да су то били и политички органи народа у његовој борби за слободу и да су партизански одреди били уствари органи народно-ослободилачких одбора, органи тога народног јединства у борби против окупатора. То је била друга функција народно-ослободилачких одбора у Србији већ у првим данима развитка нашег устанка. Са ширим замахом устанка, кад је власт окупатора била потиснута са терена, на коме су оперисали наши одреди а убрзо затим

кад су већ читави крајеви и читави окрузи Србије били ослобођени, ти народно-ослободилачки одбори, који су били постојни органи партизанских одреда и органи народног јединства, примили су на себе и функцију народне власти. Ја сам малочас рекао да поред тога стварања народног јединства озго, у народно-ослободилачким одборима, руководство народно-ослободилачког покрета настојало је да то јединство оствари озго, преко врхова политичких партија које су се звале демократске у старој Југославији, позивајући на заједничку организацију у народно-ослободилачком покрету. И оно што је типично за Србију у то време, насупрот ономе што се догодило у Словеначкој, са извесним изузецима ми ту нисмо могли остварити јединство горе, у врховима, јер се ту вођство партија или држало пасивно, или се оријентисало према непријатељу. Народна-ослободилачки одбори почели су да нису одозго, од широких народних маса, и стављено је на десето место питање ко којој политичкој партији припада а као основни задатак постављено је питање борбе против непријатеља. И ми видимо ту развитак народно-ослободилачких одбора, који су почели да се стварају прво у местима на ослобођеној територији Србије а касније почели су да се формирају у среске и окружне одборе у окрузима на слободној територији са пуном функцијом власти, о чему су моји предговорници говорили. Већ крајем августа и септембра месеца ми имамо формиране у Србији и окружне одборе и то на територији округа крагујевачког, чачанског, шабачког, ваљевског и округа ужичког. Исто тако ми имамо формиране народно-ослободилачке одборе као органе власти и у јужном делу Србије на територији Јастрепца, околине Лесковца, где се такође живо развио народно-ослободилачки покрет. Такав развитак народно-ослободилачких одбора захтевао је нужно јединствено руководство свим тим одборима. Због тога је поред стварања Главног штаба за Србију, оформљен и Главни народно-ослободилачки одбор за Србију, који је дефинитивно организован крајем октобра и почетком новембра 1941 године. Седиште Главног народно-ослободилачког одбора било је у Ужицу, а његов задатак да руководи и да помогне народно-ослободилачке одборе на читавој територији Србије, како на слободној територији, тако и да руководи народно-ослободилачким одборима на неослобођеној територији. Главни народно-ослободилачки одбор није био само политички орган народног јединства у Србији у то време већ се у пракси бавио и другим питањима из сектора снабдевања, исхране становништва итд. На челу Главног

народно-ослободилачког одбора био је угледни сељак из околине Ваљева Драгојло Дудић који је погинуо 1941 године у одбрани Ужица. (Слава му).

Са губљењем слободне територије народно-ослободилачки одбори у Србији нису престали деловати. Ми смо крајем новембра изгубили слободну територију и почетком децембра у западној Србији, а марта и априла 1942 године на територији јужне Србије у околини Лесковца, Прокупља и Ниша. Народна-ослободилачки одбори наставили су са својим деловањем сада у новим условима најстрашнијих терора и највећих прогона од стране окупатора. Искуство које ми имамо у Србији о раду народно-ослободилачких одбора под таквим условима показује да тамо где су народно-ослободилачки одбори као органи народног јединства, као органи власти били чврсто повезани са народним масама и ухватили дубоког корена са народом, да у току читаве окупације, у току читаве народно-ослободилачке борбе непријатељ није могао ни са каквим снагама да разбије и уништи партизанске одреде у тим крајевима.

Кад имамо у виду огромну концентрацију снага окупатора у земљи, груписање Љотићевих, Недићевих и Михаиловићевих оружаних банди, онда се одржање партизанске борбе у Србији и касније њихов размах и развитак може објаснити само тиме да су их помагали илегални народно-ослободилачки одбори, који су остали чврсто повезани са народом и да су им они омогућили њихову делатност.

Са оном истом крвожедношћу са којом су тражили и гонили руководиоце Комунистичке партије окупатор и четници су се оборили на чланове народно-ослободилачких одбора у Србији у години 1942, 1943 и 1944. Али сав тај терор није могао да сломи идеју, није могао да сломи клицу нове народне власти, која је никла на рушевинама старе власти и окупаторске власти. Кад су почели да се формирају четници Д. М., ослањали су се на старе општине, јер је ту била њихова власт, која је требала и да остане и зато они нигде нису запалили ниједну општинску архиву. Општине су уствари биле њихова упоришта.

Али 1944 године, нарочито после Другог заседања Антифашистичког већа, већ су се народни одбори почели појављивати као основни носиоци народне власти, и кад је још више дошла до изражаја та повезаност народних маса са народним одборима, издајници су почели тада да стварају равногорске одборе. Јасна је ствар да су Недићеве општине остале и даље као основна снага њихове власти а

приче о равногорским одборима су биле само маневар и покушај да се деморалишу народне масе. Јасно је да и та превара као и све друге преваре нису имале успеха код нашег народа. И у таквим тешким илегалним условима ми смо у Србији имали и среске и окружне и месне одобре у космајском округу, а у 1943 години на слободној територији у Топлици, Пустој Реци и Црној Трави имали смо формиране одборе.

Друг који је говорио пре мене рекао је да, ако смо водили борбу четири године и у пасивним крајевима под најстрашњим условима паљења и рушења свега, и што на нашој ослобођеној територији нису умирали људи од глади да је то заслуга народно-ослободилачких одбора. Ја подвлачим те речи, јер су и код нас у Србији народно-ослободилачки одбори били такви наши органи власти који су и у најгорим условима, кад су читава села паљена — у Пустој Реци, Топлици и Црној Трави — организовали склањање становништва, организовали његову исхрану. Имали смо случај да су у једном крају, који се зове Црна Трава, на десној страни Велике Мораве, сви мушкарци били отишли у војску и ту су жене саме организовале преношење хране и снабдевање.

За кратко време од неколико месеци, 1944 године на територији Србије формиране су четири дивизије народно-ослободилачке војске. У мобилизацији људства, у снабдевању те војске храном, у снабдевању другим потребама, имали су огромну улогу наши народно-ослободилачки одбори.

Ја бих споменуо и нагласио то да су и на неослобођеној територији, у извесним случајевима, народно-ослободилачки одбори вршили функције органа власти. Ја бих конкретнио дао пример из Срема, где је од почетка 1942 године па до краја наше борбе постојала слободна територија. У сваком месту постојао је и народно-ослободилачки одбор и они су већ почетком 1943 године, фебруара месеца, тамо постали тако чврсти да ниједан сељак није хтео да изврши наређења усташких власти док не дође да пита одборнике шта треба да ради.

Из овога се види како је дубок демократски карактер наше народне власти, али и по форми и по функцијама наших народно-ослободилачких одбора ништа се мање не одражава њихов народни и демократски карактер.

Ми смо знали за такозвану демократску власт старих грађанских демократија. У тој власти народ је имао могућности да гласа, да бира своје претставнике, који ће доно-

сити законе. У тим демократијама законодавна власт била је одвојена од извршне власти. У извршењу закона чиновнички апарат који је повезан од врха до дна, страховито је притискивао народне масе. Ту власт наш народ није осећао као своју власт. Читава историја свих земаља XIX века испуњена је борбом народа да ограничи власт тих такозваних грађанских држава, да је ограничи тиме што би оteo за себе извесне могућности, да он о извесним локалним питањима може сам да решава.

Читав XIX век испуњен је борбом народа за своје самоуправе које, иако су постојале, биле су тако постављене да народ преко њих није могао управљати, него је могао само да се заштити од такве организације власти. У нашем новом систему народне власти, код наших народно-ослободилачких одбора који имају претставнички карактер, у којима је сједињена функција законодавне и извршне власти, у нашим одборима дошао је до пунога изражаја демократски карактер наше власти.

Суштина наше власти је у томе што је она чврсто повезана са народом, а то значи да она сва питања и проблеме решава уз помоћ и учешће наших народа. Ако говоримо о томе да народ влада, ми не мислимо да народ има учешћа у власти што ће једанпут или други пут изабрати своје органе, него што ће се читав народ окупљати у извршењу проблема и задатака које поставља народна власт, и да ће се кроз решавање и њихово учешће уствари и политички и културно уздизати наш народ. Тако ће се учити наше најшире народне масе да управљају државом, и на тај начин испуниће се речи великог Лењина да и свака куварица научи управљати земљом.

Такво схватање дошло је до изражаја и у овом закону. Функције старих општинских управа сводиле су се на то да предају позиве за суд, њихове функције биле су нарочито у касније време до максимума сужене. И ако гледамо законски предлог о народним одборима, где се огроман број функција пребацује на народне одборе, онда ће се јасно видети да ће народни одбори, који су ближи народу, а поготову месни одбори, моћи мобилисати широке народне масе у извршењу свих задатака.

Ми смо већ имали у Србији у нашој пракси успешне примере рада извесних одбора. Ми у Србији већ имамо села која имају своје грађевинске савете, здравствене савете, просветне савете, савете за сетву итд. У те савете увучено је

не само по 5 до 10 одборника него и по стотину лица из појединих села, који се баве управљањем.

Ако погледамо задатке који су се поставили не само сада, него и одмах после ослобођења, који су се састојали у снабдевању наше војске, у извршењу привредних задатака, онда је јасно колика је улога народних одбора.

Данас организација овог огромног, радног полета нашег народа, без народно-ослободилачких одбора, оваквих какви јесу, не би могла да се изврши и никаква власт не би могла да изврши ове задатке осим народних одбора. (Аплауз)

Оно што је карактеристично за овај закон јесте то да он не ставља тачку своме развоју. Народна-ослободилачки одбори и даље ће се развијати у организацији и руковођењу живота нашег народа у демократском духу.

Извесне форме доћи ће до још већег изражаја. Установна окружних скупштина, среских скупштина итд. има код нас крупну улогу, иако њихов значај није дошао до изражаја због извесних објективних прилика, — конкретно немамо привредног плана за читаву земљу, још нисмо нашу привреду организовали да има тако широк замах. Када будемо пребродили данашње тешкоће, окружне и среске скупштине биће они органи власти који ће све проблеме у својим окрузима и срезовима решавати, те ће тако и те установе, које су предвиђене овим пројектом, доћи до још већег изражаја.

У даљем изграђивању нашег рада треба да посветимо већу пажњу нашим месним одборима. Јасно је да је власт дата у руке народу. Баш зато што су у току рата постојали народно-ослободилачки одбори омогућено је да одмах после ослобођења поставимо у свима местима широку мрежу народних одбора. Ми смо у врло кратком времену имали народне одборе у свима окрузима, у сваком месту.

Но извесно наслеђе прошлости, извесно схватање, као што је било схватање о држави, по коме је код сваког човека било потпуно разумљиво и поштено да може оштетити државу, да је држава нешто туђе, што је било разумљиво и логично јер је држава била орган за угњетавање у читавој нашој прошлости, није било лако то наслеђе прошлости тако лако уредити и извршити преоријентисање односа.

Овај велики замах и радни полет, који се данас нарочито развија у нашој земљи, говори о томе да се у том погледу врше битне промене у свести нашег народа. Али је јасно да је у функционисању наших одбора било и да има још крупних недостатака. Не могу данас непријатељи, који

воде харангу против наше власти, принципијелно да нападну народно-ослободилачке одборе као органе народне власти, јер су они већ однели победу једном заувек.

Метода непријатеља у борби против наше народне власти састоји се било у томе да наоружане банде убијају наше одборнике и да циљају право на њих, с једне стране, а с друге стране у харанги против најактивнијих људи и најактивнијих бораца у народно-ослободилачким одборима. Поред тога непријатељ се служи методом да се забарикадира у одборима, да уђе у одбор и да одатле врши саботажу спровођења закона и спровођења одлука.

Исправљајући грешке и недостатке, увлачећи широке масе у обучавање у управи земље, с једне стране, а с друге стране, водећи борбу против непријатељских и саботерских елемената у одборима и изван одбора, ми ћемо оспособити, најшире омасовити наше органе власти у великој функцији коју они треба да изврше и коју има да спроведу.

Овај законски предлог сумира у себи сва искуства наше праксе, развитак наших народних одбора, даје перспективе за њихов даљи развитак. Он је темељито обрађен и изјављујем да ћу гласати за. (Дуготрајно одобравање и аплауз).

Претседавајући: Пошто је већ касно, закључујем ову седницу а идућу заказујем за сутра, у 16 часова, са истим дневним редом.

(Седница је закључена у 20,13 часова).

ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА И ВЕЋА НАРОДА

Трећа седница

(18 маја 1946)

Почетак у 16,10 часова.

При уласку у дворану, чланове Савезне владе на челу са Претседником Министарског савета маршалом Југославије Јосипом Брозом Титом и чланове председништва оба дома на челу са претседницима Владимиром Симићем и Јосипом Видмаром народни посланици поздрављају стојећи дуготрајним аплаузом.

Претседавао претседник Савезног већа **Владимир Симић**.

Претседавајући: Отварам трећу заједничку седницу I редовног заседања оба дома Народне скупштине ФНРЈ. Записник данашње седнице водиће секретар Савезног већа Љубчо Арсов. Изволите саслушати записник прошле седнице.

Секретар Љубчо Арсов чита записник друге заједничке седнице.

Претседавајући: Има ли примедба на прочитани записник? (Нема). Пошто примедба нема, објављујем да се записник оверава.

Прелазимо на дневни ред: продужење претреса у начелу законског предлога о народним одборима. Листа пријављених говорника је исцрпена, али није закључена. Ако неко од народних посланика жели да узме реч у претресу о

овом законском предлогу у начелу, нека се јави за реч. (Нико се не јавља). Пошто се за реч нико не јавља, објављујем да је дневни ред заједничке седнице оба дома I редовног заседања Народне скупштине, наиме претрес у начелу предлога Општег закона о народним одборима исцрпен, и зато ову седницу закључујем.

Молим народне посланике да се не разилазе, јер ће за 15 минута оба дома заказати своје редовне седнице ради гласања у начелу о предлогу Општег закона о народним одборима и продужења рада, тј. претреса у појединостима овог законског предлога.

(Седница је закључена у 16,25 часова.)

VEĆE NARODA

Treća sednica

(18 maja 1946)

Početak u 16,40 časova.

Pretsedavao predsednik **Josip Vidmar**.

Pretsednik: Otvaram treći redovni sastanak I redovnog zasedanja Veća naroda Narodne skupštine FNRJ.

Zapisnik današnje sednice vodiće sekretar Ninko Petrović. Molim druga sekretara da počita zapisnik prošle sednice.

Sekretar Ninko Petrović (NR Srbija) čita zapisnik drugog redovnog sastanka od 17 maja t. g.

Pretsednik: Čuli ste zapisnik prošle sednice. Ima li primedaba na ovaj zapisnik? (Nema). Pošto primedaba nema, zapisnik se overava.

Saopštavam Veću naroda da je Vlada FNRJ odredila za svoga poverenika dr Leona Gerškovića, koji će davati potrebna objašnjenja prilikom raspravljanja predloga Opšteg zakona o narodnim odborima.

Osim toga primio sam od Predsednika Vlade maršala Josipa Broza Tita pismo, koje glasi:

PRETSEDNIKU VEĆA NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ
BEOGRAD

U smislu odredaba Poslovnika toga doma slobodan sam podneti Veću naroda Narodne skupštine FNRJ predlog amandmana uz predlog Opšteg zakona o narodnim odborima zajedno sa obrazloženjem.

Molim da se prilikom diskusije u pojednostima saopšte uz pojedine članove predloženi amandmani. Svaki predloženi amandman praćen je obrazloženjem uz sam tekst amandmana.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Pretsednik Vlade FNRJ
i Ministar narodne odbrane,
maršal Jugoslavije

Josip Broz Tito, s. r.

Otsustva narodnih poslanika: Đurađ Bojnović moli 6 dana otsustva radi službenog posla; dr Branko Čubrilović moli otsustvo od dva dana; Bajalski Risto moli 15-dnevno otsustvo radi službenog posla, narodni poslanik Đaković Spasoje moli otsustvo od 10 dana zbog bolesti, i prilaže lekarsko uverenje.

Odobrava li Veće tražena otsustva? (Odobrava).

Prelazimo na dnevni red. Pošto je načelna diskusija o Opštem zakonu o narodnim odborima zaključena, prelazimo na glasanje u načelu. Glasa se aklamacijom. Ko je u načelu za predloženi zakon, neka digne ruku. (Svi poslanici dižu ruke). Ima li ko protiv? (Nema). Zakon je u načelu primljen.

Prelazimo na diskusiju i glasanje u pojednostima. Molim druga izvestioca dra Dušana Bratića da čita član po član predloga prema izveštaju Odbora kao i amandmane koje je Vlada predložila.

Izvestilac dr Dušan Bratić (NR Srbija) čita uvod zakona i član 1, prema predlogu i izveštaju Zakonodavnog odbora. (Videti predlog i izveštaj kao prilog na kraju knjige).

Pretsednik: Želi li ko reč o članu 1? (Niko se ne javlja za reč). Pošto se niko ne javlja za reč, prelazimo na glasanje o članu 1. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi). Ima li ko protiv. (Niko). Objavljujem da je član 1 primljen.

(Za ovim je Veće naroda, glasajući o svakom pročitano članu dizanjem ruku, usvojilo jednoglasno sve članove od 2 do 9 zaključno, prema projektu i izveštaju Zakonodavnog odbora).

Izvestilac: Kod člana 10 ima amandman Vlade.

Poslednji stav ovoga člana menja se i glasi:

„Odluku o obrazovanju jednog mesnog narodnog odbora za dva ili više manjih sela donosi prezidijum narodne skupštine

republike, odnosno narodna skupština autonomne pokrajine, na predlog okružnog odnosno oblasnog narodnog odbora.”

Ova promena predlaže se zato da bi se obezbedilo jedinstvo principa pri obrazovanju mesnih narodnih odbora, a s druge strane da bi se omogućilo ispravljanje eventualnih grešaka. Osim toga to je i praksa u našim republikama.

Pretsednik: Traži li ko reč povodom člana 10 i pročitano amandmana? (Niko). Ko je za ovaj član sa pročitanim amandmanom neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je protiv? (Niko). Objavljujem da je član 10 primljen prema izveštaju Odbora sa amandmanom.

Izvestilac: (Čita član 11 prema odborskom predlogu)

Kod ovog člana ima amandman, po kome se treći stav ovog člana briše.

U četvrtom stavu istog člana posle reči: „administrativnog sastava” umeće se „sreza odnosno”, a posle reči „izdvajaju” izostavlja se sveza „i”.

Izmene su izvršene zbog pravilnije stilizacije i preciznijeg formulisanja ideje ovoga člana.

Pretsednik: Traži li ko reč o ovome članu u novoj formulaciji? Ne traži niko. (Niko). Ko je za, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je protiv? (Niko). Član 11 je primljen, prema izveštaju Odbora i amandmanu.

(Za ovim je Veće naroda, glasajući o svakom pročitano članu dizanjem ruku, usvojilo jednoglasno i bez diskusije sve članove od 12 do 24 zaključno, prema projektu i izveštaju Zakonodavnog odbora).

Izvestilac: (Čita član 25 prema izveštaju Odbora)

I ovde ima amandman u pogledu reda tačaka, i to: tačka 6 da postaje tačka 11, tačka 7 da postaje tačka 10, tačka 8 da postaje tačka 6, tačka 9 da postaje tačka 7, tačka 10 da postaje tačka 8 i tačka 11 da postaje tačka 9.

Ove promene u rasporedu pojedinih tačaka predlažu se radi pravilnijeg pregleda pojedinih zadataka.

Pretsednik: Traži li ko reč povodom člana 25? (Niko). Ne traži niko. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je primljen član 25 sa amandmanom.

Izvestilac: (Čita član 26 prema izveštaju Odbora)

Ovde imamo amandman po kome naslov »Mesni narodni odbori« treba da glasi: »Mesni narodni odbor«.

U članu 26 pod d) dodaje se nova tačka 4, koja glasi: »zaključivanje zajmova uz odobrenje vlade narodne republike«.

Ova promena unesena je zbog toga što se mora i mesnim narodnim odborima dati mogućnost zaključivanja zajmova, ali uz potvrdu vlade republike.

Pretsednik: Traži li ko reč o članu 26? (Niko). Prelazimo na glasanje. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Pošto niko nije *protiv*, objavljujem da je član 26 primljen sa predloženim amandmanom.

Izvestilac: (Čita član 27 prema odborskom izveštaju)

Ovde ima amandman. Prva rečenica prvog stava ovoga člana menja se i glasi:

»Gradski narodni odbor grada koji je izdvojen iz sreza, kao organ državne vlasti grada ima nadležnost mesnog i sreskog narodnog odbora«.

Drugi stav istog člana briše se.

Treći stav postaje drugi, menja se i glasi: »Gradski narodni odbor koji je izdvojen iz okruga vrši na svome području još i određene poslove iz nadležnosti okružnog narodnog odbora«.

Sve predložene izmene u ovom članu učinjene su da bi se jasnije podvukao karakter gradskog narodnog odbora i preciznije odredila njegova nadležnost.

Pretsednik: Traži li ko reč o članu 27 ovako redigovanom? (Niko). Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je član 27 primljen prema izveštaju Odbora i sa pročitanim amandmanom.

Izvestilac: (Čita član 28 prema izveštaju Odbora)

U ovom članu pod d) tačka 2 menja se i glasi:

»raspolaganje osnovnim i obrtnim sredstvima privrede sreskog značaja na osnovu odobrenog finansiskog plana; rukovođenje finansiskim poslovima svojih preduzeća i ustanova«.

Ova izmena znači samo pravilniju i bolju stilizaciju.

U istom članu pod d) dodaje se nova tačka 6 koja glasi:

»zaključivanje zajmova uz odobrenje vlade narodne republike«;

Obrazloženje ove promene je isto kao i za prethodnu izmenu.

У истом члану под д) додаје се нова тачка 7 која гласи:

»оснивање и управљање среским штедионима«.

Ова допуна била је потребна ради тога, јер се мора дати могућност како среским народним одборима тако и градским народним одборима да оснивају своје штедионице.

У истом члану под г) тачка 4 менја се и гласи:

„4) општа контрола установа социјалног осигурања среског значаја«.

Ова измена била је потребна зато, јер срески народни одбор неће моћи контролисати установе социјалног осигурања на свом терену ако се ту ради о установама републиканског односно савезног значаја, уколико се не ради о примени чл. 6 или тач. 6 члана 25 закона.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом члана 28? (Нико се не јавља за реч). Пошто нико не тражи реч, стављам члан 28 на гласање. Ко је за прочитани члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*? (Нико). Објављујем да је члан 28 са прочитаним амандманом примљен.

Известилац: (Чита члан 29 према извештају Одбора)

И овде има амандман. Тачка 2 под ђ) мења се и гласи:

„располагање основним и обртним средствима привреде окружног значаја на основу одобреног финансиског плана; руковођење финансиским пословима својих предузећа и установа;“

У истом члану под ђ) тач. 5 мења се и гласи:

„закључивање зајмова уз одобрење владе народне републике;“

Ова промена је учињена зато јер је потребно да свако закључивање зајмова одобрава влада народне републике.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом овога члана? (Не тражи). Нико не тражи реч. Стављам на гласање члан 29 према извештају Одбора и са прочитаним амандманом. Ко је за овакав члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 29 примљен са прочитаним амандманом.

(За овим је Веће народа, гласајући о сваком члану дизањем руку, усвојило једногласно и без дискусије чланове 30, 31, 32 и 33 према извештају Одбора).

Известилац: (Чита члан 34 према извештају Одбора)

Код овог члана има амандман.

У трећем ставу овога члана уместо речи „избори за опозивање одборника или за опозивање народног одбора“ ставља се „Нови избори услед опозивања одборника или народног одбора“. Према томе став гласи:

„Нови избори услед опозивања одборника или народног одбора врше се по истим начелима и поступку као и редовни избори“.

Овим се исправља нетачна формулација трећег става, јер се избори не врше по питању опозива, пошто је претпоставка за наређивање нових избора да је већ извршен опозив одборника или народног одбора.

Претседник: Тражи ли ко реч по овоме члану? (Не тражи нико). Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је против? (Нико). Члан 34 је примљен са амандманом.

(За овим је Веће народа, гласајући посебно о сваком прочитаном члану дизањем руку, усвојило једногласно и без дискусије чланове 35 и 36 према извештају Одбора).

Известилац: (Чита члан 37 према одборском извештају)

Овде има амандман. У другом ставу, уместо речи „или на други уобичајени начин“ ставља се „и на други уобичајени начин“. Према томе став други гласи:

„Одлуке и наредбе народних одбора обнародују се са потписом претседника и секретара извршног одбора и објављују се у листовима и на други уобичајени начин.“

Претседник: Тражи ли ко реч? Не тражи нико. Ко је за члан 37, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Члан 37 је примљен са амандманом.

Известилац: (Чита члан 38 према извештају Одбора)

Овде је друг Александар Стојановић поднео амандман, који гласи:

„Народни одбори имају право прописивати казне за повреду својих прописа и то: обласни, окружни и њему равни градски народни одбор највише до 30 дана лишења слободе или принудног рада без лишења слободе или новчану казну до 1500 динара; градски и срески народни одбор највише до 20 дана лишења слободе или принудног рада без лишења слободе или новчану казну до 1000 динара, а месни народни одбор највише до 10 дана лишења слободе или принудног рада без лишења слободе или новчану казну до 500 динара.“

Претседник: Има реч народни посланик Александар Стојановић да образложи свој амандман.

Александар Стојановић: Сматрам да је компетенција народних одбора овде сувише висока, јер, поред народних одбора ми имамо изабране и среске народне судове којима је компетенција законом одређена. Наши народни одбори још нису ни интелектуално тако изграђени и често ће се дешавати злоупотребе, а законом баш није јасно предвиђена њихова компетенција. Дешава се — знам и сам када сам био илегални претседник народно-ослободилачког одбора, — да се често греша и нехотице. Код нас у Србији, специјално у неким крајевима, хапсе људе не чекајући на одлуку вишег одбора, а ни самим законом није предвиђено да је одлука месног одбора извршна кад је одобри виши народни одбор. То би требало прецизирати у закону и донети одредбу тако да то буде најкасније 8 дана. Дешава се да један претседник месног народног одбора у неком селу ребне неког, па му каже: „Жали се”. Чекајући на резултат жалбе он одлежи месец или два. Дешава се то, јер има људи који нису довољно упућени. Мислим да бисмо могли мирне савести примити да им се да мања компетенција изрицања казни, јер, као што сам казао, имамо изабране судове, где имамо интелектуално јаче људе и правнике, који ће свакако одредити правилнију казну. Мислим да би се то могло примити, јер имамо често случајеве да и личне ствари долазе у питање, питање. Ја бих молио и Владу и известиоца да приме овај предлог.

Pretsednik: Ima reč poverenik Vlade dr Leon Geršković.

Poverenik Vlade dr Leon Geršković: Drugovi, ja mislim da se u predlogu druga narodnog poslanika radi o jednom nesporazumu. Ovde se u ovoj zakonskoj normi ne radi o tome kakvu kaznu može izricati odbor, nego kakvu kaznu odbor može propisati. Po duhu ovog zakona i nadležnosti koja je data narodnim mesnim, sreskim i okružnim odborima radi se o tome da ti narodni odbori mogu donositi opšte propise po raznim poslovima. Jedan mesni narodni odbor može, na primer, doneti propise o regulisanju saobraćaja ili o regulisanju tržišta u svom mestu i razne druge.

Postavlja se pitanje kakve kazne može predvideti narodni odbor za prekršaj tih propisa. Ko će ove kazne izricati nije rečeno. Prema prirodi stvari, te kazne može da izriče ili sud ili izvršni odbor.

Prema tome, ovde se ne radi o kompetenciji predviđene kazne u upravnom postupku, jer je to pitanje ostavljeno zakonu o upravnom postupku.

Ja mislim da se može imati puno poverenje u naše narodne odbore, budući da se radi o narodnim odborima koji će rešavati na skupštinama, dakle o odluci svih predstavnika toga kraja, — može se imati puno poverenje da narodni odbori neće propisivati veće kazne nego što je potrebno.

Eto, toliko bih imao da kažem i prema tome, mislim da treba ostaviti onako kako je predviđeno u zakonskom predlogu Vlade.

Претседник: Тражи ли ко реч? (Нико). Према Пословнику гласаћемо најпре о предлогу Владе. Ако Веће не прими предлог Владе, онда ћемо гласати о предлогу народног посланика Стојановића. Стављам на гласање предлог Владе. Ко је за овај предлог, нека дигне руку. (Народни посланици дижу руке). Ко је *против*? (Александар Стојановић диже руку). Предлог Владе примљен је са једним гласом *против*.

Известилац чита чл. 39 према извештају Одбора.

Претседник: Тражи ли ко реч о чл. 39? (Не тражи нико). Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*? (Нико). Члан 39 је примљен.

Известилац: Иза чл. 39 треба да дође нови члан 40 који гласи:

„На првом састанку народног одбора бира се верификациона комисија, која испитује пуномоћја изабраних одборника.

После верификације мандата одборници полажу следећу заклетву:

„Заклињем се својом чашћу и чашћу свога народа да ћу верно служити народу, да ћу се придржавати Устава и закона, да ћу чувати и бранити демократске тековине ослободилачке народне борбе остварене у народној власти и да ћу своју дужност вршити савесно и одано улажући све своје снаге за напредак и благостање свога народа и Федеративне Народне Републике Југославије“.

Образложење. Ова допуна потребна је зато, јер верификација мандата и полагање заклетве претстављају најзначајније моменте при образовању народних одбора. Осим тога текст заклетве треба да претставља свечану обавезу народних претставника према народној власти у којој сарађују и свим великим тековинама ослободилачке борбе и тековинама потврђеним нашим Уставом.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом новог члана 40? (Не тражи нико). Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке).

Ко је против? (Нико). Нови члан 40 је примљен са амандманом.

Известилац: Према амандману после новог члана 40 треба да се дода нови члан 41 који гласи:

„Народни одбор бира за свако заседање председника који руководи седницама. Седницама месних народних одбора руководи претседник народног одбора, који је уједно и претседник извршног одбора.

Седнице народног одбора по правилу су јавне, уколико народни одбор из оправданих разлога друкчије не одлучи.“

Сви чланови почев од члана 40 мењају своју нумерацију, тако да члан 40 одборског извештаја постаје чл. 42, члан 41 постаје члан 43, члан 42 постаје члан 44, члан 43 постаје члан 45, члан 44 постаје члан 49, члан 45 постаје члан 46, члан 46 постаје члан 47 и члан 47 постаје члан 48.

Образложење. Допуне садржане у новом члану 41 које су биле у првобитном тексту, потребне су зато што оне битно карактеришу рад народних одбора.

Измене у распореду појединих чланова биле су потребне услед уметања нових чланова, а члан 44 премештен је после ранијег члана 47 (по извештају одбора) због тога што норме о губитку мандата треба да дођу на крају овог одељка.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом овог новог 41 члана? Не тражи нико. Гласамо. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је против. (Нико). Нови члан 41 је примљен са амандманом.

Известилац: Члан 40 постаје члан 42.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом члана 42? (Нико). Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је против? (Нико). Члан 42 је примљен.

Известилац: Стари члан 41 постаје члан 43.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом овога члана? Не тражи нико. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је против? (Нико). Члан 43 је примљен.

Известилац чита члан 42 који постаје члан 44.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом овога члана? Не тражи нико. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је против? (Нико). Члан 44 је примљен.

Известилац чита члан 43 који постаје члан 45.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану? Не тражи нико. Ко је за, нека дигне руку. (Сви). Ко је *против*? (Нико). Члан 45 је примљен.

Известилац: Према амандману члан 44 треба да постане члан 49, па да о њему говоримо после, а члан 45 да постане 46. Дакле, члан 45 постаје члан 46.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом овога члана? Не тражи нико. Ко је за, нека дигне руку. (Сви). *Против*? Нико. Нови члан 46 је примљен.

Известилац чита члан 46 који постаје члан 47.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом овога члана? Не тражи нико. Ко је за, нека дигне руку. (Сви). *Против*? (Нико). Члан 47 је примљен.

Известилац чита члан 47 који постаје члан 48.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом овога члана? Не тражи нико. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). *Против*? (Нико). Члан 48 је примљен.

Известилац: Текст бившег члана 44 према предлогу Законодавног одбора треба сада према амандману да постане члан 49.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом овога члана? (Не тражи нико). Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Члан 49 је примљен.

Известилац чита: б) Зборови бирача. — Члан 50 (члан 48 према одборском извештају, а члан 47 по пројекту).

Овде има амандман. У првом ставу овог члана уместо речи у загради „(местима)“ ставити „(варошицама, трговиштима)“.

Овим се спроводи само термиолошка измена у сагласности са усвојеном терминологијом из чл. 10 (по пројекту члана 9), став 1.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом овога члана? (Не тражи нико). Ко је за овакав члан 50, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нико). Нема. Члан 50 је примљен.

Известилац: (Чита члан 49 који постаје члан 51)

Овде има амандман. Последњи став мења се и гласи:

„Збором руководи претседништво које бира збор бирача.“

Ова промена условљена је карактером збора бирача и местом и правима која припадају збору према овом закону.

Претседник: Жели ли ко реч по члану 51? (Нико). Не жели нико. Ко је за члан 51, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 51 примљен са амандманом.

Известилац чита члан 50 који постаје члан 52.

Претседник: Тражи ли ко реч? (Нико). Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 52 примљен.

Известилац: (Чита члан 51 који постаје члан 53)

Овде има амандман. У другој реченици место речи „незаконитим и неправилним“ треба ставити „незаконитим или неправилним“ и место „одбор их упућује“ да гласи „упућује их вишем народном одбору“.

Претседник: Тражи ли ко реч? (Нико). Не тражи нико. Стављам члан 53 на гласање. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нико). Објављујем да је члан 53 примљен са амандманом.

Известилац чита члан 52, који сада постаје члан 54.

Претседник: Тражи ли ко реч по овом члану? (Нико). Не тражи нико. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 54 примљен.

Известилац: (Чита члан 53, који је постао члан 55)

Овде има амандман. Други став постаје последњи, а садашњи трећи и четврти постају други односно трећи став. Ова промена одговара логичном реду одредаба овога члана.

Претседник: Тражи ли ко реч по овоме члану? (Нико). Не тражи нико. Стављам члан 55 на гласање. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 55 примљен према одборском извештају и амандману.

Известилац: (Чита члан 54 извештаја, који постаје члан 56)

Овде има амандман. Прва реченица четвртог става овог члана мења се и гласи:

„Виши извршни одбор може на предлог нижег извршног одбора привремено удаљити од службе члана нижег извр-

шног одбора у случају кад би његово даље остајање било противно угледу и интересу службе“.

Ова промена се предлаже ради правилнијег односа између извршног одбора и његових чланова и ради обезбеђења потребног надзора од стране вишег извршног одбора.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану? (Нико): Прелазимо на гласање. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 56 примљен.

Известилац: (Чита члан 55 према извештају, који сада постаје члан 57)

Овде има амандман. Други став се брише.

Образложење. За доношење закључака од стране извршног одбора потребна је већина гласова свих одборника, па стога није потребно одређивати кворум за одржавање седница. Ово је разумљиво с обзиром на то да је број чланова извршног одбора релативно мали, те би у противном могло доћи до тога да пуноважне закључке извршног одбора могу донети само два или више чланова који не претстављају већину у извршном одбору.

Претседник: Тражи ли ко реч о члану 57? (Нико). Пошто нико не тражи реч, прелазимо на гласање. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нико). Објављујем да је члан 57 примљен са амандманом.

Известилац: (Чита члан 56, који постаје члан 58)

Амандман у последњем ставу уместо речи „или на уобичајен приступачан начин“ ставити „и на други уобичајени начин.“

Образложење као и код члана 57.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану? (Нико). Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нико). Објављујем да је члан 58 примљен.

Известилац чита члан 57, који постаје члан 59.

(Гласајући дизањем руку, Веће народа једногласно усваја без дискусије чланове 57, 58, 59 и 60 према одборском извештају, а који сада постају чланови 59, 60, 61 и 62 по новој нумерацији).

Известилац: (Чита члан 61 који постаје члан 63)

Да није овде нека грешка? Наиме у овом трећем ставу ми смо у последњој реченици казали:

„Президијум народне скупштине републике, односно народна скупштина аутономне покрајине одређује који срески одбори немају отсека. Влада републике може својим решењем оснивати нова и мењати, спајати и укидати постојећа одељења и отсеке.“

Ја мислим да би било добро кад би се у овом ставу у последњој реченици после речи „Влада републике“ додало „и главни извршни одобр аутономне покрајине могу“ итд.

Претседник: Жели ли ко реч о овоме члану. (Нико). Прелазимо на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*? (Нико). Објављујем да је члан 63 примљен.

(За овим Веће народа, гласајући редом о сваком прочитаном члану, усваја једногласно и без дискусије чланове 62, 63, 64 и 65, који постају чланови 64, 65, 66 и 67).

Известилац: (Чита члан 66 према извештају Одбора, који сада постаје члан 68)

Овде има амандман. Први став овога члана имао би да гласи: „У саставу среског, градског и виших извршних одбора...“ Све остало остаје непромењено, — према извештају Одбора.

Претседник: Има ли какво образложење? Реч има известилац др Душан Братић.

Известилац: У првом ставу овога члана уместо речи „и вишег народног одбора“ ставити „и виших извршних одбора“.

Овим се враћа на раније предложени текст, јер се служба за правну помоћ организује у саставу извршног одбора, као што је то у претходном члану предвиђено за комисије.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану? (Нико). Како нико не тражи реч, стављам члан на гласање. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 68 примљен.

Известилац: (Чита члан 67, који постаје члан 69)

Према амандману треба у првом ставу, у другом реду, уместо речи „месних“ ставити реч „локалних“. Ово је само једна мала терминолошка измена.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану? (Нико). Како нико не тражи реч, стављам члан на гласање. Ко је за

овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 69 примљен.

Известилац чита члан 68, који постаје члан 70.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану? (Нико). Како нико не тражи реч, стављам члан на гласање. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 70 примљен.

Предлажем да ову седницу закључимо. (Прима се).

Идућу седницу заказујем за понедељак 20 ов. м. у 16 часова са дневним редом:

1) наставак претреса у појединостима извештаја Одбора о предлогу Општег закона о народним одборима;

2) претрес извештаја Законодавног одбора о предлогу Закона о попуни оружане силе ФНРЈ јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима;

3) претрес извештаја Законодавног одбора о предлогу Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање.

(Седница је закључена у 18,30 часова).

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Трећа седница

(18 маја 1946)

Почетак у 16,40 часова.

При уласку у дворану, чланове Савезне владе на челу са Претседником Министарског савета маршалом Југославије Јосипом Брозом Титом и чланове Претседништва Савезног већа на челу са претседником Владимиром Симићем народни посланици дочекују стојећи и поздрављају бурним аплаузом.

Претседавао претседник **Владимир Симић**.

Претседник: Отварам трећи редовни састанак I редовног заседања Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ. Записник данашње седнице водиће секретар Љубчо Арсов. Изволите чути записник прошле седнице.

Секретар Воја Лековић чита записник другог редовног састанка.

Претседник: Да ли има примедба на прочитани записник? (Нема). Пошто примедба нема, објављујем да се записник оверава.

Пре прелаза на дневни ред изволите чути саопштења:

Молбе посланика за отсуства: Јосип Миклаужић, моли месец дана боловања и прилаже лекарско уверење; Иван Гранђа, моли три дана отсуства ради одласка у Загреб; Ловро Кухар моли 30 дана боловања и прилаже лекарско уверење; Адам Остовић моли боловање до оздрављења; Мато Маркотић, моли 10 дана отсуства због хитних и неодложних послова; Ђоко Пајковић, моли отсуство са првог редовног заседања и прилаже лекарско уверење; Јовичевић Павле моли отсуство са првог редовног заседања и прилаже

лекарско уверење; Давид Нимани, моли отсуство са првог редовног заседања и прилаже лекарско уверење; Душан Мугоша, моли отсуство са првог редовног заседања и прилаже лекарско уверење.

Пошто се овде углавном траже отсуства према лекарском уверењу, изузев два, предлажем да се одобре у трајању која су и тражена. Да ли Народна скупштина прима овај предлог? (Прима). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да су тражена отсуства одобрена.

Претседништво Савезног већа примило је следећи акт:

ПРЕТСЕДНИКУ САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ
СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

У смислу одредаба Пословника тога дома слободан сам поднети Савезном већу Народне скупштине ФНРЈ предлог амандмана уз предлог Општег закона о народним одборима заједно са образложењем.

Молим да се приликом дискусије у појединостима саопште уз поједине чланове предложени амандмани. Сваки предложени амандман пропраћен је образложењем уз сам текст амандмана.

Смрт фашизму — Слобода народу!

Претседник Владе ФНРЈ
и Министар народне одбране,
маршал Југославије

Јосип Броз Тито, с. р.

Приликом претреса предлога закона у појединостима, повереник Владе код сваког односног члана где има амандман, а они су више техничке природе и не задиру у начело законског прописа, саопштиће те кратке амандмане.

Прелазимо на дневни ред: гласање у начелу о предлогу Општег закона о народним одборима. Ми смо заједничку седницу одржали и завршили дискусију у начелу. Потребно је извршити гласање у начелу по том закону. Гласање се врши дизањем руке. Ко је од народних посланика за предлог Општег закона о народним одборима, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је Савезно веће Народне скупштине изгласало једногласно у начелу предлог Општег закона о народним одборима.

Прелазимо на претрес предлога Општег закона о народним одборима у појединостима. Молим известиоца народног посланика др Јакова Гргурића да чита, сходно Пословнику, текст закона. Пре него што се пређе на читање појединих одредаба, према Пословнику може да се отвори дискусија у појединостима по првом делу предлога Општег закона о народним одборима. Први део налази се код сваког народног посланика и обухвата заједно са уводном одредбом закона 23 члана. Ко жели од народних посланика да узме учешћа у дискусији у појединостима о уводном делу, нека се јави за реч. (Не јавља се нико). Пошто се нико не јавља за реч о уводној одредби и првом делу предлога Општег закона о народним одборима, молим известиоца да чита наслов и уводну одредбу предлога закона.

Известилац др Јаков Гргурић чита наслов, уводну одредбу, и члан 1.

Претседник: Приступамо гласању о наслову предлога закона, уводној одредби и чл. 1. Ко је за наслов, уводну одредбу и чл. 1 у стилизацији како је прочитао известилац, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да су наслов закона, уводна одредба и чл. 1 примљени једногласно.

(Затим је Веће гласајући дизањем руке о сваком члану, једногласно усвојило чланове 2, 3, и 4 према извештају Законодавног одбора).

Известилац чита члан 5.

Моша Пијаде: Овде постоји једна грешка. Потребно је да речи „савезних закона“ дођу испред речи „закона народних република“, а не иза њих.

Известилац: Да, тако треба да гласи чл. 5 и он тако и гласи.

Претседник: Ко је за чл. 5 како га је прочитао известилац, са овом напоменом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 5 примљен једногласно.

(Веће је затим гласајући дизањем руку о сваком члану једногласно усвојило чланове 6, 7, 8 и 9 према извештају Законодавног одбора).

Известилац чита члан 10.

Претседник: Код овога члана постоји амандман Владе. Молим повереника Владе професора Јована Ђорђевића, да прочита и образложи овај амандман.

Повереник Владе др Јован Ђорђевић: Последњи став овога члана мења се и гласи:

„Одлуку о образовању једног месног народног одбора за два или више мањих села доноси президијум народне скупштине републике, односно скупштина аутономне покрајине, на предлог окружног, односно обласног народног одбора“.

Ова промена предлаже се зато да би се обезбедило јединство принципа при образовању месних народних одбора, а с друге стране, да би се омогућило исправљање евентуалних грешака. Осим тога, то је и пракса у нашим републикама.

Претседник: Чули сте амандман Владе са образложењем у погледу измена последњег става у чл. 10. Ко је за чл. 10 заједно са амандманом како је прочитан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је чл. 10 заједно са амандманом Владе о измени последњег става прихваћен једногласно.

Известилац чита члан 11.

Претседник: И код овога члана постоји амандман, молим повереника Владе др Јована Ђорђевића да га прочита и образложи:

Повереник Владе: Предлог амандмана, код чл. 11 гласи:

Трећи став овог члана брише се.

У четвртном ставу истог члана после речи „административног састава“ умећу се „среза односно“, а после речи „издвајају“ изоставља се веза „и“.

Измене извршене у овом члану предузете су да би се постигла правилнија стилизација и прецизније формулисала идеја овога члана.

Претседник: Чули сте чл. 11 заједно са амандманом и његовим образложењем. Ко је за члан 11 заједно са амандманом како је прочитан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је чл. 11 заједно са амандманом примљен једногласно.

(За овим је Савезно веће, гласајући о сваком поједином члану дизањем руку, једногласно примило чланове од 12—24 закључно према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Прелазимо на други део — Задаци и надлежност народних одбора. Ко жели да узме учешћа у дискусији о овом другом делу нацрта Општег закона о народним одборима, нека се јави за реч.

Има реч Министар без ресора, претседник Комитета за социјално старање, Кирило Савић.

Министар без ресора и претседник Комитета за социјално старање, Кирило Савић: Ја бих хтео само да обратим пажњу Народне скупштине на потребу неких врло малих измена које се односе на социјално старање. Тако у чл. 25 по првобитном тексту у тачки ж), у области социјалног старања, први став, односно прва тачка, стоји „старање и помагање деце без родитеља, породица погинулих бораца, породица бораца и сл“. Међутим, по предлогу који је био дао Комитет требало је после ових речи „породице бораца“ да стоји још и речи „породице са великим бројем деце“.

Затим у члану 27 под насловом „Срески народни одбор“ у тачки ж), у области народног здравља и социјалног старања, под тачком 6 стоји „организовање здравствене заштите матера и деце“, а требало би да стоји „организовање социјалне и здравствене заштите“ јер је такав био првобитан предлог.

Даље у члану 28, „Окружни народни одбор“, у тачки з), у области народног здравља и социјалног старања, тачка седма гласи „издавање допунских прописа о збрињавању изнемоглих, незбринутих и жртава рата“. Међутим, требало би да стоји „издавање допунских прописа о заштити матера и деце и о збрињавању незбринутих жртава рата“.

Исто тако тачка 8 требало би да гласи „оснивање и управљање установама за збрињавање деце, старих и изнемоглих“.

Ето то су све предлози Комитета за социјално старање, и ја бих молио да их узмете у обзир, јер у суштини ништа не мењају већ само још више допуњују ствар.

Претседник: По члану 40 Пословника, посланици могу своје предлоге за измену и допуну појединих чланова законских предлога (амандмане) упућивати Законодавном одбору благовремено. Ако Одбор усвоји амандман, њиме се замењује одговарајући члан у предлогу. Ја сам дао реч говорнику мислећи да ће говорити у појединостима о глави другој: „Задаци и надлежност народних одбора“, а не о предлозима са којима је задовољено.

Према томе, ако има ко да се јави за реч да говори о овој глави другој, нека се изволи јавити за реч, иначе да продужимо рад. Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да чита даље.

Известилац чита наслов и чл. 25.

Претседник: Уз чл. 25 постоји амандман Владе. Молим повереника Владе др Ђорђевића да прочита и образложи овај амандман.

Повереник Владе: У овом члану тачка 6 постаје тачка 11, тачка 7 постаје тачка 10, тачка 8 постаје тачка 6, тачка 9 постаје тачка 7, тачка 10 постаје тачка 8 и тачка 11 постаје тачка 9.

Ова промена у распореду појединих тачака предлаже се ради правилнијег размештаја појединих задатака.

Претседник: Прелазимо на гласање члана 25 са свих његових 20 тачака.

Ко је за члан 25 како је прочитан, заједно са амандманом Владе, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 25 заједно са амандманом прихваћен једногласно.

Прелазимо на члан 26 са насловом.

Известилац чита члан 26.

Претседник: И код овог члана постоји амандман Владе. Молим повереника Владе др Ђорђевића да га саопшти.

Повереник Владе: Наслов изнад члана 26 мења се и гласи: „Месни народни одбор“. Ова измена је учињена ради постизања једнообразности са члановима 27, 28 и 29, где је увек употребљена једнина.

Затим у овом члану под д) додаје се нова тачка 4 која гласи: „Закључивање зајмова уз одобрење владе народне републике“. Ова промена унесена је ради тога што се мора и месним народним одборима дати могућност закључивања зајмова, али уз потврду владе народне републике.

Претседник: Прелазимо на гласање члана 26 са насловом и свима новим одељцима по азбучном реду од а) до з) и у деловима под бројевима. Ко је за члан 26 заједно са амандманом Владе који је саопштен, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 26 са насловом и амандманом једногласно прихваћен.

Прелазимо на члан 27 нацрта Општег закона о народним одборима.

Известилац чита члан 27.

Претседник: И код овог члана постоји амандман Владе. Молим повереника Владе да га прочита и образложи.

Повереник Владе: Амандман за овај члан гласи: „Прва реченица првог става овог члана мења се и гласи: „Градски народни одбор града који је издвојен из среза као орган државне власти града, има надлежност месног и среског народног одбора“.

Други став истог члана брише се.

Трећи став истог члана мења се и гласи:

„Градски народни одбор који је издвојен из округа врши на свом подручју још и послове из надлежности окружног народног одбора.“

Све предложене измене у овом члану учињене су да би се јасније подвукао карактер градског народног одбора и прецизније одредила његова надлежност.

Претседник: Ко је за члан 27 са насловом „Градски народни одбори“, заједно са амандманом који је сада прочитан нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је члан 27 са амандманом једногласно прихваћен.

Прелазимо на члан 28.

Известилац чита члан 28.

Претседник: Код члана 28 има неколико амандмана Владе.

Молим повереника Владе др Јована Ђорђевића да их прочита и образложи.

Повереник Владе: Амандмани Владе код члана 28 гласе:

У члану 28 под г) тачка 4 мења се и гласи:

„4) општа контрола установа социјалног осигурања среског значаја.“

Ова измена била је потребна зато, јер срески народни одбор неће моћи контролисати установе социјалног осигурања на свом терену ако се ту ради о установама републиканског односно савезног значаја, уколико се не ради о имени члана 6 или тачке 6 члана 25 закона.

У чл. 28 под ђ) тачка друга мења се и гласи:

„Располагање основним и обртним средствима привреде среског значаја на основу одобреног финансиског плана; руковођење финансиским пословима својих предузећа и установа.“

Ова измена значи само бољу и правилнију стилизацију.

У истом члану под ђ) додаје се нова тачка 6 која гласи: „закључивање зајмова уз одобрење владе народне републике“.

Разумљиво је да треба дати среском народном одбору могућност закључивања зајмова, ради иницијативе у привреди.

У истом члану под ђ) додаје се нова тачка 7 која гласи:

„оснивање и управљање среским штедионицама.“

Ова допуна била је потребна ради тога, јер се мора дати могућност како среским народним одборима тако и градским народним одборима да оснивају своје штедионице.

Претседник: Прелазимо на гласање члана 28. Ко је за члан 28 по нацрту и извештају Законодавног одбора, заједно с амандманима Владе како су саопштени, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је чл. 28 једногласно примљен према нацрту и извештају Законодавног одбора, заједно са свима амандманима.

Изволите чути чл. 29.

Известилац чита члан 29.

Претседник: Код чл. 29 Влада има амандман. Молим повереника др Јована Ђорђевића да га изложи и образложи.

Повереник Владе: У овом члану под ђ) тач. 2 мења се и гласи: „располагање основним и обртним средствима привреде окружног значаја на основу одобреног финансиског плана; руковођење финансиским пословима својих предузећа и установа;“

Ова измена је предложена сагласно предложеној измени у претходном члану под ђ) ради прецизнијег изражавања идеје.

У истом члану под ђ) тач. 5 мења се и гласи: „закључивање зајмова уз одобрење владе народне републике;“. Ова промена учињена је зато јер је потребно да свако закључивање зајмова одобрава влада народне републике.

Претседник: Прелазимо на гласање члана 29, са насловом и амандманом онако како је прочитан. Ко је за чл.

29, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је чл. 29 са амандманом у Савезном већу једногласно прихваћен. Прелазимо на чл. 30.

(Затим је Веће гласајући дизањем руку о сваком члану, усвојило једногласно чл. 30 и 31 према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Дошли смо до трећег дела — Устројство народних одбора.

Код овог трећег дела који је врло дугачак, с обзиром на Пословник имамо право да расправљамо у мањим деловима, до наслова чл. 35 Б) Народни одбори и зборови бирача.

Ко жели да узме учешћа у дискусији о овом делу, нека се јави за реч. (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да чита наслов и чл. 32 са поднасловом.

(За овим је Веће гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чл. 32 и 33, према извештају Одбора).

Известилац чита чл. 34.

Претседник: И код овог члана има амандман Владе. Молим повереника Владе др Јована Ђорђевића да га прочита и образложи.

Повереник Владе: Амандман гласи: „У трећем ставу овог члана уместо речи: „избори за опозивање одборника или за опозивање народног одбора” ставити „Нови избори услед опозивања одборника или народног одбора”.

Овим се исправља нетачна формулација трећег става, јер се избори не врше по питању опозива, пошто је претпоставка за наређивање нових избора да је већ извршен опозив одборника или народног одбора.

Претседник: Ко је за члан 34 са амандманом који је образложен, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је члан 34 са амандманом једногласно прихваћен. Прелазимо на члан 35 са насловима.

Известилац чита члан 35 са насловима.

(Веће је затим гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чланове 35 и 36, према извештају Законодавног одбора).

Известилац чита члан 37.

Претседник: И код члана 37 постоји амандман Владе. Молим повереника Владе др Ђорђевића да саопшти у чему се састоји тај амандман.

Повереник Владе: У другом ставу овог члана уместо речи „или на други уобичајени начин“ ставити „и на други уобичајени начин“.

Ова се промена предлаже стога што објављивање преко штампе не може заменити и не чини излишним објављивање уобичајеним начином, који једино обезбеђује пуни публицитет одлука и наредаба народних одбора.

Претседник: Ко је за члан 37 са амандманом нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 37 са амандманом једногласно прихваћен.

(Веће је затим, гласајући дизањем руку, једногласно усвојило чланове 38 и 39, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Пре него што пређемо на читање члана 40, имам да саопштим да се амандман Владе састоји у томе да предлаже нов члан 40. Молим повереника Владе др Ђорђевића да прочита и образложи овај амандман.

Повереник Владе: После члана 39 додаје се нов члан 40 који гласи:

„На првом састанку народног одбора бира се верификациона комисија, која испитује пуномоћја изабраних одборника.

После верификације мандата одборници полажу следећу заклетву:

„Заклињем се својом чашћу и чашћу свога народа да ћу верно служити народу, да ћу се придржавати Устава и закона, да ћу чувати и бранити демократске тековине ослободилачке народне борбе остварене у народној власти и да ћу своју дужност вршити савесно и одано улажући све своје снаге за напредак и благостање свога народа и Федеративне Народне Републике Југославије“.

Ова допуна потребна је зато, јер верификација мандата и полагање заклетве претстављају најзначајније моменте при образовању народних одбора. Осим тога, текст заклетве треба да претставља свечану обавезу народних претставника према народној власти у којој сарађују и свим великим тековинама ослободилачке борбе и тековинама потврђеним нашим Уставом.

Осим овог амандмана, предлаже се и нови члан 41 који гласи:

„Народни одбор бира за свако заседање претседника који руководи седницама. Седницама месних народних одбора руководи претседник народног одбора, који је уједно и претседник извршног одбора.

Седнице народних одбора по правилу су јавне, уколико народни одбор из оправданих разлога друкчије не одлучи”.

Допуне садржане у новом члану 41, које су биле у првобитном тексту, потребне су ради тога јер оне битно карактеришу рад народних одбора.

Са овим у вези одмах треба констатовати да сви чланови, почев од члана 40, мењају своју нумерацију, тако да досадашњи члан 40 постаје члан 42, члан 41 постаје члан 43, члан 42 постаје члан 44, члан 43 постаје члан 45, члан 44 постаје члан 49, члан 45 постаје члан 46, члан 46 постаје члан 47, а члан 47 постаје члан 48.

Измене у распореду појединих чланова биле су потребне услед уметања нових чланова, а члан 44 премештен је после ранијег члана 47 због тога што норме о губитку мандата треба да дођу на крају овог одељка.

Претседник: Као што је Веће чуло, Влада предлаже два нова члана, и то између чланова 39 и 40. Гласаћемо одвојено за оба нова члана.

Ко је за нови члан 40 по предлогу и амандману Владе, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 40 прихваћен једногласно.

Ко је за нови члан 41 онако како га је предложила Влада, нека дигне руку. (Сви дижу руке), Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 41, нови, који је у потпуности садржан у амандману Владе прихваћен једногласно.

Прелазимо на решавање о осталим члановима. Изволите чути члан 42 који је у штампаном пројекту члан 39.

(За овим је Савезно веће примило једногласно, гласајући дизањем руку о сваком члану, чланове 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48 и 49 по новој нумерацији насталој услед примања два нова члана.)

Претседник: Дошли смо до дела који говори о зборовима бирача, за који сам ја објавио и позвао народне посланике на учешће у појединачној дискусији.

Пошто дневни ред није исцрпен, ја бих предложио, ако се Веће слаже с тим, да прекинемо данас рад и да ми да овлашћење да закључим ову седницу. Да ли се Веће слаже да закључимо данашњу седницу? (Слаже се). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је Веће одобрило да се данашња седница закључи.

Идућу седницу заказујем за понедељак, 20 маја, у 16 часова са дневним редом: претрес предлога Општег закона о народним одборима у појединостима.

Прима ли Савезно веће овај дневни ред? (Прима). Дневни ред је примљен. Седницу закључујем.

(Седница је закључена у 18,30 часова.)

ВЕЋЕ НАРОДА

Четврта седница

(20 маја 1946)

Почетак у 16,15 часова.

Претседавао потпретседник **Божидар Масларић** (НР Хрватска).

Потпретседник: Отварам четврти редовни састанак I редовног заседања Већа народа. Записник данашње седнице водиће секретар **Михаило Грбић**. Молим секретара да прочита записник прошле седнице.

Секретар Михаило Грбић (НР Црна Гора) чита записник седнице од 18 маја т. г.

Потпретседник: Има ли ко од народних посланика какву примедбу на овај записник? (**Александар Стојановић:** Молим за реч). Има реч народни посланик **Александар Стојановић**.

Александар Стојановић (НР Србија): Другови народни посланици, нисам неки формалиста, али мислим да по Пословнику, и по овом нашем Пословнику Већа народа, могу амандмане подносити Влада и народни посланици; а примати амандмане може известилац одборске већине, одбор или Влада. У прочитаном записнику стоји да је на предлог повереника Владе гласано по мом амандману. Ја мислим да је повереник Владе овде да даје потребна тумачења и објашњења закона, а никако да даје предлог за гласање. Мислим да то није по Пословнику. А ако није, онда молим да се то протумачи. О амандману може да се изјасни само известилац после одборског извештаја.

Потпретседник: Сматрате ли вашу примедбу као примедбу на повреду Пословника или тражите да се записник исправи? (*Александар Стојановић:* Ја чиним примедбу на записник и тражим да се то у записнику исправи).

Известилац др Душан Братић: Примедба друга Стојановића је оправдана. Др Гершковић није ставио предлог на гласање, већ је само објаснио члан 38, а претседник Већа је ставио на гласање предлог Законодавног одбора и у том смислу и ја молим да се записник исправи.

Александар Стојановић: Молим секретара да се изјасни поводом ове примедбе и да још једном прочита овај став из записника.

Секретар чита: „Народни посланик Александар Стојановић подноси и образлаже амандман уз члан 38, на што владин повереник др Леон Гершковић предлаже Већу да усвоји члан 38, онако како га је Одбор предложио“.

Какву бисте ви измену желели?

Александар Стојановић: Предлажем да се каже да се известилац Законодавног одбора не слаже са предложеним амандманом и предлаже да се члан тај прими онако како је предложен од стране Законодавног одбора.

Потпретседник: Ми ћемо то исправити и унети у записник. Има ли још каквих примедба?

Саво Оровић (НР Црна Гора): Независно од тога, примећујем да одсуствује велики број посланика. Мислим да би требало завести дисциплину, јер ми једва имамо кворум.

Потпретседник: Постараћемо се, друже Оровићу. Има ли још примедба?

Дон Анте Салацан (НР Хрватска): У вези мога предлога на последњем заседању, тражим од Претседништва извештај зашто нису позвани на одговорност народни посланици који не присуствују седницама и молим да се овај извештај поднесе на идућој седници.

Потпретседник: Претседништво ће поднети извештај о томе. Да ли има још каква примедба? (Нема). Прима ли Веће прочитани записник? (Прима). Пошто је записник примљен ја ћу га потписати.

Пре прелаза на дневни ред треба да саопштим да је Министар иностраних послова ФНРЈ преко Савезног већа

доставио Већу народа предлог Закона о уговору о пријатељству, узајамној помоћи, сарадњи и миру између Федеративне Народне Републике Југославије и Чехословачке Републике, закљученом у Београду 9 маја 1946 године.

Овај законски предлог биће стављен на дневни ред кад то Народна скупштина одлучи.

Претседник Савезне планске комисије доставља амандман за измену члана 1 предлога Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање. Овај амандман је отштампан и подељен народним посланицима и о њему ће се решавати кад буде претресан предлог Закона о општедржавном привредном плану.

Претседник Савезне планске комисије извештава Веће да је овластио за свога повереника инжењера Звонимира Морића, помоћника Претседника Привредног савета, да у Већу народа даје потребна објашњења приликом претреса предлога Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање.

Секретар Президијума Народне скупштине ФНРЈ доставља Већу народа извештај да су народни посланици Наум Веслијевски и Пеко Дапчевић отсутни од дужности за дуже времена, те не могу вршити дужност народних посланика.

Овај ће се извештај у смислу става 2 члана 54 Пословника Већа народа упутити Мандатно-имунитетском одбору на даљи законски поступак.

Отсуства народних посланика: Јосип Хрнчевић, Кирил Миљовски и Трајан Лаутах моле отсуство са данашње седнице, а Маринко Голубовић моли петодневно отсуство због болести у породици; Душан Ркман моли два дана отсуства, Љубо Бабић моли десетодневно отсуство због болести.

Предлажем Већу да одобри тражена отсуства народним посланицима. (Одобрава се). Отсуства су одобрена.

Прелазећи на дневни ред, предлажем Већу да поред претреса у појединостима предлога Општег закона о народним одборима ставимо на дневни ред још и претрес предлога Закона о попуни оружане силе ФНРЈ јахаћом теглећом и товарном стоком и преносним средствима и претрес предлога Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање. Прима ли веће овај предлог? (Прима). Прелазимо на дневни ред. Молим известиоца Законодавног одбора др Душана Братића да прочита члан 69 предлога Закона о народним одборима.

Известилац: (Чита IV део — Односи народних одбора и извршних одбора према вишим органима државне власти и државне управе)

Члан 69 постаје члан 71.

Овде има амандман. У ставу другом овога члана уместо речи „нижих народних одбора“ ставити „нижих извршних одбора“.

Ова измена је потпуно оправдана, јер у систему пројекта виши управни органи могу вршити надзор једино над радом нижих народних одбора.

Потпретседник: Хоће ли ко да говори по члану 69, који постаје члан 71? Не жели нико? Прелазимо на гласање. Ко је за овај члан са амандманом нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 69 односно 71 примљен са амандманом. Прелазимо на следећи члан.

Известилац: (Чита члан 70, који постаје члан 72)

И овде има амандман. У ставу првом, пети ред, после речи „незаконите“ место свезе „и“ ставити „или“. Исто то у другом ставу четвртог реда и у четвртом ставу четвртог реда.

Овим стилским изменама само се прецизира измена ових одредаба.

Потпретседник: Жели ли ко реч о овоме члану? Не жели. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема нико). Објављујем да је члан 72 примљен са овим изменама.

Известилац: (Чита члан 71 који сада постаје члан 73)

И овде има амандман. У ставу 2 после речи „незаконита“ место свезе „и“ ставити „или“.

Претседник: Жели ли ко реч по овоме члану? Не жели. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви). Има ли ко *против*? (Нема нико). Члан је једногласно примљен са амандманом.

Известилац чита члан 72 према извештају Одбора, сада члан 74.

Потпретседник: Жели ли ко реч по овоме члану? (Нико). Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви). Има ли ко *против*? (Нема нико). Члан је једногласно примљен.

Известилац чита члан 73 који сада постаје члан 75.

Потпретседник: Жели ли ко реч по овоме члану? Не жели нико. Ко је за, нека дигне руку. Има ли ко *против*? (Нема нико). Члан је једногласно примљен.

Известилац: (Чита члан 74 према извештају Одбора, сада члан 76)

Овде има амандман. На крају трећег става овога члана ставља се запета и додаје: „ако је његов рад у очигледној супротности са Уставом и законима”. Према томе, трећи став овога члана гласи:

„Виши народни одбор, народни одбор аутономне области, народна скупштина аутономне покрајине односно президијум народне скупштине републике има право разрешити извршни одбор сваког нижег народног одбора ако је његов рад у очигледној супротности са Уставом и законима и сазвати народни одбор у ванредно заседање ради избора новог извршног одбора”.

Потпретседник: Жели ли ко реч по овоме члану? (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч, прелазимо на гласање. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Пошто нико није *против*, објављујем да је члан 76 са амандманом једногласно примљен.

(Гласајући дизањем руку о сваком прочитаном члану, Веће народа је усвојило једногласно и без дискусије све чланове од 77 до 90 закључно, према извештају Законодавног одбора).

Потпретседник: На тај начин, другови народни посланици, ми смо завршили претрес у појединостима Општег закона о народним одборима. Прелазимо на гласање у целини. Молим друга секретара да изврши прозивку народних посланика. Гласа се *за* и *против*.

Секретар Михаило Грбић прозива народне посланике.

(После гласања)

Потпретседник: Објављујем резултат гласања за предлог Општег закона о народним одборима. Гласало је 129 народних посланика и сви су гласали за. Отсутно је 45 народних посланика. Како је секретар прочитао и председавајућег, који у смислу Пословника нема право да гласа, уствари је гласало 128 посланика за.

На основу члана 63 Устава и члана 44 Пословника Већа народа доставићемо Савезном већу на решавање дефинитивни текст закона који смо усвојили.

Пре прелаза на другу тачку дневног реда одређујем мали одмор од 10 минута.

(После одмора)

Потпретседник: Настављамо, другови, нашу седницу Већа народа. Предлажем Већу народа да изменимо дневни ред, тј. да данас, у наставку наше седнице, узмемо у претрес два законска предлога: предлог Закона о амнестији шумских кривица и предлог Закона о продужењу меничних и чековних рокова, због тога што и Савезно веће има овај дневни ред а оба већа паралелно раде. Прима ли се овај предлог? (Прима се).

Министар правосуђа Владе ФНРЈ у име Владе, доставио је Већу амандман уз члан 3 предлога Закона о амнестији шумских кривица. О овом амандману ће се решавати приликом претреса предлога Закона о аменестији шумских кривица у појединостима.

Министар правосуђа Владе ФНРЈ извештава Веће народа да је за повереника Владе ФНРЈ одређен Никола Срзентић, начелник Министарства правосуђа, који ће давати потребна објашњења приликом претреса предлога Закона о амнестији шумских кривица и предлога Закона о продужењу меничних и чековних рокова.

Прелазимо на дневни ред. Молим друга Јозу Миливојевића, известиоца Законодавног одбора, да поднесе извештај Већу народа о предлогу Закона о амнестији шумских кривица.

Известилац Јоза Миливојевић (НР Хрватска): (Чита извештај Законодавног одбора. — Видети прилог на крају књиге.)

Drugovi narodni poslanici, ovaj zakonski prijedlog, kako je u obrazloženju Ministra pravosuđa rečeno, podnesen je stoga što su za vrijeme okupacije, prije rata kao i po završetku rata nastale mnoge šumske krivice. Te su šumske krivice izvršili najviše ljudi koji su najsiromašniji, ali su ih izvršili pod teškim uslovima bjede i rata. Ne bi bilo opravdano pošto su podnesene prijave i sudski postupak se vodi, da oni sada snose posljedice suđenja. Stoga se našlo za potrebno da se donese amnestija, ali amnestija koja će se odnositi samo na te ljude, a ne na one koji

su počinili šumske krivice u korist okupatora i njegovih pomagača ili u cilju špekulacije. Onim licima koja se smatraju da su obuhvaćena ovom amnestijom a ne bude amnestija na njih primijenjena dato je pravo i mogućnost da se mogu obratiti svom nadležnom sreskom odnosno kotarskom sudu da se amnestija primijeni, odnosno ako se donese nepravilna odluka, da se ta lica mogu žaliti nadležnom okružnom sudu. Stoga predlažem u ime Zakonodavnog odbora da se Zakon o amnestiji šumskih krivica primi kao nužno potreban.

Potpredsjednik: Prelazimo na pretres Zakona o amnestiji šumskih krivica u načelu. Ko želi reč. (*Beno Kotnik:* Molim za reč). Ima reč narodni poslanik Beno Kotnik.

Beno Kotnik (LjR Slovenija): Tovariši in tovarišice narodni poslanci, moj govor k predlogu Zakona o amnestiji gozdnih prestopkov se nanaša specijelno na slovenske razmere. V predaprilski Jugoslaviji so izkoriščali naše gozdove v veliki meri nemški in madjarski veleposestniki, kot so Auerspergi, Herbersteini, Thurni in Esterhazy in drugi. V zadnjih desetih letih so nastajali tudi domači gozdni veleposestniki, ki so kupovali gozdne komplekse z namenom da vložijo po špekulativni poti pridobljeni denar v gozdove, računaječ s tem, da je ta naložba najrentabilnejša in tudi najbolj sigurna. Za upravljanje teh gozdov so nastavljali gozdne čuvaje in logarje ki so skrbno čuvali te gozdove. Gorje tistemu, ki si je drznil iti s sekiro v take gozdove, da bi nabral nekaj suhljadi, pa je bil sasačen! Takoj je imel opravka s sodnijo.

Ko je leta 1941 zasedel okupator naše kraje je takoj zasegel ogromne zaloge lesa, ki jih je z bliskovito naglico spravljaj v Rajh in v Italijo. Začel je tudi z isekavanjem naših gozdov v velik meri.

Na te ukrepe je Izvršilni odbor Osvobodilne fronte Slovenije spomladi leta 1942 izdal odlok o prepovedi sečnje gozdov. Naše partizanske edinice so ta odlok skrbno nadzirale. Le na taj način so se ohranili naši gozdovi, kajti okupator je imel namen naše gozdove iztrebiti. V dolini ležeče vasi in mesta so ostala brez lesa in tako jih je našla tudi osvoboditev. V tej težki situaciji so si nekateri vzeli potreben les iz gozdov, ki so po odloku AVNOJ-a ali z Zakonom o agrarni reformi prišli pod državni sektor. Prapričan sem, da to revno naše podeželsko ljudstvo ni napravilo teh prestopkov z namenom, da bi s tem oškodovalo državo ampak zaradi nepoučenosti, stiske, delno pa tudi zaradi neke mržnje do prejšnjih tlačiteljev, gozdnih veleposestnikov.

Trdno sem prepričan, da bodo v bodoče v novem ljudskem duhu vzgojeni gozdni nadzorni organi znali take prestopke preprečiti, posebno še tedaj, če bo dodelitev lesa in stelja iz državnih gozdov našim siromašnim slojem poenostavljena.

Nekaj gozdnih prestopkov je tudi takih, kjer so se razni špekulantje hoteli okoristiti. Za take prestopke zakonski projekt ne predvideva amnestije, ker je popolnoma pravilno.

Iz omenjenih razlogov pozdravljam predloženi zakonski predlog in izjavljam, da bom zanj glasoval. (Aplauz).

Potpretsednik: Želi li još ko reč? Ne želi niko. Onda prelazimo na glasanje u načelu o predlogu ovoga zakona. Ko je za ovaj predlog u načelu, neka digne ruku. (Svi). Ima li ko *protiv*? Nema. Znači da je zakonski predlog u načelu jednoglasno primljen. Prelazimo na pretres u pojedinostima. Molim izvestioca Jozu Milivojevića da čita član po član.

Izvestilac čita član 1 prema izveštaju Odbora.

Potpretsednik: Ko želi reč o ovom članu? Ne želi niko. Prelazimo na glasanje. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je član 1 jednoglasno primljen.

Izvestilac čita član 2.

Potpretsednik: Ko želi reč o ovome članu? (Niko). Ne želi niko. Prelazimo na glasanje. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je član 2 jednoglasno primljen.

Izvestilac čita član 3.

Potpretsednik: Ima reč Ministar pravosuda Frane Frol.

Ministar pravosuda Frane Frol (NR Hrvatska): Drugovi, kako mi još nemamo krivični postupak niti utvrđene rokove za podnošenje žalbi, to je bilo potrebno da se u ovome podnesenom predlogu Zakona o amnestiji šumskih krivica donese jedna odredba koja će regulisati rok žalbi. Ja sam bio tako slobodan da u ime Vlade predložim jedan amandman uz član 3, koji bi određivao rok podnošenja žalbi. Taj amandman bi glasio ovako:

»Lica koja smatraju da su obuhvaćena ovom amnestijom, a ona ne bude primenjena na njih, mogu se obratiti nadležnom sreskom sudu. Protiv te odluke ima mesta žalbi nadležnom okružnom sudu u roku od 15 dana po prijemu odluke sreskog suda.«

Molim da se ovaj amandman prihvati.

Potpretsednik: Ko od narodnih poslanika želi reč o članu 3 u vezi sa amandmanom Ministra pravosuda? Ne želi niko. Prela-

zimo na glasanje. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je član 3 sa amandmanom jednoglasno primljen.

Izvestilac čita član 4.

Potpretsednik: Ko želi reč o ovom članu? Ne želi niko. Prelazimo na glasanje. Ko je za ovaj član neka digne ruku. (Svi). Ima li ko *protiv*? (Nema). Član 4 je jednoglasno primljen.

Izvestilac čita član 5.

Potpretsednik: Ko želi reč o ovome članu? Ne želi niko. Prelazimo na glasanje. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je član 5 jednoglasno primljen.

Pošto smo završili pretres u pojedinostima, prelazimo na glasanje u celini. Molim sekretara da izvrši prozivku narodnih poslanika. Glasace se za i *protiv*.

Sekretar Mihailo Grbić proziva narodne poslanike.

(Posle glasanja)

Potpretsednik: Objavljujem rezultat glasanja o predlogu Zakona o amnestiji šumskih krivica.

Glasalo je 128 narodnih poslanika za, a odsutno je 46. Prema tome Zakon o amnestiji šumskih krivica jednoglasno je primljen u Veću naroda.

Ovaj zakonski predlog biće dostavljen Saveznom veću FNRJ.

Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda: pretres predloga Zakona o produženju meničnih i čekovnih rokova. Molim druga izvestioca Jozu Milivojevića da podnese izveštaj Zakonodavnog odbora.

Izvestilac Joza Milivojević: (Čita izveštaj Zakonodavnog odbora Veća naroda. — Videti prilog na kraju knjige).

Drugovi i drugarice, ovaj zakonski prijedlog je predložen da bi se i u pitanju mjenica i čekova zaveo red, pošto je za vrijeme rata rad sudova prestao, a naš se narod uglavnom nije obraćao sudovima koji su radili pod okupacijom. Isto tako su mnogi bili u ratu, tako da se nisu mogle izvršiti obaveze koje su poticale iz mjenica. Stoga je ovim prijedlogom zakona riješeno pitanje u pogledu dospelosti mjenica od 3 aprila 1941 godine do 1 septembra 1945 godine kao i dospelost čekova od 5 aprila 1941 do 1 septembra 1945 godine. Tako se produžuje rok dospelosti koji ističe 30 dana po stupanju na snagu ovoga zakona.

Tako isto po pitanju zastare ovim zakonskim prijedlogom riješeno je da sve zastare nastale od 5 aprila 1941 do 1 septembra 1945 godine otpočinja istom od dana kad stupi ovaj zakon na snagu.

Kako je ovaj zakon nužan za regulisanje materije mjeničnih i čekovnih rokova koji su važili u našoj privredi, to molim da se ovaj zakon u cjelosti usvoji.

Potpretsednik: Čuli ste izveštaj Zakonodavnog odbora. Otvaram načelnu diskusiju o ovom zakonu. Želi li ko od narodnih poslanika reč? (Niko se ne javlja za reč). Ne želi niko. Onda prelazimo na glasanje o ovom zakonskom predlogu u načelu.

Ko je za ovaj zakonski predlog, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Prema tome je ovaj zakonski predlog primljen u načelu.

Prelazimo na pretres u pojedinostima. Molim druga izvestioca da čita član po član.

Izvestilac čita član 1.

Potpretsednik: Ko želi reč po članu 1? (Niko). Ne želi niko. Prelazimo na glasanje. Ko je za pročitani član 1 prema izveštaju Odbora neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Niko). Član 1 je primljen jednoglasno.

Izvestilac čita član 2 prema odborskom predlogu.

Potpretsednik: Želi li ko reč o članu 2? (Niko se ne javlja). Prelazimo na glasanje. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*, neka digne ruku. (Niko). Objavljujem da je član 2 jednoglasno primljen.

Izvestilac čita član 3.

Potpretsednik: Ko želi reč o ovome članu? (Niko se ne javlja za reč). Niko. Prelazimo na glasanje. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je ovaj član jednoglasno primljen.

Izvestilac čita član 4.

Potpretsednik: Ko želi reč o ovom članu? (Niko). Prelazimo na glasanje. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je ovaj član jednoglasno primljen.

Pošto je završena diskusija o ovom zakonskom predlogu u pojedinostima, prelazimo na glasanje o zakonskom predlogu u celini. Glasaće se za i *protiv*. Molim druga sekretara da izvrši prozivku narodnih poslanika.

Sekretar Mihailo Grbić proziva narodne poslanike.

(После гласања)

Потпредседник: Објављујем резултат гласања. За законски предлог гласало је 126 народних посланика. Отсутно је 48. Према томе овај је законски предлог примљен у Већу народа. Аналогно нашој процедури и овај ће законски предлог бити упућен Савезном већу да га оно потврди.

Изволите чути саопштење Президијума Народне скупштине ФНРЈ:

ПРЕЗИДИЈУМ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Број 5381

ПРЕТСЕДНИКУ ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФНРЈ

БЕОГРАД

Извештавате се да је Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије сазвао за 21 мај 1946 године заједничку седницу Савезног већа и Већа народа са дневним редом:

Претрес предлога Закона о уговору о пријатељству, узајамној помоћи и сарадњи у миру између Федеративне Народне Републике Југославије и Чехословачке Републике.

Молимо да се ово достави члановима Вашег Већа на првој седници.

С. Ф. — С. Н.

20 маја 1946 године
у Београду

Президијум Народне скупштине
Федеративне Народне Републике Југославије

Секретар
М. Перуничкић, с. р.

Претседник
др И. Рибар, с. р.

Другови народни посланици, ова ће се седница одржати сутра у 11 часова пре подне. Изволите сада чути акт који смо примили од Савезног већа:

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

САВЕЗНО ВЕЋЕ

20 маја 1946 год.

Београд

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Савезно веће Народне скупштине на свом IV редовном састанку I редовног заседања, одржаном 20 маја 1946 године коначно је усвојило предлог Општег закона о народним одборима.

На основу члана 63 Устава и члана 45 Пословника Савезног већа доставља се Већу народа на решавање у прилогу дефинитивни текст предлога Општег закона о народним одборима, онако како је усвојен у Савезном већу.

Савезно веће Народне скупштине ФНРЈ

Секретар

Љ. Арсов с. р.

Претседник

Владимир Симић с. р.

Пошто сам у заједници са Претседником Савезног већа прегледао текст Општег закона о народним одборима, који смо усвојили у Већу народа, и констатовао да су текстови потпуно идентични, предлажем да гласамо акламацијом за овај идентични текст Закона о народним одборима који је усвојен у Савезном већу. Прима ли Веће овај предлог? (Прима). Ко је за предлог Општег закона о народним одборима, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема нико).

Објављујем да је предлог Општег закона о народним одборима коначно усвојен.

За идућу нашу седницу предлажем овај дневни ред:

1 — Претрес предлога Закона о ратним војним инвалидима;

2 — Претрес предлога Закона о „Партизанској споменици 1941“.

3 — Претрес предлога Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају.

Прима ли Веће овај дневни ред? (Прима).

Са вашим пристанком ову седницу закључујем а идућу заказујем за сутра у 16 часова.

(Седница је закључена у 18,50 часова).

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Четврта седница

(20 маја 1946)

Почетак у 16,10 часова.

Претседавао председник **Владимир Симић**.

Председник: Отварам четврти редовни састанак I редовног заседања Савезног већа Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије. Записник данашње седнице водиће секретар Воја Лековић.

Изволите чути записник прошле седнице.

Секретар Љубчо Арсов чита записник трећег редовног састанка, од 18 маја 1946 године.

Председник: Има ли примедба на записник? (Нема). Примедба нема, објављујем да се записник оверава.

Пре прелаза на дневни ред, изволите саслушати саопштења.

Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије упутио је Председнику Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ акт следеће садржине:

ПРЕЗИДИЈУМ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 5350/46

ПРЕТСЕДНИКУ САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ
СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Народни посланик Илија Дошен по дужности отсутан је из земље на дуже време, зато је потребан предлог о његовој замени у смислу прописа скупштинског Пословника.

Народни посланик за срез сремскомитровички Марко Перичин такође је отсутан за дуже време, те не може вршити дужност народног посланика. Перичин је дошао за посланика као заменик првог кандидата Моше Пијаде. Потребно је да у овом конкретном случају Мандатно-имунитетски одбор поступи у смислу прописа изборног закона и скупштинског Пословника.

20 маја 1946 године
у Београду

Секретар
М. Перуничкић, с. р.

Овај акт Президијума Народне скупштине биће упућен Мандатно-имунитетском одбору на даљи рад по закону.

Министар иностраних послова, преко Президијума Народне скупштине, подноси Савезном већу на озакоњење предлог Закона о уговору о пријатељству, узајамној помоћи и сарадњи у миру између Федеративне Народне Републике Југославије и Чехословачке Републике, закљученом у Београду 9 маја 1946 године.

Овај се предлог штампа и чим буде готов биће раздвојен народним посланицима, како би могао бити стављен на дневни ред.

Веће је примило извештај број молби и жалби које ће бити упућене Одбору за молбе и жалбе.

Изволите чути молбе народних посланика за отсуства: Митар Ј. Ковачевић, моли за 5 дана отсуства ради хитних службених послова; Миливоје Стефановић, моли за 15 дана отсуства ради службеног пута у иностранство и Тони Фаифар моли за 5 дана отсуства због хитних и неодложних послова.

Ма да се тражена отсуства за хитне и неодложне државне и службене послове појављују често, с обзиром на мали број ових молби, предлажем Већу да и овога пута одобри тражена отсуства с тим да се Миливоју Стефановићу одобри 10 дана уместо 15, а осталој двојници по 5 дана с напоменом да хитност послова није разлог за тражење отсуства у овоме Већу.

Одобрава ли Веће овај предлог? (Одобрава). Објављујем да су отсуства одобрена.

Прелазимо на дневни ред: претрес у појединостима предлога Општег закона о народним одборима.

С обзиром на то да смо на прошлој седници половину овога закона окончали у дискусији у појединостима и изгла-

сали, а да бисмо искористили данашњи дан и слободно време за рад, ја сам слободан предложити Већу допуну дневног реда, тако да поред ове тачке дневног реда: продужење претреса у појединостима предлога Општег закона о народним одборима, буду стављена на дневни ред и ова два законска предлога и то: предлог Закона о амнестији шумских кривица и предлог Закона о продужењу меничних и чековних рокова.

Да ли Веће прима предлог за допуну данашњег дневног реда? (Прима). Објављујем да се дневни ред допуњује тиме што ће као друга тачка бити: предлог Закона о амнестији шумских кривица; и трећа: предлог Закона о продужењу меничних и чековних рокова.

Приступамо дневном реду: продужење дискусије у појединостима о нацрту Општег закона о народним одборима.

Молим известιοца народног посланика др Јакова Гргурића да приступи говорници како бисмо продужили рад по овоме закону.

Ми смо, као што је већ познато Већу, дошли до старог члана 48 под насловом б) Зборови бирача.

Да бисмо поступили по Пословнику и делимично ишли напред, предлагем и позивам народне посланике који би у овоме делу нацрта Општег закона о народним одборима, почев од старог члана 48, који сада постаје нови члан 50, па до IV дела, хтели да узму реч у дискусији у појединостима, да се јаве за реч. (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико није јавио за реч молим известιοца да чита члан 50 под насловом б) Зборови бирача.

Известилац др Јаков Гргурић чита наслов и члан 50.

Претседник: Код овога члана постоји амандман Владе. Молим повереника Владе др Ђорђевића да прочита амандман код овога члана и да образложење.

Повереник Владе: Амандман код овога члана гласи:

У првом ставу овог члана уместо речи у загради (местима) ставити (варошицама, трговиштима).

Овим се спроводи само термилошка измена, у сагласности са усвојеном терминологијом у чл. 10, став 1.

Претседник: Ко је за члан 48, нови члан 50 са насловом б) Зборови бирача, и амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема) Објављујем да је члан 50 заједно са прочитаним амандманом једногласно прихваћен.

Известилац чита члан 51

Претседник: И код овога члана постоји амандман Владе. Молим повереника Владе др Ђорђевића да га саопшти и образложи.

Повереник Владе: Последњи став овога члана мења се и гласи:

”Збором руководи претседништво које бира збор бирача”.

Ова промена условљена је карактером збора бирача и местом и правима која припадају збору према закону.

Претседник: Ко је за члан 51 који је прочитан и образложен, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нема). Нема. Објављујем да је члан 51 заједно са амандманом Владе једногласно прихваћен.

Известилац чита члан 52.

Претседник: Ко је за члан 52, како је прочитан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нема). Нема. Објављујем да је члан 52 једногласно прихваћен.

Известилац чита члан 53.

Претседник: И код овог члана постоји амандман Владе. Молим повереника Владе др Ђорђевића да га образложи.

Повереник Владе: У другој реченици овога члана после речи „незаконити” место свезе „и” ставите „или”.

Ова промена је због тога што се овде не ради о кумулативном услову.

Претседник: Ко је за члан 53 заједно са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нема). Нема. Објављујем да је члан 53 једногласно прихваћен заједно са амандманом.

Известилац чита члан 54.

Претседник: Ко је за члан 54 како је прочитан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нема). Нема. Објављујем да је члан 54 једногласно прихваћен.

Известилац чита наслов и члан 55.

Претседник: Код овог члана 55 постоји амандман Владе. Молим повереника Владе да га прочита и образложи.

Повереник Владе: Код члана 55 постоји амандман који се састоји у томе да други став овога члана постаје послед-

њи став, а садашњи ставови 3 и 4 постају став други односно став трећи.

Ова промена одговара логичном реду у овоме члану.

Претседник: Ко је за члан 55 заједно са амандманом Владе, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нема). Нема. Објављујем да је члан 55 заједно са амандманом Владе једногласно усвојен.

Известилац чита члан 56.

Претседник: И код члана 56 постоји амандман Владе. Молим повереника Владе да га саопшти и образложи.

Повереник Владе: Код овога члана постоји амандман који се састоји у следећем:

Прва реченица четвртог става овог члана мења се и гласи: „Виши извршни одбор може на предлог нижег извршног одбора привремено удаљити од службе члана нижег извршног одбора у случају кад би његово даље остајање било противно угледу и интересу службе”.

Ова промена се предлаже ради правилнијег односа између извршног одбора и његових чланова и ради обезбеђења потребног надзора од стране вишег извршног одбора.

Претседник: Ко је за члан 56 заједно са прочитаним амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је члан 56 заједно са амандманом једногласно усвојен.

Известилац чита члан 57.

Претседник: И код овога члана постоји амандман Владе. Молим повереника да га саопшти.

Повереник Владе: Код овога члана предлаже се следећи амандман:

Став други овог члана брише се.

Образложење се састоји у овоме. За доношење закључака од стране извршног одбора потребна је већина гласова свих одборника, па стога није потребно одређивати кворум за одржавање седница. Ово је разумљиво с обзиром на то да је број чланова извршног одбора релативно мали, те би у противном могло доћи до тога да пуноважне закључке извршног одбора могу донети само два или више чланова, који не претстављају већину у извршном одбору.

Претседник: Прима ли се члан 57 заједно са амандманом. Ко је за тај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке).

Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 57 заједно са амандманом једногласно усвојен.

Известилац чита члан 58.

Претседник: И код овога члана постоји амандман Владе. Молим повереника Владе да га саопшти.

Повереник Владе: Амандман се састоји у овоме:

У последњем ставу уместо речи „или на уобичајени приступачан начин” ставити „и на други уобичајени начин”.

Ова промена учињена је због тога што намера предлагача није била да се ове наредбе објављују алтернативно, него допунски на оба начина, јер се на тај начин обезбеђује пун публицитет наредбама извршног одбора.

Претседник: Ко је за члан 58 заједно са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 58 заједно са амандманом једногласно усвојен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чланове од 59 до 67 закључно).

Известилац чита члан 68.

Претседник: Код овога члана постоји амандман Владе. Молим повереника Владе да га саопшти и образложи.

Повереник Владе: У првом ставу овога члана уместо речи „и вишег народног одбора”, треба ставити „и виших извршних одбора”. Овим се исправља само једна редакциска грешка, јер се по целом распореду види да је реч овде о одборима за правну помоћ и извршним народним одборима.

Претседник: Ко је за члан 68 заједно са амандманом који је прочитан и образложен, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 68 са амандманом једногласно прихваћен.

Известилац чита члан 69.

Претседник: И овде постоји амандман Владе. Молим повереника да га саопшти и образложи.

Повереник Владе: У првом ставу други ред место речи „месних” треба ставити „локалних”. Ова терминологија измена је логична с обзиром на целу терминологију спроведену у овом закону.

Претседник: Ко је за члан 69 заједно са амандманом који је прочитан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли

ко *против?* (Нема). Објављујем да је члан 69 заједно са амандманом једногласно прихваћен.

Известилац чита члан 70.

Претседник: Ко је за члан 70, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је члан 70 једногласно прихваћен.

Прелазимо на IV део: Односи народних одбора и извршних одбора према вишим органима државне власти и државне управе. Ко од народних посланика жели да узме учешћа у дискусији у појединостима о овом четвртом делу нацрта Општег закона о народним одборима, нека се јави за реч. (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да чита наслов и члан 71 који је на реду.

Известилац чита наслов и члан 71.

Претседник: Код члана 71 постоји амандман Владе. Молим повереника да га саопшти и образложи.

Повереник Владе: У ставу другом овог члана уместо речи „нижих народних одбора” треба ставити „нижих извршних одбора”. Ова измена налази оправдање у томе што се по целом систему демократске централизације о коме говори овај закон, види јасно да се надзор врши над радом нижих извршних одбора.

Претседник: Ко је за члан 71 заједно са насловом IV дела и амандманом који је саопштен, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је члан 71 са амандманом и насловом IV дела једногласно прихваћен.

Известилац чита члан 72.

Претседник: Овде има амандман Владе. Молим повереника да га прочита и образложи.

Повереник Владе: Амандман гласи: „У ставу првом, пети ред, после речи „незаконите” место везе „и” ставити „или”.

У ставу другом истог члана, четврти ред, после речи „незаконите” место везе „и” ставити „или”.

У четвртом ставу истог члана, четврти ред, после речи „незаконите” место везе „и” ставити „или”.

Овим стилистичким изменама само се прецизира смисао ових одредаба.

Претседник: Ко је за члан 72 са амандманом који је прочитан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? Нема. Објављујем да је члан 72 са прочитаним амандманом једногласно прихваћен.

Известилац чита члан 73.

Претседник: И код овога члана има амандман. Молим повереника да га прочита и образложи.

Владин повереник: Код овога члана у другом ставу после речи „незаконита” место везе „и” ставити „или”. Разлог је исти као и раније.

Претседник: Ко је за члан 73 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? Нема. Објављујем да је члан 73 са амандманом једногласно прихваћен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку, једногласно усвојило чл. 74 и 75).

Известилац чита члан 76.

Претседник: И овде постоји амандман Владе. Молим повереника да га прочита и образложи.

Повереник Владе: На крају трећег става овог члана ставља се запета и додаје „ако је његов рад у очигледној супротности са Уставом и законом”.

Ова се промена предлаже ради довођења у склад одредбе овог става са одговарајућом одредбом првог става.

Претседник: Ко је за члан 76 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? Нема. Објављујем да је члан 76 са амандманом једногласно прихваћен.

(Веће је затим, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чл. 77, 78 и 79, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Прелазимо на V део нацрта — Правила за административни рад. Ко би желео да узме реч у појединачној дискусији о петом делу нацрта, нека се јави за реч. (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да прочита чл. 80 заједно са насловом V дела нацрта.

Известилац чита наслов и члан 80.

Претседник: Ко је за чл. 80, заједно са насловом V дела нацрта, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Хвала. Има ли ко

против? (Нема). Објављујем да је чл. 80 са насловом V дела нацрта једногласно прихваћен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чланове 81, 82, 83, 84, 85, 86 и 87, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: И, најзад VI део — Завршне одредбе.

Жели ли ко од народних посланика реч у појединачном претресу о овоме делу нацрта? (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да чита VI део са насловом и чланом 88.

Известилац чита VI део — Завршне одредбе и чл. 88.

Претседник: Ко је за чл. 88 са насловом VI дела нацрта, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Хвала. Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је чл. 88 заједно са насловом VI дела нацрта једногласно прихваћен.

(Веће је затим, гласајући дизањем руку, усвојило једногласно и чланове 89 и 90, према извештају Законодавног одбора).

На овај начин, у појединачној дискусији и гласањем о свим члановима законског нацрта, завршен је и појединачни претрес о овом нацрту. Дошли смо до гласања о законском предлогу у целини. Гласање се врши поименично. Позивам секретара да чита имена народних посланика. Гласаће се са за и против.

Секретар Љубчо Арсов прозива народне посланике да гласају.

(После гласања)

Претседник: Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 275 посланика и сви који су гласали, гласали су за. Овим је нацрт предлога Општег закона о народним одборима коначно усвојен. У смислу члана 63 Устава и чл. 45 Пословника, овај ће нацрт Општег закона о народним одборима бити упућен Већу народа на решавање.

На овај начин је ова тачка дневног реда свршена и пре прелаза на даље тачке дајем кратак одмор.

(После одмора)

Претседник: Настављамо рад. На дневном реду је претрес Закона о амнестији шумских кривица. (Видети прилог на крају књиге). Пре него што пређемо на дневни ред, извештавам Веће да је Савезно веће примило од Већа народа следећи акт:

НАРОДНА СКУПШТИНА

ВЕЋЕ НАРОДА

Бр. 565

20 маја 1946

Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Б Е О Г Р А Д

Веће народа Народне скупштине ФНРЈ на свом IV редовном састанку првог редовног заседања, одржаном 20 маја 1946 године, коначно је усвојило предлог Општег закона о народним одборима.

На основу чл. 63 Устава и чл. 44 Пословника Већа народа, доставља се у прилогу Савезном већу на решавање дефинитиван текст предлога Општег закона о народним одборима.

Веће народа Народне скупштине
Федеративне Народне Републике Југославије

Секретар

М. Грбић, с. р.

Потпретседник

Божидар Масларић, с. р.

Овај предлог ставиће се на дневни ред када Веће то буде одлучило.

Министар правосуђа извештава да је за повереника Владе код претреса предлога Закона о амнестији шумских кривица и предлога Закона о продужењу чековних и меничних рокова одређен д-р Владимир Калембер, који ће, по потреби, давати потребна објашњења у вези са овим законским предлозима.

По предлогу Закона о амнестији шумских кривица известилац Законодавног одбора је народни посланик Михаило Ђуровић. Позивам народног посланика Михаила Ђуровића да саопшти извештај Законодавног одбора.

Известилац Михаило Ђуровић (*Изборни срез масуричко-пољанички, НР Србија*): (Чита извештај Законодавног одбора. — Видети прилог на крају књиге).

Хтео би да кажем неколико речи уз овај законски предлог у вези са бројем кривица које стоје пред нашим народним судовима и чекају на решење. Несумњиво је да

шумске кривице претстављају, сразмерно, највећи број предмета пред нашим народним судовима. Према извештајима које имам, тих кривица има око 60.000, па и нешто више, тако да укупан број тих кривица на територији Југославије треба да износи пар стотина хиљада. Те кривице су људи чинили из истих разлога као што су починили и друге кривице, и ти разлози су индивидуални и општи. О овим разлозима не бих хтео овде надуго да говорим. Међутим, постоје специјални разлози због којих су шумске кривице биле обновљене, тј. због којих су се шумске кривице појавиле. Ти разлози леже у томе што су режими у старој Југославији најчешће шумокрадице употребљавали као своје политичке агитаторе, а опраштање шумских кривица употребљавали за неку врсту политичке трговине.

При свем том, иако се имало у виду да се према шумокрадицама тако поступало, наша Влада је и из других разлога овај закон изнела пред вас. Она је то учинила не због тога што би била вољна да задржи стари став према шумокрадицама и илегалним горосечама, не због тога што би била вољна да и даље подупире тако криво схватање о заштити наших шума, него је то учинила због тога што ове кривице припадају оном протеклом и тешком добу у коме су оне биле учињене, заједно са многим другим кривицама које су биле ликвидирани амнестијом, тако да се налаже да и ове кривице буду ликвидирани.

Једина ствар коју бих ја требао још да објасним, то је питање зашто смо се зауставили на опраштању само оних кривица које су учињене до 1 јануара 1946 године и зашто нису обухваћене и кривице које су касније учињене. Ја мислим да је то становиште Савезне владе било такво, а то становиште је прихватио и наш Законодавни одбор, да после доношења Устава те кривице треба да падну у надлежност народних скупштина појединих република, а до доношења Устава Влада је сматрала да то питање треба да уреди Народна скупштина ФНРЈ. Из овог разлога, овај закон се данас износи пред вас.

Подносећи вам овај извештај, ја молим Савезно веће да га изволи примити, и да закон усвоји онако како је и предложен.

Претседник: Приступа се, у смислу Пословника, дискусији у начелу по предлогу Закона о амнестији шумских кри-

Знајући да је овај законски предлог на мјесту и да је дошао пред Народну скупштину на вријеме, изјављујем да ћу гласати за овај законски предлог. (Аплауз).

Претседник: Пошто више нема пријављених говора за дискусију у начелу по предлогу Закона о амнестији шумских кривица, приступамо, по Пословнику, гласању. Глас се дизањем руке. Ко је за предлог Закона о амнестији шумских кривица у начелу, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Хвала. Има ли ко *против*? (Не јавља се нико). Нема. Објављујем да је предлог Закона о амнестији шумских кривица у начелу прихваћен једногласно у Савезном већу.

Приступамо дискусији у појединостима. Пошто овај закон има свега пет чланова, дискусија може да се обави у целини. Уколико је неко од народних посланика желео да узме учешћа у дискусији у појединостима о предлогу Закона о амнестији шумских кривица, нека се јави за реч. (Не јавља се нико). Не јавља се нико. Молим известиоца да чита наслов и члан 1 предлога закона.

Известилац чита наслов и члан 1.

Претседник: Ко је за члан 1 заједно са насловом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 1 заједно са насловом прихваћен једногласно.

Известилац чита члан 2.

Претседник: Ко је за члан 2, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 2 прихваћен једногласно.

Известилац чита члан 3.

Претседник: Код члана 3 постоји амандман Министра правосуђа у име Владе. Молим повереника Владе др Владимира Калембера, помоћника Министра правосуђа ФНРЈ, да саопшти у чему се састоји овај амандман.

Повереник Владе др Владимир Калембер: У име Владе ФНРЈ, Министар правосуђа предлаже у члану 3 овај амандман:

На крају члана 3, после речи „окружном суду” додаје се: „у року од петнаест дана по пријему одлуке среског суда.”

Разлог је овај: како немамо још кривичног поступка и устањене рокове за подношење жалби, то је било потребно да се одреди рок жалби по пријему одлуке среског суда.

Претседник: Ко је за члан 3 заједно са предложеним амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 3 заједно са предложеним амандманом једногласно прихваћен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку, једногласно усвојило чланове 4 и 5).

Претседник: Приступамо сада коначном гласању о законском предлогу у целини. Гласаће се поименично са за и *против*. Молим секретара да прозива народне посланике да гласају, а народне посланике молим да не напуштају седницу док не буду прозвани ради гласања.

Секретар Љубчо Арсов прозива народне посланике да гласају.

(После гласања)

Претседник: Објављујем да је у појединачном гласању гласало укупно 289 народних посланика и да је свих 289 гласало за. Овим је нацрт Закона о амнестији шумских кривица коначно усвојен у Савезном већу и биће, у смислу члана 63 Устава и члана 45 Пословника, упућен Већу народа на решавање.

Прелазимо на трећу тачку дневног реда: претрес предлога Закона о продужењу меничних и чековних рокова.

По овоме закону известилац Законодавног одбора је народни посланик др Макс Шнудерл.

Молим известиоца др Шнудерла да прочита извештај Законодавног одбора.

Izvestilac dr Maks Šnuderl (*Izborni srez Maribor — Desni Breg, NR Slovenija*: (Čita izveštaj Zakonodavnog odbora — videti prilog na kraju knjige)

Другови народни посланици, по овоме закону немамо много да говоримо. Ради се ту о томе да је почетком рата, 5 односно 6 априла 1941 године, било немогуће остваривати менична права и то због тога, што наши судови нису радили, што су поверљивици били отсутни а исто тако и дуžници и нису могли остваривати своја права. Због тога се тим законом време од 5 априла 1941 године до 10 септембра 1945 године сматра у погледу меничног права као да уопште није ни постојало, тако да сада могу сви менични дуžници и менични потраживаоци остваривати своја права по томе закону. Ту се ради нарочито о банкama и великим предузећима, а тако исто и о нашим односима са иностранством, па вас молим да тај закон због тога примите. (Aplauz).

Претседник: Отвара се дискусија у начелу по предлогу Закона о продужењу меничних и чековних рокова. Ко жели да узме реч у начелној дискусији по овоме предлогу закона, нека се јави за реч. (Нико се не јавља за реч). Не јавља се нико. Стављам на гласање у начелу предлог Закона о продужењу меничних и чековних рокова. Глас се дизањем руке. Ко је за предлог Закона о продужењу меничних и чековних рокова у начелу, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Нема. Објављујем да је предлог Закона о продужењу меничних и чековних рокова у начелу у Савезном већу прихваћен једногласно.

Прелазимо на претрес у појединостима. Ко жели да узме реч о овом законском предлогу у појединостима, нека се изволи јавити за реч. (Не јавља се нико). Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да прочита наслов и члан 1 законског предлога.

Известилац чита наслов и члан 1.

Претседник: Ко је за члан 1 заједно са насловом овог законског предлога, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 1 заједно са насловом једногласно примљен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чл. 2, 3 и 4, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: На овај начин овај законски предлог усвојен је и у појединостима.

Прелазимо на гласање о предлогу Закона о продужењу меничних и чековних рокова у целини.

Позивам секретара да чита имена народних посланика, а народне посланике да гласају. Глас се са за или против.

Секретар Љубчо Арсов прозива народне посланике да гласају.

(После гласања)

Претседник: Изволите чути резултат гласања. Гласало је укупно 284 народна посланика и сви су гласали за. Овим је предлог Закона о продужењу меничних и чековних рокова у Савезном већу коначно усвојен и биће, у смислу члана 63 Устава и 45 Пословника, упућен Већу народа на решавање.

Завршили смо дневни ред данашње седнице.

Према Пословнику, предлажем за дневни ред идуће седнице:

1. — решавање о предлогу Већа народа о усвајању Општег закона о народним одборима;

2. — претрес предлога Закона о ратним војним инвалидима;

3. — претрес предлога Закона о „Партизанској споменици 1941 године”;

4. — претрес предлога Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају.

Прима ли Веће овај дневни ред? (Прима). Објављујем да је дневни ред за идућу седницу усвојен како сам га сад прочитао.

Саопштавам Већу да је Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије упутио претседнику Савезног већа следећи акт:

ПРЕЗИДИЈУМ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 5381

ПРЕТСЕДНИКУ САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФНРЈ

БЕОГРАД

Извештавате се да је Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије сазвао за 21 мај 1946 године заједничку седницу Савезног већа и Већа народа са дневним редом:

претрес предлога Закона о уговору о пријатељству, узајамној помоћи и сарадњи у миру између Федеративне Народне Републике Југославије и Чехословачке Републике.

Молимо да се ово достави члановима Вашег већа на првој седници.

Смрт фашизму — Слобода народу!

20 маја 1946 године
Београд

**Президијум Народне скупштине
Федеративне Народне Републике Југославије**

Секретар
М. Перуничӣ, с. р.

Претседник
др И. Рибар, с. р.

Саопштавајући ово и, с обзиром на то да ћемо имати заједничку седницу заказану за сутра у 11 часова са овим дневним редом, ову седницу закључујем, а идућа седница Савезног већа биће заказана писменим путем.

(Седница је закључена у 19.15 часова).

ZAJEDNIČKA SEDNICA SAVEZNOG VEĆA I VEĆA NARODA

Četvrta sednica

(21 maja 1946)

Početak u 11,20 časova.

Pretsedavali potpredsednici Veća naroda **Božidar Maslarić** i **Kosan Pavlović**.

Pretsedavajući Božidar Maslarić: Otvaram četvrtu zajedničku sednicu I redovnog zasedanja Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Zapisnik današnje sednice vodiće sekretar **Joza Milivojević**. Izvolite saslušati zapisnik prošle sednice.

Joza Milivojević čita zapisnik prošle sednice.

Pretsedavajući: Ima li, drugovi narodni poslanici, prime-daba na ovaj zapisnik? (Nema). Pošto primedaba nema, zapisnik će se overiti.

Izvolite salušati jedan telegram:

Delegati udruženja Slobodna Jugoslavija, okupljeni na veličanstvenom kongresu, oduševljeno pozdravljaju Narodno predstavništvo obećavajući svu moguću moralno-materijalnu podršku domovini u izgradnji i na putu okupljanja svih naših naroda u jedinstvenu bratsku zajednicu.

Pretsednik: **Petar Zanetić**

Ovaj je telegram došao sa kongresa udruženja Slobodna Jugoslavija iz Buenos Ajresa. (Buran aplauz).

Prelazimo na dnevni red: pretres predloga Zakona o ugovoru o prijateljstvu, uzajamnoj pomoći i saradnji u miru između

Federativne Narodne Republike Jugoslavije i Čehoslovačke Republike, zaključenom u Beogradu 9 maja 1946 godine.

Ima reč Ministar inostranih poslova Federativne Narodne Republike Jugoslavije drug Stanoje Simić.

Станоје Симић: Другови народни посланици, Влада Федеративне Народне Републике Југославије подноси Народној скупштини на ратификацију Уговор о пријатељству, узајамној помоћи и сарадњи у миру, закључен са Републиком Чехословачком. Уговор је потписан 9 маја ове године од стране чехословачког председника владе Здењек Фирлингера и маршала Југославије Јосипа Броза Тита.

Ово је већ трећи уговор о пријатељству и узајамној помоћи који је потписала нова Југославија. Априла 1945 године такав уговор је потписан са великим Совјетским Савезом, са братском словенском Русијом, чија је Црвена армија онако херојски и братски помогла нашој младој и прекаљеној Армији у ослобођењу наше земље. (Буран и дуго-трајан аплауз).

Пре два месеца потписали смо Уговор о пријатељству и узајамној помоћи са Републиком Пољском (Буран аплауз), са првом словенском жртвом отвореног нацифашистичког напада на слободољубиво човечанство.

9 маја ове године, на дан победе Уједињених народа над фашистичком Немачком, склопили смо такав уговор са братском словенском Чехословачком, која је била прва жртва подмуклог фашистичког напада пре отвореног сукоба, а коме је био циљ да подготви, припреми и тактички рашчисти терен за велики стратешки поход на исток.

Карактеристично је да су оба ова последња рата, у раздобљу од четврт века, имала своју нарочиту оштрину, да су вођена са изузетном бруталношћу, са нарочитим степеном бездушности, нечовештва и непоштовања свих правила борбе, када су вођени према истоку, према словенским народима.

Нападач је мењао само свој плашт. Пре четврт века имао је плашт пангерманизма, овога пута имао је дуго припремани и кројени плашт наци-фашизма. Оба пута је био нарочито бруталан према Словенима. Наравно да је напад био и на све што је слободољубиво и човекољубиво. Наравно да смо у тој борби остварили један широк савез Уједињених нација и да смо у заједничким напорима у дугом рату непријатеља и савладали. Али је исто тако тачно да су

словенски народи у тој борби дали и сразмерно највећи број жртава и људских и материјалних.

Према томе је и на словенским народима, као и на народима у источном делу Европе, и да мисле на специјалну заштиту у будућности. Ми смо оба пута у конкретним борбама победили непријатеља. Али ми још нисмо победили нашег потенцијалног непријатеља. Ми још не знамо у каквом ће се руху, под каквим ће се плаштом он поново појавити. Ми још не знамо у каквим ће се све радионицама радити тај нови плашт за камуфлажу светске реакције.

Ми смо на истоку сувише препатили, сувише смо страдали, сувише смо се сукобљавали са тим Јанусом, богом са два лица — тако да већ унапред можемо да назремо и покушај напада и његову припрему. Наш народни инстинкт је знао још од Минхена да се спрема, и где се спрема, и према коме се спрема напад. Али тада ни наш народни инстинкт није имао своје народне владе. Тада наши народи нису били повезани. Тада смо допуштали да будемо појединачне жртве напада који су долазили и споља и изнутра.

Сада су нам, међутим, борбе и патње отвориле очи. Сада смо ми у току борбе очистили своје домове од подмуклих савезника наших непријатеља — сада смо ми остварили и остварујемо наше народне демократије и наше народне власти, које ће своје здраве народне инстинкте и своју борбеност и своју мирољубивост ставити на расположење својим народним владама и преко њих и Уједињеним нацијама. Ми сад можемо да кажемо нашим великим савезницима на западу да им стојимо добри за овај део фронта, ако дође до каквог новог напада.

Сада нам говоре, то слушамо и читамо, о некој „челичној завеси“ која тобоже сакрива Источну Европу. Донекле имају право. Да, ту „челичну завесу“ сачињену од груди и крви наших синова, имали смо прилике да видимо како се лагано али постојано креће са истока на запад и са југа на север, све од Стаљинграда до Берлина и од Ловћена до Трста и Целовца. (Једнодушно дуготрајно одобравање). Ту „челичну завесу“, тај њен покрет са истока на запад, тада су са дивљењем и одушевљењем поздрављали сви слободољубиви народи света и нарочито народи Уједињених нација и Савезници. И у интересу је целог човечанства, целог слободољубивог и мирољубивог човечанства да та „челична завеса“ остане увек тако чврста против сваке евентуалне нове агресије.

Тачно је и то да се иза те „завесе“ ствара нешто ново, нешто боље, нешто човечанскије, да се стварају нови облици народних демократија, у којима народи имају много више контроле својих влада и где је загарантована хармонија између ова два фактора. Народи су увек били мирољубиви. Према томе, та „челична завеса“ крије иза себе један новији свет који може да буде само још већа гаранција Уједињеним народима.

Овде, на истоку Европе, међу нашим словенским народима налазе се и други народи, са којима ми желимо да одржавамо најпријатељскије односе и то не само односе доброг суседства, него и судбинске повезаности у овом простору надирања агресора према истоку. Ми смо у далекој прошлости издржали и подлегли надирању које је ишло са југоистока на северо-запад. И тада смо као и овога пута разједињени, били лаке појединачне жртве агресору.

Да, ми смо овде у источном делу Европе на добром путу, да у духу Атлантске повеље и Повеље Уједињених нација, претстављамо заиста један челични зид за сваку евентуалну будућу агресију и свако прављење мрачних планова против мира. Ми овде, у овом делу Европе, развијамо такав дух солидарности и споразумевања, пријатељства и узајамне помоћи и узајамног информисања, да дубоко верујемо да ће то претстављати један колосалан допринос миру и обескуражење за све елементе немира и агресије.

Подносећи вам на ратификацију Уговор о пријатељству, узајамној помоћи и сарадњи у миру са братском Републиком Чехословачком, ја вас молим да га једнодушно одобрите. (Општи буран и дуготрајан аплауз). Сви народни посланици стојећи аплаудирају). Овај Уговор су наши народи већ ратификовали. Триумфални пут маршала Тита по Чехословачкој и приједи у Прагу и Братислави, као и његов дочек при повратку у Југославију и у Београд, огромне народне манифестације приликом доласка у Београд господина Здењека Фирлингера, Клемента Готвалда и Јана Масарика довољна су ратификација овог Уговора од стране широких народних маса оба наша братска народа. (Буран аплауз). То је уједно и гаранција да су владе обеју република верни тумачи народних тежњи. То ће уједно бити и гаранција да ће Уговор у примени наићи на најширу подршку, као и гаранција да никакве акције неће моћи више да нас раздвоје, па раздвојене уништавају. (Једнодушно одобравање). Овај уговор је заиста један огроман допринос

миру у овоме делу света, а како је мир недељив — то и миру у свету. Он је потпуно у духу и слову Повеље Уједињених нација. (Општи буран и дуготрајан аплауз).

Претседавајући: Молим другове народне посланике који желе реч по експозеу Министра иностраних послова Станоја Симића, нека се пријаве. Од пријављених говорника први се јавио народни посланик друг Московљевић. Има реч народни посланик друг Милош Московљевић.

Др Милош Московљевић (Изборни срез посавско-тамнавски, НР Србија): Другови и другарице, ми ћемо данас извршити један свечан и значајан акт, који ће бити од велике важности за даљи развитак и живот наше младе Републике. Ми данас треба да озаконимо оно што је већ претставник и вођа нашег народа, Претседник Владе Републике Југославије учинио са Претседником Владе братске Чехословачке Републике баш на дан победе над нашим заједничким непријатељем, 9 маја. И кад по свету буде одјекнула вест да је Народна скупштина Федеративне Републике Југославије данас изгласала Закон о уговору о пријатељству, узајамној помоћи и сарадњи у миру између Федеративне Народне Републике Југославије и Чехословачке Републике, наши непријатељи, који су у исто време непријатељи мира, непријатељи правде демократије, непријатељи слободе и независности југословенских и других малих народа, ти наши непријатељи почеће на сва уста говорити да је ово још један доказ империјализма Совјетског Савеза и ширења комунизма.

Међутим, ствар сасвим друкчије изгледа. Сам закон, односно уговор у свом чл. 1 и 2 говори о учвршћивању опробаног и трајног пријатељства међу нашим народима. Ту се затим говори да је задатак овога уговора да у будућности онемогући ма какву нову претњу нашој слободи и независности или понављање напада од стране наших непријатеља. И најзад, циљ овога уговора је учвршћење најискреније сарадње у свим међународним акцијама за одржавање међународног мира и безбедности.

Као што видите, овај уговор има чисто културне и одбранбене циљеве. Он претставља логички завршетак оних вековних веза које су постојале између наших народа и народа Чехословачке Републике. А те везе нису старе један или два века. Оне постоје већ 1100 година. Прве везе које смо имали са братским народима Чехословачке биле су остварене још у другој половини IX века, онда када су наши Ћи-

рило и Методије, на позив моравског кнеза Растислава, отишли да тамо шире хришћанску веру на словенском језику, а тиме и културу, јер су онда клутура и вера биле нераздвојне. Тада смо ми створили прве културне везе са нашом западном словенском браћом. Те везе биле су за ондашње прилике у којима су живели Чеси, Словаци и Моравци врло потребне и оправдане. Њихова самосталност, њихова независна држава биле су угрожене од Немаца, који су преко католичког свештенства на све могуће начине радили на томе да те везе униште и осујете циљеве које су имали тадашњи руководиоци моравске државе, који су желели да се вежу са центром источне, тада најнапредније културе у Европи, са Византијом, преко нас Јужних Словена. И ви сви знате да су те везе биле кратког века; али су оне остале дубоко записане и код наших народа, и у историји развитка европске културе, јер су Тирило и Методије са словенским језиком и словенском азбуком ударили темеље словенској култури, која се и даље развијала, и поред свих сметњи на које је наилазила од стране германства које је све Словене увек тлачило и ометало у развоју. То је било још у IX веку, али су се те везе настављале и даље. Онда када је чешка држава била снажна и моћна, у XIV веку, када је она предњачила у културном погледу многим другим државама које су биле у саставу тадашњег светог римског, односно немачког царства, и онда су наши народи имали веза. Познато је да је тадашњи владар Србије Душан одржавао најприсније везе са чешким краљем Карлом IV који је много учинио за културни напредак чешког народа. Али, доцније, германство с једне стране, а с друге стране турска најезда прекинула је те наше везе и пријатељство међу нама. Зато ми нисмо могли, ни једни ни други, учинити ни за општу културу, а ни за интересе својих народа онолико колико бисмо могли учинити према способности својих народа, да није било тих спољних сметњи.

Када је крајем XVIII и почетком XIX века настао препород свих малих народа у Европи, онда су препородилачки покрети наших народа били у тесној вези. Управо, наш културни и национални препород добијао је свој потстрек од чешких и словачких препородилаца у првој половини XIX века. Добровски, као отац славистике, Јунгман Колар, па онда Шафарик, који су били вође препорода чешког и словачког, били су у исто време и учитељи свих наших првих књижевника и културних радника. Наш Вук Караџић био је

у најтежњим везама и сарадњи са свима тим људима. Од Хрвата Људевит Гај, вођа Илирског покрета, који је био основица препорода хрватског народа, био је такође њихов ученик. Данашња наша латиница је, као што знате, израђена по угледу на чешку азбуку. Поједини чешки и словачки књижевници, као што су један и други Шафарик, били су не само њихови књижевни, културни и научни радници, него у исто време и наши. Исто тако код Хрвата, један од врло важних научних и културних радника и историчара, Богослав Шулек, био је Словак.

Код Хрвата и Словенаца — зато што су они били у једној држави, у Аустро-Угарској — многи научници, књижевници и уметници школовали су се у Чехословачкој. Многи Срби у Војводини, па и у самој Србији исто су се тако школовали код наше браће у данашњој Чехословачкој Републици. Када се Србија ослободила од турског ропства и постала самостална држава, онда су први културни радници у Србији били већином Чеси. Наши први апотекари, лекари, ветеринари и музичари били су Чеси или Словаци. Тако је било у првој половини XIX века, а то се наставило и у другој половини XIX столећа, у доба нашег јачег културног развика. Када је идеја југословенског братства и јединства почела да се развија почетком XX века, када се радило на учвршћивању тога братства, онда су вођи тог покрета били већином ученици чешки, и то ученици највећег мужа модерне чехословачке државе — претседника Масарика.

Као што видите, наше везе са Чехословачком нису од јуче и ово што ми данас радимо не радимо ни по чијем диктату, него радимо верни својој прошлости, верни досадашњем раду на учвршћивању културних и братских веза са народима Чехословачке Републике. Циљ овог уговора, дакле, није уперен ни против кога. Као што је у њему речено, он има одбранбени значај, он има да онемогући оно што се понављало толико пута за време једанаест векова, да будемо једном за свагда осигурани од новог германизма од злогласног »Drang nach Osten«.

Наше културне везе, а исто тако и трговинске и политичке, биле су успостављене и после првог светског рата. Те везе биле су врло живе, али, на жалост, политички наше везе нису уродиле плодом, оне нису дале оно што смо ми сви очекивали. Те политичке везе су се изражавале у некадашњој Малој антанти. Међутим, Мала антанта, — иако је у првом

реду требала да буде остварена што тешњим културним, економским и политичким везама међу нашим народима, а затим да буде исто и брана против повампирења немачке силе, — на крају крајева, када је наступио отсудан моменат, када је требало да положи свој испит, она се показала неспособна.

Ја овде не желим да се упуштам у нека посебна објашњења због чега је то тако било, али мени се чини да је та творевина била туђинска, вештачка, она је имала да послужи политици западних великих сила. Она није била уперена само против Немачке, само против бивших непријатеља из првог светског рата, него је имала да служи и као брана против наше велике совјетске браће у Совјетском Савезу. И зато таква једна политичка творевина није могла донети оне плодове које су народи наших држава очекивали. Зато је било и могуће да управљачи Југославије, у првом реду кнез Павле и Милан Стојадиновић, 1938 године, изневере Малу антанту, што значи изневере Чехословачку Републику, тако да је она после Аустрије одмах дошла на ред и била прогутана од Немаца и хитлеризма.

Прилике су данас сасвим другачије. Док прошлог пута Мала антанта, која је претстављала савез наша два народа, није била потпуна јер, прво, у Малој антанти није била Пољска, која је могла бити врло важан њен чинилац, а друго, та Мала антанта није имала наслон на Русију, а да је имала, онда би се догађаји сасвим другачије развијали. Међутим, данас је поведена сасвим другачија политика. Поведена је политика словенске солидарности и братства и та политика се поступно и изводи и остварује.

После закључења уговора са Пољском Републиком, ево данас закључујемо исти такав уговор са Чехословачком Републиком. И кад имамо на уму да је пријатељство међу словенским државама у тесној вези са пријатељством сваке од ње са Совјетским Савезом, онда то претставља једну велику силу, једну моћну брану сваком покушају агресије од стране Немачке или ма које државе која би покушала да загрози нашој слободи и независности. (Аплауз).

Гласајући за Уговор о пријатељству и узајамној помоћи и сарадњи Југославије и Чехословачке, ми мирна срца можемо свакоме рећи да тиме немамо намеру да угрожавамо ниједи мир, а најмање да угрожавамо европску културу, као што то непријатељи трубе, јер је народ Чехословачке цело-

купним својим развојем до сада показао да није агресор, да никада не може да угрози туђу слободу, да је он један врло важан културни чинилац у Средњој Европи. А да је то било тако, ја ћу вам поменути два, три момента из историје. Први универзитет у Средњој Европи отворен је у Прагу пре шест стотина година, без две године, значи 1348 године, много пре него што је отворен у Бечу. Лајпцигу, Хајделбергу и другим универзитетским местима. Што Чехословачка за општу светску културу није могла дати онолико колико би по својој способности могла учинити, она зато није крива, него је криво германство, чија политика мења назив, форму, али је увек била нападачка, увек је била уперена против слободе и независности словенских народа. Ја ћу вам истаћи још два доказа велике културне способности и заслуга на културном пољу Чеха и Словака. Прво ћу поменути славнога Јана Хуса, првога борца против папског мрачњаштва у Централној Европи, претечу Лутера и протестантства. Хуситски покрет био је не само верски и политички, већ и културни и социјални. Затим ћу истаћи да је у XVII веку велики чешки књижевник и научник Јан Амес Коменски био један од нај-већих научника у тадашњој Европи. Он је морао бежати од Немаца из своје рођене отаџбине, потуцао се по целом свету па ипак је успео да напише око 150 дела. Тај Коменски био је чувен као отац, творац модерне педагогике. Још тада у XVII веку он је захтевао модернизовање наставе, тражећи да настава буде општа, за све, без обзира на сталеж и пол и да буде стварна и блиска животу. Дакле, оно што ми сад остварујемо, тај велики син чешког народа тражио је још у XVII веку.

Не треба да вам говорим о постигнућима чешког и словачког народа у XIX и XX веку на пољу науке, уметности, технике и ако хоћете, и на пољу политике. Све ово показује да ми склапамо пријатељство са једним народом који је изразито културан и мирољубив. А што се тиче наших народа, наша целокупна историја показује да смо ми били исто тако не само пријатељи своје слободе, него и пријатељи слободе других. Ми никада нисмо ишли да освајамо туђе земље. Ми смо тражили само своје и данас тражимо само своје, јер смо се увек вековима борили за своју груду, за своју слободу и независност. Зато гласајући за овај уговор ми доказујемо, прво, да сматрамо да смо уверени да се будућност наших народа не може замислити без тесне сарадње и савеза са свима словенским народима под вођством моћног

Совјетског Савеза. (Бурно одобравање). Друго, да је циљ тих савеза миран културни развитак свих словенских народа који су неправдом историје, а највише насиљем наших суседа, у првом реду германства, били ометани у свом културном развитуку. Ми треба да надокнадимо оно што смо у вековној борби за слободу или због робовања освајачима изгубили, да бисмо стигли и претекли друге културне народе. И треће, да уговор има за циљ учвршћење мира и безбедности и мирног развитака кроз демократију свих европских и других светских народа. (Бурно одобравање). С тим уверењем ја сматрам да ће овај високи дом једнодушно гласати за предложени закон. (Бурна аплауз).

Претседавајући: За реч се пријавио народни посланик Јосип Рус.

Josip Rus (LjR Slovenija): Tovariši in tovarišice narodni poslanci! Naša Ljudska skupščina, vrhovno predstavništvo svobodnih narodov v Federativni Demokratični Republiki, v svoji novi državi Jugoslaviji, ima srečno zadoščenje, da po kratkem razdobju more potrditi nadaljno pogodbo o prijateljstvu, vzajemni pomoči in o sodelovanju v miru z bratskimi slovanskimi narodi. Enaki pogodbi z bratsko Sovjetsko Zvezo in Poljsko se pridružuje zavezniška pogodba s Čehoslovaško. Dejstvo, da se slovanski narodi na čelu z velikim ruskim narodom in z ostalimi narodi mogočne Sovjetske Zveze povezujejo v prijateljsko zvezo je dogodek, ki prinaša slovanskim narodom, posebno slovanskim narodom v Srednji Evropi, novo življenje in novo bodočnost. Vsa vztrajnost in upornost, vse težnje in želje po skupnosti niso mogle privedi v vsej pretekli dobi do uresničenja, dokler niso bili z veličastno in odločno zmago Velikih zaveznikov nad sovražnimi silami reakcije združene v fašizmu, izpolnjeni vsi nujni pogoji za njihovo družitev. Načela svobode, enakopravnosti, neodvisnosti in dosledne demokracije so kot plod odločilne zmage našla zaščito v uzorni demokraciji Sovjetske Zveze in v njeni nepremagljivi ljudski armadi in zaščito z našimi lastnimi silami. Sovjetska zveza je zneomajno zvestobo enakopravnosti narodov in s poštovanjem njihove neodvisnosti in svobode ustvarila okrilje, ki edino more ohraniti trajno svobodo slovanskih narodov v Srednji Evropi.

V tem prostoru imajo slovanski narodi, ne samo do sebe, temveč v razmerju do vsega človeštva posebne dolžnosti iz razdvajanja in vladanja, iz neprestanega nasilja nad slovanskimi narodi Srednje Evrope, so hranili osvajalci nagibe za svoje

oblastniške namene in zločinske naklepe, ki so v fašizmu dosegli najodvratnejšo ostudnost in nizkotnost.

Če slovenski narodi stopajo povezani v prijateljstvu v vzajemno sodelovanje s Sovjetsko Zvezo po enotni poti, po svoji lastni volji in odločitvi, je to ne samo nujna zahteva obrambe njihovega obstanka, zaščite njihove varnosti in svobode, temveč tudi odgovornost za mir v svetu. Slovanski narodi se zavedajo te odgovornosti, zavedajo se, da je jamstvo za mir odvisno v veliki meri od njihove tesne povezanosti in uspešnega sodelovanja na vseh področjih ljudske delavnosti. Zato druženje slovanskih narodov v bratsko sodelovanje ne samo, da ni in ne more biti v nasprotju z interesi svobodoljubnih narodov, temveč je verno in plemenito izvajanje ciljev, za katere so se borili združeni narodi in zmagali v gigantski borbi nad zločinskim fašizmom.

Te družne težnje niso in nečejo biti proti nikomur naperjene. Narodi Čehoslovaške in Jugoslavije, usodno povezani v borbi proti istim tisočletnim sovražnikom se zavedajo svoje svete in enotne dolžnosti, da morajo z vsemi silami biti vsak trenutek pripravljeni preprečiti v izpolnitev načel velike zmage nad fašizmom vsako sovražno nasilje nad njimi. Ta obramba pomeni prav posebno človečansko dolžnost narodov Jugoslavije in Čehoslovaške kot prvih branilcev proti nasilju od zapada. Ničesar, kar je bilo proti svobodi, enakopravnosti in neodvisnosti, se ne sme povrniti in ne ponoviti. (Opklik: Tako je!)

Nam ni treba blokov. Narodom, med katerimi od davno nastajajo, se goje in spajajo neločljive vezi v globinah njihovega življenja in kalijo iz roda v rod, ni treba blokov. Ni treba blokov narodom, ki niso nikdar vladali nad drugimi narodi, ki nimajo okrvavljenih rok od množinskih umorov nedolžnih ljudi zaradi oblastniške strasti in sovražnosti. Naših narodov ne družijo zavojevalni interesi, ne krivično in nasilno prisvojena posest drugih narodov, ne krivična korist izsiljena iz krvi zaslužjenih ljudstev. Nam je dovolj, popolnoma dovolj svoboda, enakopravnost in demokracija. (Aplauz). Nam o tem ni treba nikogar prepričevati. Vsa naša preteklost, nadčloveška borba za goli obstanek proti fašističnemu nasilju, ki naj bi iztrebilo narode Jugoslavije in Čehoslovaške, in vsa naša sedanjost so dovolj dognani in očitni dokazi za skladnost naših namenov s cilji združenih narodov.

Poti slovanskih narodov se stekajo v enotno pot svobodnega napredka. Narodi Jugoslavije, Čehoslovaške. Poljaki, Bolgari grade novo življenje na enakih osnovah z živimi preroje-

nimi izvirnimi težnjami po bratski edinosti in po tesnem sodelovanju z narodi Sovjetske Zveze.

Naši narodi so polni radosti zaradi prijateljskega in bratskega sodelovanja z narodi Čehoslovačke, ki ga z državno pomočjo jamči predložena že podpisana pogodba. Čustva ki so preplavila našo in čehoslovaško zemljo ob poseti maršala Tita in naše delegacije v Čehoslovaški in čehoslovaške delegacije na čelu s predsednikom čehoslovačke vlade d-r Zdenkom Firlingerjem v Jugoslaviji, so najstvarnejši izraz razpoloženja naših narodov in nam je dolžnost slediti njihovi volji.

Zaključujem s povdarkom: Tam kjer je podpis maršala Tita, tam sta čast i ponos nove Jugoslavije (Dugotrajan aplauz), čast i ponos naših narodov in vsakogar izmed nas. Z njegovo odgovornostjo in vestjo se združuje odgovornost in vest naših narodov in vsakogar izmed nas. Po trdi borbi z odločno zmago priborjena čast in ponos sta jamstvo naše zvestobe dani besedi.

Razumljiva je še posebna radost slovanskega naroda v času, ko se odloča ob podpori vseh slovanskih narodov s Sovjetsko Zvezo o njegovih, o pravičnih zahtevah vseh narodov Jugoslavije, o priključitvi Trsta, Slovenske Primorske in Istre Federativni Ljudski Republiki Jugoslaviji (Buran aplauz), v dokaz resnične zvestobe slovanskih narodov med seboj v dejanju. Prav zato se poslanci Slovenije s posebnim zadoščenjem izjavljajo za potrditev predložene zavezniške pogodbe s Čehoslovaško. (Aplauz).

Претседавајући: Пошто сам се и ја јавио за реч, молим потпретседника Већа народа Косана Павловића да ме замени.

Претседавајући Косан Павловић (НР Србија): Има реч друг Божидар Масларић.

Божидар Масларић (поздрављен при изласку на говорницу бурним аплаузом): Другови народни посланици, Уговор о пријатељству, узајамној помоћи и сарадњи у миру са Чехословачком по реду је трећи уговор који закључује наша земља после победе над фашистичким завојевачима. И овај трећи уговор склопљен је с братском словенском земљом.

Народи земаља потписница одавна су тежили за једним истинским уговором о пријатељству и узајамној помоћи. Ту потребу осећали су сви словенски народи у прошлости. На то их је упућивала не само братска словенска солидар-

ност, њихова малобројност пред заједничким непријатељем, већ и њихов географски положај, јер су стајали на граници Немачке, империјалистичке државе. Други светски рат, који је вођен за истребљење словенских народа, за поробљавање словенских земаља, још више је продубио ту мисао код словенских народа и она је постала животна потреба без које словенски народи не могу да живе. Најбољи умови словенских народа радили су на остваривању тих вековних тежњи словенских народа па ипак су ти сви покушаји остали у прошлости без успеха. Тек данас, после другог светског рата, остварује се давнашња жеља словенских народа.

Јединству словенских народа сметала је раније царска Русија. Она и кад је говорила о словенству, мислила је на панславизам, на претварање малих словенских народа у руске губерније. Она није гледала у другим словенским народима себи равноправне народе. Мали словенски народи служили су царској Русији често као ситна монета у њеним крупним империјалистичким трансакцијама. Морала је да дође социјалистичка револуција у Русији па да она ослободи не само друге народе већ и сам руски народ. Успоставом народне власти у Русији, народ је узео своју судбину у своје руке и тиме је нестало основне препреке за братство и пријатељство међу словенским народима.

Требало је дуго времена да се укорене неповерење које је посејала царска Русија истреби из редова словенских народа. Словенски народи, не сазнавши дубоке промене које су се одиграле у Совјетској Русији, платили су то скупо у периоду после првог светског рата и врло криво у овом другом светском рату.

Данас је свим слободољубивим народима јасно да велики руски народ не води никакву завојевачку политику, да он стоји чврсто на бранику независности народа и земаља. До те истине дошли су и сви словенски народи у овом рату. Данас нема ни једног народа у свету који не би признавао огромну ослободилачку улогу совјетског народа у овом рату. (Аплауз). Са дубоким друштвеним променама у Русији дошло је и до корените промене и у њеној спољној политици. Данас Совјетска Русија брани наш Трст и Јулиску Крајину од италијанског империјализма исто тако као и цела Титова Југославија. (Буран и одушевљен аплауз). А сетите се само 1908 године, да не улазимо дубље у историју, кад је царска Русија дала свој пристанак Аустро-Угарској монархији на анексију наше Босне и Херцеговине. Зато ми кажемо

да су данас са овим променама створени не само услови за братство словенских народа, већ да су и сазрели услови за братску сарадњу свих словенских народа на челу с великим руским народом (Аплауз).

Народи Југославије, који су имали последњих двадесет година скоро исту историју као и народи бивше царске Русије, ослободили су се у току овог рата не само иностраних завојевача већ и унутрашњих угњетача. Очишћене су из Југославије и домаће отворене агентуре немачког империјализма. Тај процес врши се мање или више и у другим словенским земљама. Зато се и могу да остваре данас давнашње тежње словенских народа много лакше. Зато и уговори, који се сада склапају, имају солиднију основицу и претстављају огромну снагу наших словенских народа о коју ће се разбити сви покушаји немачке агресије и њених савезника.

Уговори које склапају словенски народи немају никако агресивни карактер. Они се склапају ради заштите животних интереса словенских народа од немачке агресије и њених помагача. Словенски народи поднели су у овом рату највише жртава у сваком погледу па је зато и разумљива њихова брига за учвршћење и осигурање мира у послератном периоду. И баш зато што су словенски народи, на челу с руским народом, били најсигурнији и најдоследнији борац против немачке агресије у прошлом рату, они су остали најсигурнији и најдоследнији борац за учвршћење мира у послератном периоду. (Аплауз). Слободољубиви народи признају словенским народима њихову пионирску улогу у ослобођењу човечанства од најезде немачке агресије, а сада исту ту улогу и у консолидацији мира у свету. Зато и уговори које склапају словенски народи претстављају крупан прилог Организацији Уједињених народа у њеном племенитом раду у изградњи послератног мира.

Братство по оружју, заједнички проливена крв за свој опстанак у првом и другом светском рату против заједничког непријатеља, немачке агресије, још више учвршћује јединство словенских народа и даје духовну храну овим уговорима и чини их трајним. Ови уговори претстављају несаломљиву брану за одбрану не само интереса словенских народа већ и других слободољубивих несловенских народа. Зато ће овај уговор поздравити и други народи несловенског порекла.

Народи Чехословачке и Југославије немају више разлога да се боје за свој опстанак, немају разлога да се боје да ће се поновити крвава историја из овог прошлог рата, јер им овај уговор, уз наслон на Совјетски Савез, потпуно осигурава њихов миран живот и културни развитак.

Пошто овај уговор потпуно одговара народним потребама, осигурава извојевану победу над немачким империјализмом, а уперен је против сваке агресије, ја ћу гласати за и позивам све посланике да то исто учине. (Буран и дуго-трајан аплауз).

Претседавајући: Као четврти говорник по реду пријавио се народни посланик Милош Царевић.

Милош Царевић (НР Србија): Другови и другарице народни посланици, ми стојимо данас пред једним врло важним задатком, пред једним врло значајним догађајем, пред једним историским моментом. И овај наш важни задатак, и овај значајан догађај, и овај историски моменат не само да имају свој сопствени смисао, посебан значај за односе два брата народа, већ је у питању један општи, најшире постављен однос између народа, слободољубивих и демократских, који данас, после злокобних историских процеса излазе из два светска катаклизма као победιοци над силама мрака, које су се биле надвиле над човечанством у веку који преживљујемо. Пред нама је, другови и другарице, потврда, озакоњење, или ако хоћете политичким језиком речено, ратификација једног новог оруђа мира, оруђа које је својом снагом, својим саставом, својим духом, у стању да разбије сваку енергију. И данас, када силе мрака у својој сопственој агонији, у своме последњем ропцу, покушавају да укоче и успоре прогрес слободољубивог човечанства у уздицању човека према човеку, — истичући и подмукло претећи некаквом имагинарном енергијом, када ове силе мрака хоће да се супротставе овоме прогресу, ми, другови и другарице, истичемо и супротстављамо са наше стране енергије мира, оруђа слободе, оруђа једнакости човека према човеку, оруђа мира и љубави између народа.

И овај инструменат мира који се данас налази пред нама на озакоњењу у својој суштини и по своме духу — велики је допринос напорима слободољубивих народа и снагама мира, да он као такав може да служи само на част како нашим тако и братским чехословачким народима, као и њиховим мудрим руководиоцима. Наши народи, по своме

геополитичком положају, једни у чељусти јункерског милитаризма а потом нацистичке немани, а други — као брана експанзије пангерманског империјализма, вековима су се супротстављали овим силама мрака и данас ова неравна борба је занавек окончана. Историје наших народа и чехословачких народа су сличне, скоро истоветне у новијој епохи. Исти је вековни непријатељ: немачки освајач, или у виду пангерманског империјализма, или у виду једне лажне, ненормалне и вештачке научно конструисане теорије о надчовеку. И народи који су се одупирали својим сопственим снагама кроз своју историју непријатељу, и бројно и материјално јачем, али не и духовно, народи који су међу првима пали као жртве општег непријатеља човечанства, непријатеља слободе и духа, ти народи данас имају права да мисле како на своју будућност, на своју сигурност, тако и на будућност и миран развој осталих слободољубивих народа.

Овај Уговор о пријатељству, узајамној помоћи и сарадњи у миру претставља за нас и за братску нам Чехословачку догађај од огромне историске важности. И заиста, како је казао Претседник Владе братске нам Чехословачке, ово велико дело наших руководицаца може се с правом назвати „великом повељом нашег савезништва“. По своме духу, по својој садржини, овај међународни инструменат мира налази се на потпуној линији „опште повеље“ која данас служи за основну базу пријатељских односа између Уједињених нација, чији су наши народи достојни чланови. Посебно, овај допринос општем миру долази, као што је већ речено, само као један технички чин — да се стави на хартију оно што је постојало и што постоји међу нашим народима неписано, у њиховим душама, у њиховим срцима.

Овај историски догађај, овај инструменат мира, ми данас поздрављамо са највећим одушевљењем и са великом радошћу као јемство наших искрених напора општем миру, у коме ћемо, ми смо тога свесни, једино моћи да наше земље обновимо и изградимо као велике бастионе демократије и љубави међу народима. Ми смо исто тако свесни да ће овај уговор послужити као основа за наше шире и разгранатије економске односе, с обзиром да се богатства наших земаља срећно допуњују. Могућности тога рада на привредном пољу, које се пружају пред нама и отварају нам се овим уговором, неоцењиве су.

Овако — политички и економски уједињени — наши народи и народи Чехословачке могу поћи сигурним кора-

цима ка срећнијој будућности, коју су они условили својим небројеним жртвама у прошлости. Као верни чланови Организације Уједињених нација и великог словенског братства на челу са братским, великим Совјетским Савезом — наши народи ће моћи у будућности да се свим својим снагама посвете мирној изградњи у циљу повећања благостања широких радних слојева.

Овим уговором наша народна Влада на челу са маршалом Титом бележи још један видан успех у своме благотворном раду на добро наших народа и наше државе и заслужује општенородно признање и поверење.

Ја ћу гласати за овај уговор. (Дуготрајно одобравање и аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик др Раде Прибићевић.

Др Раде Прибићевић (*Изборни срез Двор, НР Хрватска*): Другови и другарице, старе су везе између Чехословака и нас. Међутим, на прелому између 19 и 20 вијека те везе су постале много интензивније и још јаче него што су биле, и на културном и на политичком пољу. Наши млади људи одлазе у Праг на студије и тамо, задојени идејом братства, они ту идеју преносе, враћајући се натраг у земљу. Читава плејада младих људи: Радић, Прибићевић, Рибар школовала се у Прагу. За вријеме велеиздајничког и Фридјунговог процеса, где је стара Аустро-угарска монархија настојала да искорјени и ишчупа тежње Југословена за уједињењем и да их понизи, јавља се Масарик, који доказује лажност аустро-угарских докумената, што је у то вријеме претстављало свјетски скандал и велику побједу наше ствари. Године 1912, када је Србија повела рат за ослобођење Македоније, Масарик пророчански каже да ослобођење тих земаља претставља почетак ослобођења свих Словена испод аустро-угарског јарма. Он је осјетио да пропаст турске сатрапије претставља почетак пропасти и аустро-угарске сатрапије. Почетком 1914 године Чеси у аустриској војсци у рату против Србије неће да пуцају, него дају узор свима поробљеним народима Аустрије и предају се листом. У Крагујевцу, у томе граду мученика, где је страдало на десетине хиљада антифашиста и жртава фашистичког терора, леже гробови оних Чеха, који су се прошлог рата побунили против Аустро-угарске. (Сви посланици узвикују: Слава им!). У овом рату Чехословачка је била жртва минхенске издаје и пала је прва. Ми смо

пали кривицом и издајом врхова старе Југославије. Наши народи у тој тешкој 1941 години, на позив Комунистичке партије и Тита, који је позвао све наше народе и све напредне снаге нашег друштва, диже се и почиње херојска епопеја наших народа, испуњена страдањима и патњама, али овјенчана славом. Искована је наша силна народна Армија, понос наших народа. У Југословенској армији бориле су се и чехословачке бригаде, а у Чехословачкој борили су се партизани Чеси и Словаци, још више подвлачећи наше братство. Заједничка страдања, заједничка борба и заједничка пobjеда.

Недавни пут нашег маршала Тита у Чехословачку гануо је наша срца ради оне топлине дочека који су му приредили Чеси и Словаци. Тај пут има за нас троструко значење. Прије свега признање и величанствени дочек једног великог човјека, друго, манифестација братства и љубави Чехословака за Југославију и, треће, разумијевање од стране Чеха и Словака нове Титове Југославије, која је на братству и равноправности народа учинила крај угњетавању и израбљивању човјека од човјека, народа од народа, односно оних који су хтjели да говоре у име народа.

Чешки и словачки народ и њихова штампа листом нас подупиру и помажу оправдане захтjеве Југославије на Трст, јер Трст Југославији значи Трст Средњој Европи и Балкану. Кад би Трст припао другој страни, то би значило настојање да буде отскочна даска за ширење империјализма и поробљавање слободних народа Балкана и Средње Европе. Зато су наши народи били тешко разочарани и огорчени кад је дошао онај приједлог америчких, енглеских и француских стручњака по коме Трст и извјесни дијелови Истре не би припали нама. Ми вjерујемо да ријеч стручњака није задња ријеч односних влада и да ће наши савезници из рата видјети да је једино праведна линија, линија коју смо ми назначили, а коју је бранио и Совјетски Савез. (Аплауз).

Мисао о удружењу Словена није млада. Она је стара. Али, та мисао за удружење Словена експлоатисана је. Њу хтио да искористи руски империјализам за експанзионистичко и империјалистичко ширење и за поробљавање других народа па и словенских. Тако је то било некада. Данас, захваљујући великој Октобарској револуцији, Лењину и Стаљину, настала је нова Русија, братски Совјетски Савез слободних народа. Настала је нова ера у историји цијелог човјечанства, нова ера нових односа између људи и између народа. Моћни

Совјетски Савез и Црвена армија у савезу са антифашистичком коалицијом и слободољубивим народима није само одиграла одлучујућу улогу за уништење фашизма, него моћни Совјетски Савез и данас претставља брану против реакције, против рата, против империјализма. И моћни Совјетски Савез са Словенима, са слободољубивим снагама човјечанства, најсигурнији је пријатељ слободе народа, мира, братства и равноправности народа без обзира гдје се налазили, какве вјере били, каквог језика, какве расе и какве боје.

Зато, другови, пошто и овај уговор претставља једну карику у ланцу борбе за очување тековина великог рата, ослободилачког рата, зато јер он значи афирмацију словенства које маршира на челу човјечанства за одбрану оних тековина, које су драге сваком слободном човјеку, зато ћу, другови и другарице, са одушевљењем гласати за њ. (Аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик Саво Оровић.

Саво Оровић (НР Црна Гора): Другови и другарице народни посланици, сматрам за особиту част и велику срећу што могу са овог високог мјеста у овом свечаном моменту да поздравим тако важан историски акт као што је Закон о уговору о пријатељству, узајамној помоћи и сарадњи у миру између Федеративне Народне Републике Југославије и братске Чехословачке Републике, — као један допринос више за учвршћење мира и прогреса у свету.

Овим званичним чином биће само потврђено традиционално братство и пријатељство између наших и чехословачких народа, које никад и ничим није помућено. Одувек смо имали исту тешку судбину да крваримо у борби за своју независност и слободу против разних завојевача и увек смо се међусобно потпомагали.

У једно време, под кнезом Самом, Словени су, као и Лужички Срби, били са Чесима и Словацима у једној заједничкој држави, која се простирала од Балтичког до Јадранског Мора. Чешки краљ Карло IV писмо нашем цару Душану почиње са „Драги брате”.

Наши просветитељи из Македоније Ђирило и Методије пренели су хришћанску науку у Моравску. А зато су чешки и словачки културни радници много допринели просвећивању наших народа. На пример Лиречек, који је написао најбољу историју српског народа; Холечек, који је тако лепо описао херојску борбу Црне Горе против Турака; и

Чермак, који је ту борбу овековечио кичицом у познатим сликама као што су „Рањени Црногорац“, „Херцеговачко робље“ итд.

Чехословачки политичари и државници увек су заступали наше интересе као своје. Тако је велики Масарик два пута бранио нашу праведну ствар на два фамозна процеса, које је Аустрија била инсценирала против наших народа, наиме велеиздајнички процес у Загребу и Фридјунгов процес, када је много користио нашој земљи, а подлу Аустрију раскринкао и изобличио пред целим светом.

Како у прво тако и у другом светском рату борили смо се за исте идеале, за слободу и опстанак народа, против истог заједничког непријатеља, варварских Немаца. Ми смо и у најтежим ситуацијама по босанским брдима брижљиво пратили шта се догађа са браћом Чесима и Словацима и свака зверска окрутност према њима појачавала је нашу мржњу и ударце према Немцима. А били смо радосни и поносни са осветничким херојским подвизима и потхватима Чеха и Словака, као што је убиство целата и крволока Хајндриха, формирање и борба Чехословачке армије у Совјетском Савезу, масовни устанак и крвава борба партизана у Словачкој, устанак и јуначка борба голоруких грађана на барикадама у Прагу итд.

Триумфални пут нашега Претседника Владе маршала Тита у Пољску и Чехословачку био је једна величанствена, спонтана и срдачна манифестација словенске слоге и солидарности.

То је знак да је горко искуство научило све словенске народе да одбаце вековне међусобне размирице и да збију своје редове у непробојни бедем за одбрану своје скупо стечене слободе и независности.

Значи да је прошло време када су словенску поцепаност и неслогу искоришћавали разни поробљивачи и са Истока и са Запада, као што су били Татари, Турци, Латини, Германи итд., те их тако разједињене лако освајали и уништавали.

Нарочито је словенске народе научио последњи рат, када су модерни Хуни и Авари, немачки и италијански фашисти, сковали паклени план да систематским, зверским истребљењем стисне Словена са лица земље. Али су љубав за слободом, пожртвовање и хероизам словенских народа били јачи од сулудог потхвата Хитлера и Мусолинија и њихових фашистичких хорди. Херојска Црвена армија, под

руководством највећег стратега у историји, генералисимуса Стаљина, разбила је немачку ратну машину и тако спасла не само Словене, већ цео свет од немачког ропства и фашистичке тираније.

У том херојском отпору и борби на смрт и на живот против немачких освајача и њихових свакојакних помагача, узели су тако видног учешћа и наши честити слободољубиви и јуначки народи, под генијалним руководством легендарног народног хероја маршала Тита, који се показао исто тако велики државник као што је био велики војсковођа.

И ми смо у тој неравној борби у којој смо поред толиких рушевина и згаришта изгубили милион и седам стотина хиљада најбољих синова наших народа, заслужили остварење вековних снова: потпуно ослобођење свих делова наше земље и наших народа. Заслужили смо безусловно прикључење Јулиске Крајине својој мatici Југославији.

Међутим, светска реакција покушава свим силама да нам то свето право оспори. На челу те реакције предњачи г. Черчил, који је некада, док му је требало да одржимо на себи 20 и више немачких дивизија да не пређу у Африку и Италију и потуку његове дивизије, глорификовао нашега маршала Тита и нашу народно-ослободилачку војску, а сада се слободно враћа минхенској политици спасавања фашизма и угушивања демократије у свету. Враћа се своме старом штићенику Дражи, који је међутим долијао и капитулирао са свом армијом од 11 чулавих бандита. Али та сервилна политика није више актуелна. Против ње стоје не само словенски нроди већ сав напредни и демократски свет.

Покушај Италије да помоћу светске реакције понова задржи у фашистичком ропству нашу Јулиску Крајину, наш Трст и нашу Истру неће успети. Рапал не сме да се поновити. Њега ни један југословенски државник неће потписати као што су га потписали Пашић и Трумбић, јер као што је Италија раније присвајала Задар, Ријеку и острва тако исто бесправно и само са агресивним намерама према Балкану. и сада тражи Јулијску Крајину, Трст и Истру само са циљем завојевања на Балкану.

Међутим, „није више вино пошто је пре било“. Уопште Италија треба да зна да ми нисмо никада примали ничији јарам и да смо се ослободили од велике отоманске империје и аустриског царства и да смо почистили фашистичку немачку и италијанску гамад. То показује једна песмица од Љубе Ненадовића, која каже како је, када је Омер-паша

једном приликом после покоренења Босне, питао султана куда ће сада са својом војском, да ли на Црну Гору или на Србију, султан њему одговара:

Прођ се свега Омерице стара,
Ти не дирај у Србију, море,
Подалеко држ се Црне Горе,
Те су земље као гнездо оса,
Ја не тражим да сам њихов госа,
Јер су мале, ал су гује љуте
На слободу своју навикнуте,
Ко их узме и ко их прогута,
Тешко њему по хиљаду пута,
Велико ће чудо њега снаћи
Прогришће му трбух па изаћи.

И изашли смо ми из отоманске царевине. (Бурно одобравање). То би требало да буде поука Талијанима да се не мешају с ове стране Соче и Јадранског Мора, јер су они скупо платили и овај покушај.

Словенски народи немају освајачких и империјалистичких циљева и њихова слога и јединство не само што не угрожавају ничију слободу и независност но су залога слободе и независности за све прогресивне, слободољубиве и демократске народе у свету, који ће то сигурно схватити и одобрити.

Предлог који су извесни реакционари дали да се нама одузме Јулиска Крајина, тај предлог исто тако је правичан као што би било правично да ми предложимо да се Гибралтар одузме од Енглеске и да Шпанији, или да се неко острво у Тихом Океану прикључи Јапану, или да се од Француске одузме Елзас и Лорен па да се да Немачкој. Сигурно ми веће право имамо на Јулиску Крајину него они на те крајеве, а нама не пада на ум да се то њима одузме. (Аплауз).

Сигуран сам да сам тумач расположења целе наше храбре Југословенске армије, очеличене у народно-ослободилачкој борби, када кажем да она стоји готова као запета пушка на бранику тековина слободе и демократије нашега народа како од спољних тако и од унутрашњих реакционара, као и да сам тумач народног расположења уопште када тврдим да сви народи Југославије као један човек стоје уз маршала Тита и за његову мудру политику, како унутрашњу тако

и спољну. С тим изјављујем да ћу са највећим одушевљењем гласати за овај Уговор о пријатељству са Чехословачком.

Претседавајући: Реч има народни посланик Војислав Кецмановић.

Др Војислав Кецмановић: Другови и другарице, са одушевљењем и узбуђењем поздрављам овај Уговор о пријатељству са братском Чехословачком. Ја мислим кад би било неке чудотворне трибине са које би народи Југославије могли да слушају овај законски приједлог, да би из свих крајева са истим спонтаним одушевљем био поздрављен овај приједлог, исто овако као што се поздравља из наших клупа.

Овај уговор није производ политичких комбинација, дипломатских натезања, ефемерних пролазних заједничких интереса; он има много дубљи корјен у прошлости наших народа. Он има корјен у нашој заједничкој судбинској повезаности, јер смо били одвајкада нападима угрожавани, одвајкада нам је било негирано право на живот и егзистенцију. Уживали смо симпатије народа Чехословачке у вријеме кад смо се борили против турске најезде, симпатије су уживали Чеси у свако доба кад је њихова егзистенција била угрожена од Германа. И ако погледамо на њихову карту, она нам симболично претставља ту тешку, упорну и грчевиту борбу ческог и словачког народа кроз вијекове са онима који су били нападачи, са онима који су угрожавали живот тих народа. Опкољени и инфилтрирани од Германа, народи Чехословачке боре се и налазе пролазно компромисно рјешење као што је било оно са Аустро-Угарском. Од Ригера па до прошлог свјетског рата постојала је у Чехословачкој политичка девиза: кад не би било Аустро-Угарске, ми би је морали створити, тј. у комбинацији државној и политичкој словенских народа нашао се модус вивенди да се спасе словенски живаљ од угрожености германске. Али колико је био ефемеран тај политички кредо чехословачких политичара, који је владао кроз неколико деценија, види се по томе што је срушен једном једином политичком изјавом. А то се десило кад је Виљмова Њемачка објавила рат Русији и кад је Бетман Холвег њен рајхс-канцелар у Рајхстагу изјавио да је ово посљедњи и одлучни бој између германства и словенства. Онда се је чехословачки народ преконоћ преоријентисао, јер је видио повезаност империјалистичку и антисловенску у Аустро-Угарској и у Њемачкој. Он се без пропа-

ганде, без штампе, без ичега даљег до посљедње колибе чешке преоријентисао за 180 степени и мјесто за Аустро-Угарску, чехословачки народ окренуо је своје оружје против Аустро-Угарске и против Германије.

Није овај уговор са Чехословачком продукат комбинација, него је продукат дубоког историског искуства и историског развоја, како наших тако и народа Чехословачке. Овај се уговор базира на солидној основи, а не на нападачкој, ни освајачкој, него да се одбрани и да се очува право на живот. Зато ће овај уговор изазвати и код наших народа и код народа Чехословачке дубоке симпатије и радост.

Нећу да говорим о духовној повезаности наших народа која је била нарочито развијена у посљедњих неколико деценија. Ми смо осјетили велике симпатије чешког и словачког народа у моментима кад смо били угрожени, у часовима наших искушења, али данашњи наши односи базирају се на трајнијим, темељнијим и солиднијим основима и зато ће оставити дубок траг у душама наших народа и народа Чехословачке.

Ми видимо у посљедње вријеме, кад је била у питању велика капија на тијелу наше отаџбине — Трст, кад је било у питању да ли ће та капија остати у нашим рукама и са нашом стражом, или ће бити предана у руке неком другом, па чак и нашем непријатељу, чули смо протесте из братске Чехословачке и ми смо се увјерили да и они виде у том своју судбинску повезаност с нама, јер ако капија његовог брата буде у туђим рукама, онда је и он угрожен. (Буран аплауз).

Другови, ја не бих желио да сувише говорим. Сви ми једнако осјећамо и мислимо, али ћу овдје напоменути само једну стварчицу. Прије више вијекова на Храдчанима у Прагу зидала се велика црква Св. Вида и никада да се догради, па је послје у чешком народу превладало вјеровање да се та црква неће доградити дакле год се из Европе не очисте азијски освајачи Турци. Ја мислим да данашњи храм слободе и правде неће бити изграђен у Европи ни у свијету, све док се са тла нашег, из душе европских народа не буду истргли посљедњи трагови фашистичких империјалистичких намера и освајачких жеља. (Аплауз).

Овај уговор са братском Чехословачком одушевљава срца наших народа исто онако као и други уговори са братским славенским народим. Братска повезаност са великим Совјетским Савезом осигурава нашим народима право на живот. Нити ћемо кога нападати, нити је то у духу наших

народа да ма кога нападамо, него хоћемо да покажемо да имамо право на живот и да га бранимо уједињеним снагама.

Поздрављам овај уговор као једну срећну, значајну и свијетлу епизоду у историји наших народа. Овај уговор неће бити оно што је био уговор о Малој антанти, који су склапале крунисане и некрунисане силе са својим специфичним неискреним интересима, а које су, чим је дошло у питање искушење, оставили братске народе Чехословачке на цједилу и затворили очи, али онда је крвавило срце сваког искреног Југославена. Као што онда крварило срце сваког искреног члана нашег народа, тако се данас овом уговору радује сваки искрени Југославен, јер то неће бити оно што је био уговор о Малој антанти, него нешто много јаче и темељније, што је проистекло из срца и душе народне.

Поздрављам овај уговор као свијетлу тачку у историји наше нове отаџбине. (Општи дуготрајни аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик друг Хасан Ребац.

Хасан Ребац (НР Босна и Херцеговина): Другови и другарице народни посланици, предлог Закона о уговору о пријатељству и узајамној помоћи и сарадњи у миру између Федеративне Народне Републике Југославије и Чехословачке Републике је само формална потврда стварног стања између нас и Чехословачке, које влада од искона. Тај је уговор тако спонтан и тако из срца свих наших људи да га готово не би требало ни потписивати, ни ратификовати, јер је он сам по себи потписан и ратификован. По својој спонтаности и чврстини овај уговор долази одмах иза сличног уговора који је склопљен између наше домовине и великог Совјетског Савеза.

Откако су Чеси и Словаци населили ову садашњу своју домовину, кроз вијекове и вијекове су били предмет напада агресивних Германа. Германци су нападе вршили под разним паролама и на различите начине; некад као обичне банде пљачкашке, некад као крсташи у служби германизаторског папизма, некад као војници организоване њемачке индустрије, а у последњем рату напали су као целати свјетске реакције. Чеси и Словаци су давали кроз вијекове упоран отпор тим навалама и то на разне начине. Чувени су њихови хуситски ратови, који су поред високог националног карактера имали и велики и јак социјални карактер.

Чеси и Словаци су први оформили општу словенску солидарност и били њени главни и искрени пропагатори. Али словенска солидарност није могла да дође до пуног изражаја раније, јер је главни члан словенске заједнице, руски народ, био у ропству саможивог царизма и његових племића и спахија.

Чеси и Словаци су се у давању отпора германским навалама толико уздигли, да су постали учитељи и просвјетитељи свих словенских народа, па и наших југословенских народа. Ми имамо читаве генерације наших синова који су учили од Чеха и код Чеха. Како је послје првог свјетског рата дошло до реализације идеологије највећег руског сина Владимира Илића Лењина у огромном једном дијелу свијета, срушен је руски царизам и на развалинама његовим слободни и између себе једнакоправни народи склопили су савез на бази идеологије: да не смије ниједан човјек, нити иједан народ један другог експлоатисати и тлачити. Иако је та идеологија, тако створено јединство и савез слободољубивих и трудољубивих народа дао модел како треба уредити односе између појединих народа и између појединих људи, ипак је свјетска реакција и плутократија гурнула и омогућила нацисте и фашисте да покрену нови свјетски рат, који је, како знате, био и превише крвав и превише свиреп.

У овоме рату били су ангажовани сви Словени, сви словенски народи, и то ангажовани не својом вољом, не из неких својих рачуна, из неког ривалитета, него просто што су били нападнути, што су били присиљени да се бране, да бране своју слободу и да бране своје голе животе. Рат се углавном водио и његове свирепости изводиле на словенским земљама и над живим тијелом словенских народа. Али нама је успјело да непријатеље побиједимо. Сада, када треба да се склопи мир, када треба да се уклоне сви узроци који би могли да створе неки нови рат, када треба да се испуне обећања, свечана обећања у разним декларацијама и Атлантској повељи, када треба да се испуне наде свих слободољубивих народа, ми сада, судећи по поступцима људи, претставника наших западних савезника, по њиховим поступцима и жељама, које хоће да остваре на нашем живом телу у Јулијској Крајини и у Трсту, изгледа да они хоће да изневере све те свечано дате речи и да дају нов ток ствари као да се није ништа ни десило. Они имају своју демократију и трубе о својој истинољубивости и правдољубивости али ипак хоће да сијеку неправично месо туђег тијела. То значи њихова

демократија није за друге народе — него је то за друге народе тиранија. Њихова истина, то је за друге народе лаж. Њихова правда, то је најсвирепија неправда. Гдје год те плутократе уплету своје прсте, ту се дешава да оно што је најпростије — постане најкомпликованије, што је најчистије — да постане најтамније, што је најмирније — да постане прави пакао. Погледајте Палестину. Палестинско питање и тзв. јеврејско питање. У тој земљи живе Арапи и Јевреји и откако је арапски народ формиран, од Мухамеда, није никада дошло до сукоба између Арапа и Јевреја. Четрнаест вијекова ту живе напоредо у најбољем складу без икаквог антагонизма и националног и вјерског. Требало је да дођу Енглези, и то да дођу као мандатори Друштва народа, па да од једног мирног краја направе прави пакао, како то видимо из дневне штампе. Исто то видимо у Трансјорданији. То је једна велика земља са врло малим становништвом у коју хоће да уведу цијелу једну војску која би бројала петину цијелоскупног становништва, којој је циљ да омета ослобођење и уједињење арапских народа.

У Ирану је англосаксонски став такав да хоће од совјетско-иранског споразума да направе пошто пото неспоразум. У Индији Енглези владају једним парламентаризмом који је триста пута гори него некадањи сабор аустро-угарски у Босни и тај и такав енглески парламентаризам у Индији Енглезима служи само за завађање народа, а не никако да се преко њега изрази народна воља.

Ни плутократски режим Француза у колонијама није нимало бољи од енглеског. То се најбоље види по злочинствима француске страначке легије у Рифу одмах иза првог свјетског рата, где су њихова злочинства била слична немачким у минулом свјетском рату код нас. Свуда гдје владају плутократије по колонијама има 98% неписмених, а оно 2% писмених су урођенички издајници који господарима служе у поробљавању својих народа.

Плутократска слободна штампа није ни ријечи написала када је помахнитали Мусолини масакрирао слободарске Сене у Триполитанији нити је иједан њихов парламентарца подигао своју ријеч поводом тога. Нијесу то учинили јер су знали да би им Мусолини одговорио, да и они сличне поступке чине по својим колонијама.

Све то њима ипак не смета да забадају нос код нас и изражавају бригу о начину суђења наших слободних судија нашим издајцима и домаћим злочинцима. Они пуне стубове

својих новина разним сензационалним измишљотинама о нама, да би одвратили своју јавност од својих злочинастава над слободарским Индонежанима итд.

И баш зато што се појављују такви елементи на страни наших западних савезника, баш зато што неће да се поуче из овога мора проливане крви, баш зато што и поред очију и ушију неће да виде и да чују оно стално плебисцитирање нашега живља у Јулијској Крајини, баш зато ми треба да будемо сви збратимљени и уједињени, окупљени око свога народног маршала, нашег друга Тита, па као такви да будемо најодлучнији у својим захтјевима и тражењима, да ниједан наш човјек не смије остати роб побијеђеног непријатеља.

Ми смо тако збратимљени и уједињени осјетили и видјели своју снагу. Ми смо ту снагу изразили на стотину начина и ми можемо бити сигурни да ћемо тако збратимљени и вођени од нашега Тита, бити повезани са свима слободољубивим и мирољубивим људима свијета и са свима родољубивим народима, као што смо већ повезани са родољубивим народима Совјетског Савеза и са братском Пољском, а сада хоћемо да будемо повезани и са братском Чехословачком.

Тако повезани између себе солидарно, ми можемо бити сигурни да ћемо прећи све препреке, да ћемо савладати све потешкоће и неће се више никада моћи да деси да за једну ћелаву главу „одабраног“ народа иде наших стотину глава. Неће се моћи никада да деси да наше главе падају и сви ће народи поштовати наша права.

Они који хоће да се на наш рачун шире имају могућност да дају фашистичкој Италији оно што је, може бити, право италијанско, што могу да дају, али треба да знају да нема више ширења на рачун словенских народа. У томе је већ направљена једна прекретница и више се то не може поновити.

И стога што је овоме уговору циљ да потврди стварно стање ствари између нас и Чехословачке, што му је циљ да омогући у миру нашу изградњу и наше уздизање, а у случају невоље да будемо једни поред других и једни уз друге, ја изјављујем да ћу гласати за овај уговор. (Буран аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик Мара Нацева.

Мара Нацева (Град Куманово): Во низа големи успеси кои ги постигнаа нашите народи преко нашата Савезна

влада, во внатрешната и надворешната политика, спага и потпишуењето на пактот за пријателство и заимна помош помеѓу нашата Народна Република и братската Чехословачка Република. Овај пакт е еден од оние доприноси за уцврстување на извојуваните придобитки од ослободителната борба, пакт кои уголемува сигурноста на нашите народи и нашата татковина, пакт кои е нова придобитка на праведен и цврст мир во светот. И баш за тоа нашите народи дочекаа овој пакт со радост и полна вера во светла иднина. Народите на нашата татковина са биле изложени низ векови на тугинско изграбување и поробување. Во ослободителната војна, сјединети братски, ние извојувахме својата слобода.

Тешка и упорна беше нашата борба и зато ние знаеме колко скапа е таја нашата слобода. И секој нов допринос со уговори и пријателство и взаимна помош со другите слободолубиви народи значи за нас ново посилно уцврстување на нашата слобода и нова посветла перспектива за нашиот потамошен развитак. (Буран аплауз).

Народите на нашата Федеративна Народна Република Југославија са имали слична судбина на братските чехословачки народи. Таја судбинска поврзаност, борба за истата ствар, за национална слобода и во главно противу истиот непријател — немачкиот империјализам, се повеќе ги сврзува нашите народи. Нарочно во токот на војната, народите на Југославија се заложуваа за савезот со Чехословачка. Големите симпатии, кои ги нашите народи изразија во најодсутните часови на чехословачката слобода, и против вољата на тогашната ненародна влада, јасен е доказ за судбинската поврзаност на нашите народи. Тогај манифестираше за одбрана на чехословачката слобода целиот наш народ - работниците по фабриките, студентите на универзитетот, селаните по своите села. Знаехме дека нападот на Чехословачка истовремено е приготвување напад на Југославија.

Во тешките денови на фашиската окупација нашите братски народи се повеќе сврза во херојската борба против заедничкиот непријател. Заеднички беја нашите патила, заедничка беше нашата борба противу фашиските окупатори и заедничка е денес нашата извојувана слобода.

Поучени од прошлоста нашите народи сјединуат своите сили во одбрана на својата слобода и извојуваниот мир. И не е случајно дека пактот за пријателство и заимна помош со братска Чехословачка се потпиша баш на 9 мај денот на победата. Македонски народ гледа во овој пакт, како и во

склучениот пакт со братска Полска Република, а нарочно пактот за пријателство и взаимна помош со Совјетскиот Савез не само доказ на словенското братство, ами одбрана на извојуваните придобивки во ослободителната војна и голем допринос за цврст и праведен мир, гледат по јака Југославија, по сигурни граници и обезбедена посветла иднина.

Во овој пакт ние гледаме сигурна брана и мокро оружје противу опитите на оние реакционери кои сакаат светот да го фрлат во нова војна.

Од името на македонската секција на народните пратеници изјавувам да гласам за предложениот Закон за ратификација на уговорот со Чехословачка. (Буран аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик Фрањо Гажи.

Franjo Gaži (*Izborni srez Vrbovac, NR Hrvatska*): Drugovi i drugarice narodni poslanici, zaista će u povjesti naših naroda biti zapisana svijetlim slovima ova današnja sjednica kad ovdje stojimo pred ovako velikom stvari kao što je ratifikacija Ugovora o prijateljstvu i saradnji sa bratskom Čehoslovačkom. Već su prije mene neki drugovi narodni poslanici pomenuli veze koje su naše bratske narode spajale kroz vijekove. No mi smo se često u čudu pitali kako to da se sve do danas nije moglo doći do pravog bratstva i prijateljstva kao što se to danas desilo. Drug Kecmanović naročito je to podvukao i spomenuo kako su naši ljudi u prošlom i ovom stoleću odlazili u Prag da to naše jedinstvo i bratstvo privedu u djelo. Mi smo zaista mislili da će se to ostvariti onda kad nastane jedan potres u svijetu. Nastao je prvi svjetski rat, ali ni poslije rata nije došlo do bratstva, te smo osjećali samo razočarenje. Zašto se nije obistinilo? Nije se obistinilo zato što nije bilo svijesti o tome da možemo samo zajedničkim snagama i zajedničkom bratskom saradnjom nešto postići, a ne nikako pojedinačno. U prošlom ratu ovu svijest je potkrijepila ona međusobna ljubav i ona međusobna borba, ono zajedničko trpljenje što smo doživjeli od tuđe sile, pa i domaćih krivaca i jednog i drugog naroda. Ovaj zajednički akt potkrijepile su one stotine i stotine gomila popaljenih i uništenih sela i gradova kako ovdje tako i u čitavoj Čehoslovačkoj. Trebalo je da dođe ovaj jači potres da potrese i nas i da u tom potresu izniknu veliki ljudi kao što je to naš ljubljani i voljeni maršal Tito, (Buran aplauz), koji je sastavio i potpisao ovaj veliki ugovor sa bratskom Čehoslovačkom.

Mi smo u bratskim narodima Čehoslovačke u prošlosti imali uzora u borbi kako su se oni, isto tako mali kao i mi, poje-

dinačno odupirali zajedničkom našem neprijatelju. Oni su tamo bili na braniku, na pragu najeze koja nas je vijekovima napadala. Mi smo imali uzora i u tome kako su se oni ne samo politički nego i gospodarski složno odupirali tom zajedničkom neprijatelju i kako su se održali. No to sve ne bi moglo doći do izražaja da se ne čini ovo što se danas čini, a to je ne samo što smo danas pred ovim aktom, nego što smo juče zaključili taj akt sa bratskim poljskim narodom, a prekjuče sa velikim bratskim ruskim narodom, našim stablom oko koga ćemo se svi mi Sloveni okupiti.

Drugovi i drugarice, ja bih još jedanput podvukao ono što reče drug Kecmanović. Kada se sve ove riječi sa ove govornice predoče cijelom našem narodu, bilo to hrvatskom, bilo srpskom, makedonskom, crnogorskom ili slovenačkom, sve te riječi imaće tako silnog odjeka da će sve navale tuđina postati ništavne jer smo se mi poučili teškim iskustvom iz prošlosti, postali smo tako složni da nas nikakva sila više u budućnosti neće pobijediti. (Aplauz). Od strane zastupnika Hrvatske ja srdačno pozdravljam ovaj ugovor izjavljujući da ću glasati za, kao što se nadam da ćete i vi svi to učiniti! (Buran aplauz).

Претседавајући: Листа говорника, другови народни посланици, исцрпена је. Пошто дискусије о карактеру оваквих закона на заједничким седницама наших домова у појединостима нема, него се они примају аklamацијом, ја стављам Закон о уговору о пријатељству, узајамној помоћи и сарадњи у миру између Федеративне Народне Републике Југославије и Чехословачке Републике, закљученом у Београду 9 маја 1946 године, на гласање. Прима ли Народна скупштина овај закон? (Прима. Сви народни посланици устају и једнодушно бурно аплаудирају, а затим певају химну — Хеј Словени!).

Објављујем, другови народни посланици, да је Закон о Уговору о пријатељству, узајамној помоћи и сарадњи у миру између Федеративне Народне Републике Југославије и Чехословачке Републике једногласно примљен. (Сви на-

вица. Ко од народних посланика жели да узме учешћа у начелној дискусији по овом предлогу, нека се јави за реч.

Има реч народни посланик Гојко Гајић.

Гојко Гајић (*Изборни срез бањалучки, НР Босна и Херцеговина*): Другови народни посланици, пред нама је Закон о амнестији шумских кривица. Овим законом требало би да се амнестирају шумске кривице, а закон је изложио које се кривице неће амнестирати. То су оне кривице које су учињене у корист окупатора и у спекулативне сврхе и то је сасвим оправдано. Тим више, што су многи спекуланти за вријеме рата, док су наши народи лили крв за своју слободу, продавали наше највеће богатство, шуму, и тиме помагали окупатору, против кога су се наши народи борили.

Кад говоримо о шумским кривицама, не треба заборавити да их је највише починио сиромаш и средњи сељак, који је за вријеме ненародне Југославије, као што сви знамо, био обесправљен и на све могуће начине пљачкан. Што су шумске кривице и штете у највећој мјери починили баш сељаци, постоје оправдани разлози. Сељак живи у непосредној близини шуме, од које треба да направи кућу, помоћне стаје и пољопривредно оруђе: плуг, грабље, виле итд. Тражити од државе дозволу да се потребна грађа усијече у државној шуми, било је често немогуће и скопчано са великим трошковима и дангубом. Само онај ко је био принуђен да тражи да нешто усијече у државној шуми може да зна колике су велике биле потешкоће. Он је најприје требао да дође до лугара, који је био све и сва. Морао је данима да га чека, често кад су пољопривредни радови у највећем јеку, а кад се он смилује и одобри да се може исјећи потребна грађа, тада је лугару требало дати мито, платити дозволу и друге таксе и тек након тога приступити сјечи. Ко је имао да плати лугару, тај је и добио, а ко није, тај је морао да се сналази на други начин, то јест, морао је да краде државну шуму. За овакве поступке државних лугара за вријеме рата и прије, народ је имао ону своју пословицу: „Ако дођеш лугару прав, нећеш моћи добити ни криво, а ако дођеш крив — добићеш и право дрво”. То значи, ако донесеш мито, моћи ће све да се учини, а ако не донесеш — ништа нећеш добити у шуми. Мени је лично познат случај једнога лугара, који је упрољеће знао да опљачка од народа само једног села око 2.000 килограма вуне и по сто килограма сланине.

Многи сељаци оптерећени породицом, а без парчета своје земље, били су присиљени да сијеку државну шуму да би на тај начин добили које парче често неплодне земље. Сељак је морао да чини то, јер је иначе био осуђен заједно са својом дјецом на очиту пропаст. За вријеме ненародне владавине у старој Југославији имао сам прилике да у затвору разговарам са сиромашним сељацима који су били осуђени због шумских кривица на по мјесец дана затвора. Питао сам их шта мисле да раде кад изиђу из затвора и врате се кући. Хладнокрвно су ми одговарали да ће опет кад се врате кући наставити са крчењем. Нијесу имали ни парчета земље па су, да би осигурали своје породице, и даље настављали и били стално кажњавани за шумске кривице.

Нашим Законом о аграрној реформи овоме се увелико стало на пут. Данас се на хиљаде сиромашних породица колонизирају у Војводини, а поред тога врши се и унутрашња колонизација у оквиру појединих федералних јединица, тако да ће велики број беземљаша бити насељен тамо гдје има земље која је Законом о аграрној реформи одузета. Данас, кад се у нашој земљи у великој мјери развија индустрија, моћи ће у нашој Народној Републици да се запосле у нашим фабрикама и на другим пословима многи сељаци, те ће се коначно овоме стати на пут, тако да народ и наш сиромашни сељак неће више долазити у шуму да штете то највеће народно богатство.

Кад се говори о шумским кривицама, не треба заборавити ни оне неправде за вријеме старе Југославије, када ондашњи режими често нијесу давали право сервитута сељацима у непосредној близини њихових кућа, него на удаљеним крајевима шуме. Сељаци су, пошто нијесу имали теглеће стоке да би могли пренијети грађу до својих кућа, сјекли шуму пред кућом и на тај начин стварали себи кривице. То нијесу биле ријетке појаве.

Ми овдје не треба да заборавимо да наш народ заиста воли шуму. Њега је срце бољело кад су шуму немилосрдно рушили разни шпекуланти за вријеме старих режима, кад су са њом шпекулисала разна предузећа, страна и домаћа, и преко ноћи стицала милионе. Данас, у нашој народној држави, наши народи неће штетити своје највеће богатство, шуму, јер су свјесни да ће њом руковати рационално — на опште добро читаве државе и читавог народа, њихови руководиоци.

родни посланици поново устају и дуготрајно бурно манифестују).

Пошто је ово по свој прилици последња седница у овом нашем заседању, молим другове народне посланике да ме овласте да ја сам потпишем записник ове седнице. Прима ли се овај предлог? (Прима се).

Пошто је дневни ред исцрпен, закључујем нашу данашњу седницу, а идућа ће бити заказана писменим путем.

(Седница је закључена у 13,30 часова).

ВЕЋЕ НАРОДА

Пета седница

(21 маја 1946)

Почетак у 17,15 часова.

Претседавао потпретседник **Косан Павловић** (НР Србија).

Потпретседник: Другови народни посланици, отварам пети редовни састанак Већа народа Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије.

Записник данашње седнице водиће секретар **Нинко Петровић**. Молим секретара да прочита записник прошле седнице.

Секретар Нинко Петровић (НР Србија) чита записник четвртог састанка од 20 маја т. г.

Потпретседник: Има ли примедба на прочитани записник? (Нема). Примедба нема, записник се прима.

Сада вас молим да изволите саслушати следећа саопштења:

В Л А Д А
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

К. бр. службено
21 маја 1946 године Београд

ПРЕТСЕДНИКУ ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФНРЈ

БЕОГРАД

У смислу одредаба Пословника тога дома слободан сам поднети Већу народа предлог амандмана уз предлог Закона о ратним војним инвалидима.

Амандман се односи на одредбу чл. 7 ст. 2 предложеног закона, која гласи:

„Нестало лице је оно које је судском одлуком проглашено за такво”.

Предлажем да се цитирана одредба у целости изостави зато што појам несталог лица не треба посебно одређивати у овоме закону, јер се на случајеве из овога закона могу у потпуности примењивати општи прописи о несталима.

Молим да се приликом дискусије у појединостима са општи Већу народа предложени амандман.

Смрт фашизму — Слобода народу!

Претседник Владе ФНРЈ
и Министар народне одбране,
маршал Југославије

Јосип Броз Тито, с. р.

Претседник Владе Федеративне Народне Републике Југославије маршал Јосип Броз Тито извештава Веће народа да је за повереника Владе на седницама Већа народа одредио генерал-мајора Богдана Орешчанина за време претреса предлога Закона о ратним војним инвалидима и претреса предлога Закона о „Партизанској споменици 1941 године”.

Отсуства народних посланика: Варга Иштван моли отсуство од 5 дана, Богде Јадрешин моли отсуство од 10 дана, Рато Дугоњић од 5 дана и Шандор Олах од 6 дана. Сви моле отсуства ради неодложног службеног посла.

Одобрава ли Веће ова отсуства? (Одобрава). Објављујем да су одобрена тражена отсуства.

Потпретседник: Пре прелаза на дневни ред, а у смислу члана 47 Пословника Већа народа, одговарам на постављено питање народног посланика Дон Анта Салацана — шта је Претседништво Већа народа предузело против оних народних посланика који неоправдана отсуствују са седница Већа и не испуњавају своје посланичке дужности.

Одговарам да неоправданих отсустава нема, јер се из записника Већа народа може констатовати да је 29 народних посланика добило отсуство по одобрењу Већа. Поред тога напомињем да међу овим народним посланицима који су формално оправдали своја отсуства нису урачунати они посланици чији је број мали, а који су службеним послом

отпутовали у иностранство још пре сазива Народне скупштине. Претседништво и њима оправдава отсуство зато што су ти народни посланици отпутовали због државног службеног посла, претпостављајући да су били у немогућности да обаве формалност око тражења отсуства.

Наглашавам да је Претседништво Већа народа уверено да нема ниједног посланика у овом дому који избегава своју посланичку дужност, а уколико би Претседништво Већа то констатовало најстрожије би поступило по прописима Пословника Већа народа.

Уколико буде у питању кворум, Претседништво Већа народа поступиће по члану 54 Пословника, па ће огласити да се сва одобрена отсуства укидају, осим оних која су одобрена због тешке болести.

Молим народног посланика који је поставио питање да се изјасни да ли је задовољан са одговором.

Дон Анте Салацан (НР Хрватска): Задовољан сам са одговором.

Потпретседник: Прелазимо на прву тачку дневног реда: претрес предлога Закона о ратним војним инвалидима. Молим друга известиоца Срећка Жумера да образложи овај законски предлог.

Известилац Срећко Жумер (НР Словенија): (Чита извештај Законодавног одбора. — Видети прилог на крају књиге).

Tovariši in tovarišice, ko stojimo pred obravnavanjem in sprejetjem invalidskega zakona, se moramo nekoliko bolj poglobiti v to pomembno vprašanje, da ga bomo v celoti razumeli in tudi prav razumeli. Ne sme se brezbrizno stati ob njem in ga hladnokrvno sprejemati kot tak zakon, ki pomenja le nujen prispevek bodisi v politični ali gospodarski verigi zakonov ki bodo sledili kot nujna vez enega zakona z drugim v izpopolnitev bodisi politične ali gospodarske povezanosti v celokupnem sklepu naše zakonodaje. Invalidski zakon ne spada ne v politično vprašanje in tudi ne v gospodarsko, ampak je le nujna posledica že izvršenih dejanj in le vprašanje naše kulturne zrelosti je, koliko se mi zavedamo njegovega pomena in naše moralne dolžnosti do tega zakona in prizadetih invalidov, ki so duhovno in gospodarsko odvisni od njegove kakovosti. Invalidski zakon je spričevalo naše kulturne višine, naše notranje duhovnosti, naše ljubezni do tistih naših tovarišev, ki so v sveti borbi za narodno, socialno in kulturno osvoboditev jugoslovanskih narodov z orožjem v roki pristopili v

partizanske vrste in bili pripravljeni žrtvovati za te velike ideale jugoslovanskih narodov tudi svoje najdražje — svoje lastno življenje.

Velika in usodna napaka sedanjega človeka je, da silno rad pozablja še ravnokar minule pretekle dni gorja pomanjkanja, strahot in vseh nevarnosti, ki so nam brez usmiljenja pretile. Vse to današnji človek čudovito hitro pozablja in živi iz dneva v dan z novim godrnjanjem in pritoževanjem nad sedanjimi razmerami, kot da se ni nič zgodilo in da pravzaprav ni ničesar bilo. Tak človek živi le samemu sebi, svojim lastnim vsakdanjim potrebam in željam in brezobzirno zahteva vse, na kar se slučajno spomni in domisli. To duhovno stanje današnjega človeka pa je lahko usodno za nas vse, ker ravno ta človeška slabost lahko zavede človeka ponovno v stare usodne napake, katere je izrabljal stari kapitalistični družabni red. Prav ta duhovni nivo človeka je delovnega človeka razorožil svoje lastne zavesti, njegove odpornosti in ga podredil kapitalističnim političnim smernicam, prepeljal ga iz navidezne kapitalistične meščanske demokratije v avtoritativne politične režime, iz teh v meščanske diktature in iz teh končno v pravo kapitalistično diktaturo — fašizem.

Končna oblika kapitalizma — fašizem — je bil v svoji skrajni doslednosti brezobziren nasprotnik vsaki demokraciji, svobodi in človekoljubnosti, vsaki narodnosti in pravičnosti. V svoji brutalnosti je negiral vsak čut in ljubezen do domovinske in narodne zavesti, preganjal in uničeval vse sadove dolgotrajnega in napornega kulturnega dela posameznih narodov, streljal, obešal, zapiral in trpinčil prav vsakogar, kjer ni čutil popolne podrejenosti in duhovne kapitulacije. Takega nasilja svet še ni doživel in vedno moramo biti budno na straži, da se ta primer največje zgodovinske tragedije nikdar več ne ponovi.

Toda Hitler in Mussolini ne bi sama od sebe nikdar mogla vsega tega gorja povročiti, če ne bi bil za njima mednarodni kapital, organiziran v kartelih in trustih, ki je to divjanje teh dveh plačancev moralno in gospodarsko podpiral. Dalekovidnost teh žarišč svetovne kapitalistične reakcije je pripravljala teren za konačni udar svetovne reakcije na Sovjetsko Rusijo, ki je bila stalni memento mori za nadvlado kapitalizma v Evropi nad delovnim ljudstvom. To se je leta 1942 v resnici tudi zgodilo in vprav čudoviti hrabrosti, moči in zdravi odpornosti Rdeče armade se imamo predvsem zahvaliti za osvoboditev naše domovine.

Isti reakcionarni duh, ki je bil pogonska sila Hitlerja in Mussolinija, je dobil tudi mnogo pristašev v ostalih reakcionarni Evropi, ki so ne gleda na svojo narodnost iz svojega reakcionarnega gledanja na svet zatajili svojo narodnost in vsako ljubezen do svoje domovine ter pomagali eksponentu svetovnega kapitalizma — fašizmu — do njegove moči in hitrega razvoja prav do ruskih meja. Ena država za drugo so padale v fašistični objem Hitlerja in Mussolinija.

Med njimi je padla v to usodno naročje tudi naša Jugoslavija. Fašistični okupatorji Hitler, Mussolini in pa madjarski fašistični eksponent so si po svoje razdelili našo domovino in postali njeni gospodarji. Le kratko se zamislimo v leto 1941, kaj bi bilo z nami, če bi bili vsi okupirani narodi klonili. Fašistični okupator ne bi nikdar več zginil iz naše zemlje. Postal bi tu neomejen gospodar in jugoslovanski človek bi bil postal suženj in vprežna živina tujemu človeku, tujemu kapitalu. Vsaka tovarna, vsaka njiva, vse živo in mrtvo bi rodilo in živelo za tisočletnega sovražnika slovenskih narodov. V to temno bodočnost naših narodov se niti ne moremo prav zamisliti, pa bi vendarle to bila žva stvarnost. Nam samim v svarilo in pouk si samo lahko predstavljamo to, da naš inteligent ne bi več mogel služiti in delati za svoj lasten narod, da bi naš delavec ne delal več v naših slovenskih, hrvatskih in srbskih tovarnah, da bi mu odmerjal in rezal kruh le tujec, da naš kmet ne bi več delal na svojih posestvih in poljih — in kmalu bomo lahko razumeli našo preteklost in tudi sedanjost.

Le tako bomo razumeli pravi pomen in vrednost naše svobode in njenih pridobitev. Toda ta svoboda nam ni bila podarjena in ni prišla sama od sebe. Ta svoboda je bila trdo in krvavo priborjena. Okupator se ni sam ni prostovoljno umaknil iz naše zemlje. Treba ga je bilo pregnati z silo, z orožjem v roki. Z orožjem v roki pa ga ni pregнал nihče drugi kakor naši lastni fantje, naši partizani.

Ko je okupator po zlomu bivše jugoslovanske armade zasedel našo domovino, so se takoj vse zdrave, idealne in pozitivne narodne sile pod iniciativo komunistične stranke združile in v okviru Osvobodilne fronte napovedale brezobzirno borbo okupatorju, dokler ne bodo osvobojeni vsi predeli naše domovine. Za borbo je bilo nujno potrebno organizirati vojaške partizanske enote, ki so z orožjem v roki osvobojevale košček za koščekom naše domovine. Treba je bilo nujno ovirati in onemogočati okupatorju miren prevoz vojnega materiala, njego-

vega vojaštva s tem, da so naši partizani razdirali mostove, proge in rušili ceste. Koliko so naši partizani v tej službi prispevali k splošnemu vojnemu razvoju, se ne da niti preceniti.

To in prav tu je rojstvo našega invalidskega zakona. Navdušeno so odhajali naši mladi fantje iz svojih domov preko vseh ovir okupatorja in domačih reakcionarnih privržencev fašistične miselnosti v partizanske vojaške vrste, da organizirajo jugoslovansko partizansko vojsko ki naj ob strani zaveznikov uničuje okupatorjeve sile do končne osvoboditve. Ni bila lahka ta odločitev. V navidezno obupnem položaju domovine je bil ta korak mogoč le pri docela dograjenem človeku, ki je spoznal znak časa in klic svobodoljubne domovine. Polni samozvesti in odločnosti polni notranjega optimizma in vere v končno zmago nad krutim in barbarskim fašizmom so se naši borci pridruževali prvim enotam naše bodoče jugoslovanske armade, množili njene vrste in krepili njeno moč in udarnost. Kljub živi stvarnosti trpljenja in žrtev, kljub nečloveškim naporom, ki jih nujno zahteva taka borba, so naši fantje in dekleta, možje in žene zapuščali svoje domove, svoje najbližje sorodnike in s ponosom in s polno zavestjo jačali in krepili vojsko, ki je konačno ramo ob rami s hrabro rusko Rdečo armado pregnala najnevarnejšega sovražnika vseh časov iz naše zemlje.

V tej strašni odločilni borbi za obstoj in pravico naših jugoslovanskih narodov so bile žrtve naših partizanskih vrst naravnost ogromne. Koliko je ta borba zahtevala od partizanov skritega strpljenja, morda nikdar dovolj odkritega, tega v celoti najbrže ne bo nikoli nihče doumel. Okupator, ojačan s silo domačih izdajalcev, jih je in jih je moral preganjati kot stekle pse, da jih popolnoma uniči, in v teh nečloveških borbah so padle žrtve, cvet naših jugoslovanskih narodov, druga za drugo v grob in žrtvovale za srečno bodočnost svojega naroda lastno življenje. Drugi naši borci so v hudi borbi obležali ranjeni in obnemogli. Usmiljene tovariške roke so jih rešile sovražnega divjanja in maščevanja in so jih v svoji lastni smrtni nevarnosti prenesle v varno zatišje že osvobojenega ozemlja, kjer so jih prevzeli v oskrbo in lečenje partizanski zdravniki. To so naši invalidi, o katerih pri predloženem zakonu govorimo. To so naši fantje in tovariši, ki so v strašni borbi z neusmiljenim sovražnikom izgubili svoje zdravlje, svoje roke in noge. Za osvoboditev in srečnejšo bodočnost svoje domovine, njenih sinov in potomcev so položili na oltar svoje zdravje in ude. Žrtvovali so vse to in te njihove žrtve se moramo mi prav do globine zavedati. Tu so med nami, srečamo jih na cesti, srečamo

in vidimo jih prav povsod. Živ memento so nam na veliko nevarnost, ki je pretila naši domovini, živ spomin so nam na strašne borbe z okupatorjem, živ spomin idealizma za osvoboditev domovine in vseh žrtev, so nam pa tudi živ opomin, da moramo biti še vedno borbeni in neizprosni proti vsakemu poskusu fašizma in reakcije za njuno ponovno restavracijo.

Hvaležni moramo biti našim invalidom za njihov idealizem, za njihovo veliko žrtev in tudi zato, da nas kot taki stalno kličejo k budnosti, da se nikdar več ne ponovi žalostna preteklost.

Zato invalidski zakon ne sme biti matematični račun niti gospodarski objekt ampak bi jaz invalidski zakon imenoval zakon hvaležnosti, priznanja in ljubezni. Čeprav bo invalidski zakon zahteval ogromne vsote, da bo zadostil vsem potrebam invalidskega vprašanja, — saj bo, prizadetih okrog 400.000 — vendar je naša dolžnost, da poskrbimo zanje kot oče za svoje otroke, da jim njihovo življenje ne bo grenko ampak sladko in da bodo v polni meri čutili ljubezen domovine, kakršno so oni imeli do nje, ko so se v vojnem metežu borili za njeno osvobojeenje in iz ljubezni do nje žrtvovali svoje zdravlje in ude.

Če bomo prav cenili vse naše invalide, ki so daritveni dar naše svobode, prav cenili tudi vdove in otroke naših padlih, bomo prav cenili tudi našo svobodo in ničesar se nam ni bati. V tem je vsa skrivnost naše bodočnosti, naše sreče in zdrave rasti.

Naša vlada je na tej veliki osnovi zakon sestavila in zakonodajna odbora, prav tako tudi zakonodajni odbor Sveta narodov, sta zakon obravnavala in svoje dopolnitve dodala le v duhu ljubezni do res potrebnih invalidov, katerim je treba nuditi popolno oskrbo, dela manj zmožnim pa tudi nadomestek za zmanjšanje njihove delovne sposobnosti. Prav tako so v zakonu upoštevane v polni meri vdove in sirote padlih partizanov in tudi invalidov.

Končam svoje poročilo z edino željo Zakonodajnega odbora, da tudi skupščina Sveta narodov presoja in obravnava zakon s teh visokih vidikov in ga v celosti sprejme. (Pleskanje).

Потпретседник: Чули сте извештај. Отварам начелну дискусију о овом законском предлогу. Молим другове и другарице народне посланике који желе да узму реч да се јаве. (Милан Смиљанић: Молим за реч). Има реч народни посланик Милан Смиљанић.

Милан Смиљанић (НР Србија): Другови и другарице народни посланици, сведок сам да стара Југославија за двадесет и неколико година, од 1918 до 1941 године, никако није стигла да регулише питање инвалида. Колико је било влада, толико је закона донесено, колико је било министара толико је било нових пројеката. Закони су за собом повлачили правилнике и уредбе за извршење тих закона. Колико се сећам, и када се дошло до нечега конкретног тада се одговарало како није било финансијских могућности да се макар и неправични закони о инвалидима у дело приведу.

Ја сам не једном него толико пута, другови и другарице народни посланици, са амвона црквеног говорио отприлике ово: кад неко кућу гради, када се мучи и око темеља и око зидова и око рогова и око слемена, па када тај после у кући под кровом нема места, него сви други уђу у кућу пре њега, онда таква кућа мора пропасти и у такву кућу мора гром да гађа. Што сам говорио толико пута, ето, то се и догодило 1941 године. Ја мислим да је један од узрока што је Југославија 1941 године пропала и тај што се Југославија није одужила онима који су је створили.

Сведок сам био једног случаја који ми сада долази на памет. Један старац од 78 до 79 година, чија су два сина, као два златиборска бора, Тихомир и Драгомир Тошићи из села Трнаве, пали у прошлом рату, никако није могао да регулише своју инвалидску потпору, иако је неколико пута добијао решење о инвалидској потпори. И када је умирао, мислим 1936 или 1937 године, поручио је да дођем да га причестим и исповедим. Тада ми је рекао ово: „Звао сам те, попо, да ти речем, да ти оставим у аманет, да у цркви прокунеш оне који не дадоше инвалидску потпору за моја два сина, дичног Тихомира и Драгомира, који су своје животе положили за отаџбину на Кајмакчалану“.

Стога са великим задовољством и са пуним срцем излазим пред вас, другови и другарице, у својству народног посланика и претставника свога краја, да поздравим овај инвалидски закон и да изјавим и у име своје и оних које имам част да претстављам у овом високом дому, да ћу гласати у начелу за пројекат Закона о ратним војним инвалидима. Поздрављам овај пројекат инвалидског закона, прво са разлога што он потпуно изједначаје у правима инвалиде старог рата, ето те инвалиде којима се стара Југославија

није одужила и инвалиде из овог новог народно-ослободилачког рата.

Поздрављам пројекат инвалидског закона са великим задовољством што видим из њега да одлуке по питању доношења и решења преузима на себе Министарство народне одбране. Надам се и тврдо верујем да ће Министарство народне одбране све раније нерешене предмете и нове предмете брзо и лако решити тако да инвалиди дођу до својих права и повластица које им овај пројект инвалидског закона даје.

Поздрављајући овај предлог инвалидског закона хоћу да са своје стране препоручим друговима који буду доносили уредбе, правилнике и све одлуке које се оснивају на овом закону, и које треба да се донесу да би се закон потпуно привео у дело, и да их молим да не буду скучени у погледу давања права и повластица нашим заслужним инвалидима и да им још у већем обиму дају све повластице и права која им закон даје, — иако знам да ће другови који управљају финансијама рећи и помислити: друже, да ли ти је познато колики ће бити финансиски ефекат широких права која ће се дати овим законом и уредбама и правилницима који ће га извршити. Али ја ипак мислим да никакве финансиске жртве са наше стране не могу да буду велике нити тешке за оне који су заслужни што су дали највеће жртве, што су дали своје животе и делове свога тела и себе саме за слободу, за отаџбину.

Чини ми се да је наш велики песник Прерадовић рекао: „Род бо само кој’ си мртве шутије, на прошлости будућност си снује!“ Да би нам будућност била срећна и дуговека морамо се онима који су заслужили како треба одужити.

Изјављујем да ћу у начелу гласати са великим задовољством за овај пројекат инвалидског закона.

Слободан бих био да друговима из Савезне владе препоручим само још ово: Законом о Партизанској споменици од 1941 године, који ће доћи одмах иза овога закона, предвиђено је народно признање, тек „јабука од руке“, како народ каже, онима који су остали непрестано у борби од 1941 до 1945 године. Ја бих био слободан да речем да би се испунила правда ако би се и старим ратницима из ратова од 1912 до 1918 године, који су заслужни, који су стекли али нису успели, нису умели, како народ каже: стекли али нису завезали, који нису криви што су ствари онако окренуле

суноврат од 1918 године — да се и тим старим ратницима ода једним законом, који треба да следи после овога Закона о Партизанској споменици 1941 године, дужно признање, јер су то заслужили.

Изјављујем да ћу у начелу и у појединостима гласати за предложени пројекат Закона о ратним инвалидима и њиховим породицама, задржавајући право да код појединих чланова тражим извесна објашњења. (Одобравање).

Потпредседник: Има реч народни посланик Божидар Масларић.

Божидар Масларић: (*НР Хрватска*) Сви наши закони за социјалну заштиту показује право демократско лице наше нове Народне Републике. Из њих се јасно види какву политику води наша држава и какву пажњу посвећује члановима наше друштвене заједнице.

Пред нама је Закон о ратним војним инвалидима. Овај закон као и ранији социјални закони одликује се напредним, широкогрудим и хуманим карактером. Он је напредан због тога што на првом месту тежи за привредним оспособљавањем инвалида. Рад, као што је то доказала наука, био је онај фактор који је човека направио човеком. Рад је најбоља терапија у развоју људског организма, најбоља терапија у оспособљавању повређених људских органа. То тежиште закона има и другу јаку страну — његово морално дејство на психу инвалида. Осећај немоћи, физичке неспособности, притискује као мора душу инвалида. Привредно оспособљавање наших инвалида морално препорођује човека, враћа му његов понос, враћа га у ред људи. То је оно што се у својој основи потпуно разликује од свих пређашњих инвалидских закона.

Широкогрудни и хумани карактер овог закона види се из тога што он не прави никакве разлике између инвалида из прошлих ратова и бораца из борбе против фашизма; он не прави разлике ни страним држављанима ако су учествовали у нашој народно-ослободилачкој борби. Наш Закон о инвалидима води свестрану бригу да се нашим инвалидима да земља, да се запосле у предузећима а студентима обезбеди стипендија. Поред тога инвалидима се дају ортопедска помоћна средства, ослобађају се порезе, такса и пружа им се повластица у вожњи. Наш инвалидски закон не оставља инвалида на његовој инвалидности, ако је он беспомоћан, већ га обезбеђује и наградом за помоћно особље

Наш инвалидски закон предвиђа организацију инвалидских домова која ће стајати под управом државе. Сва та факта говоре да се наша држава сасвим друкчије односи према за-служним људима који су изгубили способност за привређивање. Наша држава не заборавља на њихове огромне услуге које су учинили своме народу. Наши инвалиди неће морати да просе као што су то радили ратни инвалиди у старој Југославији.

Право на помоћ и заштиту по овоме закону припада и најужој породици оних лица која су погинула, умрла или нестала под околностима наведеним у члану 1 и 2 овога закона. То исто важи и за породице страних држављана ако су се за време рата борили у редовима наше војске. Стари закони не само што нису водили бригу о породицама за-служних бораца, већ су и саме борце остављали без помоћи и препуштали их саме себи. Инвалиднина и добровољачко право били су предмет политичке трговине ненародних партија у старој реакционарној Југославији. Инвалид које је имао право на инвалиднину, а хтео је да је добије, морао се уписати у радикалну странку или Јерезу и још постати њезин агитатор. Инвалид не само што је дао своје здравље за добар живот дембелана, већ им је морао да прода и своју савест. Такав је био економски и политички положај несебичних бораца у старој Југославији.

Важно је у овој дискусији напоменути нарочито бригу и љубав коју ће наша држава уложити да се остваре законске одредбе које провејавају кроз овај закон. То говори о томе да ће наши инвалиди бити предмет нарочите љубави наших друштвених организација. Наши народи сасвим се друкчије односе према одредбама власти. Раније се на одредбе власти гледало непријатељски, јер је држава била ненародна, полициска држава. А сада када наша држава заштићује некога, онда она извршава вољу широких радних слојева, а тиме мобилише и широке народне масе на извршење тога задатка. Ето, и у томе је разлика између нашег и старих инвалидских закона и због тога наши инвалиди неће никада доћи у положај у коме су били инвалиди старе Југославије.

Из сви тих разлога гласаћу у начелу за овај закон. (Буран и дуготрајан аплауз).

Потпретседник: Жели ли још ко реч у начелној дискусији? (Не јавља се нико). Како се нико више не јавља за реч,

дискусија у начелу је завршена. Прелазимо на гласање у начелу.

Ко је за овај законски предлог у начелу, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је Закон о ратним војним инвалидима примљен у начелу.

Прелазимо на претрес овог законског предлога у појединостима. Молим друга известиоца да чита члан по члан.

Известилац чита предлог Закона о ратним војним инвалидима — Глава I — Опште одредбе — члан I према нацрту и извештају Одбора.

Потпретседник: Чули сте I главу и члан 1. Ко жели реч о овоме члану? (Нико). Пошто нико не жели реч, прелазимо на гласање.

Ко је за овај члан, нека дигне руку? (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 1 примљен.

(Затим је Веће народа, гласајући дизањем руку о сваком прочитаном члану, усвојило једногласно и без дискусије све чланове од 2 до 6 закључно према пројекту закона и извештају Законодавног одбора).

Известилац Срећко Жумер: (Чита члан 7 према предлогу Одбора) Код овога члана има амандман који сте чули у саопштењу.

Повереник Владе Богдан Орешчанин чита амандман код чл. 7.

Потпретседник: Чули сте овај члан са амандманом. Жели ли ко да говори о овоме члану? (Нико се не јавља). Сада прелазимо на гласање. Ко је за овај члан са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нико). Објављујем да је члан 7 примљен.

(Веће је затим једногласно и без измена, гласајући о сваком члану дизањем руку, усвојило чланове од 8 до 12 закључно, према извештају Одбора).

Известилац чита члан 13 према извештају Одбора.

Потпретседник: Чули сте члан 13. Жели ли ко да говори о овоме члану? (*Милан Смиљанић:* Молим за једно обавештење). Има реч народни посланик Милан Смиљанић.

Милан Смиљанић: Ја бих хтео једно обавештење. Ако на пример удова има 34 године и има двоје деце испод 17 година старости, она ће на ту децу примати инвалиднину.

Кад деца напуне 17 година, а она буде имала 40 година, хоће ли она имати право на инвалиднину или неће? (Гласови: Имаће). Добро, али се њој то неће досудити по закону, пошто нема на то право. Хоће ли она престати да прима инвалиду када јој децу постану пунолетна?

Потпретседник: Има реч повереник Владе, друг Орешчанин.

Повереник Владе Богдан Орешчанин: Други став члана 13 уствари је изнимка става 1. По њему тумачећи, она ће имати право јер други став гласи: „Удовама које нису навршиле 40 година живота припада инвалиднина ако су неспособне за привређивање или имају децу млађу од 17 година”

Милан Смиљанић: Али ако она има 32 године и способна је за привређивање, онда се инвалиднина неће досудити њој него деци. Рецимо да има двоје деце, једно од 12 а друго од 14 година. Када оно од 12 напуни 17 година хоће ли она имати право на инвалиднину или неће, разуме се кад је још увек способна за привређивање?

Повереник Владе: Хоће, пошто овде каже „или“ а не „и“.

Потпретседник: Прелазимо на гласање. Ко је за, нека дигне руку. Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 13 примљен. Прелазимо на члан 14.

Известилац чита члан 14 према извештају Одбора.

Потпретседник: Чули сте члан 14. Хоће ли ко да говори поводом овога члана? Има реч Милан Смиљанић.

Милан Смиљанић: Ја бих молио да ми се објасни шта значи овај последњи став: „Породични додатак на децу може се уживати само по једном основу“. Шта то значи?

Повереник Владе: То значи да неко не може примати породични додатак на децу по некаквом другом основу ко прима тај додатак и код инвалиде.

Потпретседник: Како се нико више не јавља за реч. прелазимо на гласање. Ко је за овај члан како је прочитан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 14 примљен.

Известилац чита члан 15 према извештају Одбора.

Потпретседник: Чули сте члан 15. Хоће ли ко да говори поводом овога члана. Како се нико не јавља за реч, прелазимо на гласање. Ко је за овај члан како је прочитан нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је члан 15 примљен.

Известилац чита члан 16 према извештају Одбора.

Потпретседник: Има реч Милан Смиљанић.

Милан Смиљанић: По овоме члану рекло би се да родитељи, ако су сиромашног стања а способни су за рад, онда немају права на инвалиду. Да ли је тако? Ако су некое на пример, погинула два или три сина а родитељ је способан за привређивање, да ли има или нема право на инвалиду?

Повереник Владе: У члану 31 речено је да ће Министар народне одбране прописати ближе одредбе о томе која ће права уживати породице и родитељи ратних војних инвалида и лица наведена у тачки б) члана 4 овог закона, а исто тако прописаће која ће се лица сматрати сиромашним, те онда неће бити потребно никакво нарочито објашњење да ли ти родитељи имају право или не на инвалиду.

Потпретседник: Чули сте члан 16 и објашњење повереника Владе. Хоће ли ко да говори поводом овога члана? Како се нико јавља за реч, прелазимо на гласање. Ко је за овај члан како је прочитан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је члан 16 примљен.

Известилац чита члан 17 према извештају Одбора.

Потпретседник: Чули сте члан 17. Жели ли ко о истом да говори? Не жели нико. Стављам члан 17 на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нико). Члан 17 је примљен.

(Затим је Веће дизањем руку једногласно и без дискусије усвојило чланове 18, 19 и 20).

Известилац чита члан 21 према извештају Одбора.

Потпретседник: Чули сте члан 21. Жели ли ко да говори? (Нико). Стављам на гласање члан 21. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нико). Објављујем да је члан 21 примљен.

Дајем одмор од 10 минута.

(После одмора)

Потпретседник: Настављамо рад. Молим друга извештајца да прочита члан 22.

Извештајца чита члан 22 према извештају Одбора.

Потпретседник: Има ли примедба на прочитани члан? (Нема). Прелазимо на гласање. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Нико није против. Објављујем да је члан 22 једногласно примљен.

(Затим је Веће дизањем руку једногласно и без дискусије усвојило чланове 23, 24, 25 и 26).

Извештајца чита члан 27 према извештају Одбора.

Потпретседник: Жели ли ко реч о овоме члану? Има реч народни посланик Милан Смиљанић.

Милан Смиљанић: Ранијим законом било је предвиђено, ако се отац који је примао инвалиднину за свога сина, а који је неспособан за привређивање, ожени после смрти свога сина, он је губио право на инвалидску потпору. Да ли отац губи инвалиднину овим законом, ако се ожени после смрти свога сина за кога је примао инвалиднину? Аналого томе, ако отац не губи то право, не би то право требало да губи мајка ако се уда после смрти свога сина.

Извештајца: Ако је до женидбе отац био сиромашан, онда ће зависити да ли ће се женидбом његово стање побољшати или не. То је закон оставио да Влада реши уредбом. Предвиђа се да се пропишу ближе одредбе о томе која се лица сматрају сиромашним и како ће се заштита дати чак и оним лицима која немају права на заштиту по овом закону. То је у члану 31 на који ћемо доћи доцније.

Потпретседник: Жели ли још ко реч о овоме члану? (Не јавља се нико). Стављам на гласање члан 27. Има ли ко *против*? (Нема). Члан 27 је примљен.

(Затим је Веће дизањем руку једногласно и без дискусије усвојило чланове 28, 29, 30, 31 и 32 према извештају Одбора).

Извештајца чита члан 33 према извештају Одбора.

Потпретседник: Жели ли ко реч о овоме члану? Има реч народни посланик Смиљанић.

Милан Смиљанић: Шта значи ово у члану 32 сада 33: „Инвалидска права по овом закону не застаревају“.

Да се вратим на онај конкретан случај. Може ли жена која је имала 34 године и постала неспособна за привређивање, после шест година поднети пријаву за инвалиду?

Известилац: Може у сваком случају кад се стекне разлог који је законом предвиђен, без обзира на рок. То значи не застарева. Али породица: удова, деца, отац, мајка итд. имају у свако доба права да траже то право, кад се стекне законски разлог на основу кога могу то право да траже. Једина је последица да, ако поднесе пријаву после годину дана од дана ступања на снагу овог закона, инвалиднина тече не од дана ступања на снагу овог закона, већ од дана кад је поднета пријава. Закон је направио изнимку да лица која траже да се признају за ратне војне инвалиде услед болести, морају поднети пријаву у року од шест месеци од дана ступања на снагу овог закона.

Потпретседник: Жели ли још ко реч о овоме члану? Не жели нико. Стављам члан 33 на гласање. Има ли ко *против*? (Нема). Члан 33 је примљен.

Известилац чита нови члан 34 према извештају Одбора.

Потпретседник: Жели ли ко реч о овоме члану? (Нико). Стављам нови члан 34 на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви). Ко је *против*? (Нико). Члан 34 је примљен према извештају Одбора.

(Затим је Веће народа гласајући дизањем руку о сваком члану појединачно, једногласно усвојило чланове 35, 36, 37, 38, 39 и 40 према извештају Одбора).

Известилац чита члан 41 према извештају Одбора.

Потпретседник: Чули сте члан 41. Жели ли ко реч? (Прота *Милан Смиљанић*: Молим за реч ради објашњења). Има реч народни посланик Милан Смиљанић.

Милан Смиљанић: Из искуства знам када се доносио нови закон о ревизији инвалидских предмета и решења, да се са територије једнога суда накупи толико предмета да се не може ући у собу у којој се налазе ти предмети који треба да се реше. Ја не знам да ли ће бити могуће да једна комисија при штабу армије реши толике предмете с обзиром што ће се предмети неколико окружних судова стећи код те

комисије. Не знам шта је другове руководило да се одреди само неколико комисија при нашим армијским штабовима.

Извештач: У једном штабу може бити три, пет и десет комисија. То не значи да ће бити само једна комисија. Због тога је надлежност и пренета ради брзине на Министарство народне одбране, да се не би догађали жалосни случајеви као раније да се предмети нису решавали.

Потпретседник: Јесте ли задовољни објашњењем? (Милан Смиљанић: Јесам). Стављам члан 41 на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Члан 41 је примљен.

(Затим је Веће народа дизањем руку, гласајући о сваком члану појединачно, усвојило без измена све чланове од члана 40 од члана 53 закључно према извештају Одбора).

Потпретседник: Пошто је претрес у појединостима о овоме законском предлогу завршен, прелазимо на гласање у целини.

Молим секретара Нинка Петровића да изврши прозивку народних посланика. Гласаће се са за и против.

Секретар Нинко Петровић прозива посланике.

(После гласања)

Потпретседник: Изволите чути резултат гласања. Гласало је у свему 123 народна посланика и сви су гласали за. Отсутан је 51. Према томе објављујем да је овим Веће народа усвојило овај законски пројекат. Усвојени законски пројекат упутиће се Савезном већу у смислу члана 44 Устава и члана 45 Пословника на даље решавање.

Прелазимо на другу тачку дневног реда: претрес предлога Закона о „Партизанској споменици 1941 године”.

Молим известиоца друга Божићара Масларића да изволи прочитати одборски извештај.

Извештач Божићар Масларић чита одборски извештај. (Видети прилог на крају књиге).

Потпретседник: Тражи ли ко реч? Има реч народни посланик прота Милан Смиљанић.

Милан Смиљанић: Другови и другарице народни посланици, извините, али ја не могу срцу да одолим а да и сада о овом законском предлогу не говорим.

Када сам добио овај законски пројекат, сетио сам се једне песме и дозволите ми да вам је сада овде поновим. За време тешких дана 1943 године, када су партизани дошли

мојој кући, тада сам чуо да у молу, лепим народним напевом, певају ову песму:

„Друже, твоја кућа гори!
— Нека ј', нека ј' нека гори!
И опет се борба води!
Ја не могу кући доћи
Борбу оставити!

Друже, тебе мајка зове!
— Нека ј', нека ј' нека зове,
И опет се борба води!
Ја не могу кући доћи
Борбу оставити!

Друже, твоје чедо плаче!
— Нека г', нека г' нека плаче,
Нека мајка љуља јаче!
Ја не могу кући доћи
Борбу оставити!“

Затим кроз два стиха каже се како га љуба зове, како га сеја зове и овај храбри борац одговара: „Нека зове, и опет се борба води, нека љуба, нека сеја пођу с нама, ја не могу кући доћи борбу оставити!“. Најзад, последњи стих те свечане и тужне песме, песме пуне бола и поноса, завршава овако:

„Друже, твоје жито зрело!
— Нека г', нека г' нек' је зрело,
Нека жито жање село!
Ја не могу кући доћи
Борбу оставити!“

Онима који су дозволили да њихова сопствена кућа гори да би бранили општу кућу, онима који су оставили да их мајка зове да би бранили и одбранили све наше мајке, онима који су своју децу оставили да плачу, да би туђу децу тешили, онима који своје сеје и своје љубе позивају да заједно пођу са њима у борбу, најзад онима који су своје њиве, своја жита, своје зрело класје оставили да га село жање а они су отишли на друго орање, — на орање и криво клање, — овим законом захвална отаџбина одаје признање.

Сећам се када је својевремено Чехословачка Република доносила закон којим је требало да ода признање своме најзаслужнијем сину Томи Масарику, да је тај закон садржавао свега један члан у неколико речи изражених само у једној реченици: „Тома Масарик је заслужан за отаџбину”.

И ја сада, изјављујући да ћу са великим задовољством гласати за овај закон, подвлачим и изјављујем само то: наши првоборци из 1941 године, који ће ову споменицу добити, заслужни су за отаџбину и отаџбина им се тек колико-толико, да се не заборави, — како то наш народ каже, — одужује признањем које се кроз овај закон има да спроведе. (Одобравање).

Потпретседник: Реч има народни посланик Божидар Масларић.

Божидар Масларић: Година 1941 била је година црних и густих облака за све слободољубиве народе. У таквој ситуацији хитлеровци су организовали, после својих релативно лаких победа у Европи, бучне и циркуске параде које су имале да убеди масе у нови хитлеровски поредак, да оцене јасност погледа слободољубивих народа и да у њима убију сваку мисао на покушај ослобођења. Широке поробљене масе давале су спонтани отпор хитлеровским руљама и тражиле својим очима људе који ће то масовно незадовољство да организују у једну моћну реку. Ти су се људи нашли, јер су били у самој средини тих маса. И у тој мрачној ситуацији, ти су људи налазили светле искрице и радили на томе да те народне варнице претворе у огроман пламен народне слободе. Благодаревши јасности перспективе, пуни личне одважности, са много самоодрицања и пожртвовања ради лепше и срећније будућности своје земље и својих народа, ти су људи својим упорним радом, у добро изабраном моменту, претворили масовно незадовољство у масовни оружани отпор против окупатора и националних издајца, и тиме створили сасвим нову страницу у историји наших народа. Да нису ти људи правилно изабрали моменат за масовни оружани устанак, да нису повели наше народе у борбу, наша би се историја поновила, ми би испустили момент као и 1918 и 1919 године, народ би остао проређен и опет у беди као и раније. Што се то није догодило велика је заслуга друга Тита. (Аплауз). Зато је наш Тито цин, зато су његови следбеници велики људи. (Буран и дуготрајан аплауз).

Благодарећи победи наших народа над фашизмом, наша препорођена земља креће данас путем ка врховима земаљске среће и благостања. Што је то тако, велика је заслуга оних људи који су повели наше народе у оружану борбу. То су велики људи наше нове историје. Без њих не би данас било ни слободе, ни наше нове Федеративне Народне Републике Југославије.

У знак захвалности — и да се на видан начин овековечи та наша прекретница у животу и изрази признање најбољим синовима и кћерима Југославије, наши народи уводе Партизанску споменицу 1941 године.

Много је првобораца пало у борби за нашу слободу. Њихове груди неће красити споменица од 1941, али је зато на њиховом гробу подигнут највеличанственији споменик: зграда наше Федеративне Народне Републике Југославије, која омогућава слободан и културни развитак нашим поколењима. Мало је првобораца остало у животу. Њихов је пут био тежак и многи су изрешетани непријатељским куршумима. Они су унели у нову Југославију нови дух, али и оронуло здравље. Захвални народ, за њихово племенито дело, у знак признања и поштовања даје тим првоборцима низ олакшица да би своје ране и здравље поправљали и свој живот олакшали.

Овај закон је израз воље и захвалности наших народа првоборцима и ја молим Веће народа да га у целини прими. (Аплауз).

Потпретседник: Реч има др Стеван Јаковљевић.

Др Стеван Јаковљевић (НР Србија): Другови и другарице народни посланици, чини ми особито задовољство да говорим о овом законском предлогу и то баш ја, који немам ту ретку част да се назовем борцем од 1941 године.

Кроз векове народи Југославије водили су ратове, било у заједници или посебно. У већини случајева то су били ратови које су водили владари или владајући кругови за свој лични престиж или пак за рачун страних завојевача противно интересима свога народа. Психолошка подлога и идејни потстицаји бораца у таквим ратовима били су врло различити, у много случајева и присилни, и поред индивидуалне храбрости. Несумњиво, било је и одбранбених националних ратова. И уколико су ти ратови били управљени противу империјалистичких сила, они су имали извесно позитивно обележје. Али, било једно или друго, они су вођени

већином у оквиру једног друштвеног поретка, са разноликом моралном подлогом бораца.

Међутим, овај последњи империјалистички рат има своје нарочито обележје и особит значај, како по људима који су ратовали у партизанским одредима и народно-ослободилачкој војсци тако и по огромним последицама насталим после овога рата.

Пре рата, као што знамо, постојала је стара Југославија која је имала своју економску базу, над којом се налазила надградња са целокупним управним апаратом, војском, судством, полицијом, са својим моралом, науком, религијом и филозофијом. Та и тако саздана Југославија ушла је у други империјалистички рат. Било је то у скорој прошлости и сви смо ми сведоци како је та војска бивше Југославије завршила. За непуних 10 дана распала се као сапунски мехур. Окупатор је закорачио свом силином и суровошћу у нашу земљу. Била је то гнусна владавина испуњена крвљу, поробљавањем, убијањем и уништавањем свих материјалних добара.

У тим трагичним данима када је народ био напуштен од својих политичара и генерала, под изванредно тешким околностима јавља се код нас партизански покрет. Омладина и слободољубиви грађани на позив Комунистичке партије окупили су се у партизанске одреде и руковођени од друга Тита повели смртну борбу противу фашистичког окупатора и рођених издајника, а за слободу и част домовине. То су оне голе и гладне масе које устају противу најстрашнијег крволока каквога свет не памти. За време ове четири године револуције од бораца партизанских одреда тражени су огромни напори и самопожртвовање. Сви њихови нерви били су напрегнути до изнемоглости — да их непријатељ не би изненадио, да они предухитре непријатеља, да избегну опасност или да противнику задају одлучан ударац. Тако је то ишло из дана у дан, за све време. Уз то глад, болест, ране. Од бораца су се онда тражиле специјалне одлике: хитрина и борбеност. Од команданата доношење брзих одлука према изненадно створеним ситуацијама. Правда се изрицала према неписаним законима револуције. Небо им је било покривач, а земља постеља. Једна је мисао обузимала све борце: победити мрског фашистичког окупатора и дотући рођене издајнике. А после?... Слобода, правичнији живот. У даљини су они назирали перспективе новог друштвеног уређења и

та претстава обузимала је све више њихову психу, она се изграђивала у једну мисао која их је носила, за коју су гинули и кроз коју су извојевали потпуну слободу. Рушећи фашизам партизани су обарали и ону надградњу старе Југославије и све њене институције из темеља потресли. Из еволутивнога развоја прешло се тако у револуцију у којој је народ преко партизанских одреда, а руковођен Комунистичком партијом однео потпуну победу. Доживели смо најзад прелом у историском развоју, када се мења квалитет целокупног друштвеног уређења.

На рушевинама које је за собом оставио рат, на костима палих јунака и на мишицама храбрих бораца партизанских одреда поникла је нова Југославија — Федеративна Народна Република Југославија.

А за све то имамо највише да захвалимо тим борцима — партизанима... (Општи аплауз)..., њиховим руководиоцима, њиховим организаторима и свима њима нека је хвала!

Из ратног периода прелазимо сада на мирну изградњу. Смисао и садржина данашњице је у снази Југословенске армије која је поникла из партизанских одреда, у једнодушности Народног фронта, у моћи широких народних маса, у елану њене омладине, у интелектуалном преимућству њеног руководства. Под окриљем југословенске заставе и петокраке звезде развија се сада несметано нови нараштај под сасвим новим условима. Та нова генерација умеће да цени напоре бораца. А када се на наше партизана буде гледало из мало даље историске перспективе, они ће бити они легендарни јунаци револуције, којима се напајају омладина и народ. О њима ће се говорити, о њиховим делима ће се писати. Тај нови нараштај завириваће у сваки кутак њиховога живота и као кроз какво увеличавајуће стакло одражаваће се јасно све њихове особине. Једнога Ханибала, Робеспјера, Наполеона, Суворова, Кутузова, Чапајева, Кирова и Лењина — све њих боље познају доцнији нараштаји од њихових савременика. О подвизима југословенских револуционара партизана писаће се огромни томови књига, радиће се многе докторске дисертације, писаће се многобројни романи. Они ће тада оживети оне знане и оне незнане.

Кроз 50 или 100 година, када се са овога места буде говорило о југословенској револуцији и буду износили морални и интелектуални портрети наших партизана, ти поз-

нији биографи знаће до детаља, још од мајчинога млека, о нашем драгом маршалу Титу, о Кочи, Ђиди, Сави, Темпу, Марку, Роћку, Црном, Моши, Едварду и свима осталима о којима ми, данашњи савременици, тако мало знамо. (Аплауз)

Ова споменица је само једна скромна пажња према борцима партизанима, којима припада једина и највећа заслуга за стварање ове државе. Из тих ћу разлога са одушевљењем гласати за овај законски предлог. (Буран аплауз).

Потпретседник: Жели ли још ко од другова народних посланика да говори? (Нико се не јавља за реч). Пошто је листа говорника исцрпена, прећи ћемо на гласање у начелу. Ко је за овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је овај законски предлог у начелу примљен.

Прелазимо на претрес овог законског предлога у појединостима. Молим друга известиоца да прочита наслов закона и члан 1.

Известилац Божидар Масларић чита наслов и члан 1 према извештају Одбора.

Потпретседник: Чули сте чл. 1. Жели ли ко реч о овоме члану? Не жели нико. Стављам чл. 1 на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Хвала. Има ли ко *против*? Нема. Члан 1 је примљен.

(Затим је Веће народа дизањем руку једногласно и без измена, гласањем о свакоме члану посебно, усвојило све чланове од 2 до 10 закључно.)

Потпретседник: Пошто је претрес у појединостима завршен о овоме законском предлогу, прелазимо на гласање у целини. Молим друга секретара да изврши прозивку народних посланика.

Секретар Нинко Петровић прозива посланике.

(После гласања)

Потпретседник: Изволите чути резултат гласања. За овај законски предлог гласало је свега 111 народних посланика и сви су гласали за, док су отсутна 63 народна посланика. Објављујем да је овај законски предлог једногласно примљен. На основу члана 61 Устава овај законски предлог биће упућен Савезном већу на решавање.

Сад изволите саслушати дневни ред за сутрашњу седницу, коју заказујем у 16 часова.

Предлажем следећи дневни ред:

1) претрес свих законских предлога који су коначно уовојени у Савезном већу, а достављени су Већу народа на решавање;

2) претрес предлога Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају;

3) претрес предлога Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање;

4) претрес предлога Закона о попуни оружане силе ФНРЈ јахањом, теглењом и товарном стоком и преносним средствима;

5) претрес предлога Закона о заштити ауторског права;

6) претрес предлога Закона о конвенцији о културној сарадњи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске, закљученој у Варшави 16 марта 1946 године.

Прима ли Скупштина овај дневни ред? (Прима).

Данашњу седницу закључујем, а идућу заказујем за сутра у 16 часова.

(Седница је закључена у 20,30 часова).

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Пета седница

(21 маја 1946)

Почетак у 17,15 часова.

Чланове Савезне владе, председника Савезног већа Владимира Симића и чланове Претседништва Савезног већа при уласку у дворану народни посланици топло поздрављају.

Претседавао председник **Владимир Симић**.

Претседник: Отварам пети редовни састанак I редовног заседања Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ.

Записник данашњег састанка водиће секретар Љубчо Арсов. Изволите чути записник прошлог састанка.

Секретар Љубчо Арсов чита записник четвртог редовног састанка.

Претседник: Да ли има примедба на прочитани записник? (Нема). Примедба нема. Објављујем да се записник зверава.

Прелазимо на претходна саопштења.

Веће народа доставља Савезном већу, у смислу члана 63 Устава, на решавање законске предлоге који су коначно усвојени у Већу народа, и то:

- 1) предлог Закона о амнестији шумских кривица и
- 2) предлог Закона о продужењу меничних и чековних рокова.

Ови ће се предлози ставити на дневни ред кад Савезно веће о томе донесе своју одлуку.

Влада ФНРЈ упутила је један амандман код члана 7 става 2 предлога Закона о ратним војним инвалидима и моли

да се овај амандман приликом решавања у појединостима о овоме законском предлогу саопшти Савезном већу.

Исто тако Влада ФНРЈ поднела је амандман за члан 1 предлога Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање.

Овај амандман штампан је и дели се народним посланицима и о њему ће се решавати кад тај предлог закона дође на дневни ред.

Претседник Министарског савета и Министар народне одбране маршал Југославије Јосип Броз Тито упутио је Савезном већу акт којим, у смислу члана 29 Пословника овог дома, извештава Веће да је за свога повереника на седници Савезног већа приликом претреса Закона о ратним војним инвалидима одредио Светозара Вукмановића-Темпа, који ће у случају потребе давати сва потребна обавештења.

Прелазимо на отсуства посланика. Марко Половић моли 3 дана отсуства ради присуствовања скупштини Окружног народног одбора у Карловцу; Брано Савић моли 3 дана отсуства ради хитних и неодложних послова; Енвер Реџић моли 7 дана отсуства ради неодложних службених послова; Томо Војковић моли 8 дана отсуства ради учествовања на скупштини Окружног народног одбора у Бјеловару; Вељко Ковачевић моли неколико дана боловања, према лекарском уверењу; Коста Нађ моли 5 дана отсуства ради хитних и неодложних послова.

Предлажем Савезном већу да ова отсуства, како су тражена одобри, с тим да се Вељку Ковачевићу место неколико дана боловања одобри 10 дана. Да ли прима Веће овај предлог, (Прима). Објављујем да су тражена отсуства одобрена.

Прелазимо на дневни ред. Прва тачка дневног реда је решавање о предлогу Општег закона о народним одборима како је усвојен у Већу народа.

Претседништво Савезног већа у заједници са Претседништвом Већа народа установило је да је текст Општег закона о народним одборима, који је у Савезном већу у начелној и појединачној дискусији изгласан, потпуно идентичан са текстом Општег закона о народним одборима који је у Већу народа у начелној и појединачној дискусији прихваћен и изгласан. На овај начин изостаје потреба да се по предлогу Већа народа о Општем закону о народним одборима, као првој тачки дневног реда, даље претреса и гласа. И ја упу-

ћујем питање Савезном већу: прима ли на знање извештај Претседништва Савезног већа о стању ствари како сам га сад изложио? (*Једногласан одзив: Прима*). Има ли ко да што примети? (Нема). Објављујем да је на овај начин Општи закон о народним одборима, у смислу чл. 63 Устава, коначно усвојен у Народној скупштини у оба дома, и да ће бити упућен Президијуму Народне скупштине ради проглашења.

Друга тачка дневног реда је: претрес предлога Закона о ратним војним инвалидима. (Видети прилог на крају књиге). По овоме законском предлогу известилац је народни посланик Сулејман Филиповић, па молим посланика Филиповића да саопшти одборски извештај и образложење.

Izvestilac Sulejman Filipović počinje da čita odborski izveštaj. (Videti prilog na kraju knjige).

Dr Maks Šnuderl: Molim za reč. Ja predlažem da se ovaj izveštaj ne čita, pošto nam je svima razdeljen i poznat.

Претседник: Да ли прима Савезно веће овај предлог народног посланика др Шнудерла? (*Једногласан одзив: Прима*). Пошто је усвојен предлог о томе да се одборски извештај о изменама и допунама у законском предлогу о инвалидима не чита, пошто је већ раздељен народним посланицима, молим известиоца да изнесе образложење о овом законском предлогу.

Izvestilac Sulejman Filipović (*Izborni srez Gračanica, NR Bosna i Hercegovina*): Drugovi narodni poslanici, predlog Zakona o invalidima, koji se nalazi pred vama, svakako je jedan od najvažnijih zakona u našem socijalnom zakonodavstvu. Ovaj zakonski projekat rešava pitanje najdostojnijih i najčasnijih žrtava rata, koji su se nesebično borili za oslobođenje naših naroda, za samostalnost i slobodu naše domovine. Mi smo svjesni toga da se žrtve koje su naši borci učinili ne mogu ničim nadoknaditi, ali puni poštovanja prema izginulim i osakaćenim borcima za slobodu, naši narodi ne mogu ostati samo pri lijepim riječima priznanja i pri slavopojkama. Naši narodi osjećaju kao svoju svetu dužnost da se koliko toliko vidnije oduže svojim najčasnijim sinovima i kćerima koji položiše svoje živote na oltar slobode, ili ostaše potpuno ili djelimično nespособni za privređivanje.

Рјешавањем invalidskog pitanja bave se i druge zemlje. Ми пак можемо бити задовољни што ово питање рјеšавемо на најсавременији начин и први међу осталим народима. Рјеšавемо

ga upravo na način koji će zadovoljiti naše invalide i umiriti našu savjest. Umiriće je utoliko što donošenjem ovoga zakona izvršavamo patriotsku i čovječansku dužnost prema živim invalidima i borcima koji su svoje kosti uzidali u temelje naše velike otadžbine. I Saveznoj vladi može zaista da posluži na čast što je ovaj i ovakav zakonski projekat predložila među prvim zakonima u prvom redovnom zasijedanju Narodne skupštine. Drugovi i drugarice, ne treba mnogo rasmatranja ni studija pa da se lako uoči sa koliko je brižljivosti i preciznosti izrađen ovaj zakonski predlog. Odlike zakonskog predloga upravo izbijaju jedna za drugom sa tolikom jasnoćom da im ne treba nikakvog komentara. Baš radi toga moja je dužnost olakšana, jer nema naročite potrebe ni za njegovo objašnjavanje ni za zalaganje. Ja ću stoga ukazati samo na najvažnije karakteristike.

Zakonski projekat zaštićuje ratne vojne invalide, dakle, one koji su vršeci dužnost za vojne ciljeve onesposobljeni za privredivanje. Osobita vrijednost ovog zakonskog predloga ogleda se u njegovoj širini, jer pored invalida narodno-oslobodilačkog rata odaje priznanje i ukazuje pomoć svim ostalim invalidima iz ranijih ratova za oslobodenje isto tako kao i drugovima iz narodno-oslobodilačkog rata. Šta više daje se mogućnost i onim ranijim ratnim vojnim invalidima, koji se dosada nisu prijavili i koji su nepravедно odbijeni tako da mogu sada podnijeti prijave. Ali zakonski projekat ne samo da zaštićuje život ratnih vojnih invalida i njihovih porodica, već ukazuje i na ubedljiv način odaje priznanje i pomoć i zaštitu porodicama palih, umrlih i nestalih boraca za oslobodenje domovine. Koliko se pažnja hoće da ukaže izginulim borcima vidi se po tome što se, pored porodica onih koji su poginuli u ratu, pod zaštitu ovoga zakona uzima čak i njegov deda i baba, ako ostanu samohrani.

Razumljivo je što invalidska prava ne mogu imati oni koji su služili u kvislinškim formacijama, kao ni bjegunci, niti oni koji su se sami osakatili u cilju izbjegavanja vojne dužnosti, kao ni oni koji su osuđeni za izdaju i nečasna djela. Isto tako invalidska prava ne mogu imati lica koja su izgubila državljanstvo FNRJ.

Po ovom zakonskom projektu invalidu pripada mjesečna invalidnina srazmjerno stepenu nesposobnosti, kojih ima 10. Pored toga invalidu pripada doživotno besplatno liječenje od rana, povreda, ozljeda i zadobivenih bolesti u ratu. Osim toga ratni invalidi uživaju doživotno pravo na besplatno dobijanje proteza i ostalih ortopedskih pomoćnih sredstava, kao i pravo na

besplatnu vožnju svim državnim prevoznim sredstvima, kad putuju u cilju sticanja i korišćenja invalidskog prava, a povlašćenu vožnju kad putuju privatno. Djeca ratnih invalida, poginulih i umrlih boraca u ratu oslobađaju se školske takse. Ali država se ne ograničava samo na ukazivanje novčane pomoći ratnim vojnim invalidima i na njihovom besplatnom liječenju. Zakonski projekat predviđa da će se zajedničkim sredstvima omogućiti našim invalidima da se stručno osposobe za samostalno privređivanje, u koju će svrhu država osnivati specijalne invalidske škole i kurseve. U pogledu zaposlenja, ratni vojni invalidi imaju prvenstvo pri popunjavanju službeničkih, namješteničkih i radničkih mjesta u državnim ustanovama, a sva državna, zadružna i privatna preduzeća obavezna su da zaposle do 10% ratnih vojnih invalida.

Kako se iz svega vidi, država ne želi da odvoji svoje invalide od društva, već naprotiv ona hoće da im učini zadovoljstvo i da mogućnost da se privredno ojačaju i da u društvu zauzimaju časno mjesto, koje su u ratu tako vidno stekli.

Za teške i nesposobne invalide predviđa se osnivanje invalidskih domova i kolonija, gdje će im se omogućiti potpuno snošljiv život. Ni oni neće biti time izolovani od društva; naprotiv, učiniće se sve da oni u njemu žive i sudjeluju prema svojim sposobnostima. Kako vidite, narodna vlast rješava invalidsko pitanje na jedan način dostojan njih. Ona ne dopušta da naš invalid pruža ruku za milost. Naš invalid neće biti prosjak, on će biti na staranju naših naroda koji u svojim invalidima vide donosiocje svoje slobode i graditelje naše velike otadžbine.

U svrhu brzog i efikasnog sprovođenja ovog zakona, projekat predviđa, za razliku od ranijih zakona, rješavanje invalidskih prijava putem komisija, čime će se izbjeći duga sudska procedura. Od kolike je ovo važnosti vidi se po tome što smo iz stare Jugoslavije naslijedili nekoliko hiljada neriješenih molbi invalida iz prošlih ratova. Najzad, najbolja garancija za izvršenje ovog zakona jeste u tome što se njegovo sprovođenje stavlja u nadležnost Ministarstva narodne odbrane, konkretno i u ovom slučaju u ruke maršala Tita, u koga i invalidi i mi svi imamo neograničeno povjerenje. Stavljajući ovo pitanje u nadležnost jednog saveznog ministarstva, mi preuzimamo sav teret na našu zajednicu, čime se još jedanput više potvrđuje bratstvo i jedinstvo naših naroda.

Drugovi i drugarice narodni poslanici, može se reći da će finansijski efekat ovog zakona biti veliki. Tačno je da će finansijski efekat biti znatan, ali možemo li se mi ustručavati da ga

primimo na svoja leđa, kad se samo sjetimo šta su invalidi dali za ovu zemlju i naše narode. Ja mislim da se ne treba ni za čas kolebati. Mi znamo koliko je bilo poštovanje naših ljudi prema ranjenicima i invalidima u narodno-oslobodilačkom ratu. Mi znamo sa koliko su briga i materijalnih žrtava naši narodi njegovali i čuvali ranjenike i invalide u najtežim časovima. Među ostalim kao primjer može nam poslužiti Četvrta ofanziva, u kojoj su naše jedinice pod neposrednom komandom maršala Tita vodile nadčovječansku borbu za zaštitu naših ranjenika. Kolike su žrtve i neopisive napore učinili tada naši borci, može se najbolje zaključiti iz pronađenih dokumenata u Njemačkoj, iz kojih se vidi da tada nije pao nijedan naš čovek u ruke neprijatelja. Parola naše vojske bila je: život dajemo — ranjenike ne dajemo.

Другови и другарice народни посланици, зар се материјалне жртве које ће наши народи поднјети у корист ратних инвалида и породица погинулих могу упоредити са жртвима које су наши борци чинили у Четвртој офанзиви за ранјене другове! Ја сам увјерен да ћете се ви сви сложити у томе да ми, гласајући за овај законски предлог, вршимо народну жељу и своју родољубиву и humanu дужност. (Аплауз).

Претседник: Приступа се претресу предлога Закона о инвалидима у начелу. Молим народне посланике који желе да узму учешћа у начелној дискусији, да се јаве за реч. За реч се јавио Милоје Милојевић.

Милоје Милојевић (*Изборни срез левачки, НР Србија*): Другови народни посланици, данас, свега годину дана од завршетка рата и победе, ми имамо-пред собом закон који прописује како ће се отаџбина одужити својим синовима који су се са фронта одбране вратили без делова свога тела.

Двадесет година није било довољно да се ово питање у прошлости реши. Завршетком првог светског рата, инвалиди су предати на старање грађанским властима, које су гледале своје партиске интересе, које су се бориле да остану на власти.

Разговарао сам са друговима инвалидима из прошлих ратова, који кажу да су за двадесет година писана четири закона и двадесет правилника. Ниједан није ни делимично решио питање инвалида, а наши су се другови нашли на улици одмах по завршетку рата. А данас нема инвалида о коме се држава не стара, нема необезбеђеног и гладног инвалида.

Законима и правилницима нису давана права на живот инвалидима, већ су им одузимања. Инвалиди су се могли, све до народне победе у овом рату, видети на улицама где просе.

Неки од старих инвалида који су се доскоро налазили на челу једне инвалидске организације, надахнути старим навикама, не могу се ни сада одвикнути од прошлости; они су покушали да упуте апел грађанству једног београдског реона у коме кажу: „Чујте лупу дрвених ногу, дајте, уделите“ и тако даље и тако даље. Ови се људи нису родили са таквим навикама, већ су их примили од друштва у коме су се налазили. У прошлости су образована удружења ратних инвалида, која су имала задатак да заступају инвалиде пред властима и да се боре за њихова права и против понижења. А ни до данас није извршен преглед свих инвалида из прошлих ратова, нити су добили решења о инвалидности. То је остало нама и овај закон решава сва та питања. Многи инвалиди из прошлости и умрли су не дочекавши да им се отацбина одужи.

Ви сте, другови данас сви ушли у Скупштину, а нисте видели никога да се улогорио пред зградом, нити да протестује против закона. Раније је тога било и за све време док се решавало о инвалидском закону — инвалиди су седели улогорени око Скупштине, вичући и тражећи своја права. Нисте никога видели, јер нису дошли. Закон који је пред нама саставили су и дали му основицу сами инвалиди у заједници са стручњацима. Када је израђен првобитни текст овог закона, послан је инвалидским удружењима широм земље да га виде, прочитају и по њему дају примедбе — они на које се закон и односи. Инвалиди су били у могућности да утичу у измењивању и допуни законских одредаба докле год закон није дошао пред Скупштину. Они се данас осећају срећним људима, они нису препуштени сами себи.

У нашој земљи има стотине домова у којима су инвалиди смештени одмах после завршетка рата. У домовима су образоване школе из којих инвалиди већ излазе као људи спремни за привређивање и живот. Инвалиди који желе да се баве земљорадњом, имали су и имају првенство у добијању земље и инвентара и данас постоје читава инвалидска насеља у Војводини. Инвалиди по овом закону имају сва права и могућности да живе животом достојним човека.

Држава се постарала не само да обезбеди инвалиде у домовима док се стручно не оспособе, већ им је обезбедила

и упослење — сигурно упослење по оспособљењу, о чему говори члан 20 закона.

Законом је предвиђено да ће се висина инвалиднине по процентима неспособности одредити правилником. То је још једна гаранција да се неће десити оно што се десило инвалидима у прошлости. Неће се десити да жена погинулог борца са три детета прима 110 динара кроз пуних двадесет година без промене. Правилницима ће се висина скале моћи мењати према стварној потреби, јер се овим законом не жели потпуно скидање инвалида са дневног реда.

Држава је предузела све да се живот инвалида, како сам напред рекао, учини задовољавајућим. Наши инвалиди воле своју државу за коју су се борили, јер им је она стварна домовина и зато се они не ограничавају на захтеве према њој, већ настоје да и сами учине све како би јој олакшали да реши не само питање инвалида већ и да је ослободи за решење других питања. Инвалиди су се удружили у једну моћну организацију која има око 480 одбора у земљи. У прошлости су та удружења била адвокати инвалида пред државом, она су то морала бити, јер су стално тражили своја права, али их никад нису добили.

Ми данас немамо потребе ни да адвокатишемо ни да тражимо, ми смо добили све што је требало добити, не сада када је то законом предвиђено, него много раније. Закон само потврђује оно што се већ одавно ради. Нама није потребно да себе уверавамо да ћемо и убудуће добити све што нам као инвалидима буде потребно.

Пре кратког времена инвалидске организације преузеле су целокупну продају срећака Државне класне лутрије у своје руке и по досад показаним резултатима види се да ће тај задатак у потпуности извршити.

У неким федералним јединицама продаја монополских прерађевина већ је скоро потпуно прешла у руке инвалида, док је у осталим, као у Србији, Хрватској, тај посао на добром путу.

Отворен је изванредан број радионица које се проширују и повећавају, а које ће имати задатак да оспособе инвалиде и упосле их у сопственим предузећима.

На продаји срећака, продаји монополских артикала, на отварању књижара, кројачких, обућарских, столарских и других радионица, највећи део инвалида биће упослен у свом сопственом предузећу које ће имати за циљ не да заради

новац — ма да такве могућности има — већ да својим друговима обезбеди добар живот. Држава нас у томе помаже.

Ми ратни инвалиди који смо и сами учествовали у изради овог закона и на које се закон и односи, већ смо гласали за њега, јер је за нас и за државу добар.

Ја као претседник Удружења ратних инвалида Југославије и народни посланик гласам за овај закон. (Општи буран и дуготрајан аплауз).

Претседник: Има реч народни посланик Месуд Хотић.

Месуд Хотић (*Изборни срез Бугојно-Горњи Вакуф, НР Босна и Херцеговина*): Другови народни посланици, ми смо у борби за своје национално ослобођење дали небројене жртве у животима и материјалним добрима наших народа, јер је непријатељ с којим смо се ухватили у коштац био свиреп и безобзиран. Ми нијесмо презали пред тим жртвама, јер је у питању био наш опстанак, наша слобода и независност. У току те борбе наши су се народи освијестили и збратимили, што им је дало невиђену снагу и вољу за побједу, што је уливало страх непријатељу и што је високо подигло углед наших народа у очима слободољубивог и напредног човјечанства.

Под Титовим руководством, својом непошtedном и доследном борбом на бојном пољу, ми не само да смо дошли до наше слободе, него смо исто тако ударили темеље нашој новој истински народној демократији. Власт која је до тада била у рукама људи који су је користили за своје интересе и за издају наше националне независности и слободе, власт из руку крвавог окупатора и домаћих издајника, ми смо коначно и за свагда ишчупали из њихових руку, и данас, радни народ, — сељаци, радници и народна интелигенција, — упорно и са пожртвовањем, свјестан да ради за себе, ствара услове бољег, људскијег и културнијег живота.

Убрзаним и невиђеним темпом ми смо приступили консолидацији наше земље и рјешавању крупних државних, привредних и социјалних питања. Иако до голе коже опљачкани, са разореном привредом и саобраћајем, са опустошеним и осиромашеним селима, социјалном биједом у градовима, ми смо успјели да кроз годину дана упорног рада отклонимо тешке појаве глади, да ријешимо питање крова над главом десетинама хиљада људи, и да ријешимо велики број крупних социјалних питања, као што је питање коло-

низације, додељивања земље сељацима и читав низ других питања.

Са истим темпом ми смо приступили државно-правном изграђивању наше земље, и послије величанствених новембарских избора 1945 године, гдје се пред лицем читавога свијета још једанпут манифестовала свијест и љубав нашег народа према Титовој Југославији, наши народи донијели су Устав, тај темељни закон, који садржи у себи све велике тековине наше херојске и славне борбе. На темељу Устава донијет је читав низ закона који дају оквире и начелне прописе за рјешавање важних и актуелних проблема који се пред нас постављају. Истовремено, ми смо свјесни тога да ово што смо учинили до сада, да је то резултат дубоке промјене друштвених односа у нашој земљи. Ми се не заносимо постигнутим резултатима, него смо свјесни да још треба неуморно и истрајно радити, да још треба снажног напрезања и свих народних снага да бисмо наш живот учинили љепшим и достојнијим.

Ето, под таквим околностима ми данас приступамо доношењу Закона о ратним војним инвалидима. У њему се, такођер, огледа наша демократија, у њему се на сасвим нов и правичан начин рјешава један крупан социјални проблем. Он је израз љубави и захвалности наших народа, као и дубоког поштовања према оним људима који су дали своје животе и крв за нашу слободу и независност. Наша нова држава примила је на себе обавезу да дефинитивно и до краја рјеши ово питање. Под овај закон падају ратни војни инвалиди и породице палих из народно-ослободилачке борбе, као и инвалиди и породице палих из свих ранијих ратова. Он обухвата и све оне борце наше држављане који су се онеспособили или пали на страни савезника у борби за уништење фашизма или учествујући у устанцима за народно ослобођење. Дакле, поред ратних инвалида из свих ратова, обухваћене су и породице бораца палих у ратовима, што представља једну широку, али часну и свету обавезу према онима који су свој живот дали за слободу. Овај закон не прави никакву разлику између инвалида из народно-ослободилачке борбе и инвалида из ранијих ратова.

Овом приликом ми треба да се сјетимо оних мучних и тешких слика и положаја наших инвалида и породица палих из прошлих ратова за вријеме бивше Југославије. Ти људи који су вјеровали и борили се за слободу и бољи жи-

вот, не само да су били грдно преварени, него су били при-
сиљени да по улицама просјаче. У рјешавању инвалидског
питања царовала је корупција и бивши режими према инва-
лидском питању, са системом откупа инвалиднине, односили
су се крајње шпекулативно.

Ми приступамо рјешавању инвалидског питања непо-
средно годину дана после нашег ослобођења. Бившој Југо-
славији требало је девет година да донесе инвалидски закон,
али она је оставила читав низ инвалидских питања нерје-
шених, односно случајеви великог броја тадашњих инвалида
остали су неријешени. Тако неће и не може бити у новој
Југославији. Још у току рата, наши народно-ослободилачки
одбори, наши штабови и команде, рјешавали су ово питање
на начин и са средствима која су прилике дозвољавале. Ратни
инвалиди, породице погинулих бораца, били су у центру
пажње органа народних власти. Са истом брижљивошћу, али
са више средстава и могућности, наша народна власт при-
ступила је рјешавању овога питања. Досада је у том погледу
учињено доста, али то још није ни издалека онолико, колико
намјерава да се учини и колика је наша обавеза.

Према приближно тачним подацима, број оних које ће
обухватити овај закон износи око пола милиона. Овај закон
не само да предвиђа давање инвалиднине и помоћи породи-
цама бораца палих у свим ратовима, него исто тако пред-
виђа и читав низ других мјера којима треба да се у потпу-
ности обезбиједи што бољи и сношљивији живот наших
ратних инвалида. Тежиште у рјешавању инвалидског питања
постављено је на то, да се нашим инвалидима омогући да и
они, према својим могућностима, учествују у изградњи и
обнови наше земље, да се оспособе за вршење разних при-
вредних и друштвених функција, и да их на тај начин учини
корисним и продуктивним члановима наше нове народне
заједнице.

Због тога што сам увјерен да ће обавезе које су дате
у овоме закону према нашим ратним инвалидима бити до
краја и потпуно испуњене, изјављујем да у начелу гласам за
овај закон. (Аплауз).

Претседник: Пошто нема више пријављених говорника,
стављам предлог Закона о ратним војним инвалидима на
гласање у начелу. Ко је у начелу за предлог Закона о ратним
војним инвалидима, нека дигне руку. (Сви дижу руке).
Хвала! Да ли има ко *против*? (Нема). Нема. Објављујем да је

Савезно веће предлог Закона о ратним војним инвалидима прихватило једногласно. (Буран аплауз).

Приступамо претресу у појединостима. Држећи се Пословника, ићи ћемо по главама. Зато отварам претрес у појединостима о глави I предлога Закона о ратним војним инвалидима. Ко од народних посланика жели да узме учешћа у претресу у појединостима о глави I, нека се јави за реч? (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за реч, ја молим известиоца да чита наслов законског предлога и члан 1.

Известилац чита наслов предлога Закона о ратним војним инвалидима и члан 1.

Претседник: Ко је за прочитани члан 1 са насловом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да су наслов и члан први једногласно прихваћени.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чланове 2, 3, 4, 5 и 6, према извештају Законодавног одбора).

Известилац: Код члана 7 постоји амандман који се састоји у томе да посљедњи став треба да се брише. Разлог за брисање је у томе што ту материју регулишу други закони, па није потребно да улази и у овај.

Претседник: Известилац је саопштио амандман Владе који сам и ја у почетку седнице саопштио. Према томе стављајем на гласање члан 7 како је прочитан, тј. са амандманом Владе. Ко је за члан 7 како је прочитан, нека дигне руку? (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 7 са амандманом једногласно прихваћен.

(Пошто се на питање Претседника, нико од народних посланика није јавио за реч у појединачном претресу код појединих глава, Веће је гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило све чланове од 8 до 53 закључно, заједно са насловима дотичних глава, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: На овај начин завршили смо појединачни претрес и гласање по члановима, и прелазимо на коначно гласање. Гласа се о законском предлогу у целини и поименично. Молим секретара да чита имена народних посланика. Гласаће се са за и *против*.

Секретар прозива народне посланике да гласају.

(После гласања)

Претседник: Објављујем да је укупно гласало 269 народних посланика и да су сви гласали за. На овај начин предлог Закона о ратним војним инвалидима у Савезном већу коначно је усвојен, па ће, у смислу чл 63 Устава и чл. 45 нашег Пословника, бити упућен Већу народа на решавање.

Пре него што бисмо продужили дневни ред, одређујем кратак одмор од 10 минута.

(После одмора)

Претседник: Настављамо рад. На реду је: претрес предлога Закона о „Партизанској споменици 1941”. (Видети прилог на крају књиге).

Известилац Законодавног одбора по овом законском предлогу је народни посланик Радован Мијушковић. Молим известиоца да саопшти извештај Законодавног одбора и образложење.

Известилац Радован Мијушковић (Изборни срез тамнавски, НР Србија): (Чита извештај Законодавног одбора. — Видети прилог на крају књиге)

Другови и другарице, често се и преко штампе, и наше и стране, и преко радија чује за велике и мале народе. Као оцена да ли је један народ мали или велики узима се број његовог становништва. И ако један народ има много становништва, онда се за њега каже да је велики народ, а ако има мало становништва, онда је то мали народ. Ја се с тим не слажем. Један је народ, по мом мишљењу, велики, ако тај народ има доста великана, ма колики био број његовог становништва, а мали је ако има мали број великана, макар он имао и преко сто милиона становника. У какав народ ми спадамо? Ја смело тврдим да ми спадамо у велики народ. Услед ропства вековима туђем империјализму, ми нисмо могли дати много великана на научном, културном, просветном и другим пољима, али на пољу витештва, на пољу части, на пољу борбе и за своју и туђу слободу, на пољу патриотизма, ми спадамо у прве народе на свету. И то не само сада за време овога рата, него од како постоје наши народи.

Прошлог европског рата цео се свет дивео храброј српској војсци. Године 1917 када су Аустро-Немци вршили офанзиву на Солун, сигурно би га и узели, да није бачено у борбу неколико српских дивизија, иако су савезничке снаге биле и јаче и опремљеније неколико пута. Када је после годину дана пробијен солунски фронт, опет су бачене српске

трупе у први борбени ред и на најтежа места да прокрче пут, а савезници су за нама онда ишли као на свадбу.

У почетку овога рата немачки и талијански фашисти су заузеле целу Европу и нико од покорених народа не смеде да дигне главу, да им се одупре, осим народа Југославије.

Али ми нисмо уствари ни били покорени народ. Ми смо били само тренутно прегажена држава, услед издајства, а покорени никако. То се видело после два месеца, када је непокорени наш народ устао на оружје, и то без оружја. За врло кратко време, ми смо имали и доброг оружја и муниције и спреме. Све смо то отели од непријатеља голим шакама и то од оног непријатеља кога је свет раније сматрао, и који је себе сматрао најпрвокласнијом војском на свету.

За време овога рата, ми смо често пута држали на својим плећима више немачко-италијанске војске него наши западни савезници. Њихова је војска била велика и огромна по квантитету, али смо били ми велика војско по квалитету. У нашим редовима су се били не само млади и стари мушкарци него и жене и деца. С тим и убудуће имају да рачунају и наши пријатељи и непријатељи.

Данас се овим законом одужује, уколико је могућно, отаџбина оним народним борцима, оним херојима, који су првих дана рата несебично, не тражећи никакве награде, устали у одбрану слободе и права свога народа, а за то жртвујући не само своје животе и имања, него и животе и имања својих најближих и најмилијих. Али је њима и најближа и најмилија била њихова отаџбина. Њих данас нема живих много, али има много живих њихових ђака и сваким их је даном све више и више. И на нашу срећу и на наш понос, сигурно је да ђаци неће ништа заостајати иза учитеља. И са овом чињеницом имају да рачунају и наши пријатељи и наши непријатељи.

О носиоцима „Партизанске споменице 1941“ могло би се не само дуго и дуго говорити, него и писати читава брда књига, али ја о њима нећу говорити из два разлога: прво, што нас овде таквих има велики број, а друго, што цео свет и код нас и ван нас зна ко су носиоци „Партизанске споменице“. (Буран аплауз и одобравање).

Претседник: Приступамо претресу у начелу предлога Закона о „Партизанској споменици 1941 године“. Ко жели да узме учешћа у начелној дискусији, нека се јави за реч. Реч има народни посланик Милош Радовић.

Милош Рашовић (*Изборни срез подгорички, НР Црна Гора*): Другови и другарице, предлог Закона о „Партизанској споменици 1941 године“, који Влада Федеративне Народне Републике Југославије подноси овоме дому да га усвоји, утврђује ко има право да носи ово највише знамење за услуге учињене своме народу и својој отаџбини. Што се тиче оних услова који говоре о томе ко има право да носи ову споменицу, ја могу казати да је ту Влада била строго правична, јер заиста по одредбама овог закона ту споменицу могу да носе само они борци који су кроз све четири године најтежих и најкрвавијих борби одолијевали свима искушенима, издржали све напоре, све муке и све тешкоће, а да ниједног тренутка нијесу посрнули ни поклекнули. Они борци који су у извршењу тога задатка давали не само себе него и све што им је било најмилије и најдраже, давали своје родитеље, своју нејаку браћу и сестре, своје жене и своју дјецу. Јер крволоци непријатељи и њихови сарадници домаћи издајници нијесу ништа штедили, а то је, другови и другарице, много теже и много више него жртвовати и самог себе. Оваквим својим пожртвовањем ови наши борци надмашили су све оно што су наши претци у својој прошлој историји давали и чинили; јер заиста никада није било оваквих тешкоћа, никада није било оваквог излагања опасностима као што су се излагали наши борци из 1941 године.

Што се тиче оних права која се овим законом признају носиоцима „Партизанске споменице 1941“ у знак признања и народне захвалности, савјест ми налаже да кажем да је у овом погледу Влада била прилично скромна и штедљива. Ја вјерујем да је то учинила због тога што је Влада свјесна, као што је свјестан и овај дом, да ови борци нијесу никада ни помишљали ма на какво признање заслуга за оно што су за свој народ учинили, осим једино да су желели слободу и независност свог народа. (Буран аплауз). Али ја вјерујем да Влада неће остати на овоме и да ће она у бољој будућности овим борцима нашега народа одати још веће признање, не ради њих самих, него ради будућих поколења, јер само захвална отаџбина даје потстрека борцима и синовима свога народа да се залажу за свој народ и отаџбину.

Ја опет напомињем да у нашој историји никада није било више пожртвованијих људи него у 1941 години, који у току цијеле четворогодишње борбе нијесу никада посустали. Кад је већ ријеч о заслугама ових јунака, сматрам за по-

требно да подвучем у чему су се састојале те њихове заслуге, јер упркос очевидности тих њихових великих заслуга, има још људи који покушавају да оповргну, или умање заслуге ових јунака. То су, истина, људи које притискује терет гријехова из доба ове народно-ослободилачке борбе. То су људи који су се компромитовали издајом свога народа и који мисле да ће не признавајући заслуге ових јуначких наших синова олакшати терет својих гријехова. Такви људи тврде да би наши народи дошли до своје слободе и да нијесу повели ону тешку борбу у 1941 години. Они кажу: и други народи који нијесу повели ту борбу, дошли су до своје слободе, па би и ми дошли, али са мање жртава и са мање уништавања и паљевина. Али ми, другови, знамо какав је циљ имао непријатељ полазећи на нашу земљу. Ми знамо да непријатељ није пошао на нашу земљу само да нас покори, да нас потчини под своју политичку власт, да увећиа побједу свога оружја, него да нас потпуно уништи, у својим мрачним циљевима за покорјење свијета, јер земље на којима живе наши народи биле су укључене у животни простор Њемачке. Њемачка би наше народе искористила за своје ратне циљеве, и у људству и у материјалу, а напоследку би нас и уништила. Комунистичка партија, која је прозрела све то и која је увидјела да једино одлучна и чврста борба може да спасе наше народе од неминовне пропасти, упутила је позив свима родољубивим синовима да се одазову борби. И на тај начин први који су се одазвали били су они којима треба да додијелимо Спомену из 1941 године. Да они нијесу устали у борбу, наши синови би гинули по руским степама против своје рођене браће, против Совјетског Савеза. Гинули би по афричким пустињама, гинули би за туђ рачун, за рачун поробљивача. Јер, као што знамо, непријатељ је био почео преко Павелића насилним путем да купи добровољце против Совјетског Савеза. То исто покушао би и у Србији преко Љотића, Недића и осталих издајника. Али само благодарећи партизанској борби, благодарећи устанку у нашој земљи, непријатељ је одустао од те намјере, из свог рачуна, да не би насилним прикупљањем наших људи у своје редове отјерао још већи број у партизане. Ето, само због тога непријатељ није урадио оно што је намјеравао да уради. Због партизанске борбе непријатељ је одустао да онако масовно води синове наших народа да гину по његовим фабрикама. То су чињенице које сваки родољуб треба да зна. То знају и издајници наших народа, али они покуша-

вају да тиме олакшавају, како они мисле, свој издајнички рад.

Борци из 1941 године су и оно гнијездо из кога се развила наша сјајна, наша непобједива Југословенска армија. Борци из 1941 године су гнијездо из кога су изникле и развиле се наше прослављене војсковође, наши руководиоци, политички и војни. (Одобравање). Борци из 1941 године скинули су љагу са наше војске. Они су показали да оно што је југословенска војска урадила 1941 године, срамно капицуирајући, није дјело наших народа, није кукавичлук наших народа, него је то дјело његовог штаба и тадашње његове владе. Издаја у нашој земљи отпочела је одавно. Ја сам имао прилике, пет година прије рата, да са овог истог мјеста истакнем како врше издају према своме народу они који су се налазили на врховима наше војске, генерали и њихови помоћници. Због тога сам био отјеран са овог мјеста. Али после пет година утврдило се и видјело да је све зло у нашој земљи лежало у врховима тадашње владе, у врховима тадашњег генералштаба, који је сав био у рукама непријатеља. Видљив доказ за то дала је 1941 година, када је готово цјелокупан државни апарат: полиција, судство, војска, ступио у службу непријатеља. Сву ту љагу, која је таквим поступком тих ненародних влада набачена на наше народе опрали су борци из 1941 године и подигли славу нашег оружја још на виши степен него што је икада била. (Буран аплауз).

Кад говорим о носиоцима Партизанске споменице из 1941 године, не могу пропустити а да се не сјетим и оних бораца, носилаца Партизанске споменице, из наше Јулиске Крајине, Трста, Истре, Корушке и других још потпуно неослобођених наших крајева. Данас кад се рјешава о родној груди ових синова, не можемо а да са овог мјеста не истакнемо да нијесу пријатељи мира они који покушавају да Јулијску Крајину, Истру, Трст и остале крајеве наше дадну ма коме другоме. Нијесу пријатељи због тога, јер нема и не може бити силе која ће оне синове који су 1941 године устали да бране своју слободу, под тежим и јачим непријатељем, као што је била Њемачка, фашизам и националсоцијализам, спријечити њихове другове из осталих крајева Југославије да не притекну у помоћ својој браћи и да не воде борбу до коначног ослобођења свих синова наших народа. (Буран аплауз). То је завјет наших другова. Ми се тога не можемо одрећи и то треба да знају они који данас одређују

судбину и будућност човјечанства. Љубитељима слободе као што су борци из 1941 године, нема силе која може стати на пут борбе за дефинитивно ослобођење.

Имајући у виду велике заслуге ових најбољих и најзаслужнијих синова наших народа, ја ћу са највећим одушевљењем гласати за овај законски приједлог. (Аплауз).

Претседник: Пошто нема више пријављених говорника, стављам на гласање предлог Закона о „Партизанској споменици 1941“, у начелу. Гласа се дизањем руке. Ко је у начелу за предлог Закона о „Партизанској споменици 1941“, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је Савезно веће у начелу једногласно прихватило предлог Закона о „Партизанској споменици 1941“.

Прелазимо на претрес у појединостима. Закон је мали, може се претрес извршити у целисти, и ко жели да узме учешће у дискусији у појединостима, нека се јави за реч. (Не јавља се нико). Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да прочита наслов предлога закона и члан 1.

Известилац чита наслов и члан 1.

Претседник: Ко је за наслов и члан 1, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 1 са насловом закона једногласно прихваћен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руке о сваком члану, једногласно усвојило све чланове, од 2 до 10 закључно, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Тиме је завршен претрес и гласање у појединостима. Приступамо коначном гласању. Гласа се о законском предлогу у целини, поименично, са *за* и *против*. Молим секретара да чита имена народних посланика.

Секретар Љубчо Арсов прозива народне посланике да гласају.

(После гласања)

Претседник: Гласање у целини о предлогу Закона о „Партизанској споменици 1941“ дало је овај резултат: гласала су свега 242 народна посланика и сви су гласали за. На овај начин предлог Закона о „Партизанској споменици 1941“ коначно је усвојен у Савезном већу, и сагласно чл. 63 Устава и чл. 45 Пословника, биће упућен Већу народа на решавање.

Саопштавам Савезном већу да је Веће народа послало следећи акт

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

ВЕЋЕ НАРОДА

Бр. 583

21 маја 1946 године.

Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Веће народа Народне скупштине ФНРЈ на свом V редовном састанку првог редовног заседања, одржаном 21 маја 1946 године, коначно је усвојило предлог Закона о ратним војним инвалидима.

На основу члана 63 Устава и члана 45 Пословника Већа народа, доставља се Савезном већу на решавање у прилогу дефинитиван текст предлога Закона о ратним војним инвалидима, онако како је усвојен у Већу народа.

**Веће народа Народне скупштине
Федеративне Народне Републике Југославије**

Секретар

Нинко Петровић, с. р.

Потпредседник

Косан Павловић, с. р.

О овом законском предлогу, како га је усвојило Веће народа, решавање се када то Савезно веће одлучи.

Нама је остала још једна тачка данашњег дневног реда, а то је: претрес предлога Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају. Поред тога, предлагем Савезном већу као допуну дневног реда:

1 — решавање о предлогу Већа народа о Закону о амнестији шумских кривица;

2 — решавање о предлогу Већа народа о Закону о продужењу меничних и чековних рокова;

3 — решавање о предлогу Већа народа о Закону о ратним војним инвалидима;

4 — претрес предлога Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање;

5 — претрес предлога Закона о попуни оружане силе Федеративне Народне Републике Југославије јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима;

6 — претрес предлога Закона о заштити ауторског права;

7 — претрес предлога Закона о Конвенцији о културној сарадњи између Федеративне Народне Републике Југославије и Пољске Републике.

Да ли Савезно веће прима допуну дневног реда по предлогу Претседништва? (Прима). Објављујем да је допуна дневног реда прихваћена онако како је предложена.

Пошто је време поодмакло, а дневни ред данашње седнице није исцрпен, питам Савезно веће да ли се слаже и одобрава да закључим данашњу седницу? (Одобрава).

Пошто Савезно веће одобрава, закључујем данашњу седницу, а другу одређујем за сутра, 22 маја 1946 године, у 16 часова, са дневним редом који је малопре примљен.

(Седница је закључена у 20,20 часова.)

ВЕЋЕ НАРОДА

Шеста седница

(22 маја 1946)

Почетак у 16,10 часова.

Потпретседник Божидар Масларић: Отварам шести редовни састанак I редовног заседања Већа народа Народне скупштине ФНРЈ.

Записник данашње седнице водиће секретар Јоза Миливојевић. Молим друга секретара да прочита записник прошле седнице,

Секретар Јоза Миливојевић чита записник шестог редовног састанка од 21 маја т. г.

Потпретседник: Има ли, другови народни посланици, примедба на овај записник? (Нема). Примате ли овај записник? (Прима се). Записник ће се оверити.

Претседник Савезне планске комисије извештава Веће да је при претресу предлога Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање одређен за повереника Владе инж. Звонимир Морић.

Поред већ утврђеног дневног реда, предлагем Већу народа да се стави на данашњи дневни ред и извештај Мандатног и имунитетског одбора. Прима ли Веће овај предлог? (Прима). Молим известиоца Мандатног и имунитетског одбора да поднесе извештај.

Известилац Јован Јегдић (НР Србија): Мандатни и имунитетски одбор Већа народа на својој седници од 22 маја ове године претресао је предлог који је доставио Президијум Народне скупштине ФНРЈ у акту од 20 маја 1946 год. Бр. 5351 о томе да се народним посланицима Веслијевском

Науму и Дапчевићу Пеку, који су на дуже време отсутни са дужности и због тога не могу вршити дужност народних посланика, за народне посланике позову њихови заменици.

После разматрања овога предлога, а на основу става 2 члана 54 Пословника Већа народа, Мандатни и имунитетски одбор извештава Веће народа да је одбор утврдио као чињенице да су народни посланици Наум Веслијевски и Пеко Дапчевић на дуже време отсутни са дужности и да услед тога не могу вршити дужност народних посланика.

Одбор је утврдио да је народни посланик Наум Веслијевски изабран на Земаљској кандидатској листи Народног фронта Македоније за избор народних посланика за Скупштину народа Уставотворне скупштине, чији је носилац био Бане Андрејев, и да је народном посланику Веслијевском Науму заменик Муфтари Осман, судија из Дебра.

Одбор је исто тако утврдио да је народни посланик Пеко Дапчевић изабран на Земаљској кандидатској листи Народног фронта Црне Горе за изборе народних посланика за Скупштину народа Уставотворне скупштине, чији је носилац био Милован Ђилас, и да је народном посланику Пеку Дапчевићу заменик Вицковић Михаило, из Среза цетињског.

На основу изложеног Мандатни и имунитетски одбор предлаже Већу народа Народне скупштине ФНРЈ да донесе решење о томе да народним посланицима Веслијевском Науму и Дапчевићу Пеку њихови посланички мандати престану, а да се на њихова места позову као народни посланици њихови заменици: Муфтари Осман, судија из Дебра, и Вицковић Михаило, из Среза цетињског.

Подносећи Већу народа овај извештај и предлог, Мандатни и имунитетски одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

Потпретседник: Предлажем Већу да се извештај Мандатног и имунитетског одбора узме у поступак. Прима ли Веће овај извештај? (Прима). Извештај је примљен.

Према томе, на место Наума Веслијевског и Пека Дапчевића долазе за народне посланике *Осман Муфтари* и *Михаило Вицковић*.

Прелазимо на прву тачку дневног реда. Савезно веће Народне скупштине доставило је Већу народа на решавање предлог Закона о продужењу меничних и чековних рокова.

Пошто смо овај закон у Већу народа усвојили и констатовали да је текст закона који је усвојен у Савезном већу истоветан са оним који смо ми већ усвојили, молим посланике да приступимо гласању за овај законски предлог. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је овај законски предлог примљен.

Добили смо предлог Закона о амнестији шумских кривица. Пошто је и овај законски предлог истоветан са оним који смо ми већ усвојили, молим народне посланике да приступимо гласању за овај законски предлог. Ко је за овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је предлог Закона о амнестији шумских кривица примљен.

Затим смо примили Закон о ратним војним инвалидима. И овај закон је примљен у Већу народа. Пошто смо утврдили да је текст истоветан са текстом који смо ми усвојили, предлажем Већу народа да гласамо за текст Савезног већа. Ко је за овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Значи да је овај закон усвојен.

Добили смо Закон о „Партизанској споменици 1941 године“. Ми смо на нашој прошлој седници претресли овај закон и примили га. Добивши овај закон од Савезног већа, констатовали смо да је истоветан са текстом закона који смо усвојили и предлажем Већу народа да гласамо за текст Савезног већа. Ко је за овај закон, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Значи да је овај закон примљен.

Сви ови законски предлози који су усвојени у Савезном већу коначно су и код нас усвојени и пошто су оба дома Народне скупштине усвојила ове законске предлоге, то ће у смислу Пословника и Устава бити достављени Президијуму Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије на проглашење.

Прелазимо на другу тачку дневног реда: претрес предлога Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају. (Видети прилог на крају књиге). Има реч известилац Законодавног одбора Панко Брашнарлов.

Известилац Панко Брашнарлов (НР Македонија): Чита извештај Законодавног одбора. — Видети прилог на крају књиге).

Нашата држава е млада заедница, која не е основана на фалшиви буржоаски темели: она е држава од нов тип, — народна држава со своја народна демократска власт и народно стопанство, бидејќи народот е суверен и господар на сите природни и стопански блага. Југославија е држава каде нема експлоатација на една класа од друга, каде нема нити еден народ угнетен од друг. Југославија е мирољубива држава која сака да живее мирно со сите соседни држави. Југославија е држава која сака на својте народи да направи достапни сите културни и технички блага кои владат другите народи. Затоа Југославија заклучуе договор, конвенции со другите држави а каде нема такви, Југославија зачитуе сите законодавства у иностранство кои можат да имат истото законско почитание, кај нас на така наречениот принцип на реципроцитетот.

Пошто условијата се нормализуат и ние влегуеме во мирно развигие, затоа да би се дало возмoжност на граѓаните на нашата држава да преминуат границата затоа токмо на време е дојден овај законски предлог за легализацијата на исправите во меѓународното соопштение, кој предлог се поднесуе на овој високи дом на разгледуене и усвоене.

Потпретседник Косан Павловић: Другови народни посланици, прелазимо на начелну дискусију о овоме законском предлогу. Ко од другога жели да говори, нека се јави за реч. (*Милош Царевић:* Није потребно, пошто је то чисто техничка ствар. Можемо да гласамо одмах). Пошто се нико не јавља за реч, прелазимо на гласање у начелу. Ко је за овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је законски предлог у начелу примљен.

Прелазимо на претрес у појединостима. Молим известиоца да чита члан по члан законског предлога.

(Веће је једногласно и без измена, гласајући о сваком прочитаном члану, усвојило чланове 1, 2 и 3 према извештају Одбора).

Известилац (Чита члан 4 законског предлога): Овде има амандман.

Потпретседник: Има реч Министар правосуђа Фране Фрол да образложи амандман.

Ministar pravosuda Frane Frol (NR Hrvatska): Drugovi, da bi srodnici naših iseljenika u Americi, a i u drugim zemljama,

могли ostvariti svoja prava pri nasledu ili traženju otštete, često je potrebno da inostranim vlastima podnesu overene javne isprave u kratkom roku, jer ako to ne bi u ostavljenom roku učinili, gube svoja prava. Da bi se stvorila mogućnost overavanja isprava u kraćem roku, specijalno za slučajeve koji se odnose na iseljenike, potrebno je član 4 zakonskog predloga dopuniti u tome smislu, da te isprave može overavati i organ iseljeničke službe po ovlašćenju Ministarstva inostranih poslova. Takva je praksa postojala i ranije. Stoga, predlažem da se članu 4 doda novi stav koji bi glasio:

„Ministar inostranih poslova FNRJ može odreditи svoga delegata kod državnog organa iseljeničke službe da overava domaće isprave koje će se podneti na overu nadležnim inostranim organima”.

Потпретседник: Чули сте члан 4 допуњен амандманом. Жели ли ко реч о члану 4 и амандману? (Нико). Стављам овај члан на гласање. Ко је за овакав члан 4, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*? (Нико). Члан 4 са амандманом је примљен.

Известилац чита члан 5.

Потпретседник: Чули сте члан 5. Жели ли ко да говори о овоме члану? Не жели нико. Стављам члан 5 на гласање. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви). Има ли ко *против*? (Нема). Члан 5 је примљен. Прелазимо на члан 6.

Известилац чита члан 6.

Потпретседник: Чули сте члан 6. Жели ли ко да говори о овоме члану? Не жели нико. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви). Има ли ко *против*? (Нема). Члан 6 је примљен.

Тиме је дискусија у појединостима о овоме законском предлогу завршена. Прелазимо на гласање у целини. Гласаће се са за и *против*. Молим секретара да извоши прозивку народних посланика.

Секретар Јоза Миливојевић прозива народне посланике.
(После гласања)

Потпретседник: Изволите чути резултат гласања. Гласало је 119 народних посланика за предлог закона, а 55 је отсутно. Према томе објављујем да је овај законски предлог примљен у целини у овоме дому и биће упућен на основу чл. 63 Пословника Савезном већу на решавање.

Прелазимо на следећу тачку дневног реда: претрес предлога Закона о општедржавном привредном плану и

државним органима за планирање. (Видети прилог на крају књиге). Има реч извештац Законодавног одбора друг Божидар Масларић.

Извештац Божидар Масларић: (Чита извештај Законодавног одбора Већа народа. — Видети прилог на крају књиге) После Устава, после Закона о народним одборима, Закон о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање претставља један од најважнијих закона које доноси наше народно претставништво. Он је најважнији због тога што доноси једну новину на основу које настаје оштар прелом у управљању и у раду у привреди.

Овај закон даје правац развиту целокупне наше привреде. Он води рачуна о читавој нашој целини, полазећи од наших конкретних могућности и пуштајући у погон и развијајући до максимума све наше продуктивне снаге. Поред те опште карактеристике, овај наш закон одређује правац развитака и појединих грана наше привреде и све то у интересу заштите животних интереса народа, подизања народног благостања.

Оно што чини наш закон привлачним јесте то што он омогућава несметани развитака продуктивних снага. Став друштва према развиту продуктивних снага јесте мерило да ли је то друштво прогресивно или не. Наш закон изјашњава се позитивно за развитака продуктивних снага и тиме смо ми ступили у ред најнапреднијих држава у свету и у томе је сва разлика између нас и западних демократија. Због тога сви напредни елементи морају од свег срца да поздраве овај наш закон.

Наша привредна политика одликује се овим законом тиме што је она организована за задовољавање животних потреба широких народних маса, а није препуштена капиталистичкој стихији за задовољавање капиталистичких профита. Пошто је она планска и пошто ће радити за задовољавање потреба широких народних маса, њу неће потресати кризе, њој неће диктирати тржиште своју вољу, као што је то било у старој реакционарној Југославији. Наша планска привреда удара глогов колаца капиталистичкој и анархистичкој производњи.

Теориски узевши, планска привреда немогућа је на старој капиталистичкој основи. То је доказао друштвени развитак, а највише овај прошли светски рат који је био највећа проба за економско и политичко уређење једне државе. Совјетски Савез однео је у овоме рату огромну војничку и политичку победу благодарећи његовом државном уређењу, планској привреди, складу између продуктивних снага и продукционих односа, што је довело до велике одбранбене способности Совјетског Савеза, до огромног благостања широких народних маса у Совјетском Савезу.

Наша економика не претставља један монолитни сектор. Она је састављена из три сектора: државног, задружног и приватног. Наша привредна политика, и овај закон, предвиђа развој и јачање државног и задружног сектора, јер су они главни ослонци за подизање наше одбранбене способности, главне компоненте наше планске привреде за подизање народног благостања широких народних маса.

На том пољу биће утакмица и победиће онај ко буде способнији и напреднији. Радне масе града и села, које су у току овога рата дошле на власт, морају сада створити своју економику, јер без економске моћи немогуће је одржати политичку власт. За време рата одиграла се код нас дубока народна револуција одоздо до горе у погледу политичке власти. Сада у обнови и послератној изградњи врше се код нас дубоке промене одозго на доле, у економици друштва, у стварању јаког економског сектора народних радних маса града и села. Тим процесом осигурава се код нас солидна економска база за нашу народну власт трудбеника града и села.

Због шароликости нашег економског сектора, наше планирање имаће своје особености. Оно не може да све привреднике до једнога обухвати и уклопи у један повезан привредни план. Ми имамо у земљи око два милиона ситних сељачких газдинстава, прилично занатске производње, приватни индустриски и трговачки сектор. Због тога ће бити сужен обим нашег планирања.

Реакционари ће повести кампању против овог закона и планирања. Они ће ту кампању повести јер се овим законом ограничава анархистички начин капиталистичке производње. Реакционари ће тражити себи савезника. Они ће

апеловати на сељака, занатлију као и на индивидуалне сопственике ситних средстава за производњу. Они ће ширити лажи о нашим мерама — да су оне упрене против личне својине сељака. Огромна већина наших сељака су трудбеници који никога не експлоатишу, већ су и сами експлоатисани. Они немају чега да се плаше, јер је овај закон уперен против крупних крвопија радног народа града и села, против експлоататора радног народа. И због тога ситни сопственик не треба да наседа тој кампањи.

Нашим планирањем хоћемо да докажемо да је систем наше организације рада и користи које може сељак или занатлија да извуче много бољи и рационалнији од старог патријархалног начина производње у пољопривреди и занатству. Кад се сељак у то увери, он ће добровољно примити све те новине и укључити се у задружни сектор.

Овај закон допринеће и убрзаће стварање једног молиног сектора у нашој привреди, који ће послужити као јака економска база наше народне власти. Он даје размах развиту производних снага у нашој земљи, развезује стваралачке снаге наших народа и осигурава подизање материјалног благостања свих наших народа. Зато молим другове народне посланике да гласају за овај закон. (Одобравање).

Потпредседник: Другови народни посланици, чули сте известиоца Законодавног одбора о овом законском предлогу. Отварам дискусију. Ко жели од посланика да говори, нека се јави за реч. Има реч друг Радоња Голубовић.

Радоња Голубовић (НР Црна Гора): Другови и другарице, година дана од ослобођења до данас несумњиво је година нашег великог привредног развитака. У току ове године стајали су пред нашом народном влашћу тешки и крупни задаци. Ставити у погон и обновити разрушену индустрију, обновити саобраћајну мрежу и саобраћајна средства, обновити руднике, обезбиједити широким народним масама опустошених крајева, којима је пријетила директна глад, и масама наших градова снабдијевање житом и основним артиклима потрошње, обезбиједити нашој индустрији бар минимум сировина и извршити њихову правилну расподелу, развити потребан трговачки апарат, извршити правилну расподелу расположивих готових продуката, ликвидирати новчани хаос, увести ред у платни и новчани промет, увести у привредни живот монету нове државе и обезбије-

дити јој стабилност онемогућујући инфлацију, развити и обезбиједити кредитни систем, увести у њ стабилност, одржати стабилност цијена основних животних и осталих артикала, одржати повољну реалну надницу, спровести контролу и евиденцију над приватним сектором производње, извршити главни дио задатака аграрне реформе и колонизације, то су све били крупни и тешки задаци који су се постављали пред нашу народну власт, и које је Савезна влада уз помоћ осталих органа народне власти рјешавала и ријешила, и то под углом крупне социјално-економске промјене која се у том периоду код нас вршила.

Досадашњи начин управљања привредним животом од стране државе карактерише се углавном рјешавањем задатака, према наметнутим потребама, одвојено, засебно, без једног општег, јединственог плана унапријед донесеног, како за дужи тако и краћи период времена, који би у потпуности изражавао свјесно руковођење привредним животом из државног центра. Неоспорно, и досад је било планирања, али то је планирање било парцијално, по појединим гранама или појединим предузећима. Руковођење по плану највише се изразило у области расподјеле добара, гдје Уредба о планској расподјели робе претставља важан акт јединственог руковођења у привреди. Али тај начин руковођења који је одговарао досадашњем развоју у привреди, не одговара више, не може да задовољи темпо развоја нашег привредног живота.

Да би наша привреда могла да се развија а наша народна власт да се учвршћује, држава да јача и напредује, да би наши народи могли да изграђују своју будућност, да развијају благостање и подижу културни ниво, потребно је у основне проблеме наше привреде унијети јединствени, унапријед припремљени, проучени и разрађени план, који ће конкретно показати смјернице нашег привредног развоја за дужи и краћи период времена, који ће нам показати чим располажемо, што нам треба да створимо, како ћемо то остварити, на који начин и у којем року.

Техничка заосталост наше предратне привреде, неправилна развијеност појединих индустријских грана према општем развоју народне привреде, заосталост пољопривредне производње, а уз то ратна пустошења, све то на једној страни, а на другој потреба убрзаног развијања основних

грана индустрије, развијања свих производних могућности земље и подизање њене одбранбене моћи, намећу потребу стварања таквог државног плана и органа за његово извођење.

Неоспорно је да се за могућност планирања, за увођење и остварење плана у производњи и расподјели морају увијек остварити извјесни претходни општи услови, без којих се планирање и планска привреда не могу замислити. Ти општи услови јесу:

Прво, државна власт мора бити народна демократска власт, мора се налазити у рукама народа и ослањати се у првом реду на чврст савез радничке класе и сељаштва, а не у рукама појединих клика и група, које ту власт искоришћују у своје личне сврхе. Немогућност планирања у државама гдје се власт налази у рукама појединих група а не народа, најбоље нам показује примјер покушаја планирања у току рата у појединим капиталистичким земљама. То планирање имало је за циљ подређивање привредног живота ратним циљевима. У току рата о њему се много причало, али сада о њему мало ко говори. Тамо цјелокупно планирање разбија профит капиталистичких група које се налазе на челу државе.

Друго, државни сектор привреде, сектор опште народне имовине треба да чини главни ослонац цјелокупног привредног живота у држави. Тај сектор треба да обухвата главни дио тешке индустрије, рудника, саобраћаја и главни дио промета, да би на њега могла да се ослони у правилном развитуку цјелокупна народна привреда.

Треће, треба да постоји државна контрола над приватним сектором производње, да постоји увид државне власти у производњу и трговину приватних лица, да држава контролише и усклађује њихов рад са општенонародним интересима, да га своди у оквире тих интереса. Без те контроле не да се замислити правилно регулисање привреде, одржавање цијена и реалне наднице, одржавање стабилности валуте, правилна расподјела производа и сировина, снабдијевање становништва основним артиклима, једном ријечју не да се замислити нормалан привредни развитак у држави у којој власт није у рукама народа.

Кад постоје ови општи услови, онда је планирање закон унутрашњег развитака народне привреде.

Сви ови елементи, настали дијелом током ослободилачког рата, дијелом од ослобођења до данас, и који чине суштину промјена насталих код нас, утврђени су нашим Уставом. То значи да је планирање унутрашњи закон наше народне привреде без којег она не би могла уопште да се развија, значи да је она пребачена на такав колосјек, по којему без планирања не би могла да се креће напријед, не би могла да буде основица благостања и културног развитка наших народа.

Али, да ли је било довољно да постоје само ови општи, основни услови па да се може и практично приступити стварању и извођењу плана производње и расподјеле за дужи или краћи период? Свакако да није. Потребно је да настану још извјесни посебни услови који омогућавају да се на темељу ових општих услова приступи практичном планирању и извођењу плана.

Прво је потребно да постоји одређени степен могућности индустриске производње, и то основних грана индустрије у првом реду, који мора да задовољи производњом у тим гранама остале гране производње бар у толикој мјери да оне могу развити своју производњу по унапријед одређеном плану. Потребно је да постоји извјесна количина готових производа (машина, алата итд.), који могу да послуже у низу других грана било као средство за производњу или средство рада.

У току ове године дана ми смо успјели да ставимо у погон нашу индустрију и да је добрим дијелом обновимо. Па и поред приличне несташнице у снабдијевању сировинама, а посебно погонским материјалом, и поред тога што извјестан број фабрика још није потпуно обновљен, што други број ради са смањеним капацитетом, ипак наша индустрија сада успијева да производи толику количину која може у најнужнијем обиму послужити за успјешно развијање наше привреде и бити почетна основица правилном планирању.

Друго, нужно је обезбиједити потребна финансијска средства довољна за брзи развој индустрије, саобраћаја, пољопривреде итд. средства која ће омогућити остварење плана у предвиђеном року.

Ми смо у току протекле године успјели да тај проблем повољно ријешимо. Успјели смо да стабилизујемо динар и обезбиједимо нашој привреди, у првом реду индустрији,

потребна финансиска средства за обнову и изградњу. О томе најбоље говори буџет за 1946 годину, донесен марта ове године на другом ванредном засиједању Народне скупштине.

Треће, потребан је развијени степен иницијативе и стваралаштва маса у привредној изградњи, у првом реду радничке класе, који се изражава у снажном такмичењу, ударништву, проналажењу нових метода рада, у борби против инерције, рутинерства и бирократизма и проналаску нових средстава рада. Тај степен стваралаштва треба да говори о умјешности радничке класе, о умјешности народних маса да помогну припремање привредног плана и о њиховој спремности да тај план остварују.

Даље потребан је развијени степен директног учешћа маса у контроли над приватним сектором као дио остварења државне контроле и евиденције тога сектора, развијен степен борбе маса против саботерства, шпекулације и црноберзијанства.

Резултати досадашњег рада и садашњег привредног тока говоре да су наше масе, наша радничка класа, постигле тај ниво. Такмичење у свим привредним гранама, брзи темпо развијања масовног ударништва, проналажење свуда нових метода и средстава рада, све то говори о томе да наша радничка класа и наше радне масе села и града развијају велику стваралачку иницијативу и моћни радни полет, који су у стању да осигурају прогресивни пораст продуктивности рада и изграде планску привреду у нашој домовини. А досадашњи степен учешћа маса у борби против саботера, црноберзијанаца и шпекуланата говори о томе да је контрола и евиденција приватног сектора и борба против штеточина свих врста постала ствар самих маса.

Четврто, треба да је, на основу првобитног плана у расподјели добара, створена основица правилне размјене производа, у првом реду градских и сељачких, да је постигнут правилан ток те размјене на основу одређеног степена развијености саобраћаја, организације трговине и степена повезаности пољопривредне производње са индустриском, који изражава не само активност сељачких маса у процесу производње, него и чврстину њиховог савеза са радничком класом, и снагу државне власти која се на тај савез ослања.

И поред приличних недостатака и пропуста у организацији и раду нашег трговачког апарата, у раду саобраћаја и транспорта, и поред великих тешкоћа у набавци и допремању жита и других важних предмета потрошње, минула година нам потврђује да смо ми те тешкоће углавном пребродили и да је степен размјене производа, стабилност њихових цијена, правилност њиховог распореда, такав да могу послужити као сигурна база за остварење привредног плана.

Правилно решење аграрне реформе и колонизације и снабдијевање сељаштва алатима, сјеменом и осталим средствима за рад и производњу, као и артиклима нужним за њихову потрошњу, макар да је то постигнуто у мјери која не може задовољити, учврстило је још јаче савез сељаштва и радничке класе искован у току ослободилачке борбе. То је увјерило и онај дио средњег сељаштва у појединим републикама, који је усљед нужних државних мјера за набавку жита чекао, испитивао и провјеравао како ће се у пракси остварити савез радничке класе са сељаштвом, да ли ће нова државна власт бити његова власт, увјерило је, дакле, и тај дио сељаштва да је нова власт и његова власт, да је пут избављења сељаштва од немаштине, пут његовог развика: чврсти савез са радничком класом и његово активно учешће у изградњи привреде нове државе.

Активност сељаштва у прољећној сјетви и осталим привредним радовима, активност у обнови и изградњи, стање на нашем унутрашњем тржишту гдје сељаштво учествује са својим производима у приличном обиму, развијање и јачање набављачко-продајног и произвођачког заједнштва најбоље нам говоре о тој чињеници. То нам говори истовремено и о чињеници да су се изјаловиле све наде и разбили сви покушаји реакционарних клика да чекања и провјеравања једног дијела сељаштва претворе у раскид сељаштва са радничком класом и тиме поткопају темељ нове државне власти.

Даља помоћ сиромашном и средњем сељаштву у алатима и справама за обраду земље, у сјемену, кредитима итд., у омогућавању правилне размјене индустријских и пољопривредних производа, помоћ у организацији, развијању и јачању његовог заједнштва, омогућиће сељаштву да развије производне снаге, да и оно временом пређе на колосјек планске производње.

Пето, потребна је довољна развијеност статистичке службе и органа за ту службу, који ће прикупити све податке о томе шта има једна држава, чим располаже и тако даље, из којих се може видјети развитак привредног живота, његови застоји на извјесним тачкама, узроци тих застоја итд.

Наша статистичка служба и органи за њено извођење доста су се оспособили да нам могу пружити све најнужније податке о томе чим располажемо, са чим можемо рачунати при изради плана као и пратити ток његовог остварења.

И најзад, шесто, потребно је имати минимум стручних кадрова за припремање а нарочито за извођење, за остварење плана.

Неоспорно, то нам питање наноси доста тешкоћа, нарочито у појединим гранама привреде као рударству итд., али је потпуно вјероватно да ћемо моћи и те тешкоће отклонити.

Тако на крају године дана од ослобођења нијесу се испуниле наде ненародних клика и појединаца да нећемо моћи ставити у погон и обновити индустрију, обновити саобраћај, да нећемо моћи ријешити питање набавке жита, да ће нас угушити спекулација и саботери, да ће нам сељаштво окренути леђа итд. Претрпјела су пораз сва њихова настојања да им се те наде остваре. А њихови покушаји да спријече ход нашег привредног развитка завршени су неуспјехом. Напротив, и поред свих тешкоћа у које нас је рат бацио, и поред свих недостатака и пропуста у раду органа наше народне власти, које су морали учинити борећи се са тим тешкоћама, наш привредни развитак стоји данас на таквом ступњу да можемо приступити увођењу јединственог и општег привредног плана за краћи и дужи период времена и његовом пуном остварењу. И баш зато, што су се ови посебни услови развијали и стварали у току минуле године досад, ми смо тек од данас у могућности да приступимо послу стварања и извођења јединственог плана.

Неоспорно је да наше планирање не може обухватати потпуно сву нашу привреду и све њене гране. Постојање у извјесном проценту приватног сектора у индустрији и трговини, постојање занатске производње уз ситну сељачку пољопривреду, сужује обим планирања. Али план у водећим привредним гранама и њихов развитак „отклањање случајности, запрека и нереда из њих“, како каже претсједник

Савезне планске комисије друг Хебранг у свом образложењу уз овај закон, „силно ће дјеловати на сређивање прилика и уношење реда и у оне гране и области које сада не можемо обухватити непосредним планирањем. Усавршавањем метода планирања, учвршћењем плана и јачањем државног и задружног сектора наше привреде проширивање се и границе плана и обим планирања“, завршава Хебранг.

Зато Закон о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање долази у право вријеме, баш онда када у свјесном руковођењу привредним животом метод парцијалног планирања, метод појединачног решавања и извођења задатака према наметнутим потребама треба замијенити методом општег и јединственог планирања у привредној изградњи по којем се та изградња мора развијати. Баш ради овога, овај ће закон омогућити наш брзи и снажни привредни прогрес.

Јединствено привредно подручје и принцип демократског централизма наше народне власти условили су да стварање органа као и њихов рад одговарају јединственом руковођењу при изградњи и остварењу државног плана. Руковођење тим радовима нужно је од стране једног централног државног органа — Савезне планске комисије, што овај пројекат закона утврђује. Поред општедржавног плана закон предвиђа и стварање плана република, аутономних покрајина и области и административно-територијалних јединица, који морају бити на бази и у оквиру општедржавног плана. Без оваквог постављања ствари не бисмо имали јединственост у нашем привредном развоју. Ради тога је и потребан онакав однос планских комисија народних република према Савезној планској комисији какав је утврђен овим законом према којему ова помаже првим у изради плана и одобрава планове састављене од планских комисија народних република. Надлежност и рад комисија република постављен је у овом закону у општим принципима, остављајући, сасвим правилно, да њихове детаљније функције ближе одреде закони република.

Закон предвиђа доношење перспективног и текућег општедржавног привредног плана са пуним разлогом да се у наш привредни развој за дужи период времена унесе јасноћа плана и свјесног руковођења на једној страни, а на другој да се током извођења тог плана тачно зна шта нам треба урадити и шта можемо урадити.

Из свих ових разлога сматрам да предложени закон долази у ред оних закона који ће снажно развити наш привредни и друштвени живот, па изјављујем да ћу у начелу гласати за њ. (Аплауз).

Потпредседник: Жели ли још ко од народних посланика да говори о овом законском предлогу? Има реч народни посланик Анка Берус.

Anka Berus (NR Hrvatska): Drugovi i drugarice, pred nama je projekt Zakona o općedržavnom privrednom planu i državnim organima za planiranje. Da li postoje elementi kod nas koji nam omogućuju plansko vođenje privrede?

U obrazloženju koje je dao Pretsjednik Savezne planske komisije proglašeno je da planska privreda pretstavlja materijalnu osnovu društva na višem tj. socijalističkom stupnju razvitka. Naša zemlja još nije dostigla taj stupanj. Ona se nalazi u svojevrsnoj fazi razvitka. Postoje vrlo jaki elementi koji uslovljavaju planiranje i služe narodnoj vlasti kao oslonac i moćna poluga za plansko upravljanje privredom. To je već konstatovao i naš Ustav, čija četvrta glava pretstavlja analizu naše privredne stvarnosti, osnove na kojima počiva privreda naše zemlje i ujedno daje i perspektivu i okvir njenog kretanja i daljnjeg razvitka. Jak državni sektor omogućuje vođenje osnovnih naših privrednih grana po planu, on je glavni oslonac narodnih masa u čuvanju tekovina narodno-oslobodilačke borbe.

Tako krupan i razvijen državni sektor zahtijeva plansko rukovođenje samim tim sektorom.

Postavljanje plana kod državnog sektora omogućuje njegovo čvrsto povezivanje sa zadružnim sektorom, uključivanje zadruga u općedržavni plan.

Osim toga, postavljanje općedržavnog privrednog plana osigurava i opću kontrolu nad privatnim sektorom, potčinjava ga općenarodnim potrebama, a istodobno se zadržava i pravilno usmjeruje privatna inicijativa koja će, ako bude htjela, moći da ide u korak sa osnovnom linijom naše privrede: podizanje narodnog blagostanja, pravilno iskorišćavanje i razvijanje svih privrednih mogućnosti, rezervi i snaga u našoj zemlji.

Da li smo izvršili osnovne pripreme koje su potrebne da pristupimo izradi općedržavnog privrednog plana? I pored toga što će se tek poslije donošenja ovog zakona pristupiti širokom radu na tom poslu, rad na općedržavnom privrednom planu državnih organa za planiranje nije bez iskustva.

U toku protekle godine dana, od oslobođenja do danas, izvršeni su, iako često nedovoljno sistematski, krupni poslovi koji sada daju mogućnosti pravljenju općedržavnog plana u privredi. U svima granama proizvodnje imamo evidenciju privrednih snaga naše zemlje i takođe, iako to u manjem dijelu, i uvid u privredne mogućnosti.

Rad naše privrede u ovoj godini imao je opći zadatak da se obnove uglavnom sve privredne grane u onom obimu koji je postojao prije rata. Poslije oslobođenja svaka pojedina fabrika, svaka pojedina grana privrede, dobila je osnovni zadatak što bržeg obnavljanja. Posmatrajući to šire, znači da je prvi naš plan bio obnova i podizanje na predratni stepen. Uporedo s tim pravili su se i tekući planovi u vidu proizvodnih zadataka koje je dobila pojedina privredna grana. Već kod davanja proizvodnih zadataka ostvareno je na izvjestan način plansko rukovođenje državnim sektorom kao i uključivanje i povezivanje združnog sektora sa državnim sektorom i opća kontrola nad privatnim sektorom. I pored toga što nismo uvijek uspijevali da uskladimo zadatke pojedinih grana privrede, ipak je u prelaznom periodu kad su pred nama stajali zadaci upoznavanja naših privrednih mogućnosti, osigurana reprodukcija i zadovoljenje gorućih potreba širokih masa, sve to sprovedeno sa rezultatima kojima možemo biti zadovoljni, pogotovu ako uporedimo naše rezultate sa onima koje su postigle druge zemlje, koje su bile u istom položaju za vrijeme rata kao i naša zemlja. Jasno je da je bilo i propusta i lutanja u ovom periodu, ali težilo se da se na izvesnim sektorima postigne više. To, postignuti više, osigurava nam baš današnji privredni plan i državni organi za planiranje.

Pregled naših privrednih mogućnosti koje smo kroz ovaj period stekli omogućuje nam da preko općeg državnog privrednog plana usmjerimo izvjesne grane naše privrede drugim pravcem. Za stare Jugoslavije privreda je bila ne samo različna, već vođena u interesu stranog finansijskog kapitala, koji je imao komandne položaje u našoj privredi. Interesi stranog finansijskog kapitala bili su po pravilu suprotni interesima naših naroda i skućavali su razvitak privrednih mogućnosti naše zemlje, povećavanje narodne imovine i narodnog blagostanja. Razumije se da će preorijentacija u privredi zahtijevati duži period vremena. Od naročite je važnosti da se to sprovede u prvom redu u onim privrednim granama koje će nam omogućiti brže razvijanje proizvodnih snaga zemlje i koje će biti baza za dalje pravilno iskorišćavanje svih naših privrednih mogućnosti i prirodnih

bogatstava zemlje. Svakako da će jedan od važnih zadataka državnih organa za planiranje biti u tome da se izvrši ogroman naučni rad na ispitivanju prirodnih bogatstava koja su vrlo slabo i površno ispitana.

Pravilno postavljenje rada na općedržavnom privrednom planu i državnim organima za planiranje omogućiće nam da srazmjerno u vrlo kratkom periodu razvijemo našu privredu i privredne snage zemlje do takvog stepena o kakvom ranije nije bilo moguće ni misliti, te da će narodno blagostanje dostići takvu visinu koja će u poređenju sa ranijim standardom života ne samo prebroditi vrlo brzo ono što je rat uništio, nego pretstavljati i ogroman napredak.

Naročito hoću da istaknem član 14 projekta ovog zakona u kojemu je izloženo jedinstvo plana. Uopće, čitav zakon je u potpunoj saglasnosti sa federativnim uređenjem države, sa Zakonom o narodnim odborima i osigurava inicijativu kako pojedinih administrativno-teritorijalnih jedinica tako i narodnih republika s jedne strane, a s druge strane sve to povezuje sa općim državnim planom. Samo tako pravilno sproveden demokratski centralizam u privredi osiguraće jedinstven razvitak naše privrede s jedne strane, a s druge strane razviti inicijativu najširih narodnih masa u podizanju privrede.

Postavljanje općedržavnog privrednog plana omogućiće i širi razvitak privrede lokalnog značaja. Biće jasnije perspektive i pravilno će se usmjeriti inicijativa lokalnih snaga i lokalnih mogućnosti razvitka.

Projekt zakona osigurava takode mjere za izvršenje općedržavnog plana, kako njegovih perspektivnih djelova tako i tekućih planova, time što planovima daje zakonsku snagu obavezu za sve.

U našoj zemlji postoje svi uslovi za naglo podizanje privrede. Ti su uslovi u prvom redu ogromna prirodna bogatstva. Drugo, stepen ekonomskog razvitka naše zemlje je dovoljno visok da može da posluži kao osnovica za dalji još širi razvitak. Državni sektor u privredi daje mogućnosti sigurnog rukovođenja razvitka privrede. Politička struktura naše zemlje, glas narodnih masa, osigurava uključivanje svih ljudskih snaga i sposobnosti na izvršenju toga zadatka.

Dosadašnji rad na evidenciji postojećih mogućnosti, kontrola izvršenja zadataka, angažiranje radničke klase i svih radnih masa na ispunjenju dosad postavljenih zadataka osigurava i omogućuje već sada pristupanje izradi općedržavnog privrednog plana i daje nam garanciju da će se on ostvariti.

Izjavljujem u ime narodnih poslanika iz Hrvatske da ćemo sa zadovoljstvom glasati za predloženi zakonski predlog. (Živo odobravanje i aplauz).

Потпретседник: Жели ли још ко да говори о овоме законском пројекту? Не жели нико. Пошто се нико не јавља за реч, то стављам овај законски предлог на гласање у начелу. Ко је за овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*? Није нико. Објављујем да је овај законски предлог у начелу изгласан. Прелазимо на претрес у појединостима и молим известиоца да чита члан по члан.

Известилац Божидар Масларић чита члан 1 према одборском извештају.

Потпретседник: Чули сте члан 1. Жели ли ко да говори о овоме члану? (За реч се јавља повереник Владе инжењер Звонимир Морић). Реч има повереник Владе инжењер Звонимир Морић.

Повереник Владе Звонимир Морић: У вези са претресом предлога Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање подносим следећи предлог за измену члана 1 става 1 поменутог законског предлога који је био усвојен од Законодавног одбора.

Уместо: „Општедржавним привредним планом држава одређује правац развитка целокупне народне привреде или појединих њених грана у циљу заштите животних интереса народа, подизања народног благостања, правилним искоришћавањем и развијањем свих привредних могућности и снага у Федеративној Народној Републици Југославији“ — треба да гласи:

„Општедржавним привредним планом држава одређује правац развитка целокупне народне привреде или појединих њених грана у циљу заштите животних интереса народа, подизања народног благостања, правилног искоришћавања и развијања свих привредних могућности и снага у Федеративној Народној Републици Југославији“.

Потпретседник: Чули сте амандман. Ко је за члан 1 са овим амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Нико није *против*. Објављујем да је члан 1 примљен са прочитаним амандманом.

(За овим је Веће народа, гласајући о сваком прочитаном члану дизањем руку, усвојило једногласно без диску-

сије чланове 2—24 закључно, према пројекту Закона и извештају Законодавног одбора).

Потпретседник: Пошто је овај законски предлог у појединостима примљен, прелазимо на гласање у целини. Гласаће се *за* и *против*. Молим секретара да изврши прозивку народних посланика.

Секретар Јоза Миливојевић прозива народне посланике.

(После гласања)

Потпретседник: Изволите чути резултат гласања. Гласало је 117 народних посланика, а отсутно је 57. Сви присутни народни посланици гласали су *за*. Према томе објављујем да је овај законски предлог у овом дому изгласан. У смислу члана 63 Устава, овај ће се законски предлог упутити Савезном већу на решавање.

Пошто смо за данас свршили посао, закључујем данашњу седницу а идућу заказујем за сутра у 16 часова са продужењем данашњег дневног реда.

(Седница је закључена у 18,10 часова).

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Шеста седница

(22 маја 1946)

Почетак у 16,20 часова.

Претседавао председник Владимир Симић.

Претседник: Отварам шести редовни састанак I редовног заседања Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ. Записник данашњег састанка водиће секретар Воја Лековић. Изволите саслушати записник прошлог састанка.

Секретар Воја Лековић чита записник петог редовног састанка.

Претседник: Има ли ко какву примедбу на прочитани записник? (Нема). Примедаба нема, објављујем да се записник оверава.

Пре прелаза на дневни ред изволите чути саопштења.

Веће народа доставља Савезном већу, у смислу чл. 63 Устава, на решавање предлог Закона о „Партизанској споменици 1941“, онако како је усвојен у Већу народа. Решавање о овом предлогу Већа народа биће стављено на дневни ред кад Савезно веће о томе донесе одлуку.

Изволите саслушати молбе народних посланика за отсуства. Борис Алексоски моли десет дана отсуства због болести, према лекарском уверењу; Драгослав Марковић моли десет дана отсуства због операције; Душан Девеџић моли десет дана отсуства због болести, према лекарском уверењу; Мујо Хоџић моли 4 дана отсуства због болести, према лекарском уверењу; др Александар Жижа моли за пет дана отсуства због болести, према лекарском уверењу.

Пошто су сва ова тражена отсуства мотивисана болешћу, по лекарском уверењу, ја предлажем Савезном већу да тражена отсуства одобри како су тражена. Да ли веће прима овај мој предлог? (Прима). Објављујем да су отсуства одобрена онако како су и тражена.

Веће је примило извештан број молби и жалби које је упућују Одбору за молбе и жалбе.

Пре прелаза на дневни ред још ћу да саопштим да је Влада Федеративне Народне Републике Југославије доставила један амандман за члан 4 Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају који ће се прочитати приликом дискусије у појединостима о члану 4.

Прелазимо на дневни ред. Прве три тачке дневног реда, решавање о предлогу Закона о амнестији шумских кривица, о предлогу Закона о продужењу меничних и чековних рокова и о предлогу Закона о ратним војним инвалидима, су закони који су у Већу народа коначно усвојени и, по процедури која је прописана у Пословнику, послати Савезном већу ради даљег решавања. Још у законодавним одборима преко редакциских комисија оба законодавна одбора и после изгласавања у оба већа претседништва су установила да су текстови ових закона идентични. Према томе, предлог је Претседништва да Савезно веће прими извештај пошто су текстови ових закона идентични и да нема никакве стварне потребе за начелну и појединачну дискусију и поновно гласање.

Зато питам Савезно веће, прима ли на знање овај извештај и предлог Претседништва. (Прима се). Има ли ко да не прима овај извештај? (Нема). Објављујем да је извештај Претседништва у овом погледу прихваћен и да су закони: о амнестији шумских кривица, о продужењу меничних и чековних рокова и о ратним војним инвалидима коначно прихваћени у оба дома Народне скупштине и да ће, сагласно и члану 63 Устава ФНРЈ и члану 45 Пословника бити упућени Президијуму Народне скупштине ради проглашавања.

Четврта тачка дневног реда је: претрес предлога Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају. (Видети прилог на крају књиге). Известилац по овом законском предлогу је др Макс Шнудерл. Молим известиоца народног посланика др Макса Шнудерла да саопшти извештај Законодавног одбора и да образложи законски предлог.

Izvestilac dr Maks Šnuderl (*Izborni srez Maribor — Desni Breg, NR Slovenija*): (Čita izveštaj. — Videti prilog na kraju knjige)

Drugovi, ovaj zakon se donosi zbog jedne potrebe. U međunarodnom saobraćaju potrebne su isprave i to isprave iz naše zemlje koje se upotrebljavaju u inostranstvu kao i isprave iz inostranstva koje treba da se upotrebljavaju u našoj državi. Ove isprave treba da budu legalizovane, to znači da bude potvrđena autentičnost potpisa i samog sadržaja isprave. Tu treba nekih propisa i ovaj zakon sada donosi te propise. Zbog toga molim da ovaj zakon primite.

Претседник: Приступамо претресу у начелу предлога Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају. Ако би који од посланика желео да узме учешћа у претресу у начелу, нека се јави за реч. (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за реч, предлог Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају, који је благовремено подељен народним посланицима, стављам на гласање у начелу. Ко је за предлог Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају у начелу, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је предлог Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају у начелу једногласно прихваћен. Приступамо претресу у појединостима. Закон је мали, има свега шест чланова, па претрес у појединостима може да обухвати све чланове. Ако ко од народних посланика жели да узме реч у претресу у појединостима, нека се јави за реч. Не јавља се нико. Молим известиоца да прочита наслов предлога закона и члан 1.

Известилац чита наслов предлога закона и члан 1.

Претседник: Ко је за члан 1 са насловом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 1 са насловом једногласно прихваћен.

(Затим је Веће једногласно усвојило чл. 2 и 3 према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Код овог члана, као што сам већ саопштио, постоји амандман Владе, где се тражи да се код члана 4 унесе нов став, који гласи:

„Министар иностраних послова ФНРЈ може одредити свога делегата код државног органа исељеничке службе да оверава домаће исправе које ће се поднете на оверу надлежним иностраним органима.“

Према предлогу Закона о легализацији исправа, пре достављања домаћих јавних исправа на оверавање надлежним иностраним органима, ове треба претходно да овери Министарство иностраних послова.

Редовно је тај пут дуг и захтева доста времена. У циљу да би сродници наших исељеника у Америци, а и у другим земљама могли остварити своја права при наслеђу или тражењу отштете, често је потребно да иностраним властима поднесу оверене јавне исправе у кратком року, јер, ако то не би у остављеном року учинили, губе своја права. Да би се створила могућност оверавања исправа у краћем року, специјално за случајеве који се односе на исељенике, потребно је члан 4 законског предлога допунити у томе да те исправе може оверавати и орган исељеничке службе по овлашћењу Министарства иностраних послова. Таква пракса већ постоји од раније, па се стога предлаже да се члану 4 дода нови став, како је горе назначено.

Као што се из текста овога амандмана може видети, амандман је апсолутно оправдан, с обзиром на службу која има да се олакша специјално нашим исељеницима у Северној и Јужној Америци, па и у другим земљама.

Зато стављам на гласање члан 4 са амандманом Владе како смо га прочитали. Ко је за члан 4 заједно са амандманом Владе нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 4 заједно са амандманом Владе једногласно прихваћен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чл. 5 и 6 према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Тиме је законски предлог прихваћен и у појединостима. Приступамо коначном гласању о законском предлогу у целини. Гласа се појединачно и молим секретара да прозове народне посланике. Гласаће се за и *против*.

Секретар прозива народне посланике да гласају.

(После гласања)

Претседник: Објављујем да је гласао 261 народни посланик и да су сви гласали за овај законски предлог. На овај начин, предлог Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају коначно је у Савезном већу усвојен и, сагласно Уставу и Пословнику Савезног већа, биће достављен Президијуму ради проглашења.

На дневном реду је: претрес предлога Закона о опште-државном плану и државним органима за планирање. (Видети прилог на крају књиге). Известилац о овом предлогу је народни посланик Михаило Ђуровић. Молим известιοца да саопшти извештај Законодавног одбора и да образложи законски предлог.

Известилац Михаило Ђуровић (*Изборни срез масуричко-пољанички, НР Србија*) почиње да чита извештај Законодавног одбора (Видети прилог на крају књиге).

Претседник: За реч се јавља народни посланик др Јаков Гргурић.

Др Јаков Гргурић: Другови народни посланици, мислим да не треба читати тај извештај, јер га сви имамо пред собом.

Претседник: Да ли Веће прима предлог народног посланика др Гргурића? (Прима). Молим известιοца да да образложење.

Известилац: Кад је тако, онда ми дозволите, другови, да као известилац Законодавног одбора пропатим овај законски предлог са неколико мисли.

После Општег закона о народним одборима, који је Савезно веће Народне скупштине ту скоро једногласно усвојило и који претставља законску политичку основицу наше нове народне демократије, на дневни ред наших седница дошао је Закон о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање. Овај пројекат закона претставља, са своје стране, законску основицу за будући економски развој наше народне и државне привреде.

Оба ова закона имају стога велику важност за наше народе. Не може се управо рећи који ће од њих дубље да засегне у живот наших народа и наше државе. Међутим, наше одлучивање било је релативно лако кад је била реч о Општем закону о народним одборима. Ту се радило о једној материји са којом смо се сви већ саживели, дубоко и присно. Општи закон о народним одборима, пре но што је дошао пред нас, опробао се у животу и пракси, показао је своју ваљаност у борби, управо дошао је као законско оформљење једне политичке стварности коју су наши народи извојевали у народно-ослободилачкој борби, а која је и иначе живела у тежњама и у духу наших народа читав низ деце-

нија. Овај пројекат Закона о општедржавном привредном плану и о државним органима за планирање нема, на жалост, ту врлину. По својој материји, он је за наше народе нешто ново и неопробано, а у погледу онога што он треба да регулише, наши народи немају никаквог искуства. Па ипак, једно опредељење у томе погледу су наши народи извршили. То опредељење је, додуше, сасвим начелне природе, али довољно да бисмо овај законски пројекат могли у овоме високоме дому продискутовати и усвојити. Као што је у своме образложењу и друг министар Хебранг изнео, члан 15 Устава ФНРЈ гласи:

„У циљу заштите животних интереса народа, подизања народног благостања и правилног искоришћавања свих привредних могућности и снага, држава даје правац привредном животу и развиту путем општег привредног плана, ослањајући се на државни и задружни привредни сектор, а остварујући општу контролу над приватним сектором привреде“.

Тај члан, као и сви остали чланови Устава, као, уосталом, и цео наш Устав, прошао је кроз један, ако не формалан, оно стваран народни референдум. Планска привреда, у правцу које овај законски пројекат претставља само први корак, само једну почетну шему организације, или, боље рећи, почетну шему припреме за њену организацију, претставља, дакле, систем за који смо се ми свесно и методично одлучили у нашем Уставу.

А и како бисмо могли учинити друкчије, после свих нагомиланих искустава која су културне државе, па ако хоћете, и читаво човечанство учинили на пољу економске организације. Како бисмо могли учинити друкчије, после врло скувих, али и потпуно убедљивих експеримената извршених у свим деловима света на пољу ратне економије у току великог антифашистичког рата. Тај рат се водио као војнички рат, сувоземни, ваздушни или поморски, водио се као политички рат, као морални рат, као духовни рат итд., водио се као економски рат. А у томе последњем погледу, у погледу економског рата, данас су и најупорније присталице приватне иницијативе и такозване либералне економије склоне да признају да би економски рат, а са њим и цео рат, јер он заиста претставља једну целину, да би, дакле, и цео рат био изгубљен, да у току рата, па и пре њега, није било планске економије у једним земљама, или да у другим земљама није било строге државне интервенције у свима гранама економ-

ског живота, што уствари, претставља почетак и зачетак планске економије и економског планирања.

Није потребно да овде расправљамо о томе како су схватања у разним државама и при разним идеологијама еволуисала и мењала се у односу на планску привреду. Довољно је да констатујемо чињеницу да данас и код западних демократија разборити људи гледају у планској привреди ослобођење од дубоких економских и социјалних криза у које периодично западају њихове земље. А чињеница је да се у тим земљама врше извесни уступци планској привреди у виду полумера. И тамо се експериментише са диригованом привредом. Тако су, ако хоћете да са мало реда дамо класификацију тих покушаја, створени: систем тзв. регулисаног капитализма, талијански корпоративни привредни систем, национал-социјалистички привредни систем. Тако је створен и Рузвелтов њу-дилизам. Све су то облици дириговане привреде у које се на особен начин укључује и планска привреда. Искуство и опити су у току, а резултате ће народи оценити. Рузвелтов њу-дилизам у своје време био је прихваћен одушевљено од већине Американаца. Вероватно стога што се у својој суштини саглашавао са јавним мњењем, које је, у то доба врло оштре привредне кризе 1932 и 1933, веровало да државна интервенција треба да се супротстави, па и да замени приватну иницијативу.

Суштина дириговане привреде, било у ком облику се она јављала, јесте у томе да општи, колективни интерес стави изнад посебног, индивидуалног интереса. Да, дакле, ограничи и спута приватну иницијативу. Та констатација је на филозофском плану, на политичко-идеолошком плану од огромног значаја. У то се, међутим, не треба да упуштамо сада. Довољно је да констатујемо да развој ствари гура и капиталистичко друштво ка диригованој привреди и да забележимо да су са те стране, са стране капиталистичког друштва, дошла у последње време многа признања, по којима би се западне демократије у погледу планске привреде и привредног планирања имале у много чему научити од СССР.

И планска привреда је један облик дириговане привреде, с тим што се дириговање врши по једном плану, у оквиру једног плана.

Најтипичнији, а можда и једини пример планске привреде има данас свакако у СССР.

Обично се мисли да је привредно планирање отпочело у СССР 1929 године са првом пјатиљетком. Оно је, међутим,

много старијег датума. Први привредни план, или бар један његов део, створио је Лењин још у доба ратног комунизма, када је земља била утонула у потпуно привредно расуло. Онда кад је Русија била са свих страна блокирана, када је грађански рат био у пуном јeku и разгару, када је индустрија произвођила 20% од предратне производње, а пољопривреда свега 50%, у то доба је велики Лењин створио план о изградњи 30 великих електричних централа, које су имале да послуже као основа за будући привредни развој СССР.

Први привредни план те велике земље био је, дакле, замишљен још 1920 године. А доцније су, у току времена и искустава, уведене тзв. контролне цифре у свима гранама привреде и друштвеног живота уопште. Године 1929 дошло је, најзад, до прве пјатиљетке, до првог перспективног општедржавног привредног плана СССР. Шта је и колико је на бази тога плана и на бази оних планова који су му следовали урађено на пољу електрификације, индустрије горива, индустрије стројева и топионица, хемиске индустрије, у осталим индустријским гранама, у развоју пољопривреде, транспорта, у грађевинској индустрији и урбанизму, на пољу социјалног и здравственог старања итд., колико се у свима тим правцима отишло напред, сведочи нам најбоље гигантски напор који је СССР развио и издржао у прошлом рату.

Ми овим законом такође чинимо прве покушаје нашег организовања у циљу да се оспособимо за привредно планирање. Наша ситуација у томе погледу није нимало лака ни једноставна. Пре свега, из оних општих психолошких разлога које сам напред навео, а затим, стога што ми имамо једну мешовиту економију. Поред државног и задружног сектора, ми имамо још и приватни, индустријски и трговачки сектор, имамо око 2 милиона ситних сељачких газдинстава, индивидуална занатска предузећа итд., што све, како сам друг министар Хебранг признаје, претставља озбиљну сметњу и кочницу за рационално планирање у прво време.

С друге, пак, стране, будући да се сваки привредни план састоји из два дела, наиме, прво из плана о чиниоцима производње и, друго, из финансиско-кредитног плана, за нас ће се тешкоће јављати с почетка и стога што наше банкарство, односно наши кредитни институти још нису организовани како ваља, што наиме још они немају искуства у улози контролора производње. А без банкарства уређеног у том

смислу наша планска економија би могла доћи у опасност да се или бирократише или да подбацаи. Претстоји нам, дакле, пре свега организација банкарства у смислу да може вршити своју корисну и важну функцију у планској привреди. Нарочито у мешовитој привреди, коју имамо, правилан рад банкарства државног или контролисаног од државе, је предуслов успеха у диригованој привреди. Уверен сам да ће наша Влада са своје стране урадити благовремено све што је потребно.

Сматрам за потребно да у овој дискусији поменем још једну важну и значајну ствар која ће још како имати утицаја на правилан развој наше народне и државне привреде, упућене отсад да се плански развија. Ствар на коју мислим је наша веза, односно наше везе са широким светом. Те везе су, по моме мишљењу, једна неопходност за нас. Оне су неопходност и за много веће и снажније државе него што смо ми. За Енглеску, за Америку, па чак и за најсамосталнију државу — за СССР те везе значе огромно. Уосталом, Уједињене нације, баш због тога што су увиделе да овај свет треба да претставља једну колико је год могућно више хармоничну економску целину, ставиле су у свој Статут многе економско-правне клаузуле које треба да учврсте и продубе везе међу народима. Ни ми, наравно, нећемо тежити да се из светске заједнице издвајамо. Најмање се у том погледу сме сумњати у намере наше Владе и наших народа, који су више него још докази о својој међународној солидарности у току минувалог рата. Међутим, ја имам утисак, а то, на жалост, можда није само мој утисак, да се већ данас, у данашњој међународној политичкој ситуацији, нама не даје у економској заједници света оно присвојно место које смо свакако заслужили. Рекао бих да се хоће да тргује и ценка политички, место да се тргује привредно. Низ један питања, првенствено оних која спадају у категорију онога што економисти данас зову функционални интернационализам, а у првом реду железнички саобраћај, кредити, поште, синдикати итд., трпеће од таквог стања ствари. Трпеће и остала наша привреда ако се у међународној политици, по предатној навици, буде наставило да ценка са стварима које су свете, као што су националне територије и поробљена браћа по народности. Због свега тога, ја хоћу да кажем да ми, мислећи на наше дугорочно привредно планирање, морамо и нашу економску оријентацију још отсад упутити у оном правцу у коме смо упутили и нашу политичку оријен-

тацију. (Аплауз). Треба да тражимо економске везе онде где ћемо их наћи, да примимо већ пружену братску руку СССР-а, Чехословачке, Пољске и осталих словенских народа. (Аплауз). У оваквој међународној политичкој ситуацији, како се она манифестује после рата, словенска солидарност намеће нам се на економском пољу исто толико колико и на политичком. Здружени бићемо јаки да одбранимо и своје достојанство и своје интересе.

Ви, другови и другарице, имате пред собом Закон о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање. Имате, такође, јасно и убедљиво образложење које је по томе предлогу закона дао друг министар Хебранг. Ја се нећу даље упуштати у анализу тих докумената. Уверен сам да ће наша Влада са свом потребном обазривошћу и методично умети водити наше народе и нашу младу државу на путу планске економске обнове и планског економског подизања, а уверен сам да ће и наши народи, који и иначе имају много социјалног смисла, сигурно у данашњим приликама у себи наћи довољно стимулуса за плански привредни рад. Ја вас стога молим, другови и другарице, да овај закон прихватите. (Сложен аплауз).

Претседник: Пре него што пређемо на начелни претрес о предлогу закона који је на дневном реду, саопштавам Савезном већу да је Претседник Савезне планске комисије, у име Владе Федеративне Народне Републике Југославије, доставио Претседништву Савезног већа амандман за став 1 чл. 1 предлога Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање. Овај амандман биће прочитан када се буде решавало о члану 1 законског предлога.

Ко од народних посланика жели да узме учешћа у начелној дискусији, нека се јави за реч. Јавља се народни посланик Ђуро Салај, а ко још жели да узме учешћа у овој дискусији нека се такође јави.

Ђуро Салај (*Izborni srez Slavonski Brod, NR Hrvatska*): Предložени пројект Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање претставља одлучан корак напред у даљем разvijanju и изградњи наше ратом разрушене и опустошене народне привреде.

Ми смо свјесни да ћемо, обзиром на општу привредну и техничку заосталост коју смо наследили од старе Југославије, припремању наше привреде на плански колосјек, nailaziti на poteškoće. Али смо исто тако уверени да ће радни народ наше земље

sa uspjehom savladati sve te poteškoće. O tome najrečitije govore dosadašnji rezultati na obnovi naše privrede.

U toku godine dana, od oslobođenja naše zemlje, radnička klasa pokazala je prava čuda. Radnici i tehnička inteligencija, skoro goloruki, bez potrebnih alata i mašina, goli, bos i gladni, sa najvećim uspjehom obnavljali su porušene fabrike, rudnike i saobraćaj, organizovali proizvodnju da bi što bolje snabdeli narod sa potrebnim proizvodima. Radni narod sela bez dovoljne stočne zaprege, bez dovoljno poljoprivrednih mašina i alata, koje je okupator uništio, obradio je i zasijao svaki komadić obradive zemlje. To bi bilo nemoguće postignuti da nije bilo dubokog saznanja širokih radnih masa da oni time stvaraju preduslove za bolju i srećniju budućnost svoga naroda.

Blagodareći radnom elanu i stvaralačkom poletu, blagodareći požrtvovanju i samopregoru radnog naroda naše zemlje, danas su već stvoreni potrebni preduslovi za prelaženje na plan-sku proizvodnju u osnovnim privrednim granama.

Radnička klasa zainteresovana je u prvom redu da se privreda u našoj zemlji što pre prevede na planski kolosjek, jer će ona od toga imati najviše koristi.

Anarhični sistem kapitalističke proizvodnje, koji je pro-uzrokovao česte krize i besposlicu, teško je pogadao najviše radničku klasu, dok će planska proizvodnja osigurati stalni porast blagostanja radničke klase i čitavog našeg naroda. Zato će Jedinствени sindikati, kao borbени organi radničke klase Jugoslavije, svim snagama pomagati napore svoje narodne vlade da se što pre ostvari planska proizvodnja u našoj zemlji, svijesni toga da se to ne može postići bez upornog i samopregornog rada na svim područjima privredne djelatnosti. Oni će pri izradi i ostvarivanju perspektivnih i tehničkih privrednih planova najaktivnije saradivati sa državnim privrednim organima. Ta saradnja je neophodna i radi pravilne orijentacije sindikata u vezi sa mobilizacijom širokih radnih masa na ispunjavanju tih zadataka.

Mnogobrojna prošlogodišnja takmičenja, uprkos velikog radnog elana masa, nisu dala one rezultate koje su mogla dati, kada bi radnici znali kakvi proizvodni zadaci stoje pred njihovim preduzećima. Uprave preduzeća, kao pravilo, stajale su po strani od takmičenja radnih masa.

U ovogodišnjem prvomajskom takmičenju postignuti su, prema dosadašnjim podacima, znatniji rezultati, blagodareći tome što su se i privredni organi takođe uključili u takmičenje

radnih masa. Ukoliko je bila tešnja saradnja privrednih organa u takmičenju radnika, utoliko su i bolji rezultati takmičenja.

U planskoj proizvodnji ta saradnja biće još više potrebna, jer, bez uporne i žilave borbe protiv svih štetnih ostataka starog, ne može se ni zamisliti uspjeh u planskoj privredi.

Pretsjednik Savezne planske komisije drug Hebrang u svome obrazloženju projekta Zakona o opštedržavnom privrednom planu i državnim organima za planiranje izneo je osnovne principe planske privrede.

Ostvarenje tih principa zavisi u prvom redu od aktivnosti širokih radnih masa i radne inteligencije. Zavisi od osiguranja dovoljnog broja stručnih kadrova, kako u organima za planiranje tako i u preduzećima gdje treba da se ostvari plan.

Pitanju pravilnog izbora i vaspitanja stručnih kadrova mora posvetiti veliku pažnju kako država, tako i sindikati, jer od toga će prvenstveno zavisiti uspješno ispunjenje plana.

U prvomajskom takmičenju pojavio se niz radnika udarnika — novatora, racionalizatora i organizatora proizvodnje, koji bi, uz dopunsko stručno-tehničko obrazovanje, mogli uspješno zauzeti rukovodeće dužnosti u našoj privredi. Naša je dužnost da te ljude uzmemo u evidenciju, da ih stručno školujemo i celishodno iskoristimo.

Već danas naša privreda trpi veliku oskudicu kako u višim i srednjim stručnim kadrovima, inženjerima i tehničarima, tako i u nižim stručnim kadrovima u preduzećima. A kada otpočnu novi radovi i rekonstrukcija naše privrede, taj manjak kadrova biće još osetniji.

Stoga smatram da bi se, pored uzdizanja viših i srednjih stručnih kadrova morala posvetiti veća pažnja i uzdizanju nižih stručnih kadrova — kvalifikovanih radnika. U tu svrhu bilo bi potrebno, da se u svim državnim i zadružnim preduzećima organizuju kursevi tehničkog minimuma, koje bi obavezno morali posećivati svi kvalifikovani i polukvalifikovani radnici zaposleni u preduzeću. Vlada bi trebalo uredbom da obaveže sve kvalifikovane i polukvalifikovane radnike da u određenom roku polažu ispit tehničkog minimuma.

Na taj način bi se u znatnoj meri pomoglo stručnom uzdizanju radnika u preduzeću, što bi povoljno uticalo na ispunjavanje proizvodnih zadataka kvalitativno i kvantitativno.

Uporedo sa uzdizanjem stručnih kadrova, naša je dužnost da kod radnika i inženjersko-tehničkog osoblja razvijamo još veću samoinicijativnost i poštovanost u radu, da gajimo stva-

ralački duh širokih radnih masa, da ih potstičemo na pronalaženje novih metoda rada, koji će osigurati trajno visoku produktivnost, da posvetimo pažnju pronalaženju realnih normi koje treba da baziraju na naučnom ispitivanju, da pravilno razradimo sistem plata, da učvrstimo radnu disciplinu, da osiguramo stalnu kontrolu ispunjenja plana. Sve te mere biće najveća garancija za uspješno ispunjavanje plana.

Pošto se predloženim projektom zakona otvaraju široke perspektive za dalji razvoj i procvat naše privrede, za podizanje materijalnog i kulturnog blagostanja naroda, i jačanje odbranbene moći naše otadžbine, — glasaću u načelu za njega. (Dugotrajan aplauz).

Претседник: Има реч народни посланик Мијалко Тодоровић.

Мијалко Тодоровић (*Изборни срез крагујевачки, НР Србија*): Другови и другарице, кад се говори о привредном плану, онда многи људи врло често замењују или изједначавају привредни план са диригованом привредом. Ја то говорим одмах на почетку, јер је то доста честа појава. Може одмах да се подвуче да планске привреде досада у свету није било, сем у Совјетском Савезу и да ње у осталим земљама, у капиталистичким земљама, уопште не може ни бити. Но, баш због велике популарности коју је совјетски привредни план стекао у свету, често се извесни планови, извесна диригована привреда у разним капиталистичким земљама изједначају са планском привредом у Совјетском Савезу. Вама је сигурно познато да су чак и Немци пред рат правили свој Vierjähriger Plan — свој четворогодишњи привредни план.

Јасно је да не може бити једног јединственог привредног плана у држави у којој се сукобљавају интереси разних крупних капиталистичких група. Јасно је да у таквој држави мора да дође до изражаја превласт једне одређене монополистичке групе, или неколико монополистичких група и да се затим осети у државној привреди и политици њихов план, план тих одређених монополистичких група, план одређених крупних капиталиста. Јасно је због чега је и Немачка створила свој четворогодишњи привредни план.

Међутим, другови, наш привредни план и овај закон чине стварно угаони камен темељац у нашој новој држави. Промене које су се десиле код нас, стварање нове државе, не само да су омогућиле стварање привредног плана, него су

управо и захтевале стварање привредног плана. Није могућно ни замислити једну овакву државу, са условима какви су код нас, на степену развитка на коме се ми налазимо у Федеративној Народној Републици Југославији, није могућно замислити такву државу и њено успешно учвршћивање, развијање и напредовање без привредног плана.

Наша држава, наша народна демократија има две основне стране, два основна питања. Прво је питање народне власти, или тачније речено народних одбора, преко којих читав народ, основне народне масе учествују у власти, непосредно владају. Друга страна је питање економике. За ову овакву власт, за народне одборе, потребна је у првом реду јака привреда, потребна је моћна индустрија, крупна индустрија заснована на напредној техници. Значи да се наша демократија правилно развија, да се наша народна власт правилно развија. Управо, потребно је да стално све шире масе учествују у самој власти. Значи, потребно је стално све више увлачити народ у управу државом, што се најбоље остварује преко народних одбора.

То исто важи и за привреду. Наша привреда тражи да се широке масе стално и све више укључују у производњу, све дотле док сви људи не буду у њу укључени. То је једна ствар. А друга је — да та привреда има такав правац, такву линију развитка каква ће највише бити у интересу широких народних маса, у интересу читавог народа, да стално и све више подиже животни стандард радних маса. Значи, кад већина народа, кад основне масе имају власт у својим рукама, привреду треба организовати тако да сви делови, све гране привреде, и не само све привредне гране него и све привредне јединице у одређеним привредним гранама, раде као делови скоро једне јединствене машине, то јест у једном одређеном циљу, за опште привредно јачање земље, у интересу свих који учествују у производњи, у интересу свих који учествују у привреди, у интересу читавог народа.

Друг Хебранг, претседник Планске комисије и министар индустрије, објаснио нам је у свом образложењу пројекта овога закона који су услови омогућили да се већ данас донесе овај закон о планирању. Ја бих хтео само да додам још нешто. Наша Влада, другови, све народне власти, републиканске владе и одбори, успели су у свом досадашњем раду да читаву нашу привреду оживе, да све тачке, све механизме наше привреде покрену, тако да ми данас можемо рећи да у читавој Југославији нема привредног механизма, нема пре-

дузећа, нема привредне гране где привредне машине нису стављене у погон. Тај део посла ми смо у главном, најглавнијем делу завршили. Сада се ради о томе да ми читав привредни механизам, читаву привреду организујемо и усмеримо тако да она иде оном истом основном циљу, то јест да нашој народној власти обезбеди такву економску базу да се она може и даље развијати. Ако су укинута на основном, на најважнијим позицијама интереси појединаца шпекуланата, интереси страних завојевача у нашој привреди, ако на тим пунктима има одлучујућу реч наша народна привреда, онда је јасно да и читаву привреду наше земље треба усмерити тако да се читава привреда развије у интересу нашег народа, да би се подигла и одбранбена моћ наше земље, да би се наша земља што више осамосталила, нарочито од поједних страних монополистичких привредних група, и најзад, упоредо са тим, да би се подигао животни стандард основних радних маса, у првом реду радника и сељака. Овај закон и државни органи за планирање, који проистичу из овога закона, то ће омогућити.

Ја бих хтео да напоменем још само неке карактеристике овог закона. Он је тако постављен да даје могућности широке иницијативе свим државним, планским и осталим органима и властима. Он даје широку иницијативу за планирање и за мобилизацију сретстава, за мобилизацију свих извора и свих снага, за јачање привреде на свим подручјима, а тиме и за јачање читаве државне привреде. То са једне стране. А са друге стране, није могуће замислити правилно планирање и правилно спровођење плана ако нема опште евиденције и контроле. А општа евиденција и контрола значе евиденција и контрола читавог народа и свих органа власти и других установа које су директно везане са привредом. Овај закон, такође, омогућује учествовање свим трудбеницима наше земље, свим одборима — од месних па до републиканских и до Савезне владе — у изградњи општедржавног привредног плана. Због тога ће наши привредни планови, који ће на основу овог закона бити донесени у будућности, бити реални и моћи ће да се спроводе, јер ће и творци и спроводиоци тога плана бити сви трудбеници наше земље и јер ће контролу над спровођењем нашег државног плана вршити читав наш народ. Ја ћу гласати за овај закон. (Аплауз).

Претседник: Пошто нема више пријављених говорника за претрес у начелу, стављам на гласање у начелу предлог Закона о општедржавном привредном плану и државним

органима за планирање. Глас се дизањем руке. Ко је у начелу за овај предлог закона, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је предлог Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање у Савезном већу у начелу једногласно прихваћен.

Прелазимо на претрес у појединостима. Ко жели да узме учешћа у дискусији у појединостима по целом предлогу закона, нека се јави за реч. (Не јавља се нико). Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да чита наслов закона и члан 1.

Известилац чита наслов и члан 1.

Претседник: Код овог члана постоји амандман Владе, који је у име Владе послао Претседништву Савезног већа Претседник Савезне планске комисије. По том предлогу тражи се измена члана 1 става 1 утолико што уместо: „Општедржавним привредним планом држава одређује правац разитка целокупне народне привреде или појединих њених грана у циљу заштите животних интереса народа, подизања народног благостања, правилним искоришћавањем и развијањем свих привредних могућности и снага у Федеративној Народној Републици Југославији“, овај став треба да гласи: „Општедржавним привредним планом држава одређује правац разитка целокупне народне привреде или појединих њених грана у циљу заштите животних интереса народа, подизања народног благостања, правилног искоришћавања и развијања свих привредних могућности и снага у Федеративној Народној Републици Југославији“.

Други став је исти као што је у предлогу Законодавног одбора. Према томе, стављам на гласање наслов закона и члан 1 са амандманом Владе како сам га прочитао. Ко је за члан 1 са предложеним амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 1, са амандманом Владе, заједно са насловом, једногласно прихваћен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило све чланове, од 2 до 24 закључно, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Тиме је законски предлог и у појединостима примљен. Приступамо коначном гласању о законском

предлогу у целини. Гласа се појединачно. Молим секретара да чита имена народних посланика. Гласаће се за и *против*.

Секретар прозива народне посланике да гласају.

(После гласања)

Претседник: Објављујем да су за предлог Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање у целини гласала 264 народна посланика и да су сви гласали за. На овај начин коначно је изгласан у Савезном већу предлог Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање и биће, у смислу члана 63 Устава и члана 45 Пословника Савезног већа, послат Већу народа на решавање.

С обзиром на то да је Савезно веће добило од Већа народа извештај да је Веће народа коначно усвојило предлоге Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају, Закон о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање и Закона о „Партизанској споменици 1941“ част ми је предложити Савезном већу допуну дневног реда, тако да испред тачке 6, 7 и 8, које су још остале на дневном реду данашње седнице, ставимо као прву тачку, решавање о предлогу Већа народа о Закону о „Партизанској споменици 1941“; као другу тачку: решавање о предлогу Већа народа о Закону о легализацији исправа у међународном саобраћају; и као трећу тачку: решавање о предлогу Већа народа о Закону о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање.

Да ли Веће прима предлог о допуни дневног реда овако како сам то већ саопштио? (Прима). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је предложена допуна дневног реда једногласно прихваћена.

Дневни ред данашње седнице нисмо исцрпили. Остале су нам још три тачке, а заједно са допуњеним дневним редом шест. Иако дневни ред није исцрпен, да ли ми Савезно веће даје овлашћење за закључење данашње седнице? (Даје). Онда закључујем данашњу седницу, а другу, наредну седницу одређујем за 23 мај, у 11 часова, са дневним редом који је малопре усвојен.

(Седница је закључена у 18,30 часова).

ВЕЋЕ НАРОДА

Седма седница

(23 маја 1946)

Почетак у 16,10 часова.

Претседавали потпретседници **Косан Павловић** и **Божидар Масларић**.

Потпретседник Косан Павловић: Отварам седми редовни састанак I редовног заседања Већа народа Народне скупштине ФНРЈ. Записник данашње седнице водиће секретар **Михаило Грбић**. Молим секретара **Грбића** да прочита записник прошле седнице.

Секретар Михаило Грбић чита записник шестог редовног састанка од 22 маја т. г.

Потпретседник: Чули сте записник. Ими ли примедаба на записник? (Нема). Записник се прима и оверава. (*Др Милош Поповић:* Молим за реч). Има реч народни посланик *др Милош Поповић*.

Др Милош Поповић (НР Србија): Молим за једно питање. На дан 4 фебруара 1946 године упутио сам Претседништву Већа народа једно писмо и у њему предложио доношење 4 закона: 1) текст повеље о дечијим правима, с молбом да ту повељу Веће народа усвоји и прокламује као основно начело за доношење закона за подизање и заштиту народног подмлатка; 2) основни закон о подизању и заштити народног подмлатка; 3) основни закон о чувању народног здравља. Предложио сам да се за проучавање ових законских предлога образује нарочити одбор од стручњака лекара, социјалних и просветних радника. Четврти предлог био је предлог закона о хитном обештећењу ратом оштећених. За овај предлог тражио сам хитност.

Још до данас нисам добио никакав одговор нити обавештење да ли су ови моји предлози упућени Законодавном одбору, па молим Претседништво да ми на то одговори.

Потпретседник: Ви ћете добити одговор.

Одбори за молбе и жалбе Већа народа и Савезног већа поднели су извештај и предлог Закона о додељивању сталне личне месечне доживотне помоћи.

Овај извештај са законским предлогом ставиће се на дневни ред кад то Скупштина одлучи.

Претседник Владе ФНРЈ маршал Јосип Броз Тито извештава Веће да је за повереника Владе на седницама Већа народа одређен генерал-мајор Богдан Орешчанин, који ће давати обавештења за време претреса предлога Закона о попуни оружане силе Федеративне Народне Републике Југославије јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима.

Изволите чути два писма која је примило Претседништво Већа народа:

ПРЕТСЕДНИКУ ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ
СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

На основу Пословника Већа народа као предлагач предлога Закона о заштити ауторског права изјављујем да се слажем са свим изменама и допунама које су учињене у Законодавном одбору које су садржане у извештају тога Одбора.

У исто време слободан сам да вас известим да предлагем неколико амандмана уз пројекат закона у којима су прихваћени предлози који су упућени после једне шире дискусије законског предлога од стране удружења аутора и појединих аутора.

Молим вас, да приликом расправљања предлога Закона о заштити ауторског права у појединостима прочитате у вашем Већу уз сваки одговарајући члан и предложени амандман.

Списак амандмана прилажем уз ово писмо.

Смрт фашизму — Слобода народу!

Министар Владе ФНРЈ

Милован Ђилас, с. р.

Други акт гласи:

ПРЕТСЕДНИКУ ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ
СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

У смислу Пословника Већа народа Народне скупштине ФНРЈ одређујем за свога повереника приликом дискусије о предлогу Закона о заштити ауторског права у Већу народа др Јована Ђорђевића, секретара Комитета за законодавство и изградњу народне власти.

Смрт фашизму — Слобода народу!

Министар Владе ФНРЈ
Милован Ђилас, с. р.

Потпретседник: Молим вас да чујете молбе народних посланика за отсуства. Народни посланици Тоде Ношпал и Михаило Апостолски моле десетодневно отсуство, а Тоне Хафнер отсуство од пет дана, сви због службеног посла. Одобрава ли Веће народа ова отсуства. (Одобрава). Објављујем да су тражена отсуства одобрена.

Веће је примило извештај број молби и жалби из народа, које ће се упутити Одбору за молбе и жалбе Већа народа.

Прелазимо на дневни ред. На дневном реду је претрес предлога Закона о попуни оружане силе ФНРЈ јахањом, теглењом и товарном стоком и преносним средствима.

Молим друга известиоца да изволи прочитати одборски извештај.

Известилац Милош Царевић (НР Србија): (Чита извештај Законодавног одбора. — Видети пројекат и извештај на крају књиге).

Другови народни посланици, пред нама је други по реду закон којим се врши мирнодопска организација и устројство наше Армије. Ми смо донели Закон о војној обавези у прошлом заседању. Тим законом је регулисано питање попуне наше Армије људством. Овим законом треба да се регулише питање осталих битних елемената сваке оружане силе — попуна јахањом, теглењом и товарном стоком и преносним средствима. Као што је по демократском принципу нашег Устава и Закону о војној обавези војна обавеза општа, тако је и обавеза по овоме предлогу закона, који је данас на

дневном реду — давање стоке и преносних средстава за потребе Армије — општа за правна и физичка лица у нашој земљи, сем оних која уживају екстериторијална права. Привредни услови земље у даном моменту, њена делатност и потребе даљег размножавања одлучују по питању евентуалног ослобођења од ове обавезе по закону. Предложени закон садржи детаљне прописе нарочито о евиденцији стоке и о преносним средствима, нужном прегледу, пописе и смотре, обавезну пријаву промене сопственика и остало што је нужно за потпуну, тачну и правичну евиденцију. Исто тако разрађени су прописи о дужностима грађана-сопственика ових средстава и стоке у случају приправног стања и мобилизације. Најзад, закон прописује обавезу државе да да накнаду за узету стоку не само онда када је откупљује, него и онда када се за извесно време употребљава на вежби.

Са изнетих разлога и потребе за овим законом код наше Армије која је потпуно у мирнодопском формирању, молим Веће народа да овај закон прими. (Одобравање).

Потпредседник: Отварам начелни претрес о овом законском предлогу. Ко жели од народних посланика да говори, нека се јави за реч. Има реч народни посланик Милан Смиљанић.

Милан Смиљанић: Другови и другарице, у начелној дебати учинићу само две мале напомене по питању овога законског предлога.

Прво, не знам да ли је тако социјално, да ли је уместо, како је предвиђено чланом 17 овога законског предлога, да се даје накнада за стоку употребљену на вежби и за стоку узету за време рата, а није ми познато да ће се људима који се позову на вежбу давати накнада. Исто тако кад смо јуче претресали инвалидски закон, видели смо да се свима људима који изгубе живот у рату не даје у сваком случају накнада њиховим породицама.

Друга напомена: ја бих молио Законодавни одбор кад буде убудуће подносио извештај о неком законском предлогу да поред текста који је предложен од стране Владе изнесе пречишћен потпуни текст Законодавног одбора. Тиме би нама много било олакшано да не исписујемо поред текста предлога Владе и текст предлога Законодавног одбора који се понекад потпуно мења, тако да извештај Законодавног одбора буде већи или раван тексту предлога закона од стране

Владе. Толико сам само имао да кажем, изјављујући да ћу гласати у начелу за предлог овог закона.

Потпретседник: Ко још од народних посланика жели реч? (Не јавља се нико). Не жели нико. Прелазимо на гласање у начелу.

Ко је за овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Хвала. Имали ко *против*? (Нема). Објављујем да је закон у начелу примљен. Прелазимо на претрес у појединостима. Молим известиоца да чита члан по члан.

Известилац чита наслов закона и члан 1 према извештају Одбора.

Потпретседник: Чули сте члан 1. Жели ли ко да говори о овоме члану? (Нико се не јавља). Пошто нико не жели да говори, стављам члан 1 на гласање. Ко је за члан 1, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Хвала. Има ли ко *против*? (Нема). Члан први је примљен.

(За овим је Веће народа, гласајући о сваком прочитаном члану дизањем руку, усвојило једногласно и без дискусије све остале чланове од чл. 2 до закључно чл. 16 према пројекту и извештају Законодавног одбора).

Известилац чита члан 17 према извештају Одбора.

Потпретседник: Чули сте члан 17. Жели ли ко да говори. (Милан Смиљанић: Молим за реч). Реч има прота Смиљанић.

Милан Смиљанић: У вези с оним што сам раније рекао, не бих се могао сложити са одредбом овога члана да се за време вежбе плаћа употреба стоке, кад се војним обвезницима не плаћа време проведено на вежби. Још бих разумео да се у случају мобилизације даје признаница, па да се та накнада исплаћује после свршеног рата, али да се плаћа употреба стоке за време мобилизације — с тим се не бих могао сложити, утолико пре што је познато да стоку дају имућнији сопственици, док своју радну снагу и живот дају сиромашнији војни обвезници. Стога се, како рекох, не бих могао сложити са одредбом овога члана у погледу исплате накнаде за употребу стоке.

Потпретседник: Жели ли још ко да говори?

Известилац: Ја бих хтео да одговорим другу Смиљанићу. Према овоме члану исплата за случај рата врши се на основу признаница издатих од стране војних јединица. То је питање

које се у том моменту може регулисати према томе да ли ће бити исплата одмах, да ли има буџетских средстава и ратног кредита.

Што се тиче накнаде за употребу стоке и преносних средстава сматрам да је потпуно правична одредба и ту не треба везивати две ствари, као што чини прота Смиљанић. Ми данас имамо одредбу да сваки обвезник који се налази у служби ЈА, ако је услед тога социјално угрожена његова породица, има право на новчану накнаду или помоћ, за време док је на служби у Југословенској армији. Иначе не видим оправданог разлога да се измени ова социјално потпуно умесна одредба, која је за економски живот људи од велике важности, јер је оправдано да треба дати накнаду сопственику који треба да се брине о даљем умножавању стоке.

Потпретседник: Прелазимо на гласање о овоме члану. Ко је за члан 17 према предлогу Законодавног одбора, нека дигне руку. (Народни посланици дижу руке). Ко је *против?* (Милан Смиљанић: Ја сам *против*). Ви сте *против*. Објављујем да је члан 17 примљен са једним гласом *против*. Прелазимо на члан 18.

Известилац чита члан 18 према извештају Одбора.

Потпретседник: Жели ли ко да говори о овоме члану? Не жели нико. Стављам члан 18 на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви). Ко је *против?* (Нико). Члан 18 је примљен. Прелазимо на члан 19.

Известилац чита члан 19 према извештају Одбора.

Потпретседник: Жели ли ко да говори о овоме члану? Не жели нико. Стављам члан 19 на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви). Хвала. Ко је *против?* (Нико). Члан 19 је примљен. Прелазимо на члан 20.

Известилац чита члан 20 према извештају Одбора.

Потпретседник: Жели ли ко да говори о овоме члану? Не жели нико. Стављам члан 20 на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви). Хвала. Има ли ко *против?* Нема. Члан 20 је примљен.

Пошто је завршен претрес у појединостима, прелазимо на гласање у целини. Молим друга секретара да изврши прозивку народних посланика. Гласаће се за и *против*.

Секретар Михаило Грбић прозива посланике.

Потпретседник: Изволите чути резултат гласања. За овај законски предлог гласала су свега 123 посланика и сви су гласали за. Према томе објављујем да је овај законски предлог у овоме дому изгласан.

Овај ће се законски предлог упутити Савезном већу на решавање.

Прелазимо на следећу тачку дневнога реда: претрес законског предлога о заштити ауторског права. (Видети прилог на крају књиге).

Молим друга известиоца Милоша Царевића да поднесе извештај.

Извештач Милош Царевић: (Чита извештај Законодавног одбора. — Видети прилог на крају књиге)

Другови народни посланици, ауторско право у ширем смислу означава скуп свих права која припадају ауторима књижевних, уметничких, научних, музичких и сродних дела и техничких проналазака.

Уобичајено је у законодавствима и науци да се посебно регулишу ауторска права твораца књижевних, уметничких, научних и музичких дела, а посебно права аутора техничких проналазака. Прва група претставља умно ауторско право, а друга група занатско или индустријско ауторско право.

Појам, дакле, закона о ауторском праву, обухвата заштиту права аутора књижевних, уметничких, научних, музичких и сродних дела, док се заштита проналазака регулише посебним законима (закон о патентном праву, праву на моделе и томе подобно).

Закон о заштити ауторског права има за циљ да заштити творца умног дела, да му обезбеди пре свега моралну заштиту, а поред тога и награду за његов рад, све то у циљу унапређивања умног стварања и омогућавања да се те умне творевине ставе у промет за заједницу.

Ауторско право је пре свега једно лично право, а осим тога оно је и имовинско право. Аутор треба по закону да има искључиво право диспозиције својим делом било у циљу економског искоришћавања било у чисто идеалном циљу. Законска заштита се пружа како у погледу моралне заштите тако и у погледу имовинске заштите ауторских права.

Почеци заштите ауторских права, нарочито кад је реч о занатском праву, могу се наћи још у средњем веку. То су пре свега еснафске привилегије, које су се доцније, развит-

ком штампе, пренеле и на област књижевне накладе. Даване су привилегије за штампање књига уопште, или за штампање појединих књига. Суштина ауторског права, међутим, није била заштићена, већ само занат. У Енглеској већ 1709 године донет је закон којим се забрањује прештампавање књига уписаних у нарочити регистар. Почетком француске револуције продрло је правно и финансиско мишљење Лока, који објашњава својину као последицу рада који треба наградити и видимо у Француској већ 1793 године Закон о заштити књижевних и уметничких дела, у коме се право аутора зове својина.

Модерна законодавства о заштити ауторског права углавном се заснивају на Бернској конвенцији од 9 септембра 1886 године, којом је основан Међународни савез за заштиту књижевних и уметничких дела. Задатак ове конвенције и поред доцнијих допуна остао је углавном и данас исти: да делима аутора оних земаља које припадају Савезу призна исту заштиту свака земља чланица Савеза као својим држављанима. Овим су ауторска права држављана једне земље чланице овог Савеза проширене на све земље чланице Савеза, чиме је заштита права знатно проширена. Ова Бернска конвенција била је на конференцији у Берлину 1908 године допуњена јединственим текстом са изменама које су учињене на тој конференцији и ранијој 1896 године у Паризу, а маја 1928 године на конференцији у Риму учињене су нове измене. Ми се нећемо задржавати на детаљној анализи међународних текстова, јер би то прешло обим ових излагања. Напомињемо само то да су чланови Савеза 40 држава и да овом Међународном савезу не припадају Сједињене Америчке Државе и Совјетски Савез.

Међутим, сем Међународног савеза основаног Бернском конвенцијом за заштиту ауторских права постоје још други међународни савези за заштиту књижевних и уметничких дела, као Конвенција коју су закључиле јужно-америчке државе 11 јануара 1889 године у Монтевидеу и Конвенција закључена у Буенос Аиресу 1910 године.

Што се тиче наше државе, она је чланица Међународног савеза основаног Бернском конвенцијом.

Иако нису чланице Савеза по Бернској конвенцији, и Сједињене Америчке Државе и Совјетски Савез по својим националним законима о заштити ауторских права признају ауторска права страних држављана у границама закључених уговора са појединим државама.

Што се тиче самих закона о заштити ауторских права, како у Сједињеним Државама Америке тако и у Совјетском Савезу, основни принципи у овим законима нису у битној супротности са Бернском конвенцијом; они имају извесне специфичне одредбе, јер је уосталом принцип да национални закони слободно регулишу заштиту домаћих аутора.

И наш пројект се у извесним својим одредбама разликује од Бернске конвенције, али и поред тих разлика нема никакве правне сметње да наша држава остане и даље члан Бернске уније, јер су отступања која су у нашем пројекту учињена дозвољена по Бернској конвенцији. Ми смо у наш пројект унели извесна искуства из совјетског закона, што је сасвим разумљиво, јер је то законодавство најближе нашој народној и демократској држави.

Закон о заштити ауторског права од 1930 године, који је важио у бившој држави до 1941 године, не одговара промењеним друштвеним и државним приликама у нашој земљи. Такав какав је био сметао би правилном развоју културног и уметничког живота.

Оно што је битно у нашем новом пројекту састоји се у следећем:

1) Државна заштита права аутора књижевних, уметничких и научних дела простире се у потпуности како на материјална тако и на морална права аутора. Као лично право заштићено је до смрти аутора, а заштићена су и права наследника, жене, деце и директних предака; као имовинско право може се пренети и на друга лица, поред тога што се може наследити.

2) Трајање заштите, противно ранијем закону који ју је давао за временски ограничени период, — простире се до смрти аутора, односно до смрти наследника под условима прописаним у закону.

3) По престанку ауторског права аутора и његових наследника, права аутора прелазе на државу, а исто тако држава може у општем интересу да откупи материјална права аутора дела уз исплату накнаде ако носилац ауторског права није аутор дела, — ако су ауторска права пренета на треће лице.

Овим законом, у низу других које доносимо у циљу изградње наше народне државе и спровођења у живот нашег Устава, којим је загарантована и заштита ауторског права, ми попуњавамо осетну празнину у нашем законодавству и

омогућавамо даљи правилан развој и унапређење нашег културног, уметничког и научног живота и рада, те и са своје стране молим Веће народа да предложени пројект прими. (Одобравање).

Потпретседник: Отварам начелну дискусију о овоме законском предлогу и молим другове народне посланике који хоће да говоре да се јаве за реч. Реч има друг Едвард Коцбек.

Edvard Kocbek (NR Slovenija): Poštovani drugovi i drugarice narodni poslanici, hoću da kažem samo dve-tri reči.

Pre svega kao književnik moram izraziti svoje zadovoljstvo što je kao jedan od prvih zakona posle donošenja Ustava stavljen na dnevni red Zakon o zaštiti autorskog prava. To je ponovni dokaz da nova Jugoslavija ne vodi brigu samo o materijalnim dobrima naših naroda, nego da štiti i njegova duhovna blaga.

Ali nas još više raduje sama sadržajna strana novog zakona. U čemu je ta nova sadržajna njegova pozitivnost? Kad upoređujemo stari jugoslovenski zakon o autorskom pravu sa današnjim novim, vidimo pre svega ovu razliku: danas autorsko pravo nije više zaštićeno samo kao lična tvorevina pojedinog čoveka, nego još i kao umetničko i naučno delo koje predstavlja duhovno blago čitavog naroda, te se njegova vlast danas stara za njegovu sudbinu.

Novi zakon, dakle, uzima u obzir i društvenu funkcionalnost kulturnog dela i time prvi put definiše i obuhvata ceo i potpun obim umetničkog i naučnog dela, kako njegov individualni tako i njegov kolektivni značaj. Svako pravo umetničko ili naučno delo ima naime osobine da svojim postankom automatski prelazi krug ličnog individualnog sveta i postaje sudbonosni deo narodne kulture celokupne zajednice. Radi toga je, dakle, posve razumljivo da društvenom kolektivu, koji je u današnjem slučaju država, pripada kako dužnost tako i pravo da osim autora i njegovih prava zaštićuje i samu tvorevinu kao i njenu društvenu funkcionalnost.

Radi toga novog i šireg shvatanja donosi naš zakon i nove tehničke izmene. Koje su te izmene?

Ima ih tri vrste. Prva izmena odnosi se na pravo nasleđivanja koje je sada ograničeno na ženu, decu i direktne pretke. Druga izmena određuje da se po prestanku prava autora umetničkog ili naučnog dela autorsko pravo ne gasi kao dosad, nego prelazi na državu. Treća izmena govori da radi pravilnije

upotrebe umetničkih i naučnih dela i njihovog boljeg korišćenja narodu zakon daje državi pravo da otkupi tzv. materijalna prava autora dela uz isplatu naknade.

Ako uzmemo u obzir još i činjenicu da ova nova disciplina važi i za narodne — umetničke tvorevine, moramo da se još posebno obradujemo. Dosad, te narodne tvorevine nisu bile zaštićene. A mi znamo da u našim narodima postoji ogromno bogatstvo u narodnim pesmama, pripovetkama, slikama, ručnim radovima itd. Kod nas je dosad mogao svako da se služi tim blagom, da ga štampa i priređuje po svom ukusu, da ga dakle i slobodno kvari i da na tome zarađuje. Sada će početi briga za čistotu, originalnost, potpunu vrednost i kolektivnu funkciju tih narodnih tvorevina.

Ovo su moje misli. Neću da ulazim u izlaganje ostalih potankosti zakona, nego ostajem kod ustanovljenja gornjih krupnih činjenica, u najboljem uverenju da je njima zagarantovana i ostala struktura ovog pozitivnog zakona. Izjavljujem da ću glasati za predloženi zakon. (Odobranje).

Potpredsednik: Drugovi, želi li još ko od narodnih poslanika da govori o ovom zakonu? Ima reć narodni poslanik Joza Milivojević.

Joza Milivojević (NR Hrvatska): Naša narodna država po ovom zakonskom prijedlogu ima pod osobitom zaštitom i staranjem književna, umjetnička i naučna djela. To je i u duhu našeg Ustava, koji u članu 37 garantuje slobodu književnog, umjetničkog i naučnog rada i obavezuje državu da pomaže nauku i umjetnost u cilju razvitka narodne kulture i blagostanja.

Po odredbi našeg Ustava i samo pravo autora, tj. tvorca djela, mora biti zaštićeno. To su prava, po ovom zakonskom prijedlogu, ili materijalno-pravne, ili moralno-pravne prirode. Ona su ovim zakonskim prijedlogom i pobliže razrađena i konkretizirana (uglavnom u članovima od 4—17) kao zakonska prava autora, čime udovoljava i potrebi i težnji našeg svakidašnjeg kulturnog života za zakonskim uređenjem te materije.

Kod naših naroda nikada nije zamro stvaralački duh na polju književnosti, umjetnosti i nauke, pa niti u najtežim danima njegove narodno-oslobodilačke borbe.

Štaviše, baš u tim danima naši narodi dali su dokaza svog novog duhovnog preporoda, skovanog u vatri velike oslobodilačke revolucije, punog poleta, vjere i nove istinske duhovne snage.

Duhovne tekovine naše revolucije raspršuju danomice tamu i učmalost starog, zaostalog duhovnog svijeta, ostvaruju sve preduslove novog čovječnijeg, naprednijeg i duhovnijeg svijeta, svijeta najboljih, najslobodoumnijih i intelektualno najjačih snaga koje nepresušivo niču u krilu oslobođenih širokih masa radnog naroda sela i grada.

Danas, kad je u jeku obnova i izgradnja naše zemlje i učvršćenje naše neizrabljivačke ekonomske osnove, naš kulturni život, novi progresivni život, razvitkom istinske narodne kulture, istinskog novog duhovnog života, također je u fazi svoje obnove i izgradnje te punog preporoda.

Ovim zakonskim prijedlogom ozakonićemo najnužnija, osnovna načela za organiziranu zaštitu našeg duhovnog života na polju književnosti, umjetnosti i naučnog stvaranja, a tako isto i prava autora, koautora, prevodioca, nosioca autorskog prava itd.

Ono što je osobito važno u ovom zakonu što odgovara novim našim izmjenjenim prilikama i potrebama jest to da se naša narodna država pojavljuje kao isključivi nosilac autorskih prava na svim narodnim umjetničkim tvorevinama, a i glede ostalih književnih, umjetničkih i naučnih djela zakon konstituira kada država ima pravo da preuzme autorska prava uz pravičnu naknadu nosiocu autorskog prava odnosno ustanovljuje (čl. 9, 10 i 11) iza kojeg vremena autorska prava prelaze, po snazi ovog zakona, kao opća narodna svojina na državu.

Ta pojava države kao nosioca autorskog prava suzbije kapitalističku eksploataciju i anarhičnost, koja je ranije dominirala na tržištu književnih, umjetničkih i naučnih djela. Uklopiće raniju žalosnu pojavu — da su se kulturni radnici, osim rijetkih jakih talenata, teško mogli održati, pogotovo progresivni kulturni radnici, usljed pljačke, eksploatacije izdavača i pritiska reakcije. — Dok su naši kulturni radnici gladovali, u neimaštini i bijedi stvarali kulturna dobra svome narodu, kapital, koji ih je izrabljivao kao i najamnog radnika u tvornici, obogaćivao se je i pored Zakoga o zaštiti autorskog prava od 1930 godine kao i Bernske konvencije.

U današnjim našim novim prilikama omogućuje se da kulturna dobra postanu pristupačna najširim masama radnog naroda. Omasovljuju se književni, umjetnički i naučni radovi. Omasovljuje se i kadar kulturnih radnika, a time se potstiče zdravo takmičenje u cilju ostvarivanja općeg narodnog blagostanja — kako materijalnog tako i duhovnog.

U brizi zaštite autorskih prava, jer kapitalistički privatni sektor kod nas postoji, ovaj zakonski prijedlog ovlašćuje udruženja autora da mogu zastupati nosioce autorskog prava bez naročitog punomoćstva radi ostvarivanja njihovih prava, da im ukazuju pomoć, a također da svojim savjetima i predlozima pomažu i državne organe za provođenje zaštite zakonskih autorskih prava, koju zaštitu naša država vrši po odredbama ovog zakona.

No sve to: i briga oko zaštite samog autorskog prava, kao i stavljanje književnosti, umjetnosti i nauke pod naročitu zaštitu države i staranje države, nije ništa novo. Ono što je novina u ovom zakonu jest: 1) da se ovim zakonskim prijedlogom naša narodna država pojavljuje, kao što je već istaknuto, kao nosilac autorskog prava, i da se monopolistički položaj kapitalističkog izdavača i anarhičnost izdavačkog tržišta iz osnove mijenja; 2) u tome što država planski prikuplja prihode iz svih izvora narodnog kulturnog života, kako individualnog (autora) tako i kolektivnog — narodnog stvaranja, i to uglavnom one prihode koji su ranije ostajali u džepu kapitaliste izrabljivača i 3) da se tim prihodima stvara u rukama države materijalna osnovica, koja će nesumnjivo vremenom biti velika, a mi ovim zakonom obavezujeemo državu da polovinu tih prihoda direktno daje kolektivu naših kulturnih stvaralaca (Saveza jugoslovenskih autora) za jačanje njihove ekonomske sigurnosti.

Baš u tome ukazuje se novina i veličina ovog našeg zakonskog prijedloga i osnovnog plana u njemu — da postavlja realnu ekonomsku osnovicu po pitanju naših kulturnih radnika, pa iako samo u mogućnostima današnjih naših prilika, no to je u odnosu spram starog stanja cijela revolucija, velik i značajan korak naprijed.

Jer, uz sve lijepe zakonske propise starog Zakona o autorskom pravu od 1930 g. pa i Bernske konvencije, činjenica je bila da su izdavači gradili palate, a kulturni radnici umirali od tuberkuloze ili morali odlaziti u druga zvanja ili zbog svoje naprednosti bili u glavnjači, Mitrovici, Lepoglavi itd.

Koliki su tako talenti u našim narodima — propali.

Ovom novinom cijelo ovo autorsko pravo, ovaj zakon, nosi karakter realne ekonomske i socijalne osnovice i tako, baš time, otvaraju se sve mogućnosti za omasovljenje kadra kulturnih radnika. To omasovljenje omogućit će selekciju u stvaralačkom kvalitetu, što će podići opći nivo našeg kulturnog stvaranja.

S druge strane, to će omogućiti našoj narodnoj državi da što uspješnije ostvaruje jedan od svojih osnovnih ciljeva — visoki nivo kulturnog stvaranja i visoki nivo kulturnog života širokih masa naših naroda.

To su svijetle, progresivne perspektive ovog zakonskog prijedloga o autorskom pravu, pa ga stoga pozdravljam i glasaću za. (Odobranje).

Потпретседник: Жели ли још ко реч о овоме законском предлогу? (Не жели нико). Пошто нико не жели реч, то овај законски предлог стављам на гласање у начелу. Гласаће се за и против. Ко је за овај предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Према томе законски предлог је примљен у начелу.

Прелазимо на претрес у појединостима. Молим друга известиоца да чита члан по члан овога законског предлога.

Известилац чита члан 1 према пројекту и извештају Одбора. (Видети прилог на крају књиге).

Потпретседник: Чули сте члан 1. Жели ли ко да говори? (Нико). Стављам овај члан на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Члан 1 је примљен. Прелазимо на члан 2.

Известилац чита члан 2 према извештају Одбора.

Потпретседник: Чули сте члан 2. Жели ли ко да говори? (Не жели). Стављам члан 2 на гласање. Ко је за нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Члан 2 је примљен. Прелазимо на члан 3.

Известилац: Код овога члана има амандман. Ја ћу најпре прочитати првобитни текст, како га је предложио Одбор, а затим ћете чути амандман. (Чита текст члана 3 према предлогу Одбора).

Потпретседник: Има реч повереник Владе др Јован Ђорђевић.

Повереник Владе др Јован Ђорђевић: По амандману уз овај члан став други се мења и гласи:

„Држава је законити носилац ауторских права свих народних уметничких творевина“.

На крају овог члана додају се нови ставови 3 и 4 који гласе:

„Тиме се не спречава слободна употреба народних уметничких творевина у циљу уметничког односно научног обрађивања.

Аутор уметничког или научног дела, створеног коришћењем народних уметничких творевина, носилац је ауторског права тако створеног дела“.

Као што се види, предложена измена је, што се тиче другог става, чисто стилске природе, и на њој не треба инсистирати. Што се тиче измене и допуне става 3, разлог његовог уношења проистиче из тога што се хтела дати већа слобода нашим уметницима и научницима који иду путем искоришћавања наших народних уметничких мотива. Да би се та тенденција подржала даје им се могућност да слободно уметнички и научно обрађују наше народно благо. Исто тако допуна овог члана у ставу 4 дошла је зато да, у случају да се услед оваквог искоришћавања створи један нови облик уметничког или научног дела, не би било сумње ко је у томе случају искључиви носилац ауторског права тако створеног оригиналног уметничког дела.

Известилац чита став 3 према извештају Одбора са амандманом.

Потпретседник: Чули сте члан 3 са предложеним амандманом. Жели ли ко реч о члану 3 и амандману. (Не жели нико). Стављам на гласање члан 3 са предложеним амандманом. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема нико). Према томе примљен је члан 3 са амандманом.

(За овим је Веће народа, гласајући о сваком прочитаном члану дизањем руку, усвојило једногласно и без дискусије чланове од 4 до 9 закључно, према пројекту закона и извештају Законодавног одбора).

Известилац: На реду је члан 10. Уз овај члан постоји амандман Владе. Ја ћу прочитати члан овако како гласи: (Чита текст члана према одборском извештају).

Повереник Владе: У овом члану изостављају се речи „на кореографска и пантоминска дела траје 10 година“ тако да члан гласи: „Право аутора и његових правних следбеника на фотографска и кинематографска дела уколико имају карактер фотографских дела траје пет година; на периодичне публикације, алманахе, антологије и сл. 15 година, и то како право уредника на цело издање, тако и право сарадника на поједине радове први пут објављене у том делу“.

Као што се види, из овога члана је изостављена краћа заштита односно заштита од 10 година за кореографска и пантоминска дела, јер се стало на гледиште, на основу пред-

лога добијених од Удружења аутора, да се и овим делима, која могу да претстављају истинске уметничке творевине, да иста односна општа заштита овог закона као и осталим књижевним и уметничким делима.

Известилац чита поново члан 10, према одборском извештају али без речи „на кореографска и пантоминска дела траје 10 година”.

Потпретседник: Чули сте члан 10 са амандманом. Жели ли ко реч о овоме члану? Не жели нико. Стављам на гласање овај члан са амандманом. Ко је за, нека дигне руку. (Сви). Ко је *против*? (Нико). Објављујем да је члан 10 примљен.

(Затим је Веће народа дизањем руку једногласно и без дискусије усвојило чланове 11, 12 и 13 према одборском извештају).

Известилац: (Чита члан 14 према одборском извештају)

Код овога члана има амандман, који ћу после прочитати. На крају овога члана додаје се нови став 3, који гласи: „Под објављеним делима треба у смислу овог закона подразумевати издата дела”.

Пошто у пракси и теорији постоје разна мишљења шта се има подразумевати под „објављивањем”, било би потребно да се у овом закону тачно назначи. У овом смислу дефиницију даје и Бернска конвенција.

Потпретседник: Жели ли ко реч? (Нико се не јавља). Не жели нико. Стављам члан 14 са амандманом на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 14 са прочитаним амандманом примљен.

Известилац чита члан 15 према извештају Одбора.

Потпретседник: Чули сте члан 15. Жели ли ко реч? (Нико). Не жели нико. Стављам прочитани члан на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 15 примљен.

Известилац: Код члана 16 у последњој тачки 13 има амандман који ћемо прочитати. (Чита члан 16 према извештају Одбора).

Код тачке 13 овога члана предлаже се амандман, тако да тачка 13 гласи:

„Дословно навођење одломака из објављеног књижевног, уметничког и научног дела под условом да навођење не

износи укупно више од једне трећине дела у коме се врши навођење.”

Чисто стилистичка измена.

Потпретседник: Чули сте члан 16 са амандманом. Ко жели реч? (Нико). Стављам члан на гласање. Ко је за прочитани члан 16 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 16 са амандманом примљен.

(Затим је Веће народа дизањем руку једногласно и без дискусије усвојило чланове 17, 18, 19 и 20 према извештају Одбора).

Известилац: (Чита члан 21 према извештају Одбора) Код овога члана постоји амандман.

Повереник Владе: У ставу 1 овога члана иза речи „касу” додаје се „и употребиће се за унапређивање културно-уметничког живота у земљи”.

Ова измена се предлаже да би се осигурала материјална средства за оснивање и рад неопходно потребних културно-уметничких института.

Потпретседник: Чули сте члан 21 са амандманом. Жели ли ко реч о овоме члану? (Нико се не јавља за реч). Не жели нико. Стављам на гласање члан 21. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 21 са предложеним амандманом примљен.

Известилац чита члан 22 према одборском извештају.

Уз овај члан предложен је амандман, тако да се брише реч „старањем”. Брисање ове речи потребно је ради тога да би функција Удружења аутора била искључиво саветодавна и да се на тај начин избегну евентуални сукоби о компетенцији између Удружења аутора и државних органа заштите ауторских права.

Потпретседник: Жели ли ко реч о овоме члану са предложеним амандманом? (Нико се не јавља за реч). Стављам на гласање члан 22. Ко је за члан 22 са предложеним амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 22 са предложеним амандманом примљен.

(За овим је Веће народа, гласајући о сваком прочитаном члану дизањем руку, усвојило једногласно и без диску-

сије све чланове од 23 до 29 закључно према пројекту закона и извештају Законодавног одбора).

Потпретседник: Прелазимо на гласање о овоме законском предлогу у целини. Молим друга секретара да изврши прозивку народних посланика.

Секретар Михаило Грбић позива народне посланике
(После гласања)

Потпретседник: Изволите чути резултат гласања. Гласало је 128 народних посланика и сви су гласали за. Отсутно је 46 народних посланика. Објављујем да је овај законски предлог изгласан са предложеним амандманима у целини у овом Већу и биће упућен Савезном већу на решавање. Дајем кратак одмор.

(После одмора)

Потпретседник Божидар Масларић: Настављамо, другови, данашњу седницу.

Као следећа тачка дневнога реда је: претрес предлога Закона о конвенцији о културној сарадњи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске, закљученој у Варшави 16 марта 1946 године.

Молим секретара да прочита конвенцију.

Секретар Михаило Грбић чита предлог Закона о конвенцији о културној сарадњи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске, закљученој у Варшави 16 марта 1946 године. (Видети прилог на крају књиге).

Потпретседник: Реч има претседник Комитета за културу и уметност при Влади ФНРЈ друг Рибникар (Аплауз).

Претседник Комитета за културу и уметност Владислав Рибникар (*Изборни срез Београд IV*): Другови народни посланици, Народна скупштина пре три дана ратификовала је Уговор о пријатељству, узајамној помоћи и сарадњи у миру између Федеративне Народне Републике Југославије и Чехословачке Републике. Тим уговором уграђен је још један чврст камен у велику зграду братства словенских народа.

На прошлом заседању Скупштине пре два месеца ратификован је сличан уговор између Југославије и Републике Пољске, који је био потписан у Варшави за време посете

маршала Тита Пољској. Тада је потписана и конвенција о културној сарадњи о којој данас имамо да гласамо.

О значају учвршћења политичких и економских односа између Пољске и Југославије, као и учвршћења односа између свих словенских народа, било је много говора у овоме дому. Исто тако говорено је и о културним везама између словенских народа, везама које су се одржавале кроз векове.

Пољска, Југославија и Чехословачка имале су у прошлости сличне судбине. Све три су биле у својој историји на удару завојевачких земаља, — у првом реду на удару немачког империјализма. Све три земље имале су у својој прошлости дуге периоде робовања туђину. Све три показале су велику отпорну снагу у одбрани своје независности и слободе.

Под утицајем страних империјалистичких снага, оне су биле раздвојене. Њих су увлачили у разне сфере супарничких империјалистичких сила и покушавали да их искористе једне против других. Али и поред тих покушаја непријатеља, у свима тим земаљама, у широким народним масама словенским постојале су сталне тежње за међусобним зближењем.

Данас, после победе над немачким фашизмом, створени су услови за луну политичку, економску и културну сарадњу. Заједничка борба против истог непријатеља створила је неразрушиво братство међу њима. У свима словенским земаљама извршена је коренита демократизација и са њом еманципација од утицаја разних заинтересованих империјалистичких и реакционарних група. Тиме су створени и услови за бржи развитак националне културе у свакој од ових земаља.

Братство које се учврстило у заједничкој борби треба још више продубљавати, а то значи: треба пре свега развити културне везе између словенских народа, да што боље једни друге упознају, да се што тешње зближе. Први пут у историји, данас је то могућно радити на једној широкој бази и конструктивно.

Ми треба да упознамо живот и културу Пољака, а они да упознају живот и културу наших народа. Морамо признати да досада наши народи, широке народне масе нису се довољно познавале, и поред вековне тежње за зближавањем.

Допринос пољског народа општој словенској култури велики је. Народ који је дао у науци Коперника, у књижевности Мицкијевића, у музици Шопена, који је дао толика

друга славна имена на подручју науке, књижевности, уметности и уопште културе, — имаће шта да унесе у нашу велику словенску заједницу.

Да бисмо што лакше остварили тај циљ културне сарадње, потписали смо ову културну конвенцију. За практично спровођење у живот културне сарадње, у конвенцији је предвиђено оснивање Југословенско-пољске мешовите комисије, са једном поткомисијом у Београду и једном, у Варшави. Конвенција набраја низ задатака које има пред собом комисија: у области просвете и школства, науке, штампе и размене културних и уметничких добара. Конвенција предвиђа усклађивање борбе против штетних последица немачке антисловенске пропаганде. Конвенција је обавезна пет година, с тим да се рок може аутоматски продужавати.

Ова конвенција чини допуну Уговору о пријатељству и узајамној помоћи између Југославије и Пољске. Она ће допринети учвршћењу братства између пољског народа и народа Југославије, а то значи учвршћењу братства између свих словенских народа, — које је братство један од главних стубова трајнога мира у Европи и свету.

Зато предлажем Скупштини да ову конвенцију ратификује. (Одобравање).

Потпредседник: Жели ли ко од другова народних посланика да говори?

Реч има народни посланик друг Анте Бабић.

Anto Babić (NR Bosna i Hercegovina): Poslije ugovora o savezu i prijateljstvu, koji je na prošlom zasijedanju ratifikovan u ovoj Skupštini i koji je odnose između Poljske i Jugoslavije, između jedne i druge narodne demokratske države postavio na čvrste temelje, Zakon o konvenciji o kulturnoj saradnji znači novi korak u utvrđivanju bratskih odnosa između naroda Jugoslavije i naroda Poljske, korak koji logično slijedi iz politike bratstva slavenskih naroda, koju smo mi uvijek otvoreno isticali kao jednu od najvažnijih tačaka našeg programa u borbi protiv zajedničkog neprijatelja slavenstva — njemačkih osvajača, protiv tih svjesnih mrzitelja slavenske kulture i rušioca naših kulturnih tekovina.

Takvi se ugovori nijesu mogli ostvariti dok su našim zemljama vladali izrabljivači, i u Poljskoj i u Jugoslaviji. Naši su narodi oduvijek pružali ruku jedni prema drugima, ali nijesu mogli da se zagrlje, jer je izdajničkim upravljačima naših zemalja milije bilo prijateljstvo pruskih junkera i berlinskih

bankara nego savez i bratstvo radničkog i seljačkog naroda Jugoslavije i Poljske, više im je imponirala naduvena rasistička parada nego sva velika kulturna djela koja su slavenski narodi stvorili za sebe i za čovječanstvo i to stvarali pod teškim uslovima neprekidne odbranbene borbe od germanskih rušioaca naših kulturnih tekovina.

Izdaja Jugoslavije i izdaja Poljske počela je zapravo onda kada su vladajući slojevi tih zemalja, naduveni od bogatstva koje su stekli izrabljivanjem radnog naroda i Poljske i Jugoslavije, okrećući leđa naprednoj opštečovječanskoj kulturnoj tradiciji slavenstva, okrećući leđa zemlji koja je te tradicije podržavala i gajila, zemlji radnika i seljaka — Sovjetskoj Rusiji, i počeli da traže kulturne uzore u rasističkom Berlinu, otvarajući širom vrata njemačkim kulturtregerima — agentima njemačkog generalštaba.

Ovi izrabljivački slojevi podigli su gustu zavjesu između naroda Jugoslavije i naroda Poljske. Ali i kroz tu zavjesu naši su narodi svjesno i nesvjesno jedan drugome težili i jedan drugoga tražili, i preko svojih najboljih kulturnih predstavnika međusobno se upoznivali i učili da se vole.

Sve nas, još u školskim klupama, jednako su uzbuđivali slavni podvizi poljskih narodnih junaka iz Sjenkijevičevih romana u njihovoj herojskoj borbi za odbranu slavenstva od germanskih osvajača, koji su još prije hiljadu godina počeli sa krstom, ognjem i mačem da otmaju slavensku zemlju i uništavaju slavensku kulturu — kao i junačka djela našeg Kraljevića Marka.

Trebalo je da narod Poljske i narodi Jugoslavije uklone izdajničku gospodu i ostvare narodnu državu, pa da se oba naša naroda zagrlje u bratskoj saradnji na izgrađivanju kulturnih temelja svoje sretnije budućnosti. Pobjedom naroda nad germanskim zavojevačima i nad svojom izrabljivačkom gospodom stvoreni su uslovi da se naši narodi međusobno upoznaju i pomognu u svojim kulturnim nastojanjima. Rezultat te pobjede je i ova konvencija o kulturnoj saradnji između naših zemalja.

Drugovi i drugarice, dosada je slavenska kulturna uzajamnost ostvarivana kroz nastojanja pojedinaca s naše i poljske strane, katkad kroz daleke izmjene izraza međusobnih simpatija kulturnih i naučnih udruženja, malo kad međusobnom izmjenom kulturnih dobara, a gotovo nikad direktnim posmatranjima i upoznavanjem narodnog života.

Naši i poljski pjesnici pjevali su o temama koje su bliske jednom i drugom narodu više po pozivu svojih slavenskih osje-

ćanja a manje na osnovu solidnog poznavanja i shvatanja problema koji su bili osnovni u životu i jednog i drugog naroda. Književnici naši i poljski prevodili su književna djela individualno i prema svome ličnom ukusu i ne sa planom da dadu jedan presjek književnog stvaranja, a po tome i presjek bitnih životnih problema, naših i poljskih. Što su se takvi prevodi i kod nas i u Poljskoj mnogo tražili i mnogo čitali dokazuje da su narodi Jugoslavije i Poljske težili da se što bolje upoznaju i da jedan od drugog uči, dokaz je da su se naši narodi ponosili uzajamnim kulturnim uspjesima, jer i jedni i drugi uspjesi davali su nova svjedočanstva o veličini stvaralačke snage slavenstva. No sve su to bili samo pojedinačni i više slučajni naponi, traženja na daljinu, povremena svjetlucanja u mraku kojim je reakcija naša i poljska, reakcija protunarodna i protuslavenska, obavijala naše narode.

Predložena konvencija postavlja kulturnu saradnju između naroda Poljske i naroda Jugoslavije na nove temelje. Ta saradnja nije više samo težnja, ona je zadatak. Ona više nije samo izraz simpatija nego široki plan koji obuhvata sistematski sva područja kulturnog djelovanja. Ona nije više samo izraz težnja pojedinaca nego saradnja dvaju naprednih, slobodarskih, istinski kulturnih slavenskih naroda, koja će prožeti sve kulturne ustanove i organizacije, sve naučne i umjetničke zavode i koja će omogućiti našim i poljskim naučnicima, književnicima i umjetnicima, studentima, radnicima i seljacima da se međusobno upoznaju, zbliže i zbrate i da zajednički rade na izgradnji jedinstva naših slavenskih naroda.

A ovo čvrsto jedinstvo Slavena potrebno je danas poslije oslobodilačkog rata isto tako kao i prije ovoga rata. Prije ovog rata njemački imperijalizam stvorio je u poljskom gradu Gdansku-Dancigu tačku napada ne samo na Poljsku nego i na Jugoslaviju i na čitav slobodoljubivi svijet. Poslije ovoga rata međunarodna reakcija, opet u službi drugog imperijalizma, pokušava da u jugoslovenskom Trstu stvori uporište odakle će moći da ugrozi i da ucjenjuje ne samo Jugoslaviju nego i demokratsku Poljsku i čitav miroljubivi svijet.

Kulturna konvencija koja je predložena danas u ovoj Skupštini jednako kao i ugovor o savezu i prijateljstvu zbiti će u čvrste redove bratske slavenske narode, i naši krajevi na koje polažu izvjesne aspiracije oni koji su nas kroz stoljeća ugnjetavali imaće moćniju i čvršću zaštitu nego što su je imali dosad, kada su slavenski narodi razdijeljeni zavodeni od nenarodnih upravljača išli različitim putevima.

Predložena konvencija u svojoj praktičnoj primjeni omogućit će našim narodima da se međusobno upoznaju. Upoznati se znači voljeti se. Ljubav i bratstvo između Poljaka i Jugoslavena, osnovano na istovjetnosti kulturnih potreba i stremljenja doprinijet će mnogo da se slavenski narodi sviju u jednu cjelinu i da se čvrsto zbiju oko moćne slavenske zemlje seljaka i radnika — Sovjetskog Saveza, i da pod njezinim vođstvom i po njezinom uzoru izgrađuju novu kulturu i srećnu budućnost svih Slavena i čitavog čovječanstva.

Izjavljujem da ću glasati za ovu konvenciju. (Burno i oduševljeno odobravanje i aplauz).

Потпретседник: Жели ли још ко од народних посланика реч? (Нико). Не жели нико. Онда прелазимо на гласање. Гласаће се дизањем руке. Стављам предлог Закона о конвенцији о културној сарадњи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске, закљученој у Варшави 16 марта 1946 године, на гласање. Ко је за предлог овога закона нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Значи да је предлог закона једногласно примљен у Већу народа. (Сви народни посланици устају и дуготрајним аплаузом и одобравањем поздрављају изгласавање овога закона).

И овај ће се предлог закона, у смислу наше парламентарне праксе, упутити Савезном већу на решавање.

Објављујем краatak одмор.

(После одмора)

Потпретседник: Другови народни посланици, настављамо рад.

Саопштавам Већу да је Веће народа примило од Савезног већа следеће законске предлоге:

1) предлог Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају;

2) предлог Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање;

3) предлог Закона о попуни оружане силе Федеративне Народне Републике Југославије јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима;

4) предлог Закона о заштити ауторског права;

5) предлог Закона о конвенцији о културној сарадњи између Федеративне Народне Републике Југославије и Ре-

публике Пољске, закљученој у Варшави 16 марта 1946 године.

Сви ови законски предлози коначно су усвојени у Савезном већу, а како су у свему истоветни са истим законским предлозима који су у Већу народа усвојени, то ове предлоге стављам са одобрењем Већа народа на гласање. Прима ли Веће ове предлоге? (Прима).

Стављам на гласање предлог Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају. Ко је за овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Значи да је и овај законски предлог примљен у Већу народа.

Стављам на гласање предлог Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање. Ко је за овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Према томе је и овај законски предлог примљен у Већу народа.

Стављам на гласање предлог Закона о попуни оружане силе Федеративне Народне Републике Југославије јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима. Ко је за овај предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Значи да је овај законски предлог примљен у Већу народа.

Стављам на гласање предлог Закона о заштити ауторског права. Ко је за овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Значи да је и овај законски предлог примљен у Већу народа.

Стављам на гласање предлог Закона о конвенцији о културној сарадњи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске, закљученој 16 марта 1946 године. Ко је за овај законски предлог нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). То значи да је и овај законски предлог примљен у Већу народа. Дуготрајаан аплауз).

Сви ови закони, пошто су у оба дома усвојени, у смислу одредаба Устава и Пословника Већа народа биће достављени Президијуму Народне скупштине на проглашење, а конвенција на ратификацију.

Тиме смо, другови народни посланици, исцрпи дневни ред па закључујем нашу седницу. Идућа седница заказаће се писменим путем.

(Седница је закључена у 19,55 часова).

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Седма седница

(23 маја 1946)

Почетак у 11.15 часова.

Претседавао претседник **Владимир Симић**.

Чланове Савезне владе и чланове Претседништва Савезног Већа на челу са претседником Владимиром Симићем при уласку у дворану народни посланици бурно поздрављају.

Претседник: Отварам седми редовни састанак I редовног заседања Савезног већа Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије. Данашњи записник водиће секретар Стеван Јовичић. Изволите чути записник прошлог састанка.

Секретар Воја Лековић чита записник VI редовног састанка.

Претседник: Има ли примедба на прочитани записник. (Нема). Примедба нема, објављујем да се записник оверава.

Изволите саслушати саопштења: Одбор за молбе и жалбе Савезног већа и Већа народа подносе Савезном већу на решење свој извештај и предлог о додељивању сталне личне месечне доживотне помоћи Милки удови Петра Кочића из Београда.

Овај извештај је штампан и подељен народним посланицима, а ставиће се на дневни ред кад Веће о томе донесе своју одлуку.

Отсуства народних посланика: Перо Ђукановић моли месец дана боловања, према лекарском савету. Предлажем да се народном посланику Пери Ђукановићу, с обзиром на

лекарско уверење, одобри месец дана боловања. Прима ли Веће овај предлог? (Прима). Објављујем да је народном посланику Пери Ђукановићу одобрено тражено боловање.

У смислу члана 48 Пословника, ја сам јуче примио од народног посланика др Макса Шнудерла питање управљено на Министра иностраних послова Савезне владе. Са овим питањем упознао сам Министра иностраних послова Савезне владе, и он ми је изјавио да је спреман да на њ одговори на данашњој седници, пре прелаза на дневни ред. Питање народног посланика др Макса Шнудерла гласи:

PRETSEDNIKU SAVEZNOG VEĆA

BEOGRAD

Pitanje

narodnog poslanika dr Maksa Šnuderla
Ministru inostranih poslova Vlade FNRJ.

Da li su tačne vesti izvesnih američkih listova i agencija koje tvrde da je Vlada SAD preko svog ambasadora u Beogradu predala našem Ministarstvu inostranih poslova i drugu notu povodom suđenja Draži Mihailoviću?

Ako su ove vesti tačne, šta je sadržaj note i šta je Ministarstvo inostranih poslova odgovorilo na tu notu? Molim za usmeni odgovor.

22 maja 1946 g.
Beograd

Narodni poslanik
Dr Maks Šnuderl, s. r.

Pozivam narodnog poslanika dr Maksa Šnuderla da, ako želi, obrazloži svoje pitanje na koje će Ministar spoljnih poslova odgovoriti.

Dr Maks Šnuderl (*Izborni srez Maribor — Desni Breg, NR Slovenija*): Drugovi narodni poslanici, jedna od najvećih odlika civilizovanog pravosuda uopšte jeste njegova nezavisnost. To znači da nijedna vlast nema prava da upliviše na donošenje presuda, na pitanje da li će optuženi biti oslobođen ili osuđen i kako će biti osuđen. To znači dalje da sudija zbog izricanja presude nema da odgovara nikome, da sudija ne treba da daje odgovor ma kojoj vlasti zašto je osuđenika oslobodio ili zašto ga je osudio, ili zašto mu je dao određenu kaznu.

Sudska nezavisnost je jedna značajna tekovina u istorijskom razvitku socijalne filozofije i anglosaksonski filozofi imaju takode svoj udeo pri izgradnji ovog shvatanja.

U našim narodima pravosude uživa naročito poštovanje. Pravni osećaj, poverenje u sudove i vera u pravdu tako su duboko ukorenjeni u shvatanju naših naroda da smatraju povredu svojih moralnih dobara kao duboku uvredu, a za pravdu naši su narodi išli u političke borbe i u borbe sa oružjem u ruci. „Za staro pravdo” bila je, na primer, borbena lozinka Slovenaca u davnoj prošlosti.

Naš Ustav, koji je registrovao i sva moralna shvatanja naših naroda, uzakonio je ovo značajno moralno dobro. U članu 116 Ustava kaže se: „Sudovi su u izricanju pravde nezavisni i sude po zakonu”. To znači da naši narodni sudovi izriču svoje presude samostalno, da se od strane naše vlasti ili uprave ne sme vršiti nikakav pritisak na njihovo suđenje. Ni Vlada, ni Prezidijum, ni narodni odbori, pa čak ni Narodna skupština, kao vrhovni organ vlasti i predstavnik suvereniteta naroda Jugoslavije, ne mogu i ne smeju da se upliću u naše pravosude.

U prirodnoj vezi s tim naši su narodi vazda duboko poštovali tuđe pravo. Naši narodi ne bi se nikada usudili da poriču pravo koga god naroda na nezavisnost njegovih sudova, jer i sami otklanjaju uplivisanje svojih vlastitih vlasti na svoje sopstveno pravosude.

Zbog toga, sasvim prirodno, naši narodi ne mogu da trpe, i to još mnogo manje, mešanje tuđih zemalja u naše pravosude. Zbog svog dubokog i ozbiljnog moralnog shvatanja pravde i pravednosti, naši narodi ne mogu da trpe bilo koju tuđu smetnju u zakonitom toku suđenja u našoj zemlji, bilo da se preduzima ma kakva strana intervencija u cilju da se optuženi optereti, bilo u cilju da se rastereti. (Burno odobravanje). Svaki takav pokušaj bi naišao na ogorčeni otpor svih naših naroda.

Drugovi narodni poslanici, ja vam ovo govorim kao pravnik. Govorim vam na osnovu stečenog iskustva kao bivši predsednik Zemaljske komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača za Sloveniju i kao član Državne komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača. Naši saveznici objavili su poznatu Moskovsku deklaraciju novembra 1943 godine, prema kojoj svakoj zemlji pripada pravo da sama u svojim sudovima sudi svim onim tuđim i domaćim ratnim zločincima koji su počinili zverstva u toj zemlji, a saveznici su se obavezali da će toj zemlji predati sve takve ratne zločince i da će ih tražiti do na kraj sveta. Međutim, sa žaljenjem utvr-

dujem da se našim sudovima želi da porekne ovo pravo. Premda smo mi tražili sa obrazloženim činjenicama prima facie od naših saveznika da nam se izruči veliki broj tih domaćih i tuđih ratnih zločinaca, do danas smo primili samo neznatan procenat traženih lica. Još do danas nije nam izručen Ante Pavelić, narodni izdajnik i masovni ubica, ratni zločinac i jedan od najvećih kriminalaca u istoriji. Na taj način naše pravosude nije u mogućnosti da za počinjena zverstva na preko milion naših nevinih žrtava izriče pravednu odmazdu. Pravni osećaj naših naroda duboko je povređen zbog toga nepravednog a istodobno i protivugovornog postupka. Još više. Ogromni broj tih ratnih zločinaca slobodno se šeta po susednim zemljama. Ratni zločinci drže vlast u nekim logorima, gde terorišu i one nesretne zavedene pripadnike naših naroda koji bi htjeli da se vrate kući i da se uključe u konstruktivan rad za obnovu i podizanje naše zemlje i da nastave čestit i ispravan život. Opet drugi, našli su pristup do strane štampe, kroz koju grde našu teško napaćenu zemlju u cilju da bi, nanoseći što veću štetu svojoj otadžbini, spasli svoje propale živote. Neki su pak našli pristup i do samih najviših organa nekih stranih zemalja, pa čak i do članova vlada i pokušavaju tim putem, između ostalog, postići i mešanje tih vlada u samo naše pravosude u problemu ratnih zločinaca. Time su dirnuli u najosetljivije mesto ponosnih naših naroda, u njegovo moralno jezgro, u svetost pravnog osećaja, u veru, u pravdu čovečanstva. Meni je problem ratnih zločinaca vrlo dobro poznat. Ovo što sam gore spomenuo o intervencijama kod tuđih vlada odnosi se u prvom redu na problem oko Draže Mihailovića, problem koji ne postoji, ali koji se veštački stvara. Di li je Draža Mihailović narodni izdajnik ili nije, da li je ratni zločinac ili nije, da li je kriv ili nije, da li će biti osuđen ili ne, kako će biti osuđen, gde i kada, kakav će biti sudsko-krivični postupak, ko će se saslušati kao svedok — to je sve stvar isključivo naše države, a u našoj državi, opet, stvar isključivo našeg narodnog suda i zakona, po kojem će se održati pretres i doneti presuda. (Buran i dugotrajan aplauz). U ovo suđenje ne možemo da se mešamo ni mi sami ni naše vlasti, a ne mogu da se mešaju ni strane zemlje, a najmanje posredni ili neposredni potstrekači takvih nedopustivih intervencija, koji bi sami spadali pred naš narodni sud i koji se velikim brojem nalaze sami na listi naših ratnih zločinaca. (Buran aplauz).

U poslednje vreme britanska i američka štampa i radio stalno se bave pitanjem o nekom „pravednom suđenju” Draži Mihajloviću. Piše se i govori o nekim desetinama avijatičara

koji su se spasili na četničkim terenima, a ne govori se o onim savezničkim avijatičarima koje su naše kvislinške formacije svih imena pohvatale i predale Nemcima i ustašama, ili su ih na zverski način pobili. Takođe se ne govori o oko dve hiljade savezničkih avijatičara koje je spasla naša narodno-oslobodilačka vojska, nego se gloriola spasavanja savezničkih avijatičara obavlja oko glave Draže Mihajlovića! (*Glasovi*: Tako je). Amerikanci su stvorili i nekakav komitet za »pravedno suđenje« Draži Mihajloviću, ali ne za kakvo suđenje negde u Americi — tamo se to ne bi usudili — nego u Jugoslaviji, komitet kažem, u koji su ušli i neki istaknuti ljudi. To sve, naravno, ima svoj cilj i ja mislim da neću mnogo pogrešiti ako krstim ovo mešanje anglo-saksonske javnosti prostim političkim manevrom naših političkih protivnika. Drugovi, shvatanje slobode štampe, reči i misli u stranim zemljama je stvar tih zemalja. Mi ove činjenice sa žaljenjem utvrđujemo i samo primećujemo da našom borbom za zajedničku stvar čovečanstva to nismo zaslužili i da žalimo što se saveznička javnost da zavoditi od naših otpadnika na takav put.

Stvar je, međutim, drukčija kad predmet pređe iz obične javne diskusije u forum zvaničnog predstavništva neke zemlje. Ja se čudim, a to ne uzimam kao razlog za interpelaciju, ako poslanici britanskog Donjeg doma smatraju za potrebno da pitaju svoju vladu šta je sa »pravednim suđenjem« Draži Mihajloviću. Ako smatraju dotični britanski poslanici da za njih ne postoje veće brige od Draže Mihajlovića i da treba da se pozabave i njegovim suđenjem, neka njima bude puna parlamentarna sloboda, premda time greše protiv načela nezavisnosti sudova uopšte, koje načelo u njihovoj zemlji — sasvim pravilno — toliko poštuju. Ali ja ne razumem zastupnika vlade kad na ova pitanja meritorno odgovara. Ja, izvinite drugovi, ne znam sve parlamentarne običaje Engleske, ali pri svem poštovanju engleskog parlamentarizma, ja ne razumem zašto zastupnik Predsednika vlade nije pitaču odgovorio: Izvinite, zbog našeg vlastitog principa nezavisnosti naših sudova — suđenje Draži Mihajloviću isključivo je stvar Jugoslavije. I ništa drugo. Ja ne razumem zašto je, kršeći taj princip, odgovorio o nekim podacima koji se prikupljaju itd. To je, dapače, posredno uplivanje na naše pravosude ali naši sudovi će to odbiti i zahvaliće se za pokušaj kršenja njihove nezavisnosti. Zbog svega toga neće biti Draža Mihajlović ni više, ni manje kriv. Premda, kažem, ja sa žaljenjem konstatujem sve ovo, ipak ni to nije razlog za moju današnju intervenciju u ovoj Skupštini, nego je ovo samo jedna ilustracija i konstatacija.

Međutim, nije se ostalo samo kod toga. Prema mojim informacijama, ovi su događaji došli i do samih diplomatskih intervencija. Prema pisanju nekih američkih listova, vlada SAD predala je našoj Vladi u poslednje vreme već drugu notu u pogledu suđenja Draži Mihailoviću. Ja ne znam koliko je istine u toj stvari, ali zbog svega toga što sam dosada izneo, mislim da Narodna skupština mora znati o čemu se radi.

Mi moramo znati da li se tim intervencijama ugrožava nezavisnost naših sudova, da li se vređa pravni osećaj naših naroda i njihovo neprikosnoveno moralno pravo da sami preko izabranog narodnog suda, po svome zakonu i po svome pravu, nezavisno i bez ičijeg uplivisanja sude svome državljaninu zbog ratnog sločina, dok se, međutim, istovremeno ne pruža međunarodno zagarantovana mogućnost da i ostali naši ratni zločinci budu dovedeni pred naš sud. Mi moramo znati šta je naša Vlada preduzela za zaštitu našeg pravosuda od tuđeg mešanja, a zajedno i za zaštitu našeg suvereniteta i ugleda naše zemlje u svetu.

Iz tih razloga ja sam postavio drugu Ministru inostranih poslova ovo pitanje i molim ga za usmeni odgovor. (Buran i dugotrajan aplauz).

Претседник: Има реч Министар иностраних послова Савезне владе, који је изјавио да ће одговорити усмено још данас.

Министар иностраних послова Станоје Симић: Другови народни посланици, на питање доктора Макса Шнудерла имам да дам следећи одговор:

Своју прву ноту у вези са суђењем издајнику Дражи Михаиловићу влада Сједињених Америчких Држава била је објавила и пре добијеног одговора на њу са наше стране, те је стога и Влада Републике свој одговор изнела на оцену нашој јавности.

Нова америчка нота примљена је 7 о. м. Она је већ после неколико дана и објављена у Вашингтону. Та нова америчка нота изражава жељу америчке владе да буде обавештена о месту и времену суђења Михаиловићу, као и о мерама које је предузела југословенска Влада „да би омогућила сведочење оним лицима која то буду желела”.

Даље се у ноти тврди како постоји нека контрадикција у одговору наше Владе на прву ноту и да је та контрадикција у томе што се по тој ноти, с једне стране, тврди да „само војни суд..... има право да позове сведоке које он хоће

и да Влада ФНРЈ нема права да утиче на суд”, док се, с друге стране, у истој ноти каже да су „сувише крупни и страшни злочини издајника Драже Михајловића”

Даље нота тврди да је у америчко Министарство иностраних послова дошла једна група од 20 америчких авијатичара који су били спасеци од Драже Михаиловића, тражећи да буду позвани на сведочење.

Како ова нота не садржи никаквих нових момената на које америчка влада није већ добила одговор у нашој посмечитој ноти, и како Влада Републике налази да би даље дописивање по овом предмету заиста претстављало допуштање мешања у наше унутрашње ствари (први одговор је дат више из дипломатске и савезничке куртоазије) — то је ову последњу ноту оставило без одговора. (Буран дуготрајан аплауз).

Влада ФНРЈ остаје при своме првом тврђењу, које је једино исправно, да је оптужени тј. његова одбрана надлежна да цитира сведоке у његову одбрану, а да је једино суд надлежан да одлучи које ће сведоке позвати на саслушање. Тражење последње америчке ноте „да би се омогућило сведочење оним лицима која то буду желела”, јесте потпуно неумесно, и нема примене ни пред једним судом на свету. (Гласови: Тако јел!). Како би изгледао, на пример, процес у Нирнбергу када би суд морао да саслуша не само све оне које одбрана цитира, него и све оне који би то желели. (Гласови: То би било страшно!) Нама уопште није познато да је и један озбиљнији правни писац ма где у свету покушао да унесе сумњу у правилно вођење нирнбершког процеса због тога што суд није позвао ни све оне сведоке на које су се оптужени и њихова одбрана позивали.

Исто је тако скроз неумесно тврђење да постоји нека недоследност у нашем тврђењу „да је једино суд надлежан да позове сведоке и да Влада нема право да утиче на суд у томе позивању”, — са даљом тврдњом у нашој ноти да је „Дража Михаиловић према народима Југославије страшни злочинац и да се уопште не може постављати питање да ли је он крив или није”. Оптужени у Нирнбергу се тамо налазе на оптуженичкој клупи као „ратни злочинци“ и никоме још није пало на памет да тврди да су они недужни, на пример, за то што суд није позвао све цитиране сведоке, или се врши „неки притисак на суд” од стране савезничких влада зато што их те владе називају „ратним злочинцима” и пре изречене пресуде суда.

Најчудноватија је пак основна идеја обеју ових нота владе Сједињених Америчких Држава, према којој би тобож сведочанство америчких пилота, који су били спасени од одреда Михаиловића, била као нека „олакшавајућа околност“ за злочине Драже Михаиловића.

Целом свету је позната непобитна чињеница да су током целог овог рата наци-фашисти примењивали два различита поступка према заробљеницима. Један, хуманији и човечнији, примењиван је према заробљеницима западних војски, а други, бруталан и злочиначки, према заробљеницима источних савезничких војски. Свима је познато да су најтежу судбину имали совјетски заробљеници. Овакву једну дискриминацију досада нико није сматрао за олакшавајућу околност ни немачкој команди ни извршиоцима наређења.

Било је случајева да су убијани и заробљени амерички и британски пилоти. Многи виновници ових злочина су пронађени, суђени и осуђени, али се није појавио ниједан глас који би тврдио да су они нешто мање криви зато што је било америчких и британских пилота који нису били убијени.

Тада светска реакција није показивала знаке слагања или неслагања са оваквим дискриминацијама. Зашто се она сада организује и ствара широм света неке одборе за заштиту Драже Михаиловића и пабирчи по свету оне савезничке пилоте које је спасао Дража Михаиловић? Зашто се не даје могућност стотинама и хиљадама оних савезничких војника који су спасени од наших партизанских одреда и народно-ослободилачке војске да се организују, или да бар могу да својим исказима захвалности даду већи публицитет у тим земљама.

Зашто ове људе не интересују више они случајеви у којима је Дража Михаиловић предавао Немцима савезничке пилоте, које су ови потом убијали; или убиство савезничких официра код њега, који се с њим нису слагали?

Шта се заправо хоће са целом овом акцијом, која је и неправична, и нехумана, и несавезничка?

Одговор на ова питања може да буде само један. Светска реакција је отворени непријатељ нове Југославије и њеног народно-ослободилачког покрета; цела акција ове светске реакције јесте један непријатељски акт; Дража Михаиловић је према томе био једна велика нада, један велики стуб те светске реакције. (Аплауз).

Зато смо ми америчку ноту оставили без одговора. (Аплауз).

Што се тиче „спасених“ америчких пилота који се јављају за „сведочење“ у корист Драже Михаиловића, ми их сматрамо само као оруђе те реакције. Нас и не чуди што код њих, на жалост, не постоји један извештајни степен солидарности и ратног другарства, према оним палим жртвама наше крви, према којима Дража Михаиловић није имао никакве милости.

Овом приликом желим да напоменем и ово: да су и претходна суђења сарадницима Драже Михаиловића била јавна и да су на њима учествовали и претставници југословенске и стране штампе, те ће исти такав поступак бити и приликом овога суђења, коме суд још није одредио ни време ни место, и да ће све писмене изјаве сведока бити достављене суду на надлежну оцену.

Ми исто тако не бисмо желели да овај процес издајнику Михаиловићу изађе из оквира наше унутрашње ствари, и ми нерадо гледамо на сваки покушај да будемо скренути са тог једино правилног пута који одговара духу савезничких односа у овој страховитој прохујалој борби, која нас је стајала толико жртава. (Буран, дуготрајан аплауз).

Претседник: Питам народног посланика др Макса Шнудерла да ли је задовољан одговором Министра иностраних послова?

Др Макс Шнудерл: Изјављујем да сам задовољан тим одговором.

Претседник: Прелазимо на дневни ред. На дневном реду су као прве три тачке:

1) решавање о предлогу Већа народа о законском предлогу о „Партизанској споменици 1941”;

2) решавање о предлогу Већа народа о предлогу Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају;

3) решавање о предлогу Већа народа о законском предлогу о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање.

То су, у исто време, предлози закона које је Савезно веће коначно изгласало.

Још у току рада пред Законодавним одбором, редакциони одбори су водили строго рачуна о идентичности текстова, а исто тако и претседништва и једног и другог већа, после изгласавања тих законских предлога и у једном и у другом већу, утврдили су да су текстови сва три законска пред-

лога, онако како су изгласани у оба већа, у свему идентични. Саопштавајући ово, питам Савезно веће да ли прима на знање и прихвата ли извештај свога Претседништва у овом погледу? (Прима). Има ли кога да не прима? (Нико се не јавља). Пошто нема никога који то не прима објављујем да су: предлог Закона о „Партизанској споменици 1941”, предлог Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају и предлог Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање, у смислу Устава и Пословника, од стране оба већа дефинитивно усвојени, и да ће бити послати Президијуму Народне скупштине ФНРЈ ради проглашења.

Прелазимо на следећу тачку дневног реда: претрес предлога Закона о попуни оружане силе Федеративне Народне Републике Југославије јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима. (Видети прилог на крају књиге).

Известилац по овом законском предлогу је народни посланик Месуд Хотих. Молим известиоца да саопшти извештај Законодавног одбора и да образложење.

Иван Гранђа: Другови и другарице, пошто сте сви добили праводобно извештај Законодавног одбора предлажем да се тај извештај не чита, да не губимо вријеме.

Претседник: Прима ли Савезно веће овај предлог? (Прима). Објављујем да је предлог примљен.

Молим известиоца да да образложење.

Известилац Месуд Хотих: Не бих хтео да дам неко посебно образложење, сем онога што је изложено у извјештају Законодавног одбора. Само молим Савезно вијеће да прими овај законски приједлог.

Претседник: Прелазимо на претрес о овом законском предлогу у начелу. Ко од народних посланика жели да узме учешћа у начелној дискусији по овом законском предлогу, нека се јави за реч. (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање у начелу предлог Закона о попуни оружане силе Федеративне Народне Републике Југославије јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима. Глас се дизањем руке. Ко је у начелу за овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Пошто није нико против, објављујем да је предлог Закона о попуни оружане силе Федеративне Народне Републике Југославије јахаћом, теглећом и товарном

стоком и преносним средствима у начелу једногласно прихваћен.

Прелазимо на претрес у појединостима. Ако би ко од народних посланика желео да узме учешћа у претресу у појединостима о овом законском предлогу, који има свега 20 чланова, нека се јави за реч. (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да чита наслов закона и чл. 1.

Известилац чита наслов законског предлога и чл. 1.

Претседник: Ко је за члан 1 са насловом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Пошто нико није против, објављујем да је чл. 1, заједно са насловом једногласно прихваћен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, усвојило све чланове овог законског предлога, од 2 до 20 закључно, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Тиме је законски предлог прихваћен и у појединостима. Прелази се на коначно гласање о законском предлогу у целини.

Гласање је поименично. Молим секретара да чита имена народних посланика. Гласаће се за и *против*.

Секретар прозива народне посланике да гласају.

(После гласања)

Претседник: Објављујем да је укупно гласало 248 народних посланика и да су сви гласали за. Према томе, предлог Закона о попуни оружане силе Федеративне Народне Републике Југославије јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима коначно је усвојен у Савезном већу и биће у смислу чл. 63 Устава и чл. 45 Пословника, упућен Већу народа на решавање.

Као што сам у почетку саопштио, ми смо добили један извештај Одбора за молбе и жалбе о додељивању сталне помоћи удови Петра Кочића. Ја бих предложио да овај извештај ставимо на дневни ред. Да ли се слажете са овим мојим предлогом? (Сви народни посланици одговарају да се слажу). Онда објављујем да се дневни ред допуњава тиме што се као последња тачка ставља извештај Одбора за молбе и жалбе о додељивању сталне помоћи удови Петра Кочића.

Сада ову седницу прекидам, с тим да ће се рад наставити у 17 часова.

(Седница је прекинута у 12,30 часова).

(Наставак рада у 17,20 часова).

Претседник: Настављамо седницу. Пре него што пређемо на наредну тачку дневног реда, извештавам Савезно веће да сам од министра Владе ФНРЈ Милована Ђиласа примио следећи акт:

ПРЕТСЕДНИКУ САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ
СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

На основу Пословника Савезног већа, као предлагач предлога Закона о заштити ауторског права изјављујем да се слажем са свим изменама и допунама које су учињене у Законодавном одбору и које су садржане у извештају тога Одбора.

У исто време слободан сам да Вас известим да предлагам неколико амандмана уз пројект закона, у којима су прихваћени предлози који су упућени после једне шире дискусије законског предлога од стране удружења аутора и појединих аутора.

Молим Вас, да приликом расправљања предлога Закона о заштити ауторског права у појединостима прочитате вашем Већу уз сваки одговарајући члан и предложени амандман.

Списак амандмана прилажем уз ово писмо.

Ови ће се амандмани прочитати у претресу у појединостима код сваког појединог члана.

Министар Владе ФНРЈ
Милован Ђилас, с. р.

Поред тога, претседник Законодавног одбора Моша Пијаде упутио је следећи акт:

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Пошто су чланови Законодавног одбора овога Већа Бубањ Андрија, Влахов Димитар, Карнер др Иво и Маринко Миха спречени да редовно и уредно врше своју дужност као чланови Законодавног одбора, то је Законодавном одбору част предложити да се поменути чланови Одбора за-

мене другима које Веће изабере, како Законодавни одбор не би трпео у своме раду који захтева скоро стално присуство својих чланова у Београду.

Претседник Законодавног одбора
Савезног већа

Моша Пијаде, с. р.

Предлажем да се, на основу овог захтева Претседника Законодавног одбора, избор нова четири члана Законодавног одбора стави на дневни ред. Прима ли Веће овај предлог. (Прима). Објављујем да је Веће прихватило да се на дневни ред стави избор четири члана Законодавног одбора Савезног већа.

Прелазимо на дневни ред. На дневном реду је претрес предлога Закона о заштити ауторског права. Известилац по овом законском предлогу је др Макс Шнудерл. Молим известиоца да саопшти извештај Законодавног одбора. (Видети предлог закона и одборски извештај као прилоге на крају књиге).

За реч се јавио народни посланик д-р Јаков Гргурић.

Dr Jakov Grgurić: Drugovi, ja predlažem da ove izmjene i dopune ne čitamo pošto smo ih pravodobno dobili, svak je upoznat sa izmjenama i dopunama, i čitajući izveštaj, samo bi gubili vrijeme. Zato je moj prijedlog da se izvještaj ne čita.

Претседник: Да ли Веће прима предлог народног посланика др Јакова Гргурића. (Прима). Објављујем да је предлог др Јакова Гргурића примљен. Молим известиоца да да своје образложење.

Izvestilac dr Maks Šnuderl: Drugovi narodni poslanici, nije slučaj da je Zakon o zaštiti autorskog prava postavljen na dnevni red Narodne skupštine kao jedan između prvih zakona posle donošenja Ustava. Ako prvi naši zakoni zaštićuju našu narodnu privredu i prava naroda, onda treba da među njima bude i zakon koji zaštićuje duhovno blago naših naroda. Takav zakon je Zakon o zaštiti autorskog prava, o kome sad imate da odlučite.

Drugovi, kad je autor svoje delo stvorio i oslobodio se svoje stvaralačke težnje, on je to mogao na osnovu svoga talenta, svoga rada i svoje stručne sposobnosti. Međutim, on je stvarao na osnovu jedne tradicije. Stvaranja ranijih generacija, duhovno blago čitavog čovečanstva, a naročito vlastitog naroda, pružili su mu onaj oslonac na kojem je mogao produžiti opšti

stvaralački rad kao jedna karika u lancu duhovnog stvaranja i razvitka jednog naroda. Iako autorova tvorevina nije isključivo njegova, on ima dapače neka autorska prava, ali, u izvesnim granicama, s obzirom na onu opću sferu duhovne aktivnosti iz koje je on sam izašao.

Kad je delo stvoreno i stupilo u javnost, onda nastaje dvostruki odnos:

1) odnos tvorevine prema autoru, i

2) odnos tvorevine prema zajednici u kojoj i za koju je delo stvoreno, a u prvom redu prema narodu u kojem počinje tvorevina svoju kulturnu delatnost.

Što se tiče samog autora, prirodno je da mu pripadaju izvesna materijalna i moralna prava. Moralna prava jesu: pravo autora na priznanje da je on tvorac dela, dalje, pravo da traži da tvorevina ne bude menjana, nedostojno upotrebljena, patvorena i iskvarena. Materijalno pravo autora tiče se prihoda od njegovog dela i to za njega lično, a i za njegovu užu porodicu. S tim pravom dovoljno je zaštićen odnos autora prema njegovoj tvorevini, a ničim nije povređen onaj drugi odnos kojega sam spomenuo, naime, odnos prema njegovoj zajednici.

Taj drugi odnos koji se odnosi na duhovnu tvorevinu samu i na njenu društvenu funkcionalnost ima za narodni kolektiv veliko značenje. Tvorevina počinje svoju funkciju u narodnoj kulturi, ona je umnožava, produbljava, širi i podiže. Književna, umetnička i naučna dela stvaraju duhovnu kulturu jednog naroda, u toj kulturi se ogleda duša naroda, po njoj se meri stepen duhovnog razvitka i učešće naroda u podizanju opšte kulture čitavog čovečanstva. Zbog toga je razumljivo da društvenom kolektivu, koji je u tom slučaju država, pripada pravo i dužnost da sem autora i njegovih prava zaštićuje i samu tvorevinu te njenu društvenu funkcionalnost. Time štiti duhovno blago naroda.

Ako se osvrnemo na tradicionalnu zaštitu autorskog prava, naročito u staroj Jugoslaviji, onda vidimo da ova zaštita nije dovoljna. Do svetske Pariske izložbe uopšte nije postojala nikakva zaštita. Posle deklaracije književnika na ovoj izložbi u Parizu stvorila se Bernska konvencija u godinama 1908, 1914 i 1928, a pojedine države, među njima i Jugoslavija, stvorile su svoje zakone o zaštiti autorskog prava i pristupile Bernskoj konvenciji. U Americi postoje dva saveza koji nisu u vezi sa Bernskim savezom. Zaštita autorskog prava se odnosi u ovoj tradicionalnoj pravnoj sferi uglavnom samo na odnos stvorenog dela prema autoru. Autorsko pravo je prema tome pravu

jedna specijalna grana opšteg privatnog prava i označuje se kao duhovna svojina, kao privatno vlasništvo prava. Dosadašnje autorsko pravo razrađuje načela privatnog vlasništva do svih neograničenih konsekvencija tako da ostaje bez zaštite baš ono što je najvažnije, da država zaštititi ono što je za društveni kolektiv i za narodnu kulturu najbitnije, a to je sama tvorevina i njena društvena funkcionalnost u narodnoj kulturi. Da spomenem samo nekoliko činjenica. Tvorac dela je imao neograničeno pravo na svoje delo, kao da on nije nastavio duhovnu tradiciju svoga naroda i radio na njenom osnovu i kao da delo nema značenje za druge nego za samog autora, kao da tvorevina nema većeg značaja od neke obične stvari od vrednosti. Autorovi naslednici su mogli još 50 godina posle njegove smrti da raspolazu po svojoj volji sa njegovom tvorevinom. A ne samo to. Dok je bilo državi pridržano kaducitetno pravo na svu imovinu koja je ostala bez pravnih naslednika, država se izričito odrekla tog prava baš i jedino u pogledu autorskog prava! Država je, dakle, imala interes da kuće i ostale nekretnine i pokretnine od vrednosti prelaze u njeno vlasništvo, a nije imala interes da postaje nosilac autorskog prava na duhovnim tvorevinama, dakle na duhovnom blagu! Posle proteklog roka zaštite, duhovna tvorevina postala je ničija, (*res nullius*), to znači bez vrednosti i važnosti i svako je mogao da se koristi njome, da je iznakazi i pokvari, da zarađuje na njoj, premda nije ni u kakvoj vezi ni sa stvaranjem dela ni sa autorom. O tome da je duhovna tvorevina duhovno blago čitavog naroda u jugoslovenskom se zakonu o autorskom pravu nije vodilo računa.

Isto važi i za narodne umetničke tvorevine. Do sada nisu bile zaštićene. U našim narodima postoji ogromno bogatstvo u narodnim pesmama, melodijama, pripovetkama, motivima, slikama, skulpturama itd. Kod nas je svako mogao da se služi tim blagom, da ga štampa, objavljuje, priređuje po svom ukusu, da ga kvari, prodaje i zarađuje. Nas je bolelo srce kada smo čuli divne slovenačke narodne pesme prerađene na ritam fokstrota ili vanstepa, kada smo videli kako su se iz crkava i kapelica vadile stare narodne vajarske tvorevine i prodavale i izvažale u inostranstvo. S tim narodnim blagom postupalo se kao da je ničije i bez vrednosti. i kao da nije vlasništvo naroda. Niko se nije brinuo za čistotu, opstanak, originalnost i prirodnu funkciju tih narodnih tvorevina u narodnoj kulturi.

Ovo sam smatrao potrebnim da kažem pre nego odlučite po ovom zakonu. Taj zakon zaštićuje prava autora do po-

trebne granice, a istovremeno zaštićuje i samu tvorevinu, i njenu funkcionalnu delatnost u narodnoj kulturi.

Što se tiče autora, zakon mu garantuje gore pomenu'a moralna prava. Priznaje mu pravo objavljivanja, prikazivanja, izvođenja, prevođenja i preradivanja. Priznaje mu isključivo pravo na materijalnu naknadu. Ali sve to do neke razumne granice. Autor može preneti svoja prava i na drugo lice, ali samo za deset godina. Posle njegove smrti prava prelaze samo na najužu porodicu. Već objavljenom dramskom i sličnom delu ni sam autor ne može više uskratiti prikazivanje. Besmisleni rok od 50 godina skraćen je tako da traje do smrti autora, odnosno njegovih naslednika. Ali kad autor nije više nosilac autorskog prava, država ima u opštem interesu pravo da ga otkupi, a naslednici ne mogu uskratiti objavljivanje. Iz toga i iz niza drugih odredaba vidi se da se sada više ne može govoriti o nekom neograničenom pravu vlasništva, o duhovnoj svojini, jer je to pravo reducirano baš zbog važnosti društvene funkcije tvorevine, koja je postala kao satvorac narodne kulture, deo narodnog duhovnog blaga. Ne može biti duhovne svojine pojedinaca na opštenarodnom duhovnom blagu u cilju neograničene upotrebe i eksploatacije na štetu opšte narodne kulture.

Država kao društveni kolektiv preuzima sada sledeća prava:

1) Država je zakoniti nosilac autorskog prava na svim narodnim umetničkim tvorevinama. Time su dobile naše narodne pesme, melodije, pripovetke itd. najvišu zaštitu. Time je pružena garancija za prisnost, čistoću, originalnost i sačuvanje našeg narodnog duhovnog blaga.

2) Kad umre autor odnosno kada umru njegovi naslednici kao nosioci autorskog prava, odnosno kada njihovo pravo prestane, država postaje nosilac autorskog prava. Ono što je raniji jugoslovenski zakon izričito otklanjao, to sada država apsolutno reklamira za sebe, to sada automatski zakonom prelazi na nju. Duhovna tvorevina sada više ne ostaje bez zaštitnika, res nullius, njena kulturna funkcionalnost u narodnoj kulturi ostaje sačuvana.

3) Dok se smatra da za vreme kada je autor sam nosilac autorskog prava svoje tvorevine nema opasnosti po samu tu tvorevinu, situacija postaje drukčija kada prelazi to pravo na druga lica, bilo nasleđem bilo prenosom za života autora. Zbog toga opet u interesu tvorevine i njene funkcije u narodnoj kulturi, državi pripada pravo da preuzme na sebe pravo objav-

ljivanja i pravo na materijalnu naknadu uz pravičnu naknadu dotadašnjem nosiocu autorskog prava. A država raspolaže prihodima iz autorskih prava u korist kulturnih radnika.

4) Ako ima autor nameru do objavi književno, umetničko ili naučno delo koje još nije bilo publikovano u inostranstvu dužan je da ga prethodno ponudi državi za objavljivanje. Time se štiti interes narodne kulture da delo stvoreno u njenoj sredini i iz nje ne otpada od nje i da ne bogati kulture tuđeg naroda.

5) Država ima konačno i pravo da zabrani objavljivanje naučnog dela, ako bi to bilo štetno po interese odbrane zemlje i može preuzeti autorsko pravo na takva dela uz pravičnu naknadu.

Time sam ukratko ocrtao odnos autora prema njegovoj tvorevini, značenje tvorevine za narodnu kulturu i zaštitu, koju po ovom zakonu uživaju autor, a, kao novina, i duhovna tvorevina i njena funkcionalnost u narodnoj kulturi.

Pošto predlog zakona odgovara tim potrebama zaštite autorskog prava, to vam, drugovi narodni poslanici, predlažem da taj zakon primite. (Aplauz).

Претседник: Приступамо претресу у начелу предлога Закона о заштити ауторског права. Ко жели да у претресу у начелу узме реч, нека се јави. (Нико се не јавља за реч). Не јавља се нико. Стављам на гласање предлог Закона о заштити ауторског права у начелу. Гласа се дизањем руке. Ко је у начелу за предлог Закона о заштити ауторског права, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Хвала. Има ли ко *против*? (Нема). Нема. Објављујем да је предлог Закона о заштити ауторског права у Савезном већу Народне скупштине прихваћен једногласно.

Приступамо претресу у појединостима. Закон има одељке, није подељен на главе. Има 29 чланова. Дискусијом у појединостима може се обухватити цео текст закона. Ко би желео да узме реч у претресу у појединостима, нека се јави за реч. (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да чита наслов закона и чланове редом.

Известилац чита наслов и чл. 1.

Претседник: Ко је за члан 1 са насловом законског предлога, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 1 са насловом и под-

насловом предлога закона једногласно прихваћен. Прелазимо на члан 2.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку, једногласно усвојило чл. 2, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Код члана 3 постоји амандман Владе, који ћу прочитати:

Став други овог члана мења се и гласи:

„Држава је законити носилац ауторских права свих народних уметничких творевина”.

Став је исти, само је место речи „на свим” стављено „свих”.

На крају овог члана додају се нови ставови 3 и 4 који гласе:

„Тиме се не спречава слободна употреба народних уметничких творевина у циљу уметничког односно научног обрађивања.

Аутор уметничког или научног дела створеног употребом народних уметничких творевина носилац је ауторског права тако створеног дела”.

Образложење. Предложена измена става другог је чисто стилистичке природе.

Културно-уметнички развој у нашој земљи све се више креће у знаку уметничког стварања на основу народних мотива. Првобитна стилизација члана 3 могла би дати повода погрешном тумачењу које би стављало сметње слободи уметничког или научног обрађивања народног уметничког блага.

Исто тако да би било сасвим јасно ко је искључиви носилац ауторског права тако створеног оригиналног уметничког и научног дела, потребно је да се дода и предложени став четврти.

Пошто вам је амандман саопштен са образложењем, стављам на гласање члан 3 заједно са амандманом, тј. са два нова става. Ко је за тај члан заједно с амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 3 са амандманом Владе једногласно прихваћен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чланове од 4 до 9 закључно, према извештају Законодавног одбора).

Известилац чита члан 10.

Претседник: И код члана 10 постоји амандман Владе, који гласи:

У ставу првом овог члана изостављају се речи „на кореографска и пантоминска дела траје 10 година“, тако да став гласи:

„Право аутора и његових правних следбеника на фотографска и на кинематографска дела уколико имају карактер фотографских дела траје 5 година; на периодичне публикације, алманахе, антологије и сл. 15 година, и то како право уредника на цело издање, тако и право сарадника на поједине радове први пут објављене у том делу.”

Образложење. Ово изостављање краћег рока заштите од 10 година за кореографска и пантоминска дела оправдано је јер је и тим делима потребно дати исти рок заштите као и осталим књижевним, уметничким и научним делима.

Стављам на гласање чл. 10 са прочитаним амандманом. Ко је за члан 10 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 10 са амандманом једногласно прихваћен.

(Веће је затим, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чланове 11, 12 и 13 према извештају Законодавног одбора).

Известилац чита члан 14.

Претседник: Код члана 14 постоји овај амандман.

На крају овога члана додаје се нов став 3 који гласи:

„Под објављеним делима треба у смислу овог закона подразумевати издата дела.”

Образложење. Пошто у пракси и теорији постоје разна мишљења шта се има подразумевати под „објављивањем”, било би потребно да се у овом закону тачно изначи шта се има подразумевати под објављивањем. У овом смислу дефиницију даје Бернска конвенција.

Стављам на гласање чл. 14 са прочитаним амандманом. Ко је за чл. 14 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је чл. 14 са амандманом једногласно примљен.

Известилац чита члан 15.

Претседник: Ко је за чл. 15, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 15 једногласно примљен.

Известилац чита члан 16.

Претседник: Код члана 16 постоји амандман који се односи на тачку 13 и гласи:

Тачка 13 овог члана мења се и гласи:

„Дословно навођење одломака из објављеног књижевног, уметничког и научног дела под условом да навођење не износи укупно више од једне трећине дела у коме се врши навођење”.

Образложење. Разлог овој промени лежи у потреби да се право навођења не злоупотребљава. Зато се одређује квантитативно колико навођење може износити укупно у делу у коме се врши навођење. Дозвољавање навођења половине дела које се наводи било би некад превише, а некад премало. Због тога се предлаже изостављање првобитног пасуса „више од једне половине дела које се наводи”.

Стављам на гласање члан 16 са амандманом код тач. 13 члана 16. Ко је за тај члан са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 16 са амандманом једногласно примљен.

(Веће је затим гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чланове од 17—20 закључно, према извештају Законодавног одбора.

Известилац чита члан 21.

Претседник: Код члана 21 има амандман: у ставу 1, иза речи „касу” додаје се „и употребиће се за унапређивање културно-уметничког живота у земљи”.

Образложење. Ова измена се предлаже да би се осигурала материјална средства за оснивање и рад неопходно потребних културно-уметничких института.

Амандман је јасан и правичан. Ставља се на гласање члан 21 заједно са амандманом. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 21 заједно са амандманом једногласно прихваћен.

Известилац чита члан 22.

Претседник: Код члана 22 амандман Владе предлаже да се реч „старањем” брише.

Образложење. Брисање те речи је потребно како би функција удружења аутора била искључиво саветодавна и да се на тај начин избегну евентуални сукоби о компетен-

цији између удружења и државних органа заштите ауторских права.

Стављам на гласање члан 22 заједно са амандманом. Ко је за члан 22 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 22 са амандманом једногласно прихваћен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило све чланове од 23 до 29 закључно, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Тиме је законски предлог примљен и у појединостима. Приступа се коначном гласању по предлогу Закона о заштити ауторског права у целини. Гласа се поименично. Молим секретара да чита имена народних посланика. Гласаће се са *за* и *против*.

Секретар прозива посланике.

(После гласања)

Претседник: Објављујем да је укупно гласало 256 народних посланика и да су сви гласали за. На овај начин предлог Закона о заштити ауторског права у Савезном већу коначно усвојен и биће послат, у смислу члана 63 Устава и члана 45 Пословника, Већу народа на решавање.

Дајем одмор од 10 минута.

(После одмора)

Претседник: Пре прелаза на наредну тачку дневног реда саопштавам Већу да је Савезно веће Народне скупштине примило три акта од Већа народа којима извештава да је Веће народа усвојило дефинитивне текстове три закона и доставља их, у смислу Пословника, Савезном већу на решавање и то:

1) предлог Закона о попуни оружане силе Федеративне Народне Републике Југославије јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима;

2) предлог Закона о заштити ауторског права, и

3) предлог Закона о конвенцији о културној сарадњи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске, закљученој у Варшави 16 марта 1946 године.

Предлажем Савезном већу да ове предлоге Већа народа ставимо на данашњи дневни ред. Прима ли Веће овај пред-

лог. (Прима). Објављујем да је дневни ред попуњен са ова три предлога Већа народа.

Поред тога, Претседништво предлаже Савезном већу да тачку дневног реда: предлог Закона о додељивању сталне личне месечне доживотне помоћи Милки удови Петра Кочића — засад скинемо са дневног реда из извесних техничких разлога. Питам Веће да ли се слаже са овим предлогом. (Слаже се). Објављујем да је ова тачка дневног реда засад скинута с дневног реда из техничких разлога.

Прелазимо на наредну тачку дневног реда, тј. на предлог Закона о конвенцији о културној сарадњи између ФНРЈ и Пољске Републике. Позивам секретара народног посланика Воју Лековића да прочита текст конвенције у целини.

Секретар чита текст предлога Закона о конвенцији о културној сарадњи између ФНРЈ и Републике Пољске, закљученој у Варшави 16 марта 1946 године. (Видети прилог на крају књиге).

Претседник: Пошто је у питању међународна Конвенција о културној сарадњи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске, приступамо начелном претресу овога предлога закона. Ко жели да узме учешћа у овом претресу, нека се јави за реч. Претходно има реч претседник Комитета за културу и уметност у Влади Федеративне Народне Републике Југославије, Владислав Рибникар.

Претседник Комитета за културу и уметност Владислав Рибникар (*Изборни срез Београд, IV, НР Србија*):

(Видети говор одржан у Већу народа на седмој седници од 23 маја на страни 300)

Претседник: Реч има народни посланик др Светозар Ритиг. (Аплауз).

Dr Svetozar Ritig (*Izborni srez Đakovo, NR Hrvatska*): Konvencija o kulturnoj saradnji između FNRJ i Republike Poljske nadopunjak je i dodatak Ugovoru o prijateljstvu od 16 ožujka između naših republika, ako bi kojom zlom kobi opet došlo do neke njemačke agresije. Ova konvencija spada u kompleks onih pitanja o kojima se preključe tako opširno i svestrano raspravljalo, kad je naša Narodna skupština jednodušno prihvatila pakt prijateljstva i uzajamne pomoći s bratskom Republikom Čehoslovačkom. Naš odlični Ministar vanjskih poslova razložio je smisao i doseg ovih ugovora sklopljenih lani u aprilu sa So-

vjetskom Rusijom i ovih sklopljenih s Poljskom i Čehoslovačkom ove godine, vrlo jasno i stručno, a drugi su govornici komentirali pozadinu ovih saveznih ugovora tako duboko i uvjerljivo, te nema sumnje da oni sačinjavaju za našu budućnost osnovnu liniju spoljašne politike Federativne Narodne Republike Jugoslavije. (Aplauz).

Ova je stvar tako krupna i golema, te smatram da i ja, govoreći o Konvenciji za kulturnu saradnju s Poljskom, treba da iznesem neke svoje unutrašnje refleksije u vezi s tim pitanjima i nadopunim ih nekim momentima, koji će donijeti puno svjetlo često u nerazumljiva i tamna zbivanja evropske i slavenske politike za prošlih 100 godina.

Što se tiče samoga glavnoga predmeta ovoga moga govora o kulturnoj saradnji između Republike Jugoslavije i Republike Poljske, stvar je sama po sebi prirodna i naravna. Nije po srijedi samo politički rezon, kako su ranije i drugi govornici, a sada i drug Ribnikar, toliko naglasili, nego je po srijedi naš prirodni osjećaj, naš bratski osjećaj prema poljskom narodu. (Aplauz). Nikada ne možemo zaboraviti da su zakarpatski poljski krajevi, porječja Visle, Odre i Labe pradjedovina naših naroda, navlastito Hrvata i Srba. (Aplauz). Svima vam je poznato da su se izvjesna srpska i hrvatska plemena prije 1300 godina spustila iz sjevernih krajeva u današnju svoju postojbinu na Dunavu, Dravi i Savi, Moravi i Drini, Kupi i Uni, sve do sinjega našega mora. Prošlo je od one seobe 40 pokoljenja ali tragovi našega krvnoga srodstva i naši osjećaji prema staroj postojbini nijesu izbrisani. Mi koji se bavimo i volimo staru slavensku povijest tamo smo polazili, a ovakovi ugovor i konvencije kao što su ove s bratskom Republikom Poljskom, Čehoslovačkom, pa nadalje sa Sovjetskom Rusijom, dat će najveći zamah za izučavanje i istraživanje prošlosti i prosvijećenosti davnih Slavena. Pa zar nijesmo vidjeli već prve plodove ove saradnje, kada ono prošle zime dođoše k nama u Beograd, Zagreb, Ljubljanu i Sarajevo ruski historičari, te nam otkriše i one činjenice da su naši slavenski narodi u prehistoriji i prije nego primiše kršćanstvo živjeli uređenim društvenim životom, u svojim porodicama i zadrugama, bavili se ratarstvom i stočarstvom, vjerno čuvali svoju narodnu predaju i običaje, poštovali viša božanstava, gajili pjesmu i glazbu. Tip slavenskih naroda, njihov duh i značaj, njihove rasne osobine bile su već prije dvije i tri hiljade godine izdjelane, a kršćanska vjera nije im karakter i psiholoških osobina poništila, nego ih je oplemenila i oblagorodila.

Narodni poslanik profesor Moskovljević je prekjuče snažnim riječima ocrtao veličanstveno djelo slavenskih apostola Ćirila i Metodija u povjesti i životu slavenskih naroda. Oni će za vječna vremena ostati vrhovni prosvjetitelji slavenskih naroda. Svojim pismom i knjigom dignuli su slavenski narod na viši duhovni stepen, uveli ga u kolo prosvijećenih naroda, probudili u njemu narodnu slavensku svijest. S epohom Ćirila i Metodija počinje zapravo povijest slavenskih naroda. Dobro je primjetio prof. Moskovljević da je poslanstvo Ćirila i Metodija zbližilo i srednjoistočne i zapadne slavenske narode — ako je uopće onda u njihovim dušama bilo istoka i zapada. Djelo solunske braće bilo je univerzalno, nije dijelilo nego spajalo sve slavenske narode. Glagoljsko i ćirilsko pismo je opća slavenska baština, a prosvijećenost sačuvana u tim starostavnim knjigama je jednako svetinja istočnim, zapadnim i južnim Slavenima. Ona je svijetlost i milost, koja naše duše i srca i danas veže bratstvom i ljubavlju i vezat će zauvijek.

Profesor Moskovljević je posvetio pohvalno slovo velikoj slavističkoj nauci. Iako ta nauka postoji tek sto pedeset godina, ona je već donijela vanredne rezultate. U vrijeme epopejske borbe slavenskih naroda za svoje oslobođenje u 19 i 20 stoljeću, slavistička nauka je dizala duhove i palila srca iznoseći divne stranice iz stare slavenske povijesti, a ja sam uvjeren baš ovim tekovinama i tako bliskim kulturnim odnosima, kako danas postoje između Rusije, Poljske, Čehoslovačke i Jugoslavije da počinje zlatno doba slavističke nauke, koja će kao veliki svijetionik obasjavati divne zadatke, što će imati slavenski narodi da izvrše u općoj povijesti čovječanstva. (Burno odobranje).

Ovom prigodom moram napose da spomenem da je u velikoj renesansi slavenskih naroda 19 stoljeća poljski narod bio protagonista ljudske i narodne slobode. Nije ga slomila tragična sudbina njegove države. On je u pet navrata parčan i mrvljen od Nijemaca i drugih siledžija, u pet navrata je ustajao i borio se i konačno je sada zauvijek uskrnuo. Koščuško je iz groba pobjedio. Poljski narod je svima narodima, a najviše Južnim Slavenima za prošlih sto godina bio uzorom plamenoga rodoljublja slavenskoga, kako u borbi za slobodu i rodinu ne smije čovek nikada malaksati ni očajavati. »Ješće Poljska ni zginiela« bila je i nama Južnim Slavenima lozinka i budnica, a Konvencija prijateljstva i kulturne saradnje je samo svečana sankcija, koja potvrđuje stara naša bratska čuvstva i osjećaje sa poljskim narodom. (Aplauz).

No, drugovi narodni poslanici, duša mi ne dade da, iznoseći sve ono veliko i golemo što se sadrži u ovim savezima i konvencijama s bratskim slavenskim narodima, ne raspletom pragmatiku savremenih političkih događaja koja se ovija oko njih. Drug narodni poslanik Carević je pravilno označio da ono što se sada zbiva i kuje u Parizu i Londonu, u Moskvi i Vašingtonu znači historijske i presudne čine i događaje u evropskoj politici, i da ovo što mi ovih dana donosimo u Narodnoj skupštini znači historisku prekretnicu u politici slavenskih naroda. (Aplauz).

Da to bolje razumijemo spomenimo se, narodni poslanici, onih čudnih činjenica i prilika kako je stara Jugoslavija poslije prvoga svjetskoga rata prekinula svaku diplomatsku i političku vezu sa Sovjetskom Rusijom, pa obnevidjela za najveću političku stvarnost, da ne bi bilo na svijetu Rusije, nikada ne bi bilo ni Srbije, ni Jugoslavije! (*Uzvici: Tako je! — Buran aplauz.*) Republika Poljska je godine 1921 sklopila prijateljski savez s Francuskom i Rumunskom, Pilsudski je, pače, sklopio prijateljstvo s Njemačkom a tada su se svi ljudi u čudu pitali, je li se može uopće ustaliti nezavisna Poljska i slobodni poljski narod, ako ne nađu njezini državnici pravi put do iskrenoga sporazuma sa Rusijom. (Aplauz).

Spomenite se i starijega vremena 19 vijeka, koju i kakovu su politiku vodili posljednji Obrenovići u Srbiji, Ferdinand i u Bugarskoj. Nikada nije bilo jedinstvene slavenske politike u svijetu. Nije ni carska Rusija imala pravog osjećaja. Najbolji vam je dokaz postupak ruskog cara Nikole I, koji je godine 1849 pomagao Austriji ugušiti ne samo mađarsku bunu nego i pokret naših slavenskih naroda, Čeha, Hrvata i Srba za svoju političku samostalnost.

Danas po prvi puta izlaze slavenski slobodni narodi na međunarodnu pozornicu svijeta kao solidarna politička zajednica. To je ona historijska politička činjenica koja smeta nekim inostranim državicima.

Hoću da konstatiram kako je carska Rusija tek poslije nesrećnog krimskog rata odlučno krenula voditi slavensku politiku. Onda je veliki državnik ruski Gorčakov definitivno preveo rusku politiku u slavenofilske struje. On je onda skovao glasovitu riječ poslije katastrofe na Krimu: Rusija se ne grozi, ali se sabire. Današnji položaj udruženih slavenskih naroda veoma liči položaju Rusije koja je godine 1877 dobila rat s osmanliskim carstvom, ali su zapadne vlasti ometale oslobođenje slavenskih naroda na Balkanu. A zar izvjesni govori u Vašingtonu, Ful-

tonu, Parizu i drugdje ne potsjećaju na iste namjere? — Stojimo pod dojmom kako je našim južnim slavenskim narodima lakše bilo izvojevati svoju narodnu slobodu i otresti se napadača, nego izvojevati pravedne granice za svoje zemlje. Nas to više zaprepastava, jer je prosvijećeni anglosaksonski svijet priznao i proglasio prirodnim pravom svakoga naroda njegovo slobodno samoopredjeljenje za svoju političku državnost. Gdje je ona velika američka povelja s 14 tačaka, koju je izdao u oktobru 1914 godine čovjekoljubivi Vilson, kao smjernice svijetske politike Udruženih Američkih Država? Što je s ostvarenjem onih visokih načela što ih je prije pet godina tako svečano obećala Atlantska povelja svim narodima koji stupe u borbu protiv najsravnijeg državnog sistema i krvološtva što ga je bilo na svijetu?

Osjećaj pravice živi u svakom čovjeku, on živi i u savjesti cijeloga svijeta. Ne može biti unutrašnjega a ni vanjskoga mira u svijetu dokle elementarno etičko načelo pravde i zadane riječi ne bude i vrhovni zakon pri rješavanju političkih pitanja najvišim aeropazima svjetskih vijećanja. Pravda i mir bratacu i sestrice a nepravda vječito pečali dušu naroda i od najboljeg prijatelja učini gorkoga dušmanina.

U ovom svijetlu treba da zapadni svijet promatra posljednje političke događaje u slavenskim državama, koji sigurno nijesu smetnje za smirenje duhova, ali su i razumljivi memento za sve državnike. Kada se čuje za pojedine pojave, zar je čudo da se slavenski narodi sabiru i okupljaju u svoje saveze?

U doba prošle jezovite borbe s Hitlerom i njegovim krvavim služnicima, često su se čuli glasovi iz zapadnoga svijeta kako bi trebalo revidirati gledanje na partizane i na komunizam. No, poslije izvoštene pobjede opet ih gledaju samo u grotesknoj slici nekoga konkavnog ogledala. Ko može poreći da borba između materijalizma i idealizma traje oduvijek i tako će trajati dok bude svijeta i vijeka. A ipak, progres čovječanstva korača naprijed. Zapadni svijet vidi tuđe zlo, svojega ne vidi. Često ljudi ne umiju i ne znaju naći rješenja za mnoga pitanja, ali vrijeme ga nađe. A mi koji objektivno izučavamo tužne i teške strane jugoslavenske povijesti i za svoj narod duboko osjećamo, slobodno možemo pred svijetom dati svijedočanstvo da nikoja politička stranka do Komunističke partije Jugoslavije nije uspješno riješila prvi uvjet opstanka našega naroda, a to je pitanje bratstva i jedinstva svih naroda na slavenskom jugu. (Dugotrajan aplauz).

Istinoljubivost i poštenje zahtijeva od svakoga čovjeka da prizna ovu veliku historijsku činjenicu.

Neka mi bude dopušteno dotaknuti se i problema Julijske Krajine, Istre i Trsta. Prijatelj sam zaista neobično talijanskog naroda i poznam dobro njegov mali svijet. Divim se njegovoj umjetnosti i njegovim velikanima, koji su velikani čitavog svijeta. Vjerujem, kada bi se predalo u ruke Italiji i Jugoslaviji da one same među sobom riješe svoje susedske odnose da bi one u prijateljstvu i u pravilnom ocenjivanju svojih prilika i odnošaja brže i lakše došle do pravilnog rezultata, nego što to dolazi na internacionalnim vijećanjima, gdje se primjećavaju tuđi interesi. Pitajte talijanskog borca iz poslednjeg rata, prosječnog radnog i poslovnog čovjeka iz samoga Trsta što bi on želio, da njegov grad bude mostobran ili izazovni bunker protiv Jugoslavije, ili da bude prsten i veliko i bogato tržište u korist obaju susednih naroda, uvjeren sam da će dati odgovor koji će Evropi otvoriti oči zašto se toliko trščanskog talijanskog živilja zanosi za Jugoslaviju! Ili pitajte mali talijanski svijet, Corote i Puljeze, da li hoće da i dalje traju napeti odnosi između susednih naroda, ili da Jadran postane ono što ustvari on i jeste po svom geografskom položaju, zajednička domena Italije i Jugoslavije — pa ćete razumjeti kako je trijezni talijanski narod ozdravio od bolesnih pustolovina Musolinija i rimskoga imperijalizma.

U ime velike etičke ideje mira i smirenja naroda u čitavom svijetu dižem sa ovoga mjesta apel na velike saveznike, neka ne dižu na Jadranu nikakve bunkere, jer ih i tako ima previše na svijetu! — Za veliko smirenje duhova na svijetu nadasve je potrebno veliko ozdravljenje duša od egoizma.

I ovom prigodom sa zadovoljstvom konstatiram kako rukovodioci naše državne i narodne vlasti na svakom političkom sektoru budno stoje na straži naših narodnih interesa i kako vidno žanju uspjehe koji jačaju našu unutrašnju državnu snagu i dižu prestiž i ugled naše Federativne Narodne Republike Jugoslavije u cijelom svijetu! (Dugotrajan aplauz).

Претседник: Пошто више нема пријављених говорника за претрес у начелу и пошто се ради о међународној конвенцији, ја стављам на гласање ову конвенцију као предлог закона. Тим гласањем уствари се врши ратификација ове конвенције.

Ко је за ову конвенцију, нека дигне руку. (Сви народни посланици устају са својих места и снажним дуготрајним

аплаудирањем изражавају своју сагласност са законским предлогом о конвенцији).

На овај начин извршена је ратификација, односно коначно је усвојен у Савезном већу Закон о конвенцији о културној сарадњи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске, закљученој у Варшави 16 марта 1946 године. (Буран аплауз). Сагласно Уставу и Пословнику овај предлог биће упућен Већу народа на решавање.

Ми смо ставили на дневни ред и решавање о предлогу Већа народа о пројекту Закона о попуни оружане силе Федеративне Народне Републике Југославије јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима, решавање о предлогу Већа народа о предлогу Закона о заштити ауторског права и решавање о предлогу Већа народа о предлогу Закона о конвенцији о културној сарадњи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске.

Као што сам и раније по оваквим предлозима изјављивао, сви ови законски предлози и са њима заједно и конвенција између нас и Пољске, идентични су у тексту са оним законским предлозима истих назива које смо ми овде и у начелу и у појединостима коначно усвојили, тако да отпада свака потреба за било каквим претресом у начелу и у појединостима по предлогу Већа народа.

Стога питам Савезно веће да ли прима извештај свога Претседника на знање? (Прима). Има ли ко *против*? (Нема). Проглашујем да су на овај начин Закон о попуни оружане силе ФНРЈ јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима, Закон о заштити ауторског права и Конвенција о културној сарадњи између нас и Републике Пољске у Народној скупштини у оба дома дефинитивно прихваћени и да ће, сагласно Уставу, бити упућени Президијуму ради проглашења. (Буран аплауз).

На дневном је реду решавање о предлогу Претседника Законодавног одбора, који сам данас саопштио, да се у Савезном већу у Законодавном одбору уместо чланова Законодавног одбора Бубња Андрије, Влахова Димитра, Карнера др Ива и Миха Маринка изаберу четири нова члана, пошто су ови другови народни посланици спречени да редовно врше своју дужност у Законодавном одбору.

Да ли постоји какав предлог? (Звонко Бркић: Молим за реч). Има реч народни посланик Звонко Бркић.

Звонко Бркић (*Изборни срез Грубишно Поље, НР Хрватска*): Предлажем, према споразуму претставника гопла, да се за чланове Законодавног одбора умјесто Бубањ Андрије, Влахова Димитра, Карнера др Ива и Маринка Михе изабере народни посланици: Филип Лакуш, Мара Нацева, инж. Живојин Јоцић и Лампрет Јоже.

Претседник: Има ли ко какав други предлог? (Нема). Пошто других предлога нема, стављам овај предлог на гласање. Ко је за то да за чланове Законодавног одбора дођу народни посланици Филип Лакуш, Мара Нацева, инж. Живојин Јоцић и Лампрет Јоже нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је Савезно веће једногласно одлучило да на место Бубањ Андрије, Влахова Димитра, Карнера др Ива и Маринка Михе дођу за чланове Законодавног одбора народни посланици Филип Лакуш, Мара Нацева, инж. Живојин Јоцић и Лампрет Јоже. (Аплауз).

На овај начин ми смо исцрпили дневни ред. Пошто нема више никаквих предлога на дневном реду за решавање, ја ову седницу закључујем, а идућу седницу заказаћу писменим путем. Наиме, ово значи да се седнице одлажу. Народни посланици могу да путују, а идућа седница заказаће се писменим путем, тј. на начин да сваки народни посланик у своме месту благовремено буде обавештен о састанку Већа.

(Седница је закључена у 19,40 часова).

VEĆE NARODA

Osma sednica

(15 jula 1946)

Početak u 18,10 časova.

Pretsedavao predsednik **Josip Vidmar**.

Pretsednik: Otvaram osmi redovni sastanak I redovnog zasедanja Veća naroda Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Zapisnik današnjeg sastanka vodiće sekretar Joza Milivojević. Molim druga sekretara da pročita zapisnik prošlog sastanka.

Sekretar Joza Milivojević čita zapisnik sedmog redovnog sastanka od 23 maja 1946 godine.

Pretsednik: Ima li primedaba na ovaj zapisnik? (Nema). Prima li Veće naroda ovaj zapisnik? (Prima). Pošto nema primedaba, zapisnik ću overiti sa sekretarom koji ga je vodio.

Pre prelaza na dnevni red svečana mi je dužnost, drugovi narodni poslanici, da ovo Veće potsetim na veliki gubitak koji je zadesio bratsku i savezničku zemlju, veliki Sovjetski Savez. U međuvremenu između poslednje sednice i današnje umro je bivši predsednik Prezidijuma Vrhovnog sovjeta Mihailo Ivanović Kalinjin. (Slava mu!) Molim narodne poslanike da jednim minutom ćutanja odadu počast velikom pokojniku. (Svi poslanici ustaju i jednim minutom ćutanja odaju počast Mihailu Ivanoviću Kalinjinu).

Saopštavam Veću da je Vlada FNRJ preko Saveznog veća uputila Veću naroda u smislu člana 63 Ustava sledeće zakonske predloge:

- 1) predlog Osnovnog zakona o zadrugama;
- 2) predlog Zakona o javnom tužioštvu;
- 3) predlog Osnovnog zakona o državnim službenicima;
- 4) predlog Zakona o službi u Jugoslovenskoj armiji;
- 5) predlog Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu;
- 6) predlog Zakona o konverziji predratnih, unutrašnjih dugova i obaveza;
- 7) predlog Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uređaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda;
- 8) predlog Osnovnog zakona o državnim privrednim preduzećima;
- 9) predlog Zakona o postupku sa eksproprisanim šumskim posedima; i
- 10) predlog Zakona o socijalnom osiguranja radnika, namještenika i službenika.

U smislu člana 63 Ustava i čl. 36 Poslovnika Saveznog veća narodni poslanici Saveznog veća Moša Pijade i Mile Peruničić podneli su predlog Zakona o Prezidijumu Narodne skupštine FNRJ Narodnoj skupštini FNRJ.

Narodni poslanik Veća naroda dr Miloš Popović podneo je Veću naroda na rešavanje sledeće zakonske predloge:

- 1) nacrt osnovnog zakona o čuvanju narodnog zdravlja;
- 2) nacrt osnovnog zakona o podizanju i zaštiti narodnog podmlatka;
- 3) nacrt zakona o hitnom obeštećenju ratom oštećenih; i
- 4) povelju o dečjim pravima.

Svi ovi zakonski predlozi upućeni su Zakonodavnom odboru u smislu čl. 12 Poslovnika Veća naroda na rešavanje.

Zakonodavni odbor Veća naroda dostavlja Veću naroda sledeće odborske izveštaje:

- 1) o predlogu Osnovnog zakona o zadrugama;
- 2) o predlogu Zakona o javnom tužioštvu;
- 3) o predlogu Osnovnog zakona o državnim službenicima;
- 4) o predlogu Zakona o službi u Jugoslovenskoj armiji;
- 5) o predlogu Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu;
- 6) o predlogu Zakona o konverziji predratnih unutrašnjih državnih dugova i obaveza;
- 7) o predlogu Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uređaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda;

8) o predlogu Osnovnog zakona o državnim privrednim preduzećima;

9) o predlogu Zakona o postupku sa eksproprisanim šumskim posedima;

10) o predlogu Zakona o socijalnom osiguranju radnika, nameštenika i službenika;

11) o predlogu Zakona o Prezidijumu Narodne skupštine FNRJ; i

12) o zakonskim predlozima koje je podneo narodni poslanik dr Miloš Popović.

Svi ovi izveštaji sa zakonskim predlozima otštampani su i razdeljeni narodnim poslanicima.

Otsustva narodnih poslanika: dr Siniša Stanković, Anton Augustinić, Rato Dugonjić i Fadil Imamović mole desetodnevno odsustvo radi službenog putovanja u inostranstvo. Zbog neodložnog službenog posla mole petodnevno odsustvo narodni poslanici: Jovan Četković, Niko Pavić, Andrija Mugoša, Dušan Ivović, Mihailo Vicković i Živko Žižić. Celeski Lazar, Mitra Mitrović, Miloje Dobrašinić, Mihailo Grbić, Risto Bajalski, Skender Kulenović i Venko Markovski mole desetodnevno odsustvo zbog bolesti.

Molim i predlažem Skupštini da ova otsustva odobri. (Prima se).

Veće je primilo izvestan broj molbi i žalbi iz naroda, koje će se uputiti Odboru za molbe i žalbe.

Pre prelaza na dnevni red, odgovaram na pitanje narodnog poslanika dr Miloša Popovića — šta je Pretsedništvo Veća uradilo sa njegovim zakonskim predlozima koje je podneo Veću na rešavanje. Pretsedništvo Veća dostavilo ih je Zakonodavnom odboru, a Zakonodavni odbor podneo je svoj izveštaj o ovim zakonskim predlozima, koji će biti stavljeni na dnevni red kad to Veće odluči.

Da li je narodni poslanik dr Popović zadovoljan sa odgovorom?

Dr Miloš Popović: Da čujem mišljenje Zakonodavnog odbora.

Pretsednik: To ćete čuti kad dođe na dnevni red.

Dr Miloš Popović: Dobro.

Pretsednik: Pozivam narodne poslanike Mihaila Vickovića i Osmana Muftari da posle današnje sednice ili za vreme pauze,

u smislu člana 3 Poslovnika Veća naroda, polože zakletvu, kako bi mogli vršiti svoju poslaničku dužnost.

Zakletva će se obaviti u kancelariji Predsednika Veća.

Narodni poslanik dr Dušan Bratčić uputio je sledeće pismo:

PRETSEDNIKU VEĆA NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ
BEOGRAD

Molim da šef naše delegacije na Mirovnoj konferenciji, drug Edvard Kardelj odgovori na sledeće pitanje:

Kako tumači Vlada zaključke Konferencije ministara spoljnih poslova u Parizu po pitanju Trsta, Juliske Krajine i uopšte po pitanjima koja interesuju Jugoslaviju i kakav stav namerava da zauzme na Mirovnoj konferenciji?

Dr Dušan Bratčić, s. r.
narodni poslanik

Ovo pitanje biće dostavljeno drugu potpredsedniku Edvardu Kardelju.

Prelazi se na dnevni red — utvrđivanje dnevnog reda. Predlažem za dnevni red izveštaje koje smo dobili od Zakonodavnog odbora, i to ovim redom:

1) pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o predlogu Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uredaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda;

2) pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o predlogu Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu;

3) pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o zakonskim predlozima koje je podneo narodni poslanik dr Miloš Popović;

4) pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o predlogu Zakona o zadrugama;

5) pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o predlogu Zakona o Prezidijumu Narodne skupštine FNRJ;

6) pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o predlogu Zakona o konverziji predratnih unutrašnjih državnih dugova i obaveza;

7) pretres izveštaja o predlogu Zakona o službi u Jugoslovenskoj armiji;

8) pretres izveštaja o predlogu Zakona o javnom tužioštvu;

9) pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o predlogu Osnovnog zakona o državnim službenicima;

10) pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o predlogu Osnovnog zakona o državnim privrednim preduzećima;

11) pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o predlogu Zakona o postupku sa eksproprisanim šumskim posedima; i

12) pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o predlogu Zakona o socijalnom osiguranju radnika, nameštenika i službenika.

Prima li Skupština ovaj dnevni red? (*Glasovi: Prima*). Ko je za ovaj dnevni red, neka digne ruku. (*Svi dižu ruke*).

Objavljujem da je ovako predloženi dnevni red primljen.

Osim toga predlažem Skupštini da odmah nakon utvrđenog dnevnog reda pristupimo radu prema primljenom dnevnom redu. Prima li Skupština ovaj predlog? (*Glasovi: Prima*). Ko je za ovaj predlog, neka digne ruku. (*Svi dižu ruke*).

Pre samog prelaza na primljeni dnevni red dajem 10 minuta odmora.

(Posle odmora)

Pretsednik: Prelazimo na dnevni red. Prva tačka dnevnog reda je pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o predlogu Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uredaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda.

Molim izvestioca druga Mustafu Hodžu da pročita izveštaj Zakonodavnog odbora.

Известилац Мустафа Хоџа (НР Србија): (Чита извештај Законодавног одбора о предлогу Закона о општем помиловању кривица из уредаба о откупу пољопривредних производа. — Видети прилог на крају књиге)

Ове одредбе предложеног законског нацрта обухватају прекршаје прописа трију уредаба, а наиме Уредбе о откупу и промету хлебних жита, Уредбе о откупу вуне и Уредбе о откупу и промету уљаног семена.

Предложени законски предлог опрашта изречене неизвршене или делимично извршене казне, а обуставља поступак по оним кривицама које су обухваћене овим помиловањем. И овај закон још једанпут потврђује великодушност и бригу наше народне власти о малом човеку, о оним сиромашним радницима и сељацима који су се вољно и свесно или може

бити и несвесно огрешили о своју законску дужност. Зато се и ја придружујем великодушној тежњи законодавца и молим другове народне посланике да овај законски нацрт приме једнодушно и у начелу и у појединостима.

Pretsednik: Čuli ste izveštaj Zakonodavnog odbora i obrazloženje izvestioca Mustafa Hodže. Otvaram diskusiju u načelu o ovom zakonskom predlogu. Želi li ko reč? Ima reč drug Miloš Carević.

Милош Царевић: Другови народни посланици, предложени Закон о општем помиловању осуђених лица за кривце из уредаба о откупу пољопривредних производа, где спадају лица осуђена због непредавања жита, вуне и уљаног семена, поздрављам као умесну и нужну меру. Овај предлог који потиче од наше Савезне владе доказ је да наша Влада будно пази на збивања у народу и да је дубоко повезана са народним масама, да осећа било народа. Овај предлог је заиста још једна нова потврда, као што се у образложењу каже, морално-политичког јединства наших народних маса и њихове тесне повезаности са државом. Управо је доказ да је власт у нашој држави у рукама народа. Како је лепо и тачно казао претседник Савезне владе друг Тито пред народом у Чајетини, народна власт није и неће да буде осветник. Њене и репресивне мере кад их примени, уствари су васпитне мере, а кажњавања у нашој народној држави имају за циљ да се лице које је скривило казном поправи а не да му се свети. Ако смо у једном нужном и врло важном моменту, у моменту кад је иза рата и свих разарања и пустошења било нужно помоћи и снабдети наше опустошене крајеве и градско становништво потребном храном и одећом, ако смо тада били принуђени, спречавајући глад и беду код оних које је рат највише погодио, да хлеб правилно расподелимо на сва уста, ако смо тада прибегли репресивним мерама према онима који нису у том моменту били свесни своје грађанске дужности и опште народне солидарности, ми данас, пошто смо извршили тај задатак успешно, не желимо да те репресивне мере предузете у таквом једном критичном моменту продужимо и даље. Они које су те мере погодиле могу данас видети, могу се лако уверити да оно што им је одузето, да њихово жито и њихова вуна нису отишли у руке спекуланата или повлашћених извозника, како је то у бившој држави обично био случај, да се тиме нико није лично богатио већ да је то отишло оном племенитом циљу коме је било

и намењено — да се нахране и одену наши другови, наши суграђани који нису имали хлеба, који су били голи и боси и то не својом кривицом, већ зато што је пустош рата преко њихових глава и домова, преко њихових поља и ливада прешла свом својом жестином, тако да им није остало ништа и да услед тога нису били у стању да себи обезбеде ни насушни хлеб без организоване помоћи државе. Свако ко је то увидео, нарочито онај који је несвесно пропустио да изврши своју грађанску дужност, мора увидети да је скривио и да су репресивне мере које су биле предузете биле и нужне и оправдане. То су биле васпитне мере. Снага наше народне власти ослоњена на плећа огромне већине широких народних маса радног народа тако је моћна, да она може без штете по државне и народне интересе да прашта грешке појединаца, нарочито да прашта овакве грешке, грешке које су у већини својој учињене због недовољне свести појединаца, а с друге стране те грешке имају свога корена у прошлости бивше не-народне државе, која је пљачкала широке народне слојеве у корист повлашћених појединаца.

Те грешке се морају првенствено отстрањивати васпитним средствима, подизањем свести и вере код тих појединаца у нашу народну власт и државу, да она служи опште-народним интересима а не интересима појединца. Ово помиловање има за циљ да ослободи даљег издржавања казне сва она лица која су осуђена зато што нису предала вишкове производа жита, вуне и уљаног семена осим оних који су злонамерно уништили те производе који су били предмет откупта, које је требало предати држави. Поред ослобођења од казне вратиће се конфискована имовина свим лицима сем малом броју оних чије кривице претстављају већу друштвену опасност. Овај уски изузетак од помилованих лица осуђених по овој уредби сасвим је разумљив и оправдан. Злонамерни појединци при уништавању ових производа показали су тотално непријатељски став. Благост према таквом појединцу била би слабост. А наша народна власт, исто онако као што не жели да буде осветничка, неће и не треба да показује ни слабост према непријатељима народа и државе.

Овај закон долази у повољан моменат, данас када ми, захваљујући привредним мерама Владе, стваралачком елану наших народа и добрим изгледима на жетву, можемо широко, еластично и слободно да поставимо цео систем исхране и с тим у вези и откуп пољопривредних производа. Данас се даје овим законом могућност осуђенима да сада покажу и

са своје стране спремност да помогну у општем напретку, да исправе своје грешке, као што и држава овим законом исправља могуће евентуалне грешке учињене можда од народних власти према неком појединцу, грешке које су и разумљиве с обзиром на важност момента када су учињене и уколико су учињене. Предложени начин спровођења овог закона је рационалан, довољно брз, правичан и умесан. Врши се преко судова. Уверен сам да ће овај закон имати васпитни карактер и да ће још више допринети одржавању и развијању грађанске свести наших пољопривредних произвођача па и других грађана о међусобној обавези свих народних слојева према народној држави, па с тога разлога изјављујем да ћу у начелу гласати за овај законски предлог. (Одобравање).

Pretsednik: Ima reč narodni poslanik Jovan Jegdić.

Јован Јегдић (НР Србија): Другови народни посланици, као посланик Војводине изјављујем одмах у почетку да ћу са задовољством гласати за овај законски предлог. Војводина је житница Југославије и због тога је било у Војводини доста тих оправданих и неоправданих одлука о кривицама. Али у то се сада нећу упуштати. Морам рећи да је та Војводина одмах схватила нашу ситуацију и одмах после ослобођења притекла у помоћ пасивним крајевима наше државе.

Основан је био у Војводини један одбор за помоћ пострадалим крајевима наше државе. Тај одбор је прикупио велике количине хране, готовог новца, одела итд., али због неуређеног саобраћаја после ослобођења било је места где то није отишло, но чим је саобраћај донекле био успостављен, преко пет до шест стотина вагона хране однето је у пасивне крајеве. Војводина је на тај начин дала велике количине хране и одела а затим и новца, а све у жељи да би са своје стране припомогла оним крајевима који су у току рата пострадали и којима је то било потребно. Значи, дакле, да је Војводина схватила своју дужност и да је она, у току овога рата најмање материјално оштећена, притекла у помоћ својој браћи. Као што је познато, Војвођани су увек били гостољубиви, па су се као такви показали и овога пута дајући велике прилоге.

Међутим, приликом прегледа вишкова дешавало се да преглед није свуда био правилан и била је маса случајева да је појединцима учињена неправда. Ми се Војвођани радујемо што је дошло до овог законског предлога који омогу-

ћава да се многи домаћини врате својим домовима, а исто тако што ће им се вратити одузета имовина. Али кад говоримо у начелу о овом законском пројекту, ја бих опет желео да се вратим на оно што сам овде једном рекао, а то је да садржина сваког закона треба да буде тако прецизна да не оставља широке руке онима који ће спроводити одредбе закона, а нарочито сада, када се тражи од тих људи да буду обазриви у погледу своје оцене, а у даном случају према онима којима треба да се врати већ конфискована имовина. Тако на пример у предлогу код чл. 4 каже се:

„Конфискована имовина вратиће се осуђеним лицима осим у случају веће друштвене опасности њихове кривице, при чему ће се нарочито узети у обзир вредност непредатих вишкова, имовинско и породично стање осуђеног лица“.

Код сваког таквог случаја амнестије, нарочито код враћања имовине, судија који о томе буде одлучивао имаће да решава да ли је овај богат довољно, да ли је он с обзиром на ново друштво поново заслужио да му се врати имовина и на тај начин биће остављено широко поље среским судовима у погледу тумачења овог законског прописа, а кад поред тога знамо да у многим местима код среских судова има мало особља, они ће, бојећи се одговорности, покушати да у многим случајевима не враћају ту имовину. На тај начин појавиће се нови спорови поред толиког броја старих спорова, и то све без потребе. Стога сам слободан да предложим да ми, ради таквих случајева што би се могао неко извући, не чинимо разлику. Тиме нећемо оштетити ни себе нити народ колико бисмо га оштетили на тај начин што бисмо остављањем овог текста предлога стављали на муке онога ко буде морао да доноси судску одлуку у погледу враћања имовине. Ја сам за то да се конфискована имовина врати свима онима којима се опрашта кривица и то би било сасвим правилно.

Код чл. 2 ја бих предложио да се предвиде и условне казне, а не овако како је овде назначено, јер ако се већ појединачно наводе какве казне, дакле, не генералише се, онда и условну казну треба споменути.

Поново наглашавам да се радујем што је донет овај законски предлог и желим да он што пре ступи на снагу, јер ће допринети много нашим привредницима. (Аплауз).

Pretsednik: Pošto se u načelnoj diskusiji nije više nikog prijavio, prelazimo na glasanje u načelu. Ko je za ovaj zakonski predlog, neka dignu ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko protiv?

(Nema). Objavljujem da je zakonski predlog u načelu primljen. Prelazimo na diskusiju i glasanje u pojedinostima. Molim druga izvestioca da čita član po član zakonskog predloga.

Izvestilac čita član 1 prema predlogu Zakonodavnog odbora.

Pretsednik: Traži li ko reč o ovome članu? (Niko). Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Član 1 je primljen.

Izvestilac čita član 2 prema predlogu Zakonodavnog odbora.

Pretsednik: Traži li ko reč o ovome članu? (Niko). Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Izjavljujem da je član 2 primljen.

Izvestilac čita član 3 prema predlogu Odbora

Pretsednik: Traži li ko reč o ovome članu? (Niko). Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Član 3 je primljen.

Izvestilac čita član 4 prema predlogu Zakonodavnog odbora.

Pretsednik: Traži li ko reč o ovome članu? (*Jovan Jegdić*: Molim za reč). Ima reč narodni poslanik Jovan Jegdić.

Јован Јегдић: Мој предлог је да овај члан гласи: „Конфискована имовина вратиће се осуђеним лицима.“ Дакле, то да буде члан 4 а остало да се брише.

Образложење: да не би и овога пута направили читав низ спорова, што би произвело нове амнестије и нова тумачења. Због једног или десетак случајева не треба нашим властима отежавати рад.

Pretsednik: Traži li još ko reč? (*Dr Josip Hrnčević*: Molim za reč). Ima reč narodni poslanik dr Josip Hrnčević.

Dr Josip Hrnčević (NR Hrvatska): Drugovi narodni poslanici, ja razumijem prijedlog narodnog poslanika druga Jegdića, ali mislim da ne bi trebalo mijenjati ovako predloženi član 4. Kazne konfiskacije imovine povodom nepredavanja viškova izrečene su u vrlo neznatnom broju, a zatim te konfiskacije ostale su uglavnom neizvršene. Koliko ja znam, vrlo je mali broj slučajeva gdje su kazne izvršene, a veliki dio je onih koje su neizvršene. Prema članu 2 te neizvršene kazne neće se ni izvršiti.

Kada rasmatramo ovo pitanje, treba da uzmemo u obzir da ovo pomilovanje ne proizlazi iz činjenice što bi zakon bio pogrešno primjenjivan i da prema tome ispravlja pogreške presuda, nego naprotiv, cilj je ovog zakona da se pravilno sprovodi državna politika o otkupu viškova od poljoprivrednih proizvoda i radi razvijanja društvene discipline i građanske samosvijesti, kao što se to kaže u članu 1. U onim slučajevima koji su naročito grubi, u onim slučajevima gdje se ističe protudruštveni karakter učinioca, ja mislim da u tome slučaju ne bi trebalo vraćati konfiskovanu imovinu, kako bi kazna djelovala na osuđenog i na druge proizvođače koji neće da se pokoravaju državnim zakonima.

Drug Jegdić je rekao da nisu obuhvaćene uslovne kazne. Krivice po ovim uredbama kažnjive su po propisima o sabotazi i špekulaciji, a taj zakon ne predviđa uslovne kazne. Prema tome, prigovor u tome pravcu je bespredmetan s obzirom da nijedna takva kazna nije izrečena. Kad rasmatramo ovaj zakon ne može se polaziti sa jurističkog gledanja na stvari, nego kakva je namjera zakona, tj. da li unapređuje državnu politiku u pogledu otkupljivanja viškova poljoprivrednih proizvoda ili joj šteti. Ja mislim da jedan takav izuzetak koji se odnosi na krivce čija krivica pretstavlja društvenu opasnost za sredinu, da taj izuzetak u ovom pomilovanju treba ostaviti. Zato bih ja predložio da se glasa za ovaj član 4 kako je predložen.

Pretsednik: Traži li još ko reč? (Niko). Pošto niko više ne traži reč, prelazimo na glasanje. Ko je za ovaj član 4 kako je predložen, neka digne ruku. (Većina narodnih poslanika diže ruke). Ima li ko *protiv*? (Tri poslanika glasaju *protiv*). Objavljujem da je član 4 primljen većinom glasova.

(Zatim je Veće, glasajući dizanjem ruku o svakom članu pojedinačno, jednoglasno i bez izmena usvojilo članove od 5 do 8 zaključno).

Pretsednik: Time je zaključena diskusija i glasanje u pojedinostima. Prelazimo na glasanje u celini. Molim druga sekretara da izvrši prozivku. Glasace še sa *za* i *protiv*.

Sekretar Joza Milivojević proziva narodne poslanike.

(Posle glasanja)

Pretsednik: Izvolite čuti rezultat glasanja. Glasalo je 89 narodnih poslanika. Svi su glasali *za*. Jedva smo imali kvorum. Molim još jedanput drugove narodne poslanike da budu toliko savesni i da izdrže ovde do kraja rada, jer će u protivnom sasvim onemogućiti rad našeg Veća. Ako ova moja molba ne bude

dovoljna, onda ću pokrenuti disciplinske mere. Svakog poslanika koji nije dobio dozvolu za odsustvo, a ne prisustvuje sednicama, predaću Imunitetskom odboru.

Utvrdjujem da je zakonski predlog o pomilovanju krivica iz uredaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda primljen jednoglasno u Veću naroda. Saveznom veću Narodne skupštine FNRJ uputiću izveštaj sa sledećim pismom:

Veće naroda Narodne skupštine FNRJ na svom osmom redovnom sastanku I redovnog zasedanja, održanom 15 jula 1946 godine, konačno je usvojilo predlog Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uredaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda.

Na osnovu člana 63 Ustava i člana 44 Poslovnika Veća naroda, dostavlja se Saveznom veću na rešavanje u prilogu definitivni tekst predloga Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uredaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda, onako kako je usvojen u Veću naroda.

Druga tačka dnevnog reda je: pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o predlogu Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu. Molim druga izvestioca Dragoljuba Ilića da podnese izveštaj Zakonodavnog odbora.

Известилац Драгољуб Илић (НР Србија): (Чита извештај Законодавног одбора Већа народа о предлогу Закона о Југословенском Црвеном крсту. — Видети прилог на крају књиге).

Чини ми се да није нарочито потребно да образлажем и указујем на међународно признату корист установе Црвеног крста. Стога ћу овде са неколико речи указати на основне карактеристике предложеног законског нацрта.

Битно је код овог законског предлога, као што је речено и у образложењу које га прати, да се показала потреба да се у новим и измењеним друштвеним и политичким приликама у новој Југославији што тачније определи положај Црвеног крста, јасно и тачно означи његове функције и одреди однос према државним органима. Стога је већ у чл. 1 нарочито истакнуто и наглашено да Југословенски Црвени крст, као хумана установа приватног карактера, чије се пословање протеже на цело подручје државе, ужива, с обзиром на циљеве и задатке од опште користи, нарочиту заштиту закона.

Законодавац у чл. 2 законског предлога ближе опредељује те задатке. Ти задаци су врло важни и обилати и њима се Црвеном крсту отвара широко поље активности, како у

миру тако још и више за време рата. У циљу тих многоструких и изразито хуманитарних задатака које Црвени крст може предузимати сам или у сарадњи са државним органима, он је овлашћен да одржава везе са међународним органима Црвеног крста, као и са друштвима Црвеног крста по појединим државама.

Али, ма како била широка и разноврсна у време мира, улога Црвеног крста добија своју праву вредност и значај тек у време рата. Црвени крст постаје тада, по закону, помоћни орган војног санитета, али је у исто доба и претставник приватне помоћи за лечење рањеника, болесника, заробљених, интернираних и уопште свих жртава рата. Ништа мањи његов значај није ни у извршењу задатака при којима се појављује као посредник између земаља у рату кад се ради о нези, лечењу, подели помоћи, хоспитализацији, општењу са спољним светом, репатрирању болесних и рањених заробљеника и интернираних лица.

У циљу извршавања поменутих задатака држава овим законом указује Црвеном крсту нарочиту помоћ и заштиту. Она се састоји пре свега у томе што су сви државни органи и службена лица у земљи и на страни дужна да указују Црвеном крсту помоћ у извршавању његових задатака. Затим у томе што извесна министарства и комитети, ближе побројани у чл. 8, делегирају своје претставнике у оредисни одбор Црвеног крста и главне одборе по републикама, како би ови у тешњем односу и приснијој сарадњи, као органи државне власти били увек у току пословања и потреба Црвеног крста. Најзад у извесним значајним повластицама материјалне природе, које су ближе означене у чл. 9—11 овога закона.

Али, дајући овако широке повластице једном ма колико хуманом, али ипак приватном друштву, држава је за себе задржала право контроле његовог финансиског пословања, не дирајући, како се то и у образложењу нарочито подвлачи, у његове основне задатке. Свакако да је та контрола и корисна и потребна.

Ближе одредбе о организацији и пословању Југословенског Црвеног крста биће прописане његовим правилима. Влада је у том погледу само задржала право да донесе посебне прописе о раду његовом у рату, кад он, као што смо раније напоменули, постаје помоћни орган војног санитета.

Све што сам овде укратко изложио и на што је, мислим, било потребно скренути пажњу, указује на нужност доношења овог закона који на један целисходан начин поставља

на правилну основу пословање Црвеног крста и уређује његов однос према држави, па стога молим Веће народа да га као корисног и значајног прихвати и у начелу и у појединостима.

Председник: Čuli ste izveštaj Zakonodavnog odbora. Želi li ko reć u načelnoj diskusiji? Ima reć ministar bez portfelja Kirilo Savić.

Министар без портфеља Кирило Савић (НР Србија): Другови и другарице народни посланици, потреба Закона о Црвеном крсту сама је по себи јасна свима нама; главне смернице овога законског предлога истакнуте су и у образложењу пројекта, тако да мени није остало да нашироко објашњавам његову потребу ни суштину.

Доста ће бити ако овде кажем неколико речи о историјату ове установе и затим подвучем намеру да се овим законом Црвеном крсту обезбеди државна заштита, материјална потпора и морална подршка.

Комитет Црвеног крста, као међународна установа, основан је у Женеви 1863 г. а у нашим земљама та је установа била најпре основана у Црној Гори 1875, затим у Србији 1876; у Хрватској 1882, а у Словенији 1902 године. На жалост, ова хумана установа, створена озго добила је више репрезентативан карактер и као таква није имала дубоког корена у широким народним масама. Зато је број чланова Друштва Црвеног крста у 1924 години износио свега 18.000 чланова. Отада, принудним уписом свих који су на државним касама примали плате и друга потраживања, број чланова повећао се у 1935 години на свега 104.000.

Нова организација Црвеног крста код нас датира од 1944 године, кад је у Дрвару НКОЈ донео одлуку о организовању Црвеног крста као народне хумане установе. Та нова организација проведена је по демократском принципу, оздонавише, а њен успех јасно се огледа у броју чланова, који данас износи 1,143.586 одраслих и 598.202 омладинаца и омладинки, укупно 1,741.788 чланова.

За време народно-ослободилачке борбе и по ослобођењу земље нови Црвени крст вршио је благотворну помоћ у свима областима социјалног старања, сарађујући на отварању првих дечјих домова, других установа за заштиту деце, за збрињавање породица палих бораца Југословенске армије и жртава фашистичког терора. Његовом помоћу и

сарадњом стварана су обданишта, школске кујне, домови стараца, организована летовалишта итд.

Делатност Црвеног крста за време мира упућена је у следећа два правца:

1) Указивање прве помоћи народу у случају елементарних несрећа и давање индивидуалне помоћи пострадалим од тих несрећа као и жртвама рата;

2) Црвени крст се стара и о чувању народног здравља, поглавито од ендемичних и епидемичних болести.

У случају рата он постаје помоћни орган војног санитета при евакуацији, превозу, нези и лечењу, како својих тако и непријатељских рањеника и болесника. Његова функција проширује се и на олакшавање судбине свих заробљеника, помажући њиховом општењу с њиховом домовином и породицом.

Ценећи велику потребу установе Црвеног крста и корист од њене помоћи на ублажавању и отклањању људских беда и невоља, држава му овим законом обезбеђује своју помоћ, дајући његовој активности законске санкције, уколико су оне нужне, а нарочито тиме што му пружа многе повластице које су побројане у чл. 9 законског предлога. Повластице које су биле предвиђене првобитним законским пројектом и предлогом поднетим Скупштини, проширене су још и приликом претреса овог закона у законодавним одборима утолико што је у тачки петој чл. 9 дато право на бесплатне пошиљке помоћи у иностранство.

Овај законски пројект одликује се од пређашњег Закона о Црвеном крсту тиме што је кратак, концизан. Он је прецизирао повластице које му даје држава; уредио његов однос према држави и њеним установама, пружио му нужну заштиту и моралну подршку, предвиђајући најдискретнију контролу државе у погледу економског и финансиског пословања. У даљем пословању Црвеног крста остављено је широко поље иницијативи његових руководилаца, не ограничавајући их излишним и неподесним законским одредбама.

Наслов овог закона говори о Црвеном крсту, а не о Друштву Црвеног крста. То је учињено са смислом и у следећој намери. Друштвени карактер ове установе сам је по себи јасан, јер истиче из саме његове организације, те није потребно да се нарочито и изрично подвлачи. Међутим, хтело се да се истакне његова одлика и већа важност од оне које имају многа друга друштва. Хтело се рећи да је Црвени

крст нешто више, да је он општенародна, вољна а од државе повлашћена установа, којој треба да припада сваки члан наше народне заједнице.

Толико сам сматрао за нужно да кажем, да бих ублажио значај примедбе која је учињена наслову овог законског предлога. Мислим да је ово довољно што сам рекао о овом законском предлогу, а исто тако увиђам да нема потребе да вас позивам да гласате за њ, јер ћете ви то, без сумње, учинити сами по свом нахођењу. (Аплауз).

Pretsednik: Želi li još ko reč u načelnoj diskusiji o ovom zakonskom predlogu? (Niko). Pošto se niko ne javlja za reč, objavljujem da je zaključena načelna diskusija, pa se prelazi na glasanje. Ko je za ovaj zakonski predlog, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Niko). Objavljujem da je zakonski predlog o Crvenom krstu jednoglasno primljen u načelnoj diskusiji. Prelazimo na pretres zakonskog predloga u pojedinoštima. Molim izvestioca da pročita naslov zakonskog predloga i član 1.

Izvestilac čita naslov i član 1 prema izveštaju Zakonodavnog odbora.

Pretsednik: Želi li ko reč? (Niko). Pošto se niko ne javlja za reč, prelazi se na glasanje. Ko je za naslov zakonskog predloga i član 1 kako ga je pročitao izvestilac, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Niko). Objavljujem da je naslov zakonskog predloga i član 1 primljen. Molim izvestioca da pročita član 2.

Izvestilac čita član 2.

Pretsednik: Traži li ko reč o ovome članu? Reč ima narodni poslanik dr Miloš Popović.

Др Милош Поповић (НР Србија): Ја бих предложио да се у овоме члану после речи „ендемичних и епидемичних болести“ дода „и социјалне болести“. Ту би дошла туберкулоза и друге социјалне болести. Мислим да би та допуна била корисна, јер би нагласила важност таквог рада поготову што Црвени крст може на том послу много да учини.

Pretsednik: Traži li još ko reč o ovome članu? Pošto niko ne traži reč, stavljam član 2 takav kakav je na glasanje. Ko je za član 2, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Član 2 je primljen.

(Veće je zatim dizanjem ruku jednoglasno i bez izmena, usvojilo sve članove od čl. 3 do čl. 8 zaključno).

Izvestilac čita član 9.

Pretsednik: Želi li ko reč o ovome članu? Reč ima narodni poslanik Miloš Popović.

Др Милош Поповић: Ја бих предложио да се Црвени крст ослободи плаћања поштарине не само за време рата и мобилизације већ и за време мира. То би олакшало његову кореспонденцију и ослободило га од великих издатака.

Pretsednik: Ко је за овај члан како је отштампао, нека дigne руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *protiv*? (Нико). Члан 9 је примљен.

(Затим је Веће dizanjem ruku, гласајући о сваком члану појединачно, једногласно усвојило чланове 10, 11 и 12 према извештају Одбора).

Pretsednik: Законски предлог о Црвеном крсту у појединостима је примљен. Прелазимо на гласање у целини. Молим друга секретара да изврши прозивку. Гласа се за и *protiv*.

Секретар Јожа Милivojeвић прозива народне посланике.

(После гласања)

Pretsednik: Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 90 народних посланика и сви су гласали за. Осутних је било 84. На основу овог гласања проглашujem да је предлог Закона о Црвеном крсту у Већу народа усвојен. Послаћу Савезном већу извештај о овоме гласању и замoliћу га да нам и они пошаљу свој извештај. Ја нећу да вам читам ово писмо, јер сам га читао већ толико пута.

Прелазимо на претрес извештаја Законoдавнoг oдбoра o законским предлозима које је поднео народни посланик др Милош Поповић. Молим друга известиоца др Душана Братића да поднесе извештај Одбора.

Известилац др Душан Братић: Другови народни посланици, друг народни посланик др Милош Поповић поднео је Већу народа четири законска предлога и то: нацрт основног закона о чувању народног здравља; нацрт основног закона о подизању и заштити народног подмлатка; повељу о децијим правима и предлог закона о хитном обештећењу ратом оштећених.

Законoдавни oдбoр на својој седници од 2 јула узео је у начелан претрес сва четири законска предлога, те је једно-

гласно решио да ове законске предлоге одбије и да предложи пленуму Већа народа да овај извештај прими.

Нацрт основног закона о чувању народног здравља, нацрт основног закона о подизању и заштити народног подмлатка и повеља о деčјим правима садрже врло значајан и користан материјал за израду нашег новог законодавства на пољу социјално здравствене заштите и подизања народног подмлатка. Али се мора нагласити да је остваривање идеја и замисли у овим нацртима тесно везано за један низ сложених проблема који се данас постављају у самој стварности и од чијег претходног решења зависи и потпуно оживотворење предложених нацрта у пракси, а верујем да ни један народни посланик не жели да се озакони оно што се у пракси не може остварити. Довољно је овде истаћи само чињеницу да остваривање постављених задатака зависи у првом реду од економско-финансиске снаге наше земље и од добро припремљених стручних кадрова. Отуда све ово као и важност самих законских нацрта захтева једно шире, дубље и свестраније проучавање.

Законодавни одбор је мишљења да би ове законске нацрте требало доставити оним државним органима који су у првом реду позвани да о њима даду своје стручно мишљење и у чију би компетенцију спадало старање о њиховој правилној примени у пракси. Дакле, комитетима за заштиту народног здравља, за социјално старање, за школе и науке, за фискултуру, Министарство финансија и Министарство рада. Што се тиче предлога закона о хитном обештећењу ратом оштећених, Законодавни одбор је мишљења да треба тражити претходно компетентно мишљење Министра финансија.

То су били главни разлози да Законодавни одбор предложене законске предлоге народног посланика друга др Милоша Поповића у начелу одбаци и предлаже Већу народа да овај извештај са образложењем усвоји.

Pretsednik: Reč ima narodni poslanik dr Miloš Popović.

Др Милош Поповић: Другови и другарице народни посланици, ја ћу дати сасвим кратку изјаву поводом ове одлуке коју је донео Законодавни одбор.

Као што вам је познато, још у фебруару месецу ове године био сам поднео поменуте законске предлоге и предао их био лично претседнику другу Видмару, али су изгледа ови законски предлози били негде затурени, тако да сам

морао понова да их поднесем у мају ове године на последњој седници овога дома.

Подносећи ове законске предлоге имао сам најбољу намеру да се донесу основни и оквирни закони и то: закон о подизању и заштити народног подмлатка у вези са повељом о деčјим правима, основни закон о чувању народног здравља, у коме су као врло неодложне и хитне предвиђене биле и одредбе и најнужније мере о сузбијању туберкулозе и алкохолизма од којих толико страда наш народ и предлог закона о овлашћењу Министра финансија за издавање привремених бонова лицима и установама ратом оштећених, да би се тиме указала брза помоћ онима који су у рату највише страдали, а и да би се на тај начин повећао обрт и обнова земље.

Што се тиче повеље о правима детета, то уствари и није законски предлог већ једна свечана декларација, којом би наше народно претставништво само исказало своје велико интересовање за добро наше деце, што би било потпуно у сагласности и са тежњама данашњих народних власти и новог социјалног поретка који заводимо.

Напомињем да су доношени и усвајани законски предлози из домена деçје заштите (Закон о ученицима у привреди) пре него што је донесен оквирни закон о заштити деце.

Држао сам да су савезна министарства, сада комитети, имали довољно времена и могућности да саставе основне законе и о подизању и заштити народног подмлатка и о чувању народног здравља, као најважније и најхитније послове које је требало предузети, а о чијој потреби, мислим да не треба ни говорити, кад знамо како је страховито оштећено народно здравље и колико су страдала наша деца. Исто тако треба да нам је познато, да су баш због недовољне организације и недостатка потребних уредаба сви ови послови имали великих тешкоћа, а све на штету народног здравља и деçје заштите.

Задовољићу се ипак одлуком Законодавног одбора, али под условом:

1) да се прочита повеља с правима детета и прими као декларација и да се тиме манифестује у овом дому велико интересовање и брига народних отаца о нашој деци;

2) да се тражи од надлежних министарства и комитета да се што пре приступи изради основних закона о чувању народног здравља и заштити деце, како би се на основу њих

могли доносити и израђивати детаљни правилници и одредбе и спровести јединствена организација ових важних социјалних послова од којих зависи у највећој мери обнова живља;

3) да се образује нарочити одбор у овом дому од стручњака — социјалних, здравствених и просветних радника за проучавање и доношење горњих и сличних социјалних питања као саветодавни и помоћни орган дотичним комитетима.

Молим да се ови моји предлози ставе на гласање.

Надам се да ће ме у овом разумети и помоћи народни посланици и тиме показати своје најживље интересовање и разумевање за ова наша неодложна и животна питања од којих зависи и наш опстанак и напредак.

Pretsednik: Prema čl. 42 Poslovnika našeg Veća stavljam izveštaj Zakonodavnog odbora o zakonskim predlozima narodnog poslanika dr Miloša Popovića na glasanje. Ko je za izveštaj Zakonodavnog odbora, neka digne ruku. (Većina poslanika diže ruku). Ko je *protiv*? (4 narodna poslanika su protiv). Objavljujem da je izveštaj Zakonodavnog odbora primljen sa većinom glasova i sa 4 glasa protiv. Time je današnji dnevni red iscrpen. Zaključujem današnju sednicu, a iduću zakazujem za sutra u 17 časova.

(Sednica je zaključena u 20,50 časova).

SAVEZNO VEĆE

Osma sednica

(15 jula 1946)

Početak u 18,15 časova.

Pretsedavao predsednik **Vladimir Simić**.

Pretsednik: Otvaram osmi redovni sastanak I redovnog zasedanja Saveznog veća Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Zapisnik današnjeg sastanka vodiće sekretar Voja Leković. Izvolite saslušati zapisnik prošlog redovnog sastanka.

Sekretar Stevan Jovičić čita zapisnik sedmog redovnog sastanka.

Pretsednik: Da li ima kakvih primedaba na pročitani zapisnik? (Nema). Primedaba nema, objavljujem da se zapisnik otvara.

Pre nego predemo na saopštenja u smislu Poslovnika, dozvolite mi da se sa ovog mesta setimo jednog velikana prijateljske i savezničke Sovjetske Unije.

Na dan 3 juna t. g. posle duge i teške bolesti, umro je doskorašnji predsednik Prezidijuma Vrhovnog sovjeta SSSR, Mihail Ivanović Kalinjin. (*Glasovi:* Slava mu!) Bio je jedan od rukovodilaca sovjetske države i od osnivača Komunističke partije.

Rođen u seljačkoj porodici 1875 godine u tadašnjoj Tverskoj guberniji, on je kao mladić prešao u Petrograd i postao je fabrički radnik. Uskoro potom postao je aktivan član »Saveza borbe za oslobođenje radničke klase« koji je osnovao Lenjin.

U revoluciji 1905 godine pokazao je veliku hrabrost i istakao se svojom odlučnošću, pa je od toga vremena jedan od vođa petrogradskih radnika. Bio je hapšen i progonjen, ali uvek aktivan. Bio je delegat na partiskom kongresu u Štokholmu, sa Lenjinom i Staljinom bio je osnivač boljševičkog lista »Pravda«, i učestvuje u pripremama i docnijem sprovođenju Sovjetske revolucije.

Posle Oktobarske revolucije, već u martu 1919 godine, na predlog Lenjina, izabran je bio za predsednika Sveruskog Centralnog izvršnog komiteta.

U decembru 1922 godine on postaje predsednik tadašnjeg vrhovnog organa Sovjetskog Saveza, a posle preustrojstva sovjetske vrhovne vlasti postaje predsednik Prezidijuma Vrhovnog sovjeta SSSR i na tom položaju ostaje do na neki mesec pred smrt.

Punih pedeset godina svoga života posvetio je Kalinjin borbi za svoju partiju, za socijalističku izgradnju sovjetske države i za delo učvršćenja sovjetskog društvenog i državnog poretka. On je bio istaknuti državnik i jedan od najviših partijskih rukovodilaca. Doživeo je trijumf pobede nad omrznutim fašizmom. Postao je simbol požrtvovane službe narodu, rodoljublja i nepokolebljive odanosti otadžbini. Kao takav stekao je iskrenu i odanu ljubav sovjetskih ljudi, a kao državnik i političar zauzima visoko mesto i u svojoj sovjetskoj domovini i u istoriskom razdoblju u kome je živio i delao.

Neka je slava Mihailu Ivanoviču Kalinjinu! (Svi su poslanici stojeći saslušali komemorativni govor predsednika Vladimira Simića i na kraju govora kliknuli: Slava mu!).

Predsedništvo Saveznog veća primilo je od Vlade Federativne Narodne Republike Jugoslavije na rešavanje: predlog Zakona o javnom tužioštvu; predlog Osnovnog zakona o zadrugama; predlog Zakona o državnim službenicima; predlog Zakona o službi u Jugoslovenskoj armiji; predlog Zakona o konverziji predratnih unutrašnjih državnih dugova i obaveza; predlog Zakona o državnim privrednim preduzećima; predlog Zakona o postupku sa eksproprisanim šumskim posedima; predlog Zakona o Jugoslovenskom društvu Crvenog krsta; predlog Zakona o socijalnom osiguranju radnika, nameštenika i službenika i predlog Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uredaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda.

U smislu člana 13 Poslovnika svi ovi zakonski predlozi bili su upućeni Zakonodavnom odboru na proučavanje.

Pored toga, narodni poslanici Moša Pijade i Mile Peruničić podneli su Saveznom veću predlog Zakona o Prezidijumu Narodne skupštine FNRJ. I ovaj zakonski predlog, u smislu čl. 13 Poslovnika, upućen je Zakonodavnom odboru na proučavanje.

Pretsedništvo je primilo sledeće odborske izveštaje:

Zakonodavni odbor Saveznog veća podneo je Saveznom veću na rešavanje svoje izveštaje o upućenim mu zakonskim predlozima, i to: o predlogu Zakona o javnom tužioštvu; o predlogu Osnovnog zakona o zadrugama; o predlogu Zakona o Prezidijumu Narodne skupštine FNRJ; o predlogu Osnovnog zakona o državnim službenicima; o predlogu Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu; o predlogu Zakona o službi u Jugoslovenskoj armiji; o predlogu Zakona o konverziji predratnih unutrašnjih državnih dugova i obaveza; o predlogu Zakona o postupku sa eksproprisanim šumskim posedima; o predlogu Zakona o državnim privrednim preduzećima i o predlogu Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uredaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda.

Svi su ovi izveštaji otštampani i razdeljeni narodnim poslanicima, a staviće se na dnevni red kada Veće o tome odluči.

Pretsedništvo Saveznog veća primilo je od narodnog poslanika Radovana Mijuškovića sledeće pitanje:

»Molim da šef naše delegacije na Mirovnoj konferenciji drug Edvard Kardelj odgovori na sledeće pitanje:

Kako tumači Vlada zaključak Konferencije ministara inostranih poslova u Parizu po pitanju Trsta, Juliske Krajine, i uopšte po pitanjima koja interesuju Jugoslaviju, i kakav stav namerava da zauzme na Mirovnoj konferenciji.«

Ovo pitanje je u smislu Poslovnika upućeno preko Pretsedništva Saveznog veća i ono je dovoljno obrazloženo, ali ipak pitam narodnog poslanika Mijuškovića da li bi želeo da ga naknadno obrazloži.

Radovan Mijušković (*Izborni srez tamnavski, NR Srbija*): Smatram da je dovoljno obrazloženo i nije potrebno naknadno obrazloženje.

Pretsednik: Molim potpredsednika Vlade Edvarda Kardelja za odgovor da li može i kada da odgovori na ovo postavljeno mu pitanje.

Potpredsednik Savezne vlade Edvard Kardelj: Ja bih molio Skupštinu da mi dozvoli da odgovorim u sredu.

Pretsednik: Objavljujem da će na postavljeno pitanje potpredsednik Vlade Edvard Kardelj dati odgovor u sredu.

Izvolite saslušati molbe narodnih poslanika za odsustva: Popović Jovan moli za 15 dana odsustva po lekarskom nalogu, Jakić Velimir moli za 15 dana odsustva zbog bolesti; Brkić Zvonko moli za 10 dana odsustva prema lekarskom uverenju; Joksimović Momir moli za 10 dana bolovanja prema lekarskom uverenju; Hadži Mustafa Hasan Šukri moli 5 dana odsustva radi hitnih i neodložnih poslova; Markotić Mato moli 5 dana odsustva radi hitnih i neodložnih poslova; Bisić Milorad moli odsustvo sa sednica prema lekarskom uverenju; Crnobrnja Bogdan moli za 5 dana odsustva radi neodložnih službenih poslova; Marin Cetinić moli 20 dana bolovanja prema lekarskom uverenju; Devedžić Dušan moli za 10 dana odsustva zbog bolesti; Jovanović Blažo moli 5 dana odsustva radi hitnih neodložnih poslova; Rašović Miloš moli 5 dana odsustva radi hitnih i neodložnih poslova.

Predlažem Veću da se narodnim poslanicima koji su zbog hitnih i neodložnih poslova tražili 5 dana odsustva, odobre tih 5 dana, a narodnim poslanicima koji su tražili po lekarskim uverenjima bolovanje od 15, 20 ili više dana odobri 10 dana odsustva. Da li prima Veće ovaj predlog? (Prima).

Objavljujem da su tražena odsustva odobrena onako kako sam malo čas rekao.

Veće je primilo izvestan broj molbi i žalbi koje su upućene Odboru za molbe i žalbe.

Prelazimo na dnevni red: utvrđivanje dnevnog reda.

Prema već saopštenim predlozima koji su nam došli od Vlade i Zakonodavnog odbora, čast mi je predložiti Veću da se na dnevni red stave:

- 1) predlog Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uredba o otkupu poljoprivrednih proizvoda;
- 2) predlog Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu;
- 3) predlog Osnovnog zakona o zadrugama;
- 4) predlog Zakona o Prezidijumu Narodne skupštine FNRJ;
- 5) predlog Zakona o konverziji predratnih unutrašnjih državnih dugova i obaveza;
- 6) predlog Zakona o službi u Jugoslovenskoj armiji;
- 7) predlog Zakona o javnom tužioštvu;
- 8) predlog Osnovnog zakona o državnim službenicima;
- 9) predlog Zakona o državnim privrednim preduzećima;

10) predlog Zakona o postupku sa eksproprisanim šumskim posedima; i

11) predlog Zakona o socijalnom osiguranju radnika, namještenika i službenika.

Da li Savezno veće prima ovaj predlog? (Prima). Objavljujem da je na taj način utvrđen dnevni red ovako kako sam predložio. Prema današnjem dnevnom redu, time bi bio iscrpen naš rad. Međutim, ja, u ime Predsedništva, predlažem da mi na današnjoj sednici, posle kraćeg prekida, pređemo na pretres prve dve tačke dnevnog reda: predlog Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uredaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda i predlog Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu.

Pitam Savezno veće da li prima ovaj predlog? (Prima). Onda objavljujem odmor od 15 minuta, a zatim ćemo preći na pretres pomenuta dva zakonska predloga.

(Posle odmora)

Predsednik: Nastavlja se sednica. Prelazimo na prvu tačku dnevnog reda: pretres predloga Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uredaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda. (Videti prilog na kraju knjige).

Čast mi je izvestiti Veće da je Vlada FNRJ za svoga poverenika prilikom pretresa ovog zakonskog predloga odredila dr Jovana Đorđevića, sekretara Komiteta za zakonodavstvo Vlade FNRJ.

Izvestilac Zakonodavnog odbora o ovom zakonskom predlogu je narodni poslanik Mehmed Hodža. Molim narodnog poslanika Mehmed Hodžu da saopšti izveštaj Zakonodavnog odbora.

Известилац Мехмед Хоџа (Изборни срез грачанички — Приштина, НР Србија): (Чита извештај Законодавног одбора. — Видети прилог на крају књиге)

Другови и другарице, пред нама се налази предлог Закона о општем помиловању кривица из уредаба о оtkупу пољопривредних производа. Са овим предлогом наша Савезна влада даје још један доказ више да у новој Југославији све мере, па и најоштрије, имају васпитни карактер, а не осветнички циљ.

Поједини људи питају: како је могућно да се ослободесатвореници који су прекршили прописе уредаба о otkупу пољопривредних производа у оно време када наша државаније још скупила вишкове жита и вуне на основу нове уредбе

донете за економску 1946 годину. Одговор је лак: наша Савезна влада предлаже ово помиловање баш из тих разлога што је наша држава јака, што је народ јединствен и сложан, и што он никакву интригу и никакву пропаганду неће да прими на штету праве економске и политичке линије наше државе.

По предлогу закона имају се помиловати и ослободити затвора сва она лица која су прекршила прописе уредаба о откуп и промету хлебних жита, вуне и уљаног семена бербе 1945. Ова лица не само што се ослобађају од казне и неиздржаног дела изречених казни, већ се њима враћа још и конфискована имовина. Разуме се, неће се помиловати она лица која су злонамерно уништила производе до којих је имала да дође држава, односно са којима је имао да се користи народ.

Ја сам убеђен да ће ово помиловање добро примити наш народ, и да ће се затвореници који се овим законом ослобађају вратити својим кућама и раду кајући се за кривице које су починили, и да ће убудуће они и душом и телом помоћи нашу државу и нашу народну власт у извршењу дужности у интересу народа.

Узевши у обзир образложење које је дао наш маршал Тито о пројекту закона о помиловању, ја гласам за предлог закона и молим све другове народне посланике да и они за исти гласају. (Аплауз).

Pretsednik: Otvara se načelan pretres o predlogu Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uredaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda. Želi li ko da uzme reč u načelnoj diskusiji o ovom zakonskom predlogu? (Niko se ne javlja). Pošto se niko ne javlja za reč, preći ćemo na glasanje u načelu o predlogu Zakona o pomilovanju krivica iz uredaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda.

Ko je za neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je predlog Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uredaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda u Saveznom veću u načelu jednoglasno prihvaćen. Pristupamo diskusiji u pojedinostima. Pošto zakonski predlog ima svega osam članova diskusija u pojedinostima može se voditi o svim članovima zajedno, a ne mora se voditi po delovima. Ko želi da uzme učešća u diskusiji u pojedinostima po predlogu ovog zakona, molim da se javi za reč. (Niko se ne javlja). Pošto se niko ne javlja, molim izvestioca da čita naslov zakona i član prvi.

Izvestilac čita naslov i član 1.

Pretsednik: Ko je za naslov predloga zakona i član 1 kako je izvestilac pročitao, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je naslov predloga zakona i član prvi u Saveznom veću jednoglasno prihvaćen. Izvolite čuti član 2.

(Veće je zatim, glasajući dizanjem ruku o svakom članu, jednoglasno usvojilo članove od 2 do zaključno 8, prema izveštaju Zakonodavnog odbora).

Pretsednik: Time je zakonski predlog prihvaćen i u pojedinostima. Pristupa se glasanju o zakonskom predlogu u celini. Glasa se poimenično sa za i *protiv*. Molim sekretara da čita imena poslanika, a poslanike da glasaju.

Sekretar Voja Leković proziva narodne poslanike.

(Posle glasanja)

Pretsednik: Objavljujem da je za zakonski predlog o opštem pomilovanju krivica iz uredaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda glasalo ukupno 186 narodnih poslanika i da su svi glasali za. Na ovaj način konačno je usvojen u Saveznom veću Narodne skupštine predlog Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uredaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda, pa će ovaj zakonski predlog, u smislu člana 63 Ustava i člana 45 Poslovnika, biti upućen Veću naroda na rešavanje.

Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda: pretres predloga Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu. (Videti prilog na kraju knjige). Izvestilac Zakonodavnog odbora o ovom zakonskom predlogu je narodni poslanik Lampret Jože. Molim izvestioca narodnog poslanika Jožu Lampreta da saopšti izveštaj Zakonodavnog odbora.

Vlada Federativne Narodne Republike Jugoslavije odredila je za svoga poverenika prilikom pretresa ovog zakonskog predloga narodnog poslanika Kirila Savića, predsednika Komiteta za socijalno staranje, sa referentima dr Aleksandrom Baltićem i Slobodanom Vidakovićem.

Izvestilac Jože Lampret (*Izborni srez Šoštanj, NR Slovenija*): (Čita izveštaj Zakonodavnog odbora. — Videti prilog na kraju knjige)

Drugovi narodni poslanici, predlog Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu dolazi pred naša veća baš u doba kada zaseda Međunarodna konferencija Lige Crvenog krsta u Londonu. Na toj konferenciji Lige Crvenog krsta saraduje preko

200 delegata sviju država sveta. Tamo je i naša delegacija Crvenog krsta.

O tome predlogu raspravljao oba visoka doma u momentu kad se u našoj zemlji prikuplja pomoć za 5000 dece iz Trsta, Gorice, Tržiča, Milja i Krasa. Ovom pomoći moći će Pokrajinski narodno-oslobodilački odbor za Slovenačko Primorje i Trst organizovati letovališta za decu palih boraca i invalida u narodno-oslobodilačkom pokretu.

Zašto ističem i iznosim u ovom svom govoru u načelnoj debati, ova dva momenta, tj. internacionalni značaj pomenute organizacije i isto tako snažan i važan nacionalni momenat društva Crvenog krsta u našoj novoj državi?

Kome u zemlji nije bila poznata već u versalskoj Jugoslaviji ova organizacija? Na svakoj osnovnoj školi pa i gimnaziji i sličnim ustanovama mogao si primetiti ploču sa natpisom: Podmladak Crvenog krsta. Po gradovima prikupljali su članovi Crvenog krsta dobrovoljne priloge za koje široke mase nikad nisu znale zašto će se upotrebljavati. Radni narod većinom je bio dezinteresiran za ovu organizaciju, koja nije bila narodna. Sistem ove organizacije bio je više ili manje nedemokratski. U starom zakonu Jugoslovenskog Crvenog krsta iz godine 1933 čitamo u članu 7 sledeće: »Na čelu društva stoji predsednik, koji je najviši predstavnik Crvenog krsta u državi. Predsednika društva imenuje i razrešava kralj na predlog predsednika Ministarskog saveta«. Asocijalni karakter pokazuje stari zakon Crvenog krsta u pogledu članstva. Ima sedam vrsta članova. Od počasnih preko velikih dobrotvora pa do onih koji pripadaju sedmoj grupi (članovi pomagači) kojima se zaključuje hijerarhiski red članova ove tada nenarodne organizacije.

Počasni članovi društva bili su opet predstavnici gornjih deset tisuća, prinčevi, princeze, dvorske dame, ljudi iz otmenog društva. A veliki dobrotvori opet industrijalci, krupni kapitalisti, razne ekselencije i eminencije, lica koja su zahvaljujući svome poreklu automatski sedala u mekane fotelje protivnarodnih režima i narodu tuđih državnih i privatnih organizacija, uključivši i humanitarnu ustanovu Crvenog krsta. Mesto glavnog sekretara služilo je kao sinekura izabranicima buržoaskog društva.

Na glavnim skupštinama si uzaludno tražio ženu seljanku u običnoj marami, ili radnika iz fabrike.

Po starim pravilima društva, radnička klasa nije bila zastupljena po sindikatima, tj. one organizacije koje bi po svojoj

suštini i ciljevima kao prve odgovarale da uđu u ovu čovekoljubivu organizaciju. Stara organizacija Crvenog krsta plivala je na površini radnih masa. Ona nikako nije mogla, zbog tadašnjeg društvenog poretka, u dubinu, u selo, na periferije gradova, u industrijske centre, gde bi imala i zbog svoga programa i delovanja najviše mesta. Ustanova Crvenog krsta nije služila samo za vreme mira privilegisanoj društvenoj klasi, nego i za vreme prošlog strahovitog rata. Ona i u vreme koje je bilo najteže po narode Jugoslavije nije promenila svoje lice. Ona je još više postala centar korupcije, ovisna od volje iskvarenih individua. Mnogi prognanici iz raznih delova naše zemlje mogli bi nam ispričati kako se u društvu na nepravedan način raspodeljivala pomoć. Maksima pri deobi pomoći nije bila potreba, nego politička orijentacija, te legitimacija stranke.

Crveni krst je za vreme okupacije u našoj zemlji služio za transakcije različitih valuta — bio je u nekim predelima sedište belogardističke propagande itd.

Da vidimo kakva je organizacija Crvenog krsta u našoj vojsci. Kakve su povlastice, bonitete uživali i primali borci narodno-oslobodilačkog pokreta od nekadašnje organizacije Crvenog krsta, kao tobož narodne i zajedno međunarodne organizacije.

Organizaciju Jugoslovenskog Crvenog krsta kao narodnu organizaciju zatekla je ista sudbina kao i sve ostale slične narodne organizacije koje nisu imale podrške i oslonca u širokim masama. Većina organizacija ekonomsko-političkog značaja ušla je u sastav okupatorskog zavojevačkog sistema. Tako je bilo i sa Crvenim krstom.

U gradovima su postojale bolnice sa velikim znakovima Crvenog krsta na krovovima. Ali pod ovim krovovima nije bilo mesta za ranjenog partizanskog borca. Po sobama su brižno i laganim koracima stupale sestre milosrdnice Crvenog krsta, koje su se brinule o zdravlju okupacionih vojnika, četnika, ustaša, belogardista. Za ranjene borce oslobodilačkog pokreta nije bilo mesta u belim čistim krevetima. Njih su sakrivali porupama kao divljač. Smestili su ih u podzemne bunkere bez čistog vazduha, gde nije bilo belog pokrivenog operacionog stola i mekanih dušeka, nego prljave krpe i tama. Bolesnici i ranjenici nisu bili u opasnosti samo od bombardovanja, već od svakog okupatora i tadašnjeg izdajnika.

Po ulicama naših okupiranih gradova vozili su automobili za spasavanje, snabdeveni znakom Crvenog krsta, ranjenike

u bolnicu. Sasvim drugojačije je bilo sa našim ranjenicima: obična nosila, dva štapa, možda okupatoru oduzeta cirada, neodređeni put u goru, u nesigurnost.

A ipak je društvo Crvenog krsta predaprilske Jugoslavije zasnovalo svoj rad:

»1) Na odredbama Ženevske konvencije za poboljšanje sudbine ranjenika i bolesnika u vojskama u ratu (od 27 aprila 1929 godine);

2) na Konvenciji o postupanju sa ratnim zarobljenicima od 27 jula 1929 godine.«

Principi glave I čl. 2 Ženevske konvencije važili su za sve osim za narodne borce koji su bili van zakona i svijui naredaba nekadašnjih ustanova i formacija.

Naši ranjenici narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda nisu imali pravo da se koriste ovim povlasticama Ženevske konvencije. Na ovakav način izneverila se narodu stara organizacija Crvenog krsta, pa makar osnovana na naredbama Ženevske konvencije i osnovana Zakonom od 19 avgusta 1933 godine. Izneverio je potpisnik — zakonodavac — Aleksandar, izneverila je kuća Karađorđevića, pa je izneverio i stari Crveni krst. Novim društvenim uređenjem stvara se novo društvo Crvenog krsta na novim osnovima.

Borba za novo društveno i političko uređenje započinje danom ustanka naših naroda. U toj borbi za oslobođenje pored ostalih narodnih organizacija uskrsla je iz krvi i borbe nova organizacija Crvenog krsta.

Sve organizacije, počev od naše narodne vojske, rodile su se tokom borbe i izrasle su iz potreba naših naroda. Sve su ove ustanove narodne, dočim su sve prijašnje bile kvazi narodne.

Novo društvo Crvenog krsta je za vreme rata pomoćna organizacija naše vojske; naša vojska je narodna, pa je tako i narodna organizacija Jugoslovenskog Crvenog krsta. Ovo društvo nije narodno samo zbog toga što je nastalo za vreme narodno-oslobodilačke borbe, ili da je pomoćna organizacija našoj vojsci u slučaju rata, ne, ono je narodno zbog toga što je danas cilj ove organizacije da obuhvati u svoje redove čitavo stanovništvo naše nove države.

Počeci ove organizacije nikli su kao organizacija na oslobođenoj teritoriji. Društvo još nije imalo od vlasti potvrđenih pravila. Ova pravila bila su u srcima našeg nacionalno svesnog radnika, seljaka i radnog intelektualca, koji je opalio prvi metak u telo okupatora i kvislinga, i koji je prvi pru-

žio pomoć našim ranjenicima, bolesnicima, borcima u našim šumama. Koliko lekova je došlo u partizanske bolnice iz naših gradova koje je okupator držao u svojim kandžama. Koliko hrane su skupile naše devojke, žene članice Crvenog krsta. Naša deca članovi podmlatka Crvenog krsta skupljala su suve šljive, jabuke, med — za naše najbolje sinove, za partizane. Ovo je bila pomoć nove organizacije Crvenog krsta i to na potpuno novoj osnovi, na osnovi nacionalne svesti i uzajamne pomoći u cilju oslobođenja.

Rad Crvenog krsta posle oslobođenja je: briga za zdravlje naših naroda, suzbijanje posledica rata, ukazivanje prve pomoći, osobito u slučaju elementarnih nesreća, a naročito briga za obnovu naše zemlje. Crveni krst je odmah posle oslobođenja organizovao u blizini granica u gradovima, baze za repatrijaciju naših i tuđih državljana. Stotine hiljada prognanika vratilo se preko ovih baza u svoju domovinu. Bilo je bezbroj poruka koje je pismenim putem ili putem radija sproveo Crveni krst. Mnogim je roditeljima pronašao decu, sinove i kćeri, a mnogima grobove palih sinova i rodaka, koji su položili svoje živote na oltar domovine. Crveni krst, i kao međunarodna organizacija, mnogo je doprineo posle rata u suzbijanju kobnih ratnih posledica. Snabdeva i snabdevao je odjelom, obućom i hranom ljude i krajeve koji su najviše stradali u ovom ratu. Podupire materijalom naše omladinske radne brigade. Brine se za podizanje higijene i zdravlja u selu i u industriskim centrima. Preuzima patronat naših dečjih domova. Time je nova organizacija pokazala — iako nije politička organizacija, a ipak je plod krvi naših boraca, — da nije samo humanitarna ustanova nego da ona ima, i po svojoj suštini kao masovna organizacija, dužnost da sarađuje sa svima onim organizacijama koje su, također, plod naše teške i dugotrajne borbe. Zbog toga, logički, mora da stoji, kao masovna organizacija, pod zaštitom narodne države.

Pošto ovaj zakonski projekat u celini ispunjava težnje organizacije Jugoslovenskog Crvenog krsta, izjavljujem da ću u načelu glasati za ovaj zakonski predlog. (Burno odobravanje).

Pretsednik: Prelazimo na pretres u načelu predloga Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu. Ko želi da uzme reč u načelnoj diskusiji, neka se javi za reč.

Ima reč narodni poslanik dr Vojislav Kecmanović.

Др Војислав Кеџмановић (*Изборни срез Сарајево II, НР Босна и Херцеговина*): Другови, ја сам захвалан Влади

што је поднијела овај законски приједлог на озакоњење пред овај високи дом. О значају Црвеног крста мислим да је излишно говорити овде вама; проговорићу неколико речи о његовом развоју.

Црвени је крст настао у временима сличним као што су ова, у доба кад су подивљале страсти у рату прелазиле преко свих обзира и када је рањени и болесни војник био извргнут најгорим страдањима, а да и не говоримо о цивилном становништву.

Такви су догађаји бунили осјећаје људске и услед тога је дошло до хуманих покрета у свијету, и до почетака једне организације која је имала за циљ да отклони у рату колико толико тегобе и да их сведе на хумани облик. Тако је настала 1863 године прва међународна организација Црвеног крста у Женеви. Та се организација развијала из године у годину и данас се може рећи да све културне земље учествују у тој организацији.

У нашим земљама Црвени крст јавља се 1875 године у Црној Гори, 1876 у Србији, потом у Хрватској 1882, у Словенији 1902 године, итд. Данас ова организација обухвата читаву нашу земљу.

Циљ је ове организације Црвеног крста у основи тај да би људе припремала да у случају рата помогну својој војсци, својој народној одбрани у њези болесних и рањених војника. У доба мира да се спрема за тај свој узвишени и велики задатак, али и да буде спремна, како би и приликом елементарних несрећа народу прискочила у помоћ. Тако се Црвени крст развијао и у бившој Југославији. Али о томе да се сада не упуштам у дискусију. Рећи ћу само ово. Ова организација нигдје у свијету не одговара толико духу народа колико одговара овдје код нас, у нашој земљи. Наш је човјек у својој основи племенит и хуман и без прописа и међународних конвенција, које су изашле из међународне организације Црвеног крста, наш је човјек знао да поступа по тим принципима и далеко више и далеко преко тих принципа, који су га законски обвезивали. Ми смо видјели да је наша војска, у првим годинама борбе, поступала са непријатељем, не само са непријатељским рањеним и болесним војницима, него и са оружаним непријатељем, далеко преко онога што међународне конвенције захтијевају. Наша војска заробљеног непријатеља само је разоружавала, па га је, након краћег или дужег времена, пуштала кући. Али непријатељ нашу хума-

ност није схватио као израз наше племенитости, него као нашу слабост и умјесто да те војнике задржи код куће, као деградиране и дисквалификоване за даљу борбу, он их наоружава, шаље натраг, да као побјеснеле звијери газе све међународне конвенције и чине чуда над којима се сав свијет згражава. Разумије се да су нас овакви поступци непријатеља лишавали наше претјеране хуманости према њима.

И наша војска и наш народ радили су у духу Црвеног крста у току овог рата на начин какав се ријетко гдје може наћи у свијету и у историји ратова.

Наш народ, по своме духу и одгоју, показао је чуда у пожртвовању за рањенике, болеснике и страдалнике уопште у рату. Искуство бораца у IV и V офанзиви без примјера је у историји ратова. Кад је требало спасавати три и по хиљаде наших рањеника и обољелих војника пред звјером непријатељем, онда је у пожртвованости наша војска, почев од врховног команданта до посљедњег војника, ишла до крајњих граница. И ја вјерујем да је у спасавању рањеника и болесника оне групе од три и по хиљаде било више изгинулих и рањених војника који су их спасавали, него њих самих. Била је у питању хуманост и част наше војске и осјећања љубави и оданости према своме рањеном и болесном другу. Ту се показао наш човјек на висини. Не мање ријетко такав се показао наш човјек за вријеме рата и у позадини. Позадина наша показала се онаква какву је ми ни у сну нијесмо могли очекивати нити смо могли претпостављати толико хуманости, толико племенитости и толико љубави за ближње и страдалнике. Примјере наводити значило би писати огромне књиге којима никад не би било краја. Наводити поједине примјере значи огријешити се о хиљаде и хиљаде сличних. Ја ћу само напоменути да су начела и прописи Црвеног крста примјењивани од нашег народа, од онога најмањег човјека па до највиших врхова, савјесније и хуманије него што се игдје могло наћи примјера у историји Црвеног крста. Људи су давали од себе све и сва своја материјална добра. Али то је минимум. С тим се није рачунало, није се рачунало да се посљедњи залогај да рањеним и болесним, него да се за њега стави на коцку и живот свој и својих најближих.

Разумје се само по себи да су наше мајке давале рухо своје дјеце на завоје рањеним и на покрове умрлих и погинулих другова. То се разумјевало само по себи. Нарочито оно што нас изненађује, то је да су се наши људи, а наро-

чито они мали људи, они људи који се раније у друштвеном животу нијесу могли примјећивати, понашали тако, да су као цинови израсли на пољу хуманости. Таквим се људима можемо поносити више него највећом нашом славом. И таквих људи било је безброј много, који су не једанпут, него више пута, по стотину пута, кроз ове четири године, помагали и излагали своје животе, и то не само своје личне животе, него и животе своје породице, жена и дјече, пред опасношћу да буду звјерски уништени, ако буде болесни или рањени партизан нађен у њиховој кући. Упркос тога, наши људи су то вршили без пропаганде, без тражења, спонтано, по својој вољи и по нагону свога срца. У таквом народу, у таквој средини Црвени крст ће ухватити дубоко корјена. Ако буде правилно постављена организација Црвеног крста даће веће плодове и успјехе код нас него што је игдје у свијету дао Црвени крст у својој историји. Ради тога Црвени крст у нашој земљи заслужио је ону пажњу, која му се показује у оним концесијама које му се дају од стране државе.

Црвени крст заправо није ни постојао као организација у почецима наше борбе. Кад је непријатељ провалио у нашу земљу, нестало је и бивше организације Црвеног крста, ишчезла је, као што су ишчезле и многе друге вриједности у нашој земљи. Али упркос тога што није било те организације као такве, упркос свега тога, рад на пољу задатака Црвеног крста био је не мањи, него, може се рећи, већи него икада откад је постао, а томе је већ седамдесет година. Али односи наши према иностранству, нарочито политички и војни, последије Другог засиједања АВНОЈ-а, концем 1943 године, изискивали су и обнову ове организације. Поједини црвени крстови у иностранству почели су да се интересују за нашу земљу. Тако је настала потреба да се у нашој земљи обнови организација Црвеног крста и то је учињено закључком Националног комитета у Дрвару половином маја 1944 године. Од тога доба нагло и брзо се проширила организација Црвеног крста широм Југославије, у свима појединим федералним јединицама, тако да је приликом коначног ослобођења Југославије обухватила читаву нашу земљу и та организација развила се у свим републикама на демократски начин, спроведена од основних јединица према горе, до главних одбора, у свакој појединој републици.

Да би се та организација могла до краја спровести, да би се могао формирати коначно на тим истим принципима и средишни одбор био је потребан овај закон, на основу

кога ће се донијети правила и дефинитивно формирати тај орган Црвеног крста у нашој земљи. Ја не бих био рад да се много хвалим са успјесима Црвеног крста, али чињенице говоре. Црвени крст у бившој Југославији, читао сам недавно један извјештај, чини ми се од 1936 године, имао је око 160 хиљада редовних чланова. Од тога је било преко 100 хиљада чланова којима је чланарина убирана путем платних спискова, а то су били чиновници и официри. Добровољних чланова није било ни 60 хиљада. Ја вас могу увјерити, другови и другарице, да данашња организација Црвеног крста броји преко милион редовног чланства и да ће вјероватно у блиској будућности далеко премашити тај број. Омладина се такмичи у организацији Црвеног крста са својим старијим друговима и држим да ћемо ускоро стићи милионску цифру. Сам тај факат да је организација Црвеног крста ухватила дубоки корјен у народним слојевима, најбољи је доказ како ради Црвени крст, какав је дух Црвеног крста, како је Црвени крст близак души нашег народа. Многи људи полазе са претпоставком да је Црвени крст потребан у доба рата и у доба елементарних несрећа и непогода. Али Црвени крст, ако хоће да одговори основном задатку, треба да буде помоћни орган војног санитета у одбрани земље. Црвени крст треба да мобилише на том пољу све оно што не мобилише војска у борбене редове; Црвени крст треба кроз читаво мирно доба да спрема кадрове и резервни материјал за ту службу. Црвени крст има велике задатке и у мирно доба, без обзира на пустош коју има да лијечи послје рата, без обзира на оно што има пред собом у случају елементарних несрећа, при којима мора да се покаже активан, Црвени крст имаће велике и крупне задатке и ове све бенефиције које му се дају путем овог законског приједлога су сасвим на своме мјесту и природне. Та права ужива Црвени крст и у осталим државама у културном свијету. Једну ствар ипак не бих могао да мимоиђем да је не напоменем на овом мјесту, да не би изгледало као да је све то у кругу Црвеног крста, лијепо, велико, без рђе, без мане итд. Ми смо у току рата имали тешко искуство у погледу односа непријатеља према нама. Али, зашто ћу о томе причати кад ви знате то боље него ја. То је као кад се каже; не знаш, мајко, шта је дијете родити. Али има ствари које су нама непознате, које треба нагласити. Рђа која хвата свет ушла је дубоко у људске душе и настојала је да и у редове међународног Црвеног крста увуче и ђавоље сплетке. Тако

се покушавало да се помоћу међународних организација Црвеног крста чине махинације које су служиле више нашим непријатељима, које су више служиле злу него хуманости. Покушало се и у оном монструозном вјештачењу о злочинима у Катинској шуми да се искористи међународна организација Црвеног крста. Покушало се, такође, путем тих организација да се и оно чудовиште, што се зове Јасеновац, прикаже као неко тобожње људско поправилиште и васпиталиште. Покушало се да се уопште скрене пажња од зла и да се зло тражи ондје гдје је по спољашним облицима, полазећи од становишта да некултурни Балкан не може друкчији да буде него варварски, а опет дух и хуманост могу да буду само у цивилизованом свијету. Међутим, показало се стопроцентно обратно. Осјећају то људи који воде о томе рачуна, који воде бригу да се баш у редовима Црвеног крста то осујети, да се то исправи и да се онемогући да би се више ова велика хумана организација могла искоришћавати у зле и наопаке сврхе. Малоприје друг предговорник напомену овдје, како је баш путем Лиге народа, то је једна од међународних организација Црвеног крста, покренуто то питање и да се већ трећи састанак одржава ових дана у Оксфорду и да је на дневном реду питање нове међународне организације Црвеног крста и његових облика, органа и функција у времену рата. Држим да ће ти преговори које воде у Оксфорду претставници свих Црвених крстова у свијету доћи до повољних резултата и да ће Црвени крст, као међународна организација, остати на демократској висини и да ће бити онемогућени покушаји да се искоришћава у зле сврхе.

Да вас не бих замарао даље, држим да је излишно говорити у детаљима о овом пројекту Закона о Југословенском Црвеном крсту и препоручивати га. Ја вас молим да за овај приједлог гласате. Држим да ће Влада, увиђајући велики значај Црвеног крста у нашем народу, и свој однос према њему, и даље чинити све са своје стране да ова велика наша национална хумана организација постане таква да ће бити понос наш пред Међународним Црвеним крстом. (Одобравање).

Pretsednik: Želi li još ko od narodnih poslanika da uzme učešća u diskusiji o ovom zakonskom predlogu? (Niko se ne javlja za reč). Pošto se niko ne javlja za reč, stavljam na glasanje u načelu predlog Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu. Ko je za ovaj zakonski predlog u načelu, neka digne ruku.

(Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je zakonski predlog o Jugoslovenskom Crvenom krstu u načelu jednoglasno usvojen.

Pristupamo pretresu u pojedinostima.

Ovaj zakonski predlog ima ukupno 12 članova, nije podeľjen u delove ni u glave i, prema tome, diskusija u pojedinostima može se voditi o svih 12 članova zajedno.

Želi li ko da uzme učešća u diskusiji u pojedinostima o ovom zakonskom predlogu? (Niko se ne javlja za reč). Pošto se niko ne javlja da govori u pojedinostima, molim izvestioca da čita naslov sa članom prvim.

Izvestilac čita naslov i član 1.

Pretsednik: Ko je za član prvi sa naslovom kako ga je izvestilac pročitao, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je član 1 sa naslovom jednoglasno prihvaćen.

(Za ovim je Savezno veće, u smislu odredaba Poslovnika, glasajući dizanjem ruku o svakom članu jednoglasno usvojilo članove predloga Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu, i to od čl. 2 do čl. 12 zaključno prema izveštaju Zakonodavnog odbora).

Pretsednik: Time je zakonski predlog primljen i u pojedinostima. Pristupa se konačnom glasanju o zakonskom predlogu u celini. Glasae se poimenično. Molim sekretara da čita imena narodnih poslanika. Glasae se za i *protiv*.

Sekretar proziva narodne poslanike da glasaju.

(Posle glasanja)

Pretsednik: Objavljujem da su za predlog Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu glasala ukupno 193 narodna poslanika i da su svi glasali za. Na ovaj način predlog Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu konačno je usvojen u Saveznom veću i, saglasno Ustavu i Poslovniku, uputiće se Veću naroda radi rešavanja.

Dnevni red koji je usvojilo Savezno veće nije iscrpen, i stoga molim Veće da mi da ovlašćenje da zaključim ovu sednicu. (Glasovi: Dajemo ovlašćenje). Na osnovu ovoga ovlašćenja ovu sednicu zaključujem, a drugu određujem za sutra u 17 časova, sa nastavkom današnjeg dnevnog reda.

(Sednica je zaključena u 20,40 časova).

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

...to je ...

VEĆE NARODA

Deveta sednica

(16 jula 1946)

Početak u 17,20 časova.

Pretsedavao predsednik **Josip Vidmar**.

Pretsednik: Otvaram deveti redovni sastanak I redovnog zasedanja Veća naroda Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Zapisnik današnjeg sastanka vodiće sekretar Ninko Petrović. Molim druga sekretara da pročita zapisnik prošle sednice.

Sekretar Ninko Petrović čita zapisnik osmog redovnog sastanka od 15 jula 1946 godine.

Pretsednik: Čuli ste zapisnik prošlog sastanka. Ima li primedaba na ovaj zapisnik? (Nema). Pošto primedaba nema, zapisnik će se overiti.

Izvolite saslušati sledeća obaveštenja: Predsedništvo Veća naroda primilo je od Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ sledeći akt:

PREZIDIJUM NARODNE SKUPŠTINE
FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

PRETSEDNIKU VEĆA NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ
BEOGRAD

Izveštavate se da je Prezidijum Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije sazvao za 17 juli 1946 godine u 10,30 časova zajedničku sednicu Saveznog veća i Veća naroda sa dnevnim redom:

Odgovor potpredsednika Vlade FNRJ Edvarda Kardelja na pitanje narodnog poslanika Radovana Mijuškovića, koje se odnosi na Trst i Julisku Krajinu i uopšte na pitanja koja se odnose na Jugoslaviju.

Molimo da se ovo dostavi članovima vašeg Veća na prvoj sednici.

16 jula, 1946. godine
u Beogradu

**Prezidijum Narodne skupštine
Federativne Narodne Republike Jugoslavije**

Sekretar
M. Peruničić, s. r.

Potpredsednik
Moša Pijade, s. r.

Dakle, sutra u 10,30 časova biće zajednička sednica oba doma.

Pre prelaza na dnevni red obaveštavam Veće naroda da je Savezno veće primilo predlog Zakona o Jugoslovenskom Crvenom krstu i predlog Zakona o opštem pomilovanju krivica iz uredaba o otkupu poljoprivrednih proizvoda. Pošto su tekstovi ovih zakona identični sa zakonskim predlozima koje je primilo Veće naroda, predlažem da glasamo o konačnom prihvatanju ovih zakona samo dizanjem ruku. Prima li Veće ovaj moj predlog? (Prima). Ko je za ova dva zakona, neka digne ruku. (Svi poslanici dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Ova dva zakona su definitivno primljena u Narodnoj skupštini i oni će biti, u smislu člana 74 Ustava, dostavljeni Prezidijumu Narodne skupštine na proglašenje.

Otsustva narodnih poslanika: d-r Gjorgi Gavrilski, Osman Muftari, Edvard Kocbek, Stjepan Plepelić, Spasoje Đaković, Redža Zekerija i Naumovski Naum mole otsustvo od 10 dana zbog bolesti. Svi ovi poslanici priložili su uz svoje molbe lekarska uverenja. Predlažem Veću da ova otsustva odobri. Prima li Veće ovaj moj predlog? (Prima).

Pretsednik Privrednog saveta pri Vladi Federativne Narodne Republike Jugoslavije uputio je Predsedništvu Veća naroda saopštenje da je prilikom pretresa predloga Zakona o zadrugama odredio za poverenike inž. Zvonimira Morića, pomoćnika Predsednika Privrednog saveta i dr. Mihaila Vučkovića, sekretara Komisije za zadrugarstvo pri Privrednom savetu.

Prelazimo na prvu tačku dnevnog reda: pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o predlogu Osnovnog zakona o zadrugu-

gama. Molim izvestioca druga Dobrivoja Radosavljevića da podnese izveštaj Zakonodavnog odbora.

Известилац Добривоје Радосављевић (НР Србија): (Чита извештај Законодавног одбора Већа народа о предлогу Основног закона о задругама. — Видети прилог на крају књиге)

Другови и другарице народни посланици, пред вама је предлог Основног закона о задругама, који регулише једно од необично важних питања нашег привредног и друштвеног живота. Основни закон о задругама разрађује начела члана 15 Устава о задружном сектору као другом важном чиниоцу, поред државног, на који се држава ослања у циљу заштите животних интереса народа и подизања народног благостања као и члана 17 Устава, који каже:

„Држава посвећује нарочиту пажњу и пружа помоћ и олакшице народним задружним организацијама“.

Ова уставна начела нашла су пуну примену у овом Основном закону о задругама.

Задруге су постојале и пре овога рата у старој Југославији. И оне су се тада развијале на основу задружног закона, који је 1937 године донела профашистичка већина Стојадиновићеве скупштине. Али поред свих жеља многих искрених задружних радника и жеља сељаштва, задруге у старој Југославији нису могле да постану одлучан чинилац у побољшању живота радног народа. Оне то нису могле постићи поред свих теорија. Оне то нису могле постићи из простог разлога што су се задруге тада развијале у условима где је сву власт, и економску и политичку, држала владајућа клика капиталиста и велепоседника. Задруге су се развијале у условима где је царовало изабљивање, пљачка и угњетавање радног народа и задруге и задружни покрет нису могли да прерасту оквиру које је диктирала група изабљивача на власти. Шта више, увидевши огроман утицај задруга у политичком животу, у последње време владајућа класа потчинила је задругарство и економски и политички својим интересима. Ово је у последње време у старој Југославији изазвало и кризу задругарства и неповерење радног народа, у првом реду сељаштва, према задругарству и његовим врховима.

Међутим данас, у измењеним политичким а и друштвеним приликама у нашој земљи, у којој је народ узео власт у своје руке а преко државе и моћна и најважнија средства за производњу, и када су та средства престала да буду сред-

ства за богаћење појединаца на штету огромне већине народа, задруге добијају тек сада, ослањајући се на државу и допуњујући се са државним привредним сектором, mogućnost да буду праве народне, праве задружне организације у интересу и служби радног народа. Да наши народи тако и схватају, показује најбоље пракса после ослобођења. Задруге се обнављају, развијају нове облике, обухватају све већи посао, стичу сваким даном све важнију ulogu у нашем привредном животу. Број задруга се нагло повећава, њихово пословање је све боље и срећеније и све се више ослања и повезује са државним сектором. С обзиром на милионски број ситних произвођача у нашој земљи, задруге ће помоћи да се процес уклапања у општи државни привредни план те огромне масе произвођача изврши много лакше, скоро једино и могуће овим путем да се процес преображаја задругарства у нашој земљи, који се нагло развија, убрза и заврши. Овај закон ће помоћи и омогућити да задругарство у нашој новој држави заживи нови животом на добро радног народа, у првом реду радног сељаштва.

Закон, дајући тачну дефиницију задруга, одређујући њихову организацију, однос према држави и дајући им повластице, обухватио је све што је основно за овакав оквирни закон, остављајући законима народних република да регулишу рад задружних организација већ према специјалним условима појединих република.

У име Законодавног одбора молим вас да примите овај предлог закона са изменама које је дао Законодавни одбор (Аплауз).

Pretsednik: Čuli ste izveštaj Zakonodavnog odbora. Otvaram diskusiju u načelu. Za reč se prijavio narodni poslanik Don Ante Salacan.

Don Ante Salacan (NR Hrvatska): Gospodo narodni poslanici, zakon samoobrane jeste najjači zakon u prirodi. Taj zakon je svima dovoljno svijetla dao o postojanju čovjeka. Čovjek se kroz svoj razvoj i svoju historiju sukobljavao sa raznim elementima i savladao ih je. Moderno društvo stvorilo je i nove uslove života i čovjek se našao pred novim problemima, ali zakon samoobrane jeste i najjači zakon današnjice. Čovjek se i danas bori za svoj život, za egzistenciju svoga života. Izrabljivači seljaka-privrednika stvorili su i svoj kapitalistički sistem sa kojim bi te proizvođače, tu milionsku masu što bolje izrabili. Zato je seljaštvo i tražilo razne puteve samoobrane. Zato su

sve produktivne snage radnika i seljaka utekle zakonu samoobrane kako bi se time zaštitili i održali i tako je stvorena prva seljačka zadruga koja će se razviti u zadrugarstvo iz koga će se crpsti novo zadrugarstvo i socijalno osiguranje. Naši seljaci bili su prvi koji su tražili zaštitu protiv kapitalističkog izrabljivanja, i oni su prvi stvorili seljačku zadrugu.

Historija naših naroda bila je teška borba samoobrane za golj fizički život — borba za slobodu. Isto tako bila je teška i druga borba za održavanje života — ekonomska borba.

Historija nas uči da nema slobode bez ekonomske slobode, kao što nikad nije bilo političkog mira bez ekonomskog mira.

Tu je ležala i nepomirljiva borba hrvatskog seljaka, radnika i hrvatskog intelektualca protiv stare Jugoslavije. U toj političko-ekonomskoj borbi hrvatskih seljaka leži nepomirljivost Hrvata prema staroj Jugoslaviji. Ista procedura bila je i kod ostalih naroda Jugoslavije.

Stare Jugoslavije je nestalo, jer je ekonomski izrabljivala seljake i radnike, a mesto nje stvorena je Federativna Narodna Republika Jugoslavija na novim političkim i ekonomskim principima. Sad se u tom duhu stvara i novo zakonodavstvo, koje ima da zamijeni stare reakcionarne zakone novim demokratskim zakonima. U tim zakonima treba da se ogleda socijalna demokratija, da se realizuje u potpunosti naš Ustav.

Pred nama je, drugovi narodni poslanici, jedan zakon koji za našu zemlju ima veliku važnost, ili bolje da se izrazim, on pretstavlja preokret u našoj ekonomskoj strukturi.

Zato sam i bio slobodan na uzmem riječ da u vezi ovoga zakona kažem o njemu svoje kritičko i realno mišljenje. Razne teorije o zadrugarstvu imale su i razne puteve, ali su imale jedan cilj — zaštititi većinu od izrabljivanja i podignuti standard života naroda. Dakle, pun princip demokratije. Na tome principu pune demokratije mora da počiva i moderno i zdravo zadrugarstvo.

Drug izjavitelj, analizirajući ovaj zakon, u ime Zakonodavnog odbora kazao je da je ovaj zakon stvarnost. Međutim, Ustav je taksativno nabrojao da postoje tri sektora u našem ekonomskom životu. Ta tri sektora su: državni, zadružni i privatni. Državni sektor je onaj koji mora da sa svojim planom obuhvati sve više privrednih mogućnosti; zatim zadružni sektor, koji ima da niveliše između privatnog i državnog sektora, koji će onda izvršiti onaj zadatak koji stvara zadrugarstvo. Analizom ovog zakona dolazimo do suprotnosti. U čl. 29, gde se govori o državnom nadzoru i gde se uopšte reguliše odnos

vlasti i države prema zadrugarstvu, to je u oprečnosti sa principima demokratije i samouprave zadrugarstva. Bez samouprave nema zadrugarstva. Ako zadrugarstvo mora da padne pod državni sektor, ako mora zadrugarstvo da reguliše ministar, kao što je to predviđeno ovim zakonom, onda će to zadrugarstvo postati samo prirepak državnog sektora i vršiti njegovu ulogu a neće izvršiti svoj zadatak, da bude samostalno i da da svoj doprinos u onom što može, da obuhvati sve produktivne snage, pa da da što više.

Govorim ovo, drugovi, iz prakse. Pokušalo se i dosada u Dalmaciji, a pokušalo se je takode i u Hrvatskoj na ovaj način, ali nije se našlo sretno rešenje, tako isto i ovaj zakon nije našao formu da se uskladi državni, zadružni i privatni sektor naše privrede. Ovaj zakon ne predviđa samoupravu zadruga, koja je tako nužna kao što je nužan zrak za čovečiji život. Međutim, samouprave je nestalo, a zadružni sektor se potpuno utopio u kontrolu države, počev od mesnih odbora do savezne i republi-kanske vlade, tako da će se rad u zadružnom sektoru kočiti u svemu osim u onom što mu država prepusti. Na taj način naše će zadruge kao i dosad biti samo rasparčivači, a neće biti produktivna snaga i neće moći unositi nov polet u ekonomski raz-vitak nove Jugoslavije.

Stoga izjavljujem da iz istaknutih razloga kao i radi još mnogih razloga ne mogu glasati za ovaj zakonski predlog, i ističem da bi se trebalo malo realnije pozabaviti ovim zakonom, kako bi se ublažila njegova forma, kako bi zadruge dobile svoju samoupravu.

Pretsednik: Reč ima dr Vojin Carić.

Др Војин Царић (НР Србија): Другови народни посланици, говорим у име своје радничке групе и као војвођански фронтовац, те изјављујем да ћу гласати за овај нацрт Основног закона о задругама.

Желео бих да вам кажем реч-две о оном што је нагнало Владу да већ сада хитно поднесе овај законски предлог на претрес и озакоњење и да нагласим који су били основни принципи при изради овог законског предлога, а и да понешто приметим у име своје лично и у име своје групе.

Сходно пропису чл. 17 Устава Федеративне Народне Републике Југославије, према коме држава посвећује нарочиту пажњу и пружа помоћ и олакшице народним задружним организацијама, наша Савезна влада ФНРЈ ево предаје

нама на претрес и озакоњење свој нацрт Основног закона о задругама.

У самом образложењу овог закона наведени су како задатак самога закона тако и разлози хитности доношења овога закона.

Један од најважнијих разлога је да се што пре прекине пословање према старим правилима и према одредбама Закона о привредним задругама који је донела профашистичка већина Стојадиновићеве скупштине и према томе да се најзад прекине и са меркантилним, бирократским и много пута антидемократским методама рада у нашим задругама које су се досад сретале у нашим задругама.

Други је важан разлог рашчишћавања појмова и кидане са учесталом конфузном праксом у односима државног сектора и органа народних власти као и задружних организација.

Наглашени су основни принципи за нове организације задруга и то: 1) добровољно организовање свих задруга, дакле организовање задруга на добровољној бази, 2) равноправност задругара, која се нарочито одликује и показује у тачном и равноправном гласању на скупштинама као врховном форуму самих задруга, и 3) проширење права и надлежности тих скупштина задругара.

Придржавање тих принципа је ради обезбеђења пуног остварења иницијативе одоздо, јер ми знамо да су и структура наше државе и наше данашње друштво тако удешени да се што више да могућности остварењу иницијативе одоздо. Сходно томе у чл. 4 овога законског предлога су набројане главне врсте задруга и то углавном њих шест на броју.

Много је пажње посвећено самом оснивању задруга, где је предвиђено много веће учествовање управних власти и органа истих. Држимо да је недостатак што се није предвидело веће ангажовање месних власти при оснивању самих задруга као и при њиховом пословању, јер су те власти најближе сеоским задругама, о којима се углавном и рали, тим више што би то било јевтиније за главне функционере задруга, који ту своју функцију углавном врше бесплатно, пошто је та служба, како закон нарочито каже, почасна.

У чл. 16 се нарочито види да је овај закон оквирни закон, према коме ће поједине народне републике да детаљно разраде своје прописе о задругама.

Овде се предвиђају нарочите врсте скупштина, њихова надлежност, сазив, доношење одлука и начин гласања. О свему томе у овоме закону није ништа подробније, детаљније речено, јер се претпоставља да ће то свака народна република да оствари.

Добро је да је баш на томе месту предвиђена санкција за случај да се скупштинске одлуке противне закону или правилима оглашују неважнима.

Та је санкција потпуно довољна, ако се узме у обзир да се овде углавном ради о сељачким задругама и њиховим члановима — сељацима, који ће много пута да доносе одлуке можда противно својим правилима. Много пута се то деси и из наглости, а богами, и из недовољног познавања ствари. Зато је и потребна та санкција.

Врло је добро да је у чл. 17 предвиђено да службеници задруга не могу бити чланови управног и контролног одбора, уз изузетак водећег службеника — пословође, да он може да буде и члан управног одбора, али само ако је то правилима задруге предвиђено.

Исто тако је врло добро што је искључено да блиски сродници буду чланови управног и контролног одбора.

Предвиђени су пословни савези: срески, окружни (реонски), покрајински и земаљски и главне задруге.

Мора се признати да се обавеза зачлањивања задруга у савезе противи принципу добровољности, кога се придржавамо при оснивању самих задруга.

Узме ли се пак у обзир државни надзор, који се предвиђа у VI глави закона, можемо бити уверени да се неће понављати случајеви из старе досадашње праксе, где су посве здраве задруге упропашћене рђавим пословањем у савезу.

Из ових разлога које сам навео овде, поново изјављујем да ћу гласати за овај законски предлог, са најбољом вером да ће само тако доћи до правог задругарског покрета и да ће само тако бити задругарство на оној висини на којој треба да буде, да би као други фактор помогло државу при оживотворењу и остварењу задатака у вођењу наше опште народне привреде. (Бурно одобравање и аплауз).

Pretsednik: Reč ima narodni poslanik Tomo Čiković.

Tomo Čiković (NR Hrvatska): Drugovi i drugarice narodni poslanici, unaprijed izjavljujem da ću glasati za ovaj prijedlog Zakona o zadrugama jer je ovaj zakonski prijedlog o zadruga-

gama bez sumnje koristan po razvitak i napredak našega zadrugarstva, jer je zadrugarstvo u prošlosti bilo prepušteno samo sebi. Država kao i merodavni faktori nisu mnogo vodili računa o radu i napretku zadrugarstva; ono je bilo prepušteno slučaju i pojedincu, koji su tek toliko vodili računa o prosperitetu zadruga da sebi osiguravaju egzistenciju, a država se odnosila maćehinski na vapaj zadrughnih ustanova. Nije se ništa poduzimalo da se zadružni sektor osposobi, ojača i tako posluži svojoj svrsi. S jedne strane nehaj državnih vlasti, koje nisu posvećivale dovoljno pažnje zadružnom životu; njegovom daljnjem razvitku, pogodovao je s druge strane privatno-kapitalističkom sistemu, koji je na svakom koraku nastojao da uguši zadružni napredak i život, jer je u zadružnom napretku gledao svog takmaca, i to vrlo opasnog, i zato je kapital nastojao da po svaku cijenu zakoči razvitak zadružnog života u bivšoj Jugoslaviji.

U samom unutrašnjem zadružnom životu nisu vladali zdravi odnosi, jer mnogobrojni zadružni savezi koji nisu svoj rad koordinirali, već je svaki radio na svoj način i na svoju ruku, doveli su u pitanje opstanak članica zadruga, a još više nesavjestan rad većine zadružnih saveznih funkcionera, koji su zloradili svoj položaj i svojim nezadružnim radom i nehajem proizročili propast nekoliko zadružnih ustanova, koje su iza sebe imale velika i bogata iskustva i tradicije u hrvatskim krajevima, pa je i s te strane pokolebana vjera u napredak zadružne misli.

No, ipak je zadružni pokret, kao i zadružna svijest širokih narodnih slojeva, nadživio sve te nedaće i dočekao svoje vrijeme da zakorakne snažnim korakom naprijed, jer danas su svi uslovi tu da zadružni pokret kao nezaustavna bujica poplavi sve naše krajeve FNRJ. Već je u samom Ustavu FNRJ zagotovano da će država kod provođanja u život zadružnih načela i ustanova pružiti i pomagati zadružne organizacije, već kod postojeće zadružne svijesti naroda i gornjom odlukom osnovnog našeg zakona širom se otvaraju vrata zadružnom životu u našoj Republici. Nema sumnje da će to uticati na brzu izgradnju zadruga, koje će kao glavni oslonac države poslužiti kao faktor koji zaštićuje interes širokih narodnih slojeva sela i grada.

Razgranata zadružna mreža već i danas postoji, a ona će se za kratko vrijeme podvostručiti i u cijeloj našoj državi. Prihvatanjem zakonskog prijedloga koji stoji pred nama udarićemo čvrste temelje ekonomske povezanosti i narodne privrede, koji faktori su glavni preduslovi za napredak i blagostanje

širokih narodnih masa. U vezi sa općim državnim privrednim planom zadrugarstvo će odigrati najvažniju i najkorisniju ulogu. Uključiti se u taj plan — znači polovicu posla svršiti. Uz državni sektor, koji se uvodi u našoj zemlji, zadrugarstvo će preuzeti na sebe najvažniju i najkorisniju ulogu u našem ekonomskom životu izravnom izmjenom dobara između krajeva koji obiluju specijalnim prirodnim bogatstvima. Zadruge imaju učiniti svoje blagotvorno djelovanje koje će omogućiti ekonomsko podizanje pojedinca zadrugara kao i sela koje čini jednu zadrugu cjelinu.

Naši takozvani pasivni krajevi, kao Dalmacija koja obiluje dobrim kvalitetom vina i ostalim južnim plodovima, treba to da izvoze u zamjenu za kruh koji tamo manjka. Eto široko polje zadrugnog rada sa krajevima koji obiluju žitom. U cilju pravilnog i brzog snabdijevanja sela sa potrebnim industriskim proizvodima, uz pristupačne cijene, imaće zadruge pune ruke posla i služiće kao regulator tržišta. Razumije se da pravilnom ekonomskom politikom moramo stvoriti mogućnost kupovne moći sela i seljaka, koji je najveći potrošač, kao i proizvođač najosnovnijih potrepština za život, a to je kruh. Selo je najveći potrošač obrtničkih, industriskih i ostalih proizvoda. Njegovim ekonomskim pridizanjem stvoriće se mogućnost potrošnje istih. Poznata je činjenica u prošlosti, kada je u staroj Jugoslaviji seljački rad bio slabo nagrađen, da je seljak izgubio kupovnu moć i to je prouzročilo gospodarsku krizu, koja je povukla za sobom sve ostale grane privrede u cijeloj državi. Danas kada je naše selo u velikoj mjeri i u velikom postotku uništeno i od okupatora opljačkano, takođe nema velike kupovne moći, a nema na skladištima ni robe. Ali skora budućnost nam obećava da će biti, i zato moramo već sada voditi računa o tome da mreža zadrugnog aparata bude sposobna da poprimi funkciju izmjene dobara najkraćim, najbržim i najjeftinijim putem, obostranom izmjenom, tj. prikupljanjem u selu artikala potrebnih za život radnika i građanskog stanovništva, a nabavkom iz prve ruke artikala potrebnih selu. Još bih htio upozoriti ovaj visoki dom i ostale mjerodavne faktore na kreditno zadrugarstvo i snabdevanje sela jeftinim dugoročnim kreditom, jer je to jedan od važnih faktora za ekonomsko podizanje našeg sela i seljaka. Ovo je neodgodiva potreba, jer će se samo na taj način moći popraviti ekonomsko stanje i podići kupovna moć sela uz pravednu politiku cijena seljačkih proizvoda.

Još ću se osvrnuti na preživjele kućne zadruge, koje su u prošlosti imale svojih dobrih strana, a čijih ostataka u manjoj mjeri ima još tu i tamo u nekim našim krajevima. No, one će

sasvim izumrijeti i nestati, a kao njihove posestrime javljaju se radne zadruge za zajedničku obradu zemlje, naročito u žitodnim krajevima Sremu, Slavoniji i Vojvodini i to među kolonistima koji su shvatili značaj tih zadruga. U ostalim našim krajevima treba prije provesti komasaciju rascjepkanog malog posjeda koji je smetnja da se pribjegne mašinskoj obradi zemlje. Tome zadatku treba pristupiti gdje god ima uslova za to, a tamo gdje je razvijen zadrugarski duh ima uslova i za komasaciju, i time će se stvoriti mogućnost za mehanizaciju poljoprivrede u našoj zemlji. Dakako da se to ne može provesti u toku jedne godine, ali prve temelje i predradnje smo već obavili.

Javljaju se pojedina sela kao interesenti komasacije, javljaju se pojedine skupine kolonista i to dakako oni najsvjesniji (demobilisani borci i oficiri) da žele radnu zadrugu u svrhu zajedničke obrade. To su pioniri koji će služiti kao primjer zastarjelim konzervativnim metodama rada. Prilike nam same diktiraju da pribegnemo tome poslu.

Zbog pomanjkanja radne snage u poljoprivredi, pomanjkanja sprežne stoke, koju je okupator opljačkao, moramo pristupiti mehaničkoj obradi zemlje i tako olakšati težak i naporan rad seljaka koji je prikovan uz svoju zemlju. Sve su to zadaci koji će se lakše i brže sprovesti putem zadrugarske svijesti, a vjerujem da će naše narodne vlasti, naša država kao narodna, u cilju ostvarenja osnovnih načela koja govore da će država posvetiti naročitu pažnju zadružnim organizacijama i da tako omogućimo brži proces obnove i preorijentaciju u obradi naših oranica. Htjeli mi to ili ne htjeli, mi moramo pristupiti tome da usporedo kročimo sa ostalim naprednim metodama rada i obnove na ostalim sektorima našeg privrednog života, jer je poljoprivreda usko vezana sa ostalim granama naše privrede, koja svaki dan ide svom usavršavanju i podizanju novih grana industrije, povećanju radnog elana pronalaženjem novih metoda koje omogućuju veću, bržu i bolju kvalitetnu proizvodnju. Istim putem mora ići i poljoprivreda ako hoće da ne doživi krizu, koja bi bila neminovna kod zastarjele i primitivne obrade. Zato se moraju mobilisati sve naše narodne snage da i na tom zadatku ne zaostanemo i ne zakasnimo, jer bi nam se to moglo ljuto osvijetiti. Inicijativa koja se javlja u širokim seljačkim narodnim masama treba da naide na podršku naših narodnih vlasti, naše države i svih mjerodavnih faktora i da tako opravdamo dobru nakanu i korisne smjernice predloženog zakona o zadrugama. (Odobranje).

Pretsednik: Ima reč narodni poslanik dr Branko Čubri-
lović.

Др Бранко Чубриловић (НР Босна и Херцеговина):
Другови народни посланици, пред нама је заиста важан закон, закон о задругарству. Ја сам имао прилике да у Законодавном одбору говорим и у начелу и у појединостима о њему. Закон је тамо добро проучен и ми смо му дали један оквирни, идејни став. Ко се бавио јавним пословима у бившој Југославији, нарочито ко се бавио економским и социјалним проблемима, а тиме и задругарством, увидеће у први мах, чим овај пројект закона узме у руке и чим га мало проучи, да је овај закон о задругарству дело новог друштвеног поретка који је створила нова Република Југославија. Посматрајући овај закон из идеолошке и практичне перспективе морамо доћи до закључка да никакав други закон о задругарству не би могао да се створи, јер би се створила економска анархија, неслагање са временом у које улазимо.

Ја се чудим другу свећенику, попу, кад је расправљао у начелној дискусији о задругарству и кад је проблем новог задругарства гледао кроз кулачке очи, кроз капиталистичке очи, чудим се да није ушао мало дубље у овај проблем, јер је у члану 15 Устава јасно наглашено да су основи наше привреде: државни и задружни сектор, и да између државног и задружног сектора нема супротности, да се они допуњују. Приватни сектор данас се увлачи мало по мало на свима линијама у ново стање да га помало трује. Из тог приватног сектора они желе да створе прво своју ужу, па ширу ћелију, како би навалили на основу демократије наше нове Републике, на демократију државне и задружне привредне политике у овој земљи. Друг Салацан се залаже за старе задруге, за задруге у предратној Југославији. Питам га да ли се он залаже за старе задруге Пере Живковића и Милана Стојадиновића, које су стварале политичке експоненте старих режима, зависне од разних банака које су те задруге куповале. Ново задругарство је слободно, јер је народно. Оно је део народне власти, привредни део народне власти. Друг попо, кад тврди да ново задругарство није самостално, потпуно изопачује горе истакнуту тезу. Тек данас задругарство је постало једна слободна, добровољна економска организација која је заиста народна. У једном разговору један ми је трбушасти реакционар добацио исто

као и овај поп: „Па шта хоћеш ти, ти си присталица задругарства, ти си у Фронту, па што не браниш наше задругарство?“ Не брани тај трбоња задругарство, брани он своје интересе. Он зна да село сада не зависи од његове банке, не зависи од његове политичке котерије, да село има народни одбор, има државу на својој страни, има нову Југославију која га брани и која му даје могућности да се еманципује од капиталистичких схватања старих режима и свега другог. Ново задругарство и његова главна бит није само у принципу снабдевања, није само у принципу набављања робе, него оно уноси нова начела, на пример, начело сељачке радне задруге. Данас у читавом сзету постоје две струје у пољопривреди. Једна је екстремно индивидуалистичка, која хоће да читава сељачка производња остане у рукама индивидуалистичких великих капиталистичких газдинстава. Друга је теза више демократска, народна, то је теза да се приватна индивидуалистичка газдинства не могу одржати онако како су одржавана у XIX веку.

Ми живимо у времену у коме се стварају нове форме, нове садржине, па разумљиво је да у тим новим формама треба и село деветнаестог века да погледа у село двадесетог века.

Новина је у овом закону, а то је особито важно, да ситни произвођач, који је патио и од феудализма и од капитализма, данас добровољно улази у радне сељачке задруге, које ће бити ослонац задружног идеала, па ће сељак заједничком производњом и потрошњом да буде апсолутни господар на земљи као и радник у фабрици. У основи својој можда је за нас сувише рано да данас о томе говоримо са великим идеализмом и великим надама, али је ово овде будуће језгро и маја за једну вишу будућу форму земљорадничке производње, иза које, изгледа ми, у садашњем двадесетом веку стоји читав комплекс сељачких народа словенског порекла. Само ради ове идеје и ових мисли да ће човек бити господар земље, а не да робује земљи, и да ће човек своју земљу с песмом радити, да ће њене плодове са песмом уживати, само ради овога треба другови и, господине попо, и ми сви скупа да гласамо у начелу за предлог закона. (Одобравање).

Pretsednik: Ima reč narodni poslanik Don Ante Salacan, radi ličnog objašnjenja.

Don Ante Salacan: G. dr Čubriloviću, u vezi s ovim što me nazivate kulakom i popom, izjavljujem pred ovim visokim

domom da sam sin seljaka koji je svojim žuljevitim rukama i svojom mukom odvojio mene za intelektualca i svećenika. Izjavljujem takođe da sam 1941 god., bježeći pred Italijanima, koji su me osudili na smrt, izgubio sve do poslednjeg komadića odjeće; da sam 1943 god. napuštajući po drugi put župu, kada sam još ilegalno živio, po drugi put bio opljačkan do temelja — nijedna žlica nije ostala u mom stanju. Naglašavam i to da je moj otac opljačkan a brat obješen 1943 na dan 16 oktobra u Metkoviću i da je moja kuća tada potpuno opljačkana. Čast mi je da sam katolički svećenik i sin seljaka-radnika a ne kulaka.

G. dr Čubriloviću, vi ste bili jedan od odlučujućih u seljačkom pokretu i u zemljoradničkom pokretu, Srbin iz Bosne i Hercegovine. Pitam vas koliko ste vi i vaša grupa učinili u zakonodavstvu da se seljaku omogući da zadrugarstvo bude na svojoj visini. Gospodine doktore i narodni poslanice, molim vas da uzmete na znanje da se u ovome visokom domu narodnom poslaniku ne kaže »popo« nego se oslovljava sa narodni poslanik i njegovim punim imenom. (*Dr Čubrilović: Primam, popo, na znanje.*)

Predsjednik: Ima reč narodni poslanik dr Dušan Bratić.

Др Душан Братић: Другови народни посланици, нисам мислио да говорим о овоме законском предлогу, али говор друга Салацана натерао ме је на то.

Ја мислим да је један једини разлог да је друг Салацан овако говорио његова погрешна метода у проучавању овог законског предлога. Ни из овог законског предлога ни из иједног другог не може се извадити из комплекса многобројних питања која један законски предлог решава једно питање само да се оно разматра без икакве везе са комплексом свих осталих питања. И закон о задругама, као и остали закони, у једној је не само стварној него и у једној логичној вези. Није томе крив друг Салацан. Кривља је и до једног лошег саобраћаја између Законодавног одбора и народних посланика или, да се изразим, до технике нашег функционисања, што се законски предлози и извештаји не могу увек на време да доставе народним посланицима како би их они благовремено и темељно проучили.

Друг Салацан се нарочито окупио на члан 29 овога законског предлога. Међутим, ако се прочита само један члан овог закона тј. члан 1, став 3, видеће се да се једном неминовном и логичном и стварном нужношћу намеће не

само овакав надзор у члану 29 него још један већи надзор над пословањем задруга, јер се у члану 1 закона каже: „Задруге су ослонац државе у спровођењу државног привредног плана и у јачању савеза радних маса села и града“ итд. Задруге, дакле, нису посебни сектор ван привредног плана него задруге су сектор укључен у општи привредни план. Ако би ми искључили задруге из овог надзора, то би значило у томе привредном сектору створити не другу трачницу него други колосек, а ми желимо да наш привредни план буде један колосек.

Али, има једна друга ствар која може човека који се добро не упусти у анализу овога члана да заиста заведе на помисао како се овде спутава самоиницијатива или самоуправа задруга, а то је када се говори о надзору. Ако детаљно прочитамо члан 29, видећете да се надзор врши само у оном погледу и само у оном правцу где је задруга добила извршење одређеног привредног плана или производног задатка. Не само народни одбори него и републиканско министарство, па и савезно министарство врши контролу само у погледу извршавања привредног плана односно оних задатака које је задруга добила у оквиру тог привредног плана и у оквиру своје надлежности. Колико је овај закон био осетљив код нормирања тога појма надзора види се најбоље из става 5 тога члана где се говори о ревизији. Имамо посебан члан о ревизији. Државни органи не врше ревизију него само Главни задружни савез по својој иницијативи или на захтев надлежних државних органа. Члановима 25, 26, 27, 28 и 29 Закона о народним одборима одређени су задаци и надлежност народних одбора у погледу старања и помагања задруга и тамо је прописано какав надзор имају да врше: само у погледу извршења плана и производних задатака. Месни одбор има свој план и он у оквиру тога плана може дати у задатак једној задрузи извршење једнога одређеног посла и има право да контролише извршење тога задатка. Срески одбор има такође свој план на основу одобреног плана који добије од вишег државног органа.

Тај надзор, као што видите, врши се искључиво и само ради контроле да ли се привредни план и онај задатак који је добила задруга извршава или не, а ревизија у члану 30 искључиво је остављена ревизионом савезу. Колико се далеко ишло у заштити самоуправе најбољи је доказ пропис чл. 15 где се говори о органима задруге и где се каже да је највиши орган задружна скупштина, па се каже да виши

органи могу поништити решење задруге ако је у супrotnosti са законом, са правилима или наређењима виших органа, која су издата само због тога да се може извршити привредни план и задатак који је поверен задрузи. Ја сам уверен да би задруге, када не би било овога члана који говори о државном надзору, сутрадан после ступања на снагу овога закона вапиле за тим да дође оваква одредба.

Ја бих ставио предлог другу Салацану: нека покуша са својом задругом да ради само месец или два, потпуно изоловано од овога закона, — што значи бити изолован од стварности и збивања у нашој привреди и економском животу. Гарантујем да би та задруга сама по себи усахнула. Овај члан није због тога што се хоће да спушта делатност задруга, него зато што се хоће да да иницијатива, импулс задрузи за извршивање њених задатака које буде добила за спровођење на привредном сектору.

Зато ја мислим да друг Салацан није говорио злонамерно нити напамет, него зато што је био заведен погрешном методом код студирања овога текста и што је проучавао једно питање без проучавања осталих питања која овај закон решава. (Одобравање).

Pretsednik: Reč ima narodni poslanik Tone Hafner.

Tone Hafner (NR Slovenija): Tovariši in tovarišice, s sprejetjem splošnega zakona o zadrugah bo storjen zgodovinski korak v našem narodnem gospodarstvu, ki bo povzročil, lahko rečemo, revolucionaren prelom nad starim načinom gospodarjenja.

Vlogo zadružništev v našem življenju je treba gledati z vidika našega narodnoosvobodilnega gibanja in njegovih demokratskih ustavnih pridobitev.

Ljudske množice, ki so danes nosilec oblasti, so istočasno steber zadružništva, in zato bo zadružništvo opora ljudski oblasti in državi. S tako vzajemno pomočjo bo zadružništvo lahko služilo ljudskim množicam in jim dalo možnost hitnega napredka na vseh poljih. S tem se bo povečalo blagostanje ljudskih množic, kar bo imelo za posledico izboljšanje gospodarskih prilik in utrditev države.

Ako malo pogledamo statistiko, vidimo da je pri nas kmečkih gospodarstev nekaj nad dva milijona. Razkosanost teh gospodarstev v njihovi površini in primitiven način obdelovanja so tisti faktorji, ki so vzrok, da je naše kmetijsko gospodarstvo tako zaostalo v primeri z razvojem in poletom industrije v naši

državi. To zaostalost kmečkega gospodarstva moramo vglavnem pripisati nekdanjemu kapitalističnemu izrabljanju, ki je vodilo le politiko izkoriščanja ljudskih množic v svoje sebične namene.

Ako pogledamo našo industrijo, ki je danes v pretežni večini podržavljena, ugotovimo, da se je razvila po enotnih načrtih. Z njenim planiranjem je omogočen in zagotovljen industriji vsestranski razmah, kar ji je dalo tudi sedanji mogočen polet in povečanje produkcije. Pri teh ugotovitvah nastane vprašanje, kako dolgo bo mogoč tak polet pri industriji, če ne bo istočasno dvignjena produkcija kmečkih gospodarstev in s tem njihova kupna moč. Čeprav nimamo lastnih praktičnih izkušenj, lahko odgovorimo, da to ne more dolgo trajati. Če bi industrija napredovala z istim ali še povečanim tempom, kmetijska gospodarstva pa bi ostala na stari zaostali osnovi, mora tako stanje prej ali slej povzročiti razpadanje celokupnega narodnega gospodarstva. Edini izhod iz tega je, postaviti kmečko gospodarstvo na nove napredne osnove, da bo svojo produkcijo približalo industrijski proizvodnji. Naš zadružni zakon bo z svojo velikopoteznostjo omogočal hitar razvoj našega zadružništva. Posebno važne bodo zadruge za skupno obdelavo zemlje. S pomočjo teh zadrug bo mogoča zložitev malih nerentabilnih posestev v velika kmečka gospodarska podjetja kjer bo mogoče izkoristiti najmodernejše stroje, s tem povečati produkcijo in se tako čim prej približati produkciji industrije in ji zagotoviti potrebno prehrano in surovine. S povečano produkcijo bo povečana kupna moč kmeta in s tem se bo razlika v cenah med industrijskimi in kmetijskimi proizvodi zmanjšala. Z naraščanjem blagostanja delavskih in kmečkih mas se bo povezanost kmeta in delavca še povečala in s tem utrdila politična moč države.

Po osvoboditvi je naše zadružništvo dobilo velik polet in razmah. Mi pa tega poleta in razmaha nismo dovolj izkoristili, kakor nismo izkoristili navdušenja in razpoloženja množic, ker nismo temu vprašanju posvečali dovolj važnosti. Omenil bi samo zadruge za skupno obdelavo zemlje, katere so pri nas šele v razvoju, a so najvažnejše z ozirom na perspektivo njihove vloge v gospodarstvu. Veliko število teh zadrug se nahaja danes še v takem stanju, da z njimi ne moremo in ne smemo biti zadovoljni. Pri tem pa moramo biti samokritični in priznati, da nismo v dovoljni meri izkoristili tistih osnovnih faktorjev in zato nismo dali tem zadrugam pomoči za utrditev njihove hrbtnice in življenskih pogojev za njihov razvoj.

Posebno neznatna je agronomska pomoč. Pomanjkanje te pomoči se je najbolj občutno pokazalo tam, kjer so zadruge osnovali naseljeni kolonisti iz raznih krajev države, kakor: Črne gore, Makedonije, Bosne itd. Ti ljudi sedaj tukaj na novih mestih niso vedeli, katere agrotehnične mere je treba ukreniti pri obdelovanju zemlje. To pa lahko pripelje do zelo slabih rezultatov in razočaranj v produkciji. Potrebno bi bilo zadolžiti posamezne agronome za določeno število zadrug, kateri bi jim stalno dajali pomoč pri organizaciji dela. Ministrstvo za kmetijstvo pa je dolžno agronomé, zadolžene za pomoč tem zadrugam, seznaniti z vsem, kar zadeva organizacijo in delo v zadrugah, ker le na ta način bo njihova pomoč res konkretna in efektivna.

Nadalje je pomoč premajhna pri organizaciji in tehniki zadružnega poslovanja, kajti prav pri tem delu so zadruge zelo šibke. Treba je najti način in čim prej priložiti potrebne knjigovodje, urediti delovne norme in način izračunavanja, združiti raztreseno zadružno zemljo v celoto ali vsaj v večje parcele. Napake se pojavljajo pa tudi take vrste, ki jih že dalj časa ugotavljajo tudi po drugih zadružnih sektorjih. Vse te napake je treba odločno odstraniti. Teh zadrug nikakor ne smemo postiti, da jim ne bi posvetili vse pozornosti, ker predvsem od njihovih rezultatov zavisi tempo nadaljnjega združevanja našega kmeta.

Kakor so kmečke množice takoj pravilno razumele, da je le v skupnem odporu proti fašističnemu okupatorju mogoča zmaga, in so zato dale velik odstotek borcev in istočasno v najtežjih prilikah preskrbovale našo vojsko z skupno pomočjo, tako bodo te množice, ako se jim bo zakon pravilno raztolmačil, razumele važnost in potrebo slediti njegovim navodilom. Te množice zaupajo v današnje politično vodstvo na temelju praktičnih izkušenj in radi tega bodo sledile smernicam tega zakona. Iz tega sledi, da naša dolžnost ne bo opravljena samo s tem, da glasujemo za zakon ampak takrat, ko bo ta zakon že prinašal ljudskim množicam svoje sadove. Da pa bo to mogoče, moramo poskrbeti za preporod ljudskih množic, tj. za povečanje njihove civilizacijske in kulturne ravni. Za doseg te stopnje moramo uspeti, da se bodo naše mase same zavedale važnosti združevanja. Z organizacijo zadrug bo mogoč prehod v najmodernejši način gospodarjenja človeške družbe.

Da pa bo mogoče vse to uresničiti, sa nam potrebni zadružni kadri, katerih nam danes še veliko manjka, kajti oni iz stare Jugoslavije niso kos velikim zahtevam današnjega časa, ker mnogi od njih še mislijo in hočejo delati po starem. Mi pa

potrebujemo za naše zadruge, ki so se prerodile, sposobnih in požrtvovalnih voditeljev, upravnikov, strokovnjakov in knjigovodij, ki so prekvašeni z duhom narodnoosvobodilne borbe in vdani narodu.

Mnogo združništva v naši novi državi in njegov pomen v našem političnem in gospodarskem življenju je treba gledati z vidika našega narodnoosvobodilnega gibanja in njegovih demokratičnih ustavnih pridobitev. Gledati ga je treba tudi z vidika borbe protiv vojaško poraženemu fašizmu, borbe proti mednarodni in domači reakciji, ki se skuša zažarikadirati v svoji zadnji poziciji, tj. v gospodarstvu.

Prav radi te vloge, ki jo mora naše novo združništvo odigrati z revolucionarno borbo za napredek, moramo biti budni proti vsem onim nezdravim elementom, posebno proti ostankom vojaško poraženega fašizma in profašističnim reakcionarnim domačim privrženecem, ki mnogokrat hlinijo vdanost, v resnici pa z namernim birokratizmom kompromitirajo združništvo in ovirajo njegov normalen razvoj. Razen teh pa so eden največjih sovražnikov v našem združništvu močne usedline anarhističnega kapitalizma in pa nezadostno urejena izmenjava produktov, kar povzroča velike težave celotnemu našemu gospodarstvu.

Te težave izkoriščajo elementi, ki se hočejo še danes naslanjati kakor za časa naše domovinske vojne na reakcionarne kroge v zapadni Evropi in ZDA, ki se še vedno nočejo sprijazniti z dejanskim stanjem, da je v Jugoslaviji nosilec oblasti ljudstvo. Prav izdatno pomoč je reakciji dajal in daje visoki kler, ki žrtvuje vse, samo da bi škodoval našemu ugledu in nam prizadejal materialno škodo. Ako se ozrem le na prilike, ki so bile prav v združništvu v Sloveniji do leta 1941., lahko izjavim, da je prav ta visoka duhovščina s pomočjo združništva vklenila slovenski narod v težke verige. Kdorkoli je bil od njih zavisen, je postal njihov suženj. Ogromni kapitali so se letno zbirali od siromašnih žuljev našega delovnega ljudstva, da jih je ta gospoda iskoriščala spet proti progresivnim silam in podpirala z njimi cilje Vatikana. Mnogo pa niso za njimi zaostajali takozvani liberalci, ki so tudi izkoriščali geslo »vse za ljudstvo« — vse za svoj žep. Nezdrave razmere zagrizenega strankarskega boja so povročile, da smo v vsaki občini ali vasi imeli vsaj po dve zadrugi ako ne več, ki so se med seboj ločile samo po politični ideologiji, drugače pa so špekulirale z denarjem naših ljudskih množic v sebične namene in za doseg političnih ciljev. To taktiko je del zadrug obdržal tudi med osvobodilno borbo

in zato sodelovali z okupatorjem, ki se jih je poslužil kod gospodarske baze za boj proti narodnoosvobodilni borbi.

Slovensko ljudstvo, združeno v enotni politični organizaciji OF, je med osvobodilno borbo likvidiralo staro strankarstvo, ki je v preteklosti razkrajalo slovensko združništvo, in dalo s tem združništvu enotnost in bazo za zdrav razvoj. Kakor sem že poudaril, je glavni nedostatek danes pomanjkanje sposobnih in požrtvovalnih kadrov. Zato je dožnost voditeljev združništva, da se ne ukvarjajo samo z teoretičnimi vprašanji izboljšanja, ampak da poskrbe za zadostne kadre, ki bodo sposobni dati zadrugam konkretno pomoč in vzgojiti mase združnikov.

Ob zaključku naj poudarim, da je v petih glavnih točkah postavljen ves cilj novega združnega zakona:

1) Na temelju ostavnih načel z vso pozornostjo nuditi pomoč ljudskim združnim organizacijam,

2) z okrepitvijo in pospešenim ustanavljanjem zadrug dati trdno oporo državi pri zaščiti koristi delovnega ljudstva,

3) z združno organizacijo izkoristiti vso gospodarsko silo, kmeta in obrtnika, da se i ta dva vključita v splošni gospodarski načrt,

4) nuditi posebno pomoč in zaščito siromašnemu srednjemu kmetu in

5) skrbeti za pravilno organizacijo preskrbe najširših ljudskih množic.

Iz teh petih točk je razvidno, da je v našem združnem zakonu predvideno vse potrebno za izboljšanje gospodarskih prilik vseh slojev in s tem za utrditev države.

Izjavljam da bom z največjim veseljem glasoval za ta zakonski predlog. (Aplauz).

Pretsednik: Traži li još ko od narodnih poslanika reč? (Niko). Ne traži niko. Zaključujem diskusiju u načelu i stavljam predlog Opšteg zakona o zadrugama na glasanje u načelu. Ko je za, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*? (Narodni poslanik dr Salacan dižući ruku glasa protiv). Jedan glas *protiv*. Objavljujem da je predlog Opšteg zakona o zadrugama primljen u načelu.

Pre prelaza na diskusiju i glasanje u pojedinostima dajem 10 minuta odmora. Molim drugove narodne poslanike da ne napuštaju zgradu.

(Posle odmora)

Pretsednik: Nastavljamo rad. Prelazimo na pretres u pojedinostima predloga Osnovnog zakona o zadrugama. Molim druga izvestioca da čita član po član.

Izvestilac Dobrivoje Radosavljević čita uvod i član po član zakonskog predloga, pa Veće, glasajući dizanjem ruku, usvaja sve članove od člana 1 do zaključno člana 48 bez izmena, prema predlogu i izveštaju Zakonodavnog odbora.

Pretsednik: Time utvrđujem da je predlog Osnovnog zakona o zadrugama u pojedinostima izglasan. Prelazimo na glasanje u celini. Molim druga sekretara da izvrši prozivku. Glasaće se za i protiv.

Sekretar Ninko Petrović proziva narodne poslanike.

(Posle glasanja)

Pretsednik: Glasalo je 109 narodnih poslanika, od toga 107 za, a dva protiv. Utvrđujem da je time predlog Osnovnog zakona o zadrugama primljen u Veću naroda. Tekst izglasanog zakona uputićemo Saveznom veću na pretres.

Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda: pretres predloga Zakona o Prezidijumu Narodne skupštine FNRJ. Molim druga izvestioca Tona Hafnera da pročita izveštaj Zakonodavnog odbora.

Izvestilac Tone Hafner čita izveštaj Zakonodavnog odbora (Videti prilog na kraju knjige).

Pretsednik: Čuli ste izveštaj Zakonodavnog odbora. Otvaram diskusiju u načelu. Molim drugove poslanike koji žele da govore u načelu o ovom zakonu da se prijave.

Utvrđujem da niko ne traži reč, te prelazimo na glasanje u načelu. Ko je za ovaj zakonski predlog u načelu, neka digne ruku. (Svi). Ima li ko protiv? (Nema). Zakon je u načelu primljen.

Prelazimo na diskusiju i glasanje u pojedinostima i molim druga izvestioca da čita član po član.

Izvestilac Tone Hafner čita član po član ovog zakonskog predloga prema izveštaju Zakonodavnog odbora, pa Veće, glasajući dizanjem ruku, usvaja sve članove od člana 1 do člana 11 zaključno, prema izveštaju Zakonodavnog odbora.

Pretsednik: Time je predlog Zakona o Prezidijumu Narodne skupštine FNRJ izglasan u pojedinostima. Prelazi se na

glasanje u celini. Molim druga sekretara da izvrši prozivku. Glasace se za i *protiv*.

Sekretar Ninko Petrović proziva narodne poslanike da glasaju.

(Posle glasanja)

Pretsednik: Izvolite čuti rezultat glasanja. Glasalo je 110 narodnih poslanika i svi su glasali za.

Utvrdjem da je Zakon o Prezidijumu Narodne skupštine FNRJ u Veću naroda primljen. Tekst ovoga zakonskog predloga uputiće se na pretres Saveznom veću. Upozoravam narodne poslanike da još nismo svršili današnji zadatak i neka se ne razilaze.

Prelazimo na pretres izveštaja o predlogu Zakona o konverziji predratnih unutrašnjih državnih dugova i obaveza. Obaveštavam Skupštinu da je za poverenika Vlade određen dr Obren Blagojević. A sad molim druga izvestioca narodnog poslanika Milana Popovića da podnese izveštaj Zakonodavnog odbora.

Известилац Милан Поповић (НР Србија): (Чита извештај Законодавног одбор Већа народа о предлогу Закона о конверзији предратних унутрашњих дугова и обавеза. — Видети прилог на крају књиге).

Другови и другарице, пошто су наши народи у овом рату са пуно верности, љубави и пожртвовања према својој отаџбини водили беспштедну борбу против фашистичког освајача и са највећим успехом окончали своју ослободилачку борбу, и као такви потврдили још једном пред целим светом своје високе квалитете слободољубивих народа, наши народи су исто тако после рата — у миру — својим великим напорима на обнови опустошене земље показали и своје високе организаторске и трудољубиве квалитете. Као што су у рату наши народи били начисто с тим да нема слободе и мира без одлучне и непоштедне борбе, исто тако по завршеном рату они су били потпуно свесни да нема обнове, привредне изградње и благостања у опустошеној земљи без сложног и трудољубивог напора свију наших народа. И ми с правом можемо бити поносни резултатима које смо постигли у овом погледу од ослобођења па до данас, јер је чињеница да тако велике резултате на обнови и сређивању унутрашњих прилика своје земље, сем нас, ниједна друга земља која је била потпуно под непријатељском окупацијом није успела да постигне.

Зато што је наша земља данас национално слободна и независна, политички сређена, економски већ уравнотежена — она и јесте у могућности да већ сада улази у детаљна решавања и разрађивања сваког проблема и питања у вези са дефинитивним сређивањем наших политичких, економских, финансијских и друштвених прилика.

Један детаљ у овом склопу питања тих проблема јесте и овај Закон о конверзији предратних унутрашњих дугова и обавеза, који се данас налази пред нама на решавању.

Овај закон сређује и даје једно правилно решење свем оном шаренилу и свој оној разноликости облика предратних унутрашњих државних дугова и обавеза, па чак и оних укључених дугова и обавеза предратне Србије пре 1918 године; дугова и обавеза са безброј разних рокова доспећа и разних начина плаћања и уговорених услова које дугове бивша Југославија ни за двадесет година није успела да среди а још мање да ликвидира. Данашња нова народна држава овим пројектом закона не само да преузима на себе те обавезе већ успева да то питање у овако кратком року по ослобођењу среди и да му да једно правилно и једнообразно решење. Ако узмемо с једне стране степен пустошења које је за собом оставио рат у нашој земљи и мало времена од ослобођења до данас, које је било нашој новој народној власти на расположењу за привредну обнову и сређивање наших прилика у земљи — и с друге стране ову чињеницу да је наша Влада доспела да стави чак и ово питање предратних унутрашњих дугова на дневни ред и на решавање, онда се јасно види да су од ослобођења до данас постигнути неслућени резултати у свим правцима сређивања прилика у нашој новој народној држави.

Што се тиче самога закона, његова материја регулише и даје једно крајње могуће решење путем опште конверзије, за све предратне унутрашње државне дугове и обавезе, изражене у хартијама од вредности, текућим рачунима, другим државним дуговима, као и дуговима и обавезама гарантованим од државе а насталим и оствареним до 18 априла 1941 године за које Влада ФНРЈ донесе одлуку, без обзира на држављанство и седиште повериоца, признаће се овим законом, унифицирати и обрачунати по односу 10 предратних динара за један данашњи динар.

У исплату овога дуга држава ће издати повериоцима обвезнице новог државног 3% конвертованог дуга, које се

могу залагати и примати на свим државним благајнама као кауција.

Сви дугови и обавезе о којима је реч у овом закону утврђују се стањем на дан 18 априла 1941 године обвезница по званичној курсној вредности. Дугови и обавезе ако гласе на страну валуту преводе се по уговореном курсу у старе југословенске дугове, а ако није уговорено онда се узима званични курс. Обвезнице старих српских предратних дугова узимају се у вредности старих југословенских динара; а код лозова узима се износ предвиђен у случају амортизације о првом року по 5 априлу 1941 године. Док за доспеле ануитете и камате по текућим рачунима и хартијама од вредности код којих се камата не плаћа купонима, уколико нису застареле и већ урачунате у дуг, додају се износу дуга на дан 18 априла 1941 године. Исто то важи и за хартије од вредности са каматом коју носи купон за време од првога рока доспелости купона који је претходио 18 априлу 1941 године.

Тек овако утврђени износ дуга прерачунава се 10 југословенских динара за 1 данашњи динар. На тај начин целокупни номинални износ новог конвертованог дуга (чл. 1 овога закона) изражен у данашњим динарима износиће за 90 % у односу на стање на дан 18 априла 1941 године изражено у југословенским динарима и у курсној вредности обвезница и хартија од вредности.

У погледу рока пријаве потраживања по овом закону, предвиђено је довољно време од близу године дана (до 30 јуна 1947 године), а рок за извршење конверзије почиње од 1 октобра 1946 године и траје до 31 децембра 1947 године.

Овај закон предвиђа исплату одједном целокупног дуга повериоцу у обвезницама које гласе на доносиоца и носе 3 % камате годишње. Износи испод 500 динара, као и разлика до 500 динара приликом обрачуна плаћа се у готову повериоцу.

Законом је одређен и рок од 30 година за амортизацију обвезница почев од 1 октобра 1947 године.

Исто тако закон даје овлашћење Министру финансија, да утврди текст и облик обвезнице; да до 1 јула 1948 године донесе дефинитивни амортизациони план и коначни износ стања 3 % конвертованог дуга; као и да правилником пропише ближе одредбе за примену овог закона.

С обзиром на јачање, из дана у дан, наших финансија и сву озбиљност којом је у том правцу вођена досад наша финансиска политика и успехе који су постигнути, а нарочито с обзиром на чврстину Министра финансија у вођењу динарске политике, ми можемо са сигурношћу очекивати да ће и ови нови финансиски терети које прима на себе наша млада држава наћи своје место без поремећаја равнотеже нашег државног буџетирања. Верујемо да ће привредна снага наше земље и солидна финансиска политика која се води у њој одржавати курсну вредност ових обвезница 3% конвертованог дуга на висини њиховог номиналног износа, а и премашити га.

На крају желим да подвучем, да доношење овог закона има троструки значај:

1) Политички, јер признање у начелу ових дугова и обавеза сведочи о снази наше нове народне државе и одређује јасан степен срећености прилика уопште у нашој земљи као и зато што се у решавању овог питања иде конзеквентно оним истим путем који је у складу са новоствореним стањем у земљи, путем који је служио и досад у извођењу осталих важних финансиских мера у нашој земљи;

2) финансиски, јер свођење ових дугова и обавеза на вредност која одговара фискалним, социјалним и кредитно-политичким приликама у нашој земљи и њихова унификација јесте један значајан прилог у низу мера на дефинитивном сређивању финансиских прилика у нашој новој држави и

3) кредитни, јер овакво решење овог питања улива још јаче поверење код грађана у солидност државних финансија и ствара једну солидну базу за будуће државне кредитне мере. Зато молим другове народне посланике да овај законски предлог из наведених разлога прихвате онако како је предложен од стране Законодавног одбора. (Аплауз).

Pretsednik: Čuli ste izveštaj Zakonodavnog odbora. Otvaram načelnu diskusiju. Želi li ko da govori o ovom zakonskom predlogu u načelu? (Niko). Pošto se niko ne javlja, objavljujem da je načelna diskusija zaključena. Prelazimo na glasanje. Ko je za ovaj zakonski predlog u načelu, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Niko). Prema tome objavljujem da je zakonski predlog o konverziji unutrašnjih dugova primljen u načelu. Prelazimo na diskusiju u pojedinostima. Molim drugu izvestioca da pročita naslov i član 1 zakonskog predloga.

Izvestilac čita naslov i član 1 prema odborskom predlogu.

Pretsednik: Traži li ko reč? (Niko). Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko protiv? (Niko). Objavljujem da je član 1 primljen.

(Za ovim je Veće naroda, glasajući dizanjem ruku, jednoglasno usvojilo sve članove od 2 do 23 zaključno prema predlogu Odbora).

Pretsednik: Time je zakonski predlog o konverziji predratnih unutrašnjih državnih dugova i obaveza primljen u pojedinostima.

Prelazimo konačno na glasanje u celini. Molim sekretara da izvrši prozivku.

Sekretar Ninko Petrović proziva narodne poslanike da glasaju.

(Posle glasanja)

Pretsednik: Glasala su 104 narodna poslanika i svi su glasali za.

Time je zakonski predlog o konverziji predratnih unutrašnjih državnih dugova i obaveza izglasan u celini. Tekst izglasanog zakona biće upućen na pretres Saveznom veću.

Time je današnji dnevni red iscrpen.

Zaključujem današnju sednicu, a iduću zakazujem za sutra u 17 časova.

Sutra pre podne je zajednička sednica oba doma u 10 i 30 časova.

(Sednica je zaključena u 21 čas)

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Девета седница

(16 јула 1946)

Почетак у 17,20 часова.

Чланове Савезне владе и чланове Претседништва Савезног већа, на челу са претседником Владимиром Симићем, при уласку у дворану, народни посланици топло поздрављају.

Претседавао претседник **Владимир Симић**.

Претседник: Отварам девети редовни састанак I редовног заседања Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ. Записник данашњег састанка водиће секретар Љубчо Арсов. Изволите саслушати записник прошлог састанка.

Секретар Стеван Јовичић чита записник осмог редовног састанка.

Претседник: Да ли има примедба на прочитани записник? (Нема). Примедба нема, објављујем да се записник оверава.

Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије упутио је Претседнику Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ овај акт:

ПРЕЗИДИЈУМ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 8597

ПРЕТСЕДНИКУ САВЕЗНОГ ВЕЋА

БЕОГРАД

Извештавате се да је Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије сазвао за 17

јули 1946 године, у 10,30 часова, заједничку седницу Савезног већа и Већа народа са дневним редом:

Одговор потпретседника Владе ФНРЈ Едварда Кардеља по питању народног посланика Радована Мијушковића, које се односи на Трст и Јулијску Крајину и уопште на питања која се односе на Југославију.

Молимо да се ово достави члановима Вашег већа на првој седници.

16 јула 1946 године
у Београду

**Президијум Народне скупштине
Федеративне Народне Републике Југославије**

Секретар

Потпретседник

М. Перуничић, с. р.

Моша Пијаде, с. р.

Законодавни одбор поднео је Савезном већу на решавање свој извештај о предлогу Закона о социјалном осигурању радника, намештеника и службеника. Овај извештај штампан је и раздељен народним посланицима, а ставиће се на дневни ред када то Веће одлучи.

Отсуства народних посланика: Тома Кутурец моли месец дана боловања, према лекарском уверењу; Едхем Побрић моли отсуство са седница, према лекарском уверењу; Драгослав Марковић моли 20 дана боловања, према лекарском уверењу; Божидарка Дамњановић моли 6 недеља боловања, према лекарском уверењу; Иван Стефановић моли шест недеља боловања, према лекарском уверењу; Кирил Петрушев моли десет дана отсуства због хитних и неодложних послова; Круме Наумовски моли девет дана отсуства због хитних и неодложних послова; Чеда Грбић моли десет дана отсуства због хитних и неодложних службених послова; др Светозар Ритиг моли 30 дана боловања према лекарском уверењу; Кирил Михајловски моли пет дана отсуства, према лекарском уверењу; Пане Ђукић моли два месеца отсуства, према лекарском уверењу; Димитар Влахов моли десет дана отсуства, према лекарском уверењу; Новак Мاستиловић моли пет дана отсуства, према лекарском уверењу; Омер Глухић моли петнаест дана боловања, према лекарском уверењу и Бошко Крстић моли четрнаест дана отсуства, према лекарском уверењу.

Као што видите, највећи број посланика моли отсуство ради болести и према лекарском уверењу. Предлажемо Већу да се народним посланицима који су молили отсуство од пет и седам дана одобри петодневно односно седмодневно отсуство, а онима који су молили отсуство на основу лекарског уверења, да се одобри према лекарском уверењу. Слаже ли се Савезно веће с овим? (Гласови: Слаже се). Објављујем да су тражена отсуства одобрена.

Савезно веће је примило извештај број молби и жалби које се упућују Одбору за молбе и жалбе.

Веће народа Народне скупштине ФНРЈ доставља Савезном већу на решавање законске предлоге онако како су усвојени у Већу народа, и то:

предлог Закона о општем помиловању кривица из уредаба о откуп у пољопривредних производа и предлог Закона о Југословенском Црвеном крсту.

Мени је част обавестити Савезно веће да сам ове пројекте закона који су усвојени у Већу народа упоредио са пројектима закона који су изгласани у Савезном већу и установио сам да су текстови и једног и другог пројекта закона идентични. И овај свој извештај, по уобичајеној нашој пракси, стављам на гласање. Прихвата ли Савезно веће извештај Претседништва да су ови пројекти идентични у текстовима са пројектима које смо јуче у пленуму Савезног већа изгласали? (Прихвата). Има ли ко да ово не прихвата? (Нема). Објављујем да је извештај Претседништва о идентичности текстова предлога Закона о општем помиловању кривица из уредаба о откуп у пољопривредних производа и предлога Закона о Југословенском Црвеном крсту од стране Савезног већа прихваћен једногласно и, на тај начин, објављујем да је Народна скупштина ФНРЈ ова два законска предлога прихватила коначно и да ће њихови текстови бити упућени Президијуму Народне скупштине ФНРЈ ради проглашења.

Прелазимо на дневни ред: претрес предлога Основног закона о задругама. (Видети прилог на крају књиге). Надлежни министар је присутан. По овом законском предлогу извештај је народни посланик Иван Гранђа. Молим известиоца да поднесе извештај Законодавног одбора.

Извештај Иван Гранђа почиње да чита одборски извештај (Видети прилог на крају књиге).

Dr Jakov Grgurić: Drugovi i drugarice, mi smo svi upoznati sa izmjenama i dopunama ovog zakonskog prijedloga. Po mome shvatanju, bilo bi suvišno da se čita cio ovaj izvještaj, jer bi se na taj način samo gubilo vrijeme. Zato predlažem da se izmjene i dopune ne čitaju.

Претседник: Прима ли Савезно веће предлог народног посланика др Јакова Гргурића да се овај извештај о изменама и допунама у овом законском предлогу не чита пошто је раздељен народним посланицима? (Прима). Има ли неко ко не прима овај предлог? (Нема). Онда молим известиоца да да своју реч поводом овог законског предлога.

Izvestilac Ivan Granda (*Izborni srez Sv. Ivan Zelina, NR Hrvatska*): Drugovi i drugarice narodni zastupnici, pred nama je na rješavanju nacrt Osnovnog zakona o zadrugama.

Poslije našeg Ustava i Zakona o narodnim odborima, ovo je jedan od najvažnijih zakona po život i napredak širokih slojeva našega radnog naroda sela i grada. Ovaj osnovni zakon daje zdravu direktivu po kojoj će se moći naše zadrugarstvo razvijati i u svome pravilnom razvitku donijeti one plodove kakve naše dosadašnje zadrugarstvo na pogrešno postavljenoj osnovici nije moglo donijeti.

Ja ću biti slobodan da u kratkim crtama iznesem kakva treba da bude zadruga u duhu i smislu ovoga zakonskog projekta.

Imenom »zadruga« nazivala se naša staroslovenska kulturno-privredna ustanova u kojoj se kroz stoleća odvijao sav kulturni i privredni život starih slavenskih pa i naših naroda. Naša stara kućna (obiteljska) zadruga, utemeljena na krvnom srodstvu svojih članova, bila je jedini odgovarajući oblik za održanje seljačkog života u mračno feudalno doba, te je u feudalnom sistemu kao takova predstavljala jedinu proizvođačku i potrošačku jedinicu, jer nijedan od mnogobrojnih članova — kojih je u pojedinoj zadrugi ponekad bilo i do stotine — nije sam za sebe ništa proizvodio, niti se sam brinuo za podmirenje svojih životnih potreba, kao ni za sredstva proizvodnje u ondašnjem autarhičnom gospodarstvu, već je o svemu tome vodio brigu izabrani predstavnik ili rukovodilac kolektiva, kojega su nazivali kućnim starješinom, kućedomaćinom ili kućegospodarom.

Zadruga je, dakle, u potpunom smislu te riječi takva organizovana zajednica u koju uzadruženi pojedinci daju sve svoje produktivne snage, i iz koje — odnosno preko koje — primaju,

odnosno nabavljaju sve potrebno za uzdržavanje i jačanje svojih produktivnih snaga.

Prema tako ispravno postavljenoj definiciji, naziv »zadruga« posve je kriv i neispravan naziv za današnje moderne zadruge, jer nijedna ne obuhvata cijeli život svojih članova, pod kojim se podrazumijeva jedno seljačko gospodarstvo ili domaćinstvo, već obuhvata samo pojedinu specijalnu granu od toga domaćinstva: marvogojstvo, pčelarstvo, vinogradarstvo, mljekarstvo itd. Dakle tu su udružene pojedine grane, odnosno, udruženi su pojedini interesi udruženih grana seljačkog domaćinstva, to dakle nijesu »zadruge«, nego »udruge« interesenata. To je i bila ta pogrešna osnovica na kojoj se nije uz ostale nedostatke moglo razviti naše seljačko zadrugarstvo, a na takvoj krivoj pretpostavci izgrađen je i stari zadružni zakon u bivšoj Jugoslaviji, te je i taj zakon bio od glavnih zapreka razvitku sveopćih zadruga, koje bi bile kadre obuhvatiti cjelokupni kulturno-privredni život sela, te tako zamijeniti nekadašnju kućnu zadrugu, prilagođenu novom dobu i novim potrebama života.

Predložena zakonska osnova u punoj mjeri zadovoljava razvitak takvih sveopćih zadruga, kada u članu 4, stav 2, kaže: »Zemljoradničke nabavno-prodajne zadruge bave se snabdijevanjem svojih članova sredstvima za potrošnju i proizvodnju i prikupljanjem poljoprivrednih proizvoda svojih članova radi zajedničke prodaje. Ove zadruge mogu se pored toga baviti i proizvodnjom, preradom, štednjom i kreditom«.

Iz ovoga propisa se vidi da je ovaj zakonski projekat pravilno ocijenio bit i zadatke seljačkih zemljoradničkih zadruga, a budući je okvirni zakon, to će narodne republike u svojim zakonima razraditi ovu materiju prema svojim potrebama.

Ovakve zemljoradničke nabavno-prodajne zadruge jedan su veliki korak ka osnivanju najsavršenijeg tipa seljačko-zemljoradničkih zadruga, a to su seljačke radne zadruge, koje će u seljačkom kulturnom i privrednom životu nadomjestiti nekadašnje naše stare kućne zadruge, u duhu i prema potrebama današnjice. Jer će samo seljačke radne zadruge moći da proizvodnju našega sela podignu na takav stepen da će naši seljački poljoprivredni proizvodi moći izdržati konkurenciju na svjetskom tržištu, a našem će seljaku — zemljoradniku omogućiti bolji i srećniji život, dostojan njegova truda i znoja. Drugoga puta nema, jedino te i takove zadruge učinit će ono za čim je težio i uzdisao veliki učitelj hrvatskog seljačkog naroda blagopokojni dr Ante Radić, kada je prije 60 godina gledajući šarenilo našeg seljačkog naroda na zagrebačkoj živežnoj pijaci, na ondašnjem Jelači-

čevom trgu — sada Trgu republike — uzdahnio i rekao: »Najveći dobročinitelj ovoga patničkog naroda biti će onaj koji provede to da neće ovaj napačeni seljak morati donositi svoju muku ovamo i biti izložen raznim šikanama raznih krivih i pravih milostivica«. Trebalo je da prođu godine, trebalo je proći i izdržati dva teška svjetska rata i još težu i krvaviju narodno-oslobodilačku borbu da se počne obistinjavati san našeg neumrlog učitelja. Na žalost imade još i danas kod nas, a naročito u inozemstvu, raznih pokvarenjaka koji se prikazuju kao jedini i pravi seljački ideolozi i pokušavaju razbijanjem Narodnog fronta, i ističući kako seljaštvo treba da nastupa samo, bez Komunističke partije i ostalih pravih i poštenih rodoljuba iz svih bivših stranaka, koji danas sačinjavaju nepokolebivi Narodni front, a sve samo zato da se domognu izgubljenih položaja. Ali se ljuto varaju, jer je »progledao veliki slijepac« i sam ide ravno svome cilju i ne treba mu više vođa koji bi htjeli živjeti na njegov račun. Danas radni narod sela i grada i poštena narodna radna inteligencija gradi budućnost boljeg i ljepšeg života za svakoga koji hoće da radi.

Drugovi i drugarice, i ovaj zakonski predlog biti će jedna jaka poluga koja će doprinijeti još čvršćoj vezi seljaka i radnika te poštene radne inteligencije i nema više ni sile ni lukavstva koje bi taj savez raskinulo, jer je bilo i previše žrtava dok se je taj savez kao i savez bratstva i jedinstva naših naroda skovao i učvrstio.

I pošto sam uvjeren da će ova zakonska osnova pomoći ostvarenje one težnje za koju su živeli, radili i ginuli naši najveći ljudi, počev od Matije Gupca, braće Radića pa do sadašnjeg našega vođe druga maršala Tita, to izjavljujem da ću glasati za ovaj zakonski projekat u načelu i pojedinostima, a uvjeren sam da ćete to učiniti i vi svi, kao pravi predstavnici svoga naroda. (Aplauz).

Претседник: Приступамо начелном претресу предлога Основног закона о задругама. Ко жели да узме учешћа у начелној дискусији нека се, сагласно Пословнику, јави за реч. Реч има претходно Министар индустрије друг Борис Кидрич.

Ministar industrije i pretsednik Privrednog saveta Boris Kidrič (*Izborni srez Ljubljana I, NR Slovenija*): Drugovi narodni poslanici, naše je političko i državno rukovodstvo već u toku narodno-oslobodilačkog rata, a naročito posle oslobodenja, jasno podvuklo da zadrugarstvo u novoj narodnoj državi, tj.

u državi radnog naroda treba da dobije nov, zbilja narodni karakter, koji će prvi put u istoriji naše zemlje biti u saglasnosti i sa idealnim, ali nekada iluzionističkim i utopističkim zamislima naših požrtvovanih pionira zadrugarstva. U staroj su Jugoslaviji zadruge mnogo puta bile sa političke strane sredstvo demagogije narodnih neprijatelja, a sa ekonomskog gledišta sredstvo za bogaćenje eksploatatora. Zadruge u novom odnosu treba da predstavljaju: prvo, faktor koji pomaže oslobođenju radnog naroda sela i grada od svakojake eksploatacije, faktor za podizanje blagostanja radnog naroda; drugo, faktor za podizanje organizacionog smisla i kulturnog nivoa radnog naroda; treće, faktor koji naš državni sektor pomaže i koji sa državnim sektorom sarađuje; četvrto, faktor koji samostalno, podižući najširu inicijativu radnih masa uopće, a seljaštva napose, pomaže sprovođenje naše opšte privredne linije.

U praksi sve te karakteristike našeg zadrugarstva još nisu mogle doći do punog izražaja. Tome su krivi ostaci stare prakse i starih odnosa, koji su sasvim u protivrečju sa našom novom sadašnjom praksom.

Narodna skupština ima danas počasnu zadaću da dovede naše zakonodavstvo u pogledu zadrugarstva u sklad sa ciljevima radnog naroda uopšte, a našeg sitnog i srednjeg seljaka napose. Ja mislim, drugovi narodni poslanici, da projekt Osnovnog zakona o zadrugama u celosti tome i odgovara. Ovaj nacrt Osnovnog zakona o zadrugama postavlja naše zadruge na onu organizacionu i pravnu bazu koja omogućuje da zadruge budu sredstvo radnog naroda, da zadruge budu u najtešnjim vezama sa državnim sektorom, da se međusobno pomažu, koja omogućuje da naše zadruge odgovaraju našim opštim ekonomskim naporima i privrednim ciljevima i koja onemogućuje da zadruge postanu sredstvo narodnih neprijatelja. Protivnici radnog naroda, protivnici srednjeg i sitnog seljaštva sa ovim zakonom o zadrugama neće biti saglasni. Protivnici jedinstva radničke klase i seljaštva naći će desetine »argumenata« protiv pojedinih odluka i namera ovog zakona, ali naš radni narod, i napose naše seljaštvo naći će u njemu nova sredstva za podizanje blagostanja i učvršćenje svoga jedinstva. Zbog toga, narodni poslanici, ja vas molim da ovaj zakon u celini prihvatite.

Претседник: Има реч народни посланик Костадин Лукић.

Костадин Лукић (*Изборни срез таковско-качерски, НР Србија*): Другови и другарице народни посланици, народно-

ослободилачка борба, — кад то кажем мислим да тиме уједно кажем и наш јединствени Народни фронт, све наше борбене антифашистичке странке и организације које су учествовале у ослобођењу наше земље и нашег народа славни партизански одреди, из којих је израсла садашња Југословенска армија и маршал друг Тито, — има огроман значај за наше народе и нашу Федеративну Народну Републику Југославију. Та наша ослободилачка борба, не само да је ослободила наш народ и земљу од фашизма и окупатора, већ нам је створила углед у иностранству, уздигла нас је на достојну висину пред целим иностраним родољубивим светом, показала је свету како треба ништити окупаторе и издајце, научила нас је како треба мрзети непријатеље и све оно што је непоштено, и како се воли свој народ, отаџбина и све оно што је часно и поштено. Народно-ослободилачка борба и жртве које су у њој пале научила је наше народе како да чувају тековине те борбе, како да бирају народну власт, како да стварају јединство, — такво јединство где се сви народи који живе у једној земљи воле и поштују, научила је наше народе како да створе народни устав и како се по томе уставу стварају праведни народни закони као и како да се по тим законима обнови и унапреди земља.

Па ево, другови и другарице народни посланици, једног конкретнoг закона, којим се народу даје могућност да што брже обнови своју земљу. Овај закон о задругама, нарочито његове одредбе о сељачким радним задругама за заједничку обраду земље, пружа могућност не само за обнову него и за остварење паролe „стићи и престићи“. Руководeћи се прописима овог закона, ми ћемо брже обновити нашу земљу и остварити најглавнију паролу нашег друга Тита и осталих руководилаца и бораца који су увек и свуда кроз народно-ослободилачку борбу говорили своје народу: боримо се за бољу будућност. И, баш, ево, остварење те боље будућности видећемо кроз ове радне задруге, као што смо то већ видели у занатским и радничким задругама у граду. Занатлије и радници, удружени у своје задруге, постигли су много боље резултате, не само у производњи, већ и у приходима, при чему су остварили вишкове који би иначе отишли у руке шпекуланата и црноберзијанаца. Другови удружени у радничке градске задруге производе више и много бољу робу него што су то индивидуално производили.

Какве резултате показују градске радничке задруге, не само овде у Београду, што је вама свима познато, него и на

другим местима, навешћу само један пример из мог краја, пример Занатлиске металске задруге у Љубићу. Код ове задруге, која је на делу народу показала какве користи задруга пружа, постигнути су велики резултати и производни трошкови су смањени за око 20%. А колико ће још бити бољи резултати сељачких радних задруга, кад овај закон нашим сиромашним сељацима да могућност да своје ситне парцелице здруже у велике комплексе и кад их буду обрађивали са новим машинским справама: тракторима, сејалицама, комбајнима и др. Од велике ће користи бити кад наши сиромашни земљорадници своје парцелице здруже у велике комплексе, у нова поља. Раније је наш земљорадник од свог богатијег комшије по месец дана очекивао волове да би своју њиву поорао и посејао, и у том чекању задоцнио би са сејањем, и напослетку дочекао кишу или сушу. И не само што није на време посејао, но и даље није могао на време да обрађује, јер је морао да иде код истог богатог сељака комшије да својим надницама одради што му је дао волове или коње, са којима је себи у невреме урадио. Поред тога овим удруживањем наши ће сељаци отклонити сваку досадашњу мржњу, завист и парничење и много којегчега другог што се не може све овде навести, а ви сви знате како се досад наш сељак међусобно парничио.

Због чега се све наш народ досада толико парничио? Највише због међа: те преорао Радован — Павлу, Драгољуб — Милораду, Петронијева деца пустила стоку у Живанову ливаду и стотине сличних незгода, које су доводиле наше људе пред суд као парничаре. Знам да је било сељака који су половину свога домаћег буџета давали на парнице, а четвртину годишњег времена дангубили у томе парничењу, проналазећи сведоке, одлазећи судовима и адвокатима. Можда је онима који су раније били на власти то био и интерес, јер тада су претставници власти то народно парничење лично користили. Они који су били адвокати имали су највише користи, неограничено су могли уцењивати, обмањивати, лагати или боље рећи пљачкати; судије су добијале мито, а главни политички функционери преко тих народних завада долазили су до великих положаја.

Нека ме извине другови судије и адвокати који су у овом дому и они који су ван овог дома а у сарадњи су са нама, јер ја се ограђујем, правим разлику између оних који су из свог личног интереса помагали ондашње режиме и правили раздор и заваду међу народом и ових који данас своје:

личне интересе запостављају да би што више дали од себе за остварење јединства нашег народа и за бољи економски и културни живот свих радних људи и жена, па ма они живели у градовима или селима.

Раније су старе власти намерно удешавале да се наши народи међусобно мрзе. Не само што су удешавали да се мрзе Срби и Хрвати и остале народности, него су подржавали такве услове живота да се комшија са комшијом, па и брат са братом мрзи и парници. Свако зна, да је њихова главна парола била: завади па владај. И заиста, они су на тај начин владали и уживали. Међу собом су говорили да је народ маса, једна врста стоке, а нас сељаке су сматрали нижим бићима. Назив „сељак” за њих је била најпогрднија реч.

А сада, другови, дозволите ми да вам испричам једну причу о људима из тих њихових редова, који су сматрали да смо ми сељаци глупи и да ништа не знамо. Можда ће неком ова прича изгледати невероватна, али вас убеђујем да је истинита. Да бих одбранио углед радничког и сељачког сталеза, морам да вам је изнесем. После ове истините приче, видећете ко је био већи глупак и незналица, да ли наши радни сељаци, или ондашње режимлије, ладолежи и бадавације.

Један мој комшија сељак уживао је кад је имао неког од господе из вароши за познаника и пријатеља. И он ми једног дана дође сав весео и замоли ме да идем са његовим коњима и каруцама у варош да му довезем те његове пријатеље, који су дошли возом из Београда. Мени је то добро дошло, јер сам и ја хтео мало до вароши. Успут сам размишљао о којечему, како ће мој комшија да се поноси што су господа варошани дошли код њега и како се само он са њима спријатељио, па онда сам мислио како ли ћу се ја снаћи са том господом док их довезем до комшијине куће.

Не беше их много, свега њих четворо, али, верујте ми, њих четворо тежило је колико седам обичних сељака.

Још док нисмо били изишли из вароши, прво им је питање било да ли ће Јереза имати већину у моме селу. Одмах сам видео куд навијају. Један ми господин рече како има сељака који су у политици тврдоглави и како би хтели главом разбити зид. А једна госпођа додаде, како сељаци не треба да воде политику, но треба само да раде и гледају своја посла и увек када је гласање да гласају само за краља

и владу. Друга додаде да сељаци и не умеју да воде политику, јер су глупи и показа као пример на једног сељака који беше упртио пуну торбу и један бакрач, а главу подигао па гледа у једну велику кућу.

Када смо изашли из вароши и ушли у лепоте поља, на све стране зеленило, птице лете у јатима, стока по пашњацима, а њима све то непознато и ново и они од политичког навијања за Јерезу пређоше на посматрање сељачке стоке и летине. На једном месту, поред пута, угледавши добро одраслу конопљу, једна госпођа рече: „Како је ова пшеница добра!“ Рекох јој да је конопља, а не пшеница.

Мало даље појави се густ багрењак, а друга госпођа повиче: „Ено, погледајте, како је ова конопља одрасла!“ И ту сам морао да им објашњавам. Опет успут угледаше једну прилично велику ливаду на којој бејаше неколико великих храстова. Једна од њих ме запитала „А које су ово биљке?“ Рекох јој да су то храстови. А она ће друга: „Па, бога ти, да ли на њима расту јабуке или крушке?“ Док господин додаде: „Није ниједно од то двоје, јер јабуке и крушке имају другачије лишће, изгледа да на овом дрвећу рађају кајсије“. А док она друга додаде: „Шта рађа да рађа, добро је, само су луди ови сељаци што чешће не саде ово дрвеће кад је овако велико одрасло“ почеше озбиљно да се свађају шта рађа на тим великим грмовима. Када су од мене затражили да им рекнем ко је од њих у праву, нисам могао да их убедим да ниједно није погодило.

На једном месту, угледавши како нека жена стриже овцу, једна госпођа зачуђено узвикну: „Куку, шта она луда ради од оне животиње?“ Рекох јој да жена стриже вуну са овце. И услед тога опет поче међу њима препирка: „Је ли то она вуна што се од ње праве одела, па зашто овце не терају у фабрику да се тамо острижу, но их овако муче, ала су глупе ове сељанкуше“ итд. И ту сам морао да им објашњавам да у нашој земљи, а нарочито у селима, нема још фабрика за шишање оваца, па им додадох са иронијом, што оне не приметише: „Ваљда ће сада, ако Јереза остане и даље на власти, и ту фабрику створити“. Мало даље, када смо одмакли од оваца, угледасмо у једној ливади добре краве, а једна госпођа загледа се у краве па рече: „А када су ове краве очишћали, да ли и њих онако обаљују и муче кад их шишају као и овце?“

Онај господин, који беше са њима, да би се показао да је од њих паметнији, рече им да се краве не стрижу, но

само овце и коњи и додаде како је једном видео фијакеристу како својој кобили шиша реп и гриву.

Другови и другарице, када сам и то чуо, нисам знао шта да радим; стегао сам уста да не насмејем, а у себи сам мислио какву интелигенцију има наша држава, и како ови себе сматрају паметнијим од радника и сељака.

Заиста, онда, у њиховој владавини, радници и сељаци су изгледали сасвим глупи. А због чега? Зато што им нису дали да слободно изразе своје жеље и мисли, да слободно решавају о својој судбини, да слободно решавају о друштвеном и државном уређењу. Зато што је тада радник нудио своју радну снагу скоро забадава. И кад сте прома-трали сељака или радника који је живео под таквим условима живота, како дроњав и траљав, с торбом о рамену у којој је тврда проја и празилук, иде кроз улице гладан, а свуда пред пекарама бели сомун и печење, како је у ходу задигао главу и гледа у велике куће, наравно изгледа да је глуп, али је опет био паметнији од оне госпоштине какву је имала наша стара Југославија и која је сматрала да је нешто много узвишеније, достојније и паметније од радника и сељака.

А радници и сељаци иако су били подрпани и гарави, неизбријани и непреобучени, опет су знали због чега су тако бедни. Знали су да су они створили оне велике куће, лепе улице, мостове, електрику, громобране и све оно што је та госпоштина на непоштен начин присвојила и тако омогућила себи удобан живот.

А шта су ти јадници знали — мислим на ту господу? Знали су само за експлоатацију, заваду и обману свога народа, за све оно што је убијало углед и понижавало наш родољубиви и поштени народ. А нису знали које је која биљка, шта је пшеница, а шта кукуруз и конопља, од које је биљке хлеб што га једу, нити су знали од чега су им она вунена одела: да ли од овце, краве или кобиле. Па су чак сматрали да су сељаци глупи зато што не терају овце у неку непостојећу фабрику за шишање оваца.

А сада, ево, другови, наша Влада и народни претставници доносе закон о задругама. Пре свега морамо да видимо какве смо користи и некористи имали од задруга, а какве ћемо користи тек имати.

Пре рата задруге су служиле оним режимима који су били на власти, а за време окупације да и не говоримо, јер

се зна. Ни о послератном раду задруга не би требало много говорити, јер сте могли и ви сви сами да видите да су наше задруге доста помогле народним властима на сузбијању црне берзе и шпекулације, а нарочито у снабдевању народа. Истина, негде је било и несугласица између појединаца из народних одбора и појединаца из управа неких задруга. Али те несугласице нису долазиле ни од народних одбора, нити од задружних управа, већ су те иступе чинили појединци који нису схватили међусобне односе. Али се већ у последње време и то ускладило.

Хтео бих још, што је најглавније, да кажем неколико речи о пољопривредним радним задругама за заједничку обраду земље. Имало би много и много да се о њима говори али нема довољно времена да се све то овде ређа. Ипак морам да нагласим да су се сељачке радне задруге самоникло појавиле скоро у свима нашим крајевима. Оне су, дакле, створене одоздо, од самог народа, који је осетио потребу удруживања исто онако као што је осетио потребу стварања народне власти одоздо. Народне власти, које је сам народ створио, показале су огромне резултате. Исто ће такве резултате показати и сељачке радне задруге, које су поникле у народу.

Досада су за регулисање односа у овим сељачким радним задругама постојала упутства, која је израдила Комисија за аграрну реформу и колонизацију и Правила сељачких радних задруга која су недавно објављена.

Нови закон о задругама допуњује и ова упутства и ова правила и омогућује правилан развој сељачких радних задруга. Ове су се задруге, дакле, прво појавиле самоникло, па су онда дошле законске одредбе да каналишу и регулишу њихов рад, исто онако као што су основни темељи наше државе прво постављени од стране народа, кроз народно-ослободилачку борбу и кроз период изградње наше народне власти, па тек онда законом регулисани. Ето, зато нови закон о задругама има велики и важан значај за даљи развитак и напредак сељачких радних задруга, које је сам народ остварио, као и за општи напредак нашег радног народа на селу.

Какве ћемо од њих имати користи?

Ви добро знате да данас, када ма ко тражи рада и запослења, он првенствено јури у Београд. Природно је, јер у Београду постоје културно-просветне установе; поред школа и студија постоје биоскопи и позоришта; разна пре-

давања, добре куће, улице, електрично осветљење, разни специјалисти, болнице итд. И зато код сељачког, радничког и чиновничког света постоји тежња за Београдом, за великим градовима и бољим животом у њима. Сви ти који желе да се у Београду запосле, изговарају се како морају да школују децу или да су ближи болницама и докторима. Према навали за досељавање у Београд, требало би да он прими преко половине нашег народа. Али, кад се у нашим селима буду развиле пољопривредне радне задруге, задруге за заједничку обраду земље, тад ће се одмах изменити и изглед села и сељака, нагло ће се поправити живот нашег сељачког живља, нарочито оног сиромашног. Прво, као што напред рекох, нестаће спорова око земље, а у вези с тим и дангуба и издатака. Услед тога природно је да ће међу самим земљорадницима наступити хармонија. А кад нестане тих комшијских спорова око међа и другог, почеће да мисле како ће се боље и више произвести са мање напора; како ће се подићи просвета, како ће да наводњавају своју груписану земљу и да тиме учине сваку годину родном, како ће да израде боље путеве, па чак и асфалтиране; како ће подићи нове савремене болнице, школе, купатила и остале културне установе; како ће извршити електрификацију и осветлити своје зграде и путеве и како ће добити струју за погон машина.

А кад наши сељаци у радничким задругама дођу у ближи додир са радницима трактористима, другим стручњацима и са интелектуалцима, — поред учитеља још и са лекарима, ветеринарима, агрономима, инжењерима, професорима, књиговођама и другим — који ће доћи да им помогну, када наши сељаци буду упознали важност њихових радова и њих саме, онда ће сви признати да је постао прави савез радника и сељака и добре народне интелигенције. И тек ће тада у нашој земљи нестати супротности у погледу услова живота у селу и у граду. А тада неће више сељаци бежати у Београд и друге велике велике градове. Па чак може да буде и обратно. Па и они који су раније држали власт и експлоатисали народ, који нису знали колико знају и вреде радници и сељаци, ево сада се и њима указала прилика да раде и да се са свим тим упознавају. Ако хоће нека дођу у село да раде па нека виде каква су дрвета на којима рађају крушке и јабуке, а каква су она на којима рађају кајсије и шефтелије, која је биљка пшеница, а која је конопља, и тако редом. Ако хоће нека дођу у фабрике, па да виде како се

праве одела, ципеле, мотори, и тако редом. Ако хоће, да се покажу као неки нови научници, као што су Мичурин и Цицин, да дају нешто још новије но што су и они стигли да учине, као на пр. да на кравама и кобилама порасте вуна, на великим храстовима јабуке, да род крушака буде велики као бундева, или пшенична зрна крупна као јабуке, — нико им неће бранити да и то учине.

Можда је некоме ова мисао чудна, али ја тврдим да је она мање чудна но што би пре механизације биле чудне машине које данас имамо, и пре онога времена када се са својим проналасцима појавио Мичурин. Њему је владавина радног народа омогућила да створи огромна чудеса у корист целог света.

Претседник: Ви говорите у своје име. Немате право да говорите дуже од пола сата. Имате још пет минута времена.

Костадин Лукић: Другови и другарице, мислим да не би требало много говорити о овим пољопривредним радним задругама, јер какве су оне дале резултате сведоче најбоље сељаци Совјетског Савеза, који су одмах после револуције почели заједнички да обрађују земљу са новим пољопривредним справама. А када их је напао немачки и светски фашизам, они не само да се нису хтели предати но су устали у одбрану и крваво уништење тог непријатеља, и у том рату, упркос свих тегоба, производили су још и више него што су то чинили у мирнодопском времену, те су тако издржавали своју Црвену армију. А они који нису у доба рата остали на обради земље већ су отишли у Црвену армију, показали су се као велики борци, јер су знали да бране своје добро и добро целог напредног совјетског народа. А кад се запита, зашто су они били такви, одговор је јасан. Зато што су ти сељаци у обради земље савременим машинским справама у својој совјетској земљи и власти, а под мудрим Стаљиновим руководством, извојевали себи много бољи живот но раније под царизмом и при индивидуалној и примитивној обради.

Не треба, другови народни посланици, да заборавимо да ћемо у овом новом важном и почетном делу имати много сметњи и препрека. Реакција ће употребити све могуће лажи. Говориће да ће машине разагнати облаке са наших њива и да неће падати довољно кише на наше њиве. Говориће то и све друге глупости да би покушали да растуре заједничку

обраду земље. Говориће, као што су говорили прошле године у месту где сам ја био, када је била суша, да неће киша пасти све док не дође краљ. Неке баке, верујући у то, говориле су: „Е, бог убио ове партизане, зашто не дозволи краљу да дође да би нам киша пала“. А оно неком срећом, баш ту где сам се ја десио, на сам рођендан Титов, паде киша. А, ево, ове године, кад смо наш Устав изгласали и са њиме оформили републикански поредак, пада киша, и у изгледу је да ће година бити родна. Ово не значи да ми тиме хоћемо да кажемо да је због нас кишовита и родна година, или да се хвалимо како смо неким чаролијама и знањем навели кишу на Титову Федеративну Народну Републику Југославију, и учинили ову годину роднијом од лањске. То не, али настојаћемо да наука и то некад постигне, да наука доспе дотле да народ кишу наведе онда кад је потребна и где је потребна. Другови, имајмо на уму да не могу све године бити родне, макар оволико колико је ова; а ми смо још далеко од тих успеха да удешавамо кишу према нашим потребама. Пожуримо да још од сада припремимо и оснујемо за идућу годину, која можда прети великом сушом, што више ових пољопривредних задруга и да их снабдемо потребним средствима за рад и да што више ископамо водних канала са којих ћемо да наводњавамо наша земљишта у времену суше, те да би идуће некишне године учинили роднима.

Многи ће казати да ово води комунизму. Нека говоре што год хоће, на то нећемо обраћати пажњу. Ми ћемо сваком одговорити да ово што чинимо — ми, влада радног и родољубивог југословенског народа, да то води бољем животу целог радног и поштеног народа.

Ево, са овим да завршим и да вас ја као радник, сељак, члан Пословног одбора Главног савеза српских земљорадничких задруга и народни посланик, замолим да пре тога што ћете гласати за овај закон, учините све од себе за остварење оних услова живота и рада који ће нашим сељацима, као и целом радном народу, омогућити много бољи и срећнији живот.

Претседник: Има реч народни посланик др Драгољуб Јовановић.

Др Драгољуб Јовановић (Изборни срез нишавски, НР Србија): Другови и другарице народни посланици, пред нама се налази један врло важан привредни закон, који ће,

ако га изгласамо, значити прелом у једној од најважнијих народних организација у нашој историји. Задругарство је било код свих наших народа највећи понос на привредном и културном пољу. Код Срба — Светозар Марковић, код Словенаца — браћа Вошњак и Јанез-Евангелист Крек; код Хрвата — др Антун Радић, Стјепан Радић и Ђура Басаричек, који је оставио велики траг нарочито у једном облику задругарства, у задругарству за колонизовање; код Бугара — Александар Стамболиски; код Срба, из Србије нарочито, творац земљорадничког задругарства — Михаило Аврамовић; — сва та велика имена везана су за овај народни покрет. Народне масе прихватиле су њихову иницијативу. И ево већ педесет година, и преко педесет година како се у нашој земљи практикује једна народна, истинска народна установа, која је претрпела све буре и издржала све режиме, коју никаква диктатура, ни режим кнеза Михаила, у доба Светозара Марковића, ни владавина краља Милана, ни чудо и покори једног и другог краља Александра, — ни један режим није успео да поколеба и да уништи ту племениту биљку, која је на нашем тлу порасла.

Ми бележемо у историји нашег задругарства највећа постигнућа: кредитне задруге у Словенији, електричне задруге такође у Словенији, као оригиналност, кредитне, потрошачке и набављачке задруге у Србији; сточарске задруге у Војводини; и једна нарочита врста која нас је одликовала у читавом свету, врста задруге које нигде нема осим код нас, то су здравствене задруге, које је основао Србин из Војводине др Гаврило Којић. Кад странци дођу у нашу земљу, и кад хоћемо да се похвалимо оним што најлепше имамо, водимо их у виноградарске задруге у Бањи и Смедереву, а после тога у Јовац, у Власотинце, у Неготин и у друга места где су створене те задруге за прераду прожђа у вино и у друге племените продукте. Ми смо показали на многим пољопривредним изложбама, и у земљи и у иностранству, да смо путем задругарства створили нешто велико.

Оно што чини највећу вредност задругарства то је виталност, коју је показало не само у нашој земљи него у читавом свету. Била су два светска рата, и ми још не знамо тачно какве је трагове на задругарству оставио други светски рат, али знамо шта је било после оних страшних догађаја од 1914—1918 године. И у Немачкој, где се родило кредитно задругарство, и у Енглеској, где се родило потрошачко, и у свима другим земљама, приметиле се да је задру-

гарство издржало све олује и да је преживело велику светску катастрофу. Шарл Жид, највећи проповедник и пророк задругарства, професор политичке економије у Француској, ишао је у Совјетску Унију, ишао је да види какво је велико дело тамо учињено. Нашао је две ствари које су му обрадовале старачко срце, обрадовале срце човека који воли задругарство и који воли друштвени прогрес. Он је тамо нашао нешто што га је изненадило: да комунисти, противници приватне својине, стварају велики број нових, неколико милиона, неколико десетина милиона, могло би се рећи, нових сељачких поседника. И друго је приметио да је револуција преврнула тумбе све царске установе, све оно што је било под царизмом, али је оставила нетакнуто задругарство. Оставила га је због тога што је оно било способно да у новим догађајима, у новим приликама такође буде корисно за општу ствар. Задругарство је нарочито много користило Совјетима у доба глади, у доба кад је требало делити храну, која је долазила из других земаља као помоћ совјетском народу, у тешким годинама суше и глади.

Задругарство је, дакле, издржало и оне олује за које се мислило да морају све да сруше. У нашој земљи, задругарство је преживело све режиме. Његова глава, његова централа, дуго је била здрава, све док је била у рукама народних и правих задружних људи. Међутим, касније се глава разболе. Режими су хтели да акапаришу задругарство, они су хтели да узму у своје руке Главни савез српских земљорадничких задруга и друге савезе у нашој земљи, корумпирају задругарство, да у њега унесу политику и да узму у своје руке ту велику народну установу. Ја ћу рећи, без страха да ме историја демантује, да једина здрава ствар, — у сваком случају најздравија коју је имала стара Југославија, — било је њено задругарство, нарочито земљорадничко задругарство. Глава је била здрава у задругарству све дотле, докле се режими за задругарство нису интересовали. Поједини ненародни режими хтели су да кокетирају са задругарством. 1898 године донет је први закон, под једним непопуларним, диктаторским режимом у Србији. Касније, режимима су почели да се занимају са задружним организацијама и да бацају око на њих. Нарочито краљ Александар хтео је да се популаризује помоћу задругарства и сам се уписао у Венчачку виноградарску задругу у селу Бањи, називао се краљем-задругарем, имао је тамо своје бачве, итд. Међутим, диктатура од 6 јануара хтела је дефинитивно да узме

цело српско задругарство у своје руке. Вођство тадашњег Главног савеза у знатној мери у томе је помогло. Милан Стојадиновић узео је Воју Ђорђевића у владу и хтео је да се покаже као пријатељ села и града, а нарочито задругара, кад је 1937 године донео Закон о привредним задругама.

Међутим, сви покушаји, да се задругарство баци на леђа, да се та стонота окрене са ногама у зрак, нису успели. Ако је глава била каткад здрава а чешће болесна, основне ћелије биле су скоро увек здраве. Зато ја са жаљењем констатујем да овај данашњи закон није уважаио оне поуке које смо морали стећи из прошлости и да није у довољној мери изразио поверење тој великој народној установи.

Нарочито имам да приметим да је закон који је пред нама у извесној несатгласности са самим Уставом. По нашем Уставу, предвиђена су три сектора: предвиђен је државни сектор, задружни и приватни сектор. Овога пута нећу да говорим о приватном сектору, али морам да кажем да је задружни сектор паралелан са државним сектором, да он њему не подлежи, да он не стоји испод њега, већ да је његов парњак. Наш привредни план носе два привредна сектора државни и задружни, а не само државни. Према томе у овоме закону требало је говорити више о том другом привредном сектору, о задружном сектору. Међутим, о њему се уопште не говори.

Друга моја примедба јесте, да ми овде имамо уствари два закона у једном. Имамо један закон о задругама уопште, а укључен је у њега и један закон о сељачким радним задругама. Ја мислим да је то било погрешно. Нама је потребан један општи, основни закон о задругарству, а исто тако потребан нам је и један закон о сељачким радним задругама. Само ја налазим да је било још рано да се доноси закон о сељачким радним задругама, док се не изврши више студија, док се не испита народно расположење у вези с том установом, коју непријатељи новог поретка називају колхозом и која личи на нешто што наши људи неће.

Исто тако, требало је спровести велику пропаганду, требало је људе упознати са техником тих задруга, требало је пажљиво проучити бугарске радне задруге. Најзад, кад већ постоји извештај број тих задруга, требало је да се причека да оне на пракси покажу резултате, пре него што се донесе о њима закон. Али ако се закон већ доноси ваља скренути пажњу да се са применом тога закона не жури, јер то је велика ствар. Не треба на томе великом експерименту који

се зове заједничка обрада земље претрпети неуспех и обесхрабрити људе за неколико година.

У нашем закону, предвиђен је за сељачко радно задругарство нарочити статут. Ја сам свестан тога да не могу бити те задруге стављене на исту ногу са другим задругама које су пролазног карактера и не везују људе као што то чине сељачке задруге. Нити улажење у задруге нити искључење из њих не може бити на исти начин и у закону је то предвиђено. Али ту морам приметити да се у обичне задруге примају људи женског и мушког пола од 18 година, док у сељачке задруге улазе сви чланови сељачких газдинстава, а право одлучивања имају не само који имају преко 18 година него сви који су старији од 16 година. Мислим да је то погрешно и апелујем на Министра индустрије да донесе један амандман и да у погледу решавања изједначи сеоске задруге са обичним задругама.

Забрињава задругаре у чијим се рукама задруге налазе по новом закону. Ја налазим да је задругарство оваквим законом изгубило своју аутономију и то не само у врховима него и у ћелијама. Правила одобрава извршни одбор окружног народног одбора, а региструје задругу срески извршни одбор. Ја налазим да је тиме одузета могућност задружним савезима да они примају у чланство поједине задруге, да они оцењују која је задруга исправна а која није, да они контролишу преко својих органа, а не управна власт. На тај начин, власт је сувише ангажована у одобравању правила и регистравању задруга. Надзор државних органа над задругама и сувише је претеран и ставља задруге у велику зависност од тренутног политичког стања у појединим окрузима. Најзад, државни надзор и сувише је строг. Ја знам да у привредном плану мора бити велики државни надзор, ја знам да се задругарство мора укључити у привредни план, али налазим да је требало оставити више маха, више слободе, више иницијативе задружним савезима да они врше тај надзор, а не да се све даје у руке државним органима.

Што се тиче плана рада, јасно је да свој план задруге морају да ускладе са општим привредним планом. Али мислим да у закону то није јасно речено, него је само речено да министарство контролише план рада задруга. То је сувише широко, и може бити великих злоупотреба.

Најслабије место у овом закону јесте оно где се говори о задружним савезима. По правилу, предвиђени су само

срески задружни савези. Ја мислим да је то најтежи ударац који је задат нашем задругарству. У даљим члановима закона речено је да се могу стварати и покрајински и земаљски савези, па је предвиђено да може бити и савеза са пословним територијама које захватају једну, две или три републике. Али што мене брине то је тенденција овога закона да ограничи задруге на територију само једнога среза. — Срески савез, то је нормала. Ја бих молио да нам Министар објасни зашто се укидају окружни савези као пословни и зашто се све баца на среске савезе. У овом моменту ради се на томе да се и среске задруге укину и да се створе државни срески магацини. Та пракса изазвала је велико незадовољство међу нашим задругарима и они моле да се у закону пружи гаранција да ће постојати и задружне организације веће од среских. Наши задругари траже да се оставе и окружни, покрајински и земаљски пословни савези. Предвиђено је за велике градове да се створе главне задруге али само за велике градове и индустриске басене. Међутим, није предвиђено да се оне створе и за округе.

Из целога текста закона изгледа, а то смо осетили и у дебати о Уставу, да се ишло на то да се укине задругарство као друштвена појава. Ми смо у првом нацрту Устава имали предвиђено „народно задругарство“, па је дошао други нацрт у коме је речено „задруге“, и најзад у тексту изгласаног Устава речено је да ће држава потпомагати задружне организације. Та дискусија није била случајна. Задругарство се не жели као нешто посебно, што ће имати своју физиономију. Хоће се задруге, али се неће задругарство. Ја то не могу да разумем. Не може се то објашњавати општим привредним планом, јер наш привредни план признаје не само државни и задружни сектор, он признаје и приватни сектор. Према томе, не може задругарство као носилац задружног сектора да буде сметња за спровођење привредног плана у коме смо сви сагласни. Јер ако ми хоћемо да спроведемо оно што је прописано Уставом, а то је планска привреда, ми морамо ићи једним одређеним путем. Задругарство или се жели или се не жели. Ако се жели, оно мора постојати као парњак, а не као слуга државног сектора. Сарадник то је најлепша реч у нашем језику, то је реч која чини суштину задругарства — кооперација. Задругарство ако изгуби самосталност — а оно ће је изгубити ако остану одредбе у овоме закону, — оно више неће постојати.

Задруге нису чисто пословне установе као што синдикати радника и намештеника, нису само шалтери за уплаћивање чланског улога. То је једна економска установа, али задруга је у исто време и школа. Она је и нека врста модерне цркве. Задругарство је оно што је у старо доба била црква, што је у 19 веку — нарочито при крају 19 века — била наша народна општина. Данас, најбољи људи у нашим селима не окупљају се више да разговарају о јавним пословима у црквеним портама, не окупљају се више као што су то раније чинили у општини, зато што су изгубили веру и у цркву и у општину. Наши људи данас се скупљају у задругама. Задруга је њихово светилиште, ако неће јучерашњу цркву. То је место где се они договарају о задружним, па и политичким пословима.

Ја нећу говорити о пракси која данас влада на терену и шта се данас све чини са задругама. Волео бих да до^к прави задругари да кажу како многи људи на терену непцијатељске гестове праве, како хоће да гуше задруге, како хоће да их узму у незадружне руке, како морају задругари да се гушају, да се боре са неужима, често пута са рђавим људима а најчешће са незадругарима.

Нарочито се олако схватају сељачке радне задруге. Оне се оснивају олако, а негде се и намећу. То није потребно да се чини. Сељачке радне задруге су тако здрава и добра ствар, нарочито у крајевима где треба да се спроведе колонизација, да ми можемо оставити људе да сами нађу формулу — боље него ми овде — како можемо у нашим приликама заједнички да обрађујемо земљу.

Та пракса, која није редовна, али која је врло честа, показује извесно неповерење које данашња власт има према задругарству. Ја мислим да је то неповерење неоправдано, нарочито је неоправдано бојати се од тога да задругарство буде једна зграда, да задругарство буде једна пирамида, да задругарство буде — како бих се ја изразио — једна преко-океанска лађа, онако као што су то наши јединствени раднички синдикати. Добро је што је створена величанствена зграда синдиката. Зашто се руши величанствена зграда задругарства? Зашто се не помогне да се она такође створи? Ако радничка класа хоће да има — и треба да има — своје јединствене, моћне и на целом терену државе раширене установе, зашто да сељаци такође немају своју заједничку установу? Зашто да задругарство буде гушено, зашто да буде

разбијено у мале барке од којих се никада не може направити велика лађа? (Гласови: Види се шта хоћете.)

Постоји страховање да се у задругама не гаји капитализам. Задругари нису капиталисти. Најраднији људи, најнапреднији људи — привредно и политички најнапреднији — окупљају се у задруге. У Словенији једино био је јак утицај свештеника, утицај често пута рђав, можда не увек рђав. Ми треба да учинимо да задруге дођу и тамо у праве, леви-чарске и антифашистичке руке . . . (У сали граја и протест) треба да учинимо да задруге дођу у руке људи који су у Освободилној fronti. У Србији не треба у томе правцу правити никакве напоре, јер су задруге биле у добрим рукама чак и у старој Југославији . . . (У дворани настаје граја, чују се протести и смех). Ја сам рекао на терену. Нисам рекао у врховима; нисам рекао у центрالي, већ у оним основним организацијама које чине праву снагу задругарства.

Исто тако постоји страх да се у задругарству не крије реакција. Сувише се лако баца у ваздух та реч — реакција. Реч је тешка, она је тежа од речи фашизам. Фашизам — то је лажни социјализам; фашизам — то је лажни национализам; фашизам — то је лажни народни покрет. Али фашизам чини макар један напор: да се удвара масама, да их лаже, да их вара. Реакција је, међутим, голо насиље. Фашизам је један напор, а реакција је насиље без организационог напора . . . (У дворани смех). Реакција у данашњем смислу значи повратак на старо. Међутим, задругарство не може бити за повратак на старо, јер је задругарство, нарочито код српског народа, било оличење онога најбољег што нова Југославија ствара. Задругарство је било југословенско од првог дана, оно је имало прво поред Комунистичке партије — ја сам то нагласио и у Уставотворном одбору — национални карактер. Затим, задругарство је било од почетка федеративно. Задругарство је било и у суштини јесте републиканско. Оно је, значи, садржавало оне три ствари које су данас основне: југословенство, федерација и република. Те три ствари, које су остварене Уставом, биле су дакле у заметку у нашем задругарству.

Данас је 16 јули. Тај дан биће дан жалости за наше задругарство, ако се овај закон изгласа. (У дворани веселост и смех).

Претседник: Опомињем говорника да има још два минута времена да говори. (Моша Пијаде: Ја предлажем да му

се продужи време, нека говори неограничено. — Гласови: Нека све искаже...).

Драгољуб Јовановић: Сељаци у овим јулским данима скупљају хлеб за све нас. Они су ошамућени великим радом. Они су опијени плодносном жегом. Они су срећни, јер је дошао час да једанпут у години приме плату. То су ови дани када плату примају. Они немају времена ни да читају новине, ни да слушају радио, нити да воде рачуна шта ми радимо. Утолико је већа наша дужност и одговорност: какав ћемо закон о задругама донети када сељаци немају времена да наш рад контролишу... (У дворани се чују громки протести и негодовање). У историји света видимо да су противници радног народа, нарочито сељака, бирали јунске и јулске дане, дане жетве, да свршавају извесне послове на брзину, да свршавају извесне послове који неће бити добро примљени од сељака... (У дворани граја, отворено негодовање и протест). Ми не треба на брзину, без детаљне дискусије, — као што се показала тежња да се учини, — да донесемо један тако важан закон, који ће значити прелом у нашем народном животу. Ми не треба да ударимо сељацима нож у леђа у доба када скупљају храну за све нас. У сваком случају, ја то нећу урадити. Зато ћу, — први пут откад заседавам у овом дому, — гласати у начелу против овог закона.

Претседник: Има реч Министар индустрије Борис Кидрич.

Ministar industrije i predsednik Privrednog saveta Boris Kidrič: Drugovi narodni poslanici, ja ne bih uzimao odmah reč i time kršio dobre običaje ove Skupštine, da g. Jovanović nije ovde klevetao naše narodne vlasti, da nije klevetao naš demokratski pokret radnog naroda, da nije klevetao naše namere prema zadrugama. (Buran aplauz). Neću odgovarati na sve takozvane argumente koje je g. Jovanović ovde izneo. Neću odgovarati zbog toga što sam uveren da će se i sami poslanici — seljaci koji sede u ovoj Skupštini — dići i govoriti jasno i određeno. Ograničiću se samo na neke naročito interesantne tačke u izlaganju g. Jovanovića. G. Jovanović je odmah u početku kazao kako su se svi bivši režimi uplitali u zadruge. Time je hteo optužiti Vladu FNRJ da se i ona »upliće u zadruge«. Za njega nije važno kakvog su karaktera bili bivši režimi i kakvog je karaktera naša narodna vlast. Za njega nije važno kakva je bila politika protivnarodnih režima i kakva je politika države radnog naroda. Ne radi se, dakle, Jovanoviću o interesima radnog naroda, pa prema tome izgleda da on, kukajući nad sada-

šnjom politikom, žali za starom, za protivnarodnom politikom, koja se nekada unosila u zadruge. (Aplauz). Ali mi smo se borili i borićemo se da se u zadruge unosi politika radnog naroda. (Buran aplauz).

Drugo pitanje sa tim u vezi jeste pitanje odnosa naših vlasti prema zadrugama. Ne samo da naše vlasti imaju pravo da se brinu za zadruge, ako su te vlasti zbilja narodne vlasti, a one to jesu, nego one imaju i dužnost da se za njih brinu. (Buran aplauz). A iza ovoga straha nalazi se nešto drugo. U ovome se krije strah protivnarodnih elemenata da naše vlasti zaštite zadruge od eksploatatora i pljačkaša... (Buran aplauz) da naše vlasti, zbilja, pomognu siromašnom i srednjem seljaštvu, da ono, zaista, postane samostalno u svojim zadrugama.

Pitanje odnosa zadržnog i državnog sektora. Ja mislim da je taj odnos toliko puta raščišćen da o tome ne bi bilo potrebno trošiti mnogo reči. Ne može zadržni sektor da ostane zaštićen od eksploatatorskih težnji, ako se taj sektor ne oslanja na državni sektor, koji je pod rukovodstvom države radnog naroda. (Buran aplauz).

Državni sektor je najviša forma naše društvene svojine i zadruga koja se ne bi oslanjala na državni sektor ne bi mogla ostati u rukama radnog naroda nego bi pre ili docnije došla u ruke pljačkaša, u ruke onih koji eksploatišu radni narod. (Aplauz). Stoga se u strahu da se zadruga osloni na državni sektor krije strah onih ljudi koji neće da zadruge budu sredstvo radnog naroda, a koji žele da zadruge postanu, odnosno ostanu, sredstvo za pljačkanje od strane narodnih neprijatelja i eksploatatora. (Aplauz).

Na kraju, drugovi, pitanje upoređivanja zadruga i radničkih sindikata. Ja mislim da je ovo upoređivanje iz osnova pogrešno, zato što se kod radničkih sindikata radi o društvenim organizacijama, a kod zadruga o privrednim organizacijama. A iza ovog upoređenja krije se ustvari želja za razbijanjem jedinstva između radničke klase i sitnog te srednjeg seljaštva.

G. Jovanović je kazao da zadruge neće biti reakcionarne. To je jedino što mogu da mu potvrdim. Ja verujem da zadruge neće biti nikada više reakcionarne zato što radni narod ima danas i uslova i volje da ih odbrani od reakcionara i kapitalista. Ali ovi »argumenti« koje je izneo g. Jovanović su reakcionarni. (Aplauz). Ovi argumenti nisu na liniji interesa našeg radnog naroda; ovi argumenti, napose, nisu na liniji interesa našeg srednjeg i siromašnog seljaka. Oni su na liniji interesa onih

koji bi, između ostalog, hteli velike zadružne poslovne saveze starog tipa zato da bi se od rada zadrugara koristile eksploatatorske klike.

Predlažem ponovo da Skupština manifestativno, jer se radi o principu koji je bio reakcionarno napadnut, ovaj zakon u celini prihvati. (Poslanici ustaju i burnim aplauzom pozdravljaju govornika).

Председник: Има реч народни посланик Томо Војковић.

Томо Војковић (*Izborni srez Đurđevac, NR Hrvatska*): Drugovi narodni poslanici, pred nama se nalazi nacrt Osnovnog zakona o zadrugama. On se temelji na odredbama glave IV našeg Ustava, koja daje opšte smjernice našeg društveno-ekonomskog razvitka, određujući odnos zadružnog sektora prema državnom privrednom sektoru, te njegovu ulogu u našem društveno-ekonomskom razvitku, određujući njegove zadatke i funkcije.

Iako su se ljudi udruživali od pamtiveka, gonjeni ekonomskim uslovima pod kojima su živjeli, moderno zadrugarstvo u Evropi pojavljuje se istom nakon prelaza iz naturalnog na novčano gospodarstvo, uvjetovano stvaranjem kapitalističko-liberalne privrede, koju je donijelo građansko društvo i njegov društveni poredak. To zadrugarstvo okuplja ljude jednakih interesa da se zajednički odbrane od izrabljivanja vlasnika proizvodnih sredstava, koji su pomoću svojih kapitala postali odlučujući činilac i političkog i ekonomskog razvitka građansko-kapitalističke države.

Prema tome, zadrugarstvo je imalo u toj eri kao glavni zadatak i cilj da združenim snagama poboljša životne uslove onih slojeva koji nisu imali druge mogućnosti da utječu na društveno-ekonomski razvitak, jer je državna vlast de fakto bila u rukama vlasnika kapitala.

Da li je zadrugarstvo pod takvim okolnostima moglo imati vidnijeg uspjeha? Pogledajmo to u praksi. Ni u jednoj zemlji sa visoko razvijenom industrijom nije zadrugarstvo uspjelo da zagospodari krupnim industriskim objektima, nego su oni ostali u rukama privatnog kapitala, koji se u posljednje vrijeme ujedinio u proizvodne trustove, namećući svoju moćnu volju skoro cijelom svijetu i određujući po svojoj volji životne uslove širokih narodnih slojeva. Pogledajmo u tim zemljama tko je vlasnik palača, tko je vlasnik zlatnih rezervi itd. Zadrugarstvo u staroj Jugoslaviji, a prije nje i u ostalim krajevima iz kojih je ona nastala, počelo je svoj život izazvano istim uzrocima kao

i u drugim zemljama. Ne može se reći da nije ono imalo baš nikakvih rezultata, ali da nije narodno-oslobodilački pokret srušio stari društveni sistem, pitanje je dokle bi zadrugarstvo uopće moglo vegetirati.

Da razmotrimo kojim smjerom je išao ekonomski razvitak stare Jugoslavije, i kakovom bi se ulogom zadrugarstvo moralo zadovoljiti.

U saveznom budžetu FNRJ susrećemo cifru od preko tri i po milijarde kao prihod viškova državnih privrednih preduzeća i imanja. Kakova su to državna privredna preduzeća i imanja, jer ih prije rata nikad u budžetima nije bilo. Bila je jedna stavka prihoda u budžetima stare Jugoslavije, u partiji neposrednih poreza, sa naslovom: »Porez od društava obaveznih na javno polaganje računa«. 1938 god. predviđen je bio porez od tih društava u visini od 230 miliona dinara. Kakova su to društva? To su razna dionička, akcionarska, trgovačka, industrijska, bankarska i druga društva, koja su jednim dijelom podržavana, i odatle ona svota od preko 3 i po milijarde dinara u budžetu FNRJ sa naslova »Viškovi prihoda državnih privrednih poduzeća i imanja«. Dakle, ta poduzeća koja su prije rata plaćala tek 230 miliona, već danas država od njih očekuje preko 3 i po milijarde kao čisti višak njihovog poslovanja, a pošto i ta preduzeća moraju plaćati i državni i mjesni porez na dohodak, to će od njih država i u formi poreza dobiti još oko 2 i po milijarde dohodaka.

Ako se uzme da, obzirom na uništenost postrojenja, te umanjeње trgovačko-privrednog poslovanja i pomanjkanje sirovina, neće privredno-trgovačka djelatnost dostići ove godine ni 50% predratnog privrednog djelovanja, onda bi ta preduzeća, da je djelatnost kao što je bila prije rata, dala državi oko 12 milijardi dohodaka, taman koliko je bio budžet stare Jugoslavije. Prije rata država je dobila od tih preduzeća jedva 200 miliona, a ostatak je u formi profita išao u džep privatnih špekulanata, koji su, uglavnom, taj profit izvlačili u inozemstvo, kupovali palače, ulagali u banke, njihove milostive su išle u Nicu itd., a narod je morao da u raznim oblicima namakne državi sredstva da bi podmirila svoje potrebe. Ovo ne bi spadalo u debatu o združnom zakonu, ali valja osvijetliti privrednu organizaciju u bivšoj državi, za čijom demokracijom mnogi žale, te da vidimo kakovu bi ulogu imalo zadrugarstvo u takovoj privrednoj organizaciji, gdje su svi privredni izvori bili u rukama ljudi kojima je profit bio jedini potstrek proizvodnje.

Pogledajmo tu organizaciju i u praksi kako je utjecala na privredni život uopće, i kako se nužno morala odnositi napram

zadrugarstvu. Politički nije bilo oportuno da se zadrugarstvo rastjera, i formalno, u zakonodavstvu, njemu je bio osiguran rad. Međutim, vlasnici industrije bili su udruženi u kartele, a obično su to bila ista lica koja su i u bankama i u velikim trgovačkim kućama imala svoje udjele. Zato su počam od najvećeg preduzeća pa do najmanjeg detaljiste bili ukopčani u jedan lanac, koji je nužno morao sprečavati zadrugarstvo i njegov razvitak, kao vlastitu opasnost. U praksi je zadruga imala uvijek teže uslove da dođe do robe nego privatnik i pod težim uslovima, jer je trgovački svijet bio preko svojih organizacija međusobno povezan, a liberalni ekonomski sistem dozvoljavao je tobože slobodnu utakmicu. Dakle, zadrugarstvo je moglo živjeti i razvijati se samo tako daleko, koliko mu je iz milosti davao taj sektor tzv. slobodne krupne privrede, koji se uvijek nužno naslanjao na krupni inozemni kapital i bio samo njegov privjesak. Promjenom društvenog sistema u našoj zemlji nema više društvenih suprotnosti, jer je narod i država jedan te isti pojam, pošto je narod jedini nosilac državne vlasti: ekonomski razvitak državne privrede je i njegov vlastiti, prihodi države su njegovi vlastiti, kako se već sada to očituje u prihodima državnog privrednog sektora. Jačanjem toga sektora, jača se i njegova ekonomska snaga, jer dobit iz toga sektora ne odlazi netragom, nego što je ona veća, tim su njegovi tereti manji, a što još danas nije život onakav kakav bismo mi htjeli da bude, leži krivnja na onima koji su nas opustošili i na onima koji su ih pomagali. Ali, ako usporedimo prilike u našoj zemlji, koja je ratom opustošena kao nijedna zemlja u Evropi, sa drugim zemljama, onda istom vidimo šta smo sve svladali i kakova je razlika za narod u državi gdje narod sam vodi svoju brigu bez skrbnika, i u državi gdje o narodu odlučuju oni kojima je narod sredstvo za dobivanje profita. Naravno da se je nužno promjenom društvenog reda u našoj zemlji morala promijeniti i uloga koju je zadrugarstvo prije imalo. U državi kakva je bila stara Jugoslavija, zadrugarstvo je nužno moralo biti u obranbenom stavu protiv plajčke koja je išla na račun ekonomski ovisnih, a da ipak nije bilo u stanju da ih obrani, jer su ekonomski izvori bili u rukama nezasićanih organiziranih bogataša, a u narodnoj državi ono ima da zauzme mjesto kraj državnog privrednog sektora, sa zadatkom da ga dopuni i da bude čvrsta karika u lancu kako u obnovi zemlje, tako i u podizanju općeg narodnog blagostanja.

Drugovi, tokom zasjedanja Narodne skupštine donesen je već niz zakona koji određuju smjer i udaraju temelje našeg političkog i ekonomskog razvitka u budućnosti. Kakav duh provi-

java tim zakonima i kojim pravcem oni upućuju taj razvitak? U prvom redu njima se osigurava narodni suverenitet, tj. da narod sam odlučuje o svim svojim potrebama, od najmanjeg lokalnog značaja, pa sve do najvišeg državnog posla. Ti zakoni ne poznaju protekcije i ne dozvoljavaju da netko živi na tuđ račun.

Mi znamo da ima još ljudi koji se sa tim zakonima ne mogu sprijatelжити. Nije ni čudo kad znamo ekonomsku pozadinu njihovog nezadovoljstva. Za njih je, tobože, državni privredni sektor stvar koja ne miriše na slobodu. Istina je da bi oni predviđene viškove prihoda koje daje državni privredni sektor znali kavalirski trošiti. Znamo da oni imaju i u inozemstvu prijatelja koji su eksploatisali naše podzemno i nadzemno blago, i ne čudimo se da im i oni pomažu plakati nad udesom naših naroda, misleći pri tom na umanjenje svojih dohodaka.

Znamo da je kod njih i izvor straha za vjeru, premda nikada ni u šta osim novca nijesu vjerovali. Znamo da je kod njih izvor straha i za narodne slobode, kojih osim u frazama nikad nisu i ne bi dozvoljavali. Oni znaju svoje, a narod svoje.

Kao i svi doneseni zakoni, i ovaj zakonski nacrt, koji je pred nama i o kojem ćemo danas odlučivati, biće čvrsta karika u lancu ostalih mjera za ekonomski i politički razvitak snaga naše zemlje, kao preduslova ljepšeg i boljeg života naših naroda. On u duhu ustavnih odredaba određuje zadrugarstvu, u općem naporu na ekonomskom polju, odgovarajuće mjesto, dajući svim zadružnim oblicima apsolutnu mogućnost djelovanja i razvitka, a naročito su važne njegove odredbe koje se odnose na seljačko zadrugarstvo uopće, na seljačke radne zadruge napose.

Ja nisam ulazio i ne ulazim u detaljno rasmatranje pojedinih njegovih odredaba, predmnijevajući da su ga svi drugovi isto proučili, a ujedno da su pročitali i obrazloženje druga ministra Kidriča, i ne bih imao ništa više da dodam, osim da ću glasati za ovaj nacrt, preporučujući i vama, drugovi, da isto učinite. (Odobranje).

Претседник: Реч има народни посланик Добросав Томашевић.

Добросав Томашевић (*Изборни срез колубарски, НР Србија*): Због тешких услова живота радног народа села и града појавило се и задругарство као једно од средстава борбе за бољи економски живот радног народа. Задругарство има своју историју, која показује колико је радни народ села и града улагао труда у борби против капиталисти-

чког система који га је гушио и који је баш својим експлоататорским уређењем нагонио људе да се удружују ради свога опстанка. Задругарство се, другови, јавља баш у граду, код радника, јавља се да би путем заједничке набавке хране могли да издрже експлоатацију својих господара. Видите, оно није могло да се одржи дуго у граду, а уколико је капиталистичка експлоатација продирала у село, утолико је задругарство ишло тамо. Задруте су се развијале ради заштите малог, ситног земљорадника. Видите, другови и другарице, овим се законским пројектом чувају баш те тенденције првога законодавства, на тај начин што се даје могућност да ситни, мали сопственик уђе у задругу.

Поставља се питање зашто се мења задружни закон, односно зашто се доноси нови закон под таквим условима, као што је то рекао предговорник Јовановић. Јасно је да је у борби коју је задругарство водило са капиталистичким системом, оно морало да прође кроз шибу и све тешкоће капиталистичких и профашистичких режима. Ми се још добро сећамо како је задругарство у Србији, у почетку било социјално, било је понекад помагано и од саме владе. У тадашњем закону видимо оно исто што и данас видимо у пројекту овога закона: бесплатну поштарину, бесплатне таксе, бесплатна путовања ревизора на државном возном парку. Али крајем последње деценије прошлог века, уколико је задругарство узимало маха, утолико је више и трговачко-банкарски капиталистички поредак насртао на њега, па су укинуте све повластице које је задругарство имало. Сељаштво је потискивано организовано трговином, организованим банкарским системом, а задругарство је наставило да се бори да би олакшало економска изабљивања која је режим наметао радном народу. Све је то ишло тако док није дошао фашистички поредак 6 јануара. Тада су се ствари у задружном развоју измениле. Фашизам је тежио да задругарство подјарми и политички потчини и у томе је успео. Предговорник Јовановић сигурно да се не сећа да је чак био сазван конгрес свих задруга да се закуне на фашизам. Видите, како је ту све ишло плански, како се ту радило да се тај борбени сељачки елеменат разбије и привуче себи. Према закону који је донео 1937 године профашистички режим Милана Стојадиновића, задругар је могао бити ко год хоће, и трговац, и банкар, и земљорадник итд., а право гласа зависило је од тога колико је ко уложио капитала у задругу, колико има удела; ту је одредбу унео Корошец у задругу-

Даље, подела добити ишла је такође према уложеном капиталу, а не према пазару или према броју чланова-задругара који врше пазар. Стога се види да није тачно оно што каже г. Јовановић да су те задруге раније имале боље услове и да је овај нацрт врло тежак за задруге. Ранијим законом је постављено начело капиталистичког уређења у задругама, док је овим законом усвојено да се помаже државни сектор, тј. радни народ, народ који, како у задругама, тако и у народној власти држи у својим рукама крмило и нимало нема бојазни, као што је изјавио г. Јовановић, да ће задругарство отуда претрпети неки крах или неки политички удар. (Дуго-трајап аплауз). Ја то не видим. Јер, радник и сељак који држе власт у рукама, и радник и сељак који имају у својим економским организацијама опет исти положај немају за то интереса и ја не видим из каквих разлога би дошли у неку колизију или опреку која би им сметала и која би их спутавала. (Аплауз). Другови и другарице, овај законски предлог о задругама ће, на сваки начин, имати успеха утолико уколико се прилагоди баш томе новом систему, уколико задругарство послужи друштвеној заједници. Задруге ће радити директно са државним сектором и тако ће, избегавајући трошкове посредништва, робу својим члановима учинити приступачнијом. Према овоме закону, задругама се кроз среске савезе, који су најеластичнији, који су најближи задругама и задругарима омогућује да одговоре својим задацима у разним видовима: да сакупљају и прерађују воће, да га извозе, и да га дају државном сектору, или да га продају из слободне руке. То исто важи и за задруге у житарском крају, итд. Али, оно што је најважније у овом пројекту, то је да он тражи производњу. Трговца ћемо наћи, али треба робе. Морамо зато настојати да се развију произвођачке задруге. Пре су биле највише развијене потрошачке и набављачке задруге које су набављале робу из треће, па често и четврте руке и доносиле је својим члановима по врло високим ценама. Све ће то по овоме пројекту, као што сам рекао, да отпадне и ми ћемо робу набављати из прве руке од државне индустрије, од државног сектора, и преносићемо је путем задруга директно потрошачу. Према томе, ја не бих рекао да је тај тежак дан данас, као што је г. Јовановић рекао, (Смех) то је његово уверење, ја поштујем свачије уверење, али ја то уверење не делим. Мислим да је са мном

сагласан, ако би избацили нешто шпекуланата, цео сеоски народ. (Дуготрајан аплауз).

Из свих тих разлога ја ћу гласати за овај законски нацрт. (Аплауз).

Претседник: Има реч народни посланик Моша Пијаде.

Моша Пијаде (*Изборни срез Београд I, НР Србија*): Другови народни посланици, моменат који смо данас доживели говором народног посланика Драгољуба Јовановића очекивао се већ дуже времена. (Смех). Најзад се у овој Народној скупштини, тако јединственој као што никада наши народи раније нису имали, чуо један туђи глас, чуо се глас једног познатог демагога. (Аплауз и смех). Он је почео мирно и тихо како је велика ствар донети овакав закон, ако га изгласамо значеће прелом итд. То се скоро није приметило, то „ако“ у првим његовим реченицама. Али полако и полако ишао је све даље и даље у своме разорном нападу, тако да је свршио са „ударцем ножом у леђа“, најтежим ударцем против задругарства, „рушењем зграде задругарства“, и супротстављањем радничке класе и сељака у нашој земљи. (*Драгољуб Јовановић*: Радничких синдиката). Молим, молим, тиме што сте уторедили шта је ова држава све дала радничкој класи у „величанственој згради синдиката“, а насупрот томе поставили да ми рушимо зграду сељачког задругарства, тиме сте хтели да сукобите сељаштво и радништво. (*Гласови*: Тако је).

Није никакво чудо што је то дошло од Драгољуба Јовановића. То је човек који уме да иде по селима са два клипа кукуруза, једним малим и жгољавим и једним најкрупнијим, изабраним, и да прича сељацима како је онај крупни родио на приватној њиви, а онај жгољави на државном сектору. (Смех). То је човек који знак српа и чекића, симбол савеза радника и сељака, претставља сељацима, у својој демагошкој пропаганди, тако да се српом сељак ухвати за врат и привуче, а чекићем удари по глави. Те две ствари показују какав менталитет, какве мисли испуњују Драгољуба Јовановића и за чим он тежи. А овај данашњи његов говор био је велелепна химна задругарству у бившој Југославији. (*Драгољуб Јовановић*: Не у бившој Југославији.) Ви сте говорили о поносу кроз педесет година, ви сте говорили о виталности тога задругарства, кога никаква реакција није могла да поколеба, али ми добро знамо да је она успевала да га учини и својим оруђем. Читав тај говор одише непријатељством,

по мом дубоком уверењу, према читавом данашњем поретку. (Бурно одобравање и аплауз).

Има код њега један рачун да он и ствари које добро познаје изврће, када нам на пр. цитира Шарла Жида, који се тамо у Совјетском Савезу забезбекнуо када је видео да се стварају милиони нових земљорадничких поседа и када он каже да је револуција оставила нетакнуто задругарство. То је лаж! У том смислу смо и ми оставили нетакнуто задругарство. Али, ми му дајемо нову садржину, нови правац, нове тежње, ми га везујемо за радника и сељака, а отимамо га из руку политиканата и шпекуланата. (Одобравање). Он нас је чак напао да смо били толико подмукли да смо ово заседање сазвали у овој врућини, када је сељак највише заузет на њиви, па хоћемо да му подвалимо, кад сељак не може да види шта радимо! То може да говори само демагог невелике вредности. (Живо одобравање).

Ја ћу се мало осврнути на оно што је говорио Јовановић о сељачким радним задругама. Пре свега, он је нашао да у овом закону о задругама има два закона. Он би желео да се та два закона поцепају и да се стварно претворе у два закона, с тим да остане један о старим задругама, о формама наслеђеним од раније, а онај други закон, о сељачким радним задругама, да студирамо више година, па ћемо једнога дана доћи до њега! Јовановић је рекао да је још рано за доношење закона о сељачким радним задругама које непријатељи упоређују са колхозима и наши људи неће. Неће то Драгољуб Јовановић! Он је овде говорио за те непријатеље, за те што то неће! За њих је он говорио. „Не треба се журити са тим задругама”, рекао је он, треба студирати бугарско искуство, ово и оно.

Другови, познато је како су код нас никле сељачке радне задруге. Онда када су прва упутства за њихово оснивање написана, многе су задруге већ постојале више од годину дана, створене сопственом иницијативом сељака. Та су упутства дошла на основу проучавања баш те појаве да су те радне задруге код нас никле из сопствене иницијативе, из нужде, из потребе сељака у току ослободилачког рата, из њихове навике, у крајевима где је борба била најтежа, да сви раде заједнички. Јер да нису заједнички радили не би се ни одржали. (Одобравање).

И када Јовановић говори да се те задруге данас намећу, ја кажем да је то лаж! Ја ћу вам цитирати из оп-

штих упутстава која су писана у фебруару месецу ове године, где се, у првој тачки, за оснивање и пословање сељачких радних задруга каже ово:

„Комисије које врше додељивање земље колонистима и аграрним интересентима дужне су да што пре уведу њихово домаћинство у посед куће, окућнице и остале земље, тако да до пролећних радова свака насељена породица зна да је власник своје куће и своје земље“.

После тога у овим општим упутствима каже се ово:

„Постављајући то питање (сељачких радних задруга) пред колонисте и аграрне интересенте зато да би се пре додељивања земље имали потребни подаци о задругама, не сме се то чинити у облику неке агитације, него треба дати сва потребна објашњења тако да се домаћинства слободно одреде за задругу или за инокосно газдинство, после пуног упознавања са начином организације, рада и поделе прихода у задрузи. На конференцијама са колонистима и аграрним интересентима треба комисије да се увере да се људи одлучују за задругу доиста добровољно и треба сузбијати сваки покушај да се врши притисак на људе да стварају задруге.“

То је наша линија. Из такве линије нигде се није родило никакво наметање, него се напротив родило то да је међу колонистима од 42 хиљаде насељених породица до пре два месеца преко 80% ушло у сељачке радне задруге својом сопственом вољом. (Један глас: Драгољуб би им забранио!)

Али Драгољуб Јовановић неће то што је сам живот донео, што је донела сама свест и воља тих колониста, а и сељака неколониста у разним крајевима и у Словенији, и у Хрватској, и у Македонији, и у Србији, свуда, нигде са притиском. Али позната је вредност измишљотина и клевета у данашњем свету. Познате су те клевете и измишљотине још и из времена колективизације у СССР.

А код нас се уопште не ради о колективизацији. Ради се само о томе да се помогне сељаку у ономе што он хоће. А ово се у првом реду и скоро искључиво односи на колонисте и аграрне интересенте да се они помогну у стварању задруга, које су сами хтели да остваре. Међутим, Јовановић је истуипио тако као да се ради о некој колективизацији, па чак и насилној колективизацији.

Када се у овај закон унело неколико чланова који говоре о сељачким радним задругама, то је учињено из неоп-

ходне потребе. Те сељачке радне задруге настале су из самих потреба сељачког живота. Зато су упутства дошла кад су задруге већ биле створене, али те задруге још немају законску подлогу. Оне сада, у овом Основном закону о задругама, добијају законску подлогу. Ко је за то да се избаци ово неколико чланова, тај директно иде за тим да се те задруге, које су створене, укину и униште, а то ми нећемо дозволити. (Аплауз). Ми то нећемо дозволити, јер су оне дело самих тих сељака. Они чекају ово неколико параграфа, јер су им они потребни да би могли заокружити своје поседе које су добили итд.

Није никаква омашка што је у члану који говори о сељачким радним задругама речено да на њеној скупштини имају право решавања сви задругари старији од 16 година.

Друга су ствар задруге потрошачке, кредитне и друге, где долазе претставници домаћинстава, домаћини и уписују се у задруге итд. Тамо треба да буде граница она која је за грађанска права. Али овде је читава породица која улази у задругу, и онај младић и цура од 16 и 17 година, раде ту, можда као бригадир ради важан посао у задрузи и доприноси задрузи, и способан је да са 16 и 17 година учествује у одлучивању о пословима задруге. То је сасвим у реду. (Аплауз). (Др Драгољуб Јовановић: Зашто не од 14 година?) Јесте. И младићу од 13 година ја бих то дао. (Др Драгољуб Јовановић: Ви то само кажете). Приватно кажем, али то нисмо метнули у закон. У закон смо метнули 16 година. Ми по школама и гимназијама имамо још деце која нису ни данас напунила ни 16 година, а била су неколико година борци. (Гласови: Тачно је). Јесте, неколико година су били борци. Имали смо децу која су имала 12—13 година кад су пошла у рат и ишла да ратују у време када је друг Драгољуб у женским хаљинама седео у буцаку. (Буран аплауз), у времену кад је њему било тешко да се из хошка и из рупице извуче на шумски ваздух. (Аплауз).

Тешке и крупне оптужбе диже Драгољуб Јовановић данас против народне власти, против нашег данашњег поретка и вели да нам је циљ да се укине задругарство, говори о неповерењу данашње власти према задругарству, пита зашто се руши зграда задругарства. Он каже да је 16 јули дан жалости за задругарство, а ја мислим да је данашњи дан, а с њим у вези и јучерашњи дан, дан жалости за Драгољуба Јовановића. (Буран и дуготрајан аплауз).

Ја мислим да није случајно, а то је, ја мислим, увек у природи било, да иза јуче долази данас, није случајно што је баш иза јуче, данас, Драгољуб Јовановић први пут узео реч да покаже право лице у овој Скупштини. (Буран аплауз). Има то и везе и смисла.

Другови, овај закон значи ослобођење задругарства од свега онога што га је некад у прошлости, у старој Југославији оживало. (Дуготрајан аплауз). И ја сам уверен да ће се друг Јовановић тешко преварити, јер ће видети да ће сиромашно и средње сељаштво са одушевљењем прихватити овај закон и учинити све да своје задругарство на овој бази подигне, јер ће га и народна држава у томе свесрдно помагати. (Сложен буран и дуготрајан аплауз).

Претседник: Реч има народни посланик Јанез Хрибар.

Janez Hribar (*Izborni srez Krško, NR Slovenija*): Drugovi i drugarice, danas smo ovde čuli vrlo čudne stvari. Izgleda kao da su neki ljudi prespavali ove 4 godine rata i da spavaju još i dalje. Izgleda da neki ljudi još misle da se ovde zakoni primaju »u ime kralja i naroda«, da će narod koji se borio, pod krinkom i njihovim frazama o raznim ideologijama o zadrugarstvu, izbaci iz toga zakona ono, za što se radni narod borio 4 godine. Ja mislim da nema smisla na ovakav način upoređivati zadrugarstvo u staroj Jugoslaviji sa onim što je bilo dobro i sa onim što je radni narod stvorio u zadrugarstvu. Cilj je ovome zakonu da se narodu pomogne da se otrese raznih špekulanata, tipova i mešetara, da se sačuva onaj trud što ga je uložio radni narod Jugoslavije i da se naš svet oslobodi onih raznih tipova, banaka i velekapitalista. Ja mislim da niko između nas i niko od radnog naroda neće odobravati reči koje je ovde izrekao Dragoljub Jovanović. Ustvari ovaj je zakon potvrda onoga što se steklo u borbi i što se stvorilo na terenu i nećemo dozvoliti da se kaže da je ovakav način zadrugarstva potčinjavanje državnom sektoru. Mi znamo da bi neki ljudi hteli da rade u zadrugarstvu kao što su radili pre u staroj Jugoslaviji i da bi hteli da zadruge postanu plen različitih protivnarodnih elemenata. Stoga oni govore da je preuranjeno donositi zakon o zadrugarstvu. To znači isto kao kad su govorili 1941 da je preuranjeno ići u borbu protiv okupatora. (Aplauz). Ali, drugovi, naš narod nije ovakve prijatelje slušao, da je prerano ići u borbu, već je radni narod Jugoslavije slušao tada Komunističku partiju i oslobodilački front, pošao je u borbu i stvorio je uslove pod kojima možemo primiti ovakav zakon kao što je zakon o zadrugama. Ko pita

данас, има ли под ovakvim uslovima zadrugarstva ili nema, taj nije prijatelj radnog naroda, i hteo bi da zadruge postanu posleratni plen protivnarodnih elemenata.

G. Dragoljub Jovanović je kazao da će 16 juli biti dan velike žalosti, a ja mislim da će to biti dan koji će naš poštenu radni narod smatrati kao dan kada su postavljeni temelji našem novom zadrugarstvu, dan, koji će voditi boljoj i srećnijoj budućnosti narode Jugoslavije. Ovaj dan je crn za one koji su dosada kočili narodni život i koji hoće i dalje na račun naroda da žive. On je rekao da je ovim zakonom udaren nož u leđa našem seljaštvu, a ja mislim, kad bi naši seljaci to čuli, da bi onda slabo prošao Dragoljub Jovanović. Zato drugovi, ja mislim da neće biti nijednog među nama osim Dragoljuba Jovanovića, koji neće glasniti za ovaj narodni zakon. (Odobranje i aplauz).

Претседник: Има реч народни посланик Милорад Вујичић.

Милорад Вујичић (*Изборни срез младеновачки, НР Србија*): Другови и другарице, пре рата много сам пута зажалио што сам остао обичан сељак те нисам могао да браним наше сељаштво од лажних сељачких пријатеља, а данас ћу много више жаљити што не могу да браним сељаке од овог лажног сељачког пријатеља Драгољуба Јовановића. Ја сам мислио, као што је и друг предговорник казао, да су многи преспавали ово време и да и данас спавају, али нисам мислио да ће бити људи који ће имати куражи да устану и да плују у лице оним људима који нису спавали за све време прошлога рата, који су жртвовали и себе и своју породицу ради свога народа, не само ради народа у граду, него и ради сељака и радника. (Одобравање). Ти су се људи борили и жртвовали за слободу свога народа. Ја рекох да не умем да браним како бих желео, али хоћу да питам Драгољуба Јовановића, када је поменуо виноградарске задруге, како су цветале пре рата и када је поменуо Смедеревску задругу, питам ја њега ко бејаху чланову Смедеревске задруге? Све сами издајници народа, све народне крвопије и дерикоже! Ко бејаху у оној задрузи на Венчацу у селу Бањи, на коју се он такође позива? Ту бејаху чланови само богати сељаци. И ако је ко хтео, другови и другарице, да уочи овога рата постане члан те задруге у Бањи, није му било довољно цело имање да би могао да уплати уделе за чланство у њој. Драгољуб Јовановић није о томе мислио, а ако је мислио, онда ја држим да онај нож за који он каже да смо га ми заболи народу у леђа, да он није 16 јула забоден

народу у леђа него је забоден оним разним народним „пријатељима“ какав је и сам Драгољуб Јовановић. (Одобравање). Он је говорио о неким сељачким радним задругама, као да је он сељак, и као да је њему досадио будак, и као да му је сада криво што му се узима будак из шака. А он није мислио шта значи будак, он није видео да се сељак опаметио и да наш сељак више воли да каже: наш трактор — а не будак. (Одобравање). И наши сељаци не ступају више у задругу да би очували свој будак из онога времена када је могао да га јаше неки накркани Драгољуб Јовановић, него ступа у задругу, јер је свестан и уверен да се модерна пољопривреда не може више замислити на ситном поседу, као што је било до овога рата, него да је потребно да се пређе на удруживање на добровољној бази. Па нека види господин Драгољуб Јовановић овде у околини Београда да ли је неко дотеривао сељака и говорио му: хајде, мораш ући у задругу. Јер сада је престало време када је важила она народна изрека „Снага кладе ваља“ јер је настало време када машина кладе ваља. Али, ја сам уверен да Драгољуб Јовановић не мисли добро томе сељаку као што ни рођени отац не би мислио добро своме сину ако би му казао: чувај, сине будак, и немој да узимаш трактор. Још онда када је била реч о Уставу, ја сам говорио о тоцилу, па и овај задружни закон дошао је зато да сељак више не окреће тоцило, као што је то раније морао радити.

Драгољуб се Јовановић хвали неким задругарством пре рата и каже да смо ми и пре рата имали задругарство. Међутим, ја му могу на прсте избројати све задруге које су биле праве задруге, а све остале нису биле истинске народне задруге. Задруге су упропашћивали баш они људи који су радили у њиховим управама. Ако је понека задруга и била добра, то је било изузетно, да се нашао неки поштен народни учитељ или свештеник који је одржавао задругу како треба. А ево сада уплашио се Драгољуб Јовановић што закон о задругама доноси људи у гуњевима.

На крају могу да кажем да жалим што ни овога пута нисам могао да изнесем све што је требало и да набројим све оне увреде које је нашем сељаштву својим говором нанео данас Драгољуб Јовановић. (Одобравање и аплауз).

Претседник: Има реч народни посланик Живота Ђермановић.

Живота Ђермановић (Изборни срез ваљевско-подгорски, град Ваљево, НР Србија): Другови и другарице народни

посланици, ето видимо, можда се дискусија о овом закону нешто и одужила, али истакнути су неки нови моменти који изазивају живу дискусију о самоме закону. Ја баш због тога што је о овоме закону, на онај начин и са оним приговором, говорио о самом закону Драгољуб Јовановић, сматрам и као народни посланик овога дома, и још са извесних специјалних разлога, за дужност и за нужност да се осврнем са неколико речи на садржину излагања Драгољуба Јовановића. Због чега са специјалних разлога? Због тога што хоћу на самом почетку свога говора да се оградим од садржине и схватања Драгољуба Јовановића. Јер и један и други смо у Народној сељачкој странци, и у име већине Извршног одбора Народне сељачке странке и у име свих осталих народних посланика Народне сељачке странке овога дома, на првом месту желим да се оградим од његових изјава које су овде пале. (Одобравање). Морам да учиним један озбиљан приговор као народни посланик фронтовац и у име својих гласача, јер је овде испало да смо се ми, овог јулског дана, као претставници народа састали да некоме ударимо нож у леђа. (Гласови: Срамота, срамота). То је, ја сматрам, увреда и мени лично као посланику и овом високом дому. То прелази границе обичне демагогије, прелази границе обичних политичких трикова. Ја, ако бих се хтео осврнути на извесне бриге, на извесна страховања која има и која је изложио Драгољуб Јовановић у својој критици предложеног закона, ја бих то резимирао једном реченицом, пошто сам ја са извесним дубљим познавањем личности Драгољуба Јовановића и његових схватања можда у том погледу и најауторитативнији. Наиме, не ради се о бризи изложеној кроз Драгољубове речи да ли ће закон бити овакав или онакав, не ради се о томе да ли ће задругарство бити онакво или овакво, не ради се о томе да ли ће сељаштво бити погођено или погодовано, него је брига у томе да ли ће се и да се нова Југославија не консолидује. То је била брига и када се расправљало о закону о народној власти, то је била брига и када се расправљало и о осталим законима, ту бригу и та страховања ја слушах годину и по дана од Драгољуба Јовановића, а ви сте је данас први пут чули.

О самом закону, а нарочито ако бих хтео да говорим откуда баш данас, овог јулског дана, откуда да баш овог дана Драгољуб Јовановић иступа у вези са овим законом, онда бих морао рећи и ово: на седници Извршног одбора

Народне сељачке странке, пошто му је претходно Кирило Савић, члан Извршног одбора и министар, доставио закон о задругама, Драгољуб Јовановић је био референт на тој седници и повољно говорио о том закону ... (Гласови: Срамно, срамно поступање). Ја могу да схватим и може да се деси да један човек у року од два-три месеца промени своје схватање. Али, ја бих хтео да видим шта је сада то да се у основи сматра да овај закон треба да буде „нож у леђа“, кад се пре извесног времена о првобитном пројекту овог закона, на коме и почива садашњи закон, сасвим лепо изјашњавао и тај закон бранио. Шта онда то значи? То значи да није посреди питање закона, није посреди питање сељаштва, него је посреди један политички маневар. Ја, као народни посланик и у име другова већине Извршног одбора Народне сељачке странке, улажем приговор и ограђујем се од тих и таквих политичких маневара.

Ја знам да ће многи бити незадовољни овим законом и то је подвучено са другог места. То је јасно. Има људи који ће заплакати и за старом организацијом, и за старим духом, и за старом слабашћу задругарства у овој земљи. Трговци, шпекуланти, многи политичари-шпекуланти биће незадовољни овим законом. Али ја сматрам да сељачка сиротиња, средње сељаштво неће зажалити за старим задругарством, него ће бити задовољно овим новим законом о задругама, у коме ће наћи ослонаца да оствари оно за чим је увек тежило да оствари кроз задругарство. (Буран аплауз). Не ради се о овој или оној форми, него се ради о једном оруђу помоћу кога се жели да се оствари циљ. А шта хоће сељаци да остваре? Они желе да искључе посреднике, да искључе експлоатацију, да искључе шпекулацију, да себе снабдевају што јефтиније индустријским производима, а да своје производе доставе директно потрошачима, те да се кроз сељачке производе нико не богати. (Буран аплауз).

Ето, то је циљ сељаштва. Овај закон у пуној мери задовољава и може да задовољава, јер ће он бити моћно оруђе народа да самог себе штити, да себе снабдева и да своје производе изузме од шпекулације.

Ја хоћу да поздравим у закону баш одредбу о сеоским радним задругама. Онај ко се боји тих одредаба о сеоским радним задругама, чега се уствари боји? Боји се да се сељачка сиротиња, да се средњи сељак не удружи. Ја се зато питам чија је то брига, да ли је брига сељака или капита-

листа и оних који очекују да сељак осиромаше све више и да прода и последњу њиву.

Поздрављајући овај закон, ја сам хтео да истакнем ово неколико момената поводом излагања Драгољуба Јовановића. Ја сматрам да су излагања која је Драгољуб онако сурово учинио, да је његово данашње иступање, уствари нож у леђа сиромашним и средњим сељацима од стране Драгољуба Јовановића, а не од стране овог закона који је пред нама. Зато ћу гласати за закон. (Буран аплауз).

Претседник: Када сам у почетку позвао народне посланике да се јаве за реч, у смислу Пословника, ја сам предвидео да ће се многи јавити. Међутим, остао је пријављен још само један говорник. Реч има народни посланик Ратко Петровић и тиме се закључује листа пријављених говорника. (*Др Драгољуб Јовановић:* Молим за реч због личног оправдања). Не можете добити реч по Пословнику. (*Министар индустрије Борис Кидрич:* Ја предлагем да се посланику др Јовановићу да реч). Има реч народни посланик Ратко Петровић.

Ратко Петровић (*Изборни срез моравски, НР Србија*): Другови и другарице народни посланици, ја као посланик Среза моравског, а и као посланик Сељачке странке, узимам реч. Ја сам пре неколико дана наишао овде у Скупштину и узео сам овај закон и читао сам га на селу са нашим задругарима и тамо су се наши виђени задругари сложили са овим законом и радују се и надају се да ће овај закон очистити задруге од оних задругара који су их пљачкали. Јер се данас наш народ који има веру у нашу народну власт и даје јој пуну подршку — нада да ће му наше народне власти помоћи да се очисти од издајника. Г. Јовановић говори да бисмо овим законом ударили нож у леђа нашим задругама и сељацима. Ја, опет, видим да се др Јовановић хвата за оне који су раније ударили нож у леђа нашим задругарима. И док др Јовановић каже да 16 јули задаје смртни ударац сељацима, у моме ће се селу 16 јули прославити, јер је на данашњи дан изречена казна многим љотићевцима који су пострелили наш народ, 20 и неколико њих у нашем срезу, и то на челу са Динићем, Јовановићем и Дражом Михајловићем.

Могу рећи и то да сам више пута био код г. др Јовановића и разговарао са њим као посланик и као сељак и члан Сељачке странке, и видео сам да др Јовановић говори

против данашњих наших народних власти. Видео сам да се код њега окупљају само они чији су рођаци осуђени на смрт стрељањем или вешањем, а никако добри људи. (Аплауз).

Баш се види из његовог говора који је данас одржао, да је против овога закона и народне власти. Ја, другови и другарице, сматрам, као сељак и човек из народа, да народ има пуну веру, пуно поверење у нашу власт и нашу будућност, те да ће само наша власт да помогне сељаку да се наш народ отргне пљачкаша.

Пошто сам у пуној мери упознао овај законски пројекат, изјављујем да ћу гласати за њега и да ћу га подржавати у пуној мери. (Аплауз).

Претседник: Завршена је листа говорника и према томе закључена дебата у начелу о Основном закону о задругама. (Др Драгољуб Јовановић: Молим за реч ради личног објашњења).

Изволите узети реч само тако ако хоћете да говорите ради личног објашњења.

Др Драгољуб Јовановић: Прво, нисам ни једном речи бранио задругарство у старој Југославији као целину. Ја сам се одмах изјаснио да правим разлику између задругара и задруга на терену, задружних ћелија и врховних задружних организација, нарочито водећих људи у врховима. Ја сам се интересовао задругарством од 1924 године непрестано. Ушао сам у Главни савез српских земљорадничких задруга као почасни члан 1927 год.; избачен сам од Воје Ђорђевића стварно већ 1928. Избациван сам физички са многих конгреса и задружних скупштина зато што сам критиковао начин како је задругарство вођено.

Друго, добио сам први текст закона о задругама, о коме говори Живота Ђермановић, у фебруару месецу, када је пред Савезну владу тај текст изнесен. Тада сам већ констатовао тенденције које преовлађују у томе пројекту, нагласио сам извесне критичке примедбе које се могу учинити, али које се не морају учинити ако се стане на гледиште на коме данас стоји Народни фронт руковођен од Комунистичке партије. Указао сам затим на извесне детаљне замјерке које се могу учинити и у оквиру тих схватања. Пошто сам знао да професор Кирило Савић стоји на гледишту да је овакав Фронт добар, ја сам изнео само детаљне примедбе. Према томе, критику сам учинио и констатовао још онда,

али сам од професора Кирила Савића тражио да поднесе измене које су у складу са његовим схватањем.

Своје схватање изнео сам у говору у Уставотворном одбору, кад сам дао критику о месту задругарства у Уставу и о задружном сектору, 11 децембра прошле године.

Треће. Да ли ја браним интересе ситног и средњег сељака, или се заузимам за шпекуланте, капиталисте и за оне који су искоришћавали задругарство, — то остављам оцени јавности, кад је реч о целокупном моме животу, а остављам историји да цени мој рад у будућности. (Приговори).

Претседник: Реч има Министар индустрије Борис Кидрич.

Ministar industrije Boris Kidrič: Drugovi narodni poslanici, što smo svi očekivali, to se i desilo. Ustali su sami seljaci iz redova ove Skupštine i odgovorili su g. Jovanoviću najbolje. Desilo se i to da je na ovu tribinu došao član Izvršnog odbora njegove stranke, i u ime većine Izvršnog odbora jasno odgovorio kao što smo odgovorili i mi drugi.

Što se tiče poslednjeg pitanja koje je postavio g. Jovanović, mislim da ne treba čekati, da će odgovoriti tek istorija. Već današnjica na to pitanje odgovara. Onaj koji je protiv što prisnije saradnje između državnog i zadružnog sektora, taj je za vezanje zadružnog sektora na eksploatatorski deo privatnog, taj ne govori u interesu sitnog i srednjeg seljaštva, nego govori u interesu pljačkaša toga seljaštva. Mi znamo da su danas samo špekulanti, da su samo pljačkaši protiv ovakve organizacije zadruga kakvu predlaže zakon. U vezi s tim današnja diskusija, drugovi narodni poslanici, jasno je razotkrila da se ovde radi o principijelnim stvarima koje ne diraju samo u pitanje zadruga, nego u principijelna pitanja naše privrede i našeg privredno-društvenog razvika uopšte.

Da li je put nesalomljivog saveza radničke klase i radnog seljaštva koji zauzima naš radni narod pravilan ili ne, i o tome se radi u našoj diskusiji. Razbijanje toga saveza je u interesu ne sitnog i srednjeg seljaka, nego je u interesu pljačkaša i eksploatora radnog naroda. A suprotstavljanje radničkih sindikata zadrugama i zadruga radničkim sindikatima nije ništa drugo nego suprotstavljanje seljaka radničkoj klasi i radničke klase seljaku. To nije ništa drugo nego razbijanje jedinstva našeg radnog naroda. A gospodin Jovanović danas je jasno istupio

u društvu razbijanja tog jedinstva. Skupština mu je odgovorila na njegov istup tako jasno i jednostavno. (Buran aplauz).

Претседник: Пошто је начелна дискусија о предлогу Основног закона о задругама завршена, стављам на гласање овај законски предлог у начелу. Гласа се дизањем руке. Ко је у начелу за овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке, сем двојице народних посланика). Имали ко *против*? (Два народна посланика дижу руке). Објављујем да је предлог Основног закона о задругама у начелу прихваћен са два гласа *против*. (Одобравање).

Пре него пређемо на претрес овог законског предлога у појединостима, дајем одмор од 15 минута.

(После одмора)

Претседник: Настављамо рад. На реду је претрес у појединостима предлога Основног закона о задругама. Он је подељен по главама које су врло кратке и мале. По материјалу, може се узети у дискусију прва и друга глава са уводним делом. Ко жели да говори о овом делу законског предлога, нека се јави за реч (Нико се не јавља). Нико се не јавља за реч. Молим известиоца да чита наслов законског предлога са уводним одредбама и чл. 1.

Известилац Иван Гранђа чита наслов предлога Основног закона о задругама, уводне одредбе и чл. 1, према предлогу Законодавног одбора.

Претседник: Ко је за наслов законског предлога, увод и чл. 1 нека дигне руку? (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да су наслов законског предлога, уводне одредбе и чл. 1 једногласно прихваћени.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руке о сваком члану, једногласно усвојило чланове 2, 3, 4 и 5, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Приступа се трећем делу. За дискусију у појединостима, може ући трећи и четврти део заједно. Ко жели реч у појединостима по овим деловима законског предлога, нека се јави. (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља молим известиоца да изволи читати.

Известилац чита наслов III одељка и чл. 6.

Претседник: Ко је за члан 6 трећега дела нека дигне руку. (Већина диже руке). Има ли ко *против*. (Двојица

дижу руке). Објављујем да је члан 6 трећег дела са насловом прихваћен са два гласа *против*.

(Веће је затим, гласајући дизањем руку о сваком члану, усвојило чланове 7 и 11 са два гласа *против*, члан 9 са једним, а члан 8, 10, 12 и 13 једногласно, према извештају Законодавног одбора).

Известилац чита члан 14.

Др Драгољуб Јовановић: Ја предлажем да се овде дода оно што је додато у чл. 11.

Моша Пијаде: Не можете по Пословнику да сада предложете.

Претседник: По Пословнику се не може сада подносити никакав предлог за убацивање, ако тај предлог није раније поднет.

Ко је за чл. 14 како га је известилац прочитао, нека дигне руку. (Већина диже руке). Има ли ко *против*? (Један диже руку). Објављујем да је чл. 14, како га је известилац прочитао, прихваћен са једним гласом *против*. Изволите чути чл. 15.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, усвојило једногласно чланове 15, 16, 18, 19, 20 и 21, чланове 17 и 22 са једним, а чланове 23 и 24 са два гласа *против*, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Прелазимо на V део. Да ли би ко евентуално желео да узме реч у претресу у појединостима. Не јавља се нико. Молим известиоца да продужи читање.

Известилац чита наслов V дела и члан 25.

Претседник: Ко је за члан 25 са насловом, нека дигне руку. (Сви осим двојице дижу руке). Има ли ко *против*? (Два посланика гласају *против*). Објављујем да је члан 25 прихваћен са два гласа *против*.

(Пошто се на питање Претседника, нико није јавио за реч о VI и VII делу, Веће је, гласајући дизањем руку о сваком члану, усвојило све чланове законског предлога и то: 26, 27, 28, 29, 31 и 46 са два гласа *против*, чланове 30, 32, 33, 40, 44, 45 и 47 са једним гласом *против*, а чланове 34, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 43 и 48 једногласно, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Тиме је законски предлог прихваћен и у појединостима. Прелазимо на гласање о законском пре-

длогу у целини. Гласаће се појединачно са за и против. Молим секретара да чита имена народних посланика, а народне посланике молим да гласају.

Секретар прозива посланике да гласају.

(После гласања)

Претседник: Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 246 народних посланика, од којих 244 за, а два против. Према томе, предлог Основног закона о задругама уовојен је у Савезном већу дефинитивно и биће, у смислу Устава и Пословника, упућен Већу народа на решавање. (Аплауз).

На дневном реду је предлог Закона о Президијуму Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије. (Видети прилог на крају књиге). Известилац по овоме предлогу је Филип Лакуш.

Известилац Филип Лакуш (Изборни срез Загреб, НР Хрватска) чита извештај. (Видети прилог на крају књиге).

Претседник: Ко жели да узме учешћа у начелној дискусији о овоме законском предлогу, нека се јави за реч.

Има реч Драгољуб Јовановић.

Др Драгољуб Јовановић: Другови и другарице народни посланици, жао ми је што се о овом важном закону говори тако касно и пред тако малим бројем присутних посланика. Важност је овог закона због тога што он регулише једну материју од највећег значаја. Ми смо укинули монархију, ми смо прогласили Републику, али нисмо ставили на чело државе, као у другим западним земљама, једног човека за претседника републике, него смо на чело наше Републике ставили један колектив, једно зборно тело. Ја сам имао прилике у дискусији поводом Закона о Президијуму (није се онда још тако звао) да баш тумачим гледиште народних посланика из Србије. Ја сам поздравио тај начин да се организује Претседништво Републике, због тога што сам сматрао да је наша земља сложена, компликована, са више народности. Она ће боље бити претстављена у једном врховном телу које замењује монарха, краља, ако се истовремено и перманентно у њему налазе претстављени сви наши народи, а не само ако с времена на време, сваке четврте или пете године, дође на чело републике човек из једног од наших народа. Ја сам поздравио тај колектив, Президијум, због тога што сам хтео да покажем да наша нова Република неће да иде за једним човеком, па био то монарх или прет-

седник републике, него хоће да њу претставља једна заједница која стално претставља вољу свих наших народа.

Предлог закона који се налази пред нама само прокламује прописе нашег Устава, само их класира, и пошто сам гласао за Устав, морао бих гласати и за овај пројекат закона, ако он ништа ново не садржи. Међутим, ја сам сматрао да је, кад се доноси Закон о Президијуму Народне скупштине, требало да се учине извесна разграничења између ужег и ширег Президијума. Нећу моћи да гласам за овај пројекат зато што то разграничење није учињено како га је требало учинити. Президијум Народне скупштине је тако важно тело да је требало са више пажње и са више детаљисања разликовати важне послове од неважних и одредити компетенције ширег и ужег Президијума.

Утолико је императивнија моја дужност да говорим о томе што сам и сам члан Президијума. На жалост, наш Президијум од дана свога именовања није се састао ни једанпут. Да бих био тачнији морам да кажем да се састао у непотпуном саставу два пута. Први пут, када је у фебруару требало да се закуне нова Влада маршала Тита. Известан број нас који смо се затекли овде отишао је у другу салу и тамо присуствовао том свечаном чину. Други пут, чини ми се у истом заседању, састао се Президијум, опет у непотпуном саставу и без нарочитог сазивања, онда када је требало одредити новог јавног тужиоца за Југославију. Ми смо томе приступили без нарочитог и претходног обавештења, иако смо тога пута бирали једног од највиших функционера наше Републике. Тог пута нисам ништа казао зато што сам веровао друговима који су реферисали, а и данас се не кајем, зато што сматрам да је нови врховни тужилац Југославије потпуно на свом месту.

Међутим, морам да замерим што се наш Президијум још никада није састао. Публика која чита новине и обични грађани, као и посланици, вероватно имају другу идеју о Президијуму, кад читају да је он донео важне одлуке, да је поделио одликовања, да је у иностранство послао разне мисије, да је маршалу Титу дао овлашћење да закључи Уговор са братском Пољском и братском Чехословачком, и обавио многе друге послове који су истицали из надлежности тога великог и највишег органа наше власти.

Они свакако мисле да то ради Президијум у свом пуном саставу. Међутим, то Президијум не ради. Има један задатак, који је прошло Претседништво Скупштине радило

у пуном саставу, а то је било када се решавало о помиловању смртних казни. Ми смо тада донели одлуку да више то не врши Президијум у пуном саставу, него да се тај посао повери ужем Президијуму. Када је у Уставотворној скупштини прављен нови Устав, ја сам молио другог Претседника Уставотворног одбора да се изврши разграничење компетенција, како би се знало шта ће радити ужи, а шта шири Президијум. Моша Пијаде је тада рекао да је незгодно да улазимо у те детаље и да правимо неке разлике. Ја сам то објашњење примио, мислећи да ће Президијум, који је на тако високом месту и ужива поверење народа, вршити неке функције и нешто радити. Зато сам очекивао сваког дана да се састане Президијум, ако ништа друго да саслуша Владу.

Међутим ту се десило нешто што није сасвим у реду. У Президијуму се налази врло велики број министара и ту су сви претседници влада народних република. У дискусији која је вођена у Уставотворном одбору, ја сам скренуо пажњу на ту ствар и рекао да је незгодно да министри одговарају самима себи, јер по Уставу Влада одговара Президијуму. Велики број министара, можда 14 или 15 су и чланови Президијума. Мени се чинило — а чини ми се и сада — да је то незгодно. Скрећем поново пажњу на ову чињеницу. Треба да останемо верни Уставу у коме смо казали да Влада одговара Президијуму за свој рад, што је и у овом пројекту закона предвиђено.

Врло је тешко замислити како ће Влада да одговара Президијуму када се скоро сви њени чланови налазе у самом Президијуму. Ја мислим да недостатак у овом погледу не лежи у Уставу, не лежи у овом закону, него лежи у нашој пракси, и у том погледу чиним сугестију Народној скупштини да ту ствар што пре измени. Ми смо донели одлуку да се из Законодавног одбора искључе министри, зато што смо сматрали да је добро да министри долазе као одговорна лица и као компетентни руководиоци, али да не буду у самом Одбору. Колико је мени познато, ово је до краја спроведено. Нешто слично би се можда — кажем можда, то је моја сугестија — могло учинити и у самом Президијуму, што би допринело његовој великој улози и поверењу које народне масе у њега имају.

Овде је направљено извесно разграничење — не сасвим јасно — између функција које су додељене ужем и функција које су додељене ширем Президијуму. Ја сматрам да је то рађено доста непрецизно, да не кажем површно. Жалим што

ова ствар није имала шири публицитет, што је закон рађен на брзину, што је предложен од свега два члана Президијума, а да се није водила дискусија у оквиру Народног фронта, у оквиру нашег заједничког посланичког клуба. Тако важну ствар требало је више претресати. Пошто налазим да овај закон није онакав какав је требало да буде, ја ћу морати да гласам против њега.

Претседник: Има реч народни посланик Моша Пијаде.

Моша Пијаде (*Изборни срез Београд I, НР Србија*): Као предлагач овог законског предлога, нисам сматрао да треба нарочито да говорим. Законски предлог је сасвим једноставан, прост, готово препис уставних одредаба, које су само мало сређене, допуњене у најбитнијем и најнужнијем, тек толико да Президијум може да ради на бази не само одредаба растурених по Уставу, него на бази једног закона и да на бази тог закона може да изради правилник о своме унутрашњем устројству и раду. Тај правилник ће детаљније да одреди пословање Президијума, да изврши разграничење између Президијума и његовог Претседништва.

Међутим, није тачно да у овом законском предлогу није врло прецизно и јасно речено шта спада искључиво у компетенцију пуне седнице Президијума, а шта седница Президијума може да пренесе на ужи Президијум, односно на Претседништво Президијума. То је све врло јасно и оштро разграничено.

Према томе, о овоме нема шта више да се говори. О томе да се Президијум у своме пуном саставу није састајао од заседања на коме је био изабран, нема шта много да се каже. Погледајте само послове који спадају у искључиву компетенцију пуне седнице Президијума и запитајте се је ли таквих послова за све то време било; видећете да их уопште није било. Послови који су вршени за ово неколико месеци откако се пленум није састао припадају ужем Президијуму, и зато је ужи Президијум те послове радио и о њима решавао. (*Др Драгољуб Јовановић*: По чијој одлуци припадају ужем Президијуму?) Г. Јовановић треба да зна да ми имамо и своје уставне традиције још из Бихаћа, из Јајца итд., и да ми имамо своје прописе. Ако они и нису до овога часа, за ову ситуацију, ушли у закон, они су били још у АВНОЈ-у, у Привременој народној скупштини, па су били и у Уставотворној скупштини. (Аплауз) И још нешто. Ми смо имали и Закон о Претседништву Уставотворне скупштине, који тек

сада уствари ишчежава, ма да се он са престанком Уставотворне скупштине угасио. Али, сви ти принципи које смо ми стекли и рад који смо ми вршили кроз године били су такви да се знало шта припада пленуму, а шта припада ужем Президијуму. И ми радимо на бази тих традиција. Ја бих разумео да се овде устало са неком критиком, па да се рекло шта смо рђаво радили. Те критике нема, него се искористила једна чисто формална ствар да би се тек још по једном закону гласало против. (Сложен аплауз).

Претседник: Пошто се нико више у начелној дискусији о овом законском предлогу није јавио за реч, стављам на гласање у начелу предлог Закона о Президијуму Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије. Ко је у начелу за тај законски предлог, нека дигне руку. (Сви посланици дижу руке, сем др Драгољуба Јовановића). Има ли ко *против*? (Посланик др Драгољуб Јовановић диже руку). Објављујем да је нацрт Закона о Президијуму Народне скупштине ФНРЈ у начелу Савезно веће прихватило са једним гласом *против*.

Прелази се на претрес у појединостима. Жели ли ко реч у појединостима? (Не јавља се нико). Не жели нико. Молим известиоца да прочита законски предлог, члан по члан.

Известилац чита наслов и члан 1 предлога Закона о Президијуму Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије.

Претседник: Ко је за наслов и члан 1 законског предлога, нека дигне руку? (Сви). Има ли ко *против*? (Нема). Члан 1 са насловом примљен је једногласно.

(Затим је Веће гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чланове 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10 и 11, а чл. 7 са једним гласом *против*, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Тиме је законски предлог примљен и у појединостима. Приступа се гласању о законском предлогу у целини. Гласа се према Пословнику, поименично, са за и *против*. Молим секретара да прозива народне посланике, а народне посланике молим да не напуштају салу док не гласају.

Секретар прозива народне посланике.

(После гласања)

Претседник: Објављујем да је гласало 188 народних посланика, и то 187 за а један *против*. На овај начин је предлог Закона о Президијуму Народне скупштине ФНРЈ прихваћен у Савезном већу и, у смислу Устава и Пословника, биће упућен Већу народа на решавање.

Време је већ одмакло, и ја питам Савезно веће да ли се слаже с тим да се садашња седница закључи. (Слаже се). Седницу закључујем а идућу заказујем за сутра, у 17 часова, са наставком дневног реда који се већ утврђен.

(Седница је закључена у 22,35 часова).

ZAJEDNIČKA SEDNICA SAVEZNOG VEĆA I VEĆA NARODA

Peta sednica

(17 jula 1946)

Početak u 10,40 časova.

Pri ulasku u dvoranu, članove Savezne vlade na čelu sa potpredsednikom Edvardom Kardeljom i članove predsedništva oba doma na čelu sa predsednicima Vladimirom Simićem i Josipom Vidmarom narodni poslanici burno pozdravljaju.

Pretsedavao predsednik Saveznog veća **Vladimir Simić**.

Pretsedavajući: Otvaram petu zajedničku sednicu oba doma Narodne skupštine. Zapisnik današnje sednice vodiće sekretar Ljubčo Arsov. Izvolite saslušati zapisnik prošle sednice.

Sekretar Ljubčo Arsov čita zapisnik IV sednice, održane 21 maja t. g.

Pretsedavajući: Da li ima primedaba na pročitani zapisnik? (Nema). Primedaba nema. Objavljujem da se zapisnik overava.

Prelazimo na dnevni red: odgovor potpredsednika Vlade Federativne Narodne Republike Jugoslavije druga Kardelja na pitanje narodnih poslanika Radovana Mijuškovića i dr Dušana Bratića, koje se odnosi na Trst i Julijsku Krajinu. Pošto je potpredsednik Kardelj izjavio da može da da svoj odgovor danas, to mu dajem reč. (Pri stupanju na govornicu Skupština druga Kardelja stojeći pozdravlja burnim aplauzom).

Potpredsednik Savezne vlade Edvard Kardelj (*Izborni srez Ljubljana II, NR Slovenija*): Drugovi poslanici, iz izjava koje su dali Predsednik Vlade drug Tito i drugi zvanični predstavnici naše zemlje, vi ste videli da se jugoslovenska Vlada nije saglasila i da se ne može saglasiti sa nekim zaključcima koji su doneseni na

Pariskoj konferenciji, a tiču se životnih interesa naroda Jugoslavije. To je u prvom redu pitanje razgraničenja između Italije i Jugoslavije i u vezi sa tim pitanje položaja samog Trsta. Vi znate gde idu predložene granice između Jugoslavije i Italije, odnosno predložene granice između Jugoslavije i Trsta. Vi znate takođe koliko su svi ti granični predlozi nepravedni prema narodima Jugoslavije. Za ilustraciju navodim samo nekoliko najkarakterističnijih činjenica.

Zaključci, na primer, oduzimaju Jugoslaviji grad Goricu. Gorica je administrativni centar pokrajine Goriške, koja prema francuskoj liniji ostaje Jugoslaviji i kojoj je grad dao ime. Ujedno je Gorica stari kulturni centar primorskih Slovenaca, koji je ne samo po imenu, nego i po etničkom sastavu slovenački grad. Sa oduzimanjem Gorice ostaje ova pokrajina, iako broji 100.000 stanovnika, bez ijednog centra većeg od 3.000 stanovnika. Na taj način čitav privredni sistem Goriške porušen je, a stanovništvo te pokrajine bačeno je u izvanredno težak ekonomski položaj.

Jedini argumenat koji navode za dodeljivanje Gorice Italiji jeste činjenica da je u njoj 14.812 Italijana i 10.868 Slovenaca i to prema popisu iz 1910 godine, znači da u Gorici ima prema popisu iz 1910 god. nepune 4.000 Italijana više nego Slovenaca. Da bi se sprovelo priključenje Italiji ove italijanske manjine u gradu Gorici, morali su autori francuske linije priključiti i okolne potpuno slovenačke opštine Podgora, Števerjan, Štandrež, Sovodolj i selo Vipolže, u kojima živi 9.741 Slovenac i svega 280 Italijana. Prema tome, »pravednost« i »objektivnost« autora francuske linije sastoji se u tome, da oni daju Italiji 20.609 Slovenaca samo da bi se navodno udovoljilo »etničkom principu« i priključilo Italiji 14.812 Italijana iz centra Gorice. Ponavljam da su čak po popisu iz 1910 g. tu Slovenci u većini.

Uzmimo dalje Kanalsku Dolinu, koja je u geografskom pogledu produžetak gornje Savske Doline, veza između slovenačkih dolina Zilice i Soče i prelaz ka Slovenačkoj Reziji. Njen istočni deo (Bela Peč) jeste istorijski sastavni deo Kranjske, a ostala Kanalska Dolina sastavni deo Koruške. U Londonskom paktu zahtevali su Italijani Kanalsku Dolinu samo do razvođa kod Žabnice. Pa još i danas njihovi geografi smatraju kao italijansku teritoriju Kanalsku Dolinu samo do ovog razvođa. Do 1918 g. u čitavoj Kanalskoj Dolini nije bilo nijednog Italijana. Danas je pored importiranih Italijana i ostataka Nemaca (oko 700) tamo još najmanje 3.000 Slovenaca, koji su jedino autohtono stanovništvo. Jedino opravdanje italijanskog poseda Kanalske Doline jeste stvaranje ofanzivnih pozicija prema Jugo-

slaviji — mogućnost napada preko slovenačke Koruške u Dravsku Dolinu. Italijani su godine 1941 sa ovih pozicija počeli napad na Jugoslaviju.

Potpuno je takođe nerazumljivo kakvi etnički razlozi traže da francuski predlog oduzima Jugoslaviji obalu između Trsta i Tržiča. U tom pojasu Slovenci predstavljaju po statistici iz 1920 godine više od 95% stanovništva. Italijani predstavljaju dakle jedva 5% stanovništva. Ovaj deo nema ni istoriskih ni naročitih ekonomskih veza sa Trstom. Jedini razlog za koridor jeste stvaranje veze između Italije i Trsta na račun čiste slovenačke teritorije. Koridor oduzima slovenačkom narodu jednu polovinu obale na kojoj on ima pristup ka moru, drugu polovinu on gubi južno od Trsta. Prema tome francuski predlog čitavu Narodnu Republiku Sloveniju odvajava od njenog mora i to svega par kilometara od obale.

Sam Tržič je ekonomski povezan sa Julskom Krajinom. U Tržiču radi više hiljada radnika koji dolaze iz Krasa i Vipavske Doline. Prosečni broj ovog radništva možemo utvrditi iz statistike iz 1921 godine. Tada je Tržič imao 11.838 stanovnika, a u samim brodogradilištima je istovremeno radilo 9—10.000 radnika i nameštenika. To su bili radnici iz Goriške i Furlandske Nizine. Zato je danas teško tačnije oceniti pravu etničku strukturu Tržiča, ali je činjenica da je ogromna većina stanovništva za priključenje Jugoslaviji. Osim toga Tržič je centar trgovine za obližnji Kras, a životne namirnice dobija iz Vipavske Doline.

Predeo između Morganove i francuske linije na jugu u Istri po svom etničkom sastavu je jugoslovenski. Prema popisu iz 1945 godine, od 75.588 stanovnika je preko 40.000 Jugoslovena, a oko 34.000 Italijana. Ovaj broj postaje još ubedljiviji ako odvojimo gradsko stanovništvo. U gradskim opštinama Kopar, Milje, Izola, Piran, Umag i Novi Grad živelo je 1945 godine od gore navedenih Italijana 29.504, što znači njih 4/5. Ovi gradovi su ostatak venecijanske prevlasti nad Jadranom i Sredozemnim Morem. Venecija i ostale italijanske gradske republike imale su po čitavom Sredozemlju svoje kolonije, u koje su importirale italijansko stanovništvo — a niko ne misli na to da bi zbog toga proglasio sve pokrajine Sredozemlja kao etnički italijanske.

Ako uzmemo na zapad od francuske linije teritoriju do najstrožije etničke granice bez Trsta, utvrdićemo da na toj teritoriji, prema popisu iz 1910 godine, sa korekturama popisa 1945 godine za Istru, živi 99.126 Jugoslovena i 55.724 Italijana. Seče se dakle od Jugoslavije pojas na kome imaju Jugosloveni skoro

2/3 većinu. Ako zatim uzmemo za Jugoslovane u Trstu brojku iz godine 1910, tj. 51.108 — a ova brojka je očigledno premalena — onda ćemo videti da ostaje van jugoslovenskih granica na zapadu od francuske linije 150.234 Jugoslovana. Tome treba još pribrojiti Slovence koji žive na zapadu od najstrože etničke granice. Tih su nabrojili 1910, odnosno 1911 godine, 14.740. Faktički iznosi njihov broj najmanje 30.000.

Prema tome, ostalo bi van Jugoslavije na njenoj zapadnoj granici 180.000 Jugoslovana. S druge strane na ovoj teritoriji, ubrajajući Reku, ostalo bi pod jugoslovenskom vlašću, prema popisu od 1945 godine, 80.000 Italijana, od kojih 53.000 živi u obalskim gradovima Poreč, Rovin, Pula i Rijeka.

U svakom slučaju u Italiji ostaje mnogo više Jugoslovana nego što Italijana ostaje u Jugoslaviji. I to kažu »etnička granica« ili »etnička ravnoteža«!

Pariski zaključci oduzimaju Jugoslaviji prirodni i njen najvažniji izlaz na more — Trst, dok u isto vreme Trst izoliraju od zaleđa i osuđuju ga na privrednu propast. Jasno je da takvo rešenje ni sa privredno-političkog ni sa etničkog stanovišta nema nikakvog opravdanja.

Kada pogledamo sve te činjenice, onda postane tek u punoj meri jasno kolika se nepravda pariskim zaključcima čini narodima Jugoslavije. Mi nismo tražili ništa što nije naše. Čak smo se saglasili i s tim da otstupimo na mnogim mestima od našeg prvobitnog predloga italijansko-jugoslovenske granice, tamo gde smo iz lokalnih ekonomskih i saobraćajnih razloga tražili izvesne manje delove italijanske teritorije. Nismo tražili da nam se dadu strateška obezbeđenja na etnički italijanskoj teritoriji, iako bi moralno bili u pravu da ih tražimo, kada se uzme u obzir kako smo podmuklo bili napadnuti od strane Italije. Nismo to tražili zato jer je nova Jugoslavija izgrađena na istinski demokratskim principima samoodređenja i ravnopravnosti naroda. Upravo zato jer želimo da naši narodi slobodno žive na svojoj teritoriji, upravo zbog toga ne želimo da otimamo tuđu teritoriju. Zato smo mi naše granične zahteve postavili sa jasnim shvatanjem pune moralne odgovornosti. Mi smo ih postavili tako da nam istorija nikada neće moći reći da smo, iskorišćujući položaj pobednika u ratu, tražili nešto na što nemamo moralno pravo, nešto što nije u punom skladu sa principima istinske demokratije i nacionalne slobode i samoodređenja. Takode mi nismo tražili više da bi dobili manje. Pošteno, a ne kao imperijalistički trgovci, postavili smo svoj zahtev i na svaku stopu zemlje koju smo tražili naš narod ima sto puta pravo. (Dugotrajan aplauz i odobravanje). Nama su u Parizu rekli: Šta se žalite,

mi vam dajemo 3/4 Juliske Krajine. A mi smo im odgovorili i danas im ponovno odgovaramo: Ništa Jugoslaviji niko ne daje. Juliska Krajina je 13 vekova bila zemlja našeg naroda, a samo 25 godina bila je u jarmu italijanskih imperijalista. I koliko god su naši Ljubljana, Zagreb i Beograd, koji su takođe bili vekovima pod tuđom vlašću, isto toliko je naša i Juliska Krajina, koja je bila takođe pod vlašću ugnjetača. (Živo odobravanje u celoj dvorani). Zaista je tuđe najelementarnijim osećajima pravde, kada se opravdava davanje našeg naroda pod tuđi jaram time što je on i u prošlosti bio ugnjetavan, što je takoreći »naviknut« na ugnjetavanje. Ne može biti sumnje da se u takvim argumentima razotkrivaju ona imperijalistička, kolonijalna shvatanja, koja posmatraju druge narode, a naročito male narode, samo kao robu sa kojom se može trgovati.

Naši zapadni saveznici govore nam, kada opravdavaju davanje naše kompaktne etničke teritorije na zapadu Italiji: Vi imate Italijane u Zadru, Rijeci, Puli, prema tome, treba dati slovenačke seljake na zapadu Italiji da se dobije nekakva »etnička ravnoteža«, da bude jednak broj Italijana i Jugoslovena pod tuđom vlašću. A mi možemo našim saveznicima koji tako postavljaju pitanje reći: A zašto, gospodo, treba kažnjavati i bacati u tuđe ropstvo slovenačke seljake na zapadu, čije generacije vekovima kompaktno žive na toj svojoj teritoriji, zašto njih kažnjavati ako su se u prošlosti venecijanski trgovci naseljavali u našim gradovima? Zašto se onda taj princip ne primenjuje i u pogledu onih Italijana koji žive u mnogim drugim gradovima po čitavoj obali Sredozemnog Mora? Moram odmah primetiti da ja pri tome ne optužujem italijanski narod ili da mu poričem pravo da slobodno živi u našim gradovima. Ne, naprotiv, ubeden sam da italijanski radni ljudi po tim gradovima sami najbolje shvataju da je njihova srećna budućnost mogućna samo u bratstvu i jedinstvu sa narodom usred koga žive i koji im bratski pruža ruku, poštujući njihova nacionalna prava. Ali niko nema pravo otimati nacionalnu slobodu Slovencima i Hrvatima na zapadu u ime stvaranja nekakve »etničke ravnoteže«, u ime toga što su se sticajem istoriskih okolnosti naseljavali po nekim našim gradovima Italijani. Pojam etničke granice je samo jedan, to je granica između kompaktno naseljene italijanske i kompaktno naseljene jugoslovenske teritorije. (Burno odobravanje). A ta granica ide rubom Furlandske Nizine prema severu. Tu liniju više ili manje tačno beleže sve objektivne etničke karte Evrope. I na toj osnovi mi tražimo da se povuče granica između Jugoslavije i Italije. (Ponovno burno odobravanje).

Upravo iz svih tih razloga Sovjetski Savez je odlučno i jasno podržavao zahteve Jugoslavije. (Buran, jednodušna aplauz). Nemajući nikakvih drugih tendencija nego pomoći jednome svome savezniku, koji se čestito i hrabro borio za opštu savezničku stvar, u njegovom opravdanom zahtevu da ujedini svoj narod pod svojim krovom, Sovjetski Savez se snažno založio za očigledno pravednu stvar Jugoslavije. Sovjetski Savez je time ponovo pokazao da mu je tuđa svaka imperijalistička tendencija i da mali narodi mogu sa pouzdanjem očekivati njegovu podršku u obezbeđenju svoje slobode i nezavisnosti. (Aplauz). Na žalost, nisu svi naši saveznici pošli sa tog stanovišta. Došle su do izražaja tendencije koje nemaju nikakve veze ni sa demokratijom, ni sa interesima samog stanovništva Južne Krajin, ni sa željom da se u ovom delu Evrope postave čvrsti temelji mira. Nema potrebe da se upuštam u analizu tih tendencija. Ali ja ne mogu a da jasno ne formulišem svoj utisak: ili se kod takvih tendencija radi o totalnoj neobaveštenosti u pogledu stvarnog stanja u Južnoj Krajini — što takode ponekad ne isključujem iz prostog razloga što sam se uverio na svom sopstvenom iskustvu da je taj faktor na Pariskoj konferenciji još uvek velik i uticajan gospodin — ili su se tu umešale snage koje ne žele učvršćenje mira u ovom delu Evrope i koje idu za svojim sopstvenim ciljevima ekspanzije, o kojima se, doduše, ne govori, ali o kojima se utoliko više misli.

Jasno je da takva politika ne može biti osnova za zdrave odnose među narodima i državama. Pustimo po strani opravdanost jugoslovenskih zahteva. Takva politika već kao metod i instrumenat u međunarodnim odnosima ne može imati drugih posledica nego jačanje agresivnih snaga i slabljenje pozicija mira. To je politika koja seje sumnju i nepoverenje u duše svih onih koji su se u toku ovog poslednjeg rata borili za opštu savezničku stvar u uverenju da ta opšta saveznička stvar znači uništenje agresije i izvora fašizma, istinsku demokratiju, a ne demokratske fraze, slobodu i samoodređenje naroda i obezbeđenje čvrstog mira. Ako stvar nije takva, onda se postavlja pitanje šta je zapravo »opšta saveznička stvar« značila za one koji danas osporavaju Jugoslaviji pravo da njeni narodi žive slobodni na svojoj zemlji, koji osporavaju Jugoslaviji pravo da obezbedi mir na svojim granicama, koji grubim pritiskom hoće da nametnu Jugoslaviji mirovne uslove koji su teži nego što ih nameću jučerašnjim agresorima. Te iste snage odriču Jugoslaviji takode pravo da traži reparacije od Italije. Drugim rečima ratne reparacije ima da plati Jugoslavija a ne Italija. I ne samo to, Jugoslavija bi prema nekim predlozima imala da plati čak jedan deo

italijanskog državnog duga, a fašističkim fabrikantima, koji su pobjegli, otštetu za fabrike koje su posle prvog svetskog rata oteli starim vlasnicima. Zaista, neki naši saveznici odnose se prema Jugoslaviji kao prema jučerašnjem neprijatelju a ne kao savezniku.

U Italiji fašistički ostaci i imperijalistički šovinisti sada organizuju histerične akcije, kako bi uverili svet o tome da će se u Italiji desiti strašne stvari ako Trst i Pula ne budu pripali Italiji. To isto su italijanski imperijalisti i fašisti radili na kraju prvog svetskog rata, jer su svojom šovinističkom drekom hteli da nadviču i uguše demokratske snage u italijanskom narodu i u čitavoj Evropi. To isto, — u malo drukčijoj formi ali sa istim ciljem — rade sada. Njima možemo samo reći da njihova vika neće uplašiti ni nas ni italijanski narod u Julijskoj Krajini. Italijanski narod može biti siguran da je nama sigurno mnogo više stalo do sreće i blagostanja italijanskog radnog naroda u Julijskoj Krajini nego tim huškačima, upravo njima do toga uopšte nije stalo, jer oni viču jezikom ugnjetača i izrabljivača. (Opšte i burno odobravanje). Ali ono što je važno u čitavoj toj galami to je činjenica da je ona moguća samo zato što politika o kojoj sam gore govorio hrabri ostatke agresije i fašizma u Italiji i u čitavoj Evropi.

Sve su to razlozi koji ostavljaju u duši svakog poštenog građanina naše zemlje osećaj dubokog nezadovoljstva i uvređenosti zbog stava koji naši zapadni saveznici zauzimaju prema opravdanim zahtevima Jugoslavije.

Vlada FNRJ smatra da se naši narodi ne mogu saglasiti da im se nametne takav »mir«. Zato ona odbija da primi pariske zaključke ukoliko se oni odnose na Jugoslaviju.

Ne treba zaboraviti da je Jugoslavija zemlja kojoj je fašistička Italija nanela najviše zla i stradanja. Mi se italijanskom narodu ne mislimo svetiti, ali posle svega što je naš narod pretrpeo od italijanske imperijalističke agresije, ima bar puno pravo da traži da bude oslobođen jarma italijanskog imperijalizma i da bude slobodan na svojoj zemlji.

Na toj osnovi Jugoslavija je spremna da razgovara na mirovnoj konferenciji 21 države, iskreno nastojeći da se nađe jedno sporazumno rešenje. Vlada Jugoslavije smatra da mirovni ugovor koji bi bio donesen bez Jugoslavije i protiv volje Jugoslavije ne bi bio ni demokratski, ni pravedan, niti bi stvorio uslove za izgradnju mira u ovom delu Evrope. Iz toga razloga Vlada FNRJ se nada, ako na mirovnoj konferenciji bude samo deseti deo one savezničke solidarnosti i volje za uništenje agresije kakva je postojala u vreme rata, da će se naći sporazumno

rešenje i u pitanju Juliske Krajine sa Trstom. Ako smo valjali kao saveznici u ratu, treba da valjamo i kao saveznici u izgradnji mira. (Aplauz). Vreme je da se od savezničkih reči pređe ka savezničkim delima. (Aplauz). Ovo ne govorimo u cilju da vršimo pritisak na naše saveznike da nas podupru u neakvim osvajачkim zahtevima. Ne, mi samo tražimo da svi saveznici budu dosledni onome što su proklamovali u vreme rata kao svoj ratni cilj, a to je uništenje fašizma i agresije, izgradnja čvrstog mira i davanje slobode i demokratskih prava svima narodima.

Drugovi poslanici, ja sam uveren da će ovakav stav Vlade ova Narodna skupština jednodušno podržati kao što ga podržava i čitav naš narod. (Buran i dugotrajan aplauz).

Pretsedavajući: Shodno Poslovniku pitam narodne poslanike Radovana Mijuškovića i dr Dušana Bratića da li su zadovoljni odgovorom potpredsednika Vlade Edvarda Kardelja?

Radovan Mijušković (*Izborni srez tamnavski, NR Srbija*): U ime svoje i u ime dr Dušana Bratića koji me je za to ovlastio, izjavljujem da smo potpuno zadovoljni odgovorom potpredsednika Vlade Edvarda Kardelja.

Pretsedavajući: Pošto je dnevni red iscrpen, zaključujem sednicu, a naredna će se sazvati pismenim putem.

(Sednica je zaključena u 11.10 časova).

ВЕЋЕ НАРОДА

Десета седница

(17 јула 1946)

Почетак у 17,15 часова.

Претседавао председник **Јосип Видмар**.

Председник: Отварам десету редовну седницу Већа народа I редовног заседања. Записник седнице водиће секретар друг Јоза Миливојевић. Молим друга секретара да прочита записник прошле седнице.

Секретар Јоза Миливојевић чита записник прошле седнице.

Председник: Чули сте записник. Има ли ко каквих примедба на прочитани записник? (Нема). Примедба нема. Записник се оверава.

Народни посланици Михаило Апостолски, Вељко Мићуновић, Борко Темелковски, Агуши Куртеш и Флоријан Сушић моле петодневно отсуство због болести. Предлажем Скупштини да ова отсуства одобри. (Прима се). Свима наведеним посланицима Скупштина је одобрила тражено отсуство.

Прелазимо на дневни ред: претрес извештаја Законодавног одбора о предлогу Закона о служби у Југословенској армији. Молим известиоца народног посланика Милоша Царевића да прочита извештај Законодавног одбора.

Известилац Милош Царевић: (Чита извештај Законодавног одбора. — Видети прилог на крају књиге)

Другови народни посланици, пред нама је трећи закон који се односи на нашу народну Армију. У прошлим заседањима Народне скупштине донета су два организациона за-

кона овакве природе — Закон о војној обавези држављана ФНРЈ и Закон о попуни оружане силе ФНРЈ јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима. Овај закон о служби у Југословенској армији и треба да углавном утврди основе организације наше народне Армије, тако да она у миру настави на законској основи даље усавршавање и напредовање, да би могла у будућности да испуни задатке који је очекују.

Југословенска армија је, како то формулише овај закон, чувар неповредивости државних граница, државне независности, слободе народа и активни носилац братства и јединства наших народа. Њен корен лежи у недрима наших народа, који су је створили у најтежим али и најславнијим данима наше историје, у данима народно-ослободилачке борбе и славом овенчаних партизанских одреда и народно-ослободилачке војске. Из малих партизанских одреда ницали су батаљони, из батаљона дивизије, а из дивизија корпуси, из којих се развила победоносна народна Југословенска армија, која је у то време, ослањајући се на наше народе и своју славну традицију, славно извршила своју дужност, те ће и у будућности оправдати поверење и наде које наши народи у њу полажу.

Савремена армија значи, како се то и у експозеу друга маршала Тита подвлачи, компликован механизам, где улоге делова и појединаца морају бити тачно прописане, права и дужности потпуно одређени, лични односи у целини и појединостима постављени.

Наша је Армија данас заиста модерна армија. Овим законским пројектом треба да дамо законску форму за њено напредовање, развијање и усавршавање. То што је прописано у овом закону нема никакве везе са ранијим законом о устројству бивше војске у бившој држави, као што ни наша народна Армија нема никакве везе са бившом војском. Други су темељи на којима је наша Југословенска армија постала, други су сокови који је хране, други су задаци који је очекују. Све је то исказано у пројекту овог закона, који се базира на принципима нашег Устава и начелима на којима је створена наша демократска народна држава. У нашој Армији служе грађани наше народне државе, којима је то и дужност и част. Сва звања у војсци од војника до генерала доступна су под законским условима свима грађанима. Предложени законски пројект, према томе, регулише у основи службу свих војних лица како у

њиховим односима на целу Армију, тако и у њиховим међусобним односима, дужностима и правима.

Законски пројект у целини произишао је из искуства модерних армија с једне стране, а с друге стране из искуства наше народне Армије како у рату тако и у миру. Са изнетих разлога у име своје као и у име Законодавног одбора молим да примите предложени законски пројект. (Аплауз).

Претседник: Чули сте извештај Одбора. Реч има народни посланик Ладо Амброжич.

Ambrožič Lado (*NR Slovenija*): Drugovi i drugarice narodni poslanici, ovaj zakonski projekat koji stoji pred nama prožet je dvojakim principima — stečenim iskustvom modernih armija i principima koji su bili provereni kod nas u Jugoslaviji u našem narodno-oslobodilačkom ratu. Ovaj se zakonski projekat, dakle, oslanja na velika iskustva iz ovoga rata u našoj zemlji s jedne strane, a s druge strane na iskustvima velikih armija koje su u ovom ratu smrvile fašističku snagu Osovine. Istoriski put naše Armije bio je veličanstven. Naša narodna Armija je nova armija, ona je izrasla iz novog ljudstva, ona je izrasla iz naroda, razvijala se iz malih jedinica u veliku armiju, u modernu armiju koja će čuvati naše granice, koja će čuvati našu bezbednost i slobodu.

Rekao sam da je naša Armija moderna armija. Zakonski projekat to naročito ističe. Moderna armija tek može pod uslovima koji postoje danas u svetu da zaista odgovori zadacima koje joj postavlja država. Moderna armija treba da bude organizovana armija, treba da bude stroj koji je izrađen do potankosti, do pojedinosti. Ali moderna armija treba da ima naoružanje, treba da ima tehniku da bi bila jaka, da bi bila moćna, da bi bila silna. Jačina armije ne računa se po broju vojnika, po broju vojnih lica, nego se jačina armije računa po bojnoj spremnosti ljudstva s jedne strane, a s druge strane po upotrebi moderne tehnike u toj armiji. Usavršavanje vojne tehnike, ovlađivanje vojnom tehnikom nije laka stvar. Da bi mogli još bolje ovladati vojnom tehnikom, da bi mogli zaista utvrditi i razvijati našu modernu Armiju, ovaj projekat zato postavlja određene principe. Ovaj projekat reguliše dužnosti i odnose vojnih lica u našoj Armiji. Ovaj projekat određuje zadatke i dužnosti svim vojnim licima i to glavne, osnovne dužnosti: čuvanje i odbranu naše otadžbine. Jedna od velikih dužnosti koja se postavlja našim vojnicima i rukovodiocima je usavršavanje vojne veštine, vojnog znanja i rad na usavršavanju i ovlađivanju te tehnike. Naši kadrovi i rukovodioci koji će rukovoditi ovom

Armijom, ne rastu formalno i birokratski, nego rastu iz trupe, oni se razvijaju tamo gde je njihovo mesto, među vojnicima, razvijaju se iz vojnika, iz najboljih naših branilaca. Isto tako i oficiri. Ovim zakonskim projektom data je potpuna perspektiva razvoja svim vojnim licima. Time će biti ovaj zakonski projekt i ovaj zakon korak napred u izgrađivanju naše Armije, on će biti osnova za organizaciju naše Armije. Ja sam ubeđen da će ovaj zakon mnogo pomoći razvijanju i usavršavanju naše Armije, koja će biti u mogućnosti da u svako doba, pod svakim uslovima izvrši sve zadatke a to su odbrana i obezbeđenje naših granica, odbrana naše slobode i nezavisnosti i čuvanje bratstva i jedinstva naših naroda. Zato ću glasati za ovaj zakonski projekat. (Aplauz).

Претседник: Тражи ли још ко реч у начелној дискусији о овоме закону? (Нико). Не тражи нико. Због тога закључујем начелну дискусију и прелазимо на гласање у начелу. Ко је за овај закон, нека дигне руку. (Сви). Ко је *против*? (Нико). Нико није против. Објављујем да је пројект Закона о служби у Југословенској армији у начелу примљен.

Прелазимо на гласање и дискусију у појединостима. Молим друга известиоца на чита нацрт Закона о служби у Југословенској армији.

Известилац чита наслов и члан 1 према извештају Одбора.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану? (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч, прелазимо на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против* нека дигне руку. (Нико). Нико није против. Објављујем да је чл. 1 примљен.

(За овим је веће народа, гласајући дизањем руку, усвојило све чланове овог законског предлога од члана 2 до 72 закључно према одборском извештају).

Претседник: Објављујем да је нацрт Закона о служби у Југословенској армији примљен у појединостима. Прелазимо на гласање у целини. Молим друга секретара да изврши прозивку народних посланика. Гласа се за и *против*.

Секретар прозива народне посланике да гласају.

(После гласања)

Претседник: За нацрт Закона о служби у Југословенској армији гласало је 111 посланика. Сви су гласали за. Тиме је нацрт овога закона у Већу народа изгласан и према

члану 44 Пословника биће упућен Савезном већу на даљи претрес.

Одређујем одмор од 15 минута.

(После одмора)

Претседник: Настављамо рад. На дневном је реду претрес Закона о јавном тужиоштву.

Молим друга известиоца Јосипа Хрнчевића да прочита извештај Законодавног одбора.

Izvestilac dr Josip Hrnčević: (Čita izveštaj Zakonodavnog odbora. — Videti prilog na kraju knjige)

Zakonodavni odbori unijeli su izvjesne dopune u projekat ovog zakona, ali one nisu izmijenile sadržaj projekta već su ga samo učinile jasnijim. Te dopune su sljedeće:

Dodat je član 3 koji propisuje tekst zakletve Javnog tužioca FNRJ i njegovih zamenika. Ostali službenici javnog tužioštva polažu opštu službeničku zakletvu, koja je predviđena u projektu Zakona o državnim službenicima.

Drugo, član 9 sada član 11 izmijenjen je utoliko što je pravo javnog tužioca na pokretanje disciplinskog postupka i učestvovanje u disciplinskom postupku protiv državnih službenika prošireno i na druga lica na radu u službi države kao i na ostale disciplinske postupke koje propišu društvene organizacije u pogledu svojih članova kao na primer Advokatska komora, i slično.

Sve ostale izmjene koje su usvojili zakonodavni odbori stilističke su naravi.

Dozvolite mi sada da povodom pretresa ovoga zakonskog projekta kažem par riječi o našoj novoj zakonitosti, kao i o zadacima i organizaciji javnog tužioštva.

Osnovni zadatak javnog tužioštva je da putem nadzora nad pravilnim ispunjavanjem zakona, dakle, putem učvršćenja zakonitosti, štiti ustavni demokratski poredak FNRJ, da štiti narodnu vlast, opštu narodnu imovinu, kao i na zakonu osnovana prava i interese građana od zločinaca, sabotera, štetočina i svakog onog koji ugrožava državno i društveno uređenje naše nove države i povrijedi pravo i zakonite interese društvenih organizacija i građana. Javni tužilac je, dakle, čuvar našeg novog pravnog poretka.

Osnovni principi našeg novog pravnog poretka sadržani su u Ustavu FNRJ. Polazeći od principa izloženih u Ustavu, raz-

rađuje se naš pravni sistem putem saveznih i republikanskih zakona, uredba, uputstava i drugih pravnih propisa, kao i putem odluka narodnih odbora. Svi ovi pravni propisi čine jedan jedinstven pravni sistem.

Koje su karakteristike naše nove zakonitosti? Te karakteristike su sledeće:

1) Naš pravni sistem, kao i naša Federativna Narodna Republika Jugoslavija, rodio se u oslobodilačkoj borbi naroda Jugoslavije, on je, dakle, nastao borbenim putem, i stupio na mesto pravnog sistema koji je vladao u staroj Jugoslaviji i služio za zaštitu interesa šake eksploatatora i vlastodržaca, i koji je isto tako u toku okupacije vjerno služio okupatoru za ugušivanje općenarodnog ustanka i podržavanje okupacije. Zato je pravni sistem stare Jugoslavije doživio sudbinu okupatora i protivnarodnih vladajućih klika u staroj Jugoslaviji.

Prva, dakle, karakteristika našeg pravnog sistema je da je nastao borbenim putem, u borbi.

2) Naš novi pravni sistem, naši zakoni i drugi propisi su sredstvo u rukama najširih slojeva naroda za zaštitu njegovih interesa. Narodne mase svjesne su toga i zato svjesno i dobrovoljno ispunjavaju ove nove demokratske zakone. Upravo u dobrovoljnom i svjesnom ispunjavanju zakona sa strane naroda i leži unutrašnja snaga našeg novog pravnog poretka, za razliku od starog poretka i zakona koji su bili u narodu omrznuti i protiv njega nasilno primjenjivani.

3) Naši zakoni učvršćuju ustavni demokratski poredak nove Jugoslavije, ali oni ne koče taj poredak već ga i dalje razvijaju u interesu radnih slojeva naroda. Danas kad se vlast nalazi u rukama naroda, narod je u mogućnosti da i putem zakona unaprijedi svoj državni i društveni život, svoj privredni sistem i izvrši promjene koje bi se u drugim prilikama mogle izvršiti samo putem većih ili manjih potresa. U tome se izražava progresivni karakter našeg zakonodavstva.

4) Naši novi zakoni su istinski demokratski zakoni i zbog toga što ih sam narod donosi preko svojih izabраниh predstavničkih tijela i što kontroliše njihovo izvršavanje.

Kad se ima u vidu ovakav karakter naših zakona i njihova uloga u našem državnom i privrednom životu, onda je posve jasno da se ti zakoni moraju striktno izvršavati. U cilju osiguranja efikasne i jedinstvene primjene zakona na čitavoj teritoriji Federativne Narodne Republike Jugoslavije osnovan je poseban organ za nadzor nad pravilnim ispunjavanjem zakona.

Taj organ je javno tužništvo. Javno tužništvo osnovano je najprije odlukom AVNOJ-a od 3 februara 1945 godine, koja je odigrala pozitivnu ulogu za pravilno postavljanje organizacije i funkcionisanje javnog tužništva.

Dalji razvoj u tom pravcu pretstavlja glava 14 Ustava FNRJ koji je postavio osnovne principe o organizaciji, zadacima i pravnim sredstvima javnog tužništva. Projekt ovoga zakona s jedne strane razrađuje ove ustavne principe, a s druge strane on zakonski učvršćuje onu praksu koja se razvila u praksi javnog tužništva. Javno tužništvo osnovano je na principu organizacionog jedinstva, koji je princip izražen u čl. 5 projekta. Taj član kaže da je Javni tužilac odgovoran za svoj rad Narodnoj skupštini FNRJ odnosno Prezidijumu Narodne skupštine FNRJ, te da su organi javnog tužništva nezavisni u svome radu od drugih organa državne vlasti i svih organa državne uprave i podređeni samo Javnom tužiocu FNRJ.

Ustav kaže da je Javni tužilac odgovoran za svoj rad Prezidijumu Narodne skupštine. Ovaj naš projekat napisan je u tom smislu. Jasna je stvar da je Javnom tužiocu potrebna jedna efikasna pomoć u njegovom operativnom radu. Da bi ta pomoć bila efikasna i da bi došla u pravo vreme, potrebno je da se oslonimo na jedan organ koji tu pomoć može da mu da. To je Prezidijum Narodne skupštine, pošto Narodna skupština nije uvijek na okupu da bi mogla dati upute Javnom tužiocu za rad.

Ovo proširenje ustvari nije nikakvo proširenje nego je na liniji naših ustavnih odredaba. Prema Ustavu Skupština bira Vladu i Vlada je odgovorna Narodnoj skupštini i Prezidijumu i onda je logično da Javni tužilac treba da odgovara Prezidijumu. O ovome pitanju bila je diskusija u Zakonodavnom odboru, pa su zakonodavni odbori prihvatili predlog projekta u tom pravcu.

Dalje, taj je princip izražen i u članu 6 projekta koji kaže da su uputstva i naređenja kao i rešenja viših javnih tužilaca u pojedinim predmetima obavezna za podređene javne tužioce, i u članu 20 ovog projekta, koji kaže da viši javni tužilac može svaki predmet izuzeti iz djelokruga nižeg tužioca i sam ga riješiti. U ovim ustanovama dolazi do najpunijeg izražaja princip starešinstva i odgovornosti koji je potreban radi brzog i efikasnog funkcionisanja ustanove javnog tužništva i ispunjavanja njegovih zadataka.

Kao i ostali državni organi Federativne Narodne Republike Jugoslavije i javno tužništvo je istinski demokratska usta-

nova. Demokratski karakter javnog tužništva proizlazi iz činjenice da Javnog tužioca FNRJ i njegove zamenike bira i razrešava Narodna skupština FNRJ i da je Javni tužilac FNRJ za svoj rad odgovoran Narodnoj skupštini. Osnovna demokratska suština javnog tužništva slijedi nadalje i u prvom redu iz istinske demokratske suštine naših zakona, o čijem sprovođenju u život i pravilnoj primjeni ima da se stara javno tužništvo. I konačno, javno tužništvo je u svom djelovanju usko povezano sa narodom na razne načine, putem narodnih tužilaca koje bira narod iz svoje sredine i koji su dobrovoljni saradnici javnog tužioca, kao i putem organizovanja širokog prijema molbi i žalbi iz naroda i intervencije koje javno tužništvo vrši po tim molbama i žalbama.

Ustanovljavanje narodnih tužilaca sada se organizuje ovim projektom. Bilo je govora u zakonodavnim odborima o tome kakav je karakter ovih tužilaca, da li su oni državni službenici ili nisu. Narodni tužioci nisu državni službenici, nemaju prava da izviđaju, hapse, nego su oni dobrovoljni saradnici javnog tužioca koga obaveštavaju o događajima u preduzećima i mjestima gdje žive i rade, koji mu sugerišu opasnosti koje mogu da nastupe kao i krivična djela, kako se požar ne bi gasio tek kad bukne. U tome i jeste zadatak javnih tužilaca da oni opažaju pojave koje mogu da dovedu do kršenja zakonitosti, kako bi oni preduzeli mjere da do krivičnih djela i do kršenja zakonitosti ne bi došlo. Javno tužništvo, osnovano na izloženim organizacionim principima, iz osnova se razlikuje od državnog tužništva i državnog pravobranioštva stare Jugoslavije. Državni tužilac stare Jugoslavije bio je policijski organ, kojemu je osnovni i jedini zadatak bio da vrši krivično gonjenje protiv svakog onog ko se borio protiv ugnjetavanja i bezakonja a za bolji život i demokratske slobode, za razliku od državnog pravobranioštva stare Jugoslavije koje je bilo organ ministra finansija sa zadatkom da štiti fiskalne interese stare protiv-narodne države i da nastupa kao punomoćnik države u građanskim sporovima. Javni tužilac se u građanskom sporu pred sudom ili pred upravnim organom nikad ne pojavljuje kao punomoćnik stranke, već kao zastupnik općenarodnih interesa. U tom pravcu on ne štiti samo interese države nego i zakonite interese građana a naročito onih koji se nalaze pod naročitom zaštitom zakona, kako je to propisano u čl. 10 projekta.

Ima pogrešnih shvatanja da javni tužilac kad nastupa u građanskom sporu nastupa kao punomoćnik stranke. Međutim javni tužilac nikad ne nastupa kao zastupnik stranke, nego kao

zastupnik javnih interesa i naravno on pomaže onu stranu koju treba pomoći, a naročito onima koji su usljed maloljetnosti nesposobni da brane svoje pravo, te im je potrebna pomoć.

Javno tužništvo vrši nadzor nad pravilnom primjenom zakona na svim područjima državnog i društvenog života, kako na sektoru državne uprave tako i na sektoru pravosuda. On je osim toga organ krivičnog gonjenja. Ove funkcije javnog tužništva detaljno su razrađene u čl. 8—12 projekta Zakona o javnom tužništvu i osvijetljeni u obrazloženju projekta, pa nije potrebno da o njima posebno govorim. Napomenuću samo to, da po članu 11 projekta isljedenje krivičnih djela postaje isključivo funkcija javnog tužioca i njegovih isljednih organa. O kvalitetu i rezultatu isljedenja ovisi rezultat čitavog krivičnog postupka pa je potrebno da se vođenje isljedenja usredotoči u jednim rukama tj. u rukama javnog tužioca, kako bi ono bilo brzo, efikasno i uspješno. Dioba isljedne djelatnosti između javnog tužioca i istražnog sudijske, kako je to bilo propisano u starom zakonu o krivičnom postupku, bila je zasnovana na obmani o tobožnjoj nezavisnosti sudova u staroj Jugoslaviji i o suprotnosti između suda i državnog tužništva, jer su i sud i državno tužništvo bili sredstva u rukama vladajućeg sloja društva za zaštitu njegovih interesa i kao takvi nisu mogli biti u stvarnoj suprotnosti. Ujedinjenje cjelokupne isljedne službe u rukama javnog tužioca i njegovih isljednih organa bezuvjetno će doprinijeti boljem kvalitetu isljedenja i efikasnijem gonjenju zločina. Time nije narušeno akuratorno načelo krivičnog postupka, jer ono dolazi do punog svog izražaja na glavnom pretresu pred sudom.

Aparat javnog tužništva je već danas, nakon godinu i po dana svoga postojanja, prilično razvijen i odgovara svojim zadacima. Kadrovi javnog tužništva sastavljeni su iz starih stručnih pravnika i onih novih pravnika koji su se u toku oslobodilačke borbe i u periodu izgradnje naše nove države pokazali kao svjesni i odani borci za interese svoga naroda.

Osnovni problemi koji danas stoje pred javnim tužništvom sastoje se u tome što je tužilački aparat potrebno popuniti, naročito radi osnivanja sreskih tužništava ondje gdje još nisu osnovana.

Dalji zadatak sastoji se u tome da javno tužništvo potpuno obuhvati sve svoje funkcije, a naročito funkciju učestvovanja u građanskim sporovima pred sudovima i upravnim organima, koji je sektor dosad najslabije obuhvaćen.

Treći zadatak sastoji se u tome da kadrovi javnog tužništva savladaju naprednu pravnu nauku. Poznavanje stare pravne nauke nije više dostatno. Šta više, stari zakoni i praktikizam sputavaju stare stručne pravnike u razumijevanju i pravilnoj primjeni naših novih zakona i koče razvoj novog pravnog shvatanja.

I pored svih teškoća javno tužništvo predstavlja značajnu komponentu u našem državnom aparatu, na koji se narod sa sigurnošću može da osloni. Predloženi projekt Zakona o javnom tužništvu ima da unaprijedi ustanovu javnog tužništva kako bi ona još bolje odgovarala svojim zadacima. Tako su taj projekt ocijenili i zakonodavni odbori, pa molim da Vijeće naroda primi izvještaj Zakonodavnog odbora i predloženi projekt Zakona o javnom tužništvu. (Aplauz).

Председник: Има реч Министар правосудја Фране Фрол.

Ministar pravosuda Frane Frol (NR Hrvatska): Drugovi narodni poslanici, s obzirom na obrazloženje koje sam dao projektu Zakona o javnom tužništvu ja ću biti kratak. Od donošenja odluka na istoriskom zasjedanju AVNOJ-a u Jajcu, kojim su odlukama udareni temelji Demokratske Federativne Jugoslavije i u vezi s tim i našem novom ustavnom životu u duhu teokovina narodno-oslobodilačke borbe, naš se novi ustavni život organski razvijao i u svom razvoju zadobivao konkretne oblike. Paralelno sa ustavnim razvijanjem izgrađivao se naš novi pravni poredak, a u tom novom pravnom poretku nicali su naše narodne ustanove na svim područjima društvenog i državnog života kao odraz toga novog pravnog poretka. I tako je, kao što je to spomenuo predgovornik, još mnogo prije nego je donesen Ustav, još u mjesecu februaru 1945 godine Pretsjedništvo AVNOJ-a donijelo odluku o ustanovljenju i nadležnosti javnog tužioca za cijelo pravno područje naše države. Ta odluka sadrži samo osnovne principe, a prepustilo se praksi kako bi se to dalje razvijalo. Naš Ustav u čl. 124 do 127, glava XIV, prihvata osnovne principe te odluke. Naš današnji zakonski projekt ima te principe našeg Ustava da izgrađuje tj. organizaciju, zadatke i pravna sredstva javnog tužništva s jedne strane, a s druge strane ono što je rekao predgovornik, da u zakonodavnom pogledu učvrsti onu praksu koja se razvila od dana donošenja odluke Pretsjedništva AVNOJ-a od 3 februara 1945 godine, pa sve do danas.

Po svom karakteru i djelokrugu rada ustanova javnog tužništva nema nikakve veze sa ustanovom bivšeg državnog tužništva u staroj Jugoslaviji. Državno tužništvo u staroj Jugo-

slaviji bilo je organ protunarodnih režima za ugnjetavanje naroda i svega onoga što je napredno mislilo, bratski osjećalo i borilo se za novo društvo da u njemu osigura bolji i srećniji život naroda. Današnje tužništvo je organ u rukama naroda za zaštitu njegovih prava i interesa. Ono je po svojoj funkciji, kao što je to lijepo obrazložio predgovornik, organ krivičnog gonjenja s jedne strane, a s druge strane, organ čuvanja i zaštite zakonitosti na području državne uprave i na području pravosuđa. Ono je vrhovni organ koji ima zadatak da nadzire ispunjavanje zakona od strane svih ministarstava i saveznih i republikanskih i njima podređenih ustanova, kao i svih službenika i svih građana. I baš to što ono vrši vrhovni nadzor, njemu se daje položaj koji zauzima među najvišim organima državne vlasti, a to izlazi iz značaja koji Ustav daje načelu zakonitosti.

U zapadnim državama organizovano je javno tužništvo po obrascu francuskog tipa i svi službenici javnog tužništva su organi izvršne vlasti. Naš javni tužilac po svom položaju i ulozi nije organ izvršne vlasti. On je, kako to proizlazi iz čl. 1 projekta Zakona o javnom tužništvu, organ Narodne skupštine i kao takav ne dolazi u sastav najviših organa izvršne vlasti, nego ide uporedo s njima a to zato, što mu je dat stanoviti položaj — da vrši osebujnu funkciju tj. da bude čuvar zakonitosti.

Kao što je drug predgovornik lijepo obrazložio, javno tužništvo, iako je u svojoj strukturi centralizovano, ipak je demokratski aparat vlasti i to zato što po svom izvoru dobija svoju vlast od Narodne skupštine koju bira narod opštim i neposrednim pravom glasa sa tajnim glasanjem. S druge strane javno tužništvo je demokratsko, jer je povezano sa narodom kao što su i svi organi naše narodne vlasti s narodom povezani. Tu postoje narodni tužioci kao njegovi pomagači, koji nisu nikakvi službeni organi nego dobrovoljni saradnici.

Drugovi narodni poslanici, ja sam uvjeren da će ovaj Zakon o javnom tužništvu biti snažna poluga u izgrađivanju našeg novog pravnog poretka i da će biti sredstvo učvršćenja naše zakonitosti, da će štititi opće narodne interese, prava i interese i organizacija i pojedinih građana, a s druge strane da će biti čuvar Ustavom ustanovljenog društvenog i državnog uređenja FNRJ, pa vas zato molim da ovaj nacrt zakona u cijelosti primite. (Aplauz).

Претседник: Чули сте извештај Законодавног одбора и објашњење Министра правосуђа. Реч има друг Душан Васиљевић.

Душан Васиљевић (НР Босна и Херцеговина): Другови и другарице народни посланици, после образложења које је изнео друг Министар правосуђа уз предлог Закона о јавном тужиоштву и после говора друга известиоца и образложења које је он дао и образложења које је поновио и друг Министар, морам признати да је мени врло тешко казати нешто ново о предлогу који је данас на дневном реду. Ако штогод изнесем, ја знам да ћу морати понављати оне мисли које су предговорници изнијели, али вас ипак молим да ми не замерите што ћу поновити, јер мислим да је мање рђаво понављати добре ствари него допустити да се понављају рђаве ствари. Од предговорника, као и у образложењу овог пројекта, истакнут је демократски карактер уставне јавног тужиоштва. Тачно је све ово што су другови и концизно и разумљиво изложили. Могло би се можда још додати да овај демократски карактер произлази не само из тога што је јавно тужиоштво претставник јавних интереса, већ стога што је сама Уставотворна скупштина донела одредбу да се оснује установа која ће имати да контролише, да надзире извршавање и праксу закона које ће она донети, то јест које ће народ донети. У овоме што законодавац хоће да контролише сам своје законе такође постоји демократски карактер ове установе, а друга је значајна црта овога закона што није настао из теорије него из потреба практичног живота и то практичног живота у крви и жртвама и врло тешким околностима. Како су предговорници истакли, још 1945 године, у времену када се у нашој земљи крв проливала, када је окупатор био побеђен, али још није напустио нашу земљу, тада су њени ослободиоци затекли земљу разорену и разрушену у сваком погледу, требало је брзо радити, требало је ударнички радити. Ја мислим да ништа боље не карактерише особине и одлике наших народа него то што су они кад је дошло питање како ћемо нашу земљу уредити, у првом реду стали на становиште: путем закона да очувамо законитост. Ову чињеницу виде сви противници демократије, који морају да признају да је овом приликом једна странка показала на каквој висини стоји када се она потпуно изједначила у сваком погледу са народом, осећа са народом и како је заиста заслужила да буде руководилац у нашем народном животу, у изградњи наше земље и наше државе. То је, ми сви признајемо, Комунистичка партија Југославије. Срећом, ми смо имали и добар узор, узор и искуства баш у питању јавног тужиоштва у нашем великом

савезнику и пријатељу, у Совјетском Савезу. Ја мислим да се ова чињеница не сме изгубити из вида када је реч о томе колику важност за нас претставља овај закон. Онај који се ставља на становиште законитости сигурно допушта и друге да на основу законитости заступа своје право, не само у овом опсегу и подручју државе, него такође у подручју оних питања која стоје данас пред нама.

Ми знамо да се данас нама оспоравају права која смо својом крвљу искупили. Нама се оспоравају права самоопредељења, оспорава се право самоопредељења једном делу нашег народа на западним границама, иако се спомиње Атлантска повеља коју смо и ми својом крвљу печатили. И како ми стојимо на становишту закона, наш захтев треба да се усвоји и од свих искрених и разборитих елемената који не припадају етнички нашим народима, а то су они који умеју да цене слободу, да цене вредност овакве организације у нашој држави како ми данас показујемо. С те стране одлука АВНОЈ-а показује најбоље којим темпом иде и развија се наш живот. Од фебруара 1945 године ми смо још једанпут потврдили ове одлуке. Та потврда није била овако кодифицирана као сада, али је то у народу значило оно што и сада значи. Од почетка па до формирања и образовања Уставотворне скупштине непрекидно је лебдела пред народом једна жеља и једна мисао, а то је да се закони наше право, да га ми направимо између себе законом, па да га можемо онда са законом бранити према другима. Ја мислим да је то такође једна тековина коју је донео Народно-ослободилачки покрет, коју је донела народно-ослободилачка борба.

Иначе овај закон има још једну добру страну, а то је да он у времену ударништва, кад се брзо ради и брзо послови свршавају, не претставља као што претстављају закони и устави по капиталистичким демократијама, једно зачмало стање, него један покрет живости, идења напред и само напред ка усавршавању, и с те стране управо овај закон и установа јавног тужиоштва имају своју вредност. Данас се сматра одликом у свима крајевима наше земље бити члан јавног тужиоштва. Ако посматрамо делатност јавног тужиоштва, ми видимо, према овоме закону, да оно иде од упутства до упутства, од убеђења до убеђења, од интервенције до тужбе и жалбе итд. до предлога Народној скупштини. Цео његов поступак је у томе да осигурава чистоту у испуњавању и извршавању закона, али кад дође

моменат да се закон тумачи, ту иступа Президијум Народне скупштине, појављује се народни суверенитет претстављен у Народној скупштини.

Вредност овога закона ми не можемо сада довољно оценити. У пракси ћемо видети како ће он изгледати после, али је карактеристично да овај закон управо може да распрши све сумње оних демократа у нашој земљи, који се, поучени рђавим искуством прошлости, непрекидно боје да се не повреди закон, јер, да је боље чувати закон него чувати ствар.

Да не дуљим, да наведем само један пример приликом расправе о пројекту Општег закона о задругама. Има и данас људи који реч надзор државе над задругама перхоресцирају. Они мисле да је то умањење њихове самоуправе. Али кад Народна скупштина, кад суверени народ дозвољава надзор над својим законима, у случају кад јавно тужиоштво врши тачно своју функцију, ја мислим да бољег пријатеља не може народ имати од јавног тужиоштва и да реч надзор не сме бунити никога. Ми живимо у време брзог корачања напред. Реакцији изгледа то револуција, а нама је то радост. Овај закон је један од оних закона који показују пут у будућност и ја мислим да погађам жељу народа у Босни и Херцеговини и нашег Фронта кад кажем да овај закон заслужује да буде једногласно изгласан. (Одобравање и аплауз).

Претседник: Реч има народни посланик Радомир Тодоровић.

Радомир Тодоровић (НР Србија): Другови и другарице народни посланици, пред вама је врло важан законски предлог који даје право и дужност Јавном тужиоштву ФНРЈ и свима њему потчињеним органима да контролишу примену свих закона, њихових одредаба и уредаба и поштовање свих тих прописа, како од народа тако и од власти и друштвених организација. Законитост у једној земљи не цени се само по добро писаним законима, него по њиховој правилној примени и поштовању истих.

Ружно је рећи да народ треба да буде потчињен закону, али је правилно да народ треба да поштује своје законе и да се по њима управља, али зато треба примером да слеђују они који су одређени да их народу тумаче и примењују.

На извесне примедбе у овом тако важном закону, ако их буде било, осврнућемо се у претресу у појединостима, али у овој начелној дискусији хоћу да се осврнем на однос

јавних тужилаца према грешкама и злоупотребама народних власти, да бих још више подвукао значај овога закона који треба да буде узор и надзор права и законитости у нашој младој држави.

Ради примера осврнућемо се на мало даљу прошлост.

Пре 50 година Народна радикална странка придобила је народ и освојила власт у Србији зато што је прокламовала шира народна права, слободу и законитост и устала противу насиља и безакоња ондашњег ненародног режима и влада-реве самовоље.

Али она није остала дуго на власти као народна странка са народном вољом и одобрењем. Продужила је владавину силом и насиљем и ми смо њену диктаторску власт скоро сви на својој кожи осетили. „Свака сила за времена“, каже народна пословица и, наравно, таква власт се није могла дуго одржати. Није поштовала грађанска права и слободе, нити законе које је сама доносила. Крало се на све стране, вршене су злоупотребе, а нико никога није контролисао, нити је ко коме одговарао. Режимски су људи били повлашћени а милионске су се афере низале једна за другом. Онај ко би на то указао називан је рушиоцем државе и стављан под закон о заштити државе. Ондашње државно тужиоштво није контролисало тамо где је требало и где су злоупотребе вршене, већ је гонило оне који су на злоупотребе указивали. Народ је све то видео. Он увек први и најбоље види, јер својим инстинктом а и на својој кожи осети. Изгубио је веру у државу и зато се стара Југославија морала распасти. Наше јавно тужиоштво коме се данас поставља темељ не сме бити јавно само по своме називу, него и по своме раду, а народ треба да осети да има неко ко будно мотри на све који законе спроводе, као и на оне који треба да законе извршавају или да се по њима управљају. Много се писало и на конференцијама говорило о грешкама које чини наша млада народна власт. Пословица каже: „Ко ради тај и греши“, али само те грешке не би смеле да се понављају, нарочито треба разликовати грешке од злоупотреба. Ја не бих рекао, као што рече друг известилац, да јавно тужиоштво треба да штити народну власт. Оно би се тиме скоро изједначило са државним тужиоштром у бившој Југославији, јер је државно тужиоштво у бившој Југославији штитило самовољу ненародне власти, средњих начелника и свако ко би се појавио да то критикује био би стављен под удар закона о заштити државе, а као што по-

менух, јавно тужиоштво не сме томе да служи. Наше јавно тужиоштво, јавно тужиоштво које се данас озакоњује, мора имати узвишену дужност, оно нема да штити народну власт, јер народну власт, ако је народна, не треба ни од кога штитити. Наше јавно тужиоштво са својим органима има широка права по овоме закону да све благовремено отклања и чисти, а ми смо сви дужни да га у томе помажемо не само доношењем овог закона, него и да на све незаконите радње на време указујемо. Ако се деси некад грешка не смемо рећи да су то ситне грешке кад знамо да и мали поточићи некада у својој бујици наносе штету а нарочито ако се сливају у велику реку, онда долази до поплаве и до огромне штете која се не може отклонити. Ја ћу ради примера да укажем на такве извесне односе јавног тужиоштва из недавне прошлости према тим злоупотребама.

Мислим да је и овде међу вама свако морао понешто запазити у своме крају, у своме срезу — да су се десиле неке злоупотребе под називом ситних грешака али које могу бити крупне. На пример, један чиновник из бивше Југославије, да би регулисао своју пензију, затражио је од среског народног одбора да му изда уверење. И добио је уверење од среског одбора да је за време окупације био у служби код злогласног Вујковића на Бањици. Он то уверење није одмах загледао, метнуо га у џеп па када је дошао кући и погледао имао је шта да види. Отрчао је код месног одбора где је за све време окупације живео и пожалио му се и, наравно, тај месни одбор и месни одбор Фронта издао му је једно сасвим супротно уверење — да је за време окупације — изузев 20 дана када је био постављен у унутрашњости па је то место напустио, видећи шта се он њега тражи — био у селу. Сада он има у џепу та два супротна уверења: једно које му даје право да регулише пензију, а друго по коме треба да изгуби главу. Сада се ја питам, другови и другарице народни посланици, шта ту треба да предузме јавно тужиоштво. Ја сам још пре три-четири месеца о томе обавестио Јавног тужиоца Србије и, како ми пре четири дана рече тај исти, јер се жалио да не може пензију да регулише, ништа није предузето. Ако је он заиста био у служби код злогласног Вујковића, требало је да седи на оптуженичкој клупи поред злогласног крвника Драгог Јовановића, (*Један глас: И сешће!*) а ако није био у служби код Вујковића, њему треба доделити пензију, али то не може док не добије друго уверење. Друго уверење тај исти срески

одбор, та народна власт не може му дати, јер је издала једно уверење и неће му дати друго. Јавно тужиоштво ту има да одлучи, оно има да расправи целу ствар.

И, рекох вам, овај законски пројекат који смо ми добили ако он не буде потпуно узет у правилно спровођење, остаће и он мртво слово на хартији. Јер, ја мислим, да није вредно само доносити добре законе, потребно је да се ти закони извршавају како треба и баш овај закон који ћемо ми овде изгласати контрола је над свим осталим законима које смо донели и које ћемо донети. И зато што је он тако важан, ја мислим да баш то јавно тужиоштво треба да буде на достојној висини, да води рачуна о томе шта ради, да оно правилно извршава све ове законе, па ће све у земљи ићи како треба и неће се противзаконито радити.

Верујем да ће се доношењем овога закона исправити све досадашње погрешке. Верујем да ће доношењем овога закона и јавно тужиоштво имати мало већу одговорност и да се више неће поновити примери као што малочас наведох. Ја код себе имам преписе тих уверења и кажем вам да ви који сте доле у народу и у вези са народним одборима треба да водите рачуна о тим ситницама, јер нису то ситнице, ако се узме у обзир да су ситнице упропастиле бившу Југославију.

Верујући да ће овај законски пројекат који се доноси све то исправити, изјављујем да ћу гласати за овај законски пројекат. (Аплауз).

Претседник: Пошто се нико више није пријавио за реч у начелној дискусији, закључујем дискусију у начелу и прелазимо на гласање у начелу. Ко је за овај пројекат, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је предлог Закона о јавном тужиоштву изгласан у начелу.

Прелазимо на дискусију у појединостима. Молим друга известиоца да чита члан по члан.

Известилац др Јосип Хрнчевић чита члан 1 предлога закона према одборском извештају. (Видети прилог на крају књиге).

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану? (Не тражи нико). Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Члан први је примљен.

(За овим је Веће народа, гласајући дизањем руку, примило члан 2 према извештају Законодавног одбора).

Известилац чита члан 3.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану?

Милан Смиљанић: Ја бих предложио да се место презимена каже породично име.

Известилац: Примам ову примедбу с тим да се достави Редакционом одбору да је спроведе.

Претседник: Тражи ли ко још реч? (Не тражи нико). Ко је за члан 3 са овом исправком према предлогу народног посланика проте Милана Смиљанића, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Члан 3 је са поменутом исправком примљен.

Известилац чита члан 4.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану?

Радомир Тодоровић: Ја мислим да би требало додати да јавне тужиоце народних република именује и разрешава Јавни тужилац ФНРЈ у сагласности са Президијумом, јер би то било у сагласности са чланом 7.

Известилац: Не прихватам ову примедбу, јер је и та ствар Уставом регулисана.

Претседник: Тражи ли још ко реч? (Не тражи нико). Ко је за члан 4 онако како је прочитан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 4 примљен.

(За овим је Веће народа гласајући дизањем руку усвојило једногласно све чланове од члана 5 до члана 26 закључно према одборском извештају).

Претседник: Тиме је Закон о јавном тужиоштву изгласан у појединостима.

Прелазимо на гласање у целини и молим друга секретара да изврши прозивку.

Секретар прозива народне посланике да гласају.

(После гласања)

Претседник: Изволите чути резултат гласања. Гласало је 110 народних посланика. Сви су присутни народни посланици гласали за.

Тиме је законски предлог о јавном тужиоштву и у Већу народа усвојен. У смислу члана 45 Пословника Већа народа овај ће предлог бити достављен Савезном већу на поновни претрес.

Пошто је тиме данашњи дневни ред исцрпен, закључујем данашњу седницу, а идућу заказујем за сутра у 17 часова.

(Седница је закључена у 20,15 часова).

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Десета седница

(17 јула 1946)

Почетака рада у 7,15 часова.

Претседавао председник **Владимир Симић**.

Претседник: Отварам десети редовни састанак I редовног заседања Савезног већа Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије. Записник данашњег састанка водиће секретар Стеван Јовичић.

Молим секретара да изволи прочитати записник прошлог састанка.

Секретар чита записник IX редовног састанка.

Претседник: Да ли има каквих примедба на прочитани записник?

Имро Филаговић: Секретар је прочитао да је члан 1 закона о задругама изгласан са једним гласом *против*. Међутим то не стоји. Нико није гласао против члана 1.

Претседник: Секретар прима ову исправку. Дакле, записник ће се оверити с исправком коју је секретар примио.

Изволите чути молбе народних посланика за отсуства:

Љубо Јанковић моли отсуство до 20 јула о. г., због фамилијарних разлога; Светозар Вејновић моли 10 дана отсуства ради хитних и неодложних послова; Павловић Михајло моли 13 дана отсуства ради хитних и неодложних послова; Фрањо Гажи моли 5 дана отсуства ради хитних и неодложних послова; Симо Комненић моли 10 дана отсуства ради хитних и неодложних послова; Бошко Чакић моли 20 дана отсуства, према лекарском уверењу; Душан Мугоша моли месец дана

отсуства, према лекарском уверењу; Хамдија Омановић моли 5 дана отсуства ради хитних и неодложних послова; Михаило Вујковац моли 5 дана отсуства ради хитних и неодложних послова; Цветко Узуновски моли 10 дана боловања, према лекарском уверењу.

Предлажем Већу да се народним посланицима који су поднели лекарско уверење ради боловања одобри онолико дана отсуства колико су и тражили, а да се народним посланицима који су тражили отсуство због хитних и неодложних послова одобри по 5 дана отсуства. Прима ли Савезно веће овај предлог? (Прима). Објављујем да је овај предлог примљен.

Савезно веће је примило извештај број молби и жалби које ће се упутити Одбору за молбе и жалбе.

Веће народа Народне скупштине ФНРЈ, у смислу чл. 63 Устава, доставља Савезном већу на решавање законске предлоге онако како су усвојени у Већу народа, и то:

предлог Основног закона о задругама и предлог Закона о Президијуму Народне скупштине ФНРЈ.

Част ми је извести Веће, као што сам то и раније чинио, да су текстови ова два законска предлога упоређени са текстовима тих истих законских предлога које је Савезно веће јуче коначно изгласало, и да су текстови оба ова законска предлога у свему потпуно идентични.

Стављам овај извештај Претседништва на гласање. Да ли Савезно веће према овај извештај (Прима). Да ли има неко да је против? (Нема). Објављујем да су у Народној скупштини ФНРЈ предлог Основног закона о задругама и предлог Закона о Президијуму Народне скупштине ФНРЈ усвојени и да ће оба ова законска предлога бити упућена Президијуму Народне скупштине ФНРЈ ради проглашења, у смислу чл. 46 Пословника Савезног већа.

Прелазимо на дневни ред: претрес предлога Закона о конверзији предратних унутрашњих државних дугова и обавеза.

Известилац по овом законском предлогу је народни посланик др Јаков Гргурић. Молим известиоца да прочита извештај Законодавног одбора.

Др Макс Шнудерл: Ја бих молио да се овај извештај не чита, пошто га свако од нас има код себе.

Претседник: Да ли Савезно веће прима предлог др Макса Шнудерла? (Прима). Према томе известилац неће читати цео извештај.

Izvestilac dr Jakov Grgurić (*Izborni srez Vitez, NR B. i H.*):
(Čita samo zaključak izveštaja Zakonodavnog odbora. — Ceo izveštaj videti kao prilog na kraju knjige)

Drugovi i drugarice narodni poslanici, pred vas su bili do danas stavljeni različiti državni, politički, ekonomski i društveni zakonski prijedlozi, koje ste sa uspjehom riješavali. Danas je pred vas stavljeno pitanje rješenja Zakona o konverziji predratnih unutrašnjih državnih dugova i obaveza. Dozvolite mi da po ovom predmetu ukratko navedem sljedeće:

Projektom ovog zakona utvrđujemo i regulišemo to pitanje, tj. unutrašnji predratni državni dug i obaveze naše države prema povjeriocima (vjerovnicima). Priznajemo stvarno u načelu sve obaveze i dugove tih povjerilaca, ali koji su nastali i ostvareni do 18 aprila 1941 godine. Te dugove i obaveze konvertiramo ovim zakonom u naše državne obligacije, tj. u vrijednosne državne papire glaseće na donosioca, sa nominalom od po 500 dinara pa na više, uz 3% godišnje kamate, koji počimaju teći danom 1 oktobra 1946 godine, uzimajući podlogu ovom konvertiranju 1 (jedan) prema 10 (deset), tj. jedan naš demokratski federativni dinar vrijedi 10 dinara bivše Jugoslavije.

Konverzija ovih predratnih dugova i obaveza izvršiće se u smislu ovog zakona do 31 decembra 1947 godine, i to na temelju prijavljene tražbine najkasnije do 30 juna iste godine, a isplata ovoga duga vršiće se u smislu ovog zakona u gotovom ispod 500, a od 500 dinara u obligacijama, i to amortizacijom u roku od 30 godina (čl. 13 ovog zakona).

Ovo su osnovni principi na kojima je ovaj zakon izrađen.

Bilo bi suvišno da se sada u načelnoj debati upuštamo u pojedinosti i detaljno pretresanje ovog pitanja, kad je ono jakim i izrazitim sadržajem u samom zakonu, a napose u iscrpnom i stručnom obrazloženju saveznog Ministra finansija druga Sretena Žujovića, prikazano, rastumačeno i utvrđeno, — kako ćete se osvjedočiti u specijalnoj debati, kad budemo čitali član po član ovog zakona.

Prema tome, ovaj je zakon važan ne samo sa finansisko-privredne strane, nego takođe i sa političke, jer naša narodna državna vlast, tj. Savezna vlada, udovoljava demokratskom naprednom principu na taj način da i ovu finansisko-privrednu granu našeg narodnog života riješi u korist svih naših građana povjerilaca, pa i onih koji nijesu aktivno sudjelovali u narodno-oslobodilačkoj borbi, a nijesu se ogriješili o narodnu borbu, i da upoznaju donošenjem ovog zakona susretljivost i ljubav naše Savezne vlade prema njima, a oni koji iz ovog zakona

crpe koristi treba da iskažu po svojoj patriotskoj dužnosti priznanje i povjerenje, kao što to čine svi naši narodi, prema našoj državnoj vlasti, tj. Saveznoj vladi, na čelu sa Pretsjednikom maršalom Titom.

Закон је праведан и оправдан.

Glasam u načelu za ovaj zakonski projekat, što ćete sigurno i vi svi učiniti. (Burno odobravanje).

Претседник: Приступамо претресу у начелу овог законског предлога о конверзији предратних унутрашњих државних дугова и обавеза. Ко жели да узме учешћа у претресу у начелу по овом законском предлогу, нека се јави за реч. (Нико се не јавља). За реч се не јавља нико, те стављам овај законски предлог у начелу на гласање. Ко прима у начелу овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је предлог Закона о конверзији предратних унутрашњих државних дугова и обавеза у начелу једногласно примљен.

Сад ћемо приступити претресу у појединостима. Закон је кратак, има свега 23 одредбе. Није раздељен на главе и претставља једну целину. Према томе, ко хоће да узме учешћа у дискусији у појединостима, нека се јави за реч. (Нико се не јавља). Не јавља се нико, па молим известиоца да чита наслов закона и члан први, и тако редом и остале чланове.

Известилац чита наслов и члан 1.

Претседник: Ко је за члан 1 заједно са насловом, нека дигне руку. (Сви джу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 1 са насловом законског предлога једногласно прихваћен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чланове од 2 до 23 закључно, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Тиме је законски предлог прихваћен и у појединостима. Приступа се коначном гласању о законском предлогу у целини. Гласа се по прозивци са *за* и *против*. Молим секретара да чита имена народних посланика, а посланике да гласају.

Секретар прозива народне посланике да гласају.

(После гласања)

Претседник: Изволите чути резултат гласања. Гласала су укупно 232 народна посланика и сви су гласали за. На

овај начин предлог Закона о конверзији предратних унутрашњих државних другова и обавеза у Савезном већу Народне скупштине коначно је усвојен и биће, у смислу Устава и Пословника, послат Већу народа на решавање.

Наредна тачка дневног реда је: претрес предлога Закона о служби у Југословенској армији. (Видети прилог на крају књиге).

Извештач Законодавног одбора по овом законском предлогу је народни посланик Сулејман Филиповић. Молим известиоца да прочита извештај Законодавног одбора.

Извештач Сулејман Филиповић почиње да чита извештај Законодавног одбора. (Видети прилог на крају књиге).

Претседник: Има реч народни посланик Иван Гранђа.

Иван Гранђа: Предлажем да се ове измјене у извештају Законодавног одбора о приједлогу Закона о служби у Југословенској армији не читају, пошто народни посланици те измјене имају пред собом.

Претседник: Да ли Савезно веће прима предлог народног посланика Гранђе, да се не чита овај извештај који већ имају народни посланици? (Прима се). Овај предлог је примљен. Молим известиоца да даље не чита извештај.

Izvestilac Sulejman Filipović: Visoki dome, prije kratkog vremena Narodna skupština donijela je dva zakona, i to: Zakon o vojnoj obavezi i Zakon o popuni oružane sile jahačom, teglečom i tovarnom stokom i prenosnim sredstvima. Prvi od ova dva zakona rješava pitanje popune Jugoslovenske armije ljudstvom u miru i ratu, a drugi zakon riješava pitanje popune naših oružanih snaga sa prenosnim i prevoznim sredstvima.

Ovaj zakon, koji vi imate pred sobom, nacrt Zakona o službi u Jugoslovenskoj armiji, jeste jedan od osnovnih i neophodnih zakona koji sa spomenuta dva zakona čini jednu cjelinu. Sasvim je jasno da je trebalo ovaj zakon donijeti da bi se i sa formalne strane udarili organizacijski temelji našoj Armiji.

Velim sa formalne strane, jer, kao što je poznato, naša je Armija stvorena i organizirana u narodno-oslobodilačkom ratu na najčvršćim temeljima i u duhu naše stvarnosti, modernizovana na najsavremenijoj osnovi. Ali, ulaskom u redovno stanje bilo je potrebno riješiti i ona pitanja specifične prirode koja

zadiru u mirnodopski život i dati norme i okvir potreban za pravilan život i dalji razvitak naše Armije. Upravo ovaj zakonski nacrt riješava ta pitanja. On će Jugoslovenskoj armiji dati mogućnost da sva goruća pitanja razradi nizom uredaba i propisa i time će joj omogućiti da se posveti svome zadatku. U staroj Jugoslaviji gotovo sva vojna pitanja riješavana su jednim vojnim zakonom, dok ta pitanja naša Armija riješava nizom zakona i zakonskih propisa. Ovaj način je i razumljiv i opravdan. Za to ima više razloga. Treba znati da je stara jugoslaven-ska vojska svoj zakon o ustrojstvu vojske i mornarice mijenjala ili dopunjavala četiri puta. To je bio slučaj i kod drugih starih armija, a razlog je za to prost: vojska živi i razvija se i taj njen razvitak iziskuje promjene u zakonu. Naša Armija, različita i po duhu i po organizaciji od bivše vojske stare Jugoslavije, ulazi u rješavanje zakonskih problema sa bogatim iskustvom stečenim u ratu. Kada se uzme da ta stečena iskustva treba srediti i obilno iskoristiti, onda je razumljivo i pohvalno što su nadležni faktori izabrali i odlučili da vojne probleme riješavaju baš ovako, nizom propisa, a ne jednim opštim propisom. Ovaj način donošenja niza zakonskih propisa cjelishodniji je, kako zbog raznolike problematike, tako i zbog praktičnijeg rada vojnih rukovodilaca pa i organa narodne vlasti i državne uprave.

Drugovi i drugarice, meni je stalo do toga da vas upozorim na karakteristike ovoga zakona. Njegova karakteristika je u prvom redu što Jugoslovenska armija ostaje vjerna svojim tradicijama iz minulog rata. Ona ostaje narodna armija, onakva kakva je nastala i izrasla u borbi naših naroda za slobodu. Po svom osnovnom zadatku ona je čuvar nepovrjedivosti granica, čuvar nezavisnosti, bezbjednosti i slobode narodne. Ali ne samo to. Ona uzima na sebe jednu od najljepših dužnosti, da bude aktivni nosilac bratstva i jedinstva naših naroda. Koliko god je ovaj zadatak uzvišen i častan, on našoj Armiji neće biti težak, jer je baš ona bila ta koja je u krvavoj borbi u narodno-oslobodilačkom ratu iskovala bratstvo i jedinstvo naših naroda i time udarila temelje novoj Federativnoj Republici Jugoslaviji. Nema sumnje da će ona i u miru biti pravi predstavnik i pravi rasadnik te svoje velike tekovine. Koliko ona ostaje narodna armija, vidi se najbolje iz teksta zakletve koja obavezuje sva vojna lica za sve vrijeme obaveze u operativnoj i rezervnoj vojsci. Svečano datom riječi i putem zakletve, svako vojno lice obavezuje se svojom čašću i životom da će biti hrabro i disciplinovano, da će izvršivati naredenja pretpostavljenih, čuvati vojnu tajnu, učiti

vojnu vještinu i čuvati čast Jugoslovenske armije, da će na poziv Vrhovnog komandanta svakog časa stati na branik otadžbine i braniti je ne žaleći ni svoj život za pobjedu nad neprijateljem. Svako vojno lice obavezuje se još da će budno čuvati tekovine narodno-oslobodilačke borbe — narodnu vlast i bratstvo i jedinstvo naših naroda i da će sve postavljene zadatke u cilju učvršćenja i razvijanja ovih tekovina do poslednjeg daha braniti i biti odano narodu i svojoj otadžbini.

U ovom zakonu Jugoslovenska armija je jedinstvena armija, a sačinjava je suvozemna vojska, Jugoslovenska ratna mornarica i Jugoslovensko ratno vazduhoplovstvo. Jedinstvo Armije ostvaruje se zajedničkim duhom, jedinstvom volje, jedinstvom misli, jedinstvenim zadatkom i putem jedne komande koja je u rukama Vrhovnog komandanta. Podjela na rodove vojske prema naoružanju i taktičkoj upotrebi je savremena i odgovara najmodernijim vojskama. Prema takvom stanju stvari, Jugoslovenska armija biće i čvrsta i sposobna da riješi sve zadatke.

Vojna lica na službi u Jugoslovenskoj armiji jesu vojnici, podoficiri, oficiri, generali, admirali i vojni činovnici. Ovakva podjela vojnih lica je savremena i odgovara našoj Armiji. Za razliku od Zakona o državnim službenicima, u našoj Armiji ostavljen je naziv vojni činovnici. Ovo je potrebno koliko zbog načina organizacije, toliko i zbog naše stvarnosti, jer će se vojni činovnici uzimati iz građanstva i nosiće vojni čin. Za pojedine službe i poslove mogu se uzimati u Jugoslovensku armiju i građanska lica za koja će važiti propisi Zakona o državnim službenicima.

Dužnosti i prava vojnih lica propisana su ovim zakonom, a detaljnija razrada provešće se putem uredaba i drugih vojnih propisa. Glavne obaveze vojnih lica, upravo one obaveze koje Armiju čine snažnom i sposobnom za izvršenje glavnih zadataka, sadržane su u vojničkoj zakletvi.

Vojna lica mogu biti lišena slobode samo od strane vojnih organa, a izuzetno i kada vojno lice učini teže krivično djelo pa postoji sumnja za njegovo bjegstvo, može biti lišeno slobode od strane državnih organa, s tim da se preda najbližoj vojnoj jedinici. Ovakav propis odgovara interesima vojske i države.

Kao i državni službenici, vojna lica mogu u slučaju krivične odgovornosti biti udaljena od dužnosti.

Osnovne prinadležnosti vojnih lica određuju se prema položajima koje zauzimaju, a penzije aktivnih podoficira, ofi-

cira, generala i admiral a i vojnih činovnika određuju se uredbom Vlade. Ovo se ne bi moglo drukčije ni riješiti sve dok se ne izvede potpuna mirnodopska organizacija i dok se ne stabilizuju cijene životnim potrebštinama.

Vojna lica kao i službenici imaju pravo na godišnji odmor i besplatno liječenje po istim načelima kao i državni službenici. Uzev uopšte, u odnosu na državne službenike, vojna lica ne uživaju nikakve posebne privilegije, ili neka posebna prava.

Za vrijeme obaveze služenja u rezervi, vojna se lica mogu pozivati na vojnu vježbu, i to oni mlađi koji su obavezni za služenje u operativnoj vojsci mogu biti pozvani na 8 nedjelja, a stariji koji su obavezni za služenje u rezervnom dijelu oružanih snaga mogu se pozivati na 4 nedjelje.

Drugovi, ovo pitanje može biti interesantno i možda će ljude iz naroda naročito interesovati. Kad se uzmu u obzir nagle promjene u savremenom naoružanju i potreba bojne gotovosti i spremnosti naše Armije, za izvršenje zadataka, onda je razumljivo od kolike je važnosti da vojna lica budu u vezi sa kasarnom, i ne samo u vezi sa kasarnom, nego u stalnom kontaktu, u kontinuitetu sa vojnim usavršavanjem i u obuci i usavršavanju vojne vještine. Kratke vježbe, koje su ponegdje prakticirane u drugim državama, od 2 do 3 nedjelje ne vode cilju. One su čak često puta i štetne. Ja sam, drugovi i drugarice, sasvim siguran, da naša narodna Armija neće nikad koristiti ovo pravo koje joj zakon daje bez potrebe i bez opravdanog razloga.

Ovaj zakon predviđa mogućnost proizvođenja vojnika u podoficirske i oficirske činove po svršenim vojnim školama i kursevima. Uvodj se i jedna olakšica za one koji ispune određene uslove te postanu rezervni oficiri. Takvi vojnici kad polože ispit za rezervnog oficira služe u stalnom kadru najviše dvije godine. Ova odredba ima svoje puno opravdanje. Ona će omogućiti takmičenje u izučavanju vojne vještine, daće se, s druge strane, prilika onima koji imaju potrebno školsko obrazovanje da regulišu svoju vojnu obavezu u svima rodovima vojske u kraćem roku i time će se prije moći vratiti na svoje redovno zanimanje.

Podoficiri se dobivaju iz trupe, odabiranjem najboljih vojnika koji svršavaju škole i kurseve u trupi. Podoficiri koji žele da se potpuno posvete vojnom pozivu mogu se aktivirati i ostati kao aktivni podoficiri u Armiji. Ovaj način dobijanja podoficira s obzirom na dužinu kadrovskog roka služenja bolji je od ranijeg načina dobijanja podoficira iz podoficirske škole,

naročito zbog toga što je u stare podoficirske škole dolazio znatan broj onih koji nijesu mogli nigdje na drugoj strani zasnovati svoju egzistenciju, ili pak što su to bila mahom napuštena djeca. Dok se ranije podoficir već u školi naučio batinanju, podoficir Jugoslovenske armije, dolazeći neposredno iz trupe i odgojen u pravilnom drugarskom ophođenju, biće ne samo drug, nego će biti i prijatelj, nastavnik i starešina svojih vojnika. Aktivni podoficiri, kad ispune propisane uslove, mogu postati i oficiri.

Oficirski kadar popunjava se vojnim licima koja svrše vojna učilišta, nadalje, podoficirima koji polože propisani oficirski ispit i rezervnim oficirima koji se aktiviraju. Za najviše komandovanje treba i najviša sprema i oprobana sposobnost. Prema tome na kakvom su položaju i prema stručnoj spremi, oficirski, generalski i admiralski kadar dijeli se na komandni i vojno-upravni kadar. Oficiri, generali i admirali koji komanduju jedinicama, ili su na položaju za čije je vršenje potreban komandni staž, pripadaju komandnom kadru. Svi ostali pripadaju vojno-upravnom kadru. U sastav komandnog kadra ulazi vojno-politički kadar Jugoslovenske armije.

Proizvođenje u oficirske činove vrši Vrhovni komandant, a u čin generala i admirala Prezidijum Narodne skupštine FNRJ. U tome što proizvodstvo u čin generala i admirala vrši Prezidijum Narodne skupštine vidi se još jednom više narodni karakter Jugoslovenske armije i njene povezanosti sa narodom.

Svima vojnim licima omogućava se najviše školovanje.

Lišenje čina može uslijediti samo po sudskoj presudi, a Vrhovni komandant može sniziti oficirima čin za jedan stepen i to samo po kazni. Aktivni oficiri, generali i admirali mogu biti prevedeni u rezervu i penzionisani pod normalnim uslovima predviđenim u ovom zakonu. Oni koji su lišeni čina skidaju se s evidencije komandnog i vojno-upravnog kadra. Oficiri, generali i admirali mogu se postaviti sa višeg na niži položaj u dva slučaja, i to: pri smanjivanju formacijskih položaja i kad se pokažu nesposobni za vršenje dužnosti. Ova mjera predviđena je u modernijim vojskama, a iziskuje je potreba i gipkost formacije, kao i potstrek na usavršavanje u vojnim znanjima.

Kako se vidi zakonom su regulisani odnosi vojnih lica na jednoj osnovi koja im omogućava nesmetan razvoj, uzdizanje i stalnost, a s druge strane daje se Jugoslovenskoj armiji mogućnost da stvori najbolji komandni elemenat, kako za niže, tako i za najviše komandovanje.

Valja istaći da zakon priznaje provedeno vrijeme i dobivene činove u narodno-oslobodilačkoj vojsci i partizanskim odredima kao i u Jugoslovenskoj armiji, što bez sumnje naši borci i vojni rukovodioci zaslužuju i time im se odaje jedno od dužnih priznanja. Odredbe ovog zakona odnose se i na ona vojna lica bivše jugoslovenske vojske koja se preuzmu u aktivnu službu, ili prevedu u rezervu. Njima se, takode, priznaje vrijeme provedeno u zarobljenštvu, kako u pogledu prava sticanja višeg čina, tako i u pogledu dodatka na godine službe. Oni pak koji ne budu primljeni gube ova prava.

Vrijeme provedeno i činovi dobiveni u savezničkim vojškama i borbenim formacijama narodno-oslobodilačkog pokreta priznaju se.

Ostala pitanja koja po svojoj materiji ne spadaju u zakon i pitanja koja su po svojoj prirodi podložna usavršavanju i izmjenama riješiće se uredbom Savezne vlade i drugim vojnim propisima.

Drugovi i drugarice, donoseći ovaj zakon, mi se ne možemo oteti sjećanju na sramnu kapitulaciju 1941 godine, koju naši narodi nijesu nikada priznali, a koja je plod naopakog vaspitanja, plod izdaje nenarodnih režima i najvišeg komandovanja, koje je bilo daleko od naroda. Ali, isto tako mi se ne možemo oteti osjećaju ponosa na mladu Jugoslovensku armiju, koja je u nadčovečanskoj borbi tako visoko uzdigla zastavu slobode, bratstva i jedinstva naših naroda, koja je oprala ljagu i sramotu koju su nam pripremili stari izdajnici, te koja nam je donijela slobodu i u cijelom svijetu uzdigla slavu Jugoslovenske armije i Jugoslavije i pribavila joj čast i priznanje kod svih slobodoljubivih naroda svijeta.

Donošenjem ovog zakona mi ćemo našoj Armiji još jedanput iskazati priznanje i povjerenje da će pod vođstvom svog Vrhovnog komandanta znati čuvati slavu i čast koju je tako slavno i sjajno u ratu izborila.

Stoga molim ovaj Visoki dom da predloženi zakonski nacrt ozakoni. (Buran aplauz i odobravanje).

Претседник: Приступа се претресу у начелу предлога Закона о служби у Југословенској армији. Ко жели да учествује у овом претресу у начелу, нека се јави за реч. Има реч народни посланик Већеслав Хољевац.

Већеслав Хољевац (*Izborni srez grad Karlovac, NR Hrvatska*): Drugovi narodni poslanici, pred nama je Zakon o službi u Jugoslovenskoj armiji. Taj zakon nužan je i potreban, pomoću

njega reguliše se odnos vojnih lica u Jugoslovenskoj armiji. On donosi niz novih momenata koji našu Armiju stavljaju u red modernih i savremenih armija. Kao i svi zakoni koje mi ovdje donosimo, i ovaj se bitno razlikuje od sličnih koji su donošeni u bivšoj Jugoslaviji. Život u bivšoj jugoslovenskoj vojsci pretstavljao je za vojnike teškoće i mnogo puta postajao je nesnosan; danas, u našoj Armiji život vojnika je, u pravom smislu riječi, vojnički. Dok je nekad vojnik služenje svoga roka smatrao kao poniženje, danas on služenje roka i boravak u Armiji smatra najvećom čašću. U našoj Armiji nema nepametnih i nemogućih izmišljanja o tome kako zagorčati život vojnika, kao što je to bilo u bivšim vojskama. Naš vojnik, pripadnik JA, slobodno čita novine, učestvuje najživlje u političkom životu svoga naroda, učestvuje na izborima, pomaže obnovu zemlje i koristi domovini.

Podoficiri su nekad bili oni ljudi koje je vladajuća klika za svoj račun upotrebljavala da surovim i glupim metodama održavaju disciplinu i tobožnju nacionalnu svijest kod vojnika. Položaj tih podoficira bio je vrlo težak, oni su radili uz mizernu platu i životarili iz dana u dan. Ti ljudi nisu mogli da postanu oficiri, njima su činjene razne smetnje prilikom polaganja ispita samo da ne postanu oficiri. Vladajući krugovi strepili su da mladi i talentovani ljudi napreduju, njima to nije bilo u interesu.

Napredni oficiri u bivšoj jugoslavenskoj vojsci bili su kočeni u svom razvitku. Izvjesni su mogli da se uzdižu, da idu u škole, da budu unapređivani i odlikovani, no ne zbog svoje sposobnosti, ili zbog svojih zasluga za narod i domovinu, već pomoću raznih veza, intriga i smicalica. Ako je koji oficir malo mirisao nalijevo, ili se družio sa komunistima, stavljan je na specijalnu listu, život u vojsci postajao mu je nemoguć, i morao je da leti napolje iz vojske kao nepoćudan elemenat za kralja i monarhiju.

Kako je, međutim, danas u našoj Armiji? Dovoljno je da pogledamo nacrt ovog zakona te da uočimo ogromnu razliku koja postoji, i koja je stvorena u toku velikog oslobodilačkog rata, između bivše jugoslavenske vojske i Jugoslovenske armije. Danas ovaj zakon omogućuje našim podoficirima i oficirima da vrše komandne i vojno-upravne poslove, omogućuje im razvitak po vojnoj, političkoj i općekulturnoj liniji. Ovaj zakon omogućuje našim podoficirima da prelaze u oficirski kadar. Svaki onaj aktivni podoficir koji provede u JA šest godina, a

od toga najmanje dvije godine u najstarijem podoficirskom činu sa položenim propisnim ispitom, može postati oficir.

Našim oficirima, svima podjednako, bez obzira na nacionalnost, omogućen je vojni razvitak, školovanje i razni kursevi. Oficire u našoj Armiji po ovom zakonu proizvodi i unapređuje Vrhovni komandant svojim naredbama. Oni se unapređuju prema svojim sposobnostima i prema svojoj specijalnoj i vojnoj službi. Danas svaki naš oficir smatra svoj život u JA kao vršenje odgovorne i važne dužnosti na korist svoga naroda.

Kakvo je nekad bilo gledanje našeg naroda na vojsku, svi vi dobro znate. Vojsku je veliki dio našeg naroda smatrao nekim nužnim zlom. Takva vojska, vođena od pokvarenih generala, nije ni mogla biti voljena od svoga naroda. Našu Armiju, koja je izrasla u toku rata, koju je narod u toku rata izdržavao, hranio i smatrao je svojom zaštitnicom, naši narodi vole iznad svega. Srbi, Hrvati, Slovenci, Crnogorci i Makedonci smatraju našu Armiju svojom, oni je vole i svjesni su da je jaka i savremena armija najbolje jamstvo za našu sigurnost i nezavisnost.

Baš zato što je naša Armija rasla i razvijala se pod naročito teškim uslovima, što je u tim uslovima bila pravilno i mudro vođena od našeg voljenog maršala Tita, baš zato ona i uživa veliki ugled u našoj zemlji kao i u inostranstvu. Njeni kadrovi tako vođeni izrasli su u dobre vojne rukovodioca. U njoj su stvoreni već u toku rata pravilni i vojnički odnosi mladih prema starijima i obratno. Već u toku rata disciplina je u Armiji bila na visokom stepenu. Izvršivanje naredjenja u takvoj Armiji najveća je svetinja za svakog borca i rukovodioca.

Vrlo je važno i to što ovaj zakon u svojim završnim odredbama predviđa da će se uredbom propisati:

1) odredbe o činovima podoficira, oficira, generala i admirala;

2) odredbe o proizvođenju, unapređenju, postavljanju i prestanku službe podoficira i bliže odredbe o proizvođenju i unapređenju oficira, generala i admirala;

3) odredbe o uslovima i načinu proizvođenja i unapređenja rezervnih podoficira i oficira;

4) odredbe o novčanim prinadležnostima lica na službi u Jugoslovenskoj armiji;

5) odredbe o službi vojnih činovnika;

6) i ostale odredbe u vezi sa provođenjem u život ovog zakona.

Sve te uredbe vrlo su važne, one imaju naročiti značaj za dalje učvršćenje i jačanje naše Armije. Naši narodi vole svoju Armiju. Oni gledaju u njoj svoju zaštitnicu i jemstvo za razvitak mirnog i pravilnog života. Takva Armija, voljena od svoga naroda, jačaće i razvijaće se pod pravilnim rukovodstvom svoga Vrhovnog komandanta. Njena uloga u budućnosti je velika. Ona treba da bude siguran oslonac naših naroda i naših prijatelja. Ona treba u budućnosti da odigra veliku ulogu u osiguranju mira u ovom dijelu Evrope.

Zato što je ovaj zakon napredan, zato što je ovaj zakon takav zakon za koji smo se mi borili, zato što on potvrđuje već stvorene i prokušane odnose u Jugoslovenskoj armiji u toku velikog oslobodilačkog rata, zato što omogućuje dalji razvitak i jačanje naše Armije, izjavljujem da ću glasati za njega. (Burno odobravanje i aplauz).

Претседник: Има реч народни посланик Петар Мундрић:

Петар Мундрић (*Изборни срез борско-крајински, НР Србија*): Другови и другарице народни посланици, после предговорника, наших другова народних посланика, који су и један и други војници у сваком погледу, који су овај закон детаљно анализали, члан по члан, ми невојници слабо би шта више имали да говоримо о њему. Али, у односу овога закона на народ, на невојнички народ, који не познаје стратегију и војну вештину, имало би понешто да се каже.

Као резервни официр у старој југословенској војсци имао сам пуно прилика да у старој Југославији и у тој старој војсци, која није ваљала ни себи ни народу, ни држави, видим многе чудновате ствари. Ниједан наш младић који је служио војску није могао да понесе кући, после повратка из војске, ниједну добру успомену. Обично не би прошло ни десет дана од прекорачења касарнског прага, а да му се све не опсује. Својим сам ушима чуо, када сам био на вежби, — а мене су често позивали на вежбу, јер су ме сматрали за бунтовника, — да активни официр старе Југославије псује нашим младићима „крмачу која их је опрасила“. Дакле, мајка једног војника, у старој Југославији није била достојна да се зове мајком, него крмачом. Знали су наши војници да немају за шта да се боре када је избио рат, па се нису ни борили.

Нова Југославија је чудновата и несхватљива иностраном свету зато што се ствари у новој Југославији не

дешавају неким старим одређеним редом. У новој Југославији дешава се све новим редом, а тај нови ред буни — да не кажем нови свет, јер од неког времена Запад није више нови свет, већ ми овамо постајемо нови свет — дакле, буни се стари свет. По том старом реду прво су се ствари измишљале, написале, па тек онда остваривале, а по новом реду у Југославији ствари се не измишљају, не пишу, него оно што је већ годинама остваривано у народу ставља се на хартију. Ту не треба имати огроман мозак, него просто напросто оно што већ постоји ставља се на хартију. Ето, тако би могло да се каже да је и створен овај наш закон, о коме данас расправљамо.

Постојање овог новог реда и стављање на хартију онога што је у народу створено види се најбоље у овом закону, у коме нарочито падају у очи први чланови, седми, девети итд., где се тачно описује шта је Југословенска армија, шта је дужност војника у Југословенској армији итд. Нарочито пада у очи понашање између старијих и млађих, где се свакоме тачно одређује како има да се понаша, како ће се понашати млађи према старијем и старији према млађем.

Наши народи за ову нову Југословенску армију кажу народна армија, јер данас како родитељ зна шта се ради у војсци, тако и син зна шта се ради код куће. Раније се тако није радило. Ето, у овом ослободилачком рату, родитељи су стално носили и храну и одећу на фронт и свуда где је требало, и они су видели како живе њихови синови, како се понашају официри са њима а како синови говоре о својим старешинама. Када се има у виду такав поступак нове Југословенске армије, праве народне армије, онда није тешко знати зашто се чуде сви и зашто свима постајемо несхватљиви, па кроз ту несхватљивост многи који би требало да нам буду пријатељи постају нам непријатељи.

Наша Југословенска армија, наша народна војска, по овом закону није никаква тајна, ништа се не скрива од народа. Својим постанком, она заслужује право име народне армије и као таква остаје и кроз овај закон. У старој Југославији није могло никако да се каже да је југословенска војска била народна војска, није могло зато што у старој Југославији није свако могао да постане официр, није свако могао да зна шта се тамо ради. Има и овде што се не може знати — што је сасвим разумљиво — али у старој југословенској војсци и најобичније ствари нису се могле знати, и

ако су се знале, онда су били криви они најнижи, који су били остављени сами себи.

Кад узмемо у оцену овај закон, видећемо да он осигурава да се Југословенској армији ништа од старог не дешава, да ће све снаге Југословенске армије у будућности да се црпе из радног народа села и града и да она тако постаје права слика народног живота, где се ради и ствара, и да ће као таква постати заиста сигуран чувар нове Југославије. Из тих разлога, у своје име и у име другова из Земљорадничке странке, изјављујем да ћу гласати за овај закон у начелу и у појединостима. (Аплауз).

Претседник: Пошто нема више пријављених говорника за претрес у начелу о предлогу Закона о служби у Југословенској армији, то овај предлог закона стављам на гласање у начелу.

Ко је за предлог Закона о служби у Југословенској армији у начелу, нека дигне руку? (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је предлог Закона о служби у Југословенској армији у Савезном већу Народне скупштине прихваћен једногласно.

Прелазимо на претрес у појединостима. Закон је подељен на главе, али су оне кратке, тако да би се дискусија у појединостима могла да протегне на по две главе, све до члана 22. Ко жели да узме учешћа у дискусији у појединостима, нека се јави за реч. (Не јавља се нико). Пошто се нико не јавља, молим известиоца да чита наслов, чл. 1 и остале чланове редом.

Известилац чита наслов главе прве и члан 1 према извештају Одбора.

Претседник: Ко је за чл. 1 заједно са насловом, нека дигне руку? (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је чл. 1 заједно са насловом примљен једногласно.

(Како се на питање Претседника код сзаке главе законског предлога, нико није јавио за реч, Савезно веће је, гласајући дизањем руку о сваком члану у смислу свога Пословника, једногласно усвојило све чланове законског предлога од 2 до закључно 72, заједно са насловима и поднасловима дотичних глава законског предлога, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: На овај начин је завршен претрес у појединостима о нацрту Закона о служби у Југословенској

армији. Прелазимо на гласање о законском предлогу у целини. Гласаће се са за и *против*. Молим секретара да прозива посланике, а посланике да гласају.

Секретар прозива народне посланике да гласају.

(После гласања)

Претседник: Објављујем да је за законски предлог о служби у Југословенској армији гласало 216 народних посланика и да су сви гласали за. На овај начин, предлог Закона о служби у Југословенској армији у Савезном већу Народне скупштине коначно је усвојен и, сагласно Уставу и Пословнику, биће упућен Већу народа ради решавања.

Пре него што продужимо рад по следећој тачки дневног реда, дајем 15 минута одмора.

(После одмора)

Претседник: Настављамо рад. На дневном реду је претрес предлога Закона о јавном тужиоштву. (Видети прилог на крају књиге). Известилац Законодавног одбора је народни посланик др Макс Шнудерл.

За реч се јавио народни посланик Мехмед Хоџа.

Мехмед Хоџа: Предлажем да се не чита извештај Законодавног одбора, јер је раздељен народним посланицима.

Претседник: Да ли Веће прима предлог народног посланика Мехмеда Хоџе? (Прима)

Izvestilac dr Maks Šnuderl (Izborni srez Maribor — Desni Breg, NR Slovenija): (Čita završni deo izveštaja. — Videti prilog na kraju knjige)

Drugovi narodni poslanici, načela, osnove, zadaci i organizacija Javnog tužništva iscrpno su raspravljani u obrazloženju koje je priključeno tekstu predloga Zakona o javnom tužništvu, koji leži pred nama. Zbog toga neću da govorim o sadržaju samog zakona, pošto se možete u potpunosti informisati iz toga obrazloženja. Hteo bih da kao izvestilac naglasim samo značaj ovog zakona.

Rezultat narodno-oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije nije bio samo pobeda nad fašističkim okupatorom, nego i pobeda nad unutrašnjom opsesijom. Narodi Jugoslavije izvojevali su i svoju unutrašnju slobodu, postigli su potpunu ravnopravnost, potpunu slobodu do samoopredeljenja, do svoje vlasti, išćupali su svoju sudbinu iz ruku drugih i uzeli je u svoje ruke,

ostvarili su svoju vlastitu, istinski narodnu državu, državu radnika i seljaka koji sačinjavaju ogromnu većinu naše države. U ovoj državi narodi su izgradili svoju narodnu vlast. Radnička klasa postala je dominirajući faktor. Razbijene su sve ekonomske privilegije i sa domena vlasti izbačeni su protivnarodni vladodržci. Utvrđena je ravnopravnost svih naroda i svih pojedinaca. Novoostvareni politički i ekonomski poredak znači pobjedu prave demokracije. Privreda je u rukama naroda. Već godinu dana donosimo zakonske propise za političko, ekonomsko i kulturno uređenje, učvršćivanje, podizanje, usavršavanje života naših naroda i novog državnog poretka. U toj godini postigli smo rezultate na kojima može da nam zavidi svet oko nas; pobjedili smo u prvim fazama obnove i izgradnje.

Sve to što je ostvareno tolikim žrtvama, naporima, radom i tolikom ljubavlju, mi moramo da sačuvamo, kako bi mogli da idemo tim putem dalje u srećniju budućnost. Istina, čuvar svega toga smo isključivo mi sami. Nema opstanka za državu i narod, kad narod sam nije svestan toga da zavisi od njega samog da li će sačuvati ono što je postigao i da li će razviti i podići ostvarene osnove. Nema ni leka ni spasa kad se u narodu gasi svest da je narod i svaki njegov deo jedini čuvar i gospodar sudbine i kad u narodu nestane volje da radi, da se bori i da umre za ono od čega zavisi njegov život i napredak.

Nema sumnje da u našim narodima ova svest i volja postoje. Narodi koji su žrtvom preko 1,500.000 svojih pripadnika ostvarili pobjedu, narodi, koji su neumornim radom i poletom svih svojih snaga počeli obnovu i izgradnju tako teško napućene zemlje, narodi koji su tako čvrsto prihvatili svoju vlast, ti narodi neće da odustanu od tog rada, neće da odustanu od te borbe i poleta. Oni će nastaviti svoje delo, oni će čuvati svoje tekovine.

Međutim, kao što smo mi sve naše stvarnosti ozakonili, sredili i normirali, tako treba da se ozakoni i sredi i ova najosnovnija dužnost svakog pojedinca svih naroda i svih državnih organa, da se čuva sve ono što je stečeno u borbi, u obnovi i izgradnji. U organizovanoj državi treba da za rukovodstvo čuvanja postignutog poretka, za osiguranje napretka i za učvršćenje zakonitosti postoji naročiti i nezavisni državni organ, koji ima zadatak da sistematski, podjednako za čitavu državu, strogo i nemilosrdno, a pravedno i zakonito izvršava volju naroda da se čuva zakonitost, poredak i red. Ne postoji, kao što sam kazao, u narodima volja da narušavaju ono što su borbom dobili ili da ostavljaju to bez zaštite. Ali mogu postojati slabo-

sti, katkad zle volje pojedinaca, može biti krivih shvatanja, ne-razumevanja i grešaka koje treba otkloniti ili ispraviti, uravnati u tok one linije kojom ide čitav razvitak države. Takav organ jeste — javni tužilac.

Javni tužilac nema, kao što vidite, naročito iz obrazloženja uz zakon, ništa zajedničko sa državnim tužiocem predaprilske Jugoslavije. Državni tužilac je bio podređen ministarstvu za pravosuđe. Njegov isključivi zadatak bilo je krivično gonjenje prema uputstvima nadređenih organa. Da je time morao biti poslušno oruđe u rukama vladajućeg režima, potpuno je jasno. Međutim, naš javni tužilac je organ same Narodne skupštine, nije podređen ni Ministarstvu, a čak ni Vladi. On odgovara samo Narodnoj skupštini, koja ga bira, odnosno njenom Prezidijumu. Zbog toga je ostao organ samog naroda, kako bi, nezavisan i autoritativan, mogao istinski da štiti isključivo njegove interese. Javni tužilac u Jugoslaviji, izabran od Narodne skupštine, postavlja po načelu organizacionog jedinstva svoje niže organe, pa se time osigurava jedinstveno sprovođenje principa čuvanja zakonitosti u čitavoj državi. Kako bi saradnja javnog tužioca sa narodom postala što tešnja i neposrednija, on se oslanja na narodne tužioce koji nisu njegovi službeni organi, ali su njegove pretstraže, te imaju da signaliziraju svaku nepravilnost koju bi primetili među ljudima u čijoj sredini borave.

Zadatak javnog tužioca bio bi nepotpun ako bi bio iscrpen samo pasivnom reakcijom na utvrđene nedostatke. Javni tužilac ima naprotiv i veoma značajnu aktivnu ulogu u zaštiti interesa naroda. On predlaže Prezidijumu tumačenje zakona; on pokreće krivične postupke; on može da nastupi i u civilnim parnicama kad to traži naročiti interes; on sarađuje u narodnim odborima, u disciplinskim postupcima; on daje predloge za zaštitu zakonitosti i protiv pravosnažnih odluka i presuda. Time on duboko i efikasno, aktivno i stvaralački sarađuje u pokretanju čitavog javnog života u državi.

Takav organ, snabdeven takvim autoritetom, odgovornošću, tolikim pravima i dužnostima, jeste onaj organ koji je potreban da služi narodima Jugoslavije kao rukovodilac čuvanja njegovih tekovina i sveopšteg napretka naših naroda, koji nose u sebi živu volju za čuvanjem onog za što su se borili, za razvijanjem i ušvrćenjem svoje narodne vlasti, svog ekonomskog i socijalnog poretka. Taj organ odgovara našoj stvarnosti, on je jedan od stubova naše države, nosilac one zakonitosti kojoj je zadatak da štiti interese države, naroda i pojedinaca.

Molim drugove narodne poslanike da prime ovaj zakon. (Odobranje).

Претседник: Приступамо претресу у начелу предлога Закона о јавном тужиоштву. Ко жели да узме учешћа у претресу о овом предлогу у начелу, нека се јави за реч.

Реч има др Драгољуб Јовановић.

Др Драгољуб Јовановић (*Изборни срез нишавски, НР Србија*): Другови народни посланици, установа јавног тужиоштва одговорила је у једном моменту потреби наше народно-ослободилачке борбе. Наши борци на свима теренима нашли су се окружени непријатељима, видљивим и невидљивим, и они су морали да се обезбеде на тај начин што ће све одлуке, ма са које стране пале, подвргнути својој ревизији. Та установа, касније је озакоњена одлуком АВНОЈ-а од 3 фебруара 1945 године и проширена на читаву територију Југославије. Још доцније у нашем Уставу она је постала једна од главних установа новог поретка.

Задатак тужиоштва јесте да брани народне интересе, да чува народну власт, да штити имовину, општенародну, задружну и приватну. Исто тако да штити грађанска права и слободе. Јавно тужиоштво је исто тако заштитник и чувар законитости у нашој земљи. Јавни тужилац интервенише у сваком случају кад налази да је закон повређен. И, најзад, јавно тужиоштво има за циљ да консолидује, да учврсти и да обезбеди правилно функционисање нашег државног апарата. Сви органи дужни су му ставити своје списе на увид ако јавни тужилац то тражи. Сви су му дужни отворити врата сваког надлежства да погледа и види шта се ради.

Код нас, јавно тужиоштво има још једну крупнију и важнију улогу, улогу онога што се у неким земљама зове федерални или савезни суд. Оно има исто тако улогу онога што се у старој Југославији звало Државни савет. Јавно тужиоштво додуше нема право да решава о уставности закона, али има права да даје иницијативу и предлоге за тумачење закона и да доводи у сагласност разне правне прописе. Ми немамо федералног суда, али имамо Президијум. Може бити да је погрешно што је ова функција пренесена унеколико на јавно тужиоштво. Президијум би пре могао да има своје органе за предлагање тумачења закона, онако исто као што ће Президијум (*Моша Пијаде*): Президијум сам тумачи законе) ценити уставност појединих закона и сагласност по-

јединих федералних устава са Уставом Федеративне Народне Републике Југославије. Мени се чини да јавно тужиштво, бар у данашњем свом саставу, није довољно опремљено за све врсте закона, за све ресурсе, за све струке у којима треба по овом закону да узме иницијативу за тумачење закона. Број закона из дана у дан је све већи. Они регулишу најразличитије материје и мислим да би ово значило преоптерећење јавног тужиштва и скретање његово са оног задатка који је у почетку њему био намењен, кад би му се и ова улога дала.

Јавно тужиштво у данашњем облику је нова установа, али у свима временима биле су установе сличне њему. Нарочито су се том установом служили режими који су били склони паду. Због тога, ја хоћу да браним наш режим од јавног тужиштва. Нашем режиму није потребна одбрана, која се одбрана предвиђа у порецима који су доведени у опасност.

При крају Римског царства, постојале су такве установе, које су имале за циљ да грађане сврстају у редове, како би распознале свакога где се налази. То су биле корпорације. Била је друга установа која је била више пословна, а то је установа делатора. Они су достављали власти шта ко ради, шта мисли и куда се креће и како се понаша. Цео Средњи век био је у знаку чврстог цеховског (еснафског) режима, у знаку контроле језуитског реда који строго мотри на рад сваког човека.

Царска Русија имала је разгранату унутрашњу шпијунажу, као што је, изузетно од других држава, имала унутрашње пасоше, без којих није могло да се креће ни по самој земљи без знања власти. Хабсбуршка држава Аустро-Угарска била је шпијунска држава, била је тип полициске државе, држава достављача и шпијуна, држава коју бих ја назвао механизмом неповерења. То је она загушљива атмосфера која одликује феудалне, нарочито католичке државе. Наши народи, словенски народи, тешко су се осећали у квргама тих држава и у тој загушљивој атмосфери. Протестантски покрет унео је промају и више ваздуха у друштвени живот. Иако нису постојале модерне грађанске слободе, о свему се разговарало на јавним местима. У црквама, у храмовима, могао је сваки тумачити Свето писмо а да не буде нарочито миропомазан, као што је у католичкој цркви. Чеси су били претече у протестантизму, јер су дали Јана Хуса и пре но што су Енглези дали Виклифа, пре него што су Немци

дали Лутера, а Французи Калвина. Наши народи који данас живе у федеративној републици такође су се одликовали у прошлости оним либерализмом, оним слободним мишљењем, оним друштвеним животом пуним ваздуха и слобде који их разликује од других народа, који су их окружавали, а нарочито од несловенских народа.

Срби и Црногорци први су се међу свима европским народима ослободили од два велика, може бити два највећа историска зла. Ослободили су се феудализма и клерикализма. Неколико стотина година има, скоро 600 година има откако смо се ослободили тога страха од пакла на небу и страха од пакла на земљи. Пакао на земљи, то је феудализам, пакао на небу, то је клерикализам. Косовску битку, коју су наши историчари, лажни историчари, величали као битку изгубљену због храбрости и честитости кнеза Лазара, ту битку ми имамо разлога такође да величамо, али из сасвим других разлога. Ми величамо Косовску битку због тога што је то била прва велика револуција на Балкану. Тада смо ми изгубили национални феудализам и тада смо ударили глогов колац клерикализму, који је долазио из источне патријаршије.

Хрвати, нарочито у последње време, за последњих 50 година, такође су се еманциповали и од притиска феудализма и од притиска клерикализма, захваљујући нарочито науци браће Радић. Македонци су били под утицајем једног православља врло различитог од оног које је било под св. Синодом у Русији. Имали су једно либерално православље које није затварало мозгове као што је радио клерикализам на западу и као што је радило православље руског типа.

Најзад, Словенци. Они су остали најдуже и под клерикализмом и под феудализмом, али су имали један начин да се ослободе и једног и другог и да добију ону ведрину и слободу душе која их одликује: то је њихово јако национално осећање. Оно их стално чува од тога да се подају германском или талијанском империјализму. Благодаревши свом јаком национализму, они су испод клерикалне коре гажили један дубоки либерализам.

Многи су приметили као једну од одлика нашег народа да воли да се тужака. То су приметили пријатељи и непријатељи. Ја не бих рекао да је тужакање код српског народа последица неповерења које влада у другим државама под пресијом феудализма, клерикализма и монархизма. Наше

тужачање долази више од освете, личне и породичне, него од идејне или верске нетрпељивости. И кад смо лично нетрпељиви, ми смо толерантни на духовном пољу.

Не треба мислити да све ово нема везе са установом јавног тужиштва. Има везе због тога што то тужиштво, по моме схатању, није довољно наша народна тековина, хоћу рећи не одговара нашем народном духу. Ја не мислим да тражим укидање јавног тужиштва. Не мислим да тражим разоружање власти, не тражим разоружање народне власти, као што не тражим ни разоружање народне војске, нити предлагем да се „бацн копље у трње“. Али хоћу да се уклони страх (Смех), да се уклони страх власти од народа и страх народа од власти. Кад кажем народ, ја не мислим само на оне који су данас 100% привржени овоме поретку. Кад кажем народ, мислим на један много шири појам него што се то обично у нашим редовима схвата. Народ је много шири појам, јер је мало људи у нашој земљи данас који не би могли да дођу под тај појам народа. Мало је, по моме мишљењу, стварних непријатеља нове власти. И зато треба да се уклони страх. Страх је рђав саветодавац. Наш режим, у својим битним условима, чврст је. Он је много чвршћи него што мисле многи који се сматрају његовим чуварима. (Смех). Снаге које би тежиле прошлости, оном рђавом, негативном делу прошлости, слабе су. Оне су површне и оне су неорганизоване и неповезане. Не треба се бојати тих снага и не треба цео народ држати у страху, у узајамном неповерењу, због тога малог броја људи, који су уствари безопасни.

Ако је непријатељ новог поретка по површини, има нешто што је дубоко у нашем народу, а то је жеља за слободом. Наш народ жуди за спокојством, личним и породичним, жуди за мирним животом, жуди за сном без узнемиравања. (Жагор). Наш народ жели, увек је желео, и у томе је била његова револуционарна снага да га власт остави на миру. (Смех код већине). Од народне власти он тражи да му верује, да га не вија, да га не прогони и да га не тужи на сваком кораку. (Жагор).

Јавно тужиштво, како је предвиђено Уставом, па и овим законом, и како је постојало у пракси, већ је и сувише преоптерећено. По пракси која данас постоји и по закону који треба да се донесе, све се ставља у питање. Све радње, све одлуке могу бити поништене, све пресуде нападане. Већито је све подложно тужби и жалби и терању. Нема дужности коју овај закон неће тужиштву да додели. Хоће

се правда, хоће се законитост, то је добро. Али још стари Римљани су учили: Ко тражи велику правду долази до не правде — *summum jus — summa iniuria*. Министар правосуђа који је овај закон поднео, увидео је да је тужиоштво преоптерећено разним интервенцијама, разним упадањем тужиоца у све могуће гране. Зато је одредио један рок који ограничава могућност интервенција које су иначе по закону могуће; предвиђен је рок од 6 месеци до 1 године дана, и само по изузетку може се тај рок продужити. Министар правосуђа казао је у образложењу једну умну ствар коју је потврдила и пракса: „Не сме се у могућности жаљења против сваке пресуде ићи тако далеко да она пређе у редован правни лек“. Али, док је на овај начин област јавног тужиоштва унеколико ограничена, дотле је она са друге стране проширена. Створен је много већи број тужилаца. Сем Јавног тужиоца ФНРЈ постоје тужиоци република, аутономних покрајина, области, округа, орезава па и градских рејона. Поред тога, створена је овим законом и установа тзв. народних тужилаца. Њих има по селима, по предузећима, по заводима, по насељима, по улицама градова и појединих места, по кућама и по школама. То су незванични добровољни сарадници јавног тужиоца. Овај закон отишао је још и даље него правилник који је раније постојао. Он предвиђа да народни тужиоци могу око себе организовати групе грађана које ће их помагати у раду.

Оно што мени нарочито смета у овоме закону, то је што је ислеђење кривица одузето од суда и предато јавном тужиоцу. То је истина један корак унапред према некадашњој пракси када је иследна власт била полиција. Ми који смо били гоњени под старим режимима, знамо шта је значило кад је иследна власт била у рукама полиције, нарочито у оним режимима који су више веровали полицији него иследним судијама. Али, наша народна власт мора учинити један корак даље па целокупно ислеђење кривица предати у надлежност судовима.

У нашем данашњем судовању, тужилац је нешто много више него странка, он је свемоћни орган у суђењу, нарочито у данашњим судовима, са судијама нестручним и неуким, који су под утицајем школованих људи. Јавни тужилац има нарочиту снагу коју му ни Устав, а мислим ни сам овај закон не жели да да.

Јавни тужилац је данас свеприсутан, свестручан. Он је и политичар и привредник, књижевник и уметник, и лекар и

ветеринар. Он све зна, он разуме све, све може и хоће. Овај закон иде још и један корак даље, па јавног тужиоца уводи и у народне одборе. Он улази као пуноправни члан и у сам извршни народни одбор, додуше са саветодавним гласом, али не само присуствује него и учествује у дискусији, а ми знамо шта значи глас једног тако моћног човека као што је јавни тужилац. Он је у местима великим и малим, а нарочито малим, страх и трепет. (Жагор и смех). Многи су власт, али он је права власт у очима народа, са свим ознакама које народ томе појму придаје.

Најзад, има једна особина која није јавна али која је стварна: јавни тужилац, то је партија, државна партија, једина, Партија писана великим словом. Не може се имати ништа противу партије, али под условом да не буде једна. Када се каже партија, то значи део нечега; странка, то значи страна, јасно је да не може бити само једна, јер то је и физичка и психичка немогућност. Код нас је јавни тужилац без изузетка члан Комунистичке партије. То не пише у закону, али тако је у пракси. А у закону је легализована свемоћ коју тужилац има у пракси. Овакав јавни тужилац инкарнира диктатуру једне партије, обезбеђује једнопартиски систем.

Претседник: Господине посланиче, говорите о јавном тужиоштву, а не о партијама.

Др Драгољуб Јовановић: Једнопартиски систем је против живота, а нарочито је противан традицијама, духу и тежњама нашег народа. Из свих тих разлога, ја ћу гласати против овога закона.

Претседник: Има реч народни посланик Милош Минић. (Буран аплауз).

Милош Минић (Изборни срез љубићки, НР Србија): Другови, нисам мислио да говорим и нисам унапред припремио говор као предговорник, али сам забележио неке његове изјаве и сматрам да неће бити штетно да се на њих осврнем.

Ми смо овде чули глас оних немирних савести, које стрепе од наших народних власти, па и од јавног тужиоца као органа народне власти. (Гласови: Тако је!).

Мој предговорник теши нас да је таквих немирних савести мало, он би хтео да нас успава, он би хтео да наше народне власти не буду будне према ономе што раде непријатељи народа. Има у томе, што он каже да је таквих мало,

једно зрно истине. Њих је заиста мало, у односу на огромну већину нашег народа која је учествовала у борби против окупатора, носила све терете те борбе на својим леђима, дала жртве за слободу и створила народну власт, коју данас та огромна већина народа подупире и потпомаже свим својим снагама. Ако се у томе смислу каже да је народних непријатеља мало, онда их је заиста мало, онда их је свега једна шачица која је у току окупације издавала наше народе и налазила се на страни заклетих непријатеља народа. Кроз уста предговорника проговорила је та мањина. Али, баш зато што је та мањина управљала државом у прошлости или вукла користи од бивших противнародних режима, баш зато што је те људе народ збацио с власти, они су љути непријатељи наше народне власти. И баш зато је потребна будност, а не небудност коју би хтео предговорник да нам препоручи. Будност према непријатељима народа — то је нама потребно, насупрот ономе што нам г. Јовановић препоручује.

Ја ћу одмах да пређем и на последњи став његовог говора. Тај став каже — јавно тужиоштво је орган Комунистичке партије. Мени је жао што ја овде нисам донео напис Лазе Марковића, који се, узгред буди речено, сада налази у казненом заводу, напис на једном од страних језика, напис који је управо потпуно идентичан са ставом господина Драгољуба Јовановића. Ја сам тај напис имао у рукама у току процеса и отуда ми је пала у очи потпуна идентичност оцене јавног тужиоца као органа партије како од Лазара Марковића, тако и од Драгољуба Јовановића. Ја о томе желим само да кажем ово: јавно тужиоштво, као орган наших народних власти, као непосредни орган Народне скупштине ФНРЈ, као државни орган, као орган државне власти, није орган једне партије. Ја нећу да улазим у то питање да ли постоји диктатура једне партије или не. То је свакоме јасно, изузев, можда, господину Драгољубу Јовановићу. (Чују се гласови: Јасно је и њему...). Вероватно да је њему јасно, као што говоре примедбе другова посланика. Али, ако је и њему то јасно, онда постоји извесна намера за извртање чињеница, кад се зна да је основица наше власти — Народни фронт који обухвата најшире народне масе, па се зато не може да говори о диктатури једне партије.

Према томе откуда једна обична инсинуација да је јавно тужиоштво орган једне партије...

Др Драгољуб Јовановић: Нисам рекао да је орган једне партије...

Милош Минић: Молим, ја сам дословно записао ваше речи, ту не можете да ме демантујете...

Др Драгољуб Јовановић: Има стенографских бележака...

Милош Минић: Има, али неће ме демантовати...

Моша Пијаде: Он је рекао да тужиоштво обезбеђује једнопартиски систем...

Милош Минић: Ако се овај закон пажљиво проучи, онда ће се видети да је јавно тужиоштво централизован орган потчињен само Народној скупштини, орган који има задатак да обезбеди једнообразну примену свих закона које та Скупштина доноси, на читавој територији, наиме, то значи да се један те исти закон на једној територији не може примењивати на један начин, а на другој територији на други начин, односно јавно тужиоштво не може да допусти да сваки орган народне власти тумачи поједине законе на различите начине. У томе смислу, ја мислим, да је јавно тужиоштво један од неопходних саставних делова читавог апарата државне власти. Мислим да овако постављено — на овој основи — као орган контроле примењивања закона на читавој територији, а не како је то био случај пре рата и како постоји у већини земаља као обичан полициски орган за гоњење кривичних дела, овако постављено јавно тужиоштво претставља једну од најдемократскијих установа наше народне власти. (Буран аплауз).

Ја не видим ништа негативно у томе што и после правоснажне одлуке управних органа власти, та одлука може бити нападнута од јавног тужиоца, ако је она незаконита. Ја мислим да је то баш позитивно, то значи да јавно тужиоштво може да отклони ту незаконитост. Тачно је, међутим, да је закон водио рачуна о томе да се тиме не оде у правну несигурност и да се не доведе до тога да се људи не могу осећати сигурни када им се извесна права загарантују правоснажним одлукама органа власти. Зато закон тачно прецизира и каже да се у грађанским стварима могу правоснажне одлуке побити у року од шест месеци, у другим стварима, у року од годину дана, а у крупним стварима од општедржавног значаја, где незаконитост не сме никако да остане, онда може и преко годину дана, али у тим случајевима сам по оцени Јавног тужиоца ФНРЈ.

Став господина Драгољуба Јовановића у овом конкретном случају није став према јавном тужиоштву, већ је принципијелан став по питању народне власти уопште. Када се суштина јавног тужиоштва погледа објективно, онда се види да је то једна демократска установа. Ако неко устаје противу те установе, онда он устаје противу стриктне примене закона које доноси наше претставничко тело.

Изгледа да би г. Јовановићу конвенирало да се наши закони не примењују тако строго као што се жели и хоће да се овим законом обезбеди.

Ја ћу, другови, да се још задржим на неким примедбама г. Јовановића. Ја не знам какве су то, по моме мишљењу, непријатељске алузије које говоре о томе да је јавно тужиоштво потребно само режимима који су склони паду. Г. Јовановићу се може десити да овај поредак који је створен четворогодишњом борбом народа Југославије надживи и њега и све оне који прижељкују да буде кратког века. Зато нека он у овом закону не тражи никакве симптоме за остварење неких његових жеља. Напротив, сваки поштени човек који уистини воли ову земљу, може да поздрави доношење Закона о јавном тужиоштву. (*Др Драгољуб Јовановић: Нисам ја против јавног тужиоштва!*) Ви демантујете самога себе. Читав је ваш говор уперен против јавног тужиоштва. (*Др Драгољуб Јовановић: Ја нисам против целога закона, ја сам против извесних одредаба у њему, а не противу читавог закона, зашто ми подмећете?!*). Овде нема никаквог подметања, него ви сами себе демантујете.

Господин Јовановић, исто тако, каже да тужиоштво није наша народна тековина. Ако је народна власт наша народна тековина, онда је и тужиоштво наша народна тековина, јер је оно саставни део наше народне власти. Ја не знам шта је хтео г. Јовановић да каже овим, али ми се чини да је ово само један део његовог принципијелног става према народној власти уопште.

Исто тако овде чули смо речи које смо чули и пре годину дана, тј. слобода од страха. Ми смо то чули од г. Грола, па смо онда имали прилике да видимо како је г. Јоксимовић предложио закон о слободи од страха. (*Др Драгољуб Јовановић: Па то је тражио и Рузвелт и Атлантска повеља!*) Ви немате никаквог права да се позивате на Рузвелта а још мање на Атлантску повељу, за чије су остварење лили крв наши народи. (Аплауз).

У овој земљи има људи код којих постоји извештај страх. Ја сам о њима мало пре рекао што мислим, и ја мислим да нашим народима нимало није стало да те немирне савести, да те зле савести ослобађају од страха. Они живе у страху или зато што су остали дужни нашим народима у време рата и окупације, или зато што данас развијају подмуклу против-народну делатност, против које морамо бити будни. (Др Драгољуб Јовановић: Ја не бих овде говорио да имам немирну савест, него бих ћутао!) Кроз ваша уста су проговориле све немирне савести у нашој земљи.

Г. Јовановић хтео би да начини алузију односно страха нашега народа, јер „наш народ хоће да га власт не дира, хоће да мирно спава“. Ја сам очекивао да он каже да „наш народ хоће да му власт не улази ноћу да врши претрес“. (Др Драгољуб Јовановић: И не треба). Тачно говорите, г. Јовановићу, тако, како конвенира једној групи која је спрема-ла атентате у Београду (Аплауз). Кад је реч о томе шта наш народ жели, ја мислим, другови народни посланици, да наш народ збиља има довољно својих људи и својих претставника који су с њим крвно повезани у току ове ослободилачке борбе, који познају његове мисли, његова осећања, његове жеље, и у току борбе и данас, и који заиста могу говорити овде у име тога народа, па чак и критиковати погрешке наше народне власти, којих има; ја мислим да нема таквих људи који би тврдили да су ове наше народне власти, од врха до дна, чисте као свеци, да не греше. Зато је потребно да јавно тужиоштво помаже и отклања прешке. Али, другови, ако се хоће да се реч „народ“ употреби за извесну шачицу људи који би желели да наше власти не смеју ништа учинити што би их спречило у развијању њихове противнародне делатности, онда ја мислим, другови, да се на тај начин само злоупотребава реч „народ“.

Ми смо дошли у ситуацију да морамо водити рачуна ко употребава реч „народ“, ко изговара реч „народ“, ко у име тога народа хоће да говори. Сви су говорили у име народа. Говорили су Цветковић и Стојадиновић, па чак и Дража Михаиловић у име народа. У току наше политичке историје и у току наше четворогодишње борбе против окупатора, видело се који су били верни и одани народу и који су заиста тумачили жеље и осећања народа. (Аплауз). И кад тако стоје ствари, онда ја морам да кажем да кад је г. Јовановић говорио о томе да народ жели да „мирно спава, да га нико не

дира“, да је он ту реч злоупотребио и да је употребио за ону шачицу непријатеља народа који заиста не спавају мирно зато што кују подле планове против нашег народа. (Аплауз).

Видите, другови, г. Јовановић није хтео ни наше народне тужиоце да остави на миру. Да остави на миру оне који мирно у својој средини, у својој улици, у своме селу, притичу у помоћ контролним органима наших народних власти да би се што успешније гониле незаконитости и обезбедила примена закона. Наша народна власт је таква да њу не врши само један бирократски чиновнички апарат него у вршење власти улазе широке народне масе. Видите, народни тужиоци су спона између јавног тужиоца и широких народних маса, форма учешћа широких народних маса у контроли правилне примене закона.

И када овај закон иде даље па каже да народни тужиоци треба да успоставе групице грађана да им помажу у томе раду, то је само још дубља демократизација читавог апарата наше народне власти, а не оно што би г. Јовановић хтео да прикаже. (Аплауз). Г. Јовановић је био до крајности искрен, па је рекао: да му највише смета овакав систем ислеђивања као што је постављен у овом закону. Наиме, пре рата истражне судије биле су органи суда. Сада је иследник орган јавног тужиоштва. Г. Јовановић не види у томе извештан напредак. Он у томе гледа извештан назад. Наши судови нису данас оптерећени једном функцијом која нема никакве везе са суђењем, као што је ислеђење. То је функција извршне власти. Ми смо учинили један корак напред, ослобађајући наше судство од једне функције извршне власти, од ислеђивања, истраживања, испитивања, и претворили смо наше судове у оно што суд треба да буде, а то је суд који треба да суди и пресуђује, који увек има пред собом две странке, саслуша и једну и другу, и онда хладно и објективно донесе одлуку. Тиме смо заиста учинили један корак напред. Правна теорија г. Јовановића је мало застарела. Изгледа уствари да је он заостао за ово време од напретка правне науке. Али, овде се не ради о правним питањима него о чисто политичким питањима. Он каже: тужиоштво је орган Комунистичке партије. Иследник је орган тужиоштва. То је све у рукама једне партије. Иследник може ухапсити и тужилац извести човека пред суд; у судовима су неукви грађани, тужилац је свемоћан, може се ма коме, па можда г. Јовановић стрепи и за себе, десити једног дана да неко покрене против њега поступак, да се

ствар иследи, да га изведу пред суд, а у суду су неуки људи, док је тужилац свемоћан, и може човек да оде на робију — само ако се то прохте партији, чији је орган тужилац. (Аплауз). Видите ли, колико је подлости и неверице у наше народне власти, када ви повежете све те ставове. Г. Јовановић би требало да се научи да отворено говори, да га сви разумеју, а ја мислим да сте га сви разумели. То је суштина ствари. „Ја сам за јавно тужиоштво — каже г. Јовановић — али сам против овог закона“. Из овог закона, како он каже, треба да отпадне ислеђивање, треба да отпадне то да се тужилац може да меша и да контролише рад свих власти. На крају крајева, испада то да кад последни судија извиди неки случај и преда тужиоцу списе, он има да иде на суд и да тамо заступа оптужницу. Таква улога јавног тужиоца била би у супротности са улогом коју он има као орган народне контроле, као орган контроле одоздо, из маса, јер је он повезан са народним тужиоцима и са масама. Ми имамо и контролу одозго, а то је контролна комисија, која води контролу о томе како се спроводе закони. Ја не знам да ли је г. Јовановић имао стварних разлога да се толико обори против народних тужилаца, али ја сам баш као јавни тужилац одушевљен оном помоћи коју нам дају народни тужиоци. Народни тужиоци су у неким случајевима баш његове најближе пријатеље оптужили јавном тужиоцу са конкретним чињеницама да су се бавили црном берзом и шпекулантством. (*Др Драгољуб Јовановић*: Сад сте пронашли разлог). Ја сам поменуо околност, а она је тачна, и може се проверити и на суду. Имам још доста забележених примедба поводом говора г. Јовановића, али не желим да све то овде износим. У појединим ставовима његова говора види се једна иронија, један притајени сарказам који он испољава, а који треба да буде разголићен. Хтео сам да кажем ових неколико речи зато што сматрам да је од стране г. Јовановића овај закон нападнут сасвим неоправдано, неправедно и са непријатељском намером, и у намери да допринесем да се став г. Јовановића рашчисти.

На крају, ја изјављујем да ћу гласати за овај законски предлог, и молим све другове посланике да гласају такође за овај предлог закона, упркос свих неоправданих напада које је учинио г. Јовановић. (Аплауз).

Претседник: Реч има народни посланик Јаков Блажевић. (Аплауз).

Jakov Blažević (*Izborni srez Gospić, NR Hrvatska*): Dru-
govi narodni poslanici, mi smo jučer imali prilike čuti g. Drago-
ljuba Jovanovića, kad je ustao da govori u vezi sa zakonom o
zadrugama. Tu smo vidjeli njegov pokušaj da se prikaže kao
narodni prijatelj, kao ekonomski stručnjak, da se prikaže kao
stručnjak u pitanjima zadrugarstva. Sa tih pozicija i sa preten-
zijom većeg znanja od znanja i iskustva cjelokupnog naroda
pokušao je napasti i gotovim neistinama podmuklo i neiskreno
izobličiti jedan od osnovnih i najboljih zakona u reorganizaciji
naše privrede. Koliko je on stručnjak i koliko ima dobre volje
i iskrenih namjera vidjeli smo iz jučerašnje diskusije. On je po-
kazao da ne brani narod, da nije narodni prijatelj niti da po-
znaje zadrugarstvo i zakone ekonomskog razvitka u društvu.
Prema tome se pokazalo da g. Jovanović ne govori iz naučnih
razloga, da brani istinu i što voli narod, nego da govori iz po-
sebnih razloga, iz razloga koje je vrlo vješto pokušao da sakrije
iza svojih riječi. Taj napad na rad i organizaciju naših narodnih
vlasti g. Jovanović je proširio danas na drugi domen. Jučera-
šnji ekonomski i zadružni stručnjak pretvorio se danas u histo-
rika, u naučenjaka, koji nama docira iz historije i pravne povi-
jesti starih Slavena, iz najstarije historije, iz historije Rimskog
carstva itd. i držeći nam jednu pravno-povjesnu lekciju htio do-
kazati, kako »historija« pravno ne dopušta instituciju javnog
tužioštva u našim republikama.

Jasno je da sistemi koje on navodi i koji su nekada bili u
primjeni ne mogu danas naći opravdanja.

Jasno je da ti njegovi argumenti mogu biti upotrebljivi za
neku drugu državu, za neku drugu vlast u nekoj drugoj zemlji,
ali nikako za našu narodnu državu, narodnu republiku i narodnu
vlast.

Pitanje prava i zakona kao i sva druga istaknuta pitanja
g. Jovanović tretira van prostora i mjesta, van historijskih
okvira njihovog razvitka, pa tako pokušava i ovdje, gdje se
govori i radi o jednoj konkretnoj organizaciji, državi — o
organizaciji narodne vlasti.

Sve ono što je ovdje govorio g. Jovanović lišeno je svake
naučne osnove, sve su to pseudonaučne pretpostavke, koje kon-
tradiciraju nauci, istini, iskustvu našeg naroda i njegove borbe,
napokon tekovinama naše narodne revolucije. Sve što je go-
vorio zasniva se na lažnoj pretpostavci da naš narod od početka
stvaranja javnog tužioštva ratuje protiv toga tužioštva i neće
ga. Međutim to je neistina.

Iskustvo je pokazalo drukčije. Dokazalo se i dokazuje se da je naš narod i te kako prihvatio i prihvaća instituciju javnog tužioštva, da ju je prihvatio i prije ovog formalnog osnivanja, jer se već osvjedočio i duboko osjeća što je javno tužioštvo u organizaciji narodne države i koju funkciju ima. Naš narod je od prvih dana uspostave javnog tužioštva prihvatio tu instituciju kao svoju, saradivao je i saraduje sa njenim organima, počam odozdo od narodnih tužilaca — pa do gore — do Javnog tužioštva FNRJ, jer tako pazi da mu se ništa štetno ne dogodi.

Nas je Dragoljub Jovanović svojim pseudonaučnim izrazima i prikazivanjem htio kapacitirati (s »visoka« dokazati) htijući nam nametnuti svoje »pojmove« o državi, pravu, kako su ti pojmovi vječiti principi — država i pravo — koji se ne mijenjaju, ne podliježu historijskim promjenama, da na njih ne utiče ni razvoj ni događaji, jednom riječju, da sve to ostaje vječito jedno te isto. U tom je on smislu navodio rimske službenike delatore (špijune), špijune carske Rusije, prizivao se na pravdu cara Lazara na Kosovu itd., samo da bi dokazao kako država, pravo, nasilne institucije jedne društvene manjine vječito ostaju.

Govorio je g. Dragoljub Jovanović o američkim federalnim sudovima, o nekadašnjim, u staroj Jugoslaviji, upravnim sudovima itd. U Americi, odnosno u staroj državi, oni su imali svoju ulogu. Danas je u tim pitanjima, međutim, teorija o državi i pravu drukčija, ona se promijenila, jer se promijenila i mijenja osnova na kojoj se ta teorija temelji. Mi smo s tim načisto, jer u tom imamo jedinstven razvoj, što naš narod danas vrlo dobro zna i duboko osjeća što je država i pravo, kao i čije je ono, za koga i protiv koga.

Izvesni sudovi u SAD cene ustavnost zakona i zakonitost upravnih akata, a i u staroj Jugoslaviji upravni sudovi cenili su zakonitost upravnih akata. Ti su sudovi najreakcionarnije ustanove u sistemu reakcionarnih država. Mi znamo da je najviše bezakonja i korupcije bilo baš kod tih sudova.

Ti su sudovi punktovi preko kojih su bogataši i bogataške klike protiv svih formalnih propisa ostvarivali svoje ciljeve.

Nama su danas jasna pitanja države i prava, govoreći o našoj državi i pravu znamo čija je to država i pravo. Prema tome govoreći o rimskim delatorima, o špijunima carske Rusije i Austro-Ugarske, mi znamo koga su oni predstavljali i kakove su države bile organi, znamo da su bili organi eksploatatorske države, nasilne organizacije jedne klike.

Mi znamo, da su te države kroz historiju mijenjale svoju formu i da je u svakoj takvoj državi bila uređjena vlast onako, kako je to vlastodršcima konveniralo radi zaštite njihovih interesa.

Danas su narodi FNRJ srušili takovu staru državu i pravo, jer je to bila nasilna organizacija manjine nad ogromnom većinom, koja je eksploatirana — nad našim radnim narodom.

Skršena je ta stara država i pravo, i pristupilo se organizaciji naših narodnih vlasti i prava, što znači organizaciji onoga što narod hoće i što je na liniji njegovih interesa. Ja sam htio samo da kažem da se danas raščišćavaju pojmovi i da se danas vodi računa o svim eventualnim »neznanjima« izvjesnih činjenica i stručnih pitanja, da se danas »učenim« frazama ne može zavesti narod, istinska narodna politika i da se danas ne može »dokazati« da ljudi i narod ne prave zakone i pravo i da naš narod u ime neke historije i nauke mora daleko stajati od svog zakonodavstva. Koliko g. Jovanović zna i koliko je stručno, naučno i znanstveno njegovo znanje o političkim i gospodarskim pitanjima mi smo to jučer vidjeli. Baš drugovi narodni poslanici seljaci su ga demantirali svojim životnim iskustvom, govoreći javno da je sve neistina ono što je g. Jovanović govorio o zadrugarstvu.

Tako će isto i u pitanju naučnih rasprava o državi, pravu, sudstvu i uopće društvu, svaki naš čovjek koji voli svoju zemlju i narod, koji je svjestan velike pobjede, znati i osjetiti, što je to prava narodna država i pravo narodno zakonodavstvo. (Buran i dugotrajan aplauz).

Претседник: Има реч народни посланик Горољуб Поповић.

Горољуб Поповић (*Изборни срез гњилански II, НР Србија*): Другови народни посланици, какав је Закон о јавном тужиоштву и колико он одговара нашој стварности и интересима наших народа, ви ћете показати вечерас гласањем. То је једна ствар, а друга ствар су измишљотине, клевете и лажи господина Драгољуба Јовановића. (*Драгољуб Јовановић*: Да ли то чује Претседник? — *Претседник*: Чујем...). Па иако чује Претседник, сматрам да су ово мање увреде од оних што сте ви рекли пред овим домом, вређајући све наше народе. И данас, кад се говори о Закону о јавном тужиоштву, ми смо принуђени да истовремено говоримо и о једном човеку као што је господин Драгољуб Јовановић. (*Драгољуб Јовановић*: Господа су на Дедињу, а ја сам про-

летер. — Смех). Драгољуб Јовановић је и јуче и данас показао да не познаје основне ствари. Он је, како је јуче констатовано, током овог рата спавао, и спава и данас. Он не може да схвати да су се у нашој земљи десиле велике промене и да те велике промене траже и нове форме рада, нове форме организације и да је јавно тужиоштво установа која одговара нашој новој држави, која одговара нашој стварности. И кад он говори да брани наш данашњи режим, који је добар, од тужиоштва, он тиме не напада тужиоштво као установу, него напада данашњи режим као такав, а наш режим и тужиоштво су ствари које су међусобно повезане и које се не могу раздвајати. Међутим, то су фразе које може да употреби само Драгољуб Јовановић.

Он даље каже да је наше јавно тужиоштво опремљено тако да не може одговорити свима својим задацима. Тачно је то да не може одговорити оним задацима какве поставља Драгољуб Јовановић. Он каже да се јавном тужиоштву дају велике функције и да ми у Југославији немамо људи које можемо да поставимо на такве положаје који могу да одговоре тим задацима. Нема таквих људи који су школовани, каже он. Међутим, ми имамо способних људи из народа који знају шта је право, а шта није право, и ти ће људи, ако устреба, да чувају и да тумаче наше законе боље него што их тумачи Драгољуб Јовановић. Колико он има везе са оним што говори најбоље се види по томе што он узима у помоћ чак и Косовску битку, па феудализам, клерикализам итд. За време Косовске битке и у време феудализма установе јавног тужиоштва нису могле да постоје. Јавно тужиоштво је нова установа која одговара новоме времену, и нашим интересима.

Даље, он говори да треба да се уклони страх. Драгољуб Јовановић треба да пође у народ и да види какво поверење имају наши народи у јавно тужиоштво. Тамо Драгољуб Јовановић не сме да оде, јер свакако страхује.

Он говори о слободи наших народа, о томе да они желе да их власт остави на миру. Тиме он клевета нашу народну власт. Ако је наша народна власт — народна, онда то не одговара истини да наши народи траже да их власт остави на миру. То би могао да каже кад би говорио о полицијском режиму бивше Југославије, кад су наши народи заиста желели да их власт остави на миру.

Он је у своме говору изнео неистине и ствари је претставио погрешно. Каже, на пример, да Министар правосуђа

у свом образложењу страхује да се захтев за заштиту закона не претвори у једно редовно средство, у један редован правни лек. Он то није разумео, или је хтео намерно да погрешно претстави. То што је Министар у свом образложењу рекао, рекао је зато да се то средство употреби у том случају да не би било изигравања закона, да се захтев за заштиту законитости и закона не изиграва, да се примењује по закону и онда кад му је време и кад му је место.

Он даље говори да у нашим судовима има судија нестручњака. Он говори исто онако како говоре непријатељи данашњег народног судства. Тачно је да у нашим судовима има судија лаика, али, наши су судови до данас праксом показали да баш судије лаици могу да одговоре много боље него судије правници. Ми смо имали случајева да судија правник не признаје правну способност једном младићу од 18 година. То судија лаик не би никад учинио, јер сви знамо да данас младићи са 18 година имају правну способност. Имали смо исто тако случајева да судија стручњак каже да жена нема право да врши неки правни посао док не добије одобрење од свога мужа, онако исто како је било у бившој Југославији, кад жена није била равноправна. То судија лаик не би никад учинио.

Он даље каже да на овај начин тужилац улази и у наше народне одборе. То је тачно. Али, он заборавља да су наши народни одбори и јавни тужиоци једно те исто. Јавног тужиоца ФНРЈ бира Народна скупштина, бира га народ. Народне одборе исто тако бира народ. И народни одбори и јавни тужилац су једно те исто: органи које бира народ. Јавни тужилац је тај који треба да заштити закон, уколико се закон правилно не примењује. Да је јавно тужиштво установа која штити наше законе, која тражи да се примењују наши закони, то се данас најбоље одражава на терену, где је заиста јавно тужиштво установа која ужива велики ауторитет, али такав ауторитет извесни не желе. Они би хтели да у нашој земљи можда буде један онакав орган какво је било државно тужиштво у бившој Југославији. И такви људи морају да страхују и да се изражавају против овакве једне установе и да тиме вређају основне тековине наших народа.

И на крају, другови, уколико је Драгољуб Јовановић имао право, и уколико кроз њега говоре непријатељи наших народа, то ћемо ми данас најбоље видети кад својим гла-

сањем покажемо да овај закон одговара нашим интересима и нашој стварности. Изјављујем да ћу гласати за овај закон. (Аплауз).

Претседник: Има реч народни посланик Радован Мијушковић.

Радован Мијушковић (*Изборни срез тамнавски, НР Србија*): Другови народни посланици, нисам имао намеру да говорим о овом закону, али су ме на то изазвале речи Драгољуба Јовановића. Нека вас ништа не буни што увек у овоме дому мора да буде по једна труба, по један барјак реакције. Прво је био Грол — па оде, затим Шубашић, и онда барјак реакције је остављен Дражи, Дража је ухапшен и стрељан, а, на жалост, сада је прихватио барјак реакције мој некадашњи једномишљеник Драгољуб Јовановић. Само, ја мислим, а ви то врло добро знате, а и Драгољуб ће се сам уверити, да је то тако велики терет за њега овако малог, да га он неће моћи издржати. (Смех). Да је жив мој професор Љуба Матић, који ми је предавао српски језик у гимназији, он би рекао једну своју стару изреку за Драгољуба и његове пријатеље који покушавају да воде борбу против овог данашњег поретка: „Кљуца пиле у гвоздене виле”. (Одобравање). Ето то је рад Драгољуба и његових пријатеља против наше народне власти. Необавештени верују да Драгољуб говори у име Народне сељачке странке. Ја то поричем, јер Драгољуб је изгубио и формално и стварно право да говори у име Народне сељачке странке. Пре извесног времена он је чак одлучио да не долази ни на седнице Извршног одбора странке, те је основао неки посебан одбор, дивљи одбор, састављен од антинародних елемената те је, према томе, изгубио потпуно формално право да говори у име Народне сељачке странке, јер се отцепио од странке, а фактично право он је изгубио још у почетку устанка кад су се присталице Народне сељачке странке и сви странкини прваци, прави прваци, придружили народно-ослободилачком устанку, а Драгољуб је остао у Београду и, како се видело на оном процесу, придружио се Дражи. Војска је отишла у борбу против непријатеља а генерал је остао код куће. Ето, какав је био вођа Драгољуб Јовановић. Ја сам прошле године говорио, а и овде је неко рекао да је за то време био у мишјој рупи. Међутим, он није био у мишјој рупи, као што је установљено на претресу који се ових дана водио, него је комотно живео код своје

куће, па су чак и нека дрва слата његовој породици да не би озебла а вероватно се и он њима грејао. Драгољуб Јовановић је са муком ушао у Народни фронт. Али он је ушао само формално, а стварно никада није ушао и ми смо се са њим дуго борили док је он ушао у Народни фронт. Он каже јуче да говори у име сељаштва. Међутим, ја му не могу порећи право да говори у име једног дела сељаштва, али он није говорио у име сељаштва које је припадало Сељачкој народној странци, јер то сељаштво које је припадало Народној сељачкој странци, то је бисер сељаштва и оно је у Народном фронту. И ја верујем, а нарочито после оног јучерашњег и данашњег говора Драгољуба Јовановића, да ниједан припадник Народне сељачке странке неће остати уз Драгољуба Јовановића. Али, Драгољуб има својих нових присталица и то оних који су припадали Јерези, ЈНС и сличним странкама. То су његови данашњи пријатељи. Али не сви. И тамо има поштеносветца. Сада са Драгољубом иду они који су изгубили земљу путем аграрне реформе, они који су као издајници своје земље изгубили право гласа, шпекуланти и остала реакција. Ето то су данашње присталице Драгољуба Јовановића и у њихово име Драгољуб говори. Са ким су данас банкари против којих су се сељаци борили, са ким су данас зеленаши против којих се борио сељачки народ, са ким су данас бивши фабриканти, који му плескају: „Драгољуб се добро држи“? На нашим скуповима ми смо се борили са њим и мислили смо да Драгољуб не зна шта ради.

Али, у последње време, ми смо се уверили да он иде својом линијом, својом смишљеном линијом, а то је борба против данашње власти и данашњег државног поретка. Прошле године на једном нашем скупу он је упоређивао ово данашње време и старо са једном баштом у којој су две крушке. Тада је рекао: „Југославија је једна башта у којој су две крушке: једна стара крушка на којој има лепих и укусних плодова и једна нова крушка — дивљака, чији су плодови опори“. Шта је тиме хтео да каже? Хтео је да каже да је у старој Југославији било људи добрих политичара и народњака, а да смо ми нови ова опора крушка, која ће, кад се окалеми питомом гранчицом бити добра. Кад је држао конференције у селима, он је увек указивао на то да сељаци не добијају карту ни пакете од УНРЕ, а да радници добијају. Питао је сељаке: „Јесте ли ви тешки радници?“ Одговорили су: „Јесмо“. „А где су вам пакети,

да ли добијате пакете од УНРЕ као ваше комшије?“ па је показивао на раднике. Тиме је хтео да прави јаз између радника и сељака. То је тенденција Драгољуба Јовановића.

Затим је даље Драгољуб Јовановић говорио, да је Устав маљ којим треба бити комунисте. Увек је пред сељацима, пред нашим пријатељима и познаницима као и на састанцима члановима Главног одбора доказивао, како он хоће да ради у Народном фронту, да је он његов мили дом — али да комунисти са њим неће, а одмах после тога каже како је Устав маљ којим треба бити комунисте и Комунистичку партију. Затим даље у борби против народне власти Драгољуб се није стидео да каже јавно да је ово најомрзнутија и најнепопуларнија власт од 1918 године до данас. Замислите једнога човека који је у Фронту а који каже да је наша народна власт гора од власти краља Александра, да је гора од власти Петра Живковића, Драгише Цветковића, Мачека и осталих. Ето, видите, докле је дотерао Драгољуб Јовановић, у кога се надала сиротиња и радни свет.

У своме данашњем говору Драгољуб Јовановић ништа ново није казао, већ је продужио свој стари посао. Он сравњује наш данашњи режим и наше тужиоштво са режимом царске Русије и бивше Аустро-Угарске, и онда каже да су тако радили режими који су склони паду. Драгољуб вара, као и увек, и нити ће он, нити ма ко од његових нових пријатеља, доживети да овај режим падне. На њега би се могла применити она народна пословица: „Баби се снило што јој је мило“.

Затим Драгољуб Јовановић каже да тужиоштво није народна тековина. То је народна тековина, само то Драгољуб Јовановић не може да види и не може да зна, јер он не зна шта су народне тековине. То могу знати само људи који су крв лили и који су се борили за народне тековине. Драгољуб Јовановић, ма да се 4 пута ратовало од његовог пунолетства, никад није био војник, увек је бежао од барута и не може знати шта су народне тековине, а нарочито народно-ослободилачке тековине. (Буран аплауз).

Драгољуб Јовановић каже: „Не треба се бојати реакције, она није велика“. Ми знамо да реакција није велика, али ми морамо бити будни. На ову његову изјаву да се не треба бојати реакције, ја бих му ипак одговорио по оној народној пословици: „Опогани, али не превари“. Многи народни непријатељи кажу да се не треба бојати реакције.

И ми се стварно не бојимо реакције, али мормо бити будни, јер реакције има како код нас, тако и у иностранству, и ја верујем да је она сва повезана и на њеном челу код нас налази се, на жалост, мој бивши пријатељ Драгољуб Јовановић. (Смех).

Затим, он предлаже исто што су предлагали Грол и његова група да се донесе закон против страха. Има људи који се боје, има људи који би се бојали и кад би се донело сто закона против страха, и кад би се свако вече поставила стража пред њиховом кућом, они би се опет бојали. Али то су немирне савести, то су људи који знају да су тешка дела учинили и они се због тога морају бојати. То су људи који се боје правде и народног суда.

Драгољуб Јовановић каже даље да је тужиоштво у малим местима страх и трепет. Ја то признајем, али је страх и трепет за лопове, за црноберзијанце, за издајце, за непоштене људе, али за поштене људе никад није било нити ће бити страх и трепет.

Драгољуб Јовановић је, као што рекох, против наше државне власти. Какву би власт хтео Драгољуб? Проучавајући га, дошао сам до убеђења да би само хтео једну власт а то је Драгољубову власт. (Буран смех). Јер, кад би он био на власти, не само што би тврдио да је то најбоља власт, него би чак и веровао да је то најбоља власт, иако би била најгора. Засада само оволико о Драгољубу а други пут ћу наставити. (Аплауз).

Претседник: Пошто се више нико није јавио за реч, стављам на гласање у начелу предлог Закона о јавном тужиоштву. Ко је за овај предлог у начелу, нека дигне руку. (Сви посланици дижу руке, осим једнога). Има ли ко *против*? (Један посланик диже руку). Објављујем да је предлог Закона о јавном тужиоштву у Савезном већу у начелу прихваћен, са једним гласом *против*. Да ли се Веће слаже да данашњу седницу закључим? (Слаже се.) Онда данашњу седницу закључујем, а другу заказујем за сутра, 18 јула, у 17 часова, са продужењем данашњег дневног реда.

(Седница је закључена у 21,45 часова).

ВЕЋЕ НАРОДА

Једанаеста седница

(18 јула 1946)

Почетак у 17,20 часова.

Претседавао председник **Јосип Видмар**.

Председник: Отварам једанаести редовни састанак у I редовном заседању Већа народа Народне скупштине ФНРЈ. Записник данашње седнице водиће секретар Нинко Петровић. Молим друга секретара да прочита записник прошле седнице.

Секретар Нинко Петровић чита записник седнице од 17 јула 1946.

Председник: Има ли примедба на овај записник? (Нема). Пошто примедба нема записник се оверава. Молим вас да саслушате следећа саопштења:

Савезно веће Народне скупштине доставило је предлог Закона о уговору о пријатељству и узајамној помоћи између Федеративне Народне Републике Југославије и Народне Републике Албаније, закљученом у Тирани 9 јуна 1946 године, који је Влада ФНРЈ доставила Народној скупштини ФНРЈ.

Савезно веће је исто тако доставило Већу народа на решавање коначно усвојене текстове предлога Основног закона о задругама; предлога Закона о Президијуму Народне скупштине ФНРЈ и предлога Закона о конверзији предатних унутрашњих државних дугова и обавеза.

Пошто су текстови ових законских предлога истоветни са предлозима закона које је Веће народа усвојило, стављам ове законске предлоге на гласање. Гласаћемо акламацијом.

Најпре ћемо гласати о предлогу Основног закона о задругама. Ко је за овај предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке осим једног). Има ли ко *против*? (Један глас *против*). Према томе Основни закон о задругама коначно је изгласан са једним гласом *против*.

Сада ћемо гласати о предлогу Закона о Президијуму Народне скупштине ФНРЈ. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Према томе, овај закон примљен је коначно и једногласно.

Најзад ћемо гласати о предлогу Закона о конверзији предратних унутрашњих државних дугова и обавеза. Ко је за овај закон, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). И овај закон примљен је једногласно.

Пошто је Веће народа примило све ове законске предлоге, исти ће у смислу члана 74 Устава бити упућени Президијуму Народне скупштине на проглашење.

Ладо Амброжич, Фрањо Херљевић, Зора Николић, Фрањо Борић и Вуко Радовић моле по 3 дана отсуства ради неодложних службених послова. Предлажемо Већу народа да се ова отсуства одобре. (Прима се). Према томе, овим народним посланицима одобрено је по три дана отсуства.

Прелазимо на дневни ред: претрес Основног закона о државним службеницима. У вези с тим Претседништво је примило два акта:

ПРЕТСЕДНИКУ ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

На основу Пословника Вашег дома, по овлашћењу Претседника Владе ФНРЈ као предлагача предлога Закона о државним службеницима, изјављујем да се слажем са изменама и допунама које су учињене у Законодавном одбору.

У исто време слободан сам да Вас известим да, по овлашћењу Претседника Владе ФНРЈ, предлажем неколико амандмана уз предлог овог закона у којима су прихваћене измене и допуне које су учињене у Законодавном одбору, са извесним изменама и допунама уз поједине чланове које су се показале као неопходне.

Молим Вас да приликом расправљања предлога Закона о државним службеницима саопштите Вашем дому уз

сваки одговарајући члан и предложени амандман, а повереници Владе даваће потребна обавештења.

Списак амандмана прилажем уз ово писмо.

Смрт фашизму — Слобода народу!

По овлашћењу Претседника Владе ФНРЈ
и Министра народне одбране,
Потпретседник Владе ФНРЈ

Јаша М. Продановић, с. р.

Истовремено Веће је обавештено да су за поверенике Владе при претресу предлога Закона о државним службеницима одређени др Леон Гершковић, начелник и др Александар Балтић, референт Комитета за законодавство и изградњу народне власти Владе ФНРЈ.

А сада молим друга известиоца др Душана Братића да поднесе извештај Законодавног одбора.

Известилац др Душан Братић: (Чита извештај Законодавног одбора. — Видети прилог на крају књиге)

Другови и другарице, из писменог образложења овог законског предлога, који је дао претседник Владе друг маршал Тито, видели сте основне принципе на којима је заснован овај закон. Видели сте сав његов значај који он има за даљу изградњу наше државе.

Циљ овог закона је да донесе нове правне норме које ће остварити један нови систем у службеничким односима у нашој држави и положај државних службеника регулисати на новој основи, која одговара промењеним социјално-политичким условима у нашој земљи. Предлог овог закона уноси у службенички систем један низ нових и оригиналних одредаба које носе обележје наше нове политичке и друштвено-економске стварности. Та оригиналност огледа се нарочито у новом схватању улоге државног службеника у народној држави, у својственом стављању односа и положаја службеника према држави, у систему напредовања и награђивања службеника, у социјалном обезбеђењу и заштити као и у праву отказа службе било од стране службеника или државе.

Овај закон је врло важан и врло потребан, јер ми на подручју службеничких односа нисмо досад имали један свој систем, који треба и мора да буде изграђен на основним принципима и организационим формама које су израж

наше нове државне и друштвене организације. Он тежи да се прилагоди новим принципима наше државне организације и да пренесе у нови службенички режим све оно наше искуство које смо стекли у изградњи наше државе и да примени оне наше уставне принципе који леже у организацији наше државе.

У нашој држави сва власт припада народу који ту власт врши преко изабраних и од њега контролисаних претставничких органа. Нема никакве друге власти осим народне. Отуда је сасвим измењен смисао државног службеника, он је постао у новој држави и стручни и административни сарадник у извођењу поверених задатака под руководством органа који врше власт у нашој земљи.

Државни службеници су народни службеници и морају бити повезани са радним народом. Они су његов део и не смеју претстављати издвојен и посебан апарат, него морају бити сарадници претставничких и њима одговорних државних органа на заједничком делу изградње државе и општем подизању народног благостања. Они су дужни да свом народу и држави посвете све своје стручно знање и стваралачке способности, да развију пуну личну иницијативу, да приме пуну личну одговорност за свој рад. Према својим способностима и оствареном раду за заједницу сваки државни службеник мора бити постављен на место које одговара његовој правој вредности.

Да би се државни службеници што јаче саживели са начином рада претставничких органа и потребама народа и да би им се дала могућност пуног развијања њихове иницијативе и до највећег степена развио смисао за личну одговорност они су непосредно везани уз орган код кога раде и по правилу њему су и одговорни.

Тако је појам државног службеника потпуно измењен према ранијем државном чиновнику, измењен у том смислу што је потпуно разбијан и у појму и у структури чиновнички апарат који је био примењиван у старој Југославији, а који је почивао на старим принципима бирократије. Овим законом разбијен је и бирократски централизам који је био једна важна позиција за противнародну политику свих реакционарних режима старе Југославије.

Овим се јасно показује да државни службеници нису никакви органи власти него су они извршиоци, стручни и административни помагачи у служби извршења задатака

које им поверавају органи државне власти и државне управе.

Наша држава са дубоким променама у друштвеној и економској структури, са појачавањем државног сектора у привреди, са завођењем планске привреде има сада потребу за једним широким апаратом и широком администрацијом на привредном пољу. Досадашње разликовање административног апарата привредних предузећа од службеника код државних органа не одговара систему наше државе. Државна привредна предузећа су органи помоћу којих држава на привредном сектору остварује своју политику, па се службеници код тих предузећа не могу ни по свом задатку ни по свом положају одвојити од осталих државних службеника.

Зато овај закон полази са становишта да се државним службеницима имају сматрати сва она лица која се налазе на раду у народним скупштинама и њиховим президијумима, министарствима и другим органима владе, народним одборима и њиховим органима, јавним тужиоштвима, судовима, државним и јавним установама као и у руководству и у административно-стручном апарату државних предузећа.

Државни службеници добијају много већи значај него што су га досад имали, али с тим заједно расту и њихови задаци и њихова одговорност. Мењају се дакле права и дужности службеника. Према томе, овај закон ствара један нов тип државног службеника способног, активног и оданог народу са могућношћу да све своје стручне и стваралачке способности унесе у поверени посао, а исто тако да му држава даје плату, награду, погодности и друге потстицаје које он услед нових задатака, функција и одговорности заслужује.

Оно што је у овом појму службеника најбитније то је нови службенички режим заснован на негацији свих оних крутих и бирократских права механичког унапређивања. Цела логика нашег новог закона лежи у томе да се службенички апарат издиференцира према природи службе и посла, према функцијама и одговорности. Закон напушта категорије и групе, аутоматско напредовање, положаје и права заснована на пасивним факторима, инерцији и административном фаворитизму. Закон предвиђа уређење службеничких односа на принципу струка које се формирају према врстама службе, у оквиру струке постоје звања према природи посла и према функцијама које службеници врше у

организационим јединицама. Обзиром на функције које врше у одређеној организационој јединици, службеници се деле на четири врсте: руководне, самосталне административне и самосталне стручне службенике, административне и стручне службенике и помоћне и извршне службенике.

Распоређивање у врсте врши се према природи, значају и важности функција у државној служби, као и према обиму одговорности. Подела на врсте није учињена према школским квалификацијама, тако да би службеник одређен по школској квалификацији за једну врсту у њој стално морао остати. Не! Границе између појединих врста отворене су за све оне службенике који у току службовања буду развијали и усавршавали своју стручну способност и показивали залагање за службу и успех у раду.

На овај начин ми смо омогућили да се наше струке, да се разни сектори наше државне управе развијају према својим принципима, према својој природи и да се омогући ангажовање и напредовање службеника с једне стране према специфичним потребама појединих сектора државне управе, а с друге стране према стручној способности, личној вредности, квантитету и квалитету уложеног рада и степену одговорности. Тиме су уједно разбијени они механички елементи који су лежали у старом чиновничком праву и дата је могућност да свака струка постави оне услове и оне границе за напредовање, награђивање и стављање у поједина звања према сопственим потребама, према значају који ће у изграђивању наше државе играти овај или онај сектор као и према природи саме службе.

Закон уводи једно објективно диференцирање и еластичност у постављању звања по струкама и у постављању у врсте по функцијама коју појединци врше у организационој јединици.

Плата се одређује према струци и према звању у тој струци. Службенички однос и припадности неће према томе бити у свим струкама једнаки. Стога се предвиђа доношење прописа за сваку струку да би се на тај начин дала могућност да се у свакој струци одреди посебни систем службеничких односа.

Осим плате службеници прве и друге врсте имају функционални додатак, а службеници који се нарочито истакну својим радом имају лични додатак. Предвиђене су премије за лични рад, ударничке награде, посебне похвале

и сл. Усвојено је начело да се напредовање врши према стручној способности и личној вредности.

Овако издиференциран и еластичан систем који је израз наших потреба мора бити чврсто постављен и контролисан. Зато закон уводи нову установу — систематизацију. Систематизацију спроводи Влада преко нарочито зато одређеног органа. Систематизација има за циљ да одреди унутрашњу административну и службеничку структуру сваког надлештва, установа и предузећа, да правилно изврши распоред звања и да рационално расподели службеничка места по звањима. Овај орган за систематизацију омогућује да се овај наш нови службенички систем спроведе што више једнообразно, што више наслоњен на стварне потребе једног надлештва, установе и предузећа. Он ће спречавати сваки покушај злоупотребе, пренатрпавања, неекономичности, нерационалне употребе места људи и неправилног награђивања у свим организационим јединицама.

Систематизацију савезних државних службеника у смислу одредаба овог закона врши Влада ФНРЈ преко Комитета за законодавство и изградњу народне власти. Тај Комитет утврђује опште називе свих звања у организационим јединицама савезне државне управе, утврђује типску и појединачну систематизацију за све организационе јединице савезне државне управе и даје основна начела о систематизацији органа за систематизацију при владама народних република, предлаже Влади прописе о припадностима савезних државних службеника на основу утврђене систематизације, одређује број службеничких места у појединим организационим јединицама и њихов распоред у поједине врсте, проверава извршење прописа о систематизацији места и припадностима.

У погледу постављања државних службеника наш закон поставља принцип да одговорни руководиоци највиших организационих јединица имају право постављања и друга права која проистичу из службеничког односа. Услед принципа одговорности коју имају руководиоци и услед тога што су службеници, уствари, службеници код дотичног органа, постављење је дато у надлежност руководиоцима највиших организационих јединица односно по њиховом овлашћењу старешинама њима непосредно подређених надлештава. Овакав принцип у систему наше организације не значи самовољу појединих руководиоца, јер они одговарају за целокупан свој рад па и за постављање службеника.

Службеник има право жалбе вишем старешини, а затим против другостепеног решења право тужбе радном суду ако сматра да је повређено неко његово право које проистиче из службеничког односа.

Услед велике важности и значаја који имају државни службеници, закон је ишао прилично детаљно у постављању принципа одговорности. Државни службеници, услед важности функција које им држава поверава, морају бити за свој рад више одговорни него обични грађани. Одговорност је трострука: кривична, дисциплинска и материјална.

Закон тачно детерминише појам дисциплинске неуредности и дисциплинског преступа, доноси детаљне одредбе о дисциплинском поступку и санкцијама.

Нови систем дисциплинске одговорности тежи с једне стране да заведе, учврсти и развије службеничку дисциплину, а с друге стране даје службенику све могућности да се обезбеди правичне и објективне одлуке у дисциплинском поступку.

Правило је да службеник одговара за штету коју причини грађанима незаконитим и неправилним вршењем службе, а за ту штету одговара и држава под извесним условима процесуалне природе.

Наш нови службенички систем напушта онај стари систем пензија после 10 година службе, па се државни службеници укључују у погледу пензионог и социјалног осигурања у прописе Закона о социјалном осигурању радника, намештеника и службеника.

Службеници имају право и држава им гарантује социјално осигурање за случај изнемоглости, старости и смрти (пензионо осигурање) као и осигурање за случај болести, трудноће, порођаја и несреће у послу. Дакле, у погледу социјалног осигурања државни службеници се изједначају са осталим намештеницима и радницима.

То је разумљиво, јер у погледу на радне односе нема разлике између државних службеника и осталих намештеника и радника.

Висина пензије која буде одређена по прописима социјалног осигурања за државне службенике не може бити нижа од досадашњих пензија државних службеника. Док државни службеници не буду преведени на буџет социјалног осигурања, држава ће и даље плаћати пензије државним службеницима који буду у току службе пензионисани.

Овај систем социјалног осигурања је не само правилнији него и правичнији од досадашњег, јер свака година рада службеника, па ма у којој служби радио, улази као основ за његово пензионо осигурање. Омогућује се службеницима да прелазе из једне службе у другу, из државне у задружну, у приватну и обратно, где настављају са својим доприносима и чувају, задржавају све оно што су обезбедили у социјалном осигурању. Закон о социјалном осигурању који је већ поднет овом дому на озакоњење, доноси детаљне прописе о овој материји.

У погледу на престанак службе наш закон има новина. Он предвиђа три случаја престанка службе: отказом, по сили закона тј. на основу законом одређених узрока и пресудом редовног или дисциплинског суда. Отказ је једна новина у нашем службеничком праву, а ова новина је изазвана новом структуром службеничких односа и потребама државе.

По систему отказа, како се предвиђа у предлогу овога закона, држава и службеник могу отказати службенички однос уз претходни отказни рок. Отказни рок одређује се према врсти службеника, звању и годинама provedеним у државној служби. Службеник коме је држава отказала службу има право на отпремнину под условима одређеним у самом закону. Ова отпремнина није иста за све службенике него се њена висина одређује према годинама provedеним у служби, тако да ће службеник који је дуже радио у државној служби и према томе више дао рада држави и заједници, примати и већу отпремнину. Полазећи од овог начела предвиђа се највећа отпремнина у висини четвороструке месечне плате коју је службеник примио у последњем месецу службе, док најмања отпремнина износи једноструку плату. На тај се начин службенику обезбеђује потребан минимум за егзистенцију док не добије неку другу државну службу или запослење у задружној односно приватној служби. Отказ се може вршити само првог у месецу било да се чини од стране службеника или државе. У случају отказа од стране државе, службеник се може разрешити дужности и пре отказног рока с тим што му припадају принадлежности до краја овог рока, значи службеник ће примити пуну отпремнину иако је разрешен дужности и пре рока.

То су углавном одредбе отказа. Међутим, да би се ове одредбе правилно разумеле и одредио њихов прави до-

машај у примени, потребно је овде учинити извесне напомене, нарочито је корисно подвући разлику између система отказа и старог начина престанка службе на основу оставке или отпуштања. По старом систему престанка, службеник је своју вољу за раскидање службеничких односа изражавао у писменој оставци на службу, а држава у једностраној одлуци отпуштања из службе. Али треба нагласити да отказ од стране службеника у новом систему престанка службе није оставка на државну службу, нити је отказ од стране државе отпуштање из државне службе, јер отказ и у једном и у другом случају не значи дефинитивно раскидање службеничког односа него само има значај привременог прекида овог односа и то према одређеном државном органу, тако да службеник има законске могућности да оде у другу државну, задружну или приватну службу према своме избору па да се и поново врати у ранију државну службу. Уз то, отказ има за циљ да омогући правилну селекцију службеника и већу еластичност у начину избора службеника за одговарајуће место, док за службеника претставља широку слободу да нађе место које одговара његовим разним способностима, опреми и наклоностима. Укратко, отказ је замишљен као једно средство за правилно одабирање и расподејивање службеника у општем систему државне службе. То значи да ће се отказ вршити из разлога који не прелазе границе радне способности односно неспособности, те се има схватити, како је истакао у своме образложењу председник Владе друг Тито, као „регулатив за изградњу способног државног апарата и мора се спроводити са пуно такта и обазривости”. Ово је утолико лакше спроводити у пракси, јер је појам радне способности односно неспособности у радном праву јасно одређен, тако да нема бојазни за његово друкчије тумачење. Ту нису у питању разлоси неподобности или „интереса службе” из старог система, којим су давали широке могућности злоупотребе тзв. дискреционог права код престанка службе путем отпуштања, што је уствари значило административно-казнену меру — избацивање службеника из државне службе.

И по својим последицама за службеника отказ има сасвим други значај од престанка службе оставком или отпуштањем у старом систему. У случају оставке службеник је губио сва права државног службеника. Губио је право на пензију иако је већ био испунио услове за ово право, а при доцнијем враћању у службу, од времена проведеног пре

оставке рачунало му се у рок за стицање права на пензију као и за одређивање количине личне пензије само једна половина овог времена. Поред овога постојала су још и многа друга ограничења за повратак у службу. У случају тзв. административног отпуштања из службе, службеник је такође губио сва права из државне службе ако на дан престанка није имао 10 година ефективне државне службе. О неком праву на отпремнину или какву другу помоћ није могло бити ни говора. Поред тога такви службеници остављани су без икакве заштите, јер нису имали право жалбе против решења о отпуштању, будући да се оно доносило на основу дискреционог права против којег је у старом бирократском систему управно-судске заштите била искључена жалба. Напротив, у новом систему службеничких односа службеник има право жалбе против свих решења о службеничким односима па и против решења о отказу вишем старешини, а против другостепеног решења овог старешине може подићи тужбу код окружног као и радног суда. На тај начин службенику се пружа пуна гаранција да ће отказивање бити увек правилно и да ће се кретати у границама његове намене.

Код отказа службеник задржава сва своја ранија права из државне службе, било да он отказује службу или држава. Отказ дакле по својим последицама не претставља никакву опасност за службеника у погледу времена које је провео дотада у служби ни у погледу његових права на социјално осигурање. Службенику се признаје за социјално осигурање сваки дан рада био тај рад у државној или задружној односно приватној служби, што је сасвим разумљиво када се схвати да је службенички однос у основи један радни однос као и сваки други радни однос.

Из овог кратког упоређења старог система престанка службе отпуштањем или оставком и новог система отказа јасно се види ово: док је стари систем био вештачки, произвољан, крут и несоцијалан, нови систем престанка службе отказом је природан, еластичан, објективан, реалан и социјалан. То је једино могућан систем који најбоље одговара не само интересима државне службе него и интересима самог службеника. Тако је овај систем замишљен и тако ће се он спроводити у пракси.

Предлог овог закона одговара нашем Уставу, федерацији и јединству демократског поретка. Он је за савезне државне службенике потпун закон, он доноси детаљне про-

писе за службенике савезних органа државних власти и државне управе, а у исто време он оставља у надлежност народним републикама да путем својих закона базираних на заједничким нормама овог закона донесу законе за своје службенике. Овај ће закон помоћи нашим републикама да што је могуће више једнообразно реше питање својих службеника у својој надлежности. Дакле, на основу и у оквиру одредаба овог закона донеће се посебни закони о државним службеницима у народним републикама.

У року од 6 месеци по ступању на снагу овог закона Влада ФНРЈ донеће посебне уредбе за сваку струку у оквиру овог закона. Те уредбе донеће ближе прописе о појму сваке струке, о стручној спреми, о звањима у свакој струци, о стручним испитима, програму ових испита и начину полагања, о року приправничке службе као и о свему осталом што је у вези са струком, а Влада ће донети и потребне уредбе за спровођење у живот овог закона у погледу савезних службеника. Нема никакве сумње у то да ће и владе народних република аналогно садржини прописа ових уредаба донети такве уредбе за своје службенике.

До спровођења систематизације по овом закону примењиваће се у погледу припадљености и напредовања службеника досадашњи прописи.

Као што видите, цео овај нови систем државних службеника по предложеном пројекту закона тежи да створи нови тип државног службеника који одговара новим принципима наше друштвене и државне организације. Он је небирократски, противан сваком аутоматизму, свакој пасивности и рентијерству, дакле, тежи да створи тип државног службеника који ће бити одан народу и доказати своју стваралачку иницијативу, радну способност и све залагање за остварење великих задатака који ће му бити поверени.

Несумњиво да ми нећемо моћи остварити одмах овај закон. Ово је почетак, излазимо из једног система службеничког режима и улазимо у потпуно нови. Немогуће је тако брзо створити овако један истински нови службенички систем. Зато закон предвиђа да у оквиру ове буџетске године буде само једна постепена систематизација у оквиру буџетских граница, а истовремено се даје могућност за студију и боље, правилније и чвршће организовање наших установа, предузећа и државних органа.

Овај закон претставља један значајан корак унапред, како у уношењу новог демократског и стваралачког прин-

ципа у службенички режим, тако и једног новог средства за демократизацију и учвршћивање нашег државног апарата и целе наше друштвене и државне организације.

Из наведених разлога Законодавни одбор Већа народа предлаже пленуму Већа народа да овај законски предлог изволи усвојити. (Аплауз).

Претседник: Чули сте извештај Законодавног одбора. Отварам начелну дискусију о предлогу овог закона. Као први пријављени говорник говориће Вуко Радовић.

Вуко Радовић (НР Црна Гора): Другови и другарице народни посланици, овај предлог Закона о државним службеницима, имајући у виду нови однос према новој народној држави. иде за тим да појача наш државни организам, наш државни апарат и да омогући даље његово развијање. Ти нови односи наших државних службеника потпуно су у духу и потпуно су у сагласности са оним основним промјенама које су се у току народно-ослободилачког рата појавиле код нас, а то су социјалне, политичке и економске промјене. То говори и о томе да су наши државни службеници у једном потпуно новом положају, за разлику од оног положаја који су заузимали у старој нена родној Југославији. Док су раније на својим положајима радили за рачун једне друштвене класе, која, уствари, управља државом и читавом народном привредом и угњетава све радне људе и радне слојеве, дотле су данас наши државни службеници помагачи и стручњаци наших претставничких органа, наших политичких претставника у нашем новом државном организму, а то је наше ново друштвено уређење преко кога наш народ управља својом народном државом. И због тога што интереси државе као цјелине, што интереси наше читаве државне политике и привредне политике иду за тим да омогуће свим појединцима а у првом реду радним људима један бољи социјални положај, један бољи живот, утолико прије за наше државне службенике имамо нову ситуацију, гдје они, радећи и водећи рачуна и о својим личним интересима истовремено воде рачуна и о интересима државе као цјелине. То значи да су интереси наших државних службеника у потпуности истовјетни са интересима цјелине. Према томе, они не могу имати нити заузимати онај став који су имали у предратној Југославији.

Баш због тога што се код нас ради с невиђеним полетом, једним заиста невиђеним хероизмом у нашој обнови,

у нашој привредној изградњи, на стварању благостања нашег народа, на стварању нових услова економског, социјалног и културног живота за даљи наш друштвени развитак, ми видимо да државни службеници, радећи у нашем државном апарату, помажући наше претставничке органе, уствари помажу себе и раде за себе, јер су наши државни службеници такође радници који стварају не више као што је то било прије рата за ствар једне потпуно противнародне и реакционарне клике, која је била стално у вези са нападним снагама не само наше земље него са нападним снагама у иностранству — а што смо ми добро и најјасније видјели сада на процесу Драже Михайловића — него су заиста у служби свога народа, своје народне државе.

Отуда и награда нашим службеницима, нашим чиновницима према уложеном труду, према уложеној способности, према љубави за посао, долази као награда за све оно што они постижу. Нема више аутоматских чиновника који су радили и спроводили наређења било у интересу широких народних маса или не, него имамо људе који размишљају о своме послу, који раде на усавршавању свога посла, који раде на стручном оспособљавању и који иду за тим да се заиста створе много повољније могућности него што сада постоје.

И однос према државној својини, према народном добру сад је сасвим друкчији. Док се у предратној Југославији та својина сматрала као туђа и често се њој не није управљало како треба, па су се појављивале и злоупотребе, данас је према држави сасвим друкчији однос наших државних службеника. Наши државни службеници су схватили да је народно добро и њихово, захваљујући раду јаког државног сектора као и задружног сектора, да сада држава управља народном имовином и да, према томе, имају посебан однос. И отуда и велика одговорност наших чиновника, којима држава повјерава задатак спровођења извјесних државних послова.

И док су се раније категорије људи укалупљавале и не радећи мислиле само да се укључе у аутоматске функције, дотле данас наша народна држава даје пуну могућност за потребну иницијативу државних службеника, за њихово развијање како на стручном тако и на културном пољу, како би што већим стварањем са више могућности постали органи нашег даљег културног и привредног развитка.

То су ти нови услови за наше државне службенике у новој заиста народној држави, који су настали њеним развојем, и овај пројекат закона омогућава један повољан развој државног апарата, омогућава да се наша нова држава, која је постигла огроман успех за релативно кратко вријеме послератног периода под условима који су били врло тешки, да у даљем развоју пружи много повољније прилике и путу могућност за стварање и оспособљавање нашег државног живота.

Из свих тих основних разлога који провејавају кроз овај предлог, изјављујем да ћу гласати за предложени закон. (Аплауз).

Претседник: Следећи говорник је секретар Већа народа Јоза Миливојевић.

Јоза Миливојевић (NR Hrvatska): Drugovi i drugarice narodni poslanici, pitanje državnih službenika, pitanje sistema državnog službeničkog aparata veoma je krupno pitanje naše nove države. Za to pitanje državni službenici zainteresovani su najviše kao svojim staleškim pitanjem, što je sasvim razumljivo, ali su danas za to pitanje, za njegovo pravilno riješenje životno zainteresovani prvenstveno naši narodi, milionske radne mase i njihova narodna država.

Novi sistem naše državne organizacije izvojevan i izgrađivan u oslobodilačkom ratu, sistem države narodnih odbora koji je u osnovi svojoj različit od sistema stare propale države, odnosno njene centralističke, birokratske državne organizacije, koju su naši narodi kao preživjeli, dotrajali i za svoje osnovne životne interese neprijateljsku u ovom oslobodilačkom ratu uništili i uklonili, jasno da traži u cilju svog daljnjeg demokratiskog izgrađivanja i kao svoje životno pitanje — nove demokratske osnove za uređenje službeničkog državnog aparata i sistema službeničkih odnosa u samoj državnoj službi.

Stara država eksploatatora, bankara, fabrikanta, kartela, velikoposjeda, krune, dvorske klike i sličnog — bila je država osnovnih interesa te klase. Ona se je izgradila na ruševinama feudalne države kao napredni oblik, ali prema potrebama i osnovnim ciljevima svojih vlastodržaca i klase, pa tako i po pitanju sistema državnog službeničkog aparata i službenika.

Taj proces razvitka izgrađivanja takozvanog modernog službeničkog aparata, u krilu građanske države starog tipa, ustalio se je, pa tako i kod nas, na sistemu birokratskih »kategorija«, »grupa«, administrativnog favorizma, automatskog unapređivanja i na sličnim dekadentnim formama.

Po strukturi stare države državni službenik bio je u službi osnovnih interesa njenih vlastodržaca a ne u službi životnih interesa milionskih masa radnog naroda, ne u službi ostvarivanja izgradnje istinske socijalne države, već u službi države imperijalizma.

Klasna suština te države i poretka eksploatacije, tijekom izgradnje i razvoja od demokratskog liberalizma do reakcionarne epohe imperijalizma, sadanje njegove forme, nužno ja tražila i danas još nužnije traži da bi se održala protiv svojih vlastitih radnih masa, protiv kolonijalnih i polukolonijalnih podjarmljenih naroda, takav državni birokratski aparat i u njemu takovog službenika koji će biti prvenstveno čuvar i izvršilac eksploatatorskih interesa.

Jasno je da je takav državni službenički aparat nužno postao u toku tog i takvog svog razvoja nešto odvojeno i zasebno — kao neka posebna kasta, pogotovu u visokim rangovima, od živog tijela istinskih demokratskih snaga vlastitog naroda. On je došao u objektivnu nemogućnost da služi životnim interesima svoga naroda, tj. ostvarivanju i izgrađivanju neizrabljivačke demokracije i socijalno narodne države.

Stoga je i razumljivo da se takav moderni birokratski aparat kapitalističke države u prošla dva rata lako uklopio u službu imperijalističkih osvajača — okupatora — i omogućio u okupiranim državama širom Evrope kvislinške činovničke vlade (Francuska, Češka, Norveška, Jugoslavija itd.). Nisu bile činovničke vlade u evropskim državama samo pojave rata, one su česte pojave i u miru. Klasična država činovničkih vlada u Evropi bila je propala Austro-Ugarska. Na primjer kod nas u Hrvatskoj za vrijeme Austro-Ugarske vladali su banovi koje je postavljala Pešta. Oni su bili stvarno visoki činovnici peštanskog ministarstva. I bivša Jugoslavija je to kopirala, samo u jednom pogoršanom izdanju, — njezini banovi bili su obični policiski činovnici. Vlade šestojanuarskog režima u svojoj osnovi maskirane su činovničke vlade i diktatura je vršila vlast i teror, ugnjetavanje nacionalno naprednih snaga naših naroda pomoću činovničkog birokratskog aparata.

U kojoj je konsekvenciji i temeljitosti izgrađivan državni službenički aparat u protivnarodnom duhu, najdrastičnije je razotkrio proces protiv izdajnika i ratnog zločinca Draže Mihailovića. U velikoj nesreći naših naroda njegovi bivši vlastodršci u zemlji i u emigraciji stavljaju se na stranu okupatora i svjetske reakcije a protiv svog vlastitog naroda koji se je digao goloruk u borbu za svoju nacionalnu slobodu, za poli-

tička i socijalna prava i protiv okupatora i svakog stranog porobljavanja. Oni čak putem kvislinških vlada stavljaju okupatoru u službu i svoj bivši državni aparat i službenike aparata — s jedinom brigom da bi tim putem sačuvali nakon rata svoju vlast i svoje pozicije u strahu pred narodom i njegovom oslobodilačkom revolucijom, pomažući samog okupatora da satre revolucionarni otpor vlastitog naroda. To je žalosna stvarnost starog državnog službeničkog aparata predratnog i ratnog koji su kvislinzi kao Nedić, Pavelić, Rupnik ili slični stavili u službu protiv vlastitog naroda. Slična je situacija i u ostalim kvislinškim zemljama Evrope.

Jedino državno-službenički aparat i novi tip iz naroda izraslog službenika države radnika i seljaka, Sovjetskog Saveza, nije poklekao fašističkom okupatoru. Okupatori ga nisu mogli uklopiti u svoj ratni stroj. Naprotiv, on je stajao u frontu otvorene borbe protiv fašističkog osvajača skupa sa svim trudbenicima Sovjetske zemlje vjeran i odan narodu i državi. Ta pojava, jedinstvena u historiji ovog prošlog rata, velika je tekovina Oktobarske revolucije koja je učinila istoriski prelom i po tom pitanju. U Oktobarskoj revoluciji nastala je nova država radnika i seljaka, država sovjeta koja je uništila stari carski birokratski službenički sistem i protunarodni birokratski državni aparat izgrađivši i aparat i državnog službenika novog tipa — državnog službenika radnog naroda.

Iz naših naroda nikao je i izgrađuje se novi tip državnog službenika.

Oslobodilačka borba naših naroda razvila je i uništila staru državu i njezin centralističko-birokratski aparat koji je stajao u službi okupatora i stranih imperijalista. U jeku te velike borbe pošten dio inteligencije naših naroda stao je na stranu naroda i njegove borbe, dijelio sudbinu naroda, izvršivao zadaće koje je rat nametnuo u toku velike borbe. Tako se je u toku same borbe razvijao i dobivao svoju sve određeniju fizionomiju i naš novi revolucionarni tip službenika narodne države, službenika u odanoj i samoprijegornoj službi svoga naroda i njegove nove države narodnih odbora.

Svršetkom rata i uspostavom narodne države na cijelom teritoriju, brzim tempom, iskustvom iz svakidanjeg života naše nove države oformljavao se i izgrađivao naš novi sistem državnog aparata. On se izgrađuje na velikim tekovinama narodne revolucije, na principima demokratskog centralizma i narodnog samoupravljanja i toliko je sazeo da je naša Savezna vlada FNRJ u mogućnosti — godinu dana od svršetka rata, da Narodnoj

skupštini podnese ovaj zakonski prijedlog na pretres i ozakonjenje, zakon koji znači za naše narode, za našu narodnu državu veliki i važan korak naprijed. On našim narodima, njegovoj narodnoj državi, našoj budućnosti otvara perspektive sigurnosti po primjeru sovjetske zemlje u ovom prošlom ratu da se neće više moći opetovati izdaja naroda u služenju tuđinu — protiv svoga vlastitog naroda.

U načelnim odredbama (čl. 1 do 10) javno se kaže našim narodima ko je sve taj njegov službenik u državnoj službi, koja je njegova osnovna funkcija i kakav mu je odnos spram njegovih predstavničkih organa državne vlasti i njima odgovornih organa, koje je narod izabrao i poslao da vrše državnu vlast. Naglašena je dužnost službenika da se u vršenju službe moraju pridržavati Ustava i zakona a naročito čuvati ustavni demokratski poredak FNRJ, da moraju biti predusretljivi, usrdni prema narodu i pomagati ga potrebnim savjetima.

U prvom dijelu ovog zakonskog prijedloga koji nosi naslov »Zajedničke odredbe za sve državne službenike« (čl. 11 do 45) ustanovljavaju se opće norme koje važe za sve državne službenike. Najznačajnije je da se uređenje službeničkih odnosa temelji na principu struka u okviru kojih postoje — prema raznolikosti posla — zvanja (službena mjesta), koja se raspoređuju dalje u vrste za svaku organizacionu jedinicu. Nadalje da se prema funkcijama koje službenik vrši u pojedinim organizacionim jedinicama službenici dijele u četiri vrste (čl. 12). Drugo, ustanovljene su opće zasade o osnivanju službeničkog odnosa, treće, o dužnostima i pravima službenika, četvrto, o kretanju službenika u službi, peto, o odgovornosti službenika i šesto, o prestanku službeničkog odnosa.

U drugom dijelu ovog zakonskog prijedloga (čl. 46 do 92) razrađene su detaljne odredbe za savezne službenike i to prema općim zasadama iz prvog dijela ovog zakonskog prijedloga — tako glede određivanja plaća, funkcionog dodatka, ličnih dodataka, premija, pohvala, udarničkih nagrada, glede socijalnog osiguranja, raspodjele mjesta i zvanja, o izboru kadrova, o odgovornosti službenika i prestanku službeničkog odnosa.

Konačno u trećem dijelu (čl. 93 do 102) donesene su nužne prelazne i završne odredbe. Ovdje je najznačajnija odredba u čl. 93 kojom se određuje narodnim skupštinama republika da donose na osnovu i u okviru odredaba ovoga zakona posebne zakonske propise, o svojim državnim službenicima.

I tako je u zaokruženoj cjelini, u jasnim postavama i određenim linijama — izgrađen novi sistem državnih službenika

izrastao iz prakse novog narodnog državnog života kao sastavni dio naše revolucionarne stvarnosti. Na nama je da ovaj važni zakonski prijedlog usvojimo i ozakonimo na dobro države, radnog naroda i zaštite njegovih životnih interesa (Aplauz).

Претседник: Има реч народни посланик Нинко Петровић.

Нинко Петровић (НР Србија): Другови и другарице народни посланици, у току народне борбе апарат старе Југославије је срушен и ми смо се после ослобођења нашли у положају да организујемо службу наше нове државе и да успоставимо нов апарат државних службеника. Природно је да у таквој ситуацији нисмо били у могућности да одмах организујемо све службе нити да потпуно комплетирамо наш апарат државних службеника. При таквој ситуацији ми смо организовали службу, попуњаван је апарат како су прилике захтевале, али ми нисмо били у могућности да то плански учинимо, да обухватимо све.

И тако све до данас поједини проблеми у вези са државним службеницима нису били повезани и плански решавани. Током времена организација појединих служба и службенички апарат попуњавани су и усавршавани и ево тек данас овим законом ми први пут тај проблем организовања постављамо повезано, на планској основи. Овај закон није решио све проблеме у вези са државним службеницима, него је оставио извештан број крупних проблема да се реше посебним законима, као што је, на пример, питање пензионог и социјалног осигурања службеника или питање скала плате службеника, али он је поставио принцип за решавање тих проблема.

Интересантно је погледати нова начела која овај закон уноси, а којих нисмо видели у старој Југославији, нити су она могла наћи примене у старој Југославији. Ако погледамо члан 1 овог закона, видимо да нам он одмах доноси нешто сасвим ново. Ту се каже: „Државни службеници су административни и стручни сарадници претставничких органа државне власти”. У старој Југославији државни чиновници су били такође органи власти, али је та власт била у рукама једне клике горе на врху и, према томе, они су били органи те клике. Међутим, у нашој народној држави власт припада народу, коју он врши преко својих претставничких органа.

У члану 1 каже се да су државни службеници административни и стручни сарадници претставничких органа државне власти. Према томе, данас су чиновници органи народа, органи народне власти, док су у старој Југославији они били органи оне клике која је имала у рукама власт. И у томе је разлика између чиновника старе и данашње Југославије.

У члан 9 овог закона уноси се такође нешто ново. Он омогућава организовање државних службеника у синдикате са задатком, између осталих задатака које синдикати имају, самоизграђивања службеника, подизања стручног нивоа а преко тога и утицања на побољшање службе.

Што се тиче категорисања самих државних чиновника, и ту је наш закон усвојио нешто сасвим ново. Овај закон предвиђа систематизацију самих места, звања у поједине групе државних службеника. Према тој систематизацији се дели и прилагођава организација државних службеника. И уместо ранијих група, категорија, он, уствари, предвиђа четири врсте државних службеника. И тако ми на челу имамо претставничку власт и као њене помагаче имамо државне службенике подељене у четири врсте. У прву врсту долазе службеници руководиоци, у другу самостални административни и самостални стручни службеници, у трећу административни и стручни службеници и најзад помоћни и извршни службеници. По овом закону долази до изражаја способност појединог службеника. Он може само према својој способности да добије положај и према његовом положају одређује му се и плата. Кроз цео закон, а нарочито кроз чланове 13, 16 и 30, провејава тенденција да се развије што већа утакмица у служби код државних службеника. И тако овај закон у члану 13 предвиђа извесне додатке за службенике прве и друге врсте који се истакну у своме раду. За све друге службенике без разлике закон предвиђа посебне награде за изванредне радне заслуге. У свим областима државне службе закон установљава могућност, установљава норме по којима ће се оцењивати заслуге појединца.

Члан 30 предвиђа извесне премије за уштеду у материјалу и на тај начин се омогућава службеницима да буду посебно награђени за свој рад. Надаље је интересантан члан 25 који отступа од оног начела које је било у чиновничком закону старе Југославије. Док је стара Југославија желела чиновника аутомата који ће безусловно и бесвесно извршавати наредбе, дотле наш Закон о државним служба-

ницима у члану 25 поставља службеника не више као аутомата него као свесно биће, службеника који сам процењује поједине наредбе свог претпостављеног и даје му не само право него и дужност да процењује наредбе свог претпостављеног и могућност да одреди да ли ће извршити наредбу или не, и под којим условима може да је изврши а под којим не, уносећи пуну одговорност и за један и за други случај, да изврши или да не изврши наредбе свог претпостављеног.

Овај наш закон има неколико нових социјалних одредаба. Тако, на пример, у члану 32 предвиђа се за породиље посебно отсуство и посебна помоћ. Даље, оно што је ново овде то је не само што овај закон предвиђа пензије него и све врсте социјалног осигурања државних службеника. Најзад, доследно принципу који је постављен у погледу утакмице самих чиновника, овај закон оставља могућност руководиоцима и старешинама да службеницима могу отказати службу уколико се покажу неподобни или неспособни, наравно уз једну социјалну одредбу из чл. 42 који предвиђа отпремнину за такве случајеве. И најзад у погледу дисциплинске одговорности овај закон предвиђа дисциплинску одговорност поред кривичне одговорности. Док је ранији чиновнички закон био усвојио начело да кривична одговорност апсорбује дисциплинску одговорност, те да за кривично дело за које службеник одговара по кривичном закону не може и дисциплински да одговара, дотле наш Закон о државним службеницима успоставља и једну и другу одговорност упоредно.

Из ових разлога, другови народни посланици, ја поздрављам овај Закон о државним службеницима и гласаћу за њега. (Аплауз).

Претседник: Реч има др Милош Поповић.

Др Милош Поповић (НР Србија): Другови и другарице народни посланици, један од најважнијих закона је свакако и Закон о државним службеницима, јер он има да реши судбину неколико стотина хиљада упослених у државној служби, на коју су они упућени и без које би били лишени можда сваке могућности за свој опстанак и опстанак својих породица.

Као што је у рату војска играла најважнију улогу, тако и у миру државни службеници имају необично важну улогу и дужности, од чије моралне и стручне ваљаности зависи и здраво и правилно функционисање државног апа-

рата, који се све више оптерећује новим и најважнијим установама и пословима на државном сектору и на контроли друга два сектора — задружног и приватног, и има тенденцију да обухвати готово цео народни живот и његову привреду. Није дакле нимало необично што у редовима државних службеника влада највеће интересовање за овај закон и можемо слободно рећи и велика забринутост због извесних одредаба у овом пројекту које могу бити врло фаталне за многе од њих.

Налазим да је овоме закону требало дати већи публицитет и чути мишљење из свих организација и синдиката државних службеника пре него што се донесе дефинитивни текст.

И зато сматрам за своју дужност да узмем учешћа у начелној дебати о овоме закону и да се тиме одужим својој савести и оним државним службеницима чија судбина зависи од овог закона.

Ја сам служио државу и народ пуних 45 година и у свима ратовима, и у цивилној и у војној служби, те због тога имам довољно искуства да могу објективно да проценим предложени закон. Напомињем да нисам никад служио за каријеру, а доказ је да сам једанпут давао оставку на државну службу, и три пута био пензионисан као непоћудан бившим ненародним режимима и да сам пре неколико месеци и поред мојих највиших квалификација, и по трећи пут пензионисан као в. д. шефа једног отсека министарства Србије, иако сам 1919 године био начелник истог министарства. Толико о мом чиновничком статусу. Доказ да сам и са државом био увек на ратној нози.

Желим да се само са неколико речи осврнем на извесне важне чињенице.

Структура држава и њихово уређење захтевало је да се створи један врло сложен административни апарат — чиновништво, односно државни функционери. Оно се временом све више компликовало и проширивало уколико је државна администрација предузимала све више и више функција. Тако је постала моћна бирократија која не само што није олакшавала администрацију — живот и односе људи, већ се све више утапала у формалности које су, као и многи реакционарни закони, више задовољавали форму и параграфе, а мање суштину, дух правичности, целисходност и општу корист.

Тај гломазни државни апарат увек је служио режимима, целокупно чиновништво и функционери били су више или мање у зависности од режима и само су се извесне струке могле донекле еманциповати и стећи и извојевати своју пуну независност. Уколико су демократска начела била остваривана, утолико се и могла од утицаја режима ослободити пре свега наука и научне истине и њени највиши претставници — универзитети и више школе, добивши у свима демократским земљама своју пуну аутономију. Исто је тако и судство могло да доспе до достојне висине и дели истинску правду и стекне пуно поверење тек кад је стекло пуну самосталност и независност.

Далеко би нас одвело ако бисмо о свему овоме детаљније говорили и наводили примере. Довољно је да нагласимо да је у нашој земљи судство, док су судије имале сталност, било на достојној висини, као и наша највиша научна тела, универзитети, и да су се, губећи своју независност за време ненародних и диктаторских режима и поставши зависни од њих и њихових влада, срозавали на обичне слуге и извршиоце наредба режима и владајућих партија. То се најбоље видело у свима диктаторским и фашистичким земљама.

Према томе, јасно је да државни службеници не смеју служити режимима ни партијама, већ народу и његовим интересемима. Зато Закон о државним службеницима мора имати такве одредбе, да с једне стране народ непосредним или посредним слободним избором добије савесне, стручно спремне и марљиве службенике у које ће имати пуно поверење да ће штитити све његове виталне интересе и да ће му помоћи да без тешкоћа и компликација, без бирократије и формалности свршава све његове послове, уколико они буду у вези са државним органима, било чисто административне природе или привредне и социјалне.

С друге стране, ако се од тих државних, управо народних службеника све ово захтева, њима се мора обезбедити пуна егзистенција као и свакоме раднику, како не би долазили у искушење да буду ма на који начин корумпирани, да им се обезбеди сталност и социјално осигурање све докле док и они врше исправно своје дужности. А што је најважније, за оцену њиховог рада мора се обезбедити пуна гаранција и непристрасност и отклонити сваки утицај и притисак ма са које стране долазио.

Други важан принцип је да се од свих државних службеника има тражити поред савесности и марљивости и стручна спрема, која се може стицати како претходном редовном школском спремом и проверавати прописаним испитима, тако и искуством у служби, које се може само довољним временом стећи, и да се при оцени, напредовању и систематизацији не смеју узимати у обзир никакви други фактори и заслуге које немају никакве везе са службом и местом које државни службеник заузима, јер без осећања сигурности и правичности, као и уверења да службеник одговара само својој савести, да врши само законске одредбе и да не зависи ни од добре ни од зле воље својих претпостављених, и да ће се за оцену његовога рада узимати у обзир само његова спрема — стварне квалификације и способности, дакле, пуно осећање сталности, без чега се неће моћи захтевати од службеника да у пуној мери одговоре свима својим дужностима. И уколико је један положај виши и одговорнији, утолико морају они који га заузимају имати услове, одговарајуће квалификације, способности и искуство стечено дужим радом у струкама којима стоје на челу и којима треба да управљају или донесе важне одлуке и да бар толико знају колико и они који су придодати као помоћни органи, ако се хоће да руководиоци имају ауторитета и успеха, а не само поверење оних који су их поставили и чије наредбе имају да извршују. Досадашња пракса је доказала да се радило сасвим противно овом истакнутом основном начелу. На највише руководеће положаје, а редовно на положаје где су се одлучивала чисто персонална питања и давале такозване карактеристике, које су биле од свега најважније и често даване по личном нахођењу које није могло да буде увек и тачно и непристрасно, долазили су људи без икакве стручне спреме, исувише млади и неискусни, и место да иду у школу и да завршавају своје учење или, у најбољем случају да буду приправници, заузимају високе положаје и одговарајуће плате које у редовним приликама ни после 20 година не би могли да заузму. (Један глас: Доста је било што су крв давали!) Ја говорим само оно што осећам и што је право. Сва част и хвала омладини која је показала и највеће херојство у борбама, али то није довољно да и на другом пољу покаже исте успехе. То ни њој ни општој ствари не може да буде од користи. Шта треба да буде онај ко је, на пример, у 22 години начелник кадруму буде 42 године, или онда већ треба да буде пензионер?

На жалост, генија је врло мало и ретко се рађају, и због врло ретких изузетака не сме се правити правило које може имати само фаталне последице. Зато се не сме овим законом легализовати оваква пракса, јер је време да свако буде на свом правом месту, а доста је било експеримента. (Један глас: А где си ти био за четири године?) Ја нисам био ни министар у разним режимима, нисам био ни у каквој служби за време окупације, а у своје сам време 8 година био у рату.

Ако се дакле не траже у првом реду квалификације, школска спрема, искуство, десиће се да ће млади људи кад виде да се све то мало цени, радије гледати да на други лакши и бржи начин праве каријеру, него да се муче и свршавају многе школе и да у њима и помоћу њих обезбеђују свој опстанак. Таква пракса значила би негирање сваког озбиљног образовања и уназађење научне спреме која на против свим средствима треба да се потстиче и унапређује.

Не може се спорити да у овом пројекту има врло напредних и корисних новина као о одговорности и државних службеника и државе уопште према учињеним неправдама или погрешкама којима се појединци оштете, о праву жалбе против извесних решења која би била незаконита, о давању могућности да се награђује савестан рад и постигнути изванредни успеси. Али има одредаба које баш многе од ових добрих и корисних одредаба у великој мери онемогућују. Навешћемо само неке од њих. Један је од најтежих и најнеправичнијих, и потпуно одговара ранијим реакционарним одредбама чиновничког закона, параграф о дискреционом праву министра о отпуштању чиновника из државне службе. То су у овом закону чл. 41 и 42 по којима, без икаквог даљег разлога и без правног лека, може држава односно сваки старшина да раскине службени однос сваком чиновнику — државном службенику не само после 3 године већ и после 10 и више година и да му да отпремнину од неколико месеци! Зар није ово Дамоклов мач који ће лебдети над сваким државним службеником и да се по том члану и после 20 и више година нађе на улици и да тражи не знам какво и где упослење! Нарочито ако му се још прилепи и одговарајућа карактеристика, која ће неизоставно да га прати и да онемогући и упослење на другом месту. И без тог параграфа већ има пуно таквих случајева. С каквом вољом могу да раде државни службеници ако овај параграф буде остао на снази. Зар није овај параграф само средство режима да се уклоне сви они који иначе исправно раде али на неки други начин

нису у вољи старешини или коме другоме? Исто тако и чл. 62, 68, 87, 91 и 96 дају мало гаранције за сталност и обезбеђење, а пуно могућности да се исправни службеници нађу на улици или буду уназађени и са смањеним припадљивошћима.

Рећи ћете, може се жалити. Коме? Дисциплинском суду који по чл. 71 суди не по неким правилима и законима већ по слободном уверењу!

Исто тако је јасно несавремена одредба о акордном раду, о осмочасовном радном дану и прековременом раду који пре може да од службеника направи аутомате него људе од иницијативе. Држава не сме да постане нови експлоататор и да само замени старе капиталистичке експлоататоре рада. Не постоје грађани ради државе или какве фиктивне идеје већ држава ради грађана и народа.

У целом закону нигде се тачно не види какве квалifikације, мислим опште, треба да имају они који заузимају одговарајуће положаје, а нарочито највише, ни какви су услови за напредовање. Без тих основних оквира отвара се велика могућност пристрасности и нарочитом повлађивању и из других разлога који не би смели да буду претежни.

Члан 22 говори да постављање службеника врше одговорни руководиоци, односно извршни народни одбори. Може бити само једно или само друго. И тај члан је неодређен и нејасан као и многи други. Ако је усвојен систем избора од стране народних одбора и путем конкурса, онда то треба скроз спроводити, или се задржава стари систем централистички кад све долази посредно или непосредно одозго, а за то се свакако нисмо борили нити то сме да буде дух новог законодавства.

Чл. 53 говори о додатку само на децу, досад је тај додатак био тако мизеран да није нимало давао потстрека и храбрости да људи стварају веће породице са већим бројем деце.

Нови закон требало би да реши и питање велике незапослености интелектуалаца који или немају запослења и не могу да се упосле или још као млади и способни уживају пензије и тиме само оптерећују државни буџет.

Други би задатак био да се упрости администрација и бирократски начин вођења послова. Место да се редуцира број чиновника, видимо да се тај број два до три пута увећао. Зашто?

Налазим да би расправа и дискусија о овом закону требало да се сврши не за 2 сата, већ да траје више седница, ако хоћемо озбиљно да радимо, а и да се да војеномска могућност да се могу поднети и амандмани и да се све то узме у разматрање, јер свакако и ван Законодавног одбора има искуства и код других људи.

Ограничено време, дакле, не допушта ми да о свему подробно изнесем своје мишљење, зато предлажем да се овај закон врати Законодавном одбору и да се његово стављање на дневни ред одложи све дотле док се не добију мишљења и предлози свих организација државних службеника, свих њихових синдиката, не само савеза, већ и подружница и појединаца и да се то темељно проучи — онако као што се чинило кад је доношен Устав а ја мислим да после Устава овај закон иде одмах за њим по својој важности. Такав поступак био би потпуно демократски. Ако то не учинимо, брзо ћемо га морати мењати кад се покажу све његове мане и недостаци. Изјављујем да ћу гласати против овако предложеног Закона ако се овај мој предлог не прими, јер не желим да узмем одговорности за неповољне последице које може имати због многих његових одредаба.

Претседник: Има реч народни посланик друг Милош Царевић.

Милош Царевић (НР Србија): Другови народни посланици, нисам мислио заиста да после дискусије која је данима вођена о Закону о службеницима у Законодавном одбору, чији сам члан, узимам реч у начелној дискусији о овоме закону, али говор посланика Поповића наводи ме да кажем неколико речи.

Прво, Закону о службеницима и изради његовој дат је доста велики публицитет, јер је пројекат Закона о службеницима, ако се сада не варам, био дошао још у прошлом заседању на дискусију, дошао чак и пред Скупштину, па је враћен поново у Законодавни одбор, а сада поново у Законодавном одбору детаљно претресен и, овога пута преко обичаја, израђени нацрт заједно са примедбама Законодавног одбора стављен на расположење народним посланицима већ читавих 10 дана пре заседања, пре овога скупштинског састанка. (Гласови: И више). У дневној штампи је било објављено да народни посланици који су у Београду дођу и узму пројекат закона, где је нарочито било наглашено — Закона о службеницима — ради проучавања за идуће заседање Народне скупштине. Поповић је био у Београду и био

је у могућности, ако га је такође интересовао Закон о службеницима, да га узме и проучи. Али, изгледа, да га је почео да интересује тек од дана пензионисања, а могао је да га има и да се не позива сада ни на краткоју времена ни на, тобоже, ускраћивање дискусије о њему.

Да би показао колико је нацрт овог закона рђав, посланик Поповић нам каже да су у бившој држави били судови и наука стављени ван утицаја режима и да је то била некаква велика демократска тековина у прошлој држави што су судови имали независност а наука своју аутономију. И једно и друго је у својој основи нетачно. Наука је била у служби, у потпуној служби не режиму него систему који је владао до 1941 године. И не само да није имала никакву слободу, него кад је реч о претставницима науке у бившој држави, ја ћу да поменем само Београдски универзитет, где се од теткића, синоваца и рођака није могло да привири и где су једино привилеговани могли да предају и да се баве науком. Част изузецима, тамо су дириговали они који су уживали не само поверење него су били у најужим пријатељским и рођачким везама са претставницима режима који је владао до 1941 године.

Што се тиче судова и њихове независности, та независност судова у бившој Југославији није никада дошла уопште до израза, јер су судови, од првог до последњег, разним државним ударима увек довођени у ту ситуацију да зависе од управне власти каква је била, а не да зависе од министра правосуђа који би водио поштену правосудну политику, него су зависили потпуно од ђефова и партиских кортеша, од извесних људи који су седели на министарским столицама у бившој Југославији.

Према томе, независност је с једне стране била само формална, а с друге стране, кад је реч о независности судова, каква је то независност суђења била када су они судили по законима начињеним да служе привилегијама једне мањине, једне шаке људи на власти, док је тим законом била угрожена егзистенција огромних широких народних маса. Према томе, и кад би они формалну независност у том смислу имали да нису могли бити пензионисани, то не би била никаква независност духовна или у суђењу, јер су они били подложни да суде по слову закона који је унапред осигуравао преимућство тој мањини а не интересима широких народних слојева.

Ја сам већ јуче видео и врло је интересно да се напомене да, док се овде хоће да говори са оваквим ауторитетом, у моменту кад посланик Поповић узима реч долази његов Драгољуб Јовановић да га као Кербер или као полицајац прати од почетка до краја како ће и шта да каже. А то он није учинио без разлога, другови, јер јуче је један његов друг, који је можда требало овако да говори против, изневерио, јер је говорио напола против а напола за, али кад је дошло до гласања, дошао је опет Кербер да га извуче напоље да не гласа за тај закон. (Аплауз). Сада је Драгољуб дошао да се то не понови.

Ово је смишљен и заверенички прерад који група око Драгољуба Јовановића чини на Народну скупштину и покушава да је спречи у њеном хитном и неодложном послу за народне интересе. Ја мислим да се и друг Поповић открио у том завереничком послу и ми можемо само то да констатујемо и да знамо за убудуће с ким имамо посла. (Аплауз). Ја мислим да је прича како долазе људи од 20 година на положаје и све ово друго потпуно неважно и да не би заслуживало одговора, јер то и није нека озбиљна замерка или критика учињена овом закону, све то речено је једним језиком који је преживео, који нема ослоња ако се води рачуна о систему, о начину на који је ова држава поникла, о организацији народне власти у њој и о спровођењу народних одлука у живот у интересу широких народних слојева. И због тога што је речено све тобож поводом одредаба у члану 42 и 22 закона не може уопште да се одржи. Аргументи изнети у овој речени су тако, да онај који их је изнео у најмању руку нема везе са стварним животом, нема везе са овом народном државом, да не кажем и тежу реч, да јој није пријатељ. (Аплауз).

Претседник: Реч има министар без ресора Кирило Савић.

Министар без ресора Кирило Савић (НР Србија): Говором мога партиског друга Милоша Поповића изазван сам и ја да кажем неколико речи.

Др Поповић и нас неколико овде дошли смо у овај дом као претставници Српске сељачке странке и дошли смо као повереници нашег сељаштва да претстављамо сељаке у овој дому. На жалост, дата нам је прилика, управо принуђени смо били да се у тој нашој заједници, у нашој сељачкој странци поделимо. Ми смо досад ту околност крили од света, нисмо је износили на јавност, него смо гледали унутра,

међу нама, да то некако расправимо. Међутим, јуче у оној другој половини нашег дома, а данас ево овде, дала нам се не само прилика него смо принуђени да то изнесемо и на јавност.

Ја сам принуђен да у име већине Извршног одбора Сељачке странке — а мислим да смем казати и у име сељаштва — кажем да се ми не слажемо са оваквим поступком, како јуче оним тамо, тако и овим сада овде. (Буран и дуготрајан аплауз).

Немам потребе да реагирам на критике појединих одредаба овога закона. Има овде позванијих који ће на то одговорити, а друг Царевић је већ дао свој одговор. Ја хоћу само да обратим пажњу и да се оградим од оне критике коју је друг Поповић учинио у погледу способности ових младих људи који данас воде судбину ове државе. Према томе, ја морам да се у име странке и својих другова са којима делим једнако мишљење оградим и да протестујем против тога, јер на то имам право, пошто сам ја не данас, него већ одавно пре рата јасно изјавио пред одговорним лицем, пред претседником Министарског савета пок. Маринковићем, да је једина срећа што ми имамо те младе људе, мислећи на студенте који су правили бунтове и са којима сам и ја ишао. Ја се нисам преварио, јер су ти млади људи после неколико година преузели судбину земље у своје руке. (Буран аплауз). Није то било лако тим младим људима, али су они то учинили по својој историској дужности и они су потпуно ту дужност оправдали. Ја знам да ти млади људи имају да се уче, али ја могу да кажем и то да и ми стари имамо да се учимо од тих младих људи. Ми видимо да данашњи режим и да ти данашњи млади људи који држе судбину земље у својим рукама цене знање и науку много више него што је то до данас чињено. Они дају исто тако свакоме да знање и науку негује више него икад до данас.

Овом приликом хоћу да одговорим и другу Царевићу на питање каква је била независност науке. Ја као професор Универзитета могу да кажем да те независности није било, јер ми који смо на Универзитету били ту независност нисмо осећали и ја сам био један од оних који је био истеран напоље због тога што се нисам допадао томе режиму. Тако исто три моја друга избачена су са Универзитета нередовним путем.

Ја мислим да је ипак овај прекор који је учинио друг Царевић у погледу Универзитета, нећу казати сасвим неосно-

ван, али треба да се каже права истина. Јесте да је и тамо, може бити, било трулог и рђавог, али је то дошло због тога што је време било такво, али је ипак то била средина у којој је било људи који су се и у ондашњим приликама показали најбоље у погледу морала.

Ја немам потребе да више говорим, Ја сам само имао потребу да се оградим од говора др Поповића не само у име моје и у име странке, него и у име сељаштва. (Аплауз).

Претседник: Реч има Родољуб Чолаковић.

Родољуб Чолаковић (НР Босна и Херцеговина): Другови народни посланици, ја бих у начелној дискусији имао да учиним две примедбе поводом излагања др Поповића.

Слушајући почетак говора др Поповића човек би могао стећи утисак да је то човек необавештен, који не може схватити суштину оних дубоких социјалних промена које су произашле у нашој земљи, па, према томе, ни нови положај наших државних службеника. Овај законски предлог, који се налази пред нама, регулише важно питање у нашој земљи и сваки иоле честит службеник може њиме да буде задовољан и да га оберучке прихвати. Човек би могао помислити да г. Поповић то не разуме. Међутим, слушајући га даље, човеку се намеће апсолутно друга мисао, то јест да је његов говор саставни део оне подмукле работе која се почиње практиковати и у нашем дому и у Савезном већу. Људи који су пришли нашем Фронту и које смо ми примили широкогрудом да заједно градимо државу, да заједно лечимо ране које је нанео рат и да идемо даље оним путем који је обележен Уставом, путем демократије и великог историског развитка, ти људи, велим, у почетку су се притајили, а данас почињу да нападају на наш демократски поредак.

У другом делу свог говора г. Поповић је говорио о младим људима који су заузели положаје без квалификација или година службе. Ја мислим да је то у вези са оним што нас је Драгић Јоксимовић напао да смо нелегално започели нашу народну револуцију. Али ми смо ту револуцију почели зато што смо били верни синови народа и претставници нових друштвених снага које су дошле до изражаја у току наше борбе. Ти млади људи о којима говори г. Поповић ступили су у рат против свемоћне Хитлерове машине без икаквих академија, па су у току борбе стигли да створе нашу Армију и изграђују нашу власт и наш државни апарат, а после ослобођења дошли на командна места, можда без

школа и свих прописа по старом закону о државним службеницима.

Да ли су ти људи дошли на положај и остали као људи због неких заслуга као „солунци”? Не, него зато што су они у току рата показали да су знали да руководе важним државним пословима. Јер ми смо имали државу. Мењала се наша територија, али је тамо постојала наша Армија, постојала је наша власт. И ти наши другови решавали су читав низ државних проблема, и то са успехом, јер је то довело рат до победе. И сада, после рата, г. Поповић се жали што су ти људи дошли сада на положаје, и што ми хоћемо то да озаконимо. Годину и по дана ми решавамо разне проблеме у нашој земљи, и ти људи руководе тим пословима. Они се нису показали само као храбри борци у току рата, него и као добри организатори нашег државног живота. Они су показали далеко више и боље способности него многи други са којекаким дипломама. (Аплауз). И било би тешко нама да није тих људи у нашем државном апарату на разним руководећим местима. Они су ту доказали своју способност да руководе новом државном машином. Ми смо у тешким приликама после ослобођења решили са успехом, да се много не хвалимо, читав низ проблема, да се можемо мерити са свим земљама које су биле окупиране од фашизма и то у погледу срећености, у погледу правилности решења крупних и свакодневних питања нашег државног живота, као питања снабдевања, транспорта, исхране итд. То показује да ти млади људи не седе ту само тако, него они решавају са успехом многа животна питања народа. Даље, они ударничким радом и својим залагањем на послу надокнађују оно што нису могли да науче у школи, они уче и теориски и практично. То нису људи који седе на положајима и држе се тих положаја као „солунци” који хоће неку награду за своје ратне заслуге. Они осећају велику одговорност пред народом и пред својом савешћу. Они се боје своје савести и осуде свог народа више од писаних паратрафа и закона. Нико њих није 1941 године гонио да се ухвате у коштац са непријатељем, него њихова савест и осећање дуга према своме народу, њихов патриотизам. Другови, вама је то излишно доказивати, али ето, ударајући на те људе господин Поповић је открио своје реакционарне папке. Није он необавештен човек. Он зна, и остао је на страни наших непријатеља, (Аплауз) јер само они тако говоре о тим младим људима који су сада заузели те положаје. Г. Поповић неће да

види шта ти млади људи, не знајући за радно време, дају да би се правилно решила сва питања која стоје пред нама и земља што пре средила. Није лако тим младим људима. Сувише је тежак терет на њиховим плећима, али они тај терет носе са чашћу, као што су са чашћу носили кроз четири године терет рата, и ја сам уверен да ће они тај терет са чашћу изнети до краја. То сам имао да кажем. (Буран и дуготрајан аплауз).

Претседник: Тражи ли још ко реч у дискусији о овоме Закону? Реч има Дон Анте Салацан.

Don Ante Salacan (NR Hrvatska): Gospodo narodni poslalnici, nisam mislio uopšte da uzmem riječ u diskusiji o ovome zakonskom prijedlogu, ali u vezi govora druga Carevića i druga Čolakovića moram da odbranim svoju čast.

Ako je ovaj parlamenat slobodna tribina sa koje se može slobodno da govori i diskutuje, onda je čudno da se upotrebljavaju ovi izrazi za one ljude, za one sinove naše zemlje kojima je narod dao povjerenje da dođu u ovaj visoki dom i da u njemu slobodno izražavaju svoju misao i svoje ideje.

I još je teža kleveta kad se kaže da je podmukla rabota ako se govori ono što se misli. Nije podmukla rabota ako se ovdje govori ono što se ima da kaže, a račun će se podnijeti narodu koji nas je birao.

Drug Čolaković kazao je još jednu riječ. On je rekao: »Primili smo ih«. Narod je onaj koji je suveren u ovoj zemlji i ja sam od prvog dana narodno-oslobodilačke borbe pristupio antifašističkom bloku. Ja sam se od svojih mladih dana pripremao za ovu borbu i mene niko nije primio, jer me niko nije pozvao u šumu, nisam dobio poziv da tamo idem, nego sam se, izvršujući svoju nacionalnu dužnost, odužio glasu naroda, da branim njegovu slobodu i zato ja sada imam pravo da govorim u ovome domu i hoću slobodno da govorim i nemam nikome drugome da dajem računa sem narodu, čije sam povjerenje zaslužio, jer i ja sam zajedno sa ostalim borcima uzeo pušku i borio se za slobodu svoga naroda.

Drugovi narodni poslanici, još čudnije zvuči kad se kaže »podmukla rabota«. Zar se ne može slobodno u ovome domu da diskutuje i govori a da se ne čuje ona famozna otrcana reč »fašizam«, »fašista« i »reakcija«. (Glasovi: To je! To je). Jeste, drugovi, te su reči otrcane. Ko je fašista zna se, šta je fašizam zna se, ko je reakcionar zna se, šta je reakcija i to se zna. Ne bi se neki dan, drugovi, neko očešao i sa rečju »pop« da nisam

nosio svećeničko odijelo i već je dovoljno da se sumnja i da se misli na reakciju i fašizam. (*Josip Rus*: Jeste, dovoljno je. — *Jedan glas*: U čije ime vi govorite?). Ja govorim u svoje ime. Drugovi narodni poslanici, je li slobodno govoriti? (*Jedan glas*: Nije!). Kad nije, onda hvala lijepo, ja neću više da govorim.

Претседник: Тражи ли још ко од народних посланика реч? Реч има друг Мато Петровић.

Мато Петровић (НР Црна Гора): Другови народни посланици, ја нијесам имао намјеру данас да говорим. Од бирања ове Скупштине и од свота доласка овдје нијесам говорио, али данас осјећам потребу да говорим.

Заиста говорили су добро и лијепо другови Царевић и Чолаковић, али сматрам, пошто је овдје заиста по сриједи урота, да је потребно да што више нас изађемо овдје да кажемо овима који су изабрали овај моменат, можда зато што је ту Мировна конференција, да покажу да овај наш дом није хомоген, као што је то био до јуче и прекјуче, потребно је да им кажемо да је њих овдје шака јада. А што каже Дон Анте Салацан, „господин поп“, да их је народ овдје послао, ја сам убијеђен да ће их народ вратити одавде, ако наставе овим путем којим иду сад. (Узвици одобравања и аплауз).

Другови, ако бих покушао да анализирам шта је господин Поповић казао, као и господин Салацан, морао бих да поновим оно што су казали другови Чолаковић и Царевић, а сматрам да су они то много боље казали него што бих ја умιο да кажем. Само бих једно хтио да кажем: да ми који смо прије рата били радници и сељаци, који смо пошли у рат по зову своје савјести, као што је лијепо рекао друг Чолаковић, и по зову Комунистичке партије, која је заиста била једина у оном моменту која је могла да поведе ослободилачки рат, партија општенародна, партија општејугословенска, партија која је окупила око себе све друштвене слојеве, — ја нијесам крив што смо прије рата били радници и што нијесмо имали прилике да будемо школовани и због те наше несреће ми, по господину Поповићу, не бисмо имали право да дамо све што можемо за домовину. Ми дајемо све што можемо, дајемо прековремене часове итд. Ми се трудимо да учимо, ми учимо колико можемо и дајемо све од себе и сматрамо да ћемо дати више за ову земљу него што су дали господин Поповић и господин Салацан. Зато кажем да је потребно да изађе што више нас на говорницу и да сви кажемо ко су и шта су они, да кажемо ко су им и где господари

у земљи и ван земље. Конкретно за господина Салацана—Степинец у земљи и Папа, управо црна интернационала, а овоме другоме сви они који су подржавали Дражу Михаиловића и читаву његову банду. (Др Милоша Половића: Нисам имао никакве везе са Дражом Михаиловићем). Ако нисте имали стварне везе, имали сте духовне везе. И баш због тога ми морамо да ударимо чвршће по саботерима овога високог дома, по саботерима његове хомогености код доношења закона. Они су се приликом питања републике и приликом питања Устава били прикрили — онда када је утврђиван пут наше будућности — и изабрали су овај моменат. Чему и зашто? Ми видимо да су они јединствени и да су врло вјешти, али ми знамо да они неће моћи дуго да саботирају рад овога дома. (Дуготрајно одобравање).

Сувишно је да кажем да ћу гласати за нацрт овога закона.

Претседник: Тражи ли још ко од народних посланика реч? Не тражи нико. Закључујем начелну дебату поводом овог закона и прелазимо на гласање у начелу. Ко је за овај закон у начелу, нека дигне руку. (Народни посланици дижу руке). Ко је *против*? (Три посланика дижу руке). Тиме је Закон о државним службеницима у начелу изгласан.

Дајем одмор од 20 минута.

(После одмора)

Претседник: Настављамо рад. Прелазимо на гласање у појединостима. Молим друга известиоца да прочита наслов и члан 1.

Известилац др Душан Братић чита наслов и члан 1 предлога Основног закона о државним службеницима, према извештају Законодавног одбора.

Претседник: Тражи ли ко реч за чл. 1? Не тражи нико. Ко је за, нека дигне руку. Хвала. Има ли ко *против*? Нема. Члан 1 је примљен.

(За овим је Веће народа, гласајући о сваком члану ди-зањем руку, усвојило све чланове од 2 до 13 закључно).

Известилац: Уз члан 14 предложен је амандман.

Повереник Владе др Леон Гершковић: Други став члана 14 мења се и гласи:

„За систематизацију места и звања службеника народних скупштина и њихових президијума као и јавног тужиоштва важе посебни прописи“.

У овом ставу додато је да и за систематизацију места службеника јавног тужиоштва важе посебни прописи из разлога што ову систематизацију не може да врши Влада ФНРЈ, пошто је јавно тужиоштво орган Народне скупштине ФНРЈ (члан 124 Устава).

Претседник: Прима ли известилац овај амандман?

Известилац: Примам предложени амандман.

Претседник: Тражи ли ко реч о овом амандману и члану? (Не тражи нико). Стављам на гласање члан 14 са амандманом. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Члан 14 примљен је са амандманом. Изволите чути члан 15.

Известилац: Код члана 15 има амандман.

Др Леон Гершковић: Овде се предлаже само једна мала промена. У трећем ставу, 2 и 3 ред, место речи „накнаду“ ставити реч „награду“.

Заменења је реч „накнада“ речју „награда“, јер боље одговара идеји коју садржи ова одредба.

Претседник: Тражи ли ко реч о члану 15 и амандману? (Не тражи нико). Прелазимо на гласање. Ко је за члан 15 са предложеним амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Члан 15 је примљен са предложеним амандманом. Прелазимо на члан 16.

Известилац: Код члана 16 има такође амандман.

Др Леон Гершковић: Предлажем да се после трећег става члану 16 дода нови, четврти став, који гласи:

„У погледу дужности и одговорности хонорарних службеника примењиваће се сходно прописи овог закона о дужностима и одговорностима државних службеника“.

Та је одредба сама по себи јасна, али је потребно да се види да су односи хонорарних службеника у свему као и односи осталих службеника.

После овог четвртог става додаје се нови, пети став, који гласи:

„Прописима за поједине струке донеће се ближе одредбе о хонорарним службеницима“.

И ова допуна била је потребна ради тога да се овласти орган који ће доносити прописе о појединим струкама.

Садашњи четврти став постаје шести став, мења се и гласи:

„Службеницима који врше посебне радове ван њихове редовне службе (рад у комисијама, израда нарочитих реферата и елабората и сл.), може се одредити нарочита награда за овакав рад. Висину награде одређује надлежни старешина односно орган надлежан за постављење службеника према природи и значају самог рада“.

Нова стилизација садашњег четвртог става, који постаје шести став, боље одговара природи службе службеника који врше посебне радове ван редовне државне службе. Додато је једино да висину награде одређује надлежни орган односно старешина за постављање према значају и природи самог посла, што је у духу службеничког система који поставља овај закон.

Претседник: Прима ли известилац овај амандман?

Известилац: Примам предложени амандман уз члан 16.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану и амандману? (Не тражи нико). Прелазимо на гласање. Ко је за нови члан 16 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Члан 16 је примљен. Прелазимо на члан 17.

Известилац чита члан 17.

Претседник: Тражи ли ко реч по овом члану? (Не тражи нико). Има ли ко *против*? (Нема). Члан 17 је примљен. Прелазимо на члан 18.

Известилац чита члан 18 са напоменом да уз овај члан постоји Владин амандман.

Др Леон Гершковић: Први став мења се и гласи:

„Против решења о службеничким односима службеник се може жалити једанпут, и то непосредно вишем органу односно старешини. Ако је решење донео члан владе, претседник комитета односно комисије владе, генерални секретар владе, службеник се може жалити влади. Жалба се изјављује у року од 15 дана од дана пријема решења, а предаје се органу односно старешини који је донео првостепено решење“.

Други став мења се и гласи:

„Ако је другостепеним решењем повређено какво његово на закону основано право, службеник може против тога решења подићи тужбу у року од месец дана од дана пријема решења код надлежног окружног суда као радног суда Одлука овог суда је коначна“.

У измењеној формулацији првога става унете су речи „вишем органу“ из разлога што решења о службеничким односима доносе и извршни народни одбори. Према томе, не ради се само о старешинама. О њима се ради само онда ако је у питању једно предузеће или надлештво. Али код народног одбора ради се о једном органу власти и ради тога је овде била нужна ова промена. Поред тога у ранијем тексту био је изостављен рок за подношење жалбе и ради тога се овде предлаже ова допуна према којој тај рок треба да буде 15 дана.

У другом ставу прецизирано је да службеник може подићи тужбу суду. Према томе, у нашем систему службеничких односа доследно је проведено то да се против решења органа који су надлежни за постављење у првом и другом степену, изјављује жалба суду и, према томе, онај приговор са техничке стране, који је био изнео посланик Поповић, како се види из овога текста, не одговара самом тексту закона, где се говори о томе како у нашем службеничком систему нема жалбе суду. Напротив, овде се ради о томе да се жалба упути суду као редовном суду. Према томе, у овом ставу је додато то да се он жали суду ако је повређено његово какво право из службеничких односа, а не ради се о решењима која проистичу из дискреционог права, као, на пример, премештање с једног рада на други. У таквом случају се не може жалити, него само кад је у питању право које је основано на закону.

У смислу Закона о решавању радних спорова овде је допуњено да је одлука окружног суда као редовног суда коначна због тога да се овакви спорови не би превише дуго повлачили и не би могли бити решени, утолико пре што је службеник већ имао један степен жалбе у самом административном поступку. Из ових разлога потребно је да одлука суда буде коначна.

Претседник: Прима ли известилац овај амандман? (Прима). Тражи ли ко реч по овом члану и амандману? (Нико). Прелазимо на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви). Ко је против? (Нико), Објављујем да је овај члан примљен.

(За овим је Веће народа, гласајући дизањем руку, једногласно и без измена усвојило чланове од 19 до закључно 25, према извештају Одбора).

Известилац чита члан 26 према извештају Одбора.

Претседник: Овде има амандман.

Др Леон Гершковић: Предлажем да се трећи став овог члана промени и да гласи:

„У изузетним случајевима, орган односно старешина који је службеника поставио може га ослободити од дужности чувања службене тајне“.

Ту се додају само речи „односно старешина“, које су биле омашком изостављене.

Претседник: Примате ли амандман?

Известилац: Примам.

Претседник: Тражи ли ко реч о овом члану и амандману? (Не јавља се нико). Гласамо. Ко је за нека дигне руку. (Сви посланици дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Примљен је члан 26 са прочитаним амандманом.

(За овим је Веће народа, гласајући дизањем руку, једногласно усвојило чланове од 27 до 31 закључно, према извештају Одбора).

Известилац чита члан 32 према извештају Одбора.

Претседник: Изволите чути амандман код овога члана.

Др Леон Гершковић: Овде предлажем да се у првом ставу, испред речи „отсуство“, дода реч „плаћено“, будући да је то уставна одредба.

Претседник: Прима ли известилац прочитани амандман?

Известилац: Примам.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме амандману и члану? (Нико). Не тражи нико. Ко је за овај члан са прочитаним амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Хвала. Има ли ко *против*? (Нема). Нема. Члан 32 са амандманом је примљен.

(За овим је Веће народа, гласајући дизањем руку о сваком прочитаном члану, једногласно примило чланове од 33 до 46 закључно, према предлогу и извештају Законодавног одбора).

Известилац: (Чита члан 47) Овде има амандман Владе.

Др Леон Гершковић: У првом ставу тачка 1 мења се и гласи:

„За руководне службенике (став 2, тачка 1, члан 12) надлежан је члан Владе, председник комитета односно комисије и генерални секретар Владе ФНРЈ, у сагласности са Претседником Владе ФНРЈ“.

Ту се ради о извесној редакционој грешци. Ради се о томе да је од почетка Претседник Владе давао само сагласност, а постављења су вршили министри, претседник комитета итд.

Други став мења се и гласи:

„Чланови Владе ФНРЈ и претседник комитета односно комисије Владе ФНРЈ могу овластити своје помоћнике, потпретседнике, секретаре и старешине главних управа и управа, као и старешине овима непосредно подређених организационих јединица, да донесе решења о службеничким односима за све савезне службенике, осим за руководне службенике“.

Ту је додато да чланови Владе, претседник комитета односно комисије, могу овластити не само старешине непосредно подређених главних управа и управа, већ и старешине које су непосредно подређене овим старешинама. Ова је допуна учињена у циљу правилног, брзог и несметаног функционисања службе код нижих старешина.

Претседник: Прима ли известилац ове амандмане?

Известилац: Примам.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану са овим амандманом? (Нико). Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви). Има ли ко *против*? (Нико). Члан 47 је примљен са горњим амандманима.

Известилац чита члан 48 према извештају Одбора.

Претседник: Тражи ли ко реч? (Нико). Прелазимо на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви). Има ли ко *против*? (Нико). Члан 48 је примљен.

Известилац: (Чита члан 49) Овде има амандман.

Др Леон Гершковић: У другом ставу, шести ред, испред свезе „и“ ставити реч „службенике“, а испред речи „стручно“ ставити реч „самосталне“; у трећем реду одздо, испред речи „административне“ ставити „службенике“.

Ове допуне учињене су да би се овај члан ускладио са чланом 12 који говори о врстама службеника.

Претседник: Примате ли предложени амандман?

Известилац: Примам.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану? (Нико). Прелазимо на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 49 са предложеним амандманом примљен. Изволите чути члан 50.

Известилац: (Чита члан 50) И овде има амандман.

Др Леон Гершковић: У првом ставу тачка 6) мења се и гласи:

„да му није судском пресудом одузето право заузимања државне или ма које јавне службе, док ова сметња траје по пресуди;“

У другом ставу, на крају, брисати речи „и извршењу казне“.

Тачка 6) допуњена је речима „док ова сметња траје по пресуди“ што је и у ранијем тексту било, пошто је губитак права заузимања државне или ма које јавне службе временска казна, изузев случајева казне смрти (члан 5 у вези тачке 1 чл. 6 Закона о врсти казне), тако да по извршењу ове казне престаје и сметња за ступање у службу.

У другом ставу брисане су речи „и извршењу казне“, јер је престанак службе услед лишења слободе по тачки 4 члана 87 у законодавним одборима изостављен.

Претседник: Примате ли предложени амандман?

Известилац: Примам.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану са амандманом? (Нико). Ко је за, нека дигне руку. (Сви). Има ли ко *против*? (Нико). Објављујем да је члан 50 са предложеним амандманом примљен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку, једногласно и без измена усвојило чланове од 51 до 63 закључно, према извештају Одбора).

Претседник: Реч има повереник Владе др Леон Гершковић.

Др Леон Гершковић: После чл. 63 додаје се нови члан 64, који гласи:

„Службеник може бити премештен односно постављен на другу дужност по службеној потреби или по молби.

У случају премештаја односно постављења по претходном ставу, службеник се мора разрешити од дужности најдаље у року од 15 дана. На нову дужност се мора јавити у року од 24 часа по разрешењу ако је премештај односно постављење у истом месту, а најкасније у року од 3 дана по разрешењу од дужности ако је премештај односно постављење у које друго место, не урачунавајући у овај рок време потребно за путовање“.

Члан 64, према извештају Одбора, постаје члан 65, а нумерација наредних чланова помера се за један број напред.

У пређашњем предлогу закона није била ова установа, а премештање је било разумљиво. Због тога, а и с обзиром на практичну потребу и навике службеника да такви односи буду нормирани, дошло је до овога амандмана, па вас молим да га изволите усвојити.

Уношење овог члана било је потребно да би се цео систем кретања у служби државних службеника употпунио. С друге стране, одређени су рокови за јављање на нову дужност. Одређивање ових рокова је нужно, јер се једино на основу њих може утврдити самовласно напуштање службе у случају нејављања на нову дужност, у коме случају престаје служба по сили закона. (Тач. 2 чл. 87 овог закона).

Претседник: Тражи ли ко реч? (Нико). Прелазимо на гласање. Ко је за нови члан 64, нека дигне руку. (Сви). Ко је *против*? (Нико). Објављујем да је нови члан 64 примљен.

(Веће је затим једногласно и без измена, гласајући о сваком члану дизањем руку, усвојило чланове од 65 до 71 закључно, према извештају Одбора).

Известилац: Код члана 72 има амандман, тако да први став овога члана гласи:

„Дисциплински поступак започиње дисциплински тужилац на основу писменог и образложеног предлога надлежног старешине, јавног тужиоца или органа опште државне контроле“.

Др Леон Гершкович: Овде је дoметнуто: „јавни тужилац и орган опште државне контроле“ а у складу са Законом о јавном тужиоштву и Законом о општој државној контроли, јер је тамо предвиђено да и они имају права да предлажу дисциплински поступак.

Претседник: Жели ли ко реч о члану 72 и амандману? (Нико). Стављам на гласање члан 72 са амандманом. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је против? (Нико). Објављујем да је члан 72 примљен са амандманом.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку, једногласно и без измена усвојило све чланове од 73 до 87 закључно, према извештају Одбора).

Известилац чита члан 88.

Претседник: Има реч др Леон Гершковић да предложи амандман.

Др Леон Гершковић: У првом ставу додаје се нова тачка 8, која гласи: „Кад буде позван на-отслужење обавезног војног рока у кадру“, јер је потпуно јасно да самим тим престаје државна служба.

У другом ставу, иза броја 3, брисати свезу „и“, ставити запету, а у исто време у последњем реду место „4“ ставити „и 3“. Ова промена се своди на то да нема отпремнине у случају кад престаје служба услед позивања у кадар, јер је замишљено да отпремнина траје за време док намештеник тражи ново намештење.

Претседник: Тражи ли ко реч о члану 88 са амандманом? Не тражи. Ко је за члан 88 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 88 примљен са амандманом. Изволите чути члан 89.

Известилац чита члан 89.

Претседник: Тражи ли ко реч о чл. 89? (Нико). Не тражи нико. Стављам члан 89 на гласање. Ко је за члан 89 према извештају Одбора? (Сви). Ко је против? (Нико). Објављујем да је члан 89 примљен према извештају Законодавног одбора.

Изволите чути члан 90.

Известилац: Код овога члана има амандман.

Др Леон Гершковић: Додаје се нови, други став, који гласи:

„У случају престанка службе по тачки 8 чл. 87 овог закона службеник се по отслужењу обавезног војног рока може вратити у ранију службу“.

Овом се одредбом жели да омогући повратак у ранију службу лицу коме је служба престала услед отслужења војног рока. То значи да ће се такав службеник првенствено примити у ранију службу у којој је радио. То је засад једино могућно решење.

Претседник: Прима ли известилац овај амандман?

Известилац: Примам.

Претседник: Тражи ли ко реч о овом члану и амандману? (Не тражи нико). Прелазимо на гласање. Ко је за овај члан са амандманом, нека дигне руку. (Посланици дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 90 примљен са амандманом. Изволите чути члан 91.

Известилац чита члан 91.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану? (Не тражи нико). Прелазимо на гласање. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Посланици дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Члан 91 је примљен. Прелазимо на члан 92.

Известилац: Члан 92 је нов према амандману.

Др Леон Гершковић: После члана 91 додаје се нови члан 92, који гласи:

„Службеника коме се укине звање које има или организациона јединица у којој служи, може старешина више организационе јединице, односно старешина надлежан за постављање, распоредити у друго одговарајуће звање, односно поставити у другу организациону јединицу према његовој стручној спреми и способностима, или му може отказати службу према прописима из овог закона“.

У пракси се могу десити и дешавају се случајеви да се услед реорганизације државне службе, односно државне управе, укине једно звање које службеник има или и цела организациона јединица у којој ради. У таквим случајевима потребно је законски регулисати питање положаја службеника који је изгубио звање, односно чија је организациона јединица укинута. Пошто у овом закону постоји празнина у овом погледу, то је ово питање регулисано на најбољи могући начин.

Претседник: Прихватате ли амандман?

Известилац: Примам.

Претседник: Тражи ли ко реч о овом члану и амандману? (Не тражи нико). Прелазимо на гласање. Ко је за

овај члан са предложеним амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Члан 92 је примљен. Прелазимо на члан 93.

Известилац: Уз овај члан има амандман.

Др Леон Гершковић: Уз члан 91, у новој нумерацији члан 93, има амандман. После првог става додаје се нови, други став, који гласи:

„Президијуми народних скупштина република могу одлучити да се прописи о савезним службеницима сходно примењују и на државне службенике у народним републикама, док не буду донети закони о државним службеницима народних република“.

Ова допуна била је потребна пошто положај државних службеника у народним републикама још није законом регулисан. Да би се овај недостатак привремено отклонио било је потребно дати допуну како је формулисана у новом другом ставу, док не буду донети закони о државним службеницима у народним републикама.

Претседник: Примате ли предложени амандман?

Известилац: Примам.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану и амандману? (Не тражи нико). Прелазимо на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је примљен члан 93 са амандманом.

Известилац чита чл. 94 са напоменом да уз овај члан постоји амандман Владе.

Др Леон Гершковић: Трећи став мења се и гласи:

„Влада ФНРЈ посебном уредбом донеће прописе о положају претседника и чланова комитета односно комисија Владе ФНРЈ“.

Четврти став мења се и гласи:

„Прописе о струкама за службенике већа Народне скупштине ФНРЈ и Президијума Народне скупштине ФНРЈ донеће претседници већа односно Претседништво Президијума Народне скупштине ФНРЈ“.

Додаје се нов, пети став, који гласи:

„Прописе о уређењу јавно-тужилачке струке донеће Президијум Народне скупштине ФНРЈ“.

Овај став је промењен утолико што се ту прецизира ко ће донети ове прописе за службенике код Президијума Народне скупштине и њених већа.

Затим се предлаже да се дода нов пети став који садржи пропис о уређењу јавно-тужилачке струке, према коме ће Президијум Народне скупштине ФНРЈ донети те прописе. Ми смо пре предложили амандман у коме је речено да ће бити посебни прописи о јавном тужиштву, а сада се прецизира да ће те прописе донети Президијум Народне скупштине ФНРЈ.

Претседник: Прихвата ли известилац предложени амандман? (*Известилац:* Прихватам). Тражи ли ко реч о овоме члану и предложеном амандману? (Не тражи). Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Објављујем да је члан 94 примљен.

Известилац чита чл. 95.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану? Има реч народни посланик друг Александар Стојановић.

Александар Стојановић (НР Србија): Мени није довољно јасан овај члан у вези са чланом 44 истог закона, јер по овоме члану стоји и то да данас службенику, који има 20 или више година службе, а нема 50 година, које су предвиђене уредбом о пензионисању, може да се откаже служба без отпремнине. По овоме члану негира се члан 44 закона где се даје службенику отказ, а до превођења на нови закон. Значи да данас службеник који има више од 20 година службе нема права на отпремнину, него може да се отпусти у року од месец дана без права на исту.

Др Леон Гершковић: Овде се ради о томе да лицима којима се служба отказује пре превођења отказни рок траје месец дана без права на отпремнину. Смисао је овог члана у томе да до утврђења систематизације, која ће доћи након овог закона, може бити већих померања службених односа, већих реорганизација у појединим јединицама, и према томе није потребно да у таквој једној реорганизацији буде речи о праву на отпремнину. То је стварно једно прелазно наређење.

Известилац: То је стварно једна прелазна одредба која нема везе са основним одредбама.

Александар Стојановић: Значи да може да буде отпуштен без права на отпремнину.

Претседник: Тражи ли ко још реч ? (Не јавља се нико). Гласамо. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Александар Стојановић диже руку). Један против. Објављујем да је члан 96 примљен.

(Затим је Веће народа дизањем руку једногласно усвојило чланове од 97 до 100 закључно, без измена).

Претседник: Постоји амандман за нови члан 101.

Др Леон Гершковић: Предлажем да се унесе нов члан 101, који гласи:

„Док се не донесу закони народних република о државним службеницима (чл. 93 овог закона), окружни извршни одбори и извршни одбори градова са степеном округа, могу овластити претседника и секретара да заједнички доносе решења о службеничким односима, осим за службенике прве и друге врсте из чл. 12 ст. 2 овог закона“.

Ради се о томе да је Закон о народним одборима остављао као искључиву надлежност за ово постављење извршним одборима. Међутим, у пракси се већ показало да извршни одбор може овластити свога претседника и секретара за постављање административних и помоћних службеника. Према томе, предлажем да се унесе ово прелазно наређење.

Известилац чита поново нови члан 101 према амандману.

Претседник: Прима ли веће овај нови члан 101 како је прочитан? (Прима). Ко је против, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Члан 101 је примљен.

Известилац чита члан 102 према одборском извештају.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану? (Нико). Не тражи нико. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Члан 102 је примљен.

Известилац чита члан 103 према одборском извештају.

Претседник: Тражи ли ко реч? (Нико). Не тражи нико. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Члан 103 је примљен.

Тиме је претрес Закона о државним службеницима изгласан у појединостима. Прелазимо на гласање у целини. Молим друга секретара да изврши прозивку.

Секретар Јоза Миливојевић прозива народне посланике на гласају.

(После гласања)

Претседник: Изволите саслушати резултат гласања. Гласало је свега 112 посланика и то 110 за а два *против*. Тиме је законски предлог о државним службеницима у целини изгласан. Овај законски предлог упутиће се Савезном већу на поновни претрес.

Тиме смо завршили данашњи дневни ред, па данашњу седницу закључујем, а другу заказујем за сутра у 17 часова.

(Седница је закључена у 21,30).

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Једанаеста седница

(18 јула 1946)

Почетак у 17,25 часова.

Претседавао потпретседник Авдо Хумо.

Потпретседник Авдо Хумо (*Изборни срез Сарајево I, НР Б. и Х.*): Отварам једанаести редовни састанак I редовног засиједања Савезног вијећа Народне скупштине ФНРЈ. Записник данашњег састанка водиће секретар Воја Лековић. Изволите саслушати записник прошлог састанка.

Секретар Стеван Јовичић чита записник десетог редовног састанка.

Потпретседник: Има ли примједба на прочитани записник? (Нема). Пошто примједба нема, записник се овјерава. Изволите чути саопштења.

Министар иностраних послова подноси Савезном вијећу на рјешење приједлог Закона о уговору о пријатељству и узајамној помоћи између Федеративне Народне Републике Југославије и Народне Републике Албаније закљученом у Тирани 9 јула 1946 године. Овај је приједног штампан, раздат народним посланицима и сгавиће се на дневни ред кад Савезно вијеће о томе донесе одлуку.

Изволите саслушати молбе народних посланика за отсуства: Василије Смајовић моли два мјесеца боловања, према љекарском увјерењу; Франц Кочевар моли отсуство са сједница Савезног вијећа, према љекарском увјерењу; Цвијетин Мијатовић моли отсуство са сједница због смртног случаја у породици.

Одобрава ли Савезно вијеће тражена одсуства народних посланика? (Одобрава). Објављујем да су тражена одсуства и боловања одобрена.

Вијеће народа, у смислу члана 63 Устава, доставља Савезном вијећу на рјешавање приједлог Закона о конверзији предатних унутрашњих државних дугова и обавеза и приједлог Закона о служби у Југословенској армији.

Част ми је обавијестити Савезно вијеће да сам ове пројекте закона који су усвојени у Вијећу народа упоредио са пројектима закона усвојеним у Савезном вијећу и да сам утврдио да су текстови потпуно истовјетни. Стављам Вијећу на гласање овај извјештај. Прима ли Вијеће овај извјештај о идентичности поменутих закона? (Прима). Објављујем да је тиме Народна скупштина ФНРЈ коначно усвојила Закон о конверзији предатних унутрашњих државних дугова и обавеза и Закон о служби у Југословенској армији. Оба ова закона, у смислу Пословника, биће достављена Президијуму Народне скупштине ради прокламовања.

Прелазимо на дневни ред: претрес приједлога Закона о јавном тужиоштву у појединостима. Ко жели од народних посланика да узме ријеч у претресу приједлога Закона о јавном тужиоштву у појединостима? (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља, прелазимо на читање законског текста. Молим извјестиоца Законодавног одбора, народног посланика др Макса Шнудерла да чита наслов и чл. 1.

Известилац др Макс Шнудерл чита наслов и чл. 1.

Потпретседник: Ко је за члан 1 са насловом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је чл. 1 са насловом примљен једногласно.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чланове: од 2 до 7, од 9 до 21 и чланове 24 до 26 а чланове 8, 22 и 23 са једним гласом *против*, — према извјештају Законодавног одбора).

Потпретседник: Тиме је законски приједлог примљен и у појединостима. Приступа се коначом гласању о законском приједлогу у цјелини. Молим друга секретара да изврши прозивку посланика, а другове посланике да гласају.

Секретар прозива народне посланике да гласају.

Потпретседник: Објављујем да су за приједлог Закона о јавном тужиоштву гласала 244 народна посланика, и то:

243 за и 1 против. Овим је приједлог Закона о јавном тужиштву у Савезном вијећу коначно усвојен, па ће у смислу чл. 63 Устава и чл. 45 Пословника Савезног вијећа, бити упућен Вијећу народа на рјешавање.

Дајем четврт часа одмора.

(После одмора)

Потпретседник: Прелазимо на даљу тачку дневног реда: претрес приједлога Закона о државним службеницима.

Изволите саслушати акт потпретсједника Владе у вези са амандманима које предлаже Савезна влада у приједлогу Закона о државним службеницима. Акт гласи:

ПРЕТСЕДНИКУ САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ
СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

На основу Пословника Вашег дома, по овлашћењу Претседника Владе ФНРЈ као предлагача предлога Закона о државним службеницима, изјављујем да се слажем са изменама и допунама које су учињене у Законодавном одбору.

У исто време слободан сам да Вас известим да по овлашћењу Претседника Владе ФНРЈ предлажем неколико амандмана уз предлог овог Закона, у којима су прихваћене измене и допуне које су учињене у Законодавном одбору, са извесним изменама и допунама уз поједине чланове, које су се показале као неопходне.

Молим Вас да приликом расправљања предлога Закона о државним службеницима саопштите Вашем дому уз сваки одговарајући члан и предложени амандман, а повереник Владе даће потребна обавештења.

Списак амандмана прилажем уз ово писмо.

Смрт фашизму — Слобода народу!

По овлашћењу Претседника Владе ФНРЈ
и Министра народне одбране,
Потпретседник Владе ФНРЈ

Јаша М. Продановић, с. р.

Другим актом Вијеће је извјештено да је за повјереника Владе приликом претреса овог законског приједлога одређен др Јован Ђорђевић, секретар Комитета за законодавство и изградњу народне власти.

Извјестилац Законодавног одбора Савезног вијећа по приједлогу Закона о државним службеницима је народни посланик Моша Пијаде.

Молим народног посланика Мошу Пијаде да прочита извјештај Законодавног одбора. (Аплауз).

Известилац Моша Пијаде (*Изборни срез Београд I, НР Србија*): (Чита извештај Законодавног одбора. — Видети прилог на крају књиге)

Другови народни посланици, желим да будем кратак. Као што видите из извештаја, Законодавни одбор радио је темељно на претресу овог закона и извршио је у њему низ измена и допуна, које, међутим, нису у начелу измениле закон, јер је Законодавни одбор Савезног већа, као и Већа народа, у потпуности у начелу прихватио законски пројекат онако како га је Влада поднела. Све учињене измене и допуне од стране Законодавног одбора тичу се углавном јасније формулације. Оба законодавна одбора са великим задовољством прихватила су овај закон. Напомињем да је првобитни пројекат Закона о државним службеницима био израђен већ скоро пре годину дана и био већ тада пред Законодавним одбором; била је одређена и једна комисија која га је претресала и усвојила. Међутим, ипак се показало да је потребно још извесно време да прође док се тај закон донесе, те је тај пројекат био повучен из Законодавног одбора и од онда целе године дана радило се на томе пројекту; прикупљена су мишљења влада свих народних република, мишљења из службеничких кругова итд. Према томе, овај закон, како сад излази пред Скупштину, плод је дугих студија, и са оним што су још законодавни одбори додали томе закону, сматрам да он овакав какав сад излази пред Скупштину одговара у пуној мери своме задатку.

За овај закон може се казати да је један од најзначајнијих закона које смо досада донели. Основно је у њему то што је створена потпуно нова основица на коју се стављају односи између службеника и државе, једна нова основица која потпуно одговара промењеним политичким и социјалним условима у нашој земљи. Наша нова држава раскинула је у овом погледу са старим бирократским системом уређења државне службе и службеничких односа који су постојали у наслеђеном бирократском систему. Овај закон доноси корените реформе. Као свака велика и коренита промена он ће можда у нечему узнемирити духове службе-

ника који су се били уживели у старе односе. Многима ће се можда учинити да је то један експеримент за који се не може казати како ће у пракси проћи. По својим новинама према старом схватању овај закон придружује се нашем новом Уставу и Закону о народним одборима, он мења садржину и изглед државне службе и мења садржину и изглед државних службеника, мења тип досадашњег „чиновника“ у толикој мери да и сам тај израз нестаје. Губи се тип онога бирократе који је раније постојао, губи се она хијерархија која је ишла од практиканта до министра, нешто што је имало дубоких трагова некадашње феудалне хијерархије, у којој је наш чиновник стрепио, дрхтао, прегигао кичму пред вишим чиновником. Ми хоћемо у томе погледу да створимо сасвим друкчије, сасвим нове односе. Па ипак овај закон неће бити експеримент. Ма да он доноси много новог чега до данас није било, он се ипак није родио у кабинету, није проистекао из неких догми. Систем нашег новог поретка, нова организациона структура државе, њена нова садржина, улога државног сектора у народној привреди — све то захтева да се питање државне службе реши на одговарајући начин. Државни службеници добијају овим законом такав карактер какав одговара новој структури наше нове државе. Сам живот ставио је на дневни ред то питање. Поред свега тога што у овом закону има нечега новог што нисмо досада опробали, има и новог што смо већ у досадашњој пракси испробали а сада треба само то још и да се озакони. Државни службеници немају разлога да се плаше ни онога што је најсмелије у погледу измене старих односа и схватања. Узмимо, на пример, питање престанка службе путем отказа. Држава има са своје стране право, као и сам службеник, да службу откаже. Ту се ствара један слободан однос. Тај однос тако слободан потребан је и за државу, потребан је и за самога службеника. Треба да нестане стари бирократизам, треба да чиновништво изгуби онај стари карактер једне касте, и сада државни службеник по овом закону постаје стручан административни сарадник народне власти, он постаје у пуном смислу речи народни службеник. Чиновник, сада службеник, треба да дође до свести о својој сопственој вредности као радника који своје знање и своје способности ставља у службу народа. Он се у условима овога закона неће запарложити, неће помислити: е, сада сам се угурао у државну службу, бићу унапређиван, после десет година имам пензију, имам сталност, а друго

ме се не тиче, идем у кафану да одиграм партију табла-нета... Сада ће то престати, и овај закон, читава промена коју он врши у односима службеника према држави и државне према службенику, све ће то службенику давати потстицај да се даље развија.

Неки се жале да се губи стара сигурност, сталност. Неко вели: одувек су чиновници људи који су улазећи у државну службу говорили: радије ићи у државну службу са мањом платом него у приватну с већом, зато што ми је у државној служби за цео век осигурана сталност. Сада, увођењем отказа и слободног односа између службеника и државе, одиста та сталност не стоји тако, бар нема оне круте форме као некада. То ће бити један велики потстрек људима који уђу у државну службу да — имајући све погодности закона за стицање већег положаја и веће плате — чине све да се и даље развијају и оспособљавају, да стичу нова знања, а не да се задовоље са оним што су у службу донели са својом дипломом.

Читав закон подиже државног службеника, и ја мислим да неће проћи дуго па ће сви државни службеници стећи пуно уверење да им овај закон доноси слободу, односно да их он ослобађа оних бирократских стега и окова и оне запарљености и учмалости на које их је осуђивао стари бирократски систем. Државни службеник улази са овим законом у велику породицу радничке класе, изједначен са њом у социјалном осигурању и у свима правима, као и са обезбеђењем свога права синдикалног организовања, тако ће синдикална организација — моћна заштитница интереса свих радника — бити и на бранџу интереса државних службеника и припомоћи ће државним службеницима да се снађу што боље у овим новим односима.

При спровођењу овог закона — и то треба казати са пар речи — треба сви да се труде да се коначно ослободимо старих схватања и старих навика у том питању. Треба да се труде у том правцу како стари службеници, који су највише оптерећени старим навикама и схватањима, тако и многи нови службеници који су дошли из народно-ослободилачког покрета први пут у државну службу при крају рата или после ослобођења, а међу којима је ипак многе захватио дух који је вејао по старим канцеларијама. Нарочито велика одговорност у правилном спровођењу овога закона, у остваривању његовог демократског духа, јер он значи демократизацију државне службе, припада стареши-

нама, које ће решавати о службеничким односима, које ће имати да покажу велику љубав према држави, велико разумевање и схватање за проблеме и за личне особине, својства и способности појединих службеника. Њима, старешинама, припашће зато највећа одговорност за спровођење овог закона, а исто ће тако и државни контролни органи морати да буду будни, да прате спровођење овог закона, како би се обезбедило да он и у пракси постигне оно што је у њему записано и што је, читајући тај закон, очигледно демократско и напредно, што једино обезбеђује напредак наше државне организације у складу са основним принципима на којима почива наша народна држава.

Зато, у име Законодавног одбора, молим Веће да овај закон прихватити у целости. (Аплауз).

Потпретседник: Приступамо претресу у начелу приједлога Закона о државним службеницима. Ко од народних посланика жели да узме ријеч у претресу у начелу, нека се јави. Досада се јавио др Јаков Гргурић. Ријеч има др Јаков Гргурић.

Dr Jakov Grgurić (*Izborni srez Vitez, NR Bosna i Hercegovina*): Drugovi i drugarice narodni poslanici, u svom iscrpnom izvještaju, drug pretsjednik Zakonodavnog odbora Moša Pijade detaljno nam je prikazao moralno, pravno i materijalno stanje državnih službenika, te njihov odnos prema državi i državnim vlastima, i obratno.

Drugovi, da nijesam bio dugogodišnji sudija, ja po ovom predmetu ne bih uzeo riječ. Kao dugogodišnjem sudiji koji poznaje činovnički kadar i njegov život, dozvolite mi da sa ovog mjesta kažem svoje mišljenje.

Zakonski projekat o državnim službenicima je u svojim općim i načelnim odredbama dobar. On obuhvata i po pojedinim partijama razrađuje prava i dužnosti državnih službenika, njihov međusobni odnos, te odnos prema državi i državnim vlastima. Drugim riječima, on je osnov na kojem se izgrađuje i usavršava državna služba službeničkog aparata. On sadržava u svojim propisima prava i dužnosti državnih službenika, koji su pozvani da svoju službu savjesno, marljivo i pošteno vrše, kako bi svojim službeničkim radom udovoljili u dužnost im datim zadacima i uskladili svoj rad sa interesima naroda i države. S druge strane, pak, ekvivalenat rada državnih službenika, koji se sastoji u njihovoj plaći i nagradi, kao i njihova egzistencija zagarantovane su ovim zakonom prema sposobnosti, vrijedno-

sti, kvalifikaciji, obimu i ekspeditivnosti rada državnih službenika. Jednom riječi, služba državnih službenika nije služba birokratske i autokratske vlasti, služba dokona, služba samovolje, površnog ili sporog rada, kao što je to bilo u staroj Jugoslaviji. Državni su službenici u staroj Jugoslaviji bili prosti aparat režima i onog organa koji ih je namjestio. Oni su odgovarali samo njemu i nikom drugom. Oni su bili izvršioc i zakona, uređaba, ne polazući računa narodu. Danas je služba državnih službenika u smislu ovog zakona narodna služba. Državni službenik radi po direktivama i zadacima svoga pretpostavljenog organa tj. izvršnog odbora, koji opet odgovara narodnom odboru, a ovaj samom narodu. Dakle, prema tome, državni službenik je samo činilac, tj. ostvaruje zadatke po direktivama svog izvršnog odbora. Dosljedno ovome, državni službenik služi svojoj novoj narodnoj državi, svome narodu, njegovim potrebama koje ima na vrijeme riješavati i istima udovoljavati u smislu propisa postojećih zakona, uređaba itd.

Iz ovoga se jasno vidi da je ovaj zakon obuhvatio sve principe na temelju kojih je i izrađen i doveden u sklad, ne samo sa propisima našeg Ustava, nego i sa interesima naroda, države i postojećeg državno-pravnog uređenja, odnosno poretka koji je stvoren u narodno-oslobodilačkoj borbi naših naroda.

Prema tome, pri sastavu i izradbi ovog zakona, koji u sebi sadržaje novi pravac, novi sistem života i rada državnih službenika, dirigirao je novi duh, novi život, koji danas u našoj zajedničkoj državi, Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji postoji i vlada.

Pored ovih moralnih i materijalnih obaveza, odnosno dužnosti i prava, koja su u samom zakonu navedena, kako za državnu vlast, tako i za državne službenike, postoji nepobitan zahtjev da su državni službenici u svom zvaničnom poslu dužni također i politički, ekonomski i društveno izgrađivati i obnavljati Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju kao svoju vlastitu državu. Time će oni dokazati i pred svojom savjesti i pred samim narodom da su vjerni, odani i lojalni sinovi svoje zemlje.

Još ću vam reći: svi naši zakoni koji se donasjaju ne moraju biti vjekovječni. Zakoni se mijenjaju prema prilikama i potrebama. Donasjajući ovaj zakon, mišljenja smo da će se njegovim sprovođenjem u praksi pokazati sve ono što je u samom zakonu, eventualno, nepotrebno i suvišno za pravilno izvršavanje službe državnih službenika. U tome pravcu zakonodavac ima pravo da ovaj zakon ispravi, odnosno nadopuni posebnom zakonskom novelom. Time hoću na kažen, drugovi i drugarice, da ovaj

zakon nije manjkav. Ovaj je zakon potpun, ovaj je zakon cjelovit, ovaj zakon sadrži sve forme, sva prava, sve dužnosti državnih službenika. Ali se može dogoditi, nadodajem, kao što sam maloprije rekao, da eventualno u nekim stvarima može on biti još bolji, ako zakonodavac nađe za shodno da je potrebno prema životu i prilikama, promijeniti nešto, dodati nešto ovom zakonu.

Ovim zakonom, pored ostalih do danas donesenih naših zakona, dokazujemo svakom i svagdje, u zemlji i van zemlje, da naše zakonodavstvo shvaća i u život provada istinska napredno-demokratska načela, koja su vezana sa životom i interesima naših naroda i države, a koja su stvorena u ovom teškom, krvavom ali slavnom oslobodilačkom ratu na čelu sa maršalom Titom.

Zakon je ispravan i opravdan. Glasam u načelu za ovaj zakonski projekat i pozivam sve drugove da svi glasaju za ovaj Zakon. (Aplauz).

Potpredsjednik: Ima riječ narodni poslanik Imro Filaković.

Imro Filaković (*Izborni srez Valpovo — Donji Miholjac, NR Hrvatska*): Drugovi i drugarice narodni poslanici, prije nego predem na analizu prijedloga novog Zakona o državnim službenicima, htio bih se osvrnuti sa nekoliko riječi na bivši činovnički zakon u bivšoj Jugoslaviji. Kakva je bila Jugoslavija, takav je bio i činovnički zakon. Bilo je puno birokratizma, ali oni koji su se borili za istinsku demokratiju u bivšoj Jugoslaviji, bili su bez milosti otpušteni i njihova je egzistencija bila upropašćena. Međutim, oni, pristalice režima, ti ljudi mogli su biti penzionisani i uz penziju ponovo namješteni i za takve ljude u bivšoj Jugoslaviji bilo je dobro. I ako se uzme još ono pojedinačno politikanstvo bivših političkih stranaka i one promjene prilikom mijenjanja režima i bacanje i čišćenje državnih službenika svim metlama, onda ćemo vidjeti da je u bivšoj Jugoslaviji činovništvo živjelo loše. Bilo je kod namještanja činovnika mita, bilo je korupcije, a bilo je i još nešto, a to je ovo. Ako bismo rekli da činovništvo koje je bilo u bivšoj Jugoslaviji nije dobrim dijelom volelo svoj narod, mi bismo pogriješili. Bez obzira na to kakav je bio zakon, dobar dio činovništva, voleći svoj narod, radio je pod uvjetima kakvi su onda bili. Ali donijet je još za vrijeme ovog rata još jedan zakon, a to je zakon u nezavisnom nedonoščetu, u zavisnoj „Endehaziji”. Kakvi su bili upravljači u NDH, takav je bio i taj zakon. Taj zakon je bio isti onakav kakvi su bili i njegovi gospodari i njihove sluge, kakvi su bili

fašisti. Tamo gde je dolazila narodno-oslobodilačka vojska, u krajevima koji su bili oslobođeni, činovnici koji nisu htjeli da stupe u narodno-oslobodilački pokret, bježali su u gradove i tamo su se skrivali, a ako tamo gdje su pobjegli nisu bili zaposleni, oni su bili premještanj u razne finansijske uprave i njima su dijeljene plaće i davan im je gradski dodatak. Ali ima nešto još gore. Državni službenik u NDH mogao je biti član zadruga državnih službenika i saveza, i tu se događalo ovo. Dok je cijeli narod dobijao na svaku osobu po 24 dkg šećera, dotle je državni službenik u toj zadrugi dobijao 1 kg šećera, išlo se za tim da se neutrališe narodno-oslobodilački pokret. Sam zakon je podmićivao i korumpirao činovništvo da ne prilazi narodno-oslobodilačkom pokretu i da ne ide s onima koji su oslobađali i oslobodili ovu zemlju. Dok se njima davao taj šećer, na oslobođenoj teritoriji nije bilo ni soli, ni šećera. Njima se davao šećer našeg naroda sa oslobođene teritorije, davao se šećer onih porodica naših koje su ginule u Jasenovcu i drugim logorima. Taj šećer se davao državnim službenicima koji su bježali ispred nas u gradove.

Htio bih govoriti o još jednom zakonu, o zakonu o državnim službenicima koji nije nigdje napisan, ali je nošen u srcima državnih službenika koji su službovali na oslobođenoj teritoriji naše zemlje. Oni su bili takvi da mi je drago da ih mogu danas ovdje pohvaliti. Iako nisu imali pisanog zakona, oni su, goli, bosi i gladni, izvršivali sve svoje dužnosti, a nisu tražili nikakve plaće. Nagrada im je bila čežnja za slobodom našeg naroda. Nagrada im je bila mnogo puta slušanje radio stanica i veseljenje kada su savezničke armije napredovale, a osobito kada je napredovala bratska Crvena armija. U to vrijeme na oslobođenoj teritoriji bio sam pročelnik Oblasnog odbora za prosvjetu. Pod tim prosvjetnim odjelom bilo je tada 450 učitelja i profesora. Oni su dolazili u Prosvjetni odjel, ali nikada nisu spominjali nikakve plaće, nikakva osiguranja, nego su pitali: „Ima li, druže, kakav stari šinjel, kakva zakrpa da mogu zakrpiti svoje hlače“, a cipele nisu ni pominjali tako dugo dok je bilo u našoj vojsci bosih drugova koji su se borili za oslobođenje naše zemlje. Pošto među činovništvom ima mnogo njih koji su bili u narodno-oslobodilačkom pokretu, a takođe ima ih mnogo koji su naši ratni invalidi i borci, koji su došli u činovnički kadar, htio bih da njih sa ovog mjesta naročito pohvalim.

Novi okvirni Zakon o državnim službenicima ima svoje prednosti, ali ima i svojih mana. Da je ovaj zakon bolji od onoga u bivšoj Jugoslaviji, to je sasvim razumljivo samo po sebi.

Jer kakvi su bili oni koji su ga onda stvarali, takav je bio i zakon. A ovaj zakon napravljen je pod novim društveno-političkim i ekonomskim uslovima, i on je sigurno nešto novo, nešto progresivno; on je sigurno socijalniji, moderniji, pravedniji i napredniji od ranijih zakona. Ali, unatoč toga što je on takav, on ima i svojih mana, a jedna od njegovih mana bila bi, po mome ličnom mišljenju, razdioba zvanja po ovom zakonu na: 1) rukovodne službenike; 2) samostalne administrativne službenike i samostalne stručne službenike; 3) administrativne službenike i stručne službenike; i 4) pomoćne službenike i izvršne službenike. Ova razdioba na rukovodne službenike i sve ove druge službenike, prema praksi koju mi već imamo po svima našim drugim zakonima koje smo donijeli, meni se ne dopada, i to iz ovih razloga. Mi smo donijeli nekoliko zakona: Zakon o narodnim odborima, Zakon o javnom tužioštvu i druge neke zakone. U našem Ustavu i zakonu piše da je državna služba dostupna svima i svakome u našoj državi. To piše doslovno u Ustavu. Ali, mi smo primijetili da su načelnici upravnih odjeljenja, šefovi personalnih odsjeka, javni tužioci, inspektori i šefovi odjela za izgradnju narodne vlasti, da su svi ti ljudi, koliko ih ja poznajem i koliko znam, dobri frontovci, članovi Narodnog fronta, ali da su svi oni namješteni iz jedne partije, i to iz redova Komunističke partije. (Smeh). Ne mislim time reći da Komunistička partija ne bi trebalo da ima u tim odjelima svoje činovništvo. Ne! Pa ona je bila rukovodilac naše narodno-oslobodilačke borbe. Ona ima prava na to, ali mi je čudno da su svi ti službenici regrutovani samo iz jedne partije, iako mi u Narodnom frontu imamo više partija.

Ali sada bi možda kad to znamo još kazali: pa dobro, to znamo i neka tako bude. Ali ima još nešto, a to je ovo. Moglo bi se dogoditi da dode na te položaje i neko iz drugih stranaka. (Smeh). To nije nemoguće. (*Jedan glas: Misliš na Pavelića*). Ne, to nisam kazao. Na sjednici Izvršnog odbora naše HRSS naš pretsjednik, potpretsjednik i drugi tajnik rekli su da član Izvršnog odbora može biti i član Komunističke stranke i tako bi se moglo dogoditi da budu namješteni ljudi koji će biti i jedno i drugo i opet da budu sve. Ali drugovi, vidite to je ono što sam kazao da se meni ne dopada. Vidite, moje je mišljenje i ja vjerujem da bi demokratiju trebalo više podržavati, da bi i te položaje kao i sve druge položaje trebalo podeliti da bi mogli i mi naše drugove isprobavati i na zadacima, a ne da se zadaci isprobavaju na njima. Drugim riječima, mi tražimo demokratski centralizam, a to nam je osigurano i u statutu Narodnog fronta

da svaka stranka koja prilazi u Narodni front treba da zadrži svoj individualitet. Kod posljednjih izbora mi smo istupili kao članovi Narodnog fronta. Ja govorim u ime svojih birača. Drugovi i drugarice, ljudi su htjeli da se govori o državnim službenicima, jer kad smo mi slušali ovdje pripovijedanje i o konoplji i o bundevama i o svemu drugom, ja mislim onda da se može nešto progovoriti i o državnim službenicima i o sprovođenju ovog Zakona o državnim službenicima. To će sve imati odjeka u našem narodu koji je o tome svemu već razmišljao. Ja govorim ovdje u ime svojih birača. Možda će me demantovati drugovi, jedna do dvije stotine članova Komunističke partije i pojedine njihove pristalice — jedna do dvije tisuće — ali ja vjerujem da me pristalice iz moja dva kotara, i to velika većina, neće demantovati, jer ima preko dvadeset pet tisuća birača, jer su oni sa mnom razgovarali o tome da se u Narodnoj skupštini čuje riječ kako mislim ja i moji birači. I ja evo govorim. Individualitet HRSS se ne osjeća i mi u praksi možemo da izbacimo naše ljude, da se provedu izbori Glavnog odbora, ali mi ga nemamo i mi to žalimo. Ako neko misli da vrši monopol na Radićev pokret i Seljačku stranku, on se ljuto vara. Drugovi i drugarice, govorili su mi neki od mojih prijatelja: »Nemoj govoriti, zato što bi ludo mogao izgubiti glavu, a ništa se neće promijeniti«. (Smeh). A ja vam kažem ovo. Ja sam jedanput žrtvovao svoj život u narodno-oslobodilačkom pokretu i ako je potrebno žrtvovaću ga još jedanput za istinu. Ja ovo ne govorim da bi Narodni front cijepao, nego da bih iznio težnje da bi se Front što više učvrstio. Jer, evo, ovih dana, za mjesec do dva dana, mi ćemo imati kongres u Zagrebu i birati se — na svakih 50 stanovnika jedan delegat. Ali, kod nas postoje tri vrste ljudi i to: čvrsti frontovci, koji možda nisu zabilježeni u Frontu, ali koji teže dobru i vole našu državu, zatim ljudi koji progresivno stvaraju ovu novu državu, koji vole Front, a ima i trećih ljudi a to su oni koji su dosada živjeli od izrabljivanja.

Потпретседник: Опомињем народног посланика да се држи предмета.

Imro Filaković: Drugovi i drugarice, ja ću završiti. Ja se nadam da će do individualiteta naše stranke faktično doći, da će do toga doći, i zato, analizirajući ovaj zakon, izjavljujem da ću u načelu glasati protiv njega.

Потпретседник: Има ријеч народни посланик Драго Гиздић.

Drago Gizdić (Izborni srez splitski, NR Hrvatska): Drugovi narodni poslanici, ja ću se samo sa nekoliko riječi osvrnuti

na destruktivan govor i podatske gospodina Filakovića. Ne bih želeo na tome dugo da se zadržavam jer bi bilo šteta da gubimo dragoceno vrijeme, kao što smo ga sigurno izgubili slušajući juče g. Jovanovića i danas Imra Filakovića. Ako se uporedi govor predgovornika sa jučerašnjim govorom g. Jovanovića vidi se da stvarno tu nema nikakve razlike, da oni iz istog izvora potiču. (Aplauz). A svrha je da se kleveta naša narodna vlast i da se kleveta slavna Komunistička partija. (Aplauz). Nakon svega onoga što su dosad pokušavali da cijepaju Narodni front, pa to nisu uspjeli, oni sad ponovo gledaju da nastave sa svojom starom politikom cjepanja. Ali ja vjerujem da će požnjeti iste rezultate kao što su i dosada požnjeli.

Gospodin predgovornik se žali da nema demokratije. Ja mislim da u našoj zemlji, Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji, ima i previše demokratije za gospodina Filakovića, ustaškog tabornika koga je naša Armija zarobila, a koji je i danas u svojoj duši ostao onakav kakav je bio do 1943 godine. (Aplauz). Držim da ima dovoljno demokratije za naše narodne mase grada i sela, a da je nema, i da je neće biti, i da ne treba da je bude za izdajice i neprijatelje naših naroda. (Živo odobravanje i aplauz).

Toliko, drugovi, o govoru gospodina Filakovića, koji i nije ovdje došao da kritikuje, niti ima argumenata da kritikuje nacrt predloženog zakona. Zato ću ja sada da pređem na sam nacrt Osnovnog zakona o državnim službenicima. Ovaj zakon je po svom značaju i po svom sadržaju jedan od najznačajnijih zakona u životu državnih službenika.

Donošenjem ovog zakona ostvariće se nov sistem službeničkih odnosa koji će uticati na daljnje jačanje našeg državnog aparata i na pravilan rad svih državnih organa. Svi zakoni o činovnicima, u osnovi, u staroj Jugoslaviji, bili su, u većoj ili manjoj mjeri, kombinacija stranih građanskih činovničkih zakona. Prijedlog ovoga zakona prekida sa tom tradicijom i utvrđuje nove odnose koji nose obilježje naše nove političke i društveno-ekonomske stvarnosti. To se ogleda u novom shvatanju uloge državnog službenika u narodnoj državi, kao i u njegovim pravima i dužnostima.

Ovaj zakon koji se nalazi pred nama odraz je korjenitih promjena koje su se zbile u državnom i društveno-ekonomskom uređenju naše zemlje i koje se sada odražavaju u reguliranju odnosa između narodne države i njenih službenika.

Činovnički sistem predratne Jugoslavije, od kojeg smo do danas bili prisiljeni zadržati izvjesne norme u reguliranju slu-

žbeničkih odnosa, iako nijesu bile u skladu sa novim sistemom državne organizacije, moramo sada odbaciti, jer to traži daljnji razvoj i zamijeniti ga novim. Stari činovnički sistem bio je zasnovan na birokratskim kategorijama i grupama sa administrativnim favoriziranjem pojedinih vjernih čuvara vladajućeg režima, dok je u isto vrijeme sputavao ličnu i stvaralačku inicijativu narodnih službenika. Projekat predloženog Osnovnog zakona o državnim službenicima prekida s tim sistemom i reguliše položaj državnih službenika na osnovu naše nove društvene stvarnosti.

Državni službenici su danas narodni službenici i kao takvi moraju biti čvrsto povezani sa radnim masama, čiji su sastavni dio.

Protunarodni režimi stare Jugoslavije, dosljedni svoje reakcionarne politike razjedinjavanja naših naroda, trudili su se da raznim činovničkim zakonima državne službenike što više udalje od naroda. Znamo da je državnim službenicima bilo zabranjeno sindikalno organizovanje sa ostalim radnicima i namještenicima kako bi zajednički branili svoje interese. Na razne načine onemogućavao im se pristup u narodna udruženja. Međutim, naš prijedlog Zakona o državnim službenicima ne samo što im priznaje već ostvareno pravo sindikalnog organizovanja, već i predviđa da se državni službenici udružuju u sindikate radi podizanja svijesti, radne discipline, poboljšanja radnih i životnih uslova, uklanjanja birokratizma itd. To je danas sasvim i razumljivo, jer narodna država ne može odvojiti od naroda njegove službenike. Za razliku od državnih službenika stare Jugoslavije, državni službenici Federativne Narodne Republike Jugoslavije ne predstavljaju izdvojeni i posebni aparat, već su oni, prema ovom zakonskom prijedlogu, stručni i administrativni saradnici organa državne vlasti. Budući da su svi organi naše državne vlasti izabrani slobodnom voljom naroda, i državni službenici treba da budu pravi narodni službenici.

Prijedlog našeg zakona polazi sa stanovišta da se državnim službenicima smatraju službenici svih organa državne vlasti i državnih ustanova, a takođe i oni službenici koji su u tehničkom i administrativnom aparatu državnih poduzeća. Pomoću državnih privrednih poduzeća naša država ostvaruje svoju politiku na privrednom sektoru, pa se ni po svom zadatku a ni po svom položaju službenici takvih poduzeća ne mogu odvojiti od ostalih državnih službenika.

Ovaj zakonski prijedlog radikalno napušta stare šablone razvrstavanja državnih službenika po grupama zajedničkim za

sve državne službenike i predviđa uređenje službeničkih odnosa na principu struka. Struke se formiraju prema prirodi posla i stručnoj spremi službenika, a u okviru struke postoje pojedina zvanja prema različitosti posla. Podjela funkcije u četiri vrste nije učinjena u smislu kategorisanja službenika prema školskim kvalifikacijama, niti tako da bi službenik koji je određen u jednu vrstu morao stalno u njoj ostati. Naprotiv, nema zakonskih smetnji za prelaz državnog službenika iz jedne vrste u drugu. To zavisi od njegove stručne spreme, sposobnosti i predanosti sa kojom obavlja posao.

Polazeći od osnovnog principa da plate, kao i ostale prinaldežnosti državnih službenika, zavise u prvom redu od njihovog rada, ovaj prijedlog stvorio je potpuno nov sistem službeničkih odnosa. On naglašava da službenički odnos kao i prinaldežnosti ne moraju i neće biti u svim strukama i granama državne službe jednaki, nego će se donijeti posebni propisi za svaku pojedinu struku. Da bi se državnim službenicima dala mogućnost što šireg takmičenja i da bi njihov rad bio što pravilnije nagrađen, ovaj zakonski prijedlog predviđa zavodenje akordnog rada, gdje je god to moguće. Takode predviđa za sve one službenike koji se naročito istaknu svojim radom premije, pohvale, udarničke nagrade itsl. Novim sistemom nagrađivanja službenika stavljaju se na objektivnu i realnu osnovu stručne sposobnosti, kvalitet i kvantitet uloženog rada, kao i stepen odgovornosti za rad. Na taj način potstiče se lična inicijativa i vrši se pravilno nagrađivanje službenika.

Novi zakonski prijedlog predviđa da državni službenici za slučaj bolesti, nesreće u poslu, starosti i invalidnosti budu socijalno osigurani; prema tome, socijalno osiguranje radnika i namještenika proširuje se i na državne službenike, s tim da se ne smanjuje njihovo dosadašnje penziono osiguranje.

Iz svega iznesenog jasno se vidi da državni službenik dolazi u sasvim nove, daleko povoljnije radne odnose nego što je to bilo ranije. Pružene su mu široke mogućnosti za usavršavanje u svojoj struci i razvijanje svoje sposobnosti, kako bi u radu mogao postići što bolji uspjeh, a u vezi s tim i veću nagradu.

U vezi sa značajem državnih službenika u sistemu naše narodne vlasti u prijedlogu su isto tako jasno i pravilno postavljani principi odgovornosti. Službenici kojima se povjerava obavljanje državnih poslova moraju za svoj rad snositi i odgovornost, i zato su i predviđene materijalne, krivične i disciplinske kazne za sve one koji bi se nesavjesno odnosili prema povjerenom zadatku i time štetili interesima naroda i države.

Pošto je danas državni službenik ustvari trudbenik, kao i svaki drugi radnik, prijedlog postavlja drugojačije pitanje otkaza, nego što je to bilo ranije. Pored ostalog, stari buržujski sistem prestanka službe bio je kočnica za pravilno razvijanje jednog sposobnog, nebirokratiziranog službeničkog aparata. Raskidanjem službeničkog odnosa putem otkaza omogućuje se pravilnije odabiranje službeničkog kadra. S jedne strane, država će moći osloboditi svoj aparat od nekorisnih službenika na izvjesnom poslu, a isto tako službeniku omogućava i daje široku slobodu da traži službu prema svojim radnim sposobnostima, spremi i naklonostima. Pri otkazu po ovom prijedlogu službenik zadržava svoje ranije pravo iz državne službe, bilo da otkazuje on ili se njemu otkazuje, za razliku od predratnog, kada je službenik u slučaju ostavke gubio sva prava državnog službenika i kada su se mnogi spremni i napredni službenici otkazima bacali na ulicu par dana prije nego što bi trebalo da steknu neka prava. Po ovom zakonskom prijedlogu svaki službenik ima pravo žalbe protiv svih rješenja službeničkog odnosa, pa prema tome i protiv rješenja po otkazu, ako smatra da nije pravilan, što ranije nije mogao. Nadalje, službenik u slučaju otkaza od strane državnog organa kod koga radi ima pravo na otpremninu, ako prilikom prestanka službe ne ispunjava uslove za penziju. Time se službeniku obezbjeđuje potreban minimum za egzistenciju dok ne dobije neku drugu službu. Iz ovoga se jasno vidi da otkaz nije otpust sa strane države ni ostavka na službu od strane službenika u smislu starog činovničkog sistema, nego samo prekid službeničkog odnosa između službenika i određenog službenog organa.

Vodeći računa o federativnom uređenju naše države i jedinstvu demokratskog poretka, ovaj prijedlog sadrži samo načelne i osnovne odredbe o položaju državnih službenika u cijeloj zemlji. Konkretnija izrada službeničkog sistema za službenike narodnih republika stavlja se u nadležnost republikanskim zakonima.

Vjerujući da ovaj zakonski prijedlog najbolje odgovara današnjem stanju i potrebama kako naših državnih službenika, za koje rad nije samo dužnost već i čast, tako i sveg ostalog radnog naroda, ja ću glasati za ovaj zakonski prijedlog, uvjeren da ćete i vi, drugovi narodni poslanici, isto tako postupiti. (Aplauz).

Потрeтсeдник: Рижeч имa нaрoдни пoслaник др Злaтaн Срeмeц.

Dr Zlatan Sremec (*Izborni srez Vinkovci, NR Hrvatska*): Dozvolite mi, drugovi, nekoliko riječi o našem Zakonu o državnim službenicima. I ja sam bio u staroj Jugoslaviji dugo godina činovnik i uvjerio sam se ne jedanput šta znači birokratija. Naš današnji projekat razbiće u paramparčad staru birokratiju. Birokratije, drugovi i drugarice, ima još i danas. Još nije prekinuto sve korjenje onoga što smo naslijedili iz stare trule Jugoslavije. A birokratija, kao jedna otrovna biljka, pustila je prilično dugačko korjenje, pa je često sretamo.

Mi ćemo ovim zakonom mnogo učiniti i odmah na početku se izjašnjavam da ću glasati za njega. (Aplauz).

Stari činovnički zakon u Jugoslaviji davao je prilike dangubama i lijenštinama da po zakonu istrajnosti, avanziraju, da se popnu i na najveće položaje, ako otsluže stanoviti broj godina. Po novom zakonu to neće biti moguće. Ovo je zakon države radnika i seljaka; ovo je zakon radnika, a ne zakon danguba.

Drugovi, kao nasljeđe iz stare Jugoslavije imamo ne samo birokratiju, nego i šovinizam. Osim šovinizma i netrpeljivosti imamo i ostataka mržnje prema najnaprednijoj progresivnoj partiji radnog naroda — prema Komunističkoj partiji.

Ja, kao radićevac, hoću da upozorim na govor koji je iznio gospodin Filaković, koji je, ako ste pažljivo slušali njegov govor ispočetka, počeo slično kao što smo čuli juče, o istorijatu starog činovničkog aparata u Jugoslaviji, koji, naravno, ništa nije valjao. Istina, mi smo se borili, i baš mi radićevci smo se borili protiv svega nevaljalog u staroj Jugoslaviji i ušli smo baš kao najbolji i najnapredniji sa najboljim sinovima svih naših naroda, sa komunistima, u borbu za bolju i sretniju budućnost naših naroda. Međutim, ima ljudi koji su se pritajili, koji su se, kako drug kaže, prošvercovali. Ima ljudi koji govore o Radiću, a ne sjećaju se, a možda i ne znaju, da je baš Radić rekao da su seljak i radnik dva velika mučenika i patnika, i da moraju biti i dva nerazdruživa saveznika. (Odobranje i usklici: Tako je! — *Dr Dragoljub Jovanović*: Tu se svi slažemo sa Radićem). Na žalost, danas Radića hvale mnogi koji su ga ranije napadali. (*Dr Dragoljub Jovanović*: Nikada ja Radića nisam napadao). Vi ste ovdje čuli kako se prvo iznaša istorijat i kaže se: pa ima i dobrih i negativnih strana. Ali, drugovi, mi nismo čuli iscrpnu analizu ovog zakona. Ovdje se ne radi o analizi Zakona o državnim službenicima, nego se radi o nekakvom napadu na Narodni front (Aplauz); jer ako se kaže da na istaknute

položaje ne može doći jedan ili drugi, onda oni tu misle da ne može doći onaj njihov, i u tome imaju pravo. (Aplauz).

Mi smo se u toku narodno-oslobodilačke borbe, plativši to ogromnim žrtvama, naučili pameti, i prošli smo kroz dobru školu te razlikujemo čovjeka koji samo govori i čovjeka koji djela. I mi sada vidimo da se ljute drugovi radi toga ako su se neki prošvercovali u narodno-oslobodilačku vlast, ja ne znam detalje, ali su se prošvercovali u Narodni front i misle preko Fronta prošvercovati se na najodgovornija mjesta. Na najodgovornija mjesta dolaze ljudi koji ne govore nego rade. Na radu se svaki poznaje. Mi vidimo Ministra pomorstva, radićevca, na najodgovornijem položaju, na položaju prvog ministra pomorstva u Jugoslaviji. Vidimo druga Vrkljana, i on je radićevac. Eto i ministra pravosuda Frola. Svi ovi naši drugovi, koji su bili pristaše Radića, bili su u borbi i u Frontu su, ali su ostali ljudi od djela, a ne od riječi. To je jedno. I drugo, to su ljudi koji mogu da razlikuju šta znači, na pr., jedan Stepinac i jedan Pavelić, pa jedan Maček, Šubašić i drugi, ali da ih ne ređam dalje.

Ljudi pokušavaju, dalje, zaogrnuvši se jagnjećom kožom, da miniraju Narodni front. Kako u Hrvatskoj da miniraju nerazdruživ savez radnika i seljaka, koji je oličen u Narodnoj fronti! Ne može njega niko razbiti, pa ni pojedinci koji to pokušavaju na ovaj način.

Ali, drugovi, ja moram odbiti jednu laž. Kažem laž ako neko tvrdi da je pretsjednik Izvršnog odbora, a on je odsutan, rekao da samo komunista može biti član Izvršnog odbora. Drugovi, vi ste čuli u ovome domu već niz kleveta, a među drugima nalazi se i ova. Mene to ne čudi. Ja sam imao prilike da govorim prije mjesec dana sa gospodinom Filakovićem, pa sam vidio da on uopšte nije frontovac. Ja sam se začudio da je ponovo ušao na visoki položaj u narodnu vlast, i to prepuštam ocjeni naroda, na koji se on poziva.

Pošto je pomenut neki papirnat odbor, ja ne znam da li ima papirnatih odbora. Kod nas nema. Frontovci rade. Ako postoje neki papirnat odbori u Zagrebu i u inozemstvu koji pokušavaju da papirima tuku Narodni front, ja tu ne mislim na one reakcionarne elemente koji imaju nešto drugo osim papira.

Kad se govori o Narodnoj skupštini i kad neko ima kuraži da govori i citira: izgubiti glavu i ne izgubiti, meni se čini da je to obična demagogija. Narodna fronta je široka narodna organizacija i nikad nije nikoga kaznila koji nije kriv. Isto tako.

mi živimo u ozbiljnim vremenima, gdje se izdaja domovine i protivnarodni rad plaća po zaslugi. (Aplauz).

Ovaj pokušaj unošenja smutnje, to je doduše pojedinačno, insceniran je sa strane i, kao i svi slični pokušaji, odbiće se o čvrstu hridinu koja se zove Narodni front i koja se zove Federativna Narodna Republika Jugoslavija. (Buran i dugotrajan aplauz).

Потпретседник: Има реч народни посланик Имро Фи-
лаковић ради личног објашњења.

Imro Filaković: Drugovi narodni poslanici, ovdje je pala jedna kleveta da sam ja bio tabornik ustaški. Nikada ja nisam bio tabornik ustaški, jer u tom pokretu nisam bio, i to je jedna prosta izmišljotina. Druga je kleveta da sam ja govorio neku laž, kako je ministar Sremec ovde kazao; međutim, ovde ima prisutan čovjek Prvčić koji može da posvjedoči da je drug Škare to kazao. Neka oni to kažu je li istina, a ne da govori onaj koji tamo nije bio.

Потпретседник: Има реч народни посланик Иван
Гранђа.

Ivan Granda (*Izborni srez Sv. Ivan Zelina, NR Hrvatska*): Gospodo narodni zastupnici, ja nisam mislio uzimati riječ o ovom Zakonu o državnim službenicima, ali sam izazvan, i kao stari radićevac i borac pod barjakom blažene uspomene braće Antuna i Stjepana Radića moram da odgovorim na riječi koje se ovdje govore kroz prozor. Time hoće neki ljudi da se popularišu, ali to im neće poći za rukom. U Hrvatskoj seljačkoj stranci bilo je mnogo toga, a ja mogu samo da kažem da Filaković nikada nije ni bio radićevac, on je bio mačekovac. (Odobranje i aplauz. — *Dr Dragoljub Jovanović:* Svi ste vi bili mačekovci kad je Maček bio na vlasti). Ivan Granda nikada nije bio mačekovac, niti se borio za vlast, samo mi je žao što ne mogu tako filozofski da govorim kao gospodin Jovanović, ali on i drugi znali su da nas stare borce radićevce mogu da oklevetaju.

Имро Филаковић: Молим за ријеч ради личног објашњења.

Потпретседник: Не можете двапут добити ријеч ради личног објашњења.

Има ријеч народни посланик Станко Шкаре.

Stanko Škare (*Izborni srez Imotski — Šestanovac, NR Bosna i Hercegovina*): Drugovi i drugarice narodni poslanici,

vi ste ovdje čuli šta su g. Dragoljub Jovanović i njegov šegrt Filaković... (Smeh. — *Dr Dragoljub Jovanović*: Učenik, a ne šegrt!) ...govorili protiv Narodnog fronta. Vi, drugovi, znate da smo mi radićevci, držeći se nauke braće Radića, uvijek bili na strani sloge radnika i seljaka. (*Dr Dragoljub Jovanović*: Seljaka i radnika). Ali istina je da su se mnogi poslije Radićeve smrti prošvercovali u naše redove, koji su imali demagoški cilj, da Radićevu stranku upropaste i unište. Jedan od tih je i Filaković. On je došao u Radićevu stranku sa namjerom da pomuti slogu radnika i seljaka i da je razbije, misleći da će hrvatski seljak poći protivu svoje domovine i protivu svoje slobode, koju je tako skupo platio u ovome ratu. (Odobranje). Nije istina da sam ja kazao, ovdje nema pretsjednika Gažija, da samo komunisti može biti član izvršnog odbora. To je laž kojom su se i ranije i sad mnogi služili protivu seljačkog naroda i ja to odbijam od sebe. Mi radićevci znamo kome je mjesto među nama a kome nije, i taj kome nije mjesto među nama više neće ni biti.

Потпретседник: Пошто се нико није више јавио за ријеч, стављам на гласање приједлог Закона о државним службеницима у начелу. Ко је за овај законски приједлог у начелу, нека дигне руку. (Сви дижу руке осим два народна посланика). Објављујем да је овај законски приједлог усвојен од свих народних посланика, осим двојице.

Прелазимо на претрес у појединостима. Овај законски приједлог подијељен је на дијелове. Први дио садржи чланове од 1—43. Жели ли ко да говори о првом дијелу овога закона? (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за ријеч, молим извјестиоца да чита члан 1 заједно са насловом.

Известилац Моша Пијаде чита наслов предлога закона са уводним делом и чл. 1 по предлогу Законодавног одбора.

Потпретседник: Ко је за чл. 1 заједно са насловом и уводним дијелом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Објављује се да је члан 1 са насловом и уводним дијелом једногласно примљен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно прихватило чланове од 2 до закључно 11, а чл. 12 са два гласа *против* — према извештају Законодавног одбора).

Известилац: Ја мислим да посланици који су у начелу гласали противу једног законског предлога не могу да гла-

сају у појединостима за или *против* појединх чланова. Такав је узус увек био. То је сасвим смешно да неко ко је гласао у начелу *против* у појединости бира...

Др Драгољуб Јовановић: Зашто се онда гласа у појединостима?

Известилац: Зато да онај који је у начелу гласао за законски предлог има право да гласа за овај или онај члан у појединостима, док онај ко је у начелу гласао *против*, тај не може да бира у појединостима.

Др Драгољуб Јовановић: То не пише у Пословнику...

Известилац: То је узус. (Затим чита члан 13).

Потпретседник: Ко је за члан 13, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је чл. 13 једногласно примљен.

Известилац чита чл. 14.

Потпретседник: Код члана 14 постоји Владин амандман. Молим повјереника Владе да га образложи.

Повереник Владе др Јован Ђорђевић: Амандман се односи на други став који се мења и гласи:

„За систематизацију места и звања службеника народних скупштина и њихових президијума, као и јавног тужиоштва, важе посебни прописи“.

У овом ставу додато је да и за систематизацију места службеника јавног тужиоштва важе посебни прописи, из разлога што ову систематизацију не може да врши Влада ФНРЈ, пошто је јавно тужиоштво орган Народне скупштине ФНРЈ (чл. 124 Устава).

Известилац: Као известилац Законодавног одбора прихватам овај амандман.

Потпретседник: Ко је за чл. 14 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је чл. 14 заједно са амандманом једногласно прихваћен.

Известилац чита члан 15.

Потпретседник: Код овога члана постоји амандман Владе. Молим повереника Владе да га образложи.

Повереник Владе: У трећем ставу, други и трећи ред, место речи „накнаду“ треба ставити „награду“. Ова реч више одговара самој идеји коју садржи ова одредба.

Известилац: Као известилац Законодавног одбора прихватам овај амандман.

Потпретседник: Ко је за чл. 15 заједно са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема) Објављујем да је чл. 15 заједно са амандманом једногласно примљен.

Известилац чита члан 16.

Потпретседник: Код овог члана постоји Владин амандман.

Повереник Владе: После трећег става, додаје се нов, четврти став, који гласи:

„У погледу дужности и одговорности хонорарних службеника примењиваће се сходно прописи овог Закона о дужностима и одговорностима државних службеника”.

После новог четвртог става, додаје се нов пети став који гласи:

„Прописима за поједине струке донеће се ближе одредбе о хонорарним службеницима”.

Садашњи четврти став постаје шести став, мења се и гласи:

„Службеницима који врше посебне радове ван њихове редовне службе (рад у комисијама, израда нарочитих реферата и елабората и сл.), може се одредити нарочита награда за овакав рад. Висину награде одређује надлежни старешина односно орган надлежан за постављање службеника према природи и значају самог рада”.

У новом четвртом ставу било је потребно да се истакне да се и хонсарни службеници налазе према старешини односно органу код кога раде у односу службеничке подређености, те су и они дужни да извршују обавезе службе и да сnose одговорност за свој рад.

Нов пети став унет је с обзиром да положај хонорарних службеника неће бити исти у свим струкама, јер су и струке по својој природи различите. Отуда је и остављено струкама да донесу посебне одредбе о специфичности положаја хонорарних службеника у свакој струци.

Нова стилизација садашњег четвртог става, који постаје шести став, боље одговара природи службе службеника који врше посебне радове ван редовне државне службе. Додато је једино да висину награде одређује надлежни орган, односно старешина за постављање, према значају и природи

самог посла, што је у духу службеничког система који поставља овај закон.

Известилац: Усвајам овај амандман.

Потпретседник: Ко је за чл. 16 са амандманом Владе, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 16 с амандманом једногласно примљен.

(Веће је затим једногласно примило члан 17, према извештају Законодавног одбора).

Известилац чита чл. 18.

Потпретседник: И код чл. 18 постоји амандман Владе

Повереник Владе: Први став мења се и гласи:

„Против решења о службеничким односима службеник се може жалити једанпут, и то непосредно вишем органу односно старешини. Ако је решење донео члан Владе, претседник комитета односно комисије Владе или генерални секретар Владе, службеник се може жалити Влади.

Жалба се изјављује у року од 15 дана од дана пријема решења, а предаје се органу односно старешини који је донео првостепено решење”.

Други став мења се и гласи:

„Ако је другостепеним решењем повређено какво његово на закону основано право, службеник може противу тога решења подићи тужбу у року од месец дана од дана пријема решења код надлежног окружног суда као радног суда. Одлука овог суда је коначна”.

У измењеној формулацији првог става унете су речи „вишем органу” из разлога што решења о службеничким односима доносе и извршни народни одбори. Поред тога, у ранијем тексту омашком је био изостављен рок за подношење жалбе, а недостајала је и одредба о томе коме се предаје жалба. У овом смислу учињене су допуне у овом ставу, те је на тај начин поступак по жалби употпуњен.

У другом ставу прецизирано је да службеник може подићи тужбу суду ако је другостепеним решењем повређено какво његово право из службеног односа, чиме се усклађује сва одредба са начелима заснивања радног спора. Уз то, предвиђен је рок за тужбу од месец дана да би се извршним решењима о службеничким односима обезбедила потпуна правна важност у најкраћем року. У смислу Закона о решењу радних спорова, допуњено је да је одлука окружног

суда као радног суда коначна, јер је окружни суд као радни суд коначни суд у решавању радних спорова.

Известилац: Усвајам овај амандман.

Потпретседник: Ко је за члан 18 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је члан 18 са амандманом једногласно примљен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно прихватило чланове од 19 до закључно 25, према извештају Законодавног одбора).

Известилац чита чл. 26.

Потпретседник: И код овога члана постоји Владин амандман.

Повереник Владе: Трећи став мења се и гласи:

„У изузетним случајевима, орган односно старешина који је службеника поставио, може га ослободити од дужности чувања службене тајне“.

Уметнуте су једино речи, омашком изостављене, „односно старешина“.

Потпретседник: Ко је за члан 26 с амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је члан 26 с амандманом једногласно примљен.

(За овим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно примило чланове 27, 28, 29, 30 и 31 према извештају Законодавног одбора).

Известилац чита члан 32.

Потпретседник: Код овог члана постоји Владин амандман.

Повереник Владе: У првом ставу, први ред, испред речи „отсуство“ ставити реч „плаћено“.

Ова је допуна извршена у смислу одредбе става 3 члана 24 Устава.

Известилац: Примам овај амандман.

Потпретседник: Ко је за члан 32 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је члан 32 са амандманом једногласно примљен.

(За овим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно прихватило чланове од 32 до 43 закључно).

Известилац чита члан 44.

Потпретседник: Ко је за члан 44, нека дигне руку. (Посланици дижу руке). Има ли ко *против*?

Др Драгољуб Јовановић: Ја гласам *против*.

Потпретседник: Објављујем да је члан 44 примљен. с једним гласом *против*.

Известилац чита члан 45.

Потпретседник: Ко је за члан 45, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 45 једногласно примљен.

Жели ли ко да узме учешћа у дискусији о другом дијелу законског приједлога? (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља, прелазимо на претрес другог дијела. На реду је члан 46.

Известилац чита наслов другог дела и члан 46.

Потпретседник: Ко је за члан 46 са насловом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 46 заједно са насловом другог дијела једногласно примљен.

Известилац чита члан 47.

Потпретседник: Код овог члана постоји Владин аман-дман.

Повереник Владе: У првом ставу, тач. 1) мења се и гласи:

„за руководне службенике (став 2 тач. 1, чл. 12), надлежан члан Владе, претседник комитета односно комисије и генерални секретар Владе ФНРЈ, у сагласности са Претседником Владе ФНРЈ”.

Други став мења се и гласи:

„Чланови Владе ФНРЈ и претседник комитета односно комисије Владе ФНРЈ могу овластити своје помоћнике, потпретседнике, секретаре и старешине главних управа и управа, као и старешине овима непосредно подређених организационих јединица да доносе решења о службеничким односима за све савезне службенике осим за руководне службенике”.

Редакциском омашком у садашњем тексту било је стављено да Претседник Владе ФНРЈ доноси решења о службеничким односима руководних службеника, ма да се хтело,

и то је била намера предлагача, да Претседник Владе даје само сагласност на ова решења. У том смислу је учињена измена у првом ставу чл. 47.

У другом ставу додато је да чланови Владе, председници комитета односно комисија могу овластити не само старешине непосредно подређених главних управа и управа, већ и старешине које су непосредно подређене овим старешинама, да доносе потребна решења. Ова је допуна учињена из разлога правилног, брзог и несметаног функционисања службе код нижих старешина.

Известилац: Примам овај амандман.

Потпретседник: Ко је за то да се чл. 47 прими заједно са Владиным амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је чл. 47, заједно са Владиным амандманом једногласно прихваћен.

Известилац чита чл. 48 по одборском извештају.

Потпретседник: Ко је за прочитани члан 48, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је прочитани чл. 48 једногласно примљен.

Известилац чита чл. 49.

Потпретседник: И код чл. 49 постоји амандман.

Повереник Владе : Код чл. 49, у другом ставу, 6 ред, испред свезе „и“ ставити реч „службенике“, а испред речи „стручне“ ставити реч „самосталне“. У трећем реду одоздо, испред речи „административне“ ставити реч „службеничке“.

Ове допуне учињене су да би се овај члан ускладио са чл. 12 овог закона у погледу назива разних врста службеника и да би се терминологија свуда доследно спровела.

Известилац: Примам овај амандман.

Потпретседник: Ко је за чл. 49 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је чл. 49 са амандманом једногласно примљен.

Известилац чита чл. 50.

Потпретседник: И код овог члана постоји амандман.

Повереник Владе: Код чл. 50, у првом ставу, тач. 6 мења се и гласи:

„Да му није судском пресудом одузето право заузимања државне или ма које јавне службе, док ова сметња траје по пресуди“.

У другом ставу, на крају, брисати речи „и извршењу казне“.

Тач. 6 допуњена је речима „док ова сметња траје по пресуди“, што је и у ранијем тексту било, пошто је губитак права заузимања државне или ма које друге јавне службе временска казна, изузев случаја казне смрти (чл. 5 у вези тач. 1 чл. 6 Закона о врстама казни), тако да по извршењу ове казне престаје и сметња за ступање у службу.

У другом ставу брисане су речи „и извршењу казне“, јер је престанак службе услед лишења слободе под тач. 4 чл. 87 у законодавним одборима изостављен.

Известилац: Примам овај амандман.

Потпретседник: Ко је за прочитани чл. 50 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је чл. 50 са амандманом једногласно примљен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чланове 51 до закључно 63, према извештају Законодавног одбора).

Потпретседник: Постоји Владин амандман за нови чл. 64.

Повереник Владе: После чл. 63 додаје се нов члан 64 који гласи:

„Службеник може бити премештен односно постављен на другу дужност по службеној потреби или по молби.

У случају премештаја односно постављења по претходном ставу, службеник се мора разрешити од дужности најдаље у року од 15 дана. На нову дужност се мора јавити у року од 24 часа по разрешењу, ако је премештај односно постављење у истом месту, а најкасније у року од три дана по разрешењу од дужности ако је премештај односно постављење у које друго место, не урачунавајући у овај рок време потребно за путовање“.

Садашњи чл. 64 постаје чл. 65, нумерације наредних чланова померају се за један.

Уношење овога члана било је потребно да би се цео систем кретања у служби државних службеника употпунио. С друге стране, одређени су рокови за јављање на нову

дужност. Одређивање ових рокова је нужно, јер се једино на основу њих може утврдити самовласно напуштање службе у случају нејављања на нову дужност, у коме случају престаје служба по сили закона. (Тач. 2 чл. 87 овог закона).

Известилац: Примам овај амандман.

Потпретседник: Ко је за нови члан 64, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 64 једногласно примљен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно прихватило чланове од 65 до 71 закључно, према извештају Законодавног одбора).

Известилац чита члан 72.

Потпретседник: Код овога члана постоји амандман. Има ријеч повјереник Владе др Јован Ђорђевић.

Повереник Владе: У члану 71, сада 72, први став мења се и гласи:

„Дисциплински поступак започиње дисциплински тужилац на основу писменог и образложеног предлога надлежног старешине, јавног тужиоца или органа опште државне контроле“.

Допуне су учињене у смислу члана 13 Закона о општој државној контроли и члана 9, став 2, предлога Закона о јавном тужиштву.

Потпретседник: Ко је за члан 72 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 72 са амандманом једногласно примљен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно прихватило чланове од 73 до 87 закључно, према предлогу Законодавног одбора).

Известилац чита чл. 88.

Потпретседник: Код овог члана постоји амандман Владе. Има ријеч повјереник Владе др Јован Ђорђевић да да образложење.

Повереник Владе: Члан 87, односно нови 88. У првом ставу додаје се нова тачка 8 која гласи:

„Кад буде позван на отслужење обавезног војног рока у кадру“.

У другом ставу, други ред, иза броја „3“ брисати свезу „и“, па ставити запету, и у истом реду после броја „4“ ставити речи „и 8“.

Образложење. Као основ престанка службе унета је одредба тачке 8 из разлога што позивање на отслужење обавезног војног рока повлачи само по себи престанак службе, пошто за време овог отслужења службеник не може фактички да врши службу, нити да буде службеник.

У другом ставу додато је да службеник у случају престанка службе услед отслужења редовног рока нема право на отпремнину, будући да ово право има сврху да службенику материјално обезбеди минимум док не нађе нову службу, што у овом случају не стоји.

Потпретседник: Ко је за члан 88 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 88 са амандманом једногласно прихваћен.

Известилац чита члан 89.

Потпретседник: Ко је за члан 89, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 89 једногласно прихваћен.

Известилац чита члан 90.

Потпретседник: Код овог члана постоји Владин амандман. Има ријеч повјереник Владе др Јован Ђорђевић да да образложење.

Повереник Владе: У члану 89, односно новом 90, додаје се нов други став који гласи:

„У случају престанка службе по тачки 8 чл. 87 овог закона службеник се по отслужењу обавезног војног рока може вратити у ранију службу“.

Образложење. Овом се одредбом жели да омогући повратак у ранију службу лицу коме је служба престала услед отслужења војног рока. То значи да ће се такав службеник првенствено примати у ранију службу у којој је радио. То је једино могуће решење засада.

Известилац: Примам амандман.

Потпретседник: Ко је за члан 90 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 90 заједно са амандманом једногласно примљен.

Известилац чита члан 91.

Потпретседник: Ко је за члан 91, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 91 једногласно примљен.

Известилац чита члан 92.

Потпретседник: И код овог члана постоји Владин амандман.

Повереник Владе: После члана 90, односно новог 91, додаје се нов члан 91, односно сада 92, који гласи:

„Службеника коме се укине звање које има или организациона јединица у којој служи, може старешина више организационе јединице односно старешина надлежан за постављење распоредити у другу одговарајуће звање, односно поставити у другу организациону јединицу према његовој стручној спреми и способности, или му може отказати службу према прописима овог закона“.

Образложење. У пракси се могу десити и дешавају се случајеви да се услед реорганизације државне службе, односно државне управе, укине једно звање које службеник има или и цела организациона јединица у којој ради. У таквим случајевима потребно је законски регулисати питање положаја службеника који је изгубио звање, односно чија је организациона јединица укинута. Пошто у овом закону постоји празнина у овом погледу, то је ово питање регулисано на најбољи могући начин.

Известилац: Примам Владин амандман.

Потпретседник: Ко је за члан 92, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је чл. 92 једногласно примљен.

Прелазимо на трећи дио. Ко жели да учествује у дискусији, нека се јави за ријеч. (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за ријеч прелазимо на читање чланова.

• **Известилац** чита члан 93.

Потпретседник: Код овог члана постоји амандман.

Повереник Владе: Члан 91 (у новој нумерацији 93). После првог става додаје се нов, други став, који гласи:

„Президијуми народних скупштина република могу одлучити да се прописи о савезним службеницима сходно примењују и на државне службенике у народним републи-

кама док не буду донети закони о државним службеницима народних република“.

Пошто положај државних службеника у народним републикама није још законски регулисан, то се указује потреба да се овај недостатак привремено отклони на начин како је формулисан у новом, другом ставу, док не буду донети закони о државним службеницима у народним републикама.

Известилац: Примам амандман.

Потпретседник: Ко је за члан 93 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је чл. 93 са амандманом Владе једногласно примљен.

Известилац чита члан 94.

Потпретседник: Код овога члана постоји Владин амандман. Има ријеч повјереник Владе др Јован Ђорђевић да га образложи.

Повереник Владе: Члан 92 (у новој нумерацији члан 94). Трећи став мења се и гласи:

„Влада ФНРЈ посебном уредбом донеће прописе о положају председника и чланова комитета односно комисија Владе ФНРЈ“.

Четврти став мења се и гласи:

„Прописе о струкама за службенике већа Народне скупштине ФНРЈ и Президијума Народне скупштине ФНРЈ донеће председници већа односно Претседништво Президијума Народне скупштине ФНРЈ“.

Додаје се нови, пети став, који гласи:

„Прописе о уређењу јавно-тужилачке струке донеће Президијум Народне скупштине ФНРЈ“.

У трећем ставу брисане су једино речи „и систематизација“, које су погрешно унете у овај став, јер се о систематизацији већ говори у чл. 46 овог закона.

Четврти став измењен је само утолико што је прецизирано ко ће донети прописе о струкама.

С обзиром да је јавно тужиоштво орган Народне скупштине ФНРЈ, то је у новом петом ставу предвиђено да ће Президијум донети прописе о уређењу јавно-тужилачке струке.

Известилац: Примам овај амандман.

Потпретседник: Ко је за члан 92 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 94 једногласно примљен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно прихватило чланове 95 до 101 закључно, према извештају Законодавног одбора).

Известилац чита члан 102.

Потпретседник: Ко је за члан 102, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 102 једногласно прихваћен. (Бурно одобравање).

Тиме је овај законски приједлог и у појединостима примљен.

Приступамо коначном гласању о законском приједлогу у цјелини. Молим друга секретара да чита имена народних посланика, а народне посланике да гласају са *за* и *против*.

Секретар прозива народне посланике да гласају.

(После гласања)

Потпретседник: Објављујем резултат гласања. Гласала су укупно 223 народна посланика, од тога 221 *за* и 2 *против*. Овим је приједлог Закона о државним службеницима у Савезном вијећу коначно усвојен, па ће, у смислу чл. 63 Устава и чл. 45 Пословника Савезног вијећа, бити упућен Вијећу народа на рјешавање.

Пристаје ли Савезно вијеће да данашњу сједницу закључимо? (Пристаје). Пошто Вијеће пристаје, данашњу сједницу закључујем, а идућу заказујем за сјутра, 19 о. м., у 17 часова, са продужењем данашњег дневног реда.

(Седница је закључена у 21,40 часова).

VEĆE NARODA

Dvanaesta sednica

(19 jula 1946)

Početak u 17,20 časova.

Pretsedavao predsednik **Josip Vidmar**.

Pretsednik: Otvaram dvanaestu redovnu sednicu I redovnog zasedanja Veća naroda Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Zapisnik današnje sednice vodiće sekretar Joza Milivojević. Molim druga sekretara da pročita zapisnik prošle sednice.

Sekretar Joza Milivojević čita zapisnik jedanaeste redovne sednice od 18 jula 1946 godine.

Pretsednik: Čuli ste zapisnik. Ima li primedaba na ovaj zapisnik? (Nema). Pošto nema primedaba, zapisnik se overava.

Izvolite čuti saopštenja pre dnevnog reda:

Vlada FNRJ dostavlja Veću naroda na potvrdu sve uredbe koje je Vlada FNRJ donela na osnovu Zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za donošenje uredaba po pitanjima iz narodne privrede, za vreme od 8 februara 1946 godine do danas.

Spisak svih ovih uredaba je otštampan i razdeljen narodnim poslanicima. Stavljam ove uredbe na glasanje. Ako želi Veće da se uredbe ovde pročitaju, neka izrazi želju. (Niko ne želi). Znači, svi ste pročitali. Onda ih stavljam na glasanje. Glas se aklamacijom. Dakle, ko je za potvrdu ovih uredaba, neka digne ruku. (Svi poslanici dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema niko).

Sve su uredbe primljene i potvrđene i to od br. 1—26 zaključno. (Videti prilog na kraju knjige).

Savezno veće dostavilo je Veću naroda na rešavanje konačno usvojene tekstove predloga Zakona o službi u Jugoslovenskoj armiji i predloga Zakona o javnom tužioštvu. Pošto su tekstovi ovih zakonskih predloga istovetni sa tekstovima koje je primilo Veće naroda, stavljam ih na glasanje aklamacijom. Najpre će se glasati o Zakonu o službi u Jugoslovenskoj armiji. Ko je za ovaj već primljen zakon, neka digne ruku. (Svi poslanici dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema).

Sada ćemo glasati za Zakon o javnom tužioštvu. Ko je za ovaj zakon, neka digne ruku. (Poslanici dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (*Protiv* su dvojica). Dvojica su *protiv*. Time je konačno izglasan Zakon o službi u Jugoslovenskoj armiji kao i Zakon o javnom tužioštvu. Oba ova zakona biće upućena, u smislu člana 45 Poslovnika, Prezidijumu na proglašenje.

Veće naroda dobilo je od Predsedništva Vlade FNRJ amandman uz predlog Osnovnog zakona o državnim privrednim preduzećima i izveštaj da su za poverenike Vlade u Veću naroda određeni za vreme pretresa ovog zakonskog predloga dr Leon Geršković i dr Nikola Balog.

Na redu su odsustva narodnih poslanika. Narodni poslanici Šefket Maglajlić, Pavel Vrbovski i Tone Dolinšek mole tri dana odsustva radi službenog posla. Predlažem Veću naroda da ova odsustva odobri. Prima li Veće ovaj moj predlog? (Prima). Odsustva su odobrena.

Prelazimo na dnevni red: pretres i usvajanje predloga Osnovnog zakona o državnim privrednim preduzećima. Molim izvestioca druga Božidara Maslarića da podnese izveštaj Zakonodavnog odbora.

Известилац Божидар Масларић: Нећу читати извештај Законодавног одбора, пошто је он уможен и раздељен народним посланицима. (Видети прилог на крају књиге).

Са своје стране хоћу да кажем неколико речи. После исцрпног и прецизног образложења које је дао министар Борис Кидрич не може се ништа ново рећи о Закону о државним привредним предузећима. Зато ћу се задржати на свега једној тачки из образложења, а то је питање управљања државним предузећима, јер то претставља новину у нашем закону.

Опште је познато да је наша држава нова држава у којој су први пут на власти радне масе града и села. Оне због тога немају у том погледу никаква искуства, а у староз

друштву нису по свом социјалном положају могле да дођу ни до каквог општег образовања. Наслеђе прошлости их притиска као мора, моћ традиција и старих навика скреће их често с правилног пута који им диктује њихова природна интелигенција. Питања са којима се срећемо за нас су сасвим нова, јер на њих нисмо навикли. Зато ту има много недостатака. И као год што су наши народи у отвореној и неравној борби против фашизма изашли као победници, кад је многим људима изгледало немогуће и бесмислено проливање крви, тако ће наши народи изићи и из ових тешкоћа. Шта нам даје основа да тако мислимо?

Кад погледамо на успехе у нашој земљи у сравњењу с осталим земљама које су мање страдале од нас, онда констатујемо код нас знатније успехе. Ти се успеси објашњавају тиме што су наши народи елан из борбе против фашистичких окупатора после победе над фашизмом пренели на борбу за обнову и изградњу наше земље. Тај се елан, сасвим природно, пренео и на изградњу наше државе. У питањима изградње народне државе и стварања сопствене економике највише греше народне масе кад дођу на власт. Овај пројект Закона о државним привредним предузећима говори да су наши народи и на том пољу тукли светски рекорд. Ни у једној демократској и народној држави није се за тако релативно кратко време нашао тако брзо и правилно пут. То говори о животној способности наших народа, о животној способности и стваралачкој моћи наше народне демократије.

Закон о државним привредним предузећима са гледишта њиховог управљања, како је постављено у пројекту закона, показује како се наша млада држава бори против наслеђа прошлости, а тако и против својих сопствених рђавих навика. Колективни начин управљања — каже се у образложењу — јесте капиталистички начин управљања у којем су се бориле разне финансиске и власничке групе ради заштите својих саможивих интереса. Ту смо навикли и ми примили у првом периоду организације државних предузећа. Међутим, наше искуство у досадашњем управљању државним предузећима показало је да је то погрешно. И сада се место колективног управљања прелази на принцип индивидуалне одговорности директора.

Увођење тога принципа поставља наша предузећа на сасвим нову и здраву основу а то је показало и искуство и у другим земљама. Тај нови принцип управљања државним предузећима довешће на своје право место и све организа-

ције, радничке поверенике итд. које они треба да заузму у процесу производње. Сада ће се тачно и јасно видети ко претставља кочницу, а ко стимул у процесу производње. Зато се у образложењу каже да се са увођењем овог принципа не може да расплине одговорност у раду предузећа. Тако разграничене функције у раду предузећа повећаће код човека и осећање одговорности за поверени посао. То је врло важно за све наше људе у нашој држави и то ће утицати на стварање и васпитавање новог човека. Овако организован рад показате право лице сваког човека и сву његову вредност у процесу производње. Сада се неће моћи незналица да покрива знацем, а то ће са своје стране да гони људе на усавршавање, на подизање своје квалификације. Поред тога, још увијек постављање питања управе у државним привредним предузећима отвориће пут напредним, спремним, иницијативним људима да нађу своје право место.

Ја вас молим да законски предлог у начелу и у појединостима примите. (Аплауз).

Pretsednik: Čuli ste izveštaj i objašnjenije izvestioca Zakonodavnog odbora. Prelazimo na diskusiju u načelu. Dajem reč prvom prijavljenom govorniku dr Obrenu Blagojeviću.

Др Обрен Благојевић (НР Црна Гора): Другови и другарице народни посланици, и у старој Југославији било је државних привредних предузећа. Али тих државних предузећа било је врло мало; она су се такође губила у огромном мору приватно-капиталистичке привреде и нијесу играла нимало значајну улогу нити у производњи, нити у размјени. Но, оно што је важније, то је да су и та државна привредна предузећа морала бити потчињена свима законима капиталистичке економије. Она су пословала по свима принципима капиталистичке привреде, принципима од којих је био главни тежња за постизањем што већег профита. Уз то, у тим државним предузећима старе Југославије била се, више ваљда него и у којој другој грани јавнога живота, зацарила бирократија и корупција. Управо та предузећа у свима привредним гранама била су, као што нам је врло добро познато, главно средство наглог богаћења највиших државних функционера и њихових фаворита. Бирократско, пак, управљање предузећима чинило је да су и она врло често завршавала са дефицитом, као што је, на пример, скоро редовно био случај са огромним државним добром „Беље“. А откривене и заташкане афере у тим предузећима не могу се избројити.

Наравно да је сасвим друкчије у новој Југославији. У току ослободилачког рата и у току послјератног изграђивања наше земље промијенила се њена друштвено-економска структура. Наша земља није више земља велепосједника и капиталиста, него земља раднога народа села и града. Аграрном реформом и колонизацијом огромне површине земље прешле су из руку крупних посједника и припадника њемачких агресора у руке ситних сељака. С друге стране, огромна већина капиталистичких елемената компромитовала се у току овог ослободилачког рата сарађујући са окупатором и на привредном и на политичком пољу. По тим основима, односно из тих разлога, одузет је из руку капиталиста у свима грамама привреде и пренесен у општеномјерну тј. државну својину велики број важних привредних предузећа. Наша народна држава има данас у својим рукама око 1500 разних значајних предузећа. Ослободилачки рат народа наше земље завршио се не само националним ослобођењем и политичком демократизацијом земље, него и крупним помјерањем у нашој економији, помјерањем у корист широких народних маса.

Но, државни сектор у нашој народној привреди промијенио се према оном предратном не само у томе што је повећан по своме обиму. Оно што је још важније јесте то да се промијенио и његов карактер.

То је у нераздвојној вези са питањем политичке власти. Државна предузећа у капиталистичкој држави, каква је била предратна Југославија, нијесу ни могла да служе ником другом до баш носиоцима те власти, реакционарним владајућим кликама и њиховом противнародном апарату. Насупрот томе у држави радног народа, у држави гдје су саме народне масе носиоци власти, као што је то у новој Југославији, државна имовина није друго до општеномјерна имовина. Државни сектор привреде најмоћнији је ослонац власти маса и најбоља гаранција за побољшање њиховог властитог материјалног положаја. Државна предузећа нове Југославије служе непосредно народу задовољавајући разноврсне потребе маса. Из тога даље слиједи да би било погрешно посматрати наш државни привредни сектор као државно-капиталистички сектор. Он је уствари општеномјерни социјалистички сектор у нашој економији, а никако државно-капиталистички.

Имајући у виду тај огромни значај државних привредних предузећа, и наш Устав у своме члану 16 прогла-

шује да је: „општенародна имовина главни ослонац државе у развиту народне привреде“ и да „општенародна имовина стоји под нарочитом заштитом државе“. Отуда и јесте наш главни економски задатак да стално и свима мјерама наше привредне политике проширујемо, повећавамо општенародну имовину, јер се тиме богати држава радног народа, јер се тиме побољшавају услови рада, услови живота маса радног народа. Поред те саме бриге за повећавањем, упоредо је и брига за даљим учвршћивањем, ојачавањем, организирањем постојеће општенародне имовине.

Наравно, другови и другарице, да наше настојање за ојачавањем, за проширивањем тог државног сектора, тог материјалног ослонаца народне власти, јесте и те како борбено настојање, јесте и те како питање борбе, исто онако као што је било питање борбе ослобођења наше земље. Ти непријатељи народа, не само унутар наше земље него и ван ње, сва домаћа и страна реакција, сачињавају заједно један борбени фронт против материјалног подизања нашег народа, конкретно баш против општенародне имовине. Сви домаћи капиталисти и сви страни капиталисти, власници крупних предузећа у нашој земљи, настоје свим силама да сачувају своје позиције, настоје свим силама да поткопају баш наша државна предузећа, да измакну физички ослонац живота нашег народа. Слобода приватне делатности, приватне иницијативе, поштене сарадње на своме и општенародном добру, зајемчена је нашим Уставом. Али не треба заборавити да се у новој Југославији не могу неограничено и до миле воље збирати и односити огромни профити са грбаче радника и сељака.

Прекјуче смо развили и једним добрим законом разрадили један од најважнијих чланова нашег Устава, онај који говори о државној помоћи народним задружним организацијама. Ја се нећу враћати на тај закон који је овдје са једне стране био нападнут баш због сарадње државног и задружног сектора, државног и задружног фактора у нашој привреди. Рећи ћу баш поводом овога Закона о државним привредним предузећима само то да они који одбацују ту сарадњу, они који су сад тобоже за „слободне“ задруге, уствари су против задруга, против интереса свих „малих“ људи, против радника, против ситних и средњих сељака. Против су просто зато што су без помоћи праве народне власти, без подршке државног сектора привреде, задруге

као организације економски слабих осуђене на пропаст. Оне ће или пропасти као такве или неминовно прерасти у права капиталистичка предузећа. Искуство свих земаља то нам је доказало, а по законима економике не може бити друкчије. Насупрот томе, јак државни сектор у привреди, повезан преко задруга са милионима ситних газдинстава, и обједињен државним привредним планом зајемчује, гарантује наш привредни напредак.

Овај законски приједлог има за циљ управо да ојача, да организује, да омогући најбоље пословање најважнијег дијела наше привреде, дијела који спада у општенародну имовину. Заједно са Законом о државном привредном плану и Законом о државном буџету, он претставља основни закон, такођећи устав наше привреде. Он је база на којој и по којој треба да се организују сва државна привредна предузећа, бавила се она производњом, прометом робе, банкарством или другим пословима. Овај закон ће омогућити, прије свега, да се уведе пун ред у нашу привреду, пуна законитост у пословању предузећа, да се спроведе потребна дисциплина у раду, организација рада, да се омогући планирање у привреди, да се евидентира народна имовина, да се контролише рад свих наших предузећа и свих радника у њима, да се оствари рационалније пословање, интензивнији рад и штедња. Овај законски приједлог, другови и другарице, рађен је дуго и савјесно. Он је као ријетко који од наших нових закона тако сажет, тако пун садржаја, тако нанизан одредбама судбоносним за наша државна предузећа. Ја ћу се осврнути на свега двије — три од тих начелних одредаба.

По приједлогу закона, сва државна предузећа дијеле се по своме значају на предузећа општенародног, предузећа републиканског односно покрајинског и предузећа локалног значаја. То је веома важна одредба. Наш Устав прописује да ће Президијум Народне скупштине одлучити о томе која су предузећа општенародног значаја, а президијуми народних скупштина народних република која су предузећа, од осталих, републиканског значаја. Управо се сада налази пред Президијумом ове Скупштине предлог такве одлуке. Она ће омогућити боље планирање и већу одговорност и омогућити бољу контролу над радом предузећа. Огроман број наших државних предузећа остаће под непосредним руководством народних одбора, који ће као ближи и више заинтересовани, боље унаприједити та предузећа. Али ово раз-

граничење не значи и неку строгу подвојеност предузећа, у томе смислу, на примјер, да би савез имао интереса само у предузећима савезног значаја а републике у предузећима републиканског значаја. У једној народној држави као што је наша, у држави братства и јединства њених народа, у држави демократског централизма не може бити тако. Јединством привредног плана и јединством путем општег државног буџета биће обједињена сва предузећа, била она локалног, републиканског или општедржавног значаја.

Нарочито бих хтио да нагласим значај евиденције у нашој привреди. Да би се могло планирати, да би се правилно могли постављати привредни задаци и састављати финансиски планови, неопходно је имати у виду оно што имамо и какво је то што имамо. У овом законском приједлогу то се постиже регистрацијом свих државних привредних предузећа, и то не просто регистрацијом само по имену, већ уношењем у регистар свих оних законом наведених елемената, који су потребни да би се добила и имала јасна слика наших предузећа. То уствари није друго до инвентарисање општенородне имовине. Законски прописи у овом приједлогу безмало су препис специјалне уредбе Владе ФНРЈ о истој материји, уредбе коју је потребно овим путем и озакоњити.

Исто тако, да би могло бити ријечи о планирању, да би се прешло на планирање у правом смислу, неопходно је имати податке не само о броју и врсти наших предузећа, већ и о њиховом капацитету и њиховој финансиској ситуацији. Овом последњем финансиском фактору, овај законски приједлог посвећује особиту пажњу. Он јасно дијели сва средства предузећа на основна средства, обртна средства, амортизациони фонд и фонд особља предузећа прецизирајући намјену свих тих дијелова. Тиме овај законски приједлог задовољава једно од горућих питања наше привреде. Пракса нам је особито указала на неопходност да се обртна средства у нашој привреди правилно распореде. Има, наиме, предузећа која немају довољно властитих обртних средстава већ су стално упућена на кредит, док их с друге стране има са вишком својих обртних средстава. Биће потребно да се у том правцу изврши једна темељита ревизија, да се обртна средства наше привреде правилно распореде међу поједине привредне гране и поједина предузећа према њиховим потребама и саобразно нашем привредном плану.

С тим у вези, другови и другарице, да напоменем врло кратко тијесну везу између овог законског приједлога и три од основних смјерница наше финансиске политике.

Најприје се то тиче нашег државног буџета. Наш садашњи државни буџет не обухвата у себи цјеловитост нашег државног привредног сектора. У њему, другим ријечима, нијесу потпуно садржани приходи од државних привредних предузећа, као што кроз њега не пролазе сви издаци за нашу народну привреду. То досад и није било могућно, баш услед немања јасне слике наше привреде, њених вишкова и њених потреба. Међутим, ми морамо од нашег државног буџета направити централни фонд свих државних прихода, фонд из кога ће се покривати све потребе државе, баш првенствено све потребе наше привреде. Овај закон, који налаже састављање финансиских планова привредних предузећа, омогућава нам да створимо буџет привреде.

Друго, то се тиче наше кредитне политике. У капиталистичким земљама привреда долази до кредита на анархичном тржишту капитала. У нашој привреди тако не смије и не може да буде. Инвестициона средства, средства за проширење база наших привредних грана морају се давати из државног буџета. Банке ту треба да играју улогу посредника; оне ће користити извршење оних задатака ради којих држава и даје средства својим предузећима. Предузећа ће бити упућена на банке само за обртне, сезонске кредите. То битно мијења карактер наше кредитне политике и изазива и омогућава даље усавршавање нашег кредитног система.

Треће, то се тиче наше пореске политике. Наша државна привредна предузећа плаћају данас порез од свог чистог прихода и то по једној законом утврђеној прогресивној скали. Овај законски приједлог обавезује ова предузећа да извјесни дио својих чистих прихода сваке године уплаћују непосредно у државни буџет. С обзиром на то убудуће неће бити потребно да се то плаћа у виду пореза на доходак, који ће остати само за приватни и задружни привредни сектор.

Једном ријечју, овај законски приједлог омогућава нам крупне кораке напријед, не само у погледу организације управљања и пословања самих државних привредних предузећа, него и у домену наше финансиске политике. Особита одговорност, особито тежак задатак пасти ће на руководиоце наших предузећа, њихове директоре и њихове

stručne saviјete. Zakon se базира на принципу што шире слободе пословања у границама привредног и финансиског плана, на принципу индивидуалног руководства, али и личне одговорности и самоиницијативе, које су са тим руководством скопчане. Нашим привредним предузећима, њиховим руководиоцима потребна је, особито данас у доба толиких напора на обнови, пуна дисциплина, дисциплина у састављању и извршењу плана, дисциплина у финансиском пословању, потребно им је осећање одговорности и самоиницијативе. Дисциплина, одговорност и самоиницијатива директора неопходне су исто онако као што су те одлике биле неопходне нашим командирима у ослободилачком рату.

Овај закон, другови и другарице посланици, значи један крупан корак напријед у правцу даље мобилизације свих наших привредних могућности, у циљу што брже и потпуније обнове наше земље и што бољег снабдијевања народних маса. Том мобилизацијом наших властитих снага, уз тијесну сарадњу са братским Совјетским Савезом, уз што бољу размјену добара са осталим словенским и другим земљама, уз наше сталне напоре за повећањем нашег извоза — ми ћемо успјети да пребродимо све тешкоће и обновимо своју земљу. Из тих разлога гласаћу и у начелу и у појединостима за овај законски приједлог. (Аплауз).

Pretsednik: Reč ima narodni poslanik Ivan Novak.

Ivan Novak (LjR Slovenija): Tovariši in tovarišice! V diskusiji o Zakonu o državnih in gospodarskih podjetjih bi podčrtal par misli, ki se mi zdijo izrednega pomena tako za naše novo gospodarstvo kakor tudi za položaj delovnega ljudstva v naši državi.

Zakon daje osnovo za organizacijo državnih gospodarskih podjetij torej državnega gospodarskega sektorja. Državni sektor je v naši ljudski državi mogočna opora ljudske oblasti za učvrstitev njene moči in za neprestano izboljševanje življenja širokih ljudskih množic.

Zakon o državnih gospodarskih podjetjih ureja njihovo organizacijo, da je možnost načrtnega izkoriščanja vseh vej našega gospodarstva kot celote, istočasno pa zahteva vlaganje vseh sil v vsako posamezno državno podjetje. Ta zakon bo zato pomenil večji napredek državnega gospodarstva v posameznih podjetjih in omogočil, da čim prej pridemo do načrtnosti v celotnem gospodarstvu.

Glede organizacije državnega gospodarskega podjetja bi poudaril dve načeli, ki sta zelo važni in ki jih bomo morali vsepovsod uveljaviti. To je načelo enotnega vodstva tovarne po direktorju na eni strani in načelo, da ima sindikalna organizacija pravico in dolžnost predlagati direktorju izboljšanje organizacije dela in opozoriti odgovorne organe na pomanjkljivosti v delu tovarne. Tako je končno jasno formulirana osnovna odgovornost direktorja za tovarno, ki jo vodi, in mobilizirana inicijativa vsakega delavca za izboljšanje dela in odpravljanje napak. Tako je zakon izrazil tisto, kar čutimo mi delovni ljudje do državnega sektorja: To je naše gospodarstvo, naše podjetje, zaradi dela in odgovornosti nas vseh bo delo boljše teklo. Zaman govore nekateri, ki žele staro, da bo naše gospodarstvo propadlo, ker ni na njem nihče zainteresiran. Obratno! Na napredku našega gospodarstva smo zainteresirani vsi, a to naš zakon tudi pravno ureja.

Smatram da je predloženi zakon važen korak naprej v izgradnji našega gospodarstva in zato izjavljam, da bom glasoval za ta zakonski predlog. (Aplauz).

Претседник: Реч има народни посланик Павел Врбовски.

Павел Врбовски (НР Србија): Другови народни посланици, говорим у своје име и то као припадник Народног фронта.

Пред нама је Основни закон о државним привредним предузећима. То је један од најважнијих закона за привредни развитак наше државе, а привредни развитак је основница за општи развитак наше друштвене заједнице.

Према нашем Уставу, нашим стремљењима, а већ и према нашој данашњој стварности, државни је сектор први по реду важности од сектора нашег привредног живота. Држава и државни привредни сектор нису више друштвене и привредне организације ради искоришћавања обесправљеног народа, широких радних маса од групе експлоататора, него су уређење за стварање најбољих услова живота велике већине народа, радних слојева града и села. Ненародну државу народ није могао осећати као своју и државна предузећа ненародне државе није сматрао својим, јер нису радила у његову корист, те није чудо ако је на основу оваквог стања у прошлости код једног дела народа остала предрасуда против државних привредних предузећа. Међутим, сада је стање из основа измењено. У нашој народној, истин-

ски демократској држави све је народно, све има да служи народу, нашој друштвеној заједници а тако и државна привредна предузећа, она управо понајпре.

Да је такво постављање ствари — стављање државног сектора у први ред нашег привредног развоја — правилно, то најбоље доказује наша стварност.

Наша је земља у овом рату претрпела тешка разарања и страховито је оштећена и опустошена иако смо победничка земља, помоћи осим Унрине нисмо добили ни од кога, захваљујући доследном ставу наших западних савезника. Упркос таквом стању ствари, у првој години после најтежег рата наш привредни живот оживљава, наше се привредно стање консолидује и животни услови су већ сношљиви за сваког радног члана наше заједнице. Наше привредно стање, обнова земље, снабдевање народа, валута, ниво цена, знатно су бољи од стања у многим суседним земљама биле оне побеђене или победнице. Такво стање постигнуто је захваљујући правилно постављеној и вођеној привредној политици на основу планске привреде, ослањајући се на државни сектор и захваљујући радном елану широких слојева наших народа.

Нема сумње, профитерском приватном привредом ми не бисмо постигли данашњи степен срећености наших привредних прилика.

Нашу привреду чине, наш привредни развој остварују наше привредне организационе јединице, наша привредна предузећа. Када је реч о државном привредном сектору, наша државна привредна предузећа су се развијала а и била стављена на нове темеље одмах по ослобођењу наше земље. Али то је био досад тек њихов почетни развој, који је наметала неопходност најнужнијих потреба.

Прописи за развој наших државних привредних предузећа нису били уједначени и одређени а поготово није постојала систематика у обухватању најважнијих питања привредних предузећа. Предложени закон треба управо да овај недостатак отклони. Он је основ за оснивање, организацију, руковођење, рад, те контролу и ревизију државних привредних предузећа.

Закон је брижљиво припремљен. У њему је, између осталог, добро разрађено начело општег руковођења и непосредног управљања државним привредним предузећима, тако да у управљању предузеће има пуних могућности за развој стваралачке иницијативе. Такође су у пројекту врло

важне и одредбе о одговорности радника и службеника, о чувању државне имовине и о њиховој одговорности за штету коју причине својом кривицом или нехатом. Општенародна имовина треба да буде под нарочитом заштитом закона и овим прописом треба да се потстакне осећај одговорности у руковођењу овом имовином.

Образложење овога закона је исцрпно и прегледно.

Уверен сам да ће предложени Основни закон о државним привредним предузећима значити крупан прилог развоју нашег државног привредног сектора и његових јединица — државних привредних предузећа. Стога ћу са задовољством гласати за овај закон.

Pretsednik: Traži li još ko reč od narodnih poslanika? (Niko se ne javlja). Ne traži niko. Time je diskusija u načelu završena. Prelazimo na glasanje u načelu. Ko je u načelu za ovaj zakon, neka digne ruku, (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*? (Niko). Objavljujem da je ovaj zakon primljen u načelu.

Prelazimo na diskusiju i glasanje u pojedinostima. Molim drugu izvestioca da čita član po član.

Izvestilac Božidar Maslarić čita naslov i član 1.

Pretsednik: Traži li ko reč? (Niko). Stavljam na glasanje član 1. Ko je za, neka digne ruku. (Svi). Ima li ko *protiv*? (Niko). Objavljujem da je član 1 primljen.

(Za ovim je Veće naroda, glasajući dizanjem ruku, jednoglasno usvojilo članove 2 i 3).

Izvestilac: (Čita član 4 prema izveštaju Odbora) Kod ovog člana ima amandman.

Poverenik Vlade dr Leon Geršković: Predlažem da se članu 4 doda nov stav, treći, koji glasi:

»Do donošenja zakona narodne republike u pogledu osnivanja, udruživanja i prestanka preduzeća primenjivaće se za državna privredna preduzeća republikanskog, pokrajinskog, oblasnog značaja shodno propisi ovog zakona, a za preduzeća narodnih odbora u tom pogledu važe propisi Opšteg zakona o narodnim odborima«.

Napred predložena dopuna stavu trećem dodaje se radi toga da bi se otklonila praznina u pogledu osnovnih organizacionih pitanja kao što su osnivanje, udruživanje i prestanak preduzeća. Sva preduzeća treba da budu registrovana do 1 sep-

tembra o. g. pa je za regulisanje odnosa postojećih preduzeća republikanskog, pokrajinskog, oblasnog i lokalnog značaja naročito potreban ovaj propis.

Izvestilac: Primam ovaj amandman.

Pretsednik: Traži li ko reč o ovome članu i amandmanu? (Ne traži niko). Ko je za ovaj član i amandman, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Član četvrti sa amandmanom jednoglasno je usvojen.

Izvestilac čita član 5 prema izveštaju Odbora.

Pretsednik: Traži li ko reč? (Niko). Prelazimo na glasanje. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Niko). Član 5 je primljen.

(Za ovim je Veće naroda, glasajući dizanjem ruku, jednoglasno usvojilo članove od 6 do 16 zaključno, prema izveštaju Odbora).

Izvestilac: Kod člana 17 postoji amandman.

Dr Leon Geršković: Predlažem da se stav treći člana 17 promeni i da glasi:

»Po izvršenom upisu u registar objavljuje se u Službenom listu da je preduzeće osnovano, njegova firma i ukratko predmet poslovanja, naziv organa koji je preduzeće osnovao, kao i porodično i rođeno ime direktora preduzeća«.

U odnosu na stari tekst izvršena je dopuna utoliko što se objavljuje i firma preduzeća i ukratko predmet poslovanja. Sama činjenica osnivanja, koja je imala da bude objavljena u Službenom listu, ne bi se donosila kao ni firma preduzeća pod kojom ono posluje i pod kojom se potpisuje, a to je za privredni promet veoma važno. Predmet poslovanja daje tačnu sliku o preduzeću i stoga se predlažu obe dopune.

Izvestilac: Primam amandman.

Pretsednik: Traži li ko reč o ovome amandmanu? (Niko se ne javlja za reč). Pošto niko ne traži reč, prelazimo na glasanje. Ko je za, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*, neka digne ruku. (Niko ne diže ruku). Pošto niko nije *protiv*, objavljujem da je ovaj član sa predloženim amandmanom jednoglasno primljen.

(Za ovim je Veće naroda, glasajući dizanjem ruku, jednoglasno usvojilo članove od 17 do 62 zaključno, prema izveštaju Zakonodavnog odbora).

Pretsednik: Reč ima poverenik Vlade dr Leon Geršković.

Dr Leon Geršković: Član 63 menja se i glasi:

»Medusobni sporovi državnih privrednih preduzeća rešavaju se putem arbitraže.

Odluke donete putem arbitraže imaju snagu pravosnažne presude redovnog suda.

Bliže propise o arbitraži donosi Vlada FNRJ«.

Izmenom ovog člana, odnosno izmenom naziva ustanove izabranih sudova upotrebom izraza arbitraže dat je pravilar. smisao mogućim sporovima između državnih privrednih preduzeća, kod kojih osnovni interes ne može da dođe u pitanje, jer su sva opštenarodna imovina. Stoga je potrebno na najjednostavniji način rešavati pitanje međusobnih sporova ne izabranim sudovima, već arbitražom, koja na taj način može imati razne forme rada.

Pretsednik: Primete li član 63 u predloženoj redakciji? Ko je za ovu redakciju, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Član 63 je primljen.

(Za ovim je Veće naroda, glasajući dizanjem ruku, jednoglasno primilo članove od 64 do zaključno 71).

Pretsednik: Time je Zakon o državnim privrednim preduzećima izglasan u pojedinostima.

Prelazimo na glasanje u celini i molim druga sekretara da izvrši prozivku. Glasaće se za i *protiv*.

Sekretar Joza Milivojević proziva narodne poslanike da glasaju.

(Posle glasanja)

Pretsednik: Za predlog Zakona o državnim privrednim preduzećima u celini glasalo je 115 narodnih poslanika, i to svi za. Time je Zakon o državnim privrednim preduzećima definitivno izglasan u Veću naroda i biće dostavljen Saveznom veću na dalji pretres.

Dajem 20 minuta odmora.

(Posle odmora).

Pretsednik: Nastavljamo rad. Na dnevnom redu je pretres izveštaja Zakonodavnog odbora o predlogu Zakona o postupku ša eksproprisanim šumskim posedima. Molim druga izvestioca Tomu Čikovića da pročita izveštaj Zakonodavnog odbora.

Izvestilac Tomo Čiković (NR Hrvatska): (Čita izveštaj Zakonodavnog odbora. — Videti prilog na kraju knjige)

Drugovi i drugarice narodni poslanici, u cilju sprovođenja potpune agrarne reforme u našoj državi, pridržavajući se načela da zemlja pripada onome ko je obrađuje, Ministar poljoprivrede i šumarstva Savezne vlade podnio je ovaj zakonski prijedlog o postupku sa eksproprisanim šumskim posjedima koji su pomenuti u Zakonu o agrarnoj reformi i čl. 3 tačka a) i čl. 26 stav prvi, drugi i treći od 23 avgusta 1945 godine.

Provjereno je i dokazano da racionalno gospodarenje šumskim posjedima može provesti samo država na velikim kompleksima, jer na jedan hektar šumske površine na bazi racionalnog gospodarenja sa velikim površinama imamo godišnji prirast od 4 kubna metra, a na malim privatnim površinama imamo upola manji prirast tj. po jednom hektaru dva kubna metra. Međutim, ipak je ovim zakonskim prijedlogom predviđeno da se one površine koje se nalaze usred obradivih oranica i polja, a nemaju uslova da se pripoje većim šumskim površinama, mogu davati i u individualno vlasništvo, dok će se površine koje se nalaze na periferiji većih površina uz državne šume pripojiti istima da sačinjavaju jednu cjelinu radi racionalnijeg šumskog gospodarenja, a u onim krajevima naše države gdje postoje zadruge, te površine može vlada republike dodijeliti zadrugama, koje imaju svrhu da unapređuju šumsko gospodarstvo i da ga racionalno iskorišćavaju.

Dalje je predviđeno da se površine koje se nalaze u blizini državnih lječilišta, oporavilišta, invalidskih, dječjih, omladinskih i sindikalnih kolonija i domova mogu dodjeljivati istima uz obavezno da dodijeljene površine dalje uzgajaju kao prirodne parkove. Dalje se formiraju okružne komisije, u drugom stepenu zemaljske, za dodjeljivanje tih šuma i šumskih površina, da se tako izbjegnu eventualne zloupotrebe, a u koje ulaze stručnjaci i predstavnici narodnih vlasti; prvostepena komisija mora donijeti jednoglasan zaključak, a u protivnom rješava zemaljska komisija.

Pretsednik: Culi ste izveštaj i obrazloženje izvestioca Zakonodavnog odbora. Otvaram načelnu diskusiju. Pošto se dosad nije javio ni jedan poslanik, pitam da li se ko prijavljuje za reč u načelnoj diskusiji. (Niko). Ne javlja se niko.

Stavljam ovaj zakonski predlog na glasanje u načelu. Ko je za ovaj zakonski predlog, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je predlog Zakona o postupku sa eksproprisanim šumskim posjedima u načelu primljen.

Prelazimo na diskusiju i glasanje u pojedinostima. Molim druga izvestioca da čita član po član.

Izvestilac čita naslov i član 1 predloga Zakona o postupku sa eksproprisanim šumskim posedima, prema odborskom izveštaju.

Pretsednik: Ko je za naslov i član 1, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*? (Niko). Naslov i član 1 primljeni su.

(Zatim je Veće naroda, glasajući dizanjem ruku o svakom pročitanoj članu, jednoglasno primilo članove 2 do 20 zaključno, prema izveštaju Odbora).

Pretsednik: Time je izglasan predlog Zakona o postupku sa eksproprisanim šumskim posedima u pojedinostima.

Prelazimo na glasanje u celini. Molim druga sekretara da izvrši prozivku.

Sekretar Joza Milivojević proziva narodne poslanike da glasaju.

Pretsednik: Izvolite čuti rezultat glasanja. Za ovaj zakonski predlog glasalo je 106 narodnih poslanika. Svi su glasali za. Time je zakonski predlog o postupku sa eksproprisanim šumskim posedima definitivno usvojen u Veću naroda i dostaviće se na dalji pretres Saveznom veću.

Pre svršetka današnje sednice saopštavam Veću naroda ovaj dopis Prezidijuma:

PREZIDIJUM NARODNE SKUPŠTINE
FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE
Br. 10674

PRETSEDNIKU VEĆA NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ
BEOGRAD

Izveštavate se da je Prezidijum Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije sazvaao za 20 juli 1946 godine u 10.30 časova zajedničku sednicu Saveznog veća i Veća naroda sa dnevnim redom:

Predlog Zakona o ugovoru o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći između Federativne Narodne Republike Jugoslavije i Narodne Republike Albanije, zaključenom u Tirani 9 jula 1946 godine.

Molimo da se ovo dostavi članovima Vašeg Veća na prvoj sednici.

19 jula 1946 godine
u Beogradu

**Prezidium Narodne skupštine
Federativne Narodne Republike Jugoslavije**

Sekretar
M. Peruničić, s. r.

Pretsednik
Dr. I. Ribar, s. r.

Današnju sednicu zaključujem, a iduću zakazujem za sutra u 17 časova.

(Sednica je zaključena u 20,30 časova).

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Дванаеста седница

(19 јула 1946)

Почетак у 17,30 часова.

При уласку у дворану, чланове Савезне владе и чланове Претседништва Савезног већа на челу са претседником Владимиром Симићем народни посланици поздрављају аплаузом.

Претседавао претседник **Владимир Симић**.

Претседник: Отварам дванаести редовни састанак I редовног заседања Савезног већа Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије. Записник данашње седнице водиће секретар Љубчо Арсов. Изолите чути записник прошле седнице.

Секретар Љубчо Арсов чита записник једанаестог редовног састанка.

Претседник: Да ли има примедба на прочитани записник? (Нема). Примедба нема, објављујем да се записник оверава.

Изволите чути саопштења. Одбор за молбе и жалбе Савезног већа подноси Савезном већу на решење свој извештај и предлог Закона о изванредној државној помоћи која се додељује лицима којима је та помоћ обустављена на основу прописа члана 13 Уредбе о установљењу права на пензију, и то Милки удови Петра Кочића из Београда и другима. Овај је извештај штампан и подељен народним посланицима, а ставиће се на дневни ред кад Веће о томе донесе одлуку.

Молбе народних посланика за отсуства: Воја Лековић моли 10 дана отсуства због хитних послова; Душан Новаков

моли отсуство са седница од 19 и 20 јула због болести. Предлажем Савезном Већу да се тражена отсуства одобре. Прима ли Савезно веће овај предлог? (Прима). Објављујем да је Савезно веће одобрило тражена отсуства.

Влада ФНРЈ доставља Савезном већу на потврду уредбе донете на основу Закона о овлашћењу Влади ФНРЈ за доношење уредаба по питањима из народне привреде, за време од 8 фебруара 1946 до данас. Списак ових уредаба, заједно са спроводним писмом, штампан је и подељен народним посланицима. Обзиром на важност ових уредаба за народну привреду, предлажем Већу да ове уредбе потврди. Списак уредаба се налази код народних посланика, све су из области привредног живота, и питам да ли Савезно веће ове уредбе одобрава? (Одобрава). Има ли кога да не прима уредбе? (Нико се не јавља). Објављујем да је Савезно веће потврдило уредбе из области народне привреде које је доставила Влада ФНРЈ, и то од броја 1 до закључно броја 23. (Видети прилог на крају књиге).

Веће народа Народне скупштине ФНРЈ, у смислу члана 63 Устава, доставило је Савезном већу на решавање предлог Закона о јавном тужиоштву, онако како је усвојен у Већу народа. Мени је част извести Савезно веће да сам упоредио текст примљеног законског предлога са текстом истог законског предлога који је усвојен у Савезном већу и утврдио сам да су текстови потпуно истоветни. Стављам овај извештај Већу на гласање. Да ли прима Веће извештај Претседништва о томе да је овај предлог истоветан са предлогом Закона о јавном тужиоштву који је у овом Већу изгласан? (Прима се). Има ли ко *против*? (Нема). Пошто је Веће примило извештај о идентичности текстова, објављујем да је Закон о јавном тужиоштву у Народној скупштини коначно усвојен и, у смислу члана 45 Пословника, биће достављен Президијуму Народне скупштине ради проглашења.

Исто тако Веће народа Народне скупштине ФНРЈ доставило је, у смислу члана 63 Устава, Савезном већу на решавање и предлог Закона о државним службеницима онако како је усвојен у Већу народа.

Част ми је извести Веће да сам упоредио и текст овог законског предлога са текстом истог законског предлога који је усвојен у Савезном већу и да сам установио да су текстови оба законска предлога у свима члановима иден-

тични, сем што је у тексту Већа народа после члана 100 додат и члан 101 који гласи:

„Док се не донесу закони народних република (чл. 93 овог закона), окружни извршни одбори и извршни одбори градова са степеном округа, могу овластити претседника и секретара да заједнички доносе решења о службеничким односима, осим за службенике I и II врсте из чл. 12 став 2 овог закона“.

Позивам известиоца Законодавног одбора да изјави да ли он овај члан прима и да ли се саглашава.

Известилац Моша Пијаде: Примама овај члан који је донет у Већу народа.

Претседник: Пошто известилац прима овај члан, ја ћу га прочитати још једанпут (чита члан 101). Прима ли Веће нови члан 101 онако како је усвојен у Већу народа? (Прима). Да ли неко не прима овај члан 101 онако како је усвојен у Већу народа, и како сам прочитао? (Нико се не јавља). Пошто је Веће једногласно прихватило члан 101 онако како је усвојен у Већу народа, а пошто сам утврдио да су текстови осталих чланова истоветни, стављам на гласање цео извештај Претседништва о истоветности текстова законских предлога. Прима ли Веће тај извештај? (Прима). Има ли неко да не прима? (Нема). Пошто је Веће једногласно примило извештај Претседништва о истоветности законских текстова, то је Закон о државним службеницима коначно и дефинитивно примљен у Народној скупштини и биће, у смислу члана 45 Пословника, упућен Президијуму Народне скупштине ФНРЈ ради проглашења.

Претседништво Савезног већа примило је петицију професора Правног факултета: др Јована Ђорђевића, др Михаила Константиновића, Сретена Вукосављевића и других о додељивању помоћи незбринутим породицама почивших Ђорђа Тасића и Михаила Илића, бивших професора Универзитета, које су Немци стрељали за време окупације.

Ова молба биће упућена Одбору за молбе и жалбе.

Прелазимо на дневни ред. На дневном је реду претрес Основног закона о државним привредним предузећима. Известилац Законодавног одбора Савезног већа је народни посланик Ђуро Салај. Молим народног посланика Ђуру Салаја да саопшти извештај Законодавног одбора. (Риста Антуновић тражи реч). Има реч Риста Антуновић.

Риста Антуновић (*Изборни срез Лескесвац — град, НР Србија*): Предлажем да се овај извештај не чита, пошто је већ раздeљен народним посланицима.

Претседник: Прима ли Веће овај предлог? (Прима). Објављујем да је овај предлог примљен. (Извештај Законодавног одбора видети као прилог на крају књиге).

Izvestilac Đuro Salaj (*Izborni srez Slavonski Brod, NR Hrvatska*): Drugovi narodni poslanici, poslije donošenja Zakona o opštedržavnom planu neminovno se nametala potreba donošenja Zakona o državnim privrednim preduzećima, jer bez takvog zakona teško bi bilo zamisliti uspješno provođenje naše privrede na planski kolosjek. Dosadašnja praksa u upravljanju preduzećima uveliko je ometala pravilan rad državnim preduzećima. U odsustvu individualne odgovornosti direktora za rad preduzeća, odsustvu finansijske i gvozdene radne discipline, vrlo često naponi radnika u preduzeću nisu davali očekivane rezultate.

Ovaj predlog Osnovnog zakona o državnim privrednim preduzećima predstavlja odlučan korak napred ka daljem sredi vanju odnosa u našim državnim privrednim preduzećima.

Ministar industrije Savezne vlade i pretsjednik Privrednog savjeta drug Kidrič iscrpno je izneo u svom obrazloženju osnovne karakteristike ovog zakona tako da nema potrebe detaljno se upuštati u njegovo rasmatranje. Stoga ću se ograničiti samo na neke zakonske odredbe koje se odnose na rad sindikata u preduzećima.

Prema nacrtu ovog zakona svako državno privredno preduzeće predstavlja samostalnu jedinicu kojom upravlja direktor i on je odgovoran samo državnom organu koji rukovodi preduzećem. Ova odredba odlučno lomi sa štetnom praksom koja je dosada postojala u mnogim državnim privrednim preduzećima. Nisu bili retki slučajevi da se direktor, osećajući se nesigurnim u svojim odlukama, zaklanjao za leđa sindikalnih organizacija u preduzeću, prepuštajući da one donose odluku po čisto administrativno-upravnim poslovima preduzeća. Isto tako nije bio redak slučaj da su sindikalne organizacije nametale direktoru svoju volju. Razumljivo je da takvo stanje nije moglo uticati pozitivno na razvoj i unapređenje preduzeća.

Ovim zakonom se konačno postavljaju stvari na svoje mjesto. Direktor je lično odgovoran za upravljanje preduzećem državnom organu koji rukovodi preduzećem, a svi radnici i službenici odgovorni su za svoj rad neposredno direktoru. Zakonski predlog daje sindikalnim organizacijama u preduzeću puno

pravo da podnose direktoru preduzeća predloge po pitanju povećanja produktivnosti i efektivnosti rada, bolje organizacije rada, poboljšanja uslova rada i životnih uslova radnika i namještenika, a takođe i po personalnim pitanjima. Ali to ne znači da je direktor dužan sve predloge sindikalnih organizacija usvojiti. Sindikalne organizacije i radnički povjerenici kada zapaze nepravilnosti u radu preduzeća i direktora, oni po ovom zakonu imaju pravo i dužnost da o tome obavijeste administrativno-operativnog rukovodioca i više državne organe. Na taj način će se omogućiti brzo uklanjanje nepravilnosti u radu preduzeća.

Po ovom zakonu se u svakom državnom preduzeću može postaviti stručni savjet kao savjetodavni organ u svim važnijim pitanjima koja se odnose na rad preduzeća. U stručni savjet preduzeća sindikalne organizacije određuju jednog svog predstavnika, dok ostale određuju državni organi iz redova rukovodilaca pojedinih grana poslovanja u preduzeću. Rad stručnog savjeta ima savjetodavni karakter. Ako se direktor ne slaže sa mišljenjem stručnog savjeta, sprovodi se direktorova odluka, ali stručni savjet ima pravo i dužnost da o tome obavijesti nadležni državni organ.

Ovim se zakonom unosi red u finansisko poslovanje preduzeća. Finansisko poslovanje vrši se na osnovu finansiskog plana. Preduzeće razrađuje na osnovu godišnjeg finansiskog plana svoj tromjesečni finansiski plan, koji odobrava nadležni administrativni rukovodilac. U finansiskom planu određuje se takođe kako će se rasporediti dobitak preduzeća. Prema odredbama ovog zakona, dobitak se može upotrebiti na povećanje obrtnih sredstava, finansiranje investicija, u korist fonda rukovodstva preduzeća i u korist budžeta organa koji je preduzeće osnovao.

Fond rukovodstva preduzeća služiće za izgradnju radničkih stanova, kulturnih i socijalnih ustanova za radnike i službenike preduzeća (obdaništa, klubova, menzi, itd.), za premiranje udarnika, novatora, racionalizatora i pronalazača, za stručno usavršavanje radnika i službenika i tome slično.

Ova zakonska odredba još će više razviti kod radnika i službenika elan i požrtvovanost u radu, jer će svaki radnik i službenik znati da ukoliko preduzeće bude rentabilnije, utoliko će veće sume moći biti izdvojene u fond rukovodstva preduzeća, koji će služiti za ostvarenje boljih kulturnih i socijalnih uslova radnika u preduzeću.

Ovaj zakon predviđa takode i stvaranje centralnog fonda preduzeća kod administrativno-operativnog rukovodstva iz koga će se moći davati nagrade rukovodiocima preduzeća. Time će i rukovodioci preduzeća biti zainteresovani da preduzeće kojim oni upravljaju što bolje radi, jer će od toga i oni imati neposrednu materijalnu korist.

Unošenjem reda u naša državna preduzeća postići ćemo njihovo pravilno funkcionisanje i razvijanje, a time i dalje jačanje državnog privrednog sektora. Ovaj zakon to u punoj mjeri osigurava, zato ću u cjelini glasati za njega i pozivam sve poslanike da to i oni učine. (Živo odobravanje).

Претседник: Пре него што пређемо на начелну дискусију по овом законском предлогу, имам да саопштим да је Министар индустрије упутио Претседнику Савезног већа следећи акт:

ПРЕТСЕДНИКУ САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФНРЈ

БЕОГРАД

На основу Пословника Вашег дома, по овлашћењу Претседника Владе ФНРЈ, као предлагач предлога Основног закона о државним привредним предузећима, изјављујем да се слажем са изменама и допунама које су учињене у Законодавном одбору.

Истовремено слободан сам да Вас известим да по овлашћењу Претседника Владе ФНРЈ предлажем предлоге амандмана уз предлог овог закона, у којима су прихваћене измене и допуне које су учињене у Законодавном одбору, са допуном уз чл. 4 закона, која се показала као неопходна.

Молим Вас да приликом расправљања предлога Закона о државним привредним предузећима саопштите Вашем дому уз одговарајући члан и предложени амандман, а повереник Владе даће потребна обавештења.

Прилажем уз ово писмо списак амандмана.

Смрт фашизму — Слобода народу !

Министар индустрије ФНРЈ
и Претседник Привредног савета

Борис Кидрич, с. р.

У другом акту Министар индустрије Владе ФНРЈ, у смислу прописа чл. 29 Пословника нашег дома, одредио је за повереника Владе др Јована Ђорђевића, секретара Коми-

тета за законодавство и изградњу народне власти, и Звонка Морића, помоћника Претседника Привредног савета, који ће у случају потребе давати сва потребна обавештења. Амандмани ће бити читани код односних чланова.

Приступамо начелној дискусији по предлогу Закона о државним привредним предузећима.

Има реч министар индустрије Борис Кидрич

Ministar industrije Boris Kidrič (*Izborni srez Ljubljana I, NR Slovenija*): Drugovi narodni poslanici! Kada usvajamo Zakon o državnim privrednim preduzećima, moramo se svakako zaustaviti i na opštoj problematici naše privrede. Naši zakoni, naime, nisu jedna birokratska stvar namenjena sama sebi, već imaju svoj izvor u živoj našoj problematici. Oni dovode pravne i organizacione forme u saglasnost sa našim faktičkim stanjem, u saglasnost sa našom novom sadržinom.

Problematika naše privrede jedno je od najopširnijih poglavlja u našoj državnoj izgradnji. O njoj bi se moglo govoriti satima i danima. Satima i danima mogli bi govoriti o našim uspesima, pa i o našim greškama, o teškoćama sa kojima imamo da se borimo. Neću tu da navodim dosadašnje uspehe naše privrede, koji su svakako ogromni i koji se naročito odražavaju u brzom tempu obnove, u besprimernom elanu naših narodnih masa, u stabilnosti naših finansija i u mogućnostima da zaista predemo na dela velikog stila i na privrednom području. Dozvolite mi, da se danas ograničim samo na jedno pitanje, koje je, po našem mišljenju, osnovno pitanje u problematici naše privrede, a to je pitanje protivrečnosti između sadržine naše nove društveno-ekonomske strukture i između organizacionih formi i finansijskih metoda, koje mi sada primenjujemo.

Neće biti suvišno, ako se za načelnu ocenu osnovnih pitanja naše privrede bar letimice osvrnemo na klasičnu metodu političke ekonomije: na analizu cene i njene strukture.

Kod specifične društveno-ekonomske strukture naše zemlje kod postojanja tri sektora — državnog, zadružnog oslobođenog na državni i privatnog — uz istovremenu vlast radnog naroda, za nas su, pre svega, interesantne: 1) struktura cene na području državnog sektora; i 2) struktura cene na onim područjima gde se sva tri sektora dodiruju i više ili manje neposredno utiču jedan na drugog.

Ako hoćemo da odredimo i analizujemo unutrašnju, sadržajnu stranu u strukturi naše cene, moramo konstatovati pre svega, da je državni sektor uz istovremenu vlast radnog naroda

po svojoj biti — izrazito društveni sektor. Njegova se izgradnja zajedno sa izgradnjom zadružnog sektora nužno razvija u pravcu socijalističke izgradnje naše zemlje, a ne — što mnogi pogrešno misle i još više pogrešno rade — u pravcu izgradnje nekakvog »državnog kapitalizma«. Akumulacija kao vanredno važan faktor u strukturi cene je na području državnog sektora izrazito društvena akumulacija nasuprot sadržaju i ciljevima kapitalističke akumulacije. Njen osnovni cilj su društveno korisne investicije kapitala i podizanje opšteg životnog standarda radnog naroda. U skladu sa Ustavom FNRJ koji zajemčuje privatnu inicijativu i privatnu preduzimljivost, ali u isto vreme traji nad njom kontrolu i ograničenje njenog eksploatorskog karaktera i obima, kapitalistička akumulacija se i na privatnom sektoru kreće samo u dozvoljenim granicama. Kako porez na poslovni promet, tako i porez na dohodak i druge vrste državnih dažbina imaju za posledicu da se priličan deo akumulacije sa privatnog sektora sliva u opštedržavnu, a to znači u društvenu akumulaciju sa društveno-konstruktivnim ciljevima.

U društveno-ekonomskoj strukturi naše zemlje, dakle, opšta društveno-ekonomska zakonitost kapitalističkog sistema nije više — neograničeni gospodar. Ona je sačuvala svoju delimično ograničenu važnost na privatnom sektoru, odakle neprekidno žilavom istrajnošću i pronicljivošću pokušava da ofanzivno prodre na ostala dva sektora, ali je u isto vreme na državnom i na njega oslonjenom zadružnom sektoru nikla nova društveno-ekonomska zakonitost koja je postala merodavna za naš privredni razvitak. Razumljivo je, da mora nova društveno-ekonomska zakonitost — u borbi neprekidno utvrđivati i ofanzivno razvijati svoj merodavni karakter.

U pogledu strukture naše cene treba dakle konstatovati, da izvesni njeni elementi, pretežno ili manjim delom, pre ili docnije, već prema stepenu i metodi naše organizacije i našeg finansijskog sistema, ali svakako jednom društveno-ekonomskom zakonitošću — slivaju se u državnu, a to znači u društvenu akumulaciju.

Takva je unutrašnja, sadržajna strana u strukturi naše cene na području državnog sektora i na onim privrednim područjima gde se sva tri sektora dodiruju.

Pogledajmo sada njenu organizacionu i finansijsku stranu. U tom pogledu naša cena sastoji se od sledećih elemenata:

- 1) produkcionni troškovi,
- 2) bruto dobit produkcionnog preduzeća,
- 3) porez na poslovni promet,

4) bruto dobit preduzeća-grosista,

5) bruto dobit maloprodavca,

6) razne vrste posrednih poreza i trošarina fiskalnog karaktera koji se na ovaj ili onaj način pojavljuju u redu gore pomenutih elemenata.

Pri tome produkcionni troškovi kao početni elemenat — a naročito ukoliko se radi o polufabrikatima — i pored toga mogu još sami po sebi sadržati, izuzev petog, sve ostale gore pomenute elemente obične cene, tako da se u krajnjem slučaju ova skala udvostruči. Dodati treba još činjenicu da preduzeća — grosisti i maloprodavci bruto zaradu obično zaračunavaju na produkcionu cenu plus dažbine i sve druge promene neprodukcionog karaktera, pa da slika bude potpuna.

Nije potrebna neka naročita ekonomsko-teoretska obrazovanost da bi se moglo uočiti kako su organizacione forme naše privrede i metode akumulacije danas još u izrazitoj protivrečnosti sa unutrašnjom težnjom razvoja i društvenim karakterom akumulacije na državnom sektoru i preko državnog sektora. Način kako nastaje naša cena, njena organizaciona i finansijska strana u oštroj, apsurdnoj je protivrečnosti sa njenom društveno-ekonomskom sadržajnom stranom. Dok sadržajna strana odgovara društvenom karakteru našeg državnog sektora, dotle organizacione forme i metoda akumulacije odgovaraju pre svega kapitalističkom karakteru privatnog sektora. Neizbežna posledica toga jeste da se u krajnjem rezultatu ne jačaju državni i na njega oslonjeni zadružni sektor kao društveni sektori, već da privatni sektor vuče korist na račun državnog i zadružnog.

Ne radi se ovde o vulgarnoj kritici postojećih organizacionih oblika naše privrede i metoda naše akumulacije. Treba konstatovati svakako da mi bez njih u prvoj godini posle oslobođenja ni u kom slučaju ne bi bili sposobni za obnovu, a ni za stabilizaciju našeg novca i uspostavljanje najnužnijih rezervi za kapitalnu izgradnju u bliskoj budućnosti. Radi se, međutim, o konstataciji, da je došlo vreme, kada treba početi s tim, da se sazrela i prezrela protivrečnost sistematski, svom ozbiljnošću i što hitnije ukloni.

Ograničiću se u daljem izlaganju na četiri glavna kompleksa:

1) — Dobit naših državnih trgovačkih grosista.

Dobit državnih trgovačkih grosista još uvek je glavna finansijska i organizaciona forma koja unosi stare kapitalističke metode u naš državni sektor, a time u celokupnu našu pri-

vredu. Za kapitalistički sistem tipično je da se višak vrednosti deli i na trgovačku dobit. Učešće trgovine u dobiti obično je utoliko veće, ukoliko je primitivnija forma eksploatacije, ukoliko je niži organski sastav kapitala, ukoliko je niži stepen industrijalizacije.

U našoj društveno-ekonomskoj strukturi trgovačka dobit državnih grosista u cilju akumulacije — ukratko rečeno suvišna je. Mnogi su, doduše, mišljenja da je trgovačka dobit državnih grosista ujedno i forma naše državne tj. društvene akumulacije. Ne može se poricati da se naša akumulacija dosada sprovodila, i to često i uspešno sprovodila i putem trgovačke dobiti, ali u isto vreme ne valja tvrditi, da se ona još i danas ovim putem vrši uspešno i stvarno u smislu prave društvene akumulacije. Naša državna akumulacija iziskuje pre svega svoj linearni izvor u produkciji. U celokupnom smislu naše društveno-ekonomske i političke strukture leži naime, da je društveno koristan rad izvor društveno korisne akumulacije i društveno korisnih investicija koje potiču iz nje. Akumulacija trgovačkim putem — iako se na kraju krajeva nekako sliva u državnu kasu, ipak pokriva taj linearni izvor i unosi u naš akumulacioni sistem stari kapitalistički duh. Takve vrste akumulacija sprečavaju pregled društvene rentabilnosti produkcionog preduzeća i njegovu svestrano uključanje u opštedržavni privredni, a to znači i u finansijski plan. Ona isključuje svako sistematsko planiranje cene. S jedne strane ona ogromno podiže cene široke potrošnje i time usporava podizanje životnog standarda narodnih masa, a s druge strane, ima za posledicu, da priličan deo državne akumulacije putem maloprodaje ponovo odlazi u privatne ruke.

Akumulaciju preko državnih grosista treba, dakle, do kraja ukloniti.

Postići moramo, da će se naša cena u prodaji na malo sastojati uglavnom od sledećih elemenata:

- 1) od produkcionih troškova;
- 2) od određene i regulisane dobiti produkcionog preduzeća. Iz čisto državnih preduzeća veći deo ove dobiti slivaće se u opštu akumulaciju, a drugi će ostati za manje unutrašnje investicije ostavljene inicijativi, za amortizaciju i fond direkcije. Iz mešovitih i privatnih preduzeća određen deo dobiti odlaziće u obliku poreza na dohodak u opštu akumulaciju;
- 3) od poreza na poslovni promet kao osnovnog regulatora u našoj politici cena i osnovnog izvora opšte akumulacije na bazi industrijske i zanatske produkcije;

4) od određene i kontrolisane dobiti privatnog maloprodavca, dobiti koja po svom obimu zapravo više ne spada u područje akumulacije.

Iz svega ovoga proizilazi:

1) da treba ograničiti broj državnih grosista na najnužniji minimum te im i u ovom obimu oduzeti svaki monopolistički karakter;

2) da će tamo, gde će državni grosisti ostati, oni moći svoje poslovne planove da sastavljaju samo na bazi režiskih troškova. Dozvoljena marža nikako ne sme omogućavati akumulaciju i može pored režije sadržavati isključivo sredstva, koja služe ličnom stimulusu osoblja i podizanju kulturnog kao i poslovnog nivoa radnje. Isto važi za detaljiste državnog sektora;

3) da prodaju na veliko moraju u što većoj meri organizovati industrijska preduzeća sama, a režiske troškove priključiti opštoj masi produkcionih troškova.

II) — Pitanje »rentabilnosti po svaku cenu«.

Ako smo hteli da sprečimo neplansko i neodgovorno rasipanje i među naše privredne državne radnike, a unesemo preko potreban privredni duh, ukratko, ako smo hteli obezbediti osnovnu akumulaciju, bilo je u prvom periodu obnove nužno da se pitanju rentabilnosti naših preduzeća uopšte uzeto, dade što veći značaj.

Takav značaj, međutim, u praksi se izrodio u svoju krajnost. U nedostatku privrednog plana, u nedostatku pravih iz plana ili bar iz orijentacionih brojeva proizlazećih merila, koliko daleko treba da se proteže rentabilnost ovog ili onog preduzeća odnosno, da li se u celokupnom sistemu naše privrede, akumulacije i projektovane kapitalne izgradnje isplati možda i manje rentabilno ili čak nerentabilno, i pasivno preduzeće odnosno privredna grana — naša su preduzeća a tako isto i privredna ministarstva uletela u »rentabilnost po svaku cenu«, u visoku rentabilnost na individualnoj osnovi i bez obzira na privrednu celinu. Razumljivo je da smo baš zbog toga — s obzirom na celinu — često postigli baš suprotno od onoga što smo hteli postići »rentabilnošću po svaku cenu«. Individualna »rentabilnost po svaku cenu« je unapred isključila svako sistematsko planiranje cene.

Nema nikakve sumnje, da moramo od metoda »rentabilnosti po svaku cenu« odmah preći na orijentacionu analizu, koja

će nam dati osnovni pravac za našu politiku cena. Pri tome možemo već danas naglasiti, da će se politika cena razlikovati između tri kategorije. Prva će kategorija biti kategorija sredstava za proizvodnju i produkata teške industrije kao i raznih polufabrikata, što sve mora imati nisku cenu i biti eventualno čak i nerentabilno ili deficitno, ako nećemo da se anarhično diže celokupnost naših cena a da i pored toga ne postignemo neku veću državnu akumulaciju. Druga će kategorija biti kategorija proizvoda široke potrošnje koji će, s jedne strane, omogućavati znatniju akumulaciju, a s druge strane, s obzirom na potrebe širokih narodnih masa, iziskivati srazmerno niske cene. U treću kategoriju spadće svi ostali proizvodi, na koje će se s obzirom na naše privredno stanje gledati naročito kao na izvor akumulacije.

III) — Pitanje plana.

Činjenica je, da se kod nas o planskoj privredi mnogo govori, ali da naše privredne ustanove još uvek nisu počele sistematski da prelaze na plan. Nedostatak planova — ne samo opšteg i celokupnog već i pojedinačnih, tj. planova sa pojedinih ograničenih privrednih područja — spada među osnovne uzroke, zbog kojih organizacioni oblici naše privrede i metodi akumulacije ne odgovaraju našoj društveno-ekonomskoj sadržini. Naše privredne ustanove treba da prestanu sa pasivnim čekanjem na opšti privredni plan. Taj opšti privredni plan neće, naime, jednog lepog dana, nastati sam po sebi, već on može jedino da bude rezultat sistematskog prelaza u plansku privredu, istrajno rasti iz pojedinačnih planova, orijentacionih brojki i analiza. Ovde se svakako ne radi samo o nedostatku iskustva, koje nam nesumnjivo isto tako otežava sastavljanje jedinstvenog i opšteg privrednog plana, već se radi u prvom redu o činjenici, da naša društveno-ekonomska struktura obuhvata tri privredna sektora, a ne samo jedan tj. državni. Naša privreda je u procesu i podvrgnuta je dubljim promenama ne samo tehničkog već i društveno-ekonomskog značaja. Prema tome i naša društveno-ekonomska struktura sama po sebi iziskuje specifični rast našeg privrednog plana. Stvaranje privrednog plana treba da bude jedinstveni proces stvaranja pojedinih planova, i stvaranja opšteg plana.

Za sve one grane pa i za sve one pojedinačne radove gde smo već u stanju da stvorimo plan — a takvih već ima priličan broj — treba preći na plan odmah, iako će ti planovi biti samo pojedinačni i imati samo ograničeni obim. Pojedinačni planovi

pretstavljaju, naime, danas jedini uslov i metod — opšteg plana. Ravnotežu između pojedinih planova, ocenu prioriteta treba sprovoditi na osnovu takozvanih orijentacionih brojeva i analiza, koji su analitičko sredstvo za ocenjivanje opravdanosti ove ili one kapitalne investicije, za ocenjivanje odnosa i međusobnih uticaja između privrednih grana i kao takvi prelazni stepen pre donošenja opšteg i jedinstvenog privrednog plana.

IV) — Naš finansiski sistem.

Rezultati naše finansiske politike iznenadili su svet i postigli priznanje čak kod nekih naših ogorčenih neprijatelja. Rezultati naše finansiske politike nesumnjivo spadaju među naše najveće privredne uspehe. Uprkos tome moramo danas konstatovati, da stepen razvitka naše privrede već iziskuje dublje promene u finansiskom sistemu. Protivrečnost o kojoj smo govorili gore i koja predstavlja osnovnu protivrečnost u našoj privredi, iziskuje već, da naš finansiski sistem do kraja saobrazimo sa sadržini naše društveno-ekonomske strukture. Naš budući budžet ne sme više biti, a ne treba ni da bude samo jedan administrativni budžet, već treba da predstavlja finansiski plan naše privrede. Poreski sistem moraćemo saobraziti karakteru i potrebama naše društvene akumulacije. Porez na poslovni promet treba da postane zaista osnovno sredstvo akumulacije, osnovni regulator u našoj politici cena i osnovni regulator — na temelju jednog odgovarajućeg republikanskog i lokalnog učešća — u sistemu jedinstva naše privrede i privredne ravnoteže između pojedinih republika. Porez na dohodak moraćemo uglavnom da ograničimo na poljoprivrednu i zanatsku proizvodnju kao i na privatna i mešovita preduzeća. U čisto državnim industrijskim preduzećima porez na dohodak već danas je suvišan; ovde porez na dohodak krije u sebi neposredno naličje cene i akumulacije, predstavlja uvijeno sredstvo akumulacije i, bez potrebe, unosi dobitnički duh u komercijalno voćstvo preduzeća.

Kao što je usredotočenje osnovnih finansiskih izvora, naročito zbog potrebe za velikim investicijama opštedržavnog značaja, temeljni naš zadatak, tako ćemo morati shodno federativnoj izgradnji naše zemlje što pre ojačati i materijalnu bazu naše federacije. Republike i lokalni odbori dobiće Zakonom o državnim preduzećima dobit svojih preduzeća u svoje ruke neposredno, a ne samo putem kreditiranja. Celokupan naš finansiski sistem traži takvu izgradnju, koja će, s jedne strane, u najvišoj meri obezbediti finansisko i time privredno jedinstvo naše zemlje i opštedržavne kapitalne investicije kao najvažnije,

a s druge strane pružati u okviru našeg privrednog jedinstva i realnih mogućnosti što više uslova za stvaralačku privrednu inicijativu naših republika i manjih administrativnih jedinica.

V) — Produkcioni troškovi.

Prekomerna visina i anarhična neravnomernost produkcijskih troškova vanredno je jak činilac u protivurečnosti naše privrede, o kojoj je bilo reči na početku. Objektivni uzrok za visoke produkcijske troškove i za anarhičnu neravnomernost u organskom sastavu kapitala jeste nedovoljna industrijska razvijenost naše zemlje. Osnovni objektivni uslov za dalje uspehe u društveno-ekonomskom razvitku koji je otpočeo kod nas je, prema tome, industrijalizacija naše države. Onaj koji ovo ne shvata neće shvatiti ništa u našem ekonomskom, a ni u našem društvenom zbivanju. Industrijalizaciji naše države moraće se, dakle, u bližoj budućnosti posvetiti sva naša privredna politika.

Pred nama su danas sledeći neposredni zadaci: što brža racionalizacija postojeće produkcije, dosledno uvođenje norme, takva organizacija naših državnih preduzeća koja će im garantovati nesmetan i uspešan rad, veće investicije u javne radove i neodložno izvođenje onih javnih radova naročito drumova koje smo u stanju odmah sprovesti. U interesu radnog naroda i njegove države jeste da i društvene organizacije, a naročito sindikati, posvete ovim zadacima sve svoje snage. Što veću pažnju moramo obratiti preduzećima i javnim radovima opštedržavnog značaja koji predstavljaju polaznu tačku za našu buduću kapitalnu izgradnju. Toga treba da su svesni u dovoljnoj meri i republikanski faktori. Za izgradnju naše produkcije i transporta od opštedržavnog značaja nikakva žrtva ne sme biti velika, jer su oboje preduslov za uspešan razvitak sopstvene republikanske privrede. Svako drugojačije shvatanje odvelo bi nas smešnom privrednom partikularizmu, smešnom i reakcionarnom nerazumevanju osnovnih uslova za naš svestrani progres.

Predloženi Zakon o državnim privrednim preduzećima spada zajedno sa Zakonom o zadrugama u početni red onih privrednih zakona i uredba koji treba da nam pomognu u uklanjanju pomenute osnovne protivurečnosti naše privrede tj. protivurečnosti između njene sadržine i njenih organizacionih formi. Zakon, naravno, formalno ničim ne dodiruje probleme o kojima smo maločas raspravljali. On se ograničava samo na užu pravni i organizacioni sektor naše privrede. Ali bi zakon

promašio svoj cilj ako ga ne bi uključili u celinu naše privredne problematike i ako ne bi baš na onom području, o kome on govori, stvorio sve uslove za takav dalji razvitak našeg privrednog i finansiskog zakonodavstva kakvo iziskuju pomenuti zakoni.

Hoću da se dotaknem nekih najznačajnijih tačaka u zakonu.

U pogledu svojine spadaju državna preduzeća — kao što je poznato i kao što to formuliše već naš Ustav — u kategoriju opštenarodne imovine. Ali zakon i pored toga i baš na toj osnovi daje preduzećima osobinu pravnih lica. Nije teško razabrati da je time obuhvaćeno jedinstvo našeg plana i individualne inicijative onih jedinica koje taj plan sprovode. Baš takvo jedinstvo — jedinstvo dvaju faktora koji se po starim shvatanjima međusobno potpuno isključuju — osnovna je, međutim, karakteristika planske privrede koju mi gradimo.

Zakon predviđa da dobitkom preduzeća raspolaže organ koji je osnovao preduzeće, a njih deli na tri kategorije: na savezne, na republikanske i na lokalne. Činjenica da osnivač raspolaže dobitkom preduzeća pretstavlja jak doprinos materijalnoj izgradnji naše federacije i zajedno sa ukazom o konkretnom proglašenju preduzeća opštedržavnog značaja, koji je danas doneo Prezidijum Narodne skupštine, stvara garanciju da će naše republike u idućoj godini raspolagati i dovoljnim sredstvima za sopstvenu politiku investicija u okviru opšteg investicionog plana, oslonjenu na industrijalizaciju cele države. Jasno je da pomenuta tačka ovog zakona traži nove zakone i uredbe koje će reorganizovati ujedno i naš dosadašnji finansiski sistem.

Zakon čini razliku između organa koji je osnovao preduzeće i između njegovog administrativno-operativnog rukovodstva. Osnivač preduzeća može biti samo Savezna ili republikanska vlada odnosno odgovarajući narodni odbor, a administrativno-operativna rukovodstva su ministarstva i njihovi organi. Sve promene koje znače ukidanje postojećih preduzeća, na primer fuziju više preduzeća, prenos osnovnih sredstava itd. može izvršiti samo osnivač. Za promene koje predstavljaju čisto organizaciono udruživanje i razdvajanje preduzeća i koje u finansiskom pogledu ne prelaze okvir unutrašnjih investicija, nadležno je, međutim, administrativno-operativno rukovodstvo. Nije teško shvatiti, da je time u rukovodstvo naših preduzeća uveden red, a da je ujedno dat i dovoljan okvir za samoinicijativu pre-

dužeca i administrativno-operativnih rukovodstava, na osnovu opšteg plana odnosno odgovarajućih privrednih prilika.

Novina s obzirom na dosadašnju praksu je dalje autoritet koji zakon daje direktoru predužeca. Kako bi bili u stanju, da ove odredbe zakona faktički sprovedemo u život, biće potrebno da posvetimo neuporedivo veću pažnju nego dosada pitanju našeg direktorskog kadra. Zakon je takav autoritet direktoru morao dati. Celishodno i uspešno gazdinstvo nije moguće, ako je preduzeće dirigovano preko više koloseka. Slično vojsci iziskuje i naša privreda, a naročito naša industrijska produkcija, jedan jedini kolosek naređivanja, a to znači dovoljan autoritet rukovodstva. Zakon time nikako nije hteo da okrnji inicijativu sindikata, niti pak mogućnosti opšte kontrole nad direktorom, kako sa strane radništva tako i sa strane državne uprave. Baš u tome i jeste odlika zakona, što on autoritet direktora tj. jedini kolosek upravljanja, dovodi u skladan sistem sa svestranom inicijativom sindikata i kontrolom kako sa strane radnog naroda u produkciji tako i sa strane organa državne uprave i stručnih organa — tehničkih saveta.

Na kraju treba da napomenem još da je zakon našu privrednu terminologiju na svom području doveo u sklad sa sadržinom naše društveno-ekonomske strukture i da prema tome i u tom pogledu znači velik korak unapred. (Burno i dugotrajno odobravanje).

Претседник: Ко жели да узме учешћа у начелној дискусији о овоме предлогу закона, нека се јави за реч. Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање у начелу предлог Основног закона о државним привредним предузећима. Ко је за овај предлог закона, у начелу, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Објављујем да је предлог Основног закона о државним привредним предузећима у начелу у Савезном већу једногласно прихваћен.

Приступамо претресу у појединостима. Дискусија у појединостима водиће се по деловима, пошто закон има два дела. Ко жели да учествује у дискусији у појединостима о првом делу овог законског предлога нека се јави за реч. (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да чита наслов и чл. 1.

Известилац Ђуро Салај чита наслов законског предлога и чл. 1.

Претседник: Ко је за чл. 1 заједно са насловом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Објављујем да је члан 1 са насловом једногласно примљен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чланове 2 и 3, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Код чл. 4 има један амандман. Молим известиоца да прво прочита чл. 4, па ће онда повереник Владе прочитати амандман и дати образложење.

Известилац чита члан 4.

Претседник: Молим повереника Владе да прочита амандман код чл. 4.

Повереник Владе : Уз чл. 4 додаје се нов став, трећи, који гласи:

„До доношења закона народне републике у погледу оснивања, удруживања и престанка примењаваће се за државна привредна предузећа републиканског, покрајинског односно обласног значаја сходни прописи овог закона, а за предузећа народних одбора у том погледу важе прописи Општег закона о народним одборима“.

Да би се унео ред и употпунила цела слика у пријављивању наших привредних предузећа до доношења закона република, овом изменом даје се могућност да се и на подручју републиканских предузећа изврши потребна регистрација и саглашавање овом закону.

Претседник: Ко је за чл. 4 заједно са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је чл. 4 заједно са амандманом једногласно примљен.

(За овим је Савезно веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно прихватило чланове 5 до 16 закључно, према предлогу и извештају Законодавног одбора).

Известилац чита чл. 17.

Претседник: Код овог члана постоји Владин амандман. Молим повереника Владе да га прочита и образложи.

Повереник Владе: У члану 17 став 3 се допуњује и гласи:

„По извршеном упису у регистар објављује се у службеном листу да је предузеће основано, његова фирма и укратко предмет пословања, назив органа који је предузеће основао као и породично и рођено име директора предузећа“.

У односу на стари текст, извршена је допуна утолико што се објављује и фирма предузећа и укратко предмет пословања. Сама чињеница оснивања, која је имала да буде објављена у службеном листу, не би доносила и фирму предузећа под којом оно послује и под којом се потписује, а то је за привредни промет веома важно. Предмет пословања даје тачну слику о предузећу и стога се предлажу ове допуне.

Претседник: Ко је за чл. 17 заједно са прочитаним амандманом, нека дигне руку. (Сви) Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 17 са овим амандманом једногласно примљен.

(За овим је Савезно веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно прихватило чланове од 19 до 32 закључно, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: На реду је други део законског предлога. Жели ли ко да узме реч о овом другом делу? (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља, молим известиоца да прочита наслов и чл. 33.

Известилац чита наслов и чл. 33.

Претседник: Прима ли Савезно веће чл. 33 са насловом? Ко је за то да се чл. 33 заједно са насловом другог дела прими, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Објављујем да је чл. 33 заједно са насловом II дела једногласно прихваћен.

(Затим је Савезно веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно прихватило чланове предлога Основног закона о државним привредним предузећима, и то од чл. 34 до закључно чл. 62 према извештају Законодавног одбора).

Известилац чита члан 63 са насловом.

Претседник: Код овог члана постоји Владин амандман. Молим повереника Владе др Јована Ђорђевића да га прочита.

Повереник Владе: Први амандман се односи на измену наслова код тачке 17. Уместо „Избрани судови“ овај наслов се мења и гласи: „Арбитража“. С тим у вези чл. 63 се мења и гласи:

„Међусобни спорови државних привредних предузећа решавају се путем арбитраже.

Одлуке донете путем арбитраже имају снагу правоснажне пресуде редовног суда.

Ближе прописе о арбитражи доноси Влада ФНРЈ уредбом“.

Овом изменом показана је још јасније тенденција о карактеру ових судова, који не треба да буду у правом смислу судови, него арбитражне комисије, које ће много брже, ефикасније и у вези са Привредним саветом, односно руководством, под којима ће бити извршена арбитража, моћи да решавају спорове по предузећима који ће бити у главном спорови око извршења плана.

Претседник: Ко је за чл. 63 са амандманом и новим насловом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је чл. 63 са амандманом прихваћен једногласно са измењеним насловом.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно прихватило чланове од 63 до 71 закључно, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Тиме је законски предлог и у појединостама примљен. Приступа се коначном гласању. Гласа се појединачно са *за* и *против*. Молим секретара да чита имена народних посланика.

Секретар прозива народне посланике да гласају.

(После гласања)

Претседник: Објављујем да је укупно гласало 250 народних посланика и да су сви гласали *за*. На овај начин предлог Основног закона о државним привредним предузећима у Савезном већу прихваћен је коначно и, у смислу чл. 63 Устава и чл. 45 Пословника, биће упућен Већу народа на решавање.

Пре преласка на другу тачку дневног реда дајем 10 минута одмора.

(После одмора)

Претседник: Пре него што наставимо рад, саопштавам да је Президијум Народне скупштине ФНРЈ сазвао за 20 јули, у 10,30 часова, заједничку седницу оба већа са дневним редом: предлог Закона о уговору о пријатељству и узајамној помоћи између Федеративне Народне Републике Југославије и Народне Републике Албаније, закљученом у Тирани 9 јула 1945 године.

Прелазимо на другу тачку дневног реда: претрес предлога Закона о поступању са експроприсаним и конфискованим шумским поседима. Извештац законодавног одбора по овом законском предлогу је народни посланик Сулејман Филиповић. Молим друга народног посланика Сулејмана Филиповића да изволи дати своју реч.

Др Јаков Гргурић : Молим за реч.

Претседник: Има реч др Гргурић.

Др Јаков Гргурић: Предлажем да се овај извештај Законодавног одбора не чита, пошто је отштампан и достављен свима посланицима.

Претседник: Да ли се прима предлог др Гргурића да се извештај Законодавног одбора не чита? (Прима се). Објављујем да је овај предлог примљен. (Извештај Законодавног одбора видети као прилог на крају књиге).

Izvestilac Sulejman Filipović: Drugovi narodni poslanici, pred nama se nalazi projekt Osnovnog zakona o postupanju sa eksproprisanim i konfiskovanim šumskim posjedima.

Ovaj zakonski projekt je posljedica odredaba Zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji, rješava pitanja šta će biti sa onim šumskim posjedima koji su eksproprisani i konfiskovani po važećim zakonima i rješava postupanje sa njima.

Koji šumski posjedi dolaze u obzir za dodjeljivanje vidi se iz čl. 2 ovog zakonskog projekta. Kod rješavanja ovog pitanja, zakon je vodio računa o stečenom iskustvu i o racionalnom gospodarenju šumama. Tako je iskustvo pokazalo da se samo na velikim kompleksima mogu sprovoditi najbolje uzgojne metode i pravilno gospodarenje. Dužim proučavanjem došlo se do zaključka da je u državnim velikim šumama godišnji prirast drva dva puta veći nego u privatnim, a praksom je utvrđeno da se mali šumski posjedi iskorišćavaju prekomjerno, upravo do te mjere da uveliko oštećuju privredu i prete opstanku takvih šuma. Ta iskustva i potreba uzgoja i zaštite šuma služili su kao osnovni motivi u ovom zakonu. Stoga projekat zakona predviđa da će se veći eksproprisani i konfiskovani šumski posjedi priključiti državnim šumskim posjedima, a oni izolovani, na primjer u obradivoj zemlji i manji šumski posjedi udaljeni od državnih šuma, dodijeliti se po načelima ustanovljenim u Zakonu o agrarnoj reformi i kolonizaciji onim zemljoradnicima i šumskim zadrugama koji će dodijeljene šumske posjede čuvati i uzgajati uz pravilno korišćenje.

Dodjeljivanje šuma izvršiće se takode i državnim oporavilištima, lječilištima, dječijim, omladinskim, sindikalnim kolonijama i domovima, fiskulturnim i kulturnim organizacijama. Ove odredbe treba pozdraviti s razloga što će se pojedini manji šumski posjedi na taj način predati za uživanje u prirodi i za odmor onima kojima je to potrebno i koji to zaslužuju.

Kao i obradiva zemlja po Zakonu o agrarnoj reformi i kolonizaciji biće i šumski posjedi dodijeljeni u vlasništvo onima kojima se dodijele, što će se sprovesti u zemljišnim knjigama i katastru. Dobivene šume i šumska zemljišta po ovom zakonu ne mogu se otuđiti za deset godina. Onaj kome se šuma dodijeli dužan je da dodijeljenom šumom racionalno gospodari, a nepošumljeni dio da u roku od pet godina pošumi, inače ga gubi. Ovim odredbama htjelo se ukazati na važnost šuma i one koji su šumu dobili potstaći na unapređenje šumarstva.

Dodjeljivanje šuma i šumskih zemljišta vršiće agrarne komisije po načelima Zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji, s tim što su rješenja prvostepene komisije izvršna tek ako ih odobri komisija drugog stepena. Ovim su se htjele spriječiti greške, a i sav postupak ubrzati.

Pošto je ovo okvirni zakon, to će narodne republike na osnovu njega donijeti svoje zakone prema svojim prilikama.

Završavajući ovo kratko obrazloženje, molim ovaj visoki dom da nacrt zakona prihvati i ozakoni. (Živo odobravanje).

Претседник: Прелазимо на претрес у начелу предлога Основног закона о поступању са експроприсаним и конфискованим шумским поседима.

Ко жели да узме учешћа у начелној дискусији, нека се јави за реч. (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање предлог Основног закона о поступању са експроприсаним и конфискованим шумским поседима у начелу. Ко је за овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је предлог Основног закона о поступању са експроприсаним и конфискованим шумским поседима у Савезном већу у начелу прихваћен једногласно.

Прелазимо на дискусију у појединостима. Претрес ће се вршити у целини. Ако би неко желео у појединостима да говори, нека се јави за реч. (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да чита наслов закона, члан 1 и тако редом.

Известилац чита наслов и чл. 1.

Претседник: Ко је за члан први са насловом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 1 са насловом једногласно прихваћен.

(За овим је Савезно веће, у смислу одредаба свога Пословника, гласајући дизањем руку о сваком поједином члану законског предлога, једногласно прихватило све чланове предлога Закона о поступању са експроприсаним и конфискованим шумским поседима, и то од члана 2 до члана 20 закључно, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Приступамо гласању у целини о овом законском предлогу. Гласа се за и *против*.

Секретар Стеван Јовичић прозива посланике да гласају.
(После гласања)

Претседник: Објављујем резултат гласања. Гласало је свега 237 народних посланика и сви су гласали за. Према томе, објављујем да је предлог Основног закона о поступању са експроприсаним и конфискованим шумским поседима једногласно прихваћен у Савезном већу Народне скупштине и биће, у смислу Устава и Пословника Савезног већа, упућен Већу народа на решавање.

Имам част предложити Савезном већу допуну дневног реда. Према саопштењу које Вам је данас учињено, видели сте да смо добили извештај Одбора за молбе и жалбе о додељивању државне помоћи појединим лицима, па предлагам да се као друга тачка дневног реда за сутрашњу седницу стави овај одборски извештај. Прима ли Веће овај предлог? (Прима). Објављујем да је дневни ред допуњен другом тачком: претрес извештаја и предлога Одбора за молбе и жалбе о додељивању државне помоћи Милки уд. Петра Кочића и другима.

Пошто је време поодмакло, одобрава ли Савезно веће да данашњу седницу закључимо? (Одобрава).

Данашњу седницу закључујем, а идућу заказујем за сутра, у 17 часова, са утврђеним дневном редом.

(Седница је закључена у 20.40 часова).

ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА И ВЕЋА НАРОДА

Шеста седница

(20 јула 1946)

Почетак у 10.45 часова.

При уласку у дворану, чланове Савезне владе и чланове претседништва оба дома народни посланици бурно поздрављају.

Претседавао претседник Већа народа **Јосип Видмар**

Претседавајући: Отварам шесту заједничку седницу I редовног заседања оба дома Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије. Записник данашње седнице водиће секретар Већа народа **Нинко Петровић**. Молим друга секретара да прочита записник прошле седнице.

Секретар Нинко Петровић чита записник пете заједничке седнице.

Претседавајући: Има ли примедба на овај записник? (Нема). Пошто примедба нема, записник се оверава.

Прелазимо на дневни ред: претрес предлога Закона о уговору о пријатељству и узајамној помоћи између Федеративне Народне Републике Југославије и Народне Републике Албаније, закљученом у Тирани 9 јула 1946 године.

Молим друга секретара да прочита текст предложеног закона.

Секретар чита предлог Закона о уговору о пријатељству и узајамној помоћи између Федеративне Народне Републике Југославије и Народне Републике Албаније, закљученом у Тирани 9 јула 1946 године.

ченом у Тирани 9 јула 1946 године. (Видети прилог на крају књиге).

(Читање овог предлога закона народни посланици оба дома пропратили су бурним и дуготрајним аплаузом).

Претседавајући: Реч има министар иностраних послова Станоје Симић.

Министар иностраних послова Станоје Симић: Другови народни посланици, ово је већ четврти уговор о пријатељству и узајамној помоћи, који у року непуне године дана Влада Федеративне Народне Републике Југославије подноси Народној скупштини на ратификацију.

После наше опште победе над наци-фашизмом, тј. над Немачком, Италијом и Јапаном, као носиоцима идеје подјармљивања народа и угушивања свих народних права и демократских слобода, — Уједињени народи у својој Повељи овластили су своје чланове да могу склапати регионалне уговоре, којима би окрепили ову нову организацију света, којој је циљ отклањање сукоба и очување мира.

Влада Федеративне Народне Републике Југославије је и на томе пољу изградње мира и предохране противу агресије, као и на пољу пријатељске сарадње међу народима, дала исто тако свој велики допринос, као што га је давала и у борби током целог овог минулог рата. После три закључена уговора: са Совјетским Савезом, Пољском и Чехословачком (у којима је одражена и свест да су напади у оба ова светска рата били нарочито уперени противу словенских народа, да су ови ратови према њима били нарочито брутални и нечовечни и то без обзира на тип њихових унутрашњих управа), — сада вам Влада Федеративне Народне Републике Југославије подноси на ратификацију Уговор о пријатељству и узајамној помоћи са једном несловенском државом, са једним својим суседом, са младом Народном Републиком Албанијом.

Као и народи Југославије, тако је за ову последњу четврт века и албански народ имао врло тежак пут у изградњи своје независности споља и демократског и слободарског унутрашњег уређења. Док је још државна управа у Албанији била неорганизована и док њен први министар унутрашњих дела Ахмет Зогу није испољио све своје диктаторске тежње, дух слободе и независности албанског народа дао је на свом првом конгресу у Љубњи пун израз својих

демократских и републиканских тежњи. Тако је и током 1920 године голоруки албански народ из Валоне и околине разоружао и поново бадио у море неколико талијанских дивизија, које су окледале да се по завршеном рату повуку преко Јадрана својим домовима. Али су империјалистичке тежње које су владале у свету у овоме периоду, и које су и довеле до прошлога рата, биле праћене убрзаним увођењем диктаторских режима и тиме и однорођавањем државних управа. Тако је и интригама са стране и разним „дворским пучевима“ млада албанска република претрпела метаморфозу од диктатуре Ахмета Зогу, преко монархије до талијанске колоније, да би тиме постала плацдарм италијанског империјализма на Балкану. Албанија је тиме постала и ратно поприште даљих агресија наци-фашистичког империјализма.

Тек када је у 1941 години нападнут од осовинских сила и Совјетски Савез и када се у Југославији разбуктала народно-ослободилачка борба, тек тада је албански народ могао да назре праве путеве ове отпочете борбе и да уложи у њу сав свој хероизам, сву своју љубав за слободом и независношћу, као и да добије наду да ће му слобода донети и праву народну власт за уређење свога дома и да ће му омогућити да и своје односе са највећим од својих суседа може уредити преко његове народне власти. У Албанији је поново оживео дух народног устанка у Валони 1920 године против надмоћног освајача, и нашао је свога природног савезника и великог пријатеља у народно-ослободилачком покрету Југославије. Оба ова покрета борила су се истовремено противу многих спољних и унутрашњих непријатеља и током борбе су изграђивала и своју народну власт Албански партизански одреди су ослободили целокупну своју државну територију својим сопственим силама, уз пуну моралну и материјалну помоћ народа Југославије. Тако је, у завршним борбама, млада албанска војска, као израз пуне четворогодишње солидарности у борби, понудила и две своје дивизије да би допринела да се непријатељске армије у Југославији дефинитивно дотуку. Албански партизански одреди, попут партизанских одреда и народно-ослободилачке војске Југославије, тукли су непријатеља где год су га сретали не чекајући за борбу неки нарочити дан и час, већ попут оне спартанске: „Ако ти је мач кратак, а ти приђи ближе“.

Тако је Албанија својом борбом, и поред тога што као таква формално није још призната, остала де факто један од најдостојнијих чланова Уједињених нација у борби против фашизма, као заједничког непријатеља Уједињених нација и целог слободољубивог човечанства. (Буран и дуготрајан аплауз). Албански народ са пуним правом очекује да ће ускоро бити примљен као равноправни члан те заједнице. (Опште бурно и дуготрајно одобравање). Албански народ је током своје четворогошње борбе, без икаквог писаног уговора стекао у Југославији једног моћног савезника, несебичног и верног пријатеља како у борби, тако и у мирној изградњи наших ратом и обешћу непријатеља разорених домова. Заиста је велико и дубоко пријатељство које међусобно гаје наши народи. Пријатељство које је цени-тирано крвљу и патњама њихових најбољих синова. Дирљиво је видети како са поносом и гордошћу млади албански борци носе споменице и ратна југословенска одликовања стечена у борбама у Санџаку и на Вишеграду. Дирљиво је осетити на сваком кораку ону љубав и поштовање које осећају широке албанске народне масе према маршалу Титу и новој Југославији. Тамо се Југословен осећа као у гостима код најблискијег рођака. Тамо се види исти тип народне власти у изградњи, и исто такмичење у изградњи свег што је разорено ратом и исто планирање новоградње.

Зато је приликом недавне пријатељске посете председника албанске владе генерал-пуковника и народног хероја Енвера Хоџе (Буран дуготрајан аплауз) Југославији и одлучено да се овом стварном односу пријатељства да и једна видна, спољна, међународна форма, тако да би ова ратна тековина могла послужити и Уједињеним нацијама у даљој изградњи мира.

Истовремено се и желело да овај уговор послужи као основа не само за евентуалну будућу заједничку одбрану независности и територијалног интегритета наших земаља, него и да би он могао да послужи и као основа за сву будућу економску и културну сарадњу између наших народа. Овај уговор је свечано потписан у Тирани 9 о. м. од стране опуномоћеника обе стране уговорнице. Истовремено је потписана и Конвенција о ваздушном саобраћају, која је већ и ратификована од стране Президијума Народне скупштине ФНРЈ.

Ја молим другове народне посланике у име Владе Федеративне Народне Републике Југославије да одобре овај Уговор о пријатељству и узајамној помоћи исто онако једнодушно, као што су и наши народи поздрављали албанску делегацију у нашој земљи и као што је албански херојски народ дочекао и поздрављао југословенску званичну делегацију у Албанији приликом свечаног потписивања овог уговора. (Сви народни посланици устају и дуготрајно и бурно аплаудирају).

Претседавајући: Отварам дискусију о закљученом уговору, а као први пријављени говорник добија реч друг Милош Рашовић.

Милош Рашовић (*Изборни срез подгорички, НР Црна Гора*): Другови народни посланици, Уговор о пријатељству и узајамној помоћи између Федеративне Народне Републике Југославије и Народне Републике Албаније претставља један веома крупан и значајан политички успјех не само у домену наше и албанске спољне политике, него и у домену свјетске, међународне политике. Јер, кад се зна да су односи међу балканским народима претстављали увијек најопаснију и најосјетљивију тачку за свјетски мир, онда је јасно да све оно што доприноси сређивању односа међу балканским народима и праведном рјешењу тих односа доприноси и свјетском миру, коме теже све прогресивне снаге свијета. И заиста, албански народ и народи Југославије нашли су своје најправедније и најреалније рјешење у току своје ослободилачке борбе. Албански народ који је својом борбом и својом крвљу откупио своју слободу, нашао је пуно разумијевања код управљача нове Југославије, управљача правих претставника наших народа, који су у своје руке узели судбину својих народа и који су, борећи се за своју слободу, знајући да цијене вриједност своје слободе, знали да цијене и слободу албанског народа.

И заиста, веома је крупан и значајан акт овај уговор, јер ово је један од најморалнијих и најправеднијих уговора, уговор који једном малом народу дозвољава пуно економско и национално развиће. У прошлости није било тако. Албански је народ, може се рећи, био један од најмученичкијих народа на Балкану. Он је увијек био тежња пљачке не само великих империјалистичких држава него и сусједних државника, да не кажем народа. Јер, балкански народи, мали сами

по себи, нијесу могли тежити подјармљивању других народа, него су то само желели њихови управљачи, као слуге туђинског империјализма.

Ми сви знамо како је постала албанска држава. Албанска држава постала је милошћу Италије и Аустрије после првог балканског рата. Постала је као средство империјализма талијанског и аустријског. На жалост албански мали народ није наишао на разумијевање код тадашњих управљача сусједних држава: Србије, доцније Југославије и Грчке, јер су и управљачи ових народа тежили да прошире своју власт и над албанским народом. Тако је Албанија била непрестано оруђе односно предмет око кога су се грабиле империјалистичке државе: Италија и Србија, а доцније и Југославија. Управљачи у Албанији долазили су милошћу једних или других. Сјетимо се само примјера како је дошао Ахмет Зогу на албански престо — парама и бајонетима југословенским — насупрот жељи и вољи албанског народа. Тај Ахмет Зогу, плаћеник југословенске владе, кад је добио већу цијену постао је плаћеник Италије. Он је био оружје талијанске политике. Југославија, да би парирала политику Италије, створила је побуну у Албанији, мислећи да ће на тај начин осујетити тежњу талијанског империјализма. Тако је, на примјер, Југославија створила миридитску буну и претсједника миридитске републике Марка Ђонија, републике од 80 до 100.000 становника.

Из тога видите колико је Албанија била предмет отицања између империјалистичких држава. У овоме рату албански народ пошао је путем свог сопственог инстинкта; он је пошао оним путем који му је обећавао пуну слободу и није чудо што се албански народ у току ове борбе везао са југословенским народно-ослободилачким покретом, јер је видео како је југословенски народно-ослободилачки покрет ријешао национално питање у својој земљи, видео је да је народно-ослободилачки покрет у Југославији поставио односе међу народима у Југославији на праву и реалну основу, на основу пуне равноправности и заједничке сарадње. У томе је албански народ видео гаранцију за своје развиће и потпору код југословенских народа и он је ту потпору и ту подршку нашао у народно-ослободилачком покрету на челу са маршалом Титом, који се у историји балканских народа појављује као први државник који заиста поставља однос међу народима на Балкану, на правилну — реалну основу.

Ви знате да су страни империјалисти и управљачи увијек подгријавли на Балкану код балканских народа тежње које су превазилазиле оправдане захтјеве сваког појединог народа на Балкану. Тако су страни империјалисти подгријевали великосрбизам, великобугаризам, велику Грчку, па чак и велику Албанију. Све је то чинило да односи међу балканским народима нијесу могли да дођу до оног до чега је требало да дођу, до братске сарадње, одричући се шовинизма.

Маршал Тито повео је прво наш народ, а сада и остале балканске народе правильним путем, путем који ће заиста обезбиједити свим балканским народима пуну слободу. Ми, истина, на том путу имамо и данас још доста тешкоћа са којима се морамо борити, јер империјализам још није потпуно угушен. Свјетска реакција иде истим стопама којима је ишла послије првог свјетског рата. Она понавља тежњу да створи клицу раздора и борбе јер она најбоље остварује своје интересе у смутњи и борби међу народима. Ето тако видите да свјетска реакција ствара клицу раздора на Балкану преко Грчке, помажући колаборационисте, дојучерашње фашисте, оне који су се борили у редовима против њене војске. Она данас помаже те фашисте и одржава их да би преко њих могла да створи смутњу међу балканским народима.

А албански народ, који је у току овога рата показао толико љубави за своју слободу, толику пожртвованост, толико херојство, ето видите код управљача наших савезника, наших дојучерашњих савезника, који су још, може се рећи, под утицајем свјетске реакције, не може да нађе одзива за своју праведну ствар, да буде примљен међу народе који су се борили за слободу, међу Уједињене народе. Нема прочитије неправде него што је та неправда. Грчка, са онима који су до јуче били у редовима фашизма, има разумијевања код управљача западних сила, а мала Албанија, која је толико крви дала, која је толико мука претрпела у току овога ослободилачког рата, не може код њих да нађе разумијевање за своју праведну ствар.

Без рјешења националног питања, без пуне равноправности свих народа немогуће је замислити свјетски мир. И зато нова Југославија, може се рећи, један је од најглавнијих и најјачих неимара на путу ка стварању услова за свјетски мир, за прави истински свјетски мир, рјешавајући питање у себи и на Балкану на основу пуне равноправности дајући могућност да се сви народи слободно развијају.

Овај уговор који је израз таквог схатања и таквих тежњи југословенске политике на челу са маршалом Титом — који је дао и који и сада даје толике доказе о својој љубави за напредак и срећу човјечанства, и који је и овим актом освједочио свој рад у прошлости и садашњости — вјерујем да ћемо ми сви и све прогресивне силе свијета поздравити са одушевљењем као допринос свјетском миру. (Одобравање).

Претседавајући: Реч има други пријављени говорник др Милош Московљевић.

Др Милош Московљевић (*Изборни срез посавско-тамнавски, НР Србија*): Другови посланици, оном ланцу међународних уговора које је наша држава закључила са другим народима ради обезбеђења тековина борбе протеклог рата и ради осигурања нашег мирног економског и културног развитка, ми данас, гласањем за Уговор о пријатељству са суседном пријатељском Албанијом, додајемо нови беочуг. Иако ми закључујемо пријатељство са једним малим народом, малом државом, ипак не треба умањивати значај тога уговора и пријатељства које треба тим уговором да се запечати.

Пре свега, уговор који ћемо данас изгласати разликује се од оних уговора какве смо пре овога рата закључивали са суседним земљама, у којима су стајале одредбе о вечитом пријатељству, а које су се можда још после неколико месеци срушиле.

Овај уговор није формалне природе, он је, уствари, крунисање четворогодишње заједничке борбе против заједничког непријатеља, борбе у којој су то пријатељство и та узајамна помоћ на делу показани.

Према томе, гласајући за овај уговор, ми имамо још једном да потврдимо онај правилни рад управљача наше земље, који иде на то да ми убудуће будемо опкољени не непријатељским народима и државама, као што је било у прошлости, него пријатељским братским државама и народима. Такав један народ, иако мали, јесте и треба и убудуће да буде и албански народ. То је мали народ, али јуначки, витешки, честит и вредан народ, који је кроз сву своју дугу историју — дужу него што је наша — показао да је увек готов мрети за своју слободу, за своју независност и за своју

демократију. (Аплауз). Он је то показао и у IV веку пре Христа, кад су се под вођством епирског краља Пира борили против латинских империјалиста; они су то показали дугом борбом против римских освајача империјалиста; они су то нарочито показали у XV веку под својим највећим сином прошлости Скендербегом, кад су се заједно са нашим народом борили против ондашњег најмоћнијег освајача света, Турске. На жалост, мали албански народ није могао да ужива плодове те своје слободољубивости и борбености. Није могао да ужива те плодове зато што су се увек на Балкану мешали разни империјалистички народи, тако да смо се ми међу собом, иако први суседи, и ако хоћете и рођаци, били смо више непријатељи него пријатељи, што није последица особина нашег народа, него последица оног мешања наших империјалистичких суседа, који су се уплитали у наше међусобне односе. Све је то тако било до после другог светског рата, када су најзад и руководиоци албанског народа и руководиоци наших југословенских народа пошли путем разумевања и међусобног помагања. Та сарадња заливена је потоцима крви, и ја мислим, као и ви сви, да овај уговор не значи тек увод у неке пријатељске односе, него значи формално признање постојећег стања између наших народа. Јер, захваљујући данашњој нашој спољној политици, ми данас од свих суседних народа правимо пријатеље и ми се можемо надати да ће наша земља бити осигурана у својој будућности и да овај уговор и пријатељство које се њиме потврђује неће трајати 20 година, него много више. А да би то било, потребно је не само да постоји узајамна помоћ и пријатељство на бојном пољу, на политичком и дипломатском пољу као што је данас, него то треба да се покаже и у свима културним нашим односима, у културном зближењу и међусобном упознавању. Потребно је да наша држава, која је богатија и која је имала прилике да се у слободи културно развија више неголи албански народ, потребно је да она укаже помоћ албанском народу, што она и чини и чиниће, да, на пример, на својим универзитетима спрема научнике за Албанију, док се у Албанији не створе универзитети и кадар просвећених људи. Ја мислим да ми треба што више да радимо и на културном пољу поред војничког, дипломатског и економског поља, да треба да радимо на јачању културних веза наше земље са Албанијом.

То је потребно. Потребно је то да чинимо не само због тога што ћемо тиме користити једном малом народу, него што ћемо тиме и себи помоћи. Треба једном да пречистимо оно што је било у нашој прошлости, кад је наша југозападна граница била увек немирна и несигурна зато што и у нашој држави, постоје браћа оних из Албаније а то су наши Шиптари, које ми раније нисмо умели разумети и водити према њима праву политику коју је требало водити, него смо их сматрали за непријатеље наше земље, и онда је природно било да је тај наш крај био немиран.

Данас се пошло другим путем, путем политике пријатељства наших народа. Данас се према нашим Шиптарима води политика једнакости, братства и равноправности; ми имамо министре и посланике Шиптаре. Наши Шиптари уживају пуну равноправност. (Аплауз). То нам може само да ствара симпатије код албанског народа у Албанији и таквим својим радом ми осигуравамо чвршће и тешње тезе између нашег и албанског народа, било да он живи у нашој земљи или у Албанији. У том правцу се пошло и ради се. И ја се користим овом приликом да истакнем да је у нашој земљи створено културно друштво Југославија-Албанија, које у том правцу ради. Али тај посао треба да се рашири и да се слична друштва оснивају и у свим другим центрима наших република, па да једни друге упознајемо, да једни другима долазимо као што су већ Албанци почели. Јер, као што знате, један велики албански државни хор прави турнеју по Југославији, која ће трајати месец дана. То ће много допринети међусобном упознавању, створиће поштовање и љубав према албанском народу, јер било је људи који су мислили да су Албанци примитиван, дивљи народ, који зна само да коље. Међутим, ми видимо да Албанци још како имају смисла за уметност и културу уопште. А што они нису могли да постигну велике културне успехе у целини, то нису они криви, него прилике у којима су живели и они и ми, па смо зато заостали иза других културних народа. Али сада, захваљујући политици пријатељства и савеза свих балканских народа, на чему су радили сви велики умови свих балканских народа, у будућности неће више моћи да се понове покушаји мешања непозваних да покваре наше пријатељство и да доведу у питање нашу безбедност и слободу. У том уверењу изјављујем да ћу гласати за овај законски предлог. (Аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик Богоја Фотев.

Богоја Фотев (*Изборни срез битолско-мориховски, НР Македонија*): Као што су раније склопљени уговори о узајамној помоћи и послератној сарадњи између наше земље и других словенских земаља дошли као последица патњи и несрећа које су наши народи у прошлости, а нарочито у последњем рату претрпели, исто тако и овај Уговор о пријатељству и узајамној помоћи између Југославије и Албаније потиче из оних дана мучког напада коме су обе наше земље у току последњег светског рата биле изложене.

Мислило се некада, а можда неки и сада мисле, да балкански народи нису способни да сами собом управљају и да зато о њима треба неко други да води бригу, што је чинило да се многе стране силе мешају у наше унутрашње ствари, а то смо мешање ми доле на југу, заједно са албанским народом најјаче осетили. Али, ето, народно-ослободилачка борба, коју су наши народи тако жилаво, одлучно и умешно водили и која је била најбољи испит за све народе, а исто тако и послератно сређивање у нашим земљама, демантовали су сва та тенденциозна тврђења и показали свету да су наши народи не само способни да управљају својом судбином, него у том управљању могу да послуже за пример и многим другим земљама.

Сличне овакве уговоре закључивала је са појединим државама и бивша Југославија, али велика је разлика између тих уговора и уговора које склапа нова Југославија. Пактови које је склапала стара Југославија нису имали никакву подлогу, они су били или резултат неког намигивања са стране — као што је био пакт о вечном пријатељству за Хортијевом Мађарском, или су пак стварани ради заваривања широких народних маса, као што је био пакт о вечном пријатељству са Кобурговом Бугарском. А уговори које склапа нова Југославија не само што имају сигурну подлогу, него се за њих може рећи да су просто санкционисање онога што су народи који их закључују у току народно-ослободилачке борбе остварили. А оно што је заједнички проливеом крвљу запечаћено, мора бити и трајно и ефикасно.

Приликом ратификације раније склопљених уговора, а исто се види и из текста овог уговора, увек је било наглашавано да ови уговори нису уперени ни против кога и да не-

мају ничег агресивног, већ да им је једини циљ учвршћење мира у овоме делу света, обезбеђење нашег мирног развитака и спречавање да се поново не догоди нашим земљама оно што им се догодило 1939, 1940 и 1941 године.

Уговор о пријатељству и узајамној помоћи између наше земље и Албаније мора особито да радује македонски народ, јер пружајући обезбеђење за миран развој братском албанском народу, пружа истовремено сигурност и македонском народу.

Истоветна судбина наших двају народа често нас је упућивала једне на друге, тако да борбено братство албанског и македонског народа почиње још онда када почиње и њихова борба за националну слободу, али до највећег изражаја ово братство дошло је у току народно-ослободилачке борбе, када су се наши партизански одреди борили заједно са борцима братског албанског народа.

Као најближе суседе албанског народа прошлост нас је етнички прилично изукрштала, али, захваљујући у борби постигнутом братству, та изукрштаност још више доприноси нашем узајамном зближењу. Особита пажња и братско поступање према албанском живљу код нас и пажња коју албанске народне власти указују македонском живљу најбољи је доказ томе.

Поздрављајући овај уговор, изјављујем да ћу гласати за њега. (Аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик Дон Анте Салацан.

Don Ante Salacan (NR Hrvatska): Drugovi narodni poslanici, geografski smještaj nekog naroda uslovljuje i njegov političko-ekonomski razvitak. Seoba naroda u Evropu nije poznavala zakona humanosti, već drugi zakon, zakon jačega. Po tom zakonu dobila je Evropa svoju nacionalnu šarolikost, a u tom mozaiku svijetli i Balkan kao dio Evrope. Zemljovidni smještaj Balkana odredio mu je i njegovu političku ulogu u Evropi. Radi toga Balkan je postao granica Istoka i Zapada — domena gdje su se sukobljavale dvije kulture — Istok i Zapad — i još više, on je postao ekonomska tezulja, srce Evrope — Srednje Evrope. I radi tih uzročnika — tj. političko-ekonomskih, Balkan je bio porijeklo borbe za dominaciju Srednje Evrope.

Sudbina je htjela da od krajnjeg istoka Evrope, do najjužnijeg dijela Balkana smjesti se jedna rasa — slavenski rod —

i da tu liniju presijeku druge nacije. I ta historiska nužnost uslo-
vila je svim Slavenima vjekovnu borbu za svoje nacionalno
samoodržanje. Strateško-političko-ekonomske pozicije Balkana
bile su uzročnice čestih sukoba i krvavih ratova na Balkanu. U
tim sukobima i ratovima uvijek su balkanski narodi bili skupa
plaća tuđih interesa i uvijek su nacionalno i ekonomski stradali.

Trebalo je da dođe ovaj drugi svjetski rat i da se uz ostale
narode Evrope i balkanski narodi uvjere da je njihova sudbina
nerazdjeljiva.

U zajedničkoj borbi protiv zajedničkog agresora ujedinili
su se balkanski narodi i zdrave narodne snage navijestile su
zajednički rat vječnom sijaču razdora — fašizmu. Ujedinjene
snage demokratskog Balkana zauvijek su odstranile, zapravo
pokopale »balkansko bure baruta« i danas je Balkan doista de-
mokratski, jer pripada slobodnim balkanskim narodima.

U tom velikom zadatku za slobodu čovjeka sveslavenski
rod pridonio je najveći udio, jer nijesu slavenski narodi bili
samo prvi napadnuti od naci-fašista, nego je i najveći teret ovog
rata i pao na nas Slavene — Crvena armija imala je da izdrži i
da odluči sudbinom svijeta, i ona je odlučila. Ruski narod, tj.
Sovjetski Savez sa svojom Crvenom armijom odlučio je sudbi-
nom svijeta.

U tom sveopćem naporu Ujedinjenih nacija za pobjedu
demokracije dali su jugoslavenski narodi svoj bogat obol. Mi
smo prvi probili Hitlerov »balkanski brod« (balkanski bedem) i
narodno-oslobodilački pokret Jugoslavije dao je signal i ostalim
narodima Evrope i Balkana, da je otpor i borba jedino sredstvo
odbrane i samoodržanja.

Prvi naš susjed i zajednički vječni stradalnik, albanski
narod, ne samo da je čuo zv zvoga jugoslavenskog susjeda,
nego je slijedio i njegov primjer — digao se u borbu i zajed-
ničku sudbinu povezao zajedničkom borbom. Zato je slijedio
i zajednički trijumf — pobjeda nad zajedničkim neprijateljem.

I ovaj međunarodni akt, tj. Ugovor o prijateljstvu i uza-
jamnoj pomoći između FNRJ i Narodne Republike Albanije nije
ništa drugo nego najveći plod, najveći akm u kruni zajedničke
pobjede.

Sa ovim aktom, mi Slaveni na Balkanu pokazujemo naše
slavensko tradicionalno prijateljstvo sa svima onima koji hoće da
nam budu prijatelji. Mi ovim aktom pokazujemo da hoćemo
prijateljstvo ne samo sa Slavenima, nego i sa svim miroljubivim
i demokratskim narodima, osobito sa našim susjedima. Mi ovim
aktom postavljamo i čvrst temelj balkanske solidarnosti poka-

zujući prvi primjerom u miru, kao što smo i u ratu, da je prijateljstvo i razumijevanje jedini preduslov općeg mira i da je mir nedeljiv. Ovo je temelj naše devize: Balkan Balkancima.

Nije slučaj da poslije sklopljenih ugovora o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći sa slavenskim narodima, jugoslavenska Vlada sklapa ovaj ugovor sa prijateljskim susjedskim narodom — Albanijom. Albanski narod bio nam je najbliži u ratu, zajedno se s nama borio, zato i najprije s njim realizujemo naše prijateljstvo.

Nestaje s ovim aktom Otrantskog mosta, nestaje više mogućnosti da se rimski orao raskrili na »prozoru Balkana«. Nestaje i pregrade da Jadran bude iridenta »mare nostro«. Zajednička sudbina ovog rata — napad od talijanskih fašista — nametnula nam je i zajedničku sudbinu budućnosti.

Nije ovo akt uperen protiv drugih naroda, nije ovo stvaranje nekog bloka, nego se ovdje odrazuje da mi Slaveni stvaramo ne samo prijateljske ugovore i odnose između sebe, nego i među svim miroljubivim i demokratskim narodima u duhu i slovu Povelje Ujedinjenih naroda.

Iako je naš oslon na bratski Sovjetski Savez jak i čvrst, on nije nikada bio uzrokom da mi u našim ratnim velikim saveznicima Zapada nijesmo gledali i naše buduće savezniku u miru. Koliko god konferencija ministara u Parizu nije nagradila svog vjernog i poslije Sovjetskog Saveza najvećeg saveznika, to se mi ne samo nadamo, nego duboko vjerujemo da će naši ratni saveznici na Mirovnoj konferenciji u Parizu pristati na naše pravo da čitava Juliska Krajina sa Trstom bude sjedinjena sa Jugoslavijom. Uvjeran sam da će naša delegacija na Mirovnoj konferenciji uporno zastupati zahtjeve našeg naroda, da etnički djelovi naše teritorije budu prisajedinjeni sa Jugoslavijom, i uvjeran sam da dijelim jednodušno mišljenje ovog visokog doma, — a preko nas govore narodi Jugoslavije, — da Jugoslavija ne može primiti nikakav mirovni ugovor koji bi krnjio njen etnički teritorij — kako je to rekao drug maršal Tito.

Gledajući u ovom aktu, koji je pred nama na ratifikaciji, realizaciju ratnih napora Ujedinjenih naroda — naš prinos u ostvarivanju mira i saradnje među narodima, izjavljujem da ću glasati za ovaj ugovor. (Aplauz).

Претседавајући: Реч има народни посланик др Раде Прибићевић.

Др Раде Прибићевић (*Изборни срез Двор, НР Хрватска*): Другови и другарице, Балкан је био подручје гдје су се укр-

штавала освајања и сукобљавали свијетови, био је подручје вјечите борбе. Средоземно Море, чији је само један дио и крак Јадранско Море, везивало је три континента. Чувена је веза Виа Игнација, од Драча на Цариград, а у касније вријеме Берлин — Багдад. На Балкану често и управо кроз цијело то вријеме биле су и трајале инвазије. Нормани, под крај XI вијека уз помоћ Гргура VII вршили су инвазију преко Драча. Анжујци из Напуља од 1272 до 1382 помагани од папа надирали су Албанију, а затим су дошли Млечани. Од 992 до 1392 град Драч, који је кључ Балкана, за 400 година измијенио је 32 господара. Послије је дошла позната најезда Турака, која је трајала кроз вијекове. Француски филозоф Монтескије прије 200 година рекао је да се турска власт у Европи држи на суревњивости великих сила, а дипломатски историчари називају Турску кроз цио XIX вијек болесним човјеком на Босфору, чији се живот држи зато, што се не зна како ће се подијелити његова баштина. Царска Русија и Аустрија склопиле су биле споразум: исток Балкана Русији, а запад Аустрији тако да би и Србија и Албанија спадале под аустриску сферу и да би Солун припао Аустрији. Послије је Италија хтјела да се пласира на Балкану. Италија и Аустрија шириле су свој утицај на југу Балкана и у Албанији. Зогу је био талијански агент, док Албанија није пред рат постала чисто талијанска колонија.

Иста судбина, исти непријатељи, исте борбе биле су и код нас и код Албанаца. Четворогодишња борба наших народа, коју је повео наш друг Тито, и борба албанског народа под вођством Енвера Хоџе зближила је наше народе и она их је везала једном неразрушивом везом. Албанске и бугарске јединице помагале су ослобођење наше земље. Цијела наша политика према Албанији јесте: слобода и независност нашег и албанског народа. Средства су за то: културна, политичка и војничка сарадња. Циљ те политике јесте очување мира.

Ми смо, другови и другарице, већ у овоме дому примили неколико уговора сличних овоме: прво, уговор са моћним и нашим великим пријатељем Совјетским Савезом, затим уговор са Пољском и Ческом. Између нас и отечествено-фронтовске Бугарске постоје братски односи. Ево данас стварамо свај уговор са Албанијом. Сви су ти уговори у духу Уједињених народа и сви имају за циљ заштиту од агресије. На Балкану се налази црна мрља на лицу и образу Балкана, а то је Грчка. Тамо је стање створено и подржавано извана,

значи да владају колаборационисти, издајце и крајње реакционарне слуге Италије и Њемачке, а да су по затворима борци за слободу Грчке и да је заробљен цио грчки народ. Лабуристички посланик Доџ, који се вратио са пута по Грчкој, казао је да је стање у Грчкој као у каквој дивљој џунгли. Ми желимо да грчки народ дође до својих основних права прокламованих у Атлантској повељи, у Техерану и Москви и да сам одлучује о својој судбини.

Другови, политика народних фронтова на Балкану показала се као кристализациона тачка око које се окреће све што је свјесно и напредно, све што хоће слободу и независност својих народа. С друге стране, нападачи народних фронтова јесу експоненти политике интереса туђих империјалистичких прохтјева, која тежи томе да се народи Балкана ухвате међу собом за гушу, чувајући туђе рачуне. Зато, остајући чврсто при чувању тековина наше велике народно-ослободилачке борбе, наш пут је широк, раван и прав. Ми идемо путем који су својим костима посијали борци за слободу и жртве фашистичког терора, путем који је назначила наша крвава и славна прошлост, путем на коме тражимо суверену вољу наших народа да сами одлучујемо о својој судбини и уживамо богатства својих земаља.

Речено је да је Балкан буре барута, међутим други су ти који нам доносе и буре и барут. Ми морамо ићи за тим да онемогућимо на Балкану оне који су нам га доносили и распиривали мржњу и раздор међу балканским народима и који би хтјели да га опет доносе.

Другови народни посланици, сматрајући овај Уговор као беоцуг за очување мира и братства међу народима, напосе братства између југословенских народа и народа Албаније, ја у име своје у у име народних посланика Хрватске поздрављам овај уговор и изјављујем да ћу гласати за њега. (Бурно одобравање и аплауз).

Претседавајући: Има реч народни посланик Тоне Фајфар.

Tone Fajfar (*Volilni okraj Kranj — Škofja Loka, LjR Slovenija*): Tovariši narodni poslanci, zgodovinska usoda albanskega in našega slovenskega naroda ima mnogo skupnih potez. Kakor slovenski je bil tudi albanski narod v svoji zgodovini skozi in skozi predmet napadov imperalizma, skozi in skozi so hoteli sosedni in daljni imperijalisti barantati z njegovo zemljo, njegovim ljudstvom in premoženjem.

Ta mali narod, ki pa je eden najstarejših narodov v Evropi, si je v teku svoje zgodovine pridobil največji ugled. Njegova zgodovina je prepletena z junaško borbo za svobodo. Mali albanški narod je preživel velike imperije, ki so ga hoteli zaslužniti. Preživel je rimski imperij, preživel turški in nazadnje tudi fašistični imperij. V vsej svoji zgodovini je dokazal veliko zvestobo ideji svobode.

Albanški narod ni pomišljal prelivati svojo kri takrat, ko so fašistične vojske stale na mejah Egipta, takrat, ko je zapadna Evropa trepetala pred napadi fašističnih armad. Takrat je albanški narod znova, morda stotič v svoji zgodovini dokazal svojo privrženost ideji svobode. In mi danes ne moramo razumeti zakaj se temu junaškemu, temu najbolj časti vrednemu narodu kratijo pravice suverenega naroda, zakaj danes temu narodu odrekajo pravico, da stopi kot enakopraven član v zvezo vseh svobodoljubnih narodov, zakaj se temu narodu, ki se ni pomišljal prelivati potokov svoje krvi za skupno zavezniško zmago, zapirajo vrata med pravo svobodno družbo narodov. Tudi tukaj, tovariši poslanci, najdemo skupno potezo z usodo slovenskega naroda. Tudi nam, našemu ljudstvu, se danes krati pravica, da se zedinim s svojo materjo domovino.

Zato se danes, ko sprejemamo zakon o prijateljski pogodbi in sodelovanju z Albanijo, z albanskim narodom, posebno mi Slovenci radujemo tega dogodka, radujemo tem bolj ker vemo, da ta pogodba ni one vrste kot so bili obeti zaveznikov takrat ko je bilo treba prelivati kri, da je ta pogodba zrasla iz velikega medsebojnega poštovanja, medsebojnega razumevanja in skupnih interesov. Ta zvestoba, ki jo mi danes tu potrjujemo ni samo zvestoba za čas stiske in nadlog, ampak zvestoba, ki naj traja na veke, ki naj naše narode medsebojno združuje, ki naj zagotovi srečo, razcvit in napredek naših narodov. Naš slovenski narod je pokazal svoja čustva do albanskega naroda in Albanije ob priliki zadnjega obiska albanskega voditelja Enverja Hodže. Morda težko najdemo bolj veselega dogodka daleč nazaj kakor je bil obisk tovariša Enverja Hodže. Slovenski narod je z veseljem in z navdušenjem sprejel albanske goste. Slovenski narod z veseljem in navdušenjem sprejema danes potrditev tega prijateljstva.

Tovariši poslanci! Pooblaščen sem od narodnih poslancev Slovenije, da izrazim veliko veselje in navdušenje nad sklenjeno pogodbo in izjavljam, da bomo vsi prav tako z veseljem in navdušenjem glasovali za predloženi zakon. (Aplauz).

Претседавајући: Реч има народни посланик др Драгољуб Јовановић.

Др Драгољуб Јовановић (*Изборни срез нишавски, НР Србија*): Другови народни посланици! Долазим да подупрем предлог Закона о Уговору о узајамној помоћи и пријатељству са Народном Републиком Албанијом. Овај уговор треба да добије једнодушан пристанак целе наше Скупштине и целог нашег народа. Свега неколико дана нас раздваја од момента када ће почети Мировна конференција у Паризу. Наша делгација, која ће тамо заступати Федеративну Народну Републику Југославију, треба да има сву нашу потпору, треба да има могућност да пред свим нашим савезницима и пред свим учесницима у другом светском рату заступа са пуно ауторитета интересе наших народа.

Са Албанијом нарочито нас везују не само суседски, него и други односи, и зато ја поздрављам овај уговор. Албански народ, мали албански народ, као и ми, подељен је на три вере. Он има, иако је тако мали, неколико менталитета. Људи који станују у равници, људи који станују по котлинама, и они који живе у високим брдима. Па ипак, тај народ који живи у једној тако подељеној држави тражи своје јединство и одупире се различитим странцима који покушавају да га више поделе. У тренутку када склапамо уговор о пријатељству и узајамној помоћи са тим народом, ми казујемо пред целим светом своју вољу, да и ми, народи Југославије, — упркос свих подела које су векови између нас створили, подела верских, подела територијалних, подела у историји и традицији, — да упркос свему томе ми осећамо императивну и неумитну потребу да живимо и останемо заједно. Нешто више. Ми осећамо потребу да све ствари решавамо сами. Оно што би требало нашу делегацију на Конференцији за мир нарочито да руководи и нарочито да укрепи у њеном достојанственом држању јесте уверење наших народа да су они пунолетни, да могу сами да решавају све тешкоће на које наилазе на њиховом тешком узбрдичавом путу.

Ми смо свесни свих тих тешкоћа, али обраћајући се нашим западним савезницима, ми апелујемо на њих да не помишљају ни на какав повратак краља Петра, ни на какав повратак емиграната; да не помишљају ни на какву интервенцију било наших издајника, било каквих других плаћеничких група. Југославија је у ситуацији да може сама да решава своје проблеме. Нека наши западни савезници знају

да ми имамо много поштовања за њих, много захвалности за све оно што су они за нас учинили. Нећемо ми заборавити да је француски народ остварио слободу човека и грађанина; нећемо заборавити да је енглески народ научио свет како се размењују економска добра; нећемо заборавити да су Американци показали како треба ефикасно радити и како се у слободи и верској толеранцији ствара једна велика и нова нација. Али, ако ми имамо поштовања и признања за њих, исто тако и они имају разлога да имају поштовање и признање за нас.

Ми Јужни Словени, ми Балканци и остали Словени заслужни смо пред Европом и пред новим светом, јер смо својим телима задржали онај огромни талас који је претио да уништи европску цивилизацију и културу, која је пошла од Грчке, прешла у Италију и у Француску и раширила се по Европи. Велики руски народ задржао је татарски талас, као што су Шпањолци и Французи задржали арапски талас. Ми Јужни Словени, нарочито ми Срби, задржали смо турски талас. А данас, у овом другом светском рату, Словени су дали највише жртава да би се уништио највећи непријатељ културе човечанства — немачки и италијански фашизам. Наши народи у Југославији у великој мери су допринели да се тај велики резултат постигне. Према томе, ми се обраћамо нашим западним савезницима и тражимо да схвате да смо пунолетни, да смо заслужили и достојни да своја питања решавамо сами.

А нашем најмоћнијем савезнику, нашем великом савезнику Совјетском Савезу ми кажемо да нас не везује за њега ниједна идеологија, ниједна политичка организација, него да нас везују такве везе које су трајније, које су постојаније и чвршће, које су биле и пре, и које ће бити и после данашњих прилика. Ми смо са Русима имали пријатељских веза у тренутку када је тамо владао царизам а код нас се изграђивао социјализам Светозара Марковића и радикализам Пере Тодоровића и других напредних радикала ученика Бакуњина. Ми смо са руским народом били у пријатељству и онда кад су властодршци Русије остављали наше интересе и нагађали се са Аустро-Угарском и Немачком, па и онда кад су против нас стварали кнежевину Бугарску. Ми смо остали верни руском народу и онда кад су властодршци руски запостављали наше интересе и кад им је прече било да сарађују са аустриском монархијом. Ми се и данас наслањамо на Сов-

јетски Савез. То је наш највећи и најмоћнији пријатељ, али ми апелујемо на њега да се не обраћа само једној партији, него целом народу. (Гласови: Тако и јесте). У интересу је Совјетског Савеза да има цео наш народ за себе, (Гласови: Има га) а он га може лако имати ако буде имао разумевање за наше нарочите прилике, за то да ми у Југославији не можемо вечито стајати на једној ноzi, а да друга нога буде утегнута и парализована. Ми хоћемо да наша Југославија стане чврсто на обе ноге и да поред организације, која је данас званично на власти дођу до изражаја и они елементи који су исто тако пријатељи Совјетског Савеза, да дође до изражаја сељачки народ Југославије. (Гласови: Дошли су и те како).

Има нас изванестан број у овоме дому, — за неке знате, а за неке ћете чути, — који стојимо на гледишту да морамо бити пре свега Југословени, а исто тако Балканци и Словени. Наше балканство нас везује са Албанијом сада, а сутра и са демократском Грчком. Наше словенство нас везује са браћом Чехословацима и Пољацима и са великим народима Совјетског Савеза. Долази још нешто упоредо с тим, а то је сељачка идеологија, то је идеологија мира међу народима, идеологија слободе, идеологија социјалне правде и човечности. Ношени том идеологијом, ми подупиремо овај Уговор о пријатељству и узајамној помоћи са Албанијом и верујемо да ће наша делегација на Конференцији за мир бити утолико снажнија што може рачунати и на оне елементе који се не слажу у сваком погледу са званичном, нарочито са унутрашњом политиком данашње Југославије.

Ми смо уверени да ће се у Југославији ускоро створити један моћни сељачки блок (У дворани смех) у оквиру Народног фронта, који ће и Народном фронту, и Комунистичкој партији, и Совјетском Савезу и свима демократским елементима у свету дати још више снаге, јер ће донети једнодушност најширих народних маса Југославије. У томе знаку, ја поздрављам уговор о пријатељству са суседном Албанијом и желим да дође ускоро до уговора са свима нашим суседима, јер наши уговори нису уперени ни против кога ко је пријатељ и ко је мирољубив. Ми желимо да будемо достојан члан Уједињених нација, да помогнемо ствар мира у свету. Сељаци су одувек били највећи миротворци (Смех у дворани), јер су они одувек били највећа жртва рата. Ако иједна класа, ако иједан staleж жели мир у свету, онда су то сељаци, на-

рочито они који живе на једном овако немирном тлу, као што је Балкан, који живе на једном овако вулканском тлу; нарочито сељаци који живе на овој раскрсници светских путева, разапети између истока и запада, између севера и југа.

Ми треба да се угледамо на братску земљу Чехословачку, која је нашла начина да се наслања на Совјетски Савез и да буде у пријатељству са западним савезницима. Ја сам уверен да ће наша делегација на Конференцији за мир тумачити опште расположење народа ако буде водила исту такву политику.

Претседавајући: Реч има народни посланик Душан Васиљевић.

Душан Васиљевић (НР Босна и Херцеговина): Другови и другарице народни посланици, у овоме свечаном моменту кад се ми, народи Југославије збратимљујемо са нашим првим и најближим сусједом и нашим најтрајнијим и најдуготрајнијим пријатељем, мислим да би свака диверзија умањила важност овога чина кад бисмо се упуштали у ма какво друго расправљање које је изван везе са овим законом. (Буран аплауз).

У низу закона и уговора о пријатељству и узајамној помоћи Југославије и држава с којима је Југославија ступила у савез — кад кажем Југославија мислим на нашу данашњу народну, Федеративну Народну Републику Југославију — предлог Закона о Уговору о пријатељству и узајамној помоћи између наше државе и Народне Републике Албаније заслужује да му обратимо особиту пажњу, јер он претставља једну дуготрајну и тешку борбу, која је вијековима трајала, борбу и наших народа и албанског народа, да можемо слободно својом вољом постићи оно што смо постигли овим уговором.

Важност и значај овог уговора не састоји се само у овоме чину који произилази из његове садржине, иако је овај чин врло важан, важност и значај овога уговора не састоји се само ни у томе што је он посљедица наше народно-ослободилачке борбе у прошлом рату, већ он, поред свега тога, мислим, има свој дубоки корјен у животима, у мислима и у тежњама свих народа Југославије а исто тако и албанског народа.

Те тежње и те жеље биле су да се народи Балкана ослободе туђе доминације, да се ослободе туђег ропства, да се

ослободе туђих штетних утицаја, било политичких, било завојевачких, било културних, било економских, било ма којих, да једанпут народи Балкана дахну мирно душом.

Једна од највећих жртава политике која је сматрала Балкан својом колонијом јесте управо албански народ. Ако погледамо у историју видјећемо да ово што се данас догађа није производ једне часовите борбе у једном рату, него је производ једног заједничког живота и заједничке патње кроз вијекове између народа Југославије и албанског народа.

Ако овако посматрамо ствар, онда морамо знати како су ситне ове наше унутрашње зађевице кад се ради о томе бити или не бити. (Гласови: Тачно). Данас неки кажу да је албански народ — мали народ. Мали су они који томе народу кажу да је мали! (Буран и дуготрајан аплауз и повици: Тако је). Треба имати у виду да преци данашњих Албанаца, Илири, више од 2.000 године трпе ропство западне Европе, трпе исто онолико као што су трпјели ропство Византије. На оном истом дијелу Балкана гдје се они и данас налазе, били су Албанци некада силан народ, били су силан народ по души, али нијесу били борбени. У ери сеобе народа они су прихватили и примали гостољубиво народе који су дошли на Балкан, па и нас Јужне Словене. И зато није никакво чудо да ми данас, склапајући овај савез са нашим сусједом Албанијом, одужујемо тиме и један дио дуга наше прошлости.

Видите другови, није то случај да је прва српска држава, први почетак српске државе никао баш на ономе земљишту које се зове Дукља и које је непосредно са Албанијом и Албанцима везано, а шта више и у албанској средини. Има једна народна која каже: „Кад кућу зидаш сусједа гледај“. И заиста смијемо да поставимо једну хипотезу: да су у оснивању прве српске државе учествовали и Албанци. Ово не кажем зато да данас ласкам, него зато што знам како у народу постоји вјеровање и предање а и у пјесми — Зидање Скадра на Бојани. Тај народ има у своме предању исто онако као и наша браћа Црногорци не само сусједство него управо братство, оно братство племенско које ми исповиједамо, братство духовно. Ми знамо тачно и наука је поставила то као један факт да у предању наше браће Црногораца, црногорских племена као и албанских племена, постоји да су Албанци и Црногорци, односно Срби, пореклом од петорице браће од којих су двојица била Албанци а тројица Срби. Ова чињеница показује колико се српски народ, а

према томе и остали народи Југославије, срастао с овим својим сусједом и како су они поред свих ситних зачкољица умјели бити један другом вјерни. А баш ми Југословени морамо признати да су Албанци много препатили. Стари је Рим због једног пута од запада на исток, онако како је један друг споменуо, заробио читав комплекс албанске земље, читав један комплекс албанског народа да му ради тај пут. То је било прво робовање. Па није било то доста, дошли су други па су одвели с једне стране обале нашег Јадранског Мора на другу страну дијелове албанског народа да их тамо населе, да им ору и копају земљу, да им буду робље. Па не само то, него да тај жилави, бистри и вриједни народ подмлађује утанчану крв римских патриција. Кад један народ буде на то осуђен и кад не види брата, не види друга, и кад чује странца да му се руга, онда је то моменат када смо ми морали доказати наше заједничко човјештво и јунаштво. Под тим паролама ми смо отпочели ову борбу, борбу под вођством које је умјело да нађе пута како се та борба води до пуног изражаја. И од 20 вијека, па и од 17, па и од 15 вијека, па све до задњег момента слагао се један слој за другим да нађе у овом писменом уговору израза нашег међусобног поуздања и нашег међусобног братства.

Ја нећу даље да идем али хоћу да истакнем још једну ствар: моралну важност овог уговора и по народе Југославије, а нарочито по народ у Босни и Херцеговини, чији посланик имам част бити. Има нешто слично у историји па и у менталитету код Албанаца без разлике вјера и код народа у Босни и Херцеговини. Историски, ја мислим да ниједан крај Југославије у краћем времену није промијенио више господара и више невоља од њих претрпео колико су претрпјели заједно албански народ, с једне стране, и Босанци, с друге стране. И ми смо имали Абдул Хамидову Турску и борили смо се, имали смо аустро-угарску окупацију, а и они су имали аустро-немачку окупацију у личности принца Вида. Ми смо имали ослободилачки рат. То су имала и наша браћа Албанци. Имали смо вјерски шовинизам, шовинизам који је стварао предрасуде и заблуде, а то су имали и Албанци.

Ја са овога мјеста кажем: ми се Босанци можемо радovati што су Албанци показали више културе у томе погледу него ми. Код њих вјерски моменат, када су у питању национални интереси, не игра улогу, био неко католик, православцац или муслиман. Они нам служе за примјер и ја се радујем

као Босанац да ми имамо први на Балкану уговор са Албанијом.

У томе је та морална вриједност. И тај уговор може да дјелује не само морално него може да дјелује и политички, политички у овоме правцу да ово више није уговор између двије сусједне земље, нити између два сусједна народа, него је ово уговор за цио Балкан. И овај уговор, нашом добром вољом, мора да постане узор по коме ће се сви балкански народи окупљати у одбрани слободе Балкана од туђинске најезде, туђинске агресије и туђинског утицаја.

Балкан не може и не смије више бити ветромјетина за балканске народе, јер ту вјетрометину не стварају балкански народи, него нам дувају вјетрови и са запада, и с југа и са сјевера. Данас балкански народи држе до тога да то више не буде и да не може бити. Ми смо постигли један успјех у томе погледу и то са нашим вођом другом маршалом Титом и Енвером Хоџом. Нека тај успјех послужи за примјер и осталим народима Балкана. (Одобравање).

Завршавам са жељом да изгласавање овога уговора буде претставник и прекретничар нове ере између балканских народа, ере мира, ере реда и ере културног напретка. Ми у Босни и Херцеговини осјећамо велику радост кад знамо да на Космету данас 5500 Шиптара пише и чита за ово кратко вријеме откад се Југославија опоравила, и ми желимо да можемо ићи у томе погледу стопама овог вриједног народа.

Данас се не може нико позивати само на сељака, да је то једна врста људи која заслужује нарочиту пажњу. Данас постоји радни народ без обзира гдје он спада, да ли је то сељак, квалификовани радник или поштена интелигенција. Сви они скупа чине народ, прави народ. (Одобравање).

Претседавајући: Реч има народни посланик Ђоко Пајковић.

Ђоко Пајковић (*Изборни срез пећки, НР Србија*): Учествујући у претресу по предложеном законском приједлогу, желим да истакнем и подвучем дјелотворну спољну политику наше Владе, која је поред напора које чини за свестрано развијање тековина ослободилачке борбе истовремено знала да у односу на мирољубиве земље изрази осјећање и љубав наших народа према њима и да преко оваквих уговора још више учврсти наше међусобне односе и пријатељство. Поздрављам такав рад Владе, јер он одговара расположењу

наших мирољубивих народа, интересима наше будућности, као и због тога што је таква политика учинила да наши народи који су играли значајну улогу у вођењу борбе против фашизма, сада у периоду сређивања међународних односа и организовања мира такође играју важну улогу.

Ми смо недавно у овоме дому потврдили сличне, управо истовјетне, уговоре са братским словенским земљама Пољском и Чехословачком, а нешто раније и са Совјетским Савезом. И поред свих наших напора и намјера да тиме допринесемо одбрани тековина антифашистичке борбе и спријечимо нову агресију и поробљавање, ми смо били клеветани како стварамо блок словенских народа против осталог свијета. Уговор о пријатељству и узајамној помоћи са Албанијом још једанпут потврђује нашу спремност да учествујемо у изградњи мира са свим народима којима је стало до тога да се мир очува и ново поробљавање спријечи исто онако како смо се борили заједно са свим слободољубивим народима против фашистичког освајача.

Нас и албански народ везује тешка прошлост у којој смо били зависни од империјалистичких сила и у којој смо били играчка у рукама моћних империја и извор пљачке за њих и њихове агентуре — владајуће клике које су управљале једном и другом земљом.

Нас су највише зближили и спријатељили односи који су између нас и албанског народа створени у току ослободилачког рата. Ми смо знали како трпи и како се мучи албански народ. Кад смо се срели с њиме на бојном пољу, у борби против фашистичких окупатора, ми смо осијетили и увјерили смо се да се албански народ бори за исте идеале за које смо се ми борили, да је он добар савезник свих напредних и демократских народа. Ми смо се с албанским народом у патњама, у жртвама у крви које смо принијели против заједничког непријатеља здружили и спријатељили.

Наши народи су најближи свјedoци свих патњи и страдања које је у рату поднио албански народ као и његове јуначке борбе којом је извојевао своје ослобођење. Због тога ми волимо албански народ као ратног друга, желимо да он живи слободно и изграђује своју будућност. Ради тога смо и одушевљено примили овај уговор који ће помоћи учвршћењу положаја нашег савезника и учвршћењу мира у овоме дијелу Европе.

Империјалистичке грабљивице, остаци фашизма, у жељи да изазову нове сукобе, да очувају свој владајући утицај на Балкану, и у нашем сусједству и на границама наших земаља, провоцирају и са животињском мржњом раде на спрјечавању развитака наших слободних земаља и демократије на Балкану. Овај уговор показује животну способност наших народа, који су у неравној дугогодишњој борби одбранили своју част и слободу и извојевали независност, да су на исти начин спремни и способни да заједничким напорима раде на очувању великих побједа и тековина из заједничког рата. Зато ће овај уговор бити снажна челична заштита мира на Балкану од свих провокатора преживјелих фашистичких остатака.

Овај уговор освјетљава важно историско раздобље у животу народа Југославије и албанског народа.

У току ослободилачког рата и ми смо се као и они ослободили положаја зависних и колонијалних народа у коме смо се прије налазили. Они су самим тим престали да воде политику империјалистичких сила и владајућих клика, које су, у жељи да очувају своје господство и своју превласт на Балкану, мутиле односе међу њима и радиле на њиховом завађању. Но, и поред тога, народ Албаније је и раније у својој историји у борби за своје национално ослобођење наилазио на подршку појединих наших народа који су се борили против истог непријатеља. Овај уговор је не само триумф побједе народних маса у једној и другој земљи, остварење братске сарадње и ратне дружбе из најтежих дана, већ и потврда њихове ријешености да наставе заједнички рад на изградњи срећније будућности за наше народе, да помогну развитуку и учвршћењу демократије и мира на Балкану и у свијету.

Овим уговором наша нова држава учвршћује и продубљује пријатељство са једним храбрим савезником из ослободилачког рата. Увјерен сам да ће наша дружба у миру послужити нашим народима исто толико корисно колико је то био случај у току рата. Овај ће уговор послужити као основа за међусобну политичку, економску и културну сарадњу и помоћ, која ће бити од великог значаја за развитаку једне и друге земље и која ће са великом снагом утицати и на стварање и јачање пријатељских односа међу осталим балканским земљама. Због тога изјављујем да ћу гласати за. (Одобравање).

Претседавајући: Реч има народни посланик Тихомир Никодијевић.

Тихомир Никодијевић (*Изборни срез сврљишки, НР Србија*): Другови народни посланици, као сељак, као земљорадник који живи у срезу који је чисто сељачки, где су варошице од свега стотину домова, ја сам заједно са сељацима тумачио оне уговоре које смо раније склопили: о узајамној помоћи са великим Совјетским Савезом, са Пољском и Чехословачком. И наш народ, наш сељак толико је радостан и задовољан тим уговорима, јер зна да када се повежемо нисмо усамљени као што смо били пре прошлога рата кад су нас били завадили са Бугарима или са овим или оним народом. Наш сељак осећа сигурност у наслону на велики Совјетски Савез, Пољску и Чехословачку, наш народ осећа да ће такви савези донети мир и нашој Југославији и нама сељацима.

Овај споразум и уговор о узјамној помоћи са суседима Албанцима наш народ ће исто тако примити као што је примио и оне прве. Ја лично осећам да нам је то најближи сусед и да се тим уговором и пријатељством осигуравамо и да са те стране нећемо имати никаквих немира и неслоге, него да ћемо се и помагати кад неко покуша да нас нападне, као што смо вековима били угрожавани од истих непријатеља, о чему смо се уверили и у овоме светском рату. Ми видимо да и Албанци спроводе политику каква је код нас, да организују народну власт, војску слично нашој, и ту видимо да су наши пријатељи и да не желе борбу с нама и да неће бити неслоге и свађе међу нашим народима.

И ми сељаци желимо мир. Ми смо се не само борили, него смо и хранили борце. Наш сељак воли велики Совјетски Савез. Ја знам да су сељаци од сто година говорили за Русију да је она наша мајка, али ми нисмо могли да са њом сарађујемо. Та је мајка била одвојена од нас, имали смо мајку а нисмо знали где је. Сада, после овога народно-ослободилачког рата ми смо се заиста приближили мајци коју су наши сељаци вечито помињали.

Ми смо чули да се говори у име сељаштва нешто друго, а ја одговарам свима: наш народ воли мајку Русију и као што је наш сељак примио све уговоре, примиће и овај и да наш сељак који је много дао у овој борбе не жели оне генерале ранијих политичких режима који су били пре овога рата а који се појављују сада, и да се у овом рату нешто изменило, да су се створили нови генерали. (Аплауз).

Ја могу у име сељаштва да кажем, јер сам у селу рођен и претстављам све сељаке из мога среза, да ћемо се ми одрећи вођа који друкчије говоре у име сељака. (Аплауз).

Поздрављам овај уговор о узајамној помоћи и пријатељству са Албанијом и изјављујем да ћу гласати за њега, а сигуран сам да ће сви бирачи из мога среза бити за то. (Аплауз).

Претседавајући: Као последњи пријављени говорник реч има народни посланик Благоје Нешковић.

Др Благоје Нешковић (*Изборни срез Београд VII, НР Србија*): Другови народни посланици, ја се слажем с другом који је био мишљења да не би требало злоупотребљавати овакав састанак, који има свечани карактер, за разне друге циљеве као што је то учинио др Драгољуб Јовановић. Али, пошто се ради о једном питању, о нашим савезничким и братским осећањима према СССР-у, што је свима нама дубоко у срцу, сматрам за потребно да кажем неколико речи због тога, што је др Драгољуб Јовановић својим клеветама повредио та наша осећања.

Пре свега, својим говором Драгољуб Јовановић је нанео тешке клевете братском Совјетском Савезу. (*Гласови: Тако је! — Буран аплауз*). У чему се то види? Др Јовановић апелује на Совјетски Савез да не помаже једну партију већ да помаже две партије. То је клеветање Совјетског Савеза да се он меша у унутрашње послове наше земље. (Бурно одобравање). Таква подметања и клеветања чинили су још и раније Хитлер, Гебелс и цела фашистичка банда. (Бурно одобравање). Даље, др Драгољуб Јовановић ту сада говори о Комунистичкој партији и о томе да Совјетски Савез не треба да јој пружа помоћ. О чему се ради? Ради се о обнављању кампање против комуниста; ради се о обнови антикомунистичке кампање коју овде у Скупштини обнавља др Драгољуб Јовановић. Све је то најординарнија лаж и фашистичка клевета против Совјетског Савеза и непријатељство према Совјетском Савезу и нашем народу. (Бурно одобравање и повици: Тако је!).

Совјетски Савез има редовне дипломатске односе са нашем земљом. Он пружа братску и савезничку помоћ нашем народу преко наше Владе са којом одржава везе, а никако не пружа помоћ једној или ма којој партији. А наша Влада је израз народа, она је изабрана огромном већином нашег народа. И данас видимо какво је стање у Скупштини. Ван

сумње је да данас Драгољуб Јовановић у Скупштини има јаван непријатељски став према нашем народу насупрот свим осталим посланицима изабраним од народа. Ја могу да кажем да се и онај народ који је изабрао др Драгољуба Јовановића за посланика ограђује од оваквог његовог гледишта, те према томе он данас овде не претставља тај народ. (Бурно и дуготрајно одобравање).

Према томе, Совјетски Савез помаже наш народ, а не једну партију. (Гласови: Тако је).

Даље, другови, ту се показује такво покварењаштво, јер се подмеће нашој Влади да води једнострану политику и каже се да је политика Владе крива што нас не помажу досадашњи наши ратни савезници у питању Трста и Јулиске Крајине. Значи да наша Влада води једнострану политику, да не улаже напоре за добре односе са нашим ратним савезницима. То је тенденциозна клевета. Напротив, наша Влада води политику учвршћивања пријатељства у првом реду са онима са којима смо заједно водили борбу против заједничкога непријатеља, а што напори наше Владе не наилазе на довољно разумевања код њих, то није до нас, него до оних који на одговорним положајима у разним савезничким државама воде такву политику.

Узима се пример Чехословачке, која, како каже др Јовановић, води не једнострану него „вишестрану“ политику. Баш на овом примеру др Јовановић се открива као политички интригант на међународном пољу, јер се у излагању др Јовановића не ради о томе какву политику води која земља, већ се ради о тежњи да се унесу смутње међу разним земљама. Према томе, то је још једна тешка клевета против наше Владе и против читавог нашег народа. То је покушај да се нанесе нов ударац у леђа нашем народу, а не само сељаштву.

И ја се питам у чије име др Драгољуб Јовановић може да говори и у име каквог сељаштва? Пре свега он је једини из Србије у Савезном већу који заузима овакав став. Др Драгољуб Јовановић је изабран само захваљујући фронтворској дисциплини по којој су бирачи гласали за њега у Срезу нишавском, Округу пиротском. Друго, ми смо овде чули да се чланови Извршног одбора Народне сељачке странке ограђују од става др Јовановића у име самог Извршног одбора. То је редак пример у историји грађанских партија и каквог образа има да говори у име сељаштва један човек, кад не може да говори ни у име своје сопствене странке!

Што се тиче самог законског предлога, ја га поздрављам и позивам вас да га једнодушно прихватите, а предлажем да Скупштина најоштрије осуди клевете др Драгољуба Јовановића. (Буран дуготрајан аплауз).

Претседавајући: Пошто је листа пријављених говорника исцрпена, закључујем дискусију о предлогу Закона о уговору о пријатељству и узајамној помоћи између Федеративне Народне Републике Југославије и Народне Републике Албаније. Прелазимо на гласање. Гласаће се акламацијом. Ко је за овај предлог, нека дигне руку. (Сви народни посланици и чланови Владе устају и дуготрајно аплаудирају. — Манифестација траје неколико минута).

Објављујем да је Народна скупштина једногласно примила Уговор о пријатељству и узајамној помоћи између Федеративне Народне Републике Југославије и Народне Републике Албаније. (Буран аплауз).

Тиме је дневни ред данашње седнице исцрпен и данашњу седницу закључујем. Идућа ће бити заказана уобичајеним путем.

(Седница је закључена у 13 часова).

VEĆE NARODA

Trinaesta sednica

(20 jula 1946)

Početak u 17,30 časova.

Pretsedavao predsednik **Josip Vidmar**.

Pretsednik: Otvaram trinaestu redovnu sednicu u I redovnom zasedanju Veća naroda skupštine FNRJ. Zapisnik današnje sednice vodiće sekretar Veća Ninko Petrović. Molim druga sekretara da pročita zapisnik prošle sednice.

Sekretar Ninko Petrović čita zapisnik prošle sednice.

Pretsednik: Čuli ste zapisnik prošle sednice. Ima li prime-daba na ovaj zapisnik? (Nema). Pošto primedaba nema, zapisnik se overava. Molim vas da saslušate izveštaj administrativ-nih odbora oba veća, koji glasi:

PRETSEDNIŠTVU VEĆA NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

BEOGRAD

Izveštavamo Predsedništvo da su na današnjoj zajedničkoj sednici administrativnih odbora oba veća doneti sledeći zaključci:

- 1) po pitanju visina poslaničkih dnevnica za vreme rada Narodne skupštine zaključeno je da dnevnice ostanu na dosadašnjoj visini tj. 400 dinara (četiri stotine) dnevno;
- 2) po pitanju dnevnica funkcionera-časnika oba veća koji za svoj rad dobijaju stalne dnevnice, zaključeno je da im za vreme zasedanja Skupštine ne pripada još po jedna dnevni-ca.

3) po pitanju dnevnica članovima Vlade i Prezidijuma zaključeno je da nema osnove da im se dnevnice ne isplaćuju, jer prema čl. 56 Poslovnika svi narodni poslanici imaju jednako pravo na dnevnice za vreme svoga rada u Narodnoj skupštini;

4) po pitanju da li i koliko dana pripada narodnim poslanicima za put, zaključeno je da narodnim poslanicima pripada pravo da uračunaju dane za put prilikom dolaska na rad u Narodnu skupštinu i prilikom povratka posle svršenog rada. Broj dana za koje narodnim poslanicima pripada pravo da prime dnevnice računaće se: za Srbiju i Vojvodinu sem Beograda po dva dana; za Hrvatsku bez Dalmacije, za Sloveniju i Makedoniju po tri dana; za Bosnu i Hercegovinu i Autonomnu kosovsko-metohisku oblast po četiri dana i za Crnu Goru i oblast Dalmacije po 5 dana;

5) Zaključeno je da se rad knjigovodstva i blagajne pregleda redovno po jedanput mesečno, i to svakog poslednjeg dana u mesecu. Pregled će vršiti po dva člana svakog veća.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Sekretar
Al. Šević, s. r.

Pretsednik
Milan D. Smiljanić, s. r.

Članovi:

**Adam Ostović, s. r., Panto Mališić, s. r., Ferdo Godina, s. r.,
Dr Hamdija Čemerlić, s. r., Krsto Popivoda, s. r.**

Ovaj izveštaj biće poslat računovodstvu da po njemu postupi u pogledu isplate dnevnica.

Veće je primilo izvestan broj molbi i žalbi iz naroda, koje će biti upućene Odboru za molbe i žalbe.

Narodni poslanici Radomir Todorović i Spasoje Dimitrijević uputili su Predsedništvu Veća naroda Narodne skupštine FNRJ sledeće pitanje:

**PRETSEDNIŠTVU VEĆA NARODA NARODNE
SKUPŠTINE FNRJ**

BEOGRAD

Na današnjoj sednici dobili smo spisak uredaba koje je poslala Vlada FNRJ na ozakonjenje i mi smo ih primili a da ih nismo pročitali.

Prilikom objavljivanja Uredbe o otkupu viška žitarica obećano je da će se naknadno doneti uredba po kojoj će se odrediti količina žitarica (zrnaste hrane) za ishranu stoke.

Kako ta uredba do danas nije doneta, jer je nema u spisku primljenih uredaba, to nam je čast zamoliti Predsedništvo Veća da uputi ovo naše pitanje nadležnom ministru FNRJ za donošenja takve uredbe, jer se narod na selu usled ove suše zabrinjava za ishranu stoke.

19 jula 1946 godine
Beograd

Radomir Todorović, s. r.

narodni poslanik

Spasoje D. Dimitrijević, s. r.

narodni poslanik

Pre svega, odgovaram da nije u redu ton u kome je pisan prvi deo ovog pisma, gde se kaže da smo primili uredbu a da ih nismo pročitali. Mi ih nismo čitali zbog toga što je spisak otštampan i razdeljen narodnim poslanicima. Veće je bilo upitano da li želi da se te uredbe odnosno spisak uredaba čita, a Veće je to odbacilo. Dakle, nema mesta prigovoru s te strane. Postupljeno je sasvim u suglasnosti sa Poslovnikom. Uostalom, drugovima narodnim poslanicima saopštavam da će se ovo pismo uputiti Ministru poljoprivrede.

Predlažem za današnji dnevni red, pored pretresa izveštaja Zakonodavnog odbora po predlogu Zakona o socijalnom osiguranju radnika, nameštenika i službenika, još i sledeću tačku dnevnog reda: pretres izveštaja Odbora za molbe i žalbe o predlogu Zakona o izvanrednoj i stalnoj državnoj doživotnoj pomoći. Prima li Skupština ovaj predlog? (Prima). Osim toga predlažem Skupštini da se ovaj zakonski predlog ne smatra kao zakonski predlog, nego kao odluka i da se s tim predlogom postupa kao s odlukom i da se glasa aklamacijom. Prima li Veće ovaj predlog? (Prima).

Prelazimo na dnevni red: pretres predloga Zakona o socijalnom osiguranju radnika, nameštenika i službenika. Molim druga izvestioca narodnog poslanika dr Branka Čubrilovića da podnese izveštaj.

Известилац др Бранко Чубриловић: Другови народни посланици, извјештај је штампан, раздијељен и добили сте га. Да ли се слажете са тим да га не читам? (*Гласови: Слажемо се*). Потребно је да на ово одговорите, пошто се, као

што видите, упућују питања због тога што нијесу читане неке ствари. (Извештај Законодавног одбора видети као прилог на крају књиге)

Другови народни посланици, пред нама је предлог Закона о социјалном осигурању радника, намјештеника и службеника који су законодавни одбори оба вијећа једногласно усвојили. Закон је подијељен у три дијела: 1) Опште одредбе, 2) Давања из социјалног осигурања и 3) Прелазне одредбе.

Циљ самога закона, углавном, одговара новом политичком и привредном стању наше младе Републике. За разлику од закона о осигурању радника у старој Југославији, овај нови закон заузима једно од највиднијих мјеста у комплексу изградње нашег новог социјалног поретка.

Старо социјално осигурање радника и намјештеника, организацијом и својим садржајем, носило је у себи политику разједињавања и распарчавања радничке класе, а тим је оно поцијепало и разбило социјално осигурање на многобројне самосталне и међусобно независне носиоце социјалног осигурања. Вођство тако расцјепканог социјалног осигурања носиле су самоуправе, састављене тобож на принципу паритета послодаваца и осигураника са познатим аутономијама социјалног осигурања, над чијим су пословањем вршила надзор четири ресорна министра, а сваки за установе свога дјелоokrуга.

Основна мисао овог старог социјалног осигурања почивала је на разноврсним законима, статутима и правилима, а из те смјесе законских разноликости избијала је и битна разлика у правима и дужностима самих осигураника.

Ова неједнакост осигураника опажена је специјално у разликама између висине доприноса за осигурање, а, према томе, стваране су и разлике између врста појединих давања из осигурања код радних носилаца.

Овакво схватање радничког осигурања било је одраз друштвено-привредних односа у тадашњој држави, засновано на искоришћавању радних маса. На тај начин, разнолики бивши носиоци старог социјалног осигурања законом су омогућили улагање радничке имовине у ненародне државне зајмове и папирне вредности, па чак пласирање имовине осигурања у приватне (трговинске) зајмове.

Политиком обарања надница у корист подузетничког профита, аутоматски је обарана и вриједност давања из со-

цијалног осигурања. Сталном политиком обарања социјалних терета привреде смањивани су приходи социјалног осигурања, а тиме и могућност пружања довољних давања осигураницима.

За вријеме окупације наше државе највећи дио имовине социјалног осигурања је упропашћен и нова Југославија у часу ослобођења наше земље нашла је социјално осигурање на рубу пропасти. Још у току првих дана нове Југославије социјално осигурање је оживљавано, а као главни руководећи принцип био је унификација социјалног осигурања. Али је проблем пуне материјално-правне унификације социјалног осигурања тј. питање изједначавања радничке класе пред законом у погледу права и дужности према социјалном осигурању, што је битно у проблематици осигурања, остао и даље неријешен.

Ово је кориговано новим Уставом ФНРЈ у коме о социјалном осигурању радника и намјештеника постоји начело да ће нова држава радницима и намјештеницима обезбиједити посебну заштиту путем социјалног осигурања (чл. 20 Устава).

Овим новим законом држава испуњава своје обавезе.

Данас је власт у Републици Југославији у народним рукама. Створени су нови, основни предуслови, економски и политички, а из те нове друштвене структуре има да никне и нови социјални поредак у коме ће се радним масама обезбиједити срећан живот и благостање. Као једно од важних начела изградње срећнијег и бољег живота биће и ново социјално осигурање, које по својој функцији и вриједности треба да послужи раднику, намјештенику и службенику у оно вријеме кад они изгубе могућност зараде губитком радне способности било у болести, било у несрећи, било у изнемоглости или старости. И оно што је најсоцијалније у овом закону — заштиту уживају породице осигураника у случају губитка хранилаца.

Радничка класа у новој Југославији носи на себи, уз остале радне масе, сву политику и економику нове Југославије, и према томе, некаква аутономија социјалног осигурања изграђена на старим принципима самоуправа данас је потпуно непотребна. Радне масе су данас држава, а држава су оне. Из тих разлога подржављење социјалног осигурања гарантује осигураницима сва њихова права из социјалног осигурања, а то ће се остварити на тај начин да се укупна сред-

ства потребна за све врсте давања социјалног осигурања редовито обезбеђују у општем државном буџету.

А зато су предвиђени посебни доприноси за државно социјално осигурање које плаћају послодавци, а привремено, док се наша привреда не оспособи да сама у цјелости понесе терет социјалног осигурања, једним дијелом и осигураници. Доприноси се одмјеравају приносном стопом у одређеном постотку од укупне стварне зараде осигураника. Ову нову конструкцију финансија социјалног осигурања прати увођење јединствене стопе, којом се покривају сви ризици осигурања са аутоматским вирманима пословних вишкова повољних разлика у корист слабије покривених ризика.

Прелазом на систем осигурања о укупној стварној заради осигураника и напуштањем старог система осигурања на основи осигураних надница и плата према одређеним надничким односно платним разредима, постиже се значајна рационализација и појевтињење администрације у привредним подuzeћима као и у установама социјалног осигурања. Нови систем осигурања према стварној заради омогућује колективно одмеравање доприноса осигурања за сва лица уписана код појединог подuzeћа, на темељу укупно исплаћене зараде за све раднике и намјештенике, усљед чега отпадају сви послови око прописивања доприноса осигурања за поједине раднике и око израчунавања одбитака од зараде појединог радника од свих подuzeћа која пријаву осигураника врше исплатним листама.

Држава спроводи социјално осигурање радника, намјештеника и службеника преко Државног завода за социјално осигурање. То је установа општедржавног значаја. Она је организована по аналогiji осталих општедржавних подuzeћа и установа са оперативним значајем службе. Основ те службе је теренска служба Државног завода за социјално осигурање на принципу територијално уређених органа, као на принципу органа уређених на професионалној основи за оне осигуранике који по врсти и организацији своје службе сачињавају засебну и јединствену групу осигураника на читавом подручју ФНРЈ. (Чл. 3 предлога закона).

Координатор свих заинтересованих фактора у осигурању је Савјет социјалног осигурања ФНРЈ. Савјет сачињавају Савезна планска комисија, главни привредни ресори, Министарство финансија ФНРЈ, Министарство саобраћаја ФНРЈ, Комитет за заштиту народног здравља, Јединствени синди-

кати радника и намјештеника и министарства рада народних република. Ново социјално осигурање носи у себи јединство радничке класе: 1) у јединственом носиоцу социјалног осигурања, 2) у начелном изједначењу и равноправности свих категорија радника и намјештеника у правима и дужностима социјалног осигурања и 3) у проширењу опште обавезе осигурања на све раднике, намјештенике и службенике без обзира на врсту рада и на начин награђивања рада (чл. 2 предлога закона). Чланом другим, став 6, овог закона дато је Влади ФНРЈ овлашћење да осигурава сад законом необухваћене и остале категорије трудбеника, чије се осигурање мора постепено у етапама провести (пољопривредни радници, поморски рибари, носачи итд.).

Ново социјално осигурање према предлогу закона пружаће осигураницима давања у размјеру према тежини рада који осигураник обавља, према трајању уписења, као и према ефекту обављеног рада, јер се давања одмјеравају на основу укупне стварне зараде коју осигураник за свој рад прима (чл. 5 предлога закона). Према томе, за више рада и за тежи рад већа су давања тј. социјална осигурања. У болесничком осигурању разликују се давања још и по трајању боловања, тако да ће се за краткотрајна обољења пружати новчана давања у нижим износима, а за дужа боловања која озбиљније угрожавају економску егзистенцију осигураника у вишим износима унутар законом одређених граница а према кључевима које ће Влада ФНРЈ уредбом прописати. Као ново у новом Закону социјалног осигурања ваља напоменути и одредбу да ће социјално осигурање унесрећеним и професионално изнемоглим осигураницима у циљу њиховог оспособљавања за рад обезбиједити нове професије на трошак социјалног осигурања, а уживаоцима ренте и пензије пружаће се и специјална лијечења са циљем спрјечавања трајне неспособности. Поступак за утврђивање неспособности осигураника унесрећених у послу и утврђивање изнемоглости осигураника врши стручна лекарска комисија.

Прекршај прописа социјалног осигурања додијељен је у надлежност народним одборима којима је на тај начин дата важна улога да чувају социјално осигурање као опште народно добро.

Постављањем овако темељних начела за изградњу нашег будућег социјалног осигурања рјешава се и питање задовољења социјално-приватних потреба радничке класе,

као и пуно усклађивање тих потреба са интересима државне привредне политике. Читав комплекс уређења односа из наслијеђеног социјалног осигурања старе Југославије, компликован окупацијом и ратом, тражи такође своје хитно рјешење. Тим се баве прелазне одредбе у предлогу закона. Али закон сам регулише питање урачунавања ранијег времена осигурањаведеног код бивших носилаца осигурања, а питање финансиске санације социјалног осигурања у вези са девалвацијом вриједности прије рата прикупљене имовине за покриће дугорочних обавеза, питање признања за пензионо осигурањеведеног времена у народно-ослободилачкој борби, питање признања права на пензије жртава окупатора и његових помагача, питања признања права нашим радницима и исељеницима након повратка из иностранства, питања признања временаведеног на раду свима оним радницима који због неспровођења пензионог осигурања радника у старој Југославији нијесу могли стећи законско право на пензије, питања разних пензионих фондова и питања регулисања обавеза тих фондова према њиховим члановима као и питање ликвидације приватних пензионих фондова, закон препушта регулисању Владином уредбом.

По члану 56 овога закона Влада ФНРЈ је опуномоћена да укине судове социјалног осигурања; а у законским закључним одредбама предвиђена су и специјална овлашћења Влади за ближе одредбе о висини новчаних потпора из осигурања за случај болести, трудноће и порођаја, о трајању појединих стажева за инвалидске пензије као и висини поједних врста инвалидских пензија. Исто се тако овлашћује Влада ФНРЈ да одреди почетак и начин спровођења социјалног осигурања државних службеника. И на крају, дата су овлашћења Министру рада и Министру финансија ФНРЈ, у члану 57, став 2 и 3, да се, у сврху рационализације рада у привредним предузећима, у установама осигурања, и у финансиској управи, пређе од садашњег компликованог система обрачунавања доприноса из службеничког пореза на основу бруто зараде сваког појединог осигурања на нов систем обрачунавања по нето надницама и платама у којима ће бити урачунати сви одбици и по којима ће се обрачун доприноса и пореза вршити од укупне суме исплаћених надница у појединим предузећима.

На основу свега овога изложеног и онога што сте видјели у предлогу закона, молим Вијеће народа да овај извјештај прими и у начелу и у појединостима. (Аплауз).

Pretsednik: Čuli ste izveštaj Zakonodavnog odbora i obrazloženje druga izvestioca. Otvaram načelnu diskusiju. Ima reč prvi prijavljeni govornik drug Srečko Žumer.

Srečko Žumer (LjR^a Slovenija): Tovariši poslanci! Karakteristično bivših starih liberalnih časov je prav lepo podal slovenski pisatelj Ivan Cankar v svojem „Hlapcu Jernej“. Hlapec Jernej je vse svoje življenje garal in delal za svojega gospodarja, ko pa je ostarel, ga je brezvestni gospodar odslovil in nekdanji pridni hlapec Jernej je popolnoma zapuščen in prepuščen samemu sebi in dobrim ljudem. Cankarjev »Hlapec Jernej« nam nehotе prihaja v spomin, ko leži pred nami novi zakon o socijalnem osiguranju, katerega je predložila naša Vlada Skupščini v pretres in sprejetje.

Cankarjev »Hlapec Jernej« je bil predstavnik vsega delovnega ljudstva, ki je stoletja in stoletja ječalo pod knuto kapitalističnega družabnega gospodarstva, delalo in trpelo, ginevalo in umiralo, da je napravilo zopet prostor mlademu rodu, ki je šel prav isto življensko pot kot on.

Še pred 50 in 60 leti je naše delovno ljudstvo živelo v strašnem siromaštvu. Po 12 in 14 ur trdega dela na dan mu je nudilo le skromno življenje, toda brez kake oskrbe za bolezen, nezgodo in starost. V vseh teh eminentno socijalnih vprašanjih je moralo naše delovno ljudstvo skrbeti samo za se. Tako so pričeli ljudje z manjšimi prostovoljnimi bolniškimi blagajnam, a to predvsem v mestih in večjih industrijskih centrih.

Šele prva svetovna vojna je napravila znatnejši korak v tem velikem socijalnem vprašanju. Zgodovinski prelom v veliki Rusiji, kjer je trpljenje delovnega človeka prišlo do viška in je ruski narod po zaslugi svojih velikih mislecev in človekoljubov raztrgal suženjske okove caristične kapitalistične zmije, je vrgel žarek svetlobe tudi na evropskega hlapca Jerneja. S tem dogodkom se je pričel veliki družabni proces borbe proti krutemu in brezsrčnemu kapitalizmu za svobodo in blaginjo delovnega ljudstva. Toda Evropa še ni bila zrela za ta veliki uspeh ruskega naroda. Še je morala iti skozi nove borbe, skozi nova prečiščenja. Mednarodni kapitalizem je hitro zaslutil veliko nevarnost in napravil vse, da je vsaj navidezno zaježil revolucionarni duh ob ruskih mejah. Medtem ko je politično prekvašal evropskega delovnega človeka o strašnih razmerah, v katerih mora živeti delavec v novem političnem položaju, je na drugi strani

hotel zadovoljiti svojega lastnega delovnega človeka z dokaj zadovoljstvom in ustrežljivo takozvano socialno zakonodajo. V naši bivši Jugoslaviji smo leta 1922. dobili osnovni zakon o zaščiti delavstva in iz njega izvirajoče ustanove, ki nam bi ščitile delavca. Tako smo dobili Delavsko zbornico, Inspekcijo dela, borze dela in tudi socialno zavarovanje ki je obsegalo bolniško panogo, nezgodno in starostno zavarovanje. Toda končno je bila ta socialna zakonodaja v resnici le slepilo za delavca, da bi se zadovoljil z obstoječimi razmerami, da ne bi škilil preko meje v Rusijo. Nadaljnji razvoj in izvajanje te socialne zakonodaje nam to v celoti potrjuje, kajti kapitalizem je v bistvu ostal stari kapitalizem in hlapec Jernej še vedno hlapec Jernej. Kmalu je moral spoznati vsak količnik zaveden delavec, da je vsa ta socialna zakonodaja le slepilo in da končno ni drugega kot mrtva črka na papirju. Kaj je po 20 letih pomenila Delavska zbornica? Ohromelo telo brez življenjske sile z znanim narodnim izdajalcem dr Živkom Topalovićem na čelu, ki mu je bil Centralni sekretariat delavskih zbornic le hvaležno polje za njegovo politično ambicijo in nemajhen vir dohodkov. Po dobrih 20 letih je postala Delavska zbornica pravo gnezdo najbolj reakcionarnega režima v Jugoslaviji s svojim Jugorasom, ki je prodajal in docela gnilo državo skoraj prodal največjemu nasprotniku svobode, pravičnosti in človekoljublja, eksponentu svetovne reakcije Hitlerju. Kaj je bila Inspekcija dela drugega kakor sredstvo v rokah prikritega sodelovanja med industrijci in političnimi reakcionarnimi režimi, za delavca samega zopet le slepilo o socialni pravičnosti, ki je nikjer ni bilo! Koliko se je delavcev ponesrečilo v podjetjih, koliko je bilo podjetij, ki so kljub inšpekciji dela bila prava žarišča tuberkuloze! Borza dela je bila organ brez življenja, za katero, zadnje desetletje niti delavec niti delodajalec ni več vprašal, razen če je politični režim iz njenih nemajhnih dohodkov delil, brezposelne podpore svojim političnim pripadnikom.

In socialno zavarovanje? Že izpovedanega lahko sklepamo, kakšno je moglo biti socialno zavarovanje v tej kapitalistični reakcionarni družbi. Zdravniki socialnega zavarovanja v tej meščanski družbi niso imeli naloge resnično skrbeti za obolelega človeka, — čeprav bi bil to marsikateri rad delal, in mu nuditi vse, kar je potrebno, da čim prej ozdravi. Oskrbovati so smeli delavca le toliko in tako, da so bili stroški oskrbe čim manjši, in ni čudno, da je tedanje zavarovanje dobilo oznako

kinina in aspirina, katerega je dobil zavarovanec za vsako bolezen.

Navidezni demokratični značaj te ustanove je bil v takozvani samoupravi socialnega zavarovanja, ki je bila paritetno sestavljena iz enakega števila delavcev in delodajalcev. Na ta način delavstvo nikdar ni imelo odločilnega vpliva v teh ustanovah in se je vedno zastonj borilo, da bi samoupravo zavarovanja imelo izključno samo v rokah, delodajalci pa le nadzorstvo.

Z imovino socialnega zavarovanja je lahko vsak politični režim takorekoč razpolagal v svojo lastno korist, ker je bilo obvezno predpisano vlaganje imovine v državna posojila in vrednostne papirje, a tudi privatni kapitalisti so se lahko okoristili z posojili te ustanove. Tako je pri zavarovanju nabrani delavski denar koristil predvsem reakcionarnim političnim režimom in privatnemu kapitalu, delavec pa je tako redil le gada na svojih lastnih prsih.

Prav zaradi tega pa volitev v upravne odbore okrožnih uradov nikdar ni bilo, čeprav so bile po zakonu predvidene. Politični režimi, ki so postavljali vsakokratne upravne odbore, so se bali trde in svobodne besede delavca, ki bi enkrat za vselej napravil konec brezvestnemu upravljanju trdo zaslužnega delavskega denarja.

V takem položaju delavskega zavarovanja je bilo prav mogoče tudi najgrše špekulanstvo in prava goljufija docela demoraliziranih podjetij. Veliko število je bilo namreč podjetnikov, ki so svojim delavcem odtrgovali prispevek za zavarovanje, niso pa ga izročili zavodu, kajti svojih delavcev niso niti prijavili v zavarovanje. Ko pa je delavec obolel in se javil za zdravljenje, ni bilo niti govora, ker bi delavec takoj zletel na cesto in ga noben delodajalec ne bi sprejel več v službo.

Na ta način je delavsko zavarovanje moralno in gospodarsko propadalo od dneva do dneva. Končno bi postalo le velik rezervnog zbirnega kapitala, s katerim bi se izključno koriščali le reakcionarni režimi in z njim privatno kapitalistično gospodarstvo, delavec sam pa bi bil le pastorek pri svojem lastnem denarju.

Iz vsega tega kratkega pogleda v preteklost spoznamo, da razdoblje med prvo in drugo svetovno vojno ni bilo noben pozitiven korak v kako izboljšanje socialnega reda, ampak le korak v znatno poslabšanje. Kapitalizem je v vsej moderni tehniki, ki je zadnja desetletja silno napredovala, videl le sredstvo za čim večje izkoriščanje delovnega človeka. Moderne tekstilne

stroje in ves napredek v tehniki industrije je kapitalizem izrabljaj le v svoj podvig in v svojo rast. Zaposlene delavce je izrabljaj do skrajnosti, istočasno pa povzročaj latentno brezposlenost, ki je z modernizacijo gospodarske tehnike rastla od dneva v dan.

Evropa na taki politični gospodarski in socialni osnovi je bila neozdravljivo bolna. Zaradi nadvlad kapitalizma v vseh panogah družabnega življenja, ki je bil po raznih delniških družbah, koncernih, trustih in kartelih docela mednarodno povezan, ni bil, mogoč noben napredek več. Prišlo je do tega, do česar je moralo priti. Evropa se je znašla v novem krvavem vrtincu tam, kjer je bila leta 1918. Zato ta vojna za nas ni bila le obračun z nasilnim fašističnim okupatorjem, ki je pod krinko nemškega in italijanskega nacionalizma v imenu in s podporo vse svetovne reakcije v bistvu le pripravljaj končni obračun s Sovjetsko Rusijo in hotel na celem svetu utrditi in znova uspostaviti potapljačjo se ladjo kapitalizma. Ta vojna je bila za nas prvenstveno socialnega značaja in kot taka končni obračun delovnega ljudstva z nosilcem vse reakcionarne miselnosti, s kapitalizmom.

Zmaga delovnega ljudstva v Jugoslaviji pomeni predvsem končni prelom s preteklostjo v vseh panogah družabnega življenja. Jugoslovansko delovno ljudstvo ni pregnalo iz svoje zemlje le predstavnika svetovne reakcije, fašističnega okupatorja, ampak si je priborilo tudi novo Jugoslavijo na novih družabnih osnovah, na katerih gospodarska politika v naši državi ni več domena inozemskega in domačega kapitala pod kakim varuštvom reakcionarnih in skrajno demoraliziranih režimov. Niti kulturna niti socialna politika v naši novi državi nista več pod cenzuro in kontrolo kapitalistične reakcije, ampak je naša nova Federativna Ljudska Republika Jugoslavija država, v kateri izključno odločaj delovno ljudstvo po svojih lastnih predstavnikih. In država na takih osnovah mora napredovati vsestransko tako v gospodarstvu, kakor tudi v kulturi in socialni politiki, kjer je pravzaprav združeno vse v splošnem napredku delovnega ljudstva, ki je nosilec vsega državnega življenja.

V današnji naši novi domovini ne more več naše gospodarstvo imeti dvojnega knjigovodstva, prvega zase, drugega pa za državo kakor tudi vprašanje delovnega ljudstva ne more imeti dveh obrazov, prvega za delavstvo, drugega pa za vodilne politične kroge. In tega razloga pomenjajo vsi zakoni bodisi gospodarskega značaja ali pa značaja vprašanja delovskega ljudstva živo stvarnost, življenje. Zato pa tudi novi zakon o socialnem zavarovanju ni in ne more biti več nikako slepilo za delavstvo kot v bivši kapitalistični reakcionarni Jugoslaviji, kar

bi si morda še vedno kak neverni Tomaž iz preteklosti predstavljaj, ampak je zakon, ki je v sestavnem delu naše države bistvene važnosti, ki globoko posega v notranje državno življenje. Prav iz teh vidikov sem prepričan, da z novim zakonom o socialnem zavarovanju stopamo v lepšo bodočnost delovnega človeka, ker bo tako končno ne samo njegovo bolniško zavarovanje, ampak tudi zavarovanje za primer nezgode in starosti.

Z novim zakonom stopa v zavarovanje vsa delovna sila v državi, tako fizična kakor intelektualna. S tem korakom se ne manifestira le enakost v dolžnostih in pravicah vseh državljanov, ampak tudi dejstvo, da ne bo v naši novi Jugoslaviji ne delavca in ne uradnika, ki bi ne bil oskrbljen v vsakem primeru potrebe. Potrebno bo edino, to vseplošno zavarovanje izvesti čimprej do zadnjega podeželskega poljedelskega delovca in delavke in s tem končno likvidirati Cankarjevega »Hlapca Jerneja«.

Po zakonu dobi Vlada veliko pooblastil, da končno novo zavarovanje uredi in izpopolni. Želeti je nujno, da merodajni činitelji to uredi in da začne novo zavarovanje poslovati tako kot je željeno, da bodo naši delavci in uradniki resnično preskrbljeni tudi v tem tako važnem življenjskem vprašanju.

Z novim zakonom si je naša narodna Vlada nadela težko, toda hvaležno nalogo. Z vso gotovostjo smo prepričani, da se ji bo to v kratkem času tudi posrečilo, da bo s tem zadovoljila vse delovno ljudstvo in ga rešila težkih skrbi, katere ga morijo že dolga stoletja. Zato smatram, da je s tem zakonom vendarle rešeno najvažnejše vprašanje delovnega ljudstva, in izjavljam, da bo sekcijski slovenskih poslancev v Svetu narodov v načelu z veseljem glasovala za ta zakon. (Aplauz).

Претседник: Има реч народни посланик др Милош Поповић.

Др Милош Поповић (НР Србија): Другови народни посланици, наш Устав изједначио је све наше грађане у свима правима и дужностима. По њему се тражи од свих грађана да испуне све своје дужности, у првом реду обавезу рада — а требало би исто тако и да, као еквивалент, обезбеди и право на рад, што овог пута није унесено у Устав, али што ће свакако морати да се унесе. По нашем Уставу треба да се донесу многи социјални закони који захтевају опсежне социјалне реформе и доношење одговарајућих социјалних законских одредаба.

Један од тих најважнијих закона је Закон о социјалном осигурању радника, намештеника и службеника, који имамо да донесемо и о коме треба да се у начелу дискутује.

Пре свега требало би да се тај закон зове закон о општем и обавезном социјалном осигурању. Из даљег излагања видите зашто би то било потребно.

По одредбама овог законског пројекта држава обавезује све своје чланове да створе средства за извршавање свих установа за социјално осигурање радника, намештеника и службеника, али зато узима на себе и обавезу да их најцелисходније, најправичније и најекономичније употреби. Да би ово успешно постигла, она ради или се бар труди да ради по одређеном плану у производњи и у расподели добара, у подели рада, а у вези с тим треба да се плански спроводи и васпитање, одгој и образовање народног подмлатка, њених будућих радника и сарадника, како би се бар њима обезбедила боља и срећнија будућност.

И опште социјално осигурање треба да се у ове планове укључи и паралелно са њима изводи.

Социјално осигурање односи се дакле:

1) На случај болести, и ту треба предузимати: а) лечење и б) рад на спречавању болести (хигијенске мере предохране) јер оне знатно умањују оболелост.

2) У случају старости, а то значи делимично или пуно издржавање или пензија за старе.

3) Помоћ у несрећним случајевима и то: а) као хитна помоћ и б) као мере за спречавање несрећних случајева на пр. пожара и др.

4) У случају смрти: а) обезбеђење породице умрлог уколико их је он издржавао и б) трошкови сахране.

5) Помоћ инвалидима рада: а) пуна или делимична, б) редукација и в) преквалификација и установе за те сврхе које су потребне.

6) Помоћ и накнаде у елементарним непогодама (суша, град, поплава, гром и др.).

Али овај закон, као што се из његовог наслова види, узима у обзир раднике из пољопривреде, намештенике и службенике, али не укључује земљораднике, по броју радног народа највећи део (80%), који и по важности долазе на прво место, јер својим радом доприносе са више од 70% свих националних прихода.

Међутим су њихове потребе за социјалним осигурањем не само веће него и многобројније, све елементарне незгоде, помор стоке, сатирање усева услед паразита и др.

Ако је наша држава заједница радног народа, а то ће рећи: сељака (земљорадника), радника и умних радника, онда сви они подједнако треба да имају сва права, па и право на опште и обавезно социјално осигурање. Према томе, наш први захтев би био да се у опште обавезно социјално осигурање укључе и земљорадници. О томе ћемо поднети нарочити предлог. Начелно пак, треба социјално осигурање да буде: 1) опште, да обухвата све врсте радника; 2) обавезно, а терете да поднесе осигураници пропорционално својим приходима; 3) да буде упрошћено, па дакле и економично и рационално; 4) да је централизовано и по средствима и по управи.

Овде напомињем да социјално осигурање треба не само да има установе за указивање разних врста помоћи, већ и установе за предохрану од свих побројаних случајева који захтевају указивање помоћи — дакле, мере за предохрану, које су у стању у великој мери да смање трошкове. Напомињем пример осигуравајућих друштава, која су увидела да је њихов интерес да осигураници што дуже живе, што зависи од начина њиховог живота. Та друштва су употребила многа средства да својим осигураницима помогну у случају болести, да их упуте да живе хигијенским животом итд. Резултати су били повољни. Људи су продужили живот, а они су повећали свој приход (*Нинко Петровић*: Ви хвалите старо капиталистичко друштво). Ја само примера ради ово наводим, да се на то обрати пажња, а не да се вратимо на старо. То је доста речено за онога који разуме.

Допустите ми да још истакнем неколико важних чињеница које говоре у прилог обавезног осигурања. Прво, чисто психолошки моменат. У капиталистичком друштву, где је сваки морао да се бори за свој опстанак и да се индивидуално осигурава, морао се спроводити и један дух себичности. Истина, он је давао потстрека за рад и зараду, али је човека докраја исцрпљивао и гушио у њему многе моралне и човечне особине. Ако у новом друштву са правим социјалним уређењем свако буде знао да ће у сваком случају невоље и недаће наћи сигурну, брзу и потпуну помоћ и да је ослобођен бриге за своју породицу, да му је и она обезбеђена после његове смрти, онда ће се у сваком таквом човеку створити нов дух солидарности и развити много солиднији и виши степен потстрека за рад, јер ће бити свестан да од општег добра и напретка зависи и његово лично добро.

Место безобзирне борбе за опстанак развиће се високо осећање за заједницу, за социјалну дужност и социјалну правду заједно са осећањем безбедности, а по старом задружном начелу: један за све као и сви за једнога.

Зато је и задругарство — кооперативизам, у свим својим облицима једно од најмоћнијих васпитних установа и средстава — истина нешто спорији, али утолико сигурнији и лакши пут ка потпуној социјализацији и социјализму.

Још само да напоменем неколико установа које би олакшале потпуно спровођење општег обавезног социјалног осигурања а то су:

1) Потпуна социјализација лекарске помоћи и свих средстава и установа за лечење, без обзира на ма које услове. Сваки болесник да ужива бесплатну помоћ, болничко и друго лечење. Наравно да основна средства треба да пружи средства општег обавезног социјалног осигурања. То је спроведено у Совјетском Савезу и у последње време и у Великој Британији. Социјализација лекарске помоћи треба да се протеже и на све превентивне мере — хигијенске поуке и све што помаже хигијенски начин живота и спречава оболења.

2) Опште право на пензије у старости. Сваки човек преко 60 односно 65 година има право на бесплатно збрињавање, било у виду пензије, а још боље право на „дом старца“. Нешто слично ја сам пре 10 година и више имао прилике да видим у Данској, где је то спроведено на врло користан начин.

3) Инвалидска помоћ за млађе од 60 година, а према степену њихове неспособности.

4) Установе за принудан рад за све оне који неће добровољно да раде, и за све осуђене као поправна средства.

5) За сву децу и младеж бесплатне установе за одгој, исхрану, лечење, образовање (школовање), уколико то нису у стању да врше сами родитељи.

Кад се ово спроведе и трошкови за опште обавезно социјално осигурање биће сразмерно много мањи, него ако би се све ове установе морале издржавати од сопствених средстава. Финансирање, техничко и административно уређење је даље ствар стручњака и оно ће морати још дуго да се проучава и прилагођује, али је главно да се утврде основни принципи на којима треба да почива цела зграда општег обавезног осигурања. Изјављујем да ћу у начелу гласати за предложени закон, а да у име моје и мојих другова подносим следћи предлог, који гласи . . .

Претседник: Не можете стављати овде законске предлоге.

Милош Поповић: Ја мислим да сви посланици имају право да стављају предлог. (*Јосип Рус:* Који су то другови?) Осим мене, Спасоје Димитријевић, Радомир Тодоровић и Дон Анте Салацан. *Гласови:* Само четворица!) Није важно колико, него је важно шта се предлаже и да ли је корисно. Ако се слаже још неко са нашим предлогом нека потпише. Дакле, ми предлажемо:

ПРЕТСЕДНИШТВУ ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Земљорадници у нашој држави чине 80% становништва. Њихов је рад не само најтежи већ и најважнији и тај рад доприноси 75% од свих националних прихода.

Према томе, земљорадници — радници земље — имају пуно право на опште социјално осигурање, утолико пре што су и њихове потребе за осигурањем много веће као што су: све елементарне непогоде (суша, поплава, град и др.), помор стоке, опасности од паразита (затирање усева), и што је њихово здравље и живот више угрожен но ма коме другоме — већи проценат побољевања и смртности, као и много већа потреба за хигијенским уређајима и просвећивањем.

Из тих разлога предлажемо да се у поднесеном законском предлогу о социјалном осигурању укључе и сви земљорадници. Уколико то није сад могуће, да се најхитније допуну овај закон нарочитим одредбама, или цео преради.

Предлажемо да се, при изради овога закона поред мишљења стручњака узму у обзир и мишљења и предлози који буду донесени на сеоским народним зборовима.

Надамо се да ће ови предлози од животне важности по наш радни народ на селу бити усвојени и да ће се по њима поступити.

С. Ф. — С. Н.

Народни посланици:

20 августа 1946 године
у Београду

Др Милош Ђ. Поповић, с. р.
Спасоје Д. Димитријевић, с. р.
Радомир Т. Тодоровић, с. р.
Дон Анте Салацан, с. р.

Pretsednik: Ovo što je pročitao drug dr Miloš Popović, narodni poslanik, nikako ne možemo smatrati kao zakonski predlog, jer zakonski predlog može da bude upućen samo preko Zakonodavnog odbora. Šta je onda ovo, druže narodni poslanice? (*Čana Babović:* Vršenje agitacije u Skupštini. — *Dr Miloš Popović:* Ovo je dopuna zakonu).

Traži li još ko reč u načelu o ovome zakonu? (Niko ne traži reč). Pošto se niko ne javlja za reč, zaključujem diskusiju u načelu i prelazimo na konačno glasanje u načelu, a onda na diskusiju i glasanje u pojedinostima. Ko je u načelu za ovaj zakonski predlog, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*, neka digne ruku. (Niko ne diže ruku). Niko nije *protiv*. Objavljujem da je time ovaj zakonski predlog u načelu primljen.

Molim druga izvestioca da čita član po član.

Izvestilac čita član 1.

Preisednik: Traži li ko reč o čl. 1? (Niko se ne javlja za reč). Pošto se niko ne javlja za reč, prelazimo na glasanje u pojedinostima. Ko je *za*, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*, neka digne ruku. (Niko ne diže ruke). Pošto niko ne diže ruku, objavljujem da je ovaj član jednoglasno primljen.

(Za ovim je Veće naroda, glasajući dizanjem ruku, jednoglasno usvojilo bez ikakvih izmena članove od 2 do 36 zaključno, prema izveštaju Zakonodavnog odbora).

Izvestilac čita član 37.

Pretsednik: Ima reč narodni poslanik Aleksandar Stojanović.

Aleksandar Stojanović (NR Srbija): Ja imam jedan amandman. Dozvolite da ga obrazložim.

Pretsednik: Po članu 39 Poslovnika ne može se podnositi amandman u pretresu u pojedinostima.

Александар Стојановић: Ја сам амандман поднео пре претреса у начелу и у појединостима. По Пословнику пре претреса се може поднети амандман.

Другови народни посланици, ја ћу у најкраћим потезима изнети шта ме је руководило да поднесем уз чл. 37 Закона о социјалном осигурању амандман који гласи:

„Осигуранику који проведе на послу најмање 20 година а старији је од 50 година припада у случају отказа посла 40 до 50% старосне пензије, док не нађе упослење, било сам или преко Завода за социјално осигурање“.

Ја знам, другови посланици, и свестан сам да ћемо тиме, ако се ово прими — а верујем да треба да се прими, јер нема разлога да се одбије — погодити тежње и жеље великог броја, можда стотине и хиљаде наших службеника који су навршили 50 година а имају преко 20 година уложеног рада, да могу за време тог отказа да приме 40 до 50% оног улога, заправо оне старосне пензије која им по Правилнику припада.

Ја знам да ће то погодити касу Завода за осигурање радника, али ја знам исто тако да се баш државни приход и половина целокупног савезног буџета покрива из тих прихода, заправо од вишкова њиховог рада. Ја бих желео да чујем тумачење повереника Владе — да ли један радник који ради 20 и више година а има преко 50 и више година старости не испуњава услове за пензију, према закону како га ја тумачим. Нисам правник па бих желео аутентично тумачење. Да он, када има 55 година са тим отказом не губи право осигурања, то ми је потпуно јасно.

Другови посланици, ми знамо да сада, када држава узима привредна предузећа да би их социјализирала, она још није у стању, — ми нисмо достигли, а надамо се да ћемо достићи тај ступањ — да сваком човеку који је способан и хоће да ради — обезбеди посао. Човек који има више од 50 година, ако добије отказ од једног, два или три месеца, за које време он не може да се упосли, значи да треба да гладује и да се мучи. Мислим да је несоцијално ако том човеку не пружимо помоћ док он не нађе запослење или док му Завод за социјално осигурање не нађе други посао. Ми морамо да их помогнемо да се прехране док не нађу запослење. Ја бих вас молио да се ово у општем интересу прими, јер бисмо тиме успели да задовољимо раднике да са бољом енергијом помогну изградњи земље. Ја мислим да је потребно да се то уреди неком уредбом или законом, да се оном човеку који је навршио 20 година, а има преко 50 година старости, обезбеди 40 до 50%, да може да живи док не нађе запослење или док му Завод за социјално осигурање не нађе посао. Ја се надам да ћете ви ово прихватити. Гласају за овај закон.

Претседник: Има реч повереник Владе др Руди Кијовски.

Повереник Владе др Руди Кијовски: Другови народни посланици, мислим да се ту ради о неправилном схватању члана 37. У члану 37, о чему је говорио народни по-

сланик, то питање је решено на тај начин, с обзиром да наци закон дели раднике у три групе: у оне на најтежим пословима, у оне на тешким пословима и на остале. Право стицања пензије везано је за два услова: стажом, да су радници провели неко време на раду, и годинама старости. Што се тиче првог услова, он се односи на године проведене на раду тј. најмање 15 година код радника на најтежим пословима, 20 година код радника на тежим пословима и 25 година са раднике на осталим пословима. Значи, чим је један радник напунио 15 година, односно 20 година или 25 година, он је испунио стаж и стекао право на старосну пензију. То је први услов. Други услов је година старости, што значи да радник на најтежим пословима треба да напуни 55 година старости у случају ако је радио на најтежим пословима, 60 година на тежим пословима и 65 година на осталим пословима.

Тачно је оно што је рекао друг народни посланик да се може десити. Узмимо рецимо пример да један радник почне у 18 години, што ће бити редован случај, и ако ради непрекидно на најтежим пословима, он стиче право на пензију у 43 години, односно ако је радио на тежим пословима у 48 години или на осталим пословима у 53 години. Може се десити случај да један радник стиче, дакле, право на пуну пензију односно 90% у наведеним годинама. Када се деси такав случај да неко стекне пуну пензију, пошто је провео 25, односно 30 или 35 година на одређеним пословима, а нема још 55 година, односно 60 или 65 година старости, тада он не треба да се боји да ће ићи на улицу, јер члан 37 у ставу 2 предвиђа да такав радник прима своју пуну пензију и пуну зараду. Значи, прима пензију плус зараду.

Pretsednik: Traži li još ko reč o ovome članu? (Ne traži niko). Prelazimo na glasanje. Ko je za ovaj član sa tekstom kako ga je pročitao izvestilac, neka digne ruku. (Poslanici dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Aleksandar Stojanović dizanjem ruke glasa protiv ovog člana). Objavljujem da je ovaj član primljen sa jednim glasom *protiv*.

(За овим је Веће, гласајући дизанјем руку о сваком прочитаном члану, једногласно усвојило чланове 38 до 41 закључно, према извештају Одбора).

Izvestilac: (Čita član 42) Ovde ima amandman.

У члану 42, на крају става 2, да се уместо тачке стави запета и дода следећи текст: »а užиваоцима који немају породице

isplaćuje se potpora za sitne troškove u visini do jedne petine pune rente».

Повереник Владе др Руди Кијовски: Овај се амандман предлаже због тога да и уживаоци рента односно пензија, који на рачун тих својих права буду упућени на накнадно лечење у здравствене заводе, буду у свему изједначени са активним осигураницима, којима у таквом случају, ако немају породице, припада за време тог лечења посебна потпора за дневне ситне трошкове. (Чл. 20, став 1 тач. г).

Pretsednik: Primate li ovaj amandman?

Izvestilac: Primam.

Pretsednik: Stavljam na glasanje ovaj član sa amandmanom. Ko je za, neka digne ruku. (Svi poslanici dižu ruke). Ima li ko protiv? (Nema). Član 42 sa amandmanom je primljen.

(За овим је Веће народа, гласајући дизањем руку, једногласно усвојило чланове од 43 до 46 закључно, према одборском извештају).

Pretsednik: Ja bih molio Skupštinu da odobri 10 minuta odmora. (Odobrava se).

(Posle odmora).

Pretsednik: Nastavljamo rad. Predlažem Veću naroda da druga izvestioca dr Ćubrilovića zameni drug Carević, pošto se drug izvestilac zamorio. Prima li Skupština? (Prima).

Zamenik izvestioca Miloš Carević čita član 47 prema odborskom izveštaju.

Pretsednik: Kod ovoga člana izvolite čuti Vladin amandman.

Повереник Владе др Руди Кијовски: У члану 47 да се дода нови став 3) који гласи:

„3) Изузетно од прописа претходног става може добровољно продужено осигурање трајати и дуже од године дана у случају кад је обавеза осигурања престала ради вршења разних јавних функција“.

Овај се амандман предлаже због тога да се радницима и намештеницима који услед преузимања јавних функција, рецимо као чланова народног одбора, морају прекинути запослење у свом дотадашњем звању, сачувају стечена права из социјалног осигурања за све време трајања обављања преузетих јавних функција.

Pretsednik: Traži li ko reč o ovome članu i amandmanu? (Niko). Ne traži niko. Stavljam član 47 sa pročitanim amandmanom na glasanje. Ko je za, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Član 47 sa amandmanom je primljen. Izvolite čuti dalje.

Zamenik izvestioca: (Čita član 48) Kod ovog člana ima Vladin amandman.

Повереник Владе др Руди Кијовски: У чл. 48 има да се дода нови став 4, који гласи:

„4) Изузетно од прописа претходног става може добровољно продужено осигурање трајати и дуже од две године у случају кад је обавеза осигурања престала ради вршења разних јавних функција“.

Овај се амандман предлаже због тога да се радницима и намештеницима који услед преузимања јавних функција морају прекинути запослење у свом дотадашњем звању сачувају стечена права из социјалног осигурања за све време трајања обављања преузетих јавних функција.

Pretsednik: Stavljam na glasanje ovaj čl. 48 sa amandmanom Vlade. Ko je za ovaj član sa amandmanom Vlade, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je čl. 48 sa amandmanom Vlade primljen.

(Zatim je Veće, glasajući dizanjem ruku, jednoglasno usvojilo članove od 49 do 52 zaključno, prema izveštaju Odbora).

Zamenik izvestioca čita član 53.

Pretsednik: I ovde ima amandman.

Повереник Владе др Руди Кијовски: У чл. 53, у ставу 1, у тачки а) да се иза речи „жртве фашистичког терора у“ уметне реч „затвору“, иза које се ставља запета и онда следе речи: „заробљеништву, интернацији, конфинацији, депортацији и на принудним радовима“.

Овај се амандман предлаже због тога да се избегну евентуалне нејасности и крива тумачења при примени овог законског прописа.

Pretsednik: Prima li izvestilac ovaj amandman?

Zamenik izvestioca: Primam.

Pretsednik: Traži li ko reč? (Niko). Prelazimo na glasanje. Ko je za ovaj član sa amandmanom koji je primio izvestilac, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je član 53 primljen sa gornjim amandmanom.

(За овим је Веће народа, гласајући дизањем руку, примило једногласно и без измене чланове од 54 до 61 закључно, према одборском извештају).

Председник: Time је предлог Закона о социјалном осигурању радника, намеštenika и служbenika примљен у појединостама. Пре гласања о законском предлогу у целини, јавио се за реч министар спољне трговине Никола Петровић.

Министар спољне трговине инж. Никола Петровић (НР Србија): Другови народни посланици, ово је други пут што у току овог заседања Скупштине чујемо господина Милоша Поповића. Пре него што би се Закон о социјалном осигурању изгласао, сматрам за потребно да се са неколико речи осврнем на излагања господина Милоша Поповића у вези са законом који је сада на дневном реду.

Пре неколико дана г. Поповић говорио је о Основном закону о државним службеницима. И тада је он иступио као бранилац интереса старог предратног бирократског апарата, старог бирократског система. Он је пред нама ронио сузе над тим што се ствара један нов државни апарат, што се ствара ново државно чиновништво које ће бити зависно од народа, чиновништво које треба да служи народу а не чиновништво које ће, као пре овога рата, служити експлоататорима народа.

Данас господин Милош Поповић иступа као бранилац интереса сељаштва. Зар сама чињеница да једнога дана брани једно, стари бирократски апарат који је угњетавао сељаштво, а данас брани сељаштво, не показује да се ради о једној пустој демагогији? Не ради се о једном принципијелном ставу. Та група, или тачније групица, покушава да унесе пометњу у рад овога дома, она искоришћава трибину овог високог дома за своје демагошке противнародне циљеве. (*Један глас:* Бацају погрдне речи на овај дом).

Другови и другарице, интересантно би било знати где су се та господа, тобожњи браниоци сељаштва, налазила за време народно-ослободилачког рата (*Један глас:* Тако је). Тада, када су нашим сељацима по Мачви и Срему, Босни и Херцеговини, по Црној Гори, горели домови, и то не једанпут него више пута, онда када су нашим сељацима окупатори отимали жито, када су сељаци сами спаљивали своје жито да не би пало у руке окупатору, онда када су сељаци гинули хиљадама и стотинама хиљада, тада се та господа нису налазила са сељаштвом! Они су се увукли у мишје

рупе и, још горе, ставили су се под заштиту једног Драгог Јовановића. А данас када су, захваљујући чврстом савезу радника и сељака, избачени окупатори из наше земље и када смо приступили изградњи наше домовине, они покушавају да се баце у позу неких „бранилаца“ сељаштва, они покушавају да играју улогу заступника интереса сељака пред једном владом радника и сељака и то пред првом владом радника и сељака коју народи у нашој земљи у својој историји имају. Као да та влада није више од њих свесна шта су интереси сељаштва! Као да та влада није од првог дана свога образовања предузела све што се могло учинити да помогне нашем сељаштву!

Ја ћу само укратко да вас потсетим на то шта је наша влада радника и сељака учинила да помогне нашем сељаштву. Она је спровела аграрну реформу и дала сељашву око милион хектара земље. Она је спровела колонизацију и населила десетину хиљада сељачких породице на плодна земљишта Војводине. Она је спровела једну конзеквентну политику цена у интересу управо нашег сељаштва. Свако мора признати да су се цене индустријских производа код нас из дана у дан смањивале, а да су цене сељачким производима остале исте. Тако су маказе између цена земљорадничких производа и индустријских производа постале повољније за сељака него што су биле пре годину дана.

Разуме се, господин Милош Поповић и остали из његове групе неће да знају ништа о томе. Они „заборављају“ да данас на нашим пољима има 2.000 трактора више него што је било пре годину дана; да смо почели да изграђујемо један кредитни систем, којим се све више пружа нашем сељаштву помоћ да може да обнови своје ратом оштећено домаћинство. Наша Влада врло добро зна шта су интереси сељаштва и она ће умети да их брани и да убудуће доноси реформе и законе који ће одговарати интересима сељаштва. (Др Бранко Чубриловић: Дугове смо им избрисали). Јер ово што је досада учињено само је почетак.

Ипак, треба признати да има један слој „земљорадника“, „земљорадника“ блиских господину Милошу Поповићу, за чије интересе се ми не само да нисмо бринули, већ обрнуто. Тај слој „земљорадника“ су велепоседници.

Ми смо одузели земљу тим велепоседницима и то је оно што боли господина Милоша Поповића. (Аплауз). Не боле њега социјални интереси сељака, већ њега пече судбина велепоседника! Када г. Поповић говори о „сељаштву“ и „ин-

тересима сељаштва“, то је само демагошка фраза, маска, а садржина његових схватања то су интереси експроприсаних велепоседника. То је карактеристика групе др Поповића. (Један глас: Групице!). То је карактеристика групице г. Милоша Поповића и Драгољуба Јовановића. Они само покушавају да своје праве интересе и своје праве намере маскирају демагошким фразама.

Другови и другарице, данас у Југославији постоји чврст савез радника и сељака и захваљујући томе савезу који смо створили у току народно-ослободилачког рата, ми смо постигли тако велике успехе у току ослободилачке борбе. Савез радника и сељака је кључ наших прошлих успеха и залога наших будућих победа и управо тај савез радника и сељака то је оно што се господину Милошу Поповићу не свиђа. (Аплауз). Сељак је код нас у току ослободилачког рата постао субјект наше политике. Он је учествовао у изградњи наше Армије, он је учествовао у стварању првих наших народно-ослободилачких одбора. Заједно са радништвом и народном интелигенцијом, наше сељаштво данас држи у својим рукама власт и изграђује нашу нову државу. Према томе, сељак је постао субјект наше политике, а групица господина Милоша Поповића жели да од нашег сељаштва направи објект своје демагогије!

Ја сам убеђен да покушаји ове групице који иду за тим да се разбије савез радника и сељака неће никада успети и ја тврдо верујем да ће се ти покушаји разбити управо о само сељаштво, које неће допустити да се сељачким именом ките разни демагози и непријатељи радног народа. (Буран аплауз).

Pretsednik: Prelazimo na glasanje. Molim sekretara da izvrši prozivku. Glasa se za i *protiv*.

Sekretar Ninko Petrović proziva poslanike da glasaju.

(Posle glasanja)

Pretsednik: Prisutno je 107 poslanika. Svi su glasali za. Time je Zakon o socijalnom osiguranju radnika, nameštenika i službenika u Veću naroda definitivno primljen u celini. Ovaj zakon uputićemo Saveznom veću.

Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda: pretres izveštaja Odbora za molbe i žalbe o predlogu Zakona o izvanrednoj i stalnoj državnoj doživotnoj pomoći. Molim druga izvestioca da pročita zakonski predlog o kome smo rešili da ćemo glasati kao o običnoj odluci.

Известилац др Милорад Влајковић (НР Србија): (Чита извештај Одбора за молбе и жалбе. — Видети прилог на крају књиге)

Другови народни посланици, мислим да је потребно да вам у неколико речи реферишем о раду нашег Одбора, који је имао преко 600 молби за сталну месечну помоћ. С обзиром да су скоро све молбе биле упућене појединим републиканским владама, које су сваку молбу понаособ расматриле у погледу тога да ли је потребно да се додели месечна помоћ или не, ми смо добили масу тих молби натраг. Многе су молбе решиле саме републиканске владе. Многи који су тражили помоћ већ су на пензионом осигурању и наравно да не могу добити ову помоћ, као ни они које је обухватио Закон о инвалидима, који су запослени. Отпали су и они који су били народни непријатељи а раније су уживали помоћ у бившој Југославији.

Као што видите, ми од тако великог броја имамо сада само ова четири случаја и мислим да се можете сагласити да ту треба да изиђемо у сусрет.

Pretsednik: Traži li još ko reč o ovom predlogu? (Ne traži niko). Stavljam ovaj predlog Odbora za molbe i žalbe na glasanje. Kao što smo zaključili u početku, glasaće se aklamacijom. Ko je za ovaj predlog, neka digne ruku. (Poslanici dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Time je ovaj predlog primljen i mi ćemo ga odmah uputiti Saveznom veću.

У суштини, ми смо овим завршили данашњи дневни ред. Molim Veće naroda да прихвати још неколико таčака, које ћемо свршити већерас пре него што се разидемо, и то:

1) Savezno veće dostavilo je Veću naroda на решавање коначно усвојене текстове предлога Закона о државним службеницима, предлога Закона о привредним предузећима, предлога Основног закона о поступку са експроприсаним шумским поседима и предлога Закона о социјалном осигурању радника, nameštenika и службеника. То би била прва одлука о продуženju дневног реда.

2) Savezno veće nam je uputilo Odluku, коју је Savezno veće већ прихватило, о изванредној државној помоћи која се додељује неколиким licима, што је умножено и раздeљено народним посланицима.

3) Prezidijum Narodne skupštine moli да узмемо као посебну тачку данашњег дневног реда још и Одлуку о продуženju рока за саглашавање закона Уставу (čl. 136 Ustava) уз образложење. Mисlim да то можемо прихватити, пошто се не ради о про-

meni Ustava nego samo o produženju roka u saglasnosti sa Ustavom. Prihvata li Veće ovaj predlog? (Prima se). Ko je za, neka digne ruku. (Svi poslanici dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema).

Dakle, mi ćemo nastaviti sednicu sa dnevnim redom:

Prvo, usvajanje konačnog teksta Zakona o državnim službenicima. Ovaj tekst je u potpunosti identičan sa tekstom koji je usvojilo Veće naroda. Predlažem da glasamo aklamacijom. Ko je za, neka digne ruku. (Narodni poslanici dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Narodni poslanik dr Miloš Popović dizanjem ruke glasa *protiv*).

Drugo, Osnovni zakon o državnim privrednim preduzećima je u potpunosti identičan sa tekstom koji smo primili, te stoga glasamo aklamacijom. Ko je za, neka digne ruku. (Svi). Ko je *protiv*? (Niko). I ovaj zakon je primljen definitivno.

Treće, Osnovni zakon o postupanju sa eksproprisanim i konfiskovanim šumskim posedima. I tu glasamo aklamacijom. Ko je za, neka digne ruku. (Svi). Ko je *protiv*? (Niko). Zakon je primljen.

Četvrto, predlog Zakona o socijalnom osiguranju radnika, nameštenika i službenika. I ovaj tekst je istovetan sa tekstom koji smo mi već primili. Ko je za, neka digne ruku. (Svi). Ko je *protiv*? (Niko).

Svi ovi zakoni će se uputiti Prezidijumu Narodne skupštine na proglašenje.

Savezno veće uputilo je Veću naroda na rešavanje predlog Odluke o izvanrednoj državnoj pomoći. Molim druga sekretara da pročita ovu odluku.

Sekretar čita tekst odluke:

VEĆE NARODA
NARODNE SKUPŠTINE
FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

Veće naroda Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije na svom XIII redovnom sastanku I redovnog zasedanja, održanom 20 jula 1946 godine u Beogradu, a na predlog Odbora za molbe i žalbe Veća naroda konačno je usvojilo

PREDLOG ODLUKE
O
IZVANREDNOJ STALNOJ DRŽAVNOJ DOŽIVOTNOJ POMOĆI

Član 1

Dodeljuje se stalna lična mesečna doživotna pomoć:

Mašanu P. Rajkoviću iz Pipera —	700.—	din. mesečno
Đorđiju Dimiću iz Berana — — —	750.—	» «
Katarini ud. Jambrišak dr Alojzija Milivoja iz Beograda — — —	5.000.—	« «
Nadeždi ud. Petra Popovića iz Beo- grada — — — — — — —	2.000.—	« «

Član 2

Uz stalnu ličnu mesečnu pomoć koju predviđa čl. 1 ove odluke ne pripada ni lični ni porodični dodatak, a pravo na prijem ove pomoći prestaje na osnovu odredaba koje važe za penzionisane državne službenike, a ima im se računati od dana stupanja na snagu ove odluke.

Član 3

O izvršenju ove odluke staraće se Ministar finansija FNRJ.

Član 4

Ova odluka stupa na snagu po izglasavanju u Narodnoj skupštini FNRJ.

20 jula 1946 godine u Beogradu

**Veće naroda Narodne skupštine
Federativne Narodne Republike Jugoslavije**

Sekretar

Joza Milivojević, s. r.

Pretsednik

Josip Vidmar, s. r.

Pretsednik: Traži li ko reč o ovoj odluci? Ne traži. Ko je za, neka digne ruku. (Svi). Ko je protiv? (Niko). Time je ova odluka primljena.

Treća tačka koju smo naknadno primili to je Odluka o produženju roka za saglašavanje Ustavu zakona, odluka i uređaba prema čl. 136 Ustava. Molim sekretara da pročita predlog odluke sa obrazloženjem.

Sekretar čita tekst predloga odluke sa obrazloženjem:

»Narodna skupština FNRJ odlučuje da se rok od šest meseci, određen trećim stavom prelaznog 136 člana Ustava, za ispitivanje i dovođenje u saglasnost sa Ustavom odluka, zakona i uredaba potvrđenih od Ustavotvorne skupštine Odlukom od 1 decembra 1945 god., produži za tri meseca, s tim da svi zakoni koje na osnovu čl. 136 Ustava donesu zakonodavni odbori oba veća Narodne skupštine budu podneti Narodnoj skupštini na odobrenje na prvom narednom zasjedanju Narodne skupštine.

Uprkos naporu Komiteta za zakonodavstvo i izgradnju narodne vlasti i oba zakonodavna odbora Narodne skupštine, rad na ispitivanju i dovođenju u saglasnost sa Ustavom svih odluka, zakona i uredaba potvrđenih Odlukom Ustavotvorne skupštine od 1 decembra 1945 g. nije mogao biti dovršen u roku propisanim stavom 3 člana 136 Ustava, a koji rok ističe 31 jula o. g.

Kako je na taj način ostao još izvestan broj odluka, zakona i uredaba koje treba ispitati i saglasiti sa Ustavom, postalo je neophodno da se rok iz stava 3 člana 136 prelaznih naređenja Ustava produži za 3 meseca.

Zbog toga je Prezidijumu čast predložiti Veću naroda da se pomenuti rok produži za 3 meseca«.

Pretsednik: Traži li ko reč o predlogu ove odluke? (Niko). Pošto ne traži niko, stavljam ovu odluku na glasanje. Ko je za, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Niko). Nema niko. Objavljujem da je ova odluka primljena.

U vezj sa ovom odlukom primio sam od Prezidijuma Narodne skupštine sledeći akt:

PREZIDIJUM NARODNE SKUPŠTINE
FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE
Broj 9942

PRETSEDNIKU VEĆA NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ
BEOGRAD

Izveštavate se da je Prezidijum Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije sazvaao za 20 juli 1946 godine, pola sata posle sednice Veća naroda, zajedničku sednicu Saveznog veća i Veća naroda sa dnevnim redom:

1) proglašenje Odluke o produženju roka za saglašavanje Ustavu zakona, odluka i uredaba prema članu 136 Ustava, koja je usvojena u oba doma Narodne skupštine FNRJ;

2) predlog Odluke o razrešenju od dužnosti pretsednika Vrhovnog suda FNRJ Živka Jovanovića i sudije Vrhovnog suda FNRJ dr Dušana Arnerija.

20 jula 1946 godine u Beogradu

**Prezidijum Narodne skupštine
Federativne Narodne Republike Jugoslavije**

Sekretar

M. Peruničić, s. r.

Pretsednik

Dr. I. Ribar, s. r.

Dakle, pola sata po svršetku naše sednice počće zajednička sednica sa dnevnim redom koji sam pročitao.

Naposletku, tražim od Veća naroda dozvolu da mogu sa sekretarom potpisati zapisnik sednice, pošto je ovo poslednja sednica ovoga zasedanja.

Prima li Skupština? (Prima). Time današnju sednicu zaključujem a iduća će biti zakazana saglasno Poslovniku.

(Sednica je zaključena u 20,40 časova).

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Тринаеста седница

(20 јула 1946)

Почетак у 17,55 часова.

Претседавао председник **Владимир Симић**.

Претседник: Отварам тринаести редовни састанак I редовног заседања Савезног већа Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије. Записник данашњег састанка водиће секретар Стеван Јовичић. Изволите саслушати записник прошлог састанка.

Секретар Стеван Јовичић чита записник XII редовног састанка од 19 јула 1946 године.

Претседник: Има ли примедба на прочитани записник. (Нема). Пошто примедба нема, објављујем да се записник оверава.

Претходна саопштења: административни одбори Савезног већа и Већа народа подносе извештај о питањима из рачунског пословања у Народној скупштини.

Овај извештај гласи:

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ
ВЕЋЕ НАРОДА

Административни одбор

Бр. 11
19 јула 1946, Београд

ПРЕТСЕДНИШТВУ САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ
СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Извештавамо Претседништво да су на данашњој заједничкој седници административних одбора оба већа донели следећи закључци:

1) по питању висине посланичких дневница за време рада Народне скупштине закључено је да дневнице остану на досадашњој висини, тј. 400 динара (четири стотине) дневно;

2) по питању дневница функционера — часника оба већа, који за свој рад у Скупштини добијају сталне дневнице, закључено је да им за време заседања Скупштине не припада још по једна дневница;

3) по питању дневница члановима Владе и Президијума закључено је да нема основе да им се дневнице не исплаћују, јер према члану 56 Пословника сви народни посланици имају једнако право на дневнице за време свога рада у Народној скупштини;

4) по питању да ли и колико дана припада народним посланицима дневница за пут, закључено је да народним посланицима припада право да урачунају дане за пут приликом доласка на рад у Народну скупштину и приликом повратка после свршенога рада. Број дана за које народним посланицима припада право да приме дневнице рачунаће се: за Србију и Војводину сем Београда по два дана; за Хрватску без Далмације, Словенију и Македонију по три дана; за Босну и Херцеговину и Аутономну косовско-метохиску област по четири дана и за Црну Гору и област Далмације по пет дана;

5) закључено је да се рад књиговодства и благајне прегледа редовно по једанпут месечно, и то сваког последњег радног дана у месецу. Преглед ће вршити по два члана сваког већа.

Смрт фашизму — Слобода народу!

Секретар

Александар Шевић, с. р.

Претседник

Милан Д. Смиљанић, с. р.

Чланови:

Адам Остовић, с. р., Панто Малишић, с. р., Фердо Година, с. р.,
Др Хамдија Ђемерлић, с. р., Крсто Попивоца, с. р.

Да ли Веће прима овај извештај административних одбора. (Прима). Објављујем да је извештај административних одбора прихваћен у Савезном већу.

Мандатни и имунитетски одбор Савезног већа подноси Савезном већу на решење свој извештај о захтеву среског суда у Апатину за покретање кривичног поступка против

народног посланика Мате Аугустинова. Тај извештај Мандатног и имунитетског одбора гласи:

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ
САВЕЗНО ВЕЋЕ

Мандатни и имунитетски одбор

Бр. 14

19 јула 1946, Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ
БЕОГРАД

Мандатни и имунитетски одбор Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ примио је преко Претседника Савезног већа акт Среског суда у Апатину којим се тражи решење о покретању кривичног поступка противу народног посланика Савезног већа Мате Аугустинова због дела клевете а по тужби Станка Плавшића, бравара из Апатина.

По рассмотрењу приложених аката, Одбор је нашао да поменутом тражењу нема места, па предлаже Већу да донесе одлуку да се противу народног посланика Мате Аугустинова не отвара кривични поступак.

Подносећи овај извештај Мандатни и имунитетски одбор моли Савезно веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца је одређен Петар Комадина.

Секретар
Вида Томшич, с. р.

Претседник
Јован Веселинов, с. р.

Ч л а н о в и :

П. Комадина, с. р., Б. Фотев, с. р., Ратко Петровић, с. р.

Стављам на гласање извештај Мандатног и имунитетског одбора. Да ли Савезно веће прима овај извештај? (Прима). Објављујем да је извештај Мандатног и имунитетског одбора усвојен онако како је и прочитан.

Мандатни и имунитетски одбор Савезног већа подноси Савезном већу на решење свој извештај о доласку Хасана Мујагића за народног посланика на место Илије Дошена и Кузминца Стевана на место Марка Перичина. Извештај гласи:

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ
САВЕЗНО ВЕЋЕ

Мандатни и имунитетски одбор
Бр. 15

19 јула 1946 године, Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ
БЕОГРАД

Мандатни и имунитетски одбор Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ примио је преко Претседника Савезног већа акт Президијума Народне скупштине ФНРЈ бр. 5350/46, којим се Савезно веће извештава да су народни посланици Илија Дошен и Марко Перичин отсутни из земље за дуже време, те не могу вршити дужност народних посланика.

По размотрењу изборних аката и кандидатских листа Одбор је утврдио:

1) да је на изборима од 11 новембра 1945 године у Изборном срезу Босански Петровац — Љушци Паланка, заменик Илије Дошена био Хасан Мујагић, радник из Босанског Петровца.

2) да је Марко Перичин дошао за народног посланика као заменик среског кандидата Моше Пијаде у Изборном срезу сремско-митровачком.

У овом Изборном срезу на изборима од 11 новембра 1945 године поред среског кандидата Моше Пијаде, чији је заменик Марко Перичин, била су још два среска кандидата везана за окружну листу и то: Кузминац Стеван, земљорадник из Сремске Митровице, чији је заменик Лазар Крстић, земљорадник из Дивоша, и Брњашић Влајко, земљорадник из Манђелоса, чији је заменик Митар Ловрић, земљорадник из Сремске Митровице. После среског кандидата Моше Пијаде највећи број гласова добио је кандидат Стеван Кузминац и то 4.941 глас, док је срески кандидат Влајко Брњашић добио 2.133 гласа.

На основу члана 1 Закона о измени члана 16 Закона о Уставотворној скупштини и члана 3 Пословника Савезног већа, Мандатни и имунитетски одбор Савезног већа има част предложити Већу да изволи огласити и позвати за народне посланике Савезног већа и то: Хасана Мујагића, радника из Босанског Петровца на место Илије Дошена и Кузминца

Стевана, земљорадника из Сремске Митровице, на место Марка Перичина.

Подносећи овај извештај Мандатни и имунитетски одбор моли Савезно веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца Одбор је одредио народног посланика Виду Томшич.

Секретар

Вида Томшич, с. р.

Претседник

Јован Веселинов, с. р.

Ч л а н о в и :

П. Комадина, с. р., Б. Фотев, с. р., Ратко Петровић, с. р.

Стављам на гласање извештај Мандатног и имунитетског одбора у погледу ова два посланика које треба позвати да врше дужност народних посланика на место оних који то не могу да учине.

Да ли Савезно веће прима овај извештај у потпуности? (Прима). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је извештај Мандатног и имунитетског одбора прихваћен и да се на тај начин имају позвати Хасан Мујагић, радник из Босанског Петровца, за народног посланика на место Илије Дошена и Кузминац Стеван, земљорадник из Сремске Митровице, за народног посланика на место Марка Перичина.

Веће народа Народне скупштине доставља Савезном већу, у смислу чл. 63 Устава, на решавање законске предлоге онако како су усвојени у Већу народа и то: предлог Основног закона о државним привредним предузећима и предлог Основног закона о поступку са експроприсаним и конфискованим шумским поседима.

Част ми је извести Веће да сам текстове ових законских предлога упоредио са текстовима истих законских предлога који су усвојени у Савезном већу и констатовао да су текстови ових законских предлога истоветни.

Да ли Веће прима овај извештај свога Претседништва о истоветности текстова ових законских предлога? (Прима). Објављујем да је Савезно веће прихватило извештај Претседништва о истоветности текстова ових закона. На тај начин Народна скупштина је дефинитивно прихватила: Основни закон о државним привредним предузећима и Основни закон о поступку са експроприсаним и конфискованим шумским поседима. Оба ова закона биће, у смислу чл. 46 Пословника упућена Президијуму на проглашење.

Пре него што бисмо прешли на дневни ред, имам да саопштим Савезном већу да је Претседништво Савезног већа примило од Президијума Народне скупштине ФНРЈ овај акт:

ПРЕЗИДИЈУМ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Број 9941
20 јула 1946
Београд

ПРЕТСЕДНИКУ САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Президијум Народне скупштине ФНРЈ на својој седници одржаној 20 јула 1946 године одлучио је:

да на основу прописа чл. 72 Устава предложи Савезном већу Народне скупштине ФНРЈ да се учини измена у чл. 136 Устава која се односи на продужење рока за саглашавање Уставу закона, одлука и уредаба.

Овај предлог одлуке о продужењу рока за саглашавање Уставу закона, одлука и уредаба према чл. 136 Устава гласи:

„Народна скупштина ФНРЈ одлучује да се рок од шест месеци, одређен трећим ставом прелазног члана 136 Устава, за испитивање и довођење у сагласност са Уставом одлука, закона и уредаба потврђених од Уставотворне скупштине одлуком од 1 децембра 1946 године, продужи за три месеца, с тим да сви закони које на основу чл. 136 Устава донесу законодавни одбори оба већа Народне скупштине буду поднети Народној скупштини на одобрење на првом наредном заседању Народне скупштине”.

Овај предлог има кратко образложење и оно гласи:

Упркос напорима Комитета за законодавство и изградњу народне власти и оба законодавна одбора Народне скупштине, рад на испитивању и довођењу у сагласност са Уставом свих одлука, закона и уредаба потврђених Одлуком Уставотворне скупштине од 1 децембра 1945 године, није могао бити довршен у року прописаном ставом 3 чл. 136 Устава, а који рок истиче 31 јула ове године.

Како је на тај начин остао још изванредан број одлука, закона и уредаба које треба испитати и сагласити са Уста-

вом, постало је неопходно да се рок из става 3 чл. 136 прелазних наређења Устава продужи за три месеца.

Због тога је Президијуму част предложити Савезном Већу да се поменути рок продужи за три месеца.

Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије

Секретар
М. Перуничкић, с. р.

Претседник
Др И. Рибар, с. р.

По чл. 72 Устава предлог за промену и допуну Устава може поднети Президијум Народне скупштине ФНРЈ, Влада ФНРЈ или трећина посланика једног дома. Према томе, овај предлог Президијума потпуно је основан на Уставу.

Предлажем да се данашњи дневни ред допуни новом тачком: решавање о предлогу Президијума за продужење рока који је прописан у чл. 136 Устава. Прима ли Веће да се ово стави на дневни ред данашње седнице? (Прима). Објављујем да се дневни ред данашње седнице допуњава с тим да ће као трећа тачка дневног реда бити: решавање о предлогу Президијума о продужењу рока из чл. 136 Устава.

Прелазимо на дневни ред. На дневном је реду претрес предлога Закона о социјалном осигурању радника, намештеника и службеника. (Видети прилог на крају књиге). Саопштавам Већу да је др Јерко Радмиловић, помоћник Министра рада и народни посланик, одређен да као повереник Владе даје потребна образложења. Позивам известиоца народног посланика Ђуру Салаја да саопшти извештај по овом законском предлогу.

Има реч народни посланик Иван Гранђа.

Иван Гранђа: Пошто је овај извештај мало подужи, а народни посланици су га добили, предлажем да се одустане од његовог читања.

Претседник: Постоји предлог народног посланика Ивана Гранђе да се овај извештај не чита у целости, пошто је раздељен народним посланицима. Прима ли Веће овај предлог? (Прима). Објављујем да је Веће примило овај предлог.

Молим известиоца да да своју реч.

Izvestilac Đuro Salaj (*Izborni srez Slavonski Brod, NR Hrvatska*): Radničko zakonodavstvo stare Jugoslavije, i po prin-

cipima na kojima je počivalo i po organizacionim oblicima sprovođenja, nosilo je pečat kapitalističke eksploatacije. Socijalno osiguranje, oformljeno 1922 godine kao deo tog zakonodavstva, nije zadovoljavalo potrebe radničke klase. Vladajući krugovi stare Jugoslavije išli su za tim da i kroz socijalno osiguranje cepaju jedinstvo radničke klase i da na taj način obezbeđuju tadašnji sistem vladavine. Razbijanje socijalnog osiguranja na niz posebnih samostalnih i međusobno nezavisnih nosilaca socijalnog osiguranja, postojanje i održavanje posebnih zakona, statuta, pravila i drugih propisa socijalnog osiguranja, nejednako tretiranje članova socijalnog osiguranja u pogledu prava i dužnosti, — sve to što u osnovi karakteriše socijalno osiguranje u staroj Jugoslaviji — imalo je za cilj da veštačkim stvaranjem posebnih interesa spreči polet radničkog pokreta nabujalog posle prvog svetskog rata. Onemogućavanjem uticaja radničke klase na poslove socijalnog osiguranja i dekretiranjem tzv. samouprava u ustanovama osiguranja, bili su ostvareni uslovi da u staroj Jugoslaviji socijalno osiguranje bude pogodno mesto za korteške svrhe nendarodnih režima. S druge strane, nezainteresovanost države po pitanju mogućnosti udovoljavanja obaveza iz socijalnog osiguranja i nasilno dirigovanje finansijskih sredstava socijalnog osiguranja u državne i privatne zajmove, imalo je za posledicu da socijalno osiguranje u staroj Jugoslaviji bude osuđeno da finansijsku ravnotežu traži u skraćivanju prava radnicima i nameštenicima — članovima socijalnog osiguranja.

Loše upravljanje politikom socijalnog osiguranja u staroj Jugoslaviji i upropašćivanje imovine socijalnog osiguranja za vreme okupacije od strane okupatora i njihovih slugu, dovelo je do toga da socijalno osiguranje po oslobođenju zemlje nije bilo u stanju ni približno da zadovolji potrebe osiguranika.

U narodnoj državi stvoreni su uslovi da se socijalno osiguranje uredi onako kako to odgovara interesima osiguranika i interesima narodne privrede. Odluka NKOJ-a o vrhovnom državnom nadzoru Povereništva za socijalnu politiku NKOJ-a nad svim ustanovama socijalnog osiguranja, od februara 1945 godine, i Zakon o sprovođenju socijalnog osiguranja na području DFJ od maja 1945 godine predstavljaju prve korake u pravcu uklanjanja smetnji za pravilno poslovanje socijalnog osiguranja. Ovim prvim merama delimično je bio rešen organizacioni problem socijalnog osiguranja po načelu unifikacije svih ustanova socijalnog osiguranja. Ostaje još do danas neresen problem materijalno-pravne unifikacije socijalnog osigu-

ranja. Ovaj problem, u uslovima narodne države, gde se vlast nalazi u rukama naroda i gde je država po ustavnim propisima pozvana da zaštićuje lica u najamnom radnom odnosu, iziskuje potrebu da se i organizacioni problem socijalnog osiguranja reši u potpunoj meri i to u onom obliku u kom će doći do izraza briga države za radni svet i koji će omogućiti funkcionisanje socijalnog osiguranja bez opasnosti lišavanja prava osiguranika.

Predlog Zakona o socijalnom osiguranju radnika, nameštenika i službenika, koji se danas nalazi na dnevnom redu, ide za tim da novom socijalnom osiguranju da novi organizacioni oblik kao i da reši problem novih i boljih materijalno-pravnih propisa za sve grane socijalnog osiguranja. Po predlogu zakona novo socijalno osiguranje treba da bude državno socijalno osiguranje. Predloženi načini regulisanja organizacionog problema socijalnog osiguranja rezultiraju iz načela proklamovanog u čl. 20 Ustava FNRJ da će država licima u najamnom radnom odnosu obezbediti posebnu zaštitu putem socijalnog osiguranja.

Sprovođenje socijalnog osiguranja po predloženom zakonu ide preko Državnog zavoda za socijalno osiguranje i njegovih organa organizovanih na teritorijalnoj i na profesionalnoj osnovi. Ovaj način provođenja zadovoljiće potrebu da se socijalno osiguranje što više približi samim osiguranicima. Državni zavod za socijalno osiguranje je državna ustanova opštedržavnog značaja pod neposrednim rukovodstvom i nadzorom Ministra rada FNRJ. Priroda samog socijalnog osiguranja iziskuje potrebu da njegovo funkcionisanje bude rukovođeno po jedinstvenom planu, te je zbog toga i nužno da Državni zavod za socijalno osiguranje bude ustanova opštedržavnog značaja.

Po predlogu, država kao nosilac sveukupnog socijalnog osiguranja garantuje osiguranicima sva njihova prava iz socijalnog osiguranja. Redovno obezbeđenje sredstava potrebnih za sve vrste davanja socijalnog osiguranja u opštem državnom budžetu, unošenjem posebnog budžeta prihoda i rashoda državnog socijalnog osiguranja kao zbirnog budžeta u sastav opšteg državnog budžeta, predstavljajući za radnike, nameštenike i službenike stvarnu garanciju da će biti primerno materijalno obezbeđeni za vreme kada zbog bolesti, nesreće i iznemoglosti ili starosti nisu u mogućnosti da zarađuju. Uvođenje u život ove garancije predstavlja znatan doprinos poboljšanju položaja radnika i nameštenika u odnosu prema prošlosti, jer će se ovim isključiti bojazan osiguranika da će njihova prava iz socijalnog osiguranja biti dovedena u pitanje.

Načelo: »Za više rada i za teži rad — veća davanja«, na kom se baziraju davanja iz socijalnog osiguranja po predloženom zakonu, kada sa principima privatnog osiguranja na kojima je počivalo ranije socijalno osiguranje. Ovo načelo predstavlja novinu za naše socijalno osiguranje i ono u potpunosti odgovara novom, pravednijem shvatanju i ocenjivanju vrednosti i začaja rada pojedinog osiguranika u narodnoj privredi.

U pogledu materijalnih davanja iz socijalnog osiguranja, predloženi zakon unosi osetno proširenje prava, kako za same osiguranike tako i za članove njihove porodice: obezbeđenjem besplatne lekarske pomoći, lekova, kupanja itd. za sve vreme dok rade; obezbeđenjem novčane naknade za izgubljenju zaradu usled nesposobnosti za rad (hranarina) u visini od 50 do 100 % zarade kroz godinu odnosno kroz godinu i po, umesto dosadašnje hranarine kroz pola godine; obezbeđenjem besplatnog bolničkog, sanatorijskog, banjskog i klimatskog lečenja za sve vreme dok traje pravo na hranarinu; obezbeđenjem besplatnog bolničkog lečenja za članove porodice kroz šest meseci, umesto dosadašnje 4 nedelje; povećavanjem visine porodijske hranarine kroz 12 nedelja od 75 do 100 % zarade; uvođenjem novčane pomoći za hranu deteta osiguranika za vreme od dva meseca posle poroda; besplatnim lečenjem uživaoca renta i penzija; povećavanjem visine porodične rente za bračnog druga kao i za siročad od trećine na polovinu pune rente; smanjivanjem broja godina života potrebnog za sticanje starosne penzije od 70 na 55 godina za najteže radove, na 60 godina za teške radove i na 65 godina za poslove ostale vrste; mogućnošću dokupa godina provedenih na školovanju u cilju povećanja prava iz penzionog osiguranja, itd.

Predloženi zakon postavlja osnovna načela za izgradnju socijalnog osiguranja ubuduće. Za praktično regulisanje niza pitanja koja su iskrsla usled lošeg i nedovoljnog sprovođenja socijalnog osiguranja u staroj Jugoslaviji, kao i zbog potrebe da u tim pitanjima dođe do izraza puno zadovoljenje socijalno-ekonomskih potreba radničke klase i da se one usklade interesima narodne privrede, predloženi Zakon u prelaznim odredbama daje ovlašćenje Vladi da uredbama reguliše pojedina pitanja. Dajući, dakle, osnovna načela, zakon ostavlja mogućnost Vladi da, ocenjujući razvitak privrednih snaga naše zemlje, daje konkretna realna rešenja tih pitanja.

U celini uzet, predloženi zakon predstavlja krupan korak u poboljšanju socijalnog položaja lica u najamnom radnom

odnosu. On pretstavlja zadovoljenje težnji radničke klase za koje se ona u prošlosti toliko borila. On otvara radnom čoveku perspektive boljeg i srećnijeg života. Kao takav, on će biti toplo pozdravljen od čitavog radnog naroda.

Podnoseći ovaj izveštaj, u ime Zakonodavnog odbora molim narodne poslanike Saveznog veća da predlog Zakona o socijalnom osiguranju radnika, nameštenika i službenika u celosti usvoje. (Odobrovanje).

Претседник: Приступа се претресу у начелу предлога Закона о социјалном осигурању радника, намештеника и службеника. Засада има пријављених говорника и реч има народни посланик Карло Мразовић. (Аплауз).

Karlo Mrazović-Gašpar (*Izborni srez Čakovec, NR Hrvatska*): Drugovi i drugarice narodni poslanici, prije neki dan mi smo donijeli Zakon o zadrugama, koji je od ogromnog značaja za izgradnju naše zemlje a osobito za naše seljaštvo. Danas donosimo Zakon o socijalnom osiguranju, koji je od velike važnosti za izgradnju naše zemlje, ali je osobito važan za našu radničku klasu, za radnike, namještenike i službenike.

Ko poznaje istoriju radničkog pokreta taj ne može a da se danas ne sjeti koliko je upornu i dugotrajnu borbu vodila radnička klasa za svoja prava, za socijalno osiguranje, za donošenje zakona o socijalnom osiguranju i za poboljšanje toga zakona tamo gdje on postoji, jer u svijetu postoji do danas samo jedna jedina zemlja gdje je taj zakon potpun i gdje u potpunosti pruža sve ono radničkoj klasi, radniku i službeniku što im pripada i što zaslužuju, a to je Sovjetski Savez.

Donošenjem ovoga zakona, mi činimo i stvarno i formalno kraj onoj rasparčanosti, onoj razdrobljenosti i onoj špekulaciji koja je vladala u socijalnom osiguranju u staroj Jugoslaviji. I ne samo da činimo kraj toj rasparčanosti, razdrobljenosti, tim nazovi samoupravama, nego ogroman broj trudbenika koji je stajao van toga osiguranja i nije imao nikakvih prava, ovim će zakonom steći pravo na osiguranje.

Dalje, ovaj zakon predviđa sva jemstva oko provođenja toga osiguranja koje sada preuzima u svoje ruke naša država, država trudbenika. Otuda proizilazi da socijalno osiguranje zaista prelazi u ruke trudbenika, a ne nekakvih samouprava, već u ruke trudbenika u obliku njegove vlasti, njegove države. Zato je trebalo, kao što rekoh, mnogo dugotrajne i uporne borbe, trebalo je iskovati jedinstvo radničke klase, trebalo je iskovati jedinstvo trudbenika u našoj zemlji — moćni savez trudbenika,

trebalo je obračunati sa starim, trebalo je istjerati tudince iz naše zemlje, osloboditi zemlju, i tek tako ostvariti mogućnost da sam narod kroji sebi zakone.

Nema sumnje da će donošenje ovoga zakona imati za posljedicu jedan ogroman polet moćnog fronta trudbenika u našoj zemlji, u prvom redu radničke klase, na obnovi i izgradnji naše domovine. Mislim da se neću prevariti ako kažem da ćemo naići na izvjesne elemente koji će pokušati da opet tu stvar razdrobe, da bi pocjepkali radničku klasu, da bi pocjepali i razdvojili moćni front radnog naroda, kao što pokušavaju cjepkati ili razbijati savez radnika i seljaka. Koji su to elementi, koji su to ljudi? To su ljudi koji su s brda s dola pokupili kojekakve teorije i ideje i lutali sa njima tamo i amo i tada kad je narod naše zemlje bio razbijen, razjedinjen i rasparčan oni su s tim mešetarili i trgovali. Kad su došli teški dani, kad je trebalo izaći na megdan, kad se trebalo uhvatiti u koštac za svoja prava i povesti borbu, šta se dogodilo s tim elementima? Uzeli su tu svoju starudiju, tu svoju kramariju, spakovali je u sandučić, spremili i na bunjište zakopali. Jedni su otišli izdajicama, a drugi su se prilepili oslobodilačkom pokretu, čučali i švercovali dok bura prođe. Bura je prošla. Sad su izvadili taj svoj stari sandučić i vuku tu svoju kramariju i misle da će s tim svojim teorijicama opet moći da mešetare, da trguju i da štošta postignu. Ali, drugovi, neće uspjeti. (Aplauz). Mi znamo šta oni sa takvim mešetarenjem žele postići, ali treba da znaju: ako su mogli mešetariti u razjedinjenom narodu, neće moći danas kad je radnička klasa ujedinjena, naročito kad je ostvaren savez trudbenika, savez radnika i seljaka i kad je iskovana država trudbenika — radnika i seljaka. (Aplauz).

Drugovi poslanici, ovaj naš zakon je upoređan sa analognim zakonom Sovjetskog Saveza koji je najbolji zakon na svijetu. Naš zakon pruža osiguranje i pomoć trudbenicima u našoj zemlji u bolesti, u nemoćnosti, u nesreći, u starosti, dakle, pruža je onima koji najviše daju na izgradnju naše zemlje i to onda kad im je najpotrebnija. Zato izjavljujem da ću glasati za ovaj zakon, a pozivam i sve drugove narodne poslanike da za njega glasaju.

Претседник: Реч има народни посланик Лазар Плавшић.

Лазар Плавшић (*Изборни срез град Сомбор, НР Србија*): Другови народни посланици, новија историја борбе радничке класе, не само наших земаља, него и у међуна-

редним размерама, била је, а у тим је земљама и данас, проткана и борбом за социјално осигурање радничке класе.

Раније, у условима развитка капитализма у нашим земљама, који је са собом доносио експлоатацију, социјалну беду и немаштину, раднички покрет је све више и оштрије постављао своје захтеве за социјално осигурање да би се како тако могао супротставити социјалним недаћама. И као резултат упорне и дуге борбе радничке класе, први почеци социјалног осигурања у нашим земљама почињу се јављати у првој деценији двадесетог века. Јасно је да под онаквим друштвеним, економским, политичким и привредним околностима није могло бити ни говора о социјалном осигурању, у правом смислу те речи, каквог ми данас стварамо. Оно је било створено да би у њему нашао уточиште један танки слој побирократизираних радничких функционера и које би по своме постојању могло да држи у ставу ишчекивања шире масе радничке класе, потхрањујући код ње илузије о корисности истог.

По свршетку првог светског рата, у тада створеној Југославији, где је раднички синдикални и политички покрет достигао био такве размере које су дотле биле по величини непознате у друштвеном и политичком животу наших народа, питање социјалног осигурања било је поново постављено као врло важно питање. Оно је тада за радничку класу било важно ради тога што тада створена Југославија није била земља социјалне правде, него земља социјалног угњетавања; што није била земља економског благостања радног народа, него земља најбездушније експлоатације.

И од дана стварања старе Југославије па до доношења закона о осигурању радника протекло је тада више од 4 године. Приликом доношења тога закона, нису се тадашњи властодршци и њихове слуге из редова радничке класе, који су били од њих примили министарске фотеље, руководили неким сентименталним осећањима или симпатијама према радничкој класи. Они су на доношење тога закона били приморани силним полетом радничког покрета, који је тада био захватио не само Југославију, него и све капиталистичке земље у свету. Руководени тим неискреним намерама и дубоко непријатељским ставом према радничкој класи, властодршци су са својим помагачима чинили све да спровођење тога закона о осигурању радника на све могуће начине онемогуће, крње и одуговлаче. Њима је било главно да се

колико толико створе илузије у свести извесног дела радничке класе о ефикасности онаквог осигурања какво је законом предвиђено како би у што повољнијим условима могли да учвршћују и стабилизују своју експлоататорску и угњетачку власт над радним народом. Може се без претеривања рећи да су тадашњи закон о осигурању радника и тадашња аграрна реформа уствари два тактичка потеза тадашњих властодржаца, срачуната на превару и цепање снага радничке класе, и сиромашног сељаштва. Да је то тачно, може се навести безброј примера из практичне примене социјалног осигурања у старој Југославији. Наводим само један:

Пензионо осигурање (изнемоглост, старост и смрт), које је требало ступити на снагу 1925 године, спроведено је у живот тек 1 септембра 1937 год. Практично, до слома старе Југославије нико се тим осигурањем није користио.

Теоретски по оном закону највиша пензија једнога радника за случај старости, када би испунио све услове предвиђене законом, могла је износити од 70 до 400 динара, са најмање 10 година осигурања у највишем, тј. XII надничном разреду, али и тада да је осигураник стар најмање 70 година. Ту није прављена разлика између тешких и лакших занимања иако је просечна дужина живота код радника на тешким занимањима краћа. Практично би испало да је онако остало, да би се и у будућности врло мали број радника могао користити тим осигурањем.

Међутим, Закон о социјалном осигурању радника, намештеника и службеника ми доносимо 14 месеци после коначног ослобођења наше отаџбине. У условима остварене народне власти, која из дана у дан све више остварује вековне тежње нашег радног народа.

Читав је овај закон проткан једном тенденцијом, а то је да онима који својим физичким и интелектуалним снагама изграђују нашу земљу, изграђују лепшу и срећнију будућност нашег народа, обезбеди најбољу социјалну заштиту и осигурање, да им обезбеди миран живот у заслуженом одмору после одуженог дуга у облику рада народу и држави. Ми смо данас поносни да у нашој отаџбини, која је толико страдала у рату, већ сада можемо да доносимо такав закон, који сваком нашем трудбенику гарантује такву социјалну заштиту, какву не ужива радничка класа ни у једној другој земљи, сем у братском Совјетском Савезу.

После доношења овога закона, за кога ће овај високи дом без сумње једнодушно гласати, сваки ће наш трудбе-

ник још једном осетити да је ова власт — власт радног народа, да је ово отаџбина радног народа, да под окриљем такве народне власти из дана у дан живот радног народа постаје све бољи, све лепши и све безбрижнији.

Нема сумње да ће прописи овога закона имати за последицу, с обзиром да су срачунати на чување здравља и снаге нашег радног народа, да онај силни радни полет који се изражава у такмичењу још више порасте и да да у скорој будућности још више и још лепше резултате.

Али приликом доношења овога закона, ми треба да имамо у виду још једну веома важну чињеницу. Велике симпатије које наша отаџбина ужива код свих трудбеника и осталих напредних слојева у другим земљама још ће више порасте, као што непрекидно расту упоредо са свим осталим потхватима наше народне власти. Они ће се још једном уверити да је наша народна власт заиста народна и да по својим тековинама може да служи као пример и узор и свима онима који данас стењу под јармом разних експлоататора и непријатеља радног народа и напредног човечанства.

Имајући у виду значај Закона о социјалном осигурању, изјављујем да ћу гласати за и позивам и све остале другове народне посланике да то исто учине. (Бурно одобравање и аплауз).

Претседник: Има реч народни посланик др Драгољуб Јовановић.

Др Драгољуб Јовановић (*Изборни срез нишавски, НР Србија*): Другови народни посланици, данас ћемо донети један користан и врло напредан закон. Пре четврт века, у старој Југославији, такође је био донесен један закон о осигурању радника. За оне прилике, тај закон је био доста напредан. Међутим, пуних 20 година примене тога закона показале су како се и најлепша установа може изврнути у највеће ругло. У језику нашег радног света речи: уредски лекар, уредско лечење, уредско опоравилиште, значиле су нешто чему се треба више потсмевати него чиме треба бити задовољан. Аутономија коју је тај закон предвиђао претворила се у апарат за стварање једне бирократије која је имала за циљ да увуче у своје канце најспособније функционере радничког покрета, да их ту корумпира, да их одвоји од радничке класе и да од њих направи не само слуге капитализму него и слуге политичком режиму, па и самој поли-

цији, оној полицији која је тако свирепо гонила раднички покрет и нарочито раднике.

Социјално осигурање као и целокупно социјално законодавство вреди само онолико колико су јаке организације раднога народа да то у живот спроведу и да послодавцима и државним органима наметну то спровођење. У старој Југославији то је било немогуће. Капиталисти и милитаристи онемогућивали су спровођење радничког покрета. Они су допуштали само један фалсификат, један сурогат радничког покрета, а стварни раднички покрет спречавали су свим могућим средствима. Ја хоћу да подвучем да се ипак нашло начина да се очува синдикат под најтежим условима а то је — ја ћу га са чашћу поменути — Савез графичких радника. И други су радници такође покушавали да очувају своје организације али су у томе мање успевали.

Радничко законодавство, нарочито радничко осигурање, је тако деликатна материја, тако тешка ствар да је потребна сва будност радничких организација, нарочито у оним земљама где је осигурање било предато тзв. аутономијама.

Због тога ја поздрављам одлуку наше Владе да социјално осигурање радника и намештеника не буде више никаква фиктивна аутономија, него да буде државна установа. Као такво, оно ће бити под контролом Савезне контролне комисије, оно ће бити под контролом свих народних власти и неће се моћи догодити да се чиновници осигурања бирократизирају, да се одвоје од народа, да више мисле на своје канцеларије него ли на радничка склоништа, да више мисле на сопствени одмор по бањама, неголи на неговање и опорављање најтежих трудбеника.

Поздрављам исто тако прописе овог закона који не дају осигуравајуће суме и обезбеђење према томе колико је ко уложио у новцу, него према томе колико је ко допринео својим радом, више по тежини рада, неголи по величини улога. То је најлепши и најкрупнији део овог закона. Одиста, радном човеку треба притећи у помоћ онда када дође у неспособност да даље ради, као и у свима другим неприликама живота, и то не према томе колико је уложио, него колико је велики његов социјални допринос.

Оно што чини положај радничке класе тежим од положаја сељака, то је што су радници лишени и једнога минимума за егзистенцију, што су изложени свима опасностима,

што ничим нису осигурани за сутрашњицу, што њихов живот траје од суботе до суботе, што никада немају јасну перспективу, што су изложени свима опасностима свакодневнице — оне животне узбрдице, која је за њих тежа него за оне који имају неку материјалну резерву, или својину земље, или нешто резерве хране и томе слично. Свега тога радничка класа у највећем броју случајева нема. И зато је највећа брига свих земаља са великим бројем радника да пружи радничкој класи извесну сигурност, извесно обезбеђење, да радник буде без страха од оног што ће бити када у суботу не прими своју зараду.

У данашњем нашем државном уређењу и приликама, многи радници који су и у државним предузећима, нису више регулисани као раније, нису месечари, него су упућени да раде на сат и на акорд и томе слично. Утолико је већа потреба да буду осигурани као радници, без обзира на то дали су плаћени на месец или на сат. У овом закону изједначене су све категорије трудбеника, сви они уживају подједнако осигурање, без обзира на њихов лични новчани допринос. То је оно што ја поздрављам, што се допринос даје по проценту укупно исплаћене зараде у предузећу, а не по томе колико је ко лично зарадио и уплатио.

Има један недостатак у овом закону који ће се морати исправити, а то је у чл. 2, тачка 6, која овлашћује Владу да засада не примени овај закон на све категорије радника. У образложењу Министра јасно је речено да се закон неће применити на пољопривредне раднике, на рибаре итд. Ја могу разумети зашто је то учињено, јер је број пољопривредних радника врло велики, а с друге стране њихова зарада није сигурна. И после спровођења аграрне реформе, биће велики број људи који остају без земље и неће моћи да се запосле на већим поседима. Ја скрећем пажњу нашој Скупштини и Влади да поведу рачуна о пољопривредним радницима, јер ће њихов положај бити тежи него раније. Земљишни фонд наше аграрне реформе није толико велики да би могао да да земљу свим пољопривредним радницима. С друге стране, раднички синдикати који су укључили и пољопривредне раднике, постављају услове за запослење, траже надницу итд. То је оправдано. Али, исто тако нема код нас великих капиталистичких имања која би могла да запосле пољопривредне раднике. Велики број сељака, који су досада употребљавали најамну радну снагу, сада су упућени — баш због тих тешких услова синдиката — да сами обрађују

своју земљу. И због тога је потребно да се о пољопривредним радницима што пре поведе рачуна.

Исто тако, прихватајући цео овај закон, ја скрећем пажњу на то да се што пре донесе један закон, који ће у социјално осигурање увести и остале трудбенике, који у овај закон нису укључени, то су земљорадници-сељаци, који нису у најамном односу, али који су такође изложени свим ризицима и опасностима којима су изложени и најамни радници. Земљорадницима и онима који имају приватну својину прети опасност од помора стоке, прети опасност од пожара, прети опасност од суше, прети опасност од града и других природних непогода, које могу да униште већи део жетве и на тај начин да земљорадника сведу на нижи ниво него што је онај на коме се налазе пољопривредни радници који су запослени. У том смислу, ми ћемо предложити за идуће заседање Народне скупштине . . . (Гласови: Ко ми ?) . . . ми народни посланици, неки посланици. Тражићемо да се изрази закон о осигурању земљорадника.

Исто тако, биће потребан један закон о осигурању занатлија и свег оног малог света који није у најамном односу, али који је такође изложен разним ризицима и опасностима.

У сваком случају, добро је што смо одмах после Закона о ученицима у привреди приступили једном тешком и финансиски врло сложенем и за државну касу тегобном послу, а то је да пружимо осигурање нашим радницима, намештеницима и службеницима. Због тога ја поздрављам овај закон и гласаћу за њега.

Претседник: Реч има народни посланик Иван Суботин.

Иван Суботин (*Изборни срез алибунарски, НР Србија*): Другови народни посланици, ако се већ неко појављује у име сељака, ја мислим да ми посланици-сељаци имамо највише права да говоримо у име сељака.

Пред нама се налази предлог Закона о социјалном осигурању радника, намештеника и службеника. О њему се нема више много да говори, пошто је најлепше и исцрпно образложење дао друг министар Вицко Крстуловић. Наша је нова држава — држава радног народа, држава радника и сељака, она стоји под руководством нашег вољеног маршала Тита и све је то гаранција да је овај закон добар. Никада у бившој Југославији радничка класа није могла бити тако осигурана за свој живот као данас. У бившој Југославији нису доношени закони за социјално осигурање радника, већ за

социјално угрожавање. Избациван је на улицу радник изнемогао и болестан од тешког рада, и о њему се више нико није старао. Ако је још говорио о неправди која га је заде-сила, одмах је био „антидржавни“ и као такав прогањан.

Ако већ говоримо о радницима, морамо се осврнути и на наше сељаштво, јер је сељаштво у нашој држави нераздвојно од радничке класе. Кад кажемо да су радници добили Закон о социјалном осигурању, да се осврнемо и да видимо шта су сељаци досад добили. Ако се само мало удубимо у сељачке проблеме, видећемо да су сељаци у много бољем положају него раније. Законом о аграрној реформи и колонизацији добили су наши сељаци земљу, коју су вечито радили као туђу, јер своју нису имали. Они данас с поносом говоре да имају земљу и да неће више бити слуге. Зато сељацима није потребно нарочито осигурање, јер смо им дали земљу.

Донесене су разне уредбе о откупу житарица, о откупу вуне, о цени житарицама. Сетимо се само оних времена када смо своје жито морали продавати по 80 динара, а упролеће га куповали по 300, док је народ у пасивним крајевима плаћао жито и по 500 до 600 динара мц. Данас можемо жито одмах продати по највишим ценама, а Уредбом о откупу жита свакоме је сељаку остављено да слободно располаже са 10% житарица, а вуне је остављено свакоме сељаку колико му треба. Данас сељак држави продаје стоку за клање скупље него на пијаци. Има још пуно Владиних мера које је наш народ одушевљено поздравио.

Другови и другарице, да се сад мало осврнем на ону господу која говоре у име сељака, иако са сељаштвом немају ничег заједничког. Ја мислим да ће ми сви сељаци одобрити ако кажем да нама сељацима нису потребни адвокати. Ми знамо једно, а то је да се четири године водила борба за остварење братства и јединства нашега народа, за зближење села и града. Ми се данас питамо где су биле те вође сељака за време окупације, када је наш сељак у заједници са радничком класом водио крваву борбу за ослобођење свога народа. Ако погледамо међу нама у Скупштини, видећемо да има приличан број сељака народних посланика и сматрам да, ако су нас сељаци бирали, бирали су нас да их претстављамо и ми смо позвани да кажемо и оно што је добро и оно што је зло. (Др Драгољуб Јовановић: Ни-када мање сељака није било у Скупштини него данас. Има 78 сељака и 78 министара). Г. Јовановић који се много стара

о сељацима, рекао је једнога дана једном познанику, а то је опет мени рекао један друг: „Држи се, друже, Устава, то ти је маљ у рукама комуниста”. Питам г. Јовановића: зашто није одговорио томе другу да је то маљ у рукама народа у борби против реакције. Да ли ћемо ми данас водити борбу против комуниста, који су нам извојевали слободу?

Видимо ми да има тешкоћа и грешака, али смо свесни да су то последице рата. Ту се појављују господа која сматрају да ми не видимо и да они треба да нам отворе очи. Та господа кажу: ви сељаци немате Р карте, не проглашују вас ударницима, зар ви не видите да је ово диктатура једне партије, да нема сељака по организацијама, да нема сељака по одборима итд. А ми сељаци одговарамо: нама није потребна Р карта, ми радимо па имамо.

Ја сматрам да делим мишљење већине кад кажем да се више таква господа као г. Драгољуб Јовановић не усуђују да говоре у сељачко име. У сељачко име имају право да говоре они који су се борили за ослобођење сељака испод фашистичког ропства и они чије су руке и данас жуљевите од косе и мотике.

И на крају, другови, ја изјављујем да ћу гласати за овај закон и позивам све посланике да за њега гласају. (Аплауз).

Претседник: Има реч др Драгомир Карајовић.

Др Драгомир Карајовић (*Изборни срез жички, НР Србија*): Другови народни посланици, дозволите ми да и ја кажем неколико речи о предлогу Закона о социјалном осигурању као дугогодишњи уредски лекар. Једна наша стара реакционарна пословица каже да су сви људи пред смрћу и болешћу једнаки. Та пословица је неистинита и демантује се тиме што је смрт код кројачких радника много чешћа, управо, што је живот кројачког радника дуго краћи него живот банкара, трговаца и индустријалаца. Друго, живот радничких жена, просечно узев, дуго је краћи од живота банкарских жена. Треће, смртност код радничке деце много је већа него код деце индустријалаца, трговаца и банкара. Од умрлих у Југославији сваки седми човек умире од туберкулозе, а од ових је други или трећи увек радник. Узрок томе лежи, другови народни посланици, у социјалној неједнакости. Материјални услови за живот и здравље човека нису подједнако подељени, јер велики број управо оних који стварају материјална добра немају довољну ко-

личину: нити ваздуха, нити сунца, нити хране, нити одмора, нити простора, нити уопште потребних хигијенских услова за живот. Отуда долази да они који су економски слабији, имају мање услова за здравље, неголи они који су економски јачи. Тако се објашњава и то да су оболења и смртност код имућних људи процентуално мањи него код економски слабијих. Зато су обољења од туберкулозе у Југославији код радника нарочито честа а све услед економских прилика. Зна се да сваког десетог минута умире по један човек од туберкулозе у Југославији до 50 године; да је триста хиљада оболелих и да педесет хиљада болесника умире од отворене туберкулозе. Када се узме да је сваки трећи који умире радник, онда можете појмити колико људи из радничке класе умире од туберкулозе.

Другови народни посланици, у старој Југославији донет је закон о социјалном осигурању. Тај закон који је створен 1922 године био је теоретски доста добар, али у пракси је потпуно подбацио, био је непотпун. Осигуравао је само у случају болести и несреће, а у случају старости и изнемоглости примењиван је тек 1937 године. Лечење и помоћ у случају болести, као и у несрећним случајевима, за радничку класу у уредима били су испод сваке критике. Питамо се сада откуда је то долазило? Одговор је јасан. Прво, што тим радничким осигурањима нису руководили они којима је то осигурање било намењено. Радници су се најмање питали у радничком осигурању. Интерес владајуће капиталистичке класе био је да радничко осигурање не просперира. Прво, послодавцима није ишло у рачун да пријаве тачан број својих радника. По среди је била шпекулација. Послодавац који је имао хиљаду или пет стотина радника стварно је пријављивао двеста. Раднички допринос ишао је у његову касу, а не у касу радничког осигурања. Из праксе знам да је било предузећа која су спроводила огромне радове и која су имала на хиљаде радника од којих су наплаћивала допринос за уред а, међутим, нису пријављивала тачан број радника.

Тако су зарађивани милиони, као и на скупом продавању хране радницима на терену. Као што видите, другови народни посланици, тај Уред је потпуно подбацио, радници њиме нису били задовољни, а они којима је сметао трудили су се са свих страна да га сруше. То се постижавало прво, непријављивањем радника, друго, сви лекари су били против Уреда, јер није био у њиховом интересу, то је била њихова

конкуренција; треће, сви су апотекари били против Уреда пошто је требало да дају лекове за 30% јевтиније. Најзад и сви послодавци су били против Уреда јер је требало за њ да уплаћују допринос. И зато су радници са потпуним правом говорили да је Уред за осигурање радника уствари „Уред за гурање радника”.

Овај Закон о социјалном осигурању, који се сада доноси у овом високом дому, много је напреднији и социјалнији од пређашњег. А гаранција да ће он бити у потпуности спроведен је то што постоји јединствена организација радничке класе — Јединствени савез синдиката за раднике и намештенике. Нема више оне поцепаности међу радницима као у старој Југославији. Нема више оне мржње која је постојала између умних и физичких радника. Нема више мржње између државних службеника и осталих трудбеника. Сада су сви уједињени у један савез и чине један снажан политички привредни фактор у обнови и изградњи наше земље.

Тако уједињени раднички синдикати с правом иступају као моћна организација да штите своје интересе и да осигурају свој социјални и економски положај онако како то захтева њихова улога данас у нашем друштвеном и државном животу. Као важан фактор они с правом могу да траже да се овај Закон о социјалном осигурању радника намештеника и службеника прими и у потпуности примењује.

Овај нацрт закона битно се разликује од закона старе Југославије, прво, у томе што је осигурање потпуно: у случају болести, несреће, старости и изнемоглости; друго, што је осигурање јединствено јер су осигурани сви радници, намештеници и службеници; и треће, што овај Закон обећава радничкој класи да ће према тежини и величини рада бити гарантована и величина давања. У нашем Уставу њима је загарантовано, поред самог социјалног осигурања, исто тако и право на годишњи одмор, право на скраћено радно време, право на контролу радних односа и право на повољне станбене прилике. То је све неопходно потребно да би радничка класа била потпуно заштићена, да би њена заштита била потпуно загарантована, јер само здрави радници могу да доприносе у привреди.

Познато је, нарочито за време старе Југославије, да се није водило рачуна о хигијени рада. Хигијена рада има за циљ да створи здраве и безопасне услове рада тако да

се процес радне производње не умањи, нити да се здравље радника оштети. У старој Југославији није се водило рачуна да ли је радионица хигијенски уређена, да ли постоје заштитне мере за радника који ради у фабрици где је велика прашина, разна испарења гасова итд. итд. Могу навести као пример из своје праксе да је у Срезу жичком постојала примитивна фабрика олова, коју су основали као приватно предузеће зетови неких генерала, са позајмицом од стране државе, да је та фабрика примитивно инсталирана, тако да је стално тровано од олова дневно по неколико радника. Интервенција није помогла, јер је одговорено да је преча одбрана земље него животи радника. Исто тако није се водило рачуна о хигијени рада у предузећу где се вршила делаборација немачке муниције и топљење експлозива, и где су се развијали отровни гасови, од којих раднике нису могле да заштите никакве маске. Послодавац није хтео да набави никаква заштитна одела, радници су умирали, а од затрованих одела у којима су долазили својим кућама, било је случајева да су њихова деца умирали за 24 часа, није помогла никаква интервенција. Као што видите хигијена је важан фактор, за чије спровођење је гаранција члан 20 нашег Устава. Другови, о спровођењу садашњег закона стара се Министар рада, дакле, то значи потпуно државно вођство. У овом закону предвиђа се савет социјалног осигурања при Савезној влади који сачињавају чланови из Контролне комисије и Планске комисије, привредна министарства и министарства рада. Овај савет социјалног осигурања биће важан фактор за потпуно спровођење у живот овог закона.

У овом закону новина је такозвана лекарско-радничка комисија ради спорова који се могу појавити код радника. Ова новина потпуно је на свом месту јер ће се помоћу лекарско-радничке комисије моћи много брже исправити пропусти и грешке које при раду лекара, било услед његове претрпаности у раду, немарности или недовољне стручности могу да нанесу штету трудбенику како по здравље тако и материјално. Постојањем радничко-лекарске комисије ово се неће догодити.

Другови народни посланици, из укратко изложеног ја гласам за овај закон зато што је један од најнапреднијих социјалних закона и молим другове посланике да једногласно приме овај закон за заштиту радника који су тако важан фактор у данашњој Републици. (Аплауз).

Претседник: Има реч народни посланик Милорад Вујичић.

Милорад Вујичић (*Изборни срез младеновачки, НР Србија*): Другови и другарице, читајући Закон о осигурању и слушајући предговорнике, рекао би човек да је закон на свом месту и да боље не може бити. Али по примеру једног руског политичара ја се питам да ли је збиља добро или није. Један руски политичар, кад су га у једном моменту почели да хвале разни реакционарни листови, почео је сам да прелистава да види шта је све урадио, питајући се да није можда нешто рђаво урадио. Почео је да пита и своје другове шта је тих дана урадио, да није нешто рђаво урадио. Они су му онда казали да није ништа рђаво урадио. И зато ја кажем да нешто није у реду кад Драгољуб Јовановић изјављује да ће гласати за овај закон. Човек би рекао да нешто није у реду. Кад се узме у обзир да је Јовановић шпекулант политичар и да зна да нема ћара код радничке класе, онда, као вели, можда ће бити добро да гласа за тај закон, кад је пре неколико дана могао да гласа против Закона о земљорадничким задругама, који се тиче народа кога он заступа. Видите, он гласа против тог закона, а сада гласа за закон о радничком осигурању (*Др Драгољуб Јовановић*: Зато што нам је потребан). Јовановић тврди малопре да овде има мало сељака, а ја њему кажем опет да он може бити не познаје ствар. Из Београдског округа имамо овде једанаест посланика у оба дома. Шест од њих су сељаци и то сва шесторица из Земљорадничког покрета, али ниједан није присталица Драгољуба Јовановића. (Аплауз). Он сматра ако нису његове присталице да нису ни сељаци. (*Др Драгољуб Јовановић*: Има статистика по професијама). Јасно је то што тако ради и јасно је што је почео да говори 16 јула. Барјак је пао, сви народни непријатељи и унутрашњи и спољни навалили су прво на барјактара и кад је стари барјактар пао, нашли су се барјактарчићи и питам ја Драгољуба Јовановића што није почео да вуче тешка кола која су се заглавила до главчина, јер сад може да вуче кад није тако страшно. То се често пута пребацује Драгољубу Јовановићу да није био у борби где се крв лила. Можда је био и он где се крв лила, али Драги Јовановић је изјавио кад се српског народа крв лила да се много интересовао за Драгољуба Јовановића, да му се шта не деси. Па можда је и он ту онако био. Народни непријатељи траже барјак-

тара, а ми знамо да смо у нашој земљи аждаји отсекали главу. Та глава је наше предратне монархиско уређење у старој Југославији. И данас се осећа, кад мрднете по народу, ту и тамо по неки репић како се увија за вама; па, ето, и ту у Скупштину се увукли репићи и ту и тамо клеветају народну власт и људе који су се борили и све дали за овај народ, нарочито за сељачки народ. Пре неколико дана био сам изненађен и нисам могао да се снађем да упитам Драгољуба Јовановића кад је казао да су овим Законом о задругама заболи нож у леђа сељацима и кад су у Топчидер оно долазили људи са пререзаним гркљаном, зашто и он није био тада тамо кад је народу био забоден нож у леђа. Зашто се и он не упита: па, коље се сељачки народ, а ја сам његов вођа, па хоћу да га браним, него га брани овде сада од правих пријатеља народа, од људи који су све дали за овај народ.

На крају изјављујем да ћу из изнетих разлога гласати за овај закон, али молим стручњаке да га, по примеру оног руског политичара, прегледају, да ли збиља овде нема нешто што није добро, кад је и Драгољуб Јовановић изјавио да ће гласати за овај закон.

Претседник: Реч има народни посланик Иван Гранђа. (Аплауз).

Ivan Granda (Izborni srez Sv. Ivan Zelina, NR Hrvatska): Drugovi i drugarice narodni zastupnici, svakako da je ovaj zakon dobar. Ja vjerujem, kada su i protivnici o njemu govorili da je dobar, da će svakako biti dobar. U Zakonodavnom odboru bila je pala jedna primjedba da ovaj zakon nije poveo brigu o osiguranju seljaka. Mi vidimo u čl. 2 ovoga zakona da su osigurani najamni radnici kod svih preduzeća, i privatnih, i državnih i pojedinih gospodarstava.

Ovim zakonskim prijedlogom nisu obuhvaćeni samo tzv. sezonski radnici. Ali naša država je, po mom uvjerenju, i to pitanje riješila, na prvom mjestu kada je sprovođila Zakon o agrarnoj reformi i kolonizaciji. Svi ti dosadašnji sezonski radnici obezbijedjeni su tim zakonom. Od strane jednog predgovornika bilo je naglašeno da fond agrarnih zemljišta neće moći da podmiri sve potrebe onih zemljoradnika koji nemaju zemlju. Ali ja držim da je taj fond bio dosta velik; kada još i sada ima rezervi da podmiri one seljake koji su zavisni od sezonskog rada, a koji nisu mogli biti ovim zakonom obuhvaćeni.

Vrlo mi je »drago« da je »pretstavnik seljaštva« naglasio da se mi seljaci nalazimo u povoljnom položaju, da se za nas uvijek drugi brinu, a da mi nemamo ništa drugo da radimo nego da čekamo dok nam se ne donese kao na tanjiru. To je govor kroz prozor.

Ali stara demagogija više ne pali. Ona je utopljena u krvi i žrtvama koje je naš radni narod podnio u ovoj borbi. Više ne pale one stare otrcane fraze, kada se govori kroz prozor.

Hoću da vas podsjetim na demagogiju sličnu ovoj. Vi svi svakako znate kako je nekada vršena agitacija. Kada bi jedan radikalski prvak došao u agitaciju on je obećavao svašta. Govorio je: »Mi ćemo da vam napravimo most.« Seljaci: »Most nam ne treba, nemamo rijeke«. Kandidat: »Napravićemo vam i rijeku!«

Takva agitacija danas više ne pali.

Drugovi i drugarice, ja ću biti kratak, ali se moram osvrnuti još na par stvari. Po staroj parlamentarnoj praksi politički govori, razračunavanja između pojedinih stranaka, obično su se vršila kod debate o budžetu. Onda su sve političke struje, i vladajuće i opozicione, iznosile svoje primjedbe, prigovore itd. Ali, oprostićete mi, kada smo već prekršili taj princip, kada govorimo ovih dana o svim zakonima više politički nego o samom zakonu, da kažemo i ovo:

Mi smo doživjeli ono što se nikada ne događa i što se nije događalo ni u najreakcionarnijim parlamentima od strane opozicije. Nikada se nije događalo kao što je bilo danas, kada smo rješavali o Ugovoru o prijateljstvu sa Albanijom, da se povede ovakva debata, da se tu naglasi ono što je naglasio profesor dr Dragoljub Jovanović. Ja nisam tako učen čovjek da malo više polemišem sa profesorom dr Dragoljubom Jovanovićem. Ali danas je on onako uvijeno i, po mom sudu, čak nekako servilno postupio prema našoj saveznicu Engleskoj, rekavši da smo mi od Engleza naučili kako se vrši izmjena dobara. To znači da smo naučili od Engleza trgovati. A mi dobro znamo, a znaju i svi mali ljudi, kakova je bila ta engleska trgovina i raspodjela dobara. A dr Dragoljub Jovanović nije spomenuo da ćemo mi od bratskog i prijateljskog Sovjetskog Saveza naučiti sasvim drugi način raspodjele dobara, nego što je bio prije rata, da ćemo naučiti i sprovesti u našoj unutrašnjoj trgovini trgovinu bez profita.

Dr Dragoljub Jovanović je imao vremena da podnese i svoj zakonski prijedlog. Po našem Poslovniku mogu i pojedini

narodni poslanici da podnose svoje zakonske prijedloge, pa je i on mogao da podnese jedan zakonski prijedlog o osiguranju seljaka, premda je to svakako više demagogija. Mi znamo da svaki seljak koji posjeduje nešto, on se sam i osigurava. Drugo je osiguranje od elementarnih nezgoda. O tome će svakako povesti brigu naša državna uprava.

Dr Dragoljub Jovanović nam obećava da će se, kada se stvori seljački front valjda dočekati da bude i taj zakonski prijedlog donesen. Ja se nisam iznenadio osnivanju toga seljačkog fronta. (*Dr Dragoljub Jovanović*: Ja sam rekao seljački blok u okviru Narodnog fronta). Taj blok u okviru Narodnog fronta postoji. Ja ne znam zašto da se osniva.

Ja vam mogu reći da sam prije par mjeseci bio u svom kraju, u Velikoj Gorici. Tamo sam prvi put čuo pitanje od jednog mačekovca, bivšeg narodnog zastupnika, da li je istina da dr Dragoljub Jovanović osniva neku svoju grupu i da već ima šestoricu pristalica iz Hrvatske republikanske seljačke stranke. Ja sam rekao da ja o tome ne znam ništa. Ako ima — to će se pokazati. Mi sada vidimo da dr Dragoljub Jovanović nema šestoricu radićevaca, već samo jednog mačekovca Filakovića i jednog klero-fašistu, Don Salacana. Pitam dr Dragoljuba Jovanovića zašto nije onda stvarao blok i front kada smo mi toliko nastojali, a naročito se u tome zauzimao blagopokojni Pavle Radić. Mi smo mnogo razgovarali o tome. Mi smo htjeli onda da stvorimo front seljaka iz Hrvatske i Srbije. Ali su se onda dr Dragoljub Jovanović i ondašnji vođa Srpske zemljoradničke stranke tome odupirali. (*Dr Dragoljub Jovanović*: Ja sam to tražio sa Pavlom Radićem zajedno. — *Moša Pijade*: To nema veze sa socijalnim osiguranjem).

Претседник: Молим да се води рачун о дневном реду.

Ivan Granda: Ja ću skratiti malo. Mi vidimo da je, ne znam po kojoj inicijativi, g. Dragoljub Jovanović postupio tako da on valjda misli da je došlo vrijeme da stvara neke blokove unutar Fronta, kada oni već postoje.

Ja vjerujem i siguran sam, jer znam i poznajem prilike, da ima nezadovoljstva u našem narodu, ali ono ne ide tako daleko da se cijepa Narodni front i savez seljaka i radnika. A mi ćemo svakim danom nastojati da to nezadovoljstvo nestane. Tako ćemo moći da opravdane težnje seljaštva i radništva potpuno udovoljimo i uradićemo to da dr Dragoljub Jovanović neće uspjeti da osnuje i bude neki vođa, kada je skrahirao kao

zemljoradnički vođa u Srbiji, da bude vođa jovanovićevsko-mačekovskog fronta u Hrvatskoj. To mu neće nikako uspjeti.

Izjavljujem da ću glasati za ovaj zakon, jer je dobar. (Odobravaње).

Претседник: Пошто нема више пријављених говорника, прелазимо на гласање у начелу по предлогу Закона о социјалном осигурању радника, намештеника и службеника. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је предлог Закона о социјалном осигурању радника, намештеника и службеника у начелу једногласно прихваћен.

Приступа се претресу у појединостима. Закон је раздeљен на делове. Позивам народне посланике који желе да узму реч по првом делу да се јаве. (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да чита наслов и члан 1.

Известилац Ђуро Салај чита наслов и члан 1.

Претседник: Ко је за члан 1 са насловом, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 1 са насловом једногласно прихваћен.

(За овим је Савезно веће, у смислу одредаба свога пословника, гласајући дизањем руку о сваком поједином члану законског предлога, једногласно прихватило чланове од 2 до 41 закључно према извештају Законодавног одбора).

Известилац чита наслов главе шесте и чл. 42.

Претседник: Код члана 42 постоји амандман Владе који ће вам прочитати и дати образложење о њему повереник Владе и народни посланик др Јерко Радмиловић.

Повереник Владе др Јерко Радмиловић: У чл. 42 на крају става 2 да се уместо тачке стави запета и дода следећи текст: „а уживаоцима који немају породице исплаћује се потпора за дневне ситне трошкове у висини до једне пентине ренте”.

Овај се амандман предлаже због тога да и уживаоци рента, односно пензија, који на рачун тих својих права буду упућени на накнадно лечење у здравствене заводе, буду у свему изједачени са активним осигураницима, којима у таквом случају, ако немају породице, припада за

време тог лечења посебна потпора за дневне ситне трошкове (чл. 20, став 1 тач. г).

Известилац: Ја примам овај амандман.

Претседник: Ко је за члан 42 заједно са амандманом Владе, који је прочитао и образложио повереник Владе, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је чл. 42 са амандманом Владе једногласно прихваћен. Прелазимо на чл. 43.

(Затим је Веће, једногласно примило чланове од 43 до 46 закључно, према предлогу Законодавног одбора).

Известилац чита наслов главе седме и чл. 47.

Претседник: Код члана 47 постоји амандман Владе, који ће вам прочитати и образложити повереник Владе др Јерко Радмиловић.

Повереник Владе: У чл. 47 да се дода нови став 3 који гласи:

„3) Изузетно од прописа претходног става може добровољно продужено осигурање трајати и дуже од године дана у случају кад је обавеза осигурања престала ради вршења разних јавних функција”.

Овај се амандман предлаже због тога да се радницима и намештеницима који услед преузимања вршења јавних функција морају прекинути запослење у свом дотадашњем звању сачувају стечена права из социјалног осигурања за све време трајања обављања преузетих јавних функција.

Известилац: Примам овај амандман.

Претседник: Ко је за члан 47 заједно са амандманом који је сада прочитао и образложио повереник Владе, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 47 заједно са амандманом једногласно прихваћен. Прелазимо на члан 48.

Известилац чита члан 48.

Претседник: И код овога члана постоји амандман Владе. Молим повереника Владе да га прочита и образложи.

Повереник Владе: У члану 48 да се дода нови став 4 који гласи:

„4) Изузетно од прописа претходног става може добровољно продужено осигурање трајати и дуже од две године у случају кад је обавеза осигурања престала ради вршења разних јавних функција”.

Овај се амандман предлаже због тога да се радницима и намештеницима који услед преузимања вршења јавних функција морају прекинути запослење у свом дотадашњем звању сачувају стечена права из социјалног осигурања за све време трајања обављања преузетих јавних функција.

Известилац: Примам прочитани амандман.

Претседник: Ко је за члан 48 заједно са амандманом који је повереник Владе прочитао и образложио и који је у суштини исти као и код члана 47, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 48 заједно са амандманом примљен.

(Затим је Савезно веће, гласајући дизањем руку о сваком поједином члану, једногласно примило чланове предлога Закона о социјалном осигурању радника, намештеника и службеника, и то од члана 49 до члана 52 закључно, према предлогу Законодавног одбора).

Известилац чита члан 53.

Претседник: И код овога члана постоји амандман Владе, који ће вам саопштити и образложити повереник Владе др Јерко Радмиловић.

Повереник Владе: У чл. 53 у ставу 1, у тач. а) да се иза речи „жртве фашистичког терора у” уметне реч: „затвору” иза које се ставља запета и следе речи: „заробљеништву, интернацији, конфинацији, депортацији и на принудним радовима;”

Овај се амандман предлаже због тога да се избегну евентуалне нејасности и крива тумачења код примене овог законског прописа.

Известилац: Примам овај амандман.

Претседник: Ко је за члан 53 заједно са амандманом који је сада прочитан и образложен, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 53 заједно са прочитаним амандманом једногласно прихваћен.

(Затим је Веће, гласајући о сваком члану дизањем руку, једногласно примило чланове предлога Закона о социјалном осигурању радника, намештеника и службеника и то од члана 54 до члана 61 закључно, према предлогу Законодавног одбора).

Претседник: Приступа се коначном гласању у целини о предлогу Закона о социјалном осигурању радника, намештеника и службеника. Гласа се појединачно са *за* и *против*. Молим секретара да прозива народне посланике да гласају.

Секретар прозива народне посланике да гласају.
(После гласања)

Претседник: Гласало је свега 226 народних посланика и сви су гласали за. На овај начин предлог Закона о социјалном осигурању радника, намештеника и службеника коначно је усвојен у Савезном већу Народне скупштине и биће, сагласно Уставу и пословнику, упућен Већу народа на решавање.

Прелазимо на другу тачку дневног реда: претрес извештаја и предлога Одбора за молбе и жалбе о додељивању помоћи Милки удови Петра Кочића и осталима (Видети прилог на крају књиге). Овај је извештај раздат народним посланицима, а по овоме предмету известилац је др Александар Жижа. Међутим, пре него што бих дао реч известиоцу, саопштавам Савезном већу да смо у разговору и третирању овога питања, претседник Већа народа др Видмар и ја, закључили да предложимо и једном и другом дому да се не држимо строго овог легислативног формализма, да се не би код нас усталила парламентарна пракса да се овакве одлуке Савезног Већа и Већа народа Народне скупштине — ма да су по форми и садржини закони — увлаче у форму закона, пошто се овде уствари ради о једној резолуцији. Народна скупштина, и један и други дом, овлашћени су по Уставу и пословнику да доносе такве одлуке, и ми смо се сагласили да не треба придавати значај закона ономе што уствари није закон, јер те одлуке немају никакав општи карактер, већ се тичу само извесних породица. То је уствари констатовање једног права Народне скупштине да се то изврши и томе се даје форма једне одлуке, односно резолуције.

Зато ја предлажем Савезном већу да овај предлог Одбора за молбе и жалбе добије назив одлуке с тим да се у чл. 2, 3 и 4 као и у наслову уместо речи „Закон” стави реч „Одлука”.

Да ли прима Савезно веће овај мој предлог? (Прима). Објављујем да је то примљено и да смо на тај начин упростили рад и дали стварну форму овом питању.

Известилац може узети реч, пошто је предлог већ раздат свима посланицима, ако жели конкретно штогод да каже у погледу мотива за решење ове ствари.

Известилац др Александар Жижа: Ја немам ништа нарочито да кажем, пошто је ствар позната.

Претседник: Жели ли још ко да узме реч по овом предлогу?

Павле Павловић (Изборни срез Београд V, НР Србија): Ја мислим да би при доношењу оваквих предлога било нужно објашњење, јер треба да знамо зашто једна породица добија мању помоћ, а друга два и три пута већу, да знамо шта је био критериум при томе.

Претседник: Ви сте видели да је известилац у даном моменту добио реч, али је он изјавио да је сам предлог довољно објашњен и да није потребна никаква друга мотивација.

Пошто се више нико не јавља за реч по овоме предлогу, стављам овај предлог Одбора за молбе и жалбе на гласање. Ко је за то да се предлог Одбора за молбе и жалбе о додељивању сталне помоћи Милки удови Петра Кочића и осталима усвоји, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нико не диже руку). Објављујем да је предлог Одбора за молбе и жалбе о додељивању помоћи лицима која су овде наведена једногласно усвојен.

На овај начин свршена је друга тачка дневног реда.

Прелазимо на трећу тачку дневног реда: предлог одлуке о продужењу рока за саглашавање Уставу закона, одлука и уредба према члану 136 Устава. Овај предлог потиче од Президијума Народне скупштине ФНРЈ, и прочитан је на почетку седнице али могу га још једанпут прочитати. (Чита поново предлог и објашњење које је већ прочитано у почетку седнице).

По овоме предлогу, који је довољно образложен и који се заснива на члану 72 Устава, пре него што га ставим на гласање, ја питам жели ли ко да говори о њему? (Моша Пијаде: Поступак је друкчији). Има реч народни посланик Моша Пијаде.

Моша Пијаде (*Изборни срез Београд I, НР Србија*):
Ја бих само са неколико речи образложио ову ствар. Иако је Комитет за законодавство заједно са законодавним одборима неколико месеци непрекидно радио на саглашавању тих уредаба и закона са Уставом, показало се да је тај посао толико велики да није могао бити свршен за 6 месеци. Према томе, остаје још читав низ закона и уредаба које нисмо стигли да прегледамо, и ако би се остало при старом року од 6 месеци, сви би ти закони и одлуке престали да важе и ми бисмо имали једно стање без закона за цео низ питања. Због тога је потребно да се продужи рок још за три месеца. Међутим, поступак је код ових предлога такав да прво Савезно веће, као и Веће народа, имају да одобре да се приступи тој промени која се овим предлогом захтева, па кад то Веће одлучи, и наше и Веће народа, онда тако усвојена промена мора ићи на заједничку седницу да се та промена дефинитивно сврши и прогласи.

Претседник: Тачно је што је рекао предговорник. По чл. 72 Устава процедура је таква. Према томе, ја питам Веће — после образложеног предлога — да ли хоће да приступи решавању овога питања, односно да ли се саглашава да приступимо решавању овог питања? (Прима се). Има ли ко *против*? (Нема). Према томе, Веће је једногласно одлучило да се приступи решењу овог питања.

Сада стављам на гласање сам предлог Президијума, инако како је прочитан. Ко је за овај предлог Президијума Народне скупштине о продужењу рока за саобраћавање раније донетих закона, одлука и уредаба Уставу, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је предлог Президијума Народне скупштине ФНРЈ о продужењу рока за саглашавање раније донетих закона, одлука и уредаба Уставу једногласно прихваћен у Савезном већу. Према томе, ова наша одлука биће упућена Већу народа на решавање.

Засад дајем одмор од 15 минута, јер нисмо свршили дневни ред, а осим тога да би се за то време постигла сагласност по овом питању између оба дома.

(После одмора)

Претседник: Веће народа Народне скупштине упутило је Савезном већу акт којим извештава да је на свом XIII редовном састанку усвојило предлог Закона о социјалном осигурању радника, намештеника и службеника.

Истовремено је и Савезно веће доставило Већу народа овај предлог закона како је усвојен у Савезном већу. У овом међувремену прегледао сам текст изгласаног предлога Закона о социјалном осигурању радника, намештеника и службеника и утврдио сам да је истоветан са текстом Закона о социјалном осигурању који је Савезно веће на овој седници прихватило. Да ли Веће прима извештај Претседништва да су предлози Закона о социјалном осигурању радника, намештеника и службеника изгласани у Савезном већу и у Већу народа истоветни у својим текстовима? Ко прима, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко да не прима? (Нема).

На овај начин је Народна скупштина Федеративне Народне Републике Југославије дефинитивно усвојила предлог Закона о социјалном осигурању радника, намештеника и службеника и он ће бити упућен Президијуму ФНРЈ ради проглашења.

Веће народа Народне скупштине ФНРЈ упутило је и акт којим извештава да је на свом XIII редовном састанку усвојило без измена и допуна Одлуку о изванредној сталној државној доживотној помоћи.

Предлажем да се стави као четврта тачка нашег данашњег дневног реда расправљење о одлуци Већа народа, којом се даје државна помоћ лицима која ћу накнадно прочитати. Прима ли Веће овај предлог? (Прима). Дакле, четврта тачка дневног реда је утврђена. Одлука Већа народа гласи:

ПРЕДЛОГ ОДЛУКЕ О ИЗВАНРЕДНОЈ СТАЛНОЈ ДРЖАВНОЈ ПОМОЋИ

Чл. 1

Додељује се стална лична месечна доживотна помоћ:
Машану П. Рајковићу из Пипера — 700 дин. месечно;
Ђорђију Димићу из Берана — 750 дин. месечно;

Катарини удови Јамбришак др Алојзија Миливоја из Београда — 5.000 дин. месечно;

Надежди уд. Петра Половића из Београда — 2.000 дин. месечно;

Чл. 2

Уз сталну личну месечну помоћ коју предвиђа чл. 1 ове одлуке не припада ни лични ни породични додатак, а право на пријем ове помоћи престаје на основу одредаба које важе за пензионисане државне службенике, а има им се рачунати од дана ступања на снагу ове одлуке.

Чл. 3

О извршењу ове одлуке стараће се Министар финансија ФНРЈ.

Чл. 4

Ова одлука ступа на снагу по изгласавању у Народној скупштини ФНРЈ.

20 јула 1946 године
у Београду

Веће народа Народне скупштине ФНРЈ

Секретар

Нинко Петровић, с. р.

Претседник

Јосип Видмар, с. р.

Стављам на гласање ову одлуку Већа народа. Ко је за ову одлуку, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је Одлука о додељивању сталне државне доживотне помоћи лицима која сам прочитао, у Савезном већу једногласно примљена.

Даље саопштавам да је Савезно веће примило следећи акт Президијума, који гласи:

ПРЕЗИДИЈУМ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 9942

ПРЕТСЕДНИКУ САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Извештавате се да је Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије сазвао за 20 јули 1946 год. у 21 час заједничку седницу Савезног већа и Већа народа са дневним редом:

1) проглашење Одлуке о продужењу рока за саглашавање Уставу закона, одлука и уредаба према члану 136 Устава, која је усвојена у оба дома Народне скупштине ФНРЈ;

2) предлог Одлуке о разрешењу од дужности претседника Врховног суда ФНРЈ Живка Јовановића и судије Врховног суда ФНРЈ др Душана Арнерија.

20 јула 1946 године
у Београду

**Президијум Народне скупштине
Федеративне Народне Републике Југославије**

Секретар

М. Перуничић, с. р.

Претседник

Др И. Рибар, с. р.

На овај начин ми смо досадашњи дневни ред потпуно исцрпили, и ја молим Савезно веће за одобрење да могу потписати записник данашње седнице. Одобрава ли Савезно веће да потпишем записник ове седнице? (Одобрава).

Данашњу седницу закључујем а идућа биће заказана писменим путем.

(Седница је закључена у 21 час).

ZAJEDNIČKA SEDNICA SAVEZNOG VEĆA I VEĆA NARODA

Sedma sednica

(20 jula 1946)

Početak u 21 čas.

Pri ulasku u dvoranu, članove Savezne vlade i članove predsedništva oba doma narodni poslanici pozdravljaju aplauzom.

Pretsedavao predsednik Saveznog veća **Vladimir Simić**.

Pretsedavajući: Otvaram sedmu zajedničku sednicu oba doma Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Zapisnik današnje sednice vodiće sekretar Saveznog veća **Stevan Jovičić**. Izvolite čuti zapisnik sa poslednje zajedničke sednice.

Sekretar Stevan Jovičić čita zapisnik šeste zajedničke sednice.

Pretsedavajući: Ima li primedaba na pročitani zapisnik? (Nema). Primedaba nema, objavljujem da se zapisnik šeste zajedničke sednice overava.

Prelazimo na prvu tačku dnevnog reda: proglašenje Odluke o produženju roka za saglašavanje Ustavu zakona, odluka i uredba prema članu 136 Ustava, koja je usvojena u oba doma Narodne skupštine FNRJ.

Pre no što stavim na glasanje samu formulaciju o proglašenju Odluke o produženju roka za saglašavanje Ustavu zakona, odluka i uredba prema čl. 136 Ustava, ja ću je još jedanput pročitati.

Odluka glasi:

Narodna skupština FNRJ odlučuje da se rok od šest meseci, određen trećim stavom prelaznog 136 člana Ustava, za ispitivanje i dovođenje u saglasnost sa Ustavom odluka, zakona i uredaba potvrđenih od Ustavotvorne skupštine Odlukom od 1. decembra 1945 godine, produži za tri meseca s tim da svi zakoni koje na osnovu člana 136 Ustava donesu zakonodavni odbori oba veća Narodne skupštine budu podneti Narodnoj skupštini na odobrenje na prvom narednom zasjedanju Narodne skupštine.

Formulacija Odluke Narodne skupštine FNRJ o proglašenju pročitane odluke glasi:

« O D L U K A

Narodne skupštine FNRJ

o proglašenju

ODLUKE O PRODUŽENJU ROKA ZA SAGLAŠAVANJE USTAVU
ZAKONA, ODLUKA I UREDABA PREMA ČLANU 136 USTAVA

Narodna skupština Federativne Narodne Republike Jugoslavije, na zajedničkoj sednici Saveznog veća i Veća naroda, održanoj na dan 20 jula 1946 godine u Beogradu,

o d l u č u j e :

da se Odluka o produženju roka za saglašavanje Ustavu zakona, odluka i uredaba prema članu 136 Ustava, usvojena od Saveznog veća i Veća naroda, proglasi i objavi.»

Stavljam na glasanje ovu odluku o proglašenju i objavi odluke oba doma Narodne skupštine FNRJ o produženju roka za saglašavanje Ustavu zakona, odluka i uredaba prema čl. 136 Ustava. Ko je za to da se ova odluka prihvati, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je na zajedničkoj sednici Saveznog veća i Veća naroda jednoglasno prihvaćena odluka o proglašenju i objavi Odluke o produženju roka za saglašavanje Ustavu zakona, odluka i uredaba prema čl. 136 Ustava.

Druga tačka dnevnog reda je: predlog Odluke o razrešenju od dužnosti predsednika Vrhovnog suda FNRJ Živka Jovanovića i sudije Vrhovnog suda FNRJ dr Dušana Arnerića.

Predlog odluke glasi:

PREDLOG ODLUKE

o razrešenju od dužnosti predsednika Vrhovnog suda FNRJ Živka Jovanovića i sudije Vrhovnog suda FNRJ dr Dušana Arnerija.

Narodna skupština Federativne Narodne Republike Jugoslavije, na osnovu čl. 121 Ustava,

o d l u č u j e :

Razrešavaju se od dužnosti:

- 1) predsednik Vrhovnog suda FNRJ Živko Jovanović i
- 2) sudija Vrhovnog suda FNRJ dr Dušan Arneri, — a na osnovu molbi koje su podneli Prezidijumu Narodne skupštine FNRJ.

20 jula 1946 godine

u Beogradu

Prezidijum Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije

Sekretar

M. Peruničić, s. r.

Predsednik

Dr I. Ribar, s. r.

Stavljam na glasanje ovu odluku. Ko je za to da se primi ova odluka, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je jednoglasno prihvaćena Odluka o razrešenju od dužnosti predsednika Vrhovnog suda FNRJ Živka Jovanovića i sudije Vrhovnog suda FNRJ dr Dušana Arnerija, a na osnovu molbi koje su podneli Prezidijumu Narodne skupštine FNRJ.

Izvolite saslušati Ukaz Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ (čita):

U K A Z

O

ZAKLJUČENJU I REDOVNOG ZASEDANJA NARODNE SKUPŠTINE
FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

Pošto je Savezno veće i Veće naroda završilo svoj rad, Prezidijum Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije na osnovu čl. 58 i 60 Ustava rešio je:

da se I redovno zasjedanje Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije koje je Ukazom zakazano za 7 maj 1946 godine a odloženo za 15 maj 1946 godine — zaključi.

U. Broj 368
20 jula 1946 godine
u Beogradu

**Prezidijum Narodne skupštine
Federativne Narodne Republike Jugoslavije**

Sekretar
M. Peruničić, s. r.

Pretsednik
Dr I. Ribar, s. r.

(Svi narodni poslanici saslušali su stojeći čitanje ovog ukaza).

Pretsedavajući: Ja još molim zajedničku sednicu za ovlašćenje da mogu potpisati zapisnik ove sednice. Dajete li mi ovo ovlašćenje? (*Glasovi:* Dajemo). Na taj način zasjedanje i zajednička sednica su zaključeni.

(Sednica je zaključena u 21,10 časova).

ПРИЛОЗИ

НАЦРТ ОПШТЕГ ЗАКОНА О НАРОДНИМ ОДБОРИМА

У циљу даљег учвршћења и развитка народних одбора као основних органа државне власти, насталих у току ослободилачке борбе против фашизма и реакције, и у циљу пуне изградње државне организације Федеративне Народне Републике Југославије на основу начела Устава ФНРЈ, као и

да би се дао још шири основ за активно учешће народа у вршењу власти;

да би најшире народне масе, које су вековима стајале ван власти, биле укључене у државну управу и научиле се управљању државом;

да би се на свим степенима организације државне власти у пуној мери изразила начела истинске народне демократије;

и да би се обезбедило јединство демократских начела у устројству и раду органа државне власти и државне управе у нашим народним републикама, аутономним покрајинама и областима,

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

ДОНОСИ

ОПШТИ ЗАКОН О НАРОДНИМ ОДБОРИМА

І Д Е О

ОСНОВНА НАЧЕЛА

Члан 1

Народни одбори су органи државне власти преко којих сам народ врши своју власт у административно територијалним јединицама.

Члан 2

Народни одбори су највиши органи државне власти у односима локалног значаја на својој територији.

Народни одбори остварују на својој територији задатке општег значаја.

Члан 3

Народни одбори врше власт и доносе у оквиру своје надлежности опште прописе на основу Устава ФНРЈ, устава народних република, закона ФНРЈ, закона народних република, општих прописа виших органа државне власти и државне управе.

Члан 4

Сва права која народним републикама припадају на основу Устава ФНРЈ, устава народних република, закона народних република и општих прописа виших органа државне власти врше народни одбори непосредно или преко својих органа и установа.

Члан 5

Народни одбори имају право да расправљају о свим питањима из надлежности виших органа државне власти и да им подносе своје предлоге.

Члан 6

Међусобни односи између народних одбора као и народних одбора и других органа државне власти оснивају се на правима и дужностима одређеним у законима и другим општим прописима.

Члан 7

Народни одбори су дужни да се у извођењу општих и месних задатака ослањају на иницијативу и широко учешће народних маса и организације радног народа.

Члан 8

Народни одбори се образују на подручју административно-територијалних јединица народних република и аутономних покрајина и то: места

(села и мањих градова), градова, срезова, округа, односно области.

Свако земљиште се налази на подручју једног места или града.

Територија народне републике може имати и области.

Територија аутономне области и области дели се на срезове, градове и места (села и мање градове).

Законима републике врши се административно-територијална подела републике.

Члан 9

У селима или мањим градовима (варошицама, трговиштима) образује се месни народни одбор.

Два или више мањих села која по броју становништва и економској снази нису у стању сама да управљају својим пословима, удруживаће се у један месни одбор, али под условом да се тиме не наноси штета економском и културном животу тих мањих села.

Окружни народни одбор доноси одлуку о удруживању мањих села ради образовања заједничког месног народног одбора.

Члан 10

У градовима образују се градски народни одбори.

Закон републике одређује која су места или насеобине градови, као и њихова имена или границе.

Градови не улазе у административни састав срезова.

Закон републике одређује који се градови издвајају и из административног састава округа.

Члан 11

Законом републике у већим градовима могу се образовати реонски народни одбори, а у нарочитим случајевима у великим градовима и народни одбори насеља.

Члан 12

Градски народни одбори имају степен среског народног одбора. Градски народни одбори градова који су издвојени из административног састава округа имају степен окружног народног одбора.

Уређење и надлежност народних одбора реона односно насеља одређује се статутом градског народног одбора.

Члан 13

У срезу се образује срески народни одбор.

Срез обухвата подручје које повезује у једну природну и економску целину више места (села и мањих градова) која имају заједничке економске, културне и административне интересе.

Седиште среског народног одбора је у месту које претставља животни центар среза.

Срески народни одбори су надређени месним народним одборима.

Члан 14

У округу се образује окружни народни одбор.

Округ обухвата подручје више срезова који сачињавају једну природну и економску целину.

Седиште окружног одбора је у месту које претставља животни центар округа.

Окружни народни одбори су надређени орган државне власти среским народним одборима и градским народним одборима, осим градских народних одбора у градовима који су издвојени из административног састава округа.

Члан 15

Изузетно, на подручјима која претстављају шире пространство од једног округа а чине историјску, економску и културну целину, може се образовати обласни народни одбор.

Обласни народни одбор је надређен орган државне власти среским и градским народним одборима на његовом подручју.

Члан 16

Спајање, одвајање, укидање као и решавање спорова о границама административно-територијалних јединица у оквиру једне народне републике врши се по прописима закона републике.

Члан 17

Народни одбори су претставнички органи, избрани на основу општег, једнаког и непосредног изборног права тајним гласањем.

Члан 18

Право да бирају и да буду бирани у све органе државне власти, као и уживање осталих грађанских права и вршења дужности у административно-територијалним јединицама имају грађани ФНРЈ, који су становници тих административно-територијалних јединица.

Становником административно-територијалне јединице сматра се сваки грађанин ФНРЈ који на подручју те административно-територијалне јединице има пребивалиште (место сталног боравка).

Закони и општи прописи одређују изборна и друга права на подручју административно-територијалне јединице која могу уживати, као и дужности које су позвани да врше и грађани ФНРЈ који у њој имају само боравиште.

Становници административно-територијалних јединица морају бити уписани у евиденцију становника једног места или града.

Члан 19

Народне одборе места (села и мањих градова), градских квартова, градских четврти и насеља бирају грађани на две године, а народне одборе срезова, градова и градских реона, округа и области бирају грађани на три године.

Чланови народних одбора су одговорни за свој рад и дужни су подносити рачун својим бирачима.

Бирачи имају право да опозову народни одбор или појединог члана народног одбора и пре рока на који су избрани.

Члан 20

Општенародном имовином локалног значаја управља народни одбор као правно лице на основу свог привредног плана као и на основу општих прописа и упутстава виших државних власти.

Президијум народне скупштине републике, односно народна скупштина аутономне покрајине одлучује којом ће имовином управљати обласни, којом окружни а којом срески народни одбори. Свом осталом имовином управљају градски односно месни народни одбори.

Члан 21

Сваки народни одбор има свој буџет.

Народни одбор располаже својим приходима и расходима на основу свог годишњег буџета. У буџет народних одбора улазе приходи општена-родне имовине којом управља НО као и приходи свих његових установа и предузећа, затим законом одређене јавне дажбине. Из свог буџета народни одбор подмирује личне и материјалне издатке свих својих органа.

Члан 22

Народни одбор доноси статут о свом унутрашњем устројству и пословању који потврђује виши народни одбор, народна скупштина аутономне покрајине, односно президијум народне скупштине републике.

За управљање општенародном имовином и за остварење својих привредних и комуналних задатака народни одбори могу оснивати привредна предузећа и установе и склапати уговоре и зајмове као и предузимати друге економско-правне послове.

Законом ће се одредити у коме обиму и под којим условима народни одбори могу располагати и управљати општенародном имовином, склапати уговоре и зајмове, као и предузимати друге економско-правне послове.

Народне одборе као правна лица претстављају њихови извршни одбори преко претседника и секретара.

Члан 23

Месни народни одбори указују једни другима сваку сарадњу и помоћ.

Суседни народни одбори имају право оснивати заједничка предузећа и установе ради остваривања заједничких привредних, саобраћајних, културних и других циљева.

Г Д Е О

ЗАДАЦИ И НАДЛЕЖНОСТ НАРОДНИХ ОДБОРА

А) ОСНОВНИ ЗАДАЦИ

Члан 24

Народни одбори остварују, у сагласности са законима и прописима виших државних органа, ове основне задатке:

1) потстицање и организовање непосредног учествовања народних маса у државној управи;

2) спровођење у живот националне политике учвршћивањем братства и јединства равноправних народа Федеративне Народне Републике Југославије; сузбијање успостављања привилегија по рођењу, положају, имовном стању и степену образовања, као и отклањање и сузбијање сваког акта који би дао привилегије или ограничавао права на основу разлике у народности, раси и вероисповести; сузбијање сваког проповедања националне, расне и верске мржње и раздора;

3) спровођење политике савеза радног народа града и села;

4) организовање широких народних маса за задатке обнове и даље привредне изградње земље и остварење бољих материјалних услова за живот;

5) руковођење друштвено-економским животом на подручју административно-територијалне јединице, учествовање у остварењу општедржавног плана и руководство у изградњи и примени сопственог привредног плана;

6) руковођење радом потчињених установа, предузећа и организација, надзор над радом установа на њиховој територији које нису њима пот-

чињене и давање потребне помоћи свима установама на њиховом подручју;

7) заштита, чување и унапређење општенародне имовине, помагање и пружање помоћи задружним организацијама и вршење опште контроле над приватним сектором привреде;

8) заштита и помоћ сиромашним и средњим сељацима; учешће у извођењу аграрне реформе;

9) помоћ радном народу у удруживању и организовању ради одбране од привредне експлоатације, као и заштита лица у најамном радном односу;

10) подизање политичког и културног нивоа маса, рад на ликвидацији неписмености, спровођење обавезне основне наставе и помагање даровитих и способних ђака да се усаврше у школском и стручном образовању на средњим и вишим школама;

11) заштита народног здравља и подизање здравствене свести народа, као и брига о малолетним лицима, нарочито онима у радном односу; помоћ за живот и оспособљавање ратних инвалида и збрињавање немоћних;

12) старање да жене стварно уживају равноправност са мушкарцима у свим областима државног, приватног и друштвено-политичког живота; заштита матере и детета оснивањем породилишта, дечјих домова и обданишта;

13) спровођење у живот уставног начела о одвајању државе и цркве и о слободи верских заједница, чије се учење не противи Уставу, у вршењу својих верских послова и верских обреда;

14) старање да грађани одговарају свим својим Уставом и законом заснованим обавезама и дужностима, нарочито старање о пуној примени опште војне обавезе грађана;

15) чување и заштита грађанских слобода и демократског уређења Федеративне Народне Републике Југославије, утврђених Уставом, као и спречавање сваке противуставне и незаконите употребе грађанских права ради промене и нарушавања уставног уређења у противдемократском циљу;

16) старање да се сви државни органи и установе као и грађани на њиховом подручју придржавају Устава, закона и других општих прописа;

17) спровођење у живот општих прописа, наређења и смерница виших државних органа;

18) подношење вишим органима државне управе предлога заснованих на локалном искуству и испитивању праксе, за измену закона, уредаба и других прописа;

19) вршење свих других задатака које одреде уставни народних република, закони и општи прописи виших органа државне власти и државне управе.

Б) НАДЛЕЖНОСТ НАРОДНИХ ОДБОРА

Месни народни одбори

Члан 25

Поред обављања основних задатака нарочита је надлежност месног народног одбора да оствари пољопривредни план, да се стара о материјално-културном подизању места, да руководи комуналним задацима, да се стара о унапређењу заната и месне индустрије, као и да посредује у правилној размени добара између града и села. У том циљу месни народни одбори, уколико закон друкчије не одреди, врше следеће послове:

а) у области плана

1) доношење и остваривање месног привредног плана;

2) разматрање планова установа и предузећа на свом подручју, која стоје под руководством виших органа државних власти и давање мишљења о њима;

3) сабирање статистичких података;

4) вођење евиденције о задругама и приватним привредним установама и предузећима у месту

б) у области пољопривреде

1) управљање сеоским (месним) пашњацима, ливадама, утринама и сл.;

2) управљање месним семенским станицама, станицама пољопривредних оруђа и материјала;

3) старање о развоју сточарства, набавка приплодних грла и регулисање њиховог искоришћавања, управљање месном ветеринарском амбулантом;

4) руковођењем кампањом орања, сетве, копања, бербе, вршидбе и других пољопривредних радова;

5) организовање сетве и расподеле додељених дрва;

6) старање о проширењу ораница и повећању жетве;

7) сузбијање пољске штете;

в) у области комуналног живота

1) руковођење и надзор над месним водоводом, цистернама, изворима и бунарима;

2) старање о јавном осветљењу, употреби електричне енергије за потребе месног становништва;

3) старање о месном јавном саобраћају;

4) управљање месним дрворедима, парковима и слично;

5) управљање и надзор месних купатила, перioniца;

6) оснивање и руковођење месним установама за потребе широких народних слојева као што су: занатске радионице, бријачнице, пекаре, гостионице, хотели и мензе и сл.; надзор над таквим приватним радњама;

7) управљање месним станбеним зградама; надзор над станбеним зградама уопште и регулисање употребе станова; помагање задружне и приватне иницијативе за изградњу станбених зграда;

8) руковођење радовима за изградњу места уколико те послове не врше органи виших извршних одбора; остваривање регулационог плана; надзор над извршивањем грађевинских радова;

9) руковођење изградњом месних путева;

10) вршење свих комуналних послова који нису дати у надлежност другим органима.

г) у области трговине и занатства

- 1) управљање и надзор млинова месног значаја;
- 2) управљање и надзор над месним кудеља-рама и постројењима за унапређење кућне ради-ности;
- 3) надзор над задружним и приватним занат-ским радионицама и трговачким предузећима;
- 4) одређивање норме за расподелу рациона-них намирница у месту на основу општедржавних норми рационарања;
- 5) евиденција о кретању цена; контрола за-лиха код задруга, трговаца, занатлија и сл.;
- 6) управљање месним сајмиштем;
- 7) суделовање у сузбијању спекулације у месту.

д) у области финансија

- 1) доношење месног буџета;
- 2) одређивање и убирање месних јавних даж-бина у оквиру прописа вишег органа државне власти;
- 3) старање о бирању непосредних и посред-них пореза у месту; контролисање извршавања оба-веза свих појединаца, задруга, организација и пре-дузећа према држави.

ђ) у области радних односа

- 1) организовање и распоређивање људске рад-не снаге за јавне радове; организовање употребе средстава за вучу и сточне радне снаге;
- 2) контрола извршавања прописа о употреби радне снаге, о радном времену, о платама и надни-цама, о социјалном осигурању радника и наме-штеника;
- 3) организовање станова, преноћишта, менза итд. за раднике.

е) у области народног просвећивања

- 1) оснивање и вођење алфаветских течајева;
- 2) старање за културни напредак места осни-вањем културних домова, биоскопа, читаоница и

сл., помагање културних друштава и надзор над њима;

3) материјално издржавање месних школа; старање и надзор над уписивањем и похађањем деце основних школа.

ж) у области социјалног старања и народног здравља

1) старање и помагање деце без родитеља, породица погинулих бораца, породица бораца и сл.;

2) старање за изнемогле и сиромашне;

3) оснивање кухиње, домова и склоништа за сиромашне;

4) оснивање дечјих забавишта, обданишта и јасала; надзор над њима;

5) оснивање и руковођење амбулантама, здравственим станицама и осталим месним здравственим установама;

6) подизање хигијене у месту; надзор над извршавањем хигијенских и ветеринарских прописа;

7) управљање гробљима;

8) надзор над приватним лекарима и апотекама.

з) у осталим областима

1) вођење матичних књига; склапање бракова;

2) вођење административног и административно-казненог поступка у оквиру своје надлежности;

3) евиденција становника;

4) пренос поште где нема поштанских установа;

5) дисциплинска власт над својим службеницима;

6) помагање при регрутацији и осталим дужностима према одбрани отаџбине; помагање организација за предвојничку спремину;

7) надзор над свим друштвеним организацијама месног значења;

8) старање за ред и мир на основу наређења виших државних органа; руковођење сеоском помоћном милицијом;

9) учешће у организовању избора за све органе државне власти.

Члан 26

Градски народни одбори

Градски народни одбори, као непосредни органи државне власти града, имају надлежност месних народних одбора. Градски народни одбори ће се нарочито старати за учвршћење савеза радног народа села и града и за заштиту радног народа у граду од експлоатације, за подизање комуналног газдинства и побољшање животних услова својих грађана нарочито радног народа подизањем станбених зграда, управљањем станбеним фондом, увођењем осветљења, гаса и других средстава осветљења и грејања, уређењем градског саобраћаја, оснивањем хотела, мензи, ресторана, подизањем паркова, игралишта, санитетских установа и болница, дечјих домова, обданишта, јасала, летовалишта, културних домова, библиотека, позоришта, биоскопа, установа социјалног осигурања и т. сл.

Поред ових послова градски народни одбори среског степена врше на том подручју одређене послове из надлежности среских народних одбора који произилазе из односа и потреба града, као и сва друга овлаштења среског народног одбора која долазе из његовог степена.

Поред свих ових послова и овлаштења, градски одбори окружног степена врше на свом подручју одређене послове из надлежности окружних народних одбора који произилазе из односа и потреба града, као и сва друга овлаштења окружног народног одбора која долазе из његовог степена.

Члан 27

Срески народни одбор

Поред обављања основних задатака, срески народни одбор је нарочито надлежан за планско

руковођење пољопривредом у срезу, за указивање помоћи месним народним одборима у извршавању њихових комуналних послова, за подизање и развијање задругарства, локалне индустрије, занатства и трговине у циљу материјалног и културног подизања свог краја, за остваривање мера социјалног старања, за учвршћење демократског поретка и чување права грађана, као и за обезбеђење и контролу правилне примене закона, прописа и политике виших органа државне власти.

У том циљу срески народни одбор врши, уколико закон друкчије не одреди, следеће послове:

а) у области плана

1) доношење и остваривање среског привредног плана по одобрењу окружног народног одбора и у оквиру његовог плана;

2) одобравање сумарних планова месних народних одбора;

3) разматрање планова установа и предузећа на свом подручју која стоје под руководством виших органа државне власти, и давање мишљења о њима;

4) давање директива месним народним одборима за састављање њихових планова;

5) руковођење статистиком у срезу, статистичка контрола и евиденција.

б) у области пољопривреде

1) потстицање и контрола свих пољопривредних радова и кампања у срезу;

2) руковођење среским пољопривредним станицама, машинским станицама, расадницима, сточним болницама и амбулантама, сточним станицама, семенским депоима, среским силосима итд.; руковођење узорним среским пољопривредним добрима, ергелама и сл.;

3) помагање оснивања и надзор над задругарством у срезу; нарочито надзор над сеоским радним задругама;

4) руковођење ветеринарском и агрономском службом у срезу;

5) учешће у извођењу аграрне реформе и колонизације; надзор над правилним остваривањем аграрне реформе и колонизације;

6) надзор над експлоатацијом шума према решењима виших државних органа; чување шума и сузбијање шумске штете; пошумљавање голети; распоред сече;

7) контрола лова и риболова;

8) вршење свих послова у области пољопривреде који нису дани у надлежност другим органима.

в) у области трговине, индустрије и занатства

1) старање и надзор над месном индустријом у срезу;

2) управљање општенародном имовином средњег значаја као средњим млиновима, стругарама, предузећима за сечу дрва, цигланама, кудељарама, електричним централама, каменоломима, трговачким предузећима за снабдевање становништва, пољопривредним оруђем, семењем и животним намирницама, грађевинским предузећима, аутобуским и транспортним предузећима, средњим туристичким установама; надзор над таквим приватним и задружним установама и предузећима;

3) старање о развоју занатства, надзор над приватним и задружним занатским радњама; старање за развој кућне индустрије;

4) организација унутрашњих тржишта у срезу у оквиру директива виших државних органа; старање за правилно снабдевање становништва у срезу; доношење плана за расподелу животних намирница у срезу и контрола његовог извршења;

5) контрола рада приватних и задружних предузећа; одређивање радног времена у трговачким, угоститељским и занатским радњама.

г) у области радних односа

1) распоред радне снаге за јавне радове;

2) инспекција радних односа и радних услова;

3) вођење евиденције свих радника и намештеника на територији среза;

4) контрола установа социјалног осигурања среског значења;

д) у области изградње села и вароши (мањих градова)

1) изградња станбених зграда у местима и јавних зграда среског значења;

2) контрола над управљањем месним станбеним фондовима;

3) издавање дозвола за градњу мањих станбених и помоћних грађевина; контрола грађевинске делатности и кажњавање грађевинских иступа;

4) мелиорације и комасације уколико не прелазе обим среза;

5) одржавање и изградња друмова и путева среског значења, помагање у изградњи и надзору путеве општег значења;

6) одобравање планова за регулацију и изградњу села уколико то није надлежност виших државних органа;

7) старање за увођење осветљења, уређење канала, снабдевање водом у свим местима среза, која то не могу учинити сопственим снагама.

ђ) у области финансија

1) доношење среског буџета у оквиру буџета вишег органа државне власти;

2) располагање својим обртним капиталом на основу одобреног финансијског плана; руковођење финансијском политиком својих предузећа и установа;

3) контролисање финансијског пословања месних народних одбора и извршење месног буџета;

4) разрез и наплата непосредних и посредних пореза, уколико то није дано у надлежност другим народним одборима;

5) одређивање и убирање среских дажбина у оквиру закона.

е) у области културе и просвете

1) оснивање, надзор и материјално старање за основне школе, ниже пољопривредне школе и курсеве, среске народне библиотеке, среске народне универзитете;

2) надзор над курсевима за опште и стручно образовање радника, сељака и намештеника;

3) управљање културно-просветним установама среског значења;

4) надзор над радом месних културно-просветних установа;

ж) у области народног здравља и социјалног старања

1) руковођење радом и кампањама за чување и подизање народног здравља у срезу;

2) управљање среским болницама, амбулантама и здравственим станицама;

3) предузимање мера и кампања за сузбијање епидемија уколико не прелазе обим среза;

4) контрола рада приватних лекара, ветеринара и апотека;

5) општа санитетска контрола у срезу;

6) организовање здравствене заштите матера и деце;

7) старање о збрињавању малолетних, оболелих и немоћних;

8) управљање среским установама за социјалну заштиту; надзор над приватним и друштвеним установама социјалне заштите у срезу;

9) старање за збрињавање инвалида, ратне сирочади и осталих жртава рата уколико то не врше виши органи; евиденција о њима;

10) вршење свих послова на сектору социјалног збрињавања који нису дати у надлежност другим органима.

з) у осталим областима

1) прописивање мера за одржавање јавног реда на јавним местима, путевима, улицама, трговима и сајмиштима, у оквиру прописа виших органа;

2) контрола евиденције грађанских стања код месних народних одбора;

3) указивање помоћи удружењима радног народа;

4) вођење административног и административно-казненог поступка у првом степену у свим предметима који у првом степену нису стављени

изричито у надлежност месних народних одбора или виших органа државне власти;

5) избор и смењивање судија и судија поротника за среске судове;

6) старање о правилном спровођењу избора у срезу;

7) старање о правилном сазивању и извођењу месних збора бирача;

8) решења о службеничким односима и дисциплински надзор над среским службеницима и учитељима; предлози за постављење и друге односе државних службеника код месних народних одбора и њихових установа, код среског народног одбора и његових установа, у основним школама и месним и среским просветним установама; предлог за премештање и престанак службе службеника среских и месних одбора.

Члан 28

Окружни народни одбор

Поред обављања основних задатака, окружни народни одбор је нарочито надлежан за непосредно старање и надзор над спровођењем општих задатака државне управе и политике Савезне владе и владе републике на подручју округа, за старање о правилној употреби, расподели и подизању службеничких кадрова, за остваривање плана, руковођење и општу контролу над индустријом, шумарством, грађевинарством и трговином и радним односима уколико нису у надлежности виших државних органа, за сарадњу у чувању државне безбедности, за подизање опште културе и руковођење средњом наставом, за старање о спровођењу избора и учествовање народних маса у државној управи. У том циљу окружни одбор, уколико за кон друкчије не одреди, врши следеће послове:

а) у области плана

1) доношење и остваривање окружног привредног плана по одобрењу вишег органа државне власти и у оквиру његовог плана;

2) одобравање сумарних планова среских и градских народних одбора;

3) разматрање планова установа и предузећа на свом подручју која стоје под руководством виших органа државне власти и давање мишљења о њима;

4) давање директива среским и градским народним одборима за састављање њихових планова;

5) организовање статистике у округу; статистичка контрола и евиденција.

б) у области пољопривреде и шумарства

1) управљање окружним угледним пољопривредним добрима, семенским депоима, великим сточним станицама, ергелама, сточним болницама и сл.;

2) доношење прописа о искоришћавању приватних пољопривредних машина, о ценама њихових услуга; контрола њиховог рада;

3) спровођење плана пошумљавања и плана експлоатације шума; чување шума и надзор над шумама;

4) оснивање и руковођење предузећима за сладководно и поморско рибарство; надзор над сладководним и поморским рибарством;

5) контрола над остваривањем пољопривредног плана у срезу и доношење мера за осигурање њиховог спровођења.

в) у области индустрије и занатства

1) управљање државним индустријским предузећима одређеним од президијума народне скупштине републике;

2) давање дозвола за рад приватних и задружних индустријских предузећа, осим оних за које даје дозволу савезна, односно републиканска влада;

3) давање производних задатака индустријским и занатским предузећима у оквиру привредног плана уколико то не врше друге привредне организације;

4) давање дозвола за рад приватних и занатских задружних предузећа и упутстава среским народним одборима за контролу над њима;

5) оснивање и управљање предузећима за експлоатацију шума и прераду дрвета окружног зна-

чења која су одређена од президијума народне скупштине републике;

г) у области грађевинарства и комуналног газдинства

1) оснивање и управљање окружним грађевинским предузећима;

2) припремање и извршавање плана за изградњу села и градова;

3) одобравање регулације и парцелације насеља, давање грађевинских дозвола осим оних за које је надлежна влада или срески НО;

4) давање дозвола за оснивање приватних грађевинских предузећа или предузећа за производњу грађевинског материјала, уколико за то није надлежна влада; контрола над радом грађевинских предузећа;

5) изградња канала, путева и хидротехничких инсталација окружног значења; регулација река, канала и изградња пристаништа, уколико те послове не врше савезни органи или органи републике;

6) изградња летовалишта, бања и купалишта окружног значења и управљање њима;

7) надзор над комуналним газдинством у градовима и доношење прописа за регулисање станбених односа у градовима;

8) изградња и одржавање путева и друмова окружног значаја; контрола изградње путева сеоског и среског значења; помоћ у надзору над путевима општег значења;

9) сарадња на изградњи поштанске, телефонске и телеграфске мреже у округу; сарадња на изградњи железница у округу.

д) у области трговине

1) руковођење и надзор над трговинском политиком у округу; организација унутарњег тржишта у округу и размена добара ван округа;

2) стварање планова за снабдевање округа и руковођење расподелом рационираних намирница у округу;

3) оснивање и руковођење окружних трговачких предузећа, нарочито предузећа за трговину на велико;

4) давање дозвола за трговачке радње и регулисање рада приватних и задружних трговачких предузећа; контрола приватне и задружне трговине;

5) доношење прописа о организацији и одржавању сајмова у округу;

6) одређивање цена артиклима које одређује закон; организација контроле цена;

7) одређивање висине накнаде за занатске, транспортне и сличне услуге;

8) организација откупа намирница и индустријских сировина у округу;

9) оснивање и управљање предузећима за окружни локални саобраћај; контрола рада приватних и задружних транспортних и саобраћајних предузећа у округу; регулисање саобраћаја у округу;

10) организација систематске борбе против шпекулације и давање упутстава среским и градским народним одборима за вођење те борбе.

ђ) у области финансија

1) доношење окружног буџета;

2) располагање својим обртним капиталом на основу одобреног финансијског плана; руковођење финансијском политиком својих предузећа и установа;

3) контрола финансијског пословања месних, градских и среских народних одбора и извршења њиховог буџета;

4) прописивање окружних дажбина у оквиру прописа виших органа и одобравање среских и месних дажбина;

5) закључење зајмова уз одобрење владе народне републике и одобравање зајмова нижих народних одбора;

6) разрезивање одређених пореза и надзор над наплатом пореза од стране нижих органа;

7) надзор над радом кредитних установа у округу;

8) оснивање и управљање окружним штедионицама и сличним кредитним установама уз одобрење владе народне републике.

е) у области радних односа

1) санитетска, техничка и општа инспекција рада;

2) посредовање у радним споровима већег значаја;

3) контрола над радом установа социјалног осигурања;

4) предузимање мера за дизање и оспособљавање квалификоване радне снаге;

5) предузимање мера за побољшање животних и културних прилика радника и селских надничара; старање за оснивање бања, лечилишта и летовалишта за раднике;

6) прописивање радног времена.

ж) у области просвете

1) надзор над спровођењем опште обавезне основне наставе;

2) руковођење основном и средњошколском наставом у округу; издржавање средњих школа; оснивање интерната уз средње школе;

3) оснивање и управљање окружних позоришта; помагање осталих просветних и културних установа;

4) надзор над приватним школама.

з) у области народног здравља и социјалног старања

1) оснивање и управљање окружним санитетским установама као што су болнице, лечилишта итд.;

2) руковођење борбом против епидемије у округу;

3) доношење допунских прописа о организацији санитетске службе и одржавању хигијене;

4) контрола рада среских и градских здравствених установа;

5) издавање дозвола за рад лекара и апотекара;

6) издавање дозвола за рад удружења за социјалну помоћ и збрињавање; контрола њиховог рада;

7) издавање допунских прописа о збрињавању изнемоглих, незбринутих и жртава рата;

8) оснивање и управљање установама за збрињавање окружног значаја.

и) у осталим областима

1) старање о правилном организовању свих органа државне управе, установа и предузећа у округу;

2) доношење решења о службеничким односима службеника окружног одбора и свих окружних установа, давање сагласности на постављења и остале службене односе службеника градских и месних народних одбора и њихових установа, осим оних службеника које распоређује влада народне републике; дисциплинска контрола над службеницима;

3) избор и смењивање судија и судија-поротника окружних судова;

4) вођење административног и административно-казненог поступка у пословима своје надлежности;

5) доношење општих прописа о кретању и дозволи боравка;

6) организовање избора у округу;

7) надзор над правилним извршењем прописа по изборима за ниже одборе.

Члан 29

Обласни народни одбор

Обласни народни одбори имају исту надлежност на својој територији као и окружни народни одбори. Президијум народне скупштине републике може с обзиром на привредно и културно значење области да стави обласном одбору у задатак руковођење предузећима и установама које имају обласно значење и да пренесу у његову надлежност друге послове из појединих области државне управе.

III ДЕО УСТРОЈСТВО НАРОДНИХ ОДБОРА

А) САСТАВ И ИЗБОРНИ РЕД

Члан 30

Бројни састав народних одбора утврђује се на основу норме према броју становништва коју одреди закон републике у границама ових начела:

У месни народни одбор бира се од седам до тридесет пет народних одборника.

Број одборника који се бирају у сваки месни народни одбор одређује окружни, односно обласни народни одбор на основу норме у закону републике.

У градовима и срезовима бира се од четрдесет пет до шездесет народних одборника.

У окрузима и градовима са степеном округа бира се од осамдесет до сто двадесет народних одборника, а у областима од деведесет до двеста одборника.

Број одборника који се бира за поједини округ, град, срез, односно област одређује председнијум народне скупштине републике, односно народне скупштине аутономне покрајине на основу норме у закону републике.

Члан 31

Избори за среске и више народне одборе спроводе се по изборним јединицама тако да се у једној изборној јединици по правилу бира један одборник.

Изборе спроводе изборне комисије које су независне у раду од месних управних органа.

Закон републике, у сагласности са основним начелима савезног закона, одређује прописе о подели на изборне јединице, о начелима кандидовања и извођења избора за народне одборе.

Члан 32

Одборника могу опозвати само бирачи изборне јединице у којој је изабран. Одборници могу бити опозвани само ако се за опозивање изјасни већина бирача у изборној јединици на зборовима бирача.

Месни одбори, градски одбори, односно нижи народни одбори у граду, кад је у питању опозив одборника вишег народног одбора, дужни су да о резултату гласања за опозив известе онај народни одбор чији се одборник опозива. Кад народни одбор, чији се одборник опозива, прими извештаје о резултату гласања на зборовима бирача, шаље их вишем народном одбору, народној скупштини аутономне покрајине, односно президијуму народне скупштине републике, који расписује поновне изборе у тој изборној јединици.

Расписивање поновних избора за цео народни одбор једне административно-територијалне јединице може се вршити ако на зборовима бирача за опозив гласа већина свих бирача те административно-територијалне јединице.

Избори за опозивање одборника или за опозивање народног одбора врше се по истим начелима и потступку као и редовни избори.

Законом републике ће се прописати ближе одредбе о вршењу опозива.

Б) НАРОДНИ ОДБОРИ И ЗБОРОВИ БИРАЧА

а) Народни одбори

Члан 33

Народни одбор врши на скупштини свих одборника права која су му дата као највишем органу државне власти једне административно-територијалне јединице.

Народни одбор врши непосредно све задатке и послове своје надлежности уколико они нису законом и осталим општим прописима пренети на његов извршни и управни орган.

Члан 34

Народни одбор је искључиво надлежан и не може пренети на своје органе:

- 1) избор и разрешење чланова извршног одбора;
- 2) распуштање нижих народних одбора и извршних одбора;

3) расписивање избора за ниже народне одборе;

4) расправљање о извештајима свог извршног одбора;

5) доношење буџета и привредног плана;

6) закључивање зајмова;

7) оснивање предузећа и установа;

8) доношење статута народног одбора уз потврду вишег органа државне власти; доношење пословника за своје скупштине;

9) доношење одлука о поновним изборима одборника;

10) избор дисциплинског суда за службенике;

11) доношење одлука;

12) поништај, укидање и мењање одлука нижих народних одбора;

13) избор и смењивање судија и судија-поротника;

14) установљивање месних дажбина;

15) остале послове које закон изричито даје одбору као целини.

Члан 35

Народни одбори, извршујући послове из своје надлежности, доносе на основу закона и других прописа одлуке, наредбе, упутства и решења.

Одлуке и наредбе народних одбора обнародују се са потписом претседника и секретара извршног одбора и објављују се у листовима или на уобичајени приступачни начин.

Члан 36

Народни одбори имају право прописивати казне за повреду својих прописа и то: обласни, окружни и њему равни градски народни одбори до три месеца лишења слободе или принудног рада без лишења слободе, односно одговарајућу новчану казну; градски и срески народни одбор до два месеца лишења слободе или принудног рада без лишења слободе, односно одговарајућу новчану казну, а месни народни одбор до месец дана лишења слободе или принудног рада без лишења слободе, односно одговарајућу новчану казну.

Члан 37

Заседања народних одбора су редовна или ванредна. Редовна заседања се одржавају у роковима које одреди устав републике. Ванредна заседања сазива извршни одбор на захтев виших народних одбора и њихових извршних одбора, по сопственој иницијативи или на тражење већине одборника.

Члан 38

Првом састанку народног одбора председава најстарији одборник. На првом састанку се бира мандатна комисија која испитује пуномоћја изабраних одборника.

Народни одбор бира за свако заседање председника који руководи седницама. Седницама месних народних одбора руководи председник народног одбора који је уједно и председник извршног одбора.

За свој рад на скупштини народни одбор доноси пословник. Пословник месног народног одбора потврђује окружни односно обласни народни одбор.

Члан 39

Народни одбор може доносити пуноважне закључке ако је на седници присутна већина одборника.

Народни одбор доноси своје закључке већином гласова присутних одборника.

Члан 40

За обављање одређених важнијих послова, као за припремање одлука, вршења анкета и т. сл., народни одбори могу образовати из своје средине посебне одборе.

Члан 41

Одборници имају право присуствовати са саветодавним гласом на седницама установа, предузећа и организација на подручју свог народног одбора.

Право заступања народног одбора имају одборници само кад су изрично овлашћени од свог одбора.

Члан 42

Одборници уживају имунитетска права на подручју свог народног одбора. Они не могу бити ухапшени и предати суду, осим у случају затицања на делу злочина или опасности од бекства, без претходног одобрења извршног одбора народног одбора коме припадају. У случају хапшења одборника ван подручја народног одбора коме припадају, без одлагања се обавештава извршни одбор тог народног одбора.

Члан 43

Одборницима престаје мандат:

- а) губитком бирачких права;
- б) одлуком бирача о опозивању;
- в) сталним одласком са територије народног одбора.

Ако се одборник огреши о достојанство народног одборника или неоправдано изостаје са састанака, народни одбор може предложити вишем одбору да распише нове изборе у изборној јединици у којој је тај одборник изабран.

Члан 44

Народни одборници материјално одговарају за штету коју при вршењу своје службене дужности учине незаконитим или неправилним радом другим лицима или општеној имовини.

Ближе одредбе о материјалној одговорности народних одборника прописује закон републике.

Члан 45

За свој службени рад осим ако чине кривична дела, одборници су одговорни само према пословнику своме народном одбору.

Члан 46

Служба одборника је почасна и по правилу бесплатна.

Народни одбор може одобрити накнаду оним одборницима који руководе одељењем или отсеком, и који су вршењем дужности у народном одбору заузети толико, да се не могу редовно бавити својим занимањем.

Одборници у селима по правилу не могу примати накнаду.

У статутима народних одбора мора бити одређено, колико ће одборника примати сталну накнаду за свој рад, као и начин и услови за накнаду трошкова.

б) Зборови бирача

Члан 47

У селима и мањим градовима (местима) се сазивају месни зборови бирача.

Зборови бирача се сазивају у циљу припремања и разматрања питања која се односе на живот места и рад месног народног одбора као и ради претресања издавања мишљења по питањима од интереса и значаја за живот среза, округа, односно области, аутономне области, аутономне покрајине, народних република и Федеративне Народне Републике Југославије.

Члан 48

Зборове бирача сазивају према потреби, а најмање једанпут у два месеца месни народни одбори. Сазив зборова бирача може затражити и једна петица бирача у месту, предлажући месном народном одбору дневни ред.

Ако месни одбор обухвата више села или је место велико, зборови се могу одржавати у појединим селима или у појединим деловима места.

Збором руководи претседник или један од чланова месног народног одбора.

Члан 49

Право учешћа у раду збора бирача имају сви бирачи тог места.

О састанку збора бирача води се записник.

Члан 50

Месни народни одбор дужан је да на својој седници расправља о закључцима збора бирача. У случају да се предлози збора бирача односе на више органе или да сматра закључке незаконитим и неправилним месни народни одбор их упућује вишем народном одбору.

Члан 51

О свим предузетим мерама за извршење закључака збора бирача народни одбор подноси извештај на наредном збору бирача.

Закон републике доноси ближе одредбе о зборовима бирача.

в) Извршни одбори

Члан 52

Извршни одбори су извршни и управни органи народних одбора, који остварују задатке и послове из надлежности народних одбора уколико нису законима и другим прописима стављени у искључиву надлежност самог народног одбора.

Извршни орган народног одбора мањих села јесу претседник и секретар одбора.

Народни одбори бирају из своје средине извршне одборе и разрешавају све или поједине његове чланове.

Извршни одбори одговарају за свој рад и полажу рачун народним одборима.

Члан 53

Извршни одбор сачињавају претседник, потпретседник, секретар и други чланови.

Број чланова извршног одбора се одређује према норми коју прописује закон републике, узимајући у обзир бројни састав народног одбора, врсту и сложеност послова које обавља.

Претседник председава седницама извршног одбора. Претседник и секретар усмеравају рад извршног одбора, усклађују рад свих одељења и отсека, врше у име извршног одбора општи надзор над установама и предузећима народног одбора.

Извршни одбор може привремено удаљити од службе члана извршног одбора у случају кад би његово даље остајање било противно угледу и интересу службе.

Члан 54

Извршни одбор доноси своје закључке на седницама већином гласова.

За одржавање седница потребно је присуство већине чланова.

Седнице сазива претседник у роковима предвиђеним пословником или према потреби, као и на захтев сваког члана.

Закон републике прописује ближе одредбе о раду извршних одбора.

Члан 55

Извршни одбори народних одбора извршују све одлуке, наредбе, упутства и решења свог народног одбора као и уредбе, правилнике, упутства, наредбе и решења виших органа државне управе.

Извршни одбори доносе обавезне наредбе општег значаја и решења. Наредбе се доносе у циљу спровођења одлука његовог народног одбора, као и на основу овлашћења закона, других општих прописа виших државних органа и овлашћења његовог народног одбора.

Наредбе, упутства и решења извршног одбора потписују претседник и секретар.

Наредбе извршних одбора објављују се у месним листовима или на уобичајени приступачан начин.

Члан 56

Све задатке и послове који су му дати у надлежност као извршном и управном органу обавља извршни одбор као целина и колективно руководи свим гранама државне управе.

Обласни, окружни, градски и већи срески извршни одбори имају одељења односно отсеке за непосредно руковођење појединим гранама управе.

На челу одељења односно отсека стоје чланови извршног одбора као повереници за поједине гране управе.

Члан 57

Извршни одбор не може пренети на своја одељења, односно отсеке ове послове:

- 1) доношење наредба;
- 2) предлог буџета и плана;
- 3) склапање уговора и обавеза;
- 4) одобравање изванредних издатака у оквиру буџета;
- 5) постављање руководиоца предузећа и установа;
- 6) постављање и важнија решења о службеничким односима;
- 7) сазивање народног одбора и предлагање дневног реда;
- 8) доношење пословника за рад извршног одбора, његових установа и предузећа;
- 9) послове који изричито даду у надлежност извршном одбору закони, уредбе, правилници и одлуке народног одбора;
- 10) обустављање одлука нижих народних одбора и поништење, укидање и мењање наредби и решења нижих извршних одбора.

Члан 58

Сваки члан извршног одбора има право тражити да се изнесе пред извршни одбор на решење било који предмет из надлежности одељења или отсека.

Члан 59

У месним народним одборима који немају свој извршни одбор о свим пословима из своје надлежности доноси одлуке народни одбор као целина.

Претседник и секретар као извршни орган месног народног одбора руководе целокупном администрацијом народног одбора, извршују одлуке народног одбора као и наређења виших извршних одбора.

Члан 60

У обласним, окружним и градским народним одборима са степеном округа постоје ова одељења: за привреду (са отсецима за пољопривреду, трговину, грађевине, шумарство, индустрију и занатство), за финансије, за просвету, за социјално старање и народно здравље, за радне односе, за опште послове као и планска комисија. Из привредног одељења могу се издвојити, ако за то постоји нарочита потреба, одељења за поједине гране привреде односно спајати поједини отсеци. У градским народним одборима може постојати и одељење за комунално газдинство.

У градским и среским народним одборима постоје и ови отсеци: за привреду (са рефератима за пољопривреду, за индустрију и занатство, за шумарство и за трговину и радне односе); за финансије, за просвету, за социјално старање и народно здравље, за опште послове, као и планска комисија. У појединим срезovima може се из привредног отсека, по одобрењу извршног одбора окружног народног одбора, издвојити пољопривредни отсек. У градским народним одборима може за комунално газдинство постојати отсек комуналне привреде.

У месним и среским извршним одборима мањих срезова нема отсека и претседник и секретар руководе свим гранама државне управе. Остали чланови извршног одбора руководе учешћем народа у управи и извршењем задатка у појединим гранама управе, старају се о извршењу послова из надлежности одбора и врше надзор над радом установа, предузећа и службеника одбора. Президијум народне скупштине републике, односно народна скупштина аутономне покрајине одређује који срески одбори немају отсека. Влада републике може при појединим народним одборима оснивати нова и мењати, спајати и укидати постојећа одељења и отсеке.

Оснивање нових и мењање постојећих одељења и отсека врши се одлуком владе републике.

Члан 61

При обласним, окружним и њима равним градским извршним одборима постоје одељења унутрашњих послова, а при среским и градским извршним одборима отсеци унутрашњих послова, који су непосредно потчињени министарству унутрашњих послова народне републике.

Одељења односно отсеци унутрашњих послова извршују наређења народних одбора и извршних одбора при којима се налазе уколико нису у супротности са наредбама њихових надређених органа.

Начелник одељења односно шеф отсека унутрашњих послова има право присуствовати седницама извршних одбора са саветодавним гласом.

Члан 62

При обласним, окружним и градским извршним одборима могу постојати одељења за државну безбедност, која су у свом раду непосредно потчињена Министарству унутрашњих послова ФНРЈ.

Начелници одељења за државну безбедност имају право присуствовати седницама извршног одбора са саветодавним правом гласа.

Члан 63

При народним одборима могу се уредбом Владе ФНРЈ основати посебна одељења и отсеци општесавезних министарстава који су подређени непосредно тим министарствима.

Начелници одељења односно шефови отсека имају право присуствовати седницама извршног одбора са правом саветодавног гласа.

Члан 64

У саставу извршних одбора могу се основати комисије, којима се поверава извођење појединих послова, и мера на подручју привреде и управе. Чланови комисије могу бити поред одборника и други грађани.

У саставу обласног, окружног и њему равног градског извршног одбора образује се од чланова

извршног одбора комисија за жалбе, а у саставу нижих одбора реферат за жалбе. Комисија за жалбе прима и разматра жалбе и доставља их надлежним органима на решење. Извршни одбор може у оквиру своје надлежности овластити комисију да доноси и предлоге за решење молбе и жалбе.

Ближе одредбе о саставу и надлежности ових комисија и реферата донеће закон републике.

Члан 65

У саставу среског, градског и вишег извршног одбора образоваће се служба за правну помоћ са задатком да грађанима пружа потребна објашњења и обавештења, да им даје савете и мишљења по свим правним питањима и да их помаже у састављању поднесака, претставки, молби, жалби и тужби.

Закон републике ће ближе одредити рад, поступак и плаћање трошкова службе за правну помоћ.

Члан 66

Извршни одбори могу образовати савете грађана у циљу успешног извршења општих и месних задатака из подручја појединих грана државне управе. На челу сваког савета грађана стоји један члан народног одбора.

Састав, права и дужности савета грађана одређују се законом републике.

Члан 67

За обављање административних и стручних послова народни одбори имају службенике који стоје под руководством извршних одбора.

Службеници не могу доносити самостално решење и потписивати акта осим по изричитом овлашћењу одговорног одборника које мора бити објављено у просторијама одбора на видном месту. Статутом народних одбора одређују се дело-круг и овлашћења службеника.

Државни службеник може бити члан извршног одбора. Службеници извршних одбора изабрани за чланове извршног одбора не могу вршити своје

службеничке дужности. По престанку чланства они се поново враћају на пређашњу службу. За време чланства у извршном одбору службеници задржавају своја права социјалног осигурања, али су дужни уплаћивати прописане доприносе.

IV ДЕО

ОДНОСИ НАРОДНИХ ОДБОРА И ИЗВРШНИХ ОДБОРА ПРЕМА ВИШИМ ОРГАНИМА ДРЖАВНЕ ВЛАСТИ И ДРЖАВНЕ УПРАВЕ

Члан 68

Народна скупштина републике, односно президијум народне скупштине републике, народна скупштина аутономне покрајине, народни одбор аутономне области и виши народни одбор дају опште смернице, указују помоћ и врше општи надзор рада свих нижих народних одбора на њиховој територији.

Влада народне републике, главни извршни одбор аутономне покрајине, обласни извршни одбор аутономне области и виши извршни одбор дају право управне политике, указују помоћ и врше надзор свих нижих народних одбора.

Члан 69

Президијум народне скупштине републике, народна скупштина аутономне покрајине, народни одбор аутономне области, односно виши народни одбор имају право поништити, укинути или изменити незаконите и неправилне акте народних одбора.

Влада републике, главни извршни одбор аутономне покрајине, обласни извршни одбор аутономне области и виши извршни одбори имају право обуставити од извршења незаконите и неправилне акте нижих народних одбора.

Влада републике и њени чланови, главни извршни одбор аутономне покрајине, обласни извршни одбор аутономне области као и виши извршни одбори имају право, у оквиру своје надлежности, поништити, укинути, или изменити не-

законите или неправилне наредбе и решења нижих извршних одбора.

Повереници главног извршног одбора аутономне покрајине, обласног извршног одбора аутономне области и вишег извршног одбора имају право обустављати од извршења незаконите и неправилне наредбе и решења нижих извршних одбора, а поништити, укинути или изменити незаконита или неправилна решења повереника нижих извршних одбора.

Орган који обуставља од извршења акт нижег народног одбора и извршног одбора доставиће га надлежном органу на коначно решење.

Народни одбор, односно извршни одбор чији је акт поништен, укинут или измењен има право жалбе вишем органу државне власти, односно државне управе.

Члан 70

Повереници који руководе одељењем, односно отсеком, одговорни су за свој рад и рад њима потчињених установа и предузећа, како свом извршном одбору тако и одговарајућем повернику вишег извршног одбора, обласног и главног извршног одбора, односно министру народне републике.

Извршни одбор има право да поништи, укине и измени незаконита и неправилна решења својих чланова.

Повереник вишег извршног одбора може поништити, укинути или изменити решења одговарајућег отсека или нижег народног одбора а ако су ова решења заснована на наредби извршног одбора, повереник вишег народног одбора може их само обуставити и поднети свом извршном одбору да их укине, поништи или измени.

Члан 71

Општесавезна министарства Владе ФНРЈ опште са народним одборима и њиховим органима, уколико не постоје њихови сопствени органи при народним одборима, преко владе народне републике.

Савезно-републиканска министарства Владе ФНРЈ опште са народним одборима и њиховим органима преко одговарајућих савезно-републиканских министарстава у народним републикама.

Министарства народне републике опште са народним одборима и њиховим органима преко главног извршног одбора аутономне покрајине и обласног извршног одбора аутономне области.

Виши органи државне власти и државне управе опште са народним одборима и извршним одборима по правилу преко непосредно нижег органа.

Члан 72

Извршни одбор нижег народног одбора има право да обустави од извршења решења оделења извршног одбора вишег народног одбора или повереништва главног извршног одбора аутономне покрајине у случају да се она налазе у очигледној и по опште интересе опасној супротности са законима и наредбама виших државних органа. У свим овим случајевима у року од 24 часа мора се известити орган чији се акти обустављају и виши орган државне управе, чије је решење коначно и обавезно.

Ближе одредбе о односима између народних одбора и њихових органа и ових са вишим органима државне управе и републикама одређује закон републике.

Члан 73

Окружни односно обласни народни одбор, народни одбор аутономне области, народна скупштина аутономне покрајине односно президијум народне скупштине републике има право распустити сваки нижи народни одбор.

Избори за нове народне одборе имају се провести најдоцније два месеца од дана распуштања одбора.

Виши народни одбор, народни одбор аутономне области, народна скупштина аутономне покрајине односно президијум народне скупштине републике има право разрешити извршни одбор сваког нижег народног одбора и сазвати народни

одбор у ванредно заседање ради избора новог извршног одбора.

У случају распуштања народног одбора и једновременог разрешења његовог извршног одбора надлежни орган може поставити до избора новог народног одбора нови извршни одбор из редова чланова распуштеног народног одбора.

Ближе одредбе о распуштању народних одбора и разрешавању извршног одбора прописује закон републике.

Члан 74

Право покретања поступка за поништај, укидање, измену или обустављање незаконитих и неправилних аката, одлука, наредба и решења имају органи који су надлежни за поништење, укидање, измену или обустављање, виши државни органи и грађани ФНРЈ.

Записници, одлуке и наредбе народног одбора достављају се вишем народном одбору односно народној скупштини аутономне покрајине, президијуму народне скупштине републике и влади народне републике а записници и наредбе извршног одбора непосредно вишем извршном одбору односно главном извршном одбору аутономне покрајине и влади народне републике.

Чланови непосредно виших народних одбора и виших извршних одбора, делегати народне скупштине аутономне области, президијума народних скупштина република и влада народних република имају право да присуствују седницама нижих народних одбора и нижих извршних одбора. Јавни тужилац има право да учествује са правом саветодавног гласа на седницама народних одбора и извршних одбора, а обласни и окружни инспектори Опште државне контроле на седницама извршних одбора.

Члан 75

Грађани подносе своје претставке за поништење, укидање, измену и обустављање одлука и наредба непосредно органу државне власти или државне управе који је надлежан за поништај, уки-

дање, измену и обустављање, или преко јавног тужиоца или преко оног органа против чијег акта се подноси претставка.

Као странке грађани имају право приговора и право жалбе. Против решења повереника странка улаже приговор извршном одбору у случају ако су решења донета на основу наредбе и упутства извршног одбора.

У свим другим случајевима странке имају право или да уложе приговор извршном одбору или да уложе жалбу непосредно вишем органу државне управе. Против решења извршног одбора по приговору има незадовољна странка право жалбе само непосредно вишем органу државне управе.

Органи који поништавају, укидају, мењају, односно обустављају одлуке нижих органа морају своја решења образложити.

Члан 76

Сукобе надлежности између два народна одбора истог степена решава непосредно виши народни одбор, народна скупштина аутономне покрајине односно президијум народне скупштине републике.

Сукобе надлежности између извршних одбора истог степена решава заједнички непосредно виши извршни одбор, главни извршни одбор аутономне покрајине, односно влада народне републике.

V ДЕО

ПРАВИЛА ЗА АДМИНИСТРАТИВНИ РАД

Члан 77

Административни рад извршних одбора и осталих органа управе мора бити ефикасан, брз и јевтин и изведен са што мање радне снаге и времена.

Општим пословима администрације код свих народних одбора руководи секретар.

Члан 78

Вођење административно-техничких послова у народним одборима је јединствено. Само код обла-

сних, окружних и појединих градских народних одбора може бити отступање од правила јединствене администрације према решењу владе републике.

Члан 79

Претседник, секретар и повереници дужни су да правилно примењују способност и стручну спрему службеника и да сарађују са њима.

У одељењима и отсецима извршних одбора организују се конференције повереника и референтата на које се могу позивати и други стручњаци. Ове конференције су саветодавни органи повереника.

Конференције стручњака и референти имају право саопштити своје мишљење извршном одбору у случају да се не слажу са решењем које је донео повереник.

Члан 80

У административном поступку странке морају бити саслушане, а њихове изјаве и захтеви кратко унети у записник, уколико закон за посебне случајеве не одреди друкчије. Само у случају кад се уредно позване странке не одазову позиву, поступак се може провести у њиховом отсуству.

На сваки захтев странке мора се донети решење које садржи прописе на основу којих се оно доноси, с образложењем у случају да се захтеву странке не удовољава, као и са упућивањем на право жалбе.

Члан 81

Извршне управне акте извршује по правилу онај орган који је донео решење у првом степену.

Члан 82

Ближе одредбе за администрацију и унутрашње пословање извршних одбора и њима подређених органа и установа доноси влада републике.

Члан 83

Сваки народни одбор има свој службени назив. Службени назив народног одбора садржи степен одбора и име административно-територијалне јединице и седишта одбора.

Назив мора бити на језицима појединих народних република. Ако је у административно-територијалној јединици у већини национална мањина, назив ће гласити и на језику те националне мањине.

На згради народног одбора мора бити истакнута табла са грбом народне републике и именом народне републике и називом народног одбора.

Сваки народни одбор има свој печат који садржи назив и седиште народног одбора као и име и грб народне републике.

Члан 84

Ближе одредбе о називима народних одбора, облику и врсти печата и начину њихове употребе прописује закон народне републике.

VI ДЕО

ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 85

Народне републике ће донети на основу и у оквиру овог закона своје законе о народним одборима и то најдоцније у року од шест месеци од дана ступања на снагу овог закона.

Члан 86

До доношења Закона народних република о народним одборима примењиваће се у погледу надлежности, устројства, међусобних односа, административног рада и пословања народног одбора на целој територији Федеративне Народне Републике Југославије одговарајуће одредбе овог закона.

Члан 87

Овај закон ступа на снагу 21 дан после објаве у „Службеном листу ФНРЈ“.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

НАЦРТА ОПШТЕГ ЗАКОНА О НАРОДНИМ ОДБОРИМА

Пројект Општег закона о народним одборима претставља несумњиво најосновнији и најзначајнији закон који после Устава има да донесе Народна скупштина ФНРЈ. Разрађујући основне поставке Устава, пројект овог закона носи у себи средства за даље учвршћење и пуно развијање народних одбора, који су политичка основица државне власти у Федеративној Народној Републици Југославији.

Створени према Уставу, народни одбори, који су се развили од месних народних одбора до скупштина народних република и Народне скупштине ФНРЈ, јесу основна тековина народно-ослободилачке борбе. Народни одбори као органи државне власти развили су се из масовних борбених органа најширих народних маса, из народно-ослободилачких одбора. Широке народне масе организоване у народно-ослободилачке одборе рушиле су већ у првим данима устанка стари противнародни и издајнички бирократски апарат државне власти старе Југославије, који је потпуно прешао на страну окупатора. На рушевинама тог старог бирократског апарата власти изграђивала се је нова народна власт кроз организацију народно-ослободилачких одбора. Народна-ослободилачки одбори били су, дакле, оне народне организације помоћу којих су основне народне масе истргле власт из руку експлоататорских клика и засновале истински народну и демократску власт. На рушевинама старог апарата власти и на основу чињенице, да су нове народне власти у лицу народно-ослободилачких одбора биле способне да изврше своје историјске задатке, донете су и одлуке II заседања АВНОЈ-а, прве наше нове народне уставне одлуке, којима је основана нова Југославија и које су удариле темељ Федеративној Народној Републици Југославији.

Већ у току рата под руководством АВНОЈ-а изграђивао се систем народне власти на темељу на-

родно-ослободилачког одбора. Народно-ослободилачки одбори изграђивали су и свој апарат управе у коју су увлачили најшире народне масе. Под руководством АВНОЈ-а, а на основу великих победа наше народно-ослободилачке војске, мрежа наше народне власти у току рата се толико развила, да смо у часу ослобођења већ имали изграђене темеље новог апарата народне власти, који је био чврсто у рукама новог државног руководства, односно у рукама народних маса. На тој основи је влада Демократске Федеративне Југославије од ослобођења до доношења Устава ФНРЈ руководила изградњом апарата, државне власти и државне управе. Народно-ослободилачки одбори који су у вези са промењеним односима после ослобођења променили име у народне одборе, били су стављани пред нове и сложене задатке. Требало је усавршити систем државне управе под руководством народних одбора. Организација државне управе створена за време рата није могла да у потпуности одговара даним условима. Потребно је било извршити потребну реорганизацију народних одбора. У току године дана од ослобођења апарат државне управе код наших народних одбора у приличној мери је изграђен. Разуме се, да су често показивала пут унапред — стечена искуства.

После доношења Устава, који је утврдио народне одборе као основицу и као органе државне власти и поставио темеље целокупног система наше државне власти и државне управе, било је неопходно потребно да се што пре донесе Закон о народним одборима, који ће на тој основи озакоинити систем и организацију народних одбора и даље развити све оне организационе облике који су се и у току рата и после ослобођења показали исправни. Било је потребно исто тако коначно решити низ питања која су била сазрела и прецизирати многе процесе и односе, нарочито односе између појединих органа државне власти и државне управе. Требало је створити чврсту правну основу за међусобне односе народних одбора, као и између народних одбора и врховних органа државне власти и државне управе народних репу-

блика. Без чврстог правног регулисања ових основних проблема био би развој наше државне организације укочен. Стога се Општи закон о народним одборима показује потребним не само ради даљег развијања Устава, него и ради давања пуних основа и услова за развитак организације државне власти и државне управе уопште, а нарочито народних одбора као локалних органа државне власти.

Регулисање организације и рада народних одбора несумњиво је у првом реду надлежност сваке народне републике. То произлази из принципа наше федерације и из нашег Устава. Међутим, јединство демократских принципа и учвршћење власти радног народа захтевају да основни облици организације народних одбора као локалних органа демократске власти радних маса буду у начелу јединствено успостављени у читавој Федеративној Народној Републици Југославији. Стога је било потребно да се за целу Југославију донесе један општи закон који ће садржавати основна заједничка начела о организацији и раду народних одбора. Зато је овај предлог закона израђен као општи закон у смислу тач. 24 чл. 44 Устава ФНРЈ. То значи, да ће на основу општих начела, утврђених у овом закону свака народна република донети свој закон о народним одборима који ће обухватати целокупну организацију и рад народних одбора и на основу кога ће радити наши органи државне власти и државне управе. После доношња ових закона овај ће општи закон служити као основни критериј за уставност и законитост закона народних република, као и регулатор јединства демократског поретка у целој нашој држави. Међутим, сасвим је разумљиво, као што је у завршним одредбама овог закона утврђено, да се до доношења закона појединих народних република прописи овог општег закона имају непосредно примењивати. На тај начин смо овим предлогом закона дали први конкретни пример новог типа закона у нашем савезном законодавству, типа који је одређен Уставом. То је тзв. општи закон, који ће усмеравати јединствени демократски развој у целој земљи, осигуравати је-

динство новог народног и демократског поретка и целе државе, а истовремено давати могућност за пуну законодавну иницијативу народних скупштина република, које ће доносити законе према потребама и различитостима својих народних република. Отуда је пројект овог закона у многим случајевима само назначио извесне проблеме, одредио основ и принцип и истакао потребу његовог решавања у законима народних република, као што је на пр. питање територијалне поделе републике, питање организације народних одбора, у градовима, одређивања изборних прописа и прописа о опозиву итд.

По своме систему закон се дели на шест делова. У првом делу изнесена су основна начела. Ту су, у првом реду, шире објашњени основни појмови утврђени у Уставу. У основним начелима нарочито је подвучено да су народни одбори највиши органи државне власти у односима локалног значја на својој територији. Тиме је наглашен демократски и самоуправни карактер народних одбора. При установљавању овакве одредбе пошао је закон од начела, да сваки народни одбор треба самостално да уређује односе који су локалног значја за заједницу коју он претставља. Међутим, сваки народни одбор није само самоуправни орган за решавање својих проблема, него је он истовремено орган државне власти уопште и ради тога он остварује на својој територији и задатке општег значја. Доследно принципу демократског централизма, на коме је изграђена наша држава, народни одбори се при решавању својих локалних питања придржавају Устава ФНРЈ и устава народних република, закона ФНРЈ, закона народних република и свих општих прописа органа државне власти и државне управе. У том смислу, они стоје под општим надзором виших органа државне власти. Међутим, тај однос није бирократски него демократски што значи да се односи између органа државне власти, како установљава чл. 6 пројекта, оснивају на међусобним правима и дужностима. Даље, у првом делу пројекта постављене су основне линије за административно-територијалну поделу, као и за типове

народних одбора изван којих других локалних органа државне власти и управе нема. А то су: месни, градски, срески, окружни и обласни народни одбори. У вези са потврђивањем основних демократских начела изборног система за изборе народних одбора, пројекат установљава појам становника административно-територијалних јединица. Увођење овог појма било је нужно да би се тачно одредило ко има у првом реду права и дужности у појединим административно-територијалним јединицама и то она права која Устав јемчи свим грађанима. Појам становника није крути појам старог завичајника или члана општине, него је везан са сталним боравком и радом у једном месту. У основним начелима такође се установљавају основна имовинска права народних одбора. Тако сваки народни одбор има свој буџет, јер би без буџета самоуправни карактер народних одбора био празна фраза. То је омогућено и правом народних одбора да управљају општеном имовином која је потребна за остварење њихових привредних и комуналних задатака. Иако је, дакле, овим законом укинута разлика између старе „самоуправне“ и „државне“ имовине, јер је по Уставу сва имовина у рукама државе као опште-народна имовина, ипак народни одбори управљају оном имовином који им је дата под управу самостално у оквиру закона и општих прописа. Отуда је разумљиво да органи власти који имају значајна права самоуправљања треба да имају и правни акт који им та права потврђује и гарантује. У том смислу нацрт закона предвиђа да сваки народни одбор има свој статут који сам доноси на основу Устава и закона и који одређује надлежност, унутрашње устројство и пословање народног одбора.

У другом делу, посвећеном задацима и надлежности народних одбора, пројект закона настоји да реши једно од важних и сложених питања у организацији наше државе, а то је питање надлежности, односно, боље рећи, међусобних права и дужности народних одбора. С обзиром на њихов карактер самоуправљајуће демократске

државне власти, надлежност народних одбора није бирократски појам, установљен на чињеници да виши орган може свакоремено нижем органу давати и одузимати поједине послове. У нашим народним одборима свака надлежност је истовремено и право и дужност утврђена и гарантована законима и другим општим правним прописима. Имајући то у виду, предлог закона у чл. 24 одређује најпре задатке народних одбора. Из тих задатака се види да је основна дужност народних одбора да на својој територији остварују све оне основне принципе нашег државног и друштвеног уређења који су установљени у Уставу. При одређивању надлежности предлог закона узимао је у обзир чињеницу да је немогуће да овај закон тачно одреди надлежности у свим областима нашег државног живота. Међутим, било је нужно да се набрајањем надлежности у појединим областима установи тип сваког народног одбора и да се да индикација за одређивање надлежности у посебним законима. Да би то било што јасније, предлог закона је код сваког типа народних одбора дао његову основну физиономију и карактеристику, и на основу те физиономије распоређивао поједине надлежности. Међутим, те се надлежности могу мењати како појединим законима ФНРЈ тако и законима појединих народних република. Поред тога, било је нужно да се установи да измена надлежности може бити само на основу закона, а не можда на основу појединих наређења и правилника. Разумљиво је да ћемо само на овај начин изградити правилан демократски однос између виших и нижих народних одбора и внети систем и ред у функционисање нашег државног апарата.

Трећи део, који говори о устројству народних одбора регулише основно питање организације народних одбора. То су, у првом реду, састав и изборни ред за изборе народних одбора. Закон даје само основне границе за састав народних одбора, а одређивање конкретног броја одборника оставља законима република. За провођење избора закон установљава принцип избора по изборним једи-

ницама, тј. да сваки одборник буде биран по правилу у једној изборној јединици, осим за месне одборе. Овај принцип био је нужан ради омогућавања и правилног извршавања система опозива. Без тога би било немогуће народу, који је изабрао једног одборника, да га опозове због његовог неправилног рада. Закони републике ће даље изграђивати ове принципе о изборима и опозиву, јер су они најосновнија гаранција за демократичност народне власти. Али предлог ипак поставља основна начела вршења опозива.

Друго основно питање односи се на само устројство и рад народног одбора и његовог извршног одбора. Ту закон проводи доследно уставни принцип по коме су народни одбори на скупштинама свих одборника једини органи државне власти на свом подручју. У њима су сједињене све функције државне власти. Ради обављања извршних и судских функција народни одбори бирају свој извршни одбор и судове, као и све остале органе државне управе. У погледу овог начела предлог закона установљава за које је послове искључиво надлежан народни одбор, а за које његов извршни одбор. При одређивању тих послова, предлог је дао све опште прописе као и основне одлуке из живота и рада народних одбора у надлежност народних одбора. Народни одбори доносе своје закључке на својим скупштинама које се редовно морају сазивати. На скупштинама народних одбора извршни одбори као и сви други управни органи полажу рачун о свом раду. У надлежност народних одбора спада на пр. буџет, привредни план, закључивање зајмова, доношење статута, избор судија, установљење дажбина итд. Како у местима, односно у селима и мањим градовима нема великих народних одбора, а потребан је непосредан контакт са широким народним слојевима, то су у складу са Уставом установљени и зборови бирача. Ти зборови бирача немају, додуше, решавајући значај, али народни одбори морају претресати све закључке зборових бирача, а ако се с њима не слажу морају их слати вишим народним одборима да донесу коначну

одлуку о њима. На тај начин је у пуној мери за-
гарантован утицај народних маса на народне од-
боре и у исто време се учврстило руководство
народног одбора. Овим пројектом закона одре-
ђује се у духу претставничког карактера народних
одбора и правни положај одборника коме су дата
имунитетска права на подручју одбора чији је
члан. Тиме се знатно издиже право и част одбор-
ника као народних претставника. Код регулисања
односа и организације извршних одбора пројект
закона нарочито подвлачи да су извршни одбори
колективни органи управе. Према томе, пројект
закона настоји да исправи погрешну праксу која
се код нас у неким крајевима развила, по којој су
одељења извршних одбора засебни и самостални
органи управе који одговарају само вишим исто-
врсним одељењима односно министарствима. За-
државајући вертикалну одговорност по стручној
линији, пројект закона нарочито истиче руковод-
ство и одговорност извршног одбора као колек-
тива, јер сматра да је то једино јемство за демо-
кратски карактер наше државне управе. Одељења
раде у првом реду по директивама извршног од-
бора. За руковођење појединим одељењима из-
вршни одбор одређује своје чланове који као по-
вереници руководе појединим гранама државне
управе и одговарају извршном одбору. Да би се то
руководство извршног одбора као колективног
органа управе што више учврстило, пројект закона
одређује извесне послове које извршни одбор не
може да пренесе на своја одељења, без обзира о
којој се грани управе ради. О овим начелима мо-
раће водити рачуна како наше савезно законо-
давство тако и законодавство република при одре-
ђивању појединих надлежности. Пројект закона
затим одређује одељења и отсеке народних од-
бора. Међутим, ово одређивање не треба да се
схвати круто, него као индикација за организацију
народних одбора. Важно је нагласити нарочито
да установљење отсека није обавезно за месне и
среске народне одборе. У мањим срезовима и
местима редовно целокупном администрацијом
руководе претседник и секретар, а поједини чла-

нови народних одбора су само одговорни за правилно спровођење закључака извршног одбора у појединим гранама управе.

У четвртм делу пројекта, потпуно у складу са системом Устава, разрађени су и прецизирани међусобни односи народних одбора, затим извршних одбора као и народних одбора према вишим органима државне власти и државне управе. Из свих одредаба које регулишу ове односе види се доследно спровођење одговорности по принципу демократског централизма. Ту су уједно решена и нека питања која ће бити детаљно разрађена у закону о управном поступку, као што је питање о решавању жалбе против појединих органа државне управе. Као новину уводи пројект да ће жалбу, односно приговор против решења одељења и отсека имати да решава извршни одбор. Ово је било нужно одредити, да би се установио правилан пут за решавање жалби до доношења закона о општем управном поступку и да би се извршном одбору дала могућност да исправља неправилан рад својих одељења.

У петом делу пројект закона установљава најосновније принципе за административни рад и одређује службене називе и печате народних одбора.

Пројект овог закона претставља крупан корак унапред како у разрађивању нашег Устава тако и у изграђивању нашег државног апарата и учвршћењу нове истинске демократске власти наше младе Федеративне Народне Републике. Он претставља пуно озакоњење једне по форми и суштини нове демократске власти на свим степенима наше државне организације, власти која је уједно и остварење вековних тежњи и борбе народних маса наших народних маса наших народа да остваре демократију и самоуправљање.

Уверен да овакав пројект закона о народним одборима одговара интересима и вољи наших народних маса, као и потребама стабилизације и развоја целокупне наше државне организације и државне управе, предлажем Народној скупштини

ФНРЈ да овај пројект закона расправи и да га усвоји.

Претседник Владе ФНРЈ и
Министар народне одбране
Маршал Југославије

Ј. Б. Тито, с. р.

ИЗВЕШТАЈ **ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА САВЕЗНОГ ВЕЋА** **НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ**

О **ПРЕДЛОГУ ОПШТЕГ ЗАКОНА О НАРОДНИМ** **ОДБОРИМА**

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Законодавни одбор

Број 75
2-V-1946 год.
Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ **БЕОГРАД**

Законодавни одбор Савезног већа на својим седницама од 17, 18, 23, 24, 25 и 29 априла ове године, претресао је Предлог општег закона о народним одборима достављен му од Претседника Савезног већа, а који је на основу чл. 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор, који је у сагласности са Редакционим одбором Законодавног одбора Већа народа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај, који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:

У уводу, на крају првог става, иза речи „ФНРЈ“, ставити тачку и запету, а брисати речи „као и“.

У првом члану, други ред, брисати реч „сам“ а на крају реда, иза речи „административно“ ставити цртицу.

У члану 2, други став, први ред, иза речи „територији“ додати свезу „и“.

Члан 17 постао је сада члан 3.

Члан 3 постаје члан 4 без измене.

Члан 4 постаје члан 5. У првом реду реч „републикама“ замењује се речју „одборима“, а на почетку трећег реда, иза речи „република“, ставити „савезних закона“.

Члан 5 постаје члан 6, мења се и гласи: „Народни одбори имају право да претресају сва питања из надлежности виших органа државне власти и да им подносе своје предлоге.“.

Члан 6 постаје члан 7. У другом реду речи „органа државне власти“ заменити речима „државних органа“.

Члан 7 постаје члан 8. У другом реду, место речи „месних“ ставити реч „локалних“, а у трећем реду, иза речи „народних маса и“ ставити реч „на“.

Члан 8 постаје члан 9. Мења се и гласи: „Народни одбори се образују на подручју административно-територијалних јединица: места (села и мањих градова), градова, срезова, округа односно области.“.

Народна република може имати и области. Мања народна република не мора имати округе.

Територија аутономне области и области дели се на срезове, градове и места (села и мање градове).

Свако земљиште налази се на подручју једног места или града.

Законом републике врши се административно-територијална подела републике.“.

Члан 9 постаје члан 10. У другом ставу, трећи ред, речи „удруживаће се у“ замењују се речју „образују“. У четвртом реду брисати реч „али“.

Став трећи брише се и замењује се новим текстом који гласи: „О образовању једног месног народног одбора за два или више мањих села одлуку доноси окружни односно обласни народни одбор.“.

Члан 10 постаје члан 11. У трећем ставу реч „срезава“ заменити речју „среза“.

Члан 11 постаје члан 12, мења се и гласи: „Законом републике могу се у већим градовима образовати реонски народни одбори, а у нарочитим случајевима у великим градовима и народни одбори насеља.“.

Члан 12 постаје члан 13.

Члан 13 постаје члан 14. У трећем ставу, други ред, место речи „претставља“ ставити реч „је“. У четвртом ставу, први ред, иза речи „одбори су“ ставити реч „непосредно“.

Члан 14 постаје члан 15. У трећем ставу, први и други ред, реч „претставља“ заменити речју „је“. Четврти став мења се и гласи: „Окружни народни одбори су непосредно надређени орган државне власти среским народним одборима и градским народним одборима који имају степен среског народног одбора.“.

Члан 15 постаје члан 16. У другом ставу, први ред, иза речи „одбор је“ ставити реч „непосредно“.

Члан 16 постаје члан 17, мења се и гласи: „Спајање, одвајање, укидање административно-територијалних јединица као и решавање спорова о њиховим границама у оквиру једне народне републике врши се по прописима закона републике.“.

Члан 18. Први став мења се и гласи: „Сви грађани Федеративне Народне Републике Југославије који су становници административно-територијалних јединица имају право да бирају и да буду бирани у све народне одборе, као и да уживају остала грађанска права и да врше дужности у тим административно-територијалним јединицама.“. Трећи став мења се и гласи: „Закони и на закону основани општи прописи одређују изборна и друга права која могу уживати, као и дужности које имају вршити они грађани Федеративне Народне Републике Југославије на подручју административно-територијалне јединице у којој имају само боравиште.“. У четвртом ставу, други ред, речи „уписани у евиденцију“ замењују се речима „уведени у списак“.

Члан 19. Први став мења се и гласи: „Народне одборе места (села и мањих градова) и градских насеља бирају грађани на две године, а среске, градске, реонске народне одборе у степену среског народног одбора, окружне и обласне народне одборе бирају грађани на три године.“.

У члану 20, други став, трећи ред, иза речи којом ће“ додати реч „општенародном“, у петом реду, иза речи „осталом“ додати реч „општенародном“.

У члану 21, први став, на крају реченице бри-сати тачку и додати речи „у оквиру буџета вишег органа државне власти“. У другом ставу четврти ред реч „НО“ исписати са речима „народни одбор“, а на крају истог става после речи „органа“ брише се тачка и додају речи „установа и предузећа“.

Ставови други, трећи и четврти члана 22 постају члан 22, те се у петом реду првог става речи „економско-правне“ замењују речју „правне“. Исто тако у четвртом реду другог става брише се реч „економско“.

Први став члана 22 (старог) постаје члан 23 па се у трећем реду, иза речи „одбор“ додаје реч „односно“, а у четвртом реду реч „односно“ замењује са речју „или“.

Члан 23 постаје члан 24, мења се и гласи: „Народни одбори дужни су указивати другима сарадњу и помоћ.“.

II Део, поднаслов „А) основни задаци“ писати „А. Основни задаци“.

Члан 24 постаје члан 25. У тачки 4, други ред, иза речи „и“ на крају реда додати реч „за“; тачка 5 мења се и гласи: „руковођење друштвено-економским животом на свом подручју, учествовање у остварењу општедржавног плана и руководство у изградњи и примени сопственог привредног плана“; тачка 6 мења се и гласи: „руковођење радом потчињених установа, предузећа и организација, надзор над установама на својој територији које нису њима потчињене и давање потребне помоћи свима установама на њиховом подручју“;

У тачки 7, други ред, брисати речи „и пружање помоћи“;

У тачки 10, пети ред, иза речи „образовању“ ставити тачку и брисати остатак реченице;

додаје се нова тачка 12 која гласи: „старање о правилном физичком народу, а нарочито омладине, помоћ и надзор над радом фискултурних организација;

тачка 12 постаје тачка 13;

тачка 13 постаје тачка 14, мења се и гласи: „спровођење у живот уставног начела о одвајању цркве од државе и о слободи верских заједница чије се учење не противи Уставу у вршењу верских послова и верских обреда“;

тачка 14 постаје тачка 15, мења се и гласи: „старање да грађани одговарају свим својим обавезама и дужностима заснованим на Уставу и закону, нарочито старање о пуној примени опште војне обавезе грађана“;

тачка 15 постаје тачка 16, тачка 16 постаје тачка 17, тачка 17 постаје тачка 18, тачка 18 постаје тачка 19, тачка 19 постаје тачка 20.

Поднаслов „Б) надлежност народних одбора“ треба писати „Б. Надлежност народних одбора“.

Члан 25 постаје члан 26. Друга реченица постаје став 2, мења се и гласи: „У том циљу месни народни одбори врше следеће послове:“.

а) у области плана, у тачки 2, у првом реду, иза речи „планова“ додати реч „оних“;

У тачки 4, други ред, брисати речи „установама и“.

б) у области пољопривреде

У тачки 2, иза речи „месни“ додати реч „расадницима“,

Додаје се нова тачка 4 која гласи: „старање о унапређењу воћарства и виноградарства“.

Тачка 4 постаје тачка 5. У првом реду реч „руковођењем“ заменити речју „руковођење“.

Тачка 5 постаје тачка 6, мења се и гласи: „старање о шумама месног значаја; учешће у чувању

шума и сузбијању шумске штете; организовање сече и расподеле додељених дрва;“

Тачка 6 постаје тачка 7. Додаје се нова тачка 8 која гласи: „учествовање у извођењу аграрне реформе и колонизације;“

Тачка 7 постаје тачка 9.

в) у области комуналног живота

Тачка 1 мења се и гласи: „руковођење месним изворима, бунарима, цистернама, водоводом, канализацијом и надзор над њима;“

Тачка 4 мења се и гласи: „управљање месним дрворедима, парковима и слично; старање о подизању терена и домова за фискултуру и надзор над њима;“

Тачка 5 мења се и гласи: „управљање месним купатилима, перионицама и надзор над њима;“

У тачки 6, четврти ред, иза речи „хотели“ ставити запету и брисати свезу „и“.

У тачки 7, први ред, иза речи „месним“ додати реч „државним“.

У тачки 8, први ред, место речи „за изградњу“ ставити речи „на изградњи“, а иза речи „места“ ставити запету.

Додаје се нова тачка 11 која гласи: „руковођење месним службеностима“.

г) у области трговине и занатства

Тачка 1 мења се и гласи: „управљање државним млиновима месног значаја и надзор над млиновима;“

Тачка 2 мења се и гласи: „управљање месним кудељарама и постројењима за унапређење кућне радиности и надзор над њима;“

У тачки 5, први ред на крају, иза речи „залиха“ додати реч „робе“ а у другом реду, иза речи „трговаца“, додати речи „трговачких предузећа на мало“.

У тачки 7, место речи „спекулације“ ставити реч „шпекулације“.

д) у области финансија

Тачка 3, у првом реду, место речи „бирању“ ставити реч „убирању“.

е) у области народног просвећивања

У тачки 3, први ред, иза речи „издржавање“ додати речи „основних и“.

ж) у области социјалног старања и народног здравља

Тачка 1 мења се и гласи: „старање за децу без родитеља, помагање породица погинулих бораца, породица бораца, жртава фашистичког терора и сл.“.

У тачки 3, први ред, место речи „кухиње“ ставити реч „кухиња“.

Тачка 5 мења се и гласи: „оснивању амбуланти, здравствених станица и осталих месних здравствених установа и управљање њима“.

з) у осталим областима

Тачка 6 мења се и гласи: „помагање при регрутацији и осталим дужностима одбране отаџбине; помагање организације за подизање физичке и одбранбене способности народа“.

У тачки 7, други ред, реч „значања“ заменити речју „значаја“.

У тачки 8, први ред, иза речи „на основу“ додати речи „прописа и“.

Тачка 9 мења се и гласи: „сарадња у спровођењу избора за све органе државне власти; вођење бирачких спискова“.

Члан 26 постаје члан 27. Поднаслов гласи „Градски народни одбор“, а члан се мења и гласи: „Градски народни одбор као орган државне власти града, има надлежност месног народног одбора. Градски народни одбор ће се нарочито старати за учвршћење савеза радног народа села и града и за заштиту радног народа у граду од експлоатације, за подизање комуналног газдинства и побољшање животних услова својих грађана, нарочито радног народа, подизањем станбених зграда, управљањем државним станбеним зградама, увођењем осветљења, гаса и других средстава осветљења и грејања, уређењем градског саобраћаја, оснивањем хотела, мензи, ресторана, подизањем паркова, игралишта, санитетских установа и болница, дечјих домова, обданишта, купатила, летовалишта,

културних домова, библиотека, позоришта, биоскопа, и т. сл.

Поред ових послова месне надлежности градски народни одбор врши на свом подручју послове из надлежности среског народног одбора који произилази из односа и потреба града.

Поред свих ових послова градски одбор окружног степена врши на свом подручју послове из надлежности окружног народног одбора који произилазе из односа и потреба града.“

Члан 27 постаје члан 28. Други став мења се и гласи: „У том циљу срески народни одбор врши следеће послове:“.

а) у области плана

Тачка 1 мења се и гласи: „доношење и остваривање среског привредног плана“.

Тачка 2 мења се и гласи: „одобравање привредних планова месних народних одбора у основним поставкама;“

У тачки 3, први ред, иза речи „планова“ додати реч „оних“, а у трећем реду, иза речи „власти“ брисати запету.

б) у области пољопривреде

У тачки 1, други ред, иза речи „кампања“ ставити тачку и запету и брисати речи „у срезу“.

У тачки 2 уместо речи „депоима“ ставити реч „слагалиштима“.

Тачка 3 мења се и гласи: „помагање оснивања задруга и надзор над њима;“

Додаје се нова тачка 4 која гласи: „надзор над земљишним заједницама и сл.;“

Тачка 4 постаје тачка 5 и у првом реду, иза речи „руковођење“ додати реч „локалном“.

Тачка 5 постаје тачка 6. Тачка 6 постаје тачка 7. Тачка 7 постаје тачка 8. Тачка 8 постаје тачка 9, а у другом реду уместо речи „дани“ ставити реч „дати“.

в) у области трговине, индустрије и занатства

У тачки 2, други ред, иза речи „значаја“ ставити запету; у петом реду иза речи „становништва“ брисати запету; у шестом реду иза речи „на-

мирницама“ ставити тачку и запету; у осмом реду иза речи „предузећима“ ставити тачку и запету.

У тачки 4, први ред, уместо речи „унутрашњих тржишта“ ставити речи „унутрашњег тржишта“.

У тачки 5, на крају другог реда, иза слова „у“ ставити „-“.

г) у области радних односа

Тачка 3 мења се и гласи: „вођење евиденције свих радника, намештеника и ученика у привреди на територији среза;“.

Тачка 4 мења се и гласи: „општа контрола установа социјалног осигурања у срезу.“.

Под д) поднаслов гласи: „д) у области изградње села и мањих градова“.

У тачки 1, други ред на крају, уместо речи „значања“ ставити реч „значаја“.

Тачка 2 мења се и гласи: „контрола над управљањем државним станбеним зградама;“.

У тачки 4, први ред, иза речи „комасације“ додати реч „земљишта;“.

У тачки 5, први ред, брисати речи „другова и“, а у другом и трећем реду уместо речи „значања“ ставити реч „значаја“.

У тачки 6, други ред, иза речи „села“ ставити запету.

У тачки 7, други ред, иза речи „среза“ брисати запету.

ђ) у области финансија

Тачка 1 мења се и гласи: „доношење среског буџета;“.

У тачки 2, трећи ред, речи „финансиском политиком“ заменити речју „финансијама“.

У тачки 4, други ред, уместо речи „дано“ ставити реч „дато“.

Тачка 5 мења се и гласи: „одређивање и убирање среских дажбина у оквиру закона и по одобрењу надлежних виших државних органа.“.

е) у области културе и просвете

Тачка 1 мења се и гласи: „оснивање, надзор и материјално старање за основне школе, ниже пољопривредне и друге стручне школе и курсеве,

школе за ученике у привреди, среске народне библиотеке, среске народне универзитете;“

У тачки 3, у другом реду на крају, реч „значања“ заменити речју „значаја“.

ж) у области народног здравља и социјалног старања

У тачки 9, други ред, иза речи „жртва рата“ додати речи „и фашистичког терора,“.

з) у осталим областима

У тачки 4, у задњем реду, место речи „органа државне власти“ ставити речи „државних органа“.

Тачка 8 мења се и гласи: „решења о службеничким односима среских службеника и службеника месних народних одбора и њихових установа, уз претходну сагласност окружног извршног одбора; дисциплински надзор над службеницима среских народних одбора и њихових установа“.

Члан 28 постаје члан 29. У петом реду, иза речи „округа“ ставити тачку и запету; у седмом реду, иза речи „кадрова“ ставити тачку и запету; у деветом реду, иза речи „грађевинарство“ ставити запету, а брисати везу „и“. У истом реду, иза речи „односима“ ставити запету; у десетом реду, иза речи „државних органа“ ставити тачку и запету; у једанаестом реду, иза речи „државне безбедности“ ставити тачку и запету; у дванаестом реду, уместо речи „руковођење“ ставити речи „надзор над“, а у истом реду, иза речи „наставом“ ставити тачку и запету. Последња реченица тог члана мења се и гласи: „У том циљу окружни одбор врши следеће послове:“.

а) у области плана

У тачки 1, други ред, иза речи „плана“ ставити тачку и запету и брисати остатак реченице до краја.

Тачка 2 мења се и гласи: „одобравање привредних планова среских и градских народних одбора у основним поставкама;“

У тачки 3, у првом реду, иза речи „планова“ додати реч „оних“

б) у области пољопривреде и шумарства

У тачки 1, други ред, уместо речи „депоима“ ставити реч „слагалиштима“.

У тачки 2, трећи ред, иза речи „услуга“ бри-сати тачку и запету и додати речи „у оквиру оп-штег ценовника“.

Додаје се нова тачка 3 која гласи: „учешће у спровођењу аграрне реформе и колонизације и контрола над тим спровођењем;“

Тачка 3 постаје 4, тачка 4 постаје тачка 5. На крају првог и другог реда реч „слатководно“ од-носно „слакководним“ заменити речју „слатко-водно“ односно „слатководним“.

Тачка 5 постаје тачка 6, мења се и гласи: „кон-трола над остваривањем пољопривредних планова у срезовима и доношење мера за осигурање њи-ховог спровођења;“

в) у области индустрије и занатства

Тачка 2 мења се и гласи: „давање дозвола за рад приватним и задружним индустриским преду-зећима, осим оних за које даје дозволу Савезна влада, односно влада републике;“.

Тачка 4 мења се и гласи: „давање дозвола за рад приватним и задружним занатским предузе-ћима и радњама; давање упутстава среским народ-ним одборима за контролу над њима;

У тачки 5, други ред, на крају, уместо речи „значања“ ставити реч „значаја“.

г) у области грађевинарства и комуналног га-здинства

Тачка 3 мења се и гласи: „одобравање регу-лације и парцелације насеља; давање грађевинских дозвола осим оних за које су надлежни други државни органи;“.

Тачка 4 мења се и гласи: „давање дозвола за оснивање приватних грађевинских предузећа и предузећа за производњу грађевинског матери-јала, уколико за то нису надлежни други државни органи; контрола над радом грађевинских преду-зећа;“

Тачка 5 мења се и гласи: „изградња канала, пловних путева и хидротехничких објеката окру-

жног значаја; регулација река, канала и изградња пристаништа, уколико те послове не врше савезни органи или органи републике;“.

У тачки 6, у другом реду, уместо речи „значања“ ставити реч „значаја“.

Тачка 8 мења се и гласи: „изградња и одржавање путева окружног значаја; контрола изградње путева сеоског и среског значаја; помоћ у изградњи, одржавању и надзору над путевима општег значаја;“

д) у области трговине

Тачка 1 мења се и гласи: „организација унутарњег тржишта у округу;

Тачка 3 мења се и гласи: „оснивање и руковођење окружним трговачким предузећима у оквиру упутстава министарства трговине и снабдевања народне републике;“

Тачка 6 мења се и гласи: „одређивање цена артикула на основи општег ценовника; контрола цена;“

Тачка 7 мења се и гласи: „доношење прописа за одређивање висине накнаде за занатске, транспортне и сличне услуге;“

Тачка 8 мења се и гласи: „организација откупа намирница и индустријских сировина у округу, уколико то не врше виши државни органи;“

Тачка 9 мења се и гласи: „оснивање и управљање предузећима за окружни локални саобраћај; контрола рада приватних и задружних транспортних и саобраћајних предузећа у округу; доношење прописа о регулисању локалног саобраћаја у округу;“

ђ) у области финансија

У тачки 2, трећи ред, уместо речи „финансијском политиком“ ставити реч „финансијама“.

Тачка 4 мења се и гласи: „прописивање окружних дажбина по одобрењу надлежних државних органа;“

Тачка 5 мења се и гласи: „закључење зајмова уз одобрење надлежног вишег државног органа и одобравање зајмова нижих народних одбора;“

У тачки 6, први ред, иза речи „одређених“ додати реч „облика“.

У тачки 7, у првом реду, уместо речи „нам“ ставити реч „над“. У тачки 8, други и трећи ред, уместо речи „одобрење владе народне републике“ ставити речи „одобрење надлежног вишег државног органа“.

е) у области радних односа

У тачки 1 место речи „санитетски“ ставити реч „хигијенски“.

У тачки 3 на почетку испред речи „контрола“ ставити реч „општа“.

Тачка 4 мења се и гласи: „предузимање мера за подизање и оспособљавање квалификоване радне снаге; оснивање и издржавање интерната за ученике у привреди;“

У тачки 5, задњи ред, речи „за раднике“ заменити речима „за њих“.

Тачка 6 брише се.

ж) у области просвете

Тачка 2 мења се и гласи: „надзор над основном и над општом и стручном средњошколском наставом у округу; издржавање средњих школа; оснивање интерната;“

У тачки 3, први ред, уместо речи „окружних позоришта“ ставити речи „окружним позористима“.

з) у области народног здравља и социјалног старања

Тачка 1 мења се и гласи: „оснивање окружних санитетских установа као што су болнице, лечилишта и сл. и управљање њима;“.

У тачки 2, први ред, уместо речи „епидемије“ ставити реч „епидемија“.

Тачка 4 мења се и гласи: „контрола над средњим и градским здравственим установама;“

У тачки 6, други ред, иза речи „збрињавање“ додати речи „окружног, среског или месног значаја;“.

У тачки 7, други ред на крају, иза речи „рата“ брисати тачку и запету и додати речи „и фашистичког терора“.

Тачка 8 мења се и гласи: „оснивање окружних установа за збрињавање и управљање њима;“

и) у осталим областима

У тачки 2, у четвртом реду, иза речи „службеника“ додати реч „среских“, а у последњем реду, на крају, иза речи „службеницима“ брисати тачку и запету и додати реч „окружних народних одбора и његових установа и предузећа;“

У тачки 3 место речи „смењивање“ ставити реч „разрешавање“.

У тачки 5, у првом реду, уместо речи „општих“ ставити реч „допунских“.

Тачка 6 мења се и гласи: „старање о спровођењу избора у округу;“

У тачки 7, у првом реду, на крају, уместо речи „по“ ставити „о“, а у другом реду, иза речи „ниже“ ставити реч „народне“.

Члан 29 постаје члан 30, мења се и гласи: „Обласни народни одбор има исту надлежност као окружни народни одбор. Президијум народне скупштине републике може, с обзиром на привредни и културни значај области, да стави обласном одбору у задатак руковођење предузећима и установама који имају обласни значај и да пренесу у његову надлежност друге послове из појединих области државне управе.“

Додаје се нов члан 31 који гласи „Законима републике могу се мењати надлежности установљене у члановима 26—30 овог закона само у оквиру у њима садржаних начела.“

III Део, Устројство народних одбора, поднаслов гласи: „А. Састав и изборни ред“.

Члан 30 постаје члан 32, мења се и гласи: Бројни састав народних одбора утврђује се на основу норме коју одређује закон републике узимајући у обзир број становништва, обим и сложеност привредних, културних и других односа, а у следећим границама:

у месни народни одбор бира се од седам до тридесет пет народних одборника;

у градски и срески народни одбор од четрдесет пет до шесдесет народних одборника;

у окружни и градски народни одбор са степеном окружног одбора од осамдесет до сто двадесет народних одборника, а у обласни народни одбор од деведесет до сто педесет народних одборника.“

Члан 31 постаје члан 33, мења се и гласи: „Законом републике, у сагласности са основним начелима савезног закона, одређује прописе о изборима народних одбора, о начелима кандидовања и о подели на изборне јединице.

Избори за среске и више народне одборе спроводе се по изборним јединицама тако да се у једној изборној јединици по правилу бира један одборник.

Изборе спроводе изборне комисије које су независне у раду од месних управних органа.“

Члан 32 постаје члан 34. Први став, друга реченица мења се и гласи: „Одборници могу бити опозвани само ако се за опозивање на зборовима бирача изјасни већина бирача у изборној јединици.“ У петом реду истог става иза речи „месни“ и иза речи „градски“ додати реч „народни“. Став четврти мења се и гласи: „Законом републике ће се прописати ближе одредбе о томе у којим ће се случајевима, под којим условима и на који начин вршити опозив одборника.“

У поднаслову уместо „Б)“ ставити „Б“.

Члан 33 постаје члан 35, мења се и гласи: „Народни одбори врше права која су им дата као највишим органима државне власти административно-територијалне јединице непосредно на скупштини својих одборника или преко својих извршних и управних органа.“

Члан 34 постаје члан 36, прва реченица мења се и гласи: „Народни одбори не могу пренети на своје извршне и управне органе следеће послове, за које су они искључиво надлежни:“.

Тачка 6 мења се и гласи: „доношење решења о закључивању зајмова;“,

тачка 7 мења се и гласи: „доношење решења о оснивању предузећа и установа;“

тачка 8 мења се и гласи: „доношење статута народног одбора; доношење пословника за своје скупштине;“

у тачки 13 уместо речи „смењивање“ ставити реч „разрешавање“.

Члан 35 постаје члан 37. Други став мења се и гласи: „Одлуке и наредбе народних одбора објављују се са потписом претседника и секретара извршног одбора у листовима или на други уобичајени начин;“.

Члан 36 постаје члан 38. мења се и гласи: „Народни одбори имају право прописивати казне за повреду својих прописа, и то: обласни, окружни и њему равни градски народни одбор највише до три месеца лишења слободе или принудног рада без лишења слободе или новчану казну до 5.000 динара; градски и срески народни одбор највише до два месеца лишења слободе или принудног рада без лишења слободе или новчану казну до 3.000 динара, а месни народни одбор највише до месец дана лишења слободе или принудног рада без лишења слободе или новчану казну до 1.500 динара.“.

Члан 37 постаје члан 39, мења се и гласи: „Заседања народних одбора су редовна или ванредна. Редовна заседања се одржавају у роковима које одреди Устав републике. Ванредна заседања сазива извршни одбор по сопственој иницијативи, на тражење већине одборника или на захтев виших народних одбора и њихових извршних одбора.“

Члан 38 брише се.

Члан 39 постаје члан 40.

Члан 40 постаје члан 41. У првом реду брише се реч „одређених“, а у другом реду брише се реч „за“.

Члан 41 постаје члан 42, мења се и гласи: „Одборници имају право присуствовати са саветодавним гласом на седницама управа установа и предузећа свог народног одбора и нижих народних одбора на свом подручју.“

Право заступања народног одбора имају одборници само кад су изрично овлашћени од свог народног одбора.“.

Члан 42 постаје члан 43, мења се и гласи: „Одборници уживају имунитетска права на подручју свог народног одбора. Они не могу без претходног одобрења извршног одбора народног одбора коме припадају бити ухапшени и предати суду, осим у случају затицања на делу злочина или опасности од бегства. У случају хапшења одборника ван подручја народног одбора коме припадају, без одлагања се обавештава извршни одбор тог народног одбора.“

Члан 43 постаје члан 44, мења се и гласи: „Одборницима престаје мандат: губитком бирачког права; одлуком бирача о опозивању; сталним одласком са територије народног одбора; осудом за бешчастеће дело.“

Члан 44 постаје члан 45, мења се и гласи: „Одборници материјално одговарају за штету коју при вршењу своје службене дужности учине незаконитим или неправилним радом.“

Ближе одредбе о материјалној одговорности народних одборника прописале закон републике.“

Члан 45 постаје члан 46, мења се и гласи: „Одборници су за свој службени рад одговорни свом народном одбору према пословнику.“

За кривична дела која учине у службеној дужности, одборници одговарају по прописима кривичног закона.“

Члан 46 постаје члан 47. У другом ставу, други ред на крају, иза речи „отсеком“ брисати запету; у четвртном реду истог става иза речи „толико“ брисати запету. Став трећи брише се. Став четврти је сада став трећи и у другом реду истог става иза речи „одређено“ брише се запета.“

У поднаслову „б) зборови бирача“ ставити „б) Зборови бирача“. Члан 47 постаје члан 48, мења се и гласи: „У селима и мањим градовима (местима) сазивају се месни зборови бирача.“

Зборови бирача сазивају се у циљу разматрања која се односе на живот села односно места и рад месног народног одбора. Поред тога могу се на зборовима бирача расправљати питања од интереса и значаја за живот среза, округа односно области, аутономне области, аутономне покрајине,

народне републике и Федеративне Народне Републике Југославије.“

Члан 48 постаје члан 49. Први став мења се и гласи: „Зборове бирача сазивају према потреби, а најмање једанпут у два месеца, месни народни одбори. Збор бирача одржаће се и кад га затражи једна петина бирача у месту предлагајући месном народном одбору дневни ред.“

Члан 49 постаје члан 50.

Члан 50 постаје члан 51, мења се и гласи: „Месни народни одбор дужан је да на својој седници расправља о закључцима збора бирача. У случају да месни народни одбор сматра да се закључци збора бирача односе на више органе или да су незаконити и неправилни, упућују их вишем народном одбору.“

Члан 51 постаје члан 52.—

Уместо подналова „в) извршни одбори“ ставити наслов „В Извршни одбори“.

Члан 52 постаје члан 53. У првом ставу, трећи ред, иза речи „одбора“ ставити запету. У другом ставу, први ред, уместо речи „народног“ ставити реч „народних“.

Члан 53 постаје члан 54. Други став, први ред, уместо реда речи „се одређује“ ставити „одређује се“. У истом ставу на крају трећег реда уместо речи „врсту“ ставити реч „обим“. У трећем ставу, трећи ред, иза речи „одељења“ ставити реч „односно“ а брисати везу „и“. На крају четвртог става додати нову реченицу која гласи: „Коначно решење о томе доноси народни одбор на првом наредном заседању.“

Члан 54 постаје члан 55.

Члан 55 постаје члан 56. Први став мења се и гласи: „Извршни одбор извршава све одлуке, наредбе, упутства и решења свог народног одбора као и уредбе, правилнике, упутства, наредбе и решења виших органа државне управе.“ У другом ставу, први ред, уместо речи „одбори доноси“ ставити речи „одбор доноси“. У трећем и петом реду истог става брисати реч „његовог“. У четвртом ставу, први ред, уместо речи „извршних одбора“ ставити речи „извршног одбора“.

Члан 56 постаје члан 57.

Члан 57 постаје члан 58. Тачка 6 мења се и гласи: „постављање службеника и важнија решења о службеничким односима изузев помоћно особље;“ Тачка 10 постаје тачка 9, а тачка 9 постаје тачка 10 те се у првом реду реч „даду“ замењује речју „дају“.

Члан 58 постаје члан 59.

Члан 59 постаје члан 60. Став други мења се и гласи: „ У овим народним одборима претседник и секретар руководе целокупном администрацијом народног одбора, извршују одлуке народног одбора као и решења виших извршних одбора.“

Члан 60 постаје члан 61. У седмом реду исправити штампарску грешку „комисија“ и ставити „комисија“, у деветом реду уместо речи „одељења“ писати „одељења“; у истом реду иза речи „привреде“ ставити запету. У десетом реду на крају иза речи „одборима“ додати речи „са степеном окружног народног одбора“. У другом ставу, други ред, брисати везу „и“; у четвртом реду, иза речи „шумарство“ ставити запету и брисати везу „и“. У задњој реченици истог става брисати речи „за комунално газдинство“, а у задњем реду тог става иза речи „постојати“ додати везу „и“, а уместо речи „комуналне привреде“ ставити речи „за комунално газдинство“. Став трећи мења се и гласи: „у месним и среским извршним одборима мањих срезова нема отсека. У тим одборима претседник и секретар руководе непосредно појединим гранама државне управе. Остали чланови извршног одбора старају се за извршење задатака и руководе предузетим радовима и кампањама у појединим гранама државне управе, врше надзор над радом установа, предузећа, службеника одбора и обављају друге послове из надлежности одбора. Президијум народне скупштине републике односно народна скупштина аутономне покрајине одређује који срески одбори немају отсека.“ Задња реченица става 3 постаје став четврти, мења се и гласи: „Влада републике може својим решењем при појединим народним одборима оснивати нова и ме-

њати, спајати и укидати постојећа одељења и отсеке“. Задњи став се брише.

Члан 61 постаје члан 62. У другом ставу, трећи ред, иза речи „налазе“ ставити запету; у четвртном реду речи „њихових надређених органа“ заменити речима „надлежних виших органа“. У трећем ставу, трећи ред, уместо речи „са саветодавним гласом“ ставити речи „са правом саветодавног гласа“.

Члан 62 постаје члан 63. У првом реду иза везе „и“ ставити речи „њима равним“; у другом ставу, трећи ред, уместо речи „са саветодавним правом гласа“ ставити речи „са правом саветодавног гласа“.

Члан 63 постаје члан 64. У првом ставу, други ред, уместо речи „основати“ ставити реч „оснивати“. У другом ставу, први ред, уместо речи „одељења“ ставити „одељења“.

Члан 64 постаје члан 65. У првом реду уместо речи „основати“ ставити реч „оснивати“. У трећем реду, иза речи „послова“ брисати запету. Став други мења се и гласи: „У саставу обласног, окружног и њему равног градског извршног одбора образује се од чланова народног одбора комисија за молбе и жалбе, а у саставу нижих одбора реферат за молбе и жалбе. Комисија за молбе и жалбе прима и разматра молбе и жалбе и доставља их надлежним органима на решење“.

Члан 65 постаје члан 66. У првом реду уместо речи „извршног“ ставити реч „народног“.

Члан 66 постаје члан 67.

Члан 67 постаје члан 68. У другом реду, иза речи „службенике“ ставити запету. У другом ставу, други ред, иза речи „акта“ ставити запету, то исто у трећем реду, иза речи „одборника“. У трећем ставу, други ред, речи „службеници извршних одбора“ заменити речима „државни службеници народних одбора“, а у петом реду истог става уместо речи „на пређашњу“ ставити реч „у“.

Члан 68 постаје члан 69. У петом реду уместо речи „надзор рада“ ставити речи „надзор над радом“. У другом ставу, трећи ред, на крају, уместо речи „право“ ставити реч „правац“. У четвртном

реду, иза речи „надзор“ ставити речи „над радом“, а у петом реду брисати реч „свих“.

Члан 69 постаје члан 70. У првом ставу, пети ред, уместо речи „акте“ ставити речи „одлуке, наредбе, упутства и решења“; у другом ставу, четврти ред на крају, уместо речи „акте“ ставити речи „одлуке, наредбе, упутства и решења“. У трећем ставу, задњи ред, иза речи „наредбе“ ставити запету и додати реч „упутства“; у четвртом ставу, петом реду, иза речи „наредбе“ ставити запету и реч „упутства“, а у истом реду, иза речи „одбора“ ставити тачку и брисати остатак реченице до краја става.

Ставу четвртом додаје се нова реченица која гласи: „Они могу исто тако поништити, укинути или изменити решења одговарајућег отсека нижег народног одбора, а ако су ова решења заснована на наредби извршног одбора, повереници вишег народног одбора могу их само обуставити и поднети свом извршном одбору да их укине, поништи или измени.“

Члан 70 постаје члан 71. Трећи став брише се.

Члан 71 постаје члан 72. Први став мења се и гласи: „Општесавезна министарства Владе ФНРЈ опште са народним одборима и њиховим органима преко владе народне републике, уколико не постоје њихови сопствени органи при народним одборима“. У трећем ставу, у другом реду, иза речи „органима“ додају се речи „у аутономној покрајини односно аутономној области.“

Члан 72 постаје члан 73. Други став овога члана брише се.

Члан 73 постаје члан 74. Први став мења се и гласи: „Окружни односно обласни народни одбор, народни одбор аутономне области, народна скупштина аутономне покрајине односно президијум народне скупштине републике има право распустити сваки нижи народни одбор и разрешити дужности поједине одборнике ако је њихов рад у очигледној супротности са Уставом и законом.“ У четвртом ставу, четврти ред, иза речи „извршни одбор“ додати везу „и“. Пети став овога члана се брише.

Члан 74 постаје члан 75. У првом ставу, трећи ред, брисати реч „аката“, а иза речи „наредаба“ ставити запету и додати реч „упутстава“. У другом ставу, пети ред, иза речи „републике“ ставити запету, а у шестом реду, иза речи „извршном одбору“ ставити запету. У трећем ставу, трећи ред, уместо речи „области“ ставити „покрајине“ а задња реченица тог става мења се и гласи: „Јавни тужилац има право да учествује са правом саветодавног гласа на седницама извршних одбора“.

Члан 75 постаје члан 76. У првом ставу, други ред, на крају, иза речи „наредаба“ ставити речи „народног одбора односно извршног одбора“. У четвртном ставу, у другом реду, после речи „нижих органа“ додати речи „или одбацују притворе и жалбе“.

Члан 76 постаје члан 77. У другом ставу, други ред, уместо речи „заједнички“ ставити „њихов“.

Члан 77 постаје члан 78.

Члан 78 постаје члан 79. У четвртном реду уместо речи „отступање“ ставити „отступања“.

Члан 79 постаје члан 80.

Члан 80 постаје члан 81. Други став мења се и гласи: „О сваком захтеву странке мора се донети решење које садржи прописе на основу којих се оно доноси, и образложење нарочито у случају кад се захтеву странке не удовољава. Решење мора садржавати и упућивање на право жалбе односно приговора.“ Додаје се нови трећи став који гласи: „Жалба односно приговори улажу се, уколико то није друкчије одређено, у року од осам дана од дана пријема решења.“ Додаје се нов четврти став који гласи: „Решење по жалби односно приговору мора бити донето, уколико није друкчије законом одређено, најдоцније у року од 30 дана.“

Члан 81 постаје члан 82.

Члан 82 постаје члан 83. У другом реду уместо речи „њима подређених“ ставити реч „њихових“.

Члан 83 постаје члан 84. Други став мења се и гласи: „Назив мора бити на језицима појединих народних република. Ако у административно-територијалној јединици живе националне мањине, на-

жив ће гласити и на језику тих националних мањина.“

Члан 84 постаје члан 85.

Члан 85 постаје члан 86.

Члан 86 постаје члан 87. У првом реду уместо речи „Закона“ ставити „закона“. У четвртном реду уместо речи „народног одбора“ ставити речи „народних одбора“.

Члан 87 постаје члан 88, мења се и гласи: „Овај закон ступа на снагу 30 дана од дана објављивања у „Службеном листу ФНРЈ“.

Подносећи Савезном већу овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је др Јаков Гргурић.

Претседник
Законодавног одбора
Савезног већа

Секретар

Др Макс Шнудерл, с. р.

Моша Пијде, с. р.

Членови:

Др Јаков Гргурић, с. р., Михаило Ђуровић, с. р.,
Месуд Хотић, с. р., Иван Гранђа, с. р., др Јерко
Радмиловић, с. р., Ђуро Салај, с. р., Светозар Вук-
мановић, с. р., др Милош Московљевић, с. р., Ра-
дован Мијушковић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ОПШТЕГ ЗАКОНА О НАРОДНИМ ОДБОРИМА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ
ВЕЋЕ НАРОДА

Законодавни одбор

Број 64
2-V-1946 год.
Београд

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ
БЕОГРАД

Законодавни одбор Већа народа, на својим седницама од 17, 18, 23, 24, 25 и 29 априла ове

године, претресао је предлог Општег закона о народним одборима, достављен му од претседника Већа народа, а који је на основу чл. 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор, који је у сагласности са Редакционим одбором Законодавног одбора Савезног већа на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај, који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:

(Текст извештаја Законодавног одбора Већа народа идентичан је са текстом извештаја Законодавног одбора Савезног већа, који је напред приложен).

Подносећи Већу народа овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је др Душан Братић.

Претседник
Законодавног одбора
Већа народа

Секретар

Др Душан Братић, с. р. Божидар Масларић, с. р.

Чланови:

Срећко Жумер, с. р., Јоза Миливојевић, с. р., Нинко Петровић, с. р., Панко Брашнар, с. р., Драгољуб Илић, с. р., Рато Дугоњић, с. р., Томо Чиковић, с. р., Милош Царевић, с. р., др Синиша Станковић, с. р., др Бранко Чубриловић, с. р., Богдан Орешчанин, с. р., др Јосип Хрнчевић, с. р., Милан Поповић, с. р.

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

О

АМНЕСТИЈИ ШУМСКИХ КРИВИЦА

Члан 1

Даје се општа амнестија за све шумске кривце, почиње пре окупације, за време рата, као и после ослобођења до 1 јануара 1946 године, без обзира да ли је кривични поступак покренут или је у току, или је пресуда изречена и постала правоснажна.

Од лица обухваћених амнестијом неће се тражити накнада штете произашле из наведених кривица.

Члан 2

Амнестија се неће применити на лица која су шумске кривце починила у корист окупатора и његових помагача или у циљу шпекулације.

Члан 3

Лица која сматрају да су обухваћена овом амнестијом, а иста не буду примењена на њих, могу се обратити месно-надлежном среском суду, против чије одлуке има места жалби непосредно вишем народном суду.

Члан 4

Министар правосуђа ФНРЈ ће давати ближа упутства за примену овог Закона и за решавање спорних питања.

Члан 5

Овај Закон ступа на снагу осми дан по објављивању у „Службеном листу ФНРЈ“.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

ПРЕДЛОГА ЗАКОНА О АМНЕСТИЈИ ШУМСКИХ КРИВИЦА

За време окупације и после ослобођења почињено је много шумских кривица које су остале некажњене, а за које сада шумски органи подносе пријаве среским судовима. Сем тога, таквих кривица заостало је још од пре рата.

Гоњење свих кривица не би било целисходно, јер су у питању најсиромашнији људи, који су ове кривице починили у тешким условима живота. Због тога би поменуте кривице требало амнестирати.

Из истих разлога у пројекту закона је предвиђено да се амнестија протегне и на накнаду штете, јер је ранија пракса показивала да су трошкови државе око наплате овакве штете увек премашили финансијски ефекат саме наплате, баш зато што су причиниоци штете најсиромашнији грађани.

Амнестија се, разуме се, не може протегнути на лица која су шумске кривице починила у корист окупатора или његових помагача, као и на лица која су те кривице извршила у циљу спекулације.

Министар правосуђа
Фране Фрол, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О АМНЕСТИЈИ ШУМСКИХ КРИВИЦА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Законодавни одбор

Број 80

6-V-1946 год.

Београд

**САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ
БЕОГРАД**

Законодавни одбор Савезног већа на својим седницама од 3 и 4 маја 1946 претресао је Предлог

закона о амнестији шумских кривица, достављен му од Претседника Савезног већа, а који је на основу члана 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор који је у сагласности са Редакционим одбором Већа народа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај који је Законодавни одбор прихватио као свој и који гласи:

Члан 1 — у другом ставу, у другом реду, после речи „штете“ додати реч „држави“.

Члан 3 — у другом реду реч „иста“ замењује се речју „она“. У четвртом реду уместо речи „непосредно вишем народном суду“ ставити речи „надлежном окружном суду“.

Члан 4 мења се и гласи: „Министар правосуђа ФНРЈ даје упутства за примену овог закона“.

У тексту закона где год је писано „Закон“ великим словом писати слово „з“ малим словом.

Подносећи Савезном већу овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је Михаило Ђуровић.

Секретар

Др Макс Шнудерл, с. р.

Претседник
Законодавног одбора
Савезног већа

Моша Пијаде, с. р.

Ч л а н о в и :

Михаило Ђуровић, с. р., Мехмед Хоџа, с. р., др Милош С. Московљевић, с. р.; Радован Мијушковић, с. р., Димитар Влахов, с. р., др Јаков Гргурић, с. р., др Јерко Радмиловић, с. р., Иван Гранђа, с. р.,
Месуд Хотић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О АМНЕСТИЈИ ШУМСКИХ КРИВИЦА

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ
БЕОГРАД

Законодавни одбор на својим седницама од 29 априла и 4 маја ове године, претресао је предлог Закона о амнестији шумских кривица, достављен му од Претседника Већа народа, а који је на основу чл. 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор, који је у сагласности са Редакционим одбором Законодавног одбора Савезног већа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај, који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:

(Текст извештаја Законодавног одбора Већа народа идентичан је са текстом извештаја Законодавног одбора Савезног већа, који је напред приложен).

Подносећи Већу народа овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је Јоза Миливојевић.

Број 70
6-V-1946 год.
Београд

Секретар

Претседник

Др Душан Братић, с. р. Божидар Масларић, с. р.

Чланови:

Др Синиша Станковић, с. р., Милош Царевић, с. р.,
Јоза Миливојевић, с. р., Јосип Рус, с. р., Нинко
Петровић, с. р., Драгољуб Илић, с. р., Милан По-
повић, с. р., Тоне Хафнер, с. р., др Бранко Чу-
бриловић, с. р., Срећко Жумер, с. р., Панко Бра-
шнарлов, с. р.

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

О

ПРОДУЖЕЊУ МЕНИЧНИХ И ЧЕКОВНИХ РОКОВА

Члан 1

Менични рокови, доспели од 3 априла 1941 год. до 1 септембра 1945 године и чековни рокови, доспели од 5 априла 1941 до 1 септембра 1945 године, продужују се до истека рока од 30 дана од дана ступања на снагу овога Закона.

Члан 2

Менични и чековни рокови, у којима морају бити предузете радње од којих зависи одржање регресних права, уколико су истекли од 5 априла 1941 год. до 1 септембра 1945 године, продужују се до истека рока од 30 дана од дана ступања на снагу овог Закона.

Члан 3

Менична и чековна застарелост, чији почетак пада од 5 априла 1941 до 1 септембра 1945 године сматра се да није ни отпочела, а као почетак тока ове застарелости узеће се дан ступања на снагу овога Закона.

Члан 4

Овај Закон ступа на снагу осмог дана по објављивању у „Службеном листу Федеративне Народне Републике Југославије“.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

ПРЕДЛОГА ЗАКОНА О ПРОДУЖЕЊУ МЕНИЧНИХ И ЧЕКОВНИХ РОКОВА

Обустава рада у судовима за време рата, успостављање судова од стране окупационих и издајничких власти, којима се многи грађани нису хтели обраћати, прекид комуникација, одсуство људи из места њиховог пребивалишта итд. учинили су да су многе меничне и чековне радње остале неизвршене, ма да их је по меничним и чековним прописима требало извршити у строго одређеним роковима. Овакво стање трајало је за све време рата, као и једно време по завршетку рата због одсуства организованих судова у извесним крајевима наше државе.

Неизвршење меничних и чековних радњи по прописима који су били предвиђени за нормално време имало би за последицу губитак многих права по меници и чеку. Овакво несређено стање, чије наступање није зависило од воље појединаца, намеће сада решење, којим ће се прилике нормализовати. Зато би било потребно продужити меничне и чековне рокове, што је циљ овог закона.

У нацрту закона предвиђа се продужење меничних и чековних рокова, који су доспели за време трајања нередовног стања. Време трајања оваквог стања за менице почиње 3 априла 1941 године, с обзиром да се рок плаћања код менице протеже још и два дана по доспелости, па до 1 септембра 1945 године, као дана када је завршена дефинитивна организација судова у свим крајевима наше државе. Код чекова ово време је трајало од 5 априла 1941 до 1 септембра 1945 године. Према нацрту ово време уопште не би било од утицаја на доспелост означених меница и чекова па се установљава нов рок доспелости који истиче 30 дана по ступању на снагу овог закона.

У нацрту је, такође, предвиђена обустава тока меничне и чековне застарелости због нередовног стања за време рата и једно време по завршетку истог.

Министар правосудја
Фране Фрол, с. р.

ИЗВЕШТАЈ
ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА САВЕЗНОГ ВЕЋА
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ
ЗАКОНА О ПРОДУЖЕЊУ МЕНИЧНИХ
И ЧЕКОВНИХ РОКОВА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Законодавни одбор

Број 81

6-V-1946 год.

Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Законодавни одбор Савезног већа на својим седницама од 3 до 4 маја 1946 претресао је Предлог закона о продужењу меничних и чековних рокова, достављен му од Претседника Савезног већа, а који је на основу члана 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор који је у сагласности са Редакционим одбором Већа народа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај који је Законодавни одбор прихватио као свој и који гласи:

Члан 1, у првом, другом и трећем реду брисати запету, а у првом реду реч „год.“ исписати „године.“

Члан 2, у првом реду, после речи „рокови“ брисати запету, а у трећем реду место „год.“ ставити „године“.

Члан 3, у првом реду, после речи „застарелост“ брисати запету.

Члан 4, у другом реду, уместо речи „Федеративне Народне Републике Југославије“ ставити „ФНРЈ“.

У тексту закона где год је писано „Закон“ великим словом писати слово „з“ малим словом.

Подносећи Савезном већу овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је др Макс Шнудерл.

Секретар	Претседник Законодавног одбора Савезног већа
Др Макс Шнудерл, с. р.	Моша Пијаде, с. р.

Ч л а н о в и :

Михаило Ђуровић, с. р., Мехмед Хоџа, с. р., др Милош С. Московљевић, с. р., Радован Мијушковић, с. р., Димитар Влахов, с. р., др Јаков Гргурић, с. р., др Јерко Радмиловић, с. р., Иван Гранџа, с. р., Месуд Хотић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О ПРОДУЖЕЊУ МЕНИЧНИХ И ЧЕКОВНИХ РОКОВА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

ВЕЋЕ НАРОДА

Законодавни одбор

Број 71

6-V-1946 год.

Београд

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ
БЕОГРАД

Законодавни одбор Већа народа на својим седницама од 29 априла и 4 маја ове године претресао је предлог Закона о продужењу меничних и чековних рокова, достављен му од Претседника Већа народа, а који је на основу чл. 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Ре-

дакциони одбор, који је у сагласности са Редакцијоним одбором Законодавног одбора Савезног већа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај, који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:
(Текст извештаја Законодавног одбора Већа народа идентичан је са текстом извештаја Законодавног одбора Савезног већа, који је напред приложен).

Подносећи Већу народа овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целисти усвојити.

За известиоца одређен је Јоза Миливојевић.

Секретар

Претседник
Законодавног одбора
Већа народа

Др Душан Братић, с. р. Божидар Масларић, с. р.

Чланови:

Јоза Миливојевић, с. р., Срећко Жумер, с. р.,
Панко Брашнаров, с. р., Драгољуб Илић, с. р.,
Нинко Петровић, с. р., др Синиша Станковић, с. р.,
Тоне Хафнер, с. р., Милош Царевић, с. р., др
Бранко Чубриловић, с. р., Милан Поповић, с. р.,
Јосип Рус, с. р.

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

О

УГОВОРУ О ПРИЈАТЕЉСТВУ, УЗАЈАМНОЈ ПОМОЋИ И САРАДЊИ У МИРУ ИЗМЕЂУ ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ И ЧЕХОСЛОВАЧКЕ РЕПУБЛИКЕ

ЗАКЉУЧЕНОМ У БЕОГРАДУ 9 МАЈА 1946 ГОДИНЕ

Члан 1

Одобрава се и добија законску снагу Уговор о пријатељству, узајамној помоћи и сарадњи у миру између Федеративне Народне Републике Југославије и Чехословачке Републике, закључен у Београду 9 маја 1946 године, када је и на снагу ступио, а који у оба оригинала гласи:

У Г О В О Р

*о пријатељству, узајамној по-
моћи и сарадњи у миру
између*

*Федеративне Народне Репу-
блике Југославије*

и

Чехословачке Републике

S M L O U V A

*O přátelství, vzájemné pomoci a
mírové spolupráci
mezi*

*Československou Republikou
a*

*Federativní Lidovou Republikou
Jugoslavií*

Президијум Народне Скуп-
штине Федеративне Народне
Републике Југославије, и

Президент Чехословачке
Републике

у жељи да се свечано по-
тврде везе искреног пријатељ-

President Československé re-
publiky a

Prezidium Národního shro-
máždění Federativní lidové re-
publiky Jugoslavié,

prejíce si slavnostně potvrditi
svazky upřímného přátelství, které

ства које од памтивека спајају братске словенске народе Чехословачке и Југославије и које је било у овом победоносном рату поново потврђено у заједничкој борби против истог непријатеља и исте опасности,

имајући у виду животни интерес обеју земаља за узајамну одбрану у случају да би Немачка обновила своју нападачку политику против њихове слободе, политичке независности и територијалног интегритета,

уверени да је заједничка одбрана против такве опасности у интересу одржавања међународног мира и безбедности, што је циљ и Повеље Организације Уједињених Народа, коју су обе земље прихватиле,

решени даље учвршћивати и продубљавати духовне и економске везе, које су већ раније биле створене заједничким напорима између обеју земаља,

решили су да закључе уговор и именовали за своје опуномоћенике:

Президијум Народне Скупштине Федеративне Народне Републике Југославије, Претседника Владе Федеративне Народне Републике Југославије,

Маршала Југославије, господина Јосипа Броза Тита,

Президент Чехословачке Републике, Претседника Владе, господина Здењека Фирлингера,

од непамети спојује братске слованске народе Československa a Jugoslavie a které bylo v této vítězné válce znovu osvědčeno ve společném boji proti těmž nepříteli a těmž nebezpečí,

majíce na paměti životní zájem obou zemí na společně obraně pro případ, že by Německo obnovilo svou útočnou politiku proti jejich svobodě, politické nezávislosti a územní celistvosti,

jsouce přesvědčeni, že společná obrana proti takovému nebezpečí je v zájmu zachování mezinárodního míru a bezpečnosti, které je i cílem Charty Organizace Spojených národů, kterou obě země přijaly,

jsouce rozhodnutí dále utožovati a prohlubovati duchovní a hospodářské vztahy, které byly již dříve společným úsilím vytvořeny mezi oběma zeměmi,

rozhodli se sjednati za tím účelem smlouvu a ustanovili svými zmocněnci:

President Československé republiky pana Zdenka Fierlingera, předsedu vlády,

Presidium Národního shromáždění Federativní lidové republiky Jugoslavie,

pana Josefa Broz Tita, Maršala Jugoslavie, předsedu vlády Federativní lidové republiky Jugoslavie,

који су се пошто су изменили своја пуномоћја, нађена у добром и исправном облику, сагласили у следећем:

Члан I

Високе стране Уговорнице споразумеле су се да ће се у интересу обеју земаља и њихових народа удружити у политици опробаног и трајног пријатељства, које ће учвршћивати уском сарадњом између обеју земаља.

Члан II

Високе Стране Уговорнице обавезују се да ће предузети заједнички све мере у својој моћи да онемогуће било какву нову претњу и да спрече понављање напада од стране Немачке или било које друге државе која би се с њом директно или било на који други начин удружила.

У ту сврху Високе Стране Уговорнице учествоваће у духу најискреније сарадње у свим међународним акцијама за одржавање међународног мира и безбедности и у потпуности доприносиће томе да би се овај циљ остварио.

При извршењу овог Уговора Високе Стране Уговорнице придржаваће се својих обавеза као чланице Организације Уједињених Народа.

ктери, vyměňivše si své plné moci a shledavše je v dobré a náležitě formě, dohodli se na těchto ustanoveních:

Článek I.

Vysoké smluvní strany se dohodly, že se v zájmu obou zemí a jejich narodů sdruží v politice osvědčeného a trvalého přátelství, které budou utužovat úzkou součinností mezi oběma zeměmi.

Článek II.

Vysoké smluvní strany se zavazují, že učiní společně všechna opatření ve své moci, aby znemožnily jakoukoli novou hrozbu a zamezily opakování útoku se strany Německa neb kteréhokoli jiného státu, který bu se s ním přímo neb jakkoli jinak spojil.

Za tím účelem se Vysoké smluvní strany zúčastní v duchu nejupřímnější součinnosti všech mezinárodních akcí pro zachování mezinárodního míru a bezpečnosti a plně přispějí k tomu, aby se tento cíl stal skutkem.

Při provádění této smlouvy budou Vysoké smluvní strany dbát svých závazků jakožto členů Organizace Spojených národů.

Члан III

Ако би једна од Високих Страна Уговорница била уплетена у непријатељство са Немачком, која би поновила своју нападачку политику или са којом било другом државом која би се са Немачком удружила у циљу нападачке акције, друга од Високих Страна Уговорница без одлагања пружиће јој војничку и другу помоћ свим средствима која јој стоје на расположењу.

Члан IV

Високе Стране Уговорнице обавезују се да ниједна од њих неће ступити у савез, нити узети учешћа у коалицији, који су уперени против друге Високе Стране Уговорнице.

Члан V

Високе Стране Уговорнице учвршћиваће заједнички и свака у кругу своје делатности, економске, духовне и друге везе између обеју земаља на основу уговора и споразума закључених у том циљу.

Члан VI

Овај Уговор ступа на снагу одмах по потписивању и биће ратификован у најкраће време. Ратификациони инструменти измениће се у Прагу што је могуће пре.

Článek III.

Kdyby jedna z Vysokých smluvních stran byla zapletena do nepřátelství s Německem, které by obnovilo svou útočnou politiku, neb s kterýmkoli jiným státem, který by se s Německem k útočnému činu spojil, poskytne jí neprodleně druhá Vysoká smluvní strana vojenskou a jinou pomoc všemi prostředky, které má po ruce.

Článek IV.

Vysoké smluvní strany se zavazují, že žádná z nich nesjedná spojení a nezúčastní se koalice, namířených proti druhé Vysoké smluvní straně.

Článek V.

Vysoké smluvní strany budou upevňovati společně i každá ve své působnosti hospodářské, duchovní a jiné styky mezi opěma zeměmi dle úmluv a dohod k tomu cíli sjednaných.

Článek VI.

Tato smlouva nabývá účinnosti ihned po podpisu a bude ratifikována v době co nejkratší. Ratifikační listiny budou vyměněny v praze co možná nejdříve.

Овај Уговор остаје у важности двадесет година од тренутка потписивања. Ако пак ниједна од Високих Страна Уговорница не саопшти дванаест месеци пре истека двадесетогодишњег рока да жели да важност овог Уговора престане, продужује се његова важност сваког пута за пет даљих година дотле док једна од Високих Страна Уговорница дванаест месеци пре истека текућег петогодишњег периода писмено не јави своју намеру обеснажити га.

У потврду чега су опуномоћеници потписали овај Уговор и ставили на њега своје печате.

Рађено у два примерка сваки на чешком и српско-хрватском језику. Оба текста имају подједнаку важност.

У Београду деветог маја хиљаду девет стотина четрдесет и шесте године.

Tato smlouva zůstává v účinnosti po dobu dvaceti let ode dne podepsání. Jestliže však žádná z Vysokých smluvních stran nesdělí dvanáct měsíců před uplynutím dvacetiletého období, že si přeje, aby se účinnost této smlouvy skončila, prodlužuje se její účinnost pokaždé o pět dalších let tak dlouho, dokud jedna z Vysokých smluvních stran dvanáct měsíců před uplynutím běžícího pětiletí písemně neoznámí svůj úmysl její účinnost ukončit.

Čemuž na svědomí zmocněníci podepsali tuto smlouvu a připojili k ní své pečeti.

Sepsáno ve dvou vyhotoveních, každé v jazyce českém a srbsko-charvatském. Obě znění mají stejnou platnost.

V Bělehradě, devátého května roku tisícího devítistého čtyřicátého šestého.

По овлашћењу
Превидиума Народне
Скупштине Федеративне
Народне Републике
Југославије

Ј. Б. Тито, с. р.

По овлашћењу
Превидента
Чехословачке
Републике

Зд. Фирлингер, с. р.

Z plně moci
Presidenta
Československé
Republiky

Zd. Fierlinger, s. r.

Z plně moci
Presidia
Narodního Shromáždění
Federativní Lidové
Republiky Jugoslavie

Ј. Б. Тито, с. р.

Члан 2

Овај Закон ступа на снагу даном објављивања у „Службеном листу Федеративне Народне Републике Југославије“.

ПРОЈЕКТ

ЗАКОНА О РАТНИМ ВОЈНИМ ИНВАЛИДИМА

ГЛАВА I

ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1

Ратним војним инвалидом сматра се држављанин Федеративне Народне Републике Југославије, који, вршећи војну дужност, или друге дужности за војне циљеве, или за циљеве државне безбедности, задобија рану, повреду, озледу или болест, те се због тога његова способност за привређивање смањи у толикој мери, да буде оглашен инвалидом.

Члан 2

Сматрају се ратним војним инвалидима и уживају инвалидска права по овом закону држављани Федеративне Народне Републике Југославије:

1) који су од 17 априла 1941 год. у саставу партизанских одреда, народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије, односно Југословенске армије, или ван њиховог састава, вршећи дужности за војне циљеве, или за циљеве државне безбедности, или по наређењу војних власти на начин изложен у чл. 1 овог закона претрпели умањење своје способности за привређивање;

2) који су по завршетку ранијих ратова оглашени ратним инвалидима одлукама надлежних органа, односно који буду признати ратним војним инвалидима према прописима овог закона;

3) који су у саставу бивше Југословенске војске за време рата са непријатељем од 6—17 априла 1941 године, или доцније, као ратни заробљеници

у логорима, претрпели смањење своје способности за привређивање на начин изложен у чл. 1 овог закона.

Члан 3

Ратни војни инвалиди деле се, према утврђеним процентима неспособности за привређивање, на десет група и то:

I група: инвалиди са 100% неспособности, којима је за обичан живот потребна још и туђа помоћ;

II група: инвалиди са 100% неспособности;				
III	„	„	90%	„
IV	„	„	80%	„
V	„	„	70%	„
VI	„	„	60%	„
VII	„	„	50%	„
VIII	„	„	40%	„
IX	„	„	30%	„
X	„	„	20%	„

Неспособност испод 20% не узима се у обзир.

Члан 4

Право на помоћ и заштиту по овом закону припада:

а) ратним војним инвалидима и њиховим породицама;

б) породицама и родитељима, деди и баби лица која су погинула, умрла или нестала под околностима наведеним у чл. 1 и 2 овог закона;

в) породицама и родитељима, деди и баби умрлих ратних војних инвалида.

Члан 5

Страним држављанима и њиховим породицама припада право на помоћ и заштиту по одредбама овог закона, ако су се за време рата борили у редовима наше војске, ако испуњавају услове из овог закона и ако не примају од државе чији су држављани никакву помоћ ни заштиту по основи инвалидности.

Члан 6

Не могу имати инвалидска права:

а) војна лица која пребегну непријатељу или побегну из војске, или са војне дужности;

б) лица која се сама осакате или повреде у циљу избегавања војне дужности;

в) лица осуђена због издаје и због службе непријатељу;

г) лица осуђена судском пресудом због учествовања на страни окупатора и његових помагача против партизанских одреда Југославије, народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије, Југословенске армије и њених савезника.

Немају право на државну помоћ и заштиту по овом закону породице и родитељи напред побројаних лица, као ни чланови породице и родитељи који су сами осуђени за дела из тач. в) и г).

Члан 7

Породицу у смислу одредаба овог закона чине законита жена, брачна и ванбрачна деца и деца усвојена пре инвалидности.

Нестало лице је оно које је судском одлуком проглашено за такво.

Члан 8

Лица која уживају права по овом закону могу бити учлањена у удружење ратних војних инвалида ФНРЈ.

Држава ће помагати повластицама ово удружење.

Врховни надзор над радом удружења врши Министар народне одбране.

Члан 9

При Министарству финансија ФНРЈ оснива се инвалидски фонд са задатком да прикупља средства која су изван државног буџета потребна за старање о лицима заштићеним овим законом.

Ближе одредбе о организацији, раду и средствима фонда прописује уредбом Влада ФНРЈ.

ГЛАВА II

ВРСТЕ ДРЖАВНЕ ПОМОЋИ И ЗАШТИТЕ

а) *Инвалиднина и додаци*

Члан 10

Ратним војним инвалидима припада месечна инвалиднина сразмерно проценту неспособности за привређивање.

Ратним војним инвалидима I групе поред инвалиднине, припада још и специјални додатак за негу и туђу помоћ у износу инвалиднине, уколико такав инвалид није смештен у инвалидском дому или другој установи у којој има негу и бесплатно издржавање.

Члан 11

Половину пуне инвалиднине примају ратни војни инвалиди:

а) који службеници, намештеници, радници или пензионери државних, задружних и других јавних и приватних установа, предузећа и организација;

б) који од обављања ма каквог самосталног привредног рада или иначе имају сталан месечни приход у износу који ће се одредити уредбом;

в) који су смештени у инвалидским домовима или болницама за душевне болести.

Ако је укупан износ умањене инвалиднине и месечних прихода уживаоца мањи од пуног износа инвалиднине, умањена инвалиднина ће се повећати за ту разлику.

Члан 12

Инвалиднина припада и удовама лица из чл. 4, тач. б) овог закона, као и удовама умрлих ратних војних инвалида од I—VII групе закључно, ако су навршиле 40 година живота, или наврше 40 година живота у року од 5 година по ступању на снагу овог закона.

Удовама које нису навршиле 40 година живота припада инвалиднина ако су неспособне за привређивање или имају децу млађу од 17 година, одно-

сно, ако се ова школују млађу од 23 године, или ако су деца потпуно неспособна за привређивање, док та неспособност траје.

Пропис чл. 11 овог закона примениће се и на удове.

Члан 13

Поред инвалиднине припада ратним војним инвалидима, удовама лица из чл. 4, тач. б) овог закона, као и удовама умрлих ратних војних инвалида од I—VII групе закључно и породични додатак на децу и то само у случају ако примају несмањену инвалиднину.

Породични додаток на децу може се уживати само по једном основу.

Члан 14

Инвалиднина припада и деци лица из чл. 4, тач. б) овог закона, као и деци умрлих ратних војних инвалида од I—VII групе закључно која су млађа од 17 година, односно, ако се школују, која су млађа од 23 године.

Ову инвалиднину примаће деца само ако инвалиднину не прима удова.

Пропис чл. 11 овог закона примениће се и на децу.

Члан 15

Инвалиднина припада и родитељима, деди и баби по оцу и по мајци лица из чл. 4, тач. б) овог закона, као и родитељима, деци и баби по оцу и по мајци умрлих ратних војних инвалида од I—VII групе закључно.

Право на инвалиднину имају напред наведена лица под условом да су неспособна за привређивање и да су сиромашног стања.

б) Додељивање земље и колонизација

Члан 16

Ратни војни инвалиди и породице лица из чл. 4, тач. б) овог закона имају првенствено право на

додељивање земље, као и остале повластице по прописима Закона о аграрној реформи и колонијацији.

в) *Лечење*

Члан 17

Ратни војни инвалиди имају право на доживотно бесплатно лечење од свих рана, повреда, озледа и болести.

Држава ће указивати помоћ у лечењу и сиромашним породицама и родитељима, деди и баби заштићеним овим законом.

Ратни војни инвалиди имају доживотно право на бесплатно добијање протеза, ортопедских ципела и осталих ортопедских помоћних средстава (колица, апарата, утега, штака итд.) према инвалидности и занимању.

Ближе одредбе о лечењу и давању протеза ратним војним инвалидима прописаће правилником Министар народне одбране у сагласности с Комитетом за народно здравље ФНРЈ.

г) *Стручна обука*

Члан 18

Држава ће ратним војним инвалидима омогућити да се бесплатно стручно обуче и оспособе за обављање ранијих или нових занимања.

За стручну обуку и усавршавање ратних војних инвалида оснивају се специјалне инвалидске школе и разни стручни течајеви.

Ђаци ратни војни инвалиди имају првенствено право на добијање државних стипендија под једнаким условима.

д) *Запослење*

Члан 19

Ратни војни инвалиди и остала лица заштићена овим законом имају првенство код попуњавања службеничких, намештеничких и радничких места у државним установама и предузећима јавно-правног карактера, ако испуњавају услове који се за то траже.

Члан 20

Сва државна, задружна и приватна предузећа дужна су да запосле ратне инвалиде и то 10% од укупног броја запосленог особља. Од ове обавезе могу се ослободити предузећа која због своје специјалности у интересу правилног рада или животне сигурности не могу примати ратне војне инвалиде.

Одлуку о ослобођењу доноси надлежни министар рада у сагласности са Комитетом за социјално старање ФНРЈ, односно са министром социјалне политике народне републике.

Предузеће које поступи противно одредбама овог члана казниће се новчаном казном до 20.000 динара у корист инвалидског фонда.

Ове казне изриче у првом степену срески суд.

ђ) Привредно јачање и друге повластице

Члан 21

Држава ће се старати за привредно јачање и указивање помоћ у привредном раду ратним војним инвалидима и њиховим породицама.

Члан 22

Инвалидске припадности не подлежу никаквом опорезивању.

Сва потребна документа за стицање и уживање права по овом закону не подлежи никаквим таксама.

Деца ратних војних инвалида, лица из чл. 4, тач. б), као и деца умрлих ратних војних инвалида ослобођавају се свих такса у вези са школовањем у свим државним школама.

Ратни војни инвалиди и остала лица заштићена овим законом ослобођавају се свих такса за прво оснивање и протоколисање самосталних радњи.

Пошиљке протеза, ортопедских ципела и осталих ортопедских помоћних средстава за сва лица заштићена овим законом ослобођене су свих такса, дажбина и трошарина.

е) Повластице у вожњи

Члан 23

Ратни војни инвалиди и остала лица заштићена овим законом имају право на бесплатну вожњу свим превозним средствима која искоришћава држава када путују у циљу стицања и коришћења права по овом закону.

Исто право имају и пратиоци ратних војних инвалида I групе.

Ратни војни инвалиди и остала лица заштићена овим законом имају право на повлашћену вожњу кад путују по приватном послу.

ж) Издржавање у инвалидским домовима
и колонијама

Члан 24

За доживотни или привремени смештај ратних војних инвалида осниваће Комитет за социјално старање ФНРЈ и министарства социјалне политике народних република инвалидске домове.

Ове домове могу онивати и удружења ратних војних инвалида.

Ближе одредбе о овоме прописале се правилником Комитета за социјално старање ФНРЈ.

з) Трошкови сахране

Члан 25

Породици умрлог ратног војног инвалида припада на име погребних трошкова двомесечни износ његових инвалидских принадлежности, уколико иста изврши сахрану инвалида, односно оном лицу које га достојно сахрани.

Сахрана ратног војног инвалида извршиће се указивањем војних почести, ако за то има могућности а по постојећим војним прописима.

Члан 26

Инвалидске принадлежности и остале врсте заштите трају:

а) ратном војном инвалиду, родитељима, деди и баби и удови до смрти.

б) Деци до навршених 17 година, односно ако се школују до навршене 23 године а ако су потпуно неспособна за привређивање док та неспособност траје.

Женској деци, мајци и удови ратног војног инвалида удајом се гаси право на инвалиднину.

Члан 27

Лица осуђена за нечасна дела на казну принудног рада дужу од две године са или без лишења слободе, или на казну лишења слободе дужу од једне године, губе инвалидска права заувек.

Инвалидска права губе заувек и лица осуђена за дела из тач. в) и г) чл. 6 овога закона.

Лица која су осуђена на казну принудног рада мању од две године са или без лишења слободе, или на казну лишења слободе мању од једне године губе инвалидска права за време за које је та казна изречена. За време издржавања казне њихове породице примаће 50% њихових инвалидских принадлежности.

Члан 28

Лица која изгубе југословенско држављанство губе сва права по овом закону.

Члан 29

Пренос права на инвалидске принадлежности на друго лице је правно неважан.

На инвалидске принадлежности не може се дозволити извршење ради обезбеђења или принудне наплате, изузев:

а) до половине инвалидских принадлежности за законско издржавање и

б) до једне трећине инвалидских принадлежности за потраживање државе.

Члан 30

Уредбом Владе ФНРЈ прописале се:

а) износ инвалиднине ратних војних инвалида, удова и деце;

б) износ породичног додатка на децу;

в) износ инвалиднине лица из чл. 13 овог закона и услови под којима се ова може уживати;

г) ближе одредбе о стручној обуци;

д) ближе одредбе о привредном јачању и другим повластицама, као и о повластицама у вожњи;

ђ) која се лица сматрају сиромашним у смислу овог закона;

е) ближе одредбе о томе која ће права уживати породице и родитељи ратних војних инвалида и лица из тач. б) чл. 4 овог закона, који не испуњавају услове за уживање инвалидских принадежности по овом закону.

ГЛАВА III

ПОСТУПАК

а) Пријава

Члан 31

За стицање инвалидских права по овом закону подноси се пријава писмено или усмено окружној инвалидској комисији надлежној по месту пребивалишта, односно боравишта подносиоца.

За слабоумна, душевно болесна, малолетна и отсутна лица пријаву подnose њихови законски заступници односно најближи сродници или надлежни државни орган.

Ближе одредбе о подношењу пријава и доказних средстава прописале Министар народне одбране.

Члан 32

Инвалидска права по овом закону не заступају.

Пријава се подноси у року од године дана од дана ступања на снагу овог закона. За лица која су после овог рока остала у болницама на лечењу, као и она која су услед болести остала ван земље, тај рок почиње тећи од дана отпуста из болнице, односно повратка у земљу.

Породице несталих, које полажу право на државну помоћ и заштиту по овом закону поднеће пријаву у року од године дана од дана правно-

снажног судског решења којим је нестало лице проглашено умрлим.

Породице умрлих ратних војних инвалида поднеће пријаву у року од године дана од дана смрти ратног војног инвалида, односно од дана ступања на снагу овог закона.

Изузетно од одредаба претходних ставова лица која траже да се признају за ратне војне инвалиде услед болести, морају поднети пријаву у року од шест месеци од дана ступања на снагу овог закона. Пријаве поднете после овог рока одбаћиће се као неблагоприятне.

б) *Лекарске комисије за преглед инвалида*

Члан 33

Неспособност за привређивање и њен узрок утврђују, за сва лица за која је уживање инвалидских права условљено том неспособношћу, ниже и више лекарске комисије.

Члан 34

Нижа лекарска комисија састоји се од три члана и то два лекара, од којих је један по могућству хирург, и једног официра — ратног војног инвалида.

Члан 35

Виша лекарска комисија састоји се од пет чланова и то три лекара разних специјалности од којих један мора бити хирург, једног официра и једног признатог ратног војног инвалида.

Члан 36

Против одлуке ниже лекарске комисије прегледано лице може поднети жалбу вишој лекарској комисији у року од 30 дана од дана пријема одлуке.

И без жалбе заинтересованог лица упутиће се предмет и лице вишој лекарској комисији, ако су у нижој лекарској комисији мишљења лекара подељена.

Решење више лекарске комисије је коначно.

Члан 37

Министар народне одбране именује чланове нижих и виших лекарских комисија.

Члан 38

Лекарске комисије раде по Правилнику о прегледу лица заштићених овим законом и упутству за утврђивање неспособности за привређивање.

Правилник и упутства прописује Министар народне одбране.

в) Инвалидске комисије

Члан 39

О инвалидским правима доносе одлуку у првом степену инвалидске комисије при штабовима армија, а у другом и последњем степену Врховна инвалидска комисија ФНРЈ при Министарству народне одбране.

Члан 40

Ближе одредбе о саставу и раду инвалидских комисија прописује Правилником Министар народне одбране.

ГЛАВА IV

ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 41

По ступању на снагу овог закона извршиће се превођење свих досадашњих уживалаца инвалидских принадлежности и осталих инвалидских права на прописе овог закона и то:

а) ратних војних инвалида из народно-ослободилачког рата којима је признато инвалидско својство решењима штабова армија;

б) лица која имају правноснажна решења Врховног инвалидског суда у Београду, по Уредби о ратним инвалидима и осталим жртвама рата;

в) лица која су преведена на инвалидске принадлежности по Уредби о ратним инвалидима и

осталим жртвама рата, на основу § 115 поменуте Уредбе; и

г) лица која имају правноснажна решења виших инвалидских судова по закону о решавању нерешених предмета инвалида из ранијих ратова.

Члан 42

Превођење ће извршити инвалидске комисије по Правилнику који ће у ту сврху прописати Министар народне одбране.

Превођење ће се извршити у року од године дана по ступању на снагу овог закона. Овај рок може продужити Министар народне одбране.

Члан 43

Лица која су до ступања на снагу овог закона примила помоћ или инвалидске припадљености, примаће исте док не буду преведена на инвалидске припадљености по овом закону.

Члан 44

Породицама погинулих, умрлих и несталих бораца и умрлих инвалида из народно-ослободилачког рата продужиће се исплата новчане помоћи по одлуци Националног комитета ослобођења Југославије од 19 децембра 1944 године, све док се правноснажним решењем не реши њихово право по овом закону.

Члан 45

Лица која су стекла право на инвалиднину по ранијим прописима, а нису поднела пријаву, или је иста била одбијена, могу поднети пријаву по овом закону.

Пријаву могу поднети по овом закону и лица којима се због откупа инвалидских припадљености ове не исплаћују.

Члан 46

Сви нерешени инвалидски предмети расправиће се по прописима овог закона без подношења пријаве од стране заинтересованог лица. Инвалид-

ске принадлежности досуђене у таквим предметима теку по чл. 50 овог закона.

Члан 47

Одредбе овог закона могу се примењивати и на држављане Федеративне Народне Републике Југославије који су претрпели смањење своје способности за привређивање у савезничким редовима у борби за уништење фашизма, или који су учествовали у устанцима за народно ослобођење.

Ближе одредбе о овоме прописале се уредбом Владе ФНРЈ.

Члан 48

У својину инвалидског фонда по ступању на снагу овог закона прелази имовина досадашњег инвалидског фонда.

Члан 49

Овлашћује се Министар народне одбране да може Правилником прописивати ближе одредбе за спровођење овог закона.

Члан 50

Инвалидске принадлежности по овом закону почињу тећи од првог дана наредног месеца по његовом ступању на снагу.

Уживаоцима инвалидских принадлежности исплатиће се накнадно разлика између износа које приме до правноснажности решења о инвалиднини и оних који им по том решењу буду припали. Више примљену разлику за то време уживаоци неће враћати.

Члан 51

Овај закон ступа на снагу по објави у „Службеном листу ФНРЈ“.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

ПРОЈЕКТА ЗАКОНА О РАТНИМ ВОЈНИМ ИНВАЛИДИМА

Тешки ратови за ослобођење наших народа оставили су за собом на десетине хиљада бораца лишених потпуно или делимично способности за привређивање, као и многобројне породице које су изгубиле своје храниоце. Ово поставља пред државу тежак проблем њиховог збрињавања, старања да им се колико је могуће више надокнади оно што су у рату изгубили и да им се обезбеди пристојан живот. Брига о ратним војним инвалидима и породицама погинулих бораца по своме значају прелази оквир једног социјалног проблема, — то је дуг Отаџбине према онима који су највише дали за њену слободу. Имајући то у виду, Устав ФНРЈ је подвукао обавезу државе да се о њима стара и да им обезбеди достојан живот.

Да бисмо одговорили овој великој и часној обавези, потребно је да се питање државне заштите и помоћи ратних инвалида законски регулише. Ради тога се предлаже доношење Закона о ратним војним инвалидима, чије су основне карактеристике у следећем:

1) Предлог закона предвиђа једнаку заштиту како инвалида из народно-ослободилачког рата, тако и инвалида из ранијих ратова, затим инвалида који су онеспособљени у устанцима за народно ослобођење или у саставу савезничких формација у борби против фашизма.

Поред ратних војних инвалида предвиђена је помоћ и заштита породица бораца који су погинули, нестали или умрли у рату, као и породица умрлих ратних војних инвалида.

Појам породице је одређен широко, тако да заштиту по овом закону имају, осим жене и деце, и родитељи, односно дед и баба бораца погинулих у рату и умрлих ратних војних инвалида.

2) У погледу обима инвалидског права стало се на гледиште да државна помоћ и заштита треба да буду што потпунији и вишестрани. Ма да је свим заштићеним лицима дато право на новчане при-

надлежности у виду инвалиднине, тиме се не исцрпљује старање државе о њима. Шта више, тежиште инвалидске заштите не треба да буде у давању инвалиднине, него у оспособљавању за рад инвалида путем стручне обуке, омогућавања запослења и државне помоћи и повластица при обављању привредног рада. Стојећи на принципу да је укључење инвалида у привреду најбољи облик државне заштите, предлог закона је оставио да се детаљније одредбе о томе пропишу одредбом Владе. Овај облик државне заштите имаће нарочито повољног моралног дејства на саме инвалиде, јер ће им омогућити да не буду само објекат социјалног старања, него и вредни и корисни чланови радне заједнице. Ово је од нарочитог значаја за инвалиде из народно-ослободилачког рата, који су већином млади људи, а делом способни за извесне лакше послове, те ће стручно оспособљени моћи врло корисно да послуже у обнови и изградњи наше земље.

У погледу инвалиднине постављен је принцип да се она даје према степену неспособности за привређивање те су у том смислу инвалиди подељени у десет група. Новчане припадности у облику инвалиднине припадају инвалидима и осталим заштићеним лицима и онда кад од свога рада или имања имају сталне приходе, само је у том случају предвиђено њихово смањивање.

Поред инвалиднине, стручног оспособљавања и повластица у обављању привредног рада, предлог закона предвиђа низ других мера за збрињавање и помоћ ратних инвалида: лечење, ортопедисање, смештај у инвалидске домове и колоније, повластице у вожњи, ослобођење од такса и сл.

Ратним војним инвалидима је признато право на доживотно лечење о државном трошку, не само од рана, повреда и болести због којих су проглашени за инвалиде, него и од свих других болести, које добију пре или после проглашења.

3) Једно од важних питања инвалидске заштите је питање поступка за утврђивање инвалидских права. У том погледу инвалиди из ранијих ратова имају горко искуство са поступком из прелатне Југославије, када су се инвалидски предмети

повлачили годинама и годинама, па је многе и други светски рат затекао нерешене. Стога је пројекат закона, стојећи на становишту да се ратним инвалидима мора указивати помоћ брзо и ефикасно, предвидео да инвалидске предмете решавају инвалидске комисије при штабовима армија, односно при Министарству народне одбране. Нема разлога да о инвалидским правима решавају редовни судови, јер се ту не ради ни о каквим споровима, него само о утврђивању законом предвиђених чињеница, те би се народни судови само без потребе оптерећивали. Сем тога, судови због своје преоптерећености не би били у стању да брзо решавају инвалидске предмете, без чега се ефикасна помоћ ратним војним инвалидима не може ни замислити. Надлежност инвалидских комисија при штабовима армија и Министарству народне одбране за решавање о инвалидским правима и уопште надлежност Министарства народне одбране за спровођење у живот овог закона је у складу и са одредбама чл. 44 т. 16 Устава ФНРЈ, по којој је старање о ратним инвалидима стављено у надлежност савезних органа.

4) Ма да је старање о помоћи и заштити ратних војних инвалида и осталих лица заштићених предложеним законом стављено у искључиву надлежност државних органа, треба рачунати на озбиљну помоћ самих инвалида у извршењу овог задатка. Зато пројекат закона овлашћује ратне војне инвалиде и остала лица заштићена овим законом да могу оснивати своја удружења и предвиђа државну помоћ и повластице у раду инвалидским удружењима. Инвалидска удружења су предвиђена као добровољне организације, за разлику од законодавства предратне Југославије, које је предвиђало удружења инвалида као принудне организације у које су морала бити учлањена сва лица која уживају државну помоћ и заштиту, што никако не би било у складу са демократским уређењем наше земље.

5) Иако ће се спровођење помоћи и заштите предвиђене предложеним законом финансирати из средстава државног буџета, пројекат предвиђа оснивање Инвалидског фонда за прикупљање фи-

нансијских средстава изван државног буџета, да би се тим путем употпунила материјална средства и омогућила што већа и свестранија помоћ ратним инвалидима.

6) Признавши право на инвалидску помоћ и заштиту инвалидима из ранијих ратова и осталим лицима која су је уживала до досадашњим прописима, пројекат закона је ставио у дужност инвалидским комисијама да у најкраћем року изврше превођење тих лица на принадлежности предвиђене овим законом, с тим да поменута лица уживају своје досадашње принадлежности до доношења одлуке о превођењу. С обзиром на велики посао који стоји пред инвалидским комисијама у вези са превођењем заштићених лица на нове принадлежности, потребан ће ипак бити извесан рок у коме се превођење има обавити. Да уживаоци инвалидских принадлежности не би ипак тиме били материјално оштећени, пројекат предвиђа да нове принадлежности теку од првог дана наредног месеца по ступању на снагу закона, с тим да се уживаоцима исплати касније разлика, уколико су до дана превођења примили мање.

Да би се исправила неправда учињена појединим лицима у предратној Југославији, чији су захтеви за признање инвалидских права били неправично одбијени, или која те захтеве из било којих разлога нису ни подносила, омогућено им је да поднесу пријаву и да траже признање својих права према одредбама новог закона. Ово је у складу са принципом незастаривости инвалидских права, који је признат у предложеном закону.

7) Предлог закона о ратним војним инвалидима прописује само основне принципе државне помоћи и заштите, остављајући да се на основу њих уредбом Владе ФНРЈ и правилницима Министра народне одбране пропишу ближе одредбе потребне за спровођење инвалидске помоћи и заштите.

Претседник Владе ФНРЈ и
Министар народне одбране
Маршал Југославије

Јосип Броз Тито, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРОЈЕКТУ ЗАКОНА О РАТНИМ ВОЈНИМ ИНВАЛИДИМА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Законодавни одбор

Број 92

15 маја 1946 год.

Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Законодавни одбор Савезног већа на својим седницама од 11, 13 и 14 маја ове године претресао је Предлог закона о ратним војним инвалидима, достављен му од Претседника Савезног већа а који је на основу чл. 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор који је у сагласности са Редакционим одбором Већа народа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора израдио следећи извештај који је Законодавни одбор прихватио као свој и који гласи:

Члан 1, у другом реду, после речи „који“ бри-сати запету и додати реч „је“. У четвртом реду, после речи „безбедности“ додати речи „у рату“. У истом реду место речи „задобија“ ставити „задо-био“. У шестом реду место речи „смањи“ ставити „смањила“. У истом реду, после речи „мери“ бри-сати запету и после речи „да“ додати речи „према прописима овог закона“.

Члан 2, тачка 1, у првом реду реч „год.“ писати „године“ и додати речи „па до престанка неприја-тељства“. Други ред, реч „народно“ писати великим словом. У четвртом реду, иза речи „састава“ додати „претрпели умањење своје способности за привре-ђивање на начин изложен у члану 1 овог закона“.

У шестом реду, после речи „власти“ ставити тачку и брисати остатак тачке.

Под тачком 3, други ред место „—“ ставити „до“. У трећем реду, после речи „доцније“ брисати запету.

Члан 3, у првом реду, после речи „се“ и у другом реду, после речи „привређивање“ брисати запету. У трећем реду, иза речи „група“ ставити запету.

Члан 4 мења се и гласи: „Право на помоћ и заштиту по овом закону припада:

- 1) ратном војном инвалиду;
- 2) породици односно родитељима односно деди и баби умрлог ратног инвалида;
- 3) породици односно родитељима односно деди и баби лица које је погинуло, умрло или нестало под околностима наведеним у чл. 1 и 2 овог закона.

Члан 6, слова под „а), б), в) и г)“ заменити са цифрама „1), 2), 3) и 4)“.

Под тач. 4, трећи ред, после речи „одреда“ ставити запету и брисати реч „Југославије“, а реч „народно“ писати великим словом „Н“.

У другом ставу, трећи ред, после речи „породице“ ставити запету и брисати реч „и“. У истом реду, после речи „родитељи“ ставити запету и додати речи „дед и баба“. У четвртом реду место слова „в) и г)“ ставити „3) и 4)“ и додати речи „овог члана“.

Члан 7, у првом ставу, први ред, место речи „чине“ ставити „чини“.

Члан 8, у првом ставу, други ред, реч „удружење“ писати великим словом „У“.

Члан 9, у првом ставу, први ред, реч „инвалидски“ писати великим словом „И“. У другом реду, после речи „су“ ставити запету. У трећем реду место речи „изван државног буџета“ ставити „поред средстава предвиђених државним буџетом“ и додати запету.

У другом ставу, после речи „средствима“ додати реч „овог“.

У поднаслову главе II брисати слово „а)“.

Члан 10, други став овог члана постаје члан 11.

Члан 11, у првом реду, после речи „групе“ додати реч „припада“.

У другом реду, после речи „инвалиднине“ брисати запету и речи „припада још“. У истом реду брисати реч „специјални“.

Стари члан 11 постаје члан 12. Слова „а), б) и в)“ заменити цифрама „1), 2) и 3)“. Под тачком 1), први ред, после речи „који“ додати реч „су“. Тачка 3 мења се и гласи: „који су смештени у инвалидским домовима, колонијама, болницама и другим државним установама док се тамо налазе“.

Члан 12 постаје члан 13. У првом ставу, први и други ред, место речи „чл. 4 тач. б)“ ставити „тач. 3 чл. 4“. У трећем реду место „I — VII“ ставити „I до VII“. У задњем ставу место броја „11“ ставити „12“.

Члан 13 постаје члан 14. У другом реду место речи „чл. 4 тачка б“ ставити „тач. 3 чл. 4“. У трећем реду место речи „I—VII“ ставити „I до VII“. У петом реду место речи „несмањену“ ставити реч „пуну“.

Члан 14 постаје члан 15. У првом ставу, први ред, место речи „чл. тач. б)“ ставити „тач. 3 чл. 4“. У трећем реду место „I—VII“ ставити „I до VII“. У четвртном реду место речи „која су млађа од“ ставити речи „до навршених“.

У последњем ставу место броја „11“ ставити број „12“.

Члан 15 постаје члан 16. У првом ставу, први ред, после речи „родитељима“ брисати запету и додати реч „односно“. У другом реду место речи „чл. 4 тач. б“ ставити „тач. 3 чл. 4“. У трећем реду, после речи „родитељима брисати запету и додати реч „односно“. У четвртном реду уместо „I—VII“ ставити „I до VII“.

У поднаслову брисати слово „б)“.

Члан 16 постаје члан 17. У првом и другом реду место речи „чл. 4 тач. б)“ ставити „тачка 3 члан 4“. У трећем реду, после речи „и“ ставити реч „на“.

У поднаслову брисати слово „в)“.

Члан 17 постаје члан 18. У првом ставу, други ред, брисати реч „бесплатно“. У истом реду, после речи „лечење“ додати речи „о државном трошку“.

У другом ставу, други ред, место речи „заштићеним овим законом“ ставити „који уживају права по овом закону“.

У поднаслову брисати слово „г)“.

Члан 18 постаје члан 19. У другом ставу, други ред, брише се реч „разни“.

У поднаслову „д) Запослење“ брисати слово „д)“.

Члан 19 постаје члан 20. У другом реду место речи „код попуњавања“ ставити „при попуњавању“. У четвртом реду место речи „предузећима“ ставити „установама“.

Члан 20 постаје члан 21. У првом ставу, други ред, после речи „и то“ додати реч „до“.

Други став мења се и гласи: „Одлуку о ослобођењу доноси надлежни министар рада у сагласности са надлежним ресорним министром републике“.

Трећи став мења се и гласи: „Предузеће које одбије да запосли инвалида у смислу става 1 овог члана казниће се новчаном казном до 20.000 динара у корист Инвалидског фонда“.

У поднаслову „ђ) Привредно јачање и друге повластице“ брисати слово „ђ)“.

Члан 21 постаје члан 22, мења се и гласи: „Држава пружа помоћ ратним војним инвалидима и осталим лицима заштићеним овим законом ради њиховог привредног јачања“.

Члан 22 постаје члан 23. У другом ставу, други ред, место речи „подлежи“ ставити „подлеже“, а исто тако и у првом ставу први ред. У трећем ставу, први ред, место речи „чл. 4 тач. б)“ ставити „тач. 3) чл. 4“.

У поднаслову „е) Повластице у вожњи“ брисати слово „е)“.

Члан 23 постаје члан 24. У трећем ставу, после речи „инвалиди“ брисати речи „и остала лица заштићена овим законом“.

Поднаслов „ж) Издржавање у инвалидским домовима и колонијама“ мења се и гласи „Инвалидски домови“.

Члан 24 постаје члан 25, мења се и гласи: „За доживотни или привремени смештај ратних војних инвалида осниваће Министарство народне одбране инвалидске домове.

Ове домове могу оснивати и удружења ратних војних инвалида.

Ближе одредбе о овоме прописаће Министар народне одбране“.

У поднаслову „з) Трошкови сахране“ брисати слово „з)“.

Члан 25 постаје члан 26. У првом ставу, трећи ред, брише се реч „иста“.

Испред члана 26 који постаје члан 27 ставити нов поднаслов, који гласи: „Трајање и престанак инвалидских права“.

У члану 27 место слова „а) и б)“ ставити цифре „1) и 2)“.

Тачка 1 мења се и гласи: „Ратном војном инвалиду, удови, односно родитељима, деди и баби до њихове смрти;“.

Под тачком 2, у првом реду, реч „Деци“ писати малим словом „д“. У другом реду, после речи „године“ ставити запету.

Члан 27 постаје члан 28 мења се и гласи: „Ратни војни инвалид осуђен за кривично дело губи инвалидска права за време док траје казна на коју је осуђен.

Остала лица, заштићена овим законом у случају осуде за нечасна дела губе инвалидска права заувек, а за кривична дела која нису нечасна док траје казна на коју су осуђена.

Инвалидска права губе заувек ратни војни инвалиди и остала лица заштићена овим законом ако су осуђени за дела из тач. 3) и 4) чл. 6 овог закона.

Ако је ратни војни инвалид односно лице које ужива инвалидска права осуђен на казну лишења слободе са принудним радом или без принудног рада, или на казну принудног рада без лишења слободе мању од једне године његова породица

коју је он издржавао примаће за то време 50% његових инвалидских принадлежности“.

Члан 28 постаје члан 29.

Члан 29 постаје члан 30.

Члан 30 постаје члан 31. Слова „а), б), в), г), д), ђ) и е)“ заменити цифрама „1), 2), 3), 4), 5), б) и 7)“.

Под тач. 3, у првом реду, место броја „13“ ставити „16“.

Под тач. 7, трећи ред, место „тач. б)“ ставити „тач. 3“.

Поднаслов главе III „а) Пријава“, брише се слово „а)“.

Члан 31 постаје члан 32, у првом ставу, други ред, брисати реч „окружној“. У трећем реду, иза речи „надлежној“, ставити речи „у првом степену“.

У другом ставу, други ред, после речи „заступници“ ставити запету.

Члан 32 постаје члан 33. У трећем ставу, први ред, после речи „несталих“ брисати запету. У трећем реду место речи „правоснажног судског решења којим“ ставити „правоснажности одлуке којом“.

Додаје се нови став пети који гласи: „Права на принадлежности по пријавама поднетим по истеку рокова из става 2, 3 и 4 овог члана теку од дана подношења пријаве“.

Досадашњи став пети постаје став шести. У првом реду, после речи „ставова“ ставити запету. У трећем реду, после речи „болести“ брисати запету.

Додаје се нови члан 34 који гласи: „Ако после коначног решења о инвалидском праву ратног војног инвалида наступе промене у способности за привређивање из истог узрока услед кога му је то право било признато, може се поново утврђивати инвалидско право и принадлежности на основи накнадне пријаве надлежној инвалидској комисији“.

У поднаслову „б) Лекарске комисије за преглед инвалида“ брисати слово „б)“.

Члан 33 постаје члан 35. У другом реду, после речи „утврђују“ брисати запету, а у трећем реду, после речи „неспособношћу“ брисати запету.

Члан 34 постаје члан 36.

Члан 35 постаје члан 37. У трећем реду брише се реч „признатог“.

Члан 36 постаје члан 38. У првом ставу, први и други ред, бришу се речи „прегледано лице,“ у другом реду, после речи „може“ ставити реч „се“. У истом реду место речи „жалбу“ ставити реч „жалба“.

У другом ставу, трећи ред, брише се реч „лекара“.

Члан 37 постаје члан 39.

Члан 38 постаје члан 40.

У поднаслову „в) Инвалидске комисије“ брисати слово „в)“.

Члан 39 постаје члан 41.

Члан 40 постаје члан 42.

Члан 41 постаје члан 43. У првом ставу, четврти ред, после речи „закона“ ставити запету. Слова „а), б), в) и г)“ заменити цифрама „1), 2), 3) и 4)“.

Под тач. 2) и 4) место речи „правноснажна“ ставити „правоснажна“. Под тач. 4), други ред, реч „закону“ писати великим словом „З“.

Члан 42 постаје члан 44.

Члан 43 постаје члан 45. У другом реду, после речи „примаће“ додати реч „их и даље“. У трећем реду брисати реч „исте“.

Члан 44 постаје члан 46. У петом реду брисати реч „све“ и место речи „правноснажним“ ставити „правоснажним“.

Члан 45 постаје члан 47. Први став мења се и гласи: „Лица која до сада нису подносила пријаву или су била одбијена, а сматрају да испуњавају услове за стицање инвалидских права, могу поднети пријаву по овом закону“.

Члан 46 постаје члан 48. У четвртном реду место „50“ ставити „51“.

Члан 47 постаје члан 49. У петом реду место речи „који су учествовали“ ставити „учествујући“.

Члан 48 постаје члан 50. У првом и другом реду реч „инвалидског“ писати великим словом „И“.

Стари члан 50 постаје члан 51. У другом ставу место речи „правноснажности“ ставити „правоснажности“.

Стари члан 49 постаје члан 52. У првом ставу, први ред, брисати реч „може“. У другом реду место речи „прописивати“ ставити „прописује“.

Додаје се нови други став који гласи: „Министар народне одбране може правилником донети прописе о признању инвалидских права из овог закона лицима која су задобила рану, повреду, озледу или болест вршећи војну дужност за циљеве државне безбедности и народне одбране и после рока из чл. 2 тач. 1 овог закона као и осталим лицима у смислу члана 4 овог закона“.

Члан 51 постаје члан 53. После речи „снагу“ ставити речи „осмог дана“ Место речи „објави“ ставити реч „објављивању“.

Подносећи Савезном већу овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је Сулејман Филиповић.

Секретар

Др Макс Шнудерл, с. р.

Претседник
Законодавног одбора
Савезног већа

Моша Пијаде, с. р.

Ч л а н о в и :

Владимир Симић, с. р., др Милош Московљевић, с. р., Радован Мијушковић, с. р., Сулејман Филиповић, с. р., Ђуро Салај, с. р., др Јерко Радмиловић, с. р., Иван Гранђа, с. р., Лајчо Јарамазовић, с. р., др Јаков Гргурић, с. р., Мехмед Хоџа, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРОЈЕКТУ ЗАКОНА О РАТНИМ ВОЈНИМ ИНВАЛИДИМА

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Законодавни одбор Већа народа Народне скупштине ФНРЈ на својим седницама од 11, 13 и 14 маја ове године претресао је предлог Закона о ратним војним инвалидима, достављен му од Претседника Већа народа, а који је на основу чл. 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор који је у сагласности са Редакционим одбором Законодавног одбора Савезног већа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај, који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:
(Текст извештаја Законодавног одбора Већа народа идентичан је са текстом извештаја Законодавног одбора Савезног већа, који је напред приложен).

Подносећи Већу народа овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је Срећко Жумер.

Број 86

18 маја 1946 год.

Београд

Секретар

Претседник

Др Душан Братић, с. р. Божидар Масларић, с. р.

Чланови:

Јоза Миливојевић, с. р., др Бранко Чубриловић, с. р., Драгољуб С. Илић, с. р., Милан Поповић, с. р., Хоџа Мустафа, с. р., Срећко Жумер, с. р., Панко Брашнарлов, с. р., Јосип Рус, с. р., Томо Чиковић, с. р., Нинко Петровић, с. р., Милош Царевић, с. р., Добривоје Радосављевић, с. р.

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

О

„ПАРТИЗАНСКОЈ СПОМЕНИЦИ 1941“

Члан 1

„Партизанска споменица 1941“ је знак државног признања организаторима народног устанка и првоборцима народно-ослободилачке борбе за велике заслуге стечене на делу ослобођења наших народа.

Члан 2

„Партизанска споменица 1941“ састоји се из две петокраке звезде, чији се краци међусобно укрштавају. Мања петокрака звезда је позлаћена са глатким плохама и испупченим рубом. На доњем крају стоји „1941“. Већа петокрака звезда је од сребра и њени краци су у облику зракова који полазе од центра звезде, а налазе се између кракова мање звезде. На овој звезди се налази фигура борца у патинираном сребру. Фигура борца је у снажном покрету који у левој руци држи заставу, а десном руком позива народ на борбу. Величина споменице је 49 мм у промеру.

Члан 3

Право на добијање и ношење „Партизанске споменице 1941“ имају сви они:

а) који су у партизанске одреде ступили 1941 године и налази се непрекидно у редовима народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије, односно Југословенске армије до свршетка рата;

б) који су 1941 године ступили у партизанске одреде, а доцније су по задатку руководства на-

родно-ослободилачког покрета упућени на дужност ван војске, на ослобођену или окупирану територију где су непрекидно активно и организовано радили за народно-ослободилачки покрет, било да су доцније опет ступили у редове Југословенске армије или су остали стално изван војске до свршетка рата;

в) који су 1941 године добили специјалне задатке за рад у позадини непријатеља и вршећи те задатке остали стално у позадини непријатеља у активном и организованом раду до свршетка рата или ступили у редове Југословенске армије;

г) наведени у тач. а), б) и в) овога члана који су борећи се или извршавајући задатке без своје воље и кривице, а у немогућности да то на ма који начин избегну, били ухапшени или интернирани па су у затвору или интернацији активно наставили борбу после чега су поновно ступили у редове Југословенске армије или су по задатку руководства народно-ослободилачког покрета наставили активно и организовано рад изван војске до свршетка рата.

Члан 4

Немају право на „Партизанску споменицу 1941“ они:

а) који су прекидали народно-ослободилачку борбу својевољним напуштањем партизанских одреда, народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије, односно Југословенске армије, било да су се вратили кућама, дезентирали или се предали непријатељу, без обзира што су ступили у партизанске одреде 1941 године;

б) који су својом кривицом заробљени или се недостојно држали у затвору, интернацији и пред непријатељем уопште, без обзира што су пре тога или доцније ступили у јединице Југословенске армије или активно радили за народно-ослободилачки покрет;

в) који не испуњавају услове из чл. 3 овог закона, а нису обухваћени у тач. а) и б) овог члана.

Члан 5

Носиоци „Партизанске споменице 1941“ имају право на:

а) бесплатно лечење у свим здравственим и хигијенским установама које се налазе у рукама државе или јавноправних тела;

б) бесплатан годишњи одмор у трајању од месец дана у свим државним санаторијумима, бањама, летовалиштима, зимским домовима и сличним установама;

в) првенство у добијању стипендије и других повластица за школовање;

г) попуст од 50% за путовање железницом, бродовима, аутобусима и ваздушним саобраћајем у државној режији;

д) погреб о државном трошку.

Члан 6

„Партизанска споменица 1941“ замењује досадашњу Споменицу.

Министарство народне одбране приликом замене извршиће и ревизију свих до сада издатих Споменица саобразно одредбама овог Закона.

Члан 7

„Партизанску споменицу 1941“ додељује Министар народне одбране.

Министар народне одбране ФНРЈ издаваће сваком носиоцу „Партизанске споменице 1941“, као доказ права на њено ношење, књижицу са личном фотографијом.

Члан 8

Лице, које носи „Партизанску споменицу 1941“ а нема право на њу, одговараће кривично.

Члан 9

Овлашћује се Министар народне одбране да донесе ближе одредбе за извршење овог Закона.

Члан 10

Овај Закон ступа на снагу осмог дана по објави у „Службеном листу ФНРЈ“.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

ПРЕДЛОГА ЗАКОНА

О

„ПАРТИЗАНСКОЈ СПОМЕНИЦИ 1941“

Година 1941 била је најтежа година историје наших народа, али и највећа прекретница њихове историје. Југославија је била раскомадана, народ издат и напуштен од војног и политичког вођства, а државни апарат, васпитан у издајству од профашистичких режима, ставио се отворено или прикривено у службу окупатора.

Али наши народи мрзели су окупатора и његове домаће слуге и први међу народима окупиране Европе показали су не само да не примају фашистичко ропство и уништење, него и да су готови да се са пушком у руци боре за уништење фашиста и ослобођење своје и свих других народа. Ову херојску одлуку наших народа, која је спасла нашу националну част, слободу и независност остварили су они најборбенији и најсвеснији синови наших народа, који су одмах после слома старе Југославије подигли народ у борбу против окупатора и који су у тој борби активно учествовали.

Данас када је велико дело ослобођења завршено и када градимо нашу нову народну државу која је никла из устанка започетог 1941 године, дужност је државе да ода заслужено признање свима оним првоборцима из 1941 године, који су на позив Комунистичке партије започели велику ослободилачку борбу било као њени организатори, било као првоборци у партизанским одредима и другим борбеним органима народно-ослободилачког покрета. „Партизанска споменица 1941“ треба по законском предлогу који подносимо да буде видан знак тога признања.

„Партизанска споменица 1941“ установљена је одлуком Претседника Министарског савета и Министра народне одбране од 15 јула 1945, а била је објављена у „Службеном листу“ Министарства народне одбране. У својим одредбама о томе ко има а ко нема право на ту споменицу, као и у одред-

бама о повластицама за носиоце споменице ова је одлука послужила као основица за садашњи законски предлог.

Закон о орденима и медаљама од 9 јула 1945 уврстио је међу одликовања и „Партизанску споменицу 1941”. По чл. 4 тога закона сваки орден и медаља треба да има свој статут који прописује Президијум. Међутим, пошто се у случају Партизанске споменице не ради само о признању права на ту споменицу, него и о одређеним повластицама, међу њима и о материјалним повластицама од стране државе за носиоце споменице, може се та материја регулисати само законом. Са тога разлога и подноси се Народној скупштини овај законски предлог.

У својој суштини „Парутизанска споменица 1941” није ни орден ни медаља. Она се не даје за ову или ону одређену појединачну заслугу. Она је само један знак признања свима још живим борцима и организаторима који су у 1941 били у борби и нису прекидали борбу до победе. Она није одличје које се може давати неком који испуњава одређене услове, него сваки од оних који те услове испуњава има право на ту споменицу.

Према пројекту закона право на добијање и ношење Партизанске споменице имају сви они који су 1941 ступили у партизанске одреде и били затим у редовима народно-ослободилачке војске и Југословенске армије и борили се непрекидно до свршетка рата. Пројект даје право на Партизанску споменицу и онима који су изашли из редова партизанских одреда, односно народно-ослободилачке војске и по задатку руководства непрекидно радили за народно-ослободилачки покрет, било на ослобођеној или на окупираној територији. „Партизанску споменицу 1941” имају право да носе и они који су, извршујући специјалне задатке, радили у позадини непријатеља и стално активно и организовано остали на томе раду. Право на Партизанску споменицу признаје се и онима који су у борби и без своје кривице били ухапшени или ингернирани, па су у затвору или интернацији активно наставили борбу. Утврђујући ова права на

ношење Партизанске споменице, пројект одриче то право онима који су у току ослободилачког рата напустили борбу или су својом кривицом били заробљени или су се недостојно држали у затвору, или интернацији, без обзира на то да ли су доцније поново ступили у редове народно-ослободилачке војске односно Југословенске армије.

Осим ношења Партизанске споменице, пројект даје њиховим носиоцима као признање разна права, као што су бесплатно лечење, бесплатан годишњи одмор, првенство у добијању стипендија, попуст на железницама и осталим саобраћајним средствима, као и погреб о државном трошку.

У вези са доношењем овог закона треба да буде извршена ревизија носилаца споменица издатих на основу одлуке од 15 јула 1945. Споменице ће додељивати Министар народне одбране, који има и право да одређује ближе одредбе за спровођење овог закона.

Верујем да ће закон који даје државно признање онима који су највише допринели да се створи наша Федеративна Народна Република бити прихваћен од Народне скупштине.

Претседник Владе ФНРЈ и
Министар народне одбране
Маршал Југославије

Јосип Броз Тито, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О „ПАРТИЗАНСКОЈ СПОМЕНИЦИ 1941“

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ
САВЕЗНО ВЕЋЕ

Законодавни одбор

Број 87

13 маја 1946 год.

Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ
БЕОГРАД

Законодавни одбор Савезног већа на својим седницама од 7 и 11 маја 1946 године претресао је

Предлог закона о „Партизанској споменици 1941” достављен му од Претседника Савезног већа, а који је на основу члана 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ. После свестраног проучавања горњег законског предлога Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор који је у сагласности са Редакционим одбором Већа народа на основу измена и допуна усвојених у оба одбора израдио следећи извештај који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:

У наслову, уместо речи „Закон“ ставити речи „Предлог закона“.

У члану 2, у другом реду, уместо речи „укрштавају“ ставити реч „укрштају“. У трећем реду, иза речи „позлаћена“ ставити запету, а уместо речи „плохама“ ставити реч „површинама“. У шестом реду, иза речи „зракова“ ставити запету. У осмом реду реч „Фигура“ брисати, уместо речи „борца“ ставити реч „Борац“ и брисати реч „је“. У деветом реду брисати реч „који“, а ред речи „у левој руци држи“ променити на „држи у левој руци“, и у последњем реду, уместо речи „промеру“ ставити реч „пречнику“.

У члану 3, под тачком а), у другом реду, уместо речи „налази“ ставити реч „налазили“, а реч „народно“ писати „Народно“;

у тачки б), у другом реду, иза речи „задатку“ додати речи „добијеном од“. У четвртном реду, иза речи „територију“ ставити запету;

у тачки г), у другом реду, иза речи „задатке“ додати речи „били ухапшени или интернирани“, у трећем реду уместо речи „а у немогућности“ ставити речи „и у немогућности“, у четвртном реду брисати речи „били ухапшени или интернирани“. У петом реду, иза речи „борбу“ ставити запету. У шестом реду, иза речи „задатку“ додати речи „добијеном од“.

У члану 4, под тачком а), у другом реду, реч „народно“ писати „Народно“;

у тачки б), на крају, иза речи „покрет“ брисати тачку и запету и ставити тачку;

тачка в) брише се.

У члану 5, у тачки а), брисати реч „бесплатно“, а иза речи „лечење“ додати речи „о државном трошку“;

у тачки б), у првом реду, брисати реч „бесплатан“ и речи „у трајању“. У другом реду, иза речи „дана“ додати речи „о државном трошку“.

Члан 6, став први, мења се и гласи: „Партизанска споменица 1941“ описана у члану 2 овог закона замењује досадашњу споменицу истог имена“. У другом ставу, други ред, реч „Споменица“ писати малим словом, у трећем реду реч „Закона“ писати малим словом.

У члану 7, други став, брисати речи „ФНРЈ“, у другом реду, иза броја „1941“ додати речи „књижицу са личној фотографијом“, а иза речи „доказ“ додати реч „о“, а уместо речи „права“ ставити реч „праву“, а у трећем реду, на крају, иза речи „ношење“ ставити тачку и брисати остатак реченице.

У члану 8, у првом реду, иза речи „Лице“ брисати запету, иза речи „које“ додати реч „бесправно“, иза броја „1941“ ставити запету, а у другом реду брисати речи „а нема право на њу“.

У члану 9, други ред, реч „Закона“ писати малим словом.

У члану 10 реч „Закона“ писати малим словом, а уместо речи „објави“ ставити „објављивању“.

Подносећи Савезном већу овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је Радован Мијушковић

Претседник
Законодавног одбора
Савезног већа

Секретар

Др Макс Шнудерл, с. р. Моша Пијаде, с. р.

Чланови:

Владимир Симић, с. р., др Милош Московљевић, с. р., Радован Мијушковић, с. р., Сулејман Филиповић, с. р., Ђуро Салај, с. р., др Јерко Радмиловић, с. р., Иван Гранђа, с. р., др Јаков Гргурић, с. р., Мехмед Хоџа, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О „ПАРТИЗАНСКОЈ СПОМЕНИЦИ 1941“

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ
БЕОГРАД

Законодавни одбор Већа народа Народне скупштине ФНРЈ на својим седницама од 7 и 11 маја ове године претресао је предлог Закона о „Партизанској споменици 1941“, достављен му од Претседника Већа народа, а који је на основу чл. 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор, који је у сагласности са Редакционим одбором Законодавног одбора Савезног већа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај, који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:

(Текст извештаја Законодавног одбора Већа народа идентичан је са текстом извештаја Законодавног одбора Савезног већа, који је напред приложен).

Подносећи Већу народа овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је Божидар Масларић.

Broj 85
11 маја 1946 год.
Београд

Секретар

Претседник

Др Душан Братић, с. р. Божидар Масларић, с. р.

Чланови:

Милош Царевић, с. р., Јоза Миливојевић, с. р., Драгољуб С. Илић, с. р., др Бранко Чубриловић, с. р., Милан Поповић, с. р., Добривоје Радосављевић, с. р., Тоне Хафнер, с. р., Томо Чиковић, с. р., Срећко Жумер, с. р., Богдан Орешчанин, с. р., Јосип Рус, с. р., др Јосип Хрнчевић, с. р.

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА О ЛЕГАЛИЗАЦИЈИ (ОВЕРАВАЊУ) ИСПРАВА

Члан 1

У колико не постоје међународни уговори или конвенције између Федеративне Народне Републике Југославије и других држава којима се одређује оверавање исправа у међународном саобраћају, оверавање се врши према одредбама овог закона.

Члан 2

Јавне исправе издате у иностранству у облику и на начин прописан законима државе у којој су издате, могу се употребити у Федеративној Народној Републици Југославији само ако су прописно оверене од Министарства иностраних послова Федеративне Народне Републике Југославије, односно дипломатских и конзуларних претставништава ФНРЈ у иностранству, која за то овласти Министар иностраних послова.

Члан 3

За оверавање јавних исправа издатих у Федеративној Народној Републици Југославији ради њихове употребе у иностранству, важи законодавство оне земље у којој домаћа јавна исправа треба да се употреби.

Члан 4

Пре достављања домаћих јавних исправа на оверавање надлежним иностраним органима, ове ће претходно оверити Министарство иностраних послова ФНРЈ, односно дипломатска и конзуларна

претставништва ФНРЈ у иностранству, која за то овласти Министар иностраних послова.

Члан 5

Иностране исправе које у месту свог издања важе као јавне исправе и које су прописно оверене, имају у Федеративној Народној Републици Југославији доказну снагу јавних исправа, ако се и јавним исправама издатим у Федеративној Народној Републици Југославији признаје у односној страниој држави иста доказна снага.

Члан 6

Овај закон ступа на снагу осмог дана по објављивању у „Службеном листу ФНРЈ“.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

ПРЕДЛОГА ЗАКОНА О ЛЕГАЛИЗАЦИЈИ (ОВЕРАВАЊУ) ИСПРАВА

Досада нису постојали законски прописи који би на генерални начин нормирали питање легализације (оверавања) исправа за употребу у међународном саобраћају. У томе погледу важили су међународни споразуми, а уколико ових није било, поступано је по уобичајеној пракси, која је била несигурна и неодређена. Државни органи нису имали сигуран критериум за процењивање, да ли се исправи, издатој у иностранству, има признати то својство и под којим условима, као односно питање није било регулисано међународним уговором или конвенцијом, закљученим са државом чији су органи исправу издали. Предложеним законом отклања се досадашња несигурност. У њему је предвиђено, под којим условима се јавне исправе, издате у иностранству, могу као такве употребити у Југославији, а исто тако одређује се начин оверавања домаћих исправа за употребу у

иностранству, што важи само под условом ако међународним уговорима или конвенцијама није друкчије прописано. При овоме се није отступило од уобичајених узуса који важе при неуговорном стању за употребу јавних исправа у међународном саобраћају, а за важност истих усвојен је принцип реципроцитета.

Министар унутрашњих послова ФНРЈ

А. Ранковић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О ЛЕГАЛИЗАЦИЈИ (ОВЕРАВАЊУ) ИСПРАВА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Законодавни одбор

Број 93

15 маја 1946 год.

Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Законодавни одбор Савезног већа на својим седницама од 13 и 14 маја ове године претресао је Предлог закона о легализацији (оверавању) исправа, достављен му од Претседника Савезног већа а који је на основу чл. 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор који је у сагласности са Редакционим одбором Већа народа на основу измена и допуна усвојених у оба одбора израдио следећи извештај, који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:

Наслов предлога мења се и гласи: „Предлог закона о легализацији исправа у међународном саобраћају“.

Члан 1. Први ред, место речи „у колико“ писати заједно „уколико“.

Члан 2, у седмом реду, место речи „ФНРЈ“ ставити „Федеративне Народне Републике Југославије“.

Члан 3, трећи ред, после речи „иностранству“ брисати запету.

Члан 4, други ред, место речи „ове“ ставити „њих“. Четврти ред, место речи „ФНРЈ“ ставити „Федеративне Народне Републике Југославије“.

Члан 5, други ред, после речи „оверене“ брисати запету.

Подносећи Савезном већу овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је др Макс Шнудерл.

Претседник

Законодавног одбора
Савезног већа

Секретар

Др Макс Шнудерл, с. р.

Моша Пијаде, с. р.

Чланови:

Владимир Симић, с. р., др Милош Московљевић, с. р., Радован Мијушковић, с. р., Сулејман Филиповић, с. р., Ђуро Салај, с. р., др Јерко Радмиловић, с. р., Иван Гранђа, с. р., Лајчо Јарамазовић, с. р., др Јаков Гргурић, с. р., Мехмед Хоца, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О ЛЕГАЛИЗАЦИЈИ (ОВЕРАВАЊУ) ИСПРАВА

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ
БЕОГРАД

Законодавни одбор Већа народа Народне скупштине ФНРЈ на својим седницама од 13 и 14 маја ове године претресао је предлог Закона о легализацији (оверавању) исправа, достављен му од Претседника Већа народа, који је на основу чл. 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор, који је у сагласности са Редакцијом одбором Законодавног одбора Савезног већа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај, који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:
(Текст извештаја Законодавног одбора Већа народа идентичан је са текстом извештаја Законодавног одбора Савезног већа, који је напред приложен).

Подносећи Већу народа овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је Панко Брашнарлов.

Број 88
14 маја 1946 год.
Београд

Секретар

Претседник

Др Душан Братић, с. р. Божидар Масларић, с. р.

Чланови:

Нинко Петровић, с. р. Милош Царевић, с. р.,
Добривоје Радосављевић, с. р. Драгољуб Илић,
с. р. Милан Поповић, с. р. др Бранко Чубрило-
вић, с. р. Јосип Рус, с. р., Хоџа Мустафа, с. р.,
Срећко Жумер, с. р., Панко Брашнарлов, с. р., Јоза
Миливојевић, с. р., Томо Чиковић, с. р.

ПРОЈЕКТ ЗАКОНА

О

ОПШТЕДРЖАВНОМ ПРИВРЕДНОМ ПЛАНУ И ДРЖАВНИМ ОРГАНИМА ЗА ПЛАНИРАЊЕ

Опште одредбе

Члан 1

Општедржавним привредним планом држава одређује правац развитка народне привреде или појединих њених грана у циљу заштите животних интереса народа, подизања народног благостања и правилног искоришћавања и развијања свих привредних могућности и снага у Федеративној Народној Републици Југославији.

Општедржавни привредни план доноси се ради одређивања правца развитка целокупне народне привреде или појединих њених грана за дужи временски период (перспективни — дугорочни план), или ради одређивања правца њиховог развитка за годину дана односно за краћи временски период (текући план).

Члан 2

Општедржавни привредни план обухвата основне привредне планове свих грана државне управе, предузећа и установа који стоје под непосредном управом савезних органа, а поред тога обухвата у главним поставкама привредне планове народних република, аутономних покрајина, аутономних области и административно-територијалних јединица.

Члан 3

Перспективни и текући општедржавни привредни планови имају снагу закона и обавезни су

на целом подручју ФНРЈ за све државне органе, државна и задружна привредна предузећа и установе, као и за привредна предузећа и установе осталих јавноправних тела. На основу општедржавног привредног плана државни органи одређују привредне мере и спроводе контролу на приватном сектору привреде.

Државни органи за припрему и израду општедржавног привредног плана

Члан 4

Највиши државни орган за припрему и израду општедржавног привредног плана у ФНРЈ је Савезна планска комисија.

Савезна планска комисија састоји се од претседника, једног или више потпретседника и потребног броја чланова.

Претседник Савезне планске комисије је члан Владе ФНРЈ.

Потпретседнике и чланове комисије поставља Влада ФНРЈ на предлог претседника комисије.

Члан 5

У надлежност Савезне планске комисије спада:

1) припрема израда и подношење Савезној влади перспективних и текућих општедржавних привредних планова;

2) разматрање нацрта перспективних и текућих привредних планова народних република и њихово усклађивање са општедржавним планом;

3) старање да се путем државних привредних планова обезбеди правилан размер у развиту појединих привредних грана и правилан размештај производних снага у земљи;

4) разматрање производних програма и планских нацрта министарстава и комитета Савезне владе, других савезних установа и предузећа;

5) координација целокупне службе планирања на подручју ФНРЈ;

6) проверавање извршавања свих привредних планова и предлагање мера надлежним органима ради њиховог правилног извршења;

7) руководство статистичком службом у циљу сабирања и обрада података потребних за општу евиденцију као и за састављање и проверавање планова;

8) проучавање и обрађивање привредних проблема земље и предлагања потребних мера Влади ФНРЈ;

9) организовање истраживачке делатности и унапређивање економског и техничког знања и искуства;

10) ширење начела и метода планирања код широких народних маса и привлачење маса у активно учешће у састављању и извршењу плана;

11) припремање стручних кадрова потребних за планирање и статистику.

Члан 6

Претседник комисије издаје правилнике, наредбе и решења на основу и ради спровођења савезних закона, као и уредаба, упутстава и наредаба Савезне владе.

Све одлуке Савезне планске комисије потписује њен претседник.

Члан 7

Савезна планска комисија може за извршење својих задатака имати одељења, отсеке као и посебне установе и институте.

Ближе одредбе о организацији Савезне планске комисије доноси Влада ФНРЈ.

Члан 8

Државни статистички уред је орган Савезне планске комисије, који по њеним прописима и упутствима руководи свим пословима статистике и статистичке евиденције у земљи.

Члан 9

Министарства и комитети ФНРЈ подносиће Савезној планској комисији нацрте привредних планова за грану управе којом руководе.

Члан 10

Сви државни органи и установе, као и државна и приватна предузећа дужни су давати све податке и обавештења у вези са израдом и остварењем државних привредних планова Савезној планској комисији.

Члан 11

Државни орган за припрему и израду привредних планова народних република, аутономних покрајина, аутономних области и административно-територијалних јединица су планске комисије владе народних република, извршних одбора аутономних покрајина, аутономних области, области, округа и срезова.

Члан 12

Привредна министарства ФНРЈ и народних република и остале привредне установе и предузећа за које је општедржавни привредни план обавезан имају своје органе за планирање, који раде по упутствима надлежних планских комисија.

Ближе одредбе о дужностима и задацима појединих органа државне управе у погледу припреме, израде, остварења и контроле извршавања општедржавних привредних планова прописале се Уредбом Владе ФНРЈ.

Члан 13

Претседник планске комисије владе народне републике је члан владе, претседник планске комисије аутономне области је члан обласног извршног одбора, а претседници комисија у административно-територијалним јединицама су чланови одговарајућих извршних одбора.

Члан 14

Планске комисије народних република, аутономних покрајина, аутономних области и административно-територијалних јединица врше, поред послова из надлежности народних република, аутономних покрајина, аутономних области и административно-територијалних јединица и послове из савезне надлежности у вези са опште-

државним привредним планом, на основу правилника, упутстава, наредаба, решења и наређења Савезне планске комисије.

Члан 15

Планска комисија народних република, аутономних покрајина, аутономних области и административно-територијалних јединица дужне су нацрте привредних планова за своје подручје поднети на претходну сагласност вишој планској комисији.

Планске комисије среских и окружних народних одбора, аутономних области и аутономних покрајина, поред тога што раде по упутствима и одговарају својим извршним одборима, одговорне су вишој планској комисији у погледу спровођења привредних планова донетих од вишег државног органа.

Члан 16

Савезна планска комисија ће предложити Савезној влади да поништи или укине акте и привредне мере чланова Владе ФНРЈ, односно чланова владе републике или да обустави акте и привредне мере влада република, ако су у супротности са донетим општедржавним привредним планом.

Члан 17

У неодложним случајевима савезна или републиканске комисије могу обуставити акте и привредне мере извршних одбора аутономних и административно-територијалних јединица, као и привредне мере државних, јавних и приватних предузећа, ако су у супротности са општедржавним односно републиканским привредним планом, до одлуке надлежног савезног министарства, односно министарства републике.

Члан 18

Савезна планска комисија може имати своје делегате код свих планских комисија и планских органа установа и предузећа,

Делегати Савезне планске комисије могу имати овлашћење да помогну у састављању плана или да скупљају податке и испитују услове за припремање и спровођење плана.

Члан 19

Смернице, упутства и решења Савезне планске комисије, односно њеног претседника у погледу једнообразности облика и метода планирања обавезни су за све планске комисије и органе за планирање.

Доношење општедржавног привредног плана

Члан 20

Општедржавни перспективни привредни план доноси Народна скупштина ФНРЈ, на предлог Владе ФНРЈ.

Влада ФНРЈ путем својих уредаба доноси текуће привредне планове на основу и у оквиру перспективног привредног плана и у току његовог остварења.

Влада ФНРЈ може доносити текуће привредне планове и пре доношења перспективног привредног плана.

Члан 21

На основу општедржавног привредног плана и ради његовог остварења, надлежна министарства ФНРЈ, као и установе и предузећа од општедржавног значаја доносе своје детаљне привредне планове.

Члан 22

Народне скупштине република, (аутономних покрајина), доносе у оквиру општедржавног перспективног привредног плана перспективне привредне планове народних република (аутономних покрајина).

Народни одбори доносе перспективне привредне планове за своја подручја на основу и у оквиру перспективних привредних планова народних република (аутономних покрајина).

Члан 23

Владе народних република (извршни одбори аутономних покрајина) доносе текуће привредне планове народних република у оквиру текућих привредних планова ФНРЈ и перспективних привредних планова народних република.

Извршни одбори административно-територијалних јединица доносе текуће привредне планове на основу и у оквиру текућих привредних планова народних република (аутономних покрајина) и перспективних привредних планова народних одбора.

Завршне одредбе

Члан 24

Овај Закон ступа на снагу осмог дана по објављивању у „Службеном листу ФНРЈ“.

OBRAZLOŽENJE

PROJEKTA ZAKONA O OPŠTEDRŽAVNOM PRIVREDNOM PLANU I DRŽAVNIM ORGANIMA ZA PLANIRANJE

I

Naša je zemlja u toku oslobodilačkog rata i poslije oslobodjenja proživjela duboke političke i ekonomske promjene. Prelaskom vlasti u ruke naroda, stvaranjem moćnog državnog sektora privrede i razvijanjem zadružnog sektora stvoreni su osnovni neophodni preduvjeti za planiranje i plansko upravljanje privredom i drugim granama života.

Ustav FNRJ je ozakonio sve one velike promjene koje su izvršene u našoj zemlji. U pogledu planske privrede član 15 Ustava propisuje:

»U cilju zaštite životnih interesa naroda, podizanja narodnog blagostanja i pravilnog iskorišćavanja svih privrednih mogućnosti i snaga, država daje pravac privrednom životu i razvitku putem općeg

privrednog plana oslanjajući se na državni i zadružni privredni sektor, a ostvarujući opću kontrolu nad privatnim sektorom privrede».

II

Praksa je već odavno riješila teoretske sporove o planskoj privredi. Ono što su protivnici planske privrede još prije desetak godina proglašavali fantazijom i utopijom zanešenjaka postalo je stvarnost. I to takva moćna stvarnost koju ni najzakletiji protivnici planske privrede ne mogu poricati ni prešućivati. Planska privreda odnijela je pobjedu od svjetsko-historijskog značaja nad anarhičnom privredom kapitalističkog svijeta. Ona je i u periodu mirnog razvitka i u ratu dokazala svoju ogromnu prednost i nadmoć nad kapitalističkom privredom.

Planska privreda postala je vrlo popularna kod trudbenika cijelog svijeta zbog njenih neviđenih uspjeha u brzom i skladnom razvijanju proizvodnih snaga, podizanju materijalnog i kulturnog života naroda u SSSR-u, jačanju odbranbene moći i procvatu svih grana života.

III

U kapitalističkim zemljama često se raspravlja o potrebi planiranja i planskog upravljanja privredom. Jedni čine to iz neznanja i neupućenosti, a drugi iz demagoških razloga s jasno određenim ciljem, da bi kod radnih slojeva izazvali ili podržavali zablude o mogućnosti planske privrede u kapitalističkim zemljama.

Za nas je jasno da se ne može ozbiljno govoriti o planu i planskoj privredi na neizmijenjenoj, staroj kapitalističkoj osnovi, gdje se tvornice, izvori sirovina, banke, saobraćajna sredstva i trgovina nalaze u rukama kapitalista i njihovih monopolističkih organizacija. Anarhični zakoni kapitalističke privrede vladaju kapitalističkim zemljama poput stihijske sile. Oni isključuju mogućnost planskog upravljanja i planskog razvijanja privrede. Zato se sve »planiranje« u kapitalističkim zemljama svodi na policijske, administrativne i fiskalne propise i mjere da bi se

postigao neki cilj. Kad sve to imamo u vidu, nameće se zaključak, da uvođenju planske privrede u nekoj zemlji moraju prethoditi korjenite promjene u nje-
noj društvenoj i ekonomskoj strukturi. Bez takvih
promjena ne može se ni pomisliti na uvođenje plan-
ske privrede.

IV

Planska privreda predstavlja materijalnu osnovu društva na višem, tj. socijalističkom stupnju razvitka. Jugoslavija nije još dostigla taj stupanj. Ona se na-
lazi u svojevrsnoj prelaznoj fazi razvitka. To se mora imati na umu kad je riječ o planiranju i planskoj pri-
vredi u našoj zemlji. Svojevrsni, prelazni stupanj razvitka koji preživljujemo, sadrži u sebi protivrječne
elemente. Pored vrlo jakih elemenata koji uslovlja-
vaju planiranje i služe narodnoj vlasti kao oslonac i moćna poluga za plansko upravljanje privredom
(komandne pozicije u industrijskoj proizvodnji, sa-
obraćaju, bankarstvu, trgovini i razvijen zadržni sektor), postoje mnogi elementi koji se ne mogu
obuhvatiti i podvrći neposrednom planiranju i uklopiti u međusobno čvrsto povezan plan (privatni indu-
strijski i trgovački sektor, oko 2 miliona sitnih seljačkih gospodarstava, individualna zanatska pro-
izvodnja itd.).

Ta privremena protivuriječnost, svojstvena našoj prelaznoj fazi razvitka, sužuje obim neposrednog pla-
niranja, određuje njegove granice i nameće takve metode planiranja koje odgovaraju našoj situaciji. Sovjetski Savez nagomilao je vrlo bogato teoretsko
i praktično iskustvo o planiranju i planskoj privredi. To će nam iskustvo, ako ga budemo pravilno koristili,
biti od ogromne koristi.

Mi smo svjesni poteškoća koje ćemo morati sa-
vladati u procesu prevodenja naše zemlje na planski kolosjek. No, uvjereni smo da ćemo savladati i te
poteškoće. U prvom će se redu morati zahvatiti i razviti vodeće privredne grane koje mogu povući za
sobom cijeli privredni i društveni razvitak. Već samo planiranje u tim granama, otklanjanje slučajnosti,
zaprijetka i nereda iz njih silno će djelovati na sredi-
vanje prilika i unošenje reda i u one grane i oblasti

koje zasada ne možemo obuhvatiti neposrednim planiranjem. Usavršavanjem metoda planiranja, učvršćenjem plana i jačanjem državnog zadružnog sektora naše privrede proširivat će se i granice plana i obim planiranja.

V

Stara Jugoslavija i okupacija ostaviše nam u nasljeđe zaostalu, razrušenu i opustošenu privredu. Privreda stare Jugoslavije razvijala se neravnomjerno i anarhično. Profit domaćeg i stranog kapitala bio je jedini pokretač i regulator privrednog razvitka. Pod takvim su okolnostima morale ostati neiskorišćene velike mogućnosti privrednog napretka naše zemlje,

Ne uzmemo li u obzir ratna pustošenja i opću privrednu i tehničku zaostalost, osnovne slabosti naše privrede, što smo ih naslijedili, mogle bi se u općim crtama obilježiti ovako:

a) nedovoljna razvijenost osnovnih grana industrije od kojih ovisi razvitak svih drugih privrednih grana,

b) slaba razvijenost i zaostalost onih grana industrije koje posjeduju sirovinsku bazu u zemlji i druge preduslove za razvitak,

c) ograničenost nekih grana na eksploataciju domaćih sirovina i prirodnih bogatstava i njihov izvoz u inostranstvo, gdje su prerađivane i velikim dijelom uvožene natrag u zemlju u obliku gotovih proizvoda,

d) neke grane industrije nemaju sirovinsku bazu u zemlji te su gotovo potpuno ovisne o uvozu sirovina izvana, i

e) zaostalost seljačkih gazdinstava i njihova primitivnost u većem dijelu Jugoslavije.

Strani kapital kobno je uticao na naš privredni život. On se ugnijezdo u mnogim granama naše privrede i osvojio vodeće pozicije. Strani je kapital birao naročito one grane koje su mu stvarale jaka privredna i politička uporišta i osiguravale velike profite. Oslanjajući se na ta uporišta, političke veze s bivšim vladajućim klikama i korupciju, strani je kapital dovodio našu zemlju u sve veću zavisnost. Izvozom viška vrijednosti, stvorenog u našoj zemlji, strani je

kapital usporavao naš privredni razvitak, uticao na njegov smjer i tempo i nastojao da našu domovinu pretvori u privjesak svoje privrede.

Neravnomjernost razvitka pojedinih privrednih grana, ovisnost od stranog kapitala, zaostalost i primitivnost poljoprivrede i stočarstva, gotovo kolonijalni stupanj izrabljivanja radnih slojeva u gradu i na selu i niska potrošačka sposobnost širokih slojeva naroda snižavali su bazu privrednog razvitka.

VI

Naša je privreda od oslobođenja do danas, uprkos mnogim pogriješcima, propustima i nesnalaženju prevalila veliki put i postigla znatne uspjehe na svim poljima. Proradile su hiljade radionica, tvornica i rudnika, koji su u početku mirovali; obnovljeni saobraćaj povezao je gotovo sva mjesta i krajeve koji su bili otsječeni jedni od drugih; obrađuju se ranije pusta i neobrađena polja i obnavljaju porušeni i spaljeni domovi; povezana su u jednu privrednu cjelinu odvojena područja sa različitim valutama, cijenama, plaćama i sistemom opskrbe; dinar se stabilizirao; razmjena dobara uzela je znatne razmjere; zadruge se množe, razvijaju i jačaju.

Takove uspjehe na naslijedenim ruševinama i puštoši mogla je u kratkom razmaku postići samo naša narodna vlast, koja se oslanja na povjerenje i napore radnog naroda cijele zemlje, a u prvom redu na inicijativu, požrtvovnost i stvaralaštvo radničke klase. Zahvaljujući toj inicijativi i stvaralačkom poletu ostvarena su mnoga velika djela širom zemlje, ispravljene su mnoge pogriješke, na mnogim su mjestima probijeni birokratski okviri i savladane zastarjele, krute, šablonske i formalističke metode rada koje otežavaju kretanje naprijed.

VII

Prijedlog zakona o općedržavnom privrednom planu i državnim organima za planiranje pretstavlja daljnji krupan korak u izgradnji državnog aparata. Ovaj će nam zakon, ako bude usvojen, doći u pravi čas.

Usvajanjem ovog zakonskog prijedloga, izgradnjom državnog aparata za planiranje i prevođenjem naše privrede na planski kolosjek mora nastati oštar prelom u načinu upravljanja privredom i radu u privredi.

Današnja faza razvitka postavlja pred nas mnoge zamašne i složene probleme koje treba rješavati. Ti se problemi, u vezi s prevođenjem naše privrede na planski kolosjek, moraju ubuduće rješavati na nov način. Površna, slučajna, međusobno nepovezana i sitna rješenja ne mogu više zadovoljavati. Osnovni problemi naše privrede, kao prvorazredni politički problemi moraju se rješavati na široj podlozi, ne slučajno nego planski, uz sistematsko proučavanje i podrobno poznavanje stvari. Da bismo odredili jasne smjernice razvitka pojedinih grana naše privrede i svih grana u cjelini, da bismo na temelju tih smjernica izradili konkretne planove i rokove i osigurali njihovo ostvarenje, mi moramo točno poznavati naše prilike, potrebe i mogućnosti. Moramo dobro znati, imajući pri tom u vidu današnje mogućnosti i nove mogućnosti koje ćemo stvoriti:

- a) što imamo danas i sa čime sve raspolazemo,
- b) što nam sve treba u određenom vremenu u raznim oblastima,
- c) što sve možemo i moramo postići u raznim oblastima i u određeno vrijeme,
- d) koliko će nam za to i kakva materijalna sredstva biti potrebna, koliko novčanih sredstava, radne snage itd. i
- e) kako i odakle na vrijeme pribaviti gornja sredstva.

VIII

Prelaz na planski kolosjek ne može se ni zamisliti bez upornog rada i borbe na svim linijama. Kod nas se vrlo mnogo govori o planu, a pravog planskog rada ima zapravo vrlo malo. Gotovo su svi naši dosadašnji pojedinačni planovi bili površni. Oni su rađeni nezavisno jedni od drugih. A kad su se počeli ostvarivati njihova je materijalna i organizaciona po-

vezanost izazivala komplikacije i nagonila na korekture i usklađivanja.

Ne može se planski raditi ni u malom ni u velikom opsegu bez poznavanja i naučnog rješavanja problema, bez što točnijeg unaprijed izrađenog proračuna o tome što se ima postići. Plan nam mora odgovarati na pitanje: šta nam je raditi, kuda idemo i kojim se tempom imamo kretati.

Ali, ma kako na papiru bio lijepo razrađen neki plan, on se pretvara u sredstvo za sputavanje aktivnosti masa, ako je obavljen stotinama birokratskih niti i suvišnih formalnosti koje otežavaju njegovo pretvaranje u djelo. Takovi nam planovi zaista nisu potrebni. Nama su potrebni promišljeni i dobro razrađeni planovi za kraći i duži vremenski period, koji će odrediti okvire, pravac i tempo razvitka, izazvati razmah i potsticati stvaralačke napore miliona ljudi u svim oblastima života. Nama su potrebni takvi planovi koji će potsticati ljude na smišljen i aktivan napor, da se do kraja, što bolje i što korisnije iscrpe sve postojeće mogućnosti i da se stvaraju nove.

Od naročite je važnosti naglasiti, kad je riječ o planiranju, radinost lokalnog značaja. Svako selo, grad i industrijski rajon ima svoje mjesne potrebe. Te se potrebe mogu djelomično ili u cjelini podmiriti lokalnim sredstvima i izvorima. Te izvore treba iskoristavati i dalje razvijati ne čekajući planove i sredstv^a odozgo ili iz centra.

IX

Da bismo osigurali planiranje i prelaz na planski kolosjek, morat ćemo se mnogo učiti i voditi žilavu borbu protiv naslijeđenih zastarjelih shvaćanja, navika, metoda i normi rada, protiv birokratskih stega i formalizma, protiv površnosti, sporosti, nediscipline i nereda u privredi i njenim organima. Nećemo daleko dospjeti, ako ne obračunamo s tim pojavama, koje sužavaju naše mogućnosti, usporavaju tempo i omećaju pravilan tok razvitka.

Borba za plan uključuje u sebe i borbu za usavršavanje organizacije rada od najmanjeg do najvećeg radnog kolektiva i od najnižeg do najvišeg

rukovodećeg organa. Nema plana bez proračuna, bez točnog ispunjavanja obaveza i bez točne evidencije o proizvodnji i raspodjeli. Zadatak je kontrole izvršenja plana, koja mora stići svuda i uočiti sve, da vidi kako se gdje ostvaruje plan i kako tko ispunjava obaveze određene planom, da bi se pravovremeno poduzele potrebne mjere i osiguralo potpuno izvršenje plana, a u povoljnim okolnostima i njegovo prekorachenje.

X

Općedržavni privredni plan mora nam otvoriti široke i svijetle puteve u budućnost. Vodeći u prvom redu računa o razvitku naše industrije željeza, električne energije i industrije nafte i goriva kao podloge obnove i daljnjeg razvitka svih grana privrede, općedržavni privredni plan mora nam osigurati:

a) brži razvoj proizvodnih snaga zemlje i njihov pravilan razmjštaj,

b) pravilan razmjer u razvitku pojedinih privrednih grana,

c) pravilno iskorištavanje svih mogućnosti i prirodnih bogatstava i otkrivanje novih.

d) podizanje materijalnog i kulturnog života širokih slojeva radnog naroda i

e) podizanje odbranbene sposobnosti zemlje i zaštitu njene slobode i nezavisnosti.

XI

Prijedlog zakona o općedržavnom privrednom planu dijeli se na 3 dijela. U prvom dijelu — općim odredbama — navode se opća načela. Zakon predviđa sastavljanje plana za duži i kraći period, bilo za sve grane narodne privrede ili za pojedine grane (na primer elektrifikacija zemlje, plan razvoja industrije nafte itd.).

Opseg državnog privrednog plana obuhvaćat će privredu saveznog i republikanskih značaja i uključuje u sebi slijedeće:

1) proizvodni program svake grane industrije, rudarstva, poljoprivrede itd.,

2) tehničko-ekonomske uvjete proizvodnje, tj. vrstu proizvoda, tehnički način proizvodnje, norme za utrošak sirovina i materijala, goriva i radne snage, cijene koštanja proizvoda i finansijski program,

3) program izgradnje novih proizvodnih snaga, rok njihove izgradnje i potrebna finansijska sredstva,

4) materijalni bilans za pravilnu raspodjelu sirovina i tehničkog materijala,

5) raspodjelu radne snage po granama narodne privrede; povišenje proizvodnosti rada i pripremanje kvalificiranih kadrova za ispunjenje plana,

6) raspodjelu proizvedene robe,

7) finansijski plan, budžetski i kreditni program za organizaciju novčanog prometa.

Općedržavni plan se neće ograničiti samo na privredu. On će morati obuhvatiti kulturnu izgradnju, prosvjetu, razvoj nauke i umjetnosti, razvoj zdravstvenih ustanova i socijalno obezbjeđenje naroda.

Općedržavni privredni plan neće narodnim republikama određivati detaljne zadatke. On će dati samo opći opseg razvoja, uzimajući u obzir osobenosti svake republike, autonomnih pokrajina i administrativno-teritorijalnih jedinica, pazeći kod toga na jedinstvo privrednog područja cijele Jugoslavije. U okviru tih zadataka svaka će republika, pokrajina itd. razraditi svoj detaljni plan.

Svi će planovi imati snagu zakona. Njihovo će izvršavanje biti obavezno za sve organe narodne vlasti, državna i zadružna privredna poduzeća itd.

U drugom dijelu govori se o državnim organima za planiranje. Ovdje je važno istaći da su u zakonskom prijedlogu postavljeni isti principi organizacije planiranja, kao i principi organizacije državne uprave. Svi organi državne uprave su u isto vrijeme i organi za planiranje. U tome se izražava jedinstvo političkog i privrednog rukovodstva zemlje.

Organi državne vlasti ostvaruju planiranje preko stalnih planskih komisija i planskih odjeljenja. Ove komisije i odjeljenja razrađuju planove, nadziru njihovo ostvarenje i predlažu nadležnim organima sve mjere u vezi sa izvršavanjem plana.

Najvažnija je zadaća sada da što prije izgradimo i osposobimo organe za planiranje od najnižih jedinica

do centra, i to kako u poduzećima tako i kod organa državne vlasti. Za rješenje tog zadatka neophodno je izabrati i pripremiti stručne kadrove za planiranje i statistiku, jer dobar izbor, pravilan razmještaj i pravilno uzdizanje kadrova za planiranje pretstavlja jamstvo za dobre planove.

Vrlo je važno da se na izradu privrednih planova privuku učenjaci i visoki tehnički stručnjaci.

Planiranje nastave u višim i nižim školama treba prilagoditi odgoju stručnih kadrova, da bismo što prije osposobili veliki broj stručnjaka potrebnih za razvoj pojedinih grana privrede.

Glavna uloga u sastavljanju i izvršenju plana leži u aktiviziranju širokih narodnih masa na izradi i ostvarenju plana, a osobito na radničkoj klasi, čiji požrtvovan rad, inicijativa i iskustvo pretstavljaju jamstvo za uspjeh plana. Na sindikalnim je organizacijama da zainteresuju radne mase za stvaranje planova i kontrolu izvršenja plana.

U ovom dijelu prijedloga zakona ustanovljeni su međusobni odnosi organa državnih vlasti u procesu sastavljanja plana.

Privredno-političke zadatke plana utvrđuje Savezna vlada, koja ih u obliku direktiva za sastavljanje planova preko Savezne planske komisije dostavlja ministarstvima i narodnim republikama.

Poslije dobivenih direktiva i uputstava o metodologiji rada za sastavljanje prvih projekata planova za pojedine privredne grane i zemlje, organi za planiranje počinju u cijeloj zemlji istovremeno rad na sastavljanju prvih projekata planova. Ovaj će se rad vršiti jednovremeno po dvijema linijama: po liniji ministarstava i po liniji planskih komisija.

a) Po liniji ministarstava: ministarstva daju direktive i rokove za sastavljanje plana u vidu naloga Ministra poduzećima. Na osnovu tog naloga poduzeće i planska odjeljenja ministarstva istovremeno sastavljaju projekte planova. Poduzeća upućuju svoj projekat planskim odjeljenjima ministarstva, gdje se on dopunjuje ili mijenja u saglasnosti sa općim planom ministarstva. Plan ministarstva dostavlja se Saveznoj planskoj komisiji.

b) Po liniji planskih komisija: Savezna planska komisija dostavlja direktive i rokove za sastavljanje plana i uputstva o metodologiji rada planskim komisijama republika, a republike ih šalju okružnim planskim komisijama, a ove kotarskim planskim komisijama.

Okružne i kotarske planske komisije sastavljaju plan za svoja područja i za privredu koja se nalazi u njihovoj nadležnosti. Tako sastavljene planove šalju na odobrenje svojim izvršnim odborima. Što se tiče poduzeća savezne nadležnosti, planske komisije kotareva i okruga daju samo svoje primjedbe s tačke gledišta interesa privrede dotičnog kotara ili okruga. Te se primjedbe i prijedlozi šalju okružnoj planskoj komisiji, odnosno planskoj komisiji republike, koja ih dostavlja Saveznoj planskoj komisiji.

Planska komisija republike sastavlja sumarni plan za područje republike na isti način kao i Savezna planska komisija i podnosi ga na odobrenje vladi narodne republike.

Za projekte planova poduzeća savezne nadležnosti republikanska planska komisija sumira primjedbe kotarskih i okružnih planskih komisija i zajedno sa svojim primjedbama šalje Saveznoj planskoj komisiji.

Projekte planova ministarstava i republika pretresa Savezna planska komisija sa ministarstvima, planskim komisijama republika i ustanovama.

Ministarstva mogu da se razmimoilaze sa planskom komisijom u projektima planova, ministri izveštavaju o tome vladu prilikom pretresanja i odobravanja plana.

Poslednji stadij rada oko projekta jedinstvenog općedržavnog plana sastoji se u detaljiziranju svih dijelova plana, uzimajući u obzir one izmjene koje su ustanovljene u toku pretresanja sa ministarstvima i organima republika.

U završnoj fazi općedržavni privredni plan podnosi Savezna planska komisija Vladi na potvrdu.

Kad Vlada odobri plan i dostavi svim ministarstvima, Planska komisija vodi računa da on istovremeno bude dostavljen poduzećima i da odgovara principima postavljenim u planu koji je Vlada odobrila.

Najvažnija funkcija Savezne planske komisije sastoji se u provjeravanju izvršavanja plana i koordinacije cjelokupne privredne djelatnosti zemlje po jedinstvenom općedržavnom planu, kao i predlaganju mjera Vladi za osiguranje izvršenja plana.

Zadatak provjeravanja izvršenja plana sastoji se u tome, da se otklone nesrazmjeri u razvitku narodne privrede, koji se mogu pojavljivati kao rezultat neravnomjernog izvršenja plana u pojedinim granama. Ono mora otkrivati nove rezerve privrede u vezi sa primjenom tehnike i boljim iskorištenjem postrojenja, otkrivati nove zadatke koji zahtijevaju dopunska sredstva.

Projekt zakona predviđa da planske komisije mogu obustavljati sva akta i mjere organa vlasti i poduzeća koja su u suprotnosti sa donijetim državnim privrednim planom.

* * *

U trećem se dijelu propisuje proces donošenja općedržavnog privrednog plana.

Molim Narodnu skupštinu da predloženi projekt zakona usvoji.

Pretsjednik
Savezne planske komisije
A. Hebrang, s. r.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О ОПШТЕДРЖАВНОМ ПРИВРЕДНОМ ПЛАНУ И ДРЖАВНИМ ОРГАНИМА ЗА ПЛАНИРАЊЕ

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Законодавни одбор

Број 79

6 маја 1946 год.

Београд

**САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ
БЕОГРАД**

Законодавни одбор Савезног већа на својим
седницама од 2, 3 и 4 маја ове године претресао је

Предлог закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање, достављен му од Претседника Савезног већа, а који је на основу чл. 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор који је, у сагласности са Редакционим одбором Већа народа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора израдио следећи извештај, који је Законодавни одбор прихватио као свој и који гласи:

У члану 1, у првом ставу, други ред, иза речи „развитка“ додати „целокупне“. У четвртом реду, иза речи „народа“ брисати запету и ставити реч „и“. У истом реду, иза речи „благостања“ брисати реч „и“. У петом реду, речи „правилног искоришћавања и развијања“ заменити речима „правилним искоришћавањем и развијањем“.

Став други мења се и гласи: „Општедржавни привредни план доноси се за дужи временски период — перспективни, дугорочни план — или за годину дана, односно за краћи временски период — текући план“.

У члану 3, у трећем реду, реч „ФНРЈ“ заменити речима „Федеративне Народне Републике Југославије“. Друга реченица трећег члана постаје став други истог члана.

У члану 4, у другом реду, брисати речи „у ФНРЈ“.

У члану 5, тачка 1, иза речи „припрема“ ставити запету; у тачки 3, други ред, уместо речи „правилан размер“ ставити „правилна сразмера“;

У тачки 5, други ред, речи „ФНРЈ“ заменити речима „Федеративне Народне Републике Југославије“;

У тачки 6, трећи ред, уместо речи „извршења“ ставити реч „извршавања“;

У тачки 7, у другом реду, уместо речи „обрада“ ставити реч „обrade“;

У тачки 8, други ред, уместо речи „предлагања“ ставити реч „предлагање“;

У тачки 10, у другом реду, иза речи „и“ додати реч „њихово“, а у истом реду брисати реч „маса“. У трећем реду исте тачке уместо речи „извршењу“ ставити реч „извршавању“.

Члан 6 мења се и гласи: „Претседник Савезне планске комисије издаје правилнике, наредбе и решења на основу савезних закона, уредаба, упутстава и наредба Савезне владе, као и ради њиховог спровођења.

Одлуке Савезне планске комисије потписује претседник“.

У члану 9, први ред, иза речи „комитети“ додати реч „Владе“, а уместо речи „подносиће“ ставити реч „подносе“.

Члан 10 мења се и гласи: „Сви државни органи и установе, као и сва државна, задружна и приватна предузећа дужни су давати Савезној планској комисији све податке и обавештења у вези са изработом и остварењем државних привредних планова“.

У члану 11, у четвртном реду, уместо речи „су“ ставити реч „јесу“. На крају члана, иза речи „срезова“ брисати тачку, ставити запету и додати речи „односно градова“. У првом реду, место речи „орган“ ставити реч „органи“.

У члану 12, први ред, иза речи „министарства“ додати реч „Владе“. У другом ставу, четврти ред, реч „Уредбом“ писати малим словом.

У члану 13, први ред, брисати реч „владе“. У другом реду иза речи „владе“ додати речи „народне републике, претседник планске комисије аутономне покрајине је члан главног извршног одбора“.

У члану 14, у четвртном реду, иза речи „послова“ додати реч „планирања“.

У члану 15, први ред, речи „Планска комисија“ заменити речима „Планске комисије“. У другом ставу, у првом реду, иза речи „комисије“ додати реч „градских“. У трећем реду, иза речи „упутствима“ додати речи „својих извршних одбора“, а брисати реч „одговарају“. У четвртном реду брисати речи „својим извршним одборима“.

У члану 16, у првом реду, уместо речи „ће“ ставити речи „има право“.

Члан 17 мења се и гласи: „У неодложним слушањима Савезна планска комисија или планска комисија народне републике може обуставити акте и привредне мере главног извршног одбора аутономне покрајине, обласног извршног одбора аутономне области и извршних одбора административно-територијалних јединица, као и привредне мере државних, задружних и других јавно-правних и приватних предузећа ако су у супротности са општедржавним привредним планом односно привредним планом народне републике, до одлуке надлежног савезног министарства, односно министарства републике“.

У члану 18, у првом ставу, други ред, брисати реч „плански“, а у трећем реду, иза речи „органа“ додати речи „за планирање“. Други став мења се и гласи: „Делегати Савезне планске комисије овлашћени су да помажу у састављању плана, да скупљају податке и испитују услове за примање и спровођење плана.“.

У члану 19, у другом реду, иза речи „председника“ ставити запету.

У члану 20, у другом ставу, првом реду, иза речи „доноси“ додати реч „општедржавне“, у другом реду, иза речи „у оквиру“ додати реч „општедржавног“, а у четвртном реду, уместо речи „остварења“ ставити реч „остваривања“.

У члану 21, у другом реду, иза речи „министарства“ додати реч „Владе“.

У члану 22, у првом, другом и четвртном реду брисати речи „аутономних покрајина“. Додаје се нови став други који гласи: „Народна скупштина аутономне покрајине, односно народни одбор аутономне области доносе перспективни привредни план за своје подручје на основу и у оквиру перспективног привредног плана народне републике“. Досадашњи став други постаје став трећи и у четвртном реду, иза речи „република“ ставити запету, а речи „(аутономних покрајина)“ писати без знаграда и иза речи „покрајина“ брисати тачку, ста-

вити запету и додати речи „односно аутономних области.“

У члану 23, у првом и другом реду првог става, брисати речи „извршних одбора аутономних покрајина“, у четвртом реду реч „ФНРЈ“ заменити речима „Федеративне Народне Републике Југославије“. Додаје се нови став други који гласи: „Главни извршни одбор аутономне покрајине и извршни одбор аутономне области доносе текуће привредне планове за своје подручје у оквиру текућих привредних планова народне републике и перспективних привредних планова аутономне покрајине односно аутономне области.“. Досадашњи став други постаје став трећи истог члана и у четвртом реду речи „(аутономних покрајина)“ писати без заграда; у истом реду иза речи покрајина“ додати речи „односно области“, а у петом реду речи „народних одбора“ заменити речима „тих административно-територијалних јединица“.

У члану 24 реч „Закон“ писати малим словом.

Подносећи Савезном већу овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је Михаило Ђуровић.

Секретар

Др Макс Шнудерл, с. р.

Претседник
Законодавног одбора
Савезног већа

Моша Пијаде, с. р.

Чланови:

Михаило Ђуровић, с. р., Мехмед Хоџа, с. р., др
Милош Московљевић, с. р., Радован Мијушковић,
с. р., Димитар Влахов, с. р., Јаков Гргурић, с. р.,
др Јерко Радмиловић, с. р., Иван Гранђа, с. р.,
Месуд Хотић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О ОПШТЕДРЖАВНОМ ПРИВРЕДНОМ ПЛАНУ И ДРЖАВНИМ ОРГАНИМА ЗА ПЛАНИРАЊЕ

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ
БЕОГРАД

Законодавни одбор Већа народа на својим седницама од 2 и 4 маја ове године претресао је Предлог закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање, достављен му од Претседника Већа народа, а који је на основу чл. 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор, који је, у сагласности са Редакционим одбором Законодавног одбора Савезног већа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај, који Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:

(Текст извештаја Законодавног одбора Већа народа идентичан је са текстом извештаја Законодавног одбора Савезног већа, који је напред приложен).

Подносећи Већу народа овај извештај, Законодавни одбор моли да га у целости усвоји.

За известиоца одређен је Божидар Масларић.

Број 69

6 маја 1946 год.

Београд

Секретар

Претседник

Др Душан Братић, с. р. Божидар Масларић, с. р.

Ч л а н о в и :

Др Синиша Станковић, с. р., Милош Царевић, с. р., Нинко Петровић, с. р., Драгољуб Илић, с. р., Тоне Хафнер, с. р., Милан Поповић, с. р., др Бранко Чубриловић, с. р., Срећко Жумер, с. р., Панко Брашнарлов, с. р., Јоза Миливојевић, с. р., Јосип Рус, с. р.

ПРОЈЕКТ ЗАКОНА

О ПОПУНИ ОРУЖАНЕ СИЛЕ ФНРЈ ЈАХАЊОМ, ТЕГЛЕЊОМ И ТОВАРНОМ СТОКОМ И ПРЕНΟΣНИМ СРЕДСТВИМА

I — Опште одредбе

Члан 1

Сва јахаћа, теглећа и товарна стока и преносна средства, као непоходно потребни и важни саставни делови Југословенске оружане силе, употребљаваће се за војне сврхе у мирно и ратно доба на начин предвиђен овим Законом.

Члан 2

У јахаћу, теглећу и товарну стоку у смислу овога Закона спадају: коњи свих врста, мазге и муле, а по потреби и друга радна стока.

У преносна средства, која се деле на сточна и механичка, у смислу Закона спадају и то:

а) у сточна преносна средства: јахаћи, запрежни и товарни прибор и сточна возила са прибором.

б) у механичка преносна средства спадају: аутомобили, трактори, мотоцикли и велосипеди свих марака и система са прибором, резервним деловима и погонским материјалом.

Члан 3

У редовном стању оружана сила попуњава се јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима набавком (куповином) у земљи, а по потреби и у иностранству. Преносна средства израђују се за потребе оружане силе у војној индустрији у држави. Ближе одредбе за извршење

одредаба овог члана прописаће Министар народне одбране.

Члан 4

У приправном, мобилном и ратном стању све државне установе и државна задружна предузећа, заводи и т. сл., као и сва физичка и правна лица на територији ФНРЈ, дужни су да ставе оружаног сили на расположење јахаћу, теглећу и товарну стоку и преносна средства, уколико јој буду потребни.

Од овога изузимају се:

а) стока и преносна средства страних дипломатских и конзуларних лица и установа;

б) стока и преносна средства одређена за привредну делатност у држави и за правилно размножавање стоке.

II — Преглед, попис и евиденција јахаће, теглеће и товарне стоке и преносних средстава

Члан 5

Штабови, команде, јединице и установе Југословенске армије и ратне морнарице воде евиденцију војно-државне јахаће, теглеће и товарне стоке и преносних средстава, који се налазе у њиховом саставу.

Члан 6

Војно-територијални органи врше преглед (смотру), попис и евиденцију целокупне јахаће, теглеће и товарне стоке и преносних средстава, који су приватна, задружна и државна својина у земљи у циљу њихове употребе у мобилно и ратно доба. Они контролишу њихово искоришћавање и воде рачуна о њиховом кретању (прирасту и опадању). Ови органи су одговорни за мобилизациску попуу оружане силе ФНРЈ јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима.

Народни одбори дужни су да помажу војно-територијалне органе у овим пословима и да извршавају све њихове захтеве, који се односе на преглед, попис и евиденцију ових средстава.

Члан 7

Преглед јахаће, теглеће и товарне стоке и преносних средстава који су приватна, задружна и државна својина (изузев војно-државне) врши се у целој земљи или на појединим деловима државне територије, сваке године, периодично или када буде то потребно.

Прегледе врше комисије које организују војно-територијални органи, а у којима поред војних лица суделују и органи месних и градских народних одбора.

Члан 8

Сопственици јахаће, теглеће и товарне стоке снабдевају се посебним сточним документима, а сопственици механичких возила колском књигом.

Члан 9

Сопственици су дужни да стоку и преносна средства која су утврђена као способна за службу у оружаног сили чувају и одржавају у исправном стању, тако да се за одређену војну службу могу у свако доба употребити.

Члан 10

У случајевима када сопственик способне стоке и преносних средстава ма из ког разлога остане без истих, као и приликом поновне набавке, дужан је да одмах, а најдаље у року од 15 дана од када је наступила промена, извести месни односно градски народни одбор, а овај надлежни војно-територијални орган.

Члан 11

Од онога часа када се нареди приправно стање или мобилизација, преглед по чл. 7 овог Закона, или позив на вежбу, нико не сме своју способну јахаћу, теглећу и товарну стоку и преносна средства отуђити или им намерно смањити способност.

III — Поступак на случај мобилизације

Члан 12

На оглас мобилизације способна јахаћа, теглећа и товарна стока и преносна средства имају

се прикупити у року и на местима које одреде војно-територијални органи.

Довођење јахаће, теглеће и товарне стоке и преносних средстава до одређених места предаје има да се врши организовано и под надзором претставника месних односно градских народних одбора.

Члан 13

Сопственици односно од њих овлашћена лица су дужни да доведу способну јахаћу, теглећу и товарну стоку и преносна средства на одређена места и у утврђеном року. Ако сопственик подлеже личној мобилизацији, његову стоку и сточна преносна средства има да спроведе до одређеног места лице из његове породице или лице које он за то овласти, или ако ових нема спроводник кога за то одређује месни народни одбор од лица која не подлежу мобилизацији. Овако ће се поступати и при довођењу велосипеда.

Аутомобиле, тракторе и мотоцикле доводе на одређена места њихови шофери, односно мотористи.

При довођењу стоке и преносних средстава спроводник треба да поднесе сточни односно колски докуменат оном војном органу који врши пријем. Шофери и мотористи сем тога треба да располажу и личним документима о праву на вожњу аутомобила, трактора односно мотоцикла.

Члан 14

Пријем јахаће, теглеће и товарне стоке и преносних средстава на оглас приправног стања или мобилизације врши се комисијским путем. У саставу ових комисија налазе се војна лица и претставници месних и градских народних одбора.

Члан 15

Овај Закон има да се примени и на позивање јахаће, теглеће и товарне стоке и преносних средстава на годишње вежбе и маневре, а према наредби Министра народне одбране.

Позив стоке и преносних средстава на вежбу Министар народне одбране регулише наредбом ко-

јом опредељује време и места пријема, као и број стоке и преносних средстава које треба позвати.

Члан 16

Овлашћује се Врховни командант да у приправном стању и када иначе прилике захтевају својом наредбом позове у оружану силу део или сву јахаћу, теглећу и товарну стоку и преносна средства.

IV — Накнада за јахаћу, теглећу и товарну стоку и преносна средства

Члан 17

Држава плаћа у приправном, мобилном и ратном стању сопственицима примљене јахаће, теглеће и товарне стоке и преносних средстава одговарајућу вредност у новцу. Средње цене стоке и преносних средстава одређује Министар народне одбране у сагласности са Министром пољопривреде и Министром саобраћаја.

Исплата примљене стоке и преносних средстава по овом Закону врши се на основу признаница издатих од стране пријемних комисија.

Начин, ред и рок исплате регулисаће Министар финансија ФНРЈ.

Држава даје сопственицима накнаду за јахаћу, теглећу и товарну стоку и преносна средства позвата на вежбу. Исплата ове накнаде врши се на основу признаница издатих од војних јединица. При томе се исплаћује отштета за рад, по средњој дневној заради стоке и преносних средстава за време док су се налазили на вежби. Стока и преносна средства враћају се по завршеној вежби сопственицима посредством месних односно градских народних одбора.

За случај угинућа стоке, повреде стоке, због које је умањена њена радна способност и вредност, као и у случају онеспособљења или квара преносних средстава, за време док су се налазили на вежби или маневру, сопственицима се исплаћује одговарајућа накнада у новцу.

Висину новчане накнаде за употребу стоке и преносних средстава као и за упропашћење, оне-

способљење или квар за време вежбе одређује Министар народне одбране у сагласности са Министром пољопривреде и Министром саобраћаја.

Начин, ред и рок исплате регулисаће Министар финансија.

V — Остале одредбе

Члан 19

Лица која се не придржавају овога Закона одговараће по војно-кривичним прописима.

Члан 20

Ближе одредбе за извршење овог Закона прописује Министар народне одбране.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

ПРОЈЕКТА ЗАКОНА О ПОПУНИ ОРУЖАНЕ СИЛЕ ФНРЈ ЈАХАЊОМ, ТЕГЛЕЊОМ И ТОВАРНОМ СТОКОМ И ПРЕНОСНИМ СРЕДСТВИМА

Свака оружана сила састоји се из три битна саставна елемента: људства, стоке и преносних средстава (транспортних средстава) и материјала. Без ових елемената оружана сила не би могла живети и извршавати одређене јој задатке. Стока и преносна средства претстављају у склопу оружане силе елемент силе од исте важности као и људство и материјал. Без стоке и преносних средстава оружана сила не би могла постојати чак ни у мирно доба, када су јединице више мање везане за њихове сталне гарнизоне, јер она мора да одлази на вежбе, да се снабдева, а за то јој служе стока и преносна средства. У ратно доба потреба за стоком и преносним средствима је још већа, јер су бројна стања много већа, а што је још важније, модерне армије треба да буду веома покретљиве, а с друге стране троше огроман материјал, који треба да им се дотура стоком и преносним средствима.

Свакако да је број стоке и преносних средстава у модерним армијама у многоме рационализован све јачом употребом механичких возила. Ово ипак не значи да је потреба за овим средствима тиме умањена. Она је само пренета са стоке и сточног возила у јачој мери на механичко возило. За наше планинске пределе, међутим, стока остаје још увек важан фактор, који је неопходан да би се обезбедила покретљивост јединица и омогућио њихов живот и рад.

У мирно доба оружана сила попуњава се јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима куповином у земљи на слободној пилаци, а по потреби и у иностранству. За приправно, мобилно и ратно доба снабдевање се не би могло вршити овим путем. Држање још у мирно време броја стоке и преносних средстава потребних за мобилно и ратно доба не би било могуће и било би потпуно нерентабилно. Због тога оружана сила мора за тај случај рачунати на стоку и преносна средства која се налазе на привредном сектору, као државна, задружна или приватна својина. Ово право јој је дато Уставом, који предвиђа да је војна обавеза општа.

Док Закон о војној обавези ФНРЈ регулише питање попуне оружане силе људством, дотле овај закон регулише питање попуне оружане силе другим елементом — јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима.

Главне карактеристике овог закона су следеће:

1) Обавеза давања стоке и свих врста преносних средстава је **општа** и она се простире на државна и задружна предузећа, установе, заводе итд. као и на правна и физичка лица настањена у ФНРЈ. Обавеза захвата како наше тако и стране држављане у нашој земљи, изузев страних дипломатских и конзуларних лица и установа.

Закон води, међутим, рачуна и о привредном моменту, јер предвиђа да ће бити у потребној мери ослобођени од обавеза давања стоке и преносних средстава предузећа, заводи, установе и

физичка лица у циљу омогућења привредне делатности и правилног размножавања стоке.

2) Сви родови војске (морнарице) и службе попуњавају се јахаћом, теглећом и товарном стоком подједнако. Неке државе испуњавају своју коњицу на тај начин што се у исту регрутују она лица која имају своје коње и свој прибор. Ова лица долазе са њима у ратне јединице, када се објави мобилизација. Овакав систем постојао је и у бившој југословенској војсци. То је имало за последицу да су у коњици служила само лица из имућнијих породица, што данас више не може да се прихвати, а било би у противности са одредбама Устава.

3) Да би се утврдила способност јахаће, теглеће и товарне стоке и преносних средстава за војну службу и да би се иста могла водити у војној евиденцији предвиђено је:

да ће војно-територијални органи, уз суделовање месних и градских народних одбора, вршити прегледе, пописе и смотре;

да је сваки сопственик дужан извести народни одбор о свакој промени код своје стоке и својих преносних средстава;

да мора сваки сопственик стоке и преносних средстава имати докуменат, сточну или колску возну књигу итд.

4) Када се нареди приправно стање, мобилизација, попис или преглед, нико не сме стоку или преносна средства отуђити или намерно онеспособити.

5) За узету стоку и преносна средства за употребу у оружаном сили држава даје накнаду и то:

у редовном стању у виду накнаде по данима, колико је стока била употребљена на вежби;

у мобилном или ратном стању држава плаћа накнаду за узету стоку по комисијској процени дотичног грла, с тим да у комисији буде заступљен претставник месног (градског) народног одбора.

Смрт фашизму — слобода народу.

Претседник Владе ФНРЈ и
Министар народне одбране
Маршал Југославије

Јосип Броз Тито, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

О ПРОЈЕКТУ ЗАКОНА О ПОПУНИ ОРУЖАНЕ СИЛЕ ФНРЈ ЈАХАЊОМ, ТЕГЛЕЊОМ И ТОВАР- НОМ СТОКОМ И ПРЕНОСНИМ СРЕДСТВИМА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Законодавни одбор

Број 77

4 маја 1946 год.

Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Законодавни одбор Савезног већа на својим седницама од 29 и 30 априла и 3 маја ове године претресао је Предлог закона о попуни оружане силе ФНРЈ јахањом, теглењом и товарном стоком и преносним средствима, достављен му од Претседника Савезног већа, а који је на основу чл. 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор, који је у сагласности са Редакционим одбором Законодавног одбора Већа народа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај, који је Законодавни одбор прихватио као свој и који гласи:

У наслову закона место речи „ФНРЈ“ ставити „Федеративне Народне Републике Југославије“.

Чл. 1 мења се и гласи: „Сва јахања, теглења и товарна стока и преносна средства у Федеративној Народној Републици Југославији сачињавају саставни део Југословенске оружане силе.

Овај закон одређује начин попуне Југословенске оружане силе јахањом, теглењом и товарном стоком и преносним средствима и начин њихове употребе у мирно и ратно доба“.

У чл. 2, став други, у првом и другом реду, брисати речи „која се деле на сточна и механичка“. У другом реду, иза речи „у смислу“ ставити „овог“. Реч „Закона“ писати малим словом „з“ и на крају реда брисати речи „и то“.

У тачки а), први ред, на почетку, брисати слово „у“.

У тачки б), на почетку, брисати слово „у“. Реч „механична“ заменити речју „механичка“ и брисати реч „спадају“.

Чл. 3 мења се и гласи: „У редовном стању оружана сила попуњава се јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима набавком у земљи, а по потреби и у иностранству“.

Чл. 4. Став 1 мења се и гласи: „У приправном, мобилном и ратном стању све државне установе, државна и задружна предузећа, заводи и т. сл.; као и сва друга физичка и правна лица на територији Федеративне Народне Републике Југославије дужни су да ставе оружаној сили на расположење јахаћу, теглећу и товарну стоку и преносна средства.“

У другом ставу, први ред, место речи „изузимају се“ ставити „се изузимају“.

Чл. 5 брише се.

Чл. 6 постаје чл. 5, мења се и гласи: „Војнотериторијални органи врше преглед, попис и евиденцију целокупне јахаће, теглеће и товарне стоке и преносних средстава који су приватна, задружна и државна својина у земљи у циљу њихове употребе у приправном, мобилном и ратном стању. Они контролишу њихово одржавање као и њихов прираст и опадање. Ови органи су одговорни за мобилизациску попуну оружане силе јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима.“

Народни одбори дужни су да помажу војнотериторијалне органе у овим пословима и да испуњавају све њихове захтеве који се односе на преглед, попис и евиденцију ових средстава.“

Чл. 7 постаје чл. 6. У првом ставу, други ред, место речи „и“ ставити „или“. У петом реду, иза

речи „територије“ брисати запету, а у шестом реду брисати реч „то“.

У другом ставу, трећи ред, уместо речи „и“ ставити реч „односно“.

Чл. 8 постаје чл. 7, мења се и гласи: „Надлежни војно-територијални орган издаје сопственицима јахаће, теглеће и товарне стоке војне сточне исправе, а сопственицима механичких возила војне колске књиге.

Чл. 9 постаје чл. 8, мења се и гласи: „Сопственици стоке и преносних средстава која су утврђена као способна за службу у оружаном сили дужни су да их чувају и одржавају у исправном стању, тако да се за одређену војну службу могу у свако доба употребити.“

Члан 10 постаје члан 9, мења се и гласи: „Сопственик, који ма из ког разлога остане без способности стоке или преносних средстава, као и лице које такву стоку или преносна средства набави, дужни су да о томе одмах, а најдаље у року од 15 дана од када је наступила промена, извести месни односно градски народни одбор, а овај надлежни војно-територијални орган.“

Чл. 11 постаје чл. 10, мења се и гласи: „Од онога часа када се нареди приправно стање, мобилизација, преглед по чл. 6 овог закона или позив на вежбу, нико не сме своју способну јахаћу, теглећу и товарну стоку и преносна средства отуђити или им намерно смањити способност.“

Додаје се нов чл. 11 који гласи: „Штабови, команде, јединице и установе Југословенске армије воде евиденцију и бригу како о војно-државној тако и о мобилисаној јахаћој, теглећој и товарној стоци и преносним средствима која су у њиховом саставу.“

Наслов III мења се и гласи: „Поступак у случају мобилизације, приправног стања, вежбе и маневара.“

Чл. 12. У првом ставу, први ред, уместо речи „на оглас мобилизације“ ставити речи „чим се нареди мобилизација сва одређена“.

У ставу другом, други ред, уместо речи „има“ ставити „треба“.

Чл. 13 мења се и гласи: „Сопственици односно од њих овлашћена лица дужни су да доведу способну јахаћу, теглећу и товарну стоку и преносна средства на одређена места и у утврђеном року. Ако сопственик подлежи личној мобилизацији, његову стоку и сточна преносна средства има да спроведе до одређеног места лице које не подлежи мобилизацији и то у првом реду из његове породице или лице које он за то одреди или, ако ових нема, лице које одреди месни односно градски народни одбор. Овако ће се поступити и при довођењу велосипеда.

Аутомобиле, тракторе и мотоцикле доводе на одређена места њихови шофери, односно мотористи.

При довођењу стоке и преносних средстава спроводник треба да поднесе војну сточну односно колску исправу оном војном органу који врши пријем. Шофери и мотористи сем тога треба да располажу и личним исправама о праву на вожњу аутомобила, трактора односно мотоцикла.“

Чл. 14 мења се и гласи: „Пријем јахаће, теглеће и товарне стоке и преносних средстава, чим се нареди приправно стање или мобилизација, врши се комисијским путем. У саставу ових комисија налазе се војна лица и претставници месних односно градских народних одбора.“

Чл. 15 мења се и гласи: „Прописи овог закона примењују се и у случају позива за довођење јахаће, теглеће и товарне стоке и преносних средстава на војне вежбе и маневре, а према наредби Министра народне одбране.“

Чл. 16 мења се и гласи: „Овлашћује се Врховни командант да у приправном стању и када иначе прилике захтевају нареди довођење у оружану силу дела или све јахаће, теглеће и товарне стоке и преносних средстава.“

Чл. 17. У другом ставу, други ред, реч „Закон“ писати малим словом „з“.

У трећем ставу, други ред, уместо речи „ФНРЈ“ ставити „Федеративне Народне Републике Југославије“.

У петом ставу, први ред, уместо речи „поврде“ ставити реч „повреде“.

У петом ставу, први ред, уместо речи „поврде“ ставити реч „повреде“.

У шестом ставу, други ред, уместо речи „прносних срдстава“ ставити „преносних средстава“.

Чл. 19 треба означити као чл. 18 а чл. 20 означити као чл. 19 јер су то штампарске грешке.

У оба члана реч „Закона“ писати малим словом „з“.

Додаје се нов чл. 20 који гласи: „Овај закон ступа на снагу осми дан по објављивању у „Службеном листу ФНРЈ“.

Подносећи Савезном већу овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је Месуд Хотић.

Секретар	Претседник Законодавног одбора Савезног већа
----------	--

Др Макс Шнудерл, с. р.	Моша Пијаде, с. р.
------------------------	--------------------

Ч л а н о в и :

Радован Мијушковић, с. р., Михаило Ђуровић, с. р., Мехмед Хоџа, с. р., др Јаков Гргурић, с. р., Миха Маринко, с. р., Димитар Влахов, с. р., Иван Гранђа, с. р., др Јерко Радмиловић, с. р., Ђуро Салај, с. р., др Милош Московљевић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

**ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРОЈЕКТУ
ЗАКОНА О ПОПУНИ ОРУЖАНЕ СИЛЕ ФНРЈ
ЈАХАЊОМ, ТЕГЛЕЊОМ И ТОВАРНОМ СТОКОМ
И ПРЕНОСНИМ СРЕДСТВИМА**

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ
ВЕЋЕ НАРОДА

Законодавни одбор

Број 66

3 маја 1946 год.

Београд

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Законодавни одбор Већа народа на својим седницама од 25 априла и 2 маја ове године пре-

тресао је Предлог закона о попуни оружане силе ФНРЈ јахањом, теглењом и товарном стоком и преносним средствима, достављен му од Претседника Већа народа, а који је на основу чл. 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор, који је у сагласности са Редакционим одбором Законодавног одбора Савезног већа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај, који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:

(Текст извештаја Законодавног одбора Већа народа идентичан је са извештајем Законодавног одбора Савезног већа, који је напред приложен).

Подносећи Већу народа овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је Милош Царевић.

	Претседник
	Законодавног одбора
Секретар	Већа народа

Др Душан Братић, с. р. Божидар Масларић, с. р.

Чланови:

Томо Чиковић, с. р., др Сениша Станковић, с. р.,
Срећко Жумер, с. р., Милош Царевић, с. р., Нинко
Петровић, с. р., Рато Дугоњић, с. р., Милан Поповић, с. р., др Бранко Чубриловић, с. р., Тоне Хафнер, с. р., Јосип Рус, с. р., Јоза Миливојевић, с. р., Панко Брашнаров, с. р.

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

О

ЗАШТИТИ АУТОРСКОГ ПРАВА

Опште одредбе

Члан 1

Књижевна, уметничка и научна дела држављана ФНРЈ, објављена у Југославији или у иностранству, под нарочитом су заштитом и старањем државе.

Као дела наших држављана заштићена су и дела страних држављана објављена први пут у ФНРЈ.

Држава штити, такође, законска права аутора тих дела.

Члан 2

Под књижевним, уметничким и научним делом подразумевају се сва стварања из области књижевности, уметности, без обзира на начин и облик изражавања, као књиге, брошуре, чланци; предавања, говори и сл.; драмска, драмско-музичка, кореографска и пантоминска дела; музичка дела; дела из области сликарства, архитектуре, вајарства, графике, литографије и сл.; илустрације; географске карте; планови, скице и пластична дела која се односе на науку, географију, топографију, архитектуру, фотографска дела; кинематографска и тонфилмска дела итд.

Члан 3

Као уметничка дела заштићена су овим Законом и народне уметничке творевине (народне пе-

сме, приповетке и др.) без обзира на начин и облик у коме се појављују.

Држава је законити носилац ауторских права на свим народним творевинама.

Члан 4

Аутору књижевних, уметничких и научних дела припада у смислу одредаба овог Закона:

а) право објављивања, прерађивања, репродуковања, приказивања, извођења и превођења својих дела;

б) право на материјалну накнаду, ако објављивање, прерађивање, репродуковање, приказивање, извођење и превођење тих дела врши друго лице или држава;

ц) право признања да је творац дела, као и право да не дозволи ма какво мењање и сваку недостојну употребу својих дела, ма од кога долазила.

Члан 5

Аутор дела је онај који је дело створио.

Ауторско право на делу створеном сарадњом двају или више лица (коаутора) припада као недељиво свима коауторима, без обзира да ли дело претставља једну недељиву целину. Међусобни односи коаутора одређују се уговором.

Сваки коаутор задржава самостално ауторско право на свом приносу, ако он има самосталну књижевну, уметничку или научну вредност и ако међусобним уговором није другачије одређено.

Члан 6

Независно од права творца оригиналног дела, заштићена су права аутора превода, прилагођивања, прераде и репродукције оригиналних дела, као и израде збирке тих дела, уколико су исти извршени са дозволом аутора оригиналних дела предвиђеном овим Законом.

Члан 7

Ауторско право на целокупно дело или на поједине његове делове може се преносити на друга физичка и правна лица, у целости или делимично.

Уговори о преносу ауторског права морају се закључити писмено, уз тачно означање природе и услова коришћења ауторског права.

Предмет извршења не може бити ауторско право као такво, него само имовинска корист која се на основу њега добија.

Члан 8

Ако аутор дела није носилац ауторског права, држава има право да у општем интересу преузме на себе права аутора из тач. а) и б) чл. 2 овог Закона, исплативши дотадашњем носиоцу ауторског права примерну накнаду.

Одлуку о преузимању ауторских права од стране државе доносе за дела од националног значаја за народе појединих народних република министри просвете народних република, а за дела која су заједничко културно добро свих народа ФНРЈ, Комитет за културу и уметност ФНРЈ.

Поменути органи одређују висину накнаде дотадашњем носиоцу ауторског права, против чега се исти може жалити врховном суду народних република, односно Врховном суду ФНРЈ.

Трајање ауторског права

Члан 9

Ауторско право ужива његов носилац по праву до краја живота аутора дела.

Жена аутора дела ужива ова права до смрти, односно до преудаје, а његова деца до пунолетства или ако су на школовању до навршене 23 године живота, а ако су неспособна за привређивање, док та неспособност траје.

Ако ауторско право не уживају жена и деца у смислу одредбе претходног става, могу га уживати родитељи, односно дед и баба аутора до смрти.

Члан 10

Право аутора и његових правних следбеника на кореографска, пантоминска и кинематографска дела траје 10 година; на фотографска дела 5 го-

дина; на периодичне публикациије, приручне речнике, алманахе, антологије и сл. 15 година, и то како право уредника на цело издање, тако и право сарадника на поједине радове први пут објављене у том делу.

Рокови из претходног става овога члана рачунају се од 1 јануара године у којој је дело објављено.

Члан 11

По истеку времена из чл. 9 и 10 овог Закона ауторско право прелази као општенародна својина на државу, која тиме постаје његов пуноправни носилац.

Објављивање, прерађивање, репродуковање, приказивање, извођење и превођење

Члан 12

Без дозволе носиоца ауторског права забрањено је објављивање и умножавање књижевних, уметничких и научних дела.

Наследници аутора немају право да ускрате објављивање, јавно извођење и приказивање књижевних, уметничких и научних дела од општег значаја.

Члан 13

Без дозволе носиоца ауторског права не могу бити прерађивана књижевна, уметничка и научна дела.

Прерађивање дела другог лица у нов књижевни или уметнички облик битно различит од првог (драматизација и сл.) може се вршити само по пристанку носиоца ауторског права и уз очување идејног значаја и нивоа оригиналног дела.

Недопуштена је прерада, адаптација, музички аранжман и сл., кад то није ништа друго него репродукција оригиналног дела или кад претставља изнакажење изворног дела у духу и стилу који му не одговара.

Члан 14 -

Могу се уз давање одговарајуће накнаде аутору и без његове дозволе приказивати и изводити драмска, музичка, драмско-музичка, кинематографска, пантоминска, кореографска и слична дела, ако су та дела већ објављена.

Ако дела из претходног става нису објављена, републиканска министарства просвете могу дозволити њихово извођење и приказивање и без дозволе аутора, под условом да су већ једанпут била изведена или приказана.

Аутор има право да не дозволи недостојно извођење и приказивање свога дела.

Члан 15

Дела држављана ФНРЈ, изашла у земљи или иностранству, као и дела страних држављана објављена први пут у Југославији, — могу се преводити на друге језике само са дозволом носиоца ауторског права оригиналног дела.

Под преводом у смислу одредаба претходног члана сматра се и превођење са једног на други језик народа ФНРЈ.

Члан 16

Не сматра се повредом ауторског права:

1) објављивање и репродуковање мањег књижевног, уметничког и научног дела или делова истог путем извођења или уношења у неко самостално научно дело или уџбеник, или објављивање односно репродуковање путем наставе;

2) извођење књижевног или уметничког дела у циљу и у виду наставе;

3) штампање у периодичним списима појединих говора одржаних на јавним скуповима;

4) објављивање извештаја о књижевним, уметничким и научним објављеним делима, у којима се садржај ових дела на оригиналан начин репродукује;

5) репродукција чланака некњижевног карактера изашлих у новинама и другим периодичним списима, под условом да се та репродукција врши непосредно после првобитног објављивања;

6) репродукција појединачних уметничких дела: фотографија, илустрација, техничких нацрта и слично;

7) репродукција дела сликарства вајарством и обратно;

8) репродукција уметничких дела изложених на улицама и трговима сем ако су вајарска дела добијена путем отиска из калупа;

9) репродукција вајарских и сликарских дела путем фотографија објављених у новинама и часописима;

10) излагање дела на јавним изложбама, изузев оних чије је излагање аутор забранио;

11) репродуковање већ објављеног дела, извршено у циљу личног усавршавања, иако репродукција није намењена и приступачна јавности;

12) употреба уметничких дела или фотографија за израду производа индустријске, занатске или кућне радиности, под условом да се носиоцу ауторског права да одговарајућа награда;

13) дословно извођење одломака из објављеног књижевног дела, под условом да извођење не износи више од једне половине дела које се наводи и више од једне трећине дела у коме се врши извођење.

Члан 17

Објављивање, извођење, репродукција и употреба књижевних, уметничких и научних дела из претходног члана неће се сматрати повредом ауторског права само под условом да се на јасан начин наведе аутор оригиналног дела.

Комитет за културу и уметност при Влади ФНРЈ и министри просвете народних република издаваће ближа упутства о томе која се употреба књижевног, научног и уметничког дела неће сматрати повредом ауторског права у смислу одредбе претходног члана, као и о томе у којим ће још случајевима, осим случаја по тач. 12 поменутог члана, аутору припадати право на награду.

Казнене одредбе

Члан 18

Повреда ауторских права заштићених овим Законом, уколико не претставља дело теже кажњиво према одредбама Кривичног закона, казниће се новчаном казном до Дин. 20.000.— или принудним радом без лишења слободе до 3 месеца.

Питање накнаде штете настале повредом ауторског права расправљаће се према прописима и начелима грађанског права.

Члан 19

За спорове који произилазе из основа ауторских права надлежан је окружни суд као суд првог степена.

Месна надлежност одређује се према општим прописима поступка.

Члан 20

Право покретања спора припада носиоцу ауторског права, односно у његово име овлашћеном физичком или правном лицу.

Удружења аутора могу и без нарочитог пуномоћства заступати носиоца ауторског права пред судовима и органима државне управе, осим ако се аутор изрично противи.

Остале одредбе

Члан 21

Ако је држава носилац ауторског права (чл. 1, 8 и 11 овог Закона), 50% чистог прихода од тога права иде у државну касу, а 50% предаваће се одговарајућем савезу југословенских аутора ради помагања и обезбеђења културних радника.

Горњи проценти прихода ће се израчунавати по одбитку износа накнаде коју је држава дала дотадашњем носиоцу ауторског права, ако је дело откупљено у смислу чл. 8 овог Закона.

О свим правима се старају и њима управљају републиканска министарства просвете, односно Ко-

митет за културу и уметност при Влади ФНРЈ за дела која буду проглашена значајним за све наше народе.

Члан 22

Ако није носилац ауторских права, држава, ради покрића трошкова заштите тих права, наплаћује одређени процент од прихода кога носиоци таквих права добијају.

Овај проценат ће за поједина ауторска права одређивати Комитет за културу и уметност при Влади ФНРЈ, у сагласности са Министром финансија ФНРЈ.

Члан 23

Удружења аутора овлашћена су да воде бригу око остваривања ауторских права, указујући помоћ у том погледу ауторима односно носиоцима ауторских права, и да својим старањем, саветима и предлозима помажу Комитету за културу и уметност при Влади ФНРЈ и министарствима просвете народних република при организовању и спровођењу заштите ауторских права коју држава врши по овом Закону.

Члан 24

Правилницима министара просвете народних република, а на основу општих упутстава Комитета за културу и уметност при Влади ФНРЈ, до неће се прописи о регулисању односа између носилаца ауторског права и лица која објављују, прерађују, репродукују, приказују, изводе или преводе књижевна, уметничка и научна дела о накнади за свако коришћење књижевним, научним и уметничким делом и о условима тога коришћења.

Члан 25

Аутор књижевног, уметничког и научног дела, држављанин ФНРЈ, може своје дело први пут објавити у иностранству само ако претходно понуди Комитету за културу и уметност при Влади ФНРЈ да се дело објави у ФНРЈ. У противном губи право на заштиту по овом Закону.

Члан 26

Ауторска права за дела страних држављана изашла у иностранству заштићују се у границама уговора закљученог са односним страним државама.

Члан 27

Комитет за културу и уметност при Влади ФНРЈ и министри просвете народних република издаваће правилнике и упутства за спровођење у живот овога Закона.

Завршне одредбе

Члан 28

Овај Закон се примењује и на књижевна, уметничка и научна дела изашла пре његовог ступања на снагу.

Члан 29

Овај Закон ступа на снагу осми дан пошто се објави у „Службеном листу ФНРЈ“.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

ПРЕДЛОГА ЗАКОНА

О

ЗАШТИТИ АУТОРСКОГ ПРАВА

Уставом ФНРЈ загарантована је заштита ауторског права. Међутим, ова заштита нигде није организована, изузев подручја Народне Републике Хрватске, где је, такође, спроведена само делимично.

При оваквом стању по питању заштите ауторског права се не може даље остати: правилан развој културног живота код нас и потреба размене културних добара са иностранством захтевају неодложно регулисање ове материје законским путем.

До рата је важио Закон о заштити ауторског права од 1930 год., који не одговара нашим данашњим приликама и потребама, те би несумњиво био сметња правилног развоја културног и уметничког живота у нашој земљи.

Предложеним Законом о заштити ауторског права одређена су само основна начела заштите, која ће бити ближе разрађена прописима надлежних органа ФНРЈ и народних република. Овим законом ће се попунити осетна празнина у нашем законодавству, те је зато потребно да се исти што пре донесе.

Битне карактеристике пројекта су у следећем:

1) Држава указује пуну заштиту права аутора књижевних, уметничких и научних дела. Заштићена су не само тзв. „материјална права“ аутора дела: право на објављивање, материјалну накнаду итд. него и ауторова морална права која има према своме делу: право признања да је творац дела, право да спречи сваку недостојну употребу дела итд.

2) Заштићена су сва књижевна, уметничка и научна дела, без обзира на начин и облик изражавања. Набрајање из чл. 3 пројекта није лимитативно и не искључује остале облике и врсте дела.

Умне творевине народа (народне песме, приповетке и др.) претстављају неоцењиво уметничко благо наших народа, те је разумљиво да нису могле бити остављене без заштите од стране државе, која се једино може појављивати као носилац ауторских права тих дела.

3) У погледу обима заштите, пројект закона стоји на становишту да аутор има искључиво право објављивања, репродуковања, приказивања, прерађивања и превођења својих дела и да такву употребу његових дела друга лица могу вршити само са његовим пристанком. Ограничења овог права — које чини суштину ауторског права — имају саво карактер изузетака. Кад је реч о томе, не треба заборавити да независно од тога што је право аутора признато и заштићено, — и само уметничко или научно дело претставља духовно благо читавог народа, те се држава мора старати да он њиме најбоље и користи; стога је разумљиво зашто су

поменута изузетна отступања предвиђена у пројекту и она имају само тај смисао.

4) Иако је ауторско право у суштини лично право, ипак је оно несумњиво и право имовинског карактера, те је стога у пројекту предвиђено да се исто може преносити на друга лица и бити предмет наслеђивања. Право наслеђивања ограничено је на жену, децу и директне претке аутора.

5) У погледу трајања заштите права аутора дела пројект стоји на принципу да је ауторско право у првом реду лично право и да као такво траје до смрти аутора. После смрти аутора то право прелази на наследнике побројане у чл. 9 закона, који га могу уживати до смрти под условима наведеним у поменутом члану. На тај начин омогућено је жени аутора, његовој неспособној деци и директним прецима да се доживотно користе правом аутора, што не би био увек случај, ако би се трајање ауторског права ограничило на извесан временски период, као што је предвиђао закон бивше Југославије.

Изузетно од овога прописа, у чл. 10 пројекта предвиђено је краће трајање ауторског права за извесне врсте уметничких дела.

6) По престанку ауторског права аутора дела и његових наследника, ауторско право се не гаси, него прелази на државу. Сасвим је разумљиво да књижевна, уметничка и научна дела — која још за живота аутора дела и његових наследника не представљају само права тих лица него и духовно добро читавог народа — после њихове смрти постану уопште народна својина и остану и даље под заштитом државе.

7) У циљу правилније употребе уметничких и научних дела и њиховог даљег коришћења народу коме су намењена, пројект даје држави право да у општем интересу откупи тзв. „материјална права“ аутора дела, уз исплату накнаде дотадашњем носиоцу ауторског права.

Ово право има држава само у случају ако носилац ауторског права није аутор дела, што се лако дешава с обзиром да је ауторско право преносиво. У таквом случају ауторско право може

лако доспети у руке лица која неће увек бити свесна значаја и намене самог дела. Ако до тога дође и ако би таква лица ометала правилно коришћење и употребу уметничких и научних дела, природно је да се држави да право да интервенише путем откупа ауторског права.

8) Пројект се не ограничава само на заштиту ауторског права као таквог, него предвиђа и изван тога материјалну помоћ коју држава указује ауторима. У члану 21 пројекта предвиђено је да ће држава 50% прихода од свих ауторских права чији је она носилац, предавати удружењу аутора ради помагања и обезбеђења културних радника. То значи да аутор неће само кроз своје ауторске хонораре долазити до средстава за живот. Наравно да ова одредба не искључује помагање аутора од стране државе и на други начин.

9) Важна улога у заштити ауторског права остављена је удружењима аутора која воде бригу око остварења ауторских права, указујући помоћ како ауторима тако и државним органима приликом спровођења заштите.

10) Што се тиче односа пројекта закона према Бернској конвенцији за заштиту ауторског права, може се напоменути ово:

У појединим одредбама пројекта учињена су извесна отступања од Бернске конвенције (на пр. трајање ауторског права и др.). Међутим, одредбе Бернске конвенције имају искључиво међународноправни домаћај, а државе потписнице ове конвенције обавезују се да страним ауторима обезбеде извесну заштиту предвиђену конвенцијом, док заштиту домаћих аутора регулишу слободно својим националним законима. То значи да се одредбе националног закона могу разликовати од одредаба Бернске конвенције, али да ће у односу на стране ауторе важити одредбе конвенције.

Према томе, и поред поменутих разлика, нема никакве правне сметње да наша држава са оваквим Законом о заштити ауторског права остане и даље члан Бернске уније за заштиту ауторског права.

Министар Савезне владе
Милован Ђилас, с. р.

ИЗВЕШТАЈ
ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА САВЕЗНОГ ВЕЋА
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ
О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О ЗАШТИТИ
АУТОРСКОГ ПРАВА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ
САВЕЗНО ВЕЋЕ
Законодавни одбор

Бр. 83
8 маја 1946 године
Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ
БЕОГРАД

Законодавни одбор Савезног већа на својим седницама од 4, 6 и 7 маја ове године претресао је Предлог закона о заштити ауторског права, достављен му од Претседника Савезног већа, а који је на основу чл. 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор који је у сагласности са Редакционим одбором Већа народа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:

Члан 1 мења се и гласи: „Књижевна, уметничка и научна дела држављана Федеративне Народне Републике Југославије, су под нарочитом заштитом и старањем државе, било да су објављена у земљи или у иностранству или да уопште нису објављена.

Као дела наших држављана заштићена су и раније необјављивана дела страних држављана која се први пут објављују у Федеративној Народној Републици Југославији.

Држава штити, такође, законска права аутора тих дела.“

У члану 2, трећи ред, иза речи „уметности“ брише се запета и додаје „и науке“, а у четвр-

реду, иза речи „као“ треба ставити две тачке те после речи „чланци“ додати речи „и рукописи;“. У осмом реду, после речи „илустрације;“ додати речи „кинематографска и тонфилмска дела;“ У претпоследњем реду иза речи „архитектуру,“ ставити тачку и запету и испред речи „фотографска“ додати реч „уметничка“, а у последњем реду брисати речи „кинематографска и тонфилмска дела“, и у истом реду, испред „итд.“ брисати тачку и запету.

Члан 3, први став мења се и гласи: „Као уметничка дела заштићене су овим законом и све врсте народних уметничких творевина.“

У другом ставу, у другом реду, иза речи „народним“ додати „уметничким“.

У члану 4, у првом ставу, у другом реду, „Закон“ писати малим словом „з“.

У тачки ц) ставити ознаку „в)“ уместо ознаке „ц)“. У истој тачки, у другом реду брисати реч „сваку“.

У члану 6, у четвртом реду брисати реч „исти“, а у последњем реду реч „Законом“ писати малим словом „з“.

Члан 7. У првом ставу на крају брисати тачку и додати речи „и то најдуже за десет година.“

Трећи став мења се и гласи: „Ауторско право као такво не може бити предмет извршења, него то може бити само имовинска корист која се на основу њега добија.“

У члану 8, у трећем реду, место броја „2“ ставити број „4“, надаље реч „Закона“ писати малим словом „з“, те у последњем реду место речи „примерну“ ставити „правичну“.

У другом ставу, у другом реду, место речи „доносе“ ставити реч „доноси“, у трећем реду ставити место речи „министри“ реч „министар“, а у четвртом реду место речи „народних република“ ставити речи „народне републике“, док у петом реду место кратице „ФНРЈ“ исписати „Федеративне Народне Републике Југославије“, а у последњем реду, иза речи „уметност“ додати „при Влади“.

У трећем реду место речи „народних“ ставити „народне“, а у четвртом месту речи „република“ ставити „републике“.

Члан 9 мења се и гласи: „Ауторско право ужива аутор дела по правилу до краја свога живота.

После смрти аутора дела ово право ужива његова жена до своје смрти, односно до преудаје, и његова деца до навршене 25 године живота, а ако су неспособна за привређивање, док та неспособност траје.

Ако ауторско право не уживају жена и деца у смислу одредбе претходног става, уживају га родитељи до своје смрти, односно унучад до навршене 25 година живота, ако их је аутор издржавао, односно деда и баба аутора до своје смрти.“.

Први став члана 10 мења се и гласи: „Право аутора и његових правних следбеника на кореографска и пантоминска дела траје 10 година; на фотографска и на кинематографска дела уколико имају карактер фотографских дела 5 година; на периодичне публикације, алманахе, антологије и сл. 15 година, и то како право уредника на цело издање, тако и право сарадника на поједине радове први пут објављене у том делу.“

У члану 11, у првом реду, реч „Закона“ писати малим словом „з“, а у трећем реду, иза речи „на државу“ ставити тачку и брисати остатак реченице.

У члану 12, у другом ставу, у трећем реду, иза речи „дела“ ставити запету и остало до краја брисати, па иза запете додати речи „али имају право на правичну накнаду.“.

У члану 13, у трећем ставу, у првом реду, место речи „адоптација“, ставити „адаптација“, а у трећем реду брисати речи „кад претставља“. У четвртом реду место речи „изнакажење“, ставити „унакажење“, а у истом реду, после речи „стилу“ ставити тачку и брисати остатак реченице.

У члану 14, у првом ставу, у првом реду, ставити иза речи „могу се“ запету, а такође у истом реду иза речи „накнаде аутору“ ставити запету.

Други став овога члана се брише, а трећи став постаје став други.

Члан 15 мења се и гласи: „Дела држављана Федеративне Народне Републике Југославије, изашла у земљи или иностранству, као и дела страних држављана објављена први пут у Федеративној Народној Републици Југославији, могу се преводити на друге језике само са дозволом носиоца ауторског права оригиналног дела.

Као превод у смислу одредаба претходног става сматра се и превођење са једног на други језик народа Федеративне Народне Републике Југославије“.

Члан 16, тачка 1) мења се и гласи: „Објављивање и репродуковање мањег књижевног, уметничког и научног дела или његових делова, ако се уноси у неко самостално научно дело или уџбеник, или објављује, односно репродукује у циљу наставе;“

тачка 5), у првом реду, после речи „репродукција“ додати речи „у новинама и периодичним списима“;

тачка 6) мења се и гласи: „репродукција појединих уметничких фотографија, илустрација, техничких нацрта и сл. објављених у новинама и другим периодичним списима под условом да се врши непосредно после првобитног објављивања;“

тачка 8) мења се и гласи: „репродукција уметничких дела изложених на улицама и трговима, сем ако је репродукција вајарског дела добијена путем отиска из калупа;“

тачка 9) мења се и гласи: „репродукција вајарских и сликарских дела путем фотографија у новинама и часописима сем ако аутор то изричито забрани;“

у тачки 11), у првом реду, иза речи „дела“ брисати запету; у другом реду, иза речи „усавршавања“ брисати запету и реч „иако“ писати „и ако“ тј. одвојено;

тачка 12) мења се и гласи: „репродукција уметничко-занатских дела у изради производа индустриске, занатске или кућне радиности, под условом да се носиоцу ауторског права да одговарајућа накнада;“

тачка 13) мења се и гласи: „дословно навођење одломака из објављеног књижевног, уметничког и научног дела, под условом да навођење не износи више од једне половине дела које се наводи и више од једне трећине дела у коме се врши навођење.”.

У члану 17, у другом ставу, на крају прве реченице, иза речи „ФНРЈ“ ставити запету, а у другом реду место речи „и“ ставити „односно”. У четвртном реду уместо „научног и уметничког дела“ ставити „уметничког и научног дела“, те на крају истог става уместо речи „награду“ ставити „накнаду“.

У члану 18, у првом ставу, у првој реченици, место речи „Повреда“ ставити на почетку реченице „За повреду“, а у истом првом реду „Закон“ писати малим словом „з“.

У члану 19 први став мења се и гласи: „За дела из става 1 претходног члана и спорове, који произлазе из основа ауторских права надлежан је окружни суд као суд првог степена.“.

У члану 20, у другом ставу, другом реду, испред речи „заступати“ треба додати „покретати спор и“, а у четвртном реду, иза речи „аутор“ додати реч „томе“.

Члан 21. У првом ставу, у првом реду, на крају, уместо „(чл. 1“ ставити „(чл. 3“, а у другом реду реч „Закон“ писати малим словом „з“. У другом ставу, четврти ред, реч „Закон“ писати малим словом „з“. У трећем ставу, у првом реду, место речи „свим“ ставити реч „овим“. У четвртном реду, место речи „југославенски“ ставити „југословенски“.

Члан 22 брише се.

Члан 23 постаје члан 22, па у трећем реду, иза речи „ауторима“ треба ставити запету, а у задњем реду, на крају, реч „Закон“ писати малим словом „з“.

Члан 24 постаје члан 23, па у осмом реду место речи „научним и уметничким“ ставити речи „уметничким и научним“.

Члан 25 постаје члан 24, па се у првом реду место „и“ ставља реч „или“, у другом реду кра-

тица „ФНРЈ“ исписује се „Федеративне Народне Републике Југославије“, такође у петом реду место речи „ФНРЈ“ ставити „Федеративној Народној Републици Југославији“ и додати речи „и буде одбијен“, а у шестом реду реч „Закон“ писати малим словом „з“, брисати тачку и ставити запету па додати речи: „а у случају зле намере и веће штете која због тога наступи по интересе Федеративне Народне Републике Југославије, казниће се и кривично“.

Додаје се нови члан 25 који гласи: „Држава има право да забрани објављивање научних дела ако би то објављивање било штетно по интересе одбране земље, као и да преузме ауторско право на таква дела без обзира ко је његов носилац, с тим да дотадашњем носиоцу ауторског права исплати правичну накнаду.

Одлуку о забрани објављивања, преузимању ауторских права и висини накнаде у смислу претходног става доноси Влада ФНРЈ, на предлог Министра народне одбране.”

Члан 26 мења се и гласи: „Ауторска права на дела страних држављана заштићују се у границама уговора закључених са односним страним државама.“

Члан 27. У првом реду, иза речи „ФНРЈ“ ставити запету, а у другом реду, на почетку, реч „и“ брисати и ставити реч „односно“, а у четвртом реду реч „Закон“ писати малим словом „з“.

У члану 28, у првом реду, реч „Закон“ писати малим словом „з“.

Члан 29 мења се и гласи: „Овај закон ступа на снагу осмог дана по објављивању у „Службеном листу ФНРЈ“.

Подносећи Савезном већу овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целисти усвојити.

За известиоца одређен је др Макс Шнудерл.

Секретар
Др Макс Шнудерл, с. р.

Претседник
Законодавног одбора
Савезног већа
Моша Пијаде, с. р.

Ч л а н о в и :

Михаило Ђуровић, с. р., др Милош Московљевић, с. р., Радован Мијушковић, с. р., Мехмед Хоџа, с. р., Светозар Вукмановић, с. р., др Јаков Гргурић, с. р., Месуд Хотић, с. р., др Јерко Радмиловић, с. р., Иван Гранђа, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О ЗАШТИТИ АУТОРСКОГ ПРАВА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ
ВЕЋЕ НАРОДА
Законодавни одбор
Број 73
8 маја 1946 год.
Београд

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ
БЕОГРАД

Законодавни одбор Већа народа Народне скупштине ФНРЈ на својим седницама од 26, 27 априла и 7 маја ове године претресао је Предлог закона о заштити ауторског права, достављен му од Претседника Већа народа, а који је на основу чл. 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор, који је у сагласности са Редакционим одбором Законодавног одбора Савезног већа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, изradio следећи извештај, који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:

(Текст извештаја Законодавног одбора Већа народа идентичан је са текстом извештаја Законодавног одбора Савезног већа, који је напред приложен).

Подносећи Већу народа овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је Милош Царевић.

Претседник
Законодавног одбора
Већа народа

Секретар

Др Душан Братић, с. р. Божидар Масларић, с. р.

Ч л а н о в и :

Панко Брашнарор, с. р., Јоза Миљивојевић, с. р.,
Богдан Орешчанин, с. р., Нинко Петровић, с. р.,
Милан Поповић, с. р., Срећко Жумер, с. р., Дра-
гољуб Илић, с. р., Јосип Рус, с. р., Милош Царе-
вић, с. р., др Бранко Чубриловић, с. р., Тоне
Хафнер, с. р.

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

О

КОНВЕНЦИЈИ О КУЛТУРНОЈ САРАДЊИ ИЗМЕЂУ ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ И РЕПУБЛИКЕ ПОЉСКЕ

ЗАКЉУЧЕНОЈ У ВАРШАВИ 16 МАРТА 1946 ГОДИНЕ

Члан 1

Одобрава се и добија законску снагу Конвенција о културној сарадњи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске, закључена у Варшави 16 марта 1946 године, а која у оба оригинала гласи:

К О Н В Е Н Ц И Ј А

*О културној сарадњи између
Федеративне Народне
Републике Југославије и
Републике Пољске*

*Влада Федеративне Народне
Републике Југославије
с једне стране, и*

*Привремена Влада Народног
јединства Републике Пољске*

с друге стране

желећи да односи пријатељства између народа Југославије и Пољске постану што тешњи и трајнији путем узајамног упознавања и усклађивањем њихових културних добара и

К О Н В Е Н С Ј А

*O współpracy kulturalnej między
Federacją Ludową Republiką
Jugosławii i Rzeczpospolitą
Polską*

*Rząd Federacyjnej Ludowej
Republiki Jugosławii
z jednej strony i*

*Tymczasowy Rząd Jedności
Narodowej Rzeczypospolitej
Polskiej*

z drugiej strony

*P r a g n a c zacieśnić i
utrwalić stosunki przyjaźni między
narodami Jugosławii i Polski
przez wzajemne poznanie i adaptację
swych wartości kulturalnych i*

сматрајући да је најбоље средство, које води к томе циљу оживљење, олакшање и ширење непосредних односа између грађана обе Државе на пољу науке, књижевности, уметности и свих осталих појава културног живота

одлучиле су да у том циљу склопе Конвенцију о културној сарадњи и именовале су као своје опуномоћенике:

Влада Федеративне Народне Републике Југославије ВЛАДИСЛАВА РИБНИКАРА, претседника Комитета за културу и уметност при Влади Федеративне Народне Републике Југославије

Привремена Влада Народне Јединства Републике Пољске ЛЕОНА КРУЦКОВСКОГ помоћника Министра културе и уметности Републике Пољске, који су се, пошто су изменили своја пуномоћја за која је нађено да су у добром и исправном облику, сложили у следећем:

Члан I

У оквиру узајамних научних, књижевних уметничких, и културних односа свака од Високих Страна Уговорница обавезује се да ће према грађанима и установама друге Високе Стране Уговорнице поступати са највећом могућом склоношћу и предусретљивошћу.

Уважајући, да је најбољим до овог циља спровођењем средстава је оживљење, олакшање и ширење непосредних односа између грађана обе Државе на пољу науке, књижевности, уметности и свих осталих појава културног живота

Постановили су закључити да у том циљу склопе Конвенцију, која ће бити окупљена у једном документу, који ће бити потписан од стране представника Владе Републике Југославије и Владе Републике Пољске, који су се, пошто су изменили своја пуномоћја за која је нађено да су у добром и исправном облику, сложили у следећем:

Рząd Federacyjnej Ludowej Republiki Jugosławii

Władysława RIBNIKARA, Przewodniczącego Komitetu Kultury i Sztuki przy Rządzie Federacyjnej Ludowej Republiki Jugosławii,

Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej Leona KRUCZKOWSKIEGO, Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Kultury i Sztuki, którzy, po wymianie swych pełnomocnictw, uznanych za dobre i w należytej, formie, zgodzili się na następujące postanowienia:

Artykuł I

W zakresie wzajemnych stosunków naukowych, literackich, artystycznych i kulturalnych każda z Wysokich Umawiających się Stron będzie wobec obywateli i instytucji drugiej Wysokiej Umawiającej się Strony postępować z jaknajwiększą życzliwością i poparciem.

Члан II

Свака од Високих Страна Уговорница основаће на својој територији, чим за то буду створени повољни технички услови и материјалне могућности, Научни институт који ће се бавити свестраним проучавањем живота и културе народа друге Високе Стране Уговорнице.

Члан III

За остварење задатака ове Конвенције – Високе Стране Уговорнице основаће Југословенско-пољску Мешовиту Комисију коју ће састављати:

а) у Југославији — по један претставник Министарства иностраних послова, Комитета за културу и уметност, Комитета за школе и науке и Амбасадор Републике Пољске у Београду, и

б) у Пољској по један претставник Министарства иностраних послова, Министарства просвете, Министарства за културу и уметност, Министарства информација и Амбасадор Федеративне Народне Републике Југославије у Варшави.

Мешовитој Комисији претседаваће наизменично Амбасадори обеју држава.

Члан IV

Комисија предвиђена у чл. III биће састављена од две Пот-

Артыкул II

Gdy zaistnieją odpowiednie warunki techniczne i możliwości materialne, każda z Wysokich Umawiających się Stron utworzy na swym terytorium Instytut Naukowy, poświęcony wszechstronnemu badaniu życia i kultury drugiej Wysokiej Umawiającej się Strony

Артыкул III

Dla realizacji zadań wynikających z niniejszej Konwencji – Wysokie Umawiające się Strony utworzą jugosłowiańsko-polską Komisję Mieszaną, na którą złożą się:

а) w Jugosławii: po jednym przedstawicielu: przedstawiciele Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Komitetu Kultury i Sztuki, Komitetu Szkolnictwa i Nauki i Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Belgradzie.

б) w Polsce: po jednym przedstawicielu: przedstawiciele Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Oświaty, Ministerstwa Kultury i Sztuki, Ministerstwa Informacji i Propagandy i Ambasady Federacyjnej Ludowej Republiki Jugosławii w Warszawie.

Komisji Mieszanej przewodniczą naprzemian Ambasadorowie obu Państw.

Артыкул IV

Комисија przewidziana w Artykule III będzie się składała z

комисије — Београдске и Варшавске. У састав Београдске Поткомисије ући ће претставници поменутих југословенских установа под претседништвом Амбасадора Пољске у Београду, а у састав Варшавске Поткомисије ући ће претставници горе поменутих пољских министарстава под претседништвом Амбасадора Југославије у Варшави.

Поткомисије ће састављати правилнике за рад. Трошкове Мешовите Комисије сносиће свака страна за једну половину.

Свака Поткомисија може да позове на сарадњу претставнике научних и културних установа, друштава за културну сарадњу између Југославије и Пољске, као и све друге стручњаке у својству саветника.

Члан V

Задаци Мешовите Комисије су у појединостима следећи:

а) Оснивање професорских катедри и лектората језика, књижевности, историје, географије, техничких и економских наука и других предмета који се тичу упознавања друге државе; организовање измене истраживача, наставника виших школа и школа других ступњева, просветних радника, ученика, студената и претставника других професија; узајамно потпомагање студија и стручног васпитања на школама свих врста и давање по-

дву Подкомисај Belgradzkiej i Warszawskiej. W skład Podkomisji Belgradzkiej wejdą przedstawiciele czterech wyżej wymienionych ministerstw jugosłowiańskich pod przewodnictwem Ambasadora Polski w Belgradzie, a w skład Podkomisji Warszawskiej wejdą przedstawiciele odpowiednich ministerstw polskich pod przewodnictwem Ambasadora Jugosławii w Warszawie.

Podkomisje ułożą regulaminy prac. Wydatki Komisji Mieszanej ponoszą obie strony po połowie.

Każda Podkomisja może zapraszać do współpracy przedstawicieli instytucji naukowych i kulturalnych oraz innych rzeczoznawców w charakterze doradców.

Артикул V

Do zadań Komisji Mieszanej należy w szczególności:

а) Tworzenie katedr profesorskich i lektoratów języka, literatury, historii, geografii, nauk technicznych i gospodarczych oraz innych przedmiotów, dotyczących znajomości drugiego Państwa; organizowanie wymiany badaczy, nauczycieli szkół wyższych i szkół innych stopni, działaczy oświatowych, uczniów studentów i przedstawicieli innych zawodów; wzajemne popieranie studiów i fachowego kształcenia się na uczelniach wszelkich rodzajów oraz przyznawanie pomocy

моћи у облику стипендија за студије и васпитање или за истраживачке радове; оснивање специјалних фондова потребних напред наведеним циљевима; подупирање сарадње академске омладине.

б) Склапање споразума који ће регулисати (у складу с законодавством обеју Страна) правна питања у вези са ступањем на универзитете као и у вези са студијама, испитима и научним степенима.

ц) Омогућавање рада научним радницима обеју страна у научно-истраживачким установама, на основу реципроцитета.

д) Организовање сталних размена научних, књижевних и уметничких публикација и подупирање односа између научних установа, јавних библиотека и државних збирака, као и осталих средишта народне културе обеју страна.

е) Подупирање акције превода научних и књижевних дела као и надзор над њиховим исправним избором и вредношћу.

ф) Подупирање и олакшање узајамне размене и организације сликарских, графичких, фотографских и других изложба, као и музичких и кореографских продукција, позоришних претстава, размене научних и уметничких филмова, грамо-

у форме стипендија за студије, образовања и научних радних послова; формирање фондуса специјалних, потребних до wymienionych wyżej celów; popieranie współpracy stowarzyszeń młodzieży akademickiej.

б) Układanie porozumień regulujących (zgodnie z ustawodawstwem obu Stron) zagadnienia prawne związane ze wstępem na uczelnie oraz ze studiami, egzaminami i stopniami naukowymi.

в) Umożliwienie, na zasadzie wzajemności, pracownikom naukowym obu Stron pracy w naukowo-badawczych instytucjach drugiej Strony.

г) Organizowanie stałej wymiany publikacji naukowych, literackich i artystycznych, oraz popieranie stosunków między instytucjami naukowymi, bibliotekami publicznymi i zbiorami państwowymi tudzież innymi ośrodkami kultury narodowej obu Stron.

д) Popieranie akcji przekładów dzieł naukowych i literackich oraz piecza i nadzór nad właściwym ich doborem i wartością.

е) Popieranie i ułatwianie wzajemnej wymiany i organizacji wystaw malarskich, graficznych, etnograficznych, fotografii i innych, jak również produkcji muzycznych i choreograficznych, przedstawień teatralnych, wymiany filmów naukowych i artys-

фонских плоча, аудиција и ре-
трансмисија на радиу.

г) Организовање предавања,
течајева и посета истакнутих
књижевника, сликара, музича-
ра и глумаца.

х) Организовање екскурзи-
ја у циљу упознавања крајева,
спортских приредаба као и
олакшање боравка у циљу
одмора и здравља у лечилиш-
тима и бањама за Синдикате,
омладинске организације и на-
учне и културне раднике.

и) Оснивање претставниш-
тава агенција за штампу и ра-
дио обеју Страна и организо-
вање новинарских екскурзија.

ј) Културно старање о гра-
ђанима обеју Држава, који стал-
но бораве на територији дру-
ге Стране.

к) Борба против штетних
последица немачке антисловен-
ске пропаганде.

л) Олакшање узајамних од-
носа између штампе обеју Др-
жава.

Члан VI

Поткомисије имају право не-
посредног међусобног спора-
зумевања по свим питањима
у оквиру њихових компетенција.

Члан VII

Ова Конвенција биће рати-
фикована, а ратификационе ис-
праве измењене у Београду по

тичњих, плът грамoфонoвoх'
audycyj i retransmisyj radio-
wych.

g) Organizowanie odczytów,
kursów oraz wizyt wybitnych
literatów, malarzy, muzyków i
aktorów.

h) Organizowanie wycieczek
krajoznawczych oraz imprez spor-
towych, jak też ułatwianie zwi-
ązkom zawodowym i organizac-
jom młodzieżowym pobytu od-
poczynkowego i zdrowotnego w
miejscowościach kuracyjnych i
klimatycznych.

i) Utworzenie placówek ofic-
jalnych agencji prasowych i ra-
diowych obu Stron, oraz orga-
nizowanie wycieczek dzienni-
karskich.

j) Opieka kulturalna nad ob-
ywatelami obu Państw, prze-
bywających stale na terytorium
drugiej strony.

k) Przeciwdziałanie szkodli-
wym następstwom antysłowiań-
skiej propagandy niemieckiej.

l) Ułatwianie wzajemnych sto-
sunków pomiędzy prasą obu Pań-
stw.

Artykuł VI

Podkomisjom przysługuje
prawo bezpośredniego porozu-
miewania się ze sobą we wszy-
stkich sprawach wchodzących
w zakres ich kompetencji.

Artykuł VII

Konwencja niniejsza będzie
ratyfikowana i dokumenty raty-
fikacyjne zostaną wymienione w

могућности што пре, а потом биће регистрована у Секретаријату Уједињених Нација.

Конвенција ступа на снагу тридесетог дана рачунајући од дана измене ратификационих исправа и обвезиваће пет година. Ако шест месеци пре истека овог петогодишњег рока ниједна од Високих Страна Уговорница не откаже Конвенцију, сматраће се да је она продужена за даљих пет година путем прећутног споразума, а истим начином и на даље петогодишње рокове.

У доказ тога споменути Опумоћеници потписали су ову Конвенцију и ударили на њој своје печате.

Рађено у Варшави дана шеснаестог марта хиљаду деветстотина четрдесет шесте године на српско-хрватском и полском језику, с тим да се оба текста сматрају аутентичним.

За Југославију
Владислав Рибникар, с. р.

За Пољску
Леон Круцковски, с. р.

Београдzie моћлиwie jaknajpředzež, poczym będzie она zarejestrowana w Sekretariacie Narodów Zjednoczonych.

Конвенција wejdzіe w życie trzydziestego dnia licząc od daty wymiany dokumentów ratyfikacyjnych i będzie obowiązująca przez lat pięć. Jeżeli na sześć miesięcy przed upływem tego okresu pięcioletniego żadna z Wysokich Umawiających się Stron nie wypowie Konwencji będzie она uważana za przedłużoną na dalszy okres pięcioletni w drodze milczącego porozumienia i w ten sposób na następne okresy pięcioletnie.

Na dowód czego wyżej wymienieni Pełnomocnicy podpisali niniejszą Konwencję i wycisnęli na niej swe pieczęcie.

Sporządzono w Warszawie, dnia 16 marca, tysiąc dziewięćset czterdziestego szóstego roku w języku polskim i serbskim, przyczym oba teksty uważa się za autentyczne.

За Југославіју
Vladislav Ribnikar, w. r.

За Пољску
Leon Kruczkowski, w. r.

Члан 2

Овај закон ступа у живот даном објављивања у „Службеном листу Федеративне Народне Републике Југославије“, а обавезну снагу добија кад се испуне услови предвиђени у чл. VII предње Конвенције.

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

О ОПШТЕМ ПОМИЛОВАЊУ КРИВИЦА ИЗ УРЕДАБА О ОТКУПУ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА

Члан 1

У циљу правилног извршења нове државне политике о откупу вишкова пољопривредних производа и ради развијања друштвене дисциплине и грађанске самосвести произвођача пољопривредних производа даје се опште помиловање:

лицима која су прекршила прописе Уредбе о откупу и промету хлебних жита од 6 августа 1945 године;

лицима која су прекршила прописе Уредбе о откупу вуне од 4 маја 1945 године;

лицима која су прекршила прописе Уредбе о откупу и промету уљаног семена бербе 1945 од 24 новембра 1945 године.

Члан 2

Лица која су прекршила прописе Уредбе из члана 1 овог закона ослобађају се даљег издржавања казне.

Неизвршене казне или неизвршени део изречених казни неће се извршавати, односно неће се даље извршавати.

Обуставља се сваки покренути кривични поступак и више се не може покретати нов кривични поступак по кривицама обухваћеним овим помиловањима.

Члан 3

Помиловање се неће примењивати на лица која су прекршила прописе Уредаба из чл. 1 овог закона на тај начин, што су злонамерно уништили производе који су били предмет откупа.

Члан 4

Конфискована имовина вратиће се осуђеним лицима осим у случају веће друштвене опасности њихове кривице, при чему ће се нарочито узети у обзир вредност не предатих вишкова, имовинско и породично стање осуђеног лица.

Члан 5

Месно надлежни срески судови дужни су по свакој кривици из уредаба из чл. 1 овог закона донети решење којим ће применити помиловање на сва лица обухваћена овим законом.

Члан 6

Лица која сматрају да су обухваћена овим помиловањем, а она не буду примењена на њих, могу се обратити месно надлежном среском суду и тражити да суд донесе решење у смислу члана 2 овог закона. Ова лица могу истовремено тражити да им се врати конфискована имовина.

Против решења среског суда може се изјавити жалба окружном суду у року од 15 дана по пријему решења среског суда.

Члан 7

Министар правосуђа ФНРЈ издаваће упутства за примену овог закона.

Члан 8

Овај закон ступа на снагу кад се објави у „Службеном листу Федеративне Народне Републике Југославије“.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

ПРЕДЛОГА ЗАКОНА

О ОПШТЕМ ПОМИЛОВАЊУ КРИВИЦА ИЗ УРЕДАБА О ОТКУПУ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА

После ослобођења целе наше државе, један од најкрупнијих задатака који се поставио пред нашу народну власт био је неодложни задатак да се помогне опустошеним крајевима и градском становништву снабдевањем потребном храном и најнужнијим деловима одеће. Народи који су пока-

зали толико херојство у рату и који су толико страдали за слободу нису смели да буду жртва глади и беде. Отуда је народна власт предузела низ привредних и законских мера да се опустошени крајеви и наши градови обезбеде храном и најнужнијим потребама у погледу одеће. У том циљу биле су донете уредбе о откупу хлебних жита, вуне и уљаног семена.

Извесни појединци, већином несвесни људи, нису разумели сву важност решења овог задатка и нису се одазвали својим законским дужностима и обавезама општенародне солидарности. Уместо да предају вишкове производа држави, они су их прикривали и чак уништавали. Њихов број у целој држави није велики. Али разумљиво је да је против њих морала бити примењена законска санкција у облику казни за кривице које су починили.

Захваљујући привредним мерама Владе, стваралачком елану народних маса и задовољавајућем темпу обнове наше привреде, Влада ФНРЈ је била у стању да постави нови систем у откупу пољопривредних производа. По новим уредбама које су донете за економску 1946 годину произвођачи житарица и вуне предају држави само одређене вишкове који им остану преко знатних количина које имају право да задрже не само за прехрану својих домаћинстава и за семе него и за слободно располагање. Увођење првих нових мера наше привредне политике је доказ да смо позитивно решили прву борбу са глађу и немаштином и да су наше народне масе обезбеђене хлебом а све више и одећом.

Узимајући у обзир ове нове моменте, као и чињеницу да су се приликом примене ранијих уредаба поткрале извесне грешке, сматрао сам за оправдано да предложим Влади да се поднесе Народној скупштини пројекат закона о помиловању криваца који су се огрешили о прописе Уредбе о откупу и промету хлебних жита, вуне и уљаног семена. Влада је овај предлог прихватила.

Помиловање које овај закон предлаже је опште и односи се на сва лица која су кажњена за прикривање вишкова жита, вуне и уљаног семена. Она се не односи само на онај мали број појединаца који су злонамерно из саботерских мотива уништили вишкове да их не би предали држави односно нашим грађанима који су били у опасности од глади. Сви остали кривци се ослобађају даљег издржавања казни, тако да се поново враћају своје раду и својим

кућама. Неизвршене казне или неизвршени део изречених казни неће се ступањем на снагу овог закона даље извршавати. Обуставља се сваки кривични поступак по кривицама обухваћеним овим помиловањем и нови кривични поступак по овом основу не може се више започети. Одлика овог помиловања је у његовој ширини која обухвата и враћање конфискованог имања осуђеним лицима. Разумљиво је да се не могу вратити конфискована имања у оним врло ретким случајевима у којима су почињене кривице претстављале већу друштвену опасност.

Циљ је предлога овог закона да се помиловање спроведе брзо, правично и законито. Надлежни срески судови су по службеној дужности обавезни да спроведу помиловање. Осим тога, закон утврђује право осуђених лица да сами подносе захтев да се на њих примени помиловање, уколико евентуално суд то не би учинио. У овим случајевима против одлука суда успостављено је право на жалбу, које је једно од основних уставних права грађана и једно од важних средстава у рукама грађана за заштиту њихових на закону основаних права и интереса као и за учвршћење наше демократске законитости.

Предлог овог закона о помиловању је само још нова потврда морално-политичког јединства наших народних маса и њихове тесне повезаности са новом државом и тиме нови доказ чврстине наше младе Републике. Захваљујући овим околностима, ми смо у стању да пређемо преко кривица и привремених огрешења о законе појединаца и да, укидајући даље вршење законске репресије, поставимо кажњавање као васпитно средство. У нашем народном праву казне немају само репресивни карактер; оне су пре свега средство васпитања и преваспитања грађана у циљу остварења једне нове демократске народне солидарности, у којој нема и не може бити супротности између права и дужности грађана и интереса заједнице.

Уверен да ће овај закон имати васпитни карактер у овом смислу, као и да ће још више допринети одржавању и развијању грађанске свести наших пољопривредних произвођача међусобним обавезама свих народних слојева према народној држави која ће се изразити у дисциплинованом и тачном извршењу овогодишњег откупа пољопривредних производа, предлажем да се овај предлог стави на

дневни ред Народне скупштине у наставку њеног првог редовног заседања.

Претседник Владе ФНРЈ и
Министар народне одбране
Маршал Југославије
Јосип Броз Тито, с.р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О ОПШТЕМ ПОМИЛОВАЊУ КРИВИЦА ИЗ УРЕДАБА О ОТКУПУ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

ВЕЋЕ НАРОДА
Законодавни одбор
Број 150
13 јула 1946 год.
Београд

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Законодавни одбор Већа народа на својим седницама од 12 и 13 јула ове године, претресао је Предлог закона о општем помиловању кривица из уредаба о откупу пољопривредних производа, достављен му од Претседника Већа народа, а који је на основу члана 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања овог законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор који је у сагласности са Редакционим одбором Савезног већа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај, а који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:

Члан 1. У ставу трећем, иза речи „године;“ додати реч „и“.

Члан 2. У првом ставу, у првом реду, уместо речи „Уредбе“ ставити „Уредаба“. У другом ставу, у другом реду, иза речи „извршавати“ ставити тачку и брисати остатак реченице до краја. У трећем ставу, на крају, уместо речи „помиловањима“ ставити реч „помиловањем“.

Члан 4. Речи „не предатих“ писати „непредатих“.

Члан 6. У првом ставу, у другом реду, уместо речи „а она не буду примењена“ ставити речи „а оно не буде примењено“.

Члан 8. У првом реду уместо речи „кад се објави“ ставити „даном објављивања“.

Подносећи Већу народа овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи усвојити.

За известиоца одређен је Мустафа Хоџа.

Секретар

Др Душан Братић, с. р.

Претседник
Законодавног одбора
Већа народа

Божидар Масларић, с. р.

Чланови:

Нинко Петровић, с. р., Милан Поповић, с. р., Драгољуб Илић, с. р., Мустафа Хоџа, с. р., Јоза Миливојевић, с. р., Рато Дугоњић, с. р., Панко Брашнаров, с. р., Срећко Жумер, с. р., Јосип Рус, с. р., Милош Царевић, с. р., Тоне Хафнер, с. р., Томо Чиковић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О ОПШТЕМ ПОМИЛОВАЊУ КРИВИЦА ИЗ УРЕДАБА О ОТКУПУ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

САВЕЗНО ВЕЋЕ
Законодавни одбор

Број 162
15-VII-1946 год.
Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ
БЕОГРАД

Законодавни одбор Савезног већа на својим седницама од 12 и 13 јула ове године, претресао је Предлог закона о општем помиловању кривица из уредаба о откупу пољопривредних производа, достављен му од Претседника Саве-

зног већа, а који је на основу члана 63 Устава доставила
Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског пред-
лога, Законодавни одбор изабрао је Редакциони одбор; који
је у сагласности са Редакционим одбором Већа народа, на
основу измена и долуна усвојених у оба одбора, израдио
следећи извештај, који је Законодавни одбор прихватио као
свој, и који гласи:

(Текст извештаја Законодавног одбора Савезног већа
идентичан је са текстом извештаја Већа народа, који је
напред приложен).

Подносећи Савезном већу овај извештај, Законодавни
одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је Мехмед Хоџа.

Секретар

Др Макс Шнудерл, с. р.

Претседник
Законодавног одбора
Савезног већа

Моша Пијаде, с. р.

Чланови:

др Милош Московљевић, с. р., Михаило Ђуровић, с. р.,
Радован Мијушковић, с. р., Мехмед Хоџа, с. р., Филип Лакуш,
с. р., Сулејман Филиповић, с. р., Буро Салај, с. р., др Јерко
Радмиловић, с. р., др Јаков Гргурић, с. р., Иван Гранђа, с. р.,
Мара Нацева, с. р., Лајчо Јарамазовић, с. р.,
Јоже Лампрет, с. р.

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

О ЈУГОСЛОВЕНСКОМ ЦРВЕНОМ КРСТУ

Члан 1

Југословенски Црвени крст, као хумана установа од опште користи, чија се организација и делокруг протеже на цело подручје Федеративне Народне Републике Југославије, стоји под заштитом државе.

Члан 2

Југословенски Црвени крст је овлашћен да сам или у сарадњи са државним органима и народним организацијама у земљи:

а) за време мира

1) указује прву помоћ народу у случају елементарних несрећа;

2) ради на чувању и подизању народног здравља и нарочито учествује у борби против ендемичних и епидемичних болести;

3) помаже жртве рата и елементарних несрећа;

б) за време рата

1) потпомаже санитет државне војне силе, као његов помоћни орган, при евакуацији, транспортовању, нези и лечењу болесника и рањеника као и заробљених рањеника и болесних непријатељских војних лица;

2) помаже и активно суделује у организацији и извођењу санитетске заштите становништва;

3) посредује око добијања и поделе помоћи;

4) посредује у општењу заробљених и интернираних лица са спољним светом, као и око хоспитализације и репа-

трирања болесних и рањених непријатељских грађанских лица.

У циљу извршења својих задатака и узајамне сарадње како у миру, тако и у рату Југословенски Црвени крст одржава везе са међународним органима Црвеног крста и са друштвима Црвеног крста појединих држава.

Ближе одредбе о задацима у миру и у рату донеће се у правилима Југословенског Црвеног крста.

Члан 3

У случају рата Југословенски Црвени крст постаје помоћни орган војног санитета.

Влада ФНРЈ донеће посебне прописе о раду Југословенског Црвеног крста у рату, водећи рачуна о задацима и међународним правима о раду Црвеног крста у време рата.

Члан 4

Југословенски Црвени крст је за време рата претставник приватне помоћи за лечење рањеника и болесника, као и за помагање жртава рата.

Члан 5

Државни органи и службена лица ФНРЈ у земљи и иностранству дужни су да указују помоћ Југословенском Црвеном крсту у извршавању његових задатака.

Члан 6

Знак Југословенског Црвеног крста је црвени крст састављен од једнаких коцки, на белом пољу.

Југословенски Црвени крст и његови органи имају искључиво право истицања знака, уколико посебним његовим овлашћењем не би било дато право служења овим или сличним знацима и другим надлештвима, установама, предузећима или лицима.

За прекршај одредбе из предњег става извршиоц ће се казнити новчано до 2.000 динара, уколико није у питању какво кривично дело. Казну изриче надлежни срески односно градски народни одбор.

Члан 7

Државни контролни органи имају право да врше контролу у погледу економског и финансијског пословања Југословенског Црвеног крста.

Члан 8

Организацију и рад Југословенског Црвеног крста прописују друштвена правила.

Министарство иностраних послова, Министарство народне одбране, комитети за заштиту народног здравља, за социјално старање и за школе и науку делегирају у Средишњи одбор Југословенског Црвеног крста по једног свог претставника.

У главне одборе Југословенског Црвеног крста у народним републикама, Министарство народног здравља, Министарство просвете и Министарство социјалне политике народне републике делегирају по једног свог претставника.

Члан 9

У циљу омогућавања успешног извршавања његових задатака Југословенски Црвени крст:

1) не подлежи плаћању никаквих јавних дажбина на приход од своје покретне и непокретне имовине;

2) ослобађа се од плаћања такса на претставке и поднеске државним надлештвима, као и дажбина на приредбе (предавања, забаве, претставе, концерте и сл.), ако су приходи од ових намењени у друштвене сврхе;

3) ослобађа се плаћања преносне допунске таксе на непокретна имања;

4) ослобађа се пореза на промет на накнаде које прима за услуге учињене другима обављањем постављених му задатака;

5) не подлежи плаћању царина, лучких пристојби и осталих јавних терета за материјал који се у друштвене сврхе набавља или бесплатно добија у иностранству;

6) ослобађа се плаћања такса за телеграфска саопштења и за све врсте поштанских пошиљака, које упућује за време рата и мобилизације;

7) ужива повластице за службена путовања и пренос робе државним превозним средствима према постојећим прописима.

Члан 10

На све биоскопске улазнице наплаћује се у корист Југословенског Црвеног крста по 0,50 динара.

Члан 11

За време „Недеље Црвеног крста“ наплаћује се у корист друштва за возњу на свим државним превозним средствима по један динар на сваку карту до 100 динара, и исто толико за сваку даљњу започету стотину, а на сва писма, дописнице, телеграме и остале поштанске пошиљке по 0,50 динара, сем пошиљака које упућују државне установе и само друштво.

Члан 12

Овај закон ступа на снагу осмог дана по објављивању у „Службеном листу ФНРЈ“.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

ПРЕДЛОГА ЗАКОНА О ЈУГОСЛОВЕНСКОМ ДРУШТВУ ЦРВЕНОГ КРСТА

Предлог закона о Југословенском друштву Црвеног крста има за циљ да на новим основама и у складу са измењеним друштвено-политичким уређењем наше државе постави положај друштва Црвеног крста у Федеративној Народној Републици Југославији и регулише његове односе према државним органима. У том циљу, у чл. 1 предвиђено је да је Југословенско друштво Црвеног крста хумана установа од опште користи, тј. приватна установа која због својих општекорисних циљева и задатака добија карактер установе опште користи и као таква стоји под заштитом државе.

Сагласно овоме, предлог у чл. 2 даје овлашћење Црвеном крсту да, сам или у сарадњи са државним органима и народним организацијама, врши основне задатке за време мира и рата, одређене у овом члану. Међу тим задацима нарочито треба нагласити задатке друштва за време рата, у извршењу којих се оно појављује и као посредник између зараћених земаља у погледу неге и лечења болесника и рањеника заробљених, као и у општењу заробљених интернираних лица са спољним светом, итд. Поред тога, друштво је за време рата и претставник приватне помоћи за лечење рањеника и болесника, као и за помагање жртава рата.

С обзиром на циљеве друштва како за време мира тако за време рата, члан 7 овог предлога доноси наређење да су државни органи и службена лица ФНРЈ у земљи или ино-

странству дужни да указују помоћ друштву у извршивању друштвених задатака. На тај се начин друштву омогућава да правилно у потпуности и без сметњи извршује поверене задатке.

Сасвим је разумљиво да државни контролни органи имају право да врше контролу у погледу економског и финансијског пословања друштва (чл. 9), не дирајући у сектор његових задатака, јер друштво као опште корисна установа стоји под заштитом државе и ужива многе финансијске повластице.

У чл. 10 и 11 овог предлога дају се друштву извесне повластице у циљу омогућавања што успешнијих извршавања његових задатака. Ове или сличне повластице уживају углавном и друштва Црвеног крста у страним земљама, а њихово давање је сасвим оправдано с обзиром на улогу и задатке друштва. Те се повластице односе на ослобођење од плаћања јавних дажбина на приходе од покретне или непокретне имовине, на ослобођење од плаћања разних такса, царина итд.

Претседник
Комитета за социјално старање Владе ФНРЈ
Кирило Савић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О ЈУГОСЛОВЕНСКОМ ДРУШТВУ ЦРВЕНОГ КРСТА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

ВЕЋЕ НАРОДА
Законодавни одбор

Број 138
11-VII-1946 год.
Београд

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Законодавни одбор Већа народа, на својим седницама од 9 и 10 јула о. г. претресао је Предлог закона о Југословенском Црвеном крсту, достављен му од Претседника

Већа народа, а који је на основу чл. 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор, који је, у сагласности са Редакционим одбором Законодавног одбора Савезног већа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај, који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:

У тексту закона реч „Црвени крст“ писати свуда великим словом „К“.

Члан 1 мења се и гласи: „Југословенски Црвени Крст, као хумана установа од опште користи, стоји под заштитом државе.

Организација и делокруг Црвеног Крста протеже се на цело подручје Федеративне Народне Републике Југославије“.

Члан 2. У поднаслову под а), тачка 2, уместо реда речи „ендемичних и епидемичних“ ставити „епидемичних и ендемичних“.

У поднаслову под б), тачка 1. први ред, уместо речи „државне војне силе“ ставити „оружане силе“.

У тачки 4, у трећем реду, брисати реч „грађанских“.

У другом ставу, други ред, иза речи „у рату“ ставити запету.

Члан 3, ст. 2, у трећем реду, уместо речи „правима“ ставити реч „правилима“.

Члан 4 мења се и гласи: „За време рата Југословенски Црвени Крст је претставник приватне помоћи за лечење рањеника и болесника, као и за помагање жртава рата“.

Члан 5. У другом реду уместо речи „да указују“ ставити реч „указивати“.

Члан 6. У другом реду иза речи „од“ ставити реч „пет“, уместо речи „коцки“ ставити реч „квадрата“. У другом ставу, други ред, иза речи „истицање“ додати реч „свога“, а у истом реду брисати реч „његовим“.

У трећем ставу, први ред, уместо речи „извршиоц“ ставити реч „извршилац“.

У другом реду иза речи „казнити“ додати речи „у корист Југословенског Црвеног Крста“.

Члан 7, први ред, уместо речи „да врше“ ставити реч „вршити“. У другом реду брисати речи „у погледу економског и финансијског“.

Члан 8. У првом реду уместо речи „организацију“ ставити „организација“. У другом реду уместо речи „пропи-

сују“ ставити реч „прописује“, брисати речи „друштвена правила“ а у место тога ставити „се његовим правилима“.

У трећем ставу свугде реч „Министарство“ писати малим словом „м“. У трећем реду уместо речи „Министарство социјалне политике“ ставити речи „министарство социјалног старања“.

Члан 9. Прва реченица мења се и гласи: „Да би што успешније могао извршити своје задатке, Југословенски Црвени Крст“.

У тачки 2, задњи ред, уместо речи „у друштвене сврхе“ ставити речи „у његове сврхе“.

У тачки петој, други ред, уместо речи „јавних терета“ ставити речи „јавних дажбина“. У истом реду уместо речи „у друштвене сврхе“ ставити речи „у његове сврхе“, а у задњем реду те тачке уместо речи „у иностранству“ ставити речи „из иностранства“, или који у сврху помоћи шаље у иностранство“.

Члан 10 мења се и гласи: „На улазнице за све беоскопске претставе у свима биоскопима наплаћује се у корист Југословенског Црвеног Крста по 0,50 динара“.

Члан 11. У првом реду иза речи „За време“ додати реч „годишње“, иза речи „у корист“ додати речи „Југословенског Црвеног Крста“.

У другом реду брисати реч „друштва“, а уместо речи „за вожњу на свим државним превозним средствима ставити речи „на свим државним превозним средствима за вожњу изван локалног саобраћаја“.

У четвртном реду уместо речи „даљњу“ ставити „даљу“. У задњем реду уместо речи „само друштво“ ставити „сам Југословенски Црвени Крст“.

У члану 12 уместо речи „осмог дана по објављивању“ ставити речи „даном објављивања“, а у другом реду реч „ФНРЈ“ исписати „Федеративне Народне Републике Југославије“.

Подносећи Већу народа овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је Драгољуб Илић.

Секретар

Претседник

Др Душан Братић, с. р.

Божидар Масларић, с. р.

Чланови:

Драгољуб Илић, с. р., Нинко Петровић, с. р., Милан Поповић, с. р., Рато Дугоњић, с. р., Јоза Миливојевић, с. р., Богдан

Орешчанин, с. р., Панко Брашнарлов, с. р., Срећко Жумер,
с. р., Јосип Рус, с. р., Тоне Хафнер, с. р., Мустафа Хоџа, с. р.,
Томо Чиковић, с. р., Милош Царевић, с. р., др Бранко
Чубриловић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О ЈУГОСЛО- ВЕНСКОМ ДРУШТВУ ЦРВЕНОГ КРСТА

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Законодавни одбор Савезног већа на својим седницама од 9 и 10 јула ове године, претресао је Предлог закона о Југословенском Црвеном крсту, достављен му од Претседника Савезног већа, а који је на основу члана 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор, који је у сагласности са Редакционим одбором Већа народа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора израдио следећи извештај, који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:

(Текст извештаја Законодавног одбора Савезног већа идентичан је са текстом извештаја Законодавног одбора Већа народа, који је напред приложен).

Подносећи Савезном већу овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је Јоже Лампрет.

Број 151
11-VII-1946 год.
Београд

Секретар
Др Макс Шнудерл, с. р.

Претседник
Моша Пијаде, с. р.

Чланови:

Владимир Симић, с. р., Михаило Ђуровић, с. р., Мехмед Хоџа, с. р., Радован Мијушковић, с. р., Филип Лакуш, с. р., Сулејман Филиповић, с. р., Ђуро Салај, с. р., др Јаков Гргурић, с. р., др Јерко Радмиловић, с. р., Живојин Јоцић, с. р., Лајчо Јарамазовић, с. р., Јоже Лампрет, с. р., Мара Нацева, с. р., Иван Гранђа, с. р., др Милош Московљевић, с. р.

Н А Ц Р Т

ОСНОВНОГ ЗАКОНА О ЗАДРУГАМА

I

У циљу остварења уставних начела о посвећивању нарочите пажње у пружању помоћи народним задружним организацијама;

у циљу да се ојача и убрза изградња задруга, како би оне могле да буду чврст ослонац државе у заштићавању интереса радног народа;

у циљу да се задружним организовањем искористи привредна снага сеоске и занатске привреде и да се она укључи у општи државни привредни план;

у циљу пружања нарочите заштите и помоћи сиромашном и средњем сељаку; и

у циљу да се правилно организује снабдевање најширих народних слојева

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

доноси

ОСНОВНИ ЗАКОН О ЗАДРУГАМА

Члан 1

Задруге су добровољне економске организације радног народа које у интересу унапређења народне привреде, путем заједничког рада, повезују и унапређују пољопривредна газдинства и занатску радиност и које развијају иницијативу најширих народних маса у селу и у граду на организовању производње, снабдевања и расподеле робе.

Извршавањем ових задатака задруге помажу држави у подизању благостања најширих слојева народа.

Задруге су ослонац државе у спровођењу државног привредног плана, савеза радних маса села и града, средство

општенародне иницијативе, евиденције и контроле у привреди.

Чланство у задругама је добровољно. Сви задругари међу собом су равноправни.

Члан 2

Задруге могу бити са ограниченом и неограниченом одговорношћу, са уделима или без удела.

За обавезе задругине задругари јамче солидарно.

Члан 3

Задруге деле чист приход члановима или га могу не делити. Подела се врши сразмерно пословању чланова са задругом, а на уплаћене уделе задруге могу плаћати интерес — ако имају чистог прихода — највише до висине есконтне стопе Народне банке ФНРЈ.

II

ВРСТЕ ЗАДРУГА

Члан 4

Главне врсте задруге јесу: набавно-продајне, потрошачке, произвођачке, прерађивачке, кредитне, станбене и здравствене.

Земљорадничке набавно-продајне задруге баве се снабдевањем својих чланова средствима за потрошњу и производњу и прикупљањем пољопривредних производа својих чланова ради заједничке продаје. Ове задруге могу се поред тога бавити и производњом, прерадом, штедњом и кредитом.

Радничко-службеничке потрошачке задруге баве се снабдевањем својих чланова средствима потрошње.

Земљорадничке, произвођачке и прерађивачке задруге баве се заједничком производњом, прерадом и продајом пољопривредних производа својих чланова, а могу се бавити штедњом и кредитом. Посебни облик ових задруга су сељачке радне задруге, које се баве заједничким пољопривредним газдовањем.

Занатске произвођачке и прерађивачке задруге баве се заједничком производњом, прерадом и продајом занатских производа као и кредитирањем својих чланова. Оне могу употребљавати искључиво радну снагу својих задругара.

Кредитне задруге баве се прикупљањем ситне штедње и мобилисањем новчаних средстава у циљу давања кредита својим члановима. Оне могу бити земљорадничке, радничко-службеничке и занатлијске.

Станбене задруге имају за задатак да обезбеде стан ширим слојевима радног народа путем изградње нових и обнове старих зграда.

Здравствене задруге имају за задатак да се старају, путем организације здравствене службе, о здрављу својих чланова и њихових породица.

III

ОРГАНИЗАЦИЈА ЗАДРУГА

1) Оснивање

Члан 5

Кад оснивачи желе оснивати задругу дужни су поднети нацрт својих правила на одобрење извршном одбору окружног односно обласног народног одбора, који о томе одлучује закључком своје седнице на основу закона.

За сељачке радне задруге дужан је окружни односно обласни извршни одбор тражити претходну сагласност министарства пољопривреде народне републике.

Исти ови органи одобравају и све измене и допуне правила.

Против одлуке окружног односно обласног извршног одбора могу оснивачи уложити жалбу надлежном министарству народне републике односно главном извршном одбору аутономне покрајине.

Члан 6

Кад нацрт правила буде одобрен, оснивачи ће сазвати оснивачку скупштину задругара. Оснивачка скупштина доноси одлуку о усвајању правила и бира органе задруге.

Изабрана управа подноси пријаву за уношење задруге у задружни регистар среском односно градском извршном одбору, на чијем подручју задруга има своје седиште.

Ако срески извршни одбор одбије регистрацију, изабрана управа може уложити жалбу вишем органу државне управе.

Уношењем у задружни регистар задруга правно постоји и може одмах отпочети са пословањем.

Члан 7

Закон народне републике прописује ближе одредбе о начину оснивања задруга, о правилима задруга и о њиховом упису у задружни регистар.

2) Чланство

Члан 8

Чланови задруге могу бити грађани оба пола који су навршили 18 година старости, ако испуњују услове прописане задружним правилима, изузев лица која су лишена политичких и појединих грађанских права.

Чланови сељачке радне задруге могу бити грађани оба пола који су навршили 16 година старости.

Сељачке радне задруге могу оснивати само лица којима је пољопривреда главно занимање.

Код сељачких радних задруга сматрају се задругарима сви чланови индивидуалног домаћинства које је ступило у задругу.

Сељаци који стално обрађују земљу туђом радном снагом могу ступити у сељачку радну задругу само ако их прими скупштина већ основане задруге.

Члан 9

О пријему и искључењу чланова задруге одлучује управни одбор. Против ове одлуке може се жалити скупштини задругара. На месец дана пред скупштину управни одбор не може вршити искључење задругара, нити може примати нове задругаре.

Пријем и искључење чланова односно задругара сељачких радних задруга врши скупштина. За искључење потребно је присуство две трећине задругара.

Члан 10

Приликом ступања у задругу са уделима чланови уписују најмање један удео, чији износ одређују правила. За време трајања чланства удели се не могу враћати, залагати нити бити предмет извршења за обавезе задругара.

Чланови сељачких радних задруга уносе у задругу и своју земљу, према одредбама правила, изузев окућнице од најмање $\frac{1}{4}$ х до највише 1 х са кућом за становање и привредним зградама које су им потребне за лично газдинство, као и радну стоку и инвентар, према одлуци скупштине. Правила могу прописати да се земља уноси у задругу као удео, под закуп или као основица за поделу прихода.

Члан 11

Чланство у задрузи престаје иступањем, искључењем и смрћу.

Сваки члан, на начин прописан правилима, може иступити из задруге кад хоће. Из сељачке радне задруге не може се иступити пре истека трогодишњег рока.

Члан 12

Престанком чланства престају сва чланска права у задрузи.

Члан 13

Члански удели исплаћују се задругарима чије је чланство престало тек по престанку њиховог јемства за обавезе задруге.

Члановима сељачких радних задруга чије је чланство престало, односно њиховим наследницима, враћа се њихова земља односно земља одговарајуће количине и квалитета.

Члан 14

Од дана одлуке о ликвидацији или отварању стечаја задругари не могу иступити из задруге нити бити из ње искључени.

Ближе одредбе о пријему, искључењу и иступању чланова из задруге, о правима чланова чије је чланство престало према задрузи и осталим последицама престанка чланства прописује закон народне републике и правила задруге.

3) Органи задруге

Члан 15

Органи задруге су скупштина, управни одбор и контролни одбор.

Скупштина је највиши орган задруге, на којој задругари врше своје право одлучивања у пословима задруге. Она бира и смењује остале органе задруге и о свим пословима задруге доноси одлуке обавезне за њене органе и за све задругаре.

На скупштини задругари учествују лично изузев правних лица која су заступљена преко делегата. Правилима задруга са великим бројем задругара може се прописати да скупштину сачињавају делегати задругара, сагласно прописима закона народне републике.

Члан 16

Одредбе о врстама скупштина, њиховој надлежности, сазиву, доношењу одлука и начину гласања прописује закон народне републике.

Скупштинске одлуке противне закону или правилима не важе.

Члан 17

Управни одбор је извршни орган задруге, који пуноважно претставља и заступа задругу и руководи целокупним њеним пословањем.

Контролни одбор је надзорни орган задруге који контролише целокупни рад управног одбора и службеника задруге.

Исто лице не може бити једновременно члан оба одбора.

Службеници задруге не могу бити чланови управног и контролног одбора. Само један водећи службеник може бити и члан управног одбора, ако се то правилима задруге предвиди.

Чланови управног и контролног одбора не могу бити лица у блиском сродству.

Служба чланова управног и контролног одбора је почасна. Секретар, а код сељачких радних задруга и претседник задруге, могу имати месечну награду ако су у задрузи стално запослени.

Члан 18

Одредбе о томе ко може бити члан управног одбора и контролног одбора, о начину њиховог избора и смењивања, о надлежности, о пословању и одговорности прописује закон народне републике.

4) Књиге, годишњи рачун и фондови

Члан 19

Задруга је дужна да води све књиге које одговарају предмету њеног рада, тако да се из њих може у свако доба видети целокупно њено пословање и стање.

Управни одбор је дужан да на крају сваке пословне године закључи годишњи рачун, који подноси скупштини задругара на одобрење.

Контролни одбор је дужан да овај рачун прегледа и да о њему поднесе скупштини извештај.

Скупштина доноси посебне одлуке о одобрењу годишњег рачуна, употреби чистог прихода и попуни евентуалног губитка.

Члан 20

Свака задруга има резервни фонд који служи за покриће губитака. Резервни фонд се, у случају престанка задруге, не може поделити међу задругаре.

Поред резервног фонда задруга може имати и друге фондове, који се установљавају правилима или одлуком скупштине.

Законом народне републике прописале се начин образовања фондова, део чистог прихода који се у њих уноси, начин њихове употребе и поступак са њима у случају престанка задруге.

IV

ПРЕСТАНАК ЗАДРУГЕ

Члан 21

Задруга престаје: 1) кад скупштина задругара одлучи да задруга престане, 2) кад се споји са другом задругом, 3) кад се над имовином задруге отвори стечај и 4) кад државни орган који је дозволио оснивање донесе одлуку да задруга престане, односно кад његова одлука о томе постане правоћна.

Одлуку о ликвидацији и фузији задруге доноси већином гласова скупштина на којој је присутно најмање $\frac{2}{3}$ задругара.

Државни орган који је у првом степену одобрио оснивање задруге може донети одлуку о престанку задруге из разлога предвиђених у закону. Против ове одлуке, као и против одлуке којом се одбија одобрење за оснивање пословних савеза и главне задруге (чл. 25), може се поднети жалба влади народне републике односно главном извршном одбору аутономне покрајине.

Кад задруга престане из разлога наведених у ст. 1 под 1) и 4) овог члана провешће се њена ликвидација.

Члан 22

Закон народне републике прописује ближе одредбе о престанку задруге по одлуци скуштине, о спајању задруга, о стечају над имовином задруге, о престанку задруге по одлуци државног органа код којег је задруга регистрована, о провођењу ликвидације, о употреби задружне имовине која преостане после проведене ликвидације и завршетка стечајног поступка.

V

ЗАДРУЖНИ САВЕЗ

Члан 23

Све земљорадничке задруге на територији једног среза, сем сељачких радних задруга, могу се удружити према врсти послова које обављају, у среске пословне савезе. Када се не може образovati срески пословни савез, јер нема потребан број задруга, могу ови савези обухватити цео округ односно два или више срезова, ако ови чине једно привредно подручје (реон) и гравитирају једном средишту.

Број задруга потребан за оснивање среског пословног савеза одређује закон народне републике.

На територији народне републике могу се по потреби оснивати покрајински или змаљски пословни савези, специјализовани према врстама задруга које удружују.

У већим градовима и индустријским центрима или рударским базенима радничко-службеничке потрошачке задруге могу оснивати главне задруге, као пословне централе.

Изузетно, ако то захтевају општи интереси, може се дозволити и оснивање задруга и савеза чија се пословна територија протеже на две или више народних република.

Све задруге и главне задруге и сви пословни савези морају се учланити у главни задружни савез народне републике, као једини ревизијски савез на територији народне републике.

Аутономна покрајина може имати свој посебни главни задружни савез, који такође мора бити учлањен у главни задружни савез народне републике.

Члан 24

Сви главни задружни савези народних република учлањују се у Главни задружни савез ФНРЈ, чији је задатак да претставља све задруге Федеративне Народне Републике Југославије у земљи и иностранству, да врши ревизију свих главних задружних савеза народних република, да се стара о ширењу задруга, да прибира и објављује статистику о задругама Југославије, да надлежним органима државних власти даје мишљења и предлоге о свим питањима која се односе на задруге.

Члан 25

Срески, окружни (реонски), покрајински и земаљски пословни савези и главне задруге (чл. 23 ст. 3) оснивају се на основу одобрења правила од надлежних министарстава народне републике, а задруге и пословни савези, чија пословна територија обухвата две или више народних република, оснивају се на основу одобрења надлежног министарства Савезне владе.

Против одлуке, донете на основу овог члана, министарства народне републике има места жалби влади народне републике, а против одлуке савезног министарства Влади ФНРЈ.

Члан 26

Правила главних задружних савеза народне републике и аутономних покрајина одобрава и дозвољу за рад даје влада народне републике.

Правила Главног задружног савеза ФНРЈ одобрава и даје дозвољу за рад Влада ФНРЈ.

Без надлежног одобрења правила савези се не могу регистровати.

Надлежни орган доноси одлуку о одобрењу правила по слободној оцени, имајући при том у виду улогу задруга

у планској привреди. Правила се не смеју одобрити ако нису у складу са овим законом и са законом народне републике и ако постоје разлози који указују на то да задруга односно савез, чија су правила поднета на одобрење, нема за циљ задатке који су задругама намењени овим законом и Уставом ФНРЈ.

Члан 27

У року од месец дана по одобрењу правила пословни савези односно главне задруге морају се регистровати и то: срески и обласни (реонски) пословни савези код среског извршног одбора, односно градског извршног одбора на чијем подручју имају своја седишта, главни задружни савез и пословни савез аутономне покрајине код главног извршног одбора аутономне покрајине, главни задружни савез и пословни савези народне републике код комисије за задруге народне републике, Главни задружни савез ФНРЈ и задруге односно пословни савези чије пословање обухвата територије двеју или више народних република код Комисије за задруге ФНРЈ.

Члан 28

Законом народне републике прописале се задаци главног задружног савеза народне републике односно аутономне покрајине, задаци пословних савеза, поступак за учлањење новооснованих задруга и савеза у главни задружни савез, услови за чланство физичких лица у савезима и њихов број у управном и контролном одбору савеза у односима према претставницима задруга, као и начин држања скупштине.

VI

ОСТАЛЕ ОДРЕДБЕ

1) Државни надзор

Члан 29

О развијању задруга, снабдевању и помоћи задругама старају се надлежна министарства према врсти пословања задруга. Министарства контролишу план рада задруга и дају им привредне и друге задатке.

За усклађивање рада појединих министарстава са задругама и савезима оснива се при Претседништву Владе ФНРЈ Комисија за задруге, а у народним републикама комисије за задруге при претседништву владе народне републике.

Надзор над радом задруге и пословних савеза, нарочито у погледу извршења привредног плана, врше, у оквиру своје надлежности, народни одбори по упутствима надлежних министарстава народне републике.

Надзор над извршењем задатака које су поједина министарства поставила задружним организацијама врше министарства која су те задатке поставила.

Главни задружни савези дужни су да надлежним надзорним државним властима на њихов захтев достављају препис извештаја о ревизији задруга или савеза, као и све податке о пословању задруга односно савеза. Поред тога главни задружни савези су дужни да изврше сваку ревизију коју надлежни државни органи буду захтевали.

Државни органи који врше надзор над задругама и задружним савезима имају право да пониште и измене закључке и обуставе деловање органа задруга и задружних савеза који су противни прописима и решењима државних органа, као и одредбама државног плана и даним производним задацима.

Против ових решења органи задруга и задружних савеза имају право жалбе на више државне органе.

2) Ревизија

Члан 30

Свака задруга и сваки савез мора примити ревизију читавог свог рада, имовине и свих књига и докумената коју врше стручни ревизори главног задружног савеза.

Своју дужност ревизор мора вршити савесно, по прописима закона и правилима за вршење ревизије.

Чланови управног и контролног одбора и службеници задруге односно савеза дужни су да ревизорима дају потпуна и тачна обавештења о свему што је потребно да се ревизија правилно и брзо врши.

Члан 31

Стручне квалификације, права и дужности ревизора, вршење ревизије, поступак са извештајем ревизије, као и

накнада трошкова ревизије регулисаће се законом и правилицима народне републике.

3) Казне

Члан 32

Лица која изврше крађу, утају, намерно уништење или оштећење задружне имовине и интереса задруге казниће се по постојећим законима.

Казне за прекршај закона, правила и скупштинских одлука прописује закон народне републике.

Новчане казне изречене по кривицама из става 1 и 2 овог члана предају се фонду за помагање задруга.

4) Повластице

Члан 33

Дужност је државних органа да помажу задруге које својим исправним и правилним задружним радом и доприносом у извођењу општег државног плана одговарају циљу и улози задруге. Та помоћ односи се на давање јевтиних новчаних кредита, на омогућавање употребе модерних и савршенијих средстава производње, на стручно подизање задружних кадрова, на повластице предвиђене овим законом итд.

Држава ће поклонити посебну пажњу задругама ратних инвалида, које овима треба да обезбеде рад и пристојан живот.

Члан 34

Задруге имају права да се пре свих поверилаца наплате из залоге која им је дата на име обезбеђења кредита.

Ове залоге задруге могу оставити на чување код дужника. Дужници који би заложене предмете скривали, продавали, трошили, кварили или отуђивали без претходног одобрења задруге одговараће за утају.

Члан 35

Пољопривредне машине, справе и алати, стока, семе и остала средства пољопривредне производње која су набављена на кредит код задруге не могу се узимати у попис за дуг све док их сопственик задрузи не исплати.

Члан 36

Судови су дужни да све тражбине задруга решавају као хитне ствари, а извршни органи дужни су да судске одлуке извршују најдаље у року од 15 дана од дана пријема.

Члан 37

Задруге и савези ослобођени су свих такса око оснивања, потврђивања правила, књига и обавеза по издатим кредитима, око оверавања потписа чланова управног одбора, преноса стоке и инвентара сопственика на сељачке радне задруге и уопште за све радње што их са државним властима имају.

Главни задружни савези народних република ослобођени су поштарине.

Члан 38

У циљу помагања задруга установљава се код Савезне планске комисије фонд за помагање задруга. Министарство финансија ће прописати уредбом начин финансирања фонда као и средства која се дају фонду на располагање.

Помоћи из фонда додељиваће Комисија за задруге на основу плана Савезне планске комисије.

Члан 39

Задружни ревизори главних задружних савеза имају право на бесплатну возњу на свим државним превозним средствима када путују службеним послом.

Правилник о коришћењу ове повластице прописаће Министар саобраћаја ФНРЈ у споразуму са Комисијом за задруге ФНРЈ.

Члан 40

У случају да задругар земљу коју је унео у сељачку радну задругу продаје, задруга, под једнаким условима, има првенство право куповине.

Члан 41

Ако сељачка радна задруга нема погодног места за подизање свог дома и других пољопривредних зграда може јој се у ту сврху дати бесплатна државна земља. Ако ове нема може јој се дати и земља других власника у којем

случају ће се власнику дати у замену државна или задружна земља исте вредности на другом месту. Када се о замени не може постићи споразум између власника и задруге одлуку ће донети комисија састављена према чл. 43 овог закона.

Члан 42

Сељачке радне задруге имају право да при провођењу мелиорације на својој земљи врше потребне радове и на приватној земљи, под условом да накнаде евентуалну штету. Ако извршене мелиорације доносе користи незадругарима, ови су дужни да накнаде задрузи сразмеран део учињених трошкова.

Процену настале штете и вредности извршених мелиорација врши комисија састављена према чл. 43 овог закона.

Члан 43

Распарчане и удаљене парцеле задругара које су унете у сељачку радну задругу, груписаће се у веће блокове погодне за машинску обраду. Задружни блокови образоваће се на оним местима где се претежно налази земљиште задругара. Стварање ових блокова вршиће се заменом парцела задругара изван блока са парцелом незадругара у блоку.

Разлика у вредности парцела које се замењују, а која не износи више од 10 %, може се исплаћивати у новцу.

Спорови о власништву не задржавају замену.

Замена ће се вршити првенствено споразумно између задруге и власника. Уколико до споразума не дође, замену ће вршити комисија састављена од два претставника сељачке радне задруге, два претставника незадругара, по једног претставника месног и среског народног одбора и једног агронома кога ће одредити министарство пољопривреде народне републике. Комисија је дужна да код замене води рачуна како о интересима задруге и задругара тако и о интересима незадругара са којима земљиште замењује.

Противу решења ове комисије незадовољна страна може се жалити у року од осам дана окружном суду чија је одлука коначна. Суд је дужан да одлуку по овим жалбама доноси најдаље у року од 21 дана од дана пријема жалбе.

VII ПРЕЛАЗНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 44

Ступањем на снагу овог закона престају да важе сви прописи који су противни овом закону.

Закони о задругама народних република донеће се у року од три месеца од дана ступања на снагу овог закона.

Члан 45

Постојеће задруге и савези дужни су да своја правила и свој рад саобразе овом закону и закону народне републике у року од шест месеци по ступању на снагу закона о задругама народне републике. За измену правила у овом случају довољна је проста већина присутних задругара без обзира на постојеће прописе.

Уколико неке од постојећих задруга или савеза немају услова за даљи рад неће се саображавати прописима овог закона, већ ће извршити ликвидацију. Исто ово важи и за задруге и савезе који своја правила и свој рад нису саобразили у одређеном року. Одлуку о овоме и рок за ликвидацију доноси онај орган који је надлежан да одобрава оснивање оваквих задруга и савеза на предлог главног задружног савеза народне републике, односно аутономне покрајине.

О томе коме ће се предати имовина на овај начин ликвидираних задружних установа одлучиће надлежна комисија за задруге.

Члан 46

Удружења, друштва и установе које у свом називу имају ознаку „задруга” или други израз који има исто значење а не потпадају под овај закон морају ову реч брисати из свог назива најдаље у року од шест месеци по ступању на снагу овог закона.

Удружења, друштва и установе које буду основане после ступања на снагу овог закона, а не потпадају под његове одредбе, не могу, изузев водних задруга, уносити у свој назив ознаку „задруга” нити коју другу реч која има исто значење.

Члан 47

Овај закон ступа на снагу осам дана по објављивању у „Службеном листу ФНРЈ”.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

НАЦРТА ОСНОВНОГ ЗАКОНА О ЗАДРУГАМА

Са крупним политичким и економским променама у нашој држави које су довеле до појаве и учвршћења ши-роког и одлучујућег државног привредног сектора, изме-нила се улога и значај задруга. У новој народној републици задруге први пут могу да буду у пуној мери истинске орга-низације радног народа и да послуже интересима даљег развијања народне привреде.

Пројект овог закона о задругама има за задатак да постави организационе и правне услове за развој и учвр-шћење наших задруга како би оне могле да одиграју одго-варајућу улогу у изградњи наше напредне привреде и како би могле да послуже као чврст ослонац државе у заштића-вању интереса радног народа.

Доношење закона о задругама налажу као хитну меру, осим тога, и следећи разлози:

1) задружне организације — како старе тако у знатној мери и нове — послују према старим правилима и према одредбама Закона о привредним задругама. Овај закон, који је донела профашистичка већина Стојадиновићеве скуп-штине, био је један од главних узрока нездравог стања у коме се у знатној мери налазило задругарство старе Југо-славије. Меркантилне, бирократске и често антидемократске методе рада, које се и данас могу срести у нашим задру-гама, потичу углавном из примене одредаба овог закона;

2) недовољно рашчишћени појмови и често конфузна пракса у односима између државног сектора привреде и органа народних власти с једне стране и задружних орга-низација с друге.

Полазећи од основног става према задругама, пројект новог закона о задругама на јасан начин дефинише задругу као економску организацију радног народа и у духу Устава одређује оквире и смернице њеног деловања. Главна пажња посвећена је односима између државног сектора, односно органа државне власти, и задружног сектора при чему се за-дружне организације јављају као важан фактор повези-вања претежно ситне сеоске и занатске привреде са држав-ном трговином и производњом, фактор њиховог укупча-вања у општи привредни план. Пројект закона о задругама

садржи ове основне и важне новине према старим принципима за организацију задруга:

1) Задруге су добровољне економске организације претежно радног народа које путем заједничког рада унапређују и повезују ситну сеоску и занатску привреду и развијају иницијативу народних маса за снабдевања и расподелу добара. Сходно општим задружним принципима задругари су међусобно равноправни. Проширена су права и компетенције скупштине задругара кроз коју ће доћи до изражаја најшири слојеви задружног чланства. На тај начин је обезбеђено пуно остварење иницијативе одоздо као једног од битних фактора за развој задруга.

2) Закон у првом реду предвиђа земљорадничке набавно-продајне, произвођачке и прерађивачке задруге, а као нову и важну врсту земљорадничких произвођачких задруга сељачке радне задруге, које се баве заједничким пољопривредним газдовањем.

3) У вези са тим истакнуто је још једно руководно начело које је нашло свој правни облик у закону: јачање базе задругарства —самих задруга и њихових најближих среских пословних савеза.

Нови закон саображава организацију задруга новом државном уређењу. У њему су предвиђени основни принципи реорганизације задруга, која је у пракси већ у великој мери извршена, те у том погледу одредбе закона формално санкционишу створено стање. С тим у вези закон предвиђа тесну везу задруга са органима државне управе који се баве остварењем привредних задатака. На тај начин задруге не висе у ваздуху него се непосредно везују на државни привредни сектор.

Да би закон омогућио јачање основних задруга, њихово заједничко снабдевање и што тешње повезивање са државном привредом, обратиће се пажња уједињавању задруга у пословне савезе. — По правилу пословни савези се организују у оквиру среза, али могу и у оквиру већих територијалних јединица, већ према врсти задруга. Како закон не предвиђа два или више степена пословних савеза, то ће ови срески пословни савези бити најчвршћа веза државне и задружне привреде. Главни савези предвиђени у закону имају само карактер ревизионих савеза, али помажу задругама и пословним савезима у њиховом раду саветима и старају се за одгој задружних кадрова.

Законом су постављени правни темељи за један од нових задружних облика, за сељачке радне задруге, које су се досада самоникло јављале у разним крајевима готово свих народних република. На тај начин Упутства које је израдила Комисија за аграрну реформу и колонизацију и Правила сељачких радних задруга која су недавно објављена претстављају са новим законом једну целину која ће повољно утицати на правилан развој ових задруга.

У одредбама о повластицама враћене су на снагу многе повластице које су задружне организације имале пре доношења Закона о привредним задругама од 1937 године, а поред њих предвиђене су и нове повластице.

Закон о задругама је у суштини оквиран, тј. он се ограничава само на основне одредбе које су од општег значаја по задругарство а од уобичајене задружне технике узети су само најнеопходнији елементи уколико су се могли прилагодити нових условима под којима се задруге развијају. Зато се закон и назива основним. С друге стране дата је пуна могућност народним републикама да у оквиру овога закона доносе своје законске прописе који ће регулисати рад задружних организација према специјалним условима односних народних република.

На тај начин, омогућујући спровођење у дело оних одредаба Устава које се тичу задруга, дати су и формално правни услов иза правилан однос задружних организација, органа државних власти и државног сектора привреде, за њихово што чвршће међусобно повезивање, што претставља највећу гаранцију, да ће задруге извршити задатке који се пред њих данас постављају на корист радних маса села и града и подизања народне привреде.

Председник Привредног савета
и Министар индустрије

Борис Кидрич, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ОСНОВНОГ ЗАКОНА О ЗАДРУГАМА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

ВЕЋЕ НАРОДА

Законодавни одбор

Број 111

22 јуна 1946 год.

Београд

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Законодавни одбор Већа народа на својим седницама од 18, 19 и 21 јуна ове године, претресао је Предлог основног закона о задругама, достављен му од Претседника Већа народа, а који је на основу чл. 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор, који је у сагласности са Редакционим одбором Законодавног одбора Савезног већа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај, који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:

У уводу испод наслова брисати „I“.

Увод закона мења се и гласи: „Да би се остварили уставни прописи о просвећивању нарочите пажње и о пружању помоћи народним задружним организацијама;

да би се ојачала и убрзала изградња задруга, како би оне могле постати чврст ослонац државе у заштитивању интереса радног народа;

да би се задружним организовањем привредна снага сеоске и занатске привреде корисно употребила и укључила у општи државни привредни план;

да би се пружила нарочита заштита и помоћ сиромашном и средњем сељаку; и

да би се правило организовало снабдевање најширих народних слојева“.

Изнад члана 1 ставити „I“ и испод тога ставити „Опште одредбе“.

Члан 1, став 1, у последњем реду уместо речи „на организовању“ ставити „у организовању“.

У трећем ставу, у првом реду, уместо речи „државе“ ставити реч „држави“.

У трећем ставу, други ред, после речи „плана“ брисати запету и додати речи „и у јачању“. У трећем реду после речи „града“ ставити тачку, а потом додати речи „Оне су“.

Четврти став члана 1 постаје члан 2.

Члан 2 постаје члан 3.

Члан 3 постаје члан 4. У четвртом реду уместо речи „интерес“ ставити реч „камату“.

Члан 4 постаје члан 5. У четвртом ставу, у првом реду, иза речи „земљорадничке“ брисати запету. У петом ставу, у првом реду, уместо речи „Занатске“ ставити реч „Занатлијске“. У седмом ставу на крају иза речи „зграда“ брисати тачку и додати речи „за своје чланове“.

У поднаслову „1)“ писати „1.“.

Члан 5 постаје члан 6. Став четврти овог члана постаје став други, а став други постаје став четврти, мења се и гласи: „За оснивање сељачке радне задруге извршни одбор окружног односно обласног народног одбора даје своје мишљење а одлуку о снивању доноси у првом степену министар пољопривреде народне републике“.

Члан 6 постаје члан 7.

Члан 7 постаје члан 8.

У поднаслову број „2)“ писати „2.“.

Члн 8 постаје члан 9. Други став се брише. У трећем ставу на крају иза речи „задругу“ место тачке ставити запету и додати речи „а право одлучивања у задрузи имају сви задругари који су навршили 16 година старости“.

Члан 9 постаје члан 10.

Члан 10 постаје члан 11. Прва реченица другог става мења се и гласи: „Чланови сељачких радних задруга уносе у задругу и своју земљу према одредбама правила, изузев окућнице од најмање једне четвртине хектара до највише једног хектара, куће за становање и привредних зграда које су им потребне за лично газдинство. Они уносе у задругу стоку и инвентар према одлуци скупштине“.

Друга реченица овог става постаје став трећи.

Члан 11 постаје члан 12. Прва реченица другог става мења се и гласи: „Сваки члан може иступити из задруге кад хоће, на начин прописан правилима“.

Члан 12 постаје члан 13.

Члан 13 постаје члан 14.

Први став члана 14 постаје члан 15, а други став члана 14 постаје члан 16.

У поднаслову број „3)“ писати „3.“.

Члан 15 постаје члан 17. У трећем ставу, у петом реду, после речи „задругара“ ставити тачку и брисати остатак реченице.

Члан 16 постаје члан 18.

Члан 17 постаје члан 19.

Члан 18 постаје члан 20.

У поднаслову број „4)“ писати „4.“.

Члан 19 постаје члан 21. У првом ставу, у другом реду, уместо речи „предмету“ ставити реч „природи“.

Члан 20 постаје члан 22.

Члан 21 постаје члан 23. У другом ставу уместо речи „ликвидацији и фузији“ ставити речи „престанку и спајању“, а у трећем реду број „2/3“ ставити „две трећине“. У трећем ставу, у шестом реду, уместо „чл. 25)“ ставити „чл. 27)“.

Члан 22 постаје члан 24. У четвртном и петом реду уместо речи „код којер је задруга регистрована“ ставити речи „који је одобрио оснивање задруге“.

Члан 23 постаје члан 25. Први став мења се и гласи: „Све земљорадничке задруге на територији једног среза, сем сељачких радних задруга, могу се удружити у срески пословни савез према врсти послова које обављају. По потреби срески пословни савез може обухватити два и више срезова који чине једно привредно подручје (реон)“.

Члан 24 постаје члан 26. У осмом реду после речи „задругама“ ставити запету и брисати реч „Југославије“.

Члан 25 постаје члан 27, мења се и гласи: „Срески, окружни (реонски), покрајински и земаљски пословни савези и главне задруге (чл. 25 ст. 4) оснивају се на основу правила одобрених од стране надлежних министарстава народне републике, а задруге и пословни савези, чија пословна територија обухвата две или више народних република, оснивају се на основу одобрења надлежног министарства Савезне владе.“

Против одлуке министарства народне републике, донете на основу овог члана, има места жалби влади народне републике, а против одлуке савезног министарства Влади ФНРЈ“.

Члан 26 постаје члан 28. Први став мења се и гласи: „Правила главног задружног савеза народне републике и

аутономне покрајине одобрава влада народне републике која му даје и дозволу за рад“.

Други став мења се и гласи: „Правила Главног задружног савеза ФНРЈ онобрава Влада ФНРЈ која му даје и дозволу за рад“.

Члан 27 постаје члан 29.

Члан 28 постаје члан 30.

Под VI у поднаслову „1)“ писати „1.“.

Члан 29 постаје члан 31. У првом ставу, у другом реду, уместо речи „надлежна министарства“ ставити речи „министарства надлежна“. У другом ставу на крају после речи „републике“ брисати тачку и додати речи „чија права и дужности прописује уредбом Влада ФНРЈ односно влада народне републике“. У шестом ставу, у трећем реду, брисати речи „и измене“, а уместо речи „деловање“ ставити реч „акте“. У четвртном реду после речи „противни“ додати реч „закону“.

У поднаслову број „2)“ писати „2.“.

Члан 30 постаје члан 32. Први став мења се и гласи: „Рад, имовина и све књиге и документа сваке задруге и сваког савеза подлежи обавезно ревизији коју врши главни задружни савез преко својих стручних ревизора“. У другом ставу у другом реду после свезе „и“ додати „по“.

Члан 31 постаје члан 33. У четвртном реду брисати речи „и правилницима“.

У поднаслову број „3)“ писати „3.“.

Члан 32 постаје члан 34. На крају првог става уместо речи „законима“ додати речи „прописима о заштити опште-народне имовине“. Други став мења се и гласи: „Казне за прекршај закона као и правила, правилника и одлука скупштине задругара прописује закон народне републике“.

У поднаслову број „4)“ писати „4.“.

Члан 33 постаје члан 35. Први став мења се и гласи: „Дужност је државних органа да помажу задруге које својим исправним и правилним задружним радом и доприносом у извођењу општег државног плана одговарају циљу и улози задруге. Та помоћ састоји се у давању јевтиних новчаних кредита, у омогућавању употребе модерних и савршенијих средстава производње, у стручном подизању задружних кадрова и у повластицама предвиђеним овим законом итд.“.

Члан 34 постаје члан 36.

Члан 35 постаје члан 37. У последњем реду уместо речи „задузи не исплати“ ставити речи „не исплати задрузи“.

Члан 36 постаје члан 38, мења се и гласи: „Судови су дужни да све тражбине задруга решавају као хитне ствари, а извршењу судске одлуке има се одмах приступити”.

Члан 37 постаје члан 39, мења се и гласи: „Задруге и њихови савези ослобођени су свих такса око оснивања, потврђивања правила и књига и око оверавања потписа чланова управног одбора.

Поред тога сељачке радне задруге ослобођене су такса око преноса стоке и инвентара сопственика на њих и уопште такса за све радње које оне имају са државним властима”.

Члан 38 постаје члан 40, мења се и гласи: „У циљу помагања задруга установљава се фонд за помагање задруга.

Влада ФНРЈ на предлог Министра финансија ФНРЈ прописаше уредбом начин образовања, руковања и располагања овим фондом”.

Члан 39 брише се.

Члан 40 постаје члан 41. У првом реду после речи „задругар“ додаје се реч „продаје“. У другом реду брише се реч „продаје”.

Члан 41 постаје члан 42.

У трећем реду уместо речи „дати бесплатна“ писати „бесплатно дати”.

У четвртном реду после речи „нема“ ставити запету.

У петом реду после речи „власника“ ставити запету, а у последњем реду уместо броја „43“ ставити број „44”.

Члан 42 постаје члан 43.

У другом ставу, у другом реду, уместо „чл. 43“ ставити „чл. 44”.

Члан 43 постаје члан 44.

У четвртном ставу, у петом и десетом реду, уместо речи „незадругара“ ставити реч „власника”.

У петом ставу, у трећем реду, после речи „суда“ ставити запету, у истом реду брисати реч „да”.

У четвртном реду уместо речи „доноси“ ставити реч „донети”, а у петом реду уместо речи „од 21 дана“ ставити „од 21 дан”.

Овом члану додаје се нов став шести који гласи: „Ближе одредбе о формирању и пословању ове комисије прописаше закон народне републике”.

Члан 44 постаје члан 45.

У првом ставу, у првом и другом реду, уместо речи „да важе“ ставити реч „важити”.

Члан 45 постаје члан 46. У првом ставу, у првом реду, брише се „да“. У другом реду уместо речи „саобразе“ ставити реч „саобразити“. У шестом реду после речи „задругара“ ставити запету. У другом ставу, други ред, после речи „рад“ ставити запету.

Члан 46 постаје члан 47. У првом ставу, у петом реду, уместо речи „шест месеци“ ставити речи „три месеца“.

Члан 47 постаје члан 48, мења се и гласи: „Овај закон ступа на снагу осмог дана по објављивању у „Службеном листу ФНРЈ“.

Подносећи Већу народа овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је Добривоје Радосављевић.

Претседник
Законодавног одбора
Већа народа

Секретар
Др Душан Братић, с. р.

Божидар Масларић, с. р.

Чланови:

Нинко Петровић, с. р., Добривоје Радосављевић, с. р., Рато
Дугоњић, с. р., Панко Брашнаров, с. р., др Бранко Чубри-
ловић, с. р., Милан Поповић, с. р., Мустафа Хоџа, с. р.,
Срећко Жумер, с. р., Милош Царевић, с. р., Јосип Рус, с. р.,
Тоне Хафнер, с. р., Томо Чиковић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ОСНОВНОГ ЗАКОНА О ЗАДРУГАМА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

САВЕЗНО ВЕЋЕ
Законодавни одбор
Број 123
26-VI-1946 год.
Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Законодавни одбор Савезног већа на својим седницама
од 18, 19 и 24 јуна ове године, претресао је нацрт Основног

закона о задругама, достављен му од Претседника Савезног већа, а који је на основу члана 63 Устава доставио Претседник Привредног савета и Министар индустрије ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ. После свестраног проучавања горњег законског нацрта, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор који је у сагласности са Редакционим одбором Већа народа, на основу измена и допуна, усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:

(Текст извештаја Законодавног одбора Савезног већа идентичан је са текстом извештаја Законодавног одбора Већа народа, који је напред приложен).

Подносећи Савезном већу овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је Иван Гранђа.

Секретар

Др Макс Шнудерл, с. р.

Претседник
Законодавног одбора
Савезног већа

Моша Пијаде, с. р.

Чланови:

Владимир Симић, с. р., др Милош Московљевић, с. р.,
Михаило Ђуровић, с. р., Мехмед Хоџа, с. р., Радован Мијушковић, с. р., Сулејман Филиповић, с. р., др Јаков Гргурић, с. р., Филип Лакуш, с. р., др Јерко Радмиловић, с. р.,
Иван Гранђа, с. р., Месуд Хотић, с. р., инж. Јоцић Живојин, с. р., Лампрет Јоже, с. р.

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

О ПРЕЗИДИЈУМУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

(ПРЕДЛОГ НАРОДНИХ ПОСЛАНИКА МОШЕ ПИЈАДЕ
И МИЛА ПЕРУНИЧИЋА)

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Ниже потписаним народним посланицима част је поднети, у смислу члана 63 Устава и члана 36 Пословника Савезног већа, Савезном већу Предлог закона о Президијуму Народне скупштине ФНРЈ.

Привремена народна скупштина била је донела Закон о Претседништву Уставотворне скупштине. Са свршетком рада Уставотворне скупштине тај се закон утасио и он не може послужити за Президијум, а није га могуће ни изменама и допунама сагласити са Уставом према члану 136 Устава. Због тога, да би рад Президијума почивао не само на одредбама Устава, него и на посебном закону, подносимо приложени законски предлог.

Овај законски предлог углавном или понавља или разрађује одредбе које се о Президијуму налазе у Уставу.

Како у пракси ужи Президијум има низ репрезентативних или извршних послова за које није потребно окупљање целог Президијума на седницу, то се у члану 3 предлога ужи Президијум, састављен од Претседника, шест потпретседника и Секретара, означаје као Претседништво Президијума.

У члану 4 наведени су на основу Устава, а нарочито на основу његовог члана 74 послови и права која врши Президијум. Већина тачака у том члану узета је из члана 74 Устава, тачка 18 заснива се на члану 77 Устава, трећи став, а само тачка 21 је нова. Ради се о томе да се Президијуму омогући

да по извесним питањима и мерама које нису у надлежности Савезне владе може издавати указе, уколико за то добије овлашћење Скупштине. Ради се о питањима и мерама које нису у компетенцији Владе, а која такође не траже да буду решена путем закон, него би била довољна одлука Президијума, донета на основу овлашћења саме Скупштине.

У члану 5 одређује се да се Президијум бира за време за које је изабрана сама Скупштина, што је у Уставу пропуштено да се установи.

Члан 6 предлога, који говори о одговорности Президијума, преузет је из члана 75 Устава.

Полазећи од досадашње праксе спровођене кроз Претседништво АВНОЈ-а, Привремене народне скупштине и Уставотворне скупштине, члан 7 предлога предвиђа које послове може Президијум пренети на Претседништво Президијума.

Члан 9 предлога предвиђа да Президијум за вршење појединих послова може образовати одељења и одборе, а члан 10 одређује да Президијум доноси правилник о свом унутрашњем устројству.

Част нам је замолити Савезно веће да са овим законским предлогом изволи поступити по одредбама Пословника Савезног већа.

29 јуна 1946 године
у Београду

Предлагачи:

Моша Пијаде, с. р.
народни посланик

Миле Перунич, с. р.
народни посланик

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

О ПРЕЗИДИЈУМУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Члан 1

Президијум Народне скупштине ФНРЈ сачињавају претседник, шест потпретседника, секретар и највише 30 чланова.

Члан 2

Президијум Народне скупштине бира се на заједничкој седници Савезног већа и Већа народа Народне скупштине

ФНРЈ, тајним гласањем на основу кандидатских листа већином гласова, ако седници присуствује већина народних посланика.

Члан 3

Претседник, потпретседник и секретар чине Претседништво Президијума.

Члан 4

Президијум Народне скупштине ФНРЈ врши у име Народне скупштине, а у смислу одредаба Устава ФНРЈ, следећа права:

1) претставља у земљи и према иностранству народни и државни суверенитет Федеративне Народне Републике Југославије;

2) сазива заседања Народне скупштине ФНРЈ;

3) распушта Народну скупштину ФНРЈ у случају неслагласности домова о законском предлогу;

4) расписује изборе за Народну скупштину ФНРЈ;

5) оцењује сагласност закона република са Уставом ФНРЈ и савезним законима, уз накнадну потврду Народне скупштине ФНРЈ, а на захтев Владе ФНРЈ, президијума народне скупштине република, Врховног суда ФНРЈ, Јавног тужиоца ФНРЈ и по сопственој иницијативи;

6) оцењује сагласност са Уставом ФНРЈ, савезним законима, уредбама, упутствима и наредбама Савезне владе аката влада народних република које Савезна влада обустави у смислу чл. 131 Устава ФНРЈ;

7) даје обавезна тумачења савезних закона;

8) проглашује изгласане законе;

9) врши право помиловања према прописима закона;

10) додељује одликовања и почасна звања Федеративне Народне Републике Југославије према прописима закона;

11) ратификује међународне уговоре, уколико то не врши Народна скупштина ФНРЈ;

12) поставља и опозива на предлог Владе ФНРЈ амбасадоре, изванредне посланике и опуномоћене ministre у страним државама;

13) прима акредитивна и опозивна писма код њега акредитованих дипломатских претставника страних држава;

14) проглашује општу мобилизацију и ратно стање у случају оружаног напада на Федеративну Народну Репу-

блику Југославију, или у случају потребе непосредног извршења међународних обавеза Федеративне Народне Републике Југославије према Међународној организацији мира или некој савезничкој земљи;

15) поставља и разрешава на предлог Претседника Владе ФНРЈ поједине чланове Владе у времену између два заседања Народне скупштине, уз накнадну потврду Народне скупштине;

16) одређује заменике члановима Владе ФНРЈ на предлог Претседника Владе;

17) на предлог Претседника Владе ФНРЈ мења, спаја и укида постојећа министарства и комитете у времену између заседања Народне скупштине ФНРЈ и уз њену накнадну потврду;

18) у времену између заседања Народне скупштине ФНРЈ позива на одговорност и прима и тражи полагање рачуна о раду Владе ФНРЈ;

19) проглашује предузећа и установе републиканског значаја предузећима и установама општедржавног значаја;

20) расписује народни референдум у питањима из надлежности Федеративне Народне Републике Југославије на основу одлуке Народне скупштине ФНРЈ или на предлог Владе ФНРЈ;

21) издаје указе о питањима и мерама за које га овласти Народна скупштина ФНРЈ, а које нису у надлежности Владе ФНРЈ;

22) врши све остале послове који су другим законима стављени у његову надлежност.

Члан 5

Президијум Народне скупштине ФНРЈ се бира на време на које је изабрана Народна скупштина ФНРЈ.

У случају распуштања Народне скупштине Президијум врши дужност до избора новог Президијума.

Члан 6

Президијум Народне скупштине ФНРЈ одговара за свој рад Народној скупштини ФНРЈ. Народна скупштина ФНРЈ може опозвати Президијум и изабрати нов, као и разрешити дужности поједине чланове Президијума и изабрати нове и пре истека времена за које су изабрани.

Члан 7

Президијум Народне скупштине ФНРЈ може функције из члана 4 овог закона пренети на Претседништво Президијума, осим функција из тач. 3, 4, 5, 15, 16, 18, 20 и 21 истог члана.

Члан 8

У пословима из своје надлежности Президијум издаје указе, упутства и решења.

Указе и упутства Президијума потписује претседник и секретар.

Члан 9

Президијум може за вршење појединих послова из своје надлежности образовати своја одељења и одборе састављене или руковођене од чланова Президијума.

Члан 10

Унутрашње устројство Президијума одређује се ближе пословником који прописује Президијум.

Члан 11

Овај закон ступа на снагу осми дан по објављивању у „Службеном листу ФНРЈ“.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О ПРЕЗИДИЈУМУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

ВЕЋЕ НАРОДА

Законодавни одбор

Број 123

29-VI-1946 год.

Београд

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Законодавни одбор Већа народа на својој седници од 29 јуна ове године, претресао је Предлог закона о Президијуму Народне скупштине ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор, који је у сагласности са Редакционим одбором Законодавног одбора Савезног већа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај, који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:

Члан 2. У трећем реду иза „ФНРЈ“ ставити тачку и све остало брисати.

У члану 4, у првом ставу, у трећем реду, иза речи „права“ додају се речи „односно послове“.

У тачки 5) овога члана, у првом реду, уместо речи „сагласност“ треба писати „сагласност“; у тач. 6) на крају четвртог реда иза речи „Устава“ брисати „ФНРЈ“.

Додаје се нова тачка 8) која гласи: „поништава или укида уредбе, упутства, наредбе и решења Савезне владе, ако нису у сагласности са Уставом и савезним законима“.

Тачка 8) постаје тачка 9), тачка 9) постаје тачка 10), тачка 10) постаје тачка 11), тачка 11) постаје тачка 12), и тако даље све до тачке 22) која постаје тачка 23).

Нова тачка 19) мења се и гласи: „између два заседања Народне скупштине ФНРЈ врши права Народне скупштине у погледу одговорности и полагања рачуна Владе ФНРЈ о њеном раду“.

Нова тачка 20). У првом реду иза речи „проглашује“ додаје се „на предлог Владе ФНРЈ“.

Члан 5. У првом и другом реду уместо „на“ ставити „за“.

Члан 6. У другом реду иза речи „Народној скупштини“ брисати „ФНРЈ“.

Члан 7 мења се и гласи: „Президијум Народне скупштине ФНРЈ може функције из члана 4 овог закона пренети на Претседништво Президијума, осим функција из тачке 3), 4), 5), 6), 16), 19), 21) и 22) истог члана“.

У члану 8, у другом ставу, у првом реду, место речи „потписује“ писати реч „потписују“.

Члан 10 мења се и гласи: „Унутрашње устројство Президијума одређује се правилником који прописује Президијум“.

Подносећи Већу народа овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је Тоне Хафнер.

Секретар

Др Душан Братић, с. р.

Претседник
Законодавног одбора
Већа народа

Божидар Масларић, с. р.

Чланови:

Нинко Петровић, с. р., Добривоје Радосављевић, с. р., Рато
Дугоњић, с. р., Панко Брашнар, с. р., др Јосип Хрнче-
вић, с. р., Митар Бакић, с. р., Тоне Хафнер, с. р., Јоза Мили-
војевић, с. р., др Бранко Чубриловић, с. р., Драгољуб
Илић, с. р., Милан Поповић, с. р., Мустафа Хоџа, с. р.,
Срећко Жумер, с. р., Јосип Рус, с. р., Томо Чиковић, с. р.,
Милош Царевић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О ПРЕЗИДИ- ЈУМУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

САВЕЗНО ВЕЋЕ
Законодавни одбор
Број 130
1-VIII-1946 год.
Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Законодавни одбор Савезног већа на својој седници од 29 јуна ове године претресао је Предлог закона о Президијуму Народне скупштине ФНРЈ, достављен му од Претседника Савезног већа, а који су, на основу члана 63 Устава и члана 36 Пословника Савезног већа, поднели Савезном већу Народне скупштине ФНРЈ народни посланици Савезног већа Моша Пијаде и Миле Перуничић.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор, који

је у сагласности са Редакционим одбором Законодавног одбора Већа народа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај, који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:

(Текст извештаја Законодавног одбора Савезног већа идентичан је са текстом извештаја Законодавног одбора Већа народа, који је напред приложен).

Подносећи Савезном већу овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је Филип Лакуш.

Секретар

Др Макс Шнудерл, с. р.

Претседник
Законодавног одбора
Савезног већа

Моша Пијаде, с. р.

Чланови:

Владимир Симић, с. р., Михаило Ђуровић, с. р., др Милош Московљевић, с. р., Радован Мијушковић, с. р., Мехмед Хоџа, с. р., Месуд Хотић, с. р., др Јаков Гргурић, с. р., др Јерко Радмиловић, с. р., Живојин Јоцић, с. р., Мара Нацева, с. р., Јоже Лампрет, с. р., Лајчо Јарамазовић, с. р.

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

О КОНВЕРЗИЈИ ПРЕДРАТНИХ УНУТРАШЊИХ ДРЖАВНИХ ДУГОВА И ОБАВЕЗА

Члан 1

У циљу регулисања свих предратних државних дугова и обавеза, плативих у динарима, издају се обвезнице новог државног 3% конвертованог дуга.

Члан 2

Новим обвезницама конвертоваће се:

1) предратни унутрашњи државни дугови у хартијама од вредности, као и по текућим рачунима код државних кредитних предузећа, плативи у динарима, а настали и остварени до 18 априла 1941 закључно, без обзира на држављанство односно седиште повериоца и без обзира где се хартије налазе;

2) други државни и државом гарантовани дугови и обавезе, настали и остварени до 10 априла 1941 закључно, за које донесе одлуку Влада ФНРЈ на предлог савезног Министра финансија.

Члан 3

(1) Вредност свих државних дугова и обавеза, по члану 2 овог закона утврдиће се са стањем на дан 18 априла 1941 по условима који су важили тога датума, узимајући као вредност обвезнице важећу званичну курсну вредност која је била у месецу априлу 1941 године.

(2) Дугови и обавезе, уколико гласе на страну валуту, преводе се у старе југословенске динаре по уговореном односно утврђеном курсу, а ако овај уговором није утврђен, по званичном курсу који је важио у месецу априлу 1941.

(3) За вредност обвезница старих српских предратних дугова узима се, да је једнака истој вредности у старим југословенским динарима. Код лозова се узима као вредност износ предвиђен за исплату у случају амортизације ових лозова о првом року који је претходио 5 априлу 1941.

(4) Уколико је у износ дуга урачуната и камата, а доспелост за исплату била после 18 априла 1941, дуг се има смањити за износ камате за време од 18 априла 1941 до рока доспелости обавезе. Ако је каматна стопа непозната, дисконтовање ће се извршити са 5%.

(5) Доспели а неплаћени анuitети и камате по текућим рачунима или по хартијама од вредности, на које се камата не плаћа на бази купона, уколико нису застарели до 18 априла 1941 нити урачунати у капитал дуга, додаће се износу дуга на дан 18 априла 1941 године. Исто тако поступиће се и са текућом каматом по хартијама од вредности, на које се камата плаћа на бази купона, за време од првог рока доспелости купона за исплату који је претходио 18 априлу 1941 године.

Члан 4

Износ дуга утврђен према претходном члану прерачунава се по пропису става 1) Закона о регулисању предратних обавеза од 27 октобра 1945 године, тј. за 10 старих југословенских динара 1 динар ДФЈ.

Члан 5

(1) На прерачунате износе по члану 4 овог закона обрачунава се 3% годишње прост интерес за време од 9 маја 1945 године до 1 октобра 1946 године.

(2) Добијени износ камате додаје се износу дуга утврђеном по члану 3 и 4 овог закона.

(3) За време од 18 априла 1941 године до 9 маја 1945 године не признаје се камата.

Члан 6

(1) Све државне хартије од вредности обухваћене чланом 2 овог закона повлаче се из оптицаја.

(2) Све обавезе и дугови по текућим рачунима закључују се са стањем на дан 1 октобра 1946 године обрачунатим у смислу члана 4 и 5 овога закона.

(3) Противвредност дугова и обавеза из члана 2 обрачуната по члану 4 и 5 овога закона замењује се новим државним обвезницама 3% конвертованог дуга.

(4) Изузетно од прописа претходног става дугови код државних кредитних предузећа регулисаће се између Министарства финансија ФНРЈ и односних поверилаца преко текућег рачуна.

(5) На исти начин, а преко текућег рачуна једног државног кредитног предузећа, регулисаће се и дугови и обавезе из тачке 2 члана 2 овог закона за које Министар финансија ФНРЈ донесе одлуку.

Члан 7

(1) У сврху замене имаоци државних хартија од вредности поднеће у првом реду оригиналне хартије снабдевене свим купонима који доспевају за исплату после 18 априла 1941 године.

(2) Уколико су имаоци предали своје хартије од вредности, поднеће приликом тражења замене, потврде о извршеној предаји тих хартија.

(3) Повериоци по текућим рачунима и осталим обавезама приликом регулисања дуга поднеће поред извода текућег рачуна и сва остала документа која су служила као гаранција за поменуто потраживање, као и обрачун у смислу члана 4 и 5 овог закона.

Члан 8

Конфисковане хартије од вредности и потраживања у корист државе предаће се Одељењу државних дугова Министарства финансија ФНРЈ и оне се неће замењивати.

Члан 9

Укупан износ, који обухвата целокупно потраживање по члану 2 овог закона једног истог физичког или правног лица, обрачунат по члану 5 овог закона, исплатиће се повериоцу одједном на следећи начин:

1) у обвезницама — суме деливе са 500.— динара;

2) у готову — износи односно остаци испод 500.— динара.

Члан 10

Доспели а наплаћени купони, згодици и амортизоване обвезнице, уколико нису застарели до 18 априла 1941 године, исплатиће се у готовом, према последњим уговорним вредностима сходно члану 3 и 4 овога закона.

Члан 11

Конверзија предвиђена овим законом извршиће се у времену од 1 октобра 1946 године до 31 децембра 1947 године. После овога рока сви непријављени дугови и обавезе гасе се.

Члан 12

(1) Обвезнице новог конвертованог дуга носе 3% камате годишње која се рачуна уназад а доспева 1 октобра сваке године.

(2) камата почиње тећи од 1 октобра 1946 године, а први купон доспева за исплату 1 октобра 1947 године.

Члан 13

(1) Обвезнице ће се амортизовати у року од 30 година.

(2) Амортизација ће се извршити једанпут годишње, путем извлачења исплатом по номинали 1 октобра сваке године. Амортизација почиње 1 октобра 1947 године.

(3) Извлачење ће се вршити најдоцније до септембра сваке године.

(4) Извучене обвезнице престају носити камату од првога народног рока плаћања купона који пада после вучења. Свака обвезница поднета на наплату мора бити снабдевена свим недоспелим купонима.

(5) Обвезнице које буду припале држави ма по ком другом основу употребиће се за увећану амортизацију.

Члан 14

Износи потребни за исплату интереса и амортизацију обвезница уносиће се сваке године у државни буџет.

Члан 15

(1) Обвезнице и њихови купони ослобођени су свих државних дажбина.

(2) Све процесне радње у вези са емисијом и службом по обвезницама овога зајма ослобођене су свих такса сем поштанских.

Члан 16

Ненаплаћени купони застаревају за две године од рока доспелости за исплату, а амортизоване обвезнице за пет година од дана доспелости за исплату по извлачењу.

Члан 17

(1) Обвезнице гласе на доносиоца и издају се у комадима од по номиналних пет стотина, хиљаду и десет хиљада динара.

(2) Текст и облик обвезница утврдиће Министар финансија ФНРЈ.

Члан 18

Обвезнице овога дуга морају се примати на име кауције на свим државним благајнама по номиналном износу. У ове обвезнице могу се улагати дугорочна средства, у смислу члана 5 Закона о уређењу и деловању кредитног система као и имовина малолетника.

Члан 19

(1) Службу по овом дугу врши Министарство финансија ФНРЈ.

(2) Министар финансија ФНРЈ одредиће на којим ће се местима вршити исплата купона и амортизованих обвезница.

Члан 20

Дефинитивни амортизациони план и коначни износ стања 3% конвертованог дуга донеће савезни Министар финансија до 1 јула 1948 године.

Члан 21

Све одлуке којима су поједини државни дугови и обавезе из члана 2 овог закона регулисани на други начин стављају се ван снаге.

Члан 22

Министар финансија ФНРЈ прописаће Правилником ближе одредбе за примену овог закона.

Члан 23

Овај закон ступа на снагу од дана објављивања у „Службеном листу ФНРЈ“.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

ПРЕДЛОГА ЗАКОНА О КОНВЕРЗИЈИ ПРЕДРАТНИХ УНУТРАШЊИХ ДРЖАВНИХ ДУГОВА И ОБАВЕЗА

У сређивању финансијских прилика у новој држави приступа се сада и регулисању југословенског државног унутрашњег дуга. Признавши у начелу ове обавезе, данашња народна власт сматра да се и оне имају уредити у оном духу и на оним основама, како је то било учињено приликом извођења досадашњих важних финансијских мера. Питање је, дакле, да се уређење унутрашњих државних обавеза доведе у склад са већ предузетим и извршеним мерама, које су се односиле на обавезе приватног карактера.

Тако, према овом предлогу закона регулисање свих предратних државних дугова и обавеза врши се путем опште конверзије. Конверзија се састоји у томе што се сви дугови и обавезе свде на једно одређено стање, затим се прерачунавају на јединственој бази и новостворено стање постаје јединствена обавеза државе, како по своме обиму тако и по своме облику.

У погледу обима конверзија се, као што је речено, простира на све предратне унутрашње државне дугове у ужем смислу, тј. на оне изражене хартијама од вредности и по текућим рачунима, као и на друге државне и државом гарантоване дугове и обавезе, настале до 18 априла 1941, за које донесе одлуку Влада ФНРЈ на предлог савезног Министра финансија.

Речено је да се регулисање државних обавеза има да изведе у духу и на основу оних мера којима су већ решена финансијска питања од битне важности. У томе погледу одговарајућа одредба Закона о регулисању предратних обавеза указала је на пут којим се и у овом питању мора ићи. Стога је за базу прерачунавања узет однос вредности одређен у ставу 1 чл. 1 поменутог закона, што значи да се за утврђивање нове државне обавезе износи државних дугова и обавеза са стањем од 18 априла 1941 обрачунавају по односу 10 предратних динара равно 1 данашњем динару. С друге стране, у погледу дугова претстављених државним хартијама од вредности предлог закона предвиђа да се вредност ових дугова своди на њихову званичну курсну вредност која је важила у месецу априлу 1941.

Регулисање обавеза односи се на државне обавезе које су биле плативе у динарима. Међутим, било је и таквих обавеза које су биле плативе у динарима а гласиле су на страну монету. За њих је предвиђено да се имају превести у предратне динаре било по уговореном курсу, уколико је исти постојао, било по званичном курсу који је важио за месец април 1941, а затим прерачунати по одређеном односу.

Изузетно за предратне иностране српске дугове предвиђа се паритетни курс између номиналне монете и предратног југословенског динара.

Други важан елеменат конверзије јесте каматна стопа. Највећи део државних обавеза које се регулишу носе камату. По овом предлогу закона узета је стопа од 3% годишње као реална, с тим да камата почиње тећи од 1 октобра 1946. Како је служба по југословенским државним дуговима престала почетком априла месеца 1941, поставило се питање како ће се поступити са доспелом а неплаћеном каматом за време од 18 априла 1941 до дана васпостављања службе, тј. до 1 октобра 1946. Закон је овде морао да води рачуна о раније донетим одлукама и стога је поменуто питање решено на следећи начин: а) доспела а неплаћена камата у времену од 18 априла 1941 до 9 маја 1945 према одговарајућим прописима имала се пријавити као ратна штета. Према томе, дуг државе по том основу не узима се у обзир приликом конверзије; б) доспела а неплаћена камата у времену од 9 маја 1945 до 1 октобра 1946 обрачунава се у висини од 3% годишње на прерачунате износе капитала дуга. Тако добијени износ камате додаје се као номинални капитал прерачунаном износу дуга.

Што се тиче доспелих а неплаћених анuitета и камата по текућим рачунима или по хартијама од вредности на које се камата не плаћа на бази купона уколико нису застареле до 18 априла 1941 нити урачунати у капитал дуга, њихов износ додаје се номиналном износу дуга за прерачунавање. Исто тако и текућа камата по хартијама од вредности која се плаћа на бази купона, за време од последњег рока доспелости до 18 априла 1941, додаје се номиналном износу за прерачунавање.

Доспели а ненаплаћени купони, згодици и амортизоване обвезнице, уколико нису застареле од 18 априла 1941, исплаћују се у готову.

Утврђено стање југословенског државног унутрашњег дуга на дан 18 априла 1941 године као и призната доспела

а неплаћена камата, пошто се прерачунају по утврђеном односу, сачињавају нови унутрашњи дуг ФНРЈ. У исплату овог дуга држава ће издати својим повериоцима обвезнице новог државног конвертованог дуга (чл. 1 закона). Ради тога биће повучене из оптицаја све државне хартије од вредности, које су претстављале обавезу државе у предратним динарима. У истом циљу биће сви дугови по текућим рачунима, односно и све оне обавезе које нису биле претстављене хартијама од вредности, пошто се по њима изврши прерачунавање, исплаћени новим обвезницама. Овде је, међутим, учињин изузетак. Отступајући од опште одредбе, да се сви дугови и обавезе имају исплатити новим 3% државним обвезницама, закон предвиђа да се дугови код државних кредитних предузећа регулишу између Министарства финансија ФНРЈ и односних поверилаца преко текућег рачуна. Исто тако, остављена је могућност Министру финансија ФНРЈ да својом одлуком регулише преко текућег рачуна и извесне друге државне обавезе, које Влада ФНРЈ буде признала као такве.

Нове обвезнице гласе на доносиоца и носе 3% камате годишње плативе уназад 1 октобра сваке године. Камата почиње тећи од 1 октобра 1946 а први купон доспева за исплату 1 октобра 1947.

Обвезнице ће се амортизовати у року од 30 година почев од 1 октобра 1947. Амортизација се врши извлачењем, тако да се исплата амортизованих обвезница врши по номиналу. Обвезнице новог дуга које буду припале држави ма по ком основу употребиће се за увећану амортизацију.

Служба по обвезницама конвертованог дуга гарантована је одредбом закона, по којој се суме потребне за ту сврху имају сваке године предвиђати у буџету расхода. Као посебна повластица за ове обвезнице дато је ослобођење од свих државних дажбина. Поред тога обвезницама се признаје право да се морају примати у кауцију на свима државним благајнама и то по номиналном износу, затим да се могу улагати у дугорочна средства, у смислу члана 5 Закона о уређењу и деловању кредитог система, као и имовина малолетника.

Замена обвезница вршиће се на основу поднетих старих обвезница, односно потврда о депоновању обвезница. Закон предвиђа да се износи испод 500 динара као и разлике до 500 динара, које се покажу приликом прерачунавања плаћају у готову.

Најзад, законом је одређено да се конверзија свих дугова и обавеза у питању има извршити у времену од 1 октобра 1946 до 31 децембра 1947.

У низу мера које је народна власт предузела за финансијску обнову земље конверзија југословенских државних дугова и обавеза претставља важан корак ка дефинитивном уређењу финансијских прилика. Увођење тих дугова и обавеза на вредност која одговара и фискалним и социјалним и кредитно-политичким захтевима с једне стране, као и њихова унификација с друге стране, битна су обележја конверзије. Јединственошћу унутрашњег дуга и каматне стопе уклања се из оптицаја свеколико шаренило државних хартија од вредности које је постојало пре рата. Може се рећи да ће конверзија послужити за стварање солидне базе за будуће државне кредитне мере.

Министар финансија
Сретен Жујовић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О КОНВЕР- ЗИЈИ ПРЕДРАТНИХ УНУТРАШЊИХ ДРЖАВНИХ ДУГОВА И ОБАВЕЗА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

ВЕЋЕ НАРОДА

Законодавни одбор

Број 147

13 јула 1946 год.

Београд

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Законодавни одбор Већа народа на својим седницама од 10 и 12 јула ове године, претресао је Предлог закона о конверзији предратних унутрашњих државних дугова и обавеза, достављен му од Претседника Већа народа, а који је на основу чл. 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања овог законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор, који је

у сагласности са Редакционим одбором Савезног већа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај, а који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:

Члан 1. У првом реду, иза речи „предратних“ додати реч „унутрашњих“.

Члан 2. У тачки 2, у првом реду, иза речи „други“ додати реч „унутрашњи“. У другом реду исте тачке брисати број „10“ и ставити број „18“. У трећем реду брисати речи „за које“ и ставити „за чије конвертовање“.

Члан 3. У трећем ставу, у првом реду, брисати реч „српских“, а у другом реду иза речи „дугова“ ставити „Србије“.

Члан 7. У другом реду, иза речи „вредности“ додати „обухваћени чланом 2 овог закона“.

Члан 10. У првом реду уместо „наплаћени“ ставити „неплаћени“.

Члан 11 мења се и гласи: „Пријава тражбина из чл. 2 овог закона има се извршити до 30 јуна 1947 године.

После овог рока сви непријављени дугови и обавезе гасе се.

Конверзија предвиђена овим законом извршиће се од 31 децембра 1947 године“.

Члан 13. У другом ставу, у првом реду, брисати реч „извршити“ и ставити „вршити“.

Члан 15. У ставу другом, у првом реду, брисати реч „процесне“.

Члан 20. У првом реду, иза речи „план“ додати реч „донеће“, у другом реду уместо „донеће савезни“ ставити „утврдиће“, а у трећем реду, после речи „Министар финансија“ додати „ФНРЈ“.

Поред горњих измена и допуна Одбор је учинио потребне стилске и техничке измене и допуне.

Подносећи Већу народа овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је Милан Поповић.

Секретар
Др Душан Братић, с. р.

Претседник
Законодавног одбора
Већа народа
Божидар Масларић, с. р.

Чланови:

Нинко Петровић, с. р., Богдан Орешчанин, с. р., Рато Дугоњић, с. р., Панко Брашнарлов, с. р., Јоза Миливојевић, с. р., Митар Бакић, с. р., др Бранко Чубриловић, с. р., Драгољуб Илић, с. р., Милан Поповић, с. р., Мустафа Хоџа, с. р., Срећко Жумер, с. р., Јосип Рус, с. р., Тоне Хафнер, с. р., Томо Чиковић, с. р., Милош Царевић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О КОНВЕРЗИЈИ ПРЕДРАТНИХ УНУТРАШЊИХ ДРЖАВНИХ ДУГОВА И ОБАВЕЗА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Законодавни одбор

Број 155

12-VII-1946 год.

Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Законодавни одбор Савезног већа на својим седницама од 10 и 11 јула ове године претресао је Предлог закона о конверзији предратних унутрашњих државних дугова и обавеза, достављен му од Претседника Савезног већа а који је на основу члана 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор, који је у сагласности са Редакционим одбором Већа народа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај, који је Законодавни одбор прихватио као свој и који гласи:

(Текст извештаја Законодавног одбора Савезног већа идентичан је са текстом извештаја Законодавног одбора Већа народа, који је напред приложен).

Подносећи Савезном већу овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је др Јаков Гргурић.

Секретар

Др Макс Шнудерл, с. р.

Претседник
Законодавног одбора
Савезног већа

Моша Пијаде, с. р.

Чланови:

Владимир Симић, с. р., Михаило Ђуровић, с. р., др Милош Московљевић, с. р., Радован Мијушковић, с. р., Мехмед Хоџа, с. р., Филип Лакуш, с. р., др Јаков Гргурић, с. р., Сулејман Филиповић, с. р., Ђуро Салај, с. р., Иван Гранђа, с. р., Мара Нацева, с. р., Јоже Лампрет, с. р.

НАЦРТ ЗАКОНА

О СЛУЖБИ У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ АРМИЈИ

ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

ГЛАВА I

Уводне одредбе

Члан 1

Југословенска армија је створена од народа Југославије у народно-ослободилачкој борби и израсла из партизанских одреда и народно-ослободилачке војске.

Југословенска армија је чувар државне независности и слободе народна и активни носилац братства и јединства наших народа.

Члан 2

Југословенска армија обухвата како сувоземну војску тако и Југословенску ратну морнарицу и Југословенско ратно ваздухопловство.

Југословенска армија се дијели на родове и службе.

Југословенском армијом командује Врховни командант оружаних снага ФНРЈ.

Врховни Командант оружаних снага ФНРЈ прописује ближу организацију и формацију Југословенске армије.

Члан 3

Војна лица на служби у Југословенској армији јесу:

- а) војници,
 - подофицири,
 - официри,
 - генерали и адмирал;
- б) војни чиновници.

ГЛАВА II

Дужности и права војних лица

Члан 4

Одбрана Отаџбине је највиша дужност свих војних лица. Издаја Отаџбине, прекршај војничке заклетве, прелаз на страну непријатеља, слабљење војне моћи државе и шпијунажа претстављају најтежа злочинства и казне се по закону.

Члан 5

Жене на служби у Југословенској армији равноправне су с мушкарцима у погледу права и дужности.

Члан 6

Сва војна лица при ступању на дужност полажу војничку заклетву, која гласи:

„Ја, (име и презиме) ступајући у редове Југословенске армије, заклињем се својом чашћу и животом да ћу бити храбар, пожртвован и дисциплинован, да ћу безусловно извршавати наређења претпостављених ми старешина, да ћу строго чувати војне и државне тајне, брижљиво учити војну вјештину и на сваком мјесту чувати част и славу Југословенске армије.

Заклињем се да ћу будно чувати тековине народно-ослободилачке борбе — народну власт и братство и јединство наших народа, да ћу вјерно извршавати постављене ми задатке у циљу учвршћења и развијања ових тековина и да ћу до последњег даха бити одан народу и својој Отаџбини Федеративној Народној Републици Југославији.

Спреман сам, да по наређењу свог Врховног Команданта, свакога часа станем на браник своје Отаџбине Федеративне Народне Републике Југославије и као борац Југословенске армије заклињем се да ћу је бранити часно и одважно, не жалећи ни свој живот за побједу над непријатељем.

За прекршај ове своје свечано дате заклетве нека ме стигне немилосрдна казна војничког закона, свеопшта мржња и презир наших народа и проклетство Отаџбине“.

Члан 7

Војна лица дужна су да својим радом и понашањем, како у служби тако и ван ње, чувају углед и част Југословенске армије.

Члан 8

Војна лица су обавезана да службу у Југословенској армији врше точно према одредбама закона, уредаба, наредаба и осталих војних прописа.

Сва војна лица дужна су да с најчвршћом дисциплином извршавају наређења претпостављених старјешина и да указују претпостављеним и старијима дужно поштовање у смислу војничког реда и војних прописа.

Претпостављени су дужни да се старају о својим потчињеним, да од њих захтевају безусловно извршавање свих наређења у духу војних прописа и да се у вршењу дужности односе према њима са потребном војничком строгошћу и праведношћу.

Члан 9

Војна лица су дисциплински, кривично и материјално одговорна за правилно и законито вршење службе.

Кривична одговорност не искључује дисциплинску одговорност.

Војна лица су одговорна за сву штету коју почине држави незаконитим и неправилним вршењем службе.

За штету коју војна лица ма коме причине незаконитим и неправилним вршењем службе одговара држава. Држава има права накнаде према починитељу штете.

Члан 10

Војна лица су дужна да се упознају са војним знањем и војном техником, да њима овладају и да се непрекидно усавршавају у извршавању војничке дужности.

Она морају брижљиво да чувају своје наоружање и повјерену им државну имовину.

Члан 11

Војна лица носе прописану војничку униформу и војничке ознаке.

Невојна и неовлашћена лица не могу носити војну униформу и војничке ознаке.

Члан 12

Сва војна лица су обавезна да строго чувају војничку тајну.

Члан 13

Војна лица не могу примати одликовања иностраних држава без одобрења Врховног Команданта оружаних снага ФНРЈ.

Члан 14

Војна лица могу бити лишена слободе само од стране војних органа.

Изузетно, кад изврше теже кривично дјело, а постоји опасност за бјегство, војна лица могу бити лишена слободе и од стране грађанских државних органа. У овом случају морају се одмах предати најближој војној јединици.

Члан 15

Војна лица могу бити удаљена од дужности у случају кривичне односно дисциплинске истраге или ако би њихово даље остајање на дужности било штетно по интересе службе.

Члан 16

Лица на служби у Југословенској армији имају право на новчане принадлежности.

Основне новчане принадлежности војних лица одређују се према положајима које та лица заузимају.

Члан 17

Активни подофицири, официри, генерали и адмирал, војни чиновници имају право на пензију под условима и на начин који ће се прописати уредбом Владе ФНРЈ.

Члан 18

Војна лица док су на служби у Југословенској армији имају право на бесплатно лијечење.

Члан 19

Војна лица која су најмање годину дана провела у Југословенској армији имају право на плаћени одмор од 15 до 30 дана.

Министар Народне одбране је овлашћен да регулише вријеме и начин коришћења годишњег одмора као и да га обустави у случају када то захтевају потребе службе.

Појединачна отсуства која се дају војним лицима, уколико нису већа од 7 дана, неће се рачунати у годишњи одмор.

Члан 20

Војна лица се оцењују најмање једанпут годишње.

Члан 21

Војна лица која су отслужила рок у сталном кадру и која буду преведена у резерву, могу се позвати на војне вежбе:

а) до 8 недеља годишње док подлеже обавези службе у оперативном дијелу оружаних снага ФНРЈ;

б) до 4 недеље годишње док подлеже обавези служења у резервном дијелу оружаних снага ФНРЈ.

ПОСЕБНЕ ОДРЕДБЕ

ГЛАВА III

Војници

Члан 22

Војници служе прописани кадровски рок у оним видовима, родовима односно службама војске у које их расподе војно-територијални органи приликом регрутације.

Члан 23

Премештање војника из једног вида војске у други или из једног рода односно службе у другу, уколико то повлачи измјену рока службовања, може се вршити једино уз одобрење Министарства Народне одбране.

Члан 24

Војници који проведу најмање годину дана у Југословенској армији могу се произвести у чин десетара.

Члан 25

Војници који проведу најмање два мјесеца у Југословенској армији могу се узимати у подофицирске школе и курсеве.

Члан 26

Војници који са успјехом заврше подофицирске школе и курсеве производе се у први подофицирски чин.

У чин резервног подофицира могу се по отслужењу рока произвести и војници који нису завршили подофицирске школе и курсеве, ако су били за вријеме службе у Југословенској армији на подофицирским дужностима и ако су с успјехом прошли скраћени наставни програм за подофицере.

Члан 27

За вријеме војне службе војници имају уз новчане принадежности, бесплатну храну, одјећу, обућу и осталу прописану личну војну опрему.

Члан 28

Војници који испуњавају одређене услове могу постати резервни официри, у том случају они служе у сталном кадру највише двије године.

Члан 29

По отслужењу сталног кадра војници се преводе у резерву и отпуштају из сталног кадра, уколико нису у смислу члана 26 Закона о војној обавези држављана Федеративне Народне Републике Југославије задржани на војној вјежби.

ГЛАВА IV

Подофицири

Члан 30

Подофицири се према дужности коју врше у Југословенској армији дијеле на командне и војно-управне подофицере.

Члан 31

Унапређење подофицира у виши чин врши се према дужности коју врши, годинама службе и оцјени од стране претпостављених.

Члан 32

За подофицере који су на отслужењу рока важе одредбе чланова 21, 24 и 25 овог закона.

Члан 33

Подофицири који су отслужили свој кадровски рок могу се по потреби, уколико за то изјаве жељу и ако имају препоручљиву оцјену од претпостављених старјешина, задржати преко рока на служби у Југословенској армији као активни подофицири.

Члан 34

Активни подофицири могу постати официри под сљедећим условима:

- а) да су провели на служби у Југословенској армији најмање 6 година, а од тога најмање две године у најстаријем подофицирском чину;
- б) да имају препоручљиву службену оцјену;
- в) да положи прописани испит.

ГЛАВА V

Официри, генерали и адмирал, командни и војно-управни кадар

Члан 35

Официрски, генералски и адмиралски кадар Југословенске армије дијели се на командни и војно-управни.

Члан 36

Командном кадру припадају официри, генерали и адмирал који командују војним јединицама или се налазе у јединицама и установама Југословенске армије на положајима (дужностима) за чије је вршење потребан одговарајући командни стаж и војно образовање.

У састав командног кадра улази и војно-политички кадар Југословенске армије.

Члан 37

Војно-управном кадру Југословенске армије припадају официри, генерали и адмирал који се налазе на дужностима за које је потребна специјална стручна спрема.

Члан 38

Командни и војно-управни кадар Југословенске армије попуњава се:

- а) војним лицима која су свршила војна училишта;
- б) подофицирима који положи испит за официре;
- в) резервним официрима који се преведу у активну службу.

Додељивање војних звања, произвођење, унапређење и постављење

Члан 39

Највише војно звање Федеративне Народне Републике Југославије је — Маршал Југославије.

Члан 40

Произвођење и унапређење у чин генерала и адмирала врши указом Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије, на предлог Врховног Команданта оружаних снага ФНРЈ.

Члан 41

Произвођење и унапређење у официрске чинове врши наредбом Врховни Командант оружаних снага ФНРЈ.

Члан 42

Официри, генерали и адмирали Југословенске армије производе се и унапређују према њиховој војној и специјалној спреми, дужности коју врше и службеној оцјени, по истеку одређеног рока проведеног у нижем чину.

Члан 43

У случају изванредних успјеха у раду или нарочитих заслуга, Врховни Командант може унапредити официре у наредни чин пре истека одређеног рока.

Члан 44

Официрима који се налазе на школовању или курсевима за усавршавање, вријеме обуке рачуна се у рок предвиђен за унапређење.

Члан 45

Резервни официри унапређују се наредбом Врховног Команданта.

Унапређење се врши према општем војном и грађанском образовању, војном стажу и службеној оцјени добијеној по завршетку војних вјежби.

Члан 46

Официри, генерали и адмирали могу бити лишени чина само пресудом надлежног војног суда.

Члан 47

Врховни Командант може по казни снизити официрима чин за један степен.

Члан 48

Официри, генерали и адмиралы постављају се на дужности наредбом Врховног Команданта оружаних снага ФНРЈ.

Члан 49

Врховни Командант може пренијети право постављања официра до положаја команданта бригаде закључно, на начелника Персоналне, односно Политичке Управе Југословенске армије и на штабове армија, њима равне или више штабове и команде.

Члан 50

Официри, генерали и адмиралы могу се поставити са вишег на нижи положај:

- а) кад се покажу неспособни за вршење своје дужности;
- б) при смањивању формацијских положаја.

Преводијење у резерву, пензионисање, скидање са евиденције официра, генерала и адмирала

Члан 51

Официри, генерали и адмиралы Југословенске армије могу бити из активне службе наредбом Врховног Команданта:

- 1) преведени у резерву;
- 2) пензионисани и преведени у резерву.

Члан 52

Официри, генерали и адмиралы преводе се у резерву, уколико немају услова за пензију:

- а) због здравственог стања;
- б) по потреби службе;
- в) изузетно по личној жељи.

Ови официри, генерали и адмиралы имају право на отпремину.

Члан 53

Официри, генерали и адмиралы пензионису се и преводе у резерву, уколико су још способни за службу у резерви, а имају услова за пензију:

- а) због здравственог стања;
- б) по потреби службе.

Члан 54

Официри, генерали и адмиралы пензионишу се уколико испуњавају услове за пензију, а не испуњавају услове за превођење у резерву:

- а) због здравственог стања;
- б) по потреби службе;
- в) ако су у активној служби провели до 60 година старости.

Члан 55

Официри, генерали и адмиралы скидају се с евиденције командног и војно-управног кадра по лишењу чина. Скинати са евиденције немају право на пензију ни отпремнину.

Члан 56

Официри, генерали и адмиралы преведени у резерву у смислу члана 51 и 52 овог закона могу бити наредбом Врховног Команданта, на основу налаза војно-лекарске комисије, накнадно враћени у активну службу.

Члан 57

Пензионисани официри, генерали и адмиралы Југословенске армије задржавају свој чин са додатком „у пензији“.

Резервни официри, генерали и адмиралы

Члан 58

Резервном командном и војно-управном кадру Југословенске армије припадају:

- а) официри, генерали и адмиралы који се из активне службе преведу у резерву;
- б) војни обвезници који су произведени у чин резервног официра.

ГЛАВА VI

Војни чиновници

Члан 59

По потреби могу се на поједине формацијске положаје предвиђене за војно-управни официрски и подофицирски кадар постављати лица у својству војног чиновника.

ГЛАВА VII

Грађанска лица на служби у Југословенској армији

Члан 60

За поједине послове у служби у Југословенској армији могу се узимати и грађанска лица.

Члан 61

Службенички односи грађанских лица на служби у Југословенској армији регулишу се према прописима који важе за државне службенике грађанског реда, односно намјештенике и раднике.

Члан 62

Грађанска лица на служби у Југословенској армији обавезна су чувати војничку тајну као и војна лица.

ОСТАЛЕ ОДРЕДБЕ

ГЛАВА VIII

Члан 63

Одредбе овог закона примјењиваће се и на војнике, подофицире, официре и генерале Управе државне безбједности, уколико посебним одредбама није другачије предвиђено.

Постављање на дужност официра Управе државне безбједности врши Министар унутрашњих послова ФНРЈ.

Начин произвођења, унапређења и постављања подофицира и војних чиновника Управе државне безбједности прописиваће Министар унутрашњих послова ФНРЈ.

Члан 64

У случају смрти активног подофицира, официра, генерала, адмирала и војног чиновника породици умрлог исплатиће се двомјесечне новчане принадлежности, уколико није сахрањен о државном трошку.

ПРЕЛАЗНЕ ОДРЕДБЕ

ГЛАВА IX

Члан 65

Признају се сви подофицирски, официрски и генералски чиновници добивени за вријеме народно-ослободилачког рата у народно-ослободилачкој војсци, партизанским одредима Југославије и Југословенској армији.

Признаје се у сваком погледу вријеме проведено у партизанским одредима, народно-ослободилачкој војсци и Југословенској армији до доношења овог закона.

Члан 66

Одредбе овог закона важе и за подофицире, официре и генерале бивше југословенске војске који се преузму у активну или резервну службу Југословенске армије.

Вријеме које су провели у заробљеништву признаје се како у погледу стицања вишег чина тако и у погледу додатка на године службе у Југословенској армији.

Они који се не преузму не сматрају се подофицирима, официрима и генералима Југословенске армије.

Члан 67

Признаје се чин подофицирима, официрима и генералима који су га стекли у савезничким војним формацијама или у борбеним формацијама народно-ослободилачког покрета у току антифашистичког рата, а вријеме проведено у тим формацијама признаје им се у године службе.

ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

ГЛАВА X

Члан 68

Уредбом Владе ФНРЈ прописале се:

1) одредбе о чиновима подофицира, официра, генерала и адмирала;

2) одредбе о произвођењу, унапређењу, постављању и престанку службе подофицира и ближе одредбе о произвођењу и унапређењу официра, генерала и адмирала;

3) одредбе о условима и начину произвођења и унапређења резервних подофицира и официра;

4) одредбе о новчаним припадностима лица на служби у Југословенској армији;

5) одредбе о служби војних чиновника;

6) остале одредбе у вези са спровођењем у живот овог закона.

Члан 69

Овлашћује се Врховни Командант оружаних снага ФНРЈ да донесе све прописе, који се односе на организацију, формацију, бојну готовост и употребу Југословенских оружаних снага.

Члан 70

Даном ступања на снагу овог закона престају важити све одредбе које су у супротности с њиме.

Члан 71

Овај закон ступа на снагу осми дан по објављивању у „Службеном листу Федеративне Народне Републике Југославије“.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

НАЦРТА ЗАКОНА О СЛУЖБИ У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ АРМИЈИ

Досада је Народна скупштина Федеративне Народне Републике Југославије примила два закона чисто војне природе и то Закон о војној обавези држављана ФНРЈ и Закон о попуни оружане силе јахаћом, теглећом, товарном стоком и преносним средствима. Материја оба ова закона регулише однос држављана ФНРЈ, како лични тако дјеломично и материјални, према Југословенској армији односно оружаној сили ФНРЈ.

Предложени Закон о служби у Југословенској армији треба да законски регулише односе војних лица у Југословенској армији, а тиме и основе њене организације.

Југословенска армија претставља данас у пуном смислу ријечи модерну армију, а то значи компликовани механизам где све улоге дјелова и појединаца морају бити точно прецизиране, права и дужности потпуно одређена и опредељена,

лични односи у цјелини и појединостима постављени. У великој мјери и на најбоље провјерени начин, поставке и темеље односа у нашој армији дала је и искристалисала велика народно-ослободилачка борба и они су данас практички остварени. Закон о служби у Југословенској армији значиће њихово даљње учвршћење као и законску базу за њихово развијање и усавршавање.

По пројекту предложеног закона, Југословенску армију сачињавају слиједећа војна лица: војници, подофицири, официри, генерали и адмирали.

По потреби могу се у Југословенску армију у својству војних чиновника тј. такођер као војна лица узимати и лица из грађанства, а такођер се на служби у армији могу налазити и лица грађанског реда.

Подијела војних лица на војнике, подофицире, официре, генерале и адмирале својствена је свим савременим армијама и она одговара и стварном стању наше армије.

Војници су грађани ФНРЈ који служе свој кадровски рок у армији и који кроз њу пролазе једну значајну школу за своје, не само војно, него и политичко и опште-културно уздизање. Што је својствено само најмодернијим и народним армијама као што је наша, војници могу већ за вријеме службе у сталном кадру да постигну подофицирски чин, а могу се узимати под потребним условима и у официрска училишта за изобразбу официрског кадра.

Подофицири наше армије не стварају се на старе и проживјеле начине, одвојено од трупе, него се за подофицирски позив одабиру најбољи војници из јединица и у трупним школама и курсевима стичу знање и умјешност потребну за старјешине који су у најнепосреднијем контакту с војницима, без чијег доброг квалитета нема и не може бити добре армије. Подофицири који потпуно желе да се посвете војном позиву остају и након регулисања своје војне обавезе у армији као активни подофицири.

Официри Југословенске армије су њени виши старјешине и они су носиоци умјешности и војног знања, носиоци дисциплине и чврстине, они узгајају славне традиције партизанских одреда и Народно - ослободилачке војске, учвршћују их, развијају и преносе на нова поколења младих људи који пролазе кроз редове наше армије. Они изучавају историју ратова, ратна искуства, разрађују их и анализирају, користећи их и примењујући на нашу стварност; на њима лежи основни терет развоја и усавршавања ратне доктрине

младе Југословенске армије. Официри као командири, команданти, политички комесари, штабски официри и стручни радници армије, руководе војним јединицама и установама, обезбеђују њихову монолитност и чврстину и осигуравају својим јединством воље и мисли, као и јединством војне доктрине, хомогеност наше армије као цјелине, армије као сигурног гаранта и бедема о који ће се разбити сви покушаји агресије на наше државне границе.

За тај високи и часни позив официри се спремају у војним и војно-политичким училиштима, школама и академијама.

Војни чиновници су лица која се у Југословенској армији могу налазити на положајима предвиђеним формацијом за офицере, а изузетно и за подофицере. Војни чиновници су према томе стручна лица која помажу изградњу и изобразбу армије. У највећем дијелу војни чиновници имају права и дужности једнака правима и дужностима официра.

Генерали и адмиралаи највиши су руководиоци Југословенске армије. Они командују и руководе највишим војним јединицама и установама. Они су утјеловљење командних способности, војног знања и вјештине цијекупног нашег командног састава, организатори војне снаге и моћи армије, први градитељи наше војне доктрине. Генералске и адмиралске чинове стичу најбољи наши официри који су свој најбољи квалитет доказали несебичним радом, војно-стручном спремом, својом способношћу руковођења великим јединицама и установама.

По прописима предложеног закона, офицере у чин генерала и адмирала производи Президијум Народне скупштине ФНРЈ. Тиме се и преко највиших војних руководилаца остварује народни карактер наше армије, армије дубоко и нераздвојно везане уз народ и народну власт.

Предложени законски пројект регулише у основи службу војних лица, како у односу на цијелу армију тако и у међусобним односима, дужностима и правима. Он војним лицима даје у њиховој напорној служби, закономјерну перспективу развоја и сталности. Законски пројект је прожет са војним принципима стеченим у искуствима модерних армија, а у првом реду провјереним у ратним и послједнатним искуствима наше армије.

Он ће у цијелини са постојећим законима, као и конкретизован и допуњен уредбама и прописима, чинити јединствену и чврсту подлогу за даљни развој и усавршавање

Југословенске армије, потстицај за још конструктивнији, правилнији и пожртвованији рад и службу војних лица на служби у армији.

Молим зато Народну скупштину ФНРЈ да узме у разматрање предложени пројект Закона о служби у Југословенској армији и да га озакони.

Претсједник Министарског савјета,
Врховни командант,
Министар народне одбране,
Маршал Југославије
Јосип Броз Тито, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О СЛУЖБИ У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ АРМИЈИ

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

ВЕЋЕ НАРОДА
Законодавни одбор

Број 139
11-VII-1946 год.
Београд

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Законодавни одбор Већа народа, на својим седницама од 8 и 10 јула ове године, претресао је Предлог закона о служби у Југословенској армији достављен му од Претседника Већа народа, а који је на основу чл. 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања овог законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор, који је у сагласности са Редакционим одбором Законодавног одбора Савезног већа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора израдио следећи извештај, који је Законодавни одбор прихватио као свој и који гласи:

Члан 1 мења се и гласи: „Југословенска армија, створена од народа Југославије у народноослободилачкој борби и израсла из партизанских одреда и Народноослободилачке

војске, је чувар неповредивости државних граница, државне независности, слободе народа и активни носилац братства и јединства наших народа“.

Члан 2. У првом реду брисати реч „како“, у другом реду брисати речи „тако и“.

У другом ставу речи „Југословенска армија“ заменити са „Она“.

Трећи и четврти став члана 2 постају нови члан 3. У првом ставу новог члана 3 реч „ФНРЈ“ исписати „Федеративне Народне Републике Југославије“.

У другом ставу реч „прописаће“ заменити са „прописује“.

Члан 3 постаје члан 4. После речи „подофицири“ ставити запету, а после речи „војни чиновници“ ставити тачку.

Члан 4 постаје члан 5. У другом ставу речи „најтежа злочинства“ заменити речима „најтеже злочине“.

Члан 5 постаје члан 6.

Члан 6 постаје члан 7. У првом ставу, трећи ред, уместо речи „(име и презиме)“ ставити речи „(рођено и породично име)“. У петом реду уместо речи „бу“ ставити „ћу“, у осмом реду, после речи „тајне“ ставити „да ћу“, у истом реду после речи „и“ ставити „да ћу“.

У трећем ставу брисати речи „по наређењу“ и ставити „на позив“, у четвртом реду испод речи „као борац“ ставити „да ћу је“, а брисати речи „заклињем се да ћу је“.

Члан 7 постаје члан 8. Речи „како у служби тако и ван ње“ ставити после речи „Југословенске армије“.

Члан 8 постаје члан 9. У последњем реду, испред речи „праведношћу“ ставити „са“.

Члан 9 постаје члан 10. У другом ставу, после речи „дисциплинску“ ставити тачку, а реч „одговорност“ брисати.

У трећем ставу реч „почине“ заменити са „учине“.

У четвртом ставу речи „ма коме причине“ заменити речима „учине ма коме другоме“, а реч „починитељу“ заменити са „учиниоцу“.

Члан 10 постаје члан 11. У првом ставу, у трећем реду, реч „извршавању“ заменити са „вршењу“.

У другом ставу речи „да чувају“ заменити са „чувати“.

Члан 11 постаје члан 12. У првом ставу речи „војничку“ и „војничке“ заменити са „војну“ и „војне“.

У другом ставу реч „неовлаштена“ заменити са „неовлашћена“, а место речи „могу“ ставити „смеју“; после

речи „носити“ додати „прописану“, а уместо речи „и“ ставити „нити“, место речи „војничке“ ставити „војне“.

Члан 12 постаје члан 13. Уместо речи „војничку“ ставити „војну“.

Члан 13 постаје члан 14.

Члан 14 постаје члан 15. У другом ставу, трећи ред, реч „грађанских“ заменити са „других“.

Члан 15 постаје члан 16, а члан 16 постаје члан 17.

Члан 17 постаје члан 18. После речи „адмирални“ брисати запету и додати „и“, а речи „и на начин“ брисати.

Члан 18 постаје члан 19.

Члан 19 постаје члан 20. У првом ставу, после речи „плаћених“ додати „годишњи“. У трећем ставу, после речи „уколико“ додати „за целу годину“.

Члан 20 постаје члан 21.

Члан 21 постаје члан 22. У првом ставу реч „позвати“ заменити са „позивати“.

У тачки а) и б) речи „ФНРЈ“ брисати.

Члан 22 постаје члан 23.

Члан 23 постаје члан 24. У трећем реду речи „рока службовања“ заменити речима „кадровског рока“. У последњем реду брисати реч „уз“, а место речи „одобрење“ ставити „одобрењем“.

Члан 24 постаје члан 25.

Члан 25 постаје члан 26.

Члан 26 постаје члан 27.

Члан 27 постаје члан 28. У првом реду брисати реч „уз“.

Члан 28 постаје члан 29.

Члан 29 постаје члан 30.

Члан 30 постаје члан 31.

Члан 31 постаје члан 32. У другом реду реч „врши“ заменити речју „обављају“.

Члан 32 постаје члан 33. Бројеве „21, 24 и 25“ заменити са „23, 26, 27 и 31“.

Члан 33 постаје члан 34. У четвртном реду речи „преко рока“ заменити са „по отслужењу рока“.

Члан 34 постаје члан 35.

После речи „Глава V“ ставити наслов „Официри, генерали и адмирални“, а испод тога ставити као поднаслов „Командни и војно-управни кадар“.

Члан 35 постаје члан 36. Речи „Југословенске армије“ бришу се.

Члан 36 постаје члан 37. Члан 37 постаје члан 38. Члан 38 постаје члан 39.

Члан 39 постаје члан 40 мења се и гласи: „Највише војно звање у Југословенској армији је — Маршал Југославије“.

Члан 40 постаје члан 41. Речи „Федеративне Народне Републике Југославије“ заменити са „ФНРЈ“.

Члан 41 постаје члан 42. Члан 42 постаје члан 43. Речи „Југословенске армије“ брисати.

Члан 43 постаје члан 44. Члан 44 постаје члан 45. Члан 45 постаје члан 46. У другом ставу уместо „општем војном и грађанском“ ставити „војном и општем“.

Члан 46 постаје члан 47. Члан 47 постаје члан 48. Члан 48 постаје члан 49. Члан 49 постаје члан 50. У другом реду, после речи „официра“ додати „на дужности“, а после речи „закључно“ брисати запету.

Члан 50 постаје члан 51. Тачка а) постаје тачка б), а тачка б) постаје тачка а).

Члан 51 постаје члан 52. Речи „Југословенске армије“ брисати.

После тачке 2) додати нову тачку 3) и 4):

„3) пензионисани;“

„4) скинути са евиденције официра.“

Члан 52 постаје члан 53. Члан 53 постаје члан 54. Члан 54 постаје члан 55. У последњем реду реч „година“ заменити са „године“, а после речи „старости“ ставити тачку.

Члан 55 постаје члан 56. У првом реду место „с“ ставити „са“.

Члан 56 постаје члан 57. Бројеве „51 и 52“ заменити са „53 и 54“.

Члан 57 постаје члан 58. Речи „Југословенске армије“ брисати.

Члан 58 постаје члан 59. Члан 59 постаје члан 60. Претпоследњу реч „војног“ заменити са „војних“. Члан 60 постаје члан 61. Речи „у служби“ заменити са „на службу“.

Члан 61 постаје члан 62. Члан 62 постаје члан 63. Реч „војничку“ заменити са „војну“.

Члан 63 постаје члан 64. У трећем ставу, први ред, реч „постављања“ заменити са „постављења“.

Члан 64 постаје члан 65, мења се и гласи: „У случају смрти активног подофицира, официра, генерала, адмирала и војног чиновника исплаћује се лицу које је извршило сахрану погребнина према посебним прописима, уколико није сахрањен о државном трошку“.

Наслов изнад „Глава IX“ „Прелазне одредбе“ мења се и гласи: „Прелазне и завршне одредбе“.

Члан 65 постаје члан 66. У првом реду после речи „официрски“ уместо „и“ ставити запету, а после речи „генералски“ додати „и адмиралски“. У трећем реду реч „народно“ писати са великим словом „Н“, а после речи „војсци“ брисати запету и додати „и“. У другом ставу, други ред, реч „народно“ писати великим словом „Н“.

Члан 66 постаје члан 67. Члан 67 постаје члан 68.

Наслов „Завршне одредбе“ и „Глава X“ бришу се.

Члан 69 остаје члан 69. У другом реду, после речи „прописе“ брисати запету. У четвртом реду реч „југословенских“ брисати, а после речи „оружаних снага“ брисати тачку и додати „ФНРЈ“.

Члан 68 постаје члан 70. Члан 70 постаје члан 71. Члан 71 постаје члан 72. Уместо речи „осми дан по“ ставити „даном“, а уместо речи „објављивању“ ставити „објављивања“.

Подносећи Већу народа овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца Одбор је одредио Милоша Царевића.

Секретар

Др Душан Братић, с. р.

Претседник
Законодавног одбора
Већа народа

Божидар Масларић, с. р.

Чланови:

Нинко Петровић, с. р., Милан Поповић, с. р., Драгољуб Илић, с. р., др Бранко Чубриловић, с. р., Рато Дугоњић, с. р., Јоза Миливојевић, с. р., Богдан Орешчанин, с. р., Панко Брашнар, с. р., Срећко Жумер, с. р., Јосип Рус, с. р., Тоне Хафнер, с. р., Мустафа Хоџа, с. р., Томо Чиковић, с. р., Милош Царевић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О СЛУЖБИ У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ АРМИЈИ

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

САВЕЗНО ВЕЋЕ
Законодавни одбор
Број 152
11-VII-1946 год.
Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Законодавни одбор Савезног већа на својим седницама од 8 и 10 јула ове године претресао је Предлог закона о служби у Југословенској армији достављен му од Претседника Савезног већа, а који је на основу члана 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор, који је у сагласности са Редакционим одбором Већа народа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај, који је Законодавни одбор прихватио као свој и који гласи:

(Текст извештаја Законодавног одбора Савезног већа идентичан је са текстом извештаја Законодавног одбора Већа народа, који је напред приложен).

Подносећи Савезном већу овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је Сулејман Филиповић.

Секретар

Др Макс Шнудерл, с. р.

Претседник
Законодавног одбора
Савезног већа

Моша Пијаде, с. р.

Чланови:

Владимир Симић, с. р., Михаило Ђуровић, с. р., Мехмед Хоџа, с. р., Радован Мијушковић, с. р., Филип Лакуш, с. р., Сулејман Филиповић, с. р., Ђуро Салај, с. р., др Јаков Гргурић, с. р., др Јерко Радмиловић, с. р., Живојин Јоцић, с. р., Лајчо Јарамазовић, с. р., Јоже Лампрет, с. р., Мара Нацева, с. р., Иван Гранђа, с. р., др Милош Московљевић, с. р.

ПРОЈЕКТ ЗАКОНА О ЈАВНОМ ТУЖИОШТВУ

Члан 1

Јовно тужиоштво је орган Народне скупштине ФНРЈ који, у циљу заштите државног и друштвено-економског уређења Федеративне Народне Републике Југославије и даљег учвршћења законитости, има задатак:

1) да врши надзор ради правилног испуњавања закона од стране свих министарстава, комисија и комитета Савезне владе и влада народних република и њима потчињених управних органа и установа, као и од стране службених лица и грађана;

2) да предузима у закону предвиђене радње код судова и управних одгана ради заштите општенородне имовине и испуњавања државних привредних планова, као и ради заштите права и на закону основаних интереса државе, државних установа и предузећа, друштвених организација и грађана;

3) да врши гоњење кривичних дела.

Члан 2

На челу јавног тужиоштва налази се и руководи његовим радом јавни тужилац ФНРЈ.

Јавни тужилац ФНРЈ може имати два заменика.

Јавног тужиоца ФНРЈ и његове заменике бира и разрешава Народна скупштина ФНРЈ на заједничкој седници оба дома.

Члан 3

Органи јавног тужиоштва у народним републикама јесу јавни тужиоци народних република, аутономних покра-

јина, аутономних области, области, округа, градова и срезова (градских рејона).

Јавне тужиоце народних република именује и разрешава јавни тужилац ФНРЈ.

Јавни тужилац народне републике може имати заменика, којег именује и разрешава јавни тужилац ФНРЈ.

Јавне тужиоце аутономних покрајина, аутономних области, области, округа, градова и срезова (градских рејона) именује и разрешава јавни тужилац републике уз потврду јавног тужиоца ФНРЈ.

Члан 4

Јавни тужилац ФНРЈ одговоран је за свој рад Народној скупштини ФНРЈ односно Президијуму Народне скупштине ФНРЈ.

Органи јавног тужиоштва независни су у своме раду од других органа државне власти и свих органа државне управе и подређени су само јавном тужиоцу ФНРЈ.

Члан 5

Виши јавни тужиоци имају право да издају подређеним јавним тужиоцима упутства и наређења ради правилног вршења службе. Упутства и наређења, као и решења виших јавних тужилаца у појединим предметима обавезна су за подређене јавне тужиоце.

Президијум Народне скупштине ФНРЈ има право да поништи, укине и обустави од извршења акте јавног тужиоца ФНРЈ, који нису у сагласности са законом.

Виши јавни тужиоци имају право да пониште, укину, измене или обуставе од извршења незаконите и неправилне акте подређених јавних тужилаца.

Члан 6

Ради обезбеђења правилне и јединствене примене закона на целој територији Федеративне Народне Републике Југославије, јавни тужилац ФНРЈ има право да подноси предлоге Президијуму Народне скупштине ФНРЈ за доношење обавезних тумачења савезних закона. Исто тако јавни тужилац народне републике има право да подноси предлоге Президијуму Народне скупштине републике за доношење обавезних тумачења закона републике.

У истом циљу јавни тужилац ФНРЈ има право да подноси Президијуму Народне скупштине ФНРЈ предлоге за

оцену сагласности закона републике са Уставом и законима ФНРЈ, а надлежни јавни тужиоци да вишим органима државне власти подносе предлог за оцену сагласности правних прописа донетих од органа државне власти административно-територијалних јединица, аутономних области и аутономних покрајина са законима и другим правним прописима виших органа државне власти.

Члан 7

Остварујући право надзора над законитошћу и правилношћу рада на подручју државне управе јавни тужилац има право:

1) да подноси захтев (тужбу, предлог, приговор) за покретање управног поступка по сопственој иницијативи или по молби странака; да се умеша у управни поступак, врши законске интервенције и улаже жалбе ради правилног решења предмета;

2) да открива и сузбија дела саботаже, недопуштене спекулације, штеточинства, повреде службене дужности, грубе немарности у пословању и слично, којима се наноси штета народној привреди, општеној имовини, омета испуњавање државног привредног плана, привредна обнова и изградња земље;

3) да предузима сва законска средства за пуно извршавање закона у радним односима, социјалном осигурању, делатности друштвених организација и осталим подручјима друштвеног живота;

4) да присуствује седницама народних одбора и извршних одбора.

Ако се у вршењу овог надзора открије кривично дело, јавни тужилац ће покренути кривични поступак.

Члан 8

Јавни тужилац има право да у грађанским предметима подноси тужбе и предлоге и учествује у судском поступку:

1) кад у предмету постоји материјални интерес државе, задружних и других друштвених организација од већег значаја;

2) кад у поступку учествује странка, која се налази под нарочитом заштитом закона, или којој је потребна нарочита заштита од стране државе;

3) кад се у предмету појаве околности, услед којих може доћи до покретања кривичног поступка против које од странака;

4) кад јеј предмет од начелне важности са гледишта правилне примене закона;

5) кад закон учествовање јавног тужиоца посебно прописује.

Ако јавни тужилац у овим случајевима није сам покренуо поступак, дужан је суд да га о покренутом поступку обавести доставом преписа тужбе односно предлога.

Члан 9

У предузимању и вршењу кривичног гоњења јавни тужилац је дужан да води ислеђења (извиђај и истрагу) непосредно или преко овлашћених органа, да подиже и заступа оптужницу пред свим судовима по свим кривичним делима која се гоне по службеној дужности. Јавни тужилац има право да учествује и у кривичном поступку по делима која се гоне по приватној тужби, ако нађе да је то потребно ради заштите јавног интереса или лица коме је потребна нарочита заштита од стране државе.

Јавни тужилац има право да покрене дисциплински поступак против државних службеника и намештеника, као и поступак због прекршаја (иступа) и да у тим поступцима учествује.

Члан 10

У вршењу ислеђења јавни тужилац и његови иследни органи обавезни су извести на чисто чињенично стање и иследити како чињенице које иду на штету окривљеног тако и чињенице које иду у његову корист, као и друге околности које осветљују степен друштвене опасности и кривичне одговорности окривљеног.

Члан 11

Ради обезбеђења правилног вођења поступка и доношења законите одлуке јавни тужилац има право законске интервенције у току судског и управног поступка.

Право законске интервенције састоји се у овлашћењу јавног тужиоца да предузима све процесне радње, које по закону припадају странкама у поступку.

Члан 12

Против правоснажних одлука судова и управних органа, којима је повређен закон, јавни тужилац има право да подигне захтев за заштиту законитости.

Ово право имају јавни тужилац ФНРЈ и јавни аужиоци народних република и аутономних покрајина.

Члан 13

Јавни тужилац ФНРЈ има право подизања захтева за заштиту законитости против одлука:

- 1) Врховног суда ФНРЈ;
- 2) врховних судова народних република и аутономних покрајина у погледу примене савезних закона;
- 3) министарстава, комисија и комитета Савезне владе, као и министарстава и комисија владе републике у пословима из савезне надлежности.

У случају из тач. 1) захтев за заштиту законитости подноси се општој седници Врховног суда ФНРЈ, у случају из тач. 2) Врховном суду ФНРЈ, а у случају из тач. 3) Савезној влади.

Члан 14

Јавни тужиоци народних република и аутономних покрајина имају право подизања захтева за заштиту законитости против правоснажних одлука окружних и среских судова у погледу примене савезних закона и закона републике, као и против одлука врховних судова народних република и аутономних покрајина у погледу примене закона републике.

Јавни тужилац народне републике има право подизања захтева за заштиту законитости против решења управних органа републике нижих од министарстава и комитета владе републике као и против решења министарстава и комисија владе републике у пословима из надлежности републике. Захтев за заштиту законитости подноси се члановима владе републике, односно влади републике.

Јавни тужилац аутономне покрајине има право подизања захтева за заштиту законитости против решења управних органа аутономне покрајине нижих од Главног извршног одбора, а против решења повереника Главног извршног одбора само у случајевима из надлежности аутономне покрајине. Захтев за заштиту законитости подноси се Главном извршном одбору аутономне покрајине.

Члан 15

Захтев за заштиту законитости у грађанским правним стварима код судова и управних органа може се подићи у року од шест месеци, а у осталим стварима у року од године дана, рачунајући од правоснажне одлуке. Јавни тужилац ФНРЈ има право подићи захтев за заштиту законитости и преко ових рокова у случајевима повреде закона крупнијег значаја.

Одлука, којом се усваја захтев за заштиту законитости, има правно дејство на предмет по коме је захтев подигнут.

Члан 16

На тражење јавног тужиоца, орган против чије одлуке је подигнут захтев за заштиту законитости обуставиће извршење нападнуте одлуке до коначног решења овог захтева.

Члан 17

Јавни тужиоци подносе тужбе (захтеве, предлоге), улажу жалбе и врше законске интервенције код судских и управних органа у оквиру своје надлежности. Ако јавни тужилац није надлежан за вршење ових радња, дужан је о предмету обавестити вишег јавног тужиоца.

Члан 18

Виши јавни тужилац има право да непосредно употреби сва права и правна средства која припадају подређеном јавном тужиоцу.

Члан 19

Старије помоћнике, помоћнике, референте и остале службенике код јавног тужиоца ФНРЈ поставља и разрешава и доноси остала решења о њиховим службеним односима јавни тужилац ФНРЈ, а помоћнике, референте, иследнике и друге службенике код осталих јавних тужилаца јавни тужилац републике. У погледу помоћника, референата и иследника потребна је потврда јавног тужиоца ФНРЈ.

Члан 20

Ради учешћа народа у остваривању задатака јавног тужиоштва, јавним тужиоцима помажу народни тужиоци као добровољни сарадници.

Народне тужиоце бирају грађани на својим зборовима у привредним предузећима, надлештвима, установама, улицама и насељима већих градова, местима и селима.

Члан 21

Државни органи, установе и предузећа, као и друштвене организације, установе и грађани дужни су давати јавном тужиоцу на његов захтев потребна обавештења и податке, а државни органи, установе и предузећа дужни су му достављати и своје списе на увид.

Члан 22

Овлашћује се јавни тужилац ФНРЈ да својим правилником прописује унутрашњу организацију и пословање јавног тужиоштва.

Члан 23

Даном ступања на снагу овог закона престаје да важи Одлука о установљењу и надлежности Јавног тужиоца Демократске Федеративне Југославије од 3 фебруара 1945 године бр. 133.

Члан 24

Овај закон ступа на снагу осмог дана по објављивању у „Службеном листу ФНРЈ”.

О Б Р А З Л О Ж Е Њ Е

ПРОЈЕКТА ЗАКОНА О ЈАВНОМ ТУЖИОШТВУ

Према нашем Уставу, Јавно тужиоштво је орган Народне скупштине ФНРЈ, коме је поверен надзор над правилним извршавањем закона и других правних прописа на читавој територији Федеративне Народне Републике Југославије и на свим подручјима државног живота. Задатак Јавног тужиоштва састоји се у томе, да оно, путем чувања и учвршћивања законитости, штити општенородне интересе, као и права и интересе друштвених организација и грађана од противнародних елемената, штеточина и уопште сваке повреде закона, ма са чије стране она долазила.

Закони старе Југославије и њен државни апарат били су средства у рукама владајућег изабљивача за заштиту

његових економских интереса и обезбеђење његове политичке власти. Данас су нови наши закони и прописи средство у рукама народа за заштиту његове власти, његове имовине и његових демократских права и слобода од разних противнародних елемената и штеточина. Зато свако нарушење ове нове, истински демократске законитости претставља повреду народних интереса и озбиљну пукотину, на коју вребају противнародни елементи да је искористе у своје циљеве. Отуд се намеће потреба свесног и тачног извршавања закона од стране свакога.

Поред истински демократског карактера закона нове Југославије ваља посебно подвући и њихову организаторну улогу. Да бисмо што пре економски обновили и изградили земљу — а то је уједно и најјача гаранција за даље учвршћење народне власти — потребно је сачинити план економске изградње, концентрисати све материјалне и физичке снаге народа за извођење тога плана, регулисати производњу, цене и расподелу робе у циљу побољшања живота народних маса, потребно је организовати управни апарат, који ће регулисати, контролисати и осигурати целокупан ток ове делатности итд. Читав овај организаторни посао не да се ни замислити без доношења нових закона, уредаба, упутстава и осталих прописа, као и њиховог правилног примењивања и тачног испуњавања. Свако кршење ових закона и прописа претставља ометање рада на изградњи државне и народне привреде, претставља директан напад на интересе радних маса, које у изградњи земље показују невиђени радни елан.

Имајући у виду значај и улогу закона у нашем народном и државном животу, као и опасност по интересе народа и појединаца од кршења закона, ваљало је у нашем државном апарату установити посебан орган и поверити му контролу над извршавањем и јединственом применом закона на читавој територији ФНРЈ. Тај орган је Јавно тужиоштво. По свом карактеру, задацима и делокругу рада. Јавно тужиоштво нема ништа заједничког са државним тужиоштвом старе Југославије, које је било уствари орган противнародних режима за угњетавање народа и прогон народних бораца за бољи живот и демократска права и слободе. Јавно тужиоштво је орган народа за заштиту његових интереса. Оно нема само задатак кривичног гоњења него и задатак заштите законитости на подручју државне управе и право-

суђа. Оно је дужно да интервенира против сваког акта органа државне управе и правосуђа којим је повређен закон и да предузима кривично гоњење против сваког који чини кривична дела и тиме нарушава јавни поредак и сигурност грађана. Ови задаци поверени су јавном тужиоштву Уставом ФНРЈ.

Предложени Пројекат закона о јавном тужиоштву с једне стране разрађује основне принципе о организацији, задацима и правним средствима Јавног тужиоштва, који су постављени у глави XIV Устава ФНРЈ, а с друге стране њима се законодавно учвршћује она организација и пракса која се је у Јавном тужиоштву развила у току његовог досадашњег деловања и даје перспектива за његов даљи развитак. Нарочито позитивну улогу за правилно постављање организације и функција Јавног тужиоштва је одиграла одлука АВНОЈ-а од 3 фебруара 1945 год. којом је први пут уведена за цело правно подручје ФНРЈ ова важна установа наше државне организације.

На основу тога, према овом пројекту Јавно тужиоштво носи ове основне карактеристике:

1) Јавно тужиоштво је засновано на начелу организационог јединства. На челу Јавног тужиоштва стоји и руководи његовим радом Јавни тужилац ФНРЈ, кога бира Народна скупштина ФНРЈ и који је за свој рад одговоран једино Народној скупштини ФНРЈ и њеном Президијуму. Органи Јавног тужиоштва у народним републикама јесу јавни тужиоци република, аутономних покрајина, аутономних области, округа, градова и срезова (градских рејона), који су независни у свом раду и подређени само Јавном тужиоцу ФНРЈ. Овакав начин организације Јавног тужиоштва и одговорности његових органа потребан је да би се осигурало ефикасно и јединствено извршавање закона на читавој територији Федеративне Народне Републике Југославије. Али се тиме не слаби иницијатива и улога јавних тужилаца република и њихова самосталност у вршењу надзора у погледу примене закона републике. Као и остали државни органи и Јавно тужиоштво се у свом раду тесно повезује с народом. Ради учешћа народа у раду Јавног тужиоштва, јавним тужиоцима помажу народни тужиоци као добровољни сарадници. Народне тужиоце бирају грађани на својим зборовима у привредним предузећима, надлештвима, установама, заводима, насељима и улицама градова, местима и селима. На-

родни тужиоци, сигнализирају јавним тужаоцима неправилности и повреде закона које су наступиле или прете да ће наступити, а које они примете у средини у којој живе и раде. Народни тужиоци су добровољни сарадници Јавног тужаоца, а нису његови службени органи, а према томе они не могу доносити никаква решења и вршити службене радње. Народни тужиоци могу, ради бољег вршења својих задатака, око себе организовати групу грађана да им помажу у раду.

Служећи интересима народа јавни тужаоци дужни су организовати широк пријем странака, примати од њих молбе и жалбе и вршити законске интервенције кад нађу да су те жалбе и молбе основане.

2) Функције и правна средства Јавног тужаоства одговарају задацима који су му поверени. Тако:

а) Јавно тужаоство предлаже тумачење савезних закона Президијуму Народне скупштине ФНРЈ и тумачење закона републике Президијуму Народне скупштине републике. Оно ставља захтеве за оцену сагласности правних прописа нижих органа државне власти са правним прописима виших органа. На тај начин Јавно тужаоство доприноси остварењу јединствене правне праксе и јединству правног поретка.

б) На подручју државне управе Јавни тужилац има право да покреће управни поступак по властитој иницијативи или на молбу странака, да се умеша у управни поступак и улаже жалбе ради правилног решења предмета. Он има дужност да открива и сузбија дела саботаже, недопуштене шпекулације, штеточинства, повреде службене дужности, грубе немарности у пословању и слично, којима се наноси штета народној привреди, општеној имовини, омета испуњавање државног привредног плана, привредна обнова и изградња земље. Исто тако Јавни тужилац је дужан да предузима сва законска средства за пуно извршавање закона у радним односима, социјалном осигурању, делатности друштвених организација и осталим подручјима друштвеног живота.

в) На подручју судовања Јавни тужилац има право да у грађанским предметима подноси тужбе и предлоге и учествује у свим поступцима судова кад у предмету постоји материјални интерес државе, задружних и других друштвених организација од већег значаја, кад у поступку учествује странка која се налази под нарочитом заштитом закона, или

којој је потребна нарочита заштита од стране државе, кад се у поступку појаве околности услед којих може доћи до покретања кривичног поступка против које од странака, кад је предмет од начелне важности са гледишта правилне примене закона и у свим случајевима кад закон учествовање Јавног тужиоца посебно прописује. Оваква овлашћења Јавног тужиоца на подручју судовања потребна су ради заштите општих интереса, као и лица која се налазе под нарочитом заштитом закона или нису способна да сама заступају своје интересе (малолетници, лица под социјалним старањем државе итд.). Овим се не кочи принцип слободне дистопозиције странака у судском поступку која је законом допуштена.

г) У предузимању кривичног гоњења Јавни тужилац и његови органи воде ислеђења (извиђаје и истрагу), сами или преко овлашћених органа. Према томе за разлику од старог кривичног поступка по ком су ислеђење кривичних дела вршили судови, данас та ислеђења врше јавни тужилац и његови иследни органи. Јавни тужилац подиже и заступа оптужбу пред судом по свим кривичним делима која се гоне по службеној дужности, а има право да учествује у кривичном поступку по делима која се гоне по приватној тужби, ако нађе да је то потребно ради заштите јавног интереса или лица којима је потребна нарочита заштита од стране државе.

У вршењу ислеђења јавни тужилац и његови иследни органи дужни су да установе материјалну истину и иследе све чињенице које иду на штету окривљеног као и оне које иду у његову корист те да уопште осветле степен друштвене опасности и кривичне одговорности окривљеног.

д) За остварење ових задатака јавном тужиоцу стоје на расположењу сва правна средства која предвиђа закон у судском и управном поступку. Специјално средство јавног тужиоца јесте захтев за заштиту законитости, који не припада свима јавним тужиоцима него само Јавном тужиоцу ФНРЈ и јавним тужиоцима народних република и аутономних покрајина. То право састоји се у овлашћењу Јавног тужиоца, да и против правноснажних одлука судова и управних органа, ако је њима повређен закон, улажу жалбе у циљу доношења законите и правилне одлуке. Ово право је законом у принципу везано роком. Захтев за заштиту законитости је изванредно правно средство и пракса Јавног тужиоства не сме дозволити да се оно претвори у редован правни лек. Ово правно средство има да послужи јачању

правне сигурности. Њиме се управо иде затим да се успостави правна сигурност која је повредом закона нарушена.

Нови закон претставља значајну компоненту у изградњи нашег правног поретка. У целини, он је позитивно средство за учвршћење законитости и чување уставног државног уређења наше Федеративне Народне Републике Југославије.

Министар правосуђа ФНРЈ
Фране Фрол, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О ЈАВНОМ ТУЖИОШТВУ

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

ВЕЋЕ НАРОДА
Законодавни одбор

Број 109
20-VI-1946 год.
Београд

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Законодавни одбор Већа народа, на својим седницама од 17 и 19 јуна ове године, претресао је Предлог закона о јавном тужиоштву, достављен му од Претседника Већа народа, а који је на основу чл. 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор, који је у сагласности са Редакционим одбором Законодавног одбора Савезног већа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај, који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:

Члан 1. Први став, четврти ред, брисати реч „даљег“.

Члан 2. Први ред, реч „јавног“ писати великим почетним словом „Ј“, а исто тако и у другом реду реч „јавни“.

Члан 3 (нови) гласи: „Јавни тужилац ФНРЈ и његови заменици пре ступања на дужност полажу пред Президијумом Народне скупштине ФНРЈ заклетву која гласи:

„Ја (име и презиме) заклињем се чашћу свога народа и својом чашћу да ћу верно служити народу, да ћу се придржавати Устава и закона, да ћу чувати и бранити уставни демократски поредак Федеративне Народне Републике Југославије, да ћу учвршћивати законитост и да ћу своју дужност вршити савесно”.

Члан 3 постаје члан 4. Први став, први ред, други став, други ред, трећи став, други ред, четврти став, четврти ред речи „јавног“ односно „јавни“ писати великим почетним словом „Ј“.

Први став, четврти ред, место речи „рејона“ ставити „реона”.

Члан 4 постаје члан 5. Други став, први ред, реч „јавног“ и трећи ред реч „јавном“ писати великим почетним словом „Ј“.

Члан 5. Први став тога члана постаје члан 6, а други и трећи став тога члана постају члан 7. У првом ставу члана 7, трећи ред, реч „јавног“ писати великим почетним словом „Ј“.

Члан 6 постаје члан 8. Први став, трећи ред, реч „јавни“ и други став, први ред, реч „јавни“ писати великим почетним словом „Ј“. Први став, осми ред, речи „Президијуму Народне“ писати малим почетним словима „п“ и „н“.

Члан 7 постаје члан 9. У првом ставу, први ред, место речи „над законитошћу и правилношћу“ ставити „у погледу законитости и правилности“. Тач. 4) мења се и гласи: „да учествује на седницама извршних одбора народних одбора с правом саветодавног гласа.“

Члан 8 постаје члан 10. Тач. 1) мења се и гласи: „кад у предмету постоји материјални интерес од већег значаја за државу, државне или друге друштвене организације;“

У тач. 3), први ред, иза речи „околности“ брисати запету.

Тач. 5) мења се и гласи: „кад закон посебно прописује учествовање јавног тужиоца.”

Члан 9 постаје члан 11. Први став, први ред, брише се реч „предузимању“. Осми ред, место речи „приватној тужби“ ставити речи „тужби оштећеника“.

Други став мења се и гласи: „Јавни тужилац има право да ставља предлог за покретање дисциплинског поступка против државних службеника и других лица на раду у служби државе и за покретање осталих дисциплинских поступака, као и да у тим поступцима учествује.”

Додаје се нов, трећи став, који гласи: „Јавни тужилац има право да покреће поступак због иступа (прекршаја) и да у том поступку учествује.”

Члан 10 постаје члан 12. У другом реду речи „на чисто“ писати „начисто“

На крају става брисати речи „и кривичне одговорности окривљеног” и место тих ставити „кривичног дела и учиниоца”.

Члан 11 постаје члан 13. Други став мења се и гласи: „Право законске интервенције састоји се у овлашћењу јавног тужиоца да предузима све процесне радње које по закону припадају у поступку странкама и јавном тужиоцу.”

Члан 12 постаје члан 14. Први став, други ред, иза речи „органа“ брисати запету. Други став, први ред, реч „јавни“ писати великим почетним словом „Ј”.

Члан 13 постаје члан 15. Последњи став брише се.

Члан 14 постаје члан 16. Други став, четврти ред, иза речи „републике“ ставити запету. Трећи став, пети ред, место речи „случајевима“ ставити „пословима”.

Члан 15 постаје члан 17. Други став, први ред, иза речи „одлука“ и други ред, иза речи „законитости“ брисати запете.

Члан 16 постаје члан 18.

Члан 17 постаје члан 19. У шестом реду место речи „радња“ ставити „радњи”.

Члан 18 постаје члан 20.

Члан 19 постаје члан 21, мења се и гласи: „Старије помоћнике, иследнике, референте и остале службенике код Јавног тужиоца ФНРЈ поставља, разрешава и доноси остала решења о њиховим службеничким односима Јавни тужилац ФНРЈ, а помоћнике, референте, иследнике и друге службенике код осталих јавних тужилаца поставља, разрешава и доноси остала решења о њиховим службеничким односима

јавни тужилац народне републике. У погледу помоћника, референата и иследника потребна је потврда Јавног тужиоца ФНРЈ“.

Члан 20 постаје члан 22. На крају другог става, место речи „местима и селима“ ставити „селима и местима“.

Члан 21 постаје члан 23, мења се и гласи: „На захтев јавног тужиоца државни органи, као и установе, предузећа, друштвене организације и грађани дужни су давати јавном тужиоцу потребна обавештења и податке, а државни органи, установе и предузећа достављати му и своје списе на увид.“

Члан 22 постаје члан 24. У првом реду реч „јавни“ и у трећем реду реч „јавног“ писати великим почетним словом „Ј“. На крају члана додају се речи: „и да доноси упутства о раду народних тужилаца“.

Подносећи Већу народа овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је др Јосип Хрнчевић.

Секретар

Др Душан Братић, с. р.

Претседник
Законодавног одбора
Већа народа

Божидар Масларић, с. р.

Ч л а н о в и :

Рато Дугоњић, с. р., Панко Брашнарлов, с. р., Мустафа Хоџа, с. р., Јоза Миливојевић, с. р., Милан Поповић, с. р., Срећко Жумер, с. р., Јосип Рус, с. р., Тоне Хафнер, с. р., Томо Чиковић, с. р., Драгољуб С. Илић, с. р., Милош Царевић, с. р., др Бранко Чубриловић, с. р., Добривоје Радосављевић, с. р., др Јосип Хранчевић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О ЈАВНОМ ТУЖИОШТВУ

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

САВЕЗНО ВЕЋЕ
Законодавни одбор

Број 113
19-VI-1946 год.
Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Законодавни одбор Савезног већа на својој седници од 17 јуна ове године, претресао је Пројекат закона о Јавном тужиоштву достављен му од Претседника Савезног већа а који је на основу члана 63 Устава доставио Министар правосуђа ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ. После свестраног проучавања горњег законског пројекта, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор, који је у сагласности са Редакционим одбором Већа народа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:

(Текст извештаја Законодавног одбора Савезног већа идентичан је са текстом извештаја Законодавног одбора Већа народа, који је напред приложен).

Подносећи Савезном већу овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је др Макс Шнудерл.

Секретар

Др Макс Шнудерл, с. р.,

Претседник
Законодавног одбора
Савезног већа

Моша Пијаде, с. р.

Чланови:

Владимир Симић, с. р., Михаило Ђуровић, с. р., Радован Мијушковић, с. р., Сулејман Филиповић, с. р., др Јаков Гругрић, с. р., др Јерко Радмиловић, с. р., Месуд Хотић, с. р., Иван Гранђа, с. р., Мара Нацева, с. р., Лајчо Јарамазовић, с. р., Јоже Лампрет, с. р., инж. Живојин Јоцић, с. р.

ПРЕДЛОГ ОСНОВНОГ ЗАКОНА

О ДРЖАВНИМ СЛУЖБЕНИЦИМА

ПРВИ ДЕО

ГЛАВА I

НАЧЕЛНЕ ОДРЕДБЕ О ДРЖАВНИМ СЛУЖБЕНИЦИМА

Члан 1

Државни службеници су административни и стручни сарадници претставничких органа државне власти и њима одговорних органа, који им служе за остваривање поверених задатака.

Члан 2

Државни службеници врше службу као своје редовно занимање.

Државни службеници су у првом реду намештеници оног органа код кога непосредно раде и коме првенствено одговарају.

Члан 3

Службени односи између државних службеника и државних органа оснивају се на правима и дужностима одређеним у законима и другим на закону онованим прописима.

Члан 4

Сваком држављанину Федеративне Народне Републике Југославије подједнако су доступна, под законским условима, сва службеничка звања (места) у државној служби.

Члан 5

Ступање у државну службу је добровољно.

Примање у државну службу и напредовање у њој зависи од личне вредности и способности службеника, као и од других законских услова.

Члан 6

Плате и друге погодности дају се службеницима према природи службе и значају посла, према постигнутом обиму и квалитету рада као и према обиму одговорности за рад.

Члан 7

За сваког службеника рад у државној служби није само дужност него и част.

У вршењу службе службеници су дужни да се придржавају устава и закона, да савесно обављају поверене дужности и да у свом раду употребе све своје знање, да испуњавају и развијају пуну личну активност и иницијативу, пажећи на дисциплину рада и правила службе.

Поред испуњавања задатака и остваривања интереса службе у којој раде, службеници ће увек имати у виду и старати се и о општим интересима државе, чувајући нарочито уставни демократски поредак Федеративне Народне Републике Југославије.

Државни службеници сnose за свој рад пуну личну одговорност.

Члан 8

У односима са грађанима, службеници морају бити предусретљиви и усрдни, имајући увек у виду да је државна служба, у којој раде, народна служба.

Службеници се морају опходити подједнако према свима грађанима, помажући им потребним саветима у њиховим оправданим захтевима.

Члан 9

У циљу заједничког стварања и заједничке сарадње са државним органима на подизању свести службеника и њиховим задацима и о њиховој улози у државној служби, на подизању радне дисциплине, на побољшању радних и животних услова службеника, као и на уклањању бирократизма, — службеници имају право да се удружују у синдикате и да учествују у оснивању и раду друштвених организација.

Члан 10

Прописи овог закона примењиваће се на сва она лица која се налазе на раду у народним скупштинама и њиховим президијумима, министарствима и другим органима владе, народним одборима и њиховим органима, јавним тужиоштвима, судовима, државним и јавним установама, као и у руководству и административно стручном апарату државних предузећа.

ГЛАВА II

ЗАЈЕДНИЧКЕ ОДРЕДБЕ ЗА СВЕ ДРЖАВНЕ СЛУЖБЕНИКЕ

1) Опште одредбе

Члан 11

Према природи посла и стручној спреми службеници припадају разним струкама а у оквиру сваке струке постоје звања према различности посла.

Посебни прописи о појединим струкама одређују која ће звања постојати у свакој струци.

Члан 12

Распоред звања у врсти за сваку организациону јединицу (надлештво, установу или предузеће) извршује се систематизацијом места за ту јединицу.

Приликом систематизације места у појединим организационим јединицама, звања ће се распоређивати према природи, значају и важности функција у државној служби, као и према обиму одговорности, у следеће врсте:

- 1) руководне службенике;
- 2) самосталне административне и самосталне стручне службенике;
- 3) административне и стручне службенике;
- 4) помоћне и извршне службенике.

Појединачна распоређивања службеника у ове врсте вршиће се према стручној способности и вредности.

Члан 13

Висина плате за поједина звања у свакој струци одређује се према значају и природи посла тога звања. За одре-

ђена звања може се установити најмањи и највећи износ плате.

За службенике прве и друге врсте могу се установљавати и функционални додаци према значају појединих организационих јединица.

Службеници који се нарочито истакну у раду могу поред плате добијати и лични додатак за изванредан рад.

У струкама где је то могуће утврђиваће се плата по непосредном ефекту рада. Радне норме зависе од звања и врсте службеника.

Члан 14

Број службеничких места и звања у појединим организационим јединицама, или у појединим типовима ових јединица, одређивање звања у њима и њихов распоред у поједине врсте, као и висину плата за ова звања и функционалног додатка утврђују нарочити органи за систематизацију при Влади ФНРЈ и владама народних република.

Члан 15

Службеник може бити члан претставничког органа државне власти и за свој рад у њему примати накнаду.

Службеници извршних одбора, изабрани за чланове ових одбора, као и службеници наименовани за чланове владе не могу истовремено вршити своје службеничке дужности. По престанку чланства поново се враћају на своју ранију дужност. За време чланства задржавају сва права социјалног осигурања, с тим да уплаћују прописане доприносе за ово осигурање.

Службеник може бити члан комитета или комисије при владама и за свој рад у њима примати накнаду.

Члан 16

Службеник не може истовремено имати две сталне службе.

Изузетно, службеници — нарочити стручњаци, који су већ стално запослени у каквој државној служби, могу се узимати привремено на рад као хонорарни службеници за извршење одређених послова на основу решења старешине надлежног за постављење, који истовремено одређује и висину хонорара према природи посла. За овако примање потребно је претходно одобрење надлежног старешине код кога је службеник постављен.

Под истим условима могу се примати као хонорарни службеници и страни држављани, као и лица запослена у задружној или приватној служби.

Службеницима, који врше радове који не спадају у опсег њиховог редовног рада (у комисијама, израда нарочитих реферата и елабората и сл.), може се одредити посебна награда за овакав рад.

Члан 17

Против свих решења о службеничким односима, службеник се може жалити једном, и то непосредно вишем старешини. Ако је решење донео члан владе, претседник комитета или комисије владе или Генерални секретар владе, службеник се може жалити влади.

Противу другостепеног решења службеник може подићи тужбу код надлежног окружног суда, као радног суда.

Члан 18

О свим решењима о службеничким односима издаје се службеницима декрет.

Члан 19

За сваког службеника води се службенички лист.

Службенички лист попуњава се на основу оригиналних или веродостојних докумената.

Члан 20

У циљу правилне расподеле стручних кадрова, Претседник Владе ФНРЈ, у споразуму са претседником владе народне републике, може службенике код органа државне управе у народној републици премештати на места код савезних органа државне управе и обратно.

Ради свестраног упознавања са пословима своје струке и стручног усавршавања службеника, Претседник Владе ФНРЈ, у споразуму са претседником владе народне републике, може службенике савезне државне управе упућивати привремено на рад код органа државне управе у народној републици.

Под истим условима, претседници влада народних република могу по међусобном споразуму премештати односно упућивати привремено на рад службенике из једне народне републике у другу.

Члан 21

Закони народне републике одређују услове за премештање односно упућивање на рад службеника државних органа у републици.

2) Заснивање службеничког односа

Члан 22

За државног службеника може бити постављено само оно лице које је држављанин Федеративне Народне Републике Југославије и које испуњава све остале услове за пријем у службу.

Услови за пријем у службу одређују се законом.

Члан 23

Службенички однос заснива се даном ступања на дужност, које је извршено на основу надлежно донетог решења о постављењу.

3) Дужности и права службеника

Члан 24

По ступању на дужност, службеник је дужан положити пред својим старешином заклетву, која гласи:

„Ја (презиме и име) заклињем се чашћу свога народа и својом чашћу да ћу верно служити народу, да ћу се придржавати Устава и закона, да ћу чувати и бранити уставни демократски поредак Федеративне Народне Републике Југославије (и народне републике) и да ћу своју дужност вршити савесно”.

Члан 25

Службеник је дужан да тачно и брижљиво извршује законита наређења својих старешина.

Ако службеник сматра да је издато наређење незаконито или да вређа државне интересе, ставиће своје примедбе старешини. После овако стављене примедбе, може наређење задржати од извршења. Поновљено писмено наређење мора извршити. Службеник је дужан задржати од извршења, па и после поновљеног писменог наређења, наређење у случају тешке повреде државних интереса или ако би његово извр-

шење представљало кривично дело, о чему ће извести не-
средно вишег старешину од онога који је издао наређење.

Ако службеник не стави примедбе на незаконито наре-
ђење, па га изврши, одговараће заједно са старешином који
је издао наређење.

Члан 26

Службеник је дужан да чува службену тајну, без
обзира да ли је у активној служби или не.

Под службеном тајном подразумева се све оно што је
службеник у служби сазнао, а што би кад би се изнело,
могло ићи на штету интереса службе или на штету оправ-
даних интереса грађана.

У изузетним случајевима, орган који је службеника
поставио може га ослободити од дужности чувања службене
тајне.

Члан 27

Службеник мора у служби, као и у приватном животу,
да избегава све оно што би могло слабити поверење у
државну службу, или што би ишло на штету части и угледа
народног службеника.

Члан 28

Службенику је забрањено да прима одликовања, на-
граде или поклоне од страних држава без одобрења Прет-
седника Владе ФНРЈ.

Члан 29

Службеник има право на плату и друге погодности у
државној служби.

Члан 30

Прописима појединих струка могу се предвидети по-
себне премије за уштеду материјала, горива и томе слично.

За службенике који су се нарочито истакли својим
радом и стекли заслуге за службу могу се установити по-
себне похвале, ударничке награде, поклони од вредности,
специјална одликовања и почасна звања. Ово се даје службе-
ницима за личне успехе и заслуге, као и за суделовање у
успесима и заслугама њихове групе или установе.

Ближе одредбе о овоме доносе се у прописима поје-
диних струка у сагласности са министром финансија.

Члан 31

Службеник има праго на плаћени недељни и годишњи одмор.

Ближе одредбе о годишњем одмору доносе се у прописима појединих струка.

Члан 32

Службеница има због порођаја право на отсуство од 12 недеља, од тога 6 недеља пре порођаја и 6 недеља после порођаја.

После порођаја, мајка дојиља не сме бити запослена на прековременом и ноћном раду за време од годину дана.

Члан 33

Службеници имају право на пензионо осигурање, као и на осигурање за случај болести, несреће и смрти према посебним прописима.

Члан 34

За потраживања према државном службенику може се ставити забрана на једну трећину, а за алиментације на једну половину чистих припадљности службеника. Додатак на децу не подлежи никаквој обустави или забрани.

Државни службеници ослобађају се плаћања свих такса за све поднеске и акте у вези са службеничким односом.

Члан 35

По смрти службеника, исплатиће се на име сахране двомесечне бруто активне припадљности лицу које је извршило сахрану.

4) Одговорност службеника

Члан 36

За свој службени рад службеник одговара дисциплински, кривично и материјално пред надлежним државним органима.

Члан 37

Кривична одговорност не искључује дисциплинско кажњавање за исто дело које је било предмет кривичног поступања, без обзира на то да ли је службеник ослобођен кривичне одговорности или не.

Судови и сви остали државни органи дужни су о отварању кривичног поступка или о изреченој кривичној казни да обавесте непосредног старешину службеника.

Члан 38

Службеник, који при вршењу своје службене дужности причини штету грађанима незаконитим и неправилним вршењем службе, одговара за ову штету лично.

За накнаду штете држава јамчи само онда ако претпостављене старешине службеника нису предузеле потребне мере да би се избегла евентуална штета, ма да се могло претпоставити да би до штете могло доћи и ако је држава обухваћена тужбом.

Наплата по пресуди може се тражити од државе само у случају кад се за три месеца уопште ништа не може наплатити од службеника, а отплатом за шест месеци од дана правноснажности пресуде. За плаћену штету држава има право регреса од службеника.

За расправљање штете надлежан је окружни суд по месту где је штета причињена. Тужба мора бити поднесена у року од 9 месеци од дана када је оштећени за њу сазнао, а најдаље у року од једне године од дана када је штета причињена.

У изузетно оправданим случајевима држава може преузети на себе обавезу да накнади штету коју је службеник причинио грађанима. Решење о овоме доноси старешина надлежан за постављење службеника у сагласности са министром финансија.

Члан 39

Службеник је лично одговоран и за штету коју причини држави својим незаконитим и неправилним поступком при вршењу дужности.

5) Престанак службеничког односа

Члан 40

Службенички однос између службеника и државе престаје:

- 1) отказом;
- 2) по сили закона;
- 3) по пресуди редовног или дисциплинског суда.

За службенике именоване на основу избора у погледу престанка службе важе посебни прописи.

Члан 41

Службеник и држава могу раскинути службенички однос уз претходни отказ. Рок отказа не може бити краћи од месец дана ни дужи од шест месеци, а одређује се прописима сваке етруке према врсти, звању и годинама службе.

Члан 42

Службеник коме је служба отказана има право на отпремнину ако је у државној служби провео најмање три године. Отпремнина износи до шест година службе једноструку, после шест до десет година двоструку, а после десет година четвороструку месечну плату коју је службеник примио у последњем месецу службе.

Ова отпремнина не припада службенику ако приликом престанка државне службе испуњава услове за пензију или по отказу добије непосредно или у року од четири месеца какву другу државну службу, у ком случају се одбија цео или сразмерни део отпремнине.

Члан 43

По сили закона престаје служба државном службенику у случајевима изрично предвиђеним у закону.

ДРУГИ ДЕО

ОДРЕДБЕ ЗА САВЕЗНЕ СЛУЖБЕНИКЕ

1) Опште одредбе

Члан 44

Систематизацију у смислу одредаба овог закона врши Комитет за законодавство и изградњу народне власти Владе ФНРЈ. У том циљу Комитет:

— утврђује опште називе свих звања у организационим јединицама савезне државне управе;

— утврђује типску и појединачну систематизацију за све организационе јединице савезне државне управе и даје основна начела о систематизацији органима за систематизацију при владама народних република;

— предлага Влади ФНРЈ висину принадлежности савезних државних службеника;

— на основу утврђене систематизације, одређује број службеничких места у појединим организационим јединицама, која звања у њима постоје и њихов распоред у поједине врсте, као и висину плата за ова звања и функционалног додатка.

Не могу се вршити никаква постављења на звања и места која нису предвиђена у систематизацији односне организационе јединице, утврђеној од стране Комитета за законодавство и изградњу народне власти.

Члан 45

Сва решења о службеничким односима (о заснивању, кретању и престанку), за службенике савезне државне управе, уколико посебним прописима није друкчије одређено, доносе:

1) за руководне службенике (ст. 2 тач. 1 чл. 12), Претседник Владе ФНРЈ, на предлог надлежног члана Владе, претседника комитета односно комисије и Генералног секретара Владе ФНРЈ;

2) за остале службенике, надлежан члан Владе, претседник комитета односно комисије и Генерални секретар Владе ФНРЈ;

Чланови Владе ФНРЈ и претседник комитета односно комисије могу овластити своје помоћнике, потпретседнике, секретаре и старешине главних управа и управа као и старешине овима непосредно подређених надлештава, установа и предузећа да доносе решења о службеничким односима за све савезне службенике, осим за руководне службенике.

За савезне службенике који се налазе на раду код органа правосуђа Федеративне Народне Републике Југославије, а који нису изабрани, решења о службеничким односима доноси Министар правосуђа ФНРЈ, док у погледу доношења оваквих решења за службенике Јавног тужиштва важе посебни прописи.

Члан 46

За службенике на раду код Народне скупштине ФНРЈ и Президијума Народне скупштине ФНРЈ решења о службеничким односима доноси претседник дома Народне скупштине, односно секретар Президијума Народне скупштине ФНРЈ.

Члан 47

Код свих старешина који су надлежни за доношење решења о службеничким односима орган персоналне службе водиће све персоналне послове предвиђене овим законом.

Да би се водила правилна персонална политика, прегледна евиденција службеника и омогућила њихова правилна расподела, Персонално одељење Претседништва Владе ФНРЈ водиће општу картотеку за све руководне службенике и самосталне административне и стручне службенике, а поједина министарства, Савезна планска и Савезна контролна комисија, комитети и комисије Владе ФНРЈ засебну картотеку за своје службенике, као и за руководне и самосталне административне и самосталне стручне службенике одговарајуће гране управе из свих народних република.

Ближе одредбе о вођењу картотеке прописаће Претседник Владе ФНРЈ.

2) Заснивање службеничког односа

Члан 48

За службеника може бити постављено само оно лице које испуњава следеће услове:

1) да је држављанин Федеративне Народне Републике Југославије;

2) да је навршило 18 година живота;

3) да није прешло 50 година живота, а физички способна лица са изузетно стручном спремом да нису прешла 60 година;

4) да је телесно и душевно способно за вршење службе;

5) да има бирачко право;

6) на му није судском пресудом одузето право заузимања државне или ма које јавне службе, односно да код њега не стоји узрок из тачке 4) чл. 68 док те сметње трају;

7) да му ранија служба није престала дисциплинским отпустом из службе за свагда (тач. 5 чл. 68); и

8) да испуњава све остале услове прописане за струку у коју улази.

Службеник, коме је служба престала по тач. 3 и 4 чл. 8 овог закона, може се поново примити у службу тек три године по престанку раније службе и извршењу казне.

Изузетно може се из важних разлога примити у службу и лице које је прешло 50 односно 60 година старости. За ово примање потребно је нарочито одобрење Претседника Владе ФНРЈ.

У случају нарочите потребе могу се примити у државну службу за службенике и лица која нису држављани Федеративне Народне Републике Југославије по претходном одобрењу Претседника Владе ФНРЈ и повољном мишљењу саветног Министра унутрашњих послова.

Члан 49

Лице које је раније било у државној служби, приликом поновног пријема у службу мора испуњавати све услове из чл. 48 осим услова у погледу година старости.

Члан 50

Лице које је постављено за државног службеника дужно је да се јави на дужност у року од десет дана од дана саопштења решења о постављењу, уколико му непосредни старешина овај рок не продужи из оправданих разлога. У противном, сматраће се као да није ни било постављено.

Пријем у службу врши се по обављеном конкурс (натечају) или без овога према прописима који важе за сваку поједину струку.

Са конкурсом може бити везано полагање испита.

3) Дужности и права службеника

Члан 51

Радно време службеника је по правилу 8 часова дневно.

Службеник је дужан бити на служби за све време које је за то одређено.

Кад интереси службе захтевају непосредни старешина може наредити да службеници раде и изван редовног радног времена као и доделити им друге послове који не спадају у опсег њиховог редовног рада.

Члан 52

Службеник се не може, поред своје редовне службе, бавити никаквим другим послом уз награду без одобрења надлежног старешине. Ако је тај старешина нижи од органа надлежних за постављење службеника, такво ће одобрење доставити на увид овом органу.

Члан 53

Влада ФНРЈ, на предлог Комитета за законодавство и изградњу народне власти, Министра рада и Министра финансија, прописује начела за одређивање плата, радних норми и других припадљености у појединим струкама савезне државне управе.

Члан 54

Поред плате, службеници имају додатак на децу. Висина и услови за уживање овог додатка утврђују се уредбом Владе ФНРЈ на предлог Министра финансија и Министра рада.

Члан 55

Редовне припадљености службеника исплаћују се унапред у месечним износима. Изузетно од тога могу се за поједина звања, плата и додатак одређивати у дневним износима и исплаћивати недељно.

Прописима о радним нормама одређује се начин исплате припадљености за службенике који раде по овим нормама.

Члан 56

Плата тече од дана ступања на дужност, а повећање плате од првог дана наредног месеца по доношењу решења о унапређењу.

Члан 57

За службена путовања ван места службовања службеницима припада накнада трошкова, а за премештај у друго место службовања накнада селидбених трошкова.

Ближе прописе о путним и селидбеним трошковима доноси Влада ФНРЈ уредбом, на предлог савезног Министра финансија.

Члан 58

Службеник мора у недељи имати један дан одмора, и то по правилу недељом.

Службенику припада плаћени годишњи одмор, који не може бити краћи од 15 дана ни дужи од 30 дана. Дужина одмора у тим границама одређује се прописима сваке струке, а време када се оно има искористити одређује непосредни старешина, пазећи да правилан и нормалан ток службе не буде доведен у питање услед одсутности службеника.

Члан 59

У оправданим случајевима може непосредни старешина одобрити службенику плаћено отсуство по приватном послу.

Отсуство до 7 дана у једној календарској години не рачуна се у годишњи одмор.

Отсуство преко 7 дана одобрава орган надлежан за постављење службеника, уколико то право није пренео на старешине подручних надлештава и установа. Службенику се у том случају може одобрити плаћено отсуство само ако је оно у интересу службе.

Члан 60

Службеник, који је болешћу спречен да дође на дужност, обавестиће о томе у року од 2 дана свог непосредног старешину. Ако недолазак на дужност због болести траје дуже од 3 дана, изостанак се мора оправдати лекарским уверењем лекара надлежне установе социјалног осигурања.

Отсуство ради лечења и опоравка одобрава службенику надлежни старешина на основу писменог мишљења лекара надлежне установе социјалног осигурања.

4) Кретање у служби

Члан 61

Лица која први пут ступају у државну службу, а немају стручне праксе, примају се у службу као приправници.

Приправничка служба траје од једне до три године према прописима сваке струке.

Приправничка служба не постоји за помоћне и извршне службенике.

Члан 62

За време приправничке службе, приправник ће примати плату административних и стручних службеника. За то време отказ се врши, са обе стране, само првог у месецу са роком од месец дана без права на отпремнину.

У свему осталом, за приправнике важе одредбе овог закона.

Члан 63

У току приправничке службе приправник је дужан положити стручни испит по прописима своје струке. Ради по-

лагања испита, приправнику може орган надлежан за његово постављење продужити приправничку службу највише за пола године. По положеном испиту, приправник се распоређује у струци према својој стручној спреми и способности.

Ако приправник не положи испит, може бити отпуштен из службе или распоређен у другу коју службу према својој стручној спреми и способности.

Програм за испите, као и услови и начин полагања испита одређује се прописима појединих струка.

Члан 64

Напредовање у државној служби може бити добијањем вишег звања односно више функције, или повећањем плате у истом звању.

Службеници који по природи свога посла не могу прећи у више звање, добијају после пет, десет, петнаест, двадесет и више година службе у том звању повишену плату, ако службу врше марљиво и исправно.

Члан 65

За прелаз из једне службе у другу потребно је да службеник у новој струци проведе најмање три месеца и да на крају овога рока положи стручни испит из струке у коју прелази, уколико је такав испит предвиђен.

Одредба предњег става не важи за руководне службенике, као ни за службенике који се ради нарочите способности и потребе службе премештају у другу струку. Но, за ово последње потребно је решење надлежног старешине за постављење.

5) Одговорност службеника

Члан 66

Службеници одговарају дисциплински за дисциплинске неуредности и дисциплинске преступе.

Као дисциплинске неуредности сматрају се лакше повреде дужности или угледа службе.

Као теже повреде службене дужности сматрају се нарочито ови дисциплински преступи:

1) злоупотреба или прекорачење овлашћења или службеног положаја;

2) лабаво, споро, немарно и неуредно вршење службене дужности које проузрокује одуговлачење, оклевање или застој у раду, као и свако друго пропуштање у служби;

3) предузимање и вршење радњи које очигледно подривају у очима грађана ауторитет и достојанство народне власти;

4) рђаво пословање које се састоји у немарном или не-савесном обављању службене дужности, а које може проузроковати какву имовинску штету држави;

5) захтевање или примање мита, или примање обећања мита да се изврши или не изврши каква службена радња коју би службеник морао и без тога да изврши односно не изврши;

6) извршење утаје или крађе државне или поверене имовине при вршењу службене дужности;

7) послуга новцем, хартијама од вредности или стварима које су по службеној дужности поверене службенику, или их да другом лицу ради послуге;

8) фалсификовање службених или јавних исправа и списка, или оверавање оваквих исправа и списка, као и издавање лажних исправа и списка;

9) присвајање или проневера имовине;

10) оштећење државне имовине путем закључивања неповољних уговора или послова;

11) повреда закона при вршењу службене дужности у намери да се извесном лицу користи или да се оштети;

12) свака радња односно пропуштање радње у циљу да се омете, онемогући или доведе у питање правилно и брзо функционисање државне службе;

13) повреда службене тајне;

14) повреда службене дисциплине у односу службеника према старешини;

15) повреда прописа чл. 8 овог закона;

16) лакомисленост у чувању поверљивих списка и података, као и непредузимање или недовољно предузимање мера за осигуравање и безбедност.

За дела из предњег става, која садрже и кривичне радње, дисциплински суд ће доставити кривичну пријаву надлежном суду ради покретања кривичног поступка.

Члан 67

Казне за дисциплинске неуредности су:

1) писмена опомена;

- 2) писмени укор;
- 3) писмени строги јавни укор;
- 4) новчана казна за сваки поједини случај у износу највише до 10% од чистих једномесечних припадљивости службеника, с тим да укупни збир ових казни у једном месецу не може прећи износ од 20% од свих припадљивости појединог службеника.

Додатак на децу не подлежи никаквој забрани или обустави.

Члан 68

Казне за дисциплинске преступе су:

- 1) забрана додељивања веће плате односно вишег звања за време од шест месеци до једне године;
- 2) умањење припадљивости за време од три месеца до једне године, с тим да за сваки поједини месец не може бити веће од 20%;
- 3) враћање на нижу плату односно ниже звање за време од шест месеци до три године;
- 4) отпуштање из службе са забраном повратка у службу за време од једне до три године;
- 5) отпуштање из службе за свагда.

Код изрицања казне из тач. 2 овог члана додатак на децу не подлежи никаквој обустави.

Члан 69

Гоњење дисциплинских преступа застарева за три године од дана извршеног дела, уколико дело не повлачи кривичну одговорност, у ком случају дисциплински преступ застарева за исто време за које застарева и кривично дело.

Члан 70

Казне за дисциплинске неуредности изричу у мањим организационим јединицама старешине тих јединица, а у већим организационим јединицама старешина те јединице може пренети право кажњавања на одређене ниже старешине.

Против решења о казни службеник се може жалити старешини непосредно више организационе јединице у року од 8 дана од дана када му је решење уручено. Овакву жалбу могу подићи и синдикалне организације.

Против решења о казни које је донео члан владе, претседник комитета односно комисија и Генерални секретар владе жалба се упућује влади.

Службеник не може бити кажњен пре него што буде саслушан.

Члан 71

Казне за дисциплинске преступе изричу посебни дисциплински судови по претходно спроведеном поступку.

За службенике министарстава, Савезне планске и Савезне контролне комисије, комитета и комисија Владе ФНРЈ и Претседништва Владе ФНРЈ постоје дисциплински судови при овим органима.

За сродна министарства, комисије и комитете може се образовати заједнички дисциплински суд за службенике ових грана државне управе.

Министарства, комисије и комитети могу образовати дисциплинске судове првог степена при главним управама и управама као и њима непосредно подређеним организационим јединицама.

Дисциплински судови при министарствима, комисијама и комитетима истовремено су и дисциплински судови другог степена по жалбама противу преуда и одлука дисциплинских судова при непосредно подручним организационим јединицама.

При Влади ФНРЈ постоји Виши дисциплински суд који одлучује по жалбама противу првостепених пресуда и одлука дисциплинских судова при министарствима, комитетима, комисијама и Претседништву Владе ФНРЈ.

Дисциплински суд састоји се од три члана и истог броја заменика. Једног члана и његовог заменика делегира синдикална организација, а осталу двојицу и њихове заменике поставља надлежни министар, претседник комитета односно комисије и Генерални секретар Владе ФНРЈ.

Постављање судија за заједничке дисциплинске судове из ст. 3 овог члана врши се споразумно између заинтересованих органа.

Чланове Вишег дисциплинског суда именује Претседник Владе ФНРЈ.

Функција чланова дисциплинског суда траје годину дана. Чланови су у вршењу своје судијске дужности независни и суде по свом слободном судијском уверењу.

Судије при ступању на дужност полажу заклетву по прописима који важе за судије редовних судова.

Члан 72

Тужиоца код дисциплинског суда одређује орган који поставља судије.

Сваки службеник може узети браниоца.

Члан 73

Дисциплински поступак започиње са писменим и образложеним захтевом дисциплинског тужиоца код надлежног дисциплинског суда да се против службеника поведе поступак.

Решавајући о овом захтеву, дисциплински суд ће одлучити да се против службеника отвори дисциплинско ислеђење, или да се противу њега подигне дисциплинска оптужница, или да нема места дисциплинском поступку.

Члан 74

Кад дисциплински суд реши да се против службеника отвори дисциплинско ислеђење одредиће иследника који ће ислеђивати сходно прописима кривичног поступка. Против одлуке о отварању дисциплинског ислеђења нема места жалби.

Ако суд нађе да радња окривљеног претставља и кривично дело, доставиће сва акта надлежном јавном тужиоцу, о томе известити непосредног старешину службеника, па ће затим одлучити да ли ће се против службеника наставити дисциплински поступак упоредо са кривичним или ће га одложити до коначне одлуке суда.

Кад дисциплински иследник заврши ислеђење, доставиће сва акта дисциплинском суду који ће донети решење да се против службеника може подићи оптужница, или да нема места даљем дисциплинском поступку.

Кад дисциплински суд реши да се против службеника подигне оптужница, доставиће сва акта дисциплинском тужиоцу ради подизања оптужнице. На одлуку, којом се одређује претрес, нема места жалби.

Кад дисциплински суд реши да нема места дисциплинском поступку доставиће одлуку о томе непосредном старешини и надлежном дисциплинском тужиоцу.

Члан 75

Претрес код дисциплинског суда првог степена је усмен и јаван, осим случаја ако интереси службе или државни

интереси, или који други оправдани разлози захтевају да се претрес огласи тајним.

Да ли ће код другостепеног дисциплинског суда односно вишег дисциплинског суда претрес бити усмен и јаван или не, о томе одлучује сам суд према природи сваког појединог случаја.

Члан 76

Пресудом дисциплинског суда оптужени се или оглашава кривим и кажњава за дисциплински преступ, или ослобођава од одговорности као невин.

Ако дисциплински суд нађе да дело службеника претставља неуредност казниће га за ово дело.

Члан 77

Против пресуда и одлука дисциплинског суда првог степена, уколико овим законом није друкчије одређено, службеник и дисциплински тужилац могу изјавити жалбу дисциплинском суду другог степена у року од 15 дана од дана пријема пресуде односно одлуке.

Против пресуда и одлука које је донео у првом степену дисциплински суд при министарствима, Савезној планској и Савезној контролној комисији, комитетима и комисијама при Влади ФНРЈ и Генералном секретаријату има места жалби Вишем дисциплинском суду при Влади ФНРЈ.

Жалбе из предњих ставова могу поднети и синдикалне организације.

Члан 78

Дисциплински тужилац и осуђени службеник могу против правоснажне пресуде тражити обнову дисциплинског поступка под условима из кривично судског поступка.

Ову обнову могу тражити и синдикалне организације као и старшина надлежан за постављење службеника.

Члан 79

За поједине струке или службе, код којих је непрекидан и правилан рад од нарочите важности за државу, или код којих може доћи у већу опасност живот, здравље и имовина грађана, могу се донети у прописима тих струка или служби посебне одредбе о пооштравању дисциплинске одговорности службеника.

У погледу дисциплинске одговорности судија важе посебни прописи.

Члан 80

За јавне тужиоце, осим Јавног тужиоца ФНРЈ и његових заменика, као и за остале службенике јавног тужиоштва постоје дисциплински судови првог степена код јавних тужиоштва народних република.

Дисциплински суд код Јавног тужиоштва ФНРЈ је другостепени дисциплински суд по жалбама против пресуда и одлука дисциплинских судов код јавних тужиоштава народних република, а у првом и последњем степену суди по дисциплинским кривицама службеника у Јавном тужиоштву ФНРЈ.

Дисциплински суд код Јавног тужиоштва ФНРЈ може одлучити да поједине предмете расправи у првом и последњем степену по кривицама јавних тужилаца и осталих службеника јавног тужиоштва народних република.

У свему осталом важе прописи овог закона.

Члан 81

У погледу дисциплинског поступка, уколико овим законом није друкчије предвиђено, примењиваће се сходно начела кривично-судског поступка.

У дисциплинском поступку не може се истовремено расправљати и питање одговорности за накнаду штете држави.

Члан 82

За решења о накнади штете држави надлежан је старешина организационе јединице (надлештва, установе или предузећа). Против овога решења службеник се може жалити у року од 15 дана непосредно вишем старешини, против чијег решења има места тужби надлежном окружном суду као радном суду.

Члан 83

Из оправданих разлога службеник се може ослободити од плаћања накнаде штете држави, било у целом износу или једним делом. Решење о томе доноси надлежни

члан Владе ФНРЈ, претседник комитета односно комисије и Генерални секретар Владе ФНРЈ.

У прописима појединих струка могу постојати посебне одредбе о материјалној одговорности службеника тих струка према држави.

6) Удаљење службеника од дужности

Члан 84

Службеник се мора удаљити од дужности (суспендовати) ако је лишен слободе или стављен у исправни затвор, или због злочинства или каквог другог нечасног дела стављен под оптужбу.

Решење о удаљењу од дужности доноси непосредни или виши старешина. Против овог решења службеник нема право жалбе.

Удаљење од дужности траје до коначне одлуке надлежне власти односно суда.

Члан 85

Службеник се мора удаљити од дужности ако је против њега отворен кривични или дисциплински поступак, или му је службени преступ такав да би било штетно по интересе службе да и даље остане на дужности.

Решење о удаљењу доноси непосредни старешина или надлежни контролни орган, који су дужни да ово решење одмах доставе старешини надлежном за постављење службеника. Овај ће старешина оснажити или поништити решење о удаљењу од дужности. Против овог решења дисциплински тужилац, контролни орган и службеник могу изјавити жалбу надлежном првостепеном дисциплинском суду. Одлука суда по овој жалби је коначна.

Члан 86

За време удаљења од дужности по члану 84 и 85 овог закона службенику се почев од првог наредног месеца по доношењу решења о удаљењу обуставља исплата целих принадежности. Ако суспендовани службеник има породицу на издржавање, обуставља му се половина чистих принадежности, изузев додатка на децу.

Службенику се враћају обустављене принадежности у случају ако је правоснажном одлуком суда ослобођен, одно-

сно решењем надлежне власти пуштен на слободу, као и у случају ако је дисциплински суд, решавајући о жалби у смислу члана 85 ст. 2 донео одлуку којом се поништава решење о удаљењу.

За време издржавања казне лишења слободе, уколико на основу пресуде или решења надлежног старешине не би наступио престанак службе, службенику не припадају принадежности.

7) Престанак службеничког односа

Члан 87

Престанак службе услед отказа наступа кад држава или службеник откажу службу.

У случају отказа од стране државе, овај отказ врши старешина надлежан за постављење сам или на предлог непосредног старешине.

Отказ се може вршити само првог у месецу.

Кад службеник откаже службенички однос, може га надлежни орган, по његовој молби, разрешити дужности и пре истека отказног рока, ако то интерес службе дозвољава. У том случају, принадежности теку службенику до краја месеца у коме је разрешен.

Исто тако, кад држава откаже службенички однос може надлежни орган, ако је то у интересу службе, разрешити службеника од дужности и пре истека отказног рока, с тим да му до краја рока припадају принадежности.

Члан 88

По сили закона служба престаје:

1) кад службеник изгуби држављанство или бирачко право;

2) кад самовласно напусти службу дуже од десет дана;

3) кад је дао лажне податке приликом ступања у државну службу;

4) кад је судском пресудом осуђен на казну лишења слободе дуже од шест месеци;

5) после дванаест месеци непрекидног боловања, односно после осамнаест месеци укупног боловања у две узастопне године;

6) кад је постао телесно или душевно неспособан за вршење службе;

7) кад наврши границу старости одређену прописима његове струке.

У случајевима престанка службе под тач. 1, 2, 3 и 4 службеник нема права на отпремнину, а у осталим случајевима престанка службеник има права на отпремнину, уколико не испуњава услове за пензију.

Члан 89

По пресуди редовног суда служба престаје кад службеник буде осуђен на казну која повлачи губитак државне службе, или је сама казна губитак државне службе.

По пресуди дисциплинског суда служба престаје кад службеник буде осуђен на казну губитка службе предвиђену у тач. 4 и 5 чл. 68 овог закона.

Члан 90

У случају престанка службе услед губитка бирачког права, службенику се може дати отпремнина или се може вратити у службу ако му бирачко право буде повраћено.

Члан 91

За сваки престанак службе, ма по коме основу наступно, мора се донети решење надлежног старешине у коме се, поред осталог, има констатовати и дан престанка службе.

У случају отказа. престанак службе наступа са истеком последњег дана отказног рока, уколико је службеник на дужности до краја овог рока.

Престанак службе по чл. 88 наступа: у случају тач. 1) даном губитка држављанства односно бирачког права; у случају тач. 2) истеком десетодневног рока; у случају тач. 3) даном доношења решења о престанку службе; у случају тач. 4) даном правноснажности судске пресуде, а у осталим случајевима из чл. 48 даном доношења решења о престанку службе.

Престанак службе по пресуди редовног или дисциплинског суда наступа са даном правноснажности пресуде. Против решења надлежног старешине којим се констатује овај престанак, као и против решења којим се констатује престанак службе по тач. 4) чл. 88 службеник нема право жалбе.

Са даном доношења решења о престанку службе, службеник губи право на припадљивости ако није на дужности,

а ако је на дужности принадлежности му припадају до краја месеца у коме је разрешен.

Службеник по престанку службе не може сам напустити дужност него мора бити разрешен. Ако није на дужности, као дан разрешења сматра се дан када је донето решење о престанку службе.

ТРЕЋИ ДЕО

ПРЕЛАЗНА И ЗАВРШНА НАРЕЂЕЊА

Члан 92

На основу и у оквиру одредаба овог закона народне скупштине република донеће посебне законе о државним службеницима у својим републикама.

Члан 93

Влада ФНРЈ, на предлог ресорног министра, донеће посебне уредбе за сваку струку односно више сродних струка исте гране државне управе у оквиру прописа овог закона у року од шест месеци по ступању на снагу овог закона.

Члан 94

Државним службеницима рачунаће се у време за стицање права на пензију по прописима социјалног осигурања све време које им се признаје као државна служба.

Као време државне службе рачуна се државним службеницима и време које су провели у партизанским одредима, Народно-ослободилачкој војсци, Југословенској армији, легалном раду у народно-ослободилачким одборима, илегалном раду за народно-ослободилачки покрет, затвору, логору, интернацији, принудном раду као и време проведено у заробљеништву, уколико се својим владањем нису огрешили о народно-ослободилачку борбу.

Ближе одредбе за примену прописа првог и другог става, као и о томе које ће се време и које врсте занимања и рада рачунати за пензију донеће савезни Министар финансија, у сагласности са Министром рада и Комитетом за законодавство и изградњу народне власти Владе ФНРЈ.

Овлашћује се Влада ФНРЈ да на предлог савезног Министра финансија и Министра рада донесе прописе у погледу

7) кад наврши границу старости одређену прописима његове струке.

У случајевима престанка службе под тач. 1, 2, 3 и 4 службеник нема права на отпремнину, а у осталим случајевима престанка службеник има права на отпремнину, уколико не испуњава услове за пензију.

Члан 89

По пресуди редовног суда служба престаје кад службеник буде осуђен на казну која повлачи губитак државне службе, или је сама казна губитак државне службе.

По пресуди дисциплинског суда служба престаје кад службеник буде осуђен на казну губитка службе предвиђену у тач. 4 и 5 чл. 68 овог закона.

Члан 90

У случају престанка службе услед губитка бирачког права, службенику се може дати отпремнина или се може вратити у службу ако му бирачко право буде повраћено.

Члан 91

За сваки престанак службе, ма по коме основу наступно, мора се донети решење надлежног старешине у коме се, поред осталог, има констатовати и дан престанка службе.

У случају отказа престанак службе наступа са истеком последњег дана отказног рока, уколико је службеник на дужности до краја овог рока.

Престанак службе по чл. 88 наступа: у случају тач. 1) даном губитка држављанства односно бирачког права; у случају тач. 2) истеком десетодневног рока; у случају тач. 3) даном доношења решења о престанку службе; у случају тач. 4) даном правноснажности судске пресуде, а у осталим случајевима из чл. 48 даном доношења решења о престанку службе.

Престанак службе по пресуди редовног или дисциплинског суда наступа са даном правноснажности пресуде. Против решења надлежног старешине којим се констатује овај престанак, као и против решења којим се констатује престанак службе по тач. 4) чл. 88 службеник нема право жалбе.

Са даном доношења решења о престанку службе, службеник губи право на принадежности ако није на дужности,

а ако је на дужности принадлежности му припадају до краја месеца у коме је разрешен.

Службеник по престанку службе не може сам напустити дужност него мора бити разрешен. Ако није на дужности, као дан разрешења сматра се дан када је донето решење о престанку службе.

ТРЕЋИ ДЕО

ПРЕЛАЗНА И ЗАВРШНА НАРЕЂЕЊА

Члан 92

На основу и у оквиру одредаба овог закона народне скупштине република донеће посебне законе о државним службеницима у својим републикама.

Члан 93

Влада ФНРЈ, на предлог ресорног министра, донеће посебне уредбе за сваку струку односно више сродних струка исте гране државне управе у оквиру прописа овог закона у року од шест месеци по ступању на снагу овог закона.

Члан 94

Државним службеницима рачунаће се у време за стицање права на пензију по прописима социјалног осигурања све време које им се признаје као државна служба.

Као време државне службе рачуна се државним службеницима и време које су провели у партизанским одредима, Народно-ослободилачкој војсци, Југословенској армији, легалном раду у народно-ослободилачким одборима, илегалном раду за народно-ослободилачки покрет, затвору, логору, интернацији, принудном раду као и време проведено у заробљеништву, уколико се својим владањем нису огрешили о народно-ослободилачку борбу.

Ближе одредбе за примену прописа првог и другог става, као и о томе које ће се време и које врсте занимања и рада рачунати за пензију донеће савезни Министар финансија, у сагласности са Министром рада и Комитетом за законодавство и изградњу народне власти Владе ФНРЈ.

Овлашћује се Влада ФНРЈ да на предлог савезног Министра финансија и Министра рада донесе прописе у погледу

начина покрића код Средишњег завода за социјално осигурање за признате године државне службе.

Висина пензије која буде одређена по прописима социјалног осигурања за државне службенике не може бити нижа од досадашњих пензија државних службеника. Док не буду државни службеници преведени на буџет Средишњег завода за социјално осигурање, држава ће и даље плаћати пензије државним службеницима који буду у току службе пензионисани.

Члан 95

Уредбе у смислу члана 93 донеће ближе одредбе о појму сваке струке, о стручној спреми, о звањима у свакој струци, о стручним испитима, о програму ових исплата и начину њиховог полагања, о року приправничке службе и о свему осталом што је у вези са струком.

Члан 96

По утврђеној систематизацији места у свакој организационој јединици старешина надлежан за постављење извршиће појединачна превођења свих затечених службеника у смислу одредаба овог закона.

Приликом превођења утврдиће се истовремено за сваког службеника које му се време државне службе признаје за пензију.

Лицима, којима буде служба отказана пре овог превођења, отказни рок траје месец дана без права на отпремнину. У погледу одређивања њихове пензије примењиваће се важећи прописи о пензијама.

Члан 97

Приликом спровођења систематизације у смислу одредаба овог закона органи за систематизацију места везани су укупним личним издацима предвиђеним у буџету за 1946/47 годину, али не и распоредом и бројем службеничких места у одређеној организационој јединици.

Члан 98

До спровођења систематизације од стране надлежних органа за систематизацију, у погледу припадности и напредовања службеника примењиваће се досадашњи прописи.

Члан 99

Одредбе тачке 6 и 7 члана 48 овог закона важе само ако су у питању пресуде донесене од стране народних судова и других народних власти после 6 априла 1941 године. У погледу осталих пресуда испитиваће се сваки поједини случај посебно приликом ступања у службу и донети решење о могућности поновног пријема по претходном саслушању надлежног јавног тужиоца.

Члан 100

До доношења нових прописа о пензионом осигурању, наплаћиваће се улог за чиновнички пензион фонд по досадашњим прописима.

Члан 101

Овлашћује се Влада ФНРЈ да донесе, на предлог Комитета за законодавство и изградњу народне власти Владе ФНРЈ, потребне уредбе за спровођење у живот овог закона у погледу савезних службеника.

Члан 102

Овај закон ступа на снагу осмог дана по објављивању у „Службеном листу ФНРЈ”.

О Б Р А З Л О Ж Е Њ Е

ПРЕДЛОГА ОСНОВНОГ ЗАКОНА О ДРЖАВНИМ СЛУЖБЕНИЦИМА

У прво време после ослобођења били смо присиљени да задржимо извесне старе норме о регулисању службеничког положаја, иако нису биле у складу са новим системом државне организације, јер се постављење службеничких односа на нове основе није могло тако брзо спроводити.

Чиновнички систем предратне Југославије био је заснован на режиму бирократских „категорија” и група”, са административним фаворизмом који је спутавао личну и стваралачку иницијативу појединаца. Предложени пројекат Основног закона о државним службеницима прекида са оваквим системом и положај државних службеника регулише на новој основи, која одговара промењеним социјално-политичким условима у нашој земљи.

Државни службеници су народни службеници и као такви морају бити повезани са радним народом чији су и део; као сарадници претставничких и њима одговорних државних органа они учествују на заједничком делу изградње државе и општем подизању народног благостања. Као такви они су дужни да својој држави посвете своје стручно знање и стваралачке способности, да развију пуну иницијативу, да приме пуну личну одговорност и да оправдају поверење које им држава указује. Према својим способностима и оствареном раду за заједницу сваки државни службеник мора бити постављен на место које одговара његовој правој вредности.

Предлог закона, водећи рачуна о федеративном уређењу наше државе и јединству демократског поретка, садржи само начелне и основне одредбе о положају државних службеника у целој земљи, у складу са чл. 44 тач. 23) Устава ФНРЈ. Даља конкретнија разрада службеничког система за службенике народних република остала је у надлежности републиканских закона. Решавајући основна начелна питања за службеничке односе свих државних службеника, пројекат истовремено доноси и детаљне прописе за службенике савезних органа државне власти и државне управе. Према томе је и израђена својствена систематика овог закона.

Предлажући Основни закон о државним службеницима вреди указати на неколико његових главних карактеристика:

1) У државном уређењу заснованом на начелима демократског централизма, народно самоуправљање преко претставничких и њима одговорних органа државне власти, у којима је једино усредсређена целокупна власт народа, — државни службеници не претстављају издвојени и посебни апарат. Они су, са једне стране, стручни и административни помагачи и сарадници у извршењу задатака власти, а са друге стране, непосредно су везани за орган код кога раде и по правилу су њему одговорни за рад. Ово везивање државних службеника уз органе код којих раде доприноси саживљавању државних службеника са начином рада народних одбора и са потребама народа и деловаће на развијање њихове иницијативе и личне одговорности.

Међутим, било је потребно да се вишим органима омогући да врше утицај на правилно распоређивање службеника, како на основу општег права надзора који имају, тако и у интересу правилне политике кадрова и стручног изди-

зања државног апарата. У том циљу је дато право вишим народним одборима да потврђују решења о постављењу и о другим службеничким односима службеника код среских и месних народних одбора.

2) Пројекат закона полази са становишта да се као државни службеници имају сматрати службеници свих органа државне власти и државне управе, судова, јавног тужиоштва, јавних установа, као и административног апарата државних предузећа. Досадашње разликовање административног апарата привредних предузећа од службеника код државних органа не одговара систему наше државе. Као што су привредна предузећа органи помоћу којих држава на привредном сектору остварује своју политику, тако се и државни службеници код државних предузећа не могу ни по свом задатку, ни по свом положају одвојити од осталих државних службеника. Код досадашњег регулисања службеничких односа путем аутоматског напредовања и плаћања на основу класифицираних бирократских група било је тешко службенике привредних предузећа уклопити у тај систем, јер би се тиме укочила иницијатива службеника у привредним предузећима.

3) У питању разврставања државних службеника, пројекат закона радикално напушта старе шаблонске и круте службеничке групе заједничке за све државне службенике и предвиђа уређење службеничких односа на принципу струка. Путем струка проводи се потребно диференцирање и индивидуализирање државне службе, што претставља несумњив интерес како за ваљано вршење службе, тако и за саме службенике. Струке се формирају према природи посла и стручној спреми, а у оквиру струке постоје поједина звања према различности посла.

С обзиром на функције које врше у одређеној организационој јединици, службеници се деле на четири врсте: 1) руководеће, 2) самосталне административне и стручне, 3) административне и стручне и 4) помоћне и извршне службенике.

Разврставање у поједине врсте предвиђено је према природи службе и одговорности за рад. Подела на врсте није учињена у смислу категорисања службеника према школским квалификацијама, тако да би службеник који је одређен у једну врсту морао у њој стално остати. Границе између појединих врста су отворене за све оне службенике

који у току службовања буду развијали и усавршавали своју стручну способност и показивали залагања за службу и успеха у раду.

4) Полазећи од основног принципа да плата као и остале предности државног службеника зависе у првом реду од његовог рада, пројекат је створио потпуно нов систем службеничких односа. Он у првом реду полази са становишта да службенички однос као и припадности не морају бити и неће бити у свим струкама и свим границама државне службе једнаки. Стога је предвиђено доношење посебних прописа за сваку поједину струку, да би се на тај начин дала могућност да се у свакој струци одреди посебни систем службеничких односа. Нема, на пример, никаквог разлога да се инжењери и административни службеници разврставају на подједнак начин. Припадности инжењера треба да у првом реду зависе од количине и ефекта рада, од важности посла и значаја предузећа у коме раде. Код административних службеника, чији се ефекат рада не може изразити у бројкама, систем плаћања треба поставити на другу основу (ранг школе, године проведене у служби и др.).

Поред функционалног додатка, који је предвиђен за службенике прве и друге врсте, предвиђен је и лични додаток за све оне службенике који се нарочито истакну својим радом. Осим тога, предвиђене су премије за лични рад, посебне похвале, ударничке награде и слично. У струкама где је то могуће, утврђује се плата по акордном систему. На тај начин, у погледу одређивања плата напуштен је стари систем шаблонског и механичког одређивања према формалним квалификацијама и положајној групи. Новим се системом награђивање службеника ставља на објективну и реалну основу стручне способности, квалитета и квантитета уложеног рада, као и степена одговорности за рад. Оваквим системом се потстиче лична иницијатива и врши се правилно одабирање и награђивање службеника.

Сагласно овоме, напуштен је стари начин напредовања у служби, који је зависио скоро искључиво од формалних услова и установљено је начело да се напредовање врши према стручној способности и личној вредности.

5) Овакав службенички систем, широко диференциран по објектима критеријима струка, функција, звања и припадности, претпоставља постојање одређених метода за његово конкретно спровођење у дело. Зато пројекат уводи

једну нову и важну установу у виду комисија за систематизацију. Систематизација има за циљ да одреди унутрашњу административну и службеничку структуру сваког надлештва, установе или предузећа, да правилно изврши распоред звања и да рационално расподели службеничка места по звањима. Систематизација места према звањима и врстама, одређивање припадности службеника стабилизоваће устројство и унутрашње уређење нашег новог државног апарата, смањити административно оптерећење и скупоћу службе и отклонити самовољу и произвољност.

6) Стојећи на становишту да државни службеници треба да буду осигурани за случај болести, несреће у послу, инвалидности и старости, пројекат проширује социјално осигурање радника и намештеника и на државне службенике. То никако не значи и смањење пензионог осигурања државних службеника, јер је постављено начело да ово пензионо осигурање не може бити мање него што је досада било. Свака година рада службеника, па ма у којој служби они радили, улази у основ за њихово пензионо осигурање.

7) Да би се омогућио што правилнији избор кадрова и да би се појачала одговорност руководиоца за рад њихових надлештава, установа и предузећа, пројекат установљава принцип да постављење службеника врше одговорни руководиоци појединих надлештава, установа и предузећа односно извршни одбори народних одбора. Овакав принцип у систему наше државне организације не значи самовољу појединих руководиоца, јер они одговарају за целокупни свој рад, па и за постављење службеника.

Службенику је дато право жалбе вишем руководиоцу, затим право тужбе суду за све повреде његових права која проистичу из радних односа.

8) У вези са значајем државних службеника у систему наше државне организације, пројекат је ближе поставио принципе њихове одговорности. Државни службеници, којима се поверава обављање државних послова, морају биги за свој рад више одговорни него обични грађани. Стога је предвиђена појачана материјална и кривична одговорност службеника, а за дисциплинску одговорност прописан је нарочити дисциплински поступак. Цео дисциплински систем тежи да одржи и појача одговорност службеника за њихов рад и да учврсти и развије службену дисциплину, али исто

тако и да обезбеди правичне и објективне одлуке у дисциплинском поступку.

9) У односима између службеника и државе, пројекат уводи систем отказа, по коме службеник и држава, односно одређени државни орган, могу раскинути службенички однос уз претходни отказ. Службенику у случају отказа од стране државног органа код кога ради припада право на отпремнину, ако приликом престанка службе не испуњава услове за пензију по прописима социјалног осигурања. Овај отказ није отпуст из службе од стране државе, ни оставка на службу од стране службеника у смислу старог чиновничког система, него прекид службеничког односа између службеника и одређеног државног органа. Отказ претставља средство за што правилније одабирање службеника, а за службенике могућност да траже службу према својим способностима. Путем права жалбе даје се службенику гаранција да ће отказивање бити увек правично.

У предложеном систему отказа службе, било од стране државе или службеника, службеник задржава своја ранија права, може се поново вратити у службу, а његова ранија служба пре отказа рачуна се у целини као ефективна државна служба. У том смислу, отказ се има схватити само као регулатив за изградњу способног државног апарата и мора се спроводити са пуно такта и обазривости.

Из ових основних карактеристика види се да је предлог закона пошао новим путем уређења службеничких односа државних службеника, за који код нас још нема довољна искуства. Стога ће за спровођење у живот овог закона требати сигурно подуже времена. Прећи из бирократског, аутоматског и крутог службеничког система у нови систем који одговара нашем државном, друштвеном и привредном уређењу, неће бити лак посао. Вероватно да у овој буџетској години нећемо моћи да у целини пређемо на нови начин регулисања службеничких односа. Али потребно је одмах предузимати све мере да се тај нови систем почне остваривати, јер ће уређење односа државних службеника утицати на даље учвршћивање нашег државног апарата и на правилно функционисање свих државних служби.

Претседник Владе ФНРЈ и
Министар народне одбране
Маршал Југославије

Јосип Броз Тито, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ОСНОВНОГ ЗАКОНА О ДРЖАВНИМ СЛУЖБЕНИЦИМА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

ВЕЋЕ НАРОДА
Законодавни одбор

Број 127
3-VII-1946 год.
Београд

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Законодавни одбор Већа народа на својим седницама од 21, 22, 24, 25, 26 јуна и 3 јула ове године претресао је предлог Општег закона о државним службеницима, достављен му од председника Већа народа а који је на основу чл. 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор, који је у сагласности са Редакционим одбором Савезног већа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај, који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:

Наслов предлога закона мења се и гласи: „Предлог закона о државним службеницима”.

Иза тога у почетку закона додаје се следећи текст:

„У циљу да се државни службеници изграде као прави народни службеници и да као сарадници претставничких и њима одговорних државних органа својом спремом и радом учествују на заједничком делу изградње народне државе и подизања народног благостања;

да се код државних службеника развије дух самоиницијативе и стваралаштва, дисциплине и личне одговорности;

да се омогући што правилнији избор кадрова и достојно награди удео службеника у изградњи државе;

да се у духу начела уставног уређења државни апарат још више учврсти и усаврши на новој основи ослобођен остатака бирократизма, као и

да се осигура јединство примене нових демократских начела у службеничким односима у целој држави

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

доноси

ЗАКОН О ДРЖАВНИМ СЛУЖБЕНИЦИМА

У поднаслову брисати речи „Први део“ и „Глава I“ а поднаслов гласи: „Начелне одредбе“.

Чл. 1 мења се и гласи: „Државни службеници су административни и стручни сарадници претставничких органа државне власти и њима одговорних органа, који овим органима служе и помажу извршујући поверене им задатке“.

Чл. 2, други став, први ред, место речи „намештеници“ ставити „службеници“.

Чл. 5. У другом ставу, трећи ред, после речи „службеника“ брисати запету и речи „као“ и „од“.

Чл. 7 У другом ставу, четврти ред, место речи „испуњавају“ ставити „испољавају“. У трећем ставу, пети ред, иза речи „поредак“ ставити тачку и брисати остатак става.

Чл. 8. У првом ставу, трећи ред, после речи „служба“ и „раде“ брисати запете. У истом реду брисати реч „народа“. После речи „служба“ брисати тачку и додати реч „народу“. У другом ставу, први ред, место речи „опходити“ ставити „понашати“. У трећем реду, после речи „саветима“ ставити тачку и брисати остатак става.

Чл. 9. У другом реду, место речи „на“ ставити „у“. У трећем реду, после речи „службеника“ реч „и“ заменити са „о“. У четвртом, петом и шестом реду, место речи „на“ ставити „у“. У шестом реду, после речи „бироократизма“ брисати запету.

Чл. 10. У четвртом реду, место речи „владе“ ставити „влада“ и одмах затим додати: „главним извршним одборима“. У петом реду на крају брисати реч „и“ а у шестом реду брисати реч „јавним“. У седмом реду, испред речи „стручном“ ставити цртицу.

У поднаслову место речи „Глава II“ ставити „Први део“. Исто тако у поднаслову број „1“ писати „1.“

Чл. 11. У првом ставу, први ред, место речи „посла“ ставити „службе“. У другом реду, после речи „струкама“ ставити запету.

Чл. 12. У првом ставу, први ред, место речи „врсти“ ставити „врсте“. У другом ставу, тач. 2) после речи „административне“ брисати запету и ставити „службенике“. У тач.

3) после речи „административне“ ставити „службенике“. У тач. 4) после речи „помоћне“ ставити „службенике“.

Чл. 13. Трећи став мења се и гласи: „За службенике који се нарочито истакну у раду може се поред плате установити и лични додатак“. У четвртом ставу, други ред, после речи „рада“ брисати тачку и остатак става и додати речи „према радној норми прописаној за свако звање и врсту.“

Чл. 14. У другом реду, после речи „јединицама“ брисати запету. У петом реду, после речи „додатка“ брисати остатак става и додати речи „утврђује Влада ФНРЈ односно владе народних република преко свог нарочитог органа за систематизацију државне службе“. Додаје се нов, други став, који гласи: „За систематизацију места и звања службеника народних скупштина и њихових президијума важе посебни прописи.“

Чл. 15. Други став, први ред, после речи „одбора“ брисати запету. У четвртом реду, место речи „чланства“ ставити „такве функције“. У петом реду, место речи „на своју ранију дужност“ ставити „у службу“. Последња реченица овог става мења се и гласи: „За време вршења такве функције обавезно се продужује њихово социјално осигурање“.

Чл. 16. У другом ставу, први ред, брисати реч „Изузетно“. У истом реду реч „службеници“ писати великим словом „С“. У трећем реду брисати реч „привремено“. У четвртом ставу, први и трећи ред, после речи „Службеницима“ и „сл.“ брисати запете.

Чл. 18 постаје чл. 17 мења се и гласи: „О постављењу, унапређењу и престанку службеничког односа издаје се службеницима декрет“.

Чл. 17 постаје чл. 18. У првом ставу, први ред, место речи „свих“ ставити „сваког“, а на крају истог реда, после речи „односима“ брисати запету. У другом реду, место речи „једном“ ставити „једанпут“. У четвртом реду, реч „Генерални“ писати малим словом „г“. У другом ставу, први ред, место речи „Противу“ ставити „Против“. У другом реду, после речи „суда“ брисати запету.

Чл. 19 мења се и гласи: „Да би се имала евиденција о службеничким односима у државној служби, за сваког службеника води се посебан службенички лист.“

Службенички лист попуњава се на основу оригиналних или веродостојних докумената.

Исто тако, у циљу утврђивања својства државног службеника, за сваког службеника установиће се службеничка књижица.

Ближе одредбе о службеничком листу и службеничкој књижици донеће се посебним прописима.“

Чл. 20. Трећи став, место речи „Под истим условима“ ставити „Исто тако“. У другом реду, место речи „међусобно“ ставити „међусобно“. У трећем реду, место речи „упућивати привремено“ ставити „привремено упућивати“.

Чл. 21. У првом реду, место речи „Закони“ ставити „Закон“. У истом реду, место речи „одређују“ ставити „одређује“. У трећем реду, место речи „у републици“ ставити „на подручју народне републике“.

У поднаслову „2)“ писати „2.“.

Чл. 22. Додаје се нов, други став, који гласи: „Постављење службеника врше одговорни руководиоци појединих надлештава, установа и предузећа односно извршни одбори народних одбора“.

Став други постаје став трећи.

Чл. 23. У другом реду, после речи „дужност“ брисати запету и речи „које је“, а место речи „извршено“ ставити „извршеног“.

У поднаслову број „3)“ писати „3.“.

Чл. 24. У другом реду, после речи „положити“ додати речи „и потписати“. У другом ставу, први ред, у загради брисати речи „презиме и“ и ставити „породично и рођено“.

Чл. 25. У првом ставу, други ред, брисати реч „законита“. У другом ставу, први ред, после речи „наређење“ додати реч „очевидно“. Четврта реченица овог става мења се и гласи: „Службеник је и после поновљеног писменог наређења дужан задржати од извршења наређење ако се њиме тешко повређују државни интереси или ако би његово извршење претстављало кривично дело, о чему ће известити непосредног вишег старешину од онога који је издао наређење“. У трећем ставу, први ред, после речи „на“ додати реч „очевидно“.

Чл. 26. У првом ставу, први ред, место речи „да чува“ ставити „чувати“. У другом ставу, први ред, место речи „подразумева“ ставити „разуме“. У другом реду, после речи „сазнао“ брисати запету а испред речи „кад“ ставити запету.

Чл. 27. У првом и другом реду после речи „служби“ и „животу“ брисати запете а у истом реду, место речи „да

„избегава“ ставити „избегавати“. У трећем реду, после речи „службу“ брисати запету. У четвртном реду, место речи „народног“ ставити „државног“.

Чл. 28. У првом реду, место речи „да прима“ ставити „примати“.

Чл. 29. После речи „служби“ брисати тачку и додати „одређене законом и другим на закону основаним прописима.“

Чл. 30 мења се и гласи: „За службенике који су се нарочито истакли у раду и стекли заслуге за службу могу се установљавати лични додаци за изванредан рад, посебне похвале, ударничке награде, поклоне од вредности, специјална одликовања и почасна звања. Ово се даје службеницима за личне успехе и заслуге, као и за суделовање у успесима и заслугама њихове групе или установе.

Ближе одредбе о овоме доносе се у прописима за поједине струке у сагласности са Министром финансија.

Прописима за поједине струке могу се предвидети посебне премије за уштеду материјала, горива и томе слично.”

Чл. 31. У другом ставу, други ред, место речи „појединих струка“ ставити „за поједине струке“.

Чл. 32. У првом ставу, први ред, место речи „Службеница“ ставити „Жена државни службеник“. У другом ставу, место речи „на прековременом“ ставити „изван редовног радног времена и у“.

Чл. 33 мења се и гласи: „Службеници имају права на државно социјално осигурање за случај изнемоглости, старости и смрти (пензионо осигурање), као и за случај болести, трудноће, и порођаја и несреће у послу”.

Чл. 35 мења се и гласи: „По смрти службеника исплаћује се лицу које је извршило сахрану погребнина према посебним прописима“.

Додаје се нов поднаслов који гласи: „4. Кретање у служби”.

Чл. 61 постаје чл. 36. У другом ставу, други ред, место речи „сваке струке“ ставити „за сваку струку“. У трећем ставу, први ред, после речи „помоћне“ ставити „службенике”.

Чл. 64 постаје чл. 37 мења се и гласи: „Напредовање у државној служби може бити добијањем вишег звања или повећањем плате у истом звању.

Службеници који по природи свога посла не могу добити више звање добијају после истека одређеног времена у том звању по прописима за сваку струку повишицу плате.

Службеник који је дисциплински осуђен на казну из чл. 66 тач. 1 и 3 овог закона, или је удаљен од дужности, не може се унапређивати односно добијати повишицу плате са време док трају ове сметње”.

У поднаслову место броја „4” ставити „5”.

Чл. 36 постаје чл. 38. У другом реду, после речи „материјално” ставити тачку и брисати остатак става.

Чл. 37 постаје чл. 39. У другом ставу, трећи ред, место речи „да обавесте” ставити „обавестити”.

Чл. 38 постаје чл. 40. У првом ставу, први и трећи ред, после речи „службеник” и „службе” брисати запете. Други став мења се и гласи: „За накнаду штете држава јамчи само онда ако је обухваћена тужбом за накнаду штете”. Став трећи мења се и гласи: „Наплата по пресуди може се тражити од државе само у случају кад се не може наплатити од службеника и то се констатује одлуком надлежног судског извршног органа. За плаћену штету држава има право регреса од службеника.”

Чл. 39 постаје чл. 41. У првом реду, после речи „и” ставити „држави” а у другом реду брисати реч „држави”.

У поднаслову место броја „5)” писати „6.”.

Чл. 40 постаје чл. 42.

Чл. 41 постаје чл. 43. У првом реду место речи „раскинути” ставити „прекинути одређени”.

Друга реченица постаје други став.

Чл. 42 постаје чл. 44. У другом ставу, други ред, место речи „престанка државне службе” ставити „отказа”.

Чл. 43 постаје чл. 45.

У поднаслову број „1)” писати „1.”.

Чл. 44 постаје чл. 46. У првом ставу, други ред, после речи „врши” додати „Влада ФНРЈ преко”. У истом реду место речи „Комитет” ставити „Комитета”. У трећем реду, иза речи „власти” ставити тачку и брисати „Владе ФНРЈ”. Став четврти брише се.

Став пети постаје став четврти. У четвртном реду, после речи „врсте” ставити тачку и запету и брисати остатак става. Додаје се нов став пети, који гласи:

„— предлаже влади прописе о припадности савезних државних службеника;”.

Додаје се нов став шести, који гласи:

„— проверава извршење прописа о систематизацији места и припадностима“.

Стари став шести постаје став седми.

Чл. 45 постаје чл. 47. У тач. 1), трећи ред, после речи „комисије“ додати запету. У четвртном реду, реч „Генералног“ писати малим словом „г“. У тач. 2) други ред, иза речи „комисије“ ставити запету и реч „Генерални“ писати малим словом „г“. У другом ставу, трећи и четврти ред, брисати речи „главних управа и управа, као и старешине овима“. У трећем ставу, други ред, брисати речи „Федеративне Народне Републике Југославије“. У петом реду, место речи „док“ ставити „а“.

Чл. 46 постаје чл. 48, мења се и гласи: „За службенике већа Народне скупштине ФНРЈ решење о службеничким односима доноси претседник односног већа; а за службенике Президијума Народне скупштине ФНРЈ његов секретар.“

Чл. 47 постаје чл. 49. У другом ставу, трећи ред, реч „Персонално“ писати малим словом „п“.

У поднаслову број „2)“; писати „2.“.

Чл. 48 постаје чл. 50. У тач. 1 место речи „Федеративне Народне Републике Југославије“ ставити „ФНРЈ“. У тач. 4. место речи „телесно и душевно“ ставити „душевно здраво и телесно“. У тач. 6, у другом реду, после речи „службе“ ставити тачку и запету и брисати остатак тачке. Тач. 7 мења се и гласи: „да му ранија служба није престала дисциплинским отпустом из службе за свагда (чл. 66 тач. 5) или док трају сметње из чл. 66 тач. 4 овог закона; и“. У другом ставу, први ред, после речи „по“ додати „чл. 87“. У другом реду брисати речи „и 4 чл. тач. 8“. У трећем реду место речи „тек три године“ ставити „најраније годину дана“. У четвртном ставу, у трећем и четвртном реду, место речи „Федеративне Народне Републике Југославије“ ставити „ФНРЈ“. У петом реду, после речи „ФНРЈ“ ставити тачку и брисати остатак става.

Чл. 49 постаје чл. 51. У првом реду, после речи „служби“ брисати запету и додати реч „мора“. У другом реду брисати реч „мора“. У трећем реду место „48“ ставити „50“ и додати „овог закона“.

Чл. 50 постаје чл. 52. У првом ставу, последњи ред, брисати реч „ни“. У другом ставу, други ред, брисати реч

„(натечају)”, а место речи „овога” ставити „конкурса”. У трећем ставу, место речи „Са” ставити „С”.

У поднаслову број „3)” писати „3.”.

Чл. 51 постаје чл. 53. У првом ставу, други ред, после речи „дневно” ставити место тачке запету и додати „а регулише се посебним прописима за сваку струку”. У другом ставу, први ред, место речи „служби” ставити „дужности”. У трећем ставу, први и трећи ред, после речи „захтевају” и „времена” додати запете.

Чл. 52 и 53 бришу се.

Чл. 55. У трећем реду, први став, после речи „звања” брисати запету.

Чл. 57. Други став, други и трећи ред, брисати реч „савезног”.

Чл. 59. Други став, први ред, место речи „до” ставити „од укупно”. Трећи став, трећи ред, после речи „надлештава” ставити запету и брисати реч „и”. У четвртом реду, после речи „установа” брисати тачку и додати „и предузећа.”

Чл. 60. У првом ставу, први и други ред, после речи „Службеник” и „дужност” брисати запете. У истом реду, место речи „два дана” ставити „24 часа”. Друга реченица мења се и гласи: „Недолазак на дужност због болести дужи од три дана мора бити оправдан лекарским уверењем лекара надлежне установе социјалног осигурања”.

У поднаслову број „4)” писати „4.”.

Чл. 61 постаје чл. 62. Прва реченица првог става мења се и гласи: „За време приправничке службе приправник прима плату приправника”. У другом ставу, први ред, после речи „осталом” брише се запета.

Чл. 63 постаје чл. 62. У последњем реду овог става место речи „својој” ставити „његовој”. Други став мења се и гласи: „Ако приправник не положи испит служба му се отказује или се може распоредити у другу коју службу према његовој стручној спреми и способности”. У трећем ставу, други и трећи ред, место речи „појединих струка” ставити „за поједине струке”.

Чл. 65 постаје чл. 63. У првом ставу, први ред, место речи „За прелаз” ставити „При прелазу”, а место речи „службе” ставити „струке”. У другом ставу, други ред, брисати реч „се”. У трећем реду, место речи „премештају” ставити „прелазе”. Последња реченица овог става брише се.

Додаје се нов трећи став, који гласи: „Ближе одредбе о прелазу у другу струку донеће се у прописима за поједине струке”.

У поднаслову број „5)” писати „5.”.

Чл. 66 постаје чл. 64, мења се и гласи: „Службеници одговарају дисциплински за дисциплинске неуредности и дисциплинске преступе.

Као дисциплинске неуредности сматрају се лакше повреде службене дужности или угледа службе.

Као дисциплински преступи сматрају се нарочито следеће теже повреде службене дужности без обзира да ли ће због своје тежине повући кривичну одговорност пред судом:

1) злоупотреба службеног положаја или прекорачење службеног овлашћења;

2) лабаво, немарно или неуредно вршење службене дужности, које проузрокује одуговлачење или застој у раду, као и свако друго пропуштање у служби;

3) предузимање и вршење радњи које очигледно подривају у очима грађана ауторитет и достојанство народне власти;

4) проузроковање имовинске штете држави немарним или несавесним обављањем службене дужности;

5) свака радња односно пропуштање радње у циљу да се омете или онемогући правилно и брзо функционисање државне службе;

6) повреда службене тајне; лакомисленост у чувању поверљивих списа и података;

7) теже повреде службене дисциплине у односу службеника према старешини;

8) теже повреде прописа чл. 8 овог закона;

9) непредузимање или недовољно предузимање мера за осигурање и безбедност поверених ствари и лица;

10) захтевање или примање мита или прихватање обећања мита;

11) извршење утаје или крађе државне или поверене имовине при вршењу службене дужности;

12) послуга новцем, хартијама од вредности или стварима које су по службеној дужности поверене службенику, или њихово давање другом лицу ради послуге;

13) фалсификовање службених или јавних исправа и списа, или оверавање фалсификованих исправа и списа, као и издавање лажних исправа и списа;

14) присвајање или проневера имовине;
15) оштећење државне имовине закључивањем неповољних уговора или послова;

16) повреда закона при вршењу службене дужности у намери да се извесном лицу користи или да се оно оштети.

За преступе из тач. 1 до 16 овога члана, уколико истовремено претстављају и кривична дела, дисциплински суд ће доставити кривичну пријаву надлежном јавном тужиоцу ради покретања кривичног поступка”.

Чл. 67 постаје чл. 65. У тач. 4, последњи ред, место речи „свих” ставити „ових”. Други став мења се и гласи: „Код изрицања казне из тач. 4 овог члана додатак на децу не подлежи никаквој обустави”.

Додаје се трећи став, нови, који гласи: „Казне из тач. 3 и 4 овога члана бележе се у службенички лист.”

Чл. 68 постаје чл. 66. Под тач. 2, на крају, после броја „20%” додати речи „од једномесечних чистих припадности.”

Чл. 69 постаје чл. 67. Додаје се нов први став, који гласи: „Гоњење дисциплинских неуредности застарева за шест месеци од извршења.” Други став, други ред, место речи „три” ставити „две”.

Чл. 70 постаје чл. 68. У трећем ставу, реч „влaде” и у трећем реду реч „влaди” писати великим словом „В”. У другом реду реч „Генерални” писати малим словом „г”.

Додаје се нов пети став, који гласи: „Извршење казни за дисциплинску неуредност застарева за шест месеци од дана правоснажности решења о казни”.

Чл. 71 постаје чл. 69. У другом ставу, трећи ред, после речи „ФНРЈ” додати „при овим органима”. У четвртном реду, после речи „судови” додати „првог степена” и брисати речи „при овим органима”.

Четврти став мења се и гласи: „Министарства, комисије и комитети могу образовати дисциплинске судове првог степена при већим организационим јединицама које су им непосредно подређене”. У петом ставу, четврти и пети ред, место речи „подручним” ставити „подређеним”. У седмом ставу, последњи ред, реч „Генерални” писати малим словом „г”. У десетом ставу, трећи ред, брисати реч „свом”.

Додаје се нов дванаести став, који гласи: „За службенике оба већа и Президијума Народне скупштине ФНРЈ образоваће се дисциплински судови на основу посебних прописа”.

Чл. 72 постаје чл. 70, мења се и гласи: „Тужиоца за сваки поједини случај код дисциплинског суда одређује старешина који поставља судије.

Сваки окривљени службеник може узети браниоца”.

Чл. 73 постаје чл. 71. Први став мења се и гласи: „Дисциплински поступак започиње дисциплински тужилац на основу писменог и образложеног предлога надлежног старешине”. У другом ставу, други ред, место речи „ће одлучити” ставити „одлучује или”.

Чл. 74 постаје чл. 72. У првом ставу, други и трећи ред, после речи „ислеђење” и „иследника” додати запете. У трећем ставу, други ред, после речи „суду” додати запету. У четвртном реду, после речи „оптужница” брисати запету. У четвртном ставу, четврти ред, после речи „одлуку” и „пре-трес” брисати запете. У петом ставу, други ред, после речи „поступку” додати запету.

Чл. 75 постаје чл. 73. Други став, други ред, реч „вишег” писати великим словом „В”.

Чл. 76 постаје чл. 74. У првом ставу, последњи ред, место речи „ослобођава” ставити „ослобађа”. У другом ставу, други ред, после речи „неуредност” ставити запету.

Додаје се нов трећи став који гласи: „Пресудом службеник ће се осудити и на плаћање трошкова дисциплинског поступка.

Ако је ослобођен одговорности, трошкове сноси држава”.

Чл. 77 постаје чл. 75. У првом ставу, четврти ред, после речи „жалбу” додати реч „надлежном”.

Други став брише се.

Трећи став постаје други. У првом реду, место речи „предњих ставова” ставити „предњег става”.

Чл. 78 постаје чл. 76. У првом ставу, трећи ред, место речи „кривично” ставити „кривичног”.

Додају се нови ставови, трећи и четврти, који гласе:

„Правоснажне пресуде достављају се надлежном старешини кажњеног службеника ради извршења и уписа у Службенички лист.

Извршење дисциплинских казни застарева за две године од дана правоснажности пресуде.”

Чл. 79 постаје чл. 77. Први став брише се. У првом реду пређашњег другог става, иза речи „судија” додати речи „народних судова”.

Чл. 80 постаје чл. 78, мења се и гласи: „За јавне тужиоце аутономних покрајина, аутономних области, области, округа, градова и срезова (градских реона), за службенике код ових тужилаца, као и за службенике код јавног тужиоца народне републике — постоји дисциплински суд првог степена код јавног тужиоца народне републике.

Дисциплински суд код Јавног тужиоца ФНРЈ је другог степена дисциплински суд по жалбама против пресуда и одлука дисциплинских судова код јавних тужилаца народних република, а у првом и последњем степену суди по дисциплинским кривицама јавних тужилаца народних република и њихових заменика, као и по кривицама службеника код Јавног тужиоца ФНРЈ.

Дисциплински суд код Јавног тужиоца ФНРЈ може одлучити да поједине предмете расправи у првом и последњем степену по дисциплинским кривицама јавних тужилаца и других службеника из првог става овог члана.“

Чл. 81 постаје чл. 79. У првом ставу, трећи ред, место речи „кривично“ ставити „кривичног“ и брисати цртицу.

Други став брише се.

Чл. 80 нови: „ Уколико је службеник у вези са дисциплинским преступом причинио држави материјалну штету, дисциплински суд пошто оконча поступак по дисциплинској кривици доставиће предмет органу надлежном за заступање државе пред судом да подигне тужбу код надлежног окружног суда за накнаду причињене штете.“

Чл. 82 постаје чл. 81, мења се и гласи: „За решење о накнади штете коју је службеник причинио држави у вршењу службе, уколико причињена штета није везана за дисциплински преступ или кривично дело, надлежан је старешина организационе јединице (надлештва, установе или предузећа). Против овог решења службеник се може жалити у року од 15 дана непосредно вишем старешини против чијег решења има места тужби надлежном окружном суду као радном суду.“

Први став члана 83 постаје други став члана 81, мења се и гласи: „Из оправданих разлога службеник се може ослободити од плаћања штете из претходног става било у целом износу или једним делом. Решење о томе доноси надлежни члан Владе ФНРЈ, претседник комитета односно комисије или генерални секретар Владе ФНРЈ.“

Други став чл. 83 постаје чл. 82.

У поднаслову број „6“ писати „6“.

Члан 84 постаје чл. 83. Први став мења се и гласи: „Службеник се мора удаљити (суспендовати) од дужности ако је стављен у притвор или истражни затвор или је стављен под оптужбу због злочинства или каквог другог нечасног дела“. У трећем ставу, други ред, место речи „надлежне власти“ ставити „надлежног државног органа“.

Чл. 85 постаје чл. 84. У првом ставу, први ред, место речи „мора“ ставити „може“. У другом реду, место речи „отворен“ ставити „поведен“.

Чл. 86 постаје чл. 85. У првом ставу, први ред, после речи „члану“ место „84 и 85“ ставити „83 и 84“. У петом реду место речи „издржавање“ ставити „издржавању“.

Други став мења се и гласи: „Службенику се враћају обустављене припадљивости после укидања суспензије: у случају ако је правоснажном одлуком суда ослобођен односно ако је решењем надлежног државног органа пуштен из притвора или истражног затвора или је кривични поступак против њега обустављен, као и у случају ако је дисциплински суд, решавајући о жалби у смислу чл. 84 ст. 2 донео одлуку којом се поништава решење о удаљењу.“

Трећи став мења се и гласи: „За време издржавања казне лишења слободе, службенику не припадају припадљивости.“

Додаје се нови четврти став који гласи: „Уколико посебним прописима није друкчије одређено, за удаљење судија од дужности важе одредбе овог закона.“

У поднаслову број „7“ писати „7“.

Чл. 87 постаје чл. 86. Други став мења се и гласи: „Отказ од стране државе врши старешина надлежан за постављење по сопственој иницијативи или на предлог непосредног старешине.“

У четвртом и петом ставу, други ред, место речи „орган“ ставити „старешина“.

Додаје се нови шести став, који гласи: „Службеник не може отказати службу ако је под дисциплинском истрагом или ако је у материјалној обавези према држави.“

Додаје се нов седми став, који гласи: „За време одобреног боловања државном службенику не може се отказати служба.“

Чл. 88 постаје чл. 87.

Чл. 89 постаје чл. 88. Први став, трећи ред, место речи „сама” ставити „сам” и брисати реч „казна”. У четвртном реду брисати тачку и додати „казна” и ставити тачку. У другом ставу, трећи ред, место броја „68” ставити „66”.

Чл. 90 постаје чл. 89, мења се и гласи: „У случају престанка службе услед губитка бирачког права, службеник се може вратити у службу ако му бирачко право буде повраћено.”

Чл. 91 постаје чл. 90. У првом ставу, други ред, бришу се речи „се донети решење” и место речи „надлежне” ставити „надлежни”. У трећем реду, место речи „старешине” ставити „старешина” и иза те речи додати речи „донети решење”. У истом реду, место речи „констатовати” ставити „утврдити”. У трећем ставу, први ред, место броја „88” ставити „87”. У седмом реду место броја „48” ставити број „87”.

Четврти став мења се и гласи: „Престанак службе по пресуди редовног или дисциплинског суда наступа даном правоснажности пресуде. Против решења надлежног старешине којим се утврђује овај престанак службеник нема право жалбе.” У петом ставу, први ред, бришу се речи „са даном доношења решења о престанку” и ставити: „Даном престанка”. У другом реду, после речи „службе” брише се запета. У трећем реду, после речи „дужности” додати речи „изузев случаја из чл. 86 ст. 5 овог закона”. У истом реду, после речи „дужности” ставити запету. У шестом ставу, у другом реду, после речи „дужности” ставити запету.

Чл. 92 постаје чл. 91 мења се и гласи: „На основу и у оквиру одредаба овог закона донеће се посебни закони народних република о државним службеницима.”

Чл. 93 постаје чл. 92. У првом ставу, први ред, бришу се речи „на предлог ресорног министра”. У трећем реду, после речи „ране” ставити „савезне”.

Стари чл. 95 постаје други став чл. 92. У првом реду, место „члана 93” ставити „претходног става”. У четвртном реду, место речи „исплата” ставити „испита”.

Додаје се нови трећи став, који гласи: „Влада ФНРЈ ће уредбом донети посебне прописе о положају и систематизацији председника и чланова комитета и комисије Владе”.

Додаје се нов став четврти, који гласи: „Прописе о структурама за службенике на раду већа народне скупштине и код Президијума ФНРЈ донеће њихови органи.”

Чл. 94 постаје чл. 93. У четвртом ставу, трећи и четврти ред, место речи „Средишњег завода“ ставити реч „органа“. У петом ставу, четврти ред, после речи „Док“ додати речи „државни службеници“ а у истом реду, после речи „буду“ брисати речи „државни службеници“. У петом реду брисати речи „Средишњег завода за“. У истом реду место речи „социјално осигурање“ ставити „социјалног осигурања“.

Чл. 96 постаје чл. 94. У другом ставу, трећи ред, место речи „слржбе“ ставити „службе“.

Чл. 97 постаје чл. 95. У четвртом реду, место „1946/47“ ставити „1946“.

Чл. 98 постаје чл. 96 мења се и гласи: „До спровођења систематизације примењиваће се у погледу принадежности и напредовања службеника досадашњи прописи“.

Чл. 99 постаје чл. 97. У првом реду, место речи „тачке 6 и 7 чл. 48“ ставити „чл. 50 тач. 6 и 7“.

Чл. 100 постаје чл. 98.

Чл. 101 постаје чл. 99. У првом реду реч „доносе“ брише се. У трећем реду, после речи „ФНРЈ“, додаје се реч „доносе“.

Чл. 102 постаје чл. 100.

Подносећи Већу народа овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је др Душан Братић.

Секретар

Др Душан Братић, с. р.

Претседник
Законодавног одбора
Већа народа

Бождар Масларић, с. р.

Ч л а н о в и :

Добривоје Радосављевић, с. р., Рато Дугоњић, с. р., Нинко Петровић, с. р., Мустафа Хоџа, с. р., Драгољуб Илић, с. р., др Бранко Чубриловић, с. р., Милан Поповић, с. р., Јоза Миливојевић, с. р., Панко Брашнар, с. р., Срећко Жумер, с. р., Јосип Рус, с. р., Томо Чиковић, с. р., Милош Царевић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ОСНОВНОГ ЗАКОНА О ДРЖАВНИМ СЛУЖБЕНИЦИМА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

САВЕЗНО ВЕЋЕ
Законодавни одбор

Број 137
4-VII-1946 год.
Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Законодавни одбор Савезног савећа на својим седницама од 21, 22, 24, 25, 26, 27. 28 јуна и 3 јула ове године претресао је Предлог основног закона о државним службеницима, достављен му од Претседника Савезног већа, а који је на основу члана 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор, који је у сагласности са Редакционим одбором Већа народа израдио следећи извештај, који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:

(Текст извештаја Законодавног одбора Савезног већа идентичан је са текстом извештаја Законодавног одбора Већа народа, који је напред приложен).

Подносећи Савезном већу овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је Моша Пијаде.

Претседник
Законодавног одбора
Савезног већа

Секретар
Др Макс Шнудерл, с. р.

Моша Пијаде, с. р.

Чланови:

Владимир Симић, с. р., Михаило Ђуровић, с. р., Милош Московљевић, с. р., Мехмед Хоџа, с. р., Филип Лакуш, с. р., др Јерко Радмиловић, с. р., др Јаков Гргурић, с. р., Месуд Хотић, с. р., Иван Гранђа, с. р., Светозар Вукмановић, с. р., Мара Нацева, с. р., Лајчо Јарамазовић, с. р., Лампрет Јоже, с. р., Радован Мијушковић, с. р.

СПИСАК УРЕДАБА

КОЈЕ ЈЕ ВЛАДА ФНРЈ ДОНЕЛА НА ОСНОВУ ЗАКОНА
О ОВЛАШЋЕЊУ ВЛАДИ ФНРЈ ЗА ДОНОШЕЊЕ УРЕДАБА
ПО ПИТАЊИМА ИЗ НАРОДНЕ ПРИВРЕДЕ, ЗА ВРЕМЕ
ОД 8 ФЕБРУАРА ДО 18 ЈУЛА 1946 ГОДИНЕ

ВЛАДА

ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ГЕНЕРАЛНИ СЕКРЕТАРИЈАТ

К. бр. 1912
18-VII-1946 год.
Београд

ПРЕТСЕДНИКУ САВЕЗНОГ ВЕЋА
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Молим Вас да, у смислу члана 2 Закона о овлашћењу
Влади ФНРЈ за доношење уредаба по питањима из народне
привреде, на седници Вашег Већа поднесете на потврду све
уредбе које је Влада ФНРЈ донела на основу цитираног
закона за време од 8 фебруара 1946 године до данас.

Прилажем списак уредаба.

Смрт фашизму — слобода народу!

По овлашћењу
Претседника Владе ФНРЈ
и Министра народне одбране
Генерални секретар Владе ФНРЈ

Митар Бакић, с. р.

Влади Федеративне Народне Републике Југославије
част је предложити на потврду следеће уредбе донете на
основу Закона о овлашћењу Влади ФНРЈ за доношење
уредаба по питањима из народне привреде, и то:

1) Уредбу о протоколу о обнављању пограничног про-
мета између Југославије и Албаније од 20 фебруара 1946
године. — (Службени лист бр. 19 од 5 марта 1946 год.);

2) Уредбу о преносу надлежности у погледу индустрије за прераду жита и меса са Министарства индустрије на Министарство трговине и снабдевања од 18 априла 1946 год. — (Службени лист од 23 априла 1946 год.);

3) Уредбу о руковању фондовима станбених и пољопривредних зграда, пољопривредног инвентара и стоке, семена, хране и покућанства, добивеним конфискацијом и експропријацијом, којима је руковала Главна пољопривредна комисија за Војводину од 18 априла 1946 год. — (Службени лист бр. 33 од 23 априла 1946 год.);

4) Уредбу о откупу бундевних семенки — коштица од 13 априла 1946 год. — (Службени лист бр. 33 од 23 априла 1946 год.);

5) Уредбу о вађењу клица из кукуруза од 18 априла 1946 год. — (Службени лист бр. 33 од 23 априла 1946 год.);

6) Уредбу о откупу житарица у економској 1946—1947 години од 26 априла 1946 год. — (Службени лист бр. 35 од 30 априла 1946 год.);

7) Уредбу о забрани отуђивања пловних објеката на мору од 30 априла 1946 год. — (Службени лист бр. 36 од 3 маја 1946 год.);

8) Уредбу о улагању амортизационе квоте индустријских и рударских предузећа од 18 априла 1946 год. — (Службени лист бр. 36 од 3 маја 1946 год.);

9) Уредбу о стрижи и откупу вуне у економској 1946-47 години од 5 маја 1946 год. — (Службени лист бр. 38 од 3 маја 1946 год.);

10) Уредбу о финансиским олакшицама за подизање нових, довршење започетих и оправку оштећених станбених зграда од 5 маја 1946 год. — (Службени лист бр. 38 од 3 маја 1946 год.);

11) Уредбу о ослобођењима од пореза на наслеђа и поклоне од 18 маја 1946 год. (Службени лист бр. 42 од 24 маја 1946 год.);

12) Уредбу о осигурању за случај несреће у послу лица уопслених на добровољним радовима за обнову земље од 25 маја 1946 год. — (Службени лист бр. 45 од 4 јуна 1946 г.);

13) Уредбу о експропријацији непокретне имовине потребне за изградњу „Омладинске пруге” Бановићи—Брчко од 11 јуна 1946 год. — (Службени лист бр. 48 од 14 јуна 1946 год.);

14) Уредбу о максимирању каматних стопа од 17 јуна 1946 год. — (Службени лист бр. 49 од 18 јуна 1946 год.);

15) Уредбу о праву радника, намештеника и ученика у привреди на надницу и плату у случају болести и несреће од 17 јуна 1946 год. — (Службени лист бр. 50 од 21 јуна 1946 год.);

16) Уредбу о регистрацији државних привредних предузећа од 17 јуна 1946 год. — (Службени лист бр. 50 од 21 јуна 1946 год.);

17) Уредбу о издавању и пријављивању акција од 17 јуна 1946 год. — (Службени лист бр. 50 од 21 јуна 1946 год.);

18) Уредбу о оснивању комисије за утврђивање резерви корисних наслага при Министарству рударства ФНРЈ од 17 јуна 1946 год. — (Службени лист бр. 50 од 21 јуна 1946 год.);

19) Уредбу о надлежности Министарства пољопривреде и шумарства ФНРЈ и Министарства индустрије ФНРЈ у шумској привреди од 17 јуна 1946 год. — (Службени лист бр. 50 од 21 јуна 1946 год.);

20) Уредбу о ревизији дозвола за рад и ликвидацији приватних кредитних предузећа од 17 јуна 1946 год. — (Службени лист бр. 51 од 25 јуна 1946 год.);

21) Уредбу о семенској служби од 17 јуна 1946 год. — (Службени лист бр. 52 од 28 јуна 1946 год.);

22) Уредбу о експропријацији непокретне имовине потребне за изградњу ауто-пута Београд—Загреб од 17 јуна 1946 год. — (Службени лист бр. 53 од 2 јула 1946 год.);

23) Уредбу о укидању управе државних монопола и преносу њене надлежности и пословања на поједина министарства од 4 јула 1946 год. (Службени лист бр. 56 од 12 јула 1946 год.);

24) Уредбу о плаћеном годишњем одмору радника, намештеника и службеника од 4 јула 1946 год. — (Службени лист бр. 56 од 12 јула 1946 год.);

25) Уредбу о отсуству жена пре и после порођаја од 4 јула 1946 год. — (Службени лист бр. 56 од 12 јула 1946 г.);

26) Уредбу о товљењу, ценама и промету свиња у економској 1946/47 години (период од 1 августа 1946 године до 31 јула 1946 године) од 4 јула 1946 год. (Службени лист бр. 56 од 12 јула 1946 год.).

Н А Ц Р Т

ОСНОВНОГ ЗАКОНА

О ДРЖАВНИМ ПРИВРЕДНИМ ПРЕДУЗЕЋИМА

І ДЕО

1. Државна привредна предузећа

Члан 1

У циљу организовања, искоришћавања и развијања привредних снага земље и задовољења потреба народа, као и јачања државног привредног сектора, држава оснива привредна предузећа.

Државним предузећем сматра се само оно привредно предузеће које је у искључивој државној својини.

Државна привредна предузећа се могу бавити производњем, прометом робе и транспортом, банкарским пословима као и услугама за плату.

Члан 2

Државно привредно предузеће има својство правног лица.

За обавезе предузећа одговара само предузеће имовином која му је дата на управљање.

Члан 3

Државна привредна предузећа су:

- 1) предузећа општедржавног значаја;
- 2) предузећа републиканског односног покрајинског значаја; и
- 3) предузећа локалног значаја.

Предузећима општедржавног значаја управљају савезна влада и њени органи.

Предузећима републиканског значаја управљају владе народних република и њени органи.

Предузећима покрајинског значаја управљају Главни извршни одбор Аутономне покрајине и његови органи.

Предузећима локалног значаја управљају народни одбори.

2. Оснивање предузећа.

Члан 4

Предузећа општедржавног значаја оснивају се, удружују и престају решењем Владе ФНРЈ.

Закон републике одредиће органе који су надлежни за доношење решења о оснивању, удруживању и престанку предузећа републиканског, покрајинског и локалног значаја, као и начин доношења и садржину тих решења.

Члан 5

Решење о оснивању предузећа мора да садржи:

- 1) име (фирму) предузећа;
- 2) основна средства и обртна средства предузећа;
- 3) предмет пословања; и
- 4) назив надлежног органа под чијим ће се административно-оперативним руководством налазити предузеће (чл. 23).

Промене т. 1, 3 и 4 може вршити само орган надлежан за оснивање предузећа.

Члан 6

Свако државно привредно предузеће мора имати своја правила у којима се има предвидети целокупан начин пословања као и организација предузећа. Ова правила посебице имају садржати:

- 1) назив органа који је основао предузеће као и број и датум решења;
- 2) назив органа под чијим ће се административно-оперативним руководством налазити предузеће; његова специјална овлашћења која нису обухваћена чланом 24 овог закона;
- 3) фирму предузећа, начин потписивања, услове и границе овлашћења потписивања;
- 4) износ и начин образовања основних средстава и обртних средстава предузећа;
- 5) седиште предузећа;

6) податке о филијалама, о начину оснивања филијала, огранака и помоћних уређаја предузећа; одређивање његовог делокруга рада, односа са централом, место где се налазе и друге податке о њиховом деловању и организацији;

7) овлашћења директора и однос директора према административно-оперативном руководиоцу;

8) евентуална ограничавања предузећа у склапању уговора или у узимању банковних кредита изнад одређене вредности. ограничавања у предузимању изванредних радња које не спадају у редовно пословање предузећа и томе слично, а за које се послове тражи специјално одобрење административно-оперативног руководиоца;

9) детаљне одредбе о пословању предузећа;

10) детаљне одредбе о организацији предузећа: подела предузећа на самосталне гране пословања, подела предузећа на одељења односно отсеке, производне, набавне, продајне, за дугорочне кредите, за разне врсте осигурања, за возни парк итд., као и одељења односно отсеке статистичке, калкулативне, књиговодствене, персоналне и томе слично; одређивање делокруга рада одељења и отсека у предузећу као и однос између истих;

11) службеничка звања која постоје у предузећу, овлашћења појединих службеничких звања, овлашћења директора за постављење службеника, начин плаћања и напредовања службеника;

12) основне одредбе о радном реду у предузећу, начин примања и отпуштања радника, распоред радничких кадрова, начин исплате надница, награде које се дају ударницима, новаторима и нарочито истакнутим радницима;

13) одредбе о образовању квалификованих радничких кадрова, о науковању, о курсевима, о вечерњим школама и томе слично;

14) одредбе о отсуству, боловању и годишњем одмору;

15) одредбе о фонду руководства предузећа; и

16) стручни савет, његов састав и делокруг рада.

Правила предузећа доноси административно-оперативни руководиоца.

Члан 7

Президијум народне скупштине ФНРЈ одређује на предлог Владе ФНРЈ поједина предузећа републиканског, покрајинског и локалног значаја за предузећа општедржавног значаја.

Овим ће предузећима непосредно управљати савезни органи.

Влада ФНРЈ има право да предузеће општедржавног значаја преда влади народне републике, чиме се предузеће општедржавног значаја претвара у предузеће републиканског значаја.

Члан 8

Државна привредна предузећа у случају прелаза из управе народних одбора односно народне републике у управу савезног органа и обратно, преносе се и са обртним средствима и средствима амортизационог фонда без накнаде протувредности.

3. Фирма предузећа

Члан 9

Свако државно привредно предузеће мора имати фирму.

Фирма предузећа је име предузећа под којим се предузеће потписује и под којим врши своје пословање.

Члан 10

Фирма садржи ознаке које упућују на предмет пословања предузећа, а може имати и друге ознаке као саставни део фирме.

Фирма предузећа општедржавног значаја мора гласити на свим језицима народних република. Предузеће може употребљавати фирму на било ком од службених језика народних република.

Ознака фирме може бити и скраћена и у том случају има вредност пуног назива фирме. Скраћена фирма може бити само на једном од језика народних република.

Предузеће које послује са иностранством може имати фирму на страним језицима која се уноси у регистар.

Члан 11

Свака нова фирма државног привредног предузећа мора се разликовати од фирми државних, задружних и приватних привредних предузећа која су већ уписана или уредно пријављена за упис у односне регистре.

Члан 12

Подручје на коме је заштићена фирма предузећа поклапа се са подручјем територијалне надлежности органа који врши упис у регистар.

Члан 13

Потписивање фирме врши се на тај начин да се поред написаног, наштампаног или штамбиљом утиснутог назива фирме, лице које је овлашћено на потписивање фирме ставља свој ручни потпис. Поред потписа ставља се у гради име и презиме потписаног лица механичким путем или читким рукописом.

Фирму предузећа потписује директор предузећа.

Административно-оперативни руководиоца може поред директора предузећа, овластити и друга лица на потписивање фирме одређујући границе и услове под којима та лица могу да изврше потписивање фирме.

4. Регистрација

Члан 14

Сва државна привредна предузећа морају бити регистрована.

Предузеће стиче својство правног лица и право на рад уписом у регистар државних привредних предузећа код министарства финансија оне владе која је донела решење о оснивању предузећа или код финансиског одељења Главног извршног одбора Аутономне покрајине ако је предузеће покрајинског значаја, односно код финансиског одељења окружног народног одбора ако је предузеће локалног значаја.

За упис у регистар државних предузећа мора се поднети пријава у року од 15 дана од дана доношења решења о оснивању предузећа односно од дана када се директору предузећа ставе на расположење подаци из члана 15 овог закона.

Члан 15

Пријава за упис у државни регистар мора да садржи:

- 1) назив органа који је основао предузеће као и број и датум решења;
- 2) назив државног органа под чијим ће се административно-оперативним руководством налазити предузеће;

- 3) фирму предузећа;
- 4) износ и начин образовања основних средстава и обртних средстава;
- 5) списак филијала, огранака и помоћних уређаја који су у саставу предузећа и места где се налазе;
- 6) седиште предузећа; и
- 7) имена и звања лица која су овлашћена на потписивање предузећа и границе овлашћења.

Уз пријаву се мора приложити оверен препис решења о оснивању предузећа и правила предузећа као и оригинални потписи лица овлашћених на потписивање предузећа.

Пријава као и сви прилози морају се поднети у три оригинална примерка.

Члан 16

Пријаву за регистрацију подноси директор предузећа.

Исто тако директор предузећа мора поднети пријаву о променама које настану у току рада, а односе се на промене фирме, предмета пословања, удруживања и спајања предузећа, на промену административно-оперативног руководиоца и на промену у овлашћењу потписивања фирме.

На исти начин ће се извршити пријава извештаја о отварању поступка ликвидације предузећа.

Пријава се подноси у року од 15 дана од настале промене.

Почетком сваке буџетске године мора директор предузећа да поднесе пријаву о променама основних средстава и обртних средстава предузећа.

Члан 17

Регистар државних привредних предузећа садржава податке означене у члану 15 овог закона.

Орган који врши регистрацију издаје решење о упису у регистар и о променама.

Након извршеног уписа у регистар, објављује се у службеном листу да је предузеће основано, директор предузећа, као и орган који је предузеће основао.

Ближе прописе о регистрацији предузећа прописале Министар финансија ФНРЈ.

Члан 18

За неподношење пријава из члана 15 и 16 овог закона казниће се директор предузећа новчаном казном од 1000—

5000.— динара. Казну изриче финансиски орган надлежан за упис у регистар државних предузећа.

Против одлуке о казни директор предузећа може уложити жалбу.

5. Удруживање предузећа

Члан 19

Удруживање предузећа се може вршити у циљу боље организације производње и смањења производних односно режиских трошкова, заједничког искоришћавања погонске снаге, набавке сировина и полуфабриката, заједничке продаје производа и искључења или смањења посредника у раздео би добара, искоришћења отпакада и томе слично.

Члан 20

Предузећа се могу удруживати у заједнице предузећа и у предузећа под заједничком управом.

Предузеће истог значаја може удружити било у заједницу, било под заједничку управу административно-оперативни руководиоца предузећа.

Предузећа разног значаја могу се удруживати само у заједнице предузећа и то на основу споразума органа надлежних за њихово оснивање.

Члан 21

Предузећа може спајати (фузионирати) орган надлежан за оснивање предузећа.

Предузеће које је настало спајањем два или више постојећих предузећа има својство новооснованог предузећа (члан 5 и 14) и оно преузима имовину као и права и обавезе спојених предузећа.

Приликом спајања неће се спроводити поступак ликвидације предузећа која су спојена.

6. Престанак предузећа

Члан 22

Решење о престанку предузећа доноси орган надлежан за оснивање предузећа.

Чистом имовином предузећа која преостаје након ликвидације предузећа располаже орган који је донео решење о престанку.

7. Административно-оперативно руководство

Члан 23

Свако државно предузеће стоји под административно-оперативним руководством одређеног државног органа.

Предузећа општедржавног значаја стоје под административно-оперативним руководством министарства, комитета односно њихових управа, као и комисија, самосталних управа, дирекција и установа при Влади ФНРЈ.

Државне органе за вршење административно-оперативног руководства предузећима републиканског, покрајинског и локалног значаја одређује закон народне републике.

Члан 24

Административно-оперативни руководиолац надлежан је:

1) да доноси правила предузећа и да се стара о правилној организацији предузећа;

2) да саставља производне односно радне планове (за промет, за кредитирање, за транспорт итд.), планове за обнову и изградњу (инвестициони план), финансиске планове као и да одређује задатке предузећа у оквиру својих планова;

3) да смањује и повећава обртна средства предузећа преношењем ових средстава на друга предузећа исте привредне гране под својим руководством;

4) да даје смернице за целокупно пословање предузећа и да врши надзор над пословањем предузећа;

5) да помаже предузеће у организацији рада, снабдевању, производњи и продају робе;

6) да води евиденцију целокупног пословања;

7) да врши ревизију и доноси решење о спровођењу комплексне ревизије;

8) да даје предлоге за постављање директора предузећа и поставља остале службенике уколико то право није пренето на директора предузећа;

9) да поништава, укида, мења и обуставља наређења и решења директора предузећа; и

10) да се стара о спремању техничких и привредних кадрова предузећа.

8. Имовина под управом предузећа

Члан 25

Државна имовина дата предузећу на управљање састоји се из:

- 1) основних средстава;
- 2) обртних средстава;
- 3) амортизационог фонда; и
- 4) фонда руководства предузећа.

Државни орган који је основао предузеће одређује којом ће општеном имовином из његове надлежности управљати предузеће.

Члан 26

Основна средства и обртна средства предузећа образују се приликом оснивања предузећа.

Основна средства су: зграде, земљишта, машине, машинска постројења, уређај за отпрему и превоз, алати, модели, инвентар и томе слично.

Обртна средства су: залихе, сировина, помоћни и погонски материјал, полуфабрикати, готови производи, новац и папири од вредности.

Члан 27

Основна средства предузећа општедржавног значаја могу отуђити из државне својине Владе ФНРЈ односно државни орган кога влада овласти и то само за поједине делове основних средстава.

Закон републике одређује који органи под којим условима могу отуђити основна средства предузећа републиканског, покрајинског и локалног значаја.

Члан 28

Орган надлежан за оснивање предузећа може преносити основна средства једног предузећа на друго предузеће без обзира на привредну грану у коју спадају предузећа. У том случају држава јамчи за обавезе предузећа у висини смањене имовине уколико орган надлежан за оснивање предузећа не пренесе ово јемство на предузеће на које је пренео основна средства.

Члан 29

Висину обртних средстава изражених у новцу за сваку годину утврђује финансиски план предузећа.

Предузећа добијају новчана обртна сретства на начин и у роковима одређеним њиховим финансиским планом.

Члан 30

Повећање основних сретстава и обртних сретстава може се вршити из добитака самог предузећа, вишка обртних сретстава предузећа исте привредне гране и из буџета органа надлежног за оснивање предузећа.

Ако се приликом одобравања финансиских планова утврди да једна привредна грана располаже вишком обртних сретстава, тај се вишак уноси у буџет органа надлежног за оснивање предузећа.

Ако се у току извршења финансиског плана утврди вишак обртних сретстава у једној привредној грани, орган надлежан за оснивање предузећа може овакав вишак унети у свој буџет.

Члан 31

Амортизациони фонд се образује путем амортизационог отписа основних сретстава, а служи за покриће великих оправака и за инвестиционе радове.

Влада ФНРЈ прописале уредбом употребу амортизационог фонда.

9. Службена тајна

Члан 32

У циљу заштите државне имовине, сви основни подаци који се односе на величину, задатак, делокруг предузећа, на његово пословање и организацију, на методе и услове рада, сматрају се службена тајна.

Чување службене тајне је нарочита обавеза свих грађана, а напосе надлежних државних органа и службених лица.

Откривање службене тајне казниће се кривично.

Злонамерно откривање службене тајне претставља злочин против народа и државе.

II ОРГАНИЗАЦИЈА И ПОСЛОВАЊЕ ПРЕДУЗЕЋА

10. Организација предузећа

Члан 33

Унутрашња организација предузећа прописале се правилима, према обиму пословања и врсте предузећа.

11. Директор и особље предузећа

Члан 34

Радам предузећа непосредно управља директор.

Ако је предузеће нарочито великих размера њим управља генерални директор. Оваква предузећа могу имати више директора за поједине одвојене гране пословања.

Члан 35

За постављање и остале службеничке односе директора (генералног директора) и других службеника административно-техничког апарата предузећа важе прописи Закона о државним службеницима као и прописи правила предузећа.

Типску систематизацију службеничких места у предузећу врши надлежна комисија за систематизацију.

Члан 36

Директор (генерални директор) предузећа управља предузећем по упутствима, решењима, наређењима и смерницама административно-оперативног руководиоца, а на основу правила предузећа.

Директор ће се у управљању предузећем руководити циљем и сврхом предузећа како би предузеће могло да оствари задатке који су му поверени у односној привредној грани старајући се о рентабилитету предузећа.

Члан 37

Директор предузећа је нарочито дужан:

1) да предлаже производни односно радни план и задатке (за промет, кредитирање, транспорт итд.), план обнове и изградње (инвестициони план) и финансиски план предузећа као и да разради планове добијене од административно-оперативног руководиоца;

2) да остварује привредни план предузећа;

3) да организује рад предузећа на принципу савремене и што рационалније производње и пословања;

4) да руководи администрацијом предузећа и финансиским пословањем предузећа;

5) да се стара о правилној персоналној политици и изградњи кадрова;

6) да правилно врши поделу рада;

7) да се стара за правилно одвијање свих послова и да у том циљу даје потребне директиве и упутства; да се стара о радној дисциплини;

8) да организује сталну службу евиденције и контроле како набавке и утрошка материјала тако и процеса производње, купопродаје производа, транспорта, кредитирања, осигурања односно извршених услуга за плату, као и евиденцију и контролу финансиског пословања предузећа;

9) да се, приликом одлучивања о набавкама, погодбама, уступању посла, уговора уопште, стара да ови послови буду закључени на најповољнији начин и под најповољнијим условима придржавајући се привредних обичаја — узанса, привредног законодавства (прописи о ценама, о сузбијању шпекулације, о рационирању итд.) и финансиског законодавства (прописи о таксама, царинама, порезу, девизама итд.); и

10) да разради радни ред предузећа.

Члан 38

Директор има право да у име предузећа склапа пословне уговоре, зајмове у висини дозвољеног правилника као и да диспонира робом. финансиским сретствима, услугама и свим обртним сретствима предузећа, уколико то право не задржи себи административно-оперативни руководиоца.

Директор заступа предузеће пред државним органима и трећим лицима, а има право да и другима за то издаје пуномоћја.

Члан 39

Директор предузећа у смислу правила прима, премешта и отпушта раднике као и поставља и доноси остала решења за службенике, уколико то није надлежност административно-оперативног руководиоца, и одређује њихове принадежности.

Члан 40

Директор је за управљање предузећем одговоран само административно-оперативном руководиоцу предузећа.

Административно-оперативни руководиоца одређује ко ће у ком обиму заменити директора у случају његове спречености.

Постављени директор предузећа прима дужност директора у присуству комисије коју одређује администра-

тивно-оперативни руководилац у коју улази и претставник надлежног финансиског органа.

Члан 41

Сви радници и службеници одговорни су за свој рад директору.

Директор је у предузећу највиши дисциплински старешина радника и службеника. Радници и службеници одговарају дисциплински директору и својим старешинама на основу посебних дисциплинских прописа.

Дисциплинске прописе за раднике у предузећу донбси административно-оперативни руководилац предузећа или по његовом овлашћењу директор.

Члан 42

Радници и службеници дужни су да чувају државну имовину и одговарају за сву штету коју причине својом кривицом и нехатом.

Директор, радници и службеници дужни су да чувају све податке о предузећу као службену тајну.

Податке из чл. 32 овог закона могу давати само државним органима и лицима овлашћеним по закону и под условима и у границама одређеним законом.

Службену тајну предузећа дужне су нарочито да чувају синдикалне организације.

Члан 43

Синдикална организација има право да даје директору предузећа предлоге у питањима повећања продуктивности и ефективности рада, организације рада предузећа, побољшања услова рада, побољшања животних услова радника и намештенкиа и у персоналним питањима.

Синдикална организација предузећа има право и дужност да о свим неправилностима у раду предузећа и директора обавештава административно-оперативног руководиоца и остале више државне органе.

Директор по саслушању синдикалне организације проглашује ударнике.

Члан 44

Директор је дужан да омогући рад радничким повереницима дајући им потребна обавештења ради извршавања

њихових задатака као и да са њима сарађује у циљу заштите социјалних и економских интереса радника и службеника.

12. Рачуноводство

Члан 45

Руководиоца рачуноводства поставља и разрешава административно-оперативни руководиоца у сагласности са надлежним финансиским органом (став 3 чл. 54).

На исти начин, у случају потребе, поставља се и разрешава и заменик руководиоца рачуноводства.

Руководилац рачуноводства непосредно одговара директору предузећа, а за стручно обављање рачуноводне службе добија смернице и упутства непосредно од руководиоца рачуноводне службе.

Члан 46

Задатак руководиоца рачуноводства је:

- 1) да организује и руководи рачуноводством предузећа;
- 2) да организује и руководи сталном службом рачуноводствене контроле и евиденције; и
- 3) да благовремено саставља и подноси предлоге финансиских планова и завршних рачуна директора.

Члан 47

Руководилац рачуноводства је заједно са директором предузећа одговоран за исправност рачуноводствене службе и завршних рачуна. Он потписује поред директора, предлог финансиског плана и завршни рачун.

Сва документа новчаног, материјалног, обрачунског и кредитног карактера на основу којих се врши пријем и издавање новца као и документа на основу којих се врши књижење у пословним књигама, потписује поред директора или одређеног службеника руководиоца рачуноводства.

Члан 48

Ако по неком питању из делокруга рачуноводства дође до размимоилажења између директора и руководиоца рачуноводства, извршиће се наређење директора. Руководилац рачуноводства дужан је да о томе обавести административно-оперативног руководиоца.

Члан 49

Службеници рачуноводства предузећа су у свом стручном раду непосредно подређени руководиоцу рачуноводства.

Директор предузећа ће затражити мишљење руководиоца рачуноводства пре доношења решења о службеничким односима службеника рачуноводства.

13. Стручни савет

Члан 50

Административно-оперативни руководиоца може у сваком предузећу поставити стручни савет као саветодавни орган директора предузећа. Једног члана одређује синдикална организација предузећа као свог претставника.

Директор предузећа ће се саветовати са стручним саветом у свим важним питањима у вези са радом предузећа.

Стручни савет ће извести административно-оперативног руководиоца ако директор предузећа не усвоји мишљење стручног савета.

14. Финансиско пословање

Члан 51

Пословна година предузећа поклапа се са буџетском годином.

Члан 52

Финансиско пословање предузећа врши се на основу финансиског плана.

Финансиски план обухвата приходе и расходе предузећа на основу производног односно радног плана.

Финансиски план обухвата приходе и расходе предузећа а одобрава се по прописима Закона о државном буџету.

Члан 53

Ради покрића сезонских расхода (сезонска производња, откуп и набавка) ради финансирања производње односно набавки до уновчења продате односно отпремљене робе, ради производње изнад плана и других привредних потреба за разне послове, предузећа могу тражити краткорочне кре-

дите од државних банака. Државне банке ће давати краткорочне кредите на основу кредитног плана за поједине гране привреде. Банка има право да контролише употребу тих кредита.

Сваком се предузећу отвара рачун код одређене банке у смислу Закона о уређењу и деловању кредитног система.

Члан 54

Предузеће на основу одобреног годишњег финансиског плана разрађује финансиски план за свако тромесечје и доставља га административно-оперативном руководиоцу на одобрење. Административно-оперативни руководилац на основу одобрених тромесечних финансиских планова подређених предузећа саставља збирни тромесечни план и доставља га надлежном финансиском органу.

Надлежни финансиски орган је дужан обезбедити предузећима потребна новчана средства предвиђена тромесечним финансиским планом.

Надлежни финансиски орган је министарство финансија владе која је основала предузеће односно финансиско одељење или сектор народног одбора који је основао предузеће.

Члан 55

На крају сваког тромесечја предузећа састављају исказ о стању предузећа и достављају га административно-оперативном руководиоцу.

Административно-оперативни руководилац саставља збирни тромесечни исказ о стању својих предузећа и доставља га надлежном финансиском органу.

Део добитака предвиђен годишњим финансиским планом за плаћање у буџет, предузеће плаћа према тромесечном плану у месечним ратама до 27 сваког месеца. Обрачун плаћања за свако тромесечје финансиски орган врши на основу тромесечних исказа о стању предузећа.

Члан 56

Распоред добитака одређује се финансиским планом. Добитак предузећа може се употребити:

- 1) на повећање обртних средстава;
- 2) на финансирање инвестиција;

- 3) у корист фонда руководства предузећа; и
- 4) у корист буџета органа који је предузеће основао.

Приликом одобравања финансиских планова може се предвидети да се административно-оперативном руководиоцу ставе на расположе резервна сретства у одређеном поступку од добитака подређених му предузећа. Резервна сретства служе за покриће основних сретстава и обртних сретстава предузећа у току године.

Члан 57

По завршетку пословне године предузећа закључују пословне књиге и састављају завршни рачун. Завршни рачун се састоји из три дела: рачунског, статистичког и извештаја о пословању.

Ближе одредбе о завршном рачуну донеће Влада ФНРЈ на предлог Министра финансија ФНРЈ.

Форму финансиских планова и завршних рачуна, као и ближе одредбе о финансиском пословању прописаше Министар финансија ФНРЈ.

15. Ревизија и комплексна ревизија

Члан 58

У сваком предузећу мора се најмање једанпут годишње извршити ревизија у циљу:

- 1) испитивања исправности рада предузећа;
- 2) установљења како предузеће извршује производни односно радни план и постављене задатке; и
- 3) испитивање финансиског пословања, утврђивање начина вршења рачуноводствене службе у предузећу, проверавања исправности докумената и појединих књижења, као и ради спречавања неправилног, немарног и злонамерног руковања народном имовином.

Административно-оперативни руководиоцац је дужан предузети потребне мере да се отклоне све неправилности утврђене приликом ревизије.

Ближе одредбе о ревизији предузећа донеће Влада ФНРЈ на предлог Министра финансија ФНРЈ.

Члан 59

У сврху свестраног проверавања целокупног пословања предузећа (техничког, производног, стручног, административног, финансиског итд.) административно-оперативни ру-

ководилац доноси решење о спровођењу комплексне ревизије.

Комплексна ревизија се има спровести најмање један-пут годишње.

У том циљу административно-оперативни руководилац образује комисију из привредних, техничких, финансиских и других стручњака, који ће свестрано испитати делатност предузећа.

16. Фонд руководства предузећа и Централни фонд предузећа

Члан 60

Фондом руководства предузећа управља директор. Директор је дужан да се у управљању фондом саветује са синдикалном организацијом.

Члан 61

Фонд руководства предузећа служи за изградњу ста-нова радника и службеника, културних и социјалних уста-нова за раднике и службенике предузећа (обданишта, клу-бови, мензе итд.), за награду ударника и новатора и нарочито истакнутих радника и службеника, као и за подизање стручне спреме радника и службеника и т. сл.

Члан 62

За давање награда руководиоцима предузећа може се образовати Централни фонд предузећа код административно-оперативног руководиоца.

Средства за Централни фонд давање се из фонда руко-водства предузећа. Административно-оперативни руководи-лац одредиће постотак који ће се давати из фонда руко-водства предузећа за Централни фонд.

Влада ФНРЈ ће прописати ближе одредбе о овим фон-довима.

17. Избрани судови

Члан 63

Међусобне спорове државних привредних предузећа решавају избрани судови.

Пресуде изабраних судова имају снагу правноснажне пресуде редовног суда.

Ближе прописе о поступку и саставу изабраних судова доноси Влада ФНРЈ уредбом.

18. Прелазна и завршна наређења

Члан 64

Државна привредна предузећа која су отпочела са радом пре доношења овог закона морају бити уписана у регистар државних предузећа до 1 септембра 1946 године.

До уписа у регистар државних предузећа, административно-оперативни руководиоци донеће односно саобразити правила предузећа са прописима овог закона.

Члан 65

Сва предузећа поднеће извештај о стању своје имовине на дан 1 септембра 1946 године.

Ближе прописе о начину састављања ових извештаја или о роковима подношења донеће Влада ФНРЈ.

Члан 66

Финансиски планови предузећа за 1946 годину одобриће се према прописима чл. 10 Финансиског закона ФНРЈ за 1946 годину.

Члан 67

Прописи Уредбе о оснивању ревизионих завода народних република број 127 од 8 јануара 1946 године („Службени лист ФНРЈ” бр. 4/46) неће се примењивати на државна привредна предузећа.

Члан 68

Овлашћује се Министар финансија ФНРЈ, да привремено, док то прилике намећу, може поједина предузећа ослободити подношења тромесечних финансиских планова и стања.

Члан 69

Органи надлежни за оснивање предузећа у смилу чл. 3 под чијом се управом односно административно-оперативним руководством сада налазе државна привредна предузећа дужни су да до 1 септембра 1946 године донесу решења ко-

јима ће саобразити организацију и односе државних привредних предузећа са овим законом.

Доношењем тога решења престају важити прописи којим су предузећа основана.

Члан 70

Сви прописи који су у супротности са овим законом престају важити.

Члан 71

Овај закон ступа на снагу 8 дана по обнародовању у „Службеном листу ФНРЈ”.

О Б Р А З Л О Ж Е Њ Е

НАЦРТА ОСНОВНОГ ЗАКОНА О ДРЖАВНИМ ПРИВРЕДНИМ ПРЕДУЗЕЋИМА

Државна привредна предузећа се по својој бити разликују од других предузећа, а такође од државних предузећа старе Југославије. Из основа измењена економска структура наше привреде условила је немогућност примењивања старих норми, а уколико је и дошло до њихове примене уносиле су бирократске форме и неправилности у пословање.

Стога је било потребно што пре донети Пројект основног закона о државним привредним предузећима, тј. о предузећима у искључивој државној својини, којим би се обухватила сва она начела која су заједничка за све привредне гране, да би тиме добили систем организације државних предузећа као и нов правац који ће одговорити промењеној друштвено-економској структури наше привреде.

Предлажући Основни закон о државним привредним предузећима потребно је обратити пажњу на његове основне карактеристике:

1) Предлог закона водио је рачуна о федеративном уређењу наше државе и у складу са чланом 44 т. 23 Устава ФНРЈ предложен је као основни закон. У вези с тим, предлог није улазио у одређене материје у погледу предузећа републиканског и локалног значаја. Ствар је закона народне републике да ту материју регулишу према датом

оквиру а у условима односне народне републике. Прописи који одређују организационе форме, имовинске односе и финансиско пословање остају јединствени за сва предузећа јер се ради о општеној имовини.

2) Да би предузећа могла да ступају у привредни промет и да би могла да буду носиоци права и обавеза, она имају својство правног лица. Појам правног лица не треба схватити по раније постављеним нормама тј. да правно лице јесте и власник средстава за производњу. Раније норме, пошто су израсле из капиталистичке економије, везивале су појам правног лица са појмом власничког односа према средствима производње и са могућношћу њиховог отуђивања. Појам правног лица који се развија под новим социјално-економским условима то право отуђивања не придаје правном лицу, али га поставља за самосталну привредну јединицу која има своју вољу и која у оквиру прописа ступа у имовинске односе и одговара за своје обавезе имовином која јој је дата на управљање. То управљање је уоквирено и тачно одређено, јер предузеће безусловно сачињава елемент привредног организма државе, али с друге стране претставља и чврсто организовану привредну јединицу која независно иступа пред трећа лица. У вези с тим, држава не одговара за обавезе предузећа, већ само предузеће. Држава има дужност да обезбеди предузеће имовином којом ће моћи да послују и што ће бити основа његове привредне снаге.

3) Пројект основног закона извршио је поделу између предузећа према њиховом значају на општедржавна, републиканска, покрајинска и локална. Ова је подела извршена како са формалне, тако и са материјалне тачке гледишта. Са формалне, значај предузећа зависи од тога који је државни орган предузеће основао и под чијим је руководством. Са материјалне, ова подела означава важност предузећа, а у првом реду производа тих предузећа за народну привреду ФНРЈ као целину.

Ако би се предузеће локалног, покрајинског и републиканског значаја током свога рада показало као значајније у погледу произвођења, расподеле, по значају предмета пословања (осигуравајућа друштва, банке, транспорт, хотелијерство итд.), оно ће се претворити у предузеће вишег значаја. Тај пренос се врши без накнаде протувредности с обзиром на структуру наше привреде. Само указом Прези-

дијума Народне скупштине ФНРЈ може се прогласити постојеће предузеће нижег значаја за предузеће општедржавног значаја.

Нацрт закона предвиђа органе надлежне за оснивање предузећа, удруживање и престанак. Који ће орган бити надлежан, условљава значај предузећа. За предузећа општедржавног значаја надлежна је Влада ФНРЈ. Закон народне републике одредиће органе надлежне за оснивање, удруживање и престанак у погледу предузећа која нису општедржавног значаја. Пројект предвиђа шта решење о оснивању има да садржи и компетенцију органа који је основао предузеће. Оне промене које би довеле у питање постојање предузећа или би биле од животне важности за предузеће, може вршити само орган надлежан за оснивање. Са овим одредбама укинуће се неправилна пракса, која се често спроводила и уносила неред у организацију предузећа.

4) Имајући у виду државна предузећа као самосталне привредне јединице, пројект даје одредбе о фирми предузећа која је заштићена према другим фирмама предузећа зависно од значаја предузећа. Свако предузеће мора имати своју фирму под којом се предузеће потписује и под којом врши своје пословање. Пројект одређује и начин потписивања фирме предузећа што ће унети сигурност за оне који ступају у имовинске односе са предузећем да се оно правилно обавезало. Ствар је предузећа да подигну ауторитет своје фирме, да она означаје тачност у преузимању послова и у извршавању задатака које је на себе преузела.

5) У уској вези са фирмом предузећа су одредбе о регистрацији предузећа. Пројект је придао регистрацији велики значај. Досадашња пракса показује неправилности и у погледу пријављивања података, начину пријављивања, па је чест случај да се поједина државна предузећа уопште нису пријавила за регистрацију. То је изазвало недовољну евиденцију предузећа и према томе и недовољан надзор рада предузећа, а исто је тако неповољно утицало на контрахенте предузећа, који нису имали јасну слику о предузећу са којим су ступили у имовинске односе. Пошто је регистрација моменат када предузеће излази као оформљена јединица у привредни промет, пројект је прописао да предузеће стиче својство правног лица и право на рад уписом у регистар државних предузећа. Пријава мора садржати одређене податке који се наводе у предлогу и на тај начин ће

сваки државни орган моћи да увидом у регистар има тачне податке о привредној снази предузећа.

Регистрацију је према старим прописима вршио окружни суд. Та регистрација имала је искључиво формално-правни значај. Пројект није могао да остане на том становишту имајући у виду нове услове у којима се развија планска привреда и тиме везаност државних предузећа за органе државне управе.

Из тих садржајних разлога потребно је и на овај начин, регистрацијом, остварити везу државне управе са предузећем. Финансиски орган из свога буџета даје предузећу на расположење финансиска средства и на тај начин он је изванредно заинтересован у финансиским операцијама привредних предузећа. Финансиски орган финансиским планом обухвата предузећа свих привредних грана, стога је пројект прописао да регистрацију врши министарство финансија владе која је донела решење о оснивању предузећа или финансиско одељење окружног народног одбора, ако је предузеће локалног значаја. Пројект предвиђа и санкцију за непријављивање у регистар и прописивањем обавезе пријављивања промена у регистар даје потпуну целину.

б) Сва државна привредна предузећа стоје под руководством одређеног државног органа. Узимајући у обзир структуру наше привреде, јасно је да то руководство није једноставна мера надзора државе и контрола над пословањем предузећа. Са надзором државног органа не би било остварено везивање предузећа за општу организацију привреде, већ би то били само акти проверавања рада предузећа, ма како далеко ишле мере надзора и контроле. Пројект закона не одбацује ни ове мере, али су оне само један део могућности тј. овлашћења државног органа. Државни орган има много дубља и далекосежнија овлашћења. Он има задатак да предузеће укључи у државни привредни организам, у општи привредни план. Стога му нацрт даје обимне задатке и таква овлашћења са којима државни орган, назван административно-оперативним руководиоцем, може тај циљ и да изврши. Државни орган даје предузећу план производње, обнове и изградње као и финансиски план и одређује задатке предузећа и осигурава му дубоку ингеренцију у пословање предузећа. Пројект, осигуравајући јаку везу привредне јединице са државним органом, своди на најмању меру ту могућност да поједина државна предузећа дођу у

сукоб са тежњама државног сектора привреде, односно да поједина предузећа, имајући у виду само своје задатке, не дођу у раскорак са општом привредном политиком државе. Државни орган не сме да пређе овлашћења која су му дата у нацрту, јер би тиме могла да дође у опасност друга, исто тако важна страна предузећа, а то је његова самосталност и чврстина.

7) Административно-оперативни руководиоцац доноси и правила предузећа. Правила заузимају у животу једног предузећа веома видно место. Она предвиђају целокупан начин пословања и организацију предузећа на основу којих се одвија рад предузећа и распоређују дужности појединих органа, службеника и радника. Пројект прилично исцрпно набраја податке које правила има да садрже, али то набрајање не треба тако схватити да је оно искључиво и да други подаци не долазе у обзир сем набројених у пројекту. Правила треба да постану једна врста основног закона предузећа. Свако предузеће ће имати овакав свој основни пропис, који ће бити у оквиру закон, али узимајући у обзир и снагу, капацитет, односе, једном речи, зрелост предузећа. Увидом у правила предузећа треба да се добије јасна слика целокупног пословања предузећа и о односима у предузећу. Према томе правила нису непромењива, већ ће она да прате развој предузећа. Правила су и по томе значајна што пројект не може да да прописе о унутрашњој организацији предузећа. Пројект обухвата државна привредна предузећа која се баве произвођењем, прометом робе и транспортом, банкарским пословима, осигурањем као и услугама за плату. Свака грана привреде захтева свој начин унутрашње организације, па се и поједина предузећа исте привредне гране извесно разликују. Стога, нацрт изричито наводи да ће се унутрашња организација предузећа прописати правилима, према обиму пословања и врсти предузећа.

8) Радам предузећа непосредно управља директор предузећа. Он има да се у управљању руководи циљем и сврхом предузећа како би оно могло да оствари задатке који су му поверени у односној привредној грани, старајући се о рентабилитету предузећа. Пројект набраја најважнија овлашћења и дужности директора, али их не исцрпљује, јер је директор стварни непосредни руководиоцац целокупним пословима предузећа. Директор је за управљање предузећем одговоран само државном органу који руководи предузећем.

Према томе, нацрт закона стоји на становишту индивидуалне одговорности директора у управљању предузећем. То начело је постављено не само из принципијелних разлога, већ нарочито с обзиром на искуства у досадашњем управљању са државним предузећем.

Колективно управљање предузећем је такођер плод капитализма. Разне финансиске и власничке групе, тежећи да осигурају свој утицај на рад предузећа ради заштите својих саможивих интереса, према снази уложеног капитала, постављали су своје претставнике у управу предузећа.

У државним привредним предузећима нема борбе појединих финансиских група, већ постоји само један интерес, привредни интерес народа.

С друге стране, колективно управљање претстављало би расплињавање одговорности, недовољну концентрацију руковођења, немогућност развоја стваралачке иницијативе.

Из тих, веома важних разлога, пројект је морао да се одлучи за једино правилно решење, за индивидуално руководство предузећем.

С друге стране, државно предузеће није само привредна јединица под непосредним руководством једног лица, директора, већ је и нова радна заједница. Предлог закона доноси одредбе о синдикалној организацији, о радничким повереницима, о стручном савету у предузећу, о фонду руководства предузећа итд. и тиме нормира нове радне односе у предузећу.

Стручни савет је саветодавни орган директора у свим важним питањима у вези са радом предузећа. Једног члана одређује синдикална организација, а остале државни орган из редова руководиоца појединих грана пословања у предузећу. Нацрт је био доследан у спровођењу индивидуалне одговорности лица који управља предузећем и у односу на стручни савет, јер ће се у случају неслагања директора са стручним саветом спроводити решење директора, али стручни савет има дужност да обавести државног органа, ако директор предузећа не усвоји мишљење стручног савета.

Синдикална организација има право да даје предлоге директору у вези са побољшањем рада предузећа, његове организације, у персоналним питањима итд. Нарочито је важна одредба по којој у случају неправилности у раду предузећа и директора има право и дужност да о томе обавештава више државне органе. Тиме се даје могућност

за употпуњавање државне контроле рада предузећа будућности радника и службеника предузећа.

Директор предузећа је дужан да омогући рад радничким повереницима дајући им потребна обавештења ради извршавања њихових задатака, као и да са њима сарађује у циљу заштите социјалних и економских интереса радника и службеника.

9) Пројект закона не улази подробније у службеничке односе у предузећу. Те одредбе би и биле непотребне с обзиром на Закон о државним службеницима, који се односи и на службенике државних предузећа. Пројект је дао само одредбу која упућује на Закон о државним службеницима и изричито бележи да ће се он применити за постављање и остале службеничке односе директора и других службеника административно-техничког апарата. Руководни разлози за то дати су већ у образложењу Закона о државним службеницима. Према томе, и типску систематизацију службеничких места у предузећу врши надлежна комисија за систематизацију места, која ће осим већ наведених елемената рада те комисије, узимати у обзир и значај предузећа за народну привреду, врсту предузећа, обим рада, привредну грану и остало што је меродавно за одређивање места према звањима и врстама и меродавно за одређивање припадности.

Директор, као лице које је за рад предузећа одговорно државном органу, има право да прима, премешта и отпушта раднике као и да одређује њихове припадности у смислу правила. Евидентно је да је директор обавезан да се држи колективних уговора, радничког законодавства и осталих прописа који регулишу то питање. Овај принцип у вези са радом синдикалне организације, радничких повереника и одговорношћу директора за целокупни рад предузећа, не значи давање одређених руку директору, већ значи омогућавање стварног управљања предузећем.

Доследно своме, радници и службеници одговорни су за свој рад директору, који је и највиши дисциплински старшина у предузећу. Посебни прописи ће се донети о овој дисциплинској одговорности. С обзиром на структуру наше нове привреде, пројект даје одредбу о одговорности радника и службеника, о чувању државне имовине и о њиховој одговорности за штету коју причине својом кривицом или нехатом. Општенародна имовина треба да буде под нарочи-

том заштитом закона и овим прописом треба да се подстакне осећај одговорности у руковању са овом имовином.

Фонд руководства предузећа је такође елемент који указује на створене нове радне односе у предузећу. Фонд се образује из добитка предузећа, а служи за изградњу станова радника и службеника, културних и социјалних установа, за награде новатора, истакнутих радника и службеника, а првенствено ударника, које директор проглашује на предлог синдикалне организације предузећа. На тај начин ће, и овако непосредно, радници и службеници користити се делом добитка предузећа.

Из ових фондова образује се централни фонд директора за давање награде руководиоцима предузећа. Такви руководиоци који су правилно руководили предузећем, који су у складу са циљем предузећа знали да повећају рентабилитет предузећа и самопрегорно се zaloжили за што бољи успех државног предузећа, треба да буду награђени за свој рад.

11) Насупрот различитости предузећа у погледу унутрашње организације, сва државна привредна предузећа врше финансиско пословање по једном принципу и на једнак се начин постављају и питања имовине. Финансирање предузећа је један од основних услова правилног рада предузећа и мора се посматрати са гледишта наше нове привреде тј. да то није само омогућавање рада појединих привредних предузећа, већ значи и спровођење финансиске политике државе. Планска привреда укључује у себе планско финансирање. Из тих разлога, пројект је морао да реши начелна питања имовине и финансиског пословања предузећа и прописао детаљне одредбе у том погледу.

Државни орган који је основао предузеће одређује којом ће општедржавном имовином из његове надлежности да управља предузеће. С обзиром на улогу, циљ и намеру општенародне имовине, пројект одређује да се та имовина дата предузећу на управљање састоји из:

- 1) основних средстава;
- 2) обртних средстава;
- 3) амортизационог фонда; и
- 4) фонда руководства предузећа.

Основна средства и обртна средстав образују се приликом оснивања предузећа, а иначе се сваке године утврђују финансиским планом. Она мора да обезбеде нормалан рад предузећа. Основна средства су зграде, земљишта, машине,

атати, модели и томе слично, а обртна средства су залихе сировина, погонски материјал, готови производи, новац, папири од вредности. Основна средства предузећа су фиксна средства, која предузећа не могу отуђити већ основна средства предузећа општедржавног значаја могу отуђити из државне својине. Влада ФНРЈ односно орган кога овласти Влада и то само за поједине делове основних средстава. Чак и пренос основних средстава са једног предузећа на друго може вршити само орган који је основао предузеће. У том случају држава јамчи за обавезе предузећа у висини смањене имовине односно уколико се то јамство не пренесе на предузећа на која су пренета основна средства. С тим се даје потпуно обезбеђење за потраживања и права трећих лица која су ступила у имовинске односе са предузећем.

Пројект предвиђа повећања основних средстава и обртних средстава, распоред вишка обртних средстава и одређује који орган под каквим условима то може да изврши. Треба истаћи одредбу пројекта, која прописује да се пословна година предузећа поклапа са буџетском годином. Ма како ова одредба погађала предузећа која се баве сезонским пословима, тај пропис је нужан с обзиром на везу привредних предузећа са буџетом, који је главни финансијер предузећа и у који се уноси део добитка предузећа. Не може се замислити планска финансиска политика државе без ове одредбе.

Производни односно радни план предузећа је основа на којој се израђује финансиски план предузећа. Финансиски план је термин за буџет привредних предузећа и према томе он обухвата све приходе и расходе предузећа. Финансиски план је исто тако важан као радни тј. производни план предузећа, јер се из њега најконкретније види пословање предузећа, што најјасније показује резултат рада предузећа и по томе што су државна предузећа један од најважнијих финансиских фактора државног сектора привреде. Финансиски план предвиђа распоред добитка предузећа који се може употребити на повећање сопствених обртних средстава, на финансирање инвестиција, у корист фонда руководства предузећа и у корист буџета органа који је основао предузеће. Исто тако се може предвидети резервни фонд у одређеном износу од добитка предузећа државном органу који руководи предузећем. Резервна средства могу се искључиво употребити за повећање основних и обртних средстава предузећа.

Финансиски план, према пројекту, се дели на тромесечне планове, који се достављају надлежним органима да би се имао преглед предвиђених прихода и расхода за краћи период и тиме да се још више повећа реалност у њиховом одређивању.

Поред тога, потребно је дати тачан преглед онога што се у току извесног периода времена стварно реализовало од оних прихода односно стварно учинио расход који је предвиђен финансиским планом. Стога нацрт одређује тромесечно исказе финансиског стања за свако предузеће. Ти искази се имају доставити истим органима којима се достављају тромесечни финансиски планови. Свакако ови искази не дају само преглед, већ омогућују контролу финансиског пословања и тачности тромесечних финансиских планова и на овај начин.

Ревизијом рада предузећа и комплексном ревизијом, која није ниуколико само у погледу финансиског пословања, већ целокупног пословања предузећа, употпуњује се слика контроле исправности пословања предузећа, коју пројект предвиђа.

С обзиром на специјалну важност финансиског пословања пројект даје одредбе о рачуноводственој служби у предузећу, која се као заједничка свим предузећима и може нормирати. Стручно и тачно обављање рачуноводствене службе условило је и то да се руководиоца рачуноводства унеколико издваја из осталог службеничког апарата предузећа. Њега поставља и разрешава дужности државни орган који руководи предузећем у сагласности са министром финансија односно финансиским органом који је надлежан за предузеће, према значају предузећа. Задатак је руководиоца рачуноводства да организује и руководи целокупним рачуноводством предузећа, и да предлаже извештаје у вези са рачуноводством. Он је заједно са директором предузећа одговоран за исправност рачуноводствене службе.

Многа од изложених начела предлога основног закона нису страна државним предузећима. Уредбе о оснивању предузећа, правилници и решења делимично су већ били постављени на нове темеље. Ипак, и ти прописи нису били уједначени и одређени, а поготово није постојала систематика у обухватању најважнијих питања привредних предузећа.

Предложени Основни закон о државним привредним предузећима је један од најважнијих закона наше нове при-

вреде и тиме улази у ред оних закона који одржавају суштину привредне структуре Федеративне Народне Републике Југославије. Он даје могућност за правилно руковођење и развијање државних привредних предузећа а тиме и државног сектора привреде. Предлог закона претставља крупни корак у правцу остварења планске привреде, јер уређује битна питања државних привредних предузећа, основних фактора и извршитеља привредног плана.

Министар индустрије ФНРЈ
и Претседник Привредног савета

Борис Кидрич, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ОСНОВНОГ ЗАКОНА О ДРЖАВНИМ ПРИВРЕДНИМ ПРЕДУЗЕЋИМА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

ВЕЋЕ НАРОДА

Законодавни одбор

Број 149

13-VII-1946 год.

Београд

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Законодавни одбор Већа народа на својим седницама од 12 и 13 јула ове године, претресао је Нацрт основног закона о државним привредним предузећима, достављен му од Претседника Већа народа, а који је на основу чл. 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања овог законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор, који је у сагласности са Редакционим одбором Савезног већа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај, а који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:

Члан 1. У трећем реду, први став, брисати реч „као“.

Члан 3. У тач. 2, иза речи „републиканског“ ставити запету, брисати реч „односно“, а у другом реду, иза речи „покрајинског“ додати речи „односно обласног“.

Овом члану додаје се нов став пети који гласи: „Предузећима обласног значаја управљају извршни одбор аутономне области и његови органи.“

Члан 5. У тач. 1 уместо „име (фирму)“ ставити „фирму (име)“.

Члан 6. Прва реченица првог става мења се и гласи: „Свако државно привредно предузеће мора имати своја правила, у којима ће се предвидети организација предузећа и целокупан начин пословања.“

У тач. 3 иза речи „фирму“ ставити „(име)“.

У тач. 8, у шестом реду, уместо речи „специјално“ ставити реч „посебно“.

У тач. 10, као и у целом тексту овог законског предлога, реч „одељења“ писати „одељења“. На крају тачке уместо речи „дистих“ ставити „њих“.

У тач. 13, у другом реду, уместо речи „науковању“ ставити речи „школовању ученика“.

Члан 7 мења се и гласи: „Президијум Народне скупштине ФНРЈ одређује на предлог Владе ФНРЈ која предузећа имају општедржавни значај.“

Предузећима општедржавног значаја непосредно управљају савезни органи.

Влада ФНРЈ има право да предузеће општедржавног значаја преда влади народне републике, чиме предузеће општедржавног значаја постаје предузеће републиканског значаја о чему је Влада дужна обавестити Президијум Народне скупштине ФНРЈ.“

Члан 12. У првом и другом реду уместо речи „заштићена фирма предузећа“ ставити „фирма предузећа заштићена“.

Члан 13. Први став, први ред, уместо речи „да се“ ставити реч „што“. У трећем реду брисати речи „које је“ а место речи „на“ ставити „за“. У трећем ставу, у трећем реду, уместо речи „на“ ставити реч „за“. У четвртном реду брисати речи „та лица“ а уместо речи „изврше“ ставити реч „врше“.

Члан 14. У другом ставу, седми ред, после речи „одељења“ додати речи „извршног одбора аутономне области, области, округа односно града у степену округа“, а у седмом и осмом реду брисати речи „окружног народног одбора“.

Члан 15. У првом и другом реду уместо речи „да садржи“ чити реч „садржати“.

У тач. 7, први ред, уместо речи „на“ ставити „за“. Исто тако и у трећем реду другог става уместо речи „на“ ставити „за“.

Члан 16. У трећем ставу, први ред, уместо речи „извршити“ ставити реч „вршити“. У петом ставу, други ред, уместо речи „да поднесе“ ставити „поднети“.

Члан 17. Први и други ред, уместо речи „садржава“ ставити „садржи“. Трећи став мења се и гласи: „По извршеном упису у регистар објављује се у службеном листу да је предузеће основано, породично и рођено име директора предузећа и назив органа који је предузеће основао.“

Члан 18. У другом ставу, у другом реду, уместо речи „уложити“ ставити реч „изјавити“.

Члан 19. У другом и трећем реду уместо речи „производних“ ставити реч „продукционих“.

Члан 20. У другом ставу, у првом реду, иза речи „значаја“ додати „(у смислу чл. 3 овог закона)“.

Члан 21. У трећем ставу, други ред, иза речи „ликвидације“ додати реч „спојених“, а иза речи „предузећа“ ставити тачку и брисати остатак става.

Члан 22. Други став мења се и гласи: „Овај орган располаже чистом имовином предузећа која преостаје после ликвидације предузећа.“

Члан 24. У тач. 2, у првом реду, уместо речи „производне“ ставити „продукционе“.

У тач. 5 у другом реду уместо речи „продају“ ставити речи „продаји“.

Члан 26. У трећем ставу, први ред, уместо речи „обратна“ ставити „обртна“.

Члан 27. У овом члану као и у свим другим члановима реч „сретства“ писати „средства“. У првом ставу у трећем реду уместо речи „кога“ ставити реч „који“. У другом ставу, први ред, иза речи „органи“ додати везу „и“.

Члан 32. У првом ставу, четврти и пети ред, уместо речи „службена тајна“ ставити речи „службеном тајном“.

Члан 33. У првом реду уместо речи „прописаће“ ставити „прописује“. У другом реду уместо речи „врсте“ ставити реч „врсти“.

Члан 35. У другом ставу, други ред, уместо речи „надлежна комисија“ ставити „надлежни орган“.

Члан 36. У другом ставу, први ред, брисати реч „ћу“. У другом реду уместо речи „руководити“ ставити реч „руко-

води“, у трећем реду уместо речи „да оствари“ ставити „остварити“. У четвртном реду уместо речи „односној“ ставити реч „његовој“.

Члан 37. У тач. 1 уместо речи „производни“ ставити реч „продукциони“. У тач. 7, први ред, уместо речи „правилно одвијање“ ставити речи „правилаан ток“.

Члан 38. У другом и трећем реду првог става уместо речи „дозвољеног правилника“ ставити речи „дозвољеној правилником“.

Члан 40. У другом ставу, у другом реду, иза речи „ко ће“ додати везу „и“.

Члан 41. У првом ставу, у другом реду, иза речи „рад“ додати речи „у предузећу“. У другом ставу у другом и трећем реду брисати речи „и службеници“. Овоме члану додаје се нов трећи став који гласи: „Службеници предузећа одговарају дисциплински према прописима Закона о државним службеницима.“

Члан 42. У првом ставу, у трећем реду, уместо речи „и“ ставити „или“. У другом ставу, први и други ред, уместо речи „да чувају“ ставити „чувати“, а то исто и у четвртном ставу.

Члан 43. У првом ставу, у првом реду, уместо речи „да даје“ ставити реч „давати“. У петом реду уместо речи „намештеника“ ставити реч „службеника“.

У другом ставу, први ред, иза речи „организације“ додати реч „у“, а уместо речи „предузећа“ ставити реч „предузећу“.

Члан 45. У трећем ставу, у трећем реду, иза речи „упутства“ додати реч „од“. У четвртном реду, иза речи „непосредно“ додати реч „вишег“, а брисати реч „од“.

Члан 46. У тачки 3, први ред, иза речи „подноси“ додати реч „директору“.

У другом реду, иза речи „рачуна“ ставити тачку и брисати реч „директору“.

Члан 48. У четвртном реду брисати реч „да“, а у петом реду уместо речи „обавести“ ставити реч „обавестити“.

Члан 50. Први став, друга реченица мења се и гласи: „Синдикална организација у предузећу одређује једног свог члана као претставника.“

У другом ставу, први ред, уместо речи „ће се саветовати“ ставити речи „саветује се“.

У трећем ставу, први ред, уместо речи „ће извести“ ставити реч „известиће“.

Члан 52. Други став, други ред, уместо речи „производног“ ставити реч „продукционог“.

Члан 53. У седмом реду првог става уместо речи „ће давати“ ставити реч „дају“.

Члан 54. Први став, трећи ред, иза речи „тримесечје“ додати реч „унапред“.

У трећем ставу, трећи ред, уместо речи „народног“ ставити реч „извршног“.

Члан 55. Први став, други ред, уместо речи „исказ о стању“ ставити „стање“.

У другом ставу, други ред, уместо речи „збирни тримесечни исказ о стању“ ставити речи „збирно тримесечно стање“.

У трећем ставу, други ред, уместо речи „плаћање“ ставити реч „уношење“. У истом ставу, у петом и шестом реду, уместо речи „исказа о стању“ ставити реч „стања“.

Члан 56. У задњем ставу, шести ред, уместо речи „покриће“ ставити реч „повећање“.

Члан 57. У првом ставу, први ред, иза речи „године“ ставити запету.

У другом ставу, други ред, на крају, брисати реч „ФНРЈ“.

Члан 58. У тачки 2, први и други ред, уместо речи „производни“ ставити реч „продукциони“.

У тачки 3, први ред уместо речи „испитивање“ ставити „испитивања“.

У другом реду уместо речи „утврђивање“ ставити реч „утврђивања“.

У трећем ставу, други ред, иза речи „Министра финансија“ ставити тачку, а брисати реч „ФНРЈ“.

Члан 59. У првом ставу, у другом реду, уместо речи „производног“ ставити реч „продукционог“. У трећем ставу други ред уместо речи „из“ ставити реч „од“.

Члан 61, постаје члан 60. У четвртном и петом реду уместо речи „ударника и новатора“ ставити речи „ударницима и новаторима“. У петом реду уместо речи „истакнутих рад-

ника“ ставити речи „истакнутим радницима“, а у шестом реду уместо речи „службеника“ ставити „службеницима“.

Члан 60 постаје члан 61.

Члан 64. У другом ставу, у трећем реду, брисати реч „са“.

Члан 65. Први став мења се и гласи: „Сва предузећа поднеће извештај о својој имовини са стањем на дан 1 септембра 1946 године“.

У другом ставу, други ред, уместо речи „или“ ставити везу „и“.

Члан 67. У трећем реду брисати речи „(Службени лист ФНРЈ бр. 4/46)“.

Члан 69. У првом ставу, у другом реду, после броја „3“ додати речи „овог закона“. У четвртном реду брисати реч „да“. У петом реду уместо речи „донесу“ ставити „донети“. У седмом реду уместо речи „са овим законом“ ставити „овом закону“. У другом ставу, први ред, иза речи „важити“ додати реч „ранији“,

Поред горњих измена и допуна Одбор је учинио потребне стилске и техничке измене.

Подносећи Већу народа овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је Божидар Масларић.

Секретар

Др Душан Братић, с. р.

Претседник
Законодавног одбора
Већа народа

Божидар Масларић, с. р.

Чланови:

Нинко Петровић, с. р., Милан Поповић, с. р., Драгољуб Илић, с. р., Мустафа Хоџа, с. р., Рато Дугоњић, с. р., Јоза Миливојевић, с. р., Панко Брашнарлов, с. р., Јосип Рус, с. р., Срећко Жумер, с. р., Милош Царевић, с. р., Тоне Хафнер, с. р., Томо Чиковић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ОСНОВНОГ ЗАКОНА О ДРЖАВНИМ ПРИВРЕДНИМ ПРЕДУЗЕЋИМА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

САВЕЗНО ВЕЋЕ
Законодавни одбор
Број 161
15-VII-1946 год.
Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Законодавни одбор Савезног већа на својим седницама од 11 и 13 јула ове године претресао је Предлог основног закона о државним привредним предузећима достављен му од Претседника Савезног већа а који је на основу члана 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор изабрао је Редакциони одбор, који је у сагласности са Редакционим одбором Већа народа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:

(Текст извештаја Законодавног одбора Савезног већа идентичан је са текстом извештаја Законодавног одбора Већа народа, који је напред приложен).

Подносећи Савезном већу овај извештај, Законодавни одбор моли веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је Ђуро Салај.

Претседник
Законодавног одбора
Савезног већа

Секретар
Др Макс Шнудерл, с. р.

Моша Пијаде, с. р.

Чланови:

Др Милош Московљевић, с. р., Михаило Ђуровић, с. р.,
Радован Мијушковић, с. р., Мехмед Хоџа, с. р., Филип
Лакуш, с. р., Сулејман Филиповић, с. р., Ђуро Салај, с. р.,
др Јерко Радмиловић, с. р., др Јаков Гргурић, с. р., Игњат
Гранџа, с. р., Мара Нацева, с. р., Лајчо Јарамазовић, с. р.,
Јоже Лампрет, с. р.

ПРОЈЕКТ ЗАКОНА

О ПОСТУПКУ СА ЕКСПРОПРИСАНИМ ШУМСКИМ ПОСЕДИМА

Члан 1

Предмет поступка по овом закону јесу шумски поседи, који се одузимају досадањим власницима и то:

а) шумски поседи из чл. 3 тачке а) и чл. 26 ст. 1), 2) и 3) Закона о аграрној реформи и колонизацији од 23 августа 1945;

б) шумски поседи чији власници нису земљорадници по главном занимању, те их не обрађују сами са својом породицом већ путем закупа или најамном радном снагом, а преко максимума који се Законом народне републике оставља њиховим власницима;

в) шумски поседи немачког Рајха, држављана немачког Рајха и лица немачке народности, који су конфисковани према одлуци Претседништва Антифашистичког већа народног ослобођења Југославије од 21 новембра 1944 г. односно према Закону о прелазу у државну својину непријатељске имовине и о секвестрацији над имовином отсутних лица;

г) шумски поседи ратних злочинаца, народних издајника и других лица, који су конфисковани на основу судских одлука;

д) шумски поседи за које је покренут а није спроведен поступак по ранијем Закону о ликвидацији аграрне реформе на великим поседима од 19 јула 1921 г.

Члан 2

Шумским поседом у смислу овог закона сматрају се:

а) шуме;

б) шумска земљишта;

в) покретни и непокретни инвентар, зграде, направе, постројења и саобраћајна средства која служе претежно управи, одржавању и искоришћавању шуме и шумског земљишта;

г) сва стојећа дрвна маса која припада шумском поседу и дрвна маса која је на шумском поседу посечена после ступања на снагу Закона о аграрној реформи и колонизацији од 23 августа 1945 г.;

д) споредни шумски приходи, лов и риболов на шумском поседу и право њиховог искоришћавања;

ђ) сва права службености и остала законска и уговорна права у корист власника шумског поседа везана за управу, одржавање и искоришћавање шумског поседа.

Члан 3

Шумом у смислу овог закона сматра се земљиште које је обрасло шумским дрвећем.

Шумским земљиштем у смислу овог закона сматра се земљиште које се може трајно искоришћавати једино подржавањем шуме, земљиште које се може једино пошумљавањем привести трајној продуктивности и земљиште које својим положајем битно утиче на режим шумског господарства.

Члан 4

Од прописа овог закона изузимају се пашњаци, сувати и земљиште под водом.

Члан 5

Сви шумски поседи из чл. 1 овог закона експропришу се и прелазе у својину државе као општенародна имовина и прикључује се државном шумском поседу оне народне републике на чијем подручју лежи експроприсани шумски посед односно његов експроприсани део, осим у случајевима додељивања предвиђеним овим законом.

Члан 6

Експропријација шумских поседа из чл. 1 овог закона спроводе министарства народних република у чији ресор спада шумарство.

Члан 7

Шумски поседи који се експропришу према одредбама чл. 3 тач. а) и чл. 26 ст. 1 Закона о аграрној реформи и колонизацији и чл. 1 тач. в), г) и д) овог закона одузимају се власницима без икакве накнаде.

Накнада за шумске поседе који се експропришу по одредбама чл. 26 ст. 2 и 3 Закона о аграрној реформи и колонизацији и чл. 1 тач. б) овог закона исплатиће се власницима у висини просечног једногодишњег прихода одузетог шумског поседа.

Члан 8

Експрописане и издвојене шуме и шумска земљишта додељиваће се:

а) земљорадницима без земље или са недовољно земље у ближој околини места у коме живе или у које се насељавају и то од изолованих шумских земљишта и шума чија површина не прелази 10 ха, у количини од 1—5 ха по једној породици, а у шумским пределима где нема земље за обрађивање од 5—10 ха по једној породици према одредбама закона народне републике;

б) шумским задругама основаним у циљу унапређења шумског господарства и задружног искористићавања шума у количини коју одреди закон народне републике;

в) државним лечилиштима и опоравилиштима, инвалидским, дејим, омладинским, синдикалним колонијама и домовима, фискултурним и културним организацијама и установама у непосредној близини њиховог седишта, објеката или поседа, уз обавезу да шуме даље одржавају и узгајају као природне паркове.

Овим установама и организацијама додељиваће се до 20 ха шумског поседа према њиховој важности, значају и опсегу.

Члан 9

Шуме и шумска земљишта се додељују слободни од свих дугова и терета.

Ранији власник остаје задужен сразмерно делу који му је остао у власништву.

Питање дугова, терета и права трећих лица на одузетом шумском поседу уредиће се посебним законом.

Члан 10

За додељене шуме и шумска земљишта по чл. 8 овог закона додељеници ће плаћати накнаду у висину просечног једногодишњег прихода тог поседа.

Члан 11

Шуме и шумска земљишта додељена по овом закону не могу се отуђити, оптеретити, дати у закуп или разделити, нити могу бити предмет извршења или обезбеђења за 20 година од дана додељивања.

Ова забрана има се забележити у земљишним књигама приликом уписивања земљишта на име додељеника.

Члан 12

Додељеник је дужан непошумљено шумско земљиште које му се додели пошумити у року од 5 година и додељеном шумом господарити тако да не буде угрожено постојање шуме и трајног шумског господарства. Сеча у додељеним шумама дозвољена је само на основу предлога сече и пошумљавања претходно одобрено од надлежног државног органа.

Уколико додељеник не поступи по одредбама предњег става, губи додељену шуму и шумско земљиште, а поред тога казниће се новчаном казном у износу десетоструког износа вредности прекомерно искоришћеног прихода и штете настале опустошењем шумског земљишта.

Решење о одузимању шуме и шумског поседа и о казни доноси у првом степену извршни одбор окружног народног одбора. Против његовог решења има места жалби у року од осам дана од уручења министру народне републике у чији ресор спада шумарство.

Члан 13

Органи министарства народне републике, у чији ресор спада шумарство, за додељивање шумских поседа јесу: окружне комисије за додељивање шуме и комисија народне републике за додељивање шума.

Окружне комисије за додељивање шума састављају: претставник извршног одбора окружног народног одбора као председник, претставник аграрних интересената, претставник шумских односно земљорадничких задруга, шумарски стручњак и пољопривредни стручњак.

Окружну комисију именује министар народне републике у чији ресор спада шумарство, и то: шумарског стручњака у своме делокругу, пољопривредног стручњака на предлог министра пољопривреде народне републике, претставника извршног одбора окружног народног одбора и претставника аграрних интересената на предлог Извршног одбора окружног народног одбора и претставника шумских односно земљорадничких задруга на предлог главног задружног савеза народне републике односно аутономне покрајине.

Комисију народне републике за додељивање шума именује председник владе народне републике. Ову комисију састављају: министар народне републике у чији ресор спада шумарство као председник, шумарски стручњак као претставник министарства народне републике у чији ресор спада шумарство, претставник министарства народне републике у чији ресор спада аграрна реформа и претставник шумских односно земљорадничких задруга народне републике.

Где народни одбори нису формирани у степену округа законом народне републике предвидеће се именовање првостепених комисија за додељивање шума и шумских земљишта према потреби за више срезова заједно. У ове комисије улазе претставници оних извршних одбора среских народних одбора на чијој територији леже шуме и шумска земљишта о којима се доноси одлука и претставници аграрних интересената и задруга оних срезова на чијој се територији налазе аграрни интересенти.

Члан 14

Молбе за додељивање шумских поседа упућују се окружним комисијама на чијим подручјима лежи тражени шумски посед или већина његове површине и вредности.

Молбе не подлежу плаћању такса.

Члан 15

Решења о додељивању шумских поседа доносе у првом степену окружне комисије. Ова решења подлежу одобрењу комисије народне републике која их може потврдити, преиначити или поништити.

Против решења окружне комисије има места жалби комисији народне републике у року од осам дана од уручења решења.

Комисије народних република доносе одлуке о томе која се површина шумских поседа издваја у сврху додељивања интересентима по чл. 8 овог закона. Оне дају опште смернице и упутства за рад окружним комисијама и достављају правоснажне одлуке о додељивању надлежним државним органима ради укњижбе у земљишне књиге и у катастру додељених шумских поседа на име додељеника.

Члан 16

Надлежни орган уписаће додељене шуме и шумска земљишта у корист додељеника у катастру и земљишним књигама. Овај упис у корист додељеника из чл. 8 тач. б) и в) овог закона ослобођен је свих уписних и преносних такса.

Члан 17

Овлашћује се савезни министар у чији ресор спада шумарство да донесе упутства за извршење овог закона и да пропише правилник о начину утврђивања прихода експроприсаних шумских поседа по чл. 7 ст. 2 и чл. 10 овог закона.

Члан 18

Овлашћује се Влада ФНРЈ да Уредбом пропише услове дугорочне отплате накнаде из чл. 7 ст. 2 чл. 10 овог закона.

Члан 19

Овај закон ступа на снагу осмог дана по објављивању у „Службеном листу ФНРЈ“.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

ПРОЈЕКТА ЗАКОНА О ПОСТУПКУ СА ЕКСПРОПРИСАНИМ ШУМСКИМ ПОСЕДИМА

Закон о аграрној реформи чл. 26 тач. 4 предвидео је, да ће се посебним оквирним законом одредити коме ће се додељивати земљиште под шумом. Ова одлука је донесена на основу општег искуства, које указује да шуме без врло великих штета начелно не треба делити на мали индиви-

дуални посед, јер у таквим случајевима редовно долази до неумерених сеча, а сем тога је опште познато, да се шумско господарство може успешно проводити само великим површинама. Само на великим шумским комплексима има се рачуна и могућности проводити све оне узгројне и господарске мере, које форсирају велики прираст дрвећа и где планским и трајним господарством обезбеђује уживање шума и будућим генерацијама. Према статистичким подацима прираст дрвета по хектару у државним шумама износио је преко 4 кубна метра, док је у сељачким шумама истог подручја једва превазилазио количину од 2 кубна метра по хектару годишње.

У предлажећем пројекту закона водило се рачуна о тим општим искуствима, па је за веће комплексе експроприсаних шумских поседа предвиђено њихово припајање досадањем државном шумском поседу или додељивање шумским задругама, да се на тај начин осигура рационално господарство и обезбеди учешће широких народних маса на користима које шума даје.

Апаратном реформом долазе до експропријације и многи мањи делови шума, који се налазе усред сељачких шума. Организовање посебне државне управе за ове раштркане шумске парцеле било би веома скупо те кроз нерентабилно.

Предлажећи законски пројект предвиђа, да се такве шуме доделе шумским задругама, које имају задатак да унапређују шумско господарство у малом сељачком шумском поседу или које имају задатак да задружним мерама уновчавају дрво из тих шума. Познато је да су баш мали шумски поседници најгрубљим начином експлоатисани од трговаца и спекуланата дрветом, а познато је и то да нега шума у малом приватном поседу никако не одговара захтевима рационалног господарства. Стога треба свим силама потпомоћи задружни покрет, који је у задње време проширио своје деловање и на подручје сељачког шумарства. Тај покрет је нарочито јак у Словенији, а и у Србији се ова идеја успешно шири. Додељивањем експроприсаних шума тим задругама даје се помоћ већ постојећим тенденцијама, а сем тога ове додељене шуме, које ће задругари колективно уживати, стајаће под нарочитим надзором органа државне власти. Пројект предвиђа, да ће у погледу унутрашње организације тих задруга доћи до пуног изражаја модерна задружна схваћања

ла је пројект закона предвидео сарадњу са меродавним за-
дружним форумом.

На основу одредаба Закона о аграрној реформи и ко-
лонизацији и зајму падају под експропријацију и многе шуме
и шумска земљишта, која претстављају енклаве и полуен-
клаве усред пољопривредног земљишта. Будући да су
те шуме досада служиле издржавању сеоских земљораднич-
ких домаћинстава и обзиром на чињеницу, да њихово укљу-
чивање у задружни посед из разлога могућности њиховог
чувања и господарства није спроведиво, пројекат закона
предвиђа да се мање површине шума и шумског земљишта
ове врсте додељују у индивидуално власништво појединих
аграрних интересената земљорадника. Ради обезбеђења пра-
вилног господарства у шумама које се тако додељују, про-
јекат закона предвиђа јачи утицај органа државних власти
на господарење са тим шумама на тај начин, да новог вла-
сника шуме обавезује на господарство, које ће одобреним
дрвосечним и узгојним предлогом осигурати правилне шум-
ске узгојне мере и рационално искоришћавање шумских
прихода, као и трајну производну способност шумског зе-
мљишта.

Сем тога пројект предвиђа додељивање шума разним
здравственим и културним установама у околини њихових
домова у циљу јачања здравља и као помоћ лечењу. Сматрам
да није потребно даље образлагати одредбе у том погледу.

Пројекат предвиђа и поступак додељивања шума горе-
поменутиим интересентима. Предвиђа се оснивање посебних
комисија код округа и земаљских комисија. У окружним ко-
мисијама предвиђа се довољно јаки утицај претставнику на-
родних власти, а стручни моменти заштићени су сарадњом
стручних органа. У земаљској комисији долазе до изражаја
и политички као и стручни моменти.

У пројекту се тражи једногласност закључка окружне
комисије, да би се избегла свака неправилност у раду тих
комисија, па се на тај начин сваком члану пружа могућност
да апелира на вишу инстанцију самим тим што ускрати
своју сагласност са закључцима већине. Оваква појачана
опрезност је на месту када се ради о располагању са вели-
ким вредностима.

У пројекту се предвиђају разне олакшице за оне који
буду намењени шумама, како у погледу такса, тако и у по-
гледу стварне отштете. Овакве олакшице посвема су на месту,

када се има на уму, да ће шуме добити опште корисне установе.

Пошто се овим законом расправља по питањима стручног располагања и управљања шумама, пројекат предвиђа да ће савезни министар по ресору шумарства израдити посебна упутства и правилнике.

Остале одредбе овог пројекта имају сврху да се тачно прецизирају појмови, како би се на тај начин упростила административна пракса, и по могућности избегле нејасноће и нетачна примена законског прописа.

Министар пољопривреде и шумарства ФНРЈ

Др В. Чубриловић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О ПОСТУПКУ СА ЕКСПРОПИСАНИМ ШУМСКИМ ПОСЕДИМА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

ВЕЋЕ НАРОДА

Законодавни одбор

Број 148

13 јула 1946 год.

Београд

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Законодавни одбор Већа народа на својим седницама од 9 и 12 јула ове године претресао је Предлог закона о поступку са експрописаним шумским поседима, достављен му од Претседника Већа народа, а који је на основу члана 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања овог законског предлога, Законодавни одбор је изабрао Редакциони одбор, који је у сагласности са Редакционим одбором Савезног већа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора израдио следећи извештај, а који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:

Наслов предлога закона мења се и гласи: „Предлог Основног закона о поступању са експроприсаним и конфискованим шумским поседима“.

Члан 1. Прва реченица овог члана мења се и гласи: „Предмет овог закона јесу шумски поседи који се по чл. 3, 10 и 26 савезног Закона о аграрној реформи и колонизацији и другим законима одузимају досадашњим власницима, и то:“.

У тачки а), после броја „3“, додати реч „савезног“, у истом реду после речи „колонизацији“ ставити тачку и запету и брисати остатак реченице.

Под тачком б), у првом реду, иза речи „поседи“ додати речи „лица из чл. 3 тач. д) савезног Закона о аграрној реформи и колонизацији, тј...“

Под тачком в), у трећем реду брисати реч „Претседништва“.

Члан 4 мења се и гласи: „Прописи овог закона не одnose се на пашњаке, сувате и земљишта под водом.“

Члан 5. У првом реду бришу се речи „експропришу се и“, у другом реду уместо речи „прикључује“ ставити „прикључују“, у четвртом реду уместо речи „лежи“ ставити „леже“, у истом реду брисати речи „експроприсани шумски посед односно његов експроприсани део“.

Члан 6. У првом реду уместо речи „Експропријација“ ставити реч „Експропријацију“.

Члан 7. У првом реду, у првом ставу, бришу се речи „који се експропришу према одредбама“, а уместо тога ставити реч „из“. У другом ставу, први и други ред, брисати речи „који се експропришу по одредбама“, а уместо тога ставити реч „из“.

Члан 8. Прва реченица првог става мења се и гласи: „Од експроприсаних и конфискованих шума и шумских земљишта који су изоловани од великих шумских комплекса, додељивање се у привтану својину по начелима о додељивању земље установљеним савезним Законом о аграрној реформи и колонизацији, и то:“.

Под тачком а), у петом реду, иза речи „обрађивање“ додати речи „додељивање се од експроприсаних и конфискованих шумских поседа који не прелазе 20 хектара до“, а уместо „од 5—10 ха“ ставити „10 хектара“, а у шестом реду, иза речи „породици“ ставити тачку и запету и брисати остатак реченице до краја.

Тачка в) и последњи став овог члана бришу се.

Члан 9. Први став мења се и гласи: „Шуме и шумска земљишта који се додељују према претходном члану додељују се слободни од свих дугова и терета.“

Додаје се нови други став који гласи: „Надлежни органи уписаће додељене шуме и шумска земљишта у корист додељеника у катастру и земљишним књигама сходно прописима Закона о аграрној реформи и колонизацији. Овај упис у корист додељеника из чл. 8 тач. б) овог закона ослобођен је свих уписаних и преносних такса.“

У старом ставу другом, који постаје став трећи, у првом реду, иза речи „власник“ додају се речи „експроприсаног и конфискованог шумског поседа“.

У старом ставу трећем, који постаје став четврти, у првом реду уместо речи „одузетом“ ставити речи „експроприсаном и конфискованом“.

Члан 10. У другом реду, место речи „плаћати“ ставити реч „платити“.

Члан 11. У првом ставу, трећи ред, уместо броја „20“ ставити „десет“.

Члан 12. У првом ставу, у другом реду, иза речи „година“ ставити тачку и брисати везу „и“. У истом реду, иза речи „шумом“ додати реч „дужан је“. У трећем реду уместо речи „угрожено постојање“ ставити речи „угрожен опстанак“, у петом реду брисати реч „претходно“.

Други став мења се и гласи: „Уколико додељеник не поступи по одредбама предњег става губи додељену шуму и шумско земљиште. Поред тога може се осудити и на накнаду штете у висини причињене штете прекомерним искоришћавањем шуме.“

У трећем ставу, први ред, иза речи „одузимању“ додати реч „додељене“, а уместо речи „поседа“ ставити реч „земљишта“. Друга реченица овог става мења се и гласи: „Против његовог решења има места жалби министру народне републике у чији ресор спада шумарство у року од осам дана од уручења решења.“

Члан 13 нови гласи: „Државним лечилиштима и опоравилиштима, инвалидским, дечијим, омладинским, синдикалним колонијама и домовима, фискултурним и културним организацијама и установама додељиваће се према њиховој важности, значају и опсегу на уживање од експроприсаних

и конфискованих шумских поседа до 20 хектара, уз обавезу да шуме даље одржавају и узгајају као природне паркове.“.

Члан 13 постаје члан 14. У првом ставу, у трећем реду, уместо речи „шуме“ ставити реч „шума“. У другом ставу, у првом реду, уместо речи „Окружне комисије“ ставити речи „Окружну комисију“. У истом реду уместо речи „састављају“ ставити „сачињавају“, у трећем реду, испред речи „претставник“ ставити речи „а као чланови“. У четвртоставу, други ред, место речи „састављају“ ставити реч „сачињавају“. У четвртоставу, испред речи „шумарски стручњак“ ставити речи „а као чланови“. У шестом реду, после речи „министарства“ додати реч „пољопривреде“. У истом реду, после речи „републике“ брисати речи „у чији ресор спада аграрна реформа“.

Члан 14 постаје члан 15. У првом ставу, у трећем реду, уместо речи „и“ ставити „односно“, а други став овог члана постаје друга реченица првог става.

Члан 15 постаје члан 16, мења се и гласи: „Комисије народних република доносе одлуке о томе која се површина шумских поседа издваја у сврху додељивања интересентима по чл. 8 и 13 овог закона и дају упутства за рад окружним комисијама.

Решење о додељивању шуме и шумског земљишта доноси у првом степену окружна комисија. Ова решења подлеже одобрењу комисије народне републике која их може потврдити, преиначити или поништити.

Против решења окружне комисије које се интересенту доставља после одлуке комисије народне републике о његовој потврди, преиначењу или поништењу, има места жалби комисији народне републике у року од осам дана од уручења решења.

Правоснажне одлуке о додељивању шуме и шумског земљишта достављају окружне комисије надлежним државним органима ради уписа у катастар и укњижбе у земљишне књиге на име додељеника.

Додаје се нови члан 17 који гласи: „Народне републике донеће на основу овог основног закона своје законе о поступању са експроприсаним и конфискованим шумским поседима.“

Члан 16 брише се.

Члан 17 постаје члан 18. У првом реду бришу се речи „у чији ресор спада шумарство“ и место тога ставити „пољо-

привреде и шумарства“. У трећем реду, уместо речи „експроприсаних шумских поседа“ ставити речи „експроприсаних и конфискованих шумских поседа.“

Члан 18 постаје члан 19. У првом и другом реду бри-
сати реч „дугорочне“, а у другом реду, после речи „ст. 2“
додати везу „и“.

Поред горњих измена и допуна Одбор је учинио по-
ребне стилске и техничке измене.

Подносећи Већу народа овај извештај, Законодавни
одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је Томо Чиковић.

Секретар

Др Душан Братић, с. р.

Претседник
Законодавног одбора
Већа народа

Божидар Масларић, с. р.

Чланови:

Милош Царевић, с. р., Томо Чиковић, с. р., Тоне Хаф-
нер, с. р., Јосип Рус, с. р., Срећко Жумер, с. р., др Бранко
Чубриловић, с. р., Јоза Миливојевић, с. р., Мустафа
Хоџа, с. р., Милан Поповић, с. р., Панко Брашнарар, с. р.;
Нинко Петровић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О ПОСТУПКУ СА ЕКСПРОПРИСАНИМ ШУМСКИМ ПОСЕДИМА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

САВЕЗНО ВЕЋЕ
Законодавни одбор
Број 158
13-VII-1946 год.
Београд

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Законодавни одбор Савезног већа на својим седницама
од 9, 10 и 12 јула ове године претресао је Предлог закона
о поступку са експроприсаним шумским поседима достављен

му од Претседника Савезног већа, а који је на основу члана 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор изабрао је Редакциони одбор, који је у сагласности са Редакционим одбором Већа народа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај, који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:

(Текст извештаја Законодавног одбора Савезног већа идентичан је са текстом извештаја законодавног одбора Већа народа, који је напред приложен).

Подносећи Савезном већу овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је Сулејман Филиповић.

Секретар

Др Макс Шнудерл, с. р.

Претседник
Законодавног одбора
Савезног већа

Моша Пијаде, с. р.

Чланови:

Др Милош Московљевић, с. р., Радован Мијушковић, с. р.,
Михаило Ђуровић, с. р., Мехмед Хоџа, с. р., Сулејман Филиповић, с. р., Филип Лакуш, с. р., др Јаков Гргурић, с. р.,
Ђуро Салај, с. р., Живојин Јоцић, с. р., Јоже Лампрет, с. р.,
Иван Гранђа, с. р.

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

О

УГОВОРУ О ПРИЈАТЕЉСТВУ И УЗАЈАМНОЈ ПОМОЋИ ИЗМЕЂУ ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ И НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ АЛБАНИЈЕ

ЗАКЉУЧЕНОМ У ТИРАНИ 9 ЈУЛА 1946 ГОДИНЕ

Члан 1

Одобрава се и добија законску снагу Уговор о пријатељству и узајамној помоћи између Федеративне Народне Републике Југославије и народне Републике Албаније, закључен у Тирани 9 јула 1946 године, када је и на снагу ступио, а који у оба оригинала гласи:

У Г О В О Р

*о пријатељству и узајамној
помоћи између*

Федеративне Народне

Републике Југославије

и

Народне Републике Албаније

Т Р А К Т А Т

*Miqësije dhe ndihme reciproke
ndërmjet*

Republikës Federative Popullore

të Jugosllavisë

dhe

Republikës Popullore të Shqipërisë

Народи Федеративне Народне Републике Југославије и Народне Републике Албаније имали су у својој историји исте непријатеље, који су угрожавали њихову независност и настојали да им отму било делимично или у целини њихове територије и да их подјарме. Ово се нарочито јасно показало у недавној прошлости када су

Popujt e Republikës Federative Popullore të Jugosllavisë dhe të Republikës Popullore të Shqipërisë kanë pasur gjatë historisë së tyre të njëjtë armiq, që kersenonin pamvaresinë e tyre respektive dhe që deshën t'u shkeputnin pjesërisht ose tërësisht tokat e tyre dhe t'i robëronin. Kjo u vertetua veçanërisht në të kaluarën e afërme

фашистичка Немачка и Италија
напале и окупирале обе зе-
мље са намером да их распар-
чају и заувек присвоје.

Верни својим борбеним традицијама народи Југославије и Албаније устали су у одбрану своје независности и слободе и у четворогодишњој упорној борби, раме уз раме, сачували су своју слободу и независност.

Желећи да још више учвр-
сте те, у најсудбоноснијим да-
нима за народе обеју земаља,
крвљу запечаћене везе, да све-
чано потврде своје неразру-
шиво пријатељство и жељу за
културном и економском са-
радњом, желећи да потврде
решеност да и убудуће заје-
днички бране своју слободу,
независност и интегритет сво-
јих земаља у случају да би
исте биле нападн. те од стране
неке треће силе са циљем
поробљавања или отимања из-
весних територија, уверени да
је заједничка одбрана у инте-
ресу не само обеју земаља, већ
и у интересу мира на Балкану,
у интересу мира у свету, што
је потпуно у складу са теж-
њама Уједињених нација које
иду за обезбеђењем мира,

Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије и Президијум Народне скупштине Народне Републике Албаније решили су да закључе уговор

kur Gjermanija dhe Italia fashiste sulmuan dhe okupuan te dy vendet t'ona me qellim qe t'i ndanin ne mes te tyre per gjithenje.

Besnike ne traditat e tyre
luftetare popujt e Jugoslavise
dhe te Shqiperise u ngriten per
te mbrojtur pamvarsine dhe li-
rin e tyre dhe ne luften e asper
kater vjeçare krah per krah ka-
ne ruajtur kete pamvaresi dhe
kete liri.

Duke dashur te forcojne me teper keto lidhje te mbrajtura me gjak ne ditet me vendimtare per popujt e ketyre dy vendeve, duke dashur te konfirmojne solemnisht miqesine e tyre te pathyeshme dhe deshirat e tyre per nje bashekepunim kultural dhe ekonomik, duke dashur konfirmojne vendosmenine e tyre per mbrojtur se baskhu edhe ne te ardhmen lirine, pamvarsine dhe integritetin tokesor te vendeve te tyre, ne rast se do te atakohen prej nje fuqije te trete me qellim qe t'i rroberojne ose t'u shkeputin nji pjese te tokave te tyre,

duke qene te oindur qe nje mbrojte e perbashket eshte ne interesin jo vetem te vendeve te tyre por edhe ne interes n e paqes ne Ballkan dhe ne bote, gje qe pajtohet me perpjekjet e Kombeve te Bashkuara,

Presidiumi i Asamblese Kom-
betare te Republikës Popullore
Federative të Jugosllavise dhe
Presidiumi i Kuvendit Popullore
te Republikës Popullore te Shqi-
perise vendosen te lidhin nji trak-

и именовали своје опуномоћнике :

Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије,

Министра иностраних послова гос. одина **Станоја Симића**,

Президијум Народне скупштине Народне Републике Албаније,

Претседника Владе, Министра народне одбране и Министр иностраних послова генерал пуковника господина **Енвер Хоџу**,

који су се, пошто су изменили своја помоћна нађена у исправном стању сагласили у следећем :

Члан 1

Обе Високе Стране Уговорнице споразумеле су се, да ће у интересу народа овеју земаља своје постојеће пријатељске односе још више учвршћивати даљном, странеаном, тесном сарадњом обеју земаља.

Члан 2

Високе Стране Уговорнице заједнички ће предузети све мере које су потребне за сигурање независности и интегритета овеју земаља да би се у будуће спречило свако понављање сличних напада као што је то био случај са стране Хитлерове Немачке и Му-

tat edhe emeruan per kete qellim te plotefyqishmit e tyre :

Presidiumi i Asamblese Kombetare te Republikes Federative Popullore te Jugoslavise,

Ministrin e Puneve te Jashtme Zotin **Stanoje Simic**,

Presidiumi i Kuvendit Popullore te Republikes Popullore te Shqiperise,

Kryetarin e Qeverise, Ministrin e Mbrojtjes Kombetare dhe Ministrin e Puneve te Jashtme General-Kolone! **Enver Hoxhen**,

te cilet mbassi kembyen dokumentat e fuqive tyre te plota dhe i gjeten ne forme te mire dhe te duhur, v, ndosen mbi sa vijon :

Art. I

Te dy Palet e Nalta Kontraktuese rane dakord te forcojne edhe me teper, ne interes popujve te dy vendeve, maredhenjt miqesore qe egzistojne me nje bashkpunim te vazdusshem, te nguste dhe te gjithëaneshem ndermjete te dy vendeve.

Art. II

Te dy Palet e Nalta Kontraktuese do te marrin se bashku te gjitha masat qe do te jene te nevojshme per te siguruar pamvarsine dhe integritetin e te dy vendeve tyre, per te ndaluar ne te ardhmen ç'do perseritje agresioni te njellojte me ate te

солинијеве фашистичке Италије.

У том циљу обе Високе Стране Уговорнице најтешње ће сарађивати у свим међународним акцијама за очување мира и безбедности међу нацима. Извршавајући обавезе које произлазе из овог Уговора Високе Стране Уговорнице руководиће се постојећим начелима Организације уједињених нација.

Члан 3

Ако би једна од Високих Страна Уговорница била нападната било од кога са циљем угрожавања независности, поробљавања или одузимања извесних делова територија, друга Висока Страна Уговорница без одлагања пружиће јој војну помоћ и сваку другу помоћ свим расположивим средствима.

Члан 4

Високе Стране Уговорнице обавезују се да ниједна од њих неће ступити у савез нити узети учешћа у коалицији, који би били уперени против друге Високе Стране Уговорнице.

Члан 5

Високе Стране Уговорнице решаваће саме на бази најискренијег пријатељства сва међусобна питања.

Gjermanise Hitleriane dhe te Italisë fashiste te Mussolinit.

Per kete qellim te dy Palet e Nalta Kontraktuese do te bashkpunojne sa me ngushte ne te gjithë aksionet ndërkombëtare për mbrojtjen e paqes dhe të sigurimit ndërmjet popujve. Duke egzekutuar detyrat që rrjedhin nga ky Traktat te dy Palet e Nalta Kontraktuese do te udhëhiqen prej parimeve të deritashme të Organizatës së Kombeve të Bashkuara.

Art. III

Ne qofte se njera nga dy Palet e Nalta Kontraktuese atakohet prej kujt do tjetër fuqije me qellim që të cenohet paqëvarsinia e saj, tashmë të shprehur në kushtetut të saj, Palet tjetër e Nalta Kontraktuese do t'i japë me një herë ndihmën ushtarake si dhe ç'do ndihmë tjetër si mbas mjeteve që disponon.

Art. IV

Te dy Palet e Nalta Kontraktuese detyrohen të mos hyjnë as njera prej tyre në ndonjë aliancë, as të bëjnë pjesë në ndonjë koalicion që drejtohet kundër Palet tjetër të Naltë Kontraktuese.

Art. V

Te dy Palet e Nalta Kontraktuese do të zgjidhin vetë në bazë të miqësisë me të sinqertë të gjitha çështjet e përbara.

Економске, културне и друге везе између обеју земаља оствариваће се посебним споразумима.

Члан 6

Овај Уговор ступа на снагу одмах по потписивању и подлеже ратификацији у најкраће време.

Рагификациони инструменти измениће се у Београду.

Овај Уговор остаје у важности двадесет година од дана потписивања. Ако пак ниједна од Високих Страна Уговорница не саопшти дванаест месеци пре истека двадесетогодишњег рока да жели да важност овог Уговора престане, продужује се његова важност сваког пута за пет даљњих година дотле док једна од Високих Страна Уговорница дванаест месеци пре истека текућег петогодишњег периода не јави своју намеру обеснажити га.

У потврду чега су опуномоћеници потписали овај Уговор и на њега ставили своје печате.

Уговор је сачињен у два примерка на српско-хрватском и албанском језику и оба текста имају подједнаку важност.

shketa. Lidhje ekonomike, kulture etj. n'lermjet te dy vendeve do te realizohen me marrëveshje te veçanta.

Art. VI

Ky Traktat hyn ne fuqi me tu neneshkruar dhe do te ratifikohet ne afatin me te shkurter.

Instrumentat e ratifikimit do te kembehen ne Beograd.

Ky Traktat esht i vlefshem per njezet vjet nga data e neneshkrimit te tij. Ne qofte se asnjera nga Palet e Nalta Kontraktuese nuk lajmeron dymdhjet muaj perpara mbarimit te afatit se deshiron te denoncoje kete Traktat, vlefshmenija e tij zgjatet per ç'do here pese vjet te tjera, per deri sa njera nga Palet e Nalta Kontraktuese nuk lajmeron qellimin e saj per te denoncuar kete Traktat dymbdhjet muaj perpara skadimit te perides pesëvjeçare ne vijim.

Duke e konfirmuar te Plote fuqishmit neneskuan kete Traktat dhe vune vulat e tyre.

Traktati u redaktua ne dy kopje njera ne gjuhen serbokroate dhe tjetra ne gjuhen shqipe dhe te dy tekstet kane vlere te njellojte.

Рађено у Тирани 9 јула хи-
љаду девет стотина четрдесет
шесте године.

Bere ne Tirane me 9. Ko-
rrik nje mije e neind qind e dy-
zet e gjashte.

По овлашћењу По овлашћењу
Президијума Народне Президијума народне
скупштине скупштине
Федеративне и родне Народне Републике
Републике Југославије Албаније

Me autorizimin e
Presidju nit t Asambles
Komitetare
t Republikes
Federative
Popullore te
Jugoslavise

Me autorizimin
Presidju nit te
Kuvendit Popullore te
Republikes Popullore
te Shqiperise

Станоје Симић, с. р.

Енвер Хоџа, с. р.

Stanoje Simić, d. v.

Enver Hoxha, d. v.

Члан 2

Овај закон ступа на снагу аном објављивања у
„Службеном листу Федеративне Народне Републике Југославије“

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА
О СОЦИЈАЛНОМ ОСИГУРАЊУ РАДНИКА,
НАМЕШТЕНИКА И СЛУЖБЕНИКА

Д Е О П Р В И
ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

ГЛАВА I
Основна начела за спровођење државног социјалног
осигурања

Члан 1

Радници, намештеници и службеници имају право на државно социјално осигурање за случај болести, трудноће и порођаја, несреће у послу, изнемоглости, старости и смрти.

Члан 2

(1) У државном социјалном осигурању обавезно су осигурана сва лица у најамном радном односу, упуслена на подручју Федеративне Народне Републике Југославије у државним надлештвима, у државним, задружним и приватним предузећима, установама, организацијама и газдинствима, или у служби приватних лица.

(2) Осигурање почиње даном ступања осигураника у посао а престаје даном његовог иступа из посла.

(3) У државном социјалном осигурању нико не може бити вишеструко осигуран, нити се за исти осигурани случај могу давати вишеструка давања.

(4) Наши држављани привремено упуслени у иностранству за рачун наших државних органа, установа и предузећа обавезно су осигурани по прописима овог закона, уколико нису у једнаком обиму осигурани по закону оне државе на чијем су подручју упуслени.

(5) Са страним држављанима упусленим на подручју Федеративне Народне Републике Југославије поступаће се као и са држављанима Федеративне Народне Републике Југославије. Влада ФНРЈ може донети посебне прописе за осигурање припадника оних држава које у погледу социјалног осигурања са држављанима Федеративне Народне Републике Југославије не поступају као са властитим држављанима.

(6) Влада ФНРЈ може уредбом прописати одлагање спровођења социјалног осигурања за поједине категорије упуслених лица, као и посебне услове за спровођење њиховог обавезног осигурања, те уредити привремено добровољно осигурање тих лица.

Члан 3

(1) Држава спроводи социјално осигурање радника, намештеника и службеника на читавом подручју Федеративне Народне Републике Југославије преко Државног завода за социјално осигурање и његових органа организованих на територијалној и на професионалној основи по начелу, да се социјално осигурање што више приближи самим осигураницима. У остваривању овог начела има се служба социјалног осигурања где год је то могуће организовати при самим предузећима.

(2) Државни завод за социјално осигурање државна је установа општедржавног значаја под непосредним руководством и надзором Министра рада Владе ФНРЈ.

(3) Сви органи државне власти дужни су сарађивати на спровођењу државног социјалног осигурања.

(4) Министру рада Владе ФНРЈ помаже у руковођењу државног социјалног осигурања Савет социјалног осигурања ФНРЈ, у који улазе претставници Савезне планске комисије, Министарства финансија ФНРЈ, привредних министарстава, Комитета народног здравља при Влади ФНРЈ, Јединствених синдиката радника и намештеника Југославије и министарстава рада народних република.

(5) Влада ФНРЈ прописује уредбом ближе одредбе о устројству и делокругу Државног завода за социјално осигурање, коме може поверити и обављање послова који нису непосредно условљени спровођењем државног социјалног осигурања.

Члан 4

(1) За покриће обавеза државног социјалног осигурања убира се посебан допринос. Допринос се одмерава у одређеном постотку од бруто зараде осигураника. Висину доприноса за поједине гране социјалног осигурања и сразмер доприноса радника и државних и приватних предузећа и установа односно приватних послодаваца прописује влада уредбом на предлог Министра финансија и Министра рада.

(2) Приходи и расходи државног социјалног осигурања утврђују се годишњим буџетом који улази у састав опште-државног буџета.

(3) Држава зајамчује осигураницима сва давања из социјалног осигурања по овом закону.

Члан 5

(1) У државном социјалном осигурању одређују се права осигураника према трајању и тежини обављеног рада по начелу: за више рада и за тежи рад више права из социјалног осигурања.

(2) У складу са начелом из претходног става одмерава се количина давања из социјалног осигурања према трајању осигурања и према трајању упослења проведенног на најтежком, на тешком и на осталим радовима, а висина новчаних давања одмерава се још и према просечној стварној заради осигураника у одређеном временском раздобљу пре почетка права на давања (основ за новчана давања).

(3) Код установљења основа за новчана давања узима се у обзир само последње време осигурања непосредно пре месеца у којем је право на новчана давања доспело, и то:

а) код основа за новчана давања из осигурања за случај болести време од најмање месец дана а највише 6 месеци;

б) код основа за ренте из осигурања за случај несреће у послу време од годину дана;

в) код основа за пензије из осигурања за случај изнемоглости, старости и смрти време од 5 година.

Ближе одредбе о рачунању основа за поједина новчана давања прописале уредбом Влада ФНРЈ.

(4) Министар рада ФНРЈ прописале наредбом, који радови односно која занимања спадају у категорије најтежких и тешких радова и занимања.

Члан 6

(1) Оцењивање неспособности осигураника за рад и одређивање начина лечења у случају болести, трудноће и порођаја врши лекар Државног завода за социјално осигурање или по Заводу одређени лекар.

(2) Неспособност за рад односно умањење способности за рад унесрећеног осигураника, изнемоглост и врсту изнемоглости осигураника, установљују лекарско-радничке стручне комисије.

(3) Спорове који настану у вези са оцењивањем неспособности осигураника за рад као и у вези са одређеним начином лечења у случају болести, трудноће или порођаја решавају лекарско-радничке стручне комисије првог степена.

(4) Спорове који настану у вези са установљивањем неспособности односно умањења способности за рад унесрећеног осигураника, као и у вези са установљивањем изнемоглости и врсте изнемоглости осигураника, решавају лекарско-радничке стручне комисије вишег степена.

(5) Састав лекарско-радничких стручних комисија и ближе одредбе о њиховом раду прописује наредбом Министарства Рада Владе ФНРЈ.

Члан 7

(1) Послодавац је дужан пријавити надлежном органу Државног завода за социјално осигурање ступање осигураника у посао, иступ осигураника из посла, као и све промене које утичу на права осигураника из социјалног осигурања.

(2) Послодавац је дужан тачно водити прописане исплатне листе и друге евиденције о осигураницима и њиховој заради и чувати их најмање три године.

(3) Дospelе доприносе за социјално осигурање дужан је послодавац платити надлежном органу Државног завода за социјално осигурање.

(4) Влада ФНРЈ прописује уредбом, у којем се року доспели доприноси морају уплатити, као и висину затезних камата које је послодавац дужан платити у случају задоцнеле уплате доспелих доприноса.

Члан 8

(1) Државни завод за социјално осигурање и његови органи овлашћени су да непосредно контролишу послодавце у извршењу њихових дужности и обавеза по прописима о социјалном осигурању.

(2) Органи Државног завода за социјално осигурање могу у циљу контроле у свако доба извршити преглед послова и предузећа.

(3) Послодавци су дужни контролним органима Државног завода за социјално осигурање ставити на располагање и на увид све своје пословне књиге и евиденције.

Члан 9

За све доприносе и друге обавезе, које је по овом закону дужан платит ипослодавац, јамче солидарно:

а) код предузећа, која припадају акционарском друштву или задрузи, чланови управног одбора;

б) код предузећа, која припадају друштвима с ограниченим јамством, пословођа односно чланови пословног одбора;

в) код грађевинских послова наручитељ градње односно лице за чији се рачун градња изводи, и то за дугове предузимача градње, који се односе на наручену градњу;

г) код прелаза посла од једног послодавца на другог нови послодавац, и то за дугове пређашњег послодавца који се односе на преузети посао;

д) главни предузимач, који је преузео извршење посла, и то за дугове оних предузимача којима је предао извршење појединих делова преузетог посла;

ђ) брачни друг за дугове, који су настали за време трајања заједничког кућанства.

Члан 10

(1) Исплатне листе, платни налози, одлуке о плаћању дужних приноса и изводи из текућих рачуна послодавца, снабдени извршном клаузулом надлежног органа Државног завода за социјално осигурање, јавне су извршне исправе.

(2) Државни завод за социјално осигурање може своја потраживања с наслова доприноса за социјално осигурање, затезних камата и накнада које се по прописима овог закона наплаћују административним путем, принудно наплаћивати путем властитих извршних органа осим ако се наплаћивање врши из некретнина за које су надлежни срески судови. Министар рада Владе ФНРЈ прописаће поступак за ту принудну наплату.

(3) У случају извршног поступка, стечајног поступка и поступка принудног поравнања имају се потраживања Др-

жавног завода за социјално осигурање уврстити у исти ред са државним порезом.

(4) Народни судови дужни су доставити надлежном органу Државног завода за социјално осигурање одлуке о обустави плаћања, о отварању стечајног поступка и поступка принудног поравнања, уколико се односе на привредна предузећа.

Члан 11

(1) Потраживања Државног завода за социјално осигурање с наслова дужних доприноса за социјално осигурање застаревају за 3 године рачунајући од краја године доспелости дужних доприноса. Остала потраживања Државног завода за социјално осигурање, основана на прописима овог закона, застаревају у року од 3 године рачунајући од дана доставе платежног налога.

(2) У случају када послодавац уопште није пријавио потребне податке или је пријавио нетачне податке о лицима, која су код њега била уписана, потраживање дужних доприноса за социјално осигурање застарева у року од 5 година рачунајући од краја године доспелости потраживања.

(3) Застара се прекида сваким службеним чином, предузетим у циљу наплате потраживања, ако је дужник о предузетом чину био прописно обавештен.

Члан 12

(1) Ништаван је сваки правни посао, којим се овлашћеник у целини или делимично одриче права, која му припадају по прописима овог закона.

(2) Правни захтеви, који по прописима овог закона припадају овлашћеницима не могу се заложити, запленили, пребити (компензирати), нити на другога пренети, изузев за судски призната потраживања с наслова уздржавања.

Члан 13

(1) Сви поднесци, решења и исправе, које се тичу правних односа из област исоцијалног осигурања, ослобођени су од свих врста такса.

(2) Државни завод за социјално осигурање и његови органи ослобођени су за своје зграде, заводе и земљишта, уколико служе сврхама социјалног осигурања, од свих врста државних пореза, приреза и других јавних дажбина и такса. Исто тако ослобођена су од свих пореза и приреза сва давања из осигурања по прописима овог закона.

ГЛАВА II

Одредбе о накнадама и казнама

Члан 14

(1) Ако су болест или несрећу у послу или изнемоглост осигураника проузроковали послодавац или одговорни руководиоца својим кривичним делом или пропустом извршења законом прописаних односно од надлежне власти наређених мера за заштиту здравља и живота радника, дужни су накнадити Државном заводу за социјално осигурање све трошкове давања пружених осигураницима у вези са односним осигураним случајем.

(2) Ако осигуранику услед болести, несреће у послу или изнемоглости, односно члановима његове породице у случају смрти осигураника, припада право на накнаду од трећих лица, прелази њихов отштетни захтев до износа давања пружених им из осигурања на Државни завод за социјално осигурање.

(3) Потраживања, која по прописима овог члана припадају Државном заводу за социјално осигурање од послодавца односно од одговорног руководиоца или од трећих лица, остварују се редовним судским путем. Ова потраживања застаревају за 3 године рачунајући од краја године у којој је завршено лечење осигураника или је наступила смрт осигураника, а у случају кривичног поступка против одговорних лица, за 3 године након правојности кривичне пресуде.

Члан 15

(1) Осигураник, који на противправан начин себи издејствује давања из осигурања, дужан је Државном заводу за социјално осигурање накнадити причињену штету.

(2) Ако су осигураник или неосигурано лице Државном заводу за социјално осигурање причинили штету уз припомаћ послодавца или услед његовог грубог немара, дужан је послодавац сам накнадити причињену штету.

(3) Висину отштетног потраживања према ставу (1) и (2) утврђује орган Државног завода за социјално осигурање. Отштетно потраживање наплаћује се административним путем, и то од осигураника забраном на његову плату а од послодавца путем платног налога.

Члан 16

Послодавац, односно код државних надлештава и установа те код државних и задружних предузећа одговорни руководицац, који намерно или због грубог немара не плати у прописаном року доспеле доприносе за осигурање, казниће се новчаном казном у износу неплаћених доприноса, али највише са динара 5.000.— односно у поновљеом случају са динара 10.000.—, а у особито тешким случајевима казниће се по прописима Закона о сузбијању недопуштене шпекулације и привредне саботаже.

Члан 17

(1) Новчаном казном у висини од 200.— до 5.000.— динара казниће се послодавац, односно код државних надлештава и установа те код државних и задружних предузећа одговорни руководицац:

а) који уопште не пријави или не пријави у прописаном року ступање осигураника у посао или његово иступање из посла, или не пријави промену која настане у радном односу, или пријави у већем или мањем износу зараду осигураника;

б) који не води прописане исплатне листе и друге евиденције о осигураницима и њиховој заради или их не чува до прописаног рока;

в) који потпомогне осигураника у оштећењу Државног завода за социјално осигурање.

(2) Новчаном казном од 200.— до 2.000.— динара казниће се осигураник, који на противправан начин себи издејствује давања из осигурања.

(3) Висину новчаних казни за поједине прекршаје прописује Влада ФНРЈ уредбом.

(4) За имовинску штету, која проистиче из прекршаја учињеног од стране пословође односно руководиоца, солидарно је одговоран у сваком случају послодавац.

Члан 18

(1) За рекршај, учињен неподношењем у прописаном року пријаве о ступању осигураника у посао, казниће се одговорно лице осим казном изреченом по прописима прет-

ходног члана још и казном плаћања трошкова давања пружених осигуранику у прва два месеца боловања, ако осигурани случај болести, трудноће, порођаја или несреће у послу наступи пре подношења пријаве или најдаље у року од 8 дана након подношења пријаве.

(2) За прекршај, учињен подношењем пријаве са неистинитим подацима или пропустом подношења пријаве о промени у радном односу, казниће се одговорно лице осим казном изреченом по прописима претходног члана још и казном плаћања проузроковане штете, односно казном плаћања разлике између новчаних давања пружених осигуранику према неистинито пријављеној заради и новчаних давања која му према стварној његовој заради припадају, ако осигурани случај болести, трудноће, порођаја или несреће у послу наступи пре подношења исправне пријаве или најдаље у року од 8 дана након подношења исправне пријаве.

(3) За прекршај, учињен пропустом благовремене пријаве о иступању осигураника из посла, казниће се одговорно лице осим казном изреченом по прописима претходног члана још и казном плаћања проузроковане штете, као и казном плаћања доприноса до дана подношења пријаве о иступању осигураника из посла, односно до дана службеног установљења о иступању осигураника из посла.

(4) Висину трошкова давања пружених осигуранику као и висину штете према ставу (1) до (3) утврђује надлежни орган Државног завода за социјално осигурање. Ово утврђење меродавно је за изрицање казне.

Члан 19

(1) Утврђивање прекршаја и отштетне одговорности, као и изрицање новчаних казни по овом закону и њихово наплаћивање, врше према седишту послодавца надлежни срески односно градски извршни народни одбори.

(2) Новчане казне иду у корист Државног завода за социјално осигурање, који ће их употребити за давање ванредних потпора осигураницима.

(3) Против одлуке о изреченој казни може се у року од 15 дана по достави поднети жалба надлежном непосредно вишем органу државне власти, чија је одлука коначна и извршна.

Д Е О Д Р У Г И

ДАВАЊА ИЗ СОЦИЈАЛНОГ ОСИГУРАЊА

ГЛАВА III

А) Давања у случају болести

Члан 20

(1) У случају болести има осигураник право:

а) на бесплатну лекарску помоћ, на бесплатне лекове, лековита купања, лековите воде, потрбене завоје и помоћне справе за лечење, као и на бесплатну поправку зуба, и то за све време док ради као и за време док услед неспособности за рад прима новчану накнаду по тач. б), а ако болест није скопчана са неспособношћу за рад, траје право на продужење започетог лечења још кроз годину дана након иступа осигураника из посла;

б) на новчану накнаду из изгубљену зараду (хранарина) у висини 50% до 100% од основа за новчана давања, ако је услед болести неспособан за рад и ако та неспособност траје дуже од 3 дана; ово право траје редовно годину дана уколико неспособност за рад раније не престане, а продужује се још за пола године за осигуранике који су у последње 2 године пре обољења били упослени најмање 6 месеци на најтежим радовима или најмање годину дана на тешким радовима или најмање годину и по дана на осталим радовима;

в) на бесплатно болничко, санаторијско, бањско или климатско лечење уместо давања из тач. а) и б), ако је услед болести неспособан за рад и ако му је такво лечење према лекарском налазу потребно, и то почевши од наступа неспособности за рад па за све време трајања права на хранарину; затим на накнаду доказаног стварног трошка путовања односно отпреме болесник од места његовог редовног боравка или седишта посла до места лечења и натраг;

г) на новчану потпору за издржавање породице у висини од 50% до 100% од хранарине или на новчану потпору за дневне ситне трошкове до висине једне петине хранарине ако не издржава породицу, и то за све време док се налази на болничком, санаторијском, бањском или климатском лечењу.

(2) Висина хранарине одмерава се према броју дана стварно проведених у запослењу на најтежим, тешким и осталим радовима у раздобљу до 3 године непосредно пре обољења као и према трајању појединог боловања, а висина новчане потпоре за издржавање породице одмерава се према броју чланова породице које осигураник издржава.

(3) Осигураник има право на хранарину и у случају кад је по одредби власти изолован због заразне болести, те услед тога изгуби могућност зараде.

Члан 21

Члановима породице осигураника пружају се у случају њихове болести следећа давања:

а) бесплатна лекарска помоћ, бесплатни лекови, потребни завоји и помоћне справе за лечење за време док болест траје, али највише за време од годину дана за свако поједино обољење;

б) бесплатно болничко лечење у трајању од најдуже 6 месеци за поједино обољење.

Члан 22

У погледу права из осигурања за случај болести сматрају се члановима породице осигураника, под условом да с осигураником живе у заједничком кућанству и да их он стварно издржава:

а) брачни друг осигураника;

б) брачна, ванбрачна и усвојена деца, пасторчад, унуци, браћа и сестре осигураника, сви до навршене 17 године старости, односно до навршене 23 године старости ако полазе школу, а ако су ради телесне или душевне мане неспособни за привређивање, док та неспособност траје;

в) отац и мати осигураника.

Члан 23

(1) У случају смрти осигураника припада погребнина брачном другу, а ако овог нема другим члановима породице илим трећим лицима, која су се побринула за погреб осигураника, а у случају смрти брачног друга, родитеља или деце осигураника припада погребнина осигуранику. Погребнина не припада у случају, ако овлашћено лице има право на погребнину од послодавца умрлог осигураника у једнаком или већем износу.

(2) Погребнина за умрлог осигураника износи тридесетоструки основ за новчана давања из осигурања за случај болести, а не може износити мање од двадесетоструког износа нормиране средње наднице неквалификованог одраслог радника.

(3) Погребнина за умрлог члана породице износи за брачног друга, родитеља и децу старију од 14 година петнаестоструки, а за децу млађу од 14 година осмоструки износ осигураниковог основа за новчана давања из осигурања за случај болести.

Члан 24

(1) На хранарину нема права осигураник:

а) који је болест намерно проузроковао;

б) који ради за време болести иако је оцењен као неспособан за рад;

в) који је правомоћном осудом осуђен на казну лишења слободе или осуђен на казну губитка права из социјалног осигурања.

(2) Исплата хранарине обуставља се за време док је уживалац давања у притвору или истражном затвору.

(3) Хранарина се може осигуранику ускратити ако одуговлачи оздрављење тиме, што се намерно не придржава лекарских упута или тиме, што без лекарског одобрења или противно добивеним упутима промени место боравка.

Члан 25

(1) Морнарима укрцаним на бродовима велике обалне и дуге пловидбе док су на броду, као и бродарима укрцаним на бродовима речне пловидбе док се као чланови посаде брода налазе у иностранству, не припада у случају болести право на хранарину, али је бродовласник дужан пружити им за време трајања пловидбе о свом троуку потпуну опскрбу и потребно лечење. Ова дужност бродовласника протеже се и на време када се брод налази у иностраном пристаништу.

(2) Ако морнарима односно бродарима наведеним у ставу (1) за време боловања скопчаног са неспособношћу за рад не припада право на плату од послодавца, имају из осигурања право на новчану потпору за издржавање породице по чл. 20 став (1) тач. г).

(3) Трошкове повратка оболелих морнара до луке припадности брода дужан је сносити бродовласник.

Члан 26

(1) Осигураницима, који су у току једног боловања исцрпели сва своја права из осигурања за случај болести, припадају поновно сва права из осигурања по члану 20 ако након поновног ступања у посао оболе од неке друге болести, или ако након три месеца поновног упослења оболе од исте болести. Ако је поновно осигурање трајало мање од три месеца, има осигураник због исте болести право само на бесплатно лечење по чл. 20 став (1) тач. а) односно на болничко лечење по чл. 20 став (1) тач. в), и то за онолико времена колико је након исцрпљења давања био поновно осигуран, али најмање за месец дана.

(2) Ако осигураник није потпуно исцрпео давања која му припадају за случај болести, па у року од месец дана по престанку давања поновно оболи од исте болести, рачуна се у погледу трајања давања поновно боловање као продужење ранијег боловања. Новчана давања из осигурања имају се у таквом случају пружити по основу, по којем су та давања била одмерена у току ранијег боловања.

(3) Осигураницима којима је услед дуготрајног боловања престало право на бесплатно лечење и новчане потпоре по чл. 20 односно по ставу (1) овог члана а признато им је право на инвалидску пензију, пружаће се потребно даљње лечење по прописима о здравственој помоћи уживаоцима рента и пензија (чл. 29), а ако услед кратког трајања њиховог укупног осигурања немају услова за признање права на инвалидску пензију, може им се за време даљег трајања болести скопчане са неспособношћу за рад пружити на терет посебне имовине, намењене за давање ванредних потпора осигураницима, потребно бесплатно лечење као и новчана потпора до висине 30% од основа за новчана давања из осигурања за случај болести.

Б) Давања у случају трудноће и порођаја

Члан 27

(1) Осигураница, која је у последњој години пред порођајем била осигурана најмање 6 месеци или у последње 2 године најмање 12 месеци, има у случају трудноће односно порођаја право:

а) на бесплатну бабичку (примаљску) помоћ или на 14-дневну болничку или родилишну негу;

б) на новчану накнаду за изгубљену зараду (породиљска хранарина) за време од 6 недеља пре порођаја и 6 недеља после порођаја;

в) на новчану помоћ за опрему детета;

г) на новчану помоћ за храну детета за време од 3 месеца по престанку породилске хранарине.

(2) Породиљска хранарина износи најмање 75% а највише 100% од основа за новчана давања. Висина породилске хранарине зависна је од броја дана стварно проведених на раду у последњих 5 година пре почетка права на ту помоћ.

(3) Осигураница, која нема у ставу (1) наведеног времена осигурања, али је била осигурана непосредно пре порођаја непрекидно бар 3 месеца, има право на бесплатну бабичку (примаљску) помоћ или на 14-дневну болничку или родилишну негу.

(4) Уместо породилске хранарине може се осигураници дати потребна болничка или родилишна нега у једнаком трајању.

(5) Након исцрпљења породилске хранарине припада осигураници, ако је и даље услед порођаја неспособна за рад болничка хранарина по прописима чл. 20. Уживање породилске хранарине и болесничке хранарине не може укупно трајати дуже од годину дана. Осигураница не може истовремено уживати породилску хранарину и болесничку хранарину.

Члан 28

(1) Осигураник, када му се роди дете, има право ако је у последњој години пре рођења детета био осигуран најмање 6 месеци или у последње две године најмање 12 месеци, на следећа давања:

а) на бесплатну бабичку (примаљску) помоћ или 14-дневну болничку или родилишну негу за жену;

б) на новчану помоћ за опрему детета;

в) на новчану помоћ за храну детета за време од два месеца после порођаја.

(2) Давања за случај порођаја пружиће се жени осигураника и у случају кад порођај уследи у року од 10 месеци после смрти осигураника, ако је осигураник за живота већ испунио услове за то право.

В) Здравствена помоћ уживаоцима рента и пензија

Члан 29

(1) Уживаоцима инвалидске или старосне пензије као и уживаоцима рента код којих је, услед последица претрпљене несреће у послу, наступила изнемоглост, пружиће Државни завод за социјално осигурање у случају болести бесплатно лечење по пропису чл. 20 став (1) тач. а) за све време док уживају пензију односно ренту. Уместо тог бесплатног лечења може се дати бесплатно болничко лечење за време од најдуже три месеца у току једне године, рачунајући од дана почетка болничког лечења.

(2) Прописи претходног става важе и за уживаоце породичних рента односно породичних пензија.

(3) Министар рада Владе ФНРЈ прописаше наредбом, да ли се и у којој висини може лицима наведеним у ставу (1) одбијати од њихове пензије односно ренте допринос за здравствену помоћ. Министар рада Владе ФНРЈ може наредбом повећати односно проширити давања наведена у ставу (1).

ГЛАВА IV

Давања из осигурања за случај несреће у послу

Члан 30

(1) Осигуранику, који претрпи телесну повреду проузроковану несрећом у послу, припада без обзира на трајање осигурања пре несрећног случаја право:

а) на бесплатну лекарску помоћ, на бесплатне лекове, лековита купања, потребне завоје и помоћне справе за лечење, све до потпуног оздрављења, односно за све време док су му та давања потребна;

б) на хранарину, према чл. 20 до свршетка лечења, али најдаље за време од 3 месеца након претрпљене несреће;

в) на ренту за време док постоји потпуна неспособност за рад, или док је способност за рад умањена за више од 20%, и то почевши од првог дана четвртог месеца након претрпљене несреће, односно од престанка права на хранарину, ако је лечење раније завршено;

г) на болничко лечење уместо хранарине односно ренте за све време док му је такво лечење потребно;

д) на новчану потпору за издржавање породице за време трајања болничког лечења осигураника и то до почетка права на ренту у висини одређеној у члану 20 став (1) тач. г), а од почетка права на ренту у висини од најмање 50% до највише 75% његовог основа за ренту.

(2) Несрећом у послу сматра се несрећни случај који осигураника задеси на редовном раду, или на каквом другом раду, који осигураник обавља по налогу послодавца или одговорног руководиоца, или на раду који обавља без посебног налога али у интересу посла, као и она штета која осигуранику настане услед професионалног обољења у вези са његовим редовним радом. Несрећом у послу сматра се и несрећни случај који осигураника задеси на путу од стана до места рада и натраг, као и несрећни случај који осигураника задеси на путу предузетом у циљу тражења лекарске помоћи на коју има право из социјалног осигурања.

(3) Несрећом у послу сматра се и несрећни случај који задеси морнара или речног бродара у раду на домаћем броду ако и не припада посади дотичног брода, као и несрећни случај, који задеси домаћег морнара или речног бродара за време путовања предузетог у циљу повратка у домовину односно у циљу повратка кући.

(4) Министар рада Владе ФНРЈ прописује наредбом у споразуму са Комитетом за народно здравље при Влади ФНРЈ за која се професионална обољења и у којим врстама рада и занимања имају пружити давања из осигурања као за несрећу у послу.

(5) Осигураник, који претрпи телесну повреду проузроковану несрећним случајем који се не сматра несрећом у послу у смислу става (2) и (3), има право на давања из осигурања за случај болести по прописима чл. 20, као и право на давања из пензионог осигурања по прописима главе V, ако је услед претрпљене несреће наступила изнемоглост и ако испуњава остале услове за признање права на инвалидску пензију.

Члан 31

(1) У случају потпуне неспособности за рад припада унесрећеном осигуранику пуна рента, која износи 90% од његовог основа за ренту, а услучају делимично умањене способности за рад припада му сразмеран део те ренте, који одговара умањењу његове способности за рад.

(2) Унесрећеном осигуранику, који је услед несреће у послу постао не само потпуно неспособан за рад, већ и тако изнемогао да му је за живот потребна туђа нега и помоћ, припада за време трајања такве потпуне изнемоглости увећана рента у висини пуне ренте повишене за једну трећину.

(3) Унесрећеном осигуранику, код којег по истеку две године након завршеног лечења од последица несрећног случаја трајно умањење способности за рад надмашује 20 % али не надмашује једну трећину способности за рад, исплатиће се уместо даљне ренте отпавнина, која не може бити мања од износа трогодишње ренте нити већа од износа шестогодишње ренте. Кључ за израчунавање отпавнина према добу живота уживалаца ренте прописује Министар рада Владе ФНРЈ.

Члан 32

(1) Члановима породице осигураника који умре услед последице несреће у послу припада право на погребнину према чл. 23 и право на породичне ренте.

(2) Право на породичне ренте имају:

а) удовица старија од 40 година, а млађа само онда ако има деце која нису старија од 14 година, или ако је сама услед изнемоглости неспособна за рад;

б) удовац, кога је ради његове изнемоглости издржавала жена, за време док траје изнемоглост и док је упућен на издржавање из ренте;

в) брачно, ванбрачно или пре несрећног случаја усвојено дете као и пасторче, сви до навршене 17 године живота односно најдаље до навршене 23 године живота, ако се дете школује и ако само није осигурано по прописима овог закона;

г) родитељи осигураника, ако су изнемогли или старији од 65 година те ако их је умрли осигураник издржавао, уколико већ сами не уживају ренту или пензију из социјалног осигурања, али само у случају кад је укупни износ месечних ренти брачног друга и деце осигураника мањи од износа пуне ренте, која би припадала умрлом осигуранику.

(3) Право на удовичку ренту траје до смрти удовице, али престаје у случају њезине удаје. Право на родитељску ренту траје за време док је родитељ изнемогао и док је упућен на издржавање од ренте.

Члан 33

(1) Рента удовице односно удовца износи половину пуне ренте која би припадала умрлом брачном другу.

(2) Дечја рента износи за свако поједино дете једну четвртину пуне ренте, која би припадала умрлом осигуранику. Укупни износ дечјих рента, које се исплаћују уз удовичку односно удовачку ренту, не може надмашити половину износа пуне ренте, која би припадала умрлом осигуранику.

(3) Рента за децу без оба родитеља (сирочад) износи за једно сироче половину пуне ренте, која би припадала умрлом осигуранику, а за свако даље сироче по једну четвртину пуне ренте. Укупни износ сирочадских рента не може надмашити износ пуне ренте која би припадала умрлом осигуранику.

ГЛАВА V

Давања из осигурања за случај изнемоглости, старости и смрти (пензионо осигурање)

Члан 34

(1) Осигуранику припада у случају изнемоглости право на пензију без обзира на његову старост (инвалидска пензија). Право на инвалидску пензију почиње даном наступа изнемоглости, а ако се тај дан не може несумњиво установити, даном подношења захтева на пензију.

(2) Осигуранику, који наврши према врсти свога запослења прописане године старости, припада право на пензију и без доказа изнемоглости (старосна пензија). Право на старосну пензију почиње даном кад су навршене прописане године старости и навршен прописан стаж за старосну пензију.

(3) Члановима породице умрлог осигураника и члановима породице умрлог уживаоца пензије припада право на породичне пензије и право на погребнину, а под условом из члана 38 став (2) и (3) припада им право на отпавнину.

Члан 35

(1) Право на давања из пензионог осигурања стиче се у случају изнемоглости, у случају старости и у случају смрти тек пошто осигураник наврши одређено време пензионог осигурања и тиме испуни прописани рок чекања (стаж).

2) Стаж за стицање права на инвалидску пензију навршава се са најмање пет година до највише дванаест година пензионог осигурања, а зависи о врсти изнемоглости (члан 36), о трајању запослења на најтежим, тешким и осталим радовима, те о старости осигураника у време наступа изнемоглости.

(3) Стаж за стицање права на старосну пензију навршава се са 15 година запослења на најтежим радовима или са 20 година запослења на тешким радовима, или са 25 година запослења на осталим радовима.

(4) Стаж за стицање права на породичну пензију и погребнину навршава се са 5 година пензионог осигурања.

Члан 36

На инвалидску пензију има право након навршеног прописаног стажа осигураник, код којег је услед болести, исцрпљења телесних или душевних снага, односно услед душевних или телесних мана, наступила или потпуна изнемоглост или општа радна изнемоглост или професионална изнемоглост, било привремено или трајно.

Члан 37

(1) На старосну пензију стиче право:

а) осигураник, који проведе најмање 15 година у раду на најтежим радовима, кад наврши 55 година живота;

б) осигураник, који проведе најмање 20 година у раду на тешким радовима, кад наврши 60 година живота;

в) осигураник, који проведе најмање 25 година у раду било које врсте, кад наврши 65 година живота ако је мушкарац, односно кад наврши 60 година живота ако је жена;

г) осигураник, који је навршио 55 година живота кад према укупном трајању свог пензионог осигурања постигне право на пуну пензију у смислу прописа члана 39 став (3).

(2) Осигуранику, који продужи своје запослење након што је навршио 55 година живота и стекао право на пуну пензију, исплаћиваће се старосна пензија у несмањеном износу без обзира на висину његове зараде.

(3) Осигуранику, који је навршио прописане године старости и испунио прописани стаж за старосну пензију али није постигао право на пуну пензију, право на пензију ми-

рује за време трајања продуженог запослења, али му се оно повећава са сваком навршеном годином осигурања за 2% од пензијског основа.

Члан 38

(1) Право на породичне пензије имају:

а) удовица старија од 40 година, а млађа само онда, ако има деце која нису старија од 14 година, или ако је сама услед изнемоглости неспособна за рад; право на удовичку пензију траје до смрти удовице али престаје у случају њезине удаје;

б) удовац кога је услед његове изнемоглости издржавала жена, за време док траје изнемоглост и док је упућен на издржавање из пензије;

в) брачно, ванбрачно и пре изнемоглости осигураника усвојено дете као и пасторче, сви до навршене 17 године живота, одосно најдаље до навршене 23 године живота ако се дете школује и ако само није осигурано по прописима овог закона.

(2) Ако иза умрлог осигураника, који је навршио прописани стаж за породичне пензије, нису преостали ни брачни друг ни деца која би имала право на пензију, припада сиромашним родитељима умрлог осигураника, ако их је он издржавао, отпавнина у износу од 5% укупне зараде умрлог осигураника за последњих 5 година осигурања.

(3) Ако осигураник, који није навршио прописани стаж за породичне пензије, али има најмање 3 године пензионог осигурања, умре у року од 3 године након престанка пензионог осигурања, припада преосталом брачном другу који испуњава услове за право на удовичку односно на удовачку пензију, отпавнина у износу од 5% укупне зараде умрлог осигураника за читаво време његовог осигурања. Ако иза умрлог осигураника није преостао брачни друг, који би имао право на отпавнину, припада та отпавнина деци умрлог осигураника која испуњавају услове за право на децију пензију.

Члан 39

(1) Висина личних пензија зависи о висини основа за пензију, о трајању укупног осигурања и о трајању запослења на најтежим, тешки и осталим радовима.

(2) Пензија након навршених 5 година осигурања износи најмање 30% а највише 40% од пензијског основа, а након навршених 10 година осигурања најмање 40% а највише 52,5% од пензијског основа.

(3) Након навршених 10 година осигурања повисује се пензија за сваких даљњих навршених 5 година осигурања за 10% од пензијског основа, а код запослења на тешким и најтежим радовима, за 12,5% од пензијског основа, све док пензија не достигне најмање 75% од пензијског основа. Након навршеног петогодишња, у којем је постигнуто право на пензију у висини од најмање 75% од пензијског основа, повисује се пензија за сваку даљњу навршену годину осигурања за 2% од пензијског основа, а код запослења на тешким и најтежим радовима за 2,5% од пензијског основа, све док пензија не достигне висину од 90% пензијског основа (пуна пензија).

(4) Након навршених 25 година осигурања износи пензија најмање 70% а највише 90% од пензијског основа.

(5) Код одмеравања пензије за случај потпуне изнемоглости повисује се пензија израчуната према прописима става (1) до (4) за 20% од пензијског основа, али тако повишена пензија не може надмашити 100% пензијског основа.

(6) Код одмеравања пензија за случај професионалне изнемоглости снижава се пензијски основ за $\frac{1}{4}$.

(7) Месечна пензија не може надмашити троструки износ нормиране најниже месечне плате за намештенике.

Члан 40

(1) Пензија удовице односно удовца износи половину пензије, коју је умрли брачни друг уживао, односно која би му у часу смрти припадала.

(2) Дечја пензија за свако поједино дете износи $\frac{1}{4}$ пензије коју је умрли родитељ уживао односно која би му у часу смрти припадала. Укупан износ дечјих пензија које се исплаћују уз удовичку односно удовачку пензију не може надмашити половину износа пензије коју је умрли родитељ уживао односно која би му у часу смрти припадала.

(3) Пензија за децу без оба родитеља (сирочад) износи за једно сироче половину пензије, коју је умрли родитељ уживао односно која би му у часу смрти припадала, а за свако даље сироче $\frac{1}{4}$ те пензије. Укупан износ сирочадских

пензија не може надмашити износ пензије коју је умрли родитељ уживао односно која би му у часу смрти припадала.

(4) Погребнина из пензионог осигурања износи у случају смрти осигураника тридесетоструки износ његовог основа за давања из осигурања за случај болести, а у случају смрти уживаоца личне пензије износи погребнина двоструки износ његове месечне пензије. Погребнина за умрлог уживаоца пензије не може бити већа од износа његовог пензеиског основа. Погребнина не може бити мања од двадесетоструког износа нормиране средње наднице неквалификованог одраслог радника.

Члан 41

(1) Време проведено на школовању након навршене 18 године живота у циљу постугнућа специјалне или стручне спреме може осигураник докупити ради повећања права из пензионог осигурања. Докупити се може укупно највише пет година.

(2) Докупљено време школовања рачуна се као време пензионог осигурања тек пошто осигураник наврши 5 година стварног пензионог осигурања.

ГЛАВА VI

Заједничке одредбе за давања из осигурања за случај несреће у послу и из пензионог осигурања

Члан 42

(1) Државни завод за социјално осигурање дужан је осигуранику односно уживаоцу инвалидске пензије као и уживаоцу ренте одредити и давати потребна специјална лечења у циљу спречавања и одлагања наступа трајне изнемоглости односно ради њиховог оспособљавања за рад.

(2) Унесрећени осигураник нема права на хранарину нити на ренту, а уживалац инвалидске пензије нема права на пензију, за време док се ради лечења или оспособљавања за рад налази о трошку Државног завода за социјално осигурање смештен у таквом заводу или установи у којима ужива пуну опскрбу. За време таквог смештаја исплаћује се члановима породице уживаоца ренте односно пензије новчана потпора за издржавање породице у висини половине пуне ренте или половине инвалидске пензије, али најмање у

висини новчане потпоре за издржавање породице према члану 20 став (1) тач. г).

(3) Државни завод за социјално осигурање може унесрећеним и професионално изнемоглим осигураницима у циљу његовог оспособљавања за рад одредити изучавање нове професије, за коју према свом општем здравственом стању имају довољно способности за рад, те им обезбедити могућност таквог изучавања. За нову професију оспособљена лица имају се позвати на поновни преглед ради поновне оцене стања њихове способности за рад с обзиром на стечену способност за рад у новој професији.

(4) Уживаоца трајне ренте, као и уживаоца трајне инвалидске или старосне пензије, може с његовим пристанком Државни завод за социјално осигурање на рачун његове ренте или пензије сместити у инвалидски дом или сличан завод за смештај изнемоглих, у којем ће уживати потпуну опскрбу.

(5) Ако се уживалац ренте односно инвалидске пензије без оправданих разлога не одазове позиву на лекарски преглед, односно ако се не подвргне одређеном лечењу или одредбама издатим у циљу његовог оспособљења за рад, може му Државни завод за социјално осигурање ускратити ренту односно инвалидску пензију делимично или у целости, и то за време док не удовољи позиву за лекарски преглед односно док се не подвргне одређеном лечењу или издатим одредбама у циљу његовог оспособљавања за рад.

Члан 43

(1) Ако уживалац личне ренте стекне право на личну пензију, односно ако уживалац личне пензије стекне право на личну ренту, смањује му се пензија за $\frac{2}{3}$ износа ренте. Уколико су те $\frac{2}{3}$ једнаке пензији или веће од пензије исплаћује се само рента. Рента и пензија заједно не могу надмашити 90% од основа за ренту односно од основа за пензију, узевши у обзир већи основ.

(2) Ако осигураник истовремено стекне право на личну ренту и на личну пензију, припада му само једно давање и то оно које је веће.

(3) Ако члан породице осигураника стекне право на породичну ренту и на породичну пензију, односно на две породичне ренте или две породичне пензије, исплаћује му се само једно давање и то оно које је веће.

(4) Ако лице које ужива породичну ренту или породичну пензију стекне право на личну ренту или личну пензију, односно ако лице које ужива личну ренту или личну пензију стекне право и на породичну ренту или породичну пензију, исплаћује му се само једно давање и то оно које је веће, док му право на друго давање мирује. Престанком права на давање, које је такво лице уживало, оживљује право на давање које је мировало.

(5) Удовици, која ужива удовичку ренту или удовичку пензију а има право и на личну ренту или личну пензију, које јој право мирује због уживања удовичке ренте односно удовичке пензије, неће се у случају поновне удаје исплатити отпавнина. Исто тако нема права на отпавнину у случају поновне удаје ни удовица, којој право на удовичку ренту или удовичку пензију мирује, јер ужива личну ренту или личну пензију.

(6) Удовица која ужива удовичку ренту односно удовичку пензију добија у случају удаје уместо даљње ренте односно пензије, отпавнину у износу двогодишње њезине ренте односно пензије.

Члан 44

Дечја рента односно дечја пензија продужује се и након навршене 17 односно 23 године живота за време док је дете услед телесне или душевне мане неспособно за сваки привредни рад, уколико такво дете није смештено у који јавни завод.

Члан 45

(1) Осигураник, који је своју несрећу у послу или своју изнемоглост намерно проузроковао, или је његова изнемоглост наступила у вези с извршењем кривичног дела за које је осигураник као кривац осуђен, нема права на давање из осигурања за последице које су наступиле услед те несреће односно изнемоглости. Ако осигураник умре услед последица такве несреће у послу односно услед последица такве изнемоглости, чланови његове породице имају право на давање из осигурања.

(2) Члановима породице не припада право на породичну ренту односно на породичну пензију у следећим случајевима:

а) ако је члан породице најмање годину дана непосредно пре смрти осигураника односно уживаоца пензије или ренте живео својевољно одвојено од њега;

б) ако је кривичном пресудом утврђено да је члан породице крив за смрт осигураника односно уживаоца пензије или ренте или да је сукривац за његову смрт;

в) право на удовичку (удовачку) ренту не припада у случају ако је брак склопљен у току године дана после претрпљене несреће у послу, а право на удовичку (удовачку) пензију не припада у случају ако је брачни друг у време склапања брака већ уживао инвалидску или старосну пензију, као ни у случају ако од дана склопљеног брака до смрти брачног друга није протекло ни годину дана.

Члан 46

(1) Исплаћивање ренте односно пензије обуставља се за време, за које је уживалац ренте односно пензије осуђен на губитак права на давања из социјалног осигурања, за време док се налази на издржавању казне лишења слободе или казне принудног рада са лишењем слободе у трајању дужем од једног месеца, као и за време његовог боравака у заводима за извршење мера безбедности. За то време исплаћује се рента односно пензија до висине породичне ренте односно породичне пензије члановима његове породице.

(2) Кад уживалац ренте односно пензије оде у иностранство, обуставља се исплаћивање ренте односно пензије до његовог повратка. Ако се уживалац врати у року од године дана на сталан боравак у нашу државу, исплатиће му се обустављени оброци ренте односно пензије. Државни завод за социјално осигурање може изузетно продужити исплаћивање ренте односно пензије, ако је уживалац отишао у иностранство по службеној потреби, или ради лечења, школовања, или ког другог оправданог разлога.

(3) Ако је уживалац ренте односно пензије страни држављанин, па се врати на сталан боравак у државу своје припадности, неће му се обуставити рента односно пензија, ако дотична држава с нашим држављанима једнако поступа.

(4) Уживаоцу ренте односно пензије, који услед одласка у иностранство на сталан боравак изгуби право на ренту односно пензију, може се на његов захтев дати отплатнина у износу троструке годишње ренте односно пензије.

ГЛАВА VII

Чување, доспелост и застара права из социјалног осигурања

Члан 47

(1) Након иступа из посла задржава лице које је у току последње године пре иступа из посла било осигурано најмање 6 месеци ако борави на подручју Федеративне Народне Републике Југославије, сва права на давања из осигурања за случај болести, трудноће или порођаја који наступи у току два месеца након иступа осигураника из посла. Лице које је у току последње две године пре иступа из посла било осигурано најмање 12 месеци, задржава под истим условом право на та давања и за случај болести, трудноће или порођаја, који наступи у току 3 месеца након иступа осигураника из посла.

(2) Лице које је у току последње године пре иступа из посла било осигурано најмање 6 месеци, може након иступа из посла продужити осигурање за случај болести, трудноће и порођаја тако, да само плаћа одговарајући допринос за то осигурање према својој последњој заради, ако се у року од 2 месеца након иступа из посла пријави ради добровољног продужења осигурања надлежном органу Државног завода за социјално осигурање. Добровољно продужено осигурање може трајати најдуже годину дана, а престаје и у случају кад се осигураник исели са подручја Федеративне Народне Републике Југославије, или кад дуже од 2 месеца заостане са плаћањем доприноса, као и у случају кад такав осигураник потпуно исцрпи своје право на давања из осигурања у случају болести.

Члан 48

(1) Лицу које је навршило 5 година пензионог осигурања остају сачувани, за време од 5 година, након иступа из посла како стечено време пензионог осигурања тако и очекивана права из тог осигурања. Ако је пензионо осигурање престало иступом осигураника из посла услед болести, услед несреће у послу или услед изнемоглости, рачуна се тај рок од 5 година почевши од престанка права на хранарину односно од престанка права на личну ренту или инвалидску пензију, али стечена права остају и у том случају сачувана најдуже за 10 година након престанка пензионог осигурања.

(2) Лицу коме је пензионо осигурање престало пре навршених 5 година пензионог осигурања остаје сачувано време пензионог осигурања, ако у року од две године, по престанку осигурања, поновно ступи у обавезно пензионо осигурање.

(3) Лице које је навршило 5 година пензионог осигурања може након иступа из посла продужити то осигурање уплаћивањем одговарајућег доприноса, ако се у року од 6 месеци након престанка пензионог осигурања пријави ради добровољног продужења пензионог осигурања надлежном органу Државног завода за социјално осигурање. Добровољно продужено пензионо осигурање може трајати најдуже 2 године, а престаје и у случају кад осигураник застане са плаћањем доприноса дуже од 6 месеци.

Члан 49

(1) За време трајања војне вежбе осигураника мирује његово право на давања из осигурања за случај болести, али осигураник задржава за чланове своје породице сва права на давања из осигурања за случај болести, трудноће и порођаја.

(2) Након престанка војне вежбе задржава осигураник за себе и за чланове породице право на давања из осигурања за случај болести, трудноће и порођаја, који наступи у року од 2 месеца по престанку војне вежбе.

(3) Време проведено на војној вежби не прекида осигурање. Ако је право на давања из осигурања условљено извесним трајањем осигурања у одређеном временском раздобљу, време војне вежбе не рачуна се у то временско раздобље.

(4) Ступањем осигураника на отслужење обавезног војног рока, као и ступањем осигураника на војну дужност за време рата, осигурање се прекида.

Члан 50

(1) Повратна новчана давања из осигурања за случај болести, трудноће и порођаја, доспевају на исплату код месечно плаћених осигураника месечно унатраг, а код осталих осигураника, полумесечно унатраг, односно даном након закљученог краћег боловања.

(2) Ренте и пензије доспевају на исплату месечно унапред на сталан дан у месецу, који се одређује у одлуци о признању права на ренту односно пензију.

(3) Потребнине доспевају на исплату следећи дан након смрти осигураника, односно након смрти члана његове породице, а новчана потпора за спрему детета доспева на исплату следећи дан након рођења детета.

Члан 51

(1) Право на давање из осигурања за случај болести, трудноће и порођаја, застарева у року од године дана од наступа односног случаја, а поједини оброци новчаних потпора застаревају у року од године дана, рачунајући од краја оног месеца у коме су требали бити исплаћени.

(2) Право на давања из осигурања за случај несреће у послу застарева, ако захтев за давања није поднесен у року од 2 године, рачунајући од дана несреће у послу, односно код професионалних обољења рачунајући од дана иступа осигураника из посла у којем је обољење настало.

(3) Код несрећа у послу које настану услед потапања или нестанка брода, застарева право на давања из осигурања, ако захтев није поднесен у року од две године рачунајући од дана потапања брода, односно у року од 3 године од дана када је стигла последња вест о несталом броду. Ово важи и за несреће у послу које настану услед нестанка домаћег авиона.

(4) Право на давања из пензионог осигурања застарева, ако захтев на давања није поднесен у року од 5 година рачунајући од дана наступа изнемоглисти, старости или смрти.

(5) Ренте односно пензије за поједини месец застаревају у року од године дана, рачунајући од краја оног месеца у коме су требале бити исплаћене. Ренте односно пензије не могу се исплаћивати за више од годину дана унатраг од дана поднесеног захтева на ренту односно пензију.

Д Е О Т Р Е Ћ И

ПРЕЛАЗНЕ И ЗАКЉУЧНЕ ОДРЕДБЕ

ГЛАВА VIII

Прелазне одредбе

Члан 52

Влада ФНРЈ на предлог Министра финансија ФНРЈ и Министра рада ФНРЈ прописаће уредбом начин на који ће се попунити мањак из социјалног осигурања до ступања на снагу овог закона.

Члан 53

Влада Федеративне Народне Републике Југославије прописаће уредбом:

а) у којем се трајању и у којем пензијском основу има урачунати у пензионо осигурање време, које су осигураници провели учествујући у Народно-ослободилачкој борби или као жртве фашистичког терора у заробљеништву, интернацији, конфинацији, депортацији и на принудним радовима;

б) начин прерачунавања рента и пензија из социјалног осигурања за несрећне случајеве, односно за случајеве изнемоглости, старости и смрти из времена пре замене окупацијских новчаница у динаре ДФЈ, као и начин одмеравања основа за ренте и пензије код којих се за основ узима у обзир и време осигурања пре измене окупацијских новчаница у динаре ДФЈ;

в) услове за признање времена стварног запослења пре 1 септембра 1937 године као времена пензионог осигурања лицима, која услед одлагања спровођења пензионог осигурања нису могла бити пензионо осигурана, као и услове за признање времена стварног запослења радницима државних саобраћајних установа, који по прописима о осигурању државног саобраћајног особља нису могли докупити за пензију непризнато време службе проведено у својству редовног радника;

г) услове за обнову пензионог осигурања лицима која су због незапослености за време окупације затражила и примила повраћај премија уплаћених за пензионо осигурање службеника;

д) начин и услове за признање права на удовичке пензије по прописима овог закона удовицама, којима је по ранијим прописима о социјалном осигурању било признато само право на трогодишњу удовичку потпору;

ђ) начин ликвидације пензионих фондова, који су по ранијим прописима о социјалном осигурању имали својство самосталних носилаца пензионог осигурања радника и намештеника, као и начин регулисања обавеза тих фондова према њиховим члановима;

е) услове за признање у пензионо осигурање времена стварног упослења проведеног у иностранству у својству најамног радника исељеницима-припадницима народа Федеративне Народне Републике Југославије, који се врате на сталан боравак у Федеративну Народну Републику Југославију, а не добијају из иностранства никакве ренте или пензије или их добијају у износима недовољним за издржавање.

Члан 54

(1) Време осигурања, проведено код Средишњег завода за социјално осигурање и код бивших носилаца социјалног осигурања, који су прешли у састав Средишњег завода за социјално осигурање, сматра се као време осигурања проведено код Државног завода за социјално осигурање.

(2) Давања из социјалног осигурања за осигуране случајеве који су наступили пре ступања на снагу овог закона пружаће се по прописима који су важили до ступања на снагу овог закона.

(3) У ликвидационим билансима ранијих носилаца социјалног осигурања и самосталних пензионих фондова, поменутих у чл. 53 тач. ђ), имају се обавезе према осигураницима исказати у висини која одговара вредности давања предвиђених по прописима овог закона.

Члан 55

(1) Пензионии фондови који немају значај самосталних носилаца социјалног осигурања, без обзира да ли имају властиту правну особност и властиту управу или постоје само као одвојена имовина или само као нормирана односно уговорна обавеза предузећа, имају даном ступања на снагу овог закона закључити своје пословање у погледу њехових активних чланова. Из прикупљене имовине тих фондова могу се

до коначне њихове ликвидације исплаћивати само давања по осигураним случајевима који су наступили пре ступања на снагу овог закона, код чега се имају применити прописи Закона о регулисању предратних обавеза, а у погледу услова права на пензије још и прописи овог закона.

(2) Министар финансија Владе ФНРЈ у споразуму са Министром рада Владе ФНРЈ прописаће начин ликвидације фондова наведених у претходном ставу као и начин регулисања права и обавеза према тим фондовима.

(3) Даљње спровођење допунског осигурања за случај болести, које су спроводила приватна друштва преко приватно-друштвених болесничких благајни у саставу бившег Средишњег уреда за осигурање радника, укида се даном ступања на снагу овог закона, а друштвена имовина намењена за спровођење допунског осигурања за случај болести, постаје власништво Државног завода за социјално осигурање.

Члан 56

(1) Док се не спроведе организација лекарско-радничких стручних комисија код свих органа Државног завода за социјално осигурање, решаваће спорове наведене у чл. 6 став (3) и (4) судови социјалног осигурања.

(2) Овлашћује се Влада Федеративне Народне Републике Југославије да након спроведене организације Државног завода за социјално осигурање уредбом пропише укидање судова социјалног осигурања, као и да одреди друге државне органе, који ће након укидања тих судова решавати спорове између осигураника и Државног завода за социјално осигурање, за које нису надлежне лекарско-радничке стручне комисије.

ГЛАВА IX

Закључне одредбе

Члан 57

(1) Влада Федеративне Народне Републике Југославије прописаће уредбом ближе одредбе за спровођење социјалног осигурања по прописима овог закона, а нарочито:

а) ближе одредбе о висини новчаних давања одређених у члану 20, 27 и 28;

б) услове под којима се осигураницима и члановима њихових породица могу давати вештачки зуби, зубне протезе и остала зуботехничка помоћ;

в) ближе одредбе о трајању стажа за поједине врсте инвалидских пензија у границама одређеним у члану 35 став (2), као и ближе одредбе о висини појединих врста пензија у границама члана 39;

г) прописе о поступку за пријављивање и утврђивање несрећа у послу, о поступку за одређивање давања из осигурања за случај несреће у послу и из пензионог осигурања, као и поступак за подношење и решавање жалби против платних налога и других одлука Државног завода за социјално осигурање;

д) ближе одредбе о дужностима послодаваца и о казнама за прекршаје прописа дужности.

(2) Овлашћује се Министар рада Владе ФНРЈ да наредбом пропише начин одмеравања и убирања доприноса за социјално осигурање од укупне стварне исплаћене зараде свих осигураника код појединих послодаваца.

(3) Овлашћује се Министар финансија Владе ФНРЈ да у споразуму са Министром рада Владе ФНРЈ пропише начин убирања пореза по одбитку на наднице и плате применом просечне пореске стопе од укупне стварно исплаћене зараде свих лица запослених код појединог послодавца, као и да убирање овог пореза за лица обавезна на осигурања у државном социјалном осигурању може поверити органима Државног завода за социјално осигурање.

Члан 58

(1) Почетак и начин спровођења обавезног социјалног осигурања државних службеника прописаће Влада ФНРЈ посебном уредбом.

(2) Изузетно од прописа става (1) примењиваће се одмах прописи овог закона за све гране социјалног осигурања на оне државне службенике, који су чланови Пензионог фонда радника државних саобраћајних установа и Пензионог фонда особља Дирекције речне пловидбе, а само за грану осигурања за случај болести, трудноће и порођаја на оне државне службенике, који су чланови Болесничког фонда државног саобраћајног особља.

(3) Док се уредбом према ставу (1) не спроведе за државне службенике обавезно социјално осигурање за случај болести, трудноће и порођаја, који се убира од радника и намештеника.

Члан 59

(1) Даном почетка спровођења социјалног осигурања по прописима овог закона престаје важити Закон о спровођењу социјалног осигурања на подручју Демократске Федеративне Југославије од 2 маја 1945 године, као и сви остали прописи по којима се спроводило социјално осигурање радника и намештеника, изузев у случајевима из члана 54 став (2) овог закона.

(2) Државни завод за социјално осигурање преузима даном 1 јануара 1947 године целокупну имовину и целокупно пословање Средишњег завода за социјално осигурање и његових органа без посебне ликвидације.

Члан 60

Спровођење социјалног осигурања по одредбама овог закона почиње даном 1 јануара 1947 године.

Члан 61

Овај Закон ступа на снагу 8 дана по објављивању у „Службеном листу ФНРЈ”.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

ПРЕДЛОГА ЗАКОНА О СОЦИЈАЛНОМ ОСИГУРАЊУ РАДНИКА, НАМЕШТЕНИКА И СЛУЖБЕНИКА

I

Стање социјалног осигурања наслијеђено од старе Југославије и потреба доношења новог закона

Социјално осигурање радника и намјештеника, наслијеђено од старе Југославије, носило је и у погледу организације и у погледу самог садржаја сва обиљежја политике разједињавања радничке класе.

Посљедица такве политике властодржаца старе Југославије у односу на радничку класу дошла је међу осталим

до изражаја и у потпуној поцијепаности и разбијености социјалног осигурања на многобројне самосталне и међусобно независне носиоце социјалног осигурања.

Сваки од многобројних носилаца социјалног осигурања спроводио је социјално осигурање темељем посебних закона и властитих статута, правила и других основних прописа, по сасвим различитим основицама осигурања, са битно различитим правима осигураника и њиховим дужностима према осигурању. Ова неједнакост осигураника у дужностима према социјалном осигурању очитовала се у великим разликама између висине доприноса за осигурање код појединих носилаца осигурања, а неједнакост у правима из осигурања очитовала се у великим разликама између врста појединих давања из осигурања код радних носилаца, у разликама обзиром на услове стицања права на давања из осигурања, као и у веома различитој висини и вриједности истих врста давања код разних носилаца осигурања.

Пословањем установа социјалног осигурања у старој Југославији руководиле су тзв. „Самоуправе“, састављене паритетно од послодаваца и осигураника, које су требале да претстављају оживотворење принципа аутономије социјалног осигурања, а надзор над њиховим пословањем вршила су четири ресорна министра, сваки за установе свога дјелокруга.

Укупна вриједност социјалног осигурања у материјалном погледу била је вијеран одраз друштвено-економских односа у тадашњој држави, заснованих на експлоатацији радничке класе. Владајућим кликама било је законом омогућено, да имовину социјалног осигурања користе за свој интерес, јер је било прописано облигаторно улагање те имовине у државне зајмове и вриједносне папире, а било је дозвољено и пласирање те имовине у приватне (трговачке) зајмове. Политиком обарања наднице у корист подузетничког профита аутоматски је обарана и вриједност давања из социјалног осигурања. Сталном политиком обарања социјалних терета привреде смањивани су приходи социјалног осигурања а тиме и могућност пружања довољних давања осигураницима.

Овакво социјално осигурање, расцјепкано на многобројне самосталне носиоце, било је услјед недовољних и нестабилних ризичних заједница већ само по себи неспособно за живот. Окупацијом државне територије од стране Немачке, Италије и њихових сателита упропашћен је нај-

већи дио имовине социјалног осигурања, тако да се социјално осигурање у часу ослобођења налазило већ на рубу потпуне пропасти.

Уочивши неодрживост таквог стања у социјалном осигурању и хитну потребу интервенције у циљу спасавања социјалног осигурања, предузела је наша нова држава још у току народно-ослободилачке борбе прве мјере за санацију социјалног осигурања и усмјеривања његовог развоја у новом правцу.

Међутим је свима тим мјерама био само донекле ријешен организациони проблем социјалног осигурања по начелу унификације, али је проблем пуне материјално-правне унификације социјалног осигурања, тј. питање изједначења радничке класе пред законом у погледу права и дужности према социјалном осигурању, што сачињава најбитнији дио читавог проблема социјалног осигурања, остао и даље неријешен.

Стога је очигледна најхитнија потреба доношења новог Закона о социјалном осигурању радника и намјештеника, који ће ријешити све неријешене проблеме постојећег социјалног осигурања и оставити нова начела за спровођење будућег социјалног осигурања у складу са измјењеним политичким, економским и социјалним стањем у новој Југославији.

Ова потреба санкционисана је и доношењем Устава Федеративне Народне Републике Југославије и у њему израженим начелом, да ће држава радницима и намјештеницима обезбиједити посебну заштиту путем социјалног осигурања (чл. 20 Устава). Намеће се, дакле, неодложна потреба, да се сво уставно начело законом што прије оствари.

II

Основна начела новог Закона о социјалном осигурању, његове опште одредбе, прелазне и закључне одредбе

У новој Југославији, у којој се власт налази у рукама народа, створени су основни предуслови да се на подлози промијењене друштвено-економске структуре изгради напредан социјални поредак, у коме ће радним масама бити обезбјеђен срећан живот и благостање.

Једно од највиднијих мјеста у комплексу изградње нашег новог социјалног поретка треба да заузме наше ново

социјално осигурање, које по својим основним начелима треба да буде вијеран одраз нашег новог политичког и економског живота, а по својој функцији и вриједности, да оствари заиста достојно материјално обезбјеђење радника, намјештеника и службеника, у времену када они изгубе могућност зараде због губитка радне способности, било услјед болести или несреће у послу било услјед изнемоглости или старости, као и заштиту њихових породица у случају губитка храниоца.

У складу са битно измијењеном политичком и друштвено-економском структуром у новој Југославији нужно се мијења и однос социјалног осигурања радника и намјештеника према држави. Као логична посљедица политичког значаја и положаја радничке класе у новој Југославији *отпада у потпуности потреба за тзв. аутономијом социјалног осигурања и за посебним, на начелу самоуправе изграђеним руководственим органима установа социјалног осигурања*. А у даљој консеквенцији оваквог односа радничке класе према држави, која постаје и главни носилац привредног живота, социјално осигурање радника и намјештеника нужно поприма значај државног социјалног осигурања.

Подржављење социјалног осигурања изазива опет потребу да држава, која у ствари постаје носилац свеукупног социјалног осигурања, гарантује осигураницима сва њихова права из социјалног осигурања. Државна гаранција социјалног осигурања, треба да се остварује и на тај начин, да се укупна средства потребна за све врсте давања социјалног осигурања, редовито обезбеђују у опћем државном буџету, уношењем посебног буџета прихода и расхода државног социјалног осигурања као збирног буџета у састав опћег државног буџета.

За покривање обавеза према члановима социјалног осигурања предвиђени су у предлогу закона као приходи државног социјалног осигурања посебни доприноси за социјално осигурање, које плаћају послодавци, а привремено, док се привреда не оспособи да сама у цијелости понесе терет социјалног осигурања, једним дијелом и осигураници. *Доприноси се одмјерују приносном стопом у одређеном постотку од укупне стварне зараде осигураника. Висину приносне стопе одређују заједничком наредбом Министар рада Владе ФНРЈ, Министар финансија Владе ФНРЈ и Претседник Савезне планске комисије, који су уједно овлашћени да донесу*

одлуку о том, да доприносе осигурања у цијелости сноси привреда (чл. 4 предлога Закона).

Потпуно нову конструкцију финансија социјалног осигурања омогућује увођење *јединствене стопе, којом се покривају сва ризика осигурања са аутоматским вирманима пословних вишкова повољнијих ризика у корист дотација слабије покривених ризика.*

Овако постављена основна начела финансирања државног социјалног осигурања омогућују државној финансијској политици, да се код одређивања приносне стопе и одмјеравања потребе прихода државног социјалног осигурања може у складу са опћом привредо-финансијском политиком придржавати било система покрића стварних текућих издатака у појединој пословној години, било система непотпуног главничког покрића дугорочних обавеза или система пуног покрића доспјелих дугорочних обавеза и будућих обавеза за очекивана права осигураника, имајући код тога у виду како дате могућности и потребе народне привреде тако и интересе радничке класе и њеног социјалног осигурања.

Прелазом на систем осигурања по укупној стварној заради осигураника и напуштањем старог система осигурања на бази тзв. осигураних надница и плата према одређеним надничним односно платним разредима постижава се значајна рационализација и појефтињење администрације у привредним подuzeћима као и у установама социјалног осигурања. Нови систем осигурања према стварној заради омогућује наине колективно одмјеравање доприноса осигурања за сва лица упослена код појединог подuzeћа на темељу укупно исплаћене зараде за све раднике и намјештенике, услијед чега опадају сви послови око прописивања доприноса осигурања за поједине раднике и око израчунавања одбитака од зараде појединог радника код свих подuzeћа, која пријаву осигураника врше исплатним листама.

Држава спроводи социјално осигурање радника и намјештеника преко Државног завода за социјално осигурање, који је државна установа опћедржавног значаја (чл. 88 Устава), организован по аналогiji осталих опћедржавних подuzeћа и установа са оперативним значајем службе. Обзиром на данашње стање концентрације привредних подuzeћа и радне снаге у нашој држави, предлог закона предвиђа уређење теренске службе Државног завода за социјално осигурање по принципу територијално уређених органа као и по

принципу органа уређених на професионалној основи за оне осигуранике, који по врсти и организацији своје службе сачињавају засебну и јединствену скупину осигураника на читавом подручју ФНРЈ (чл. 3 предлога закона).

Обзиром на принцип јединственог руководства и централизације државног социјалног осигурања, као и обзиром на велики значај социјалног осигурања за цјелокупну привреду, предвиђена је стална сарадња свих на социјалном осигурању заинтересованих фактора у облику сталног Савјета социјалног осигурања ФНРЈ.

Тај Савјет образован од претставника Савезене планске комисије, главних привредних ресурса Министарства финансија ФНРЈ, Министарства саобраћаја ФНРЈ, Комитета за заштиту народног здравља, Јединствених синдиката радника и намјештеника и министарстава рада народних република, помаже Министра рада Владе ФНРЈ својим стручним савјетима у изградњи и руковођењу државног социјалног осигурања, а напосе у усклађивању државне политике социјалног осигурања са опћом државном привредном политиком.

Јединство радничке класе долази у социјалном осигурању према предлогу закона до изражаја: 1) у јединственом носиоцу социјалног осигурања; 2) начелном изједначењу и равноправности свих категорија радника и намјештеника у правима и дужностима према социјалном осигурању и 3) у проширењу опће обавезе осигурања на све раднике, намјештенике и службенике, без обзира на врсту рада и на начин награђивања рада (чл. 2 предлога закона). Овлашћење, дато Влади у чл. 2 ст. (6), да Уредбом може прописати одлагање спровођења осигурања за поједине категорије трудбеника и прописати посебне услове за њихово осигурање, односи се на извесне данас још неосигуране категорије трудбеника, чије се осигурање мора постепено у етапама провести (пољопривредни радници, поморски рибари, колпортери, носачи итд.), чији су било радни услови било сам социјално-економски положај у многоме друкчији него кад индустријских радника.

За разлику од ранијег социјалног осигурања, које је осигураницима пружало давања по начелима чистог приватног осигурања, само по количини уплаћеног доприноса и по унапред категоризираним основама а без обзира на вриједност и значај рада појединог осигураника у привредном животу, ново ће социјално осигурање према предлогу закона

пружати осигураницима давања у размјеру према тежини рада који осигураник обавља, према трајању упослења, као и према ефекту обављеног рада, јер се давања одмјеравају на основу укупне стварне зараде коју осигураник за свој рад прима (чл. 5 предлога закона).

За диференсирање давања у новом социјалном осигурању важи према предлогу закона као основно начело: за више рада и за тежи рад већа давања из социјалног осигурања. У болесничком осигурању диференсирају се давања осим тога још и по трајању боловања, тако да ће се за краткотрајна оболења пружати новчана давања у нижим износима, а за дужа боловања, која озбиљније угрожавају економску егзистенцију осигураника, у вишим износима унутар законом одређених граница, а према кључевима, које ће Влада ФНРЈ уредбом прописати.

Као значајну нову мјеру социјално-економске заштите радничке класе, по предлогу новог Закона ваља споменути и одредбу, да ће социјално осигурање унесрећеним и професионално изнемоглим осигураницима у циљу њиховог опсобљавања за рад одредити и обезбједити изучавање нове професије на трошак социјалног осигурања, као и одредбу да је социјално осигурање дужно осигураницима као и уживаоцима рента и пензија пружати и потребна специјална лијечења у циљу спрјечавања или одлагања наступа трајне неспособности.

Демократизација и пуна објективност поступка за утврђивање неспособности осигураника унесрећених у послу и за утврђивање изнемоглости осигураника, извршена је увођењем лекарско-радничких стручних комисија. Те комисије које ће бити састављене од специјалних рентних лијечника и других лијечника специјалиста, као и од стручних радничких претставника, преузет ће и рјешавање свих спорова у вези са оцјењивањем неспособности за рад, за које су сада надлежни судови социјалног осигурања.

Казне за прекршаје прописа о социјалном осигурању опћенито су пооштрене, али је истодобно самовоља органа социјалног осигурања искључена тиме, што је и утврђивање прекршаја и утврђивање отштетне одговорности као и изрицање и наплаћивање казне додијељено искључиво у надлежност народних одбора, којима је на тај начин дата још једна важна улога чувања опћег народног добра.

Постављањем нових темељних начела за изградњу нашег будућег социјалног осигурања, које треба да буде израз пуног задовољења социјално-економских потреба радничке класе и пуног усклађивања тих потреба са интересима државне привредне политике није међутим ријешено све што на том подручју дјелатности морамо неминовно и хитно ријешити. Читав комплекс уређења односа из наслијеђеног социјалног осигурања старе Југославије, компликован још и посљедицама окупације и рата, тражи такође неминовно и хитно ријешење.

Тим питањима посвећене су прелазне одредбе у предлогу закона. Ту материју закон дјеломично сам регулише а дјеломично овлашћује Владу да ју она уредбом регулише. Закон сам регулише питање урачунавања ранијег времена осигурањаведеног код бивших носилаца осигурања, док питање финансијске санације социјалног осигурања у вези са девалвацијом вриједности прије рата прикупљене имовине за покриће дугорочних обавеза, питање признања за пензионо осигурање временаведеног у народно-ослободилачкој борби, питања признања права на пензију жртвама окупатора и његових помагача, питање признања права нашим радницима-исељеницима након повратка из иностранства, питање признања временаведеног на раду свима оним радницима, који због неспровођења пензионог осигурања радника у старој Југославији нису могли стећи законско право на пензије, питање ликвидације многобројних самосталних носилаца пензионог осигурања из бивше Југославије (разних пензионих фондова) и питање регулисања обавеза тих фондова према њиховим члановима као и питање ликвидације приватних пензионих фондова, препушта регулацији Владине уредбе.

Ово овлашћење Влади, да уредбом регулише ту материју, предвиђено је зато, да се омогући практично рјешење ових разноврсних финансијских питања, да се омогући одабирање најпогоднијих финансијских извора према свакодобном стању државних финансија, као и да се омогући претходно испитивање и оцјењивање финансијских ефеката по оптерећењима која ће настати регулисањем тих питања. Предлог закона предвиђа, дакле, шта треба ријешити а Влада ће уредбом прописати како ће се ријешити.

Овлашћење предвиђено у чл. 56 да Влада након спроведене организације државног социјалног осигурања про-

пише укидање судова социјалног осигурања, произлази из увођења нових колегијалних органа оцјењивања неспособности за рад. Нелогично би било, да након тога новог комисијског оцјењивања неспособности судови на основу мишљења једног судског вјештака обарају оцјене експертних комисија. Осим тога губе посебни судови социјалног осигурања свој правни смисао у држави, у којој радничка класа нема разлога да се на неки посебан начин „заштићује“ од органа државне управе. А и сама једнообразност праксе у оцјењивању неспособности и инвалидитета много ће се боље и брже остварити, преко предвиђених нових органа (лекарско-радничких стручних комисија).

У закључним одредбама предвиђена су опет специјална овлашћења Влади.

У првом реду овлашћење за ближе одредбе о висини новчаних потпора из осигурања за случај болести, трудноће и порођаја, о трајању појединих стажева за инвалидске пензије као и о висини појединих врста инвалидских пензија. Ово је потребно с обзиром на околност, да је диференцијација новчаних давања према трајању осигурања и према тежини рада једна потпуно нова ствар, са којом још немамо никаквог искуства. Стога је потребно оставити могућност да се након годину-две стеченог искуства ближе одредбе о потпорама и пензијама могу у границама закона прилагођавати практичним потребама и без измене самог закона.

Даље је предвиђено овлашћење Влади да одреди почетак и начин спровођења социјалног осигурања државних службеника. Спровођење овог осигурања потребно је претходно припремити, обзиром на претстојећи прилив нових осигураника у релативно великом броју који одговара 50% данашњег укупног броја осигураника. Потребно је наиме претходно знатно појачати капацитет службе социјалног осигурања, да би се тај нови прилив могао савладати без потреса и без негативних последица за садашње осигуранике. У циљу те припреме предвиђено је и овлашћење Министру рада, да као етапну организацију уреди здравствену заштиту државних службеника по начелима социјалног осигурања.

Овлашћења дата Министру рада и Министру финансија у чл. 57 ст. (2) и (3) имају за циљ, да се у сврху рационализације рада у привредним предузећима, у установама осигурања и у финансиској управи, пређе од садашњег компликованог система обрачунавања доприноса и службеничког

пореза на основу бруто зараде сваког појединог осигурања на нов систем обрачунавања по нето надницама и платама, у којима ће бити урачунати сви одбици и по којима ће се обрачун доприноса и пореза вршити од укупне суме исплаћених надница у појединим подuzeћима.

На основу изложеног молим да се овај закон усвоји.

Министар рада ФНРЈ
Вицко Крстуловић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О СОЦИ- ЈАЛНОМ ОСИГУРАЊУ РАДНИКА, НАМЕШТЕНИКА И СЛУЖБЕНИКА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

ВЕЋЕ НАРОДА
Законодавни одбор

Број 154
15 јула 1946 год.
Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Законодавни одбор Већа народа на својим седницама од 12, 13 и 15 јула ове године претресао је Предлог закона о социјалном осигурању радника, намештеника и службеника достављен му од Претседника Већа народа, а који је на основу чл. 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога, Законодавни одбор изабрао је Редакциони одбор који је у сагласности са Редакционим одбором Законодавног одбора Савезног већа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, изradio следећи извештај, који је Законодавни одбор прихватио као свој, и који гласи:

Поднаслов главе I мења се и гласи: „Основна начела државног социјалног осигурања“.

Свуда у тексту законског предлога уместо речи „наступ” и „иступ” ставити речи „наступање” и „иступање”, уместо речи „након” ставити реч „после”, а уместо речи „отправнина” ставити речи „отпремнина”.

Члан 2, став други, први ред, уместо речи „осигурања” ставити речи „Обавеза осигурања”, иза речи „ступања” додати реч „на” а брисати реч „осигураника”. У другом реду брисати реч „његовог”. Пети став, трећи ред, иза речи „са” додати реч „њеним”. Став шести брише се.

Члан 3. У другом реду, иза речи „читавом” додати реч „свом”. У трећем реду брисати речи „Федеративне Народне Републике Југославије”. У четвртном ставу, први ред, реч „Владе” брисати. У петом реду, иза речи „ФНРЈ” додати реч „савезних”.

Члан 4. Став први, брисати другу реченицу.

Члан 5. Други став, у шестом реду, брисати реч „стварној”. Додаје се нов став трећи, који гласи: „Основ за новчана давања из осигурања за случај болести, трудноће и порођаја је просечна дневна зарада, а основ за новчана давања из осигурања за случај несреће у послу и из пензионог осигурања је просечна месечна зарада осигураника.”. Досадашњи став трећи постаје задња реченица овог става трећег. У трећем реду те реченице, иза речи „пре” ставити реч „оног”. У четвртном ставу први ред брисати реч „Владе”.

Члан 6. Четврти ред, први став, уместо речи „по Заводу” ставити речи „од стране Завода”. У другом ставу, трећи и четврти ред, уместо речи „установљују” ставити „установљавају”, Пети став, задњи ред, брисати реч „Владе”.

Члан 7. Четврти став, први ред, иза речи „уредбом” брисати запету, а у трећем реду брисати реч „затезних”.

Члан 8. Став други и трећи бришу се.

Члан 10. Први став, други ред, уместо речи „приноса” ставити „доприноса”. Став други, други ред, уместо речи „с наслова” ставити речи „по основу”. У шестом реду, иза речи „органа” ставити тачку, а потом брисати у шестом и седмом реду речи „осим ако се наплаћивање врши из некретнина за које су надлежни срески судови”. У осмом реду брисати реч „Владе”. На крају става додаје се нова реченица која гласи: „За наплату из непокретности надлежни су срески народни судови.”

Члан 11. Први став, други ред, уместо речи „с наслова” ставити речи „по основу”.

Члан 12. У другом ставу, у четвртом и петом реду, уместо речи „с наслова уздржавања” ставити „по основу издржавања”.

Члан 13. Први став, први ред, уместо речи „које“ ставити „који“. У другом ставу, шести ред, иза речи „пореза“ ставити запету, брисати везу „и“, а иза речи „приреза“ додати речи „и такса”.

Члан 14. Трећи став, у деветом реду, уместо речи „након правомоћности” ставити „по правоснажности”.

Члан 15. Први став, трећи ред, иза речи „накнадити“ додати реч „тима”. У другом ставу, трећи ред, иза речи „штету“ додати речи „по основи осигурања”.

Члан 16. Други ред, уместо речи „те“ ставити реч „и“. У шестом реду уместо речи „са“ ставити реч „до“. У седмом реду уместо речи „са“ ставити речи „највише до“. У задњем реду, испред речи „шпекулације“ ставити речи „трговине, недопуштене”.

Члан 17. Први став, трећи ред, уместо речи „те“ ставити реч „и”.

Члан 18. Први став, трећи ред, иза речи „посао“ брисати запету а у трећем и четвртом реду уместо речи „осим казном изреченом по прописима” ставити „поред казне из”. У четвртом реду, уместо речи „осим казном изреченом по прописима” ставити „поред казне из”. У деветом реду брисати реч „стварној”.

Члан 19. У трећем ставу, у трећем реду, уместо речи „органом државне власти” ставити речи „државном органу”.

Члан 20. Први став под а) у претпоследњем реду, уместо речи „кроз“ ставити реч „за“, а у последњем реду уместо речи „након иступа” ставити „после иступања”. Под тач. б) у првом реду место речи „из” ставити реч „за”. У другом реду уместо речи „(хранарина)” ставити „(болесничка хранарина)”.

Члан 22. У првом ставу, трећи ред, уместо речи „с“ ставити „са”. Под тач. б) четврти ред, уместо речи „полазе” ставити „похађају” а уместо речи „ради” ставити „због”.

Члан 26. У првом ставу, у трећем реду, уместо речи „поновно” ставити реч „поново”. У четвртом реду уместо речи „у” ставити реч „на”.

Члан 27. Став први, тачка а), први ред, иза речи „бесплатну” додати речи „лекарску или”.

Члан 28. Први став под тач. а), први ред, иза речи „бесплатну” додати реч „лекарску или”.

Члан 29. У трећем ставу, први ред, брисати речи „Владе“. У четвртном и петом реду брисати речи „Министар рада Владе ФНРЈ“ а уместо тога ставити „Он“.

Члан 31. У трећем ставу, у задњем реду, брисати реч „Владе“.

Члан 32. У другом ставу, под тач. г), други ред, уместо речи „те“ ставити реч „и“.

Члан 33. Додаје се нов став четврти који гласи: „Рента појединог родитеља може износити највише једну четвртину пуне ренте која би припадала умрлом осигуранику.“

Члан 35. Први став, трећи ред, брисати реч „тек“. У другом ставу, трећи ред, уместо речи „о врсти“ ставити „од врсте“. У четвртном реду уместо речи „о трајању“ ставити „од трајања“. У петом реду уместо речи „те о“ ставити речи „и од“.

Члан 37. У тач. г), трећи ред, уместо речи „постигне“ ставити „стекне“.

Члан 45. У другом ставу, под тач. в), други и трећи ред, брисати речи „ако је брак склопљен у току године дана после претрпљене несреће у послу“, а уместо тога ставити речи „ако после претрпљене несреће у послу склопљени брак није трајао ни годину дана“.

Члан 46. У првом ставу, у петом и шестом реду, уместо речи „принудног рада са лишењем слободе“ ставити „лишење слободе с принудним радом“. У трећем ставу четврти ред брисати реч „нашим“.

Члан 49. У четвртном ставу, на крају, иза речи „прекида“ брисати тачку и додати речи „али стечена права из пензионог осигурања остају у том случају сачувана сходно чл. 48 овог закона“.

Члан 52 мења се и гласи: „Влада ФНРЈ на предлог Министра финансија ФНРЈ и Министра рада ФНРЈ прописаће уредбом начин на који ће се извршити покриће недо-вољно покривених обавеза социјалног осигурања из времена пре ступања на снагу овог закона.“

Члан 53. Додаје се нов други став који гласи: „Влада ФНРЈ може уредбом прописати привремено одлагање спровођења обавезног социјалног осигурања за поједине категорије упослених лица, као и посебне услове за спровођење

њиховог обавезног осигурања, те за време тога одлагања уредити добровољно осигурање тих лица.” Додаје се нов трећи став који гласи: „Овлашћује се Министар рада ФНРЈ да у споразуму са Министром финансија ФНРЈ наредбом пропише да се уживаоцима минималних рента односно минималних пензија по прописима Уредбе о одређивању минималних рента и пензија те о исплати отпремнина уживаоцима рента код установа социјалног осигурања од 4 септембра 1945 године исплаћује на њихове ренте односно пензије још и посебан привремени додатак за све време док трају прилике проузроковане ратом и његовим последицама.”

Члан 54. Други став мења се и гласи: „Давања из социјалног осигурања за осигуране случајеве који су наступили односно наступе пре почетка спровођења социјалног осигурања по прописима овог закона вршиће се по прописима који су важили до ступања на снагу овог закона.”

Члан 55. У првом ставу, у предзадњем реду, иза речи „обавеза“ ставити тачку и брисати остатак става.

Члан 57. Став други мења се и гласи: „Овлашћује се Министар рада ФНРЈ да наредбом пропише начин наплате доприноса за социјално осигурање.” У ставу трећем у првом и другом реду брисати реч „Владе”, а у четвртм и петом реду брисати речи „применом просечне пореске стопе од укупне стварно исплаћене зараде.”

Поред горњих измена и допуна Одбор је учинио потребне стилске и техничке измене.

Подносећи Већу народа овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је др Бранко Чубриловић.

Секретар

Др Душан Братић, с. р.

Претседник
Законодавног одбора
Већа народа

Божидар Масларић, с. р.

Чланови:

Добривоје Радосављевић, с. р., Драгољуб Илић, с. р., Панко Брашнарлов, с. р., Јоза Миливојевић, с. р, др Бранко Чубриловић, с. р., Мустафа Хоџа, с. р., Милан Поповић, с. р., Срећко Жумер, с. р., Тоне Хафнер, с. р., Томо Чиковић, с. р., Милош Царевић, с. р., Нинко Петровић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О СОЦИЈАЛ- НОМ ОСИГУРАЊУ РАДНИКА, НАМЕШТЕНИКА И СЛУЖБЕНИКА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

САВЕЗНО ВЕЋЕ
Законодавни одбор

Број 164
16-VII-1946 год.
Београд

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Законодавни одбор Савезног већа на својим седницама од 12, 13 и 15 јула ове године претресао је Предлог закона о социјалном осигурању радника, намештеника и службеника, достављен му од Претседника Савезног већа а који је на основу члана 63 Устава доставила Влада ФНРЈ Народној скупштини ФНРЈ.

После свестраног проучавања горњег законског предлога Законодавни одбор изабрао је Редакциони одбор, који је у сагласности са Редакционим одбором Већа народа, на основу измена и допуна усвојених у оба одбора, израдио следећи извештај, који је Законодавни одбор прихватио као свој и који гласи:

(Текст извештаја Законодавног одбора Савезног већа идентичан је са текстом извештаја Законодавног одбора Већа народа, који је напред приложен).

Подносећи Савезном већу овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је Ђуро Салај.

Секретар

Др Макс Шнудерл, с. р.

Претседник
Законодавног одбора
Савезног већа

Моша Пијаде, с. р.

Чланови:

Владимир Симић, с. р., Радован Мијушковић, с. р., Сулејман Филиповић, с. р., Ђуро Салај, с. р., др Јаков Гргурић, с. р., Филип Лакуш, с. р., Јоже Лампрет, с. р., Иван Гранђа, с. р., др Јерко Радмиловић, с. р.

ПРЕДЛОГ ОДЛУКЕ

О ИЗВАНРЕДНОЈ СТАЛНОЈ ДРЖАВНОЈ ДОЖИВОТНОЈ ПОМОЋИ

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

ВЕЋЕ НАРОДА

Одбор за молбе и жалбе

Број 350

19 јула 1946 год.

Београд

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Одбор за молбе и жалбе Већа народа Народне скупштине ФНРЈ на својој V седници, одржаној 19 јула 1946 год. на основу чл. 50 пословника, а по молбама:

1) Машана П. Рајковића из Пипера

2) Ђорђија Димића из Берана и

3) акта Министарства финансија ФНРЈ Бр. II-22230 од 3 априла 1946 год. којим извештава да је Министарски савет на својој седници од 28 августа 1945 год. донео закључак да се Катарини уд. Јамбришак др Алојзија-Миливоја, повереника НКОЈ-а додели стална месечна помоћ-пензија у износу од 5.000.— динара.

4) Акта Претседништва Народне скупштине Србије Бр. 123 од 26 јануара 1946 год. којим се Надежди уд. Петра Поповића, бив. директора за исхрану Министарства трговине и снабдевања Србије додељује 2.000.— динара месечне доживотне помоћи.

Одлучио је да предложи Већу следећу

О Д Л У К У :

Додељује се стална лична месечна доживотна помоћ без права на лични и породични додатак, с тим да право на

пријем ове помоћи престаје на основу одредаба које важе за пензионисане државне службенике, а која им се има рачунати од дана ступања на снагу овог закона

	Динара месечно
1) Машану П. Рајковићу из Пипера — — — — —	700.—
2) Ђорђију Димићу из Берана — — — — —	750.—
3) Катарини уд. Јамбришак др Алојзија-Миливоја из Београда — — — — —	5.000.—
4) Надежди уд. Петра Поповића из Београда — — — — —	2.000.—

У прилогу Одбор подноси Већу законски предлог о овој одлуци.

Достављајући овај извештај и предлог, Одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је др Милорад Влајковић, народни посланик.

Секретар
Др Милорад Влајковић, с. р.

Претседник
Одбора за молбе и жалбе
Марко Вујачић, с. р.

Чланови:

Кршул Мате, с. р., Пепца Кардељ, с. р.

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА О ИЗВАНРЕДНОЈ СТАЛНОЈ ДРЖАВНОЈ ДОЖИВОТНОЈ ПОМОЋИ

Члан 1

Додељује се стална лична месечна доживотна помоћ:

	Динара месечно
Машану П. Рајковићу из Пипера — — — — —	700.—
Ђорђију Димићу из Берана — — — — —	750.—
Катарини уд. Јамбришак др Алојзија-Миливоја из Београда — — — — —	5.000.—
Надежди уд. Петра Поповића из Београда — — — — —	2.000.—

Члан 2

Уз сталну личну месечну помоћ коју предвиђа чл. 1 овог законског предлога не припада ни лични ни породични додатак, а право на пријем ове помоћи престаје на основу одредаба које важе за пензионисане државне службенике, а имају се рачунати од дана ступања на снагу овога закона.

Члан 3

О извршењу овога закона стараће се Министар финансија ФНРЈ.

Члан 4

Овај закон ступа на снагу кад буде објављен у „Службеном листу Федеративне Народне Републике Југославије“.

ПРЕДЛОГ ОДЛУКЕ

О ИЗВАНРЕДНОЈ СТАЛНОЈ ДРЖАВНОЈ ДОЖИВОТНОЈ ПОМОЋИ

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Одбор за молбе и жалбе

Број 443

18-VII-1946 год.

Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Одбор за молбе и жалбе Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ на својој III седници, одржаној 18 јула 1946 године, на основу чл. 50 пословника, а по молбама:

- 1) Милке уд. Петра Кочића из Београда
 - 2) Ане удове др Анте Трумбића из Загреба
 - 3) Радомира Кићовића из Слатине
 - 4) Љубице уд. Васе Ковачевића из Котора
 - 5) Стане Ј. Бајић из Плеваља
 - 6) Ане уд. Марка Берберовића из Котора
- одлучио је, да предложи Већу следећу

О Д Л У К У :

Додељује се стална лична месечна доживотна помоћ без права на лични и породични додатак, с тим да право на пријем ове помоћи престаје на основу одредаба које важе за пензионисане државне службенике, а која им се има рачунати од дана ступања на снагу овога закона:

	Динара месечно
1) Милки уд. Петра Кочића из Београда —	2.000.—
2) Ани уд. др. Анте Трумбића из Загреба —	4.000.—
3) Радомиру Кићовићу из Слатине — — —	1.500.—
4) Љубици уд. Васе Ковачевића из Котора	1.000.—
5) Стани Ј. Бајић из Плеваља — — — —	1.000.—
6) Ани уд. Марка Берберовића из Котора	1.000.—
У прилогу Одбор подноси Већу законски предлог о овој одлуци.	

Достављајући овај извештај и предлог, Одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца одређен је др Александар Жижа, народни посланик.

За секретара
Др Александар Жижа, с. р.

Претседник
Одбора за молбе и жалбе
Миле Перуничих, с. р.

Чланови:

Сучић Мартин, с. р., Ђукановић Перо, с. р., др Метод
Микуж, с. р., др Александар Жижа, с. р.

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

**О ИЗВАНРЕДНОЈ ДРЖАВНОЈ ПОМОЋИ КОЈА СЕ ДОДЕ-
ЉУЈЕ ЛИЦИМА КОЈИМА ЈЕ ИСТА ОБУСТАВЉЕНА НА
ОСНОВУ ПРОПИСА ЧЛ. 13 УРЕДБЕ О УСТАНОВЉЕЊУ
ПРАВА НА ПЕНЗИЈУ**

Члан 1

Додељује се стална лична месечна доживотна помоћ:

	Динара месечно
Милки уд. Петра Кочића из Београда — —	2.000.—
Ани уд. др Анте Трумбића из Загреба —	4.000.—
Радомиру Кићовићу из Слатине — — —	1.500.—
Љубици уд. Васе Ковачевића из Котора —	1.000.—
Стани Ј. Бајић из Плеваља — — — —	1.000.—
Ани уд. Марка Берберовића из Котора —	1.000.—

Члан 2

Уз сталну личну месечну помоћ коју предвиђа чл. 1 овог законског предлога не припада ни лични ни породични додатак, а право на пријем ове помоћи престаје на основу одредаба које важе за пензионисане државне службенике, а има им се рачунати од дана ступања на снагу овога закона.

О извршењу овога закона стараће се Министар финансија ФНРЈ.

Члан 4

Овај закон ступа на снагу кад буде објављен у „Службеном листу ФНРЈ”.

САВЕЗНО ВЕЋЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

ПРЕТСЕДНИШТВО САВЕЗНОГ ВЕЋА

Претседник

Владимир Св. Симић

Потпретседници:

Фрањо Гажи

Авдо Хумо

Секретари:

Воја Лековић

Љубчо Арсов

Стеван Јовичић

СТАЛНИ ОДБОРИ САВЕЗНОГ ВЕЋА

ЗАКОНОДАВНИ ОДБОР

Моша Пијаде, *претседник*

Владимир Симић, *потпретседник*

др Макс Шнудерл, *секретар*

Светозар Вукмановић

Иван Гранђа

др Јаков Гргурић

Михаило Ђуровић

Лајчо Јарамазовић

инж. Живојин Јоцић

Јоже Лампрет

Филип Лакуш

Радован Мијушковић

Милош Минић

др Милош Московљевић

Мара Нацева

др Јерко Радмиловић

Ђуро Салај

Сулејман Филиповић

Матевж Хаце

Месуд Хотић

Мехмед Хоџа

ОДБОР ЗА ПРИВРЕДНИ ПЛАН И ФИНАНСИЈЕ

Петар Стамболић, *претседник*
Филип Лакуш, *потпретседник*
Живота Ђермановић, *секретар*

Добросав Томашевић	Албин Випотник
Петар Мундрић	Јоже Јуранчич
Горољуб Поповић	Мустафа Виловић
Аћим Груловић	Петар Војновић
Душан Чалић	Љубчо Арсов
Томо Војковић	Мирко Крџић

МАНДАТНИ И ИМУНИТЕТСКИ ОДБОР

Јован Веселинов, *претседник*
Перо Комадина, *потпретседник*
Вида Томшич, *секретар*

Ратко Петровић Богоја Фотев
 Вељко Зековић

АДМИНИСТРАТИВНИ ОДБОР

Драгослав Марковић, *претседник*
Тома Кутурец, *потпретседник*
Александар Шевић, *секретар*

Адам Остовић	Хамдија Ђемерлић
Фердо Година	Панто Малишић

ОДБОР ЗА МОЛБЕ И ЖАЛБЕ

Миле Перуничкић, *претседник*
др Метод Микуж, *потпретседник*
Борис Станковски, *секретар*

др Александар Жижа	Милентије Поповић
Мартин Сучић	Перо Ђукановић

НАРОДНИ ПОСЛАНИЦИ САВЕЗНОГ ВЕЋА

Аголи Неџат
Алексоски Борис
Андрић Ратомир
Антић Милоје
Антолић Фрањо
Антуновић Риста
Апостолов Васко
Арсов Љубчо
Аугустинов Мата

Бабић Антун — Туна
Бакарић др Владимир
Бакрач Јозо
Банак Јосип
Баричевић Перо
Белинић Марко
Беловуковић Милан
Бериша Рифат
Беџирић др Тодор
Бисић М. Милорад
Блажевић Јаков
Богданов Душан
Богданов Ђура
Божовић Никола
Боројевић Јован
Борштнар Јоже
Бохинц Андреј
Бошковић Ђорђе
Брецељ др Маријан
Бркић Душан
Бркић Звонко
Броз Јосип Тито
Бубањ Андрија
Буљан Вице
Бурзевски Ванчо
Бурић Хасан
Бутозан др Васо

Василев Ѓјорги
Васиљевић Живан
Вејновић Светозар

Веселинов Јован
Веселинов-Мунџан
Станка
Видовић Никола
Виловић Мустафа
Випотник Албин
Влатковић Немања
Влахов Димитар
Војковић Томо
Војновић Петар
Вркљан Анте
Вујичић Милорад
Вујковац Михаило
Вукадиновић Ђуро
Вукашиновић Иван
Вукмановић Светозар
— Темпо
Вулин Сава
Вучковић Сретен

Гажи Фрањо
Гајиновић Вујица
Гајић Гојко
Гаџић Радосав
Гашпар Јан
Геренчевић Павле
Гигов Страхил
Гиздић Драго
Глухић Омер
Година Фердо
Госпић Светолик
Гранђа Иван
Гранфил Тома
Грбић Чедо
Гргурић др Јаков
Гретић Ивица
Грк Душан
Грубић Чедо
Грујић Радован
Груловић Аћим

Дамњановић Божи-
дарка-Кика
Даниловић Угљеша
Девеџић Душан
Дорошки др Јован
Дошен Илија
(до 20-VII-46)

Драгин Радивој
Драушник Јурица

Ђермановић Живота
Ђорговски Васил
Ђукановић Перо
Ђукић Пане
Ђурђевић Чедо
Ђурић Љубодраг
Ђуровић Лазар
Ђуровић Михаило

Ерчић Живко

Жигић Раде
Жижа др Александар
Жујовић Сретен

Зековић Вељко
Зечевић Влада
Зечевић Славко
Зечевић Стево

Иванов Андреј
Иванчевић Никола
Ивековић др Младен
Ивић Стјепан

Јакић Велимир
Јакшић Мато
Јакшић Никола
Јанковић Љубо
Јанић Владо
Јарамазовић Лајчо

Јеленц Алеш	Криезиу Хасан	Маркотић Мато
Јеремић Воја	Крстевски Киро	Марчинковић Јозо
Јовановић Блажо	Крстић Бошко	Мастиловић Новак
Јовановић др Драгољуб	Крстић Светозар	Матић Радомир
Јовановић Ђура	Крстуловић Вицко	Мачек Иван-Матија
Јовановић Иса	Крце Павао	Месић Јосип
Јовановић Радош	Крџић Мирко	Међо Томо
Јовановић Сласоје	Кузмановић др Славко	Мијатовић Цвијетин
Јовановић Станимир	Кузмановски Боге	Мијушковић Радован
Јовићевић Павле	Кузминац Стеван	Миклаужић Јосип
Јовичић Стеван	(од 22-VII-46)	Микуж др Метод
Јојкић Ђурица	Курт Хуснија	Милојевић Милоје
Јоксимовић Момир	Кутурец Тома	Милосављевић Љу-
Јосиповић Србољуб	Куфрин Милка	бинка
Јоцић Живојин	Кухар Ловро	Миљковић Мито
Јуранчић Јоже		Минић Милка
	Лазин др Сава	Минић Милош
Карабеговић Осман	(умро 30-IV-46)	Минчев Никола
Карајовић др Драгомир	Лакатош Иштван	Михајловски Кирил
Кардељ Едвард	(од 16-V-46)	Московљевић др Ми-
Карнер др Иво	Лакуш Филип	лош
Кецмановић др Воји-	Лалић Ђуро	Мразовић Карло-
слав	Лампрет Јоже	Гашпар
Кидрич Борис	Лековић Војо	Мрковић Новица
Кимовец Франце	Лерик Иштван	Мркоци Марко
Кнез Јурица	Лескошек Франц	Мугош Душан
Ковачевић Вељко	Леши Акиф Мустафа	Мујагић Хасан
Ковачевић Митар	Лукић Костадин	Мундрић Петар
Ковачевић Урош	Лулић Грго	
Ковачић Иван		
Колишевски Лазар	Љујић Велибор	Нађ Коста
Комадина Петар	Љујић Војо	Наумовски Круме
Комненић Симо		Нацева Мара
Корен Јаков	Мајхен Владо	Недељковић Миодраг
Косановић Сава	Малески Владо	Нешић Светомир
Косовац Младен	Малишић Панто	Нешковић др Благоје
Костић Велимир	Мандић Глигорије	Никодијевић Тихомир
Кохаровић др Алек-	Манџић Пашага	Николић Живојин
сандар	Маринко Миха	Нимани Цавид
Коцбек Јоже	Марковић Драгослав	Новаков Душан
Кочевар Франц	Марковић Милош	Новаковић Груја
Крањец Мишко	Марковић Момчило	Новосел др Шиме
Крзнар Ђуро	Марковић Немања	Новосел Стјепан

Омановић Хамдија
Опачић Станко
Остовић Адам

Павловић Михаило
Павловић Павле
Пајковић Боко
Пахић Лука
Пашалић Едхем

Пенезић Слободан
Перичин Марко
(до 22-VII-46)

Перковић Миле
Перуничкић Миле
Петровић Душан
Петровић Ратко
Петровић Славољуб-
Ђера

Петрушев Кирил
Пијаде Моша
Плавшић Лазар
Побрић Едхем
Полич др Зоран
Половић Марко

Попов Жива
Поповић Горољуб
Поповић Јован
Поповић Коча
Поповић Љубомир
Поповић Милентије
Почуча Миле
Првчић Стјепан
Прибић Милан
Прибичевић др Раде
Пуцар Ђуро-Стари

Радмиловић др Јерко
Радовановић Миливоје
Радовановић Милија
Радуловић Таса
Рамљак др Анте
Ранковић Александар
Рапачић Ђиро
Рац Винце

Рашовић Милош
Релић Петар
Реџић Енвер
Рибар др Иван
Рибич Иван
Рибникар Владислав
Рикановић Илија
Ритиг др Светозар

Савић Брано
Салаи Јожеф
Салај Ђуро
Самарџија Стево
Светек Франце
Секел Јожеф
Симеуновић Јанко
Симеунчевић Гавро
Симић Владимир
Синановић Хамдија
Смајовић Василије
Сремец др Златан
Стамболић Петар
Станковски Борис
Стефановић Иван
Стефановић Миливоје
Стефановић Светислав
Стојадиновић Михаило
Стојановић Богољуб
Суботин Иван
Сутловић Рикард
Сучић Мартин

Тодоровић Мијалко
Тодоровић Симо
Толо Нико
Томашевић Добросав
Томшич Вида
Трајковић Александар
Трифунровић Светислав
Туцман Јосип

Ђемерлић др Хамдија
Ђурувија Тоде

Узуновски Цветко

Фајфар Тоне
Ференчак Иван
Ференчина Томо
Филаковић Имро
Филиповић Сулејман
Фотев Богоја
Фрнгић Елизабета

Хасанагић Хилмија
Хаце Матевж
Хаџи Мустафа Хасан
Шукри
Хаџић Бошко
Хебранг Андрија
Хољевац Већеслав
Хотић Месуд
Хоџа Мехмед
Хоџа Фадил
Хоџић Мујо
Хрибар Јанез
Хукић Мехмедалија
Хумо Авдо

Цветић Боса
Цветнић Милија
Цетинић Марин
Црнобрња Богдан

Чакић Бошко
Чалић Душан
Чамо Едхем
Чаушевић-Чауш Иван
Ченгић Ферид
Чешњај Томо
Чобански Спасоје
Чолак Петар
Чубриловић др Васо

Џојић Анто

Шакић Јован
Шарац др Заим

Шатев Павел
Шаџири Исет
Шевић Александар
Шегрт Владо

Шиљеговић Бошко
Шкаре Станко
Шнудерл др Макс
Шпиљак Фрањо

Шпиљак Мика
Шпрљан Гуште
Шутић Анте

На другој седници, 16 маја 1946 год., на место умрлог народног посланика др Саве Лазина позван је његов заменик Иштван Лакатош.

На тринаестој седници, 20 јула 1946 год., на место народних посланика Илије Дошена и Марка Перичина позвани су њихови заменици Хасан Мујагић и Стеван Кузминац.

ВЕЋЕ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

ПРЕТСЕДНИШТВО ВЕЋА НАРОДА

Претседник

Јосип Видмар

Потпретседници:

Божидар Масларић

Косан Павловић

Секретари:

Нинко Петровић

Јоза Миливојевић

Михаило Грбић

СТАЛНИ ОДБОРИ ВЕЋА НАРОДА

ЗАКОНОДАВНИ ОДБОР

Божидар Масларић, *претседник*

Томо Чиковић, *потпретседник*

др Душан Братић, *секретар*

Михаило Апостолски

Митар Бакић

Панко Брашнаров

Рато Дугоњић

Срећко Жумер

Драгољуб Илић

Јоза Миливојевић

Богдан Орешчанин

Нинко Петровић

Милан Поповић

Добривоје Радосављевић

Јосип Рус

др Синиша Станковић

Тоне Хафнер

Мустафа Хоџа

др Јосип Хрнчевић

Милош Царевић

др Бранко Чубриловић

ОДБОР ЗА ПРИВРЕДНИ ПЛАН И ФИНАНСИЈЕ

др Обрен Благојевић, претседник

Иван Гошњак, потпретседник

Раде Хамовић, секретар

Анка Берус

Хасан Бркић

др Војин Царић

Јосип Јерас

Бено Котник

Веселинка Малинска

Митра Митровић

Александар Стојановић

Али Шукрија

Радомир Тодоровић

Алекса Томић

Иван Турковић

МАНДАТНИ И ИМУНИТЕТСКИ ОДБОР

Алекса Томић, претседник

Саво Оровић, потпретседник

Јован Јегдић, секретар

Душан Ркман

Бојан Полак

Анто Бабић

Никола Мартиновски

АДМИНИСТРАТИВНИ ОДБОР

Милан Смиљанић, претседник

Шефкет Маглајлић, потпретседник

Крсто Попивода, секретар

Љуба Момчиловић

Фрањо Борић

Ладо Амброжич

др Гјорги Гаврилски

ОДБОР ЗА МОЛБЕ И ЖАЛБЕ

Марко Вујачић, претседник

Пепца Кардељ, потпретседник

др Милорад Влајковић, секретар

Пал Шоти

Мате Кршул

Зора Николић

Мустафа Абдураим

НАРОДНИ ПОСЛАНИЦИ ВЕЋА НАРОДА

Абдураим Мустафа	Гаш Аљуш	Коцбек Едвард
Агуши Куртеш	Голубовић Маринко	Кризман др Хинко
Амброжич Ладо	Голубовић Радоња	Крајачић Иван
Андрејеџ Бане	Гошњак Иван	Кршул Мате
Апостолски Михаило	Грбић Михаило	Куленовић Скендер
Аугустинчић Антун	Грегорић др Павле	
Ацева Вера		Лаутах Трајан
	Дапчевић Пеко	Лиси Сали
Бабић Анто	(до 22-V-46)	Лубеј Франце
Бабић Љубо	Димитријевић Спасоје	Луначек др Павел
Бабовић Спасенија	Добрашиновић Милоје	
Бајалски Ристо	Долиншек Тоне	Маглајлић Шефкет
Бакић Митар	Дугоњић Рато	Малинска Веселинка
Барбарић Божо		Манојловић Радмила
Бемлер др Алеш	Ђаковић Спасоје	Марковски Венко
Бевк Франце	Ђилас Милован	Мартиновски Никола
Берус Анка	Ђуричин Миљивој	Марушич др Драго
Благојевић др Обрен		Масларић Божидар
Бојновић Ђурађ	Жижић Живко	Маснић Петар
Борић Фрањо	Жумер Срећко	Миланковић Иван
Братић др Душан	Жупанчић Отон	Миљивојевић Јоза
Брашнаров Панко		Миљосевић Мира
Бркић Хасан	Затрић Саит	Миљовски Кирил
Бурсаћ Милан	Зоговић Радован	Митровић Божо
		Митровић Митра
Варга Иштван	Ивовић Душан	Мићуновић Вељко
Васиљевић Душан	Илић С. Драгољуб	Млакар Алојзиј
Веслијевић Наум	Илић Павле	Мојсов Лазар
(до 22-V-46)	Имамовић Фадил	Момчиловић Љуба
Видмар Јосип		Мугоша Андрија
Видмар Тоне	Јадрешин Богде	Муфтари Осман
Вицковић Михаило	Јаковљевић др Стеван	(од 22-V-46)
(од 22-V-46)	Јегдић Јован	
Влајковић др Милорад	Јерас Јосип	Нађ Гаврило
Врбовски Павел	Јуринчић Нико	Назор Владимир
Вујасиновић Тодор		Наумовски Наум
Вујачић Марко	Кавич Стане	Ненезић Радојица
Вукосављевић Сретен	Капетановић Хајро	Несторов др Димитар
	Кардељ Пепца	Николић Зора
Гаврилски др Ђорги	Кериме Муча	Новак Иван
Галијашевић Бећир	Комненић Петар	Ношпал Тоде
Гарчевић Гојко	Котник Бено	